

TOMUS I

A N A L E C T A
ORDINIS SANCTI BASILII MAGNI

ANNUS 1924

TOMUS I

ANALECTA

ORDINIS SANCTI BASILII MAGNI

ANNUS 1924

ЗАПИСКИ

ЧИНА СВ. ВАСИΛΙΑ ВЕΛΙΚΟΓΟ

„Τοῖς γὰρ ἐπιμελῶς ἐξ ἑκάστου τὴν ὠφέλειαν ἀθροίζουσι, ὡσπερ τοῖς μεγάλοις τῶν ποταμῶν, πολλαὶ γίνεσθαι πολλαχόθεν αἱ προσθήκαι πεφύκασιν“.

Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Πρὸς τοὺς νέους. Χ. § 96.

ΡΙΚ Ι

ΤΟΜ Ι

Печатается за дозволом Настѣятелів Чина і за згодою Преосвящен. перемиського Ординаріату

Всі права зберігається — Omnia iura reservantur

Печатня ОО. Василян у Жовкві — Typis PP. Basilianorum Zolkiviae

Передмова

МОНАХИ і монаші установи займають в історії окреме місце. Від самого початку існування пильно звертається увагу на їх повстання, розвій, організацію, говориться про їх занепади й реформи, стежить ся їх придатність у релігійній та суспільній праці, підчеркується їх продуктивність літературну, мистецьку, наукову і культурну.

Значить, монашество звязане неподільно з історичним життям народів і людських суспільностей, творячи в великім ряді століть неначе його доконечну частину і завершення. Наслідком сього стають зрозумілі ті похвали, висказані на адресу життя монастирського і монаших інституцій, в які так багаті письма св. Отців, учених, письменників і се навіть ворожих католицькій правді й віруванню¹.

Представителем нашого українського монашества являється з давних давен славний василіянський Закон. Про нього можна сміло сказати, що він так тісно вяжеться з історією й життям цілого українського народу як жаден инший монаший Закон у всесвітній історії. Історія Чина св. Василя Великого, се в великій мірі історія загально українська; радости

---

¹ Для прикладу пор. *Dr Fr. Hettinger. Apologie des Christentums. Freiburg im Br. 1918. V 497; Alb. M. Weiss O. Pr. Apologie des Christentums. Freiburg im Br. 1904. V 384 сл.; E. Голубинській, Історія русской Церкви. Москва 1904. 1-2 724 сл.*

Чина, се світлі картини всього українського життя, а його болі, терпіннями нашого загалу. Передусім у релігійно-церковній області василіянський Закон до сеї міри зрісся з життям і історією цілої української Церкви, що йому, як „составлявшему квинтъ-эссенцію унії¹“, приписується виключна заслуга вдержання унії на широких просторах Росії² і де инде³. Останніми часами торжественно про се засвідчив і неначе запечатав бл. п. Лев XIII⁴, коли написав: „quo (Ordine) vigente, Ruthenorum viguit Ecclesia“.

Та хоч ся історична подія представляє собою не мале значінне, всеж таки досі вона не найшла в нас такого зацікавлення й освітлення, на яке по правді заслугує. Тільки випадково і без належної системи займалися нею поодинокі люди, надаючи їй більше загальний характер (як пр. О. Огоновський⁵ і М. Грушевський⁶), або обмежуючись лише на спеціальних працях (пр. Н. Коссак⁷) і то нераз дуже частинних⁸.

¹ *Н. Петровъ*. Очеркъ исторіи базилианскаго ордена въ бывшей Польшѣ („Труды Кіевской духовной Академіи“ 1870. 373).

² Гл. статтю *П. І. Б(обровского)* в „Литов. Епарх. Вѣдом.“ 1888 чч. 49—52 і 1889 чч. 1—6.

³ Гл. *Н. Петровъ*. Цитованої праці ст. 343; *P. Aur. Palmieri OSA*. La Chiesa Russa. Firenze 1908. 735; *A. Guérin*. Un Apotre de l'union des Églises. Paris 1897. I. СІ.

⁴ „Singulare praesidium“ з 12. V. 1882.

⁵ Історія літератури русскої. Львівъ 1887. ч. I. 13 сл., ч. II-1 (Львівъ 1889) 13.

⁶ Історія України-Руси. Львів 1905. V. 262 сл., VI (Львів 1907). 304 сл.

⁷ Шематизмъ провинції св. Спасителя ЧСВВ. Львівъ 1867.

⁸ Сюди треба зарахувати: *А. С. Петрушевичъ*, котрий у своїй „Сводная Галицко-русская лѣтопись“ (Львовъ 1874 і пізн.) зібрав багато матеріялу в нашій справі; далі: *Ем. Коссакъ*, Памятники для исторіи монашьрей Чина св. Василя Вел. Вып. I. Львівъ 1869; *В. Чарнецькій*, Лѣтопись монашьря ОО. Василянъ въ Кристинополи („Дѣло“ 1890. чч. 42, 43, 53—55, 57, 59, 60, 68, 90, 92. Окрема відбитка — Львівъ 1893); *Е. Фенцикъ*, Наше монашьство („Листоць“. Унгарь 1887. ч. 3.); *Тойже*, Угро-русское монашьство („Слово“ XXVII. ч. 14); *Вен. М. Плоцанскій*, Добромиль. Монашьрь Чина св. Василя В. Львовъ 1867; *(Тойже)*, Монашьрь ЧСВВ. на Ясної Горѣ въ Гошевъ. Львовъ 1878; *Тойже*, Лавровъ, село и монашьрь въ Самборскомъ округѣ („Науковий Сборникъ“ 1866. 318); *Ф. Л.*, Церковь св. Онуфріевская и монашьрь оо. Василянъ на Жолковскомъ предгородіи въ Львовѣ („Зоря Галицкая“ 1854. 357, 367, 380); *Я. Головацкій*, Монашьри юго-западной Россіи вообще и Креховскій монашьрь. Вильна 1885; *А. Кралицкій*, Описъ монашьря Марія-Повчанского Чина св. Василя В. въ Уграхъ („Галичанинъ“ 1862. 150); *Н.*, Церковь св. Онуфрія въ Львовѣ. (Переп. изъ „Галичанина“) Львовъ 1909; *Д-р В. Шурат*, Свято-онуфрѣйскій монашьр у Львові. Львів 1908. —

Ще менше узгляднена сама історія Чина. Поза деякими працями на чужих мовах¹, про Чин св. Василя Вел. не маємо жадної своєї студії, ні одної монографії, ні навіть загального огляду.

Отсим недомаганням бажає по змозі зарадити нове видавництво, котре саме в сім ювілейнім, свят-Йосафатівським році зачинає перший рік свого істновання. „*Записки Чина св. Василя Великого*“ не наміряють, що правда, студіювати й освітлювати ті тісні звязки, які лучили і лучать оба життя, українського народу і Чина, ні теж не ставлять собі метою начеркувати історію василіянського Закону, але хотять лише посередно вислугуватись як першому так і другому завданню, збираючи до сього потрібний і критичний матеріал. Ціллю отже органу „*Записки Чина св. Василя В.*“ є видавати друком те все, що зберігається по василіянських бібліотеках і архивах і може колись віддати корисну прислугу в праці будучих істориків. На першім місци належать сюди рукописи, писані чи переписувані самими монахами, а також і чужими, якщо вони, рукописи криють у собі, так сказати, василіянський матеріал. Поза рукописами в обсяг матеріалів, пригожих до поміщування їх в сім органі, входять очевидно й всякого рода друки, коли

Окремо про деякі жіночі монастирі ЧСВВ. писали у нас м. и.: *А. С. Петрушевичь*, Словицкій женскій монастырь Чину св. Василя В. и его дѣвичье воспиталище („Зоря Галицкая“ 1851. 110, 118, 127); „Народный Домъ“ во Львовѣ и львовскія Василіанки (Отгискъ изъ „Церк. Востока“) Львовъ 1912; *Й. Скрутень ЧСВВ.*, Під хвилю пропамятних роковин („Нива“ 1921. 305, 361).

¹ Отсе важнійші праці: *D-r Jul. Pelesz*, Geschichte der Union. Wien 1878. I. 220, 585; *М. О. Коляловичь*, Історія базилянскаго ордена („Христ. чтение“ 1864. 11, 419); *Н. Петровъ*, Очеркъ історіи (як висше); (*Лук. Сульжинскій*), Краткія извѣстія о положеніи базилянскаго ордена и разныхъ перемѣнахъ въ его управленіи, отъ 1772 г. до 1811 г. („Труды Киев. дух. Акад.“ 1868. 147, 100, 245); * * *, Історія базилянскаго ордена („Candela“ Сернауі 1888. 73, 129, 188, 258, 329, 397; 1892. 16, 82, 147, 213, 277, 345, 415, 480, 545, 613); *ks. St. Załęski T. J.*, Reforma xx. Bazylianów w Polsce w XVII w. Lwów 1883; *x. H. Jackowski*, Bazylianie i reforma dobromilska. Kraków 1884; *I. Iwanowicz*, (Ів. Добрянський?), Über die historische Bedeutung des Basilianerordens in Galizien u. seine gegenwärtigen Verhältnisse. Leipzig 1885; *Wotyniak* (М. Giżycki), котрий зібрав много матеріалу до історії Чина, видаючи його по різних періодичних виданнях і особними відбитками.

тільки мають вони яке відношення до Чина і коли притім є се друки критичні і рідкі.

Крім сього, тут будуть поміщувані і такі матеріяли, котрі хоч не є василіянською власністю і зберігаються в позамонастирських бібліотеках, всеж таки своїм змістом і призначенням служать загальній справі взаємин Чина з народом і Церквою, або виключно самій тільки історії Закону. Тим робом Василіяни бажають через свої „Записки“ не лише зберігти свої довголітні звязки з науковими кругами своїх і чужих громадян, але передусім хотять їх ще більше закріпити, даючи всім охочим змогу працювати рука в руку для спільного добра.

Вкінці, в обсяг програми „Записок ЧСВВ.“ входять теж оригінальні праці і актуальні записки на всі теми, котрі яким небудь способом торкаються василіянських традицій та василіянського життя минувшини і теперішности. Й хоч сей відділ, по думці програми, не є покищо головною метою видавництва, він однак робить орган не так собі звичайним збірником, як власне в правдивім сього слова значінню — „Записками“.

Колиж схотітиби подрібно представити програму нового видавництва і подати, по змозі, точний огляд матеріялу, що його міститимуть „Записки ЧСВВ.“, тоді, по вказівкам конституцій Чина¹, матимемо ось який список. Друкуються: 1. Буллі і декрети Апостольського Престола, що відносяться до Чина; 2. грамоти і привілеї, видавані будь для цілого Закону, будь то для одної провінції чи монастиря; 3. списки давних і новіших капітул; 4. акти візитацій; 5. протоколи консульт; 6. інвентарі монастирів; 7. каталоги монахів; 8. хроніки Чина, провінцій і монастирів; 9. листи, письма і їм подібні ріжнородні записки. Далі, входять тут збірники научні, церковні і літературні, які містять у собі шкільні виклади і вироби, духовно-богословські розправи, проповіді, принагідні мови, дія-

¹ Гл. Н. Петровъ. Цитований „Очеркъ“ ст. 526 і Constitutiones Congr. Ruth. OSBM. Żowkwa 1910. 139.

льogi, вірші, пісні, причім многі з тих збірників дають ще й багатий літературний матеріал світського письменства, в роді повісти, новелі, описів, драми то-що. Зокрема „Записки ЧСВВ.“ дають місце всьому, що представляє і характеризує діяльність Чина і монахів, як пр. місії, школи, навчання, душпастирська, наукова й письменницька праця монахів, взаємини з чужими, співжитте з духовенством світським, із церковною ерархією, з пануючою владою і т. п. Для сучасних орган подає огляди і замітки з найновішого життя Чина св. Василя Вел., поміщує критичні рецензії і звіти печатаних публікацій Василян, а також нотує все, що появиться друком про Чин і має для його історії чи завдань об'єктивну вартість.

Щоби сей багатий, програмовий матеріал розмістити доцільно і систематично, „Записки Чина св. Василя Вел.“ отвирають кілька окремих відділів. І так, перше місце, з огляду на саму річ, займають: Студії, статті, нариси і оригінальні дописи; після сього йде другий, головний відділ: Матеріяли і жерела до історії Чина, монастирів і монахів; третій відділ затитулований: *Miscellanea*, призначений на всячину, хроніку і на біжучі теми; вкінці, четвертий відділ обіймає: Бібліографічні записки.

Отсе короткими словами представлені ціль, програма й обсяг праці нового органу. Якщо його існування не конечне, так безумовно не зайве. Від довгого ряду літ відчувається потреба доповнити сю ділянку нашої науки, в якій йде мова про Чин і його суспільну місію на наших землях. З другого боку сама справа вимагає, щоби згадану прогалину заповняти історичним матеріалом, який дававби сам зі себе много нового та свіжого, а притім справлявби ті неясности, а навіть й хиби, що то, на жаль, переходять з покоління в покоління. А на конець й доля самих матеріалів, передусім рукописних, каже кождому призадуматись над їх ратованнем. Вони псуються, лияють і коли далі оставиться їх судьбі, безпощадний час готов затерти й слід по них. Не зайвою отже поява й існування „Записок ЧСВВ.“

Та однак теперішні умовини життя жахом переймають навіть того, що хотівби по добрій волі йти перебоєм злющій днині. Тут бо нема розуміння про конечне й неконечне, корисне й зайве, — тут рішає хвиля сильніших обставин. Не інші обави стоять і перед очами редакції „Записок ЧСВВ.“ Вона свідома своїх слабих сил, свідома передусім великих труднощів, звязаних з отсим видавництвом, однак покладає надію на поміч Божу, на заступництво своїх небесних Опікунів, Василя й Йосафата, вона вірить, що й серед широкого загалу своїх і чужих людей зустріне заінтересованне і прихильність, тому радо приступає з сим випуском до свого наміченого діла.

о. Йосафат Скрутень ЧСВВ.

I. СТАТТІ

Св. О. Василій Великий

(Образ його духової появи)

ЛЯ КОРАБЛЯ, що пливе по морю, бувають інколи страшні хвили. Тяжкі хмари затагають небо, виє грізно вихор, море вкривається білою піною, клекоче і реве. Хвилі-гори гонять одна за одною, раз підносять корабель під небо то знов кидають його у безвісти й кожної хвилі грозять пагубою й кораблеви й тим, яких він везе. Однак — сильна і вміла рука керманича може опертися затівам розлученого моря.

Се образ, яким християнське переданне залюбки представляє переломові хвилі в історії Церкви, — образ, який, як ніщо інше, вірно малює грізний стан і долю св. Церкви в IV столітті. Лють пекла звязалася зі злобою землі, мудрість світа получилася з силою, хитрість і підступ подали руки власті. І здавалося, що розгукані філі затоплять лодку Христову. Але якраз у тім часі Провидінне Боже поставило у корабельного стерна мужів, які й святістю й наукою й силою вміли вести корабель і щасливо перепровадити через бурю. На сторожі олександрійської Церкви стоїть Атаназій Великий, — після нього св. Петро. В Єрусалимі править Церквою св. Епіфаній, в Антіохії св. Мелетій, в Самосаті св. Евзевій. На чолі Кесарії стоїть Великий Василій, в Назіанзі боронить Церкви св. Григорій Богослов, приятель Василія, в Севастії св. Петро, в Ніссі св. Григорій, його брата. Руку на кермі лодки Петрової в часі, про який мова (314—384), держить п'ятьох святих папів.

В тім почеті святих вождів нового Божого Царства одно з перших місць займає св. Василій. Його статі зарисовується на основі своїх часів справді величаво. Історія, так вередлива в оцінці заслуг і скупа в роздаванні титулів, йому однак надала назву „Великого“, спільну з дуже нечисленими, але притім вельми заслуженими одини-

цями. Вже то одно розбуджує в нас цікавість, щоби пізнати ту святу і високу особистість церковної історії.

Крім сього, його духова спадщина так велика й просто безсмертна, його моральний і культурний вплив на віки, зокрема на нашу історію, так широкий і глибокий і трівкий, що пізнати його особу для нас і важно й потрібно. Після сил буду старатися в коротких рисах подати характеристику святого і представити його духову появу в її природних даних тай у надприроднім совершенстві, як вони проявилися в головних напрямках його діяльності. Я свідомий, що за слабе й неповне й тому майже невірне є всьо сказане про того, про якого говорити слів не доставало, мистцеві слова і поетови, св. Григорієви з Назіянзу, а якого слава в віках минулих, як видається, переходить всякі межі слушного й більше голосить, як можнаби „вірити“, хотяй на ділі й правдива є й справедлива¹.

Батьки св. Василя.

„Давно вже, каже автор життя св. Моніки, говорив один із знаменитих і глибоких письменників, глибоких мимо сповидної легкодушності: Fortes creantur fortibus et bonis (Горацій). Сильні дають житте сильним, а добрі мають чесних родичів. Св. Письмо виражує се ще красше, бо на його слова падає промінь з гори: „Буде благословений рід праведників“ (Пс. СХІ, 2). Справедливі родять дітей, що гідні є Божого благословенства².“ І справді, якщо розглянемося в історії святих, побачимо, що сподобалося Богови хоч не стало, всеж таки в многих випадках прийняти висше згадану правду за одно з правил, після якого й устроїв дорогу святих до їх високих цілей. Знаходить воно знамените потвердження і на св. Василю. Його рід, під оглядом дочасним і духовим, був дійсно родом сильних і святих.

Рід батька як і матери був „голосний із військових, двірських та горожанських достоїнств, та звісний богатствами і майном і високими престолами і розголосом вимови; але далеко славнійший він побожністю, ревністю за віру і великими подвигами за Христову справу³.“

Прародичі по батькови, дідо й бабка св. Мокрина, учениця св. Григорія Чудотворця, 7 літ живуть на вигнанню за імя Христове, де Бог чудесно їх прокормлює⁴, а підчас переслідування Максиміна „за визнання Христове майно св. Мокрини і її мужа прилюдно розпродують.⁵“

¹ Гл. *Migne*. PG. XXIX. Praefatio p. CLXXVII. n. 2.

² *Ks. E. Bougaud*. S. Monika, Lwów 1910. ст. 14.

³ *J. Garnier*. III. p. XXXVIII. n. II.

⁴ *Greg. Naz.*, Or. XLIII. In laud. Basil., n. VII. VIII.

⁵ *Greg. Nyss.*, Vita Macr., p. 178, 191. У *Garnier'a* III. p. XXXIX. n. III і IV. .

Сам батько святого, на імя Василій, злучив „знамениті чесноти з прекрасним і великим образованием та вимовою... Прославився він в публичнім життю і з великим розголосом учив вимови в Понті. Але святістю життя став іще славнішим так, що мабуть тільки син його Василій у сім його перевисшав. Його віра умолювала чудеса¹.“

Такою самою славою були вкриті батьки св. Василя по матери. Дідо по матери майно і житте віддав за Христа², а св. Еммелія, мати святого, після свідоцтва Григорія з Назіянзу, „тим була між жінками, чим Василій між мужчинами³.“ І не дивно, що з такого благородного коріння повиростали так прекрасні парости: св. Мокрина, старша сестра святого, св. Григорій Нісейський і св. Петро Севастійський, його браття.

По своїх отже родичах і в нутрі своєї рідні одержав св. Василій не лише цілий засіб знаменитих, фізичних прикмет, на які зложилися цілі роди і покоління святих, отже знаменитий, природний підклад високого морального розвою, але передусім пребогаті традиції морально релігійні, так живі і так близькі часам апостольським. Сам св. Отець підчеркує велике значінне для себе домашних передань і виховання. „Який світліший доказ нашої віри, пише він до Новокесарійців, як те, що ми виховані блаженною бабкою, що з поміж вас вийшла? Маю на думці сю пресловуту Мокрину, яка вивчила нас наук преблаженного Григорія; всьо, що до неї заховалося в безпереривнім переданню і пам'яті, то й вона сама зберігала і нас, іще дітей, учила й образувала правдами побожності⁴.“ А в своїй апольогії проти Евстадія каже: „Хоч інші мої справи гідні сліз, у тім однім смію похвалитися в Господі, що я ніколи не мав блудних гадок про Бога... Се пізнання про Бога, яке я в хлопчячій віці отримав від блаженної матери моєї і від бабки Мокрини, я заховав в моім серцю, хоч і воно розвивалося⁵.“

Був се цвіт, виплеканий на дуже благороднім пни. Соки, що пили в його крові і ворушили його серцем, мимоволі підготовлювали святого.

Природні, фізично-духові прикмети.

Але звернім вже око на образ святого і пригляньмося зверхньому його виглядови.

Святий Василій був високий ростом, його організм був правильно і сильно збудований. Заки його не винищили покута і праці, визначався

¹ *J. Garnier*. III. p. XXXIX.

² *Ibid.*, p. XXXVIII. n. III.

³ *Greg. Naz.*, Or. XLIII. in laud. Basil. n. X.

⁴ Ep. CCIV. 6. p. 168.

⁵ Ep. CCXXIII, 3. p. 184. Cf. *De iudicio Dei*, n. 1.

він красою, в якій не уступав нікому¹. Анонімна рукопись, захована у ватиканській бібліотеці, прекрасно описує статтю Василя. „Василій Великий був ростом стрункий, простий, худавий, краска його смуглява, лице дещо бліде, ніс правильний, брови вигнені дугою і стягнені, задумчивий, на лиці не много зморщин, а й вони гладенькі, щоки подовгасті, виски трохи запалі, борода довга, волос сивавий².“

У сім тілі мешкала велитень-душа, *ingens anima*. Була се природа гнучка, всебічна і дужа, ум проникливий, як виражається св. Григорій Назіянський³. В 16 році життя, по скінченню своїх наук в Кесарії, „всестороннім знанням зрівнявся він з своїми вчителями, а перейшов ровесників. В короткім часі між усіма зєднав собі розголос; як перед народом, так перед вельможами міста яснів він більше образованием як віком, більше повагою своїх обичаїв як образованием. Бесідник між бесідниками навіть перед катедрою вимови; філософ між філософами навіть перед дипломом з філософії; а що найбільше священник християнам іще перед священством⁴.“ Так описує духовий стан св. Василя, в перших роках його позадомашнього образования, великий приятель і вірний свідок життя, св. Григорій Назіянський.

Як великою була його пам'ять вказує легкість, з якою посів ціле тодішнє знання, як рівнож і ся обставина, що в пізнім віці він з великою свободою послугується скарбами класичної літератури⁵.

Як живою, образвою і рівномірною була його уява вказують його письма, повні образвих зворотів і порівнань, вказує живий, викінчений і дивно гармонійний стиль.

Не менше великою була й воля святого. Присвічувало їй полум'я його великого духа, збогаченого вже в ранніх літах цілим засобом правд християнської філософії. Майже від коліски видить він біля себе високі постаті святих, що за Христа терпіли переслідування. Так само від перших хвиль дитинства є він практично введений в тайни християнської аскези і знає вірно співділати з ласкою. Щож дивного, що він знаходить у своїм нутрі так багаті засоби енергії і сили, що через час свого життя не знає блудних огнів, але заодно остає під промінням евангельського світла, що його воля, серед найбільших жертв, найтяжших проб і переслідувань, остає незмінною, подібна до скелі, об яку розбиваються розгукані філі моря і знеможені назад завертають?

¹ *Greg. Naz., Or. XLIII.*

² *Baronius ad an. 378; у Garnier'a III. p. CLXI. n. II.*

³ *Greg. Naz., Or. funeb. p. 84 86.*

⁴ *Тойже. Or. XLIII. n. 13.*

⁵ Порівн. його: *Πρὸς τοὺς νεώτους. У Garnier'a II. 92.*

Темперамент святого має сильну холеричну закраску. Цілу його появу ціхує надзвичайна повага, незмінний спокій, панованне над собою і „під кожним оглядом бездоганна правота“, як каже св. Григорій з Назіанзу. З природи не є він вправді говіркий, жартівливий, двірський у гречности, але в товаристві ніхто від нього не є більше чемний, в розмові більше зручний, в дотехах більше бистрий¹. В бесіді — повільний і звичайно більше заглиблений у своїх думках; якщо кому противиться чи перечить, робить се просто і щиро, але притім дуже сердечно; його усміх потвердженням і похвалою, його мовчанка — пересторогою чи доганою². В зачатім ділі і сповнюванню обовязків приятни характеризує його вірність, природність і глибоке чуттє. Але мимо сего не є се вдача наклінна до меланхолійности. Про се вимовно свідчать його листи, що визначаються веселим, бодрим настроєм, високо виробленим дотепом, а разом глибоким відчуттєм краси природи. — В цілім життю ціхує його вкінци, попри дивну ясність і глибокість ума, велика підприємчивість і видержність в діланню. Очевидно, се каже нам припустити відповідний підклад і нахил в його природі, сотвореній до діла. Та при тім усім слідна у нього, певного рода, несмілість і повздержність в діланню. „Василій, каже Allard, здається, був із числа тих людей, що виявляють непохитну відвагу, коли чуються морально зобовязаними ділати, але без приказуючого обовязку не рішаються вийти зі самоти, в якій знаходять радощі“³.

Так в загальних чертах представляється тілесно-духова картина святого Василя, сей природний підклад, на яким розвинувся його характер.

Психічна фізіогномія святого.

Якщо знова приглянемося психічній фізіогномії нашого святого Отця в його останніх літах, коли то Христовий образ в його душі дозрів і виповнився, виринає перед нами стать так дужа, так не земська, так розсвітлена небесними сявами, що мимоволі хочеться повтаряти за св. Єфремом: „Вибраний сосуд царський“, „*Vas regni electum*“⁴.

Неміч тла. Вправді, великі покути, надмірні праці за славу Божу і для добра св. Церкви, дуже тяжкі недуги — під кінець майже зовсім винищили його організм. В 44 р. життя, 4 роки перед смертю,

¹ *Greg. Naz., Or. XLIII. п. 64.*

² Порів. *P. Allard*, ст. 153, 154.

³ *Тамже*, ст. 153.

⁴ *Monum. Eccl. graecae III. 58. У Garnier'a III. p. CXXIII. п. IV.*

щоби пояснити як великою його недуга, покликуються на звичайний стан здоровля. „В яким стані найшов нас Ізаак, чоловік праведний, пише він в листі до св. Евзевія з Самосати, сам тобі ліпше розкаже. Хоч правда, язик його нездужає описати живо того, що я в більшій мірі перетерпів; так тяжкою була недуга. Однак в приближенню може догадатися сего, хто тільки мене хоч трохи знає. Бо якщо я був слабший від тих, про яких житте вже страчено надію, тоді, коли видавалося що я здоров, то можна звідсіль пізнати, яким я був в хоробі¹.“ І справді, два роки пізніше була се радше тінь а не організм живого чоловіка. „Лихорадка так винищила мое тіло, що видалося чимось тоншим від мене, себто я сам від себе самого. Крім сего пропасниця чотири дні більше чим двацять разів мене ймалась. А тепер хоч здається, я й вільний від лихорадки, то однак я такий знеможений, що у тім нічим не ріжнюся від павутиння².“

Але зате дух його зріс і розвинувся і прибрав розміри велитня. Велика неміч тілесна ніяк не пригасила вогня його сердешної любови, не спинила його письменницької праці, не перервала листування, не перешкодила його широкій і невпинній діяльності пастирській, для якої межами були границі світа.

Фарактеристика творчости ума.

Але пригляньмося подрібно чертам його психічної фізіогномії.

Всесторонність інтелектуального образования. В 26 р. життя (з кінцем 355 або з початком 356 р.) покінчив св. Василій свої студії і вже тоді мусів св. Григорій прирівнати його до корабля виповненого вщерть, бо досягнув границі, які при тодішнім знанню людина була в змозі досягнути. Він обняв і поглибив ціле тодішнє знання, а зглибив з відзначенням. Кожний предмет посів так, неначеб у тім однім був знатоком. Лучилася в нім дивна пильність з надзвичайною бистрістю і не легко було розрізнити, в чім з тих двох був більше гідний подиву. У вимові не мав собі рівного; його бесіда дихала вогнем, хоч його обичаї були цілком ріжні від обичаїв реторів. Клясичне образование і знання граматики в усіх їх напрямках посідав совершенно, як се слідне і в пізніших працях. Всі части філософії сталися його власністю і лекше було, після слів св. Григорія, вибристи з невихідних криївок лабіринту, як вивинутися з сітій його бесіди. Не занедбав також астрономії, геометрії і математики, але з них лише тільки зачерпнув, кілька йому було потреба, щоби свобідно посвятитися філософії й остоятися перед за-

¹ Ер. СXXXVI.

² Ер. СXCIII.

кидами тих, які сим наукам посвячувалися. Вкінці, знаменито і глибоко посів штуку лікарську, яка вже задля частих недуг була йому потрібною¹.

З таким засобом духового образования вступав св. Василій в житте. Та було се тільки листе, що мало прикрашувати дерево і хоронити овочі. Коли в св. Хрещенню і Миропомазанню освітила його розум ясність Божої правди², він „немов із сну пробудився і підніс очи на чудове світло євангельської правди і побачив безхосенність мудрости князів сего світа і гірко оплакуючи своє марне житте минувше забавжав віддатися науці, яка ввелаб його в тайни віри³.“ Що за тим пішло, нам звісно. Він роздає ціле своє майно, йде на пустиню, віддається острому аскетичному життю і глибоким студіям святих книг. І на яку височінь піднесла його Божа ласка, як розвинула і перемерила його ум віра Христова, вказує його пізнійша діяльність.

Напрями духової творчости. Якщо возьмемо до рук його „*Ндіма*“, правила вузші і ширші та аскетичні бесіди, знайдемо в них святого аскету, натхненого провідника душ і монашого законодавця.

Якщо читати мемо його бесіди-гомилії, то бачити і чути будемо клясика-бесідника, а передусім апостола, якого серце горить святим огнем. Слово в устах св. Василія є сею потугою, якою він володіє над душами. Ним він учив, поривав до доброго, розвівав зативи і підступи еретиків. Проповідь була печаттю і орудем його апостольського уряду⁴. А завважити треба, що є він, як каже M. de Broglie „першим бесідником, якого має Церква. Перед ним Атаназій промовляв до борців віри як вожд, що веде в вилім; Ориген догматизував перед учениками. Василій перший відзивається завсіди і перед всякого рода людьми словом природним і глибоким, а його краснорічиву мову ніколи не зменшує ні простота ні сила. Нічия вимова — більше краснорічива і більше не відгомонює споминами клясицизму над його бесіди, а однак жадна не пливе гладше з під руки, не розвивається більше природно і не є більше доступна для всякого степення умового розвитку. Його наука приготвила йому скарбницю заедно отверту, з якої повними жменями черпало його вітхненне для потреби дня. І задля сеї то, собі питомої, легкости, заразом блискучої і популярної, не може йти з ним в порівнанне його співученик Григорій... У Григорія виступає часто ретор, а завсіди поет, у Василія говорить тільки бесідник⁵.“

¹ *Greg. Naz., Or. XLIII. 23.*

² Про час хрещення порів. *J. Garnier III. p. XLIII. n. II.*

³ *Ер. ССХХІІІ. 2.*

⁴ Порів. *P. Allard. p. 190.*

⁵ *L'Eglise et l'Empire romain au IV siècle. t. V. 190.*

Якщо даліше будемо вглублюватися в його богословські твори, то перед нами виступить знаменитий богослов і Отець Церкви, вірний свідок і неustraшимий сторож передання, а також глибокий мислитель. Якщо кинемо оком, каже висше згаданий автор, на сі його твори, то чуємо, щоби так сказати, себе на повнім морю філософії. Плятонізм, періпатетизм, еклектизм Олександрії, всі ті відміни метафізичної думки старини є наглядно присвоєні і приявні перед духом писателя; на кождім кроці запозичені тут ідеї, пояснення, определення¹.“ А вже в листах своїх святий незрівнаний. Тут не знаємо, що подивляти, чи вірність і благородність, з якою підтримував дружні зносини, чи ріжнородність змісту чи глибину гадок чи важність і великість справ, які в листах обговорює, чи захоплюючу красу форми чи може його прекрасну душу, яка наскрізь із них пробивалася.

Знаменні черти творчости. На всіх сих напрямках інтелектуальної діяльності витиснена печать його великого ума. Є се передусім ум творчий, що не лише пасивно приймає правду, але вміє її зробити своєю, свобідно обертається в світі думки, самостійно і легко нею орудувати і творити нові діла. Знаменними чертами його творчости є глибокість гадки, бистрість і легкість вгляду, з яким будьто пронизує скриті тайни св. Письма, будь винаходить і розвиває свої докази, чи знова розв'язує -софізми еретиків, та ясність і желізна послідовність розумовання. Але що ще більше характеризує його, то сей правдиво філософичний наліг, що був ділом ласки в умі святого і позволяв йому всі прояви і зміни від найдрібніших до найбільших видіти і оцінювати в їх лучности і відношенню до послідньої причини. Тим також, що ум святого в своїй діяльності був піднесений і ублагороднений ласкою, його творчість не є холодною працею проникливого розуму, але має знамя високої віри, побожности, умірковання і любови.

Прикмети форми. В зверхній формі св. Василій є справді клясиком. Мова його пливе льогічно, гладко і звучно; очерки повні, рівномірні і заокруглені. Дивне богатство образів і порівнань, рівнож клясичних і своєю добірністю і викінченням і ріжнородність та новість висловів знаменують його стиль. Повно в нім живости, що проявляється частою зміною фігур і діялогічною закраскою, много тут дотепу, а притім велика ядерність і гнучкість слова і природність.

Осуд сучасних і старинних критиків. „Не лише змістом славні письма св. Василія, пише Garnier, вони славяться також елеганцією мови, милозвучністю, ясністю, неімовірною силою переконуючою,...

¹ De Broglie. Тамже 230.

і дивною легкістю краснорічivosti без всякого сліду штучности¹“. Се голос новіших часів. Що думала старинність, говорить нам великий старинности знавець, учитель святого, Лібаній. Він отримав був лист від св. Василя; його відчитано прилюдно в добірнім товаристві. Який випав осуд, говорить Лібаній в листі до св. Василя: „Мовчки, пише він, я прочитав цілий лист і з усміхом та радістю сказав: „Ми побіджені!“ А вони мене питали: „В чім ти побіджений? І побіджений — чому не сумуеш?“ Яж відповів: „Побіджений я красою листів, а побідив Василій. Сей чоловік — другом мені і тому радію.“ По сих словах вони захотіли судити про побіду із самого листу. Читав Аліпій, а прочі приявні слухали. І видано осуд, що я не минувся з правдою².“

Той сам ретор, на свою просьбу, отримав був від святого його бесіду проти п'янства. В новім листі висказує свій осуд: „Чи живеш в Атенах, Василіє і призабув на себе? Сини Кесарії сего не могли слухати. Мій язик не привик до сього, але ударений новістю вислову, немовби я ходив по круговоротних височинах, говорив до мене, вітця: „Отче, ти сього не вчив; Гомером сей чоловік, ба Плятоном, ба й Аристотелем, ба Сузарієм, якому ніщо не тайне³.“

Як далеко перейшов св. Василій сучасних висотою свого духового розвитку, вказує вплив його творів на тодішний світ образований. „Що нині радістю, — свідоцтво се св. Григорія з Назіянзу, — на яких небудь сходинках? Що розривкою на пирах? Що втіхою на прилюдних площах? Що по церквах? Що для князів і приватних? Що для тих, що одинцем перебувають і сих, що живуть у згромадженнях? Що для тих, що відсунулися від справ світа і сих, що віддаються життю прилюдному? Що для тих, що займаються науками світськими і сих, що посвячуються нашій науці? — Одна втіха й ся загальна й превелика: — його письма й вироби. Для письменників по нім вже не має матерії й вимови. Мовчать старші твори, що лише пояснювали Боже слово; розголошуються нові діла — й сей між нами уходить за найбільш образованого, хто письма його як найліпше розуміє, часто має на устах та голосить їх другим. Він один іменно вистарчає для студіюючих, щоби набути образования⁴.“ — Сі слова так характеристичні належать до вірного приятеля і сучасника св. Василя, якого пережив на яких 12

¹ J. Garnier I p. III.

² Ep. CCCXXXVIII. ст. 248.

³ Ep. CCCLV. Хоч Garnier [III. ст. CLIX сл.] сумнівається о автентичности ко-респонденції між св. Василям і Лібанієм для причин внутрішних, с вона однак свідком осуду старинности.

⁴ Greg. Naz., Or. XLIII. п. 66.

літ. Виголошені в столиці архієпархії, в Кесарії, як перед дібраними слухачами так і перед чисельною товпою, що була свідком сучасних подій. І хоч наведене свідоцтво носить на собі очевидне п'ятно бесідничого образования, його однак зміст вимовно свідчить про превеликий вплив, який мали твори св. Василя на тодішний світ образований.

Таким являється ум великого Отця нашого і такою є різнородність напрямів в його діяльності; так представляються головні черти його творчості і прикмети форми, що була втіленням його великих гадок і виразом класичної гармонії його сил.

Характеристика діяльності волі.

Але св. Василій писав принагідно. Його гомілії були тільки середником в його пастирській діяльності. Апольоґетичний твір „Проти Евномія“ написав тільки тому, що „ворог правди, найшовши податні собі знаряддя, хоче впровадити заперечення Божества Єдинородного¹“ і мабуть на просьбу братів по званню, монахів². Інше діло, „під кожним оглядом гідне знання і генія св. Василя³“, „Про святого Духа“ завдячує свій початок раді щирого приятеля св. Отця, Амфілохія, єпископа іконійського⁴. Ціла його письменна творчість є другорядним проявом його психічної появи і тільки в діяльності волі знаходить належне пояснення.

На першій місці і головні св. Василій є мужем діла і в його волі мусимо шукати його геройства і справдішної великості. Його іменно воля під впливом ласки приймає так великі розміри, так широкий і далекий зачеркує собі круг ділання, вирівнює так премногим і різнородним заняттям, показує таку силу, а притім таке всестороннє і сталє совершенство, що справді сею якраз стороною своєї духової фізіогномії заслужив собі на імя „Великого“. Хотіти намалювати повний образ проявів його волі, се рішучо переходить межі сеї праці. Проте обмежуся до головних черт і якби витичних, в яких проявлялася воля св. Василя.

Принципи надприродно-моральної діяльності. Якщо перебіжимо його твори аскетичні і ближше приглянемося його життю, побачимо, що принципи, які лежать в основі його моральної діяльності, є дуже упрощені, але такі, що на них можна було двигнути небосяжну будову.

¹ Contra Eunom. I. 1.

² Cf. Garnier. p. LXI. n. VII.

³ P. Allard. 199.

⁴ Cf. Garnier. p. CXXXIX. n. VI.

Першим і підставним принципом морального життя у св. Василія була: Ціль всего сотворіння і життя Бого-Чоловіка на землі — слава Божа. „*Μονότροπος ἐστὶ ὁ τοῦ χριστιανοῦ βίος, ἕνα σκοπὸν ἔχων, τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ*“¹. „Одностайним є житте християнина й одну має ціль — Божу славу.“ І знова: Любити Бога, се „понад силу й заєдно змагати душею до волі Божої, з ціллю й жаждою Божої слави.“ „*Τὸ ὑπὲρ δυνάμιν αἰεὶ τὴν ψυχὴν ἐπιτείνεσθαι πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ δέλημα, κατὰ σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς αὐτοῦ δόξης*“². До сеї то основи він заєдно повертає в своїй аскезі словами нераз дуже сильними³; до неї відносить і звертає духовну працю тих, що поручилися його проводом⁴; її держить сливе не завсіди перед очами слухачів і читачів у своїх гоміліях, проповідях і письмах, — а тоді відповідно до ціли проповіді представляє її в формі більше потягаючій — як життя вічне⁵; її підряджує ціле своє ріжносторонне життя, всі свої геройські зусилля, поводження, — радість і терпіння. Була то гранітова скала, в яку глибоко були впущені підвалини святині будованої в його душі рукою св. Духа, або красше був то воздух, яким дихала грудь святого, черпаючи житте.

Практичним втіленням сеї основи цілого духовного життя, її підметовим виразом в душі святого, а разом душею і вершком святости була для нього заповідь любови Бога й ближнього, що є „чимось найбільшим із усього, що представляє християнина в його сути“, „*ἡ μείζω; πάντων ἀγάπη, ἡ χαρακτηρίζουσα τὸν χριστιανόν*“⁶. — Одинокую дорогою до неї — Божа воля, бо знаменним любови Бога є „хоронити Його заповіді для Його слави“, „*τὸ τηρεῖν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ κατὰ σκοπὸν τῆς αὐτοῦ δόξης*“⁷, і сей є „горіючий духом“, „хто з горячою готовістю і ненаситною жаждою й нелінивим старанням сповняє волю Божу в любові Ісуса Христа“⁸ й радість в Господі на сім залежить, щоби „тішитись тим, що діється після наказу Господнього для Божої слави“⁹. — Одиноким способом — пізнати й іти й наслідувати Христа.

¹ Reg. fus. tr. XX. 2.

² Reg. brev. tr. CCXI.

³ Нпр.: Serm. de ascet. disc. 2; Moralia: R. VIII. c. II. VI; R. LXX. c. XV. XXVIII; R. LXXII. c. III; R. LXXV. c. I; R. LXXX. c. XXII; Reg. fus. tr. V. 3; Reg. brev. tr. CXСIII; CXCV; CXCVI; CCXXIII; CCLXXVI; і т. д.

⁴ Reg. fus. tr. Proem. 1; Ep. XXII 2. 3.

⁵ Гл. А. *Kranich* ст. 20—25. — Порів. De Bapt. I. c. II. nn. 25. 26.

⁶ De fide. 5.

⁷ Mor. R. LXXX. c. XXII.

⁸ Reg. brev. tr. CCLIX.

⁹ Ibid. CXСIII; гл. ще: Moral. R. IV; R. XII. c. IV; Reg. fus. tr. V. 3; Reg. brev. tr. CCXIII. і т. д.

„Ціллю християнства — наслідування Христа після міри Його людської природи, відповідно до звання кожного“. „Οὗτος ὁρος χριστιανισμοῦ, μέμνησις Χριστοῦ ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐναθρωπήσεως κατὰ τὸ ἐπιβάλλον τῇ ἐκάστου κλήσει¹.“

Ось головні підвалини духовної праці св. Василя.

Вся його великість у тім, що чиста віра не лише в подвигах його волі, але також і в його розумі, що до свого об'єму і що до глибини, всесторонно торжествувала. Ціла оригінальність і ціла геніяльність св. Вітця — як видається — на тім залежить, що він так глибоко вмів проаналізувати ціле життя надприродне, так ясно порозумів властиве місце, яке кождий з чинників суцільних духовного життя в нім займає, а притім не вніс в аскезу нічого суб'єктивного, людського, але потрапив зберегти сувору предметовість і захвати всеціло ненарушений євангельський характер².

І як розум святого по мистецьки відзеркалив цілий плян євангельського совершенства, начеркнений Христом, так і його воля по героїськи співділала з ласкою Христа, в будові святині життя надприродного.

Представити форми, які прибрала передусім любов в душі сего Серафима, переходить границі праці. Постараймося однак дати їх начерк, хотьби дуже загальний.

Любов Бога. Цілий зміст надприродного життя для св. Василя — після сильного вислову св. Павла, що став його власністю — се звершати „цілу правду любови в Христі³“ або інакше: „се віра оживлена любовю⁴.“ Природною основою любови Божої — се характер сотворіння, суцільний чоловікови. „Вже для того одного, що ми від Нього сотворені, ми винніби понадмірно Його любити й у любові Ним радіти й так безнастанно тямити на Нього, як на своїх материй немовлята⁵.“ Як кожде животне до життя, як око природно стремить, щоби видіти, так і чоловік з природи стремить до Бога й Його любови. Й тому „брак любови є для душі злом із усіх найбільш невиносимим⁶.“ — І ся то іскорка, вкинена рукою Творця в природу святого, перемирилася в пожежу, коли могучий порив ласки потягнув його до героїських подвигів у монашім життю. Його душу передусім захопили „ніяк невисказані й невимовні блиски Божої краси, яких не розкриє бесіда

¹ Reg. fus. tr. XLIII.

² Гл. J. Wittig. Leben, Lebensweisheit u. Lebenskunde... ст. 633—638.

³ Reg. fus. tr. IV.

⁴ Mor. R. LXXX. с. XXII.

⁵ Reg. fus. tr. II. 2,

⁶ Ibid.

ні не почує ухо“, „перед якої славою й проміння ранної зорі й ясність місяця й світло сонця є чимось гідким і більше віддалені від правдивого світла як чорна, непривітна й безмісячна ніч — від преясного півдня¹.“ Се світло Божої ласки розкрило перед його духовим оком сю „прещасливу Природу, незмірне Добро, Предмет гіден любови всього розумного сотворіння, захоплюючу Красу, Початок всього, що є, — Жерело життя, духове Світло, недоступну Мудрість².“

„Жадний оглядати сю правдиву Красу, нею полонений і розмилюваний у небесній і преблаженній любові забув на рідних і друзів, забув на дім і всі добра, забув вкінці й на тілесну потребу їсти й пити, щоби поринути в Божій чистій любові³.“ „Через пильну й витревалу контемпляцію величі Божої слави й Божих совершенств і через безпереривну пригадку на добра собі уділені Богом“, його серце розгорілось „могучою жаждою подобатися Богови“, — „бажаннем ненаситним, великим, незмінним⁴.“ Його ум потонув у безустанній пам'яті на Божу присутність, у розважанню Божих діл і дарів, у прославлюванню та в піснях подяки Божій доброті⁵. Се рівночасно було для нього наймогутнішим орудником викорінити всьо непорядне зі свого серця, осягнути чесноти, одержати високі ласки й дійти на вершок святости, до совершенної любови Бога⁶. Звідсіля також й се „безпереривне й понад сили змаганне його душі сповнити волю Божу, з ціллю й жаждою Божої слави.“

А які великанські прибрало воно розміри й до якого піднеслося геройства, знаємо з його життя. Стовп огня, що лучить землю з небом се велична, але правдива характеристика св. Василія.

Любов ближнього. Другою стороною його любови до Бога, була любов ближнього, зокремаж любов до Христової Обручниці, св. Церкви. Стала вона в нього пристрастю. Вона поглотила ціле його житте, витиснула на нім своє незатерте пятно й надала йому специфічну фізіогномію. Їй посвятив він свою науку, свій монаший, затишний куток, який так дуже полюбив, свій час, своє здоровле, свою славу й всі сили своєї душі. Вона була причиною його недуг, вона витискала слези з його очей і проганяла сон з його повік⁷.

¹ Ibid 1.

² In Hexaëm. I. 2

³ In Ps. XLIV. 6.

⁴ Reg. brev. tr. CLVII.

⁵ Reg. brev. tr. CCII.

⁶ Порів. Reg. fus. tr. V. 2. 3.; Moral. R. LXXX. с. XXII.; Reg. brev. tr. XXXIV. і т. д.

⁷ Гл. *Greg. Naz., Or. XLIII. n. 42.*

Зединенне з Христом. А вжеж характеристичною ціхою його любови було зединенне з Христом. Правило LXXX τὸν Ἡδιμῶν зі своїми 22-ма главами, се неначе радісна пісня слави містичній злуці душі зі своїм Головою. — В його свідомости стоять так ясно всі Богом объявлені привілеї й титули, до яких має право той, хто є віткою божественної виноградини, а кождий з них є для нього великою дійсністю, якої і вартість і послідовність й обовязки він глибоко розуміє і всеціло реалізує. Дійсність і глибина містичного зединення з Христом, як передали нам їх євангелисти й апостоли, совершенно виразилася в його розумі й в його волі, бо обявленне було одиноким жерелом, з якого просто черпав він свою соняшну, надприродну мудрість і одинокою скалою, на якій з геройськими зусиллями будував свою святість.

Хто лише трохи запізнався з його аскетичними творами, зі змістом проповідей, з його листами, для того ясным, що євангеліє, що наука Христа, примір Христа, ласка Христа — словом Христос є *A* і *Ω*, початком і кінцем духовного життя, — тим, в чім реалізується слава Вітця небесного й до чого зміряє всьо діланне св. Духа. Сама Пресв. Евхаристія — се не лише таїнственный знак і жива, Богом установлена памятка нескінченої, діяльної любови, іменно послуху Христа аж до смерти а смерти на хресті нашого ради спасення, але й тайною якби питомою й актом характеристичним стану любови. Приготованнем до її прийяття має бути пізнанне й свідомість нескінченої любови Вітця і Сина, якої річевою памяткою Пресв. Евхаристія; настроєм, з яким треба до неї зближатися, — має бути успособленне, подібне до настрою того, який говорив: „Любов Христова наглить нас;“ наслідком же в душі сего, що причащається, винна бути знова любов, щоби він „жив не собі, але тому, що для нього вмер і воскрес“ (II. Кор. V, 14. 15.) і щоби тим способом всі зросли в одно тіло в Христі¹.

Не дивно отже, що святий дροжить за славу Христа, що можливість статися нечестю для Нього прошиває його трівогою й витискає зізнанне: „Коли над тим (над доказами Божої любови до чоловіка) застановляюся, — щоби сказати те, що чую — переймаюся грозою й попадаю в страшну задуму. Боюся, щоби відпавши від Божої любови ізза легкодошности або заняття марницями не стати соромом і закидом для Христа. Бо лукавий, що нас тепер через світові примани старається довести всіми способами до непамяти на нашого добродія й на нашу погибель, на нас ударає й нас топче, — він на глум Христови оберне нашу буту і чванитисяме нашим непослухом і відступством; він і не

¹ Moral. R. XXI. c. I—III.; Reg. brev. tr. CLXXII.

сотворив нас і не вмер за нас, а однак найшов собі в нас вірних послідователів у непослузі й погорді Божих заповідей. Сей глум над Господом й ся самохвальба ворога видається мені тяжшою від мук пекольних: дати іменно ворогови Христа предмет чванитися й нагоду виноситися понад того, що для нас помер і воскрес¹.”

Наслідування Христа дорогою. Й на сі то верхи совершенства знав св. Василій одну дорогу, — наслідування Божого Сина в Його людській природі.

Ще в молодім віці, між 18—23 р. життя, коли то ні печать хрещення ні миропомазання не перетворили ще його душі, серед розгару й приман інтелектуального образования в Атенах, для нього, після слів св. Григорія, одна „річ була велика й велике імя — бути й називатися християнином².“ Колиж у св. Тайнах Христос вщипив його в своє містичне тіло й на душі його витиснув печать борця Христового, коли він почув поклик свого вождя й царя, тоді всьо покинув, щоби стати під стягом Христа й ділити з Ним ціль, труди й надгороду, тоді одно стало метою його зусиль, відтворити образ Ісуса в собі: „Якщо Христос нам життем, то слідно, щоб і мова наша було про Христа й кожда думка й діло наше були залежні від Його заповідей і душа наша винна уробитися після Його взору³.“ Головним мотивом для нього й першим зі способів набути як покору так загалом усі інші чесноти — се примір Христа⁴. Його „*Ндімѧ*“, се кодекс життя надприродного, се ніщо инше, як зісистематизована аскеза евангелія. А кожда зі сих Божих засад є для нього нормою, определеною Божим мистцем, після якої він, черта по черті, різьбить образ Христа в своїй душі.

Кожде зі сих правил се не лишень рада, — щось, що можна прийняти або й ні, але свята заповідь, для заховання якої не потреба ні мотивів ані заохот а вистарчає се, що вона вийшла з уст Господніх. Кожда є для нього обовязком, який накладає любов.

Який ясний промінь кидає на сю сторону дух. життя св. Василя LXV правило *τὸν Ἠδιμῶν*. Вдивлений в послідні хвилі свого Боже-ственного Вчителя, заслуханий в слова, які Він великим голосом проголосив з хреста: „Отче, в руки Твої віддаю духа мого“ (Лк. XXIII, 40), — він, як канон аскетичного життя, кладе молитись у хвилю скону про те, що потрібне. А як глибоко врзалися сі черти в його душу, вже з того- слідно, що послідним словом, яке тут на землі вимовили його

¹ Reg. fus. tr. II. 4.

² Or. XLIII. n. XXI.

³ Ep. CLIX. 1., порів. також Ep. II. 1.

⁴ Reg. brev. tr. CXCVIII.

уста, було послідне слово Ісуса на хресті. „Він (св. Василій) нарешті зі словами на устах: „В руки Твої передаю духа мого“, — віддав радо душу серед хору ангелів, що мали його супроводжати!“

Тай якими кроками велитня йшов святий по сій дорозі мимо опору природи й тяжких боротьб² вказують на се і початки монашого життя і свідочтва його самого, поміщені в листах чи аскетичних письмах і над усе осягнений ідеал морального совершенства або радше подібности з Христом.

Так представляються головні витичні й основи в діланню волі св. Василія.

Якщо знову звернемо наше око на подробиці і придивимося його відносинам до себе, до ближнього, до Бога, всюди побачимо його рівним собі, справді великим.

Василій у собі. Вірність на поклики ласки. Передусім подивляємо в нього велику рішучість і геройську вірність, з якою він відповідає покликам ласки.

Вихований пильно і суворо в родиннім кружку, в яким не лишень християнське життя, але й совершенство посунене до геройства, було традиційним, — він завсіди беріг чистий і несплямлений характер, завсіди остав вірний Богови. Підчас його наук у Кесарії вже ставить його Григорій з Назіанзу взором для других і не вагається вже тоді назвати його „для християн священиком іще перед священством.“ Через час знова студій в Атенах, як виразно свідчить той сам Василієвий друг, „для них обох одно було метою й старанням, — здобути чесноту й жити після надій будучих і так себе вести, щоби перед кінцем життя вже з нього вийти.“ Й ті самі Атени, які для других були смертоносні, їм не лишень не принесли втрати, але й скріпили та розвинули віру³.

Однак се не було ще життя святого. Противно — якраз по повороті з Атен його душа показала ся чуткою на солодкі але вбійчі пестоші пустої слави. Голосне ймя, з яким вертав зі студій, пильні заходи ріжних городів, щоби мати його вчителем на своїх високих катедрах, — повага перед достойниками горожанськими, широкий вплив, оплески за його блискучу вимову тай знання, далекий розголос та слава, — все те недостатно вплинуло на його молодечий ум. Зорке й досвідне око св. Мокрини, — каже св. Григорій Нісський, бачило, як „він гордів своєю

¹ *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. LXXIX.

² Гл. Ер. II. 1. і Ер. VIII. 1.

³ *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 20, 11.

вимовою та знанням“, „як легковажив усіх тих, що стояли високо гідностями, — ставляючи себе в своїй буті понад достойників міста!.“

А однак се був якраз час, в яким несподівано, нагло, з „неймовірною швидкістю“, після вислову св. Григорія з Нісси, — відбувся переворот і переміна в душі св. Василя. — Тою, що звернула ум, серце діяльність святого там, де він мав стати дійсно героєм і вкритись славою з неба, якої проміння освітили кінці землі й обняли віки, — була, великого брата сестра велика, та сама св. Мокрина. Її слово просте, отверте, ясне як світло евангелія, й переконуюче як його глибини, — оживлене ласкою й скріплене її життєм, в його ясним умі й у серці широкім найшло податну почву. По коротких хвилях боротьби між світлом і темрявою, між тихими а могутими потягами ласки і перцями успіхами світа наступає в його душі зміна, круговоротна зміна. Її описує сам святий, а в словах його наскрізь просвітлюється, як могутні приливи світла й тепла Божого в той час ворушили його душею. „Посвятивши, каже він, так много часу марнощам і зуживши ледви чи не цілу молодість, щоби довгим а марним трудом добути науки мудрости осуженої Богом, я пробудився вкінці немов із глибокого сну; я побачив чудове світло евангельської чесноти; я пізнав безхосенність й пустоту мудрости князів сього віка, що проминають й гинуть. Я оплакував серед найглубшого болю нужденне життє, що його я досі вів. В сім стані я жаждав провідника, який провадивби мене й повчив про основи життє побожного. Найбільшим моїм старанням було трудитися над реформою хотьби якою моїх обичаїв, які скривило довге приставання зі злими².“ Зворот сей в душі святого відбувається з правдиво княжим розмахом і зі зрілою застановою. Передусім він хоче пізнати підстави, правила, взори життє монашого, — хоче на ділі побачити життє після евангельських рад, що тоді так високо цвило в Христовій Церкві. Він вибирається в довгу й тяжку подорож, звиджує голосні й великі осередки монашого життє в Єгипті, Палестині, Келісирії, Мезопотамії, — пізнається зі святими й великими вчителями, провідниками й отцями аскетичного життє, „подивляє в монахів повздержність у їді, мужество в працях, витревалість у нічній молитві, сей високий і незломний настрій душі, через який вони гордили голодом, спрагою, зимном, немовби вони були чужі для свого тіла, дійсні подорожні по сій землі тай тут вже горожанами неба³.“ — Збогачений таким досвідом, піднесений такими примірами, —

¹ Vita Macr. у Allard'a, 22.

² Ер. ССХХІІІ. 2.

³ Тамже.

по повороті він сам зачинає життє віддане Богови після рад євангельських. І тепер представляється нам чудовий образ.

Свій великий маєток роздає він між убогих; остає йому „крім власного тіла тільки те, чимби його прикрити.“ Богатством є для нього ніщо не посідати, а хрест є тим, на чім він заєдно жиє.“ Своє тіло видає на добровільні муки, що більше, жиє „майже без тіла.“ Як надмірність так ситість чужими є для його стола. „Ніщо з того, що усміхається піднебінню, не має у нього вартости, за одиноку розкіш уважає собі не опливати в розкіш.“ Звідси великий брак річий потрібних до життя¹. Є він найубожший і найбільше потребуєчий із всіх, яких знав св. Григорій². У нього — за дім — буда без даху і дверей, в якій огнище вигасло а дим давно не підносився³; — за корм — хліб зі сіллю та юшка, але хліб такий держкий, після слів св. Григорія, як густе болото, з якого тяжко витягнути зуби; за напій жерелянна вода. Одна тільки у нього туніка, витертий плащ, сон на землі, брак охарности відповідної його походженню, нічні чування, заєдна молитва⁴. А при тім всім тяжка праця ручна: він з товаришами стинає і укладає дерево, заходиться коло управи неплідних пустарів, удобрює рілю навозом. Св. Григорій тямить добре, як він запряжений разом з св. Василієм у великий віз, що служив до вивозу болота, тягнули його власними карками й руками, „з чого й досі, каже, сліди остали“, а се, щоби вирівнати урвище. До сего додаймо пильну умову працю і довгі молитви⁵.

Щож дивного, що для так щедрого серця Бог не менше був щедрий. Із осягненого совершенства судимо про великість уділених ласк.

Дівство. Його дівичість була так сніжна і світла, що як каже св. Григорій Наз, він немов не знав свого тіла, вільний від всякого порушення похоти, — що ангели ним любувалися, а жєнщини не сміли хочби око на нього підвести⁶. Був він не лише дівственником, але й дівства учителем, не лише через свій примір, але й своє слово й свої установи⁷.

Виреченне себе. Його виреченне і призабуттє на себе там де ходило о добро душ, о права Обручницї Христової, св. Церкви, о славу Божу, — справді геройське. За душі і славу Божу він всьо віддав: і добре ім'я й спокій і всі личні права й здоровлє. Очернюваний, лєдв

¹ *Greg. Naz.*, Ор. XLIII. н. 60, 61.

² *Ер. VIII.* н. 36.

³ *Greg. Naz.*, *Ер. VII.*

⁴ *Greg. Naz.*, Ор. XLIII. н. 61.

⁵ *Greg. Naz.*, *Ер. V* і *VI.*

⁶ *Greg. Naz.*, Ор. XLIII. н. 56.

⁷ *Ibidem* н. 62.

не по цілій Малій Азії, мовчить три роки і тільки любов душ отворає йому уста. Скривджений в своїх правах і чести, перший пише і наклонює до згоди, щоби тільки не розривати Церкви¹. „Ради мира, пише він, я постановив не поминути ніяких заходів, не числитися з нічим упорядуючим у слові чи в ділі, ні з довжиною дороги, не втікати ні перед яким трудом, щоби тільки досягнути нагороду миротворця.“ Ледви підвівся з тяжкої недуги, радше до тіни подібний як до чоловіка, а вже каже нести себе до церкви, щоби з своїми овечками святкувати празник св. Евстадія, а потім знова кладеться до ліжка, повалений наворотом недуги². І так все нові і нові можнаби наводити приміри. В його виступах перед цісарями і їхніми достойниками, перед якими мусить боронити загрожені права Церкви, ми не знаємо, чи подивляти його свободу чи княжу повагу і достоїнство, чи неустрашимість чи призабутте на себе. Коли станув він перел префектом Модестом, перед яким дрожала ціла Мала Азія і Сирія, сей зужив цілої своєї поваги, щоби захитати святого і перехилити на сторону цісаря і аріяньської ереси. Колиж однак святий говорив до префекта радше як до підчиненого, чим до достойника, счудований урядник закликав: „Ніхто до нині не премовляв так, тай з такою свободою слова до мене, Модеста.“ „Бо - бути може — не попав ти ще на єпископа, — відповів Василій. Станувши на прою за такі річи, точно в такий сам спосіб розправлявби. Бо в інших річах, префекте, ми лагідні й миролюбиві й зі всіх найнижші, як се приписує нам закон; і вже не скажу перед так великим володарем, але навіть перед найпростішим чоловіком і з найнижшої верстви не підносимо чола. Але де Бог загрожений і його справа в небезпеці, там всьо инше маємо за ніщо і на Него одного звертаємо наші вочи. А огонь, меч, звірі, кігті, що роздирають тіло, для нас радше розкішю і радощами, як погрозою. Проте насити нас обидою, грози, роби, що тобі сподобається, уживай твоєї власти; нехай почує се й імператор, але ніяк нас не побідиш і не доконаєш сего, щоби ми призволили на безбожну науку, хочаб ти навіть і чим страшнішим грозив³.“

Справді так говорити міг тільки чоловік, в якого серцю панує совершенно ласка і який має на собі повагу Богу.

Покора. А вже покора святого є незрівнана. Переходить вона границі звичайного світла ласки і каже припускати в душі св. Василія ту таїнственну і божественну ясність дня, в якій земський чоловік

¹ Ер. ХСVII.

² Порівн Ер. ССII.

³ *Greg. Naz., Or. XLIII. n. 50.*

є зовсім знівечений і панує свобідно і виключно й у всім Бог і Його ласка. Мимо соняшної ясности і чистости душі, при геройських чесно-тах, серед найширшої діяльности і мимо ознак почести, які мимоволі викликував у тих, з якими стрічався, він уважає себе за найубожшого духом і найнижшого із всіх і до нічого непридатного, і за грішника, якого гріхи перешкаджають ділам Божим. Від св. Епіфанія отримує лист і зараз відписує словами: „Бож справді не малий се знак любви — наперед, що тямиш на нас так нікчемних і безвартісних¹.“ З нагоди свячень отримує лист повний заохоти від одного з єпископів, старшого віком і визначного чеснотою. „І кому ж другому, відписує в листі, — годилося підтримувати надію в боязливих і розбудити тих, що сплять, як не твоїй святости, Господа мого. Твое всесторонне совершенство ти й в тім показав, що зволив знизитися також і до нас убогих, як щирий ученик Того, котрий сказав: „Отсе я поміж вами не як той, що за столом, але як слуга².“

Умерла йому мати і її смерть приписує своїм гріхам: „А тепер і то, що було мені одинокою потіхою життя, матір, навіть ізза гріхів моїх я стратив³.“

Отримав від царя приказ, поставити в Арменії єпископів; обставини не дозволили йому на се мимо найліпшої волі і отсе в листі до дворянина Терентія подає причину: „А причиною першою і найправди-війшою є мої гріхи, які всюди забігають мені дорогу і нівечать мої заходи⁴.“

Нема майже листу, в яким він не просивби о молитви й за себе й за Церкви.

Вкінци, вороги віри оклевечують святого, підставляють йому ви-скази єретиків, розкидають проти нього летні листки та письма, так що як сам каже: „для віруючих нема нічого більше зловіщого над його імя“ і він, що полюбив так укритте, тепер „немов проти волі знаходить розголос у всіх людей“; — так, по цілій землі, додам і по морю його розславили⁵. А удар сей тим більше болить, що вийшов від тих, які дов-ший час зачислялися до другів святого і ради яких він много мусів перетерпіти. Але на се всьо святий мовчить три літа; довго є перекона-

¹ Ер. CCLVIII. 1.

² Ер. L.

³ Ер. XXX. 3.

⁴ Ер. XCIX. 1. Інші взірці предивноі покори показують пр. Ер. XCVII, CXXIII, CXXIV.

⁵ Ер. CCXII.

ний, що причиною клевети не зла воля, але незнання дійсности¹; визнає, що на клевети сі заслужив своїми гріхами², і тільки любов ближнього і обовязок отвирать йому уста.

Наведені черти чудують нас, але є се тільки поодинокі риси його чистої і щирої як хрусталь душі.

Його покора пронизує всю його діяльність, але й нема ніщо природнійшого і щирійшого від неї. В своїх очах він найнищий і безпожиточний, але опертий на ласці він не знає границь своїм намірам і праці. В покорі він знижається аж до стіп жебраків і прокажених, щоби покрити їх поцілуями³, але ні сліду в нім слабости, малодушности, зневіри, коли ходить о справу Божу. Його простота і покора осяяна княжою повагою, царською великодушністю і справді Божою силою та дивною, глибокою любовію.

Василій і Церква. Таким представляється нам св. Василій перед самим собою. — Але він був поставлений світильником в Церкві, мав собі поручену паству, був єпископом і як єпископ розвинув він так широку й знаменну діяльність, що якраз ся сторона його психічної появи найбільше ударяє в очи і найлучше його характеризує. Титул „Отець Церкви“ є найкоротшою, але найядернійшою та найвлучнійшою його характеристикою.

Поминаю тут — його геройську любов до ближнього як одиниці, хоч вона творила дива. Вона приневолює святого, в часі тяжкого голоду в р. 368, роздати між убогих свое майно, одержане по смерти матери, зорганізувати на широкі розміри харитативну акцію й убогим та нуждарям служити власною особою⁴; вона веде його до шпиталів і захистів, нахиляє до стіп прокажених і каже їм usługувати⁵; вона також пре його до підпринять правдиво царських на користь бідних, калік і недужих. На передмістю Кесарії, після слів св. Григорія Н., підноситься нове місто ним основане, в яким подорожні і каліки а головно прокажені знаходять захист⁶. Тут обслуговують його монахи зі своїм архієпископом на чолі⁷. Се місце є закладом побожности, спільним складом для богатих, де вони на його голос зберігають перед злодієм і міллою надвижку своїх богатств, тай се, що конечне до життя. Тут хо-

¹ Порів. Ер. ССХХІІІ. 2.

² Ер. с. ХХІ. 1.

³ Порів. у *Garnier'a Vita S. B. M. III. CVI.*

⁴ *Greg. Naz., Or. XLIII. n. 34—36.*

⁵ Порів. у *Garnier'a V. S. B. M. III. CVI.*

⁶ *Greg. Naz., Or. XLIII. n. XLIII.*

⁷ Ер. СL. n. 3.

роба отримує послідну розв'язку, недоля є щасливою, знаходить пошану, співчуття¹.

Та годі мені над сим затримуватись. Я тільки зверну увагу на його труди апостольські і працю для добра св. Церкви. Але й тут не затримаюся над широкою внутрепархіальною діяльністю. В коротких рисах постараюся подати характеристику праць для загального добра Церкви².

Як тільки вступив на престіл, у своїй архієпархії і ексархаті знайшов між єпископами много противників, яких неприхильність і стороплення параліжувало всяку акцію для добра Церкви³.

Насамперед отже великою лагідністю, терпеливістю, покорою і любовю зеднує собі єпископів Кападокії. Він не уживає своєї власти, але тим, що вміє терпіти без слабости і много прощати, ледви не всіх собі

¹ *Greg. Naz., Or. XLIII. n. XLIII.*

² Для повного образу діяльності апостольської, отсе ще кілька черт. Як простий іще монах, в чині четця, не обмежує своєї праці на мури монастирські, але, як каже Руфін (I. II. с. 9) „переходить міста і села Понту і зачинає побуджувати словом і проповідю запалювати незгидливі серця сего народу і мало дбайливі про будучність; здирає за давнений струп (callum - наскірень) недбальства, приневолене людей, відданих марним і земським журбам, вглянути в себе, сходитися разом, будувати монастирі; учить їх посвячувати час псалмам і пісням і молитві, дбати про убогих і строїти для них приличні захисти та достарчати того, що потрібне до їх удержання, поставляти дівиці і — ледви не всіх, — полюбити житте непорочне й чисте“ (*У Garnier'a. V. S. V. M. III. LIII.*). Ми можемо собі уявити, як поширив він свою діяльність, коли став священником і другим по єпископі. Уступаючи перед заздрістю, він спершу покидає єпископську столицю і вертає назад в пустиню. Але як тільки буря переслідування зближилася до границь Кесарійської Церкви, покидає самоту і спішиє на оборону „Матери Церкви.“ І бореться після слів св. Григорія і „гідно“ і „мужно“ і „витревало“ і „з глибокою наукою“ і „серед небезпек“ і у всім ведеться „над вираз совершенно“: годить, радить, порядкує, усуває згіршення, усмирює ображених, — для одних є миром і твердою кріпостою, для других молотом, що торощить скали або огнем серед терня (cf. *Greg. Naz., Or. XLIII. n. 30—32*). Як спінена морська філя відбивається від скалистого берега і завертає назад, так відступили завстиджені еретики від Кесарійської Церкви.

По відступі ворогів тим успішнішу розвиває працю для добра Церкви. Хоч престолом низший, тримає керму Церкви. В справах Церкви і убогих вже то лично вже то письмом виступає з великою свободою чи то перед верховодами посторонними чи то перед вельможами міста; — його голос немов закон рішає і полагає спори; він спомагає потребуєчих в дочасних речах, а ще більше в духовних, приймає подорожних, веде дівиць, уладжує житте монаше вже то устними вже то писаними уставами, опрацьовує літургію, заходиться коло прикраси і устроєння богослужень (*Greg. Naz., Or. XLIII. n. 33—34*). Хоч є тільки священником Кесар. Церкви, чує однак глибоко кожний удар заданий Церкві, веде кореспонденцію з єпископами, між иншими з св. Атаназієм, потішає і остерігає осиротілі Церкви й опрацьовує свій твір проти Евзевія.

³ *Greg. Naz., Or. XLIII. n. 58.*

покорює. Вислід його заходів, після слів св. Григорія, є такий, що всі майже — визнають його умову висшність, неможливість зрівнатися з його чеснотою, а при тім за знак спасення вважають собі, бути з ним в лучности, і добровільно спішать йому підчинитися¹.

Але се була тільки менша частина праці. Святий підносив очи і обертав зір вкруг себе і видів цілу східну Церкву, розірвану незгодами. Поодинокі Церкви були подібні до лодок на розгуканім морю, які філя розбивала об себе і затоплювала. Католицькі єпископи, ревнуючи о віру, собі недовіряли, себе взаємно підозрівали, зриваючи лучність церковну. Святий Василій був у церковній лучности з св. Атаназієм, але св. Атаназій не лучився з св. Мелетієм Антіохен. і з св. Евзевієм з Самосати, щирими приятелями св. Василя². Крім сего шалів імператор, лютувала ересь, яка насильством, підступом, облудою тільки збільшала замішання. Дійшло до сього, що — як в нічнім бою — годі було розрізнити ворога від приятеля. Сей образ ранив серце святого і заливав його очи слезами. Як дуже бажав він завести єдність і згоду між католиками сходу, сам се виражає в своїх листах. „Що до волі і бажання побачити сей день, у котрім всі, яких не ділить ріжниця гадок, утворять одну громаду, ми в сьому змаганню нікому не уступаємо першенства³.“ І знова: „Я вправді доси не міг ділом виказати мого бажання получитьи Церкви Господні, але кажу, що в мому серцю горить так велика жажда сього, що я радо віддавби навіть і життя, щоби тільки загасити вогонь, розпалений лукавим⁴.“ І ще: „Ми нічого не видимо і не чуємо, як тільки мир Божий і то, що веде до нього⁵.“ — Огонь, що палив його серце, силував його також шукати ліку на сю тяжку недугу. В лоні східних Церков не знаходив середників, які впровадилиби єдність і лучність в розірваний організм східної Церкви. Проте задумує він щось, що є гідне його великого духа. Постановляє втягнути в свої пляни цілий захід. Якщо Рим і західні Церкви приложилиби руки і придали пильности в обороні сходу, тоді і цар мусівби числитися з повагою і народи та Церкви легко єдинилибися в одно. Тимто веде в сій справі широку переписку з єпископами сходу, пише відозви і листи до єпископів Італії і Галії, шле посольство до св. Атаназія і до Риму.

¹ S. Greg. Naz., Or. XLIII. n. 40.

² Порів. J. Garnier, Vita S. B. M. III. p. CLXVIII.

³ Ер. CLVI. 1.

⁴ Ер. CXXVIII.

⁵ Ер. XCVII.

Але не були се одинокі його зусилля в сім напрямі. Прекрасно описує їх св. Григорій¹. Після його свідoctва, все, що остало з його тіла, з'уживає журбою і стараннем, шукає помочи в Бога і в людей, зглублює ціле св. Письмо, щоби боронити віри словом і письмом; відновляє карність, усталює переданне; одних сам навідує, до других висилає посольства, ще інших до себе покликуює, перестерігає, картає, докоряє, грозить, виступає на бій за народи, за міста, навіть за поодиноких людей, продумує над всякого рода середниками, в яких можнаби знайти лік на недугу.

Є се однак тільки головні витичні і дуже слабонькі і загальні черти великої, апостольської діяльності, до якої зневолювало святого його велике серце.

Цілу його пастирську діяльність характеризує як з одного боку княжий розмах і велика помисловість, з якими намічує собі цілі, добирає орудники і снує пляни, так з другого — надзвичайна ревність і рухливість, второпність і розвага, з якими переводить свої наміри. При тім знаменує його великий засіб енергії, що виявляється серед навали ріжносторонних і тяжких обовязків і підпринять, — погідна неустрашимість і залізна витривалість серед неповоджень, опору і тяжких переслідувань і вкінци дивний спокій святого, опромінений сяйвом сердешної і геройської любови до Бога і людей, якої води людської невдячності, невірності й зради не потрапили не то загасити, але й ні трохи придушити.

Василій у відношенню до Бога. Лишається ще нам, придивитися святому Василієви в одній точці, іменно в його прямім відношенню до Бога. Всьо, що доси було сказане, було тільки ріжнородним, мельодійним звуком тої самої струни, якою була любов Бога. Але в його життю ми спостерігаємо деякі події, які в окремих спосіб показують його великодушне, правдиво царське серце супротив Отця небесного. Маю на думці його заходи коло піднесення зверхного, прилюдного культу в своїй Церкві. — Сам він був так бідний і потребуючий, що св. Григорій не знає чоловіка більше убогого; зате богаті доходи Кесарійської Церкви обертає з княжою великодушністю на убогих і на піднесенне величавости богопочитання. Будує величавий храм, опрацьовує літургію і реформує хор. Ніч перед святами переводить нарід в його Церкві на молитві, серед сліз і покутних благань, а опісля переходить до співу псалмів. Поділений на два хори на перемиңу їх співає, а потім один проводить молитви, другіж його супроводять; як засяє сонце, всі разом

¹ *Greg. Naz., Or. XLIII. n. 42, 43.*

одними устами і одним серцем співають Господеви псалом ісповідний'. З якою величавістю і надземською повагою відбувалися богослуження, а головню Безкровна Жертва, видно з слідуочної події, яку описує Григорій з Назіянзу. Було се в день Богоявлення, підчас Служби Божої. Сам Валент з своїм двором увійшов до церкви, щоби побачитися з свя- тим. Церква була вщерть виповнена народом, „неначе грім“ гомонів спів псальмів. Коло престола і перед Святає Святих всьо було в най- більшім ладі, всюди видніла не людська, але ангельська стрійність, краса і величавість. Перед народом стояв він сам, — простий і непо- рушний. І хоч в церкву увійшов цілий двір царський, тіло святого, око і серце було захоплене в Бозі і впялене в престіл, мовби ніщо не сталося. Вид був так проймаючий і величний, що цісар, ним ударений, мимоволі зачав дрожати, а коли він сам підніс хліби до престола і нікто їх не прийняв, як се було в звичаю, бо не знали чи св. Василій їх прийме, він зачав хитатися і бувби упав, колиб один із служачих пре- стола не був його підтримав². Сі відірвані факти вказують нам як глибоко проймав маєстат Бога душу св. Василія і яким жаром горіло його серце, не лише покорити всьо Христови, але Його честь, славу і власть виразити у зверхних і прилюдних формах богослуження.

Так представляється образ духової появи св. Василія. Хоч начер- кнений в загальних чертах і линияво, однак вже в самім тільки обрисі ми видимо стась, яка дуже високо підноситься над урвень буденщини.

Осуд сучасників про Василія. І тут мимоволі виринає питанне, яке вражінне робив св. Василій на сучасних, який осуд виробив собі про нього тодішний світ? Питанне се для нас тим важнійше, що в собі цікаве і прекрасно доповнює образ святого.

У відповідь на се питанне, зачну описом скону або радше похо- ронів св. Василія, сей бо день дав історії видовище справді чудне, яке, як ніщо инше показує, як сильно зарисувалася стась святого на овиді свого часу. Зложу своє перо і уступлю місця вимовному язикови св. Григорія Наз., який і сам не знаходить досить слів, щоби представити дійсність. „Віддихаючи послідними віддихами, каже Григорій, лежав він, вигляданий хором ангельським, до якого вже перед тим підносив очи. А збіглося до нього ціле місто, що дуже болючо відчувало сю втрату і на його відхід скаржилося неначе на немилосерного тирана. Хотіли придержати його душу, немовби можна її було зупинити і чи то ру- ками чи благаннями приневолити. Правда, нещастє й зробило, що люди

¹ Гл. Ер. ССVII.

² *Greg. Naz., Or. XLIII. n. 52.*

неначе шаліли і не було такого, хто радо не додавби частини з життя свого, якби се можливе, до його днів. Однак побідила смерть, (бож і конечним було показати, що й він чоловіком). І він з послідними словами на устах: „В руки Твої передаю духа мого“, серед ангелів, які його супровожали, віддав духа свого, а не скорше аж тих, що стояли біля нього, святою наукою поучив і останніми словами напутив. І тоді то сталося чудо, з усіх, які коли були, найголоснійше. Високо несли святого руки святих, а всякий докладав зусиль: — сей, щоби діткнутися краю його одежі, — той, щоби отінити себе його тінню, — один, щоби доторкнутися мар, на яких несено святого (бо й щож святійшого й чистійшого над се тіло), — другий, щоби лише близько станути тих, що несли тінні останки, а ще инший, щоби любоватися самим його видом.

Переповнені були площі, присінки, вікна дахи, многотисячні товпи народу всякого стану і віку, передтим невидані, його супровожали, йшли передом, слідкували позаду, на себе напирали і себе взаїмно стручували, спів псальмів приглушували голоси ридаючих, глибокий біль розганяла величавість.

Наші з чужинцями, з поганями, з жидами і приходнями, а сі знова з нашими йшли навперейми, кому ріснійші слези більший принесуть пожиток. Вкінци, горе стало небезпечним. Много душ, потрясених зворушенням і болем, разом з ним розсталося зі світом і їх то, ізза такого кінця, розголошено щасливими, як товаришів його відходу або як хтось із дотепнійших сказав, як похоронні жертви. Вкінци тіло, що ледви вихопилося з рук тих, що його розривали та подужали товпу, яка його окружала, складають до гробівниці батьків і до священників прилучується священників князь, до апостолів — могучий голос, що в ушах моїх гомонить і до мучеників мученик¹.”

Як сильно мусів виразитися образ святого в умі тих, що з ним стикалися; як глибоко мусів захопити їх серця, коли всі без ріжниць стану, віку, народности, переконань, такими надзвичайними способами проявляють свій жаль, біль, тугу і пошану. Але се не одинокі ознаки його впливу. Сучасні подають не менші дивні явища, які викликувала його незрівнана чеснота і духова висшість. Многі іменно підхоплюють і найменші дрібнички, характеристичні його особі і в тім стараються до нього уподібнити. І так, наслідують його блідість лица, бороду, хід, повільність і розвагу в бесіді, задумчивість і зібранне в собі, а також рід одежі, вид ліжка, спосіб, як він приймав поживу.

¹ *Greg. Naz., Or. XLIII. n .79, 80.*

Очевидно, у святого всьо те було природним обявом характеру і чесноти, у нерозважних наслідувачів виродилося се в неприродну дивачність. „Нині, каже св. Назіянський, побачиш на вигляд много Василиїв, статуї радше і тіни, бо за богато скажу, як назву їх відбитим гомоном... Але не уважається в нас також за велике тай важне, щоби честь собі позискати, — тай слушно, — коли хто з ним приставав, або був в дружбі, або тямить якесь його слово чи вчинок, як се для мене було нераз зі славою; бо що він робив лише неначе мимоходом, се було далеко знаменитше від того, в чім другі много трудилися¹.“

Справді, мусіла се бути стать морально дуже висока і захоплююча, коли вона так глибоко ворушила духовим життем тих, що з нею стикалися, коли ворушила і захоплювала великі уми і серця всіх віків аж по наші часи.

Так представляється Великий і святий Василій. Є се одна з найбільших постатей, які виводить нам перед очи історія, велика в своїх природних дарованнях, велика в своїм інтелектуальнім розвитку, велика в гігантських розмірах, які прибрала енергія його волі, зістепенована і перетворена ласкою.

¹ *Greg. Naz., Or. XLIII. n. 77.*

Важнійша література предмету: *Migne. PP. Gr. XXIX—XXXII. S. P. N. Basilii M. opera omnia.* Тут, у т. XXIX, стор. V—CLXXVII, надрукована *J. Garnier'a* (властиво *Pr. Maran'a*) *Vita S. Basilii M. Ilor.* також виданне: *Venetis MDCCLI. — Migne. PP. Gr. XX—XXI. S. Gregorii Naz. opera omnia.* Пор. виданне: *Basileae MDL. — P. Allard. St Basile. Paris 1908.* — *A. Bayle. St Basile, archevêque de Césarée. Avignon 1878.* — *Fr. Böhringer. Die Kirche Christi u. ihre Zeugen oder die Kirchengeschichte in Biographien. Bd. VII. 1. Basilius von Cäsarea. Stuttgart 1875.* — *H. Doergens. Der hl. Basilius u. die klassischen Studien. Eine gymnasial-pädagogische Studie. Leipzig 1857.* — *C. R. W. Klose. Ein Beitrag zur Kirchengeschichte. Basilius der Grosse nach seinem Leben u. seiner Lehre. Stralsund 1835.* — *A. Kranich. Der hl. Basilius in seiner Stellung zum „Filioque“. Braunsberg 1882.* — *A. Kranich. Die Asketik in ihrer dogmatischen Grundlage bei Basilius dem Gr. Paderborn 1896.* — *V. Martin. Essai sur les lettres de St Basile le Grand. Nantes 1865.* — *L. Roux. Etude sur la prédication de Basile le Grand, archevêque de Césarée. Strasbourg 1867.* — *J. Schäfer. Basilius' des Grossen Beziehungen zum Abendlande. Münster i. W. 1909.* — *Th. L. Shear. The influence of Plato on St. Basil. Baltimore 1906.* — *E. Scholl. Die Lehre des hl. Basilius von der Gnade. Freiburg i. Br. 1881.* — *H. Weiss. Die grossen Kappadozier Basilius, Gregor v. Nazianz u. Gregor v. Nyssa als Exegeten. Braunsberg 1872.* — *Dr. J. Wittig. Leben, Lebensweisheit u. Lebenskunde des hl. Metrop. Basilius d. Gr. v. Cäsarea („Ehrengabe deutscher Wissenschaft dargeboten von kath. Gelehrten“. Freiburg im Br. 1920. ст. 617—658.).* — *Dr. J. Wittig. Des hl. Basilius des Gr. Geistliche Übungen auf der Bischofskonferenz v. Dazimon 374/5. Breslau 1922.* — *E. de-Bumme. Св. Василій Великий. Почаевъ 1914.* — *J. Vasson. St. Basile le Grand, ses œuvres oratoires et ascétiques. Paris 1894.*

Кілька духовних пісень із рукописного співаника поч. ХІХ ст.

СВОЇХ цінних „Матеріялах до історії української пісні і вірші“ зібрав Михайло Возняк багаті відомости також про ті пісні, що увійшли у відомий Богогласник, або споріднені з ними¹. Тут описано кілька десятків рукописних збірників таких пісень, розсліджено їх тексти, означено, де можливо, їх авторів, подано історію їх повстання й долю текстів. Вкінці подано показчик 249 пісень Богогласника з зазначенням усього того, що дотеперішні висліди добули для історії кожної пісні. Так улегшує праця М. Возняка дальші студії над тими піснями. Жаль тільки, що воєнні незгоди унеможливили поки що видання III-ого тому тих „Матеріялів“, що містивби їх викінчення.

Та помимо визначного числа рукописів, згаданих М. Возняком, являються вістки про дальші, невідомі ще тексти рукописних Богогласників далеко не зайвими. Вони доповнять або й справлять неодна, вказане вже в науці про туя цікаву й важну памятку староукраїнської літератури.

І власне на тому місці хочу подати опис такого рукописного Богогласника з поч. ХІХ ст., якому даю назву від місця його знайдення: Тулівський Богогласник. Його дістав я у 1909 р. від тодішнього ученика коломийської гімназії Венедикта Палятинського, що знайшов сей рукопис у селі Тулові, снятинського повіту в Галичині.

Тулівський Богогласник — се зшиток великої 8^о, писаний на сіро-синьому папері. Має він 108 листів, а з них 3-тий і 4-тий писаний на іншому, білому папері. Сторони нумеровані. здається, окрім двох перших, де чисел не знати. Рукопис неповний. Недостає початку й кінця, а окрім того сторінок: 1 (?) — 4, 15 — 16, 39 — 44 (але тут вложено

¹ Українсько-руський Архив, тт. ІХ і Х. У Львові, 1913 і 1914.

2 нумеровані картки, що по часті заповняють пробіг) 47 — 48, відтак (від 49) є усе аж до стор. 224.

Рукопис ділиться на 2 часті, писані різними руками. Друга частина — від 176-ої сторони — се виїмки, переписані з Почаївського Богогласника, друкованого в 1790 — 91 рр. Вони писані пізніше, (так само й приписки у I. часті, що покликаються на них). Їх лишаю на боці.

Перша частина писана гарним, старинним письмом — латинкою. Нот нема. На 73-тій стороні знаходимо приписку: Николай Марин'вич Молишь Миколай Maryniewicz Doty 41 Pisney. Письмо підпису латинкою таке саме, як і в I. частині рукопису очевидно писав її Мариневич. Мариневичі були колись дяками у селі Тулові, снятинського повіту. Тепер загинула про них вже й пам'ять. У другій молодшій частині знаходимо іншим письмом на стор. 189 підпис: Maryniewicz, а на 217 і 219: Георгій Мариньєв'ч — може бути син Миколи. Він то й, здається, переписував дещо із друкованого Богогласника. Перша частина писана в початках XIX ст. Переписчик не знав ще друкованого Богогласника — доказом того: інший порядок пісень, як у друкованім Богогласнику, інші пісні або відмінні варіанти. Д. Михайло Возняк думає, що рукопис походить із може з 20-их років XIX ст.

Зміст рукопису такий (подаю його із зазначенням числа пісні у показчику Возняка (із скороченням В.), а як пісні там нема, то зазначаю, де її можливо найраніший текст):

Після двох сторін із титулом: Reiestr Pisney (від стор. 57 - 127) іде:

1. Pисn Na Rozdestwo Isus chrestowo. Початку нема. (Радуйтеся всь людіє). В рукописі маємо що йно слова: 2 Wesełaiа Switu Nowyna..., стор. 5 — 6. **Богогласник** 1886 ч. 30.

2. Pисn 5-tа Na Rozdestwo Isus chrestowo. Поч.: Wsełennaja Weseły sia..., стор 6 — 8. (В. 39).

3. Pисn 6-tа Na Rozdestwo Isus Chrestowo. Поч.: Boh Predwiczney na Rodył sia..., стор. 8 — 10. **Богогласник** 1886, ч. 27; **Михайло Возняк**. Старе українське письменство. Львів 1922, ст. 438.

4. Pисn 7-mа Na Rozdestwo Isus chrystowo. Поч.: Boh pryrodu?... , стор. 10 — 12 (В. 10).

5. Pисn 8-mа Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Wesełа Switu nowyna..., стор. 12 — 14. (В. 18).

6. Pисn 9-tа Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Nebo j zemlia..., стор. 14. Тут недостає одного листка (стор. 15 — 16).

7. Pисn Na Rozdestwo chrestowo. Початку нема. Пісня починається аж словами: Nowoіe lito zaczynaіe..., стор. 17 — 18. (Її поч.: Предв'чний родиль ся подь л'ѣты).

8. Piśń na Rozdestwo Isus chrystowo 12-ta. Поч.: Nowaia Radost..., стор. 19 — 20 (В. 134).

9. Piśń. 13-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: W Jasłech łezyt..., стор. 20—22. (Михайло Возняк. З культурного життя України XVII—XVIII вв. Зап. Наук. Тов. ім. Шевч., 1912, т. СІХ, ст. 20).

10. Piśń 14-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Cherowymy Swiat..., стор. 22 — 24. Богогл. 1886, ч. 29.

11. Piśń 15-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Boh lawliajet sia..., стор. 24 — 26. Богогл. 1886, ч. 32.

12. Piśń 16-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Dneś preydite..., стор. 26 — 29.

13. Piśń 17-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Dar nyni prybohatey..., стор. 29 — 30 (В. 54).

14. Piśń 18-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Nowa Radost stała..., стор. 30 — 31. (В. 133).

15. Piśń Na Rozdestwo Isus chrestowo. Piśń 19-ta Поч.: Wydi Boh wydi Stworytel..., стор. 32 — 33 (В. 24).

16. Piesń 1 O Narodzeniu Panskim. — Поч.: Messyiasz przyszedł na Swiat..., стор. 33 — 35. Kantyczki. Podług wydania 1785. Paryż II, стор. 52 — 54.

17. Piesń 2-ga O narodzeniu (sic!) Panskim. Поч.: Hey w dzień narodzenia..., стор. 36 — 37 Kantyczki, III, ст. 21 — 22.

18. Piesń 3-cia O Narodzeniu Panskim. Поч.: Przybiezeli do Bythliem..., стор. 37 — 38. Kantyczki, II, ст. 61— 62.

19. Piesń 4-ta O Narodzeniu Panskim Поч.: A wczora źwieczor[a], z Niebieskiego Dwora. Przeyszła... стор. 38. Дальше затратилося. Найблизша сторона має пагінацію 45. Але заховалися ще 2 листи, що належать між 39 й 44-у сторону. Вони містять:

20. Piśń o Rozdestwi chrystowim. Поч.: Boh z Nebes Schodyt..., стор. 1 — 2.

21. Pisan Kateczizmowa (sic!). Поч.: Тройса Boh otec..., стор. 2. Про сю пісню гл. **Возняк**, Матеріяли, II, ст. 352 і д.

22. Piesń o Narodzeniu Panskim Поч.: Bóg w Тройсу Świętey, стор. 3 — 4 (Kantyczki, II, ст. 16 — 18).

Відтак іде вже правильно:

23. Piśń Na Rozdestwo Isus chrestowo. Початку нема, а з пісні остала тільки остання строфа (стор. 45):

10. I my wsy weselo piśń zaspіwajamo
Dneś narozdennaho Caria prewytajamo,

2. Abysmo wo wiri
Wo hłubokom meri
Na zemly prożyły,
W nebi swit wożryły
Z anheły na wikie.

24. Piśń 22-ha Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Posmotrysia Czelo-
wicze..., стор. 45 — 46. (Kantyczki, II, ст. 67 — 68). Тут знов не достає
стор. 47 — 48.

25. Piesń O Narodzeniu Pańskim. Початку нема (Lulajze, Jezuniu,
moja perełko). Пісня починається словами: A tego Matuniu w płaczu
Utuliay (кінець першої строфи), стор. 49 — 50. (Kantyczki, II, ст. 31 — 32).

26. Piesn 7-ma O Narodzeniu Pańskim. Поч.: Anioł pastyrom mowił...,
стор. 50 — 51. (Kantyczki, II, ст. 13 — 14).

27. Piesń 8-ma O Narodzeniu Pańskim. Поч.: A Coz złą Dziecina...,
стор. 51 — 53. (B. 216).

28. Piesń 9-ta O Narodzeniu Pańskim. Поч.: Do nóg twojch..., стор.
53 — 56. (Kantyczki, III, ст. 17 — 20).

29. Piesń 10-ta O Narodzeniu Pańskim. Поч.: Dzieciątko sie naro-
dziło..., стор. 56 — 57. (Kantyczki, II, ст. 11).

30. Piesń 11-ta O Narodz Pan: Поч.: Bóg sie rodzi..., стор. 57 — 58.
(Kantyczki, II, ст. 18 — 21).

31. Piesń 12-ta O Narodzeniu Pańskim. Поч.: Sliczna Panieńka...,
стор. 59 — 62. (Kantyczki, II, ст. 10 — 11).

32. 13. Piesń o Narodzeniu Pańskim. Поч.: Anioł Trzody pasącym...,
стор. 62 — 64. (B. 215).

33. Piśń 1-wa Na S. Bohojawłenyie. Поч.: I Ordan riko..., стор. 64
— 65¹. (B. 91).

34. Piśń 2-ha Na Bohojawłenyie. Поч.: Trojce Swiataia..., стор. 65 —
67. (B. 195).

35. Piśń 1-wa Na Stritenyie Hospodne. Поч.: Predywnoie torzestwo...,
стор. 67 — 68. (B. 161).

36. Piśń 2-ha Na Stri tenyie Hosp-podne. Поч.: Switło dnes błaħaymo...,
стор. 68 — 69. (B. 178).

37. Piśń Na Stritenyie Hospodne 3-ta Nota, Precz: Diwo Maty. 1. Pry-
nosyt Diwa..., стор. 70 — 71. (B. 168).

38. Piśń 1-wa O Błudnim Syni: Поч.: O Nore mni..., стор. 71 — 73.
(B. 138).

39. Piśń na Nedeliu 1-iu Welykopistnuiu Поч.: Cariu chryste ne zło-
bewey: стор. 74 — 75. (B. 208).

¹ Додано пізнішим письмом: Nota zry 188 Storona.

40. Pisn 2-ha Welykopistnaia. Поч.: Uze dekret pidpysuiet?..., стор. 76 — 77. (B. 209).
41. Pisn O Zloy Wicznosti. Поч.: Pamietayte chrestyiany..., стор. 77 — 80. (B. 148).
42. Pisn Na wosresenyie (sic!) Isus chrestowo. 1-wa. Поч.: Ierusałyme Swityl..., стор. 81 — 84. (B. 76).
43. Pisn 2-ha Na Woskresenyie chrystowo. 1 Chrystos Hospod woskrese..., стор. 84 — 85. (B. 206).
44. Pisn Na Woskresenyie Isus chrestowo 3-ta. Поч.: Wzeyde Boh..., стор. 86 — 87. (B. 23).
45. Pisn Na Soszestwyie Swiataho Ducha 1-wa. Поч.: Istocznyk Duchowneyl..., стор. 88 — 89. (B. 99).
46. Pisn 1-wa Na Preobrazenyie Hospodne. Поч.: Na hori pryobrazysia..., стор. 89 — 90. (B. 124).
47. 1-wa Pisn Na wozdwyizenyie Czestnaho Kresta. Поч.: Krestnym drowom..., стор. 90 — 91. (B. 103).
48. Pisn O Promysli Božom. do liudey. Поч.: Kto tylko znajet..., стор. 92 — 94. (B. 106).
49. Pisn O Suieti Seho Myra. Поч.: Kto dobry Swit poznajet..., стор. 95 — 98. (B. 105).
50. Piesn O proznosci Swiata. Поч.: Kto dobrze Swiat oglada..., стор. 98 — 103. (B. 232).
51. Pisn Na Rozdestw[o] Prys: Bohorodycy. Поч.: Rozdestwo slawno..., стор. 104 — 106. (B. 173).
52. Pisn 2-ha Prys-Bohorodycy Rozdestwu. Поч.: Radost welyia jawysia..., стор. 106 — 107. (B. 169).
53. Pisn 1-wa Pokrowu Prys- Bohorodycy. Поч.: Blahowistujem dneś..., стор. 107 — 108. (B. 8).
54. Pisn Na Wowedenyie Pryswiatoy Bohorodycy. Поч.: Archereju Zacharije..., стор. 109 — 111 (B. 1).
55. Pisn Na Wowedenyie Prys-Bohorodycy. Поч.: Sołomonowoy, Cerkwy..., стор. 112 — 115.
56. Pisn Zaczatyiu Pryswiatoy Bohorodyc[y]. Поч.: Wsetennaia, torzestwy..., стор. 115 — 117. (B. 40).
57. Pisn Na Blahowiszczenyie Prys-Bohorodycy. Поч.: Da preydet nyini..., стор. 117 — 118. (B. 53).
58. Pisn 2-ha Na Blahowiszczenyie Prys-Bohorodycy. Поч.: Wo Zbrannaja Diwo..., стор. 118 — 120. (B. 21).
59. Pisn Na Uspenyie Pryswiatoy Bohorodycy. Поч.: Trone wysznyi..., стор. 121 — 123 (B. 198).

60. Piśń 2-ha Na Uspenije Prys-Bohorodycy. Поч.: Czudo prysławno..., стр. 124 — 126. (B. 211).
61. Piśn Do Prys-Bohorodycy Poczajwskoy. Preczystaia Diwo Maty..., стр. 127 — 129. (B. 164).
62. Piśń 2-ha Do Prys-Bohorodycy. Preczystaia pryczudnaia..., стр. 129 — 131.
63. Piśń Do Prys-Bohorodycy Podkamyneckoy. Поч.: Preczystaia Diwo Maty z Ruskoĥo Kraiu., стр. 131 — 132.
64. Piśń Swiatomu Welyko Muczenyku Demytryiu. Поч.: Czto wozdamy chrestu..., стр. 133 — 134. (B. 210).
65. Piśń Swiatyi Muczenycy Paraskiewyi. Поч.: Radostnym Serdцем... стр. 135 — 136. (B. 170).
66. Piśń Archestratyhu Mychaiĭu. Поч.: Wojnstwa Nebesnaĥo..., стр. 137 — 139. (B. 31).
67. Piśń S Welykomuczenycy Warwari. Поч.: O Warwaro Muczenyce..., стр. 139 — 140. (B. 135).
68. Piśń Swiatytelu chrestowu otcu Nykoĥaju. Поч.: Bolsza nist Zemnym..., стр. 140 — 142. (B. 16).
69. Piśń Swiatyteliu chrystowu otcu Nykoĥaju. Поч.: Myru Wsemu toczszy... стр. 143 — 144. (B. 120).
70. Piśń Sw: Pewomuczenyku (sic!) Archedyiak: Stefanu. Поч.: Stradanye Muczenyka Stefana..., стр. 145 — 146. (B. 188).
71. Piśń Swiatyteliu chrestowu Wasyĥyiu Welykomu. Поч.: Izĥyiaisia ot Ust twojch Otcze blażenny..., стр. 146 — 147. (B. 83).
72. Piśń Prypodobnomu Otcu Onofreju. Поч.: O Prepodobney, y tryblażenney. Onufryie..., стр. 148 — 149. (B. 141).
73. Piśn Prepodobnomu Sw: Otcu Onófreju. Поч.: Pomoszczynyka kto jszczesy, Jmasze w Skori..., стр. 150 — 152 (B. 155).
74. Piśń S: Bezsrbnym y Czudotworcem Kosm i Demijanu. Поч.: Liutu bywszu honenyiu Ot Dyjoklytjiana..., стр. 152 — 153. (B. 116).
75. Piśń Swiatomu Welykomuczenyku Pańtelimonu. Поч.: Dywen Boh wo Swiatyĥ Swojĥ, wkriposty..., стр. 154 — 155. (B. 56).
76. Piśń Usiknowenyjy Cześt. ĥ: S: J: P: i Predyteczy. Поч.: Wozryday krasnaia pustyny. Rodiaszcza bezbolizny Syny..., стр. 155 — 157 (B. 29)
77. Piśń Pokajannaja. Поч.: Da preydet nyni radost nowaja. Serdcu blaĥaja Myśty podajay... стр. 157 — 159. (B. 53).
78. Piesń o Smierci: Поч.: Umrzec trzeba, to rzecz pewna Ustawa nie wrzuszona (sic!)..., стр. 159 — 161. (B. 246).
79. Piśń O Strasznom Sudi Bożom. Поч.: Płaczy Dusze, sież yżley more..., стр. 161 — 164. (B. 151).

80. Piśń Bohorodcy Poczajewska. Поч.: Wsełennaja wsia, Strany Żemliany. Sowokupszysia..., стор. 164 — 166. (B. 41).

81 Piśń 2-ha Poczajewska. Prys-Bohorodcy. Поч.: Pasty pastyryie, Owcy nahori..., стор. 166 — 169.

82. Piśn na Wozdwyzenyie Czestnaho Kresta. Поч.: Drewo tryswiatioie; bisow Uzasnoie..., стор. 170 — 171. (B. 66).

83. Piśń Preswiatij Diwi Bohorodcy Czudotwornoy wo Bari hradi. Поч.: O Wsepitaia Maty! O Wsepitaia Maty! O Maty Maty błaohodaty..., стор. 171 — 172. (B. 136).

84. Piśń Mołytwennaia do Pryswiatoy Bohorodycy (sic!). Поч.: Switlizaia dennyce, Diwo Władyczyce, Maryie..., стор. 172 — 173. (B. 177).

85. Piśń Prys Bohorodcy Boceiewskoy. Поч.: Ach Udywesia, Zriaszczy Uzasnysia. Czełowicze..., стор. 173 — 175 (B. 6).

86. Piśn do do Pryswiatoy Bohorodcy w Bari hradi. Поч.: O Wsepitia Maty. O Wsepitaia Maty 2 O Maty Maty błaohodaty..., стор. 175 — 176. (B. 136).

Тексти пісень переважно згідні з Богогласником 1790 — 91 р. Відміни є в кожній пісні, але їх звичайно небогато. Тільки кілька пісень має тексти, що значно ріжняться від досі відомих. Їх подаю тут у цілості, вірно передаючи оригінал (тільки лучу або розділяю слова дещо відмінно й управляю інтерпункцію та уживання великих букв; також декуди змінюю розділ на рядки).

1.

Piśn 6-ta na Rozdestwo Iusus Chrestowo.

1. Boh predwiczney narodylsia; Z preczystoj Diwy woplotysia. [2] Preyszow dnes so nebes, By wozriw liud swoy wwes I utiszylsia.	5. Diwa Syna hde porodyla, [2] Zwizda sta, de Chrysta Newista preczysta Syna zrodyla.
2. U Wyflejemi narodylsia [2] Mesiasz Chrystos nasz I Pan nasz dla wsich nas Narodylsia.	6. Tryie cary jdyt z dary [2] Do Wyflejem mista, Hde Diwa preczysta Syna wpowyla.
3. Oznaymyl to anhel Bozey [2] Napered pastyrom, A wczera zwizardiam I zemnym zwiriam.	7. Zwizda jm się jzjawyla [2] W dorozi o Bozi Pry woli y osli Jm oznaymyla.
4. Pastyryie spisno bihayte, [2] Na radost jahniata. Samomu Isusu W poklon otdayte.	8. Tryie cary, de wy idete? [2] Idemo w Wyflejem, Winszuiem z poklonom I powernemsia.

9. $\dot{Z}$ podarunkom preyszly ko Nemu:
 [2] Kadyło y myro
 Y złoto z ochotow
 Dały Jemu.
10. Enszym putem powernuły,
 [2] Poganu, beżwstydnu
 Erodu beżumnu
 Ne wpowydity.
11. Ludzkie Bóstwo napered znały,
 [2] Anheły sławyły
 Wesolo Chrestowo
 Rozdestwo.
12. Iiosefu anheł mowyy:
 [2] Dediatko so matko,
 Bydlatko z osliatkom
 Idit w Jahypet.
13. Sława Bohu zaspwaymo,
 [2] Czest Synu Bozomu
 Ot nebes na zemly
 W pokłon otdaymo.

Текст сеї чи не найпопулярнійшої коляди в нашім рукописі без сумніву новійший, — він значно розширений супроти тексту, поданого Возняком, котрий сей дослідник признає найближчим до первісного. Всеж таки наш текст ще зовсім не зірвав із найстаршим.

2.

Pisń 13-ta na Rozdestwo Chrestowo.

1. W iaslech tezyt, ktoz pobizyt spiwały Małeńkomu,
 Isus Chrystu, Bohu Istu, Nowonarozdennomu.
 [2] Anheły żnaly dawayte
 I wdiaczne Mu pryhrawayte
 Jako Panu naszemu.
2. Anheł pastyrom spiwajet: sława wo wysnych Bohu,
 Z Czystoy Panny Chrestos daney dla spasenya naszego,
 [2] Narodyłsia beż przyczyny,
 Soterł hrichow liudzkoj weny,
 Spasytel nasz Kochany.
3. Ioséf starey w rukach nosyl w pełenach Małeńkoho,
 Mowyt: liuliy! prespiwujet Nowonarozdennaho.
 [2] Woł y oseł przykliakajet,
 Parow Pana żahriwajet,
 Swojeho Stworytelia.
4. Pastyryie spisno bizal wedity Rozdennaho,
 Berut jahniata wo dary wytaty Błazennaho,
 [2] Do Wyflejem podłoy szoży,
 Hde tezyt Pan mezdu skoty,
 Upadłszy na kolina.
5. Sobrały sia, skłonyły sia Dyliatku małeńkomu.
 Zwostok cary nesut dary w pokłon Narozdennomu.
 [2] A żwizda jch prowadzajet,
 W Wyflejem nad szopow stajeł,
 Hde sia Chrestos narodyw.

- 6 Erod Car w tym zasmutyw sia, że Car swita jawy sia
Ispytajet Knyznych swich (sic!), hde Chrestos narodył sia?
[2] Mowiat: w misli Dawydowim,
W Wyflejemi podłom domi,
Tam Chrestos rozdajet sia.
7. Dumney Erod posylajet do Wyflejèm woynie.
Byty dity ot rozdestwa do dwoch lit wsich newynne.
[2] Hde sztyrnaćiat tysiaszcz żwano
Nemowliatok zkatalogowano,
Muczenykow Chrestowych.
8. Cary, trony i korony Panu chwałę wozdayte!
Archanhely i Anhely weselo zaspiwayte!
[2] Że sia raczyw narodyty,
Czystoy Panny płot preymyty,
Prysno Diwy Maryi.
9. I wy hory y wsia cholmy, dneś sia wsy jzbylyzayte;
I wy ptycy i pernaty weselo prolitayte!
[2] Rode zemney, wesely sia,
Ty, Adame, ne smuty sia,
Spasenyie syajet.
10. I my nyini wsy wirnyi weselo zaspiwaymo,
Rozdennomu, Beżsmertnomu nyzko pokłon otdaymo,
Kotoromu czest y chwała
Prezde wikow wosyiała,
Budet na wikie wikow. Amiin.

Супроти 7 строф сеї пісні, поданих М. Возняком (З культурного життя України, Зап. Н. Тов. ім. Шевч. СІХ, ст. 20) має наш варіант 10 строф. Але текст Возняка очевидно старший, бо у нього виходить виразно акростих: Василии; в нашій перерібіці акростих вже затрачений.

3.

Pisń 16-ta na Rozdestwo Chrestowo.

1. Dneś preydite, nawydite Boha w iaslech swoieho,
Sożowite, proslawite myru Syna Bozoho.
[2] Podłoy szopi narozdenny,
W pelenach upowyneny
Prawda Boh wseho swita.
2. Anhel pastyrom spiwajet: Sława wo wysnych Bohu, —
Dla nas hriznych z Panny czystoy w szopi Narozdennomu!
[2] Pastuszky sia poliakały,
Na kolina powkliakały,
Chwałę Bohu dajuszczy.

3. Miłość Boża dla nas mnoża dziś przez Ducha Świętego,
Z czystej Panny Chrystos danej dla naszego,
[2] Narodziła się bez przyczyny,
Soter i hriczow ludzkiej
Spasyciel nasz kochany.
4. Idą cary, nesą dary, na kolina wpadają,
Ływan, smyrnu, wraz y złoto w pokłon Bożu oddają.
[2] Welmy radość się zjawiała,
Panna czysta nam powoła
Spasyciela naszego.
5. A bydląt niewoliąt Pana swego piźnały,
Płynowały, zahriwały paraju, jako moły.
[2] Zwizda jasna swity krasno,
Bo jest Bożu słuha własna,
Swity Panu swemu.
6. Nowa radość się zjawiała wsemu switu wesola:
Wszystko piaszała, tak żwiriała, wsia plemena żemnaja.
[2] More wodamy jhraje,
Aniły w nebi spiwają:
Sława wo wyższych Bożu.
7. A Erod car dowidawsia okrutności takowim,
Ze się rodził Chrystos Boż nasz u misti Wyfłejemi.
[2] Nepiznaney żasmutywsia,
Ze Car swita narodywsia,
W smutku Erod został.
8. Kazaw wnet zowniarom stały, ziemię wsiu plondrowały,
U Wyfłejemi, po wsey ziemi pełno Chrysta szukały:
[2] Skoro Jehu znajdziecie,
Ko mnie Jehu przyniescie,
Jako caru swemu.
9. Ach, jдите, mecz berite, wsich ditych witynajte,
Krow niewynnu proływajte, znak mnie pyłno dawajte.
[2] Anił wo sni dajet znaty
Josefowy i Dytiaty,
Wraz i Panni Maryi.
10. Muz kochany Josef stary Maryiu też wspoymuie,
Na osliaty so Dytiaty do Iahypu wstępujete.
[2] Anił starszy, woin straszny
Prohaniajete, ne puskajete
Wrahy w pekło na wikie.
11. Idet wojsko ko Erodu, dajet znaty samomu:
Nema Chrysta u Wyfłejemi, ani w krutstwi twojm,
[2] Ciłu ziemię plundrowały,
Dityc tiału, krow jch tiału
Dla rozkazu twoiego.

12. Płaczut maty, ze dytiatey ne stało jm zadnoho
Czreż Eroda beżboznoho y nemylostywaho:
[2] Za szczo matky umliwajut,
Hławy swoia roźbywajut,
Swojch ditye žalujut.
13. A Rachife, monarchine ne mozutsia wtołyty,
Ze jch dity jako kwity każaw Erod pobety.
[2] A Chrestos Car jch preymujet,
W nebi mistce jm hotujet
So anhely swiatymy.
14. Żemliu krowliu napałneno z newyniatok małychich,
Żrachowano, w rejestr dano, syła wsich czad pobytych:
[2] Desiat tysiacz zapysano,
Sztury tysiacz żnowu rano
Muczenykw Chrestowych.
15. Carey Cariu Predwicznomu budet chwała na wikie,
Nas boronyt y żasłonyt of hejenskoji muky.
[2] Wesilimsia, ne smutimsia,
Wyłaymosia, kochaymosia
O Rozdestwi Chrestowim!
16. Erodowy beżżumnomu bude pekło na wikie.
Nas boronyt y żasłonyt Isus of wicznoy muky.
[2] My Ho budym wychwaliaty,
Jmia Jeho proślawliaty
Na wikie.
17. Iako w Otcy, tak wo Słowi wraż y Ducha Świataho
Wo Troycy Światoj u iedenstwi z Rozdestwa sławymaho.
[2] Boze, wo Troycy jedyny,
Odpustyz nam naszoy wyny
I preymy wsich do carstwa!

Тую пісню, що не увійшла в друкований Богогласник, напечатав проф. М. Грушевський із Яворівського співаника 70-их рр. XIX ст. (Мих. Грушевський. Кілька духовних віршів з Галичини. Зап. Наук. Тов. ім. Шевч. 1896, т. XIV. Miscellanea, ст. 9—10). Наш текст старший, поправніший і значно відмінний. Видно се з того, що в Тулівському Богогласнику маємо виразні останки акростиха: DAMIANAKAMIPAZCEI. Перших 6 чи 7 букв подають виразно імя: Даміян чи Даміана. В 15-тій строфі замість першого слова: Carey стояло первісно без сумніву: Кролей — для того 3 останні строфи дають кінець призвища: -кий, бо замість: Erodowy в 16-тій строфі певно було первісно: Ирѳови. Але більше з того акростиха відчитати годі й мусимо обмежитись поки що тільки іменем автора: Дамян. Що се за Дамян — годі сказати певно. Може бути, що він ідентичний із Деміаном, автором пісні на Благові-

щення Пресв. Богородиці „Да прїидеть всему міру радость“, поміщеної у Почаївськiм Богогласнику під ч. 98. Він міг жити в половині XVIII ст. (Д-р В. Щурат. Із студій над Почаївським „Богогласником“. Львів 1908, ст. 14—15).

4.

Pisń 18-ta na Rozdestwo Chrestowo.

1. Nowa radost stała, so nebesy słaва,
[2] Nad wertepom źwizda jasna swiту woźsyjała.
2. Hde Chrestos rodyw sia, z Diwy wopłoty sia
[2] Іак czytownik peřenam (sic!) wboho upowyw sia.
3. Pastuszky z iahniatkom pered tym Dytiatkom
[2] Na kolina upadaіut, Bohu sławu dajut.
4. Wydiat czudo łayny, pryhrawajut dywno,
[2] Na wsi struny udariaјut, Boha wychwaliaјut.
5. Źwizda woźsyjała, put carem skazała,
[2] So Wyfłejem, podłoy szopy carey prowadzała.
6. Try cary prychodiat i dary prynosiat,
[2] Dajut w pokłon Jsusowy, prosczenyie prosiat.
7. Erod źasmutyw sia, že Boh narodyw sia,
[2] Dumaje w utrałi carstwa, z toho źazuryw sia.
8. A my weselim sia, Bohu pomolim sia¹,
[2] Rozdennomu u Wyfłejemi Cariu poklonim sia.
9. Prosymo Tia, Predwiczney Szafaru,
[2] Daruy lita, wik szczastlywey semu Gospodaru.
10. J ciłomu Domu, Dytiatku małomu
[2] Szczastia, zdrawia, proztytie zywuszczym w sym domu;
11. Z Rozdestwa Chrestowa prodolzy lit mnoha
[2] Sławyly Tia neprystanno Wsemohuszca Boha!
12. Po skonczeniu lity daruy łyce źrity
[2] J ź anhely neprystanno w carstwi pisny pity.

Konec.

Текст сеї пісні в Богогласнику 1790 р. ріжниться значно від нашого рукопису.

5.

Pisn Katechizmowa.

1. Troycā Boh Otec, Boh Syn, Boh Such Swiatey,
W Troycy Boh jeden — treba wsim nam znaty.

¹ Зачеркнено: poklonimsia.

[2] Predwiczney Otec z Sebe Syna rodyt,
Świątey Duch z Otca y Syna pochodyt.

2. Tak prawowirni znaty wsi powynny,
Zy (?) Boh wo Troycy i w czudesach dywney.

[2] Na to się Troyca switu jzjawyła,
Aby liud piznaw Hospoda prawdywa.

3. Bo tak nas uczył wira sprawedywa,
Bysmo wiryli u Boha prawdywa

[2] I Swiatu Troycu zawsze wiznawały,
Hospoda Boha nad wsiu twar kochały.

4. Kto... (дальше нема карток у рукописі).

Текст у Возняка (Матеріяли II, ст. 352) і в „Naczatk-ax zytyia Nebesnaho“ инший.

6.

Pisń 1-wa o błudnim syni.

1. O hore mni hrisznyku suszczu,
Hore błahych dił ne jmuszczu!

[2] Iakze pred sud Bozey jawliusia,
Kako so swiatymu wsyliusia?

2. Otstupyx od Boha źłoboju,
Hricholiubyw sam sey soboju,

[2] Temnost pacze swita kochaju,
Swita błahodaty ne maju.

3. Sowtekochsia perwoyi odezdy,
Otczajachsia błahoji nadezdy;

[2] Skwernaja odezda y diło
Pohubliajet duszu i tiło.

4. Otjdoch dałeczy na siranu,
Ot rozec pytatysia stanu,
[2] Czuzd bych domu Nebesna Władyky,
Nedostojn zyty ź czelowikie.

5. Wremennaja predpoczytaju,
A o sławi wicznoy ne dbaju.

[2] Szczoz jmam nieszczasney tworzyły,
Kohda preydet Hospod wsich sudyty?

6. Wospłaczusia wotszy szezamy,
Gdy ne budet myłosty so namy.

[2] Szczoz usłysz, strazda na wikie?
Ach, bida y wompl prywetykiew!

7. Nyni ubo prezde dnia sudna
Prydstawliu diła moja błudna:

[2] Poydu pred Otcem umyliusia,
Ieho peczczy czey nasyszczusia.

8. Poydu y reku Jemu smiło:
Sohriszych Ty, Otcze moy, żyło,

[2] Preymy mia zabludzszaho syna,
Iako ot najemnyk jedyna.

9. Dneś Tia, Otcze, błahaju żyło,
Nay oczyszczu moie hriszne tiło;

[2] Budu Tebi wirne słuzyły,
Ne daysia mni na wik otdałyty!

10. Bo piznawjem nyszczastywa błuda,
Słaty duszi i wiczneho studa.

[2] Preymy mene so czelowikie,
Abym ne wtratyw carstwo na wikie.

Конец.

Перших 8 строф мало рижняться від тексту Богогласника 1790 р.
Але строф: 9—10 нема в Богогласнику.

7.

Pisń na Nediliu 1-iu Welykopistnuiu.

1. Cariu Chryste nezłobywey,
Ahnče dołhoterpelywey!
[2] Sowitu zydowsku bywszu
I času Pasche prespiwszu,
2. Stały Zydowe hadaty,
Iak by jm Tebe poymaty:
[2] Żakon (mowliat) ustawliajet,
Carem sia nam nażywajet;
3. Caria ne znajemo jnnaho,
Tokmo kiesara Rymskocho.
[2] No Juda ko nym pryteczu
I prytekszy, syce recze:
4. Czto wy daste mini za Neho?
Aż po jesm uczenyk Jeho;
[2] Ja ubo wam prydam Jeho w ruku
I ozmete na smertnyia muku.
5. Ony sia ź nym sowiszczasza,
Trydciat srebnik obiszszczasza.
[2] Za srebniky Juda zdradywa
Prodaw Krow Boha prawdywa.
6. Otszedł ot Judey tam, idize
Hde weczernyk hotow pobize.
[2] I bisytsia, duszy biaszy¹,
Srebniky skryto noszaszy.
7. Chlib pryłomyw Chrystos Boh i da jast,
I wsim uczenykom podast.
[2] Ne otkiedaie i Judy,
Wsewydec Boh znaie diła wsiudy.
8. Smutney hłahoł mezdu nymy biasze,
Zy jedym ot uczenyk imijaszy,
[2] Jze side w sobor weczeriaty,
Na smert Pana Swoieho prydaty.
9. Prydrekl Chrystos uczenyku
Iioanu naperstnyku;
[2] Wmoczeni chlib w sil ludi podast,
Znak, ze toy na smert Pana prydat.
10. Se terpijes, Pane, prezde strasiey,
Choliay Chryste wsich nas hrisnych spasty.
[2] Jehdazes imił sostradaty,
Naczaljes ko druhom hłahołaty:
11. Preskorbna bo dusza ko smerty,
Czas prychođyt, zy treba umerty.
[2] Preyszow konec, jeszcze preyde
Ostanite, idu mało ot was. [i czas,
12. Otszedł mało, zaczalsia mołyty,
Na strast Sebe z tiłom hotowlyty:
[2] Preymy, Otcze, zertwu syiu Moiu,
Za ciłey swił strasty preymaiu.
13. Od mołytwy jehda ustajet,
Otiachčenyh uczenyk zastajet.
[2] Mowyl do nych: Ne spite nyi,
Molitesia wo sey hodyni!
14. Wtoryceju Sam szedł mołytysia,
Uczenykom kaze dywytysia,
[2] Bo soymyszczu nastupajet,
Hde uczenyk Iuda Mia prydadjet.
15. U hodynu Isus powertaic,
Soymyszczu Zydow podybaie:
[2] Koho jszczete? Az bo jesm z wamy
I czto hłahołete usnamy?
16. Tohda Iuda Isusa łobża,
Żnak soymyszczu toy pokaża:
[2] Koho łobżu, berite Jeho,
Oddaju wam toho prawdywaho.
17. W toy czas Zydowe Pana zwiazyły,
Newynne tiazko karaly.
[2] Muku bezmirni nadawały,
Krow pryswiatu z fiła prolywały.
18. Po tiazkiech strastech na krest prybyły,
Krow Pryswiatu newynne prillyły.
[2] W toy czas Iuda ziło zasmutysia,
Werhl srebniky, a sam powisywsia.
19. Zniatley Pan z kresta w hrob pochowany,
Aby wozriw z otec w otchłany.
[2] Tretey deń woskres ot hroba,
Czudesna powstała ozdoba!
20. Pryterpiwjes za nas, Chryste, rany,
Pokazyz nas Otcu synamy,
[2] Bysmo Tia wsy mołły proslawiaty,
Łyce Twoie w carstwi ohliadaty! -
Amin. Konec.

¹ На полі дописано: Nienasycono.

Супроти тексту Богогласника 1790 р. наша пісня показує багато відмін і до того вона багато довша.

8.

Pisń 2-ha do Prys: Bohorodycy. Ton toyz wyz reczėny¹.

1. Preczystaia, Pryczudnaia Diwo i Maty!
Zes łaskawa na słuh Twojch, wsim dajesz znaty.
[2] Krwawy stezy wylywajesz,
Pered Synom zastupajesz
Od hniwa hrishnych.
2. Wzywajuszczych Imia Twoie, skore predstajesz,
Utopajuszczych wo wodi ruku podajesz.
[2] Slipym oczy otworiajesz,
Chromym nohy jsćiliajesz,
Diwo Czystaia!
3. Kloz ne znajet, zes Czudowna w Twojm obrazi?
Ktoz ne doznaw łaski Twoiey wo wsim złom raži?
[2] W Tartakowi i powsiudu²
Połno Twoiey łaskie czudu,
Diwo Czystaia!
4. Kto Tia prosyt, kto Tia sławyt, kto serdce Tebi
Poruczajet y w nim majet za Matku sebi,
[2] Semu pomoszcz Twoju dajesz,
Od pryypadku zasłaniajesz,
Diwo Czystaia!
5. Tebi dary ze wsich storon w poklon oddajut,
Pred Toboju łaskie Twoiey jawne wznajut.
[2] Kotoryi Tia używały,
Czudow Twojch tu doznały,
Diwo Czystaja!
6. Sam Tartakiw nay przyznajet, w jakoy potrebi
Doznaw łaskie czudow Twojch, nay pomnet sebi.
[2] Kto w nem zyiet, nay piznajet,
Zy od Tebe zyitie majet,
Diwo Czystaia!
7. Ty hniw Syna umołyła w powitra czasi,
Ty płacz liudey utolyła w tom tiazkom strasi;
[2] Ty od smerty boronyła,
Ty powitrie oddałyła,
Diwo Czystaja!

¹ Себто: Пречистая Діво Мати.

² На боці: w s: cerkwi.

8. Za szczo Bohu nechay budet wicznaja sława,
Tebi honor, czest y poklon, Maty łaskawa,
[2] Wo wik wikow neprystanne,
Poky seho swita stane,
Diwo Czystaja!
9. Czuda Twoia kto źrachujeť, Rodyce Boha?
Myłost Twoju kto źmirkujeť, jak jest prymnoha?
[2] Ratuy, Diwo, wopijuszczych,
Spasay hrisznych wzywajuszczych,
Diwo Czystaia!
10. Daway pomoszcz w tiazkoy bidi y w utrapłeniu,
Daruy łasku rabom Twojm dusz ko zbawłeniu!
[2] My Tia budem welyczaty,
Czuda Twój proslawliaty,
Diwo Czystaia!
11. Moły Syna o nas hrisznych, Maty Chrestowa,
I w czas smerty ratowaty bud nam hotowa!
[2] K Tebi nyń prybihajem,
Pred Toboju upadajem,
Diwo Czystaia!

Konec.

Сеї пісні нема в Богогласнику.

9.

Pieśń 12-ta o Narodzeniu Panskim.

Nota: Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy; Łzy wylewając, serdecznie wzdychamy.

1. Sliczna Panieńka Iezusa zrodziła,
[2] W stajni położywszy, siankiem go nakryła.
O siano, siano, siano jak łelija,
[2] Na którym kładzie Iezusa Maryia.
2. Czemuż Ty nie masz litosć, Panno droga,
[2] Ześ w lilij siano uwinęła Boga?
O siano, siano, siano, kwiecie drogie,
[2] Ze sie na tobie kładzie Pan ubogi!
3. Dziwna na swiecie stała się odmiana,
[2] Ze Nażarenskiej kwiat źrucon do siana,
O siano, siano, co ubogie było,
[2] Ze będąc sianem, w kwiat się obruciło!
4. Lecz to dziwniejsze, ze Pan, ogniem bywszy,
[2] W siano się ukrył, siano nie spaliwszy.
O siano, siano, czemuż nie gorzejesz,
[2] Pana Iezusa kwieciem nie rozgrzejesz?

5. Iuz to nie w cierniu jest kwiat lilijowey,
 [2] Lecz z siana wyrosł przez grzech Adamowy.
 O siano, siano ubłogosławione,
 [2] Na ktorem Iezus dziścienciem złożony!
6. Szczęśliwa łąka, ktoras temu sianu
 [2] Stać się kazała na poscielky Panu.
 O siano, siano — wszystek kwiat rozany,
 [2] Przychodzi na swiat Pan nad wszystkie pany!
7. Szczęśliwa kosa, co to siano źciela,
 [2] By Jezusowi za złoto stanela.
 O siano, siano, zapach w tobie drogi,
 [2] Kiedy przechodzi w ciebie ten Pan srogi.
8. Szczęśliwy ręcy ty zaprawdy biły (sic!)
 [2] Co dla Iezusa to siano kosily.
 O siano, siano, godne ześ to było,
 [2] By sie na tobie Bustwo polozyło!
9. Przykliat był ludzki Bóg dla grzechoplemie,
 [2] Lieząc na sienie dzis osieca ziemie.
 O siano, siano, gdy piastujesz Boga,
 [2] Nam się przyz ciebie źciela w niebo droga!
10. Dobrze rzekł Dawid ukoronowany,
 [2] Ze do bydlięcia człowiek przyrownany.
 O siano, siano, coś ty narobiło,
 [2] Zes Boga między bydlięta wlozyło!
11. Wenidz Krulewstwo swiatowe do Pana,
 [2] Patrz, ja twój lezy Krul na wiązcy siana!
 O siano, siano, Krolewskie blywaty,
 [2] Przychodzisz w ziemskie swiata majestaty!
12. Wnidz iuz, o Xiąze złotego pokoja,
 [2] Niech go okryje siankiem ręka Twoia!
 O siano, siano, o nieprzyplacone,
 [2] Godne, bys było w raju polozone!
13. Kładźcie na sienie berła y korony
 [2] Panu Małemu kazdey z swoiey strony!
 O siano, siano, mój klieynocie drogi,
 [2] Gdy się na tobie kładzie Pan ubogi!
- Nie tylko starzy kwapćcie sie do Pana,
 [2] Ale, y młodzi pospieszayćcie z rana.
 O siano, siano! Tak slicznie spiewayćcie,
 [2] Pana Iezusa sianym nakrywayćcie!
- Nie bądźcie gorsze nad osła gnusnego,
 [2] Ktoren na sienie poznał Pana Swego.
 O siano, siano — day wiązać kuzdemu,
 [2] Niechay źaniesię Iezusowi swemu!

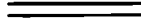
Wostatku y my poydźmy do Pana,
[2] A po koliendzie weźmy wiązkie siana.
O siano, siano przeźmi od nas, Panie,
[2] A nam źa siano day w niebie mieszkanie!

Abyśmy z Tobą tam na wieki zeli,
[2] Ciebie z świętymi społecznie chwalili.
Wszak na to siano raczył się uwinąć,
[2] By człowiek grzeszny mógł nieba nie minąć,
I tam krulował na wiek z aniołami —
[2] Święta Maryjo, modl się za nami!

Koniec.

Текст сеї пісні у *Kantyczk-ax* (II, 10 — 11) богато коротший.

Д-р Ярослав Гординський

II. МАТЕРІЯЛИ

Велямина Рутського

Правила для монахів Ч. св. Василя В.

БІБЛІОТЕЦІ монастиря ОО. Василян на Чернечій горі біля Мукачева знаходяться два рукописи «Регул» для монахів Велямина Рутського. До тепер знані вони були в польській мові, видані у Вильні 1771 р. п. з. »Ustawy S. O. Bazylego W... przez sp. J. X. Józefa Welamina Ruckiego...«

Українським перекладом видав ці правила Преосв. Митроп. Андрей Шептицький (у Жовкві 1909) п. з. »Вытягъ зъ правилъ св. О. нашего Василя В уложеный для инокинь Иосифомъ Веляминомъ Рутскимъ« (8° ст. 108) і рік пізніше (1910) п. н. »Зъ правилъ св. Отця нашего Василя Великого« (8° ст. 76), де цитується відповідні місця з творів св. Василя Великого. М. О. Коялович, в своїй праці »Исторія Базилианскаго Ордена« (Християнское чтение. С-Петербургъ 1864 ч. I. ст. 12 і 13), згадує про василянські правила, списані на славянським я.и.цї, а які мали знаходитися в його домашній бібліотеці. Варто прослідити, чи мова там про правила в польській мові чи церк.-славянській. Обі мукачівські рукописи переписані на території Підкарпатської Русі, десь в половині XVIII ст. Рукопись під ч. 3263 писана уставом на папері (16 × 21 см.) з водними знаками: півмісяць, монограм М, якор. Всіх сторін 75. Перших 7 сторін письмо правильне, дальше письмо дрібніше, папір підліший, чорнило позаливало. На кожній сторінці є 14–20 стрічок. Рукопись під ч. 3412 оправлена разом з другою рукописею, (Зерцало Богословія — Кирила Транъквилишна, після примірника випечатаного в Уневі 1618 р. переписав Іванъ Германовскій в селі Репієвѣ 1742 р.). На 78 сторінках правильного, уставного письма списані ці правила. Папір і формат такі, як в попередній рукописи. На сторінці міститься 17–19 стрічок.

Коли ці правила занесено на Підкарпатську Русь годі напевно сказати. Василяни, реформи Рутського, працювали вже тут за еп. Василя Тарасовича (1634–1648) і пізніше, до пол. XVIII ст., заєдно їх тут стрічаємо. Лиш їх впливови треба приписати, що згаданий єпископ прийняв унію. Його наслідник, Петро Партеній Ростовинський (1648–1670), заєдно підписується Ordinis S. Basilii M. Перед тим монахи називали себе черцями, а ніколи Василянами. Впровадження назви Василянин, треба також приписати Василянам із Польщі. 1672 р. еп. Іван Малаховський просить о підмогу на новіціят в Мукачеві. Можливо, що вже тоді занесено сюди ці правила.

На них виховалися всі славніші з поміж Василіян XVIII ст. аж до часу реформи Йосифа II, коли на поручення еп. Андрія Бачинського, протоігумен Йоанкій Базилевич зладив інші правила для монахів.

КОНЕЦЬ ЖИТІЙ ЗАКО^нНИЧЕСКОГО ЄСТЬ БИТИ ДОГКО | на-
лымъ человекомъ, во милости Бжій, любѣ подобнымъ сѣ стати Бг҃с во
млсти, до которой не токмо сѣбе, черезъ богомыслиности и працюиты
дѣла, но и ближняго словомъ, дѣломъ и при- [ст. 2] кладомъ побожного
жития потагати, посрѣкы до штриманя того конца.

Ўрицати сѣ мира сатаны и всѣхъ дѣлъ его, то есть черезъ сѣпо-
вѣдѣ еднеральнѣю, злыхъ дѣлъ жития своего з добрымъ приготеваніемъ
оучиненію, мертвы^и быти грѣхъ, жити же Бг҃с черезъ благыи дѣла.

Ўрицати сѣ мира и того всего еже есть во мирѣ, все Хр҃та ради
опѣстити, всѣ забавы мирскыи іаковы сѣтъ сородѣства¹ и товариство
з людѣми мирскыми, если бы першѣкодою были до спасенія вѣчнаго,
паматаючи на [ст. 3] шныи слова Хр҃та Спасителя: Яще кто любитъ ѿца
или матеръ паче мене нѣсть мене достоннѣ.

Ўрицати сѣ, такожде самаго сѣбе, и крестъ свой взяти на сѣбе че-
резъ оумершкленіе розвмѣ и хотѣннѣ власного Бг҃а ради, наконецъ послѣ-
довати Іс҃с Хр҃тѣ, то есть черезъ непрестанное изъпракленіе во благоихъ
добродѣтелехъ, найпаче же в тыхъ трѣхъ: в самохотной нищетѣ, в чи-
стотѣ, в послѣшани, которыхъ недержавши, не токьмо всѣ, но аще единѣ
з нихъ законникъ шпѣстивши и ей недержавъши, зако^нникомъ зва^ный
негоденъ быти. Подобае^т тогда [ст. 4] всякомъ во первыхъ познати в чимъ
каждый с тыхъ трѣхъ благодѣтелехъ залежитъ, и іакимъ способомъ вы-
польнати сѣ мають. И такъ зосебна ш каждой вещи. По найпервой
ш нищетѣ добровольной.

Жаденъ из братни ничего класного, ани своего ани сконимъ звати не
мае^т, ани держати ани гдѣ инѣде перетримѣвати, но во всѣмъ вся шещѣ
и во шѣшемъ хранилищи сохраненно да вѣдетъ, іако вещи до науцы,
такожде и до жикѣности и до шдѣннѣ належашини, а з того жаденъ
своимъ произвселеніемъ не можетъ брати, токьмо старъшій ведѣлгъ
оуподобаня своего, на слѣшнѣ потребѣ кождого зако^нника, или брата на-
шого розѣдавати мае^т, альбо когоромѣ [ст. 5] братѣ порѣчитъ тоѣ, по раз-
сѣжденнѣ старъшаго роздавати мае^т. Братѣ которомѣ що дано вѣдетъ на
потребѣ, альбо до оуживаня, тоѣ долъженъ есть сохранно оуживати, іако
вещи Бжій шановати, далеко больше іакъ мирскыи вещи свои, альбо вы-
ли и найдорогъшини сохранють. И ежели бы в тымъ небрегимъ былъ,

¹ В другій рукописи: сородничства.

тымъ самымъ добродѣтель оутрачаетъ или оубоства нарѣшаетъ и казни святократѣство не оуходитъ.

И ежелибы который братъ що загбенъ то есть вопѣсвалъ долженъ таковой заразъ до старшого ити и свою кнѣш вповѣсти и в покѣтѣ просити; тое повинно и потребно развѣсти и в книгахъ ижъ той который ихъ оуживаетъ жебы ихъ [ст. 6] не максловалъ ни единой лѣтеры на нихъ не писалъ или свитачи до нихъ воскомъ или лоемъ ихъ не покапъкалъ, ани нима не металъ, ани ихъ поторьгалъ. Тымъ же способомъ и в всѣхъ вѣщахъ, которые даны емѣ до рѣкъ вѣдѣтъ, в чимъ ежелибы который недѣбелый былъ такового старшого опоминати и карати долженъ есть¹.

Коли що сѣ дае которомѣ братѣ изъ опшини, долженъ есть такъ в собѣ мыслити, же того недостойнъ яко непотребный дѣлатель, що ежели сѣ емѣ достане стара и ветха одежда, любѣ що иньшое з вѣшей монастырскихъ [ст. 7] подлѣйшое не можетъ с того старати сѣ ани шемрати. Таковои нищеты должны сѣти братиѣ истинною милостию милувати, такъ жебы сѣ из того веселили, коли скѣткомъ того доздвають якою колвекъ потребѣ ци ли е' покармѣ ци ли е' пденіи ци ли во питии или во вдѣланіи. или во спаніи и во прочнихъ, чимъ бы сѣ оупекнати могли, же сѣти истинно нищими. О того новои и дорогон одежды и киборныхъ потрабѣ не повиненъ желати и ежелибы междѣ двома вѣщами мали выбераты, то повиненъ подлѣйшѣ взати, а лѣпшѣ вставити. Такжеде и длѣ потребе любѣ с послѣшаніѣ ѿ старшого посланіе вѣдетъ, на [ст. 8] прошеніе пойти долженъ есть из охотою пріймѣвати и исполнѣти свое послѣшаніе.

Тоѣ, що вѣде ѿ старшины братѣ дано длѣ потребе его, на произволенію его вѣдетъ зновѣ взати. Братъ никакоже томѣ спротивити сѣ можетъ. Возбраненно всякомѣ есть, дабы и на мѣшѣ кѣшъ монастырскѣю возмогалъ комѣ дати, или продати, или перемѣнати хочайбы и за лѣпшѣю без благословеніѣ старшого, хочайбы тоѣ що дати хочеть и ѿмѣтное и застаралое. Возбраненно есть якоже то одежда ветхѣ или шевѣъ подертѣ или пакѣ колвекъ вѣшъ монастырскаѣ хотай бы то и который проситъ того былъ барзо [ст. 9] потребенъ и нагый наконецъ ани просѣшемѣ оубогомѣ пакомѣ колвекъ своєю волею дати, токмо все за благословеніемъ старшого или того, комѣ порѣчено вѣдетъ.

Одежда маетъ быти ѿмѣна, зако^нническаѣ ѿ мирской такъ жебы кождый ци ли мирскій человекъ ци ли священікъ с позрѣніѣмъ заразъ позналъ Чинъ нѣшъ Василиѣмъ Великаго. Повѣ^нна быти еднака оу всѣхъ одежда — пакѣ оу старшого такаѣ і оу посполітого брата нѣшего, а то длѣ того

¹ Доси з рукописи ч. 3263, бо тут текст повнійший. Дальше обі рукописи зовсім згоджуються.

жебы сѧ з ней показало правдивое оубство и смиренне большое. Во одеждахъ неповиненъ нишъ братъ жаденъ строеніе [ст. 10] мати, токмо жебысмо тѣло нише покрыли грѣшное и загрѣли. Прото не повиніємо и мати на нашихъ одеждахъ гадявныхъ' вѣщей и иныхъ' строевъ, ани тежъ бар'зо з дорогихъ' матерій или поставокъ, ани фѣтра инакшого опрочъ баранькоемыхъ подъ одеждами, подъ шапками могѣтъ быти и лисѣ фѣтра. Такожде не маютъ быти розностъ во вдѣлнію, жебы з братии нашої не мали по двѣ пары сѣкень, жебы сѧ в нихъ строили во свѣточныхъ дны а в день посполитый до иныхъ простыхъ, але еднакы оубрѣхъ заховѣючи звычай законѣ нашего маючи прецѧ во(з)глядѣ [ст. 11] на потребу каждого брата нашего.

Покармѣ такового набывати и заживати маємо, яковий естѣ тамо найтѣншыи в той краинѣ или странѣ, где перебуваємо, впрочъ болезныхъ для которыхъ все тоє, що розкажѣтъ лѣкаре, повинно быти. Такожде для гостей или братіи з дороги прішедшихъ, для которыхъ сѧ можетъ що колеккѣ приспоріти для трапезы для оубчрежденія братии или гостѣ.

Не маетъ сѧ междѣ братиами знаходити ани сребро ани злато ни тежъ повини где инде претримовати или захововати [ст. 12] впрочъ захованѧ монастырскаго общаго, хочай бы емѣ кто далъ и до схованѧ, или роздаванѧ альмѣжны любо бы якимъ колеккѣ способомъ. И тыи котори за послѣшаніемъ старшого на выпрошеніе алмѣжны, прішевши до монастыре повини все старшомѣ ѡдати, такожде гды за благословеніемъ старшого братиѧ на вѣщъ якъю колеккѣ церковнѣ или домовѣю просѣтъ, избирають вкѣпѣ, всеобанко должны тоє складати до скрїнки всеобливой, жебы сѧ не мѣшали из монастырскими пѣнѧзьми или посполітыми, а тѣм скринька [ст. 13] повинна быти оуб старшого.

Ежели бы сѧ власного при которомъ колеккѣ знашло или якоколеккѣ показало же оуб мїрскихъ людей маетъ що колеккѣ сховано, таковий маетъ быти караный ведлѣгъ выны ѡ старшого прѣ всею братию тако стократѣцѧ. посрамленый.

О ЧИСТОТѢ.

Чинъ законїческой изъвѣрзѣтъ чинъ дѣлскій непокаланныи, прото нужно и намъ в чистотѣ ихъ наследовати, которое не в тымъ токмо залежитъ быти безъбрачнымъ, але тежъ далекимъ быти [ст. 14] ѡ вшѣлжкой пожадливости телесной дѣломъ, словомъ и помысломъ, но и ѡ вшѣлжкїхъ непотребныхъ склоностыи ѡ тѣла походѣщихъ, любо с нимъ свѣзаны^а, которыи бы дѣшѣ мазали, или якою магою(!) помрачали, то естѣ: гнѣвомъ, ненавістїю, клѣмствомъ, пыхою и мовою не во свое время, мѣтвемо лѣнївою, старанѧ сѧ ш красѣ или пикностъ твари и вдѣлнїѧ, сходѣчи сѧ

и розмовляючи непотребны слова. То все до зако^нной чести принадлежитъ. **Желан** теды который выстпный сѧ в чимъ знаходитъ законникъ, противко благодѣтели [ст. 15] зако^нической чистоты згрѣшилъ.

До захованя сѧ в той цнотѣ чистоты нужно с пѧтма смыслами позверховными, то есть слышаніемъ, смакованіемъ, веонаніемъ, виденіемъ и дотыканіемъ зѣло добрѣ и в^стремяжливѣ споражаты или повстажгливымъ быти, жебы черезъ нихъ жадного противнаго чистоты шкодливо не пріх^одило. Такожде нужно есть воздержанне языка имати или скѣпо з ни^м мовіти. До захованя чистоты, коли бѣде в добромъ справованю розсмѣ, цѣкченя сѧ такожде в покорѣ, в стремяжливости и тихо- [ст. 16] сти зѣло полезно есть. Такожде до того належитъ померкѣваня голосѣ, хожденіе, позераніе и прочинихъ дѣлъ члѣвекіихъ позверховныхъ, в тое попеченіе скромность, оуцѣтливость и поважаня иншихъ всѣхъ за старшихъ себѣ и достойнѣшихъ на^д себе на серцѣ держати и кождомѣ ведлѣгъ его станѣ достойнѣю честь позверховнѣю зако^ническѣю люцкостъ ѡдавати.

Воздержати сѧ ѡ злыхъ и законѣ бжѣмѣ противныхъ похотей и ро-скошей всѣмъ еднакока мира да бѣдетъ, ѡдалатисѧ ѡ нихъ и ѡ таковыхъ вешей с которыхъ [ст. 17] тыи родятъ сѧ. Нужно бы найпианѣйше встрожнымъ быти в яденію в питію в спанію и во иннихъ оучасованяхъ до тѣла належащихъ, розна рознымъ ведлѣгъ росѣткѣ старшого.

Старший повиненъ розсѣждати ведлѣгъ способности лѣтъ тѣла и забавъ кождого з Особна долженъ есть старший пианое попеченіе имати, жебы кождомѣ братѣ давано, що нужно до затриманя живота и до поснакѣ, абы былъ способнымъ до подвиговъ зако^ническіихъ.

Смакѣ жадного в покармахъ, напомахъ непотребно опатро- [ст. 18] вати для выгоды смакови, ани до сытости не жсти, тое бовимъ члѣвекѣ лѣнливимъ и неспособнымъ до подвиговъ зако^ническихіихъ чиніть.

С^в розмантости потравъ не имати попеченіе, іакоже наоучаетъ насъ прікладомъ своимъ Сѣпѣлъ йшъ Ісѣ Хѣъ, который не имавши много потравъ народомъ на пѣши прѣставіти, не далъ имъ токмо пѣтъ хлѣбовъ и то іарчаныхъ и мало рыбы, а в питю и не вспоминаетъ; прес похубы водою сѧ гостили.

Попеченіе да имаетъ старший, жебы кождый братъ ималъ це [ст. 19] лию всебно, ежели не для забавъ дневныхъ, то для впочиненія ношнаго. Я гды бы такъ гдѣ много целій не было, тогда трои во одной целии да бывають, при двоухъ молодшихъ третій старший. Оу целімахъ теди сѣдѣти и дѣлати свои дѣла со страхомъ іакобы предъ майстатомъ^а Боскімъ, который позираетъ на вшиткы дѣла наши.

Старший любѣ кого оуставитъ онъ повиненъ часто целіи навѣжати братію, и найпаче же коли повстають и коли покладають сѧ спати. Про-

тоє не повинни братиѣ нѣша целїѣ за [ст. 20] мыкати, жебы могль внийти старший без жадного замькѣ или знакѣ. Инѣшомѣ братѣ не болно до дрѣгого целїи вхѣдити не вымовивши звиклой мѣтвы: Гдѣи Ісе Хрѣте Сне Бжїий помилѣи насѣ и покля не благословѣтъ сѣ оу старшого. Я гды братѣ до брата прїидеть заравѣ не сѣдаючи маеть ѡбрати потреби своѣ дла которыхъ пришолѣ и ѡдалати сѣ кѣ дверемъ; докале сѣ ѡправитъ дверей не имають закрѣрати жебы и дрѣгїи нѣсчи могль ихъ видѣти, впрочѣ ежелибы была целїѣ тепла. Иначей в таковои целїи, котораѣ [ст. 21] замкнена есть николї сѣ двоими братиѣ до ней схѣдити не могѣтъ, опрочѣ тыи, которыи на тоє имають благословенїе.

Извѣсно кождомѣ творимъ, длѣтогосмо сѣ до законѣ сѣаго зобрали жебы единѣ дрѣгого оутверждалѣ и помощнымъ до сїенїѣ вѣчнаго былѣ. Шагже барзо хитрїими способами днѣволѣ стараеть сѣ головный нѣш не прїѣтель о затраченѣ дшѣ бгѣ послюбеншихъ. И тимъ збавленнымъ посередко^а схѣжденїемъ братерскїмъ частокротнѣ перескажаеть длѣтого старати сѣ пиано потреба [ст. 22] жебы наше пребыванїе или схѣжденїе сѣ з собою или дрѣгѣ со дрѣгомъ побожное и встрожное было, жебы единѣ дрѣгомѣ не былѣ причиною до вѣчнаго затрачиннѣ.

Скло^нность болша кѣ одному братѣ мѣсты и пребываннѣ с ны^а нежели ко дрѣгомѣ, хочай бы была з причины дхѣвной пови^нна быти подозрена, бо зачинаетьсѣ ѡ дхѣ, а кончаеть сѣ на тѣлѣ; южѣ то есть доскѣчено з многихъ оупадковѣ. Единѣ дрѣгого хочайже жартемъ нехай сѣ не дотыкаеть. Такожде гды сѣ вкѣпѣ прїтрафитъ си [ст. 23] дѣти, жебы сѣ единѣ дрѣгого не дотыкаль, а ежели бы в дорозѣ любѣ и в домѣ к' единомъ трафило сѣ многимъ спати, такъ позиненѣ единѣ ѡ дрѣгого спати жебы сѣ имѣ постелѣ не дотыкали.

Гды розмовляеть братѣ з братомъ око его да не прнсмотрѣеть сѣ твари его, но да бѣдетъ спѣшеное на землю; такожде тоє должнѣ есть не ѡмѣнно сохранити и держати колн и з мирскїми особами розмовляеть, а найпаче же из' же^сскимъ поломъ и з прочиними недостоиннѣстевы пребывающїими.

[ст. 24] Яни часто з монастырѣ выхѣдити кромѣ великїѣ нѣждам з спозволенїемъ старшого може, а не самѣ токмо единѣ, никогда же единѣ дїрзаеть з монастырѣ выхѣдити, токмо со дрѣгимъ братомъ. С целїи выхѣдючи со страхомъ Гдѣнимъ совершжити себе, постановленїе крѣпкое в самѣмъ себѣ оучинївши, же всего того шо бы было бгѣ и сѣмѣ законнн протнвеного выстерѣгати сѣ бѣдетъ и тако ѡдавши сѣ Иггелѣ Храпителевн своємѣ во оборонѣ мовачи мѣтвы Ісѣв: Гдѣи сохрани раба своего ѡ всякаго зла и про [ст. 25] тнѣнаго ми днѣвола и ѡ члѣвекѣ зло строптивыхъ и ненавнсныхъ — и тако да исхѣдитъ.

Вышедши тоє токмо да ко^читъ, дла чого вышолъ тако найскорей, а скончакши нигде сѧ не бавити, но до монастыре сѧ вертати, а ежели над тоє болше сѧ бѣде бавѣти, не с тимъ способомъ выше рече^нымъ бѣде сѧ справовати, инакъшымъ сѧ поверне zapewно нежели вышолъ, во тоє исти^но естъ же коли колбекъ вонъ з монастырѧ естесъ, всегда во великомъ небеспече^чствѣ затрачина дѣшевнаго пребываешъ.

Вышедши зо собою братиѧ з монастырѧ [ст. 26] единъ ѿ дрѣгаго zostавати не маеть, ани сѧ единъ безъ дрѣгаго не вертати. Если бы который з нихъ где в жкѣй домъ пошолъ и дрѣгий тамже повин^н быти. Если бы сѧ трафило, сповѣдати нѣкакю персонѣ мирскю, или розговлѣти дѣховню мовѣ с которымъ братомъ нашимъ, дрѣгий иже естъ с нимъ може сѧ ѿдалити на той часъ на сторонѣ такъ жебы не слышалъ розмовѣ ихъ, але такъ ѿды^{ти}, жебы могъ единъ дрѣгаго вѣдѣти, абы малъ свидѣтелство певное пере^н старшимъ единъ о дрѣгомъ дати.

[ст. 27] Коли томѣ часъ певный прѣиде, же старший маеть выслати братню на послѣшаніе дла выпрошеніѧ цѣлѣжны сѣой, долженъ естъ таковыхъ выслати, которыи бы без шкоды дѣховной и спожиткомъ дѣховнымъ тымъ людемъ до которыхъ прѣидутъ черезъ прикладъ свой были. Еслибы таковыхъ междѣ братню не было, лѣтше естъ недостатокъ, хочѣ бы и значный изнестн и претерпѣти нежели дла помочи телесныхъ потребъ [в дѣшевный недѣгъ имали впасти]. Гды сѧ зновѣ воспл^н до монастырѧ навернѣтъ старшомѣ если кола бѣде истѣза [ст. 28] нѣ з ними творити по единомѣ ихъ, которое бы с кон^верзации людей мирскѣхъ было, време^но оулѣчити ималъ. Паче же того всякѣй долженъ естъ старшомѣ извѣстити наипаче же о вещьхъ себѣ извѣре^нныхъ болшихъ, што и тако ско^чали свое послѣшаніе.

Невѣста жадна по^ч клѣткою не маеть входити до замкненѧ монастырѧ нѣего, с которымъ бы сѧ видѣти и розговлѣти желала. Того выстерѣгати сѧ должнисьмо тако шгнѧ, опрочъ нѣжды великой и тоє чинѣти барзо коротъко.

Коли тѣды бы которой чого потребно было до кото [ст. 29] рога брата нѣего, тѣды передъ фюртою монастырскою задержати сѧ повин^на. Такожде и мѣжескаго полѣ не всѣ до монастыре да дерзнѣтъ входити шпрочъ таковы, которыхъ старший повелитъ ивѣстити. Сего ради о всякомъ приходящемъ вратаръ преждѣ ста^шомѣ да возвѣститъ ш немъ [кто и жкова персона ци ли мѣжескѣй или же^скѣй полѣ преждѣ самъ вратаръ да оуѣстъ, по се^н старшомѣ ш немъ да извѣститъ, а емѣ повелитъ задержати сѧ, поки ѿ старшого извѣстне прѣиметъ — ш семъ вратаръ добре да оуѣщаетъ] хочай бы и не до [ст. 30] старшого но до брата которого потребѣ нѣкю имѣеть до розговлинѧ, даеть ѿвѣтъ на сие старший, тако емѣ

бѣде сѧ подобати, или братѣ позволитъ розмовити сѧ с тоєю Особою, котораѧ шо требѣтъ, придавши к немѣ дрѣгого, или шко старший везволитъ до розмовы. Обаче же долженъ есть братъ самъ воздержаніе имати, ѿ многоглаголаніѧ воздержати сѧ, аковимъ с таковыхъ [а найпаче же з непотребныхъ мирскіихъ глаголаній] частокротнѣ замаза дѣши набываетъ сѧ и во слѣжеѣ Бжой и благодѣтелехъ и богомыслно [ст. 31] сти раждають розрывкы перешкоды.

Коли бы сѧ пиана потреба оуказала з невѣстою розмовлати во церкви, или предъ церковію такожде без брата единого та^а бѣдѣшого не може, токмо гды инъшихъ людей болше бѣде и з тою Особою. Н гды бы сѧ притрафило, жебы хѣра была и потребовала бы сповѣди кыслѣхана, не повиненъ слѣхати, опрочъ благословеніѧ старшого.

Который бы сѧ важилъ розъмовлати на единѣ з невѣстою противъ тыхъ ригѣлъ и оуставовъ, таковыи бѣде за подозреного держаный в законной, [ст. 32] ширости и лежко себѣ поважающий честъ всѣхъ в законѣ нашемъ зостающихъ. Егѣ ради по першемъ перестѣпленіи ѿлѣченъ ѿ инъшой братни оу своей целіи пребывати бѣдетъ в хлѣби и водѣ цѣлѣю седмицѣ. Посемъ покторе ежели сѧ важити бѣде, то до инъшого монастыре ѿдосланныи бѣде^а и ѿлѣченъ ѿ братни на м днй. Если по той зновѣ карности въ тоежъ къ то дѣло выпаде, повиненъ есть болшой то есть дво согѣбой по лежить карности, нижели першей, како старший изволитъ и весѣ [ст. 33] дитъ наконецъ. Если въ немъ поправки не бѣдетъ, теѣи южъ маегъ быти одосланныи до Протоархима^а дриты или Епископа, если власти его сѣтъ монастырѣ, нехай теѣи како вѣстѣ тако да осѣдитъ.

Дрѣгъ на тоѣ приданныи долже^а есть при томъ быти притомнымъ коли братъ розмовлати бѣде с кторою всебою женъскаго пола, не повиненъ на жадное повеленіе ѿ него ѿходити, жебы законный оуставъ не перестѣпиль, хочай бы той розказовалъ ѿити былъ самъ старший непокинень его в тымъ слѣхати. Иначей если послѣхаетъ и ѿидетъ [ст. 34] бѣдетъ каранныи ѿлѣченіемъ черезъ еднѣ седмицѣ, а за вторымъ за м. днй бѣдетъ ѿлѣченъ ѿ братни и черезъ весь годъ з монастыря выхѣдити не бѣде. Который бы товаришови розказовалъ ѿити хочай бы его повеленіе не слѣхалъ [что и не тримаетъ сѧ слѣхати в таковыи часъ] таковыи если не есть старший черезъ днй м. ѿ братни ѿлѣченъ бѣде, а ежели старший сие сотворитъ вшелажко старшинъство оутрачаетъ даже до смерти и за два мѣк ѿ братни ѿлѣченъ бѣдетъ.

Коли бы сѧ трафило про небреженіе братара до замкнннѧ [ст. 35] монастырскаго невѣстѣ внйти, каранныи повиненъ быти ѿ старъшого. Если бы зновѣ оумыслнѣ который пѣстилъ невѣстѣ, таковыи ѿ братни ѿлѣченъ бѣдетъ м. днй, а к соборѣ жадного голоса или вѣтѣмъ черезъ десѣтъ

снть бы оучинилъ своей повинности, протое ѿ старшого назначеной карности полеглый естъ.

Ѹ таковымъ внѣшнымъ послѣшаніемъ то естъ охотою, веселосьтню дѣховною повелѣнамъ исполнати и томѣ сѣ пиано прѣзвычайвати, жебы не токмо произволеніе изъ старшого произволеніемъ соединило сѣ, но и расѣжденіе жебы едино оу обоихъ сторонахъ было. Николи сѣ сопротивлѣти, хочай бы старшого и наоукою переышалъ. О старшомъ такъ треба в совѣкъ постано [ст. 41] новѣти же в' его персонѣ самомѣ Хрѣстѣ послѣшаніе чинитъ, протое емѣ любовь срдчнѣю треба показовати и честь належитѣю воздавати.

Потребно естъ братии нѣмой завѣш на памѣти держати оное ѿплатное повеленіе: „Братіе, повинѣйте сѣ наставникомъ вашнмъ“ и покарѣйте сѣ имъ“, такожде Явраама Патрїархи и прочинихъ яко старозаконыхъ такъ ноконъ благодати, которын досконалое Бгѣ послѣшаніе ѿдавали и тымъ самымъ на великіи добродѣтели воздѣвали, црѣтвїе Бжїе шдержали.

Колн бы который братъ яко послѣ [ст. 42] шаніе исполнѣти не хотѣлъ, долѣженъ естъ прїйти до старшого и узнатьмѣти прїчинѣ, про которѣю тое выполнѣти не може. Старшнй оубажнѣши, же не естъ слѣшина причина, про которѣю сѣ вымовалетъ, долѣженъ естъ выполнѣти. Колн бы сѣ братъ вымовалялъ хоротою или сѣ ботою, а здоревый бы былъ и силннй, нехай сѣ оужаснетъ сѣда Бжого и карности оного раба лѣнникаго талагтѣ имѣщаго а не дѣлающаго. Еслнбы старшнй вѣдѣлъ старость или слабость которого брата, долѣженъ естъ таковаго не шетажовати. Братнѣ не повинѣна на тое сѣ ображовати но [ст. 43] паи же братолюбнзо послѣшннмъ такокомѣ быти.

Ѹ справы и шерады старшого братнѣ не покннн мѣшати сѣ, ани его осѣждати, ани довѣдовати сѣ про що тое дѣло таково, а дрѣгое инакшое чинитъ, токмо кождый дѣло свое долѣженъ кончѣти. Такожде которыйбы о старшомъ зле мовнѣлъ и справы его ганїлъ передъ нншнми людми, да воспамнѣнетъ таковыи на карность Марїннѣ, котораѣ зашн глаголь на Шойсеѣ глаголаше, Гдѣ Бгѣ молѣше за нею жебы карности оуїти могла, нїкакоже ей можаше оуїти.

[ст. 44] До законого послѣшанїѣ належитъ не токмо тнн вещи чинити, иже старшнй повелѣваетъ, но и жадного бы найменшого дѣла не дѣлати, хочай бы и доброе в себѣ было и зо своей волѣ, развѣ благословенїѣ старшого — на прикладъ: з монастырѣ не выходити, дѣла жадного не зачинати, з мирскїми людми не розмовлѣти, листокъ не писати ни до кого ани тежъ писаныхъ не прїймовати, хочай бы таѣ вещь и барзо добраѣ была, на прикладъ: постити, не спати, или якое колвекъ ннѣшное тѣла оумершвенїѣ жадного не достонтѣ чинїти безъ благос [ст. 45] локнїѣ старшого,

понеже тоє все, тымъ самымъ же своєю волею безъ благословенїа старшого оучиненный болшы зла нежели добра ражъдаютъ. Общее божнмъ ꙗца нїего Сѣаго Васїліа Белїкаго о тымъ наоучаетъ такъ мовачи: що колвекъ безъ благословенїа старшого дѣлаешъ, тоє злодѣйство естъ и сѣокрацтво, хочай бы сие изъ доброго намѣренїа чинилъ.

Пилное попеченїе старшомъ достонтъ имѣти, жебы братнѣ ꙗ своей волѣ ꙗдалена могла быти, прето не допѣшати имъ таковыхъ забавъ, которыхъ [ст. 46] сами просатъ и ш що бы найпилнѣше сами просили, того тымъ болше розбранѣти, да бы дѣлалъ тоє всакъ, такое маеть ꙗ старшого послѣшанїе, жебы сѣ колѣ его не выполнила развѣ старшого. Хочайбы сѣ который братъ и вымолвѣлъ, ижъ до такового дѣла неспособный, але способнѣйший до такового, которое бы самъ сѣбѣ обралъ, таковой тымъ самымъ въ подозренѣ себе братнѣ^а и старшомъ подѣе, тымъ же злымъ прикладомъ и иншихъ сообразнѣеть. Оудобно естъ и безъ вшеакого не-безпеченѣства тоє хотѣнїе имѣти которое стар [ст. 47] ший хоцетъ имѣти, и на тымъ переставати. Иначея непокорнымъ и непослѣшнымъ быти себе покажетъ и грѣшннн есдетъ напротнвъ послѣшанїа. Къ томъ жебы зако^нникъ до жадной вещи алъво дѣла, иже до вещины належитъ не бралъ сѣ безъ блгословенїа старшаго своего.

Не токмо живый голосъ старшого но и знаки которыми сѣ выражаетъ колѣ его маеть братню побѣжати до выкочанѣ дѣла такового, до которого ихъ старший взываетъ на прикладъ черезъ звонокъ до церкви или до трапезы или иньде гдѣ колвекъ. Скоро тоє [ст. 48] оуслышавши, такыи колвекъ зачатнн инъши забавы заразъ зоставити, а на мѣсце сѣ назначеное ставити, развѣ тыхъ, которыи на той часъ забавы или дѣла свои за росказомъ старшого ꙗправѣютъ. Я который бы не токмо до церкви на ꙗправѣ но и оу трапезѣ дѣла послѣна тѣла во свое время не приспѣлъ, долженъ естъ постити пекнаго дня дрѣгого и часъ своего назначенаго.

До побожного дѣховнаго житнѣ конечно вещь естъ потребна соглаше^ннїе имѣти изъ старшимъ или с таковымъ, которого старший на тоє поставитъ и за ихъ пора [ст. 49] дою всѣ вещи дѣлати, которымъ вси таемници срѣца своего долженъ естъ ꙗкрыти бы до найменшаго скло^нности до злого или до доброго, искѣшенїа иже ꙗ днѣкола выкаютъ, до злости, ш постѣпкѣ своемъ, досконалости зако^нной не токмо своей но и до прочннхъ братовъ к чимъ бы зналъ напротнвъ законѣ Бжого или напротнвъ рѣгѣлы житнѣ зако^ннїческаго должно естъ старшомъ взнѣимити, що ежели не сполнїтъ, а братъ который бы могъ быти поратованный, а во злостѣхъ своихъ застарѣтѣа и не оудоровленымъ зостанѣ, [ст. 50] теда инъ загыбели братнѣя причиною есде: И взыщеть кровь его яко ꙗ Каина брато-оубннцы изъ рѣкѣ его.

Бы найме́шаго выстѣпкѣ братиѣ не мають себѣ влѣхци держати если сѣ дажкѣй сталъ, тое пиано черезъ покланіе направити. И покѣтѣ кождомѣ братѣ старший за кождый выстѣпокѣ рознѣ назначовати, ведлѣгъ выстѣпкѣ противъ розности выстѣпкѣ, наслѣдѣючи в тымъ исхѣсныхъ врачевъ, иже противнымъ болезни противными лѣкарствы оуздоровляють. Такжежде старшомѣ подобаетъ творити, на прикладъ гор [ст. 51] достѣ — подаѣшми дѣлы, во тѣе и много глаголаніе — молчаніе^м, заспалостъ — неспаніемъ, линиество тѣла — оумершвленіемъ, вебденіе — постами, шемраніе — ѡлшченіемъ на время ѡ братни и прочлѣ прочними лѣкарствы оуздоровляти.

Тыи, которымъ покѣта надана бѣдетъ, непови^{но} имъ тако в тымъ держати якобы изъ нераденіѣ старший тое с ними чинілъ, но паче же тое чинитъ любовь свою показѣючи напротивко такомѣ. Прото должны тое вѣдчно и шхотѣнѣ приймовати, тако вещь потребнѣ [ст. 52] и дѣше полезнѣю ѡ того сѣ на потомъ варовати и свое житие полѣпшати. Присмоотрѣвши сѣ на хорѣбючихъ, иже часто хорѣю^т, которыхъ врачеве частократъ горкими напоѣ напаляють и много вещей напротивъ ихъ задавають, а еше ѡ нихъ вѣдчне пріймѣють и скоро до здравѣ прійдѣтъ и за тое имъ вѣдчне дажѣють.

Не токмѣ старшомѣ но и его намѣсникѣ такое послашаніе ѡдавати должни сѣтъ. Единъ дрѣгаго шановати а найпаче же старшѣ братию во всемъ пошанованю имѣти. Всажкѣй в тымъ попеченіе да имаеть, же все свое [ст. 53] попеченіе и оустановленіе в себѣ на произволіе старшого постановилъ, якоже естъ шо маеть дѣлати, в чимъ сѣ приwdѣвати, гдѣ маеть пребывати, во всѣхъ вѣщахъ такъ держати разѣмѣ ижъ черезъ старшихъ Гдѣ Бѣгъ, на которого мѣсци сѣтъ шни, с ними рѣдитъ и спражѣе и черезъ нихъ спасеніѣ дѣшъ свонхъ шдержати имѣють.

ОБЪРЯЗЪ ОБЩАГО ЖИТІѦ.

До вѣщаго житиѣ не маеть быти жаденъ приятый, зачимъ в тое варзо не бѣде проснѣлъ и шире [ст. 54] засаѣговалъ. И по прошеніи долже естъ старший с колкома первенствѣющими братиѣми шпасно разѣсѣдити, если естъ достоннѣ вѣщаго приятнѣ, или иѣстѣ. И по приятнѣ черезъ весь рокъ во исхѣсѣ маеть быти. И по сѣмъ бѣдетъ ли старшомѣ и прочинимъ братиѣмъ до оуподобанѣ жебы припѣщенный былъ до слѣжбы зако^{но}ной, да припѣститъ сѣ. И ежели бы инакше сѣдали, той ли задержанъ бѣдетъ на еденъ часъ, или выпѣщенный во своѣ си. Еднаковоже той новици из своей стороны должнѣ быти готовнѣ, а если ни, да ѡпѣщенъ бѣдетъ во [ст. 55] своѣ си, аще не достоннѣ естъ.

Превыканіе зако^{но}ническое да бѣдетъ ѡ превыканіѣ людей мирекѣхъ ѡдалено такъ, ижъ бы ани мы ани шни познаніѣ не мали, частого согла-

шеніа с нами. Такожде не долженъ естъ зако^нникъ на п^естомъ мѣсцѣ самотный пребывать, но долженъ естъ междѣ братією житиє свое провадити и ко^ччати и всѣ вещи іако до тѣла тако и до д^уха надлежащи подѣ поса^вшаніемъ выполнить.

И^нковый естъ звязокъ човекови единого тѣла человеческого междѣ собою ижъ кожъ [ст. 56] д^ухъ члонокъ дѣло свое творить, такожде должны сѣтъ зако^нници ксакоє дѣло свое исполнѣти, а до инъшаго брата поса^вшаніа себе не замѣшовати. Еси ш добро вещь ксакий напротивъ сили своей долже^н естъ горликовѣ попеченіе имати. Все тоє, що мало быти шкодліваго единомѣ тѣлаш или чело^вккови, тоє кси вещь должны сѣтъ ѿ себе ѿдалити. Коли с^а добрѣ дѣе единомѣ кси с^а с того да бесѣлѣтъ, а коли противное, то кси про одного из братии да болѣзньютъ и ксакий противъ сили своей да о^услабѣтс^я таковомѣ помощникомъ быти до высебожен^а ѿ злаго.

[ст. 57] Гнѣвѣ памѣтана, зазрости, звады не мають быти междѣ братією не токмо самою рѣчею, но нѣже черезъ знаки, хочай жебы который братъ гнѣвѣ в себѣ задержалъ, или тежъ свары зачинналъ, ижъ естъ первый шражѣ^ный, да памѣтаетъ ижъ естъ такова причина о^у Б^га неприятна, найпаче же противна, сего ради до грѣхѣш приводѣша. Ложъ глаголющихъ, шемовалющихъ таковыхъ слѣжащихъ, не достоитъ во вещьмъ житии держати. И що колвекъ бы было таковаго, которое бы мало любоекъ братерѣскѣю разрывати, таковаго должны [ст. 58] сѣтъ братіа выстерѣгати с^а, такожде и швухъ вещей иже бы брата соблазнити имали. Коли который братъ словомъ или дѣломъ которого соблазнѣтъ, законъ перестѣнѣтъ и прочихъ прикладомъ своимъ до престѣплѣн^іа пр^іводитъ либо тежъ коли кто перешъкодою бываетъ до кыконан^а законън^іческихъ вещей и повн^іности таковаго выстерѣгати с^а должни сѣтъ кса братіа паче же змии прелѣснѣйша.

Шособность во вещьомъ житіи великою заразою д^ушевною естъ. Дл^ячого пила с^а братіи ѿ ней выстерѣгати должны сѣтъ, кото [ст. 59] разъ шобенѣ в тымъ залежитъ, коли который или посполитый братъ или старший тежъ шособливе хочѣтъ себѣ о^угождниє творити, іако то естъ во шденіи, во питии, во шдѣл^інн^і ризѣ, во спаніи и во прочихъ подвигохъ зако^нныхъ, или тежъ коли хочѣтъ быти волнымъ ѿ таковой вещи, ѿ которой прочии не сѣтъ волны, развѣ коли бы старший ѿ таковой вещи волны о^учинилъ, кого що развѣ слѣшнои и важной пр^ічины чинити не повиненъ.

В пошанованю и о^уцѣтливости великой братіа дрѣгъ дрѣга должны сѣтъ имѣти и тако с^а [ст. 60] о^усиловати, жебы не токмо дѣломъ, но и словомъ бы наименьшимъ брата не засмѣтилъ и не шбразилъ. Если бы с^а трафило которого шбразити, долженъ естъ таковый прощеніе нелице-

мѣрно просити и з' братомъ сѧ помирити. Если бы тоє не хотѣлъ оучинити, нѣсть достоинъ из братнею жити. Коли бы зновѣ вбращенный вбращающомѣ не хотѣлъ простити, да поманеть таковой на заповѣдъ Ісѣ Хѣтовѣ, мовачи оу сѣаго Нваѣна: гла: ѿще вы не ѡпѣсите члѣкомъ согрѣшенїа нѣхъ и штець вашъ ѡбесный не ѡпѣситъ вамъ согрѣшенїа ваша. И да оужаснетъ сѧ сѣда шнаго, иже былъ над шнымъ, которомъ было ѡпѣшено десѣтъ тисѣщъ ѡ Гѣа своего: [оуиъ же]: дрѣгѣ своемѣ не хоташе ѡпѣсити, который емѣ токмо былъ должень сто пѣназий, терпѣнїе на ѿ нимъ не хоташе показати, шню геентскомѣ переданный естъ.

Свѣщениковѣ в большой чѣсти [которыхъ ѡцѣми должны звати сѣтъ] достойно держати, паче же, который в законѣ старше стѣветъ, и во працахъ дѣшполезныхъ братыи и прочинихъ ближнихъ трѣждающихъ сѧ, шо не естъ шесобность но доброе сопораженїе [ст. 62] шешо жителства, іакоже повелѣваетъ сѣшый айтѣль Павелъ глаголюще болше дѣлающий сѣщеникъ двонствѣнш мздѣ достоинъ естъ восприяти, а меновїте трѣждающий сѧ ко трѣдѣхъ дїшъ члѣвеческїхъ. Если бы который братъ черезъ тоє соблазналъ сѧ да памѣтаеть на шныи слова: аще шко твоє лѣкаєо естъ, іако азъ благъ есмъ.

Коли розмова бѣдетъ междѣ братнею ижъ єдинъ держати бѣдетъ єдинѣ сторонѣ а дрѣгїй братъ дрѣгшю, да не бѣдетъ оупорчивость велїа жебы сѧ черезъ таїй оупоръ любовъ бра [ст. 63] теркамъ не нарѣшила, но лѣтше естъ таковѣ розмовѣ зоставити и молчанїе держати, или коли бы потрібно старшомѣ прѣложити и по расѣжденїю его такъ держати.

Хочайже в послѣшанїи монастырскомѣ, которыи то сѣтъ шкономоке, шафарѣ и прочини тымъ подобныи послѣшанїю монастырскомѣ, можетъ єденъ зостати на многыи времена, коли старший сѣдитъ его достойна быти, єднакже прочини послѣшанїа домовыи, іаковы сѣтъ: сѣдмичникомъ быти, оу трапезѣ сѣжити или іако старший произволнтъ и прочаа томѣ подобна по сѣдъ [ст. 64] мици держати. Ижъ бы вѣакомѣ ш своемѣ послѣшанїи извѣсно было, потрібно естъ да бы ѡ старшого на писмѣ, на мѣсцѣ іаenomъ, гдѣ вси сѧ совоксѣплѣють, постановлено было, жебы вси свое послѣшанїе ѡ старшого постановленое знати и выполнити могли. Старший никакоже можетъ на старшиннѣстѣ токмо за три лѣта, іакоєко вѣкъ старшиннѣство имѣщъ, или провиннѣциалстєо, или архїмаѣдрицтва. Братнѣи соборнѣе сошѣше сѧ междѣ собою черезъ вота из братни сѣбѣ старшого, которого имѣ вола, той да бѣдетъ, иже ко вѣкмъ досѣчѣнъ естъ [ст. 65] а не подозрѣнъ, не сварливый, иже нерѣшимо содержитъ іако рѣблы такъ оустакъ законическый, сѣджеѣ црковншю, на хорѣ, трапезѣ и габѣтъ шбщїи. На противѣ тыхъ вѣшей выстѣпный или недѣржачий свое старшиннѣство оутрачаетъ.

Коли братни выслаґсѣмо из такою шхотою должнѣмо выслаґговати, тако высмо самоу Іѣ Хрѣту слѣжили, жебы братиѣ по насѣ познали, иже имѣ з любовию братерскою послѣґсѣмо. Коли намѣ братиѣ послѣґсѣють с такою мѣстною и смиреніемъ тоѣ приимѣймо, таковысмо недостойны были той послѣґгы, которѣю намѣ [ст. 66] братиѣ чинитѣ, такоже стѣмъ апѣстолю Петру напротивѣ Хрѣта чинилѣ. Любоуѣ междѣ братнию такоу да бѣдетѣ, таковой насѣ Хѣ Спасителѣ наоучаетѣ молачи: Братне, любите другѣ друга, такоже азѣ возлюбихѣ васѣ. Болшеѣ любевѣ ижеѣтъ разѣѣ кто дѣиѣ свою положитѣ за другѣ свои.

Слово ваше еже ей, ей и еже ни, ни. Потверждати нижковѣ вещь присагою николиже достонѣтъ. Зриніѣ, слышаніѣ, глѣніѣ подобаетѣ жебы было из оубагоу, из расѣґденіемъ Гдѣс Бгѣс подобающѣ сѣ и слѣхѣющихѣ на дѣшполезнѣю пользѣ. Ѡ мирскіхѣ розмовѣ ѿ [ст. 67] корочати оубѣса свои. Свароуѣ и звадѣ или глаголаній и прочинихѣ чимѣ бы сѣ таковымѣ колбевѣ способомѣ любевѣ братерскоуѣ и ближнѣго нарѣшити мала, того сѣ пилю выстерѣґгати должнѣсмо. Жартовѣ шеражающихѣ, з мовою невѣдавати сѣ впередѣ, докла старший в лѣтахѣ или в наоуцѣ болший не значе и скончѣтъ. Коли розмова бѣдетѣ междѣ братнию, голосѣ глѣнѣм да бѣдетѣ нѣґжды ради — из оедалшимѣ голоснѣише, а з ближнымѣ тихѣше розмвалти достонѣтъ. Тоѣ на завѣше содержати, иже бы сѣ со всякого дѣла нѣшего показати сѣ има [ст. 68] ло смиреніѣ закоѣническое а не лицемѣрїѣ.

Молчаніѣ з великою пилюстною сохрѣнати братиѣ должны сѣтъ, найпаче же в цркви, в трапезѣ и междѣ целнѣми. В целнѣхѣ коли сѣ трафитѣ розмова (коротѣка), котораѣ рѣтко то естѣ не часто повиѣна быти, жебы в другой целни дни передѣ дверми слышана была. Ѡ павечернѣцѣ даже до оутрѣишой слѣґжеы Бжой соборной, ничесо, жебы найменьшого не мовити. Ежели бы якаѣ томѣ была нѣґжда до розмовы и жебы до того времени ѿложѣна не могла быти, такѣю розмовѣ не наголосѣ но тихо и зѣло коротко и такѣ скорей ей ѿправити.

[ст. 69] Закоѣническаѣ розмова на всякомѣ мѣцѣ повиѣна быти такоуѣ, жебы была кѣ ползѣ дѣшешной з мирскыми людуи. Празнословеіѣ да не бѣдетѣ, но всякѣ глаголь ко исправленію дѣшполезномѣ да выветѣтъ. Коли бы сѣ который братѣ в тымѣ выстѣпный знаходилѣ и по напоминаню частокротнымѣ поправки бы не было, таковой ѿлѣченѣ да бѣдетѣ ѿ братни, памѣтаючи на слова Іѣ. Хрѣстовы: Авѣше тѣѣ из единымѣ шкомѣ до црѣвѣѣ нѣснаго вниити нежели зо всякѣмѣ тѣломѣ ко геенѣ вѣчнѣю ѿдосланѣ быти.

Есѣ братиѣ каждой седмицѣ [ст. 70] разѣ должны сѣтъ исповѣдати сѣ оубѣ своего сповѣдника ѿ старшого назначѣного и пренайсѣѣишыхѣ

Тайнъ в неделю оученикомъ быти; такожде и во прочих о҃рочности, найпаче же Г҃иса Х҃ста и пресвѣаты Дѣм Марїи.

Вси по вечернемъ трапезованїи, звонокъ гды мѣшнїи оуслишатъ, на богомыслие и рахования ссмыслѣнїа своего за послѣ часѣ пребывати должны сѣтъ, оутро такожде читанїа книгъ дїеполезныхъ черезъ еденъ ферталъ. Коли проповѣдъ слова Бжого вѣдѣтъ [якоже должно бывати во всякѣх недѣлю и во свѣто] во всякою пнлѣ [ст. 71] ностию вси да слухаютъ.

В послѣдню тѣла встремежанїесть позвѣрховнїю и внѣтрнюю должнїи сме впасно сохранѣти, благословенїе и благодаренїе трапезно из всякимъ неженствомъ вси вкѣпѣ не ѡмѣно ѡпраковати. Во время послѣднїа тѣла такожде дїша (послѣднїа) слуханиемъ побожного да вѣдѣтъ послана. В преданїа сѣвухъ ѡцевъ маємо, жебысмо на всякѣх днѣх ѡ кѣвухъ подвиговъ законныхъ на малое время воздержанїе имѣли, да выхомъ прочее время горлѣвѣйшими могли быти до тыхже подвиговъ сего ради на всякѣх [ст. 72] днѣх маємо по раномъ трапезованю еднѣ годнѣ по вечернемъ (коли вылаетъ) послѣ години на розмовѣ дх҃овной вси вкѣпѣ на единомъ мѣсцѣ пребывати.

На тымъ совокѣпанїи долженъ есть коли не самъ старшїи, то еденъ первѣстѣющїи междѣ братнїю быти для перестереженїа, жебы розмовы братнїи безъ вѣраженїа дрѣгъ дрѣга были, мысли не меланѣтколичны¹, но веселы и жарты о҃цтвны и смѣлнїа скромны. Дишнѣтаци вшемакїи междѣ братнїю возможно да вѣдѣтъ, в тын пакн днѣх, коли трапезованїе вечернее не вылаетъ [ст. 73] на тоѣ мѣсцѣ совокѣпанїи сѣ должнїи для реграци или о҃утѣшительной забавы, недостойтъ бо тогда реграцию имати но прислуханїа сѣ пннктѣхъ вѣдѣшихъ до богомыслности и для ѡпракована навечерницѣ.

Исходѣщи из монастыря имена свои на таблицн назначены зоставлѣти должны и вратаревн гдѣ иде узнаимити. До вечернѣ конечнѣ приходити, тымъ швычаемъ якоже выше извѣсти сѣ.

Боленю братнїю во вѣсѣхъ болезнїехъ всю пнлностию попеченїе должно есть имѣти, и любовь [ст. 74] братерскю нелицемѣрню к нимъ должно есть имати и показовати, во первыхъ сповѣдъ сѣдю и Причастїе и мѣтвы для здравїа дїевнаго, повторе для о҃здоровленїа тѣла, на врачн и на врачеванїе накладовати не жалѣючи накладѣ для брата нїшего бы найменшаго накладати на тоѣ, шоколевкѣ врачъ для о҃здоровленїа болѣзнѣющаго вѣдѣ расѣждати, тоѣ все должно есть исполнити. До о҃услѣгована болѣзнѣющаго старшїи нашъ долженъ есть единаго з братнїи, которога способнѣйшаго [ст. 75] вѣдѣ расѣждати, пристановити. Такожде и самъ старшїи

¹ меланхоличны (в другїм примїрнику).

во время свое долженъ есть болѣзньющю братию навѣжати и ихъ потѣшати. Тойже вся братія должна исполнити есть. Иденіа для болѣзньющаго всеобно и що лѣтшаго готовати, в що ѿ врача исхсенаго извѣствованне имѣти, и що врачеве заповѣдати бѣдѣтъ, тое все болѣзньущомѣ да бѣдетъ даѣно.

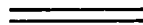
Старшій монастырѣ в тое попеченіе да имаетъ, жебы во каждомъ монастыри была келиѣ всеобна для болѣзньущихъ [ст. 76] во всеми потребами для выгоды и оутѣшеніа колнаго брата ншого. До тойже такъ оустроенной келии или вфирмаріи, братъ скоро захорсетъ ѿпроказанный быти маеть найдале третого дня ѿ зачатой болезни и тамо да пребываетъ даже до оуздоровленіа или тежъ скончаніа житія дочасного.

Братія скоро оуслышавши в болѣзни брата нашего или изъ братии котораго, старшомѣ должны сѣтъ взнаймити или тежъ его налѣсникови. И приспособивши сѣ старшій его на [ст. 77] вѣжати и любовию ѿцекскою болезнаго оучреждаючи, ижъ бы тое ѿ десници вышнаго з охотою приймавалъ з надеждою запааты вѣчной. Болѣзни такожде мѣжествеѣно во терпеніи да оукрѣпаетъ сѣ. Ижъ любо бы що и вескдѣло или во послѣгахъ не ималъ бы выгоды, тое терпеливѣ износити, глѣ дѣшеполезными тое показовати, ижъ з охотою тое ѿ десници вышнаго приймаетъ, и тако Іс Хтѣс самоколѣ нищетѣ возлюбилъ и избралъ, не желаетъ такового оугожденіа [ст. 78] в лковомъ мирскіи людие перебиваютъ и перебивати желаютъ.

Тыи рѣсламы вся братія должны для себе держати для лѣтшаго вырозмаѣнѣа и каждого мѣа подѣ часть трапезованѣа читаны да бывають для паматанѣа и выпольненѣа ихъ.

Конецъ Рѣсламъ.

Подал: о. Глѣб Кунах ЧСВВ.

Причинки до актів розпізнання мощів св. Йосафата

ІСТОРИЇ останнього розпізнання мощів св. Йосафата видно¹, що промотор справи, о. Пл. Філяс ЧСВВ., не мав урядових актів про попередні оглядини і в крайности був змушений обмежитися тільки тими відомостями, що їх найшов і виписав із життєписий святого. Тут передусім станула йому в пригоді двотомова праця А. Guérin'a, *Un Apôtre de l'union des Églises au XVII-e siècle* (Paris-Poitiers 1897 — 1898), з якої й зладив свій урядовий меморіал про всі ранші розпізнання св. мощів. Згаданий автор використав, що правда, в сій справі дуже совісно всі йому доступні жерела і матеріали, однак не уважав за відповідне подавати осібно й вірно урядових протоколів будь у самім тексті життєписи, будь-то в кінцевих додатках. Тим способом маємо в Guérin'a вістки про всі оглядини, маємо багато перекладених виписків із урядових паперів, маємо випадково заміщений один акт лікарського розпізнання з р. 1780 (гл. т. II. 555; але нема в нього, як сказано, повних і вірних текстів.

Будучи в змозі бодай частинно доповнити сю прірву, подаю понизше в цілости урядовий матеріал із кількох оглядин мощів св. Йосафата. Виписую їх дослівно (пропускаючи лише звичайні, присторінкові переноси) з тогож жерела, з якого черпав свої відомости в сій справі сам о. Гипен, а саме з двотомового рукопису о. Павла Шиманського, що то тепер переховується в познанській бібліотеці »*Towarzystwa Przyjaciół Nauk*«. Розуміється, що й рукопис о. пралата П. Шиманського не обіймає оригінальних грамот оглядин, а тільки копії, однак без найменшого сумніву вони вірні і повні. Всі подані тут тексти знаходяться в другім томі наведеної рукописи, хоч не йдуть по собі одна по другій і хронологічно. Порядок і розміщення їх зроблені мною

Для цілости наведу найперше те, що рукопис (т. II-гий) подає на стороні 205, хоч воно в самій річі не є ще жадним урядовим документом. В дійсности, се польський переклад одного місця з першого видання книжки Я. Суші², що його помістив у своїй друкованій праці Домініканець о. Д. Я. Маліновський, відки се місце

¹ Гл. »Богословія« I. 291, 295, 313.

² Опис рукопису і його зміст подано низше, у відділі Miscellanea.

³ *Pop. Cursus Vitae et Certamen Martirij... per Jacobum Susza. Romae 1665.* 126 n. 84. У виданню Ів. Мартінова (Parisii 1865) те саме на стор. 129.

виписав о. П. Шиманський до своєї рукописної збірки. Про се свідчить сам автор рукописи на стор. 235¹. Уривок говорить про огляданне мощів св. Йосафата папською комісією в 15 літ по його мученицькій смерті і представляється ось як: *Rewizya | Ciała S. Jozafata przez Kommissarzow Apostolskich.* | »92. Odprawiwszy proces — Roku 1637 Miesiąca Augusta dnia 15², Apostolscy Kommissarze, chcąc widzieć Ciało B. M. do Cerkwie przyszl, odpiąwszy niektore obrazy grob zamykające, deszczki nakoniec i kłodki, trumnę adamaszkim czerwonym okrytą otworzyli, Ciało Świętego przyodziane w Appa-

¹ З огляду на се, що цитоване місце є рівночасно доброю інформацією що до самої книжки о. Малиновського, про яку коротко і не точно згадує теж А. Guépin (Op. laud. II. 433), наводжу його тут у цілости. Wszystkom, co dotąd pisałem od str. 205. (пише о. П. Шиманський), wyjął częścią dosłownie, częścią w treści, z książki X. Dominika Jacka Malinowskiego S. Theol. Doct Regenta Studium Generalnego Lwowskiego Prowincy S. Jacka na Rusi Zakonu Kaznodziejskiego, dedykowaney Gabryelowi Kolendzie Metropolicie w Wilnie dnia 8 Lipca 1673, drukowaney in 4-to gockiemі literami. Na karcie po dedykacyi następującej iest odcisnięty B. Jozafat otoczony gałązkami, z iedney strony palmową, z drugiey laurową, w mantyi Biskupiey, z kapturem na rami nach, rękami na krzyż złożonemi na piersiach, głową schyloną ku ramieniowi prawemu i razem oczyma podniesionemi ku Niebu, napisem od ust: **O Boże moy!** bardyszem w głowie od prawey strony ku lewey. Obok unosi się Anioł, w prawey ręce trzymający mitrę (podobną do ła- (стор. 237) cińskiej infuły:), w lewey zaś wieniec nad głową B. Męczennika. Nad tym obrazkiem iest napis: **Proszę Oycze Święty aby iedno byli. Joan. 17.** Na nim pod Świętym podpis: **B. Męczennik Josaphat Arcybiskup Połocki Zakonu S. Bazylego Wielkiego za iedność z Kościołem S. Rzymskim okrutnie od odszczepieńców zabity.** Pod obrazkiem wydrukowano następujące wiersze:

**Ruś mię na świat zrodziła, Litwa wychowała.
W Połocku mitrę dała, w Witebsku krwią zlała.
W Wielkim Xięstwie Litewskim leżę pogrzebiony,
Od Urbana Osmego ubłogosławiony.**

Na stronie odwrotney umieszczonych iest dziesięć wierszy na słowa: **O Boże moy: i Imprimatur Nicolaus Słupski Episcopus Gratianopolitanus, Cust. et Sede Vacante in Spiritualibus Administrator Generalis mppr.** Następują: »Cuda y Dobrodziejstwa Boskie co przednieysze. Ktolemi Bog tak Świętobliwość Zywota Błogosławionego Jozaphata Męczennika, iako Męczeństwo y Cenę przyczyny Jego u siebie za ludzmi w różnych potrzebach do niego się uciekającemi wślawił. Przy Generalnym procesie na Instancję dwoch najpotężniejszych Krolow Polskich Zygmunta III. y Władysława IV. od Stolicy Apostolskiey, przez Kommissarzow za staraniem J. M. X. Rapała Korsaka Metropolity wszystkiey Rusi, w Połocku Roku 1635. dnia 7. Septembra wywiedzionym, pod przysięgą zeznane. A przy Solennym usty Naywyższego Biskupa Rzymsk ego, Urbana VIII za Błogosławionego tego Męczennika światu wszystkiemu ogłoszone, tąż władzą approbowane Roku 1643. dnia 16 Maia.« Tych cudow opisał X. Malinowski tylko 92. Wydarzyły się wszystkie od dnia Męczeństwa aż do Miesiąca Sierpnia dnia 15. Roku 1637. Opuszcilem one, iako obięte processem. Xiążka Łacińska od tego Autora spominana iest »Jakuba Suszy B. Chełm. **Cursus Vitae et Certamen etc. Romae 1665.** Na сім кінчиться рукописна інформація.

² На боці: *25 **Cursus Vitae etc.** pag. 126. N-r 84.

rat Biskupi znaleźli. Ale odzienie w proch y ka- (стор. 206) wálki dla mieysca wilgotnego obróciło się, które odrzuciwszy, przystoynie iak przynależało, w nowe szaty przybrano. Mitrę zdziowszy obaczyli iż włosy z głowy spadły, y w proch się obrociły, ale głowa sama ciałem y skurą przyodziana, cała y bynamniej niezepsowana, na węgłowku czerwonym leżąca, z raną śmiertelną widziana była, z czołem, twarzą, nosem, uszyna w dawney całości. Razy niektóre y znaki ran wyrażone. Mieysce brodą przedtym okryte, bez włosow plewką tylko y ciałem obleczone. Ciało zaś same y wszystkie członki, całe y niezepsowane, ale tylko zaschłe. U prawey ręki palec mieziny odcięty, iako też y u lewey ręki wielki, y pięta*¹ lewey nogi odcięta. Po lewey stronie naleźli kartek wiele tak Kommissarzów, iako innych imion podpisanych, ktorzy B. M. pierwszey Kommissiey Roku 1628 dnia 24 Marca za Patrona sobie obrali. Tak tedy oglądane y przyodziane Ciało S. w nową trunnę Cypressową od IMX Raphała Korsaka Biskupa Halickiego, potym Metropolity wszystkiey Rusi, ze Włoch przywiezioney przełożone iest, mieysce zaś iako przedtym, zamknione zostało „

По тім виписі даємо місце оригінальному актові, який поданий на стор. 293 рукопису. Він, що правда, знаний між друкованою літературою сього предмету², (про що згадує й о. Павло Шиманський, Ркп. II. 294), але вповні заслугує на те, щоб його ось тут ще раз пригадати і при його помочи ліпше осудити вартість замітки, зробленої її автором під кінець його скопіювання. Маємо отже:

Rescriptum | Sacrae Sedis quo custodia Lypsanorum B. Josaphat M. Rmo Protoarchimandritae committitur.

»Ex Audientia S.S.^{mi} habita 20 Februarii 1780. Ut Sacrae B. Josaphat Martyris Reliquiae, quae in Monasterio sive Ecclesia Białensi Monachorum Ordinis S. Basilii M. Provinciae Lituanae repositae sunt, accurate custodiantur, neque ad explendam Fidelium devotionem plus aequo distrahantur, SS^{mus} Dnus Noster Pius Divina Providentia PP. VI referente me infra scripto S^{ae} Congregationis Secretario mandavit praecipitque, ut interior earundem Sacrarum Exuviarum custodia in posterum duabus clavibus obseretur; quarum una apud R. P. Protoarchimandritam pro tempore eiusdem Ordinis, altera vero apud Superiorem localem praefati Monasterii Białensis retineatur, ita, ut nemo sejunctim, Protoarchimandrita autem, vel per se, vel per alios Religiosos viros simul cum praefato Superiore eadem Sacra Lypsana visitare, aperire, vestesque mutare possit et valeat, Contrariis quibuscunque non obstantibus. Datum Romae ex Aedibus ejusdem S^{ae} Congregationis die 26 Febr. 1780. Stephanus Borgia Secretarius.

Originale hujus rescripti extat in Archivo Ordinis“.

Ex Apographo asservato in Archivo Monasterii Białensis, Fasc. A. N° 2°

(стор. 294) Hoc decretum Apostolicum typis Poczajoviensibus impressum est Anno 1788 Parte 1. pag. 40. libri, cujus titulus: **Indulgentiae, Brevia, Decreta** etc.. Duo

¹ Товстий друк означає, що дотичне слово, згл. речення — є в рукописі під черкнені. — На боці: Brak niektórych części ciała | *Susza in **Cursu vitae et certamine** | Truna Cyprysowa.

² Indulgentiae brevia, decreta ... Typis Poczajoviensibus edita. 1788. 40.

vero sunt, quae hic loci observari velim. 1° In Białensis apographi inscriptione custodiam Lypsanorum committi Prætoarchimandritae quasi **solī**, cum tamen Decretum jungat **Superiorem** loci, atque visitare, aperire etc. dicta Lypsana **sejunctim**, clare interdicat: 2do In Apographo diem Audientiae esse 20, expediti autem Decreti 16. Februarii: typis vero expressam decade inferiorem: Audientiae scilicet 10, dati vero Decreti 16. Posteriorem hanc computationem ab errore typothetae descendere arbitror. Dies enim 20 et 26 in aliis scriptis typo antiquioribus legitur.

Опісля йдуть акти, зв'язані з особою о. Теофіля Серафимовича ЧСВВ. і зі сучасними йому оглядинами в р. 1780.

Перший акт: **(стор. 294)** Forma Juramenti | per A. R. P. Theophilum Serafinowicz Anno 1780 emittendi, cum ei a Rsmo Protoarchimandrita daretur facultas revidendi Corpus B. Josaphat, ex Actis Congregationis deprompta.

»Ego Theophilus Serafinowicz Hieromonachus Basilianus Superior Monasterii Białensis Juro Deo Uni et Trino quod facultate mihi data a Rsmo P. D. Protoarchimandrita Ordinis Nostri ad revidenda Lypsana B. M. Josaphat non abutar, neque aut mihi aut cuicumque de Reliquiis Ejusdem B. Martyris extradam, quinimo, neque ut Sociis meis ad revidendas Reliquiis adhibendis, vel minima particula extrahatur, diligentissime invigilabo, atque perfecto revisionis opere, sigillo Protoarchimandritali mihi ad id commisso obsigillabo, ac quamprimum commode potero, sigillum idem Rsmo Protoarchimandritae remittam, et actum revisionis commissae describam, eundemque una cum sigillo Protoarchimandritali pro memoria fideliter descriptum transmittam. Sic me Deus adjuvet et haec Sacra Xti Passio «

Другий акт: **(стор. 295)** Testimonium exmissi Juramenti.

»Juxta formulam superius praescriptam quod A. R. P. Superior Białensis in mea praesentia emiserit juramentum hac die 9 Januarij N. S. quae erat Dominica post Xti Nativitatem A^o 1780 in Nostra Residentia Torokanensi, attestor, ac majoris fidei gratia manu propria subscribo. Perphyrius Skarbek Wazynski O. S. B. M. Congrnis Ruth. Protoarchimandrita.«

Verbotenus ex Apographo Białensi: Lit. A № 3°.

Третий акт¹:

(стор. 295) Revisio Anatomica | Corporis B. Josaphat per A. R. P. Theophilum Serafinowicz juratum et specialiter ad hunc Actum a Rsmo Protoarchimandrita deputatum Commissarium cum adhibito Archiatro die 20 Februar. A^o 1780 facta, et manu propria ejusdem Archiatri descripta, ac ad Archivum Ordinis, in quo hucusque asservatur, transmissa.

»Rogatus ab Adm. Reverendis Patribus Hieromonachis Ordinis S. Basilii M. in Monasterio civitatis Albae Ducalis, ut quiescentes ipsorum in Ecclesia Sacras Reliquias S. Josaphat Martyris et Archiepiscopi Polocensis, praesentibus supra dictis sacerdotibus, oculo anatomico inspicerem, defectumque organorum, seu partium Sanctum Cadaver constituentium sub fide Christiano-medica assignem; lubens reverenterque negotium suscepi, et quae desunt fideliter hic adnoto:

¹ Його передруковав А. Guépin, Op. laud II. 555,* пропустивши маргінесові додатки.

1° In brachio dextro cutis cum carne et musculis introrsum spectati absunt, in manu eadem digitus annularis deest.

2° Brachium sinistrum radio, vena, et integra manu caret.

3° Vertebrae dorsi, lumborum, et costae usque ad unam omnes non reperiuntur.

4° Musculi surales (*)¹ cum integumento communi absunt.

(стор. 296) 5° Os calcaneum cum ossibus Tarsi (*)², et Metatarsi (**)³ phalangibusque (***)⁴ digitorum in utroque pede desunt. Intelligendum, quod necessario etiam demptis ossibus, cutis, caro seu musculi, nervi, tendines, aponeuroses (†)⁵ una cum his absint.

In cuius Negotii fidem manum et sigillum apposui.

Dabam in Alba Ducali in Litvania Anno Xti 1780. Serenissimi Electoris Bavariae Ducis pientiss: memor: etc primarius locum tenens et Consiliarius, Celsissi: S. R. T. Princip: et Ducis in Ołyka Nieswież etc Hieronymi III Radziwiłł Magn. D. Littv. Supremi Camerar etc. Archiater Josephus Antonius de Karres in fidem praemissorum scripsit mpr. L. S.“

Verbotenus ex Apographo Białensi Fasc. A. № 4.

По п'ятьох літах, в р. 1785, відбулося знова розпізнання св. мощів⁶, що засвідчує отсей урядовий протокол:

(стор. 296) Actus revisionis | Corporis B. Josaphat expeditus A^o 1785. Die 9. Februarii

»Actum in Monasterio Białensi Ord^s S. Basilii M. A^o 1785 Die 9 Februarii. De speciali voto et commissione Prlis Rmi Dni Josephi Morgulec Protoarchimandritae Ord^s S. Basilii M. Abbatis Mjelicensis Ego Lucidus Woyniłowicz Archimandrita Kobrynensis ad revidenda S^a Lypsana B. Josaphat M. in Ecclesia Monasterii Nostri Białensis deposita juxta mentem Decreti A^o 1780 Febr 26 editi a Smo Dno Divina Providentia Pio Papa VI. deputatus Commissarius praesentibus hisce Litteris Nostris Actum Revisionis ad notitiam Officii Gnrlis, et cui de jure competit, omni quo fieri potest servato cultu et reverentia defero. = Quod scilicet juxta speciale Instrumentum ex Officio Gnrlis mihi transmissum descendi ad Monasterium Białense, Superioremque loci Rmum P. Timotheum Szczurowski Ord^s Nri Presbyterum cum adscito sibi ad Actum praesentem Secretario nempe Sacristiano P. Me-

¹ На боці: (*) goleniowe, to iest łytki,

² На боці: (*) *Tarsos* kość pięty od kostek

³ На боці: (**) *Metatarsos* stopa od pięty, składająca się z pięciu kostek

⁴ На боці: (***) *Phalanges* (p)roste kostki z których składają się palce.

⁵ На боці: (†) Sic in Apographo pro *aponeuroses* aponeuroses blona nerwowa którą się pokrywa ciało. *Nervorum nervus*.

⁶ Про се тільки натякає A. Guérin (II. 471).

thodio Jakubowicz Professo certiores reddidi, et legi fe -(**стоп. 297**) ci per eosdem supra laudatum Commissariale Instrumentum, qui scilicet Superior loci cum omni, qua par est, reverentia obsequentissimus ad omnia mandata Superiorum, seposita omni mora, accinxit se ad praestandum juramentum de fidelis custodia Reliquiarum supra specificatarum, quemadmodum et adscito sibi Secretario in Ecclesia coram Altari majore in forma destinata Juramentum praestitit. Tandem visis sigillis intactis, aperui tumbam, et una cum Ipsi vidi Corpus beatum a pristina visione anatomica facta ex Commissione Officii Gnlis illaesum cum omnibus suis vestimentis et ornamentis integerrime absque ulla corruptione permanens; quae scilicet S^a Lypsana in eodem statu, in quo ab ultima Revisione obsigillata et servata reperi permanentia. Completa itaque revisione iterum obserare feci, et sigillo meo patrio consignavi, claves quoque juxta mentem Instrumenti Commissarialis, alteram, penes loci Superiorem reliqui, alteram vero ad Prlem Rmum Protoarchimandritam una cum expressione in cera rubra ejusdem sigilli in eadem certificatione Actus Revisionis remittere conatus sum, quemadmodum et actu remitto. In cujus fidem manu propria me subscribo. Actum quo supra. Pr. Lucidus Woynilowicz Ord^s S. Basilii M. Abbas Kobrynen ad Actum specificatum Commissarius. **mp.** Ad Actum praesentem adhibitus Secretarius P. M. Jakubowicz Ord^s. S. B. M.“

Verbotenus¹ ex Apographo Bialensi A № 5. Omnia superius descripta documenta inde a pag. 293, nec non Inhibitio Nuncii pag. 119² comprehensa laudato Apographo A.

¹ В тім місци на боці, без відсилача, читаємо: Idem Actus legitur in Actis Monasterii sub Szczurowski Superiore fol. 28.

² Подаю її в цілості. Inhibitio | ex S^a Nuntiatura ne distrahantur B. Josaphat Reliquiae. | »Joannes de Torres Romanus Dei et S. Aplicae Sedis gratia Archiepiscopus Adrianopolitanus, Sanctissimi Dni Nostri Dni Innocentii Divina Providentia Papae X. Praelatus Domesticus et Assistens, et in Regno Poloniae Magnoque Ducatu Lituaniae cum facultate Legati de Latere Nuntius Apostolicus. Cum ad notitiam devenerit Nostram Corpus B. Josaphat Archiepiscopi Polocensis Ritus graeci repositum in Ecclesia Cathedrali Archiepicali Poloniae cum magna Xti fidelium veneratione indes decrescere et minui, ex quo variae reliquiae, ac ejusdem Corporis partes sive particulae adimantur, ac levantur ita, ut indes diminuatur et decrescat; disiderantes ne tractu temporis tam insignes Reliquiae. sive tam celebre Beati Corpus in nihilum redigatur, quinimo Xti fidelium devotio infuturum ac posterum magis magisque in Ipsum augeatur et crescat; ex debito muneris nostri inhibemus, tam Latini quam Ritus Graeci Uniti omnibus et quibuscumque personis Religionis et Ecclesiasticis, cujuscumque Ordinis et conditionis fuerint, ne (**стоп. 120**) in futurum sub quovis praetextu, sive quovis colore audeant, seu praesumant min mam partem, sive particulam Divi corporis levare et dismembrare sub poena suspensionis ac excommunicationis eo ipso incurrendae: Religiosis ultra dictas poenas, etiam privationis officiorum, absolutionem cujus Nobis, et Successoribus Nostris vel Superiori Nostro reservamus, aliisque poenis arbitrio Nostro et Successorum Nostrorum

sunt exarata manu optime mihi Nota Bartholom. Nazarew cz ol m (стор. 298) Notarii Curiae Episcopalis Consistorii que Chelmensis Parochi Soznowicensis, serius autem Vicarii in Spirit Generalis, tandem Nominati Eppi Suffraganei.

Мабуть до часу сих оглядин треба віднести опис св. мощів, який подав о. Т. Щуровський ЧСВВ. в книжці »Aktow Klasztoru Bialskiego«, що його відси взяв о. П. Шиманський. Він поміщений на стор. 303 рукопису: Opis | Ciała i ubioru B. Jozafata przez X. T. Szczurowskiego | »Zwłoki S. Jozafata w trunie drewnianej, posrzebrzaney, snycerską robotą udziałaney 3ma zamkami zamkniętej i zapieczętowanej pieczęcią Illmi Provincialis z 4ma okienkami są lokowane. Ciało S. leży w mitrze lamy złotej z krzyzykiem, w Albie i Sakosie czerwonym, złocistym Homoforze, ma na piersiach krzyżyk z łancuszkim, na palcach obrączka jedna, sygnet z Szafirem 1. na nogach poncz szki jedwabne, trzewiki haftowane złotem. Święty z przodu cały leży oprócz lewey ręki po łokieć, w prawey ręce małeńkiego palca niema, i skórę z ciałem pod rękami i nogami powyimowano, iako świadczy w swoim opisanu JP. Kieres (*,¹«.

Dosłownie z Inwentarza Bialskiego) pisanego) na koncu Księgi Cudów.

По отсім розпізнанню, св. мощі обікрав якийсь злодій², чого також не зане-хав занотувати в своїй збірці »невтомний« збирач історичних пам'яток по св. Йоса-фаті³«. Отсе на стор. 462, в розділі затитулованім: Okradzenie S. Jozafata, виписав він з актів монастиря в Білій таку записку, записану о. Т. Щуровським ЧСВВ: »Attestatum periculosae adaptionis urnae cum Lypsanis B. Mart. Josaphat ruptis sigillis Revisoris et a quodam fure sacrilego furto ablati annuli cum gemma saphiro et quatuor annulis sine gemmis et cruce pectorali cum catenula«. Але зараз на тій самій стороні⁴, за тимже о. Щуровським, нотує вістку про: Zwrot ukradzionych rzeczy. А в тексті читається: »Damnum Sacrilego furto illatum Lypsanis B. Mart. restitutum per Confessarium in Lubartow et remissi sunt 12 (знак, на означенне монети, нечит-кий) pro annulo, item crux pectoralis et annulus sine gemma«.

Про прикрашенне трумни св. Йосафата єпископом Риллом⁵, о. П. Шиманський виписав на стор. 339 такий виїмок: »Illustrmus Maximilianus Ryłło | Eppus Premysle. adornat urnam Lypsanorum Beati Josaphat. | »Quoad claves conficiendos expectandum svaserunt Patres, donec eandem urnam Lypsanorum (quam adornare promisit in 7^{bri} Illmus Maximilianus Ryłło Eppus Premysliensis, jamque undecim prope lineas argenteas attulit in Junio:) sufficienter adornatam constiterit«.

etc. Monentes etc: In quorum fidem etc. Die 13 Augusti 165) Anno. L. S. Joannes Archieppus Adrianopolitanus Nuntius Apostolicus« Hujus Inhibitionis Extractum Authenticum consignatum est An. 1780. A. R. P. Superiori Bialensi, ut illic juxta Corpus B. Martyris perpetuo asservaretur. Copia vero ejusdem reperitur inserta Tom. 8. Actorum Congregationis № 3604.«

Przepisałem z dokumentu Bialskiego Lit. A. № 1: Fasc. 4. Takze, Num. 1. LAD. obezmuie też Inhibicyę, wyjętą urzędownie z. akt Nunciatury.

¹ На мапр : (* tak! zam ast Karres

² Пор. А. Guépin II. 471.

³ А. Guépin II. 484.

⁴ В тій самій матерії поміщено ще на одній стороні туюже вістку: »Fur Sacrilegus | illatum damnum Sacris Lypsanis B. Jozafat per Cappucinum Confessorem in Lubartow restituit«. (Ркп. II. 338). Се також виписка з записок о. Т. Щуровського, яку сей останній записав під р. 1787 (Ркп. II. 339)«.

⁵ Гл. А. Guépin II. 472.

Dosłownie z pomienionej Księgi i mieysca¹.

На роки 1788 і 1789 припадають двоякі відвідини св. мощів і злучені з ними оглядини, що їх відбув і dokonав о. П. Важинський ЧСВВ, пізнійший холмський єпископ. А. Гипен згадує при сій нагоді (II. 472 нотка 1.) про два протоколярні списки, відносно сих відвідин. І справді, в о. П. Шиманського знаходимо два відписи, але з них жадному не можна признати характеру урядового документу розпізнання. Перший, се радше пів-офіційльний документ самого о. П. Важинського, зладжений для памяти більського монастиря, а другий — просто приватна записка монастирського хронікаря. Подаю оба відписи:

1. (стор. 339) Porphyrius Ważyński | Lypsana B. Martyris visitare optabat.

»Cum ex speciali commissione Rmi Patris Hierothei Korczyński Congr. nostrae Vicarii Generalis incumberet nobis visitatio etiam sacrarum Exuviarum B. Martyris Josaphat in nostra Ecclesia depositarum (:visitabat monasterium Bialense Anno 1788 die 12 Maji:), talem actum per- (стор. 340) ficere non poteram ob absentiam A. R. P. Superioris, qui abscedens Archivum Monasterii obsignavit, ut clavim a cista idem continente nescitur ubi locaverit. Adeoque intactam eandem reliquimus, ex qua extrahenda esset visitatio et descriptio Anatomica talium exuviarum ad examinandum num hae intactae manserint. Ne tamen nihil egisse videremur, et ne ulteriori periculo eadem expositas relinqueremus, ad sigillum A. R. P. Superioris, quo obsignata erat tumba, adjecimus nostrum sigillum in cera rubra hispanica inpressum, et factum tale nostrum hisce actis adnotandum decrevimus pro memoria et notitia posteriorum, atque majoris fidei gratia manu propria subscripsimus. Porphyrius Skarbek Ważyński O. S. B. M. Congr. Ruthenor. Ex Glis et Provlis Litt Archimda Zidiczynensis mp.«

Tak własną ręką Ważyński zanotował w rzeczoney Księdze pod r. 1788 Mcem Maiem. str. 69.

2. Слідуючий відпис:

(стр. 343) Visitatio Lipsanorum | »Eadem die (: 22 Julii:) P. Superior recepit Literas P. Rmi Grlis et Protoconsultoris denuntiantes ipsorum adventum pro visitandis Lypsanis B. M. Josaphat scriptas die 19. Julii Torokaniis. Eadem die ante Coenam advenerunt Illmus Dnus Nominatus Eppus Chelmensis Skarbek Ważyński Grlis Ord^s et Rmus P. Wilczyński Protoconsultor Grlis ad visitanda Lypsana B. M. Josaphat. Die 23 post Sacrum votivale visitavit Illmus Ly- (стор. 344) psana B. Martyris et sigillavit suo sigillo. — Die 24 Illmus Nominatus Episcopus Chelmensis qua Gnrllis visitavit clenodia S. Josaphat et sigillavit.«

Z teyże księgi pod. rokiem 1789 Str. 105.

Той сам о. П. Важинський ЧСВВ., вже як єпископ холмський, відбув два рази чергові оглядини св. мощів, про які слушно виразився о. А. Гипен (II. 483), що вони

¹ Себто: z Księgi Aktow Klasztoru Bialskiego utrzymuwaney za Starszeństwa x. Tymoteusza Szczurowskiego pod rokiem 1787 Miesiącem Czerwcem Str. 53. Так читаємо під попередню запискою на тій самій стор. 339.

відбулися »з великим торжеством«. Урядові протоколи сих обох оглядин подає рукопис о. П. Шиманського в цілости.

До акту першого розпізнання еп. Важинського, відноситься не довга виписка з монастирської хроніки в Білій, котру передруковуємо в нотці¹, а також додаткова повідка відбутих оглядин, яку ось тепер подаємо.

(стор. 298) Revisio | Ejusdem corporis peracta A^o 1797 per loci Ordinarium Chelmensem Porphyrium Wazyński.

»Anno Dni 1797 die $\frac{26}{15}$ Maji exhibitas mihi notitias hisce in foliis adnotatus vistationum (sic!) Reliquiarum B. Martyris Josaphat et descriptionem Anatomicam revidi, atque post novam revisionem earundem Reliquiarum per me institutam separato actu descriptam ac subscriptam Loci Superiori A. R. P. D. Jejunio Hrehorowicz Superiori Białensi consignavi utque perpetuo in Archivo Monasterii asserventur demandavi. Datum Białae Anno et die quibus supra, et sigillum meum apposui. Porphyrius Skarbek Ważyński Eppus Chelmen. et Belzen. nec non Dioecesis Brestensis in Galitia sitae in Spiritualibus Administrator«.

Haec Revisionis Significatio propria manu laudati Episcopi scripta excipit sub N^{ro} 6° priora documenta Lit. A. Sigillum Annulare impressum est cerae Hispanicae rubrae.

По тим зараз слідує:

Actus revisionis | praecedentis peractae Anno 1797 per Eppum Ważyński.

»Actum Białae in Ecclesia Parochiali et Monastica Patrum Basilianorum. Anno 1797 $\frac{26}{15}$ Maji regnante his in oris Augustissimo Romanorum Imperatore Francisco II. universam Ecclesiam regente Summo Pontifice Romano Pio Papa VI. dissoluta ferme Basilianorum Congregatione Ruthenorum, post ascensum nostrum subsecutum Anno 1790 ad Cathedram Chelmensem, qui olim in Generali Capitulo peracto in Monasterio Abbatiali Zydy- **(стор. 299)** czynensi A^o 1788 ad Protoarchimandritale Officium altera vice vocati fuimus, idemque Officium post Nostram ad dictam Cathedram Chelmensem Episcopalem Nominationem resignavimus de A^o 1790 mense Martio, idemque susceperit p. m. Rsmus P. D. Maximilianus Wilczyński Hieromonachus et

¹ На стор. 357 рукопису о. П. Ш-го читаємо: B. Martyr a Ważyński Eppo visitatur. | »Die 25 Maji Illmus Eppus Chelmensis Administrator Dioecesis Brestensis de Synodo (:H. anno congregata erat die 22 Maji:) Białam venit circa horam 9^{am} ante Meridiem, sacrificium votivale absolvit ad altare magnum B. M. Josaphat cum assistentia solita. Die 26. post meridiem circa tertiam horam visitavit tumbam B. M. mutavit solummodo stolam seu Omophor, vestem vero Saccos nuncupatam intactam reliquit, obsigillavit, et clavem a serra interna ad se recepit. NB. Omophor ex pluviali conscitum. Clavis haec semper penes Superiorem mansit«.

— Z teyże Księgi (себро: з Księgi, Aktow [klasztoru Bialskiego) pod rokiem 1797 Str. 245.

Protoconsultor Generalis, uti per leges ejusdem Congregationis natus Vicarius Generalis, per speciale autem S. Sedis privilegium dictus Protoarchimandrita, quo vita functo A^o 1793 electus in Vicarium Rsmus P. D. Athanasius Falkowski eandem Congregationem regendam assumpsit, et pariter Rescripto S. Sedis Protoarchimandrita dictus hactenus eodem titulo gaudet, etsi turnus Provinciae Litt. ex qua est electus, expiraverit Anno jam elapso 1796., cum Capitulum Generale stante divisione Reipublicae olim Poloniae cogi non possit, quandoquidem Excellmus et Rsmus Dnus Theodosius Rostocki Archiepiscopus Metropolitanus Totius Russiae natus Praeses Capituli ab aliquot annis Petropoli maneat, spoliatus suae Sedis Metropolitanae bonis ac Jurisdictione pertractis omnibus ferme Ecclesiis in Palatinatibus Kiioviensi, Braclaviensi, Kamenecensi et Volhiniensi ad defectionem a S. Unione cum Romana Ecclesia, convocatorias pro Capitulo Generali hactenus retardaverit. In tanta ergo rerum perturbatione cum Nobis delatum sit Officium Administrationis Dioecesis Brestensis illius partis, quae nomine Galitiae Occidentalis subest Ditioni S^{ae} Caesareo Regiae Majestatis Aplicae, atque Rsmus Protoarchimandrita Athanasius Falkowski relictus cum suo Monasterio Torokanensi in illa parte Reipublicae olim Poloniae, seu Magni Ducatus Lithuaniae, quae occupata est per defunctam anno elapso 1796. Imperatricem Totius Russiae, et Ejus- (**стор. 300**) dem naturalis Successor Russici Imperii Paulus retineat eandem, neque liceat ejusdem Imperii limites egredi, neque ex alia parte etiamsi idem egressus fuerit, atque ad has partes pervenerit, jurisdictionem exercere valeat, vetantibus legibus in hisce oris publicatis, tum attentis ejusmodi impedimentis, quo minus pro jure sibi suffragante vigore Decreti S. Sedis A^o 1780 die 26 Februarii emanati, visitare Reliquias B. Martyris Josaphat possit, Nos pro Pastoralis vigilantia ejusmodi defectum supplere statuimus, atque earundem lustrationem ac visitationem perficere decrevimus, ejusdemque voluntatis Nostrae propositum A. R. P. Jejunio Hrehorowicz Superiori Bialensi, ac integrae ejusdem Monasterii Communitati promulgari fecimus, protestatique sumus, Nos tali Actu nullum Officio Protoarchimandritali praejudicium inferre intendere, quinimo S. Sedis Decretum, quo custodia harum Sacrarum Reliquiarum Rsmo Protoarchimandritae et Loci Superiori est demandata, venerari, idemque salvum conservari declarantes, quoties Protoarchimandritali Officio solutis super relatis impedimentis resumere totum jus licuerit. — Consentientibus itaque praememorato Superiore Loci et Communitate Bialensis Monasterii ad visitationem Sacrarum Reliquiarum descendimus, easdemque in principe ara, loco multum elevato depositas invenimus. Loculus seu tumba apparuit Nobis de ligno fabricata, integra deargentata foris, quamquam nunc sumptibus pie functi Illmi et Rsmi Dni Maximiliani Rylo Episcopi pro tunc Chelmensis, eadem oblecta

sit materia holoserica rubri coloris, et exornata quatuor laminis ex argento cuso, et flosculis duodecim pariter de cuso argento elaboratis, praeter laminam continuo se se protendentem, circum circa per totam (стор. 301) urnam ex fronte ejusdem, eandemque invenimus munitam serra una affixa eidem tumbae, altera pendula, sigillatam etiam sigillo Perillris Rsmi P. D. Lucidi Woyńłowicz Abbatis Kobrynensis specialiter deputati ab Officio Protoarchimandritali Commissarii ad visitationem talium Exuviarum peractam A^o Dⁱ 1785 die 9 Februarii. — Pro futura autem sequioribus aetatibus notitia addendum esse hoc loco et adnotandum duxi, extare etiam tumbam integram ex argento¹ cuso fabricatam, insigniter elaboratam, et ingentis ponderis, a quatuor angelis, itidem ex argento fuis, sustentatam, supra vero coperculum (*)² ejusdem tumbae extat argentea statua anaglypho (**)³ opere elaborata B. Martyris Josaphat pontificali apparatu vestiti cum baculo Pastoralis facile separabili, ad 60000 Florenorum Polonicalium taxari solita, sumptibus olim Illmi olim (***)⁴ Leonis Sapieha Cancellarii M. D. Litt. parata Gedani, quae asservatur circa thesaurum Ecclesiae Zyrovicensis Monasterii Patrum Basilianorum, quam idem Monasterium constitutione quadam Capitulari restituendam Białensi Ecclesiae obligatum ob motus militares hactenus retinuit ac retinere praesumitur. Unde in praesenti rerum statu, quoniam dictum Monasterium persistat in Districtu Słonimensi, ditione vero Russorum, etsi difficile repeti, ac Białam transferri valeat, non desperandum tamen, quin vel conniventibus Patribus dicti

¹ На боці (без відсилача): Tumba argentea

² На боці: (*) sic in originali pro **cooperculum** vel **operculum**

³ На боці: (**) id est **caelato**, wypukło rznąęta.

⁴ На боці: (***) bis erratum: 1° repetitum **olim** absque neessitate: 2° Leoni Cancellario tributum, quod Leoni **Casimiro Vicecancellario** debetur. Що до вістки, поміщеної тут під 2°, і взагалі для порозуміння самого факту, про який мова в сім Actus revisionis, наводжу те, що має Ркп. (II) на стор. 167 сл.

Kosztowna Kazimierza Leona Sapiehy dla B. Jozafata przysługa. | »Dla Błogosławionego Jozafata sporządził z srebra nayprzednieyszego bardzo kosztowną i naywybornieyszey roboty trunnę ważąca grzywlen 224³/₄. Wspiera się ona na barkach sześciu sporych Aniołów, z czystego srebra kształtnie ulanych, krom czterech mniejszych po rogach na wieku trunny duża osoba S. Arcybiskupa z Pastorałem: całą życia i męki historiją wyobraża misterna robota. Do tey szacowney sobie przysługi że się sam Podkanclerzemu przymowił Święty, i że do wykonania daney od siebie planty nastęrczył rzemieślnika, świadczy Susza Biskup Chełmski w xiędze swoiey pod tytułem: *Cursus vitae et certamen Martyrii Beati Josaphat Concepcii Folio 130 (*)* I тут на сю звідку подає виписку цитат із Суші: »Initium operi... Stanislaum Sapieha, Palat: Polocen:«

Dosłownie przepisano z życia Kazimierza Leona Sapiehy przez (стор. 168) X. Kaz Kognowickiego wydanego 1792 Tom. 3 str. 238 –239: Mylnie niektorzy tę pobożną dla B. Męczennika przysługę przypisują Oycu Kazimierza Lwowi Sapieże sławnemu Wielkiemu Kanclerzowi. Umarł Kazimierz dnia 19 Stycznia 1656 roku.

Monasterii et urgentibus Superiore et Communitate Monasterii Bialensis vindicari et transferri valeat, vel officiose per Ministros Caesareos requisita Aula Petropolitana restituendam demandet. His ita adnotatis devenimus ad aperendam tumbam, observavimusque Sacra Lypsana vestita Apparatu Pontificali, nimirum Stichario seu alba de lino, tum Saccosio et homoforio contacta, integram compagem corporis humani continere juxta ejusdem descriptionem circa primam per Protoarchimandritam delegatam visitationem, peractam per A. R. P. D. Theophilum Serafinowicz hujus Monasterii tunc Superiorem, adhibita artis anatomicae perito Archiatro (*)¹ Josepho Antonio de Karres A^o Dni 1780 in Copia Nobis exhibitam, et novo homoforio ex materia sericea rubri coloris floribus albicantibus distincta Sacrum Corpus contexamus, relicto antiquo Saccosio ex materia aurotexta sparsos flosculos rubri coloris habente, mitra etiam relicta veteri pariter ex materia auro texta confecta, et tibialibus pedes de holoserico rubro, atque auro filophrygiato confectis ornavimus, expulveravimus vestes et Sacram faciem extracto integro corpore B. Martyris, quod tandem revisum, expulveratum, iterum in tumba sua reposuimus, et Nostro sigillo in cera rubra impresso, tum supra operculum ad fenestram quatuor in locis, tum a latere ex parte postica quatuor in locis distinctis apprensa holoserica lamina viridis coloris sigillo pariter Nostro munita (*),¹ relicta una solum serra, qua tumbam oclusimus, et clavem extraximus, ac Nobiscum asportavimus, pensilem vero amovimus serram, eam Loci Superiori ad alios usus applicandam, si libuerit tradidimus. Et ita Sacra Lypsana serra clausa ac sigillis munita loco suo, ex quo extracta fuerunt, restituimus praesentibus Perillustri Rsmo Dno Petro Kozakiewicz Officiali Generali hujus Dioecesis Brestensis in Galicia sitae, Addum Rndō Dno Bartholomaeo Nazarewicz Cancellario Curiae Nostrae Eppalis, A. R. R. Patribus Flaviano Sierzputowski Rectore Seminarii Dioecesanii Chelmen. Ferdinando Ciechanowski Superiore Chelmen. Jejunio Hrehorowicz Superiore Loci, tum reliquis Hieromonachis et Monachis Basilianis Monasterium Bialense incolentibus. Acta sunt omnia a supra enarrata, atque pro majori fide ac robore a No- (стр. 303) bis subscripta et sigillo communita Bialae Anno et die quibus supra. Porphyrius Skarbek Ważyński Eppus Chelm. et Belze. ac Bresten. Dioecesis in Galitia Occidentali Administrator mp. L. S. B. Nazarewicz Curiae Eplis et Canc Chelmen Notarius mp.“

Verbotenus ex Originali reposito in Archivo Bialensis Monasterii Lit B. Actus consignatus manu B. Nazarewicz, per ipsum Eppum subscriptus. Sigillum magnum chartae impressum.

¹ На боці: (*) In originali Archiatro

¹ На боці: (*) munita?

З черги йде:

Revisio | Corporis B. Josaphat per Eppum Ważyński facta 1800.

»1800 A^o die $\frac{25}{13}$ Mensis 7^{bris}. Productam mihi praesentem (*)¹ Visitationem Sacrarum Reliquiarum Beatissimi Josaphat et descriptionem Anatomicam in praesentia Illmi Exmi ac Rsmi Dni Antonii Angellowicz Eppi Premisliensis, et intimi Actualis S^{ae} Cae- (стоп. 304) sareo-Regiae Mstis Consiliarii, tum etiam Rsmi Pris Flaviani Sierzputowski Ord^s S. Basilii M. Commissarii per Galiciam Occidentalem Provincialis, et Adum Rndi Pris Jejunii Hrehorowicz Localis Superioris, ac aliorum, perlegendam suo Notario demandavi, atque facta nova earundem Venerandarum Reliquiarum revisione, hasce Sacras Reliquias, cooperante supra fato Illmo Exmo ac Rsmo Eppo Premislien. novo homophorio adornavi. In quorum majorem fidem me subscripsi, et sigillum meum apposui. Datum in Monasterio Białensi die, mense et anno quibus supra. L. S. Porphyrius Skarbek Ważyński Eppus Chelm. et Bełzensis Dioecesis Brestensis in Galitia Administrator. mp.“

Verbotenus ex originali subjecto sub № 7 Documento revisionis ad annum 1797 susceptae, relatae superius pag 298 № 6. Textus consignatus manu B. Nazarewicz. Subscriptio autographa Episcopi. Sigillum annulare cerae hispanicae rubrae impressum. Agens annum probationis religiosae in dicto Monasterio testis aderam revisionis hujus. Movebam tumbam de loco, quam cum Presbyteri stolis ornati primum mensae Altaris, dein humeris suis superimpossuissent, incensatam ab Eppo Porphyrio mantia Pontificali mitraque induto, pedum sinistra tenente manu, hymnum: **величаемъ Тя** etc ab eodem praesule inceptum continuantes ad sacristiam, praecedentibus omnibus, detulerunt. Fractis sigillis reserataque serra, Corpus Divi Martyris per Episcopos, adjuvante Rsmo Petro Kozakiewicz Archipresbytero Cathedrali et Officiali per Galitiam Occidentalem Generali Brestensi, Bartholomaeoque Nazarewicz, ex tumba extractum, in mensa praeparata repositum erat. Mitram de Capite Sacro deposuit Porphyrius, sandalia tibialiaque detraxit laudatus Archipresbyter, tandem Porphyrio manibus tergo Sancti suppositis, eum sublevante et se- (стоп. 305) dere faciente, hospes Premisliensis Antistes crucem de pectore postea Homophorium abstulit, Beatumque novo facto e tela rubri coloris sericea, decussatim contexta, filis aureis opere phrygio, ad oras aurea fascia simplici, ad extremitatis autem triplici, timbriisque aureis, exornato, decoravit. Appensa de collo eadem cruce, mitra capiti imposita, tibialibus sericeis albis, atque sandaliis pedibus illatis, cervicali Capiti supposito S. Martyr iterum decubuit, atque tumbae insertus una cum assere, super quem requiescit, obseratus, obsigillatusque ab utroque Praesule, ad locum priorem, ubi asservari solet, est reportatus. Inter praesentes utriusque Ritus viros Ecclesiasticos, tam Seculares quam Regulares, recordor adfuisse Patres Ordinis Praedicatorum, eorumque Priorem Conventus Janoviensis Vener. P. Gronostayski piam litem contentionemque cum Superiore Loci Hrehorowicz de possessione ablati de Divo Corpore Homophorii movisse, sed victorem evasisse Superiorem, qua conditione? (:plures enim a circumstantibus propositas audivi:) non scio. Aequo ignoro, quis accepit tibialia. Rubra fuisse memoria teneo. Тільки від себе додав о. Шиманський.

¹ На боці: (*) supra pag. 298 positam.

Останнім актом, який наводить рукопис о. П. Шиманського, се урядове розпінання св. мощів, dokonane в р. 1826 еп. Ферд. Цехановським¹. Подаємо його в цілости, враз із довшою допискою самого переписувача.

(стор. 305) Opisane | Uroczystego odwiedzenia Zwłok Błogosławionego Jozafata i odmienienia Sakosu z Albą na nich przez JW. Ferdynanda Dąbrowę Ciechanowskiego Biskupa Chełmskiego Senatora Krolewstwa Polskiego.

»Działo się w Biały Miesiąca Września 1826 roku. Dla kogo nie jest obojętną pamiętka sług Boskich, kto z czułem sercem przystępując do Ich zwłok smiertelnych zwykł zastanawiać się nad Ich wytrwałością w dopełnieniu obowiązków Chrześcijańskich Stanu, z poświęceniem nawet własnego życia dla miłości Boga i zbawienia ludzi, a mając przed oczyma **(стор. 306)** przykłady bohaterskiego męstwa, przy uczczeniu jakie Im się należy, myśl dziękczynną podnosić do Dawcy wszelkiego dobra, i zachęcać się do podobnej w zawodzie religijnym stałości, temu nader przyjemnym i budującym był uroczysty następujący wypadek. JW. Ferdynand Dąbrowa Ciechanowski Biskup Chełmski Senator Krolewstwa Polskiego, wstępując w ślady wiecznej pamięci godnych Poprzedników swoich, z szczególniejszego Nabożeństwa ku Błogosławionemu Jozafatowi Kuncewiczowi Arcybiskupowi Połockiemu, najgorliwшему popieraczowi Jedności Świętej, i za nią Męczennikowi, dnia 1. Września N. S. przybył do Biały dla oddania czci drogim zwłokom Jego od wieku spoczywającym w Cerkwi parafialnej XX. Bazyljanów. Dostojnemu Pasterzowi towarzyszyli członkowie Kapituły: Dziekan, Archidyakon, Kanclerz, Penitencyaryusz, Proteclicus pierwszy, i inni Dyecezanie Dziekani i Parochowie«.

»Dnia następującego po solennej Wotywie, w przytomności licznego Duchowieństwa oboiego Obrządku, i mnóstwa pobożnego ludu, od mil kilku na odgłos przybycia Pasterskiego i jego celu zgromadzonych, odprawionej przez Magistra Novitiorum, J. W. Biskup u grobu S^o złożył dwa kielichy srebrne połączone, wieczny upominek religijnego uszanowania. Po часахъ i ustąpieniu Swieckich z Cerkwi, dla tego, aby natłok nie zrządził iakiego przypadku, rozkazał trumnę z miejsca, gdzie zwyczajnie leży, znieść i postawić na wielkim Ołtarzu. Uskuteczniłi to wzmiankowani Prałaci i Kanonicy za pomocą dobranych kapłanów. Nastąpiła incensacya przez JW Pasterza pontificaliter ubranego, a gdy zaintonował: **величаемъ тя блаженный Щенномучениче Івсафате** etc, rzeczeni członkowie Kapituły i Kapłani wzięwszy trumnę na ramiona, za poprzedzającymi innemi kapłanami **(стор.**

¹ Про сі оглядини обширнійше розписується А. Guépin (II. 483 сл.), подаючи перекладом багато виїмків із урядового протоколу.

307) w parach, w stułach, ze swiecami w rękę, tudzież JW Biskupem, kończąc śpiew rospoczęty, przenieśli do Zakrystyi“.

»Przy oglądaniu trumny znaleziono dwie zwierzchnie pieczętki zepsute i przerwana wstążkę którą była opieczętowana. Zamek atoli nie tknięty, i inne dwie pieczętki s. p. Ważyńskiego i Angiełłowicza, Chełmskiego i Przemyskiego Biskupow, przyciśnięte roku 1800 nie naruszone. Coroczne przenoszenie, w czasie odpustu Wrześniowego, Ciała z mieysca zwyczajnego na szrodek Cerkwi, było owego nadwerężenia pieczętek, i przerywania wstążek przyczyną. Po czym JW. Pasterz podawszy Dziekanowi Kapituły klucz, zawsze w rękach Ordynaryuszow zostający, polecił otworzyć trumnę, i wyciąć Ciało błogosławione Dziekan, Archidyakon i Kanclerz mieli szczęście zająć się tą czynnością, i pierwsi dotknąć Relikwii męczeńskich. Złożone na mienie przygotowanej, i rozebrane aż do koszuli, sam JW Pasterz opatrywał, i onych dotykał. Gdy na Niem toż samo przytomni powtórzyli Duchowni, tak Dyecezalni iak Łacińscy, wszyscy przy serdeczném rozrzewnieniu nacznie przekonali się, iak iest Дивенъ Бгъ въ Сѣмъхъ Своиъхъ: і же хранитъ: і не дасть предобномъ своему кидѣти негатиѣа. Znaleziono bowiem nie postać woskową, iak bluźniercze potwarzały piora i ięzyki, nie szczątki opadłych kości, ale zwłoki spoione żyłami, zwiędniałém okryte ciałem, powleczone nieskażoną skórą, i tak mocno się trzymające, że przy rozbieraniu były podnoszone, sadowione, i dla dogodnego ułożenia na tablicy, dwa razy, raz za nogi, drugi raz za ramiona, przesunięte o kilka cali. Ręką prawą (:lewey bowiem od łokcia (**стор. 308**) brakuie:) po ucałowaniu z uszanowaniem władał dowolnie JW. Pasterz i niektorzy z Kapłanów. Szczególniejszą zwracała uwagę rana w głowie ukośna od lewego ucha ku czołu, długa blisko na cztery cale, spoiona wprawdzie, ale przecięciem i ugięciem kości bardzo widoczna, tudzież ślady krwi rospryskaney. Przy rozbieraniu znaleziono u nog dwa pisma własnoręczne; iedno xx. Szczurowskiego i Sawickiego Bazylianów, drugie Panny Bryllowny, zeznające wpływ i opiekę Błogosławionego Arcybiskupa w różnych ich życia okolicznościach, tudzież wzywające dalszey Jego pomocy«.

»Przystąpiono potem do oczyszczenia twarzy, szyi i ramienia tłustością od lampy polanych z prawey strony. Otrącony przy tém działaniu kawałek skóry blisko calowy oddano JW. Pasterzowi: w Jego także rękach złożono część koszuli od kołnierza owym zaciekiem zbrukana, poduszkę z pod głowy, i **Саккосъ**, lubo od lat niepamiętnych okrywający ciało Męczennika, tak iednak świeży, iakby znova był na one włożony. Resztę koszuli i Albę dawną płocienną JW Pasterz okrył Albą nową z atlasu białego z siatką złotą u dołu i rękawów. Miasto zdjętego Sakkosu, ofiarował inny,

przez siebie odnowiony, starożytny, na dzień grodyturowém karmazynowém tkany i haftowany wypukło w kwiaty złote, z herbem nadpsutym, podobno Sas ☺, (:ieżeli tylko nie **Waga** ^W podług rysunku Samuela Nowickiego Bazyljana w wypisie Metropolitow:) zwanym, tudzież literami w koło, **I. W. P. M. K. H. W. R.** Jeżeli Sas; wypada domyślać się Ierzego Winnickiego Przemyskiego (:Biskupa:) Metropolity Kiiowskiego, **Wszezy Rusi**, rządzącego Kościołem Ruskim od roku 1708 do roku 1713 dnia 22. Września: ieżeli zaś **Waga**, tedy był to Ipaczy (:tak bowiem się podpisywał, na (стор. 309) Chrzcie zaś nadane miał imię Adam*)¹ **Waga** Pocięz Metropolita etc od którego Błogosławiony Kuncewicz przyjął sukienkę zakonną, a potem Świecenie Kapłańskie. Pończoch, pantofli, omoforu, rękawiczek, mitry nieodmieniono. Włożono także na powrót wyżej wspomniane pisma, i zamkniętą tylko na klucz trumnę wyniesiono na ołtarz przed ambonę«. »W czasie Nieszporów, tudzież dnia 3. niedzielnego była otwartą, aby lud miał pociechę wygodniejszego zapatrywania się na Ciało, wyższego zaś stanu, osobliwie marzący o wosku, dotykania i ucałowania. Przed otwartą miał Prymaryę JW Biskup, Dziekan odspiewał Wotywę przy wystawieniu Najświętszego Sakramentu, po kazaniu zaś i Processyi, następnie prawily się Msze święte. Trudno wyrazić, iak to rozporządzenie Pasterskie uieło i ożywiło lud zgromadzony. Mały i wielki, prostaczek i Urzędnik, służąca obok Pani, wszystko to garnęło się do Ołtarza, aby pobożną zaspokoić ciekawość. Nie było żadnego, któryby poglądając łzawem okiem na Błogosławionego, z serca nie ięczał, albo gorących do Boga przezeń niezanosił modłów. Wielu z rodziców przyprowadzone dziatki polecało Jego przyczynie. Przy takim iednakże nacisku, nie było żadnego zamieszania, a tém mniey przypadku: bo nie próżna chęć przypatrywania się. lecz bogoboyność zajmowała przytomnych, a dway Duchowni ciągle assystujący Ciału, nie mieli potrzeby, iak tylko westchnienia swoje i proźby z ludem połączyć. To pełne skromności zachowanie się skłoniło JW Biskupa, że zamknięcie trumny, które miało nastąpić po Summie, odłożył aż do wieczoru, tém chętniey, że mnostwo Obywateli żądało ieszcze cieszyć się widokiem otwartych zwłok swojego uwielbionego ziomka. I tak (стор. 310) po odprawionych Nieszporach przez Dziekana Kapituły i odmowieniu Litanii przed Ciałem, gdy JW Pasterz kładząc odspiewał z Duchowieństwem: **величаемъ тя** etc. tudzież **Тропаръ. Свѣтланнкъ Свѣтаній** etc, w ostatku pocałowawszy w rękę Męczennika, ukończył prywatną modlitwę, rzeczony Prałat zamknął trumnę, i klucz przy wszystkich oddał Pasterzowi: Archidyakon z Kanclerzem opieczętowali trumnę, wstążką karmazynową, u góry

¹ На боці: *) w Kopii Urzędowej położono **Ian**. Może tak i w oryginale: lecz mylnie.

i dołu, Biskupi przycisnąwszy sygnet ze strony Zamku prawey: toż samo z lewey uczynił Dziekan używszy Kapitulney pieczętki«.

»Oby Bog dobry, za wstawieniem się tego Męczennika Jedności, zniszczywszy wszystkie niezgod; tak religijnych iak cywilnych, podniety, wszystkich ziemian duchem spolney miłości i pokoju ozionąć raczył: iżby złączeni ogniem chrześcijańskiego braterstwa, iednemi usty i iednym sercem, ciągle Go uwielbiać nie przestawali.

»Opisanie powyższe. . . przepisane dosłownie« (:z oryginału złożonego w Aktach Pasterskich w Chełmie:) »i do Akt mieyscowych Klasztoru Białskiego xx. Bazyljanow złożone przezemnie niżej podpisanego. Za zgodność którego poświadczam i pieczęcią Pasterską stwierdzam w Chełmie dnia 1. Listopada 1826 roku. Kanonik Kanclerz Kapituły Kated. Chełm. Pisarz Akt Paster. i Konsyst. Pleban Dołhobrodzki x. Daniel Halicki mp. L. S «

Dosłownie z kopii urzędowej złożoney pod Lit C. w Aktach klasztoru Białskiego. Przy końcu w mieyscu kresek opuściłem imię, przezwisko i tytuły opisującego oryginalnie. Pod sumieniem albowiem zapewniam, że tego nigdy nie żądał, aby w pismach urzędowych było głoszonem, co robił, mówił lub pisał: tem mniej zaś pragnął wyszczególniania tytułów. Do czego (**crop. 311**) go miał prawo, i czego bez zapłonienia się mogłoby wymagać, byłoby, aby iego pism, czy żywcem, czy z odmianami przyjętych i oddanych do Akt, nikt ztamtąd nie wyimował, sobie nie przywłaszczał, i pod swoim, cokolwiek przestroiwszy, nie wydawał imieniem. Rownie krzywdzi, iak ten, który niszczy cudze pamiętki, tak ów, co innych w barwie samochwałów odcienia. Opis powyższy był zrobiony, nie w zamiarze sięgania, iakto niesie przysłowie, własnym sierżpem na cudzym zagonie, lecz z wyraźnego rozkazu Pasterskiego. Wolno było Roskazującemu przyjąć go, zmienić, lub całkiem odrzucić, a inną do iego układu wybrać osobę. Gdy go przyjął, gdy odesłał do zachowania w Aktach Dyecezalnych, gdy polecił w kopii wierzytelney przesłać do Archiwum Białskiego; nie imię i tytuły Autora otrąbić, ale czyn sam do wiadomości następnych pokoleń podać zamyślał. Wzmianka zatém o Autorze uczynioną została przeciwko woli Biskupiéy. Zadna wreszcie Kancellarya w pismach przez siebie wydawanych nie zwykła wyrażać Konceptistów iako konceptistów. Więc i w tym opisie należało go opuścić, tem bardziej, że się na oryginalne nie podpisał, przynajmniej tak, iak w Kopii wyparadował. Jeżeli Kancellarya Chełmska wyspiewała go iako okoliczność do Historii należąca, i w tem nie miała innego celu nad proste onéy wytknięcie, mogę do iego tytułów załączyć i stopień Doktora Teologii, którym go Uniwersytet Wiedeński zaszczycić raczył po odbytych przezeń pięciu **examinach surowych**, i dopełnionych innych prawnych formalnościach: w celu zaś uzupełnienia samego opisu powyższego, winieniem dodać, że **Archidyakonem** był JW Biskup teźraźniejszy Filip Felicyan Szumborski, **Penitencyaryuszem** WJ. x. Wincenty Pawłowicz Dziekan Sokołowski Paroch Grodziski, **Protedykiem pierwszym** WJx Pi. tr Welinowicz Dziekan Łosicki Paroch w Chò- (**crop. 312**) tyczach, **Magistrem Nowicyuszow** Przewielebny Jx Innocenty Nieroiowski teźraźniejszy Superyor Chełmski: że tenże dnia Niedzielnego 3. Września miał kazanie stosowne do okoliczności: że Ciało S. Męczennika spoczywa na deszczce, z którą łatwo z trumną się wymuie i do niey wsuwa: że owo wzmiankowane posuwanie iego za ramiona i nogi wyniknęło z potrzeby uregulowania na deszczce rzeczoney aby wygodnie wsunięte bydz mogło: że gdy wziąłem za

nogi koło kostek dla zdjęcia i włożenia pantofli, czułem taką sprężystość, iaka ciałóm świeżym jest właściwa*¹: że przy zdeymowaniu i wkładaniu mitry, krzyża, omoforu, alby, brałem za ramiona, podnosiłem i ledwie nie zupełnie sadowiłem ciało, podeymowałem rękę prawą, i nią władałem już od piersi i do piersi, już ku twarzy, już na dół, a to z taką łatwością iak spiącey osoby: że ocierając tłustość i odcinając splamioną koszulę obnażałem prawe ramię i część piersi więcey iak do połowy, widziałem zatem i poka-
zywałem innym bliżey stojącym naturalną, zupełną, lecz cokolwiek zwiędłą całość: że gdy z temi ustąpiłem na bok, zapatrywali się na nią wszyscy przytomni koleją przy-
chodząc i odchodząc: że to obnażanie, władanie ręką, ile ciasność trumny pozwalała, powtarzałem publicznie w Cerkwi kilka razy, za zbliżeniem się osob marzących o ulepku
woskowym, a to z powodu stóp w rzeczy samey z wosku niezgrabnie dorobionych, dając przytem zupełną onym wolność przekonania się przez dotykanie, że golenie i reszta ciała iest prawdziwa: że broda rownie iak głowa żadnego włosu niema na sobie: że owemi śladami krwi rozpryskaney po głowie, są ciemne plamy, koloru ceglatego, różney wielkości po niey rozsiane: że w niey żadney nie dostrzegłem dziury: że twarz, czoło, skronie, wierzch i tył głowy są zupełnie całe i nienadwerżone: skąd wnoszę, że ze szturmaka kulą podwoyną w czasie męczeństwa (стр. 313) strzelono nie w głowę, iak niektorzy piszą, lecz w bok leżącego już na ziemi Arcybiskupa. W pierwszym albo-
wiem przypadku strzał tak gwałtowny nie tylko głowęby ranił, ale nawet rozsadził. Nos, który od nóg patrzącym od trumny zepsuty być się zdaie, iest cały, lecz sam ko-
niec chrząstkowy iest zwiędły, i dla tego (sic!) skurczony. Wargi przyschłe, zęby zdrowe, uszy, podobnie iak nos, zwiędłe i skurczone, ale całe. Szyja, ramiona i piersi iaśniey-
szego są koloru od twarzy, a tém bardziej od ręki, na ktorey daie się postrzegać brud iakiś. Dawniey bowiem, w czasie odpustów przy otwartej trumnie pozwalano ią cało-
wać przystępującym. Koszula na ciele batystowa, przyżółkła, lecz zupełnie sucha. Część iey znaczną, zbrukaną od tłustości (:nad samą bowiem twarzą iest okienko w trumnie, przy którym często stawi się lampa dla oświecenia twarzy: lampa więc kiedyś czy pę-
kła, czy się wyróciła, a rosciek spłynął aż wewnątrz:) własną ustrzygłem ręką, i od-
dałem Biskupowi, od którego potém niemały kawałek uprosiłem dla siebie. Co do Sak-
kosu, w roku 1824 postrzegłem go między ornatami w Zakrystyi xx Bazylianów War-
szawskich. Kiedy albo przez kogo tam był zostawiony, niewiadomo. Z nitki białych do
koła, i w innych mieyscach, sznureczkiem się ciągnących, domyślać się potrzeba, że
suto perłami był obsadzony, które późniey wypruto. Przy naradach coby z nim zrobić,
czy na iaki obrocic użytek? czy też spalić na srebro? uczyniłem wniosek, ponieważ
iest spuścizną iakiegoś Arcybiskupa, czy nie możnaby było przez ręce JW. Pasterza
ofiarować go S. Jozafatowi? Przystał na to chętnie Jx Lzydor Jamiołkowski mieyscowy
Superyor: a JW Biskup mile go przyjąwszy zapewnił, że odchędżony, naprawiony,
podszyty na nowo, własną ręką włoży na ciało Błogosławionego Męczennika. (стр. 314)
Z okoliczności nader niewygodnego, a nawet niebezpiecznego zdeymowania tylekrotnie
wzmiankowanych S. Relikwii z framugi wysokiey nad wielkim ołtarzem, wiedząc że
takie przenosiny corocznie dziać się zwykły na odpust Wrześniowy, aby drogie te szczą-
tki albo gwałtownym przypadkiem uszkodzone nie zostały, albo nie rozsypały się dla
częstego samego poruszania, nim JW Biskup wyjechał z Biały, prosiłem Go, aby po-

¹ На 60ји: * Gdy roku 1800 Piotr Kozakiewicz tę samą posługę czynił Świętemu, w głos zawołał: **moy Boże! to nie są same kości, lecz z ciałem sprężystem** Westchnął na to Ważyński, Angełłowicz zaś sam doświadczał w milczeniu.

zwoił onym spoczywać na Ołtarzu S. Barbary przed Amboną. O tém samém mówiłem z miejscowym Superyorem Jx Nikandrem Hołowickim. Na piśmie nawet powróciwszy do Warszawy popierałem przed Pasterzem moy wniosek. Nie wiem co w tey mierze postanowił. Ze skutku jednakże dorozumiewam się, że na czas wysłuchany byłem. Ciało bowiem S. Arcybiskupa długo leżało na dopiero wzmiankowanym ołtarzu, i możeby tam pozostało na zawsze, gdyby nie przypadek zagnił do przeniesienia na miejsce dawniejsze. Jeden albowiem z Nowicyuszów, Mikołay Samsonowicz, prawdziwy tułacz i darmoziad po klasztornych zaciszach, i Franciszkan i Kapucyn i siedmioletni Reformát, w Biały sposobiący się do Zakonu Bazylijańskiego w dzień przed samą dwónastą godziną, gdy stroż Cerkiewny poszedł dzwonić na południowe pacierze, śmiał wybiwszy szkło w trumnie, obrączkę i sygneciki ściagnąć z palcow Świętego. To było przyczyną, że Go, zapobiegając nadal podobnemu zdarzeniu, w powyżey wzmiankowanej framudze umieścić postanowiono. Podług mego przekonania niezaradzono przez to złemu. Złodziey wszędzie dolezie, a w zakęcie tém wygodniey kraść będzie. Mieć także wzgląd należy na wielki Ołtarz porysowany i grożący upadkiem. Gdy ón, czego Boże uchowaj! runie; chyba Cud Relikwie Święte ocali. x. P. S. |

На сім кінчаться всі виписи, зібрані в рукописи о. П. Шиманського, що відносяться до розпізнання мощів св. Йосафата.

Подав: о. Й. Скрутьень ЧСВВ.

„СВНОПСИСЪ“

пліснесько-підгорецького монастиря

АЗВАНИЙ «Свнописисъ» належить до ряду цікавіших монастирських хронік. Певно знаємо, що перший о. Варлаам Компаневич ЧСВВ¹, зацікавився «Свнописисом» і подав про него декілька вісток для ширшого загалу в часописи «Lwowianin»². Він писав: «Wróciwszy do klasztoru (в Підгірцях, після відбутих пошукувань за старинним Пліснеськом у р. 1810), byłem zobowiązany do napisania historii monasteru; miejscowy przełożony, pod tenczas ksiądz Gimnazji Daszkiewicz³, ułatwił mój zawód, przyniósł mi z archiwum klasztornego księgę ruską w języku słowiańskim pisaną, w której zawierały się z okolicznościami historyczne dzieje klasztoru Pleśnickiego czyli Podhoreckiego. Ponieważ zaś opisanie dziejów w pominionem ruskiem rękopismie zawarte, może być nie mało interessującym przedmiotem nie tylko dla badaczów starożytności, lecz i historyografów, lub statystyków galicyjskich, .. przedsięwziętem teraz, tenże mój wyjątek z rzeczzonego rękopisma spolszczony, świeżem przepisaniem odnowić, i do pisma krajowego *Lwowianina* podać». I zaraz подає: «Wyjątek z księgi w języku ruskim pisanej w roku 1699 pod tytułem: Synopsis czyli krótkie zebranie o początkach klasztoru Podhoreckiego, niegdyś Pleśnickim zwanego». Здавалосьби, що тут матимемо якісь довші і вірні виїмки, — однак так не є. Сей цілий «Wyjątek» міститься на одній, 28-ій сторони, притім зроблений дуже свobodно і в загальних тільки чертах. Замітне саме закінченне, яким о. В. Компаневич подає рівночасно причину, для якої залишає продовжувати свої виїмки. «Dalszy ciąg, пише він, dziejów, jest więcej klasztorny jak cywilny, zawiera długi szereg zmarłych lub odmieniających się przełożonych, wręście spis gruntów, robożnych ofiar i nadań to dziedziców, to królów».

По о. В. Компаневичеви ЧСВВ⁴, більше уваги присвятив «Свнописисови» о. А. Петрушевич. Із збереженої досі записки, на нижнім розі окладинки другого примір-

¹ Урод. в Дерманню 1777 р., помер 18. XI. 1858 в Крехові.

² Wiadomość o Podhorcach i klasztorze bazylińskim przez księdza Barł: Kompaniewicza, prokuratora u XX. Bazylianów we Lwowie. («Lwowianin», III [VII] 1838 ст. 27 сл.)

³ о. Гавриїл Гімназій Дашкевич * 1759 † 30. I. 1831 в Підгірцях.

⁴ Чи кс. Фр. Сярчиньскі, про якого згадує Д-р В. Щурат (Гл. Зап. Н. Т. ім. Шевч. СХХVІІІ. 27, нотка ³), має десь між своєю різнородною рукописною спадщиною згадку про нашу хроніку і чи подає які виписки з неї, годі напевно сказати. Мимо пошукування за сим у бібл. Оссолінських, не вдалось мені нічого знайти. Також і Н. Коссак у своїм «Шематизмі» не згадує властиво ніщо про неї.

ника такожж »Свнопсису«, показується, що дня 14. IX. 1853 р. о. А. Петрушевич забрав його до себе¹. А забрав його, з певністю, на се, щоби використати. І знаємо, як много виїмків помістив він з сеї підгорецької хроніки у своїй праці »Сводная Галицко-русская лѣтопись«². Мабуть, се множество виписків застановило якогось монаха, котрий не найшовши її в монастирській бібліотеці, записав на стор. 17 доповненого Коссакавого »Шематизму« таку увагу: »Synopsis tego seбто підгорецького monasteru powołuje często x. Pietruszewicz, jednakowoż nie mówi, gdzie się znajduje. — zdaje się że go ma u siebie«.

Так теж і було. Канонік А. Петрушевич довгий час держав її у себе, а коли в р. 1889 відбувалася ювілейна вистава Ставропігійського Іститута у Львові, віддав її на виставу. Тут звернув на неї увагу Д-р Іван Франко і з тої нагоди подав короткий її опис та деякі важніші виїмки. Франкову допись помістила в р. 1890 »Кіевская Старина« (т. XXX. Приложенія стор. 121 сл.) п. з. »Лѣтопись Подгорецького монастиря«, з підписом: Миронъ. В своїй дописи І. Франко так описує підгорецький »Свнопсисъ«:

»Въ числѣ другихъ рукописей, находившихся на выставкѣ Ставропігійскаго Института во Львовѣ, была книга in folio въ 150 страницъ, подъ заглавіемъ »Свнопсисъ или краткое собраніе исторій и созиданія святаго обители общежителныя Подгорецькыя, древле именуемая Плѣсницкыя, купноже и въспоминаніе о сооруженіи святаго церкви Преображенія Господня въ тойже святой обители, списася року Божія 1699«. На старинномъ кожаномъ переплетѣ этой книги имѣется тоже наклеенное польское заглавіе: »Księga Historij klasztoru Podhoreckiego, zakonu Basylikańskiego, po rusku pisana, gdzie tak(że) inwentarz rzeczy cerkiewnych i klasztornych. Roku pańskiego 1699 sporządzona«. Собственно лѣтопись занимаетъ въ этой книгѣ только 60 страницъ. Кромѣ того на страницахъ 89 - 97 находится какъ будто добавка нѣсколько документовъ, выписанныхъ изъ львовскихъ актовъ гродскихъ и заключающихъ въ себѣ дарственныя записи въ пользу монастиря. Прочее мѣсто занимаютъ инвентари или »реестры« книгъ и церковной утвари монастиря. Инвентарей въ нашей книгѣ имѣется три, а именно первый по времени, а послѣдній по мѣсту отъ 1699 года, второй по времени и первый по мѣсту от 1714 и третій по времени, средней по мѣсту отъ 1730 года. Лѣтопись, которой два послѣдніе листа (еще до нумераціи) вырваны, доведена до 1715 года. Болѣе новымъ письмомъ конца XVIII ст. добавлены еще двѣ записи 1726 и 1729 годовъ.

»Свнопсисъ« составляетъ если не очень важный, то все таки интересный источникъ для исторіи прикарпатской Руси, преимущественно съ 1662—1699 годовъ. Нѣкоторыя подробности изъ него были уже обнародованы крилошаниномъ А. С. Петрушевичемъ въ 1874 г. въ его »Сводной галицко-русской лѣтописи съ 1600—1700 годовъ«. Но такъ какъ А. С. Петрушевичъ началъ свои выписки изъ »Свнопсиса« 1662 годомъ и почему то пропустилъ интересныя во многихъ отношеніяхъ преданія объ основаніи церкви Плѣсницкой и объ инокѣ Зосимѣ, то мнѣ кажется не лишнимъ систематически исчерпать весь историческій матеріалъ, заключающійся въ »Свнопсисѣ«. Правда, значительную долю въ этой лѣтописи занимаютъ копіи документовъ, дарственныхъ записей, королевскихъ привиллегій и епископскихъ грамотъ,

¹ Ся записка, писана олівцем, звучить: Takową księgę samą wzięł ks. Petruszewicz stronic 150 die 14 9bris 853.

² Для прикладу гл. першу часть його літописи (Львовъ 1874): ст. 130, 135—138, 48, 149, 171, 172, 181—183, 204, 208, 212, 215—216, 219, 222—224, 227, 228 і т. д.

им'ючихъ развѣ только мѣстное значеніе и поэтому пропущенныхъ нами; кромѣ того авторъ лѣтописи заносилъ въ нее многіе факты, тоже не им'ющіе болѣе широкаго историческаго значенія, какъ напр. извѣстія о новихъ постройках, земельнихъ спорахъ и т. п. хозяйственныхъ дѣлахъ монастиря, что мы также пропускаемъ. Очень жаль, что со смертію игумена Парфенія Ломиковскаго лѣтопись Подгорецькаго монастиря совершенно прекращається. *Миронъ*».

По сих увагах І. Франко подає низку виїмків з різних місць «Свнопсису», переплітуючи їх своїми замітками. Виїмки містяться у него на стор. 122—128.

На сім вичерпуються важніші відомости про рукописну підгорецьку хроніку. Від ряду літ вона переходується у львівським монастирі, хоч ближше не знати коли вона тут, ким віддана і яка її минула доля. В р. 1919, сам факт її переховування в архіві львівських ОО. Василян, подав до загального відома Д-р В. Щурат¹.

Сей отже «Свнопсисъ», який тепер зберігається у василянським архіві у Львові, видаємо в цілості на отсім місци. Однак, ще перед тим уважаємо за потрібне подати кілька уваг, що торкаються видаваного нами «Свнопсису», а котрі рівночасно будуть доповненням описів і завваг о. В. Компаневича ЧСВВ. і Д-ра І. Франка.

Перш усього зазначуємо, що в львівським василянським архіві маємо тепер два окремі примірники «Свнопсису» пліснесько-підгорецького монастиря. Перший примірник має сигнатуру 76, а другий 15. Котрий з них є тим примірником, яким покористовувалися о. В. Компаневич ЧСВВ., о. А. Петрушевич і Д-р І. Франко, не важко означити. Два останні вчені² мали під рукою перший примірник, зазначений числом 76. На се наводять нас і всі полишені описові замітки і саме порівнянне опублікованих ними виїмків. Що до самого о. В. Компаневича, то треба прийняти, що він уживав примірника другого, який має тепер число 15. По його власним словам, «Свнопсисъ» «zawiera długi szereg zmarłych lub odmieniających się przełożonych», чого саме зовсім нема в першим примірнику, підчас коли другий примірник дійсно від стор. 94 подає хронологічний список підгорецьких настоятелів.

Як виглядають тепер оба примірники і яке їх взаїмне відношенне?

Примірник перший (назв'їм його Ркп. А) має 31 см. довжини, 19½ см. ширини, всіх карток 77, з них перший лист непагінований, а далі йде пагінація верхнім, крайним берегом правильно від 1 до 123, по тім дві сторони, хоч записані, непагіновані, вкінці по них знова пагінація продовжується правильно від 124 до 150. Отже Ркп. А. повиненби в дійсности виказувати нумерованих сторін 152, згл. 154. Папір у цілій рукописи однородний, добре збережений, зате почерк письма ріжний. Мало що не цілий властивий «Свнопсисъ» (ст. 1—51) писаний укр. курсивом одної руки, інші річи — ріжними почерками не одної руки і не одного писецького хисту. Наслідком сього треба розложити час написання цілого рукопису на роки 1699—1730³.

¹ Гл. Зап. Н. Т. ім. Шевч. СХХVІІІ. 32 нотка ².

² Д-р В. Щурат записав власноручно на вступній картці другого (як його називаємо) примірника «Свнопсису» таку увагу: «Описав і визискав сю літопись Д-р І. Франко в «Кієв. Старині» (Приложенія 1890. р.) В. Щурат». З тих слів виходилоби, що саме сей примірник мав Д-р І. Франко, коли описував його і подавав з него історичні виїмки. Однак так не є. Вистарчить порівняти, поданий Франком, опис і зміст, вистарчить прикласти до себе згадувані ним сторінки, щоби переконатися про се, що Франко користувався першим примірником.

³ Долом, на ст. 58 і 59, поміщений запис значно пізнішим почерком, з кінця XVІІІ або з початку ХІХ ст. що його Д-р І. Франко (Л. с. 128) злучив з текстом

Перша сторона непагінованого листу заповнена заголовком. Він цілий писаний киноваром і міститься в середині прегарно й симетрично викінченого орнаменту, начеркненого зразковим вільховиком. Подана тут світляна знімка представляє його в цілості. Верхнім полем, на тійже титуловій стороні, видніє добре збережений запис: *Księga Historji klasztoru Podhoreckiego Bazyliańskiego Tom II^{gi}*. Оборотна сторона сего листу — чиста.

Текст «Свнопсису» починається від самого верхка слідуючого листка гарним, киноварним ініціалом і тягнеться одним рядом не тільки через першу сторону, але й кілька дальших. В деяких реченнях у середині тексту, початкова буква змалювана також киноваром, як пр. на першій стороні, сегомаго рядка буква *В*, слова *Второй*, 24-того рядка буква *Д*, слова: *Дознаѣхъ*. Для красшої орієнтації кожду таку відміну зазначаємо в нотках.

Що до зверхного вигляду рукопису А. то він нині багато відмінний від сього, що його подав Д-р І. Франко. Давний переплет усунено, а натомість дано сей, який є досі. Нинішня оправа зовсім нова. Хребет і роги пів-полотняні, а решта — мраморовий папір. Витисків нема жадних, нема теж наклеєного заголовку. На фронті окладинки видніє лише карточка, з відбитим числом 76

Другий примірник (Ркп. Б.), форматом майже рівний першому (33 × 20 см.), має 60 нумерованих листів (120 сторін) + 2 чисті прикладинкові картки і тверді окладинки. Папір однаковий, почерк письма читкий, але часто змінюється. Оправа старша; хребет і роги скіряні, місцями ушкоджені. На хребті — давне число 302, на фронті одна наліпка з ч. 148, а друга,

Заголовний лист Ркп. А.

»Свнопсису«. Беручи запис з боку самого змісту, справді треба його злучити з цілістю рукописного оповідання, однак не можна сього зробити, маючи на увазі почерк і особливості письма. Мабуть не розминемося із правдою, коли скажемо, що на наш погляд згадана записка з обох сторін (58 і 59) первісно була записана деінде, на новій стороні сеї самої книги, або й в зовсім окремій, а щойно пізніше переписано її до книжки, з готовим уже нашим «Свнопсисом».

¹ Очевидно, що тут має бути: Том I. Мабуть у тім часі, як у монастирським архіві не було сего примірника «Свнопсису», рукопис Б. одержав запис: Том I. Ко-

карточка теперішньої сигнатури, з ч. 15. Крім сего, тут наліплена ще одна картка, з записаним заголовком: Księga Historji klasztoru Podhoreckiego. Tom Iszy. Титулового листа окремо нема, а заголовок лучиться безпосередно з текстом рукописи. Горою, на першій стороні, повторений заголовок цілого рукопису: Księga Historji klasztoru Podhoreckiego Bazylińskiego Tom Iszy., а під ним видніє біле поле, котре писець наміряв заповнити якоюсь заставкою, хоч сього не вчинив. Замітне се, що пагінація в цілім рукописі Б. значена з польська, пр. str. (або й: strona) 1, 2, і т. д.

Про відношенне сего рукопису до Ркп. А. не беремося говорити докладнійше, бо ся справа вимагає окремого місця. На нашу думку, »Супнописць« Ркп. Б. є копією з оригіналу, що його подає Ркп. А, а писаний він у XVIII і XIX ст.¹ По тій причині Ркп. А. беремо за основу нашого видання, узглядаючи однак у нотках усі додатки і важніші зміни, які має Ркп. Б. Про решту зібраних тут матеріялів, порівнюючи їх між собою, тяжко видати осуд одним словом.

Не подаємо теж і змісту рукописів а се тому, що в отсім виданню узглядаємо цілий матеріял, як одної так і другої рукописної збірки. Значить, під скромним заголовком: »Супнописць« плісесько-підгорецького монастиря, крім властивого »Супнопису«, печатаємо за порядком, у дослівнім відписі, всьо инше, як грамоти, реєстри, бічні записи то-що. Хоч, що правда, нероз терпить на тім одноцільність і провідна думка самої монастирської хроніки, од ак з огяду на цінний і цікавий матеріял, що міститься в сих грамотах чи реєстрах, не можна їх залишити.

СУНОПИСЦЬ | ПЛІС | Краткое собраніе | Исторій, и Созданія | Свѣтъ | Общїи
Свѣще | жителнм Подгорѣцкым, | дрѣвле Именемым, | Покрѣпцкым: | КСн-об же и- | взпо-
минаніе | Соодржнїи | Свѣтъ | Цркїи | Прѣвѣра | Гднѣ | к' той же | Свѣтъ | Общїи, |
Списаса: | Рокѣ | Бжїи: | :ахчд: |²

(стор. 1) Дкѣ | Пр слакнїе | Цркїи | к' Писанїи³ | Нестке"- | ном⁴ знайдѣют⁵ |
Чѣтателю | Возлюбленнїи⁵ | Першїи | к' | Ігнї | Прѣка, | ккото⁵ | Нїх | на- | високом⁵ | Прѣлѣ

лиж перший примірник повернув назад до бібліотеки, без докладнішого розбору взято його за другий том. В самій річі оба рукописи є першим томом, а слідуючі, другий і третій, становлять окремі книжки і знаходяться в василіянськїм архіві у Львові (FF. 133 і 134) Мильно отже зумав І Франко, коли писав, що зі смертю о. П. Ломиковського »лѣтопись Подг. монастыря совершенно прекращается«

¹ Д-р Іл. Свенціцький, списуючи 12 р. »Каталог рукописів б-ки м-ря св. Онуфрія у Львові« (гл. йогож: Нариси з історії укр. мови. Львів 1920. ст. 68), мав під рукою тільки Ркп. Б., а про час його написання згадав загально: »доведено з пропусками до 1857 р.«

² В ркп. Б., як сказано, зараз на першій стороні, за білим полем іде киноваром записаний заголовок: СУНОПСИ ЦЬ | ПЛІС | краткое собраніе | Истор. и Созданія | Свѣтъ | Общїи | общїи жителнм | Подгорѣцкым | дрѣвле | Именемым | Покрѣпцкым | КСн-об же и- | взпо-
минаніи | Соодржнїи | Свѣтъ | Цркїи | Прѣвѣра | житн | Гднѣ | к' той же | Свѣтъ | Общїи. Списаса: | Рокѣ | Бжїи: | :ахчд: | Далі а лінея слідує: текст рукопису, зберігаючи подібний ініціал, як його має ркп. А.

³ Ркп. Б. має: Цркїи в' Писаннїи | Сього рода відміни подаємо тільки сім разом, бо з них легко заключити про всі інші, які ціхують ркп. Б.

⁴ Ркп. Б.: знайдѣют⁵ сн:

⁵ Ркп. Б.: козакбачный:

показа¹сл¹: видѣх² рече³ | Гдѣ Савауда Сидица нѣ Прѣблѣткѣ кнѣсѣ- | цѣ и Прѣ-
вознесе^нчѣ, и полнѣ до^мз слави | его, втораѣ Цркѣз Соломонова, к⁴ | которой
к Днѣ ѡспѣнїѣ еѣ неможах⁵ ѡще^нницѣ⁵ стоѣти, | и сажѣѣ ѡпраковати, албо
ѡфѣрз Бгѣз к ней прїно- | сѣти по писанїю: Бысть ѡко ѡзїишоша Іереѣ ѡ Сѣтилица, |
ѣ ѡблак⁶ исполнїи хралѣх Гднѣ, и неможах⁶ Іереѣ стати | сажѣти, прѣ⁷ лице⁸
ѡблака, ѡко исполнїи слаба Гднѣ Хра^мз. | Сѡвоих слаба Гднѣ ѡспѣла, во ѡви-
дѣѣ ѡблакалїи испол- | не^ннї⁷ вѣх⁸: Еднакз к Цркѣи ѡ Ісанї Прѣрка кнѣт^нной
иѡ- | писан^ной, Серафимове неперст^нно единѣ кз⁸ дрѣгомз, Сѣз, | С⁹, С⁹ Гдѣ
Саваудз воспѣвах⁸: к Цркѣи же Соломоновой Са^мз | Црѣз богатїе⁹ чїнилз ѡфѣрѣѣ,
самз нѣ колѣнѣ спашїи, а рѣ- | цѣ ко Бгѣз козѣѣвшїи вухвалѣ¹⁰ Мѣста^т Бжїи, мо-
кнѣчї; Гднѣ | Іїже Іїлѣвз, икѣт¹¹ тї подобѣ^н на Нѣсї¹⁰ горѣ и наземлїи долѣ: | на
ко^трѣѡ похва^лл: ѡковы каза¹² Бгѣз к Трїѣ^мфѣѡчой Церкѣи ко- | спѣваючїм Сера-
фимом¹³ Слш^лкнѣтїи; хотѣчї показати, ижз | тѣкз Сѣ Бгѣз мѣтѣвалї¹¹ к коѡ-
ючой Цркѣи, к домз ѡме- | нїи скоемз Сѣтомз ѡще^нном¹² деле^тѣѣт, и ко^тте-
ѣѣтз, же нѣх на¹³ | Серафимскїе¹² пѣснїи прѣкѣдаѣтз. Дознѣлз того захвѣчонї¹³ |
до Нѣа Сѣ. Іѡанз Бгѣсловз, который межї и^ншимїи тѣм¹⁴ - | нїцалїи, на той часз
к Нѣѣ ѡпрѣвѣючимїи: ѡписалз | и тѣѡ тайнз, бысть [рече] молчанїе к Нѣѣ
ѡкї по¹⁵ часѣ, и- | х^тожъ въ слава^нцѣм¹⁴ Бгѣ хором¹⁴ Ангѣлскїм¹⁴, и всѣ^мз Сѣн¹⁵
Бжїимз | роказалз молчанїем¹⁵: который ѣтакїи не ѡфатїгобѣнїе сла- | вѣ
и хвалѣ Гднѣи ѡдаѡтз: албо^кѣ¹⁵ ѡнїх и ѣл¹⁵мїстѣ | (стор. 2) мовн¹⁶: Блже^ннї
жївѣщїи к домз ткоемз кз вѣкї вѣкѣ | восхва^лят¹⁶ тѣ. Мы тѣѣтз нѣ землїи
мѣло ѡс Бгѣ | познабаем¹⁶, прѣѣ и вухвалїтї его чѣстократне пере- | стаемз.

¹ Ркп. Б.: Прѣстолѣ показасѣ:

² Ркп. Б.: вѣдѣхз

³ На боці обох ркп.: Ісанї Прѣрѣз | Глава ѣ.

⁴ На боці обох ркп.: к¹ Трѣтїх¹ | Книгах Царствз. | Глава ѣ.

⁵ Ркп. Б.: ѡще^нницѣ

⁶ Тут кінчиться перша стор. ркп. Б.: ѡнемо (ї перенос: жѣх⁸)

⁷ Ркп. Б.: исполнени

⁸ Ркп. Б.: ко

⁹ Ркп. Б.: богатїе

¹⁰ Ркп. Б.: на Нѣсн

¹¹ Ркп. Б.: молїтвамн

¹² Ркп. Б.: Сѣрафимскїе

¹³ Ркп. Б.: захвѣчонїи. На боці в обох ркп.: ѡпокалїшї | глава, ѣ.

¹⁴ Ркп. Б.: ѡггаскїм,

¹⁵ Ркп. Б.: албо вѣм¹

¹⁶ На боці: ѡсло^м пѣ

Тїи заі івене к Нѣѣ Б҃га вїдѣт, и вєдлѡгз | зѣслѡгз свонх єго познавають
 слаѡцѣ з єго вїдѣніѣ на- | слажаючїи сѣѣ: Прето и вєзпрєстѣне єго вїхѡалѣ-
 ют: по- | втврженїю Єт҃го Амвроеѣ Медїѡла^мскаго Єпѣ мо- | вѣчого: Тебе
 вѣѣ Анг҃лн и вѣѣ нвїиѣ Сїлн, Тебе А- | пѣтѣскїи Сѡборз. Тебе Прѡбче-
 скїи Анкз. Тебѣ Прєскѣтѣ- | ѣ по^ки Мчїиескїѣ¹, непрєстѣнымїи гласїи бо-
 скѣнцѣют. Єтз, Єт. Єт Гдѣ Саваѡдз. Мы рознїе рѡстїркїи к замыслах | ѡ зем-
 ных рєчѣх мѣвѣмз, длѣя того чѣсто Б҃га хѡалїтїи | прєстѣемз, ѣ Єтїе Бжїи
 жа^ной² дїстракцїи к замїслах не- | мѣвѡтз, нѣ ѡщѡсѣ нестѣрѣют, доста-
 тєчнє к слакѣ зоста- | ют, и достѣтєчнїю слѣвѡ мѣвѡтз; прето з сєбє доста- |
 тєчнє вєзпрєстѣно Б҃га вїхѡалѣют. Мы к тѣлѣ славіє, ѡ- | почнїкѡ и поснїкѡ
 пѡтврєвѣемз, ѣ к Єтїх слѣвѡстѣ и не- | моцїх жа^наѣ⁴ неможєтз, во нх сїла
 Гдїѣ к Рѡкѣх пѣ- | стѣтз, по ѡ^лмографѡ: Прѣвѣннх дшѣ к Рѡцѣх Бжїи, и- |
 непрїкоснєт сѣѣ ихѡ мѣка. Почто збо Анг҃лн Єтїи, начѣ- | тѡю пѣснѣ⁵ Б҃гѡ
 прєстѣѣша пѣтїи: чєсо радїи вєстѣ молчанїє | к Нѣѣ ѣкїи по^л чѣгѣ? ѣ то длѣя того,
 гдїи мѣтєи спрѣ- | вѣлїиѣх лїудїи заврѣкѣѣ к ѡшѣх вѡзєкнх⁶ [снїидє дѣмз |
 кѣдїѣл] ѡ мѣтєвз Єтїх з Рѡкїи Анг҃лєскої, ѣжз ро- | скѣзѣтз Б҃гз хѡрѡм Анг҃лїи^м
 Нвїи^м ѡмолчѣтїи. Вдїачнѣ- | ша⁷ знѣт ємѡ мѣтѣѣ Єтїх, и лїудїи спрѣвѣлї-
 вѣхз, | к вѡїючѡї Цркѣи мѣмнїх сѣѣ; нѣжєлї лїкїи и Пѣнїѣ | Анг҃лѡкз и Єтїх
 извѣрннх к Трїїѡ^мфѡчѡї Цркѣи⁸. Но | понєжє дрєбнїѣѣ вѣѣ мїмо идошѣ,
 ѣкїи рѡгѣ втврєннѣ- | ѣ вѡхѡдѣѣѡ слнцѡ⁹ и ѣкїи тмѣ свѣтѡ, тѣко кєтїи зѣ- |
 (стор. 3) кѡм вєтѡпнѣѣз нѡвѡ бл҃годѣтїи. Сєго¹⁰ радїи мы смїрєннїи сє- | гѡ мѣ-
 стѣ¹¹ Єт҃го, Мѡнѣстїрѣѣ Пѡ^лгорєцкѡго, ѣ злѣкнѣ на- | зѣвнѡго Пѣснїцкѡго.
 Іноцїи:¹² Слѣвнїишѡ: нѣѣ Сѡломо- | нѡвѡ, во к нѡкѡї бл҃гѣтїи, иплѣкѡю Єтѡю Цркѡѣх
 Сѡбор- | нїю ѡвѣтѣлїи сєї Єтїи, ѡсѣнєнїєм Бжїи^м, ѣкїи ѡвѣлѣ- | кѡм Прєчѡвннх

¹ Ркп. Б. має в дѡтїчнїх мїсцѣх: Апѣтѣскїи — Прѡбчєскїи — Прєскѣтѣѣм — Мчїчє-
 скїѣм. На сїм ѡстаннїм словї кнчїтєся дрѡга стор. ркп. Б.

² Ркп. Б.: Бжїи жа^ной

³ Ркп. Б. подѣє вїрѣзно: слѣвѡстѣ

⁴ По тїм словї ркп. Б. має додѣнє: зчїннїѣѣѣ

⁵ Ркп. Б.: пѣснѣ

⁶ Ркп. Б.: вѡзкнѣхз,

⁷ Ркп. Б.: Вдїачнїиша

⁸ В ркп. Б. прїдѣнє щє словѡ: Млїмнїхсѣ. Воно тєпєр трѡхї вїтєртє.

⁹ Ркп. Б.: слѡнцѡ

¹⁰ Почѣткѡвє Ѣ в ѡбѡх рѡкопїсѣх нѣпїсѣнє кїновѣрѡм.

¹¹ Ркп. Б.: смїрєннїи сєгѡ мѣсцѣ

¹² Почѣткѡвє І в ѡбѡх мїсцѣх змѣльѡвѣнє кїновѣрѡм.

Славі Гдѣа исподне¹, не та¹ до шных двох | Цркѣи приложити, іако и на
 шнѣ¹ преложити, дер- | зне²х. Блаженѣша бо вѣмз и БгѸ вѣдичнѣша сїа естз |
 Црко² на⁴ шндю ш Гаини кидѣнндо, к шной Бгз пока- | залѣ к тайно²
 зрѣнїи на кнгоко² Прѣола², а ксей Пре- | вбраженїа Гдѣа ншего Гѣ Хрѣта Цркѣи
 всїа Пренѣ- | стѣиша³ Трѣца іаснѣ показѣлѣ. Шцз к гла²сѣ, Бей | естз Бнз
 мой возлюбле²ни кне²же вѣговалх, того | позашдѣте; Бнз вз члѣченствѣ⁴ Пре-
 вбразючи Бла²в Бже- | стѣа Скоего Упостасного. ДхѸ Бтїи к свѣтло²х ш- |
 влѣцѣ, пореченном² к Бвггаїи⁵, и се швлѣкз свѣте⁴ шсѣ- | нї нхз. Прешлѣ⁶
 и мншдїи тѣ Цркѣи іако ноцѣ, а- | сїа ш давних вѣковз сїнаетз, и на²вѣкѣ
 и²зколѣнїе²х Бжы- | нѣх сїїати вшдѣтз. Ш⁷ Цркѣи Воломоновой рѣказ Хѣ; | не
 шстанѣт Камен на Каменїи, и же неразорит сїа; а сїю не | нѣ камене, але з вѣаго,
 чїиш з малого дерева шврѣ- | же²нн, Хѣ Гдѣ невредїмш сохранилз, и сохра-
 нїаетз; по- | неже смотренїемз Бжїнмз ш кн⁴ка сотз лѣтз на то² | Бтом мѣ-
 стѣ з дерева іакового шкрѣглого на лѣк- | теї сѣамз к долготѣ, а на шестѣ
 к широтѣ соврѣженѣ | стоїла, и до нїшншего часѣ. Таїах по такз мно-
 гнх | койнах Татарскїх, Венгерскїх, Шлѣскїх, Трѣцкїх, и нїнх | многнх не-
 прїятѣскїх⁸, анѣ шгнемз сожженѣ, анѣ тлѣнїе²х | разорѣнѣ илї рѣсточенѣ, но
 ко все² цѣла, и нѣкчом²же не (стор. 4) вредїмѣ стонѣ и трїкаетз. Шо же не
 ве² шгоблїкой про- | вѣдѣнцїи, и лѣскї Бжїи лѣтѣ сїа. Кождї⁹ з Іаково² Пѣ- |
 трїї²рхої речї мѣжетз: нѣст сѣ по Дом Бжїи, и сїї¹⁰ кра- | та нвнѣа¹¹. Вї-
 дѣлз¹² Іѡан Бтїи кспанїан Маестат¹³, | а на нем к рѣцѣ сѣдїацїаго¹⁴ кнїгѣ
 кнѣтрѣх нѣверѣїа иткан- | нѣ, сѣамї печатїи запечатлѣннѣ; которой анѣ к Нѣѣ, |
 анѣ на землї¹⁵ нѣкто немѣглз кромѣ Бдїного Ігнцѣ | Незлобївого рѣство-

¹ Тут кінчиться стор. 3. ркп. Б.

² Ркп. Б.: естз Цркокз

³ Ркп. Б.: Ха Цркѣи вѣсїа Прїнасвѣтѣиша

⁴ Ркп. Б.: вз Члѣченствѣ

⁵ Ркп. Б.: в' Бвггаїи,

⁶ Перша буква — червона.

⁷ Ш — в обох рукописах червоне.

⁸ Ркп. Б.: Татарскїх, Венгерскїх, Шлѣскїх, Трѣцкїх, и нїнх многнх Непрїятѣскїх,

⁹ Ркп. Б.: Кождїи

¹⁰ Ркп. Б.: смї

¹¹ Ркп. Б.: Нѣснїи.

¹² В обох ркп. Б — червоне.

¹³ На боці: Япокал'. глав'. б.

¹⁴ Ркп. Б.: сѣдїацїаго

¹⁵ Тим словом ркп. Б. закінчує стор. 4.

рити¹: Такз Гдї третїю Печатї ѿ- | творєно, на̀значи^а Бг̃з Бдїного Яггѣа, ави
 ксѣ полѣ | жнзнєнїе, дрека зржанїе и плоа творѣще, шгородї | и Грѣнта
 з Грѣнтѣ спѣстоши^а. Бднакз ви^нїе и шлї- | вїе дрека псватїї заказа^а, мо-
 влани: шавенне же и вино² | дане посѣчешн. Хтовнїгѣ хѣѣаз питати, чомѣ Бг̃з
 та- | кї факор и лѣкѣ своѣ дрекѣ шлївному и матїцѣ ви^н- | но³, а⁴бо лѣ-
 торѣслї зчїннїаз, же нх ѿ посполїтого зѣо^а- | ннїаз спѣстошенїа, нехай при-
 помнїт шнї^а Яполѣт³ а⁴бо | прїповѣстї, которѣю Іѡадамз є кнїгахъ Бздшї
 шповкн- | дѣлз⁴, Гдї Снхємчїкоке за короля советѣ Авнмелехѣ шбн⁵ | бралї, де-
 рекѣ тежъ велїкїе ш Панд на^а совоѣ сеймовалї, | згодїлїсѣ на дреко шлїв-
 ное, и согла^ано прогалї, цар- | стѣшї на^а намї; шповкїдѣло нм дреко шлївное,
 же немо- | гѣ шпѣстїти тѣлѣстостн моеї, которой и Бг̃ве и лю- | де зажнба-
 ютз; вїмовїлосѣ⁶ з нннїмї и дреко фѣ- | говоє, пошалї до лѣторѣслї кнїной;
 потїкаю^т шндїю | берло^м и короною, црѣкшї на^а намї; и та^а шповкїдѣла: | Чї-
 лнж іа могу шпѣстїти вїно мое, ижз⁷ зѣсєлєтєз | срѣце члѣкѣ. Же те^дї тїє
 дерекѣ ш початкѣ Бг̃з на слѣ- (стор. 5) жѣв и на єго хвалѣ стѣю шдалїсѣ⁸
 Прето тѣкшю лѣску | ш Бг̃а штрнмалї, же и є шно^мз посполїто^м замѣшанїю |
 ш сѣрокого декретѣ Бозкого колнїе зосталн. Шлїлї- | вїє⁹ дерекѣ є лѣцѣ Бжой
 зосталїє, немнїї шлїлїкшїє | дрека и сѣ Црѣкн стѣой, ижз Гдї сѣроке з за-
 гнѣкѣ^аного. | декретѣ козкого страшнїє непрїятелѣ крѣа стѣого, | мечєм хрѣтї-
 лѣскїє край пѣстошнїа, шгнєм школїчнїє мѣ- | стѣ и Црѣкн бжїї рѣнїовалї.
 стїю же Црѣкшѣ ш посполїто- | го декретѣ и пожарѣ, іако ш шбще зє^аного по-
 топа ко^в- | чєгз Ноєкз сохрїанїтн нѣвола^а Гдѣ. Пачѣтєкѣ, Провѣнцїї, | Мѣстѣ
 и Бєла школїчнїє зосталї зрѣнїока^нїє; а та^а | Црѣкшѣ стѣаї, іако Салама^адрѣ во

¹ Ркп. Б. має: штворїтн:

² На боцї: Яполѣт. Глав' 5

³ Ркп. Б.: Яполєтз

⁴ Ркп. Б.: шповкїдѣлз

⁵ На боцї: Бздн' Глав' 5

⁶ Ркп. Б.: вїмовкнлн см

⁷ Ркп. Б.: нжї

⁸ Ркп. Б.: шдалїсѣ:

⁹ Щойно вїдси починає Д-р І. Франко подавати виїмки з «Синописиу» в «К. Старині». При їх копіюванню він розв'язує всі титли і скорочення, хоч при тїм зустрічається багато неточностей. Так пр. він не звертає належної уваги на інтерпункцію, на писання великих букв, деколи пропускає цілі речення, не зазначаючи сього, то знова додає свої знаки перепинання, слова або популяризує, або непотрібно зцерковщує чи змосковщує. На те все не звертаємо уваги в сім виданню.

вгніи, іако тріє ўтро- | ці ко печиі кавиле¹скои живиі; іако Сигоръ ѓ Пемтаполий,
 иіа- | ко Лотъ ѿ пламене²потекущей ѡколне³нии Бодоміи; Прекиш - | ше же смра-
 ниухъ водахъ, гоненіи⁴, прелѣбоданіа⁵ и койниі | неприіателско⁶ вѣспечне пребывала:
 Шо дивнѣиша все мѣ- | стце Градѣ Палѣсницкаго;² котороє негданѣ на томъ мѣ-
 стцѣ сто- | іало, и до сего дня зове⁷сѣ Палѣсницко; іако ѿкопї и ва- | ли
 значніє досихъ часъ даю⁸т вѣдомоствѣ, тїи тѣкз зрѣно- | каные, ижъ дѣвы ви-
 сокїє, деревѣ дѣбравнїє на томъже мѣстцѣ | повиластаи, а снїа Црковѣхъ Стѣла не-
 креѣно Собаюдаема еств. | Нїѣ влїаїи зъ Правокѣрныхъ Хрїтіанзъ во³главїи вееело:
 Про- | цвила еств пѣстиниі, іако кри⁹ Гдїи. Іавѣ во по³знаваемъ іако хотїа- | ше Бгїхъ
 Стопїи ногъ своихъ на мѣстци сѣмъ, іако на горѣ Фа- | ворскои [понеже зае
 храмъ сѣ еств] прослѣвити и ѓ вѣдѣщее | кремїа людемъ, іакоже и на⁴мъ грѣш-
 ни⁵мъ, Има егѡ стѡє сла- | вїаши⁶мъ показати, да покланїаем⁷сѣ на мѣстѣ,
 идеже сто- | іаствъ Позѣ тѡї Гдїи: и іако по гїголтѣ Хвѡ⁸мъ, неможетъ гра⁹ ѡкри-
 тієма берѣхѡ горїи стоїи, ниже ѓжїгаю¹⁰т скѣти¹¹- | ника, и поставляю¹²т егѡ по¹³
 спѣдо¹⁴мъ, но на скѣщїницѣ¹⁵. (стор. 6) Такъ и зае¹⁶ исполнилъ Хгї слова¹⁷бъ своїи,
 непоставилъ бо вѣмъ¹⁸ въ той скѣщїаннїкз, сї еств Црковѣхъ своїю стѣю по¹⁹ спѣ-
 до²⁰мъ, не | затїаилъ на²¹мъ фѣдаторѡ тѡєи Цркѣи стѡїи, але показалъ на- | скѣщї-
 ницѣ; и вѣмвилъ ѿ іакъ многихъ лѣтъ еств збудова²²- | на; и збудова²³на еств
 ѿ княжниі Еленїи, котораи кня²⁴ | жнїа знатѣ была кѣрїи Православно Хрїтіанскои,
 и прежае бо | снїхъ временъ, на главахъ Россїйского народѡ княжїє снїаи²⁵ | Мїтри.
 Даєт того певнїи и вїразнїи докѡментъ на²⁶ Цр- | кнїи кратїи вѣдтръ ѡларїи,
 втїє слова на²⁷пис: | дїрп. Рокѡ: Гони Батїи Еленѡ Княжнѡ:²⁸ аже и Црковѣхъ |
 сїю втѡ время тайїаже соврѣжи Княжнїа, Градѡ Палѣ- | сницкѡ тогда выкшѡ
 разоренѡ, іавѣ еств; иво тую Цр- | ковѣхъ некредімо вышнїи Гдїи Сохраннїа до

¹ Ркп. Б.: неприятельной

² В ркп. Б.: Града Палѣсницка, і оба слова підчеркнені.

³ По тїм словї ркп. Б. має ще в тексті: а вѣмвилъ, котре опїсля перечеркнено червонїлом.

⁴ Слово: Такъ и зае — повторене в ркп. А.

⁵ Кїнчїтьсѣ стор. 6 в ркп. Б.

⁶ На боці: Црковѣхъ збудова²²- | на ѿ Княжнїи | Еленїи. Ркп. Б. має ще крім сего мар-
 гїнесового запису додаток: 1180 Anno.

⁷ Чїсла і початковѣ Р писанї червонїлом.

⁸ Чотири слова в ркп. Б. підчеркненї і горою повторенї. Крім сего, по словї:
 Княжнѡ: приданїи хрестик-вїдсилач, а на боці сего ркп. поздовж додано: ✝ сїи мо-
 настир создавшю. Сѣ бїчна записка теж підчеркнена.

Селѣ, и просла- | вилъ, же ю ѿ посполитого гнѣвѣ своего и запаленіи Сколиилъ.
 Немилѣи прославлѣилъ и сію Еленѣ Книжнѣ фѣн- | датокѣ Сѣой Цркѣи его,
 и всѣхъ прославлѣилъ до^мъ его Сѣый | Созидаючихъ и влюбѣнницѣ¹ его приѡздо-
 валаючихъ, іако испо^а- | нитисѣ Гдѣемѣ къ Писаніи реченію: Прославлѣющихъ мене
 про- | славлѣю. Елена² Сѣла ѿ крѣѣ Хѣомъ, пѣлане стараючайсѣя, и Скарби Сѣой на
 Цркѣи и Монастирѣ будоканѣ, гойноѣ рѣ | коѣ ро³дакаючай; слабнѣя и Ри^м-
 скаѣ Матрона назка^нана | Люцина, ижъ до^мъ и фо^аварокъ свѣи на Цркѣи
 и Монастирѣ Сѣи^м | Апстло^мъ Верхюкни^м Петрѣ и Павлѣ ѡфѣрокала. Виславлѣ- |
 етѣ и Іероніѣ Сѣый вныхъ Сѣобливыхъ цвѣтѣхъ, будокію, Вла- | сію, Маркелѣю,
 и и^ншихъ котрѣи Ри^м и внемъ всѣхъ богатѣва зо- | ставиши³, до Палестинѣ на
 поклоненіе Грову Хѣу при- | шельши, тѣжхсѣ старѣай, и животъ Сѣой ско^нчилѣ.
 Лечъ не-¹ | милѣи слави гдѣи и сія Преславнѣя Елена, Росѣйскаѣ | Книжна, за
 Сѣое такъ преславное дѣло и доводѣте^а Хрѣ^тѣ (стор. 7) Пѣ⁸, и его Цркѣи
 Сѣой показанію, же къ такъ великой скор- | вѣи и ѿ сѣпогатъ гоненію, нещадѣ
 не то^мо Собраніи, | но и високорѣного зрѣвѣя Сѣоего. Изколла ѣ кѣчнѣ
 роды | и къ незабвѣннѣю Селѣ памѣтъ многолѣтѣткуюцій Гдѣи Хрѣмѣ Создатѣ.

¹ Ркп. Б.: ѡблюбѣнницѣ

² Початкове Ѣ — червоне.

³ Ркп. Б.: ѡставивши і сим словомъ закінчується його стор. 7.

(Дальше буде)

Світлив: о. В. Орсачек Т. І.

Лев Лука Кишка ЧСВВ.

єпископ берестейсько-володимирський і митрополит київський

(Образ 45 + 5 см (рама) довгий, 35,5 + 5 см широкий, знаходиться тепер у єзуїтській колегії у Вильні)

Життєписи Василян

(Виймок з рукописного збірника митр. Льва Кишки)

А ОБОРОТІ 24-ої картки каталогу¹ рукописів перемиської, капітульної бібліотеки, під Nr. 7 видніє ось який запис: *Kiszka Leonis Manuscriptum continens varias historicas notittas et quidem a) Annales Nestoris eiusque continuatorum versione polonica — b) historica data, ex documentis et actis officialibus excerpta, de Ecclesiastica Hierarchia totius Russiae meridionalis — c) Vitas illustrium viro- rum Ordinis S. Basilii M. — d) Historiam politicam Europae imprimis vero Poloniae saec. XVI. et XVII. — v. XVII et XVIII. — in folio — Pars I 28 fol. Pars II 779 fol. in uno volumine. — L XI.*

B-1. Codex mutilatus — in medio adustus. (Рк. А. Рк. II.)

Отся коротка каталогова звістка ще досі не втратила своєї поінформованості. Бо й справді, йдучи за нею, находимо в бібліотеці рукопис, про який вона говорить. Є се велика, груба книга, формату 21 × 35, оправлена в нові, тверді окладинки, з написом на хребті: Левъ Кишка. Під сподом видніють знаки: M. S. catal. p. 24. N. 7. Таяж сигнатура повторена ще раз на першій окладці.

Не беручи під увагу справи скаталогування рукопису й його безсумнівно нової оправы, слід зазначити, що рукописом займалися різні люди і різними часами присвячували йому окреме зацікавлення. Наведу деякі особи і факти. — Ще довго до початку XIX ст. збірником Л. Кишки покористовувався, незнаний тепер, автор хроніки святоюрського монастиря ОО. Василян у Львові². Рукопис знаний тоді був під

¹ Його повний заголовок такий: *Manuscripta et Documenta Bibliothecae et Archivi Revmi Capituli cathedralis Ecclesiae Premisliensis r. g. c. Ad S. Ioannem Baptistam, in ordinem redegit et conscripsit Antonius Pietruszewicz Parochus Novicensis, mense Iunio Iulioque commorans Premisliae 1858 Anno.* В низу, на тій самій стороні, додано: Вь р. 1900 и слѣд. дописано много новых рукописовъ. М. Подолинській. — Мимоходом зазначу, що на основі реляції о. А. Добрянського (гл. «Перемышлянинъ на рѣкѣ 1852», 93), крилошанин Тома Полянський зладив поазбучний спис усіх книг перемиської бібліотеки у великих чотирох томах, однак мені не довелося дізнати, чи в тім списі поданий згаданий збірник Льва Кишки. Польський учений, Авг. Бельовскі ще в р. 1853 завважує (гл. Ms. бібл. Оссолінських N. 2110. ст. 1), що «Do Katalogu bibliotecznego rękopism ten nie jest dotąd wciągniony».

² Про се довідуємось із згаданої хроніки, що її видав *Ludwik Zieliński* в книжці: *Pamiętki historyczne krajowe. We Lwowie 1841.* ст. 75—108. Хроніка обіймає pp. 1280—1729, а під р. 1700, ч. 56 (ст. 91) говориться виразно: «Haec omnia desumpta

назвою: *Acta manualia Leonis Kiszka*. По тім довший час не знаємо нічого про долю цінного збірника. Аж доперва в першій половині XIX ст. зустрічаємо його в руках о. Івана Лаврівського (* 15. V. 1773 † 25. VI. 1846), званого збирача старих друків та рукописів. І. Лаврівський являється не тільки власником самого рукопису, не тільки його, так сказати, незвичайним адоратором, але й його дослідником та перекладчиком¹. Ще за життя подарував він його, разом з іншими книгами і рукописами

sunt ex actis manualibus Leonis Kiszka Metropolitae T. Russiae«. Крім сего свідоцтва, нашу думку підтримують ще й інші місця, які є вірним відписом тексту Кишки. — Оригінальний рукопис святоюрської хроніки пропав, або його відступив хто комусь-незнаному. В кождім разі, його нема сьогодні у василіянським архіві у Львові, хоч ще в р. 1896 А. Петрушевич подає з сеї хроніки деякі виписки (гл. його: Дополнення ко сводной гал. р. лѣтописи съ 1700 по 1772 г. ч. І. Львовъ 1896, від ст. 1 і сл.).

¹ Відки І. Лаврівський прийшов у посіданне сего рукопису, важко сказати. Безперечно, рукопис був первісно власністю котрогось василіянського монастиря і його мав, здається, у себе василіянський, львівський хронікар. Правдоподібно, що в той час збірник не був ще наконечно зрадагований і до нього не вчислялися »Життєписи Василіян«, котрі ввійшли в його склад окремо, про що згадую низше. Кінець кінців склалось таке, що рукописний збірник набув для себе І. Лаврівський. Можливе й те, що рукопис, при монастирській касаті, опинився на складі враз з іншими загарбаними скарбами в якій бібліотеці, або й приватних руках, а при нагоді модних тоді книжкових ліцитацій, Ів. Лаврівський купив його для своєї бібліотеки. (Пор. статтю А. Андруховича п. з. »Іван Лаврівський« у »ЗНТ. ім. Ш.« СХХVIII. 69). — Як знова цинив І. Лаврівський рукопис, пізнаємо з отсих слів о. А. Добрянського: »котрый (Лаврівський) ю, не знаемо зъ якои причини, маючи у себе рукописи далеко старшии »antiquissimum manuscriptum meae bibliothecae« называе (»Перемышлянинъ на р. 1852«, 109). Про те саме свідчить також Август Бельовскі (гл. бібл. Оссолінських Ms. 2110, ст. 1). »Sam Ławrowski, каже він, nazywał go antiquissimum Bibliothecae meae manuscriptum«. Коли рукописна книга випадково надпалилася, то Лаврівський так тим зажурився, що аж захорів. (Історію спаленої частини, котра сягає від ст. 574 до ст. 613, подає А. Бельовскі й М. Подолинський. Перший пише, в цитованім уже ркп. бібл. Оссолінських: Лаврівський »kazawszy przepisywać go na czysto uczniowi w swoim pokoju, ten przy świecy pisząc, odszedł na chwilę, a gdy wiatr przez niezamknięte okno podął, zgorzała znaczna część rękopismu nim ją ostrzeżono i resztę wyratowano«. Другий з них, о. М. Подолинський записав олівцем на початку самого ркп. Кишки ось що: »Въ р. 1890 мовивъ менѣ О. Юстинъ Желеховскій бувшій капелянъ Еппа Снѣгурского, що рукописъ той надпаливъ ся случайно, коли б. п. Іоанъ Лавровскій вийшовъ на хвилю зъ мешканя, а вѣтеръ свѣчку на вѣкнѣ при кнѣжцѣ той стоячу звернувъ, — зъ приводу того нещастного случаю, б. п. Лавровскій бувъ хорый кілька дней. М. Подолинскій, парохъ катедральный.) — Про досліди І. Лаврівського над ркп. і про його переклад свідчить А. Бельовскі. На досліді вказує висказ Бельовского: »Miał on (Лаврівський) zamiar ogłosić go (ркп.) drukiem« (цитов. Ms. бібл. Оссол.), а про переклад говорить сей польський вчений без застереження в своїй книжці: *Wstęp krytyczny do dziejów Polski*. Lwów 1850. 77. Колиж А. Добрянський (гл. »Перемышлянинъ на р. 1852«, 104) піддав сумнівови безумовний висказ Бельовского, тоді »Dziennik Literacki« І. Lwów 1852, ст. 47 запевнив, що згаданий переклад находиться в самого автора »Wstępu krytycznego«, п. А. Бе-

(всього 14.139 штук), соборови перемиських крилошан, де він остає досі¹. Идучи хронологічно треба тепер згадати Августа Бельовского, котрий присвятив рукописови багато уваги. Найперше знаємо, що польський учений, при помочи питомця Кульчицького, занявся в р. 1850 і 1851 відкопіюванням одної частини рукопису², далі маємо полишений ним його опис³, а вкінці певною є річчу, що він мав намір оголосити дещо з рукописного збірника друком⁴. Опісля йде о. Антін Добрянський, по котрім залишився докладний опис і доволі багато використаних текстів⁵, а наприкінці знавий загально, о. Антін Петрушевич. Сей останній, можна сказати, найбільше вславив рукопис, натякаючи на него часто і поміщуючи з него, в своїх ріжних працях⁶,

льовського. Пізнійше однак, той сам А. Бельовскі промовчав свої ранші вискази, не згадуючи ні словечком про самостійний переклад І. Лаврівського (Гл. Monumenta Poloniae historica. I. Lwów 1864. 549). За Бельовским, у наших часах, пішов А. Андрухович, говорячи про переклад Лаврівського (гл. »ЗНТ. ім. Ш.« СХХVIII. 115).

¹ Треба отже справити слова І. Чистовича (гл. Очеркь исторіи... ч. I. 176), котрий думає, що ркп. находиться в львівськiм катедральнiм соборi, як рiвнож i висказ Ст. Недiльського (гл. Унiатскiй митр. Л. Кишка. 300), котрий написав, що ркп. зберiгається тепер в перемиськiм монастири. Не менше й погляд Д-ра Шараневича хибний, коли твердить (гл. Rozprawy... VIII. 265 i 268), що Acta manualia находяться у вiдписi в бiбл. Оссолинських. Сеж бо не вiдпис Acta man., але одна частина iз Acta man., а саме тзв. хронiка Нестора, про яку мова нiжше, в нотцi ². На тiм самiм хибнiм становищi стоїть i Садок Баронч, коли приймає (гл. Katalog... 104), що Acta manualia зберiгаються в бiбл. Оссолинських.

² Є се вiдпис тзв. лiтопису Нестора, що остає тепер у бiбл. Оссолинських, пiд сигнатурою: Ms. (III) N-ro 2110, пiд заголовком: Nestora — Przekład Polski z wieku XVII. F-o, ст. 106. Тут, на оборотi першої картки, А. Бельовскi занотував: »Niniejszą kopię pisał dla mnie w roku 1850 i 1851 Kulczycki, alumnus Seminaryum przemyskiego, obrz. gr., i wraz ze mną z oryginałem kolacyonował. Miejsca trudne do odczytania w oryginalu, są tu wybornie odgadnięte i wypisane«.

³ Опис находиться на ст. 1. цитованого ркп. бiбл. Оссолинських, пiд окремим заголовком: Opisanie rękopismu.

⁴ Свiй намір заповів Бельовскi в статтi, якої він сам автором (гл. Monum. Poloniae historica. I. Lwów 1864. XII), а помiщеної в тижневику »Dziennik Literacki« I. Lwów 1852, п. з. »Program wydania pomników historycznych Polski«. В тiй статтi, на ст. 106 каже він, що до дальших томiв видання Monumenta Pol. hist. намiчені: IV. двi хронiки Льва Кишки i XI. рiчники, зiбранi ним з рiжних документiв. Однак нi за життя Бельовского, нi теж пiсля його смертi († 12/X 1876) у жаднiм з 6-ох томiв, виданих у pp. 1864—1893, нема нiчого з заповiджених праць.

⁵ Гл. »Перемышлянинъ на рѣкъ 1852«. 101, нотка 71. Ркп. цитує Добрянскiй у книжцi: Исторiя епископовъ. Львовъ 1893, називаючи його »Лѣтопись рукопис. библиотеки собора рус. крыл. Перем.« (гл. I-ий пер. ст. 44 i сл.), або »Лѣтопись библ. соб. крыл. Перем.« (гл. II-ий пер. ст. 25 i сл.).

⁶ Обмежусь поданням списку тих праць А. Петрушевича, в яких він присвячує рукописови свої критичні замітки, або в яких використовує його матеріал. Так отже належать сюди: »Галицкій историческій сборникъ«. Вып. I. Львовъ 1853, ст. 53 нотка 3, ст. 144, 145 сл. н. 55; праця »Холмская епархія и Святители ея«, яку містить »Науковий Сборникъ«. Вып. I—IV. во Львовѣ 1866. 183 н. 36 i на інших

богаті і обширні виїмки. По нім послуговувалися ще рукописом о. Мирон Подолинський¹ і Д-р Василь Щурат².

Окрім сих кількох імен, котрі безпосередно користувалися збірником і про него писали, так сказати, на основі автопсії, для цілоти сего огляду слід згадати й тих, які по більшій частині на основі висше згаданих учених, особливо А. Петрушевича, присвячують збірникови Льва Кишки менше або більше уваги. До них належать: Д-р Ізидор Шараневич³, Садок Баронч⁴, І. Чистович⁵, Степан Недільський⁶, Венедикт Площанський⁷ і інші⁸.

Сих кілька загальних уваг подав я в тій цілі, щоби пригадати долю рукопису і заінтересованне ним минулих поколінь. Їх осуд, а ще красше їх приклад, повинен стати голосною заохотою для наших наукових сил, завершити давні зусилля вчених — повним виданням історичного пам'ятника. Для «Записок ЧСВВ.» я вибрав тільки малу частину, яка своїм змістом підходить якраз до наміченої в «Передмові» програми. Сю часть зовсім слушно можна назвати одним, спільним заголовком: «Життеписи Василян», як се й зазначено в горі їм зокрема присвячую ще кілька слів.

«Життеписи Василян» займають у перемиській рукописі четверте з ряду місце. Поміщені вони на 104 картках, або інакше — беручи на увагу зроблену па-

стор., далі окрема відбитка (Львовъ 1867), ст. 25 н. 36 і сл. сторони, вкінці находить-ся ся праця з деякими змінами у кал. «Холмській греко-уніатській мѣсяцесловъ». Варшава 1871—1874; Сводная галицко-русская лѣтопись съ 1600 по 1700 годъ. Львовъ 1874, 17 і сл. сторони; Дополненія ко Сводной гал. р. лѣтописи съ 1600 по 1700 годъ. Львовъ 1891, 8, 28 і сл. стор.; Сводная галицко-русская лѣтопись съ 1700 до конца Авг. 1772 г. ч. I. Львовъ 1887, 6 і сл. стор.; Дополненія ко Сводной гал. р. лѣтописи съ 1700 по 1772 годъ. ч. I. Львовъ 1896, 2, 169.

¹ Після ркп. він справив статтю про перемиських єпископів, поміщувану на початку «Шематизмів» (перший раз зустрічається поправки в шематизмі на р. 1901), а крім сего, він попереписував деякі частини з нашого збірника, яких власником є тепер, здається, краківська Академія Наук.

² На основі інформацій можу впевнити, що Д-р Щурат докладно перевіряв весь зміст ркп., роблячи для себе деякі виписки. Між и. посідає він у відписі кільканайцять життеписів Василян.

³ Гл. його: *Patryjarchat wschodni wobec kościoła ruskiego w Polsce i Rzeczypospolitej polskiej* («Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wydziału hist. filoz. Akademii Umiejętności». VIII. Kraków 1878. 265 і сл. ст., X. Kraków 1879. 27 і сл. сторони), а також окремою відбиткою: Kraków 1879. 11 і сл. ст.

⁴ Гл. його рукопис, п. з.: *Katalog WW. OO. Bazylianów słynących nauką i snotą w Polsce*. ст. 104. Він зберігається в архіві св. онуфрійського монастиря у Львові.

⁵ Гл. його: *Очеркъ истории западно-русской Церкви*. ч. I. С.-Петербургъ 1882. 176 нотка **); ч. II. С.-Петербургъ 1884. 408.

⁶ Гл. його: *Уніатській митрополитъ Левъ Кишка и его значеніе въ исторіи уніи*. Вильна 1893. 300.

⁷ Гл. його «Предисловіе» до видання: *Акты издаваемые виленскою археографическою Коммиссією*. т. XIX. Вильна 1892. XXV і сл. сторони; також його: *Прошлое Холмской Руси*. Вильна 1899. 10 і сл. стор.

⁸ На пр. пор.: *Н. Тихомірова*, Галицкая митрополія. С.-Петербургъ 1891. 161 л); *Анат. Малевича*, Дрѣвняя жидичинская архимандрія на Воляни. Почаевъ 1905. 102 н. 2) і сл. стор.

гінацію — вони тягнуться від сторони 285 до 485 (згл. 490) включно. Сам автор, чи згл. копіст, уважав »Життєписи« зовсім окремою працею, на що вказують придані з боку що шість карток порядочні числа. Таких чисел мають »Життєписи« 22, враховуючи перших чотири, хоч у сім виданню пропускаємо текст, розміщений на початках 24 картках. Починаємо отже в нашій виданню стороною 285, котра з боку має число 5, а закінчуємо стороною 485, згл. 490, до якої доводить нас бічне число 22.

Порівнюючи »Життєписи« з іншими частинами збірника, відразу бачимо велику між ними різницю. Під зверхнім оглядом »Життєписи« зладжені старанніше, почерк письма в них значно виразніший (гл. взорець на ст. 110), рядки писані на цілу ширину, мало що не всюди залишені бічні поля, маргінеси, зате часто зустрічаємо між текстом білі, незаписані місця а навіть цілі сторони. Весь рукопис писаний виключно латинською мовою, а що латина тут добірна і автор любить у метафорах, тому й часто важко відчитати поодинокі слова і звороти. Подекуди несподівано вривається недокінчене речення, або залишається неповною чи пропущеною датою. Рукопис виготовлений одною рукою, а час написання не раніший як початок XVIII століття.

Своїм змістом ся четверта частина збірника ставить нам перед очі цілу низку різних життєписів. Так маємо тут короткі начерки князів Ольги, Володимира, Бориса, Гліба, Ігоря і и., далі давних митрополитів київських св. Петра, св. Олексія і и., опісля єпископів різних єпархій, вкінці монахів василіяньського Закону. В нашій виданню зовсім пропускаємо життєписи князів і давних єрархів, зате беремо всі життєписи єпископів і монахів, тому що властиво про них лише можна виразитись як про »Життєписи Василяян«. Сам вже автор відмежовував одних від других, коли про князів і давних єрархів говорить окремо, а від сторони 285 починає життєписи монахів суміж з єпископами. Що правда, про деяких єрархів, які ввійшли до »Життєписів«, не слід говорити як про Василяян, тому що вони ними в стислім значінню ніколи не були, однак їх не пропускаємо, коли вони раз уже розміщені між Василяянами. Поза тим зустрічається ще декілька імен, котрі не вказують собою жадної означеної особистости, але й їх залишаємо, беручи на увагу ту саму обставину, що й при єрархах не Василяянах.

Що до скількості заповіданих життєписних нарисів, то самі »Життєписи Василяян« виказують їх красне число. І так: повних біографій є тут 384, неповних, з котрих є лише дещо, маємо 14, вкінці самих тільки наголовків до намічених життєписів є 11. До сих останніх, на жаль, належить голий наголовок до біографії св. Йосафата. Для красшої орієнтації подаю в поазбучнім списі всі назвиська й імена, котрі входять до »Життєписів Василяян«, без огляду на се, чи в збірнику поданий їх текст є повний, неповний або тільки намірений. Спис виготовлений по правопису латинського тексту, з приданим однак названнем дотичних сторін у рукописнім збірнику. Так маємо тут ось які імена:

Abramowicz Arsenius P.	ст. 396	Arłamowski Thaddaeus	ст. 406
Afanasowicz Leo	» 353	Babiński Martinus	» 336
Afanasowicz Michael	» 347	Badowski Raphael	» 373
Alexandrowicz Laurentius	» 307	Bakowiecki Mokosiej Benedictus	» 326
Alexius ?	» 321	Bakowiecki Mokosiej Josephus	» 381
Andrzeiowski Arsenius	» 455	Bałcerwicz Athanasius	» 340
Antypas (?)	» 368	Bandzik Hilarion	» 289

...вони не боялися нікого і боялися тільки Бога...
...вони не боялися нікого і боялися тільки Бога...
...вони не боялися нікого і боялися тільки Бога...

...вони не боялися нікого і боялися тільки Бога...
...вони не боялися нікого і боялися тільки Бога...

...вони не боялися нікого і боялися тільки Бога...
...вони не боялися нікого і боялися тільки Бога...
...вони не боялися нікого і боялися тільки Бога...

Baranowicz Hilarion	ст. 309	Czernacki Victor	ст. 340
Barszczewski Josaphat	» 374	Czosnok Dominicus	» 339
Bathory Basilius	» 351	Czyż Anselmus	» 394
Białostocki Macarius	» 298	Dąbrowski Mauritius	» 403
Bidikowski Joachim	» 407	Daszkiewicz Hieronymus	» 402
Bieda Theophanes	» 324	Daszkiewicz Seraphion	» 403
Biedrzycki Andreas	» 369	Dembski Paulinus	» 285
Bielski Zacharias	» 308	Dermanensis Commentarius	» 323
Bieńkowski Gregorius	» 341	Dmitrowski Innocentius	» 321
Birukiewicz Polycarpus	» 397	Dobrzański Basilius	» 374
Boburkiewicz Abraamius	» 405	Dorosiewicz Isaias	» 367
Bogdanowicz Hieronymus	» 335	Doroszkowski Meletius	» 418
Bogdanowicz Seraphion	» 335	Druhowina Ambrosius	» 399
Bohusz Andreas	» 310	Dubieniecki Josaphat	» 324
Boiewicz Palamon	» 397	Dubowicz Alexius	» 434
Bokiey Josaphat	» 438	Dubowicz Joannes	» 293
Bondarowicz Demetrius	» 288	Dworowski Josaphat	» 408
Boreysza Samson	» 395	Dziwo Hilarius	» 306
Borodzicz Helisaeus	» 347	Euthymius (?)	» 371
Borowik Philippus	» 437	Fiedorowicz Pachomius	» 303
Borowik Theodosius	» 437	Finck Rupertowicz Symeon	» 433
Borowski Pachomius	» 408	Furs Athanasius	» 380
Borysowicz Innocentius	» 399	Ganecki Moyses	» 334
Brazyc Josaphat	» 348	Gęniwy Theoctistus	» 307
Brazyc Sylvester	» 344	Gimbuł Ambrosius	» 304
Broński Gedeon	» 365	Gliński Benedictus	» 477
Bryliński Helias	» 336	Grocholski Jonas	» 296
Bryliński Mardarius	» 369	Grocki Michael	» 411
Bucko Antonius	» 439	Grodzicki Josephus	» 291
Buczowski Theophilus	» 340	Hackiewicz Benedictus	» 311
Burzemski Theophanes	» 332	Hermanowicz Macarius	» 302
Butkiewicz Antonius	» 432	Hłasko Constantinus	» 332
Bykowski Martinianus	» 400	Hohot' Jonas	» 462
Chaleza Moyses	» 308	Homolicki Timotheus	» 337
Chmielewski Procopius	» 388	Horaim Gedeon	» 295
Chmielnicki Dionysius	» 289	Horain Stephanus	» 300
Chmielnicki Gennadius	» 432	Hordelewski Josephus	» 410
Chocianowski Theodorus	» 337	Hostiowski Gervasius	» 287
Chociatowski Raphael	» 336	Hostiowski Hermannus	» 328
Chodosowicz Leontius	» 407	Hostiowski Joachim	» 330
Chodyka Hilarion	» 371	Hrekowicki Antonius	» 375
Chominski Theophilus	» 338	Hrekowicki Antonius	» 432
Cis Hierotheus	» 441	Hukało Timotheus	» 371
Ciszewicz Daniel	» 393	Humiński Matthaeus	» 346
Cypryanowicz Symeon	» 417	Hutorowicz Blasius	» 331
Czapski Josephus	» 322	Hutorowicz Josaphat	» 483
Czapski Nazarius	» 368	Ignatius Patriarcha Moschoviae	» 357
Czerejski Timotheus	» 312	Ihnatowicz Laurentius	» 299

Ilkowski Barnabas	ст. 321	Kosinski Barlaam	ст. 471
Ilkowski Helisaeus	» 338	Kossowicki Laurentius	» 286
Ilkowski Zacharias	» 438	Kossowicki Vincentiüs	» 335
Isaias (?)	» 439	Kotarski Nicolaus	» 286
Iwanowicz Marianus	» 404	Kotkowski Gregorius	» 369
Jablönski Theophilactus	» 391	Kozicki Nicodemus	» 294
Jachimowicz Marcus	» 376	Koziół Simeon	» 397
Jackiewicz Ephrem	» 323	Kozlakowski Bessarion	» 374
Jackiewicz Gerazimus	» 393	Kozuchowski Pamphylus	» 299
Jackiewicz Symeon	» 290	Kraskiewicz Alexander	» 344
Jankiewicz Barlaam	» 417	Kreuzo Leo	» 366
Janowicz Nathanael	» 417	Krukowski Clemens	» 325
Januszkowski Bonifacius	» 350	Krupecki Athanasius	» 386
Jarmołowicz Alympius	» 394	Krupeccy Paphnutius et Josephus	» 370
Jarzembinski Georgius	» 402	Krupski Joannes	» 409
Juszkiewicz Joannes	» 302	Krutcius Sylvester	» 368
Kaczyński Sebastianus	» 336	Kulczycki Gerasimus	» 285
Kamiński Eugenius	» 289	Kulesza Joannes	» 416
Kaminski Ignatius	» 351	Kuncewicz Josaphat B.	» 452
Karpelinus Matthaeus	» 335	Kuncewicz Sylvester	» 324
Kiersnowski Meletius	» 329	Kunicki Macarius	» 370
Kimbar Isaias	» 367	Kupalski Gabriel	» 392
Kirkowski Innocentius	» 415	Kuryłowicz Tobias	» 373
Kisiel Joannes	» 327	Kuziński Petrus	» 410
Kiszczyc Antonius	» 409	Kuzmicki Antonius	» 367
Klimowicz Josaphat	» 394	Kwasninski Zloty Andreas	» 389
Kłaskiewicz Abraamius	» 345	Kwiatkowski Mauritius	» 308
Knurowicz Theodorus	» 350	Łęcikowicz Dorotheus	» 431
Kobylański Paphnutius	» 339	Lemikowski Nicolaus	» 410
Kobylnicki Bar.	» 352	Leskiewicz Jeremias	» 394
Kochanowicz Stephanus	» 322	Lewkowicz Clemens	» 327
Kodrycki Jerotheus	» 406	Lilikowski Macarius	» 312
Kodziński Timotheus	» 376	Lipski Jacobus	» 351
Końtubay Sylvester	» 441	Łaniewski Justinus	» 378
Kondachowski Sebastianus	» 398	Łastowski Arsenius	» 343
Konofolski Valerianus	» 306	Łodziata Augustinus	» 481
Konstantynowicz Sophronius	» 343	Łosowski Nicephorus Nicolaus	» 379
Kopaczewski Laurentius	» 292	Łozowicki Nathanael	» 435
Kopcewicz Michael	» 329	Łukowski Alexander	» 319
Kopysteński Meletius	» 285	Makarewicz Job	» 373
Korsak Adrianus	» 372	Malejewski Georgius	» 425
Korsak Nicolaus	» 293	Malewicz Raphael	» 298
Korsak Raphael	» 364	Malinowski Sergius	» 375
Korytyński Daniel	» 416	Małachowski Joannes	» 481
Korzan Barnabas	» 377	Małuszycki Marcus	» 343
Korzeniewski Joannes	» 353	Markiewicz Jeremias	» 411
Kossakowski Adrianus	» 408	Markiewicz Sabbas	» 369
Kosselew Laurentius	» 295	Martyszkiewicz Stephanus	» 404

Matuja Sylvester	ст. 287	Philippus (?)	ст. 323
Matuszewicz Theophilus	» 303	Pianowski Theoctistus	» 334
Medycki Alexius	» 343	Pichowski Athanasius	» 399
Miaczyński Eugenius	» 322	Piecinkowicz Daniel	» 370
Michałowicz Gregorius	» 448	Pieszkowski Eustachius	» 328
Michniewicz Benedictus	» 401	Pikulicki Josephus	» 374
Michniewicz Josaphat	» 291	Pilichowski Samuel	» 400
Michniewicz Sigismundus	» 374	Plaszczynski Josephus	» 300
Mieczkowski Ephrem	» 305	Pociej Hipatius	» 359
Migowski Thomas	» 342	Pociej Joannes	» 472
Mihuniewicz Euthymius	» 375	Poczapowski Jeremias	» 448
Milenkiewicz Chrystophorus	» 344	Podbereski Adrianus	» 375
Milicki Bartholomaeus	» 410	Podhayski Dominicus	» 301
Mimoński Petrus	» 331	Podleski Joel	» 413
Minkiewicz Josaphat	» 406	Polnowski Marianus	» 371
Mironowicz Michael	» 302	Poniatowski Martinus	» 327
Mitkiewicz Gennadius	» 348	Porzecki Philemon	» 333
Mogilnicki Josaphat	» 371	Prima Dionysius	» 372
Mokiewicz Stephanus	» 320	Protasewicz Alexius	» 392
Mokrzewski Theodorus	» 297	Pruszewicz Raphael	» 295
Moroehowski Joachim	» 447	Pruszkowski Bartholomaeus	» 294
Moser Adrianus	» 333	Prycz Gregorius	» 306
Mozolewski Laurentius	» 298	Pryharewicz Benedictus	» 345
Narbutowicz Tharasius	» 326	Przémontowicz Hierotheus	» 327
Nehrebecki Alexander	» 347	Pstruch Misael	» 347
Nikomanowicz Gerasimus	» 309	Pstruh Michael	» 442
Obrycki Justinus	» 288	Puczko Euthymius	» 326
Ohilewicz Joachim	» 338	Puczkowski Bonifacius	» 393
Ohilewicz Pachomius	» 354	Puczkowski Theodosius	» 396
Ohurcewicz Josaphat	» 398	Puszewicki Josaphat	» 341
Ohurcewicz Symeon	» 405	Raczkiewicz Stanislaus	» 395
Olisiewicz Hippolitus	» 402	Radkiewicz Philaretus	» 372
Olszanica Theophilus	» 435	Radowicz Isaias	» 332
Omelanowicz Cornelius	» 376	Rahoza Michael	» 358
Oranski Marianus	» 436	Raj Isaias	» 326
Oranski Woyna Pachomius	» 382	Ratnicki Damianus	» 403
Owłuczyski Paulus	» 456	Rowinski Josephus	» 345
Ozierko Samuel	» 328	Rozyc Gelasius	» 398
Paczyński Valerianus	» 395	Rutski Josephus Velaminus	» 361
Pakosta Athanasius	» 451	Rzeczycki Clemens	» 376
Palavicini Josaphat	» 353	Rzepnicki Josephus	» 371
Paszewski Josephus	» 399	Sachowski Nicolaus	» 337
Paszewski Pachomius	» 352	Sachowski Paisius	» 440
Pawłowicz Dionysius	» 306	Sachowski Paisius	» 451
Pawłowicz Dionysius	» 320	Sakowicz Macarius	» 342
Pazkowski Michael	» 474	Sakowicz Stephanus	» 330
Peczycki Leontiūs	» 461	Salcewicz Josephus	» 396
Philaretus (?)	» 296	Samogita Sabbas	» 369

Samotyčia Dominicus	ст. 305	Szycik Ignatius	ст. 391
Samotyčia Theoctistus	» 437	Taborowscij Methodius et Theoph.	» 368
Sawicki Athanasius	» 375	Teodorowicz Sylvester	» 412
Sawicki Josephus	» 339	Teodorowicz Symeon	» 398
Sawicki Philemonus	» 301	Terlecki Antonius	» 473
Servatowski Ludovicus	» 407	Terlecki Benedictus	» 330
Sidranski Athanasius	» 410	Terlecki Cyrillus	» 365
Sielawa Antonius	» 386	Terlecki Methodius	» 458
Sielecki Nathanael	» 461	Terpiłowski Innocentius	» 332
Sierkiewicz Hyacinthus	» 366	Titus (?)	» 296
Skirmunt Artemius	» 347	Tokarzewski Paulinus	» 407
Skołdycki Alexander	» 313	Turczynowicz Maximus	» 432
Skopec Michael	» 297	Turzański J. achimus	» 407
Skorodeyski Lazarus	» 377	Tyiaowski Benedictus	» 297
Skrazynski Hilarion	» 333	Unichowski Cyriacus	» 309
Slykowski Demetrius	» 409	Unifantowicz Lazarus	» 377
Smogorzewski Samuel	» 341	Wargołowski Stefanowicz Innocentius	» 391
Smolski Longinus	» 323	Warkowski Stephanus	» 376
Smotrycki Jeremias	» 334	Welikonty Dionysius	» 401
Smotrycki Meletius	» 449	Welikonty Ephrem	» 368
Sobolewski Cassianus	» 352	Welikonty Helisaeus	» 322
Sobolewski Lucas	» 370	Welikonty Isaias	» 416
Sokoliński Drucki Metrophanes	» 482	Welikonty Michael	» 392
Sokołowski Ananias	» 328	Weschzynski Sergius	» 391
Sokołowski Leontius	» 346	Wienczek Eustachius	» 401
Sokołowski Spiridion	» 412	Winnicki Innocentius	» 426
Sopocko Gennadius	» 312	Witopolski Constantinus	» 329
Soroka Ananias	» 311	Wituński Nicolaus	» 303
Sosnowski Dionysius	» 393	Własowicz Gedeon	» 320
Sosnowski Raphael	» 346	Wołkowicz Laurentius	» 434
Sożanski Nicephorus	» 342	Wołosowicz Spiridion	» 324
Stabiński Sebastianus	» 373	Wołosowicz Stephanus	» 292
Stefanowicz Hipatius	» 364	Wosinski Sergius	» 402
Stefanowicz Theodosius	» 372	Woyna Gelasius	» 434
Stokaczewski Nicolaus	» 341	Woyna Leontius	» 368
Strazkiewicz Martinus	» 361	Wysocki Sebastianus	» 311
Surowec Vitalius	» 369	Zakrzewski Joannes	» 349
Susło Dionysius	» 319	Zakrzewski Thadaeus	» 294
Susza Jacobus	» 477	Zaleski Gabriel	» 405
Szachewicz Theophilus	» 299	Załuski Antonius	» 294
Szczehelawicz David	» 373	Zankiew cz Matthaeus	» 378
Szeremeta Samuel	» 372	Zarzewski Job	» 344
Szerminski Laurentius	» 367	Zarzewski Nicephorus	» 436
Szewerowski Theodorus	» 466	Zawada Philaretus	» 437
Szołkowski Sergias	» 377	Zawadzki Antonius	» 290
Szram Isaacius	» 350	Zbiruyski Dionysius	» 455
Szybikowski Ignatius	» 409	Zdanowicz Simon	» 378
Szybiński Nicodemus	» 305	Zembrzycki Adrianus	» 375

Złotarszewski Gervasius	ст. 377	Zurawski Calixtus	ст. 404
Z chowski Cyprianus	» 423	Zydkiewicz Theophanes	» 342
Zołkiewski Lubicz Antonius	» 428	Zyła Sergius	» 319
Zozimus (?)	» 310	PS. Пропущено:	
Zozuliński Laurentius	» 367		
Zuchowski Gennadius	» 307	Kolęnda Gabriel	» 475

Під кінець ще кілька слів про автора «Життєписів Василян», та про їх оригінальність. Оба питання тісно вжуться зі собою.

Загалом усталилася думка, що автором як усього рукописного збірника, так зокрема «Життєписів Василян» є Лев Кишка, єпископ володимирський і берестейський, опісля митрополит київський¹. Однак у самій річі справа авторства криє в собі трохи труднощів, на які слід звернути увагу. І так найперше фактом є, що наш збірник не був загальнознаний як праця Л. Кишки і через довгий протяг часу його не вчисляли до літературної спадщини по визначним єрархови. Не знають його історики як світської так і духовної літератури, які займалися письменницькою працею Кишки², не згадують про него ні старші ні теж новіші бібліографи³, енциклопедії⁴, а навіть деякі біографи і спорядчики його життя та діяльності, котрі безу-

¹ Лев Лука Кишка ЧСВВ. ур. 1668 р. в Ковлі, помер 19/XI 1728 р. в Купечові, біля Володимира Волинського. Що до дня смерти автори ріжняться між собою; одні подають день 19/X (гл. *Н. И. Теодоровичъ*. Городъ Владимиръ. Почаевъ 1893. 79; *А. Сапуновъ*. Витебская старина V. Витебскъ 1888. 294; *О. И. Левицкий*. Историческое описание Владимиръ-вол. Успенскаго храма. Киевъ 1892. 132), інші зате мають 19/XI (гл. *W. Seredyński*. Ostatnie ks. Stebelskiego prase. Kraków 1877. XXII (284); *С. Недѣльскій*. Ор. cit. 275; *П. Н. Батюшковъ*. Бѣлоруссія и Литва. С.-Петербургъ 1890. Примѣчанія ст. 86. В сім творі, на ст. 261, подана фотографічна знимка портрету Л. Кишки, що переховується у владичій палаті м. Холму. Та сама знимка повторена в *Архим. Николая (Далматова)*, Супрасльській Благов. монастирь. Санкт-Петербургъ 1892. 229. Знимка ріжниться від сеї, яку ми подали на ст. 104). Незалежно від обох поглядів стоїть замітка, котра впевняє, що «въ церковномъ поминальниѣ означено, что митрополитъ Леонъ Кишка умеръ 8 ноября 1728 г.» (гл. Описаніє документовъ Архива западнорусскихъ уніатскихъ митрополитовъ. II. С.-Петербургъ 1907. N-о 3176, ст. 764). Оригінальною також являється вістка згаданого *Архим. Николая* (ор. cit., 229), будьтоби Л. Кишка помер «въ сентябрѣ мѣсяцѣ». Таку саму ріжницю поглядів зустрічається рівнож і що до місця смерти. Причина сього в тім, що місцевість Купечів, колишня власність володимирських єпископів, сусідує з самим Володимиром, куди перенесено тіло Кишки і де його похоронено.

² Гл. *J. Janocki*. Polonia literata nostri temporis. Vratislavia 1750. 89; *M. Wiszniewski*. Historia liter. polskiej. VIII. Lwów 1851. 403. Пор. також: *ks. E. Likowski*. Historia unii Kościoła ruskiego z Kościołem rzymskim. Poznań 1875. 127; *M. Возняк*. Історія укр. літер. III. Львів 1924. 97.

³ На пр. пор. *A. Jocher*. *Obraz bibliogr. histor. literatury i nauk w Polsce* III. Wilno 1857. LXXVII; *K. Estreicher*. *Bibliogr. polska*. XIX. Kraków 1903. 266; *Dr L. Finkel*. *Bibliogr. historyi polskiej*. Kraków 1906. 1759.

⁴ Гл. *Encyklopedyja powszechna (S. Orgelbranda)*. XIV. Warszawa 1863. 715; *Encykl. kościelna (wyd. x. M. Nowodworskiego)*. X. Warszawa 1877. 353; *Wielka Encykl. powsz. ilustr.* XXXVI. Warszawa 1903. 283; *Encykl. Macierzy Polskiej*. I. Lwów 1898. 663.

мовно могли в тій справі мати добрі відомості¹, ні словом не говорять про рукопис, якого автором, чи згл. компілятором бувби Л. Кишка. Колиж дальше возьмемо під увагу тих, що самі збірником цікавилися, то й тут не матимемо ніщо певного. І. Лаврівський, на жаль, не полишив по собі жадних у сім напрямі вказівок. А. Добрянський також не висказав свого осуду, хоч замітне в него се, що він виразно відріжнює »Життеписи Василян« від інших частин збірника². А. Бельовські виражався не однаково. Раз бо каже загально: »Ledwie nie z pewnością twierdzić można, że rękopism ten cały (мова про тзв. хроніку Нестора в польськім перекладі) jest tak z treści jako i z pisma jedną z tych prac, jakimi zasni mnisi zakonů Ś. Bazylego Polsce się zasługiwali«³, на інших зате місцях⁴ без застереження уважає Льва Кишку автором двох хронік, спорядчиком річників та перекладчиком літопису Нестора. »Життеписів Василян« Бельовські не відріжнює.

Окреме становище у тій справі займає А. Петрушевич. Сей ученний дослідник нашої старовини перший, у новіших часах, висказав думку, що автором перемиського збірника є Лев Кишка. За ним пішли й інші вчені, як се зазначено висше⁵. »Тая рукопись, пише Петрушевич⁶, кажется мнѣ быти составленною Львомъ Кишкою«..., подаючи притім на се свої докази. Послідовно в усіх своїх працях цитує його як рукопис Кишки.

¹ Поп. *I. Kulczyński OSBM. Specimen Ecclesiae Ruthenicae. Romae 1733. 241; x. I. Stebelski ZSBW. Dwa wielkie światła. Lwów 1866. т. I. XXIX, т. II. 279; Ркп. св. онуфрейського монастиря у Львові п. н. Мѣтрійка папів, князів, архиеп., еписк. і настоятелів. ст. 55. — Видав колись J. A. Żagielski книжку п. з. Vita et res gestae L. Kiszka. Supraslii 1746 (гл. K. Estreicher. Bibl. pol. IX. Kraków 1888. 214), яку треба би перевірити, чи її автор говорить щонебудь про рукописний збірник Кишки. На жаль, книжки сеї ніде у Львові немає. Замітне се, що її не находимо також у вказі книг, напечатаних у супрасльській друкарні в pp. 1695—1801 (гл. »Археографическій Сборникъ«. IX. Вильна 1870. 460). Мабуть й три давні життеписці Кишки, про котрих рукописні вироби знаємо лише з друкованих жерел, не полишили жадного в тім згляді спомину, бо з певністю передіставбися він був до нас. Сюди належить: *Петро Кос*, про якого говорить А. Петрушевич, Сводная гал. р. лѣтопись съ 1700 до конца Авг. 1772 г. ч. I. Львовъ 1887. 84, 316; *Іван Олешевський*, про якого мова у І. Стебельського, Ostatnie ks. Steb. prace. XXII (284); вкінці *Антін Завадський*, по свідостві *М. О. Коляловича* (гл. »Христіанское чтеніе«. Санктпетербургъ 1864. 13) автор польського ркп. п. н. »Поминникъ«.*

² Се відріжненне зробив Добрянський у цитованій уже нотці 71, на ст. 106 »Перемышлянин'а на р. 1852«. В іншій місці (гл. Історія єпископовъ. I-ий пер. V), для порівняння відкликується на Л. Кишку, котрий в XVIII ст. виписав єпископів львівських і володомірських із якогось старинного синодика. Не знати, чи під спорядженням списком єпископів Добрянський не розумів також і наших »Життеписів«? Якщо так, тоді малиб ми в Добрянськім свідка за авторством Кишки.

³ Ms. бібл. Оссолінських N-о 2110.

⁴ Dziennik liter. 1852. 106; Monum. Pol. hist. I. 548 сл.

⁵ Мимоволі пропущено там: *Дрѣ Ізидоръ Шараневичъ*. Черты зъ історіи церковныхъ бенефіцій и мірского духовенства въ Галицкой Руси. Львовъ 1897. 211; як також: *о. Іоанъ Рудовичъ*. Коротка історія галицко-львівської єпархії. Жовква 1902. 6.

⁶ Галицкій истор. Сборникъ. Вып. I. Львовъ 1853. 145, нотка 55.

Однак цікавить нас виключно авторство »Життєписів Василян«. У Петрушевича під сим оглядом нема двох думок: Перемиський рукопис обіймає »Kiszka Leonis... c) Vitas illustrium virorum Ordinis S. Basilii M.« — так говорить він у каталоговім списку (гл. висше, ст. 105); »Жизнеописанія славнѣйшихъ монаховъ чину св. Василя, списанныхъ Львомъ Кишкою, продолжаютъ до 1701 года«, — пише знова в иншім місци¹; або ще²: »Левъ Кишка,... составилъ описаніе жизни славнѣйшихъ мужей чину св. Василя В.« Хоч ясні сі слова, всеж таки, беручи їх суміж з иншими, спиняємося перед труднощами, що їх не легко розв'язати. Є се два місця, з яких взяті щойно наведені оба останні тексти, а змістом своїм виражають однакову думку. З них довідуємось, що крім перемиських »Життєписів Василян«, були ще такіж »Життєписи« — львівські. В св. онуфрейськім монастири у Львові находився колись (сьогодня вже нема!) більший латинський рукопис »въ листъ«, у котрім, »по мѣстамъ поврежденномъ«, від ст. 239—495 були поміщені: *Vitae clarorum virorum Ordinis S. Basilii M., descriptae ex manuscripto viciato et antiquitate forte detrito a Leone Kiszka, vel ideo in textu lacunae*. Автор, згл. переписчик сих львівських »Життєписів« проживав у Вильні і був спорядчиком тзв. »Mnemosynum (innovatum?)«. З того львівського рукопису поміщені виписки про славнійших Василян »здѣсь«, себто в »Дополненіяхъ« до »Сводной гал. р. лѣтописи« ч. I. pp. 1700—1772 (Львовъ 1896)(?), »прибавляя къ тѣмже Leonis Kiszka Vitae Claror. vir. Ord. S. Basilii въ моеи Сводной Лѣтописи ея дополнительной части XVII. и XVIII. столѣтій«. Доси о. А. Петрушевич.

Маючи перед собою щойно наведені вискази, зупиняємось ось перед якими питаннями: 1. Як властиво стоїть справа з рукописними »Життєписами« — перемиськими і львівськими? 2. Хто є автором »Життєписів«? 3. Яке місце залишається для Льва Кишки?

Здається, що на перше питання можна відповісти з уською певністю. Нема, що правда, тексту львівських »Життєписів«, але зате є багато вимків з него в Петрушевича³. Порівнюючи їх із текстом, котрий є в перемиськім збірнику, бачимо, що

¹ Дополненія ко Сводной гал. р. Лѣтоп. съ 1600 · 1700 г. Львовъ 1891. 29.

² Дополненія ко Св. г. р. Лѣт. съ 1700—1772 г. Львовъ 1896. 169.

³ Для прикладу виписую тут деяких Василян, про котрих згадує Петрушевич, подаючи у вимках довші або коротші тексти з львівського рукопису. В скобках — перше, курсивне число означає сторону рукописного львівського збірника, яке всюди точно годиться з дотичною стороною перемиського рукопису, — друге число вказує сторону Петрушевичових »Дополненія ко Сводной гал. р. Лѣтописи съ 1600 по 1700 годъ«. Львовъ 1891. Згадуються отже: *Kopystenski (285, 49), Hostilowski (287, 66), Dubowicz (293, 45), Własowicz (320, 151), Ilkowski (321, 151), Wołosowicz (324, 121), Bienkowski (341, 8), Brazyc Josaphat (348, 126), Ignatius Patriarcha (357, 29), Rahoza (358, 48), Pocij Hipatius (359, 59), Brolnicki (365, 80), Wołkowicz (434, 442), Olszanica (435, 63), Borowik (437, 138), Isaias (439, 7), Sachowski (440, 40), Terlecki Methodius (458, 449 в »Свод. Лѣт. съ 1600—1700 г.« Львовъ 1874) і т. д. А щоби мати зразок відмін між обома рукописними текстами, можна пр. порівнати наш текст в життєписи о. М. Копистенського, взятий впрост із перемиського збірника (гл. низше ст. 121), з тим, що його подає Петрушевич (op. cit. 49). Ріжниці в поодиноких місцях зазначую товстим друком: *P. Kopystenski Meletius optime... propagnator... coenobiis... Praemisliensis... sua dignitate... in frustra... dein pro Unione...* Так і в инших місцях, однак загалом беручи Петрушевич досить свобідно виписує тексти, вибираючи замітніші факти і через те не можна з уською певністю добачувати в них вірний відпис.*

суцної різниці нема між ними. Помічуються лише незначні правописні зміни, деякі слова заступлені іншими, що виражають ту саму думку, або, що найбільше, зустрічається часом малі додатки, яких нема у львівським тексті. А коли додати до сього ще й те, що всі, порівнювані мною, сторони точно годяться між собою, так можемо певно твердити, що »Життеписи Василян«, поміщені в перемиським збірнику, є одним і таким самим рукописним виробом, котрий давніше був і у львівським монастири.

Тими словами однак не думаю сказати, що теперішній перемиський рукопис »Життеписів« є тожоний із колишнім львівським рукописом. Навпаки, се два ріжні рукописи, або дві редакції одної праці. Іншими словами, обстоюю думку, що оба рукописні виробы се може навіть два окремі відписи з оригіналу, чи згл. третої копії. Кажу, що оба виробы се може навіть окремі відписи, тому що не маючи під рукою львівського рукопису, не можна як слід говорити про його оригінальність, чи скопіюванне. Зате всьо промовляє за тим, що перемиські »Життеписи« не є оригіналом, а тільки відписом. Висше звернув я увагу на їх зовнішні і деякі внутрішні відміни, якими вони відріжняються від інших частин перемиського збірника. І справді, сі наглядні відміни доводять нас до переконання, що колись »Життеписи« не належали до збірника, як праця одної руки, але щойно пізніше, може за І. Лаврівського, придано їх до частини, котру слушно можна назвати »Acta manualia«.

Треба однак прийняти якусь подібність і якесь відношенне обох рукописів до себе. Вражає тут се, що скрізь в обох зазначені ті самі сторони, за виїмком сторін при життеписи патріярха Ігнатія, котрий у перемиським рукописови поміщений на ст. 357—358, а в львівським обіймав ст. 357—359. Та се непотрібно множить квестії, які впрочім не доводять до нічого певного, тому дальші міркування пропускаю.

Се, що нас найбільше цікавить, замикається в другім з ряду питанню: Хто є автором »Життеписів Василян«? Незалежно від вирішення питання, котрий рукопис носить на собі черти оригіналу, мусимо ствердити, що автора »Життеписів« поіменно і напевно назвати не можна. Мені здається, що сим автором не є Лев Кишка. Спираючись на традицію, а передусім на свідоцтво хронікаря львівського святоюрівського монастиря, можна йому приписати авторство решти частин перемиського збірника, себто так званих: Acta manualia, чому не противиться й ся обставина, що нераз пише він про себе (гл. стор. 222, 224, 225), як про другу особу. Та щоби Л. Кишка був автором усіх »Життеписів Василян«, на се не лише нема потрібних доказів, але, противно, дещо промовляє проти сего. Залишаючи на боці всі висше наведені труднощі, зверну ще увагу на дві, які посередно вказують на кого иншого, як на автора.

І так, в декількох місцях »Життеписів«, автор торкається своєї особи. На пр. в життеписи о. С. Яцкевича (ст. 291) говорить, що про сего святця обширніше оповідає він у рукописнім »Ерпотоє«, що то зберігається в Жировицях і Битені. В життеписи Я. Суші (ст. 480) відсилає читача до свого »Mnemosynum« (innovatum), а в біографії о. Й. Гуторовича (ст. 484) називає себе »ego minimus«. Важко прийняти, що під іменем сего загадкового автора криється особа Льва Кишки. Всі до тепер нерозв'язані труднощі, побільшилися ще о яких кілька. Крім сего, не всі дані з його життя відповідають тим натякам, що їх зустрічається в щойно наведених місцях. Се останне відноситься перш усього до перебування Кишки у Жировицях, а також і у Вильні, де бував він на стало в р. 1696—1699.

Дальша труднощі коєється в тім, що між »Життеписи« дісталася, мабуть, вістка про такого Василянина, що помер по р. 1728, себто по Л. Кишці. От зараз на одній з перших сторін »Життеписів« поміщене життя о. А. Завадського (ст. 290),

з зазначенням його смерті. Й хоч пропущений тут рік смерті, але відки інде знаємо¹, що А. Завадський помер 15/III 1737 р. Якщо малиб ми тут справді до діла з одним і тим самим Завадським, безумовно справа авторства Л. Кишки прибралаби зовсім ясне вирішення.

Наслідком сего і загальне питання про автора «Життєписів» стає в іншій світлі. Хто є сей незнаний автор, котрий говорить про себе в кількох місцях? Безперечно се Василяннин, що проживав у Вильні і займався письменницькою працею. Василянський історик XVIII ст., І. Стебельський подає мені думку, щоби автором «Життєписів» узнати о. Івана Олешевського ЧСВВ. І либонь до него сміло можна прикласти названі вимоги. Кажє Стебельський², що він написав «kilka xiąg w srgawach zakonnych, które pod różnymi znajdują się w pomienionych (витебським, минським, борунським, тороканським) klasztorach tytułami». Дальше знаємо від М. О. Кояловича³, що він зладив польською мовою «жизнеописание лицъ, жившихъ въ періодъ времени отъ 1687 по 1721 г.» Вкінці й ся обставина важна, що його самого нема в списку заподаних життєписів, хоч він був консультором Чина. Так отже оправданим являється здогад, що він є спорядчиком «Життєписів Василян».

Але Олешевський помер по р. 1720, а в «Життєписах» зустрічаємо імя А. Завадського, котрий помер значно пізнійше. Ся увага зовсім на місци і тому задля неї можна прийняти, що не сам Олешевський був автором рукописного виробу, але й пізнійші, незнані нам, зпоміж Василян вносили до него нові записи, в міру охоти і хисту. Така поведінка була тоді загально прийнята⁴. А що в такім випадку сього

¹ Гл. *I. Stebelski ZSBW. Dwa wielkie światła I. Lwów 1866. LXXIII.*

² Тамже. XLVIII.

³ Гл. «Христіанское чтение». 1864. 13. — ^R тім місци проф. Коялович описує близше одно жерело, яким покористовувався при писанню знаної статті: «Исторія Базилянскаго ордена». Є се тзв. «Поминнікъ», польський рукопис, написаний двома авторами: перша половина, обіймаюча життєписи з рр. 1686—1721, виготовлена якраз І. Олешевським, а друга з рр. 1721—1778, зладжена А. Завадським. Рукопис був власністю Кояловича, а опісля від його наслідників купила для себе імпер. публична бібліотека в Петрограді. З тої нагоди вийшли на верх деякі нові подробиці, котрі докладнійше описують нам рукопис. М. и. довідуємось, що він має 149 листів, а на листах 17—22 і 24—30 читається ось який запис: Сия книга есть з бібліотеки монастира Жировицкого чину святаго Василія Великаго, 1758 anno подписана. Дізнаємося також, що сей «Роміннік», или жизнеописанія замѣчательныхъ лицъ въ Базилянскомъ орденѣ обіймає життєписи від р. 1686 до р. 1730. Можливо отже, що се вже тільки частина з того, що його мав у себе Коялович. Пор. Отчетъ Императорской публичной бібліотеки за 1892 годъ. С. Петербургъ 1895. 323. — Згаданий «Поминнікъ» відповідає латинському: «Mnemosynum» (або: Mnemosynon), від грецького слова: *μνημοσυνη*, означає нагробник, поминальник. Таким способом «Поминнікъ» Олешевського бувби тим «Mnemosynum», про який згадується в життєписи Я. Суші (ст. 480).

⁴ Стебельський (Dwa wielkie światła. I. LXXIII) подає приклад сього в життю А. Завадського. Наведений ним «Sobornik» або «Роміннік» бітенської церкви писали і переписували зі своїми додатками: о. Паїзій Саховський, о. Сильвестер Котлубай, деякі інші, про яких говорить загально: «i inni dopisywali», врешті о. Антоній Завадський.

рода спорядчиків могла бути більша кількість, не дивно, як з бігом літ затиралася по них й пам'ять і вривалися звязки що до їх авторства та співпраці.

На основі сих даних можнаб уважати справу авторства »Життеписів Василян« за вирішену. Збираючи все сказане, можна зробитиби висновок, що Олешевський, автор »Mptosynum« і многих інших праць¹, написав також окрему працю латинською мовою, до якої опісля ввійшли. незнані нам близше, доповнення в роді самостійних життєписів, даючи тим способом теперішній текст перемиського рукопису.

Щож торкається третього питання, а саме: яка роля залишається в тім усім для Л. Кишки, то на него відповідаю коротко, що Лев Кишка переписав лише латинський рукопис, в нашім випадку: Олешевського. За такою розвязкою промовляє наголовок до львівського тексту, котрий виразно зазначував, що »Життеписи«... *descriptae ex manuscripto viciato et antiquitate forte detrito a Leone Kiszka*. Така розвязка пояснює нам рівночасно се, чому мова про прогалини і пропущення, чому дійсно сі пропущення залишилися досі, чому Петрушевич переплітує словами: *составиль, списаль, коли виринає потреба говорити про автора, чому вкінці »Життеписів« не враховується до літературної спадщини по Кишці. Можна однак прийняти, що й сам Кишка вніс до тексту свої додатки і свою стилізацію, будучи людиною, наділеною письменницьким хистом. Щоби притім можна було означити, в якій стадії редаговання »Життеписів« Лев Кишка мав під рукою їх текст, до сего треба булоб знати, коли саме він їх переписував: чи ще перед своїм єпископством, чи може й підчас него, принаймні до р. 1717, на яким закінчуються його »Acta manualia« (гл. ркп. ст. 225). Від сего означення залежить також розвязка труднощів, які йдуть з того боку, що »Життеписи«, переписані Кишкою, виказують дані про особи, котрі пережили самого переписчика. Відповідь мусілаб мабути піти по лінії подібної труднощі, яку зустрічається, приймаючи Олешевського за автора »Життеписів«.*

Кінцевою рефлексією всіх тут зложених думок, нехай буде наш осуд про оригінальність тексту »Життеписів Василян«. Оригінальні вони під оглядом змісту і провідної думки, оригінальні як праця, що бере свій початок у монастирській келії, оригінальні багатством зібраного в них матеріалу. Не без підстави можна припускати, що переданий матеріал опирається на безпосередних поміченнях і на особистих споминах, деколи знов на достовірних інформаціях або на виписках із монастирських хронік та поминальників. І в тім значінню, кожний життєпис стає жерелом оригінальних вісток. Але коли під оригінальністю розуміти справжній, перший виріб, так слід зазначити, що в перемиськім рукописови »Життеписів«, сего оригінального виробу не маємо. Без сумніву, не маємо в нім оригінальної праці автора, Олешевського чи котрого иншого, з якої »Життеписи« переписані, не маємо теж і оригіналу по Олешевськім доповненого, бо сей, правдоподібно, становив цілість із первісною працею, але навіть не маємо в нім оригіналу, виготовленого Кишкою. Найкрасше булоб порівнати якийнебудь автограф сего останнього з письмом рукопису, але се в нинішних обставинах — виключене². Та й ся перевірка му-

¹ Дещо з них надрукував »Археограф. Сборникъ« Х. Вильна 1874. 1 сл.

² Говорю про порівнянне якогонебудь автографу Кишки з письмом рукопису тому, що нема покищо ясных доказів на се, що *Acta manualia*, себто частина, яка попереджає в перемиськім збірнику »Життеписи«, є оригінальним виробом Кишки. Др Шараневич подає (гл. *Patryarchat wschodni*. 163. нотка ¹), що в архиві б. ц. к. Прокуратурії у Львові знаходиться акт із 4/V 1718 р., обіймаючий власноручну ревізію митр. Кишки брацьких рахунків. Сього року кустос архиву, Др Е. Бар-

слаб okazатися зайвою, якщо певною є річчу, що рукописний текст, писаний старанно одною рукою, сягає своїм змістом поза рік смерти Кишки. Однак мимо всієї таємничості і цілого ряду здогадів «Життєписи Василян» остаються цінним жерелом як для budouчого василянського історика, так і для кожного иншого дослідника XVII і XVIII ст. Нема двох думок, що їх виданнє принесе хосен і поміч.

Текст поданий vsюди докладно і – по змозі – слово в слово, за виїмком звичайних скорочень, котрі тут розв'язані. В нотках зазначувані лише бічні додатки і записи, а також місця з нечиткими словами, або їх здогадуване відчитаннє. З огляду на подібність многих черт і письменних знаків, таких слів, а навіть і імен та призвищ, находитьс'я доволі велика кількість. Се передусім знаки: t i l, v i r, v i n, 4 i 7, h. i k, h i b, P i F, f i r, r i n, u i n i t. п.

Вкінці, ще на отсім місци складаю окрему подяку Й.Е. Йосафатови Коциловському ЧСВВ., єпископови перемиському за услужність і гостинність при моїй праці над рукописом, а також Всв. о. пралатови Др Василеви Пинилі за випозиченнє збірника для відкопіювання «Життєписів».

(стор. 285) **P. Meletius Kopystenski** apprime eruditus magnam proavorum suorum traxit Genealogiam Instinctu Spiritus Divini vocatus ad ovile Chti ejurato Schismate Sacrae unionis evasit non modo assecla verum etiam strenuus propugnator et praedicator, orationem suam plane alatam reddebat, quae citius et certius penetraret caelos, creberrima illi gemma et eleemosynas iungebat. Multus praeterea in extruendis Caenobijs templisque fuit, ac monumentis Patrum, quae fere unica in mortali homine, Deus immortalia probat, cum maxime obaudiret peste aut gladio hostium interire, creatus iam fuit Coadiutor Eppatus Praemysliensis, verum irruptio Cosacorum in fugam eum vertit, ut relicta sui dignitate vel inter latibula vitae consuleret, saevientibus enim in Unionem Tyrannis primum sese subduxit, post generoso animo omnes catastas et lanienam forti excepit pectore, Unionis se assectorem esse nullatenus dissuasit, demum decretum accepit, qua lingua et manibus qua pedibus mutilaretur, concisus in frusta, sanguinis sui purpurâ splendidus sine pedibus ad Martyrum partes transivit, sine manibus palmam cepit, et vere induit eum pro Unione sui defensa Dominus vestimento salutis, et tanquam Sponsam decoravit corona.

P. Gerasimus Kulczycki submontanis ex oris oriundus Literis deditus ab ineunte¹ aetate non modo saeculo verum multo magis Religioni gloriosus evasit Philosophus, Praedicator vix alteri secundus, diu haesit adlatus Atha-

вінський заявив мені, що не тільки згаданий акт, але й всі інші, якими колись покористовувався Др Шараневич, не були звернені до архиву. Добрянський в своїй «Ист. єпископовъ» говорить теж про автографи Кишки, які переховуютьс'я в перемиській кап. бібліотеці, але й тут годі їх відшукати. Нац. Музей у Львові має антимінс Кишки, з його підписом, та з него не можна багато заключати.

¹ На боці тою самою рукою, хоч письмом уже полинялим, дописано: Laureatus Martyr

nasij Eppi Premysliensis, multorum eius laborum et calamitatum comparticeps, Amor aeternae vitae, et spiritualis Studium Sapientiae, quemadmodum in summa cordis ipsius constituta arce praecelluerunt, quatenus dum fragilem hanc vitam cum sua sapientia despexit, repleti Divino Spiritu qui ad aeternam se provocaret gloriam felici vicissitudine mercatus. Studuit humilitati vacare, quam Christus docuit Verbo et Exemplo, inhijavit obedientiae explendae quam Patri suo exhibuit et Matri Dnus, didicit virtutes caeteras, ut vitae salutaris lumen in se valeret possidere, Christum sequutus Christum imitatus, ut ad ipsum perveniret. Indixit non semel bella peccatis, conflictum vitijis nunciavit non raro, securus de victoria quia nec arma caelestia hostes potuerunt superare in eo terreni, nec Divino Regi adversa contraire mundana, neque vigilantem et sobrium Diabolus pertubare suis incantationibus et tentationibus valuit: ideoque igne Christi captus et inflammatus talis evasit, quasi solus super terram habitans, adeo nihil ei curae fuit, vana gloria et objecta ignominia, Fugit noxias voluptates, inimica gaudia, et desideria subito peritura, nullus enim fructus eorum indesinenter cupiendorum, quae probe novit, si ipsae non desinant deserenda esse, ideoque amorem rerum desinentium ad incorruptibilia transtulit, et ad sublimia vocatus animus caelestibus delectatus. Hoc Spiritu actus et motus Cosacorum incurrit manus, a quibus male audijt de Unionis nomine, cuique se assertorem et defensorem ubi declaravit, vibravit mucronem unus illorum in pectus Gerasimi, et impositis vulneribus caput etiam amputavit. Pro capite visibili defendendo, caput suum Deo et Ecclesiae obtulit. Cuius etiam meminit D^s Jacobus Susza in vita B. Josaphat. Editionis Romanae Mirac: 85 fol: 127. Hic ad invocationem Nominis Josaphat cum apud signi¹ Matrona schismatica incarcereretur causa Unionis, ubi non graves solum afflictiones, verum vitam quoque suam praemonitus mortis deflebat, sed eius Martyris nempe gratia non modo liberatus ab ergastulo, Petricoviae, verum promovente causam Krupeccio, ad turris sessionem Matrona aliasque graves poenas in Lublinensi Tribunali inducta, a quibus liberatio ad 30 millia scutorum ipsi constitit, et ille desperatus de suis hostibus triumphavit.

P. Paulinus Dembski gloriosus Fidei propagator varijs in partibus Mundi maxime SS. Sedis Aplicae Missionarius in Serbiam et Bolgariam ad Patriarcham (ср. 286) in Pech anno 1648 Missus, primum in urbe Catarensi in confinibus Serbiae Sex annis studia litteraria practicanda caeteris explanavit, magno confluxu Nobilium filiorum exercitio Studiorum ex mandato S. Congregationis de propaganda fide, frequenter hospitio et amicali familiaritate exceptus fuit a Patriarcha illius loci, schismatis pro tunc tenacis-

¹ Може: insigni

simo, verum Deo prosperante ad meliorem sapiendi frugem induxit, Etenim convocata Dioecesana Synodo, autoritate sibi pervia Episcoporum illius Regionis, utpote cui subsunt Archiepiscopi 12 Episcopi 41. Abbates 30. Monachorum ad 14. millia, Legationem instituit ad Alexandrum VII praestandae obedientiae S. Sedi Apostolicae per Paisium Episcopum suo et totius Regni nomine, ast interventus a Turcis Legatus crudeliter in via trucidatur, Denuo concordibus animis et votis electus ad idem munus exequendum cum ipso P. Paulino Maximus Archimandrita Monasterij Patriarchalis, magnis favoribus a S: Sede prosecuti speciatim P. Paulinus, cui benedictione impertita in easdem plagas confirmandarum in sancto proposito animarum causa remissus, dum huic invigilat labori, Apostolicam obeundo vitam, morbo correptus cum summo gentis dolore aliam migravit ad vitam circa A 1656.

P. Laurentius Kossowicki Juventa plena virtutibus praelusit reliquae vitae pie instituendae, post hanc a Musis transijt ad Monachos, ubi probationem et professionem laudabiliter exegit, mox Doctor Sanctioris vitae, utpote Theologiae Summus Doctor ac Haebraicae linguae peritissimus, nusquam in eo voluntarie flamina libidinis aestuavit, non turpis cogitatio pulchram animae eius coram Deo speciem faedavit. Non terrenae facultatis abundantia in tumorem erexit, non tenacitas misericordiae viscera pauperibus clausit, vigit in eo angelica perpetua castimonia, ad caelestia regna continuo suspiravit, voluntatem Dei in omnibus suae resignando exequi nixus, imitatus Angelos super terram adversus tentationes pro pietate conflixit, et quia caelestis militiae sacramenta servavit, certe in castris triumphalibus Regis aeterni victoria coronatus, injuriarum et nonnunquam calumniarum tolerandarum patientissimus, etenim si quando animus suus acceptae injuriae dolore exarserit, Christum Chtique vulnera in mentem revocabat, quantulaque pars haec sit eorum ponderans, quae Dominus suus perpressus est, qua ratione animi dolorem velut aspersa aqua extinguebat. In diuturna infirmitate magnam exercebat patientiam, cui etiam salutaribus munitus medijs mortuus est Novogrodeci, quieturū ad Judicium novissimum Domini Anno

P. Nicanor Kotarski Archimandrita Polocensis, non est passus eodem nexu Contubernij concatenare Martem et vitae innocentiam, etenim inter heroes Patriae pro eiusdem integritate diu cum hostibus varijs certaminibus luctando, telo lethaliter ex arcu sauciatus aliam conscendit orchestram Deo propriaeque saluti militare, utque eius servitio vacaret, vacationem a militia civili sibi impetravit, ut suae spirituali vocationi satisfaceret, Probe instructus religiosi moribus et disciplinis multo tempore mansit ad latus Antonij Sielawa Metropolitanani, a quo virtutum prodromo etiam Abbatiae Polocensis capessivit fastigium, etenim in eo tenuit sobriam religiosi virtuti-

bus vitam, fuit ei ex praescripto Cypriani lectio, nempe crebrius orationi pijsque invigilaret exercitijs, lectioni spiritualium librorum studeret, cum Deo per actus contemplationis colloqueretur, cuius praeceptis salutaribus disponebatur, ac ad recte agendum in- (стоп. 287) stituebatur, ita plausibiliter certavit adversus insultus hostium internorum, ut coronari dignus haberetur, qui mundum abjecit promiscuentem, inimicum irrisit tentantem, non raro de se ipso ac passionibus triumphavit crucifigens concupiscentiam prurientem. Emeritus itaque Pater plenus dierum et laudis indubitatae apud posteros, omnibus munitus Sacramentis, Polociae vitam commutavit cum morte ibidemque humatus quiescit.

P. Gervasius Hostłowski Hegumenus Mohiloviensis, et vita et probitatibus pollens ipsa vitae junioris rudimenta in Musarum familiaritate egit, quibus propitijs magnam sapientiae laudem sibi comparavit, pertaesus mundi fallaciarum ab illis in adyta sanctioris Sapientiae sese penetravit, sustinuitque inter Tyrones Christi repuerascere grandis gloriae et Litterarum Alumnus. Emisit professionem Bitenij 1615 probisque eam confirmavit virtutum actibus, quandoquidem contra blandimenta mortifera luctatus pie et gloriosae¹, sciens in eo luctamine quotidiana Martyria Christianis multo magis Religiosis deesse non posse, habuit cor ardens in via Domini, et inter ignes saeculi Divino igne munitum, sicut illi in camino Babilonico luvenes inter sibilantes impetu flammam roravit et hymnum gloriae Domino decantavit. Multum laboris sustinuit inter schismaticos Mohiloviae, cuius studium ac Apostolicam vitam non ferens dissidentium contumacia, quodvis ei intentare nefas haud intermisit, at ille superior omni nisu evasit, donec Moschovitica potentia eundem Mohiloviã et praesidentia propulsaret, sic iam exul ne in Lithuania quidem pacis et quietis obortus securitatem, cum Cosacorum tyrannis ubivis late Patriam depopularetur, ipse cum caeteris Patribus fugae laboribus et angoribus consumptus praevis nihilominus salutaribus antidotis, huic vale dedit mundo magnis accensendus Confessoribus.

Pr. Sylvester Matuja utroque Parente haereseos lue Calvinii laborante progenitus, idem dogma contrarium veritati sectatus est, idque tenacissime, fugiebat orthodoxorum commercium, aversum animum adversum illos praeseferebat, nec sociis², ac flagiciosissimum quidpiam Ecclesiae Sanctae Romanae fautores abhorrebat. Unde ejusdem voti et studij sectatus Patronos, quos inter Principem locum tenuit Dux Słucensis Radziwił, quem apud Catechistam in Aula egit, Sylvester, verum operante Spiritu S, ubi se in Patris Jerothei Cis insinuaverit familiaritatem et probe instructus fuerit in articu-

¹ Може: gloriose

² Мабуць: sectas

lis Fidei, extemplo ejurata perfidia Calviniana, veram amplexatus est fidem, resignavit mundo, spei et Ducalibus respectibus, Bitenense ad Prem Symeonem perrexit ad Eremitorium, ubi peramanter exceptus, Sacrumque colobium indutus, in numero servorum Jesu Christi trophaeum probationis et perfectionis erexit, sed versante humanum animum vicissitudine, seu verius permittente Divina ordinatione non completo integre probationis anno, Lot uxoris mutatus est levitatem, pristinam resumpsit formam, saecularem repetijt licentiam, animum despondit in religiosa observantia, hunc suae voluntati tradens Praeses, prophetiae oraculo asseveravit Sylvestrum iterum repetiturum Bitenium sed malo et damno suo edoctum, surdo canebatur fabula, sed sensit doloris ac plagarum gravitatem, etenim saeculi irretitus occasionibus cum aemulum digladiatorem ad nutum haberet, cicatrice etiam ab eodem enormi signatus exstitit, unde refricans sibi Patris et monitoris oraculum ubi primum convaluit, secundario Bitenium repedavit, novamque exorsus rite vivendi et proficiendi methodum, laudabiliter Religiosum consummavit institutum, Donum speciale habuit ac facilitatem verbum Dei praedicandi, tanta cum facilitate, ut communiter contritus auditor recederet, et haereticus a sua contumacia respisceret. (срор. 288) Proinde adversarij hospitantem subdole in certo loco adorti, ubi dormiturentem ferire adorsi fuerint, erectis violenter ad corulam postibus ipsum fustibus ceciderunt pugnis quassarunt, plagisque impositis letalibus sibi fuga consuluerunt, Zyrovicijs petijt Bitenium tussitans ibique inter actus suspiriorum ad Jesum Mariam et SS. Patronos ad novissimum quadrantem vitae laudes Deo decantando et conscientiam expiando illis immortalus est verbis Vivo ego iam non ego vivit vero in me Christus, Anno salutis humanae reparatae 1. 6. 5. 6. Nonis Martij.

P. Demetrius Bondarowicz vel Bunarewicz, Spem Parentum elusit, Christi factus assecla, magnis quae semper edebat praelijs cum hostibus humanis egregius sui victor evasit, nam Caelorum ope suaque virtute satis armatus multos dare victas manus Christo persuasit, utpote quem affabilitas, modestia sanctimonia intus latens comitabantur, refraenare passiones suas virtutum collegiatarum vigore probe novit, qui iracundiae provocatam bilem vincere studuit lenitate, furorem extinguere mansuetudine, malitiam bonitate palpare, saevitiem pietate prosternere, impatientiam patientia punire, contentiones superare injuriarum acceptatione, superbiam humilitate prosternere, his etenim armis vitiosae vinciuntur passiones. Specialis cultor fuit BB V. Mariae atque S Barbarae, quam cuiusvis diei Patronam habere proposuit. Bitenium itaque adscitus novissimae quasi praescius vitae suae diei, in Evangelium incidens pro Dominica Bacchanaliorum secundum ordinem Orientalis Ecclesiae de Extremo Dei Judicio Verbum Dei commentatus est, de profundo pectore detonabat supplicando Sancti Ephrem monitum, Vae hominibus in-

justis, vae impudentibus, vae delicias et voluptates sectantibus, vae superbis, in ipso enim mortis articulo et angustijs inferni suo periculo discent Dei timore nihil esse praestantius. Mortis certo occurrurae memoriam refricabat. Iustorum mortem ut praesentis esse exitum vitae demonstrans, sic introitum melioris. Bonam esse mortem, si peccato moreremur et iustitiae viveremus, praesentem mortem necesse esse ut praecurrat, quatenus assequeretur illa secunda, quousque vivere nobis permissum in carne, moriendum mundo, ut post mortem carnis vivere incipiamus Deo. Similibus exhortationibus percellens auditorem sibi plane instare mortem praedixit, unde conscientiam clavibus paenitentiae subdidit, et occidente sole ipsemet obdormivit pleuritide cor praeoccupante A 1656. 14-to Kalendas Aprilis.

Pr Iustinus Obrycki Religiosae disciplinae observantissimus, virtutum cultor religiosus a primitivo in Ordine Exercitio simplicitati deditus obedientiae filius amantissimus, Minsci longam retexit moram invigilando promovendo Cultui Divino, intentus bono Ordini et profectui in bene vivendo, nihil ei grave videri potuit, qui semper mente et animo remoto a saeculi cupidijis tractavit non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, nihil concupiscere valuit in saeculo nequam, cuius oculus semper videre anhelavit bona Domini in terra viventium, ideoque animum non irretiebat saecularibus desiderijs, aspiravit continuo ad Thaumaturgam Virginem Zyrovicijs claram, tametsi etiam Minsci Eius honori promovendo dederet se, unde meruit etiam Zyrovicijs in sacro loco quiescere, venit enim Minsco cum P. Constantino Witopolski Superiore suo devotionis causa Zyrovicios, et mox morbum contraxit letalem, ubi peracta sacra Liturgia triduo continuo deficere coepit, et intra tempus unius septimanae voto potitus est, ut in ibi quiesceret, corpore, quo anhelabat corde et animo, qui Mariae nominis et honoris amans vixit, non sine Maria volo ex eius Sacro loco quem a tot saeculis elegit et miraculis decorat vitae clauderet Epilogum Marianus. A 1656.

(ст. 289) **Pr Dionysius Chmielnicki** Chto et Religioni dedit Nomen auspicatus a virtute et pietate, quae ipsi ad ineundae melioris vitae extitère minerval Schlavonismi peritissimus non item Latinitatis, ideoque abstractus a gravioribus negotiorum curis Christi exemplo Christiani et Religiosi nomen praeseferens vixit, petijtque ut actu suo nomen et exemplum sanctificetur et honoretur in se, verus pudicitiae amator, qui Sanctorum Patrum concupivit sortiri consortium, ab immunditiae et turpitudinis cogitatu pectus emundavit, quia iustis et rectis, simplicibus et continentibus viris associari exambivit. Profecta venerandus Senetio in aetate Sanctimonialibus Pinski fundatis a D. Gregorio Tryzna ex Ordine S. Patris Basilii M. factus a Confessionibus cum aedificatione saecularium, Spiritualium vero emolumento. Zyrovicijs quoque multa bona operatus est, agens Praefectum Chori, invi-

gilando bono Ordini et laudibus Deo debite personandis. Vilnae itidem Vicarij Munus obijt magno Fidelium decore et fructu, Sanctimonialium ibidem Ordinis Nostri spiritualis Pater creatus. Demum Minsci eidem applicatus operi Deo et religiosis actibus intentus plenus dierum, laborum, virtutum, et meritorum quievit in Domino aggregatus ad Patres Novissimum Praestolatur Tribunal. A^o. 16:

Pr. Hilarion Bandzik Magnus Tutelariis suis in virtutum profectu aemulator, ut pote qui nec dum aetate adultus multum quidem in litterario ludo, plus nihilominus Bitenij ac alijs in locis in Religiosa profecit Schola, Caelesti etenim Philosophia imbutus, ipse mox Magister Sanctioris Sapientiae, fidei orthodoxae dogmata multos, multos¹ etiam mundi contemptum affabilitate, gratiositate, virtutum specimine, Sanctitatis opinione, edocuit. Magnarum vir qualitatum, saepe deditus fuit contemplationi, cum mundus ipsi arrideret, carnis sanitas ferveret, prosperitas sive² terrena demulceret, ille secutura post haec mente recogitabat, imo cuncta mundi appetibilia, quemadmodum ludificatoriae illusionis somnium deputabat. Suprasli vitam abstractam a saeculi perplexitatibus contemplationi vacans biennium exegit, Demum Vilnam repetans mortem oppetijt glorioso Justorum fato A^o 1651.

Pr Eugenius Kaminski Insignis vir virtute et doctrina, de Religione et Zyrowicensi loco meritissimus, natales ille Domi nobiles foris amplius nobilitavit, delectus Musarum alumnus, studiorum ac litterarum peritia laudabilis, idiomatum plurium e diversis regionibus gnarus, quem lubilavit Astraea dignis suo nomine honorandum praeconijs, hic Minsci publica in Gymnasio Basiliano promulgavit studia, caeteros erudiens multos instituens, deinde apud Magnates Sacellarium³ egit uti apud D. Wiazewicz, Zyrovicijs notabili tempore laboravit ferventissime in excipiendis Fidelium Confessionibus, unaque Exorcistae officium ex mandato Superiorum cum felici fructu nec non consolatione Fidelium obivit. Lectioni Librorum Spiritualium continuo vacavit, multa utilia scripsit quae bonum concernebant Ordinem ac Religiosum institutum, charitatis Fraternalis in communitate observantissimus, quare in absentia Praesidis Zyroviciensis Nathanaelis Łozowicki pro tunc in Wołynia demorantis, a communitate concordibus votis Vicarius creatus optime suum administravit officium, duravitque in eodem etiam praesidentia devoluta ad Patrem Nicolaum Korsak. Perrexit interim Vilnam in negocijs conficiendis pro Coenobio Zyroviciensi sed ibi casuali fato finivit vitam, etenim hospitalitate serenus Patriaque Vilmensis D. Migura cum transmeare in votis haberet ad monasterium, ex improvise foci

¹ В тексті повторено: multos

² Нечитке слівце.

irruit in foramen, quo lapsu multa membrorum confregit ossa, postque quatuor dies dolorum aerumnis exesus a P. Milenkiewicz optime dispositus in osculo et amplexu Crucifixi solvit nodum vitae ibidem in criptis Patrum tumulatus A^o 1655. septimo Idus Martij magno maerore Fratrum praesertim Zyroviciensium, cuius amore magna Eleemosyna a Benefactoribus conferebatur illi loco. requiescat in pace.

(ст. 290) **P. Antonius Zawadzki** submontanus, vitam ei dedit Podguria, Podlachia fidem sanam ut abnegata pertinacia Schismatis, verus Unionis evaderet assertor, hic iuventa etiam omnibus ornamentis cultissimus adolescens, facile in numerum Servorum Dei cooptari potuit, uti et factus est Ordinis Basiliani filius, Summi Dei Mysta, virtutum amator, observantiae Religiosae rigorosus author, sic cum innocentiae ac reliquarum virtutum choro vivit, vitae austeritate quemadmodum munimento quodam obsignat, totos dies nonnunquam jejunos egit, satis sacrarum litterarum lectione patus, et caelorumque delicijs potus, Praedicatoris nonnunquam munus obivit Apostolica institutione. tametsi artes liberales mediocriter caluisset, varijs in Monasterijs religiose ac exemplariter vixit, verum in Caenobio Chelmensi post multos sudores et gloriosa vitae probatae certamina, post ultimam sui dispositionem vivere desijt. Anno Dni.

Pr. Symeon Jackiewicz Lithuanus Vilnae in Urbe Metropolitana Totius Ducatus prognatus, magnis ut luventutis sic adolescentis ac maturitatis aevum decoravit virtutibus ut opinionem sanctitatis, et aestimationem honoris nancisceretur, primum Praepositus fuit Monasterij Vilmensis, deinde creatus Vicarius Bitenensis, adiumento Pri lerotheo Cis Superiori protunc illius loci, simulque Magistrum Novitiorum egit, satis decedente lerotheo Praeses Bitenij omnium voto inauguratus, ubi tantum in Spiritu profecit, ut magnam suae sanctimoniae ubivis vendicaret opinionem, quam propter Leo-Casimirus Sapieha Procancellarius M. D: Litt: tenerrimo P. Symeonem prosequabatur affectu, devinciebatque in Eius Nomen Serenissimum Vladislaum IV. qui superstite adhuc Antonio Sielawa Metropolitano, verum valetudinario, culmen primae in Russiae dignitatis ultro offerre dignatus, sigillatumque Privilegium insignibus utriusque signaturae delegavit, ast ille minime eum exambiens honorem intra se humiliatus et religioso cubaculo contentus de Regio favore Metropolitanum certioravit, ipsumque Privilegium manibus Pastoris ingessit, unde invidia malorum et adulatorum male de se audire necessum habuit, multaue scommata et obrectationes a collateralij Metro-politani innocue perpressus. Succedente post fata Vladislai Regis Cosacorum perduelli rebellione, et omnes late patentes Regni Provincias debacchante, qua Novicios quosdam cum P. Bartholomaeo Pruszkowski Supraslium quosdam cum P. Theodoro Chocianowski Vilnam expedit, ipse adlatus Procan-

cellarij Slonimensi in propugnaculo haesit, ubi oratione sua et pijs interpellationibus Filiolum Dni Brzozowski Praefecti Slonimensis iam agonizantem vitae pene restituit, ipsumque Dnum Procancellarium non longe posthac, extremis laborantem Rozanae demorantem e periculo mortis ut ipsimet praesumebant, vindicavit, ad instantiam enim et consilium Dni Emmanuelis Brzostowski Consors aegroti ut primum Schedam Bithenium direxit, illa ipsa hora qua currum conscendere Pr Symeon notavit aeger Rozanae convalescere caepit, ita ut accelerantem ad aulam Procancellarius debilitate tametsi lassus exceperit in occursu, addens Eius precibus post Deum sibi redditam esse valetudinem, sed ille rubore suffusus, indignum se tanti honoris praedicabat. Post fata Pris Alexij Dubowicz deferebatur Archimandria Vilnensis, ast ille omni nisu refragatus est; inquiens malle se mori quam ad aliquam dignitatem promoveri, Interea accingens se itineri Vilnam die Lunae esu piscium quorum tantum usum retinuit stomachum deterioravit, nec pharmacum ei profuit, cum tertia die febris aestuare magis ac magis caepit, unde sabbato conscientiam expiavit generali confessione congregatos PP. et FF. ad mutuam charitatem animavit, et cum tardaret nonnihil P. Theodorus cum Viatico ingemuit dicens: Cur me Pater tantopere detinuisti mox de strato prosiliens tametsi viribus destitueretur, subuculam amicivit, et positus humi (ср. 291) poplitibus etiam contradicente spirituali Pre, sacram exomologesim suscepit, moxque olorem imitatque facta adoratione D. Deo cum gratiarum actione occinuit Nunc dimittis servum Tuum Dne in pace: quos inter actus flectens etiam exspiravit. Eius audita morte Equestris Ordinis Nobilitas confestim confluit, eiusque reculas reliquiarum more secum asportavit conudavit grex inopum deflentium suum statum de orbo Patre, quem inter faemella senio nota sed artubus contracta, contactu mox vestium P. Symeonis erecta extitit. Invaluit quoque siccitas super terram eodem tempore, ad eiusque exuvias orantes plurimi pluviam expetiverunt, RP. Florianus ¹ Ords S. Francisci de observantia Slonimi degens eadem hora qua obiit, vidit eius animam ferri per aera, idque ipsum Patribus propalavit. Unus item Fratrum cum Pre Francisco Czarnolucki pro Exequijs adventavit habens manum aridam contactu similiter feretri sanam recepit, a Moschis et Cosacis certum est dum Ecclesiam Zyroviciensem expilassent igneque deturpassent, idem quoque attentarunt Bitenio, sed portento et visione grandi repulsam passi, etenim venerandus cantie senecis obvius ijs factus futuram omnium interminavit necem, ni extemplo Bithenium intactum sinerent, cuius se Superiorem declaravit. territi ad suos redierunt nullo illato damno loco. Septimo post vita terminatum exitum P. Benedictus Terlecki exuvias de Monumento

¹ В ркп. припущене назвисько.

tollere mandavit, et incorruptam absque omni faetore repertum est. Caetera fusius per me explanata videri possunt et legi in Epitome vitae Eiusdem viri, quod Zyrovicijs et Bitenijs extat manuscriptum. Vitam clausit novissimo agone ¹ 1653 Ipsa Dominica in Albis incidente prodie 4. Kalendas Mai.

• **Pr. Josephus Grodzicki** Archdrta Polocensis. Nobiles sane Lunas in Ducatu Mosoviae sortitus, Parente Magni nominis Vexillifero prognatus, nobilior factus Chti nomine pauper castus, et obediens evasit, utpote quem Progenitorum Cerae avocare valuerint a perfectionis tramite, nec lenocinia carnis aut spes futurorum honorum impedire, praefixam intentionem executione votorum consignavit, In Musarum sinu, quarum a uxore illectus Braunsbergam, demum Vilnensem ad Alumnatum petijt, non profanam modo, sed et sanctiorem sapientiam imbibit, ut perfectionis magister et Doctor Litterarum iamtum audiret. Unde Praedicator Verbi Dmini Vilnae primum praeficitur, quia dono Ecclesiastae dignissimi ac utilissimi gaudebat, dein et Praeses eiusdem Coenobij SS. Trinitatis ubi optime sibi delegatum munus exercuit cum omnium fidelium aedificatione suorum vero amore et honore, Hinc Zyrovicijs Paenitentiarjum egit tanta cum gloria et emolumento ut a Dno Gabriele Kolęda Archieppo protunc Polocensi, Archimandria Hlebo Borysoviensi esset potitus, quam optime administrando, indiesque in virtutum stadio proficiendo, plenus dierum virtutum et meritorum Polociae exoluit tributum mortalitatis Anno Salutis Dnae 1648. mens

¹ Нечитке слово. Мабуть: duro або міро.

(Дальше буде)

III. MISCELLANEA

Письмо з Ватикану до Протоігумена ОО. Василян

З НАГОДИ ювілейного, свят-Йосафатівського року, вислав Протоігумен Чина св. Василя Вел., о. Анастазій Калиш, відповідну адресу до св. Вітця, папи Пія XI. На неї наспіла з папського Секретаріату Стану відповідь, яку в дослівнім відписі подаємо на отсім місци.

N-ro 37056.

Dal Vaticano, 13 Decembris 1924.

Revme Pater,

Ex officiosis litteris a te die XIII huius mensis datis libenti sane animo didicit Beatissimus Pater vos, per annum qui jam ad finem vergit centenariam commemorationem Sancti Josaphat peculiaribus amoris significationibus ac publicis ad Deum precibus celebravisse. Idque jure meritoque, cum Sanctum illum Martyrem ac catholicae unitatis assertorem invictum quasi alterum fundatorem studiosa vos veneratione colatis eiusque frui patrocinio in Religiosam familiam vestram semper consueveritis. Quod autem scribis vos ex Sancti Josaphat centenaria celebratione novum incitamentum sumere ad eius salutaria exempla enixe perseguenda, praesertim quoad studiosam eius voluntatem in Jesu Christi Vicarium et in catholicae Religionis unitatem, id propositum vestrum Augustus Pontifex et magnopere dilaudat et ut Deus amplissimis suis muneribus confirmet ac fecundet vobiscum precatur. Quorum caelestium donorum pignus ac peculiaris benevolentiae Suae testem Apostolicam Benedictionem cum tibi tum singulis istius Ordinis sodalibus peramanter impertit.

Ego vero, haec tibi referens, ea qua par est observantia me libenter profiteor Tibi, Addictissimum *P. C. Gasparri*.

Revmo Patri

P. Anastasio Kalys

Ord. S. Basilii Moderatori

Provinciali

Leopolim.

Довкола намогильного каменя Ів. Федорова

У ВИПУСКУ «Старої України» (Львів, 1924, ч. II—V), присвяченим пам'яті першого українського друкаря Ів. Федорова, з приводу 350-тих роковин появи надрукованого ним у Львові «Апостола», читаємо в кількох статтях (дд. Ів. Огієнка, Ів. Кревецького, Б. Михайловича, Гр. Галабурди) важкі докори василіянському монастиреви св. Онуфрія у Львові, будьтоби він умисне допустив до знищення намогильного каменя Федорова.

«Коли касовано кладовище при св.-Онуфрійській церкві, — пише д. Огієнко — не звернули належної уваги на пам'ять великого мужа, не зазначили його дорогої могили; взяли лише намогильну плиту, — з неї мож було мати бодай якусь користь, і нею вистелили підлогу в св.-Онуфрійській церкві. І люде брудними чобітьми мало що не вік доптали пам'ять фундатора постійного українського друкарства.. А року 1883-ого робили асфальтову підлогу в цій церкві і, як офіційно засвідчив ігумен, Хведоровичева плита розсипалася на кусочки, коли її ломом ударив темний робітник. (Єсть проте чутка, ніби плиту Хведоровича переховано в Онуфрійській монастирі. Може недалека будучність вияснить нам цю загадку.)»

Докір, зроблений д. Огієнком, повтарається й іншими, а всі вони спираються на таких же докорах, пущених в обіг против монахів св.-Онуфрейського монастиря вже в 30-ті роковини першого львівського друку Федорова, в 1883 р., а повторених 1884 р. в польській брошурі про Федорова і в петербурській «Русс. Старині» С. Пташицьким, котрий писав: «Тільки випадкови, тільки економії монастирської братії наш час завдячував деяку пам'ять про старого друкаря. Після знесення цвинтаря монастир ужив надгробних каменів на виложенне підлоги і на внутрішню обкладку стін церкви».

Пташицький писав так, покладаючись на твердження таких тогочасних поваг, як о. Ант. Петрушевич, Вен. Площанський та їм подібні.

Не наша задача просліджувати долю намогильного каменя Федорова після 1883 р. Вона повинна бути ще вияснена. Та припускаючи найгірше, а саме, що той камінь при ремонті церкви в 1883 р. під келепом робітника зістав ушкоджений, трудно булоб винувати в тім безоглядно монахів св.-Онуфрейського монастиря, бо навіть в недостатчі обережності з їх сторони не можнаби бачити аж злої волі, чи варварства. Найновіші зізнання про долю історичного каменя, зложені сього року д. Ів. Кревецькому в Кристинополи о. ігуменом Мелетієм Лончиною,

спираються на заявах пок. о. д-ра Кліма Сарницького, а він не все висловлювався в тій справі однаково ясно. Найважливіше булоб тепер роздобути протокол його зізнань, зложених 9. жовтня 1883 р. перед делегатами львівського Коґ-а literack-ого, що мали оборонити львівських Поляків, на котрих рівнож звалювано вину знищення української історичної пам'ятки. З протоколу може вичиталосьби, чи о. д-р Сарницький тільки Поляків обороняв перед неслухними докорами, чи може, їх обороняючи, відсував ті докори й від монастирської братії та вісток про знищення пам'ятки взагалі не потверджував. Важний протокол його зізнань повинен знайтися ще в архіві львівського Коґ-а literack-ого. Колиб не знайшовся, то зміст його буде переказаний в протоколі загальних зборів Коґ-а lit. з дня 10. жовтня 1884 р., на котрих зложено звіт із чинностей делегованих до прослідження долі каменя Федорова. Про той звіт у Przewodnik-у bibliograficzn-ім (Краків, 1884, ч. 12, стор. 227) читається-таке: »З важніших справ порушено справу ювілею першого руського друкаря у Львові, Івана Федорова і відперто при тій нагоді заміти деяких органів російської преси, які закидали польській суспільности, що умисно ненависною рукою знищила намогильний камінь Федорова, котрий знаходився в церкві св. Онуфрія у Львові; Коґо literackie вияснило ту справу як слід, відбираючи відповідну протоколярну заяву від ігумена монастиря св. Онуфрія, о. д-ра Сарницького, котрий виказав цілу безосновність згаданих замітів«.

Полишаючи все непрояснене до прослідження кому іншому, ми займімся справді тяжким докором, що братія св.-Онуфрейського монастиря до 1883 р. поневіряла дорогу пам'ятку, бо, мовляв, тільки економію, тільки користь маючи на тямці, взяла її з цвинтаря на підлогу в церкві...

Чи дійсно тільки економія й користь були для монахів спонуками до перенесення намогильного каменя Федорова з цвинтаря до притвора церкви? На таке питання архівний матеріал, яким розпоряжаємось, посилає нам відповісти: ні!

Рішенням віденської Надворної Канцелярії з дня 5. марта 1812, ч. 2665 зобов'язано галицьке краєве правительство подбати, щоб усякі предмети археологічної вартости були старанно зберігані, як що не далисьби їх переслати до збереження самому правительству. Се й було подане до публичної відомости оповісткою галицького краєвого правительства з дня 12. квітня 1812, ч. 13015. Колиж спостережено, що розпорядок не виконується вповні точно, поновлено його другим рішенням віденської Надворної Канцелярії з дня 30. липня 1828, ч. 17405, котре галицьке краєве правительство оповістило письмом з дня 16. вересня 1828, ч. 57481. До наглядю над виконанням того розпорядку були

покликані в сферах духовенства дієцезальні Консисторії. Вони мали візвати підчинене собі духовенство безпроволочно доносити урядови про всяку старовину з обсягу нумізматики й археології, відсилати її, або, як що се були б написи на більших каменях, вмуровувати їх у найблизших церквах так, щоб написів не змівав дощ, падаючи з криші. »Такі старинности — сказано в розпорядкови — мають бути поручені надзорови пароха, котрий повинен пильнувати, щоб їх не захляпано випадково вапном«. А що правительством мала бути видана книга п. н. »Corpus antiquarum inscriptionum imperii austriaci«, то поручено духовенству надсилати урядови вірні копії старинних написів постійно найпізнійше до кінця року.

Такий був розпорядок правительства. Його подали до відома духовенству обі гр. кат. Консисторії в Галичині окремими письмами. Припадково знайдене мною в 1913 р. таке письмо перемиської Консисторії до балигородського деканату, з датою 16. жовтня 1828, ч. 1726, друкуємо в »Додатках« під ч. І-им. (Оригінал передаєм до архива св.-Онуфрейського монастиря у Львові.)

Отож не монастирська економія ані користь спонукали монахів св.-Онуфрейського монастиря до забрання намогильного каменя Федорова з цвинтаря і вмуровання його в підлогу притвора, але правительственный розпорядок. Виконано його між роками 1812—1828 зовсім незалежно від касовання цвинтаря. Тодіж відрисував його згідно з порученням правительства о. Модест Гриневецький ЧСВВ., може й ранше ніж у 1817 р., коли то звертався до нього за таким рисунком Й. Лелевель. І не доптано майже ціле століття історичної пам'ятки брудними чобітьми у притворі церкви, бо була вона під бічною стіною притвора закрита лавочками, як засвідчує о. Петрушевич (Иванъ Федоровъ, рускій первопечатникъ, Львів 1883, ст. 25).

Між монахами св.-Онуфрейського монастиря були з давного часу одиниці вповні свідомі обов'язку зберігати з пієтизмом такі пам'ятки, як камінь Федорова, й пильнувати, щоб напис на нім не затерся. Такою одиницею по о. Гриневецьким був учений і один з перших галицьких археологів о. В. Компаневич, в роках 1822—1842 прокуратор ЧСВВ. Він вже в 1810 р. інтересувався археологічними розкопками в Підгірцях на Пліснеську (гл. його статтю »Wiadomość o Podhorcach i klasztorze bazylianskim« в Lwowianin-i, Львів 1838, ст. 27), в 1832 р. на просьбу львівського магістрату давав вясненне старинних написів, ритих у камені на львівській ратуші (в бруліоні се вясненне дісталось нам в 1907 р. від пок. консерватора проф. П. Скобельського), в 1834 полемізував з о. Вен. Левицьким з приводу напису на старім святоюрським дзвоні (Czasopism

Księgozb. im. Ossolińskich, Львів 1834), а рівночасно пошукував гробу кн. Льва в окресности св.-Онуфрейського монастиря (гл. його статтю »Cerkiew ś. Onufrego Pustelnika i monaster x. x. Bazylianów« в Lwowianin-i, Львів 1837, ст. 72.). Чи можливе подумати, щоб такий чоловік по-зволив поневіряти намогильний камінь першого українського друкаря, котрого епітафію сам друкував у Lwowianin-i?

Були й інші причини, що спонукували львівських Василян звертати бачну увагу на українську старовину й відноситися до неї з незвичайною на той час пошаною.

Мартин Півозцький, котрому о. Компаневич помагав перекладати на польську мову Зиморовичеву історію міста Львова (вид. 1835 р.), пише, що до о. Гриневецького вже 12. квітня 1804 р. звертався з Петербурга листовно проф. Вас. Кукольник з просьбою переслати йому для Карамзіна копію рукопису Зиморовича з василіянського архива, та що її висилано в Петербург разом з портретом кн. Льва. Се мусіло схлібляти монахам, мусіло будити в них неабияке почування гордості з посідання таких скарбів, на які вчений світ московської столиці звернув увагу. Се почування й застало їх подбати про можливо більшу збірку всякої старовини. Тим більше тоді, коли в дванайцять літ пізніше, той сам Кукольник звернувся до тогож о. Гриневецького листовно вдруге з поручення самого канцлера московського правительства гр. Румянцова за інформаціями про цілий ряд українських історично-археологічних пам'яток в Галичині. Лист Кукольника, давного друга львівських Василян, писаний з Петербурга дня 16. січня 1817 р., а збережений щасливо в архіві св.-Онуфрейського монастиря, представляється формальним квестіонарем в обсягу історії й археології.

Через Кукольника запитує запопадливий збирач історично-археологічних матеріалів до історії Русі, гр. Румянцов, про неоголошені пам'ятки галицьких бібліотек і архивів. Жадає їх спису, опису й пересилки на свій кошт у Петербург. Запитує: 1) про фундаційні грамоти, давані князями церквам, монастирям і стоваришенням; 2) про дипльоми шляхетства; 3) про надання привилеїв; 4) про даровизни; 5) про написи на будовах, іконах, дзвонах і т. п.; 6) про недруковані рукописи історичного змісту, старші й автентичні; 7) про ruthenica в друкованих книжках на латинській мові. Окремо радби дізнатись: 1) де поділися матеріали до історії Галичини, що їх не встиг видати з причини цензурної заборони Гоппе (він видав лиш перший том п. н. Aeltere und neuere Geschichte der Koenigreiche Galizien und Lodomerien, Відень 1792); 2) відки взялась і що значить назва »князь« уживана в Любичи, а може і в Стрийщині; 3) чи і де живе Створжинський, покликуваний в 1803 р.

ординатом гр. Замойським до опису його архива, в котрім Кукольникови доводилося бачити томи давних рукописів на українській мові; 4) чи не далосьби знайти що в архіві у львівських Бернардинів. Вкінці звертає увагу на монографії єпископій, міст і т. п. з відомостями придатними для історії української Галичини, — такі, як Ходикевича (він видав у Львові 1747 р. »Dissertationes historico-criticae de episcopatu Leopoliensi rit. gr.«) і Зиморовича, що мігби бути виданий з примітками о. Гриневецького. Заспокоює обави, що Зиморович може не все хвалить Українців. Жадати похвали від Вірменина й фанатика, яким не один він був, годі; тим більше в часах, коли доля України хилилась: »на rochyłe drzewo — пише Кукольник по польськи — i kozy skacza!« Наші одначе се стравлять; вони і в лайках чужинців шукають правди. Тому радби дістати копію Зиморовича (видко, 1804 р. в Петербурзі її не зроблено), але вірну. При описі грамот велить уважати, які в них печаті — привішені чи витискані; при описі рукописів — чи вони пергаменові, чи паперові, бо від того залежить оцінка їх віку. Гр. Румянцов готов не лиш покрити кошти копіювання й пересилки, але й свого копіста вислати, як що булоб треба. Виконанне поручень Кукольник кладе о. Гриневецькому на серце тим більше, що виробив йому в гр. Румянцова таку опінію, яку бажавби доказами підкріпити.

Цей лист Кукольника — надрукований нами в »Додатках« під ч. II-им — не лиш кидає новий сніп яркого світла на зносини галицьких Українців з Росією в першій половині XIX ст., зображені д-ром І. Свенціцьким (Обзоръ сношеній Карпатской Руси съ Россією, СПб. 1906), але й дає тим зносинам з погляду на наукові інтереси початок значно ранший, вартість без порівнання більшу, ніж се могло впливати з матеріялів опублікованих тим же д-ром Свенціцьким (Матеріялы по історіі возродженія Карпатской Руси, Львів 1905).

Наукові інтереси, що зблизили петербурський кружок учених до львівських Василян вже в 1804 р., а в 1817 р. взаїмні звязки їх тільки зміцнили, вони пізнійше зістали неначе освячені спільним пієтизмом обох сторін для памяти першого друкаря Московщини й України, пієтизмом для святої памятки по нім, якою став його намогильний камінь. Як до Мекки з її святим каменем потяглись до св.-Онуфрейського монастиря поклонитися порохам Федорова і його памятникови один за другим проїзжі представники російського ученого світа. Невідомо нам, чи почалось воно вже ранше, вже в 1810 р., коли то заглянув туди офіцер, письменник Броневський (Свенціцький: Матеріялы... ст. 11). Певне одначе, що Кеппен в 1822 р., Глаголев в 1823, а Погодін, Надеждин, Княжевич, Киреевський і кн. Крапоткін в 1835 р. своїм відвідуванням

св.-Онуфрейського монастиря у Львові задокументовують зріст культу Федорова й єдиної пам'ятки по нім (Свенціцький: *op. cit.*, ст. 11, 142). Тому культурі почали львівські Василіяни завдячувати не лиш плятонічну приязність російських учених для себе, але й обогачуванню своєї бібліотеки інтересними літературними й науковими книгами, які стали предметом атракції для галицького ученого світа, українського й польського. »Маю честь — пише до о. Компаневича 12. жовтня 1837 р. Погодин — передати в бібліотеку Вашого монастиря, де спочиває прах першого руського друкаря, ще невеличку збірку історичних і фільольогічних книг. Рад буду, коли вони найдуть читачів і принесуть користь«. Як ранше *г-р*. Румянцов і Кукольник, так тепер Погодин собіж просить у о. Компаневича помочи в вишукуванні історичних і інших рукописів, розуміється, за зворотом коштів. Я великий — каже — «охотникъ до древностей», і буду Вам вдячний за всякі, н. пр. за давні монети, книги. Як на свого посередника в пересилці вказує на купця Гартенштейна в Бродах. Вкінциж, у звязку зі згаданим на вступі Федоровом, пише: »Прошу Вас покійрно повідомити мене, чи сповнена моя просьба про переставленне намогильного каменя друкаря Федорова з підлоги в стіну«. (Гл. »Додатки« ч. III; оригінал в св.-Онуфр. архіві у Львові.)

Просьба Погодина не була сповнена. Чому? На се питання легко знайти відповідь у тих матеріалах до історії *г-р*. кат. Церкви в Галичині, які зібрані нами в XII-ім томі »Українського Архива« Наук. Товариства ім. Шевченка (Львів, 1924), особливо з рр. 1835—1838. Тоді розпочалась завзятуша боротьба двох галицьких клирів, римо-католицького з греко-католицьким. У тій боротьбі падали зі сторони р.-кат. клира в сторону *г-р*.-католицького найтяжші обжалування й підозрівання. Підозрівання в нахилі до схизми й москвофільства мали бути виражувані перед австрійським правительством і Апостольською Столицею чи Нунціятурою навіть найвисше поставленими особами з р.-кат. гієрархії, а не ошаджували й особи митрополита М. Левицького (гл. »Лист докторанда теології Гр. Гинилевича до еп. Ів. Снігурського, писаний з Відня 17. лютого 1838). Тоді розпочинати якунебудь акцію в звязку з православним Федоровим і пригадувати польським кругам культ його, піддержуваний Москалями, не було Василіянам ані вказане, ані безпечне. Маємо всякі підстави припускати, що в подібній ситуації знайшлись Василіяни і в 1883 р., безпосередно після голосного процесу Ольги Грабар і тов. Се повинно вистати і для вияснення тодішнього становища о. д-ра Сарницького, націхованого якоюсь обережністю чи здержливістю у відношенню до святкування 300-их роковин львівського друкарства.

У Львові, 22 жовтня 1924.

Д-р Василь Щурат

Додатки

I. Письмо гр. кат. Консисто́рії в Перемишли до о. Лаврівського адміністратора деканату балигородського.

Wskutek dekretu Wysokiey nadworney Kancellaryi z dnia 30 Lipca 1828 do Liczby 17405 wypadłego, a przez Wysoki Rząd Krajowy pod dniem 16. Września r. b. z liczby 57481 do tuteyszego Urzędu nadeszłego, podaie się Wielebnemu J. X. Dziekanowi do wiadomości co następuje:

1. Ponieważ dostrzeżono, że przepisy względem donoszenia i odsełania numismatycznych i archeologicznych wynalezień należycie zachowywane nie bywają, więc łączy się odpis dekretu od Nadworney Kancellaryi pod dniem 5. Marca 1812 roku z liczby 2665 w tey mierze wypadłego, a przez rząd Krajowy pod dniem 12 Kwietnia 1812 z liczby 13015 do publiczney wiadomości podanego, z tem przypomnieniem, aby ściśle dokonywanym został.

2. Gdy napisy dawne na kamieniach nayważniejszą klasę starożytnych pamiętności składają, takowe zaś częstokroć dla swoiey wielkości Rządowi odsełanemi być nie mogą, więc staranności dokładać potrzeba, by, jeżeli treść napisów pozwala, przy naybliższej Cerkwi, iednakże tak zamurowanemi byli, ażeby deszcz z dachu opadający ie nie psował, a napis czytelny został. — Takowe starożytności mają być polecone dozorowi względnego parocha, który nad tem ma czuwać, by przypadkowo wapnem nie były przyrzucone. — Nareszcie:

3. Ma być wydane dzieło pod nazwiskiem Corpus antiquarum inscriptionum imperii austriaci; zaleca się więc Wielebnemu J. X. Dziekanowi, by podręcznemu Duchowieństwu nakazał, ażeby postrzeżone na kamieniach napisy w odpisie z krótkim opisem sposobu, iakim zostali wynalezione, tuteyszemu Urzędowi do dalszego odesłania naydalej z końcem roku bież. nadesłało, co ma potem za każdym nowem wynalezieniem czynić, ninieyszem obowiązue się.

»Rozporządzenie ninieysze Wielebny J. X. Dziekan do wiadomości podręcznego kleru poda, a nad wykonaniem tegoż czuwać nie omieszka.

W Przemyślu dnia 16. Października 1828, N-o 1926. — *I. Fedynkiewicz*, wikary generalny i officyał.

II. Лист Вас. Кукольника до Мод. Гриневецького.

Reverendissime Domine, Domine colendissime!

Die, quantum memini, 10-ma Novembris anni superioris dedi ad Te, Vir Reverendissime, litteras, quibus nunciavi me aliquid pecuniae misisse socio meo, e qua debitum, quod pressus necessitate apud Te contraxit, solveret. Interea triste ab eo accepimus nuncium, Matrem nostram desideratissimam diem obvisse supremum, quod ei et luctum et impensas non mediocres causavit. Si itaque impar esset dependendo Tibi commemorato debito, fac, quaero, me certiolem, ut eius vicem supplere possim; ille enim in datis ad me litteris, quibus se pecuniam percepisse significat, nihil de solutione ejus debiti meminit. Subseque dedi quoque litteras ad Rndissimos Ratkieviczium et Polanskium, qui meis, rebus in adversis, amicam opem tulerunt, pro qua grates ei rependere dignas no(n) est opis meae, sed mens tantum conscia recti digna eis praemia dabit.

Quod hodie scribendi ad Te, vir optime, argumentum constituit, est objectum litterarium, concernens Historiam gentis Ruthenae. Excellentissimus Dominus Cancellarius

rius Imperii Comes Rumiancow, solertissimus collector manuscriptorum caeterorumque fontium Historiae Ruthenae, habitis mecum colloquiis, intelligens me quondam Leopoli moratum fuisse, et hodie notos habere viros et doctos et benevolos, opprime rogavit, ut medio eorum studerem rescire, an non lateant in eiatibus Archivis et Bibliothecis quaedam, hucdum ineditae antiquitates, quae ad Ejus rem pertinere possent, rogareque eorum specificationem. Quodsi talia reperiantur, promittit Excellentissimus Cancellarius sumptus necessarios pro descriptione et transmissione se lubenter et cum gratitudinis contestatione resoluturum, aut si opus esset praevis submissurum. Talismodi antiquitates esse possunt:

1. Litterae fundationales, vulgo Грамоты, datae a Ducibus Russiae Ecclesiis, Monasteriis, aliisque Communitatibus. 2-do Litterae nobilitares, 3-o Privilegia personalia, aut realia, 4-o donationes, 5-o inscriptiones in antiquis aedibus, in iconibus, in campanis etc., 6-o manuscripta historica, ad rem Ruthenam pertinentia, inedita, authentica tamen et antiqua, 7-o Libri antiqui editi lingua latina, in quibus ejusmodi thesauri reperiuntur etc., etc.

Quantum ego memini, non abs re foret rescire 1-o, ubinam sint et an possent acquiri materialia, quae D-nus Hope Bochnensis Director scholarum pro condenda Historia Galiciae collegerat, 2-o quid significat K n i a z i, qui in Lubycze in Circulo Żółkiewiensi habentur? qualibus gaudeant illi privilegiis et a quo illa sunt eis data. Ni fallor tales K n i a z i reperiuntur etiam in montanis in circulo Stryensi, fors etiam aliis in locis. An non sint inter eos, qui ab antiquis Ducibus quadam ratione originem trahunt, quod quidem ex eorum privilegiis pateret.

3-o Multum scire interest, si vivit, ubinam morètur Dominus Stworzyński, qui Leopoli Zamoscium a Comite Ordinato vocatus fuit et 1803-o anno ejus Archivum describebat. Illi optime notum est, quidnam singulare in eo Archivo contineatur. Ipse enim memini in Bibliotheca Comitum vidisse me aliquot tomos manuscriptorum antiquorum lingua Ruthena scriptorum.

4-o Forsitan in Archivo, quod apud PP. Bernardinos collectum fuit, posset quidam horum reperiri.

5-o Historiae speciales Episcopatum, civitatum, etc. indubie non parum continent eorum, quae ad Historiam Ruthenorum praesertim meridionalium, Halicensium, Premyslensium, pertinent. Talis est liber Patris Chodkiewicz continens Historiam Metropoli Halicensis et Episcopatus Leopoliensis Rutheni; tale quoque Manuscriptum Zimoroviczii Armeni, quod apud Te custoditur, et nunc edi posset cum promissis quondam a Te animadversionibus. Nihil interest ab eo non ubique Ruthenos laudari, non est mirandum, erat enim Armenus, praeterea regnabat fatuus phanatismus, quo Author correptus fuit, et fortuna Ruthenorum eotunc iis in oris jam prorsus inclinaverat, a na pochyłe drzewo i kozy skaczą. Sed id nostratibus non movet stomachum, illi enim etiam in maledictis aliorum quaerunt veritatem. Hinc si nobis Zimorovii copiam dabit, cavendum erit, ne describendo interpoletur. Ratione Diplomatum videndum est, an appensa vel impressa sigilla habuerint; ratione Manuscriptorum, an in pergamine vel in charta scripta sint, haec enim adjuncta potissimum produnt aetatem monumentorum.

Excellentissimus Cancellarius praevis scire cupit, quidnam horum, quantumque et quale vestris in chartophilaciis reperiri possit, tum etiam quid sumptuum requireretur ad obtinendum eorum copiam — num hinc aliquis ad id opus perficiendum mitti debeat, an ibi quis id onus et obsequium erga justam remunerationem in se susciperet, unus vel sociatis studiis?

Quare majorem in modum Te, vir dignissime, rogo atque obsecro, ut me, quanto ocijus fieri potest, certiolem faceres, quid sperari inde, aut expectari possit, ut Excelentissimo Cancellario eam, quam Ei de vobis inspiravi, opinionem effectu probare et confirmare possim. — Vale, vir optime, et Te nobis litterisque conserva.

Dabam Petropoli die 16-a Januarii 1817. totus vester *Basilius Kukolnik*

III. Лист. М. Погодина до В. Компаневича.

Милостивый Государь! Честь имѣю представить въ бібліотеку Вашего монастыря, гдѣ покоится прахъ перваго Русскаго типографщика, еще небольшое собрание историческихъ и филологическихъ книгъ. Радъ буду, если онѣ найдутъ читателей и принесутъ пользу.

Если же попадется Вамъ какая либо рукопись, подобная той, которую я получилъ отъ Васъ, историческая или инаго содержания, богослужебнаго и так далѣе, то Вы мене много одолжите, переславъ ее ко мнѣ чрезъ купеческій домъ Гартенштейна въ Радзивиловъ и Бродахъ. Я великій охотникъ до древностей, и благодаренъ Вамъ буду за всякіе, какъ то за древніе монеты, книги. Въ случаѣ продажи я не пожалѣю денегъ и послѣ перваго увѣдомленія доставлю къ Вамъ. Можете также обратиться за деньгами письменно и къ г. Гартенштейну въ Бродахъ.

Удивительно, какъ до сихъ поръ не отыскалось у Васъ никакихъ лѣтописей!

Прошу Васъ покорнѣйше увѣдомить мене, исполнена ли моя просьба о переставленіи камня надъ могилою типографщика Федорова изъ пола въ стѣну.

Поручая себе молитвамъ Вашимъ остаюсь съ совершеннымъ почтеніемъ Вашимъ покорнымъ слугою

М. Погодинъ

12 Октября 1837.

Рідка памятка по св. Йосафаті

НЕРАЗ запевняв о. Юліян Дацій ЧСВВ., що монастир ОО. Реформатів у Перемишли переховує у себе рідку памятку по св. Йосафаті, його омофор. На основі сеї інформації, ЙЕ. Д-р Йосиф Боцян, єпископ луцький, прибув дня 5. марта 1924 р. до Перемишля, щоби на місці перевірити всю справу. В Перемишли єпископ зустрівся з низше підписаним, котрий від кількох днів, користаючи з ласкавости ЙЕ. Йосафата Коциловського ЧСВВ., єпископа перемиського, працював у архіві тамошньої капітули. Упросивши ще для свого товариства теперішнього єпископа, ЙЕ. Д-ра Константина Богачевського, всі три вибралися біля 11 год. до монастиря ОО. Реформатів. При монастирській фірті спитали братчика, чи не знає він про які моці, зокрема про моці св. Йосафата, котрі находилися в їх монастири і церкві. Сей сказав, що йому про се ніщо не відомо, однак просить удатись з тою справою до настоятеля монастиря. Настоятель, старший уже віком о. гвардіян Евстахій Вернер, прийняв своїх гостей чемно і радо, а на запит єпископа луцького про

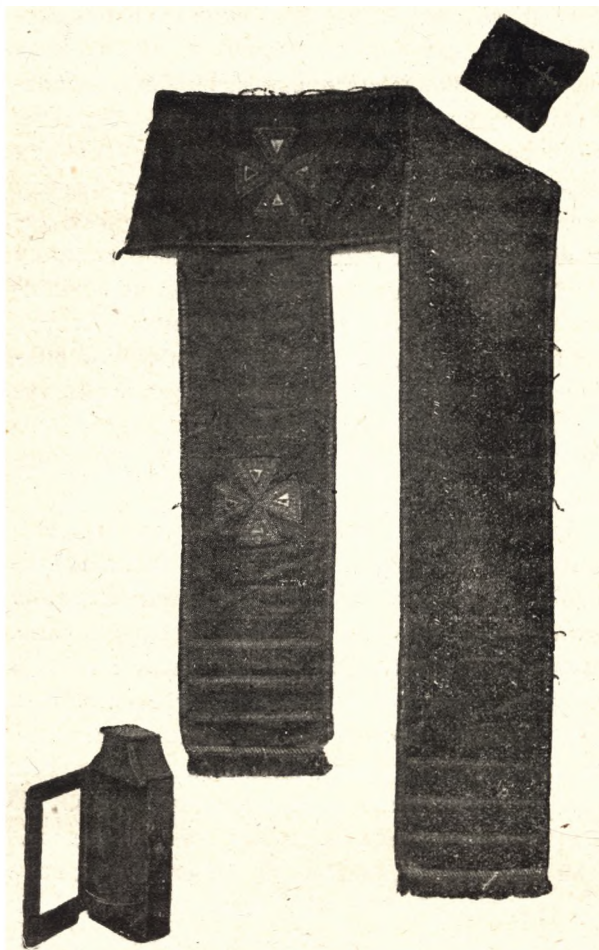
моці св. Йосафата дав відповідь, що монастир має омофор святого. Сьогодні узяв ключ і пішов по моці. Повернувши, приніс зі собою незвичайну пам'ятку. Вона переховується в окремій реліквіярі, про який дасть поняття його опис. Є се стара, дерев'яна скринка, зі склянною накривкою від фронту, котра й замикає її, при помочи старої заціпки. Сама скринка широка на 21 см, висока на 30 см, а горою завершена трапезовим дашком, високим на 9 см. Грубість скринки має $7\frac{1}{2}$ см. Дверцята, що її прикривають, се звичайні рамки зі склом, причіплені до скринки двома завісами. Матеріал, з якого вона зроблена — смерека, від фронту зі всіх боків помальована темно-сірою фарбою, яка по краях вже досить витерта, а передусім на вічку. Там, де заціпка заціплює скринку накривкою, видніють останки кількох печаток із ляку, знак, що реліквіяр був колись опечатаний. Спідний бік скринки немальований і носить сліди спорохнавілости. Краї поодиноких дощочок, з яких зроблена скринка, збиті дерев'яними кілочками, а нутро пуделка скрізь розмальоване гострим киноваром і не має жадних прикрас та додатків.

Коли отворемо реліквіяр знайдено в нім: а) омофор, б) одну наруківницю і в) дві паперові картки.

Омофор, звинений звичайним звоєм, є довгий на 199 см (враз із гальоном) $\times$ 2, себто беручи передню частину і наплечну разом, а широкий, враховуючи й гальон, на 30 см. Фронтна частина прикрашена двома чотирикутними хрестами (✠). Перший, 19 см з гори, має 16 см довжини, а 17 см ширини; другий, довший, у віддалі 44 см від низу, має теж 16 см. Наплечна частина омофора, тепер є без хрестів, тільки долом, у віддалі 5 см від себе, бачимо пришиті поперечно три паски гальонові. Денеде, передусім у половині наплечного спуску, видніють чорні плями. Та хоч наплечна частина тепер без хрестних прикрас, однак судячи по оставших слідах, і вони були колись у двох місцях. І так, у віддалі 57 см від низу, був пришитий один хрест, довгий на 16 см, а в віддалі 72 см від нього, йдучи в гору, був другий, тої самої величини. Крім сих чотирох хрестів, мав омофор ще один, п'ятий, який прикрашував горішній, плечний звій омофору, коли його уложити в приписаній формі на архієреєви. Про сей п'ятий хрест свідчать залишені ще до нині шви.

Верхня матерія, з якої зроблений весь омофор, се червоно-багрянний шовк, а підшивка, з якої осталася лише частина, рівнож шовкова, тільки жовтої краски. Між обі матерії, на всю довжину омофора, вложено сире полотно (т. зв. сирий штайф), котре видніє добре в місцях, де нема підшивки. Гальони ясно-зеленкуваті, переплітані срібними нитками. Шви мають нитку зі зеленого шовку, місцями однак вони вже досить попу-скали. Загалом, всі береги омофору — значно ушкоджені.

У самім долі фронтової частини омофору збереглися останки лякової печати, яка представляє св. Франціска перед образом Розп'ятого, а з її боку видніють слова: NORU. Це вказує на опечатанне омофору

Омофор, нарукавниця і реліквіяр св. Йосафата

урядовою печаттю францісканського Закону, якої напис звучить: *Ordo Fratrum Minorum*.

Другою знахідкою — нарукавниця, яка має в обводі 36 см, рахуючи від ширшого краю. Довга вона на 18 см. Її матерія — атласова, темно-багряної краски. На верху пришитий хрест, зі звичайного білого шовку, зате підшевка, з якої тепер є лише мала частина, шовкова; між верхною і спідною матерією, сире полотно. Нарукавниця більше знищена, як сам омофор; денедє навіть надпорена. По її краях були також гальони, хоч тепер уже їх нема.

Були ще в реліквіяри два паперові листи, великого формату (58 см × 43 см), з котрих перший записаний письмом, великим рондом, такого змісту: »*Pallio et Manipulo S-ti Josaphati Koncewicz ex hoc Re-*

liquiario extractis his assisto ornatus. Premisliae die 4. Junii 1878. fr. Victor«. Другий лист зі словами: »*X. Wiktor Drzewicki Gwardyan O. O. Reformatów Przemyskich ubrany w wyjęty z tego Relikwiarza Paliusz i Manipularz Św. Josafata Koncewicza*«. В якій ціли зложено тут обі картки і що мають означати наведені слова, ніхто не міг сказати. Заховалася однак поза монастирем пам'ять на згадуваного гвардіяна, котрий одного разу вбрався в омофор і так казав себе відфотографувати. Можливо,

що з того часу переховуються оба записані листи, хоч сама світлина — пропала.

Бажаючи дізнатися дещо більше про віднайдену щасливо пам'ятку, попрошено о. Вернера дозволити заглянути ще до монастирської хроніки. І справді, найшлася вістка про те в двох місцях. У книжці п. н. Inwentarz Relikwii Św. під ч. 7, читаємо, що монастир посідає: »Omofof, czyli paliusz św. Jozafata arcybiskupa Połockiego«. А далі йде отся замітка: »O autentyczności świadczy list biskupa Połockiego, pisany do Jędrzeja Maksymiliana Fredry, przechowany w archiwum Fasc: LXVIII. N. 2. Cypryana Zochowskiego Metropolity wszelkiej Rusi Arcybiskupa w Połocku 5 grudnia 1677«. В самій же хроніці записано: »Przez niego (себто А. М. Фредра) klasztor św. Antoniego (се є: теперішній монастир) nabywa nader cenną pamiątkę po św. Józafacie Męczenniku Unii w Połocku »Omofof czyli Paliusz św. Metropolity Rusi«. На основі сих вісток виходить, що первісно омофор одержав для себе А. М. Фредро від митр. К. Жоховського, а опісля сам Фредро жертвував його монастиреви, для якого зберігав він завсіди щирі почування. Про дальшу долю омофора, не знаємо нічого більше.

Для нас трох важним було зробити з віднайденної цінності фотографічну знимку. О. гвардіян пішов нам у тім на руку і згодився на те, щоби забрати реліквіяр до єпископської палати і тут зняти світлину. Се останнє взяв на себе о. проф. О. Мартинович з Перемишля і з великим вкладом праці зробив знимку, яку містимо на 142 сторони¹.

Й. Скр.

Точки до розважання на день св. Йосафата

ЗБИРАЮЧИ в сім ювілейнім році всьо, що вяжеться з особою і життем св. Йосафата, слід записати також і сей текст розважання, що його містимо низше. Без усякої зміни виписали ми його з рукопису, який заховався в бібліотеці ОО. Василян у Львові, під наголовком: Zorza iasna Swiat Ewangelskich promieni Swiatłem oświecająca Ludzi troiakiego Stanu, Duchownego Swieckiego y Zakonnego, do doskonałości Chrześcianskiej wiodąca Przez pewną Osobe Bazylego S^b Zakonu według porządku Cerkwie Greckiej na widok wystawiona i pokazana Swiatu. 1708.

¹ При сій нагоді сфотографував він також дві сторони »Життеписів Василян«, що їх подали ми на ст. 110. За сі безінтересовні роботи складаю йому на отсім місци щирю подяку.

W Supraslu. Як видно, є се збірка точок до розважання, між якими, під днем 14 вересня, на картці 106 сл., знаходиться згаданий текст. Наскільки нам відомо, ці точки ще не були печатані, хоч ними, мабуть, покористовувався о. Валеріян Завадський, котрий видав у Супраслі 1734 р. »Medytacye zakonne«. Інший Василянн, о. Йосиф Петкевич, у своїй книжці п. н. »Medytacye Albo Rozmyślania Na Ewangelie przyrządaiące Na wszystkie Niedziele, Dni, y Święta Uroczyste całego Roku«... (Почаїв 1754), може на їх основі подав свої точки до розважання про св. Йосафата (гл. ст. 415). Тут друга точка подана мало що не тими самими словами. Українським перекладом подав їх о. Конон Полішко ЧСВВ. в календарі »Місіонаря« на 1925 р. (Жовква 1924. 40). В рукописи весь текст точок писаний одною рукою, як і решта виробу, а замітне в нім те, що звертається за мало уваги на окремішність поодиноких слів, пишучи їх звичайно разом. Сего однак ми тут не узгляджуємо і подаємо їх по правилам граматичного ділення. Зате уформованне слів і їх правопис, залишаємо без зміни.

(лист 106) **W Dzień Błogosławionego Męczennika Jozaphata o troiakim daru Bozym (л. 106 обор.) w nim obfitującym. Rozmys**

Punkt. 1. Uwazaiąc wielkie zasługi Jozaphata Męczen: Patrona naszego, z łaski Naywyszego Zakonowi, y oyczyźnie świadczone, o czym Świat Cały milczec nie moze, patrząc na dary Boskie w nim zamknięte, iakoto, miłość, cichosc, pokorę y gorliwosc dusz ludzkich, ktoremi pilno szafuiąc, na tak wielką u Boga zasłużył sobie chwale, yz y męczeńską odniósł koronę¹ y cudami od Boga wślawiony został. Nad to czystosc iego Anielska tak w nim iasniała, yz iey by do grobowey dochował deszki², postami, zelaznemi paskami, y włosienicami swe trapił ciało. Miły ludziom wdzięczny Bogu, straszny czartom młody żołnierz, potym czuyny Pasterz owiec Xsowych; a nam zwiercadło zakonney doskonałości.

(л. 107) **Punkt. 2.** Jam jest Pasterz dobry³. Jam: 10. I to dar nieposledny jest, miłosc Pasterska ku Bogu, o którą się mocno Pan nasz upominał u Piotra; Pietrze miluiesz mie pas owce moje. Taką Bog miłością obowiązał Jozafata Sg^o sobie: bo z krzyza ieszcze gdy był w dziecinnym wieku rzucił mu ogen do serca, a iakiy ze, iesli nie miłosci swoiey. Więc iako

¹ На боці зазначено зміст першої точки, словами: Dary Boskie w Błogosł: Jozafacie

² Слова: by do grobowey deszki в тексті перечеркнені, а замість них з боку дописано: do Męczenskiey dochował śmierci

³ На боці приданий зміст сеї точки: Miłoscią Bożą pałał.

go tym zapalił ogniem, tak obowiązał do wzajemney ku sobie miłości. Którą by tym lepiej ku swemu tworczy pałał, chronił się od wilgotności świata, siedząc tanquam passer solitarius pod ognistą kolumną Bazylego Świętego. Znaki to były jego gorącej ku Bogu miłości, kiedy mroźne kamienie, na których w zimie nocy na modlitwie trawił miłości tej nieugasily. ani krwawe dyscypliny niezałały. Boże day, byśmy pałali taką miłością ku Bogu.

(л. 107 обор.) **Пункт. 3.** Pasterz dobry dusze swą kładzie za owce swoje. Lubo powinność iest Pasterzow miłować Chrystusowe owce, iednak pod te czasy mieć należyтą ku¹ bliźniemu miłość osobliwym iest darem Bozym, w który iak barzo² obfitował nasz święty Pasterz pokazała gorzliwość ku Duszom ludzkim, kiedy prostym ieszcze zakonnikom będąc, a z potrzeby wychodząc z klasztoru, uczył prostych ludzi pacierza, y do spowiedzi namowiwszy prowadził do Sw. Troycy w kelniu³, kapłanow prosząc by ich spowiadali. Coz rozumiec o nim gdy na stopień Arcybiskupstwa wstąpił. Sama to śmierć wyswiadczy, którą z miłości za owce swoje podiał, iak był gorliwy Pasterz. Masz y ty te dary miłość Boską, y bliźniego, czystość, pokorę etc iako w skarbnicy Boskiej w Jozafacie S: złożone, prosz te nabożnie y supplikuy o nie, być twoy S: Patron z Boskiej łaskawości onych udzielic raczył.

Подав: Й. Скр.

Рукописний збірник о. Павла Шиманського про св. Йосафата

БІБЛІОТЕКА »Товариства Прияциół Nauk« у Познані (вул. Sew. Mielżyńskiego 26-27), унаслідила по канонікови Іванови Козьмянови († 19/IX 1877) двотомовий рукописний збірник матеріалів до історії життя, смерті і культу св. Йосафата. Спорядчиком усього збірника є о. пралат Павло Шиманський, великий почитатель св. свящ. Йосафата⁴.

¹ Зміст третої точки дописаний з боку: Miał też wielki dar miłości ku bliźniemu

² Слово: — barzo — зачеркнено.

³ Sw. Troycе: w kelniu — перечеркнено.

⁴ Шиманський Павло ур. 15/VIII 1782 на Холмщині, в містечку Орхівку, де його батько був гр. кат. парохом. З початку вчився в дома, а опісля перейшов до гімназії в Білій, де й вступив у р. 1799 до монастиря ОО. Василян. По двох роках виступив із монастиря і удався на філософію до Замостя, по скінченню котрої став учителем. Та вже в р. 1804 вислано його на дальші студія до Відня і тут зложив докторат теології. 1807 р. висвячений у Відни на священника, а 1809 р. вернув до краю. Якийсь час був парохом у Городищи, а від р. 1810-1817 був професором

Збірник тим важний, що в нім зібрані різнородні матеріяли, про які можна мати певність, що вони не підроблені, бо виписані просто з оригінальних актів, а дальше, в нім багато є такого, чого або зовсім уже не знайдеться сьогодні, або знайдеться лише при великім вкладі заходів і труду. Рукописом покористовувався колись о. Альфонс Гипен, при написанню біографії св. Йосафата, а опісля звернув також на него увагу Єзуїт, о. Юрій Гофманн (гл. його: *Der hl. Josaphat. Roma 1923. 3* [*Orientalia christiana. 1923. 299*]). Поза ними не маємо в сім напрямі точніших відомостей.

Як показує сама обемистість збірника, о. Шиманський мусів вложити в него багато праці. Так і що до часу його виготовлення треба було найменше кількох літ. На се вказують слова самого переписчика, котрий у I-шій томі, на стор. 159 записав: »*To wszystko, co poprzedziło od strony 1 aż do niniejszej o Błogosławionym Męczenniku Jozafacie przepisałem w Warszawie dni ostatnich Grudnia r. 1827 i pierwszych Stycznia r. 1828*«.. В II-ім знова томі, на стор. 112, на боці говорить про рік 1830 як рік, у котрім пише. Наслідком сього знаємо, що Шиманський розпочав писати свій збірник у Варшаві, в другій половині місяця грудня 1827 р. і продовжував його що найменше до р. 1830 включно. Не точно отже інформує о. Ю. Гофманн у цитованій праці, коли пише, що рукопис зладжений около 1800 р.

Щоби звернути на сей збірник більшу увагу, подаємо тут короткий його опис і виписуємо наголовки всіх матеріялів, які розміщені в обох томах. Для лекшого їх порівнання з матеріялами, що знаходяться в інших збірниках і виданнях, зазначаємо початкові слова кожного тексту, як рівнож і всі добавлення, відки взятий текст. Надіємося тим способом злекшити працю тих, які бажалиб колись видати друком те, що може мати вартість при виготовленню повного життєпису св. Йосафата.

Починаємо від першого тому. Його формат, беручи в сантиметрах, має 21½ довжини, а 18 ширини. Оправлений у пів шкірку, з золотими витисками на хребті: О В. Jozafacie T. I. На обороті окладинки видніє сигнатура: A/23/1, ще під тим: w szafie II. Наголовний лист записаний титулом другої руки, такого змісту: *Żywot błogosławionego Józafata Rękopis pozostały po ś. p. ks. Prałacie Szymańskim*. Усіх сторін, із зазначе-

---

у холмським семінари. По тім покликано його на професора св. Письма варшавського університету, на яким викладав аж поки не закрито богословського віділу. Помер у Холмі 1852 р. Була се людина вчена, впливова, а при тім незвичайно покірна і прикладних чеснот. (Пор. *Encykl powszechna* [S. Orgelbranda] XXIV. 863).

ними сторонами, є в першому томі 1-502, а додаючи до них дві сторони записані, хоч не пагіновані, матимемо всіх сторін 504. Крім них є ще 24 сторін не записаних і не означених сторінковим числом. Перша сторона, горою з лівого боку, має напис: Том. 1., з правого же зазначене порядкове число: 1. По сім також боці прибита майже чотирикутна печать: ^{Jan} Koźmian, котра повторена ще на кінці, на стороні 504 долом. Папір першого тому — одностайний, почерк письма — читкий і всюди збережені прикмети одної руки. Загалом беручи, весь рукопис добре зохався до наших днів і немає покищо жадних слідів ушкодження.

Зміст першого тому не дуже різнородний, чим різниться сей том від другого. Перше місце (від стор. 1-70) займає протокол у справі канонізації св. Йосафата п. н.: *De vita et Nece B. M. Josaphat Excerptum ex Commissione Generali in causa Canonisationis.*

(ст. 1 сл.) *Comparens Procurator hujus causae JM. Raphaël Korsak... i t. d.*

(ст. 12) *Primus Testis R. P. Gennadius Chmielnicki OSBM.*

(ст. 29) *Testis secundus Michael Cantacusenus.* Про него в нотці кається: *ille ipse nominatur quoque Emmanuel.*

(ст. 38) *Testis Tertius D. Joannes Dziähilewicz Not. Publ. Civit. Polocen.*

(ст. 48) *Testis Quartus. Doroteusz Achremowicz Burm. Połocki.*

(ст. 52) *Testis Quintus. Jan Jakowlewicz Chodyga Rayca Połocki.*

(ст. 57) *Testis sextus R. P. Dorotheaus Lecikowicz OSBM. Annor(um) 43.*

(ст. 63) *Perill. M. D. Michael Tyszkiewicz Vic. Jud. Polocen. agnovit. Mea uxor...*

(ст. 66) *Testis R. P. Stanislaus Kosinski Soc. Jes.*

Від стор. 70-73 йде: *Depositio Corporis Josaphat Kon(c)evicii in Arce Polocensi Vitebsco advecti Anno 1625 Januar 18.*

Pridie illius diei, quo Illmus et Rmmus Metropolita Rutski erat Polociam ingressurus, corpus interfecti Archi Eppi Polocens Josaphat...

Стор. 73-75 містять: *Testimonium de Nativitate Baptismo Josaphat ex Actis Officii Eppatus Vladimir stylo Slavonico scriptis latine translatum¹.*

Beatae mem: Rmmum P. Josaphat Kuncewicz Archi Eppum Polocen et Vitebscen Vladimiriæ natum in praecipua Civitate Palatinatus Volhynensis parentibus honestis legitimo matrimonio junctis, ac rite baptizatum, incolae civitatis ejusdem viri omni excepto one fide digni a R. P. Nicephoro Zarzewski O. S. B. M. et Gymnasiarcha Vladimiriensi (:cui hoc negotium ab Illrmo Metropolita injunctum fuit:) praesentati, testimoniiis sub juramento depositis, comparendo coram Rndsimο Dno Joachimo Morochowski Eppo Vladimiriensi et Brestens(i), tanquam ordinario loci Pastore...

Дальше, від стор. 75-87 йдуть: *Testimonia data S. Josaphat a diversis viris gravibus sub tempus Inquisitionis Aplicae praeteritae qui jam mortui sunt.*

Illustris et G. D. Joannes Charminski...

¹ На се свідоцтво покликується А. *Guépin*, *op. cit.*, I, 5, де однак треба справити ст. 13 на 73.

На стор. 87-109 маємо: De Vita morte et miraculis Servi Dei Josaphat Koncevicii Archi Eppi Polocensis mea Josephi Velamini Rutski Archi Eppi Metropolitanani Kijoviensis et totius Russiae attestatio¹.

De Servo Dei Josaphat Archi Eppo Polocens(i) ea tantum dicturus sum, quae non dixerunt alii...

До зізнання В. Рутського залучені рівнож: *Miracula* (ст. 102-109), а на самім кінці підпис: *Josephus Velaminus Rutski Metropolita Kijoviensis mppria*.

Слідує по тім: *Dekret Kommissarski Witebski*², від стор. 109-154. Сей декрет поданий тут у двох колюмнах, з огляду на подвійний текст, яким розпоряджався о. Шиманський. Змістом оба варіанти мало ріжняться, хоч другий має те до себе, що точніший.

My Kommissarze Leo Sapieha Wwda Wilens, Mohil Sta(r) Krzysztof Drucki Sokolinski Kaszt. Mścisl..

My Komisarze Lew Sapieha Wojewoda Wileński, Starosta Mohilewski, Dzierżawca Ekonomii Brzeskiej etc. Jerzy Krzysztof Drucki Sokolinski, Kasztelan Mścislowski Surrogator Wojewodztwa Połockiego...

На стор. 155 подане: »Additamentum«, в яким читаємо:

W. O. Lecikiewicz Dorofiej Archidiakon Archi Epp Połociens przyznał iż otrzymawszy Maż S. ranę bardyszem w głowę wyżej ucha z lewey strony ciętą, a drugą ranę na samym wierzchu głowy, z ktorych to ran po wyięciu iego z wody krew szła więcey niżeli rok, czego iest znakiem towalnia(?) y chusteczka że na nich głowa iego leżała, ktora towalnia iest teraz w Wilnie.

Зараз по тім подається чуда, зділані за причиною святого, а кінчиться те все стороною 159.

Стор. 159-160 має: *Głos Wawrzyńca Drzewinskiego na Seymie r. 1620 nadmieniący o stanie rodzinnym B. Jozafata*.

На стор. 160-162 є: *Swiactwo o zasługach B. Jozafata w Archidiecezyi Połockiey i zamieszaniu tamże przez Smotrzyckiego wniesionem*.

Читаємо на стор. 162, що се »Swiactwo« »przepisano dosłownie z dziełka *Sowita Wina* wydanego przez Oyce Monast. Wilen. S. Troycy. Z. S. B. (Rutskiego Metropolite) w Wilnie r. 1621. str. 75-76«.

Безпосередно, від стор. 162-166, слідує: »Odpowiedź na powyższe *Sowitey Winy* twierdzenie«.

При її кінці додано: Так писав Smotrzycki іменіем Zakonników S. Ducha w *Obrońie Werificacley* wydaney w Wilnie r. 1621. pisal na stron. 114-118. piorem w żółci maczanym, czego mocno żaluie w swoiey *Apologii* np. str. 105.

Дальше маємо, від стор. 166-196, поміщений двома колюмнами, польською і українською мовою, знаний: *List Lwa Sapiehy Kanclerza W. X. L. do Jozafata Kuncewicza Arcybiskupa Połockiego r. 1622*.

¹ Пор. *P. G. Hotmann S. J.* op. cit. 307 (11), нотка 1.

² Гл. *I. Stebelski ZSBW.* Przydatek do chronologii. Lwów 1867. 187 сл.

По нім¹, стор. 197-206, слідує: Odpowiedź B. Jozafa(ta) Kuncewicza Arcybiskupa Połockiego na list poprzedzający Lwa Sapiehy Kanclerza WXL.

При кінці сеї відповіді читаємо: »Dostłownie, i nieodstępując od pisowni przepisałem ex Colloquio Lublinensi fol 91-95 Edito Lublini Anno 1680 cura Curyana Zochowskiego Metropolity Kiiowskiego Hal. y W. K. Archi Episkopa Połockiego etc«.

Від стор. 206-325 поміщені: Uwagi a) nad Odpowiedzią B. Jozafata Kuncewicza.

Сі »Uwagi« наводять найперше (ст. 209-211): Wyrok za Jozafatem przeciwko Mohylewcom (Сапіги), при кінці якого занотував Шиманський: Dostłownie przepisano z Zycia Lwa Sapiehy przez x. Kognowickiego Edyc. Wileń. 1790 str. 178-180. А з боку дописано ще: Jest dostłownie, z małemi odmianami, in Colloquio Lublinensi fol. 89-90. По друге, наводять також (ст. 313 сл.): List Książęcia Jego Młści Konstantyna Ostrożskiego, Woiewody Kiiowskiego, data z Lublina Junii 21. Roku 1593 (до Władyki Włodzimirskiego).

З тим лучаться, від стор. 325-433: Uwagi b) nad Listem Lwa Sapiehy do B. Jozafata; дальше, стор. 433-436: Uwagi c) nad przekładem Rossyiskim; опісля, стор. 436-448: Uwagi d) nad przekładem Lindego; вкінці, стор. 448-495: Uwagi e) nad pismem Halskiem.

Сі останні уваги починаються так: Rezensent Halski zastanawiając się, w *Ergänzungsblätter zur Allgemeinen Literatur-Zeitung* Num. 124. November 1819 Seit 988-989, nad Statutem Litewskim wydanym przez P. Linde, między innemi tak mówi. Тут наводить його слова. Перший стовпець подає текст німецькою мовою, а другий — переклад польський. Се обіймає стор. 448-450. — Опісля знова йдуть: Uwagi. В них на стор. 477-478 поданий: Spisek czyli List za Unią S. Woiewodztwa Wołyńskiego i innych Powiatów do Króla i Senatu; по тім на стор. 480-482 є: List drugi za Unią do Króla; вкінці, на стор. 482-483 подана: Konstytucya O Religiey Greckiey (з р. 1607).

Стор. 496-497 має: List Zygmunta III do Lwa Sapiehy zalecający chwytanie i karanie Boreckiego, Smotryckiego i innych o(d) Teofana szpiega wyświęconych w Kijowie.

На кінці зазначено: Wypisano z Tom. 1. Zycia Sapiehow str. 338-340.

Вкінці, на стор. 497-504 знаходиться: Relatio De pseudo Eppis consecratis a Patriarcha Hierosolymitano in Russia.

A multo tempore, ut fere statim post susceptam... Під сподом скінченої »Relatio« записано: Przepisano z rękopismu znalezioneго między papierami X. Nowickiego Z. S. B. W. na czele którego ten Zakonnik własnoręcznie zanotował: »Scripta sunt haec partim manu A. R. P. Martiani Suszczewicz partim R. P. Samuelis Wamszowicz rogatu meo«. W rzeczy samey, пише далі о. Шиманський, wzmiankowana Relacya i inne następujące tudzież kilka Listow Welamina Rutskiego są jedney ręki; inne zaś korespondencye są drugiey X. P. S.

Тим кінчиться перший том.

Й. Скр.

¹ Ms. бібл. Оссолінських N-го 509 має на 40-вім місци (л. 170-175): List do x. Jozafata Kuncewicza, archiepiskopa połockiego, od JMP. Leona Sapiehy, Kanclerza W. X. L. Z Warszawy dnia 12 Martii 1622.

Василіяни на Жмуді

(Історична записка)

ЗНАНИЙ єпископ жмудський Матій Волончевський (1801—1875), котрий в історії відродження литовського народу займає таке місце, яке між Українцями займає митрополит Шептицький, між Хорватами Штроссмаєр, а між Словінцями Сіміч, є автором вельми цінної і жерельної монографії історичної, перекладеної зі жмудської мови на польську, п. н. »Biskupstwo Żmudzkie«, М. Гришкевичем, з передмовою проф. Ст. Смольки. Ся книжка появилася в р. 1898 у Кракові, накладом книгарні Гебетнера і С-ки. Низше подаємо в дослівнім відписі уступ, затитулований »Bazylianie w Podubisiu«, в яким читаємо:

»W naszych stronach niema żadnego unity; przez czas więc długi nikt ani pomyślał postawić kościoła dla ich księży. Jednak Jan i Antoni Beynarowie, obaj katolicy, jakby dlatego, aby na Żmudzi nie brakło zakonników wszelkiego rodzaju, 1749 roku sprowadzili Bazylianów do Podubisia, klasztorowi zapisali kawał ziemi nad rzeką Dubisą i wieś zwaną Mikie w której mieszka 49 mężczyzn i 61 kobiet. Jeszcze Antoni i Jerzy Goleniewscy darowali Bazylianom uroczysko, Rymkiszki zwane. W roku 1832, na rozkaz zwierzchności rządowej zakonnicy z Podubisia przenieśli się do Wilna, a fundusz klasztoru przeszedł w posiadanie skarbu. Ostatnim przełożonym klasztoru był ksiądz Mażalski, magister teologii. Nakoniec, 1836 roku, 14 czerwca osiadł w Podubisiu Kowalewski, ksiądz wyznania greckorosyjskiego, któremu zwierzchność oddała kościół Bazylianów, klasztor i ogrody«.

Справді, ся фундація і дотація Василіян у Подубісі дуже похвально свідчить про досконале поминанне католицизму Жмудинами.

Подав: *о. Вл. Толочко*

IV. БІБЛІОГРАФІЯ

Paul Allard. Saint Basile. Sixième édition (La Collection «Les Saints») 12° (III + 208) Paris 1908. Librairie V. Lecoffre.

»Наперед і передусім звернувся я до самого Василя, до повірників його думок, до свідків його діл. Коли який святий, подібно як він, много говорив, много писав, много ділав, коли його повірники й його свідки є численні й правдомовні, головнож коли многі з них є також святі, то потреба лише слухати й писати під їх слова« (III). І се головна прикмета життєпису, який маємо перед собою. Совісно й вміло використовує автор пребогаті й безпосередні жерела; ледви не кожда важніша думка є жерельно засвідчена. А однак преобильний матеріял старається він радше звузити як розширити. Словами короткими, звязкими а ядерними, рисує образ сеї незвичайної постаті на овиді церковної історії. Барвні картини, чувства одушевлення, від яких не могли повздержатися свідки сего по божому буйного життя, заступає він нераз обрисом у кількох словах. Та мимо сего загальний образ вийшов виразний і дужий.

Життєпис поділений на три часті. Св. Василій перед єпископатом і по нім, се природна основа його поділу. Перед нами виринає і пересувається його висока стать, наперед серед розгару духового образования, чи то в Царгороді, чи під кінець в Атенах, опісля — серед аскетичних подвигів у понтійській пустельни, а на останку на ниві Христовій, де його апостольська й харитативна діяльність як священника, приймає великанські розміри.

Але доперва на єпископськім престолі його дух засіяв цілим блеском зрілої святости. Св. Василій в огни переслідувань — св. Василій серед праць в своїй дієцезії, над своєю кесарійською митрополією і для цілого католицького сходу, та його звязки зі заходом, — св. Василій у відношенню до своїх приятелів (ся сторона важне займає місце в життю святого), тай вкінці послідні роки сего великого духа, — ось головні точки, якими автор освітлює стать святого. Трета часть представляє нам характеристику Василя як бесідника і письменника.

Хотяй на загал автор придержується порядку хронологічного, однак не зважає на те, щоби описувати події, як вони по собі слідували, але радше

в рамках важніших дат, старається він кидати ясніші проміння світла на се богате життя. Для свого життєпису використав вправді автор праці своїх попередників, та все таки середовище релігійне, суспільне й монаше, в яким приходилось жити й ділати, за слабо розяснене, проте й може не так виразисто виступає на сій основі постать св. Василя.

Мимо сего життєпис Allard'a справді цінний. Побіч много иншого заручує нам се, не лиш особа автора, знана зі своїх праць з обсягу найдавнішої історії Церкви, але й шестий наклад книжки.

о. П. Теодорович ЧСВВ.

о. Д-р Теодозій Галущинський ЧСВВ. Значіння св. Письма в проповідництві. Гомілетично-біблійна студія (Відбитка з «Ниви»). 8°. 78. Львів 1923.

Розвідка ректора львівської дух. семинарії, о. Т. Галущинського ЧСВВ., на око незамітна, дуже збито і марно на марнім папері друкована брошура о 78 сторонах, в дійсности вартісна і заслугоюча на широку увагу гомілетиків, хочби тим, що шановний Василяннин є спеціалістом у егзигезі. Брошура, а радше книжка, вийшла як відбитка львівського місячника «Нива».

Вже від першої сторінки почувається розмилування в книгах св. Письма і товаришить через усі дальші картки. Автор, ідучи за славним париським бесідником-автором Monsabré (Avant-pendant — après la prédication, Paris 1901), котрий малошо не на 50 сторонах чудово розписується про вимову св. Письма, добре розуміє, що не вистарчає говорити загально про значінне біблїї для проповідника, бажаючи задріти його вчитуватись у неї, а передусім навчити його, як з неї користати. Тому то основно обговорює гомілетичну вартість як Старого так і Нового Завіта. Прегарно пише і справді зі знанням за пророків, уміючи з таланом поетичного духа заглибитись у пропасну, заворотову глибину єврейської поезії, з милою задумою розновує риторичну пряжу Христових притчей, тверезо й ясно розбирає змістові мови Петра і риторично дужі виводи Апостола народів. Читаючи про сего великого письменника, зі здивованням подивляється і великого бесідника, котрий вміє навіть найбільш дразливі, себто особисті закиди щасливо відперти завдяки визначному бесідницькому таланови, як се видно з листу II до Коринтян, що його ставиться на рівні з мовою Демостена: за вінець.

В другій часті застановляється автор над правилами уживання біблійних текстів, над *sensus litteralis* і *sensus accomodatus*, над належним добром текстів і риторичним зужиткованням. Вкінци, у «закінченню» подає повні змісту загальні уваги, якими повинен руководитись проповідник у дальшій приготуванні до проповіді і вимовно заохочує вчитуватись в св. Письмо, стверджуючи: «Св. Письмо є передусім книгою священника-проповідника» (ст. 77).

Якіж ще є добрі сторони сеї книжки? Із замилювання і знання св. Письма плине в автора ясність в розкладі й укладі як розділів так уступів і поодиноких речень і певного рода літерацька сердечність у тоні. Нема там сеї німецької наукової холодности, що то уділяється широким кругам європейських учених, нема так частої в книжках переваги теорії над практикою. Буде то з певністю найбільшою похвалою сеї гарної і корисної книжки, коли скажемо, що вона не лишить проповідника, як взятися до св. Письма, але вже впроваджує його в саму глибину того Письма святого, виказуючи з силою аргументації, із засобом життєвого проповідничого досвіду, з літерацьким завзяттем, як невичерпаною копальнею, як невисихаючим жерелом є біблія.

Шкода проте, що автор так менше більше на pp. 1910 і 1911 кінчить свої гомілетичні студія, шкода, що не знає новіших праць, особливо Stin-geder'a, що не розчитувався в падерборнській »Kirche und Kanzel«, що не знайшов часу чи жерел на зясування найновіших напрямів, нуртуючих от хочби німецьку гомілетіку. А прецінь, хотяй ходив у Німців до школи, коли узгляднював літературу, яка відноситься до теорії проповідництва, то однак не узгляднює достаточо ні гомілії, її історії і розвою, ані навіть докладніше німецьких проповідий, *par excellence* біблійних. Пише вправді (ст. 56) про »Alttestam. Predigten«, але чейже рівночасно виходили під редакцією о. д-ра Т. Soiron'a »Neutestam. Predigten«, як: Paulus und die Christen von Thessal. о. Й. Brögger'a (1917), In der Leidensschule des Herrn о. Т. Soiron'a (1918), дальше збірники проповідий оо. Rösler'a, Ries'a, Ricking'a, Pieper'a, Engel'a, Reumont'a, Gmelch'a, Fobbe'a, Rieder'a і т. д., опрацьовуючих теми з євангелія, з Діяній і апостольських листів.

Але вже жаль відчуваємо до автора, що як Українець, знаючий хіба добре рідне проповідництво, не виказав хочби навіть побіжно, як у нім відзеркалювалось св. Письмо. Аджеж се проповідництво розвивається вже під Іларіона в XI ст., а радше від Іпатія Потія в XVI ст., котрий навіть пише гомілії. Якже дивуватися, що пр. польські вчені так мало узгляднюють українське проповідництво, якщо самі Українці так мало звертають на него уваги!¹

о. Нік. Цешиньскі

Християнська організація шкільної молоді. Написав о. Д-р Йо-сафат Маркевич ЧСВВ. (Видавництво „Добра Книжка“) Львів 1922. 8° 67.

¹ Рецензент обширніше розводиться над тим у тримісячнику: »Przegląd homiletyczny« II. Kielce 1924. 148 сл. — При сій нагоді звертаємо також увагу на оцінку сеї самої книжки, що її подав о. Д-р Я. Левицький (гл. «Богословія» I. 155 сл.) і на тепле поручення її в »Ниві« XVIII. 76. — *Прим. Редакції.*

»Сумні сьогоднішні явища суспільні, політичні, релігійні, на які дивимося й справдішна руїна внутрішньої культури людства, яку переживаємо, склонюють нас оглянутися за новими шляхами, що певно та успішно ведуть нас до відродження. Одним із таких шляхів, то християнська організація«.

Так починає автор своє вступне слово до висше згадані брошури. І справді, кому лежить на серцю добро і будучність свого народа, той з острахом глядить на ті шкідливі впливи, які затроюють народний організм. А що молодь з природи вже є більше вразливою на всі новости й часто не розбирає що їй шкодить, тому для ратовання майбутньої душі народа треба конечно найти спосіб, щоби забезпечити бодай якусь частину молоді перед погубними впливами новітньої цивілізації. Таким найліпшим середником — се організація молоді на християнських основах. На западі такі організації вже давно цвітуть і розвиваються, та під своїм прапором гуртують сотки тисяч молоді ріжного віку. В нас, щойно перед кількома літами, завдяки невсипучим заходам кількох свідомих одиниць, особливо самого автора згадані брошури, о. Й. Маркевича ЧСВВ., завязалось Марійське товариство молоді, яке в короткім часі згуртувало найідеальнішу часть української шкільної молоді і розвинуло досить активну діяльність.

Щоби однак можна поширити подібні зусилля в цілім краю і згуртувати як найбільше молоді під прапором Христа, треба дати тим, що схотять забратися до сего діла (ініціаторам і провідникам молоді), особливо катехитам середних шкіл, відповідний підручник, як основувати і проводити християнські організації молоді. Сего завдання піднявся о. Маркевич і в своїй брошурі подає такі вказівки. Брошура має три части. В першій говорить автор загально про основні вимоги всякої молодечої організації, в другій про християнську організацію в середних школах, а в третій про таку організацію в народних установах. Праця оброблена солідно й совісно. Автор входить в найменші подробиці, так що хто хоче починати працю над організацією моподі, має в ній докладного провідника на всіх ділянках сеї праці.

Та коли уважно слідкується за всіми вказівками автора, відноситься вражіння, що за велика дрібязковість приковує всю нашу увагу, очевидно зі шкодою для основної думки. Можна проте було пропустити деякі подробиці, тим більше, що вони супонують уже зрілий організаційний змісл в даній суспільности, котрої молодь має організуватися. Се одна увага. Друга зате йде дещо в противлежнім напрямі. Читаючи з увагою раз і другий брошуру, завважується певного рода поспіх у розвиненню своїх думок, коли йде мова про народні установи. Чим ближше кінця, тим сей поспіх замітнійший. Його жертвою впав також і технічний бік кінцевої частини брошури, а вже найбільше потерпів на тім показчик літератури.

Але й ці браки не зменшують вартости оригінальної впрочім праці, особливо коли їх можна буде легко усунути при її другім виданню¹.

о. М. Марисюк ЧСВВ.

P. Jos. Schryvers CSSR. Vie intérieure et rôle de St. Josaphat Kuncsewyc («Богословія» І. Львів 1923. ст. 217-240).

Ювілейний рік мученицької смерти св. Йосафата зазначився в нас не лише на царині католицької акції і духовної обнови, але і на поли артистичної, літературної і письменницької творчости. Попри пісни, поетичну продукцію, вистави, твори кисти, в яких мистецтво складає поклін святому героєви. також і письменницький талан посвячує йому свої зусилля. І справді, хотяй серед наших обставин не вийшло сего року якесь монументальне діло про нашого мученика, появилось однак много праць, які освітлюють особу святого з ріжних боків. Вже то присвячується увагу іконографії св. Йосафата, вже то аналізується його письменницьку спадщину, вже то розсліджується відносини, в яких він жив і людей, з якими трудився, вже то популяризується його діяльність і його заслуги, вже то оголошується точні звіти і акти віддаєння і розпізнання мощів святого, вже то вкінці обороняється його перед закидами. Серед тих праць без сумніву одно з перших місць займає праця о. Schryvers'a: *Vie intérieure et rôle de St. Josaphat Kuncsewyc*, присвячена найважнійшій стороні життя св. Йосафата².

Автор статті, знаний зі своїх творів з обсягу аскези і політичної економії, а заразом основник української вітки ОО. Редемптористів східного обряду, з питомою собі легкістю, прозорістю і солідністю переводить свою тему. Своєю ціллю ставить собі, начеркнути дорогу, якою вів Бог Йосафата до його святости, вичитати в його життю знаменну її черту і вивести звідсіля окремішне завдання, яке святий був покликаний сповнити. Бог сам незвичайним і безпосередним способом бере провід Йосафата-хлопяти, молодця, молодого монаха, зрілого борця; покликує його на круті і високі стежки життя містичного; тут підносить його на висоти контемпляції, якої знаменними чертами є надзвичайний дар молитви, усердна духовна праця, своєрідне студіум східного богословія з оригінальних жерел, бо головно з богослужбних книг і історії східної Церкви і свого народу й героїчне вмертвленне; наділає його надзвичайними, хотяй у собі не конечними, да-

¹ Звертаємо ще увагу на оцінку сеї книжочки, яку помістив Й. З. в „Поступі“ III. 62, а також і К. в „Ниві“ XVII. 328. — *Прим. Редакції.*

² Кілька теплих слів присвятив статті о. К. Королевський (гл. »Studion« I. Roma 1924, 187). Немило лише вражають особисті міркування рецензента в kwestії реформи Василян, що їх уже нераз мали ми нагоду зустрічати в працях о. Королевського. — *Прим. Редакції.*

рами містичного зєдинення з Богом. Знаменною цією цілою його духовної психи є надприродна любов до католицької літургії в східнім обряді. Його специфічним покликанням, яке просвічує в усій його діяльності індивідуальній і апостольській і яке є метою надзвичайних дарів окремого Божого провєду та надприродних гонів в його душі, — є стати апостолом, а опісля мучеником зєдинення.

Ось коротко провідні думки сеї праці.

Автор вносить передусім у свою працю здобутки і висновки містично-теологічних студій заходу. Він дає наперед прозорий, ядерний, систематичний перегляд життя надприродного, його доріг, відмін, условин, характеристичних цих і зі знанням примінює се до життя святого. Він уміє влучно підхопити загальний, специфічний характер надприродного життя Йосафата, вихідну його точку, хвилі поворотні, знаменні черти святости, а його історичне покликання органічно лучить з цілою духовою його появою. Можемо сказати, що маємо перед собою коротенький вправді і лише намічений, але в основних чертах повний, філософійний обрис життя святого взагалі, зокремаж св. Йосафата. Автор уміло просліджує формальну причину його святости, якою є містична злука з Богом і надзвичайний дар контемпляції, зі сущним собі даром молитви і необхідною умовиною: геройським умертвленням; підхоплює її специфічні питоменности і прибутневі совершенства. Він вказує на справчу причину його святости, іменно на суверенне і безпосередне діланне ласки Божої, яка виходить поза обсяг звичайного, надприродного життя і приналежить до містичних його царин. Вкінці, льогічно зясовує послідну причину доцільну, якою для Йосафата було, стати для слави Христа апостолом зєдинення і мучеником за єдність і первенство наслідників св. Петра.

Очевидно, ся праця не є монографією, але лишень обрисом. Витичні надприродного життя св. Йосафата тільки намічені і згідно з ціллю умотивовані, але не вповні розвинені. Ми ще не знаємо в подробицях містичного характеру молитви святого, не маємо проясненого способу його містичної злуки з Богом. Не знаємо рівнож подрібно доріг і способів, якими Бог впливав на його душу, чи то через світла і безпосередні порушення волі, чи через досвіди, тощо.

Але мимо того, на не многих сторінках перед нами оригінальна праця і цінний причинок до характеристики св. Йосафата й то з найвидатнішого і найважнішого боку його святого життя, діяльності і покликання.

о. П. Теодорович ЧСВВ.

Die Areopagrede des heiligen Paulus — eine apologetische Rede.
 Von *P. P. Kisil OSBM.* Lemberg, Ukrain. Priesterseminar. (»Theolog.-prakt. Quartalschrift« 1924. s. 674—686).

Є се біблійно-догматична студія над бесідою св. Павла, котру проголосив апостол перед ареопагом в Атонах (Діян. 17, 22—32).

Студія має три частн:

1. І так, вперед автор старається докзати, що в названій бесіді апостол не порушує ні одної специфічно християнської догми, а тільки підносить ті релігійні правди, котрі є приступні людському розумови без світла надприродного Божого обявлення. Іншими словами, бесіда св. Павла перед ареопагом є в повнім значінню аполлетичною бесідою (ст. 674—677).

2. Опісля, звертає увагу на зміст і поділ бесіди апостола, вказуючи на її реторичну форму, як також на ті моменти, котрі могли »die Neugierde der Zuhörer aufs höchste spannen und ihre Aufmerksamkeit erregen« (ст. 678-677).

3. Вкінці, переходить поодинокі гадки, подаючи короткі егзегетичні, а й критичні замітки (ст. 680—686).

Тут також автор намагається усталити текст ст. 26, де в деяких рукописах, попри слово *εως* є додане *αματος*. Беручи під увагу зовнішні свідочтва, себто авторитет головних і найстарших рукописів, видається, що слово *αματος* додане пізніше. Однак з огляду на значінне рукопису D (Santabrigiensis), особливо для усталення тексту Діяній апостольських, як і на внутрішні критерія, є дуже правдоподібним, що слово *αματος* опущено пізніше, за про деякі трудности, які воно впроваджує в зрозумінне тексту. І тому автор цілком слушно приміює тут знану критичну засаду: »lectio difficilior est verior«.

Загалом студія та є і интересна й цінна. Погляд автора на цілі і характер бесіди св. Павла перед ареопагом є оправданий, коли взяти під увагу те, що полишив св. Лука в Діяніях. З обставин однак виходить, що св. Павло не мав на цілі слухачам подати виключно природні релігійні правди, але що се було приготуванням до відслонення їм правдивої релігії, яку приніс Христос. Як видно зі ст. 31—33, апостол хотів перейти прямо до християнських правд, тільки що крики, наруги і негодовання слухачів не дали йому дальше промовляти.

Шкода також, що автор не мав спростоги переглянути студію: *Curtius, Paulus in Aten. Sitzungsberichte der könig.-preuss. Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Jahg. 1893. 2 Halbband 925—938*. Та студія булаби правдоподібно утвердила його в многих поглядах, але в дечім і могла їх змодифікувати.

Т. Г.

Еп. Д-р О. Боцян. Віднайдення і розпізнання моцїв св. свцмч. Йосафата Кунцевича. 1915-1917 (»Богословія« I. 284-318).

Письменницькі вироби Преосв. епископа луцького, ЙЕ. Д-ра Й. Боцяна, займають чільне місце в ювілейнім свят-Йосафатівській літературі.

Попри велику кількість оригінальних та повних ініціативи думок, зложений ще у них неоцінений матеріал, в яким будучий біограф святого знайде для себе половину зробленої праці. Завдяки своєму всебічному знанню і незвичайній пам'ятливості, достойний автор зібрав, на наші відносини, все можливе, що тільки вляється з особою мученицького Ювильята. Тому також добре сталося, що ніхто інший, тільки сам єпископ подав нам окремою статтею історію віднайдення й розпізнання мощів св. Йосафата, про яку саме подаємо отсей короткий звіт. Маючи в руках урядові протоколи і звіт-млення і будучи свідком акту розпізнання, шановний автор своєю останньою працею неначе завершив свої цінні прислуги на славу святого.

Стаття розпадається на дві головні частини: перша загальна і так сказати, історична, а друга жерельна, в якій подається оригінальні акти канонічного розпізнання. Історична частина по черзі оповідає нам історію віднайдення св. мощів, їх перевезення з Білої до Відня, приготування до розпізнання і перебіг самого акту розпізнання. Друга частина, попереджена окремими заввагами про урядові документи, подає у відписі 12 важливіших актів.

Як бачимо, вся стаття не є лише простим, переходовим виробом, але по правді має трівке, історичне значіння. Як така, вона перейде до історії і служитиме за важне жерело для грядучих років. Тож, виходячи з сего заложення, в ній не може бути ніщо такого, що фальшувало би в чім небудь історичні факти, або представляло б їх половично, неточно або й противорічно. На жаль, дещо з того, по волі чи по неволі, не знаємо, вкралося до статті, на що бажаємо звернути тут увагу. Починаємо першою стороною і переходимо їх за порядком одна по другій.

Зараз на початку (ст. 284) читаємо, що в р. 1916 писав митрополит до о. Войнаровського в справі св. Йосафата. Се письмо могло бути хиба з р. 1915, бо дня 20/XI 1915 віднайдено св. мощі, а о. Войнаровський показував о. П. Демчукові ЧСВВ. картку від митрополита ще перед його виїздом до Відня згл. Білої, а саме дня 19/X 1915 р., коли порішено їхати до Білої. Для докладности треба теж справити те, (хоч відки инле знаємо се напевно), що Е. Радомирський не подав п. Заяцєви точно р. 1873, як кажеться в статті (285), але говорив приблизно про рр. 1872 і 1873. Так занотував у обох редакціях¹ своїх записків о. П. Демчук ЧСВВ., так теж впевняв мене сам п. Т. Заяць, коли дня 14/VI 1923 р. ще раз обговорював

¹ Незалежно від виготовленого звіту, про який говорить єпископ Й. Боцян (299), зладив о. П. Демчук ЧСВВ. ще два описи в відомій справі. Оригінал першої реляції загинув, однак її копія і оригінал другого опису зберігаються в монастирському архіві в Львові, а крім сього копію з другої редакції посідає митрополичий архів.

зо мною сю справу. Ті, до яких у Львові звернувся п. Заяць і де «сподівався зустрінути зацікавлення» (285), се львівські ОО. Василяни, котрі не лише «зацікавилися» самим оповіданням, але й призадумалися поважно над способом перевозу віднайдених св. мощів. Але, що під той час не було у Львові головного настоятеля, порадили п. Заяцєви представити ще сю справу у св. Юрі. Тут якраз стрінувся він з о. Чапельським, котрий свої записки передав 19/X 1915 р. о. Демчукови ЧСВВ., а не о. Войнаровському. Також і пропозиція їзди до Білої вийшла від о. Чапельського, а не від о. Войнаровського, бо сей останній лише піддержав проєкт. На тій самій стороні (285) говориться рівнож, що василяняська церква в Білій була під той час домом молитви протестантських вояків. В самій річі се сталося значно пізнійше, на якийсь час перед тим, як о. Демчук другим наворотом прибув до Білої, в р. 1916. Ще дальше на тійже стор. (285) згадується про даремні глядання біля престола. Глядань біля престола не було жадних. Пробовано лише з зовнішньої пивниці дістатись до церковного підземелля, але коли се оказалось даремне, зірвано в середині підлогу¹.

Й. Скр.

Великопосні проповіді. Найважніше питання життя. Написав *о. Маркіян Марисюк ЧСВВ.* («Видавництво ЧСВВ. у Жовкві» кн. СХХХVII) Жовква 1922. 16^о. ст. 70.

о. Й. Скрутень ЧСВВ. Проповідь на свято Успення Б. Матери («Нива» XVIII. Гомілетична частина ч. 1. 1—6); Проповідь на св. Арх. Михаїла (Тамже ч. 3. 1—6). — *о. Й. Лучинський ЧСВВ.* Проповідь на Богородичний празник: Про життя природи й життя ласки (Тамже ч. 2. 9—13); як позбутись не-терпеливості? (Тамже ч. 3. 6—8, ч. 4. 1—5); Св. Йосафат навчає нас служити Богови від ранної молодости (Тамже ч. 4. 5—9); Св. Йосафат навчає нас, як нам треба гарним прикладом світити ближнім (Тамже ч. 4. 10—15).

ОО. Василяни завсіди заживали у нас слави добрих проповідників. Та, на жаль, їх науки, сказатиб, пропадають, як пропадає кожде слово, котре говоримо. Знаємо лише про рідкі спроби затревалювання їх проповідий через друк. А яку втрату поносить наш загал під кождим, а передусім під душпастирським оглядом за про се, що ОО. Василяни не друкують своїх наук, показують нам висше зазначені проповіді.

Маленька книжочка *о. М. Марисюка*, містить в собі тільки шість наук. Їх темою — найважніше питанне життя. Воно розкладається на шість частий: 1. Кождий чоловік може спастися, хочайби як був грішний, если покутує (Магдалина); 2. Жаден стан на світі не дає повної

¹ З огляду на технічні труднощі помістимо докінченне сеї оцінки в дальшій випуску. — *Прим. Редакції.*

безпеки що до спасення (Юда); 3. Хочби хто не знає як низько впав через гріх, може підвинути і спастися, если щиро кається (св. Петро); 4. До спасення не вистарчить тільки добрий намір, але треба ще й добрих діл (Пилат); 5. Сей буде спасений, хто добровільно й охотно несе Христовий хрест в життю (Симон Киринейський); 6. Хто щиро бажає спастися, того Бог не відкине від себе (правий розбійник).

Про зміст дальших проповідей, друкованих у «Ниві», достаточо говорить сам наголовок. Тому тут над ним не задержуємося. Скажемо лише загально, що проповіді, як о. Марисюка, так і двох інших Василіян, є ясні, річеві і переконуючі. В усіх — поправна мова (не беручи під увагу великої кількості друкарських помилок у проповідях «Ниви», за які відповідальність паде на кого іншого), в усіх — питомий василіянським бесідникам реторичний уклад доказів. Великою ширістю назнаменовані передусім обі проповіді про св. Йосафата, представляючи його в гарнім світлі і піддаючи много добрих заохот до його наслідування.

Та однак, всі три проповідники не кладуть ще належної ваги на популярність вислову, за мало вживають зрозумілих порівнянь та життєвих примірів. Їх проповідям треба більше популярности! Але можна сподіватися, що й ці браки вони щасливо подужають, якщо тільки матимемо від них більше друкованих проповідей.

о. І. С.

Владико, Отче! Пісня до св. свщмч. Йосафата на дво-три і чотириголосний жіночий, мужеський і мішаний хор (Духовно-музичні твори *Йосифа Кишакевича* ч. 5), Львів (1924) 8° 4. — **Пісню слави, заспіваймо!** Пісня до св. свщмч. Йосафата на дво-три і т. д. (Духовно-музичні твори *Йосифа Кишакевича* ч. 6). Львів (1924) 8° 4.

Про обі пісні в честь св. Йосафата, скомпоновані визначним музиком о. Й. Кишакевичом, скажу коротко, що обі вони — гарні. Композитор влучно-достосував мельодії до двох ріжних змістом текстів. Притім однак слід і те зазначити, що хоч пісні самі в собі гарні, всеж таки дещо за штучні і хоч вони церковні, однак нема в них, так сказати, основи церковної тільки світська, подібно як у нових наших релігійних піснях, написаних народньою мовою. Ліпше булоб, як се недавно висказав проф. С. Людкевич, щоби наші композитори, укладаючи нові релігійні мельодії, надавали їм характер-давних, поважних та легких пісней церковних.

о. М. Лончина ЧСВВ.

Видає: Видавництво Чина св. Василя В. в Жовкві
Редатге і відповідає за редакцію: о. Йосафат Скрутень ЧСВВ.

Editor: Wydawnictwo Czyna sw. Wasylija W. in Żółkiew
Redactionis moderator et gerens respons.: P. Josaphat Skruteń OSBM.

I. СТАТТІ

Бібліотека львівських Василіян

МОНАСТИРСЬКІ бібліотеки і архіви вже не раз були предметом ширшого зацікавлення та докладного досліджування. Ріжними часами і ріжні люди висказували про них свої думки, добрі і відемні, кінчаючи на тих і досі безкритично повторюваних календарських замітках, будьто монастирські бібліотеки, забиті таємними дошками, стоять у задумі — недоступні для людських очей і людського вжитку.

Та навпаки, кому доводилося слідити сю справу з близька і з більше загальної точки бачення, сей швидко переконується, що на ділі далеко інакше річ мається. Чернечі бібліотеки та архіви були у нас першими провістницями і першими реальними осередками науково-просвітної роботи, котра з бігом століть дала нам мало що не всю нашу книжну спадщину та велитенський відсоток нашого літературного дорібку.

Маємо на увазі виключно бібліотеки наших українських Василіян і до тих тільки бібліотек відносимо повисші слова. З розмислом отже залишаємо на боці багатий матеріал, яким у тім напрямі послугуються західні жерела, підносячи культурну місію неукраїнських василіянських бібліотек і вчених Василіян-письменників, гідних синів свого вченого Законодателя¹. Але й не слід короткими словами начеркувати огляду

¹ З поміж багатої літератури виріжнемо лише ті праці, котрі безпосередно займаються бібліотеками Василіян неславянського походження, або котрі в більшій мірі дають свідоцтво про них. При статтях, поміщуваних у періодичних виданнях, зазначаємо тільки назву журналу, дотичний том і сторону. Так маємо: *J.-M. Besse. Les Moines d'Orient. Paris 1900. 392*; *H. Brockhaus. Die Kunst in den Athos-Klöstern. Leipzig 1891. 167*; „Byzantion“ I [1924] 215, 260; *G. Gay. L'Italia Meridionale e l'Impero Bizantino. Firenze 1917. 352*; „L'Europa Orientale“ V [1925] 222; „Échos d'Orient“ XXII. 299, 455; XXIII. 63, 201, 339; *J. Mabillon. Tractatus de studiis monasticis. Venetiis 1770. I-III (passim)*; „Oriens Christianus“ IV [1904] 121, 308; V [1905] 198 (і окремою брошурою: Roma 1906. 3); *A. Rocchi. La Badia di Grottaferrata. Roma 1904. 121*; „Roma e l'Oriente“ V 97; *A. Vaccari. La Grecia nell'Italia meridionale. Roma*

і значіння всіх бібліотек наших Василян, бо праця то надто широка і муравельна. Тож і тут мовчанкою покриваємо історію і розвій чернечих бібліотек, розкинутих на просторах Польщі, Білоруси, Литви і Великої України, де ріжкож, по вираженню А. Львова¹, були вони „главнымъ центромъ храненія письменныхъ матеріаловъ различного характера“. Не будемо навіть зокрема займатися василянськими бібліотеками галицької землі², тому що й тут багатий матеріал промовлявби радше за опрацьованнем незалежної студії, а зупинимося докладніше тільки на бібліотеці й архіві львівських оо. Василян, при вул. Жовківській 36. Переповідаючи її історію, розвиток, її службу для загалу й її теперішний стан, будемо могли її прикладом піддержати наш погляд про загально культурне завдання всякої монастирської бібліотеки.

Львівський монастир св. Онуфрія має за собою княжу традицію і до сего часу (около 1292 р.) не без причини можна було віднести і початок його бібліотеки. Бо хоч не маємо на се ясных історичних доказів, всеж таки маємо певні дані про житте і побутові риси деяких тодішних верств, між якими вирізнялися якраз черці. „Древніе русскіе люди, пише історик давньої книжки³, очень любили книги. На писаніе (переписываніе) книгъ они смотрѣли, какъ на высоконравственный и полезный подвигъ. По ихъ понятіямъ, тотъ, кто занимался книгописаніемъ, могъ надѣяться на полученіе троякаго блага: „первое“, говорили они, „отъ своихъ трудовъ питаешься, второе — празднаго бѣса

1925. 1; *Dr. M. Weingart. Byzantské kroniky v literatuře cirkevneslovanské. Č. I. V Bratislavě 1922. 14.*

¹ Гл. Православная богосл. Энциклопедія (проф. А. П. Лопухина) Петроградъ 1903. II. 25. Також пор. тамже 446; Ф. А. Брокгаузъ - И. А. Ефронъ. Энциклопедическій Словарь. С.-Петербургъ 1892. III. 788 сл.; В. В. Звѣринскій. Матеріаль для историкотопографическаго изслѣдованія о православныхъ монастыряхъ въ російской имперіи, съ библиографическимъ указателемъ. С.-Петербургъ 1890. I. 1; Гл. Свенціцкій. Прикраси галицькихъ рукописів XVI в. Жовква 1922-3. 1; „Slavia“ III. 336; L. K. Goetz. Das Kiever Höhlenkloster als Kulturzentrum des vormongolischen Russlands. Passau 1904, 145; О. И. Титовъ. Критико-библиограф. обзоръ. Вып. IV. Киевъ 1905 2.

² Літературу подаємо низше, коли вичисляємо праці, в яких зустрічаємо вістки про львівську бібліотеку. Слід іще додати записку О. Колесси про васил. архіви в Жовкві, Крехові і Кристинополи (Гл. Sprawozdania koła s. k. konserwatorów i korespondentów Galicyi Wschodniej“. 1902. Nr. 2-3. 3), та замітку Е. Барвінського про буцацьку бібліотеку (гл. »Kwartalnik historyczny« XVI. 537). Зовсім на боці стоїть огляд І. Линищенка, Архивы въ Галиціи («Кіевская Старина» XXII. 349; XXIII. 193). тому що автор обговорює лише ті бібліотеки, в яких доводилось йому якийсь час працювати.

³ О. Титовъ. Типографія Кіево-Печерской Лавры. Историческій очеркъ (1606-1616-1916 г. г.) Т. I (1606-1616-1721 г. г.). Киевъ 1916 [1918]. 17.

изгониши, третіе — съ Богомъ бесѣдовати имаша“ (А. И. Кирпичникова. Очеркъ исторіи книги. СПб. 1888. 34). Коли такі погляди мали мірські люди, то чиж треба підчеркувати, що передусім черці вели тут перед! І тому слушно пише дальше згаданий Т. Титов: „Вполнѣ понятно, что, при такомъ возвышенномъ взглядѣ на книгописаніе, какъ на подвигъ, имъ занимались у насъ преимущественно иноки. Наши древніе монастыри большею частію были пріютами книгописанія“.

Та дещо докладніші відомости про львівську бібліотеку можемо подати аж за XVI ст., коли то перебудовано весь монастир старанням великодушного К. Острожського¹. В інтересі самого основника, як і самих монахів лежало, щоби наново оснований монастир мав у себе дома не лиш усе потрібне на прожиток, але і все те, що суцно потрібне для піддержання духового рівеня тодішного просвітителя і провідника — священника-черця. Без сумніву, що до того суцного належить передусім книжка, без якої — в сучаснім розумінню — монастир рівнявся безоборонній твердині. „Clastrum sine libris — говорено і у нас — *arx sine armis*“. Відси то не без причини хронікар св. Онуфрійського монастиря, з простих слів князівського запису: „*dochodami opatrzu!*“, і з факту основания тут друкарні та надрукування в ній першої книжки, заключає, що первісно мав монастир усе потрібне про *congrua sustentatione*². Були се в першій мірі книжки богослужební, без яких нема відправи в церкві, хоч не виключене, що придано також і інші книги релігійного змісту, між якими одно з перших місць займали прологи і насловники, задля своєї практичности. Коли взяти під увагу те, що в той час і люди світські посідали свої книги, а навіть мали списані книжні інвентарі роблячи з них побожні записи³, легко можна припустити, що й князь дещо з книжок власної бібліотеки міг відступити до монастирської, як се звик був чинити⁴. Сей здогад піддержує ще й отся обставина, що між стародруками й рукописами львівської бібліотеки зберігається доволі значна скількість таких, які будь бічними записками, будь теж давним віком вяжуться з літами монастирських закладин.

Рівнож і інтерес монастирської братії вимагав якоїсь бібліотеки зараз від початку обновленої фундації монастиря. Ніяк не можна собі представляти тодішних черців як самих лише богомольників і аскетів. Противно, вони уважали своїм обовязком не лиш обучувати всіх при-

¹ Гл. X. J. *Chodyncki. Historia m. Lwowa. Lwów 1829. 345.*

² Гл. *Xięga Historji Monasteru Lwowskiego Sto Onufryiskiego...* л. 3 об.

³ Напр. пор. Археограф. Сборникъ. I. Вильна 1867. 228.

⁴ Гл. Зоря Галицкая яко Альбумъ на г. 1860. 447.

хожих в правдах Христової науки, але пильнували також і сего, щоби між вірними поширювати грамотність і освіту. В тім ділі світив їм своїм прикладом сам Законодатель, св. Василій В., а далі весь ряд великих і знаменитих монахів української землі, починаючи св. Теодозієм. Тут безумовно конечною була їм книжка, котру одержували дорогою запису, купном, або найчастійше переписуваннем. Понятте монаха так тісно звязане з письмом і книжкою, що, видиться, монах радше мусівби собі її сотворити, як без неї обійтися. Проте завсіди імя літописця вяжеться з іменем монаха, імя перших бібліографів - дослідників звязане з основником монастирської книгозбірні, з під руки монаха виходить найбільше рукописів, його рукою складаються перші, зразкові друки¹.

Неабияк щасливою обставиною для львівської бібліотеки був факт, що св. Онуфрійський монастир утішався привілеями і славою ставропигіону. Хоч що правда саме з того приводу доводилось йому вже в самих початках зазнати чимало неприємностей від войовничих єпископів А. і Г. Балабанів, але з иншого боку опіка Успенського Брацтва і митрополита ставали йому великою винагородою за всі дізнані пакости. Зі залишених досі грамот² видно, як Старше Успенське Брацтво піклувалося монастирем св. Онуфрія, кілько посвячувало старання і труду, щоби підчинений собі молодший ставропигіон св. Онуфрія не занепадав, але навпаки розвивався та кріпшав. Брацтво мало свою школу, мало друкарню, а в монастирі мешкали учителі-ченці, мешкали учні-вихованки³, з котрих як перші так і другі не обійшлися без книжки. На неї не жалували гроша, а коли зайшла потреба боронили її як великої цінности. Наглядно показалося се тоді, коли „biblija iest ukradziona yz skarbcu cerkwie manastyrza naszego świętego Onofrego“⁴, або коли висланики еп. Балабана „pobrali pieniądze cerography listy xięgi fanty y zegar“⁵, так що „nienalazlo sie po zgwalceniu gruntu tego manasterza iedno pięcioro ksiąg y kila sexternow, od których ksiąg zgi-

¹ Подані тут думки зібрані з ось яких праць: *Н. Лавровскій. О древне-русскихъ училищахъ. Харьковъ 1854; J. Lelewel. Bibliogr. ksiąg dwoje. I-II. Wilno 1823; Гл. Свенціцкій. Прикраси галицьких рукописів XVI в. вип. I-III. Текст. Жовква 1922 - 3; Гл. Свенціцкій. Початки книгопечатаня на землях України. Жовква 1924; Ів. Огієнко. Історія українського друкарства. Львів 1925.*

² Гл. Юбилейное издание въ память 300-л. основанія львовского Ставропигійского Братства. І. Львовъ 1886, передусім грамоти XCIII-XCVI, CIII.

³ Гл. Monumenta Confr. Stauropigiante Leopolensis. Edidit *Dr. W. Milkowicz*. I. Leopoldis 1895. 234.

⁴ Тамже, 226.

⁵ Тамже, 234.

nely dwie księgi: omylie s. Christostoma y testament ieden grecki¹. На заповіді кривду в книжках братчики відкликаються до митр. Рогози, котрий випомінає се еп. Балабанови, прикликаючи його на синод за те, що „еси побрал меновате зыггар и книгу зовому ю „бесѣду евангельскую Матьфеевъ, стодпъ“ еси взял“², а коли сей останній не хотів явитися, митрополит ще раз позиває його перед свій суд³. Ще і в пізніших літах Успенське Брацтво ревнює про монастир, і тому щиро могло сказати, „ижъ тоє мѣсце святое,... нѣгды недостатковъ не узнавало“⁴, украшаючи „всякою оздобою монастирь и церковь преподобнаго отца нашего Ануфрия“⁵.

Серед такої атмосфери завязувалася і повставала львівська, монастирська бібліотека. Беручи на увагу скількість призбираних книжок не можна забувати, що їх не мусіло бути много, тому що загалом тодішні книгозбірні щойно повставали і вистарчило кілька соток номерів, а бібліотека називалася великою. А що до самих початків львівської бібліотеки, як тут так і деінде вони неясні, спираючись часто на припущення. Та чим далше в літа, тим більше прибуває історичних матеріалів і ми в змозі слідкувати за систематичним розвитком бібліотеки.

Й ось уже в р. 1604, настановляючи о. Теодора ігуменом св. Онуфрійського монастиря, виразно зазначає Ставропігія, що між и. віддає йому й книги після спису та реєстру⁶. Значить, ті книги не лише були, але й мали навіть свій список. А ще кілька літ наперед, сама монастирська хроніка, під р. 1610, записує, що „Pan Mikołaj Wysternik, z Ziemi Moldawskiej, Ewangelię druku Wileńskiego, w Axamicie czerwonym w srebrą oprawną kosztem swoim sprawił, y tu oddał do Monasteru S. Onufrego“⁷. Безперечно, книга була призначена для церкви, та все таки кождий прибуток у книжках, хоч він церковний, одночасно прибільшував домашню бібліотеку монастиря.

Замітна і цінна для нас є дальша хронікарська записка, під р. 1614. Тут хронікар виразно говорить про місцеву бібліотеку і то не як про щось нове в монастирі, але звичайне і давне. Сю вістку лучить впорядчик хроніки із виданням одної книжки, тому його слова набирають значіння важного свідцтва про існуючу бібліотеку щойно в повнім кон-

¹ Тамже, 245.

² Тамже, 459.

³ Тамже, 477.

⁴ Гл. С. Голубевъ. Кіевскій митр. П. Могила. II. Кієвъ 1898. Приложенія, ст. 91.

⁵ Тамже, 312; пор. також А. Крыловскаго, Львовское Ставроп. Братство. Кієвъ 1904. 207, н.

⁶ Гл. Науковий Сборникъ IV [1868]. 314.

⁷ Хієг.- Historyi, л. 6.

тексті. Запис звучить: „Dnia 30. Julij Xiążka Ruska in 4-to, ktorey Tytuł Ize wo Swiatych Ołca Naszeho Joanna Złatoustaho Archieppa Konstantynopola Knyha o swiaszczenstwi — w Lwowi w Drukarny Bratskoj w Obyteły S. Onufria Trudom yze tamo kinowiatow Ieromonacha Pafnutyia y Proczyich Roku 1614 a pracą i dozorem tego Miysca Zakonnikow, a szczegulniey Jhumena Ieromonacha Pafnutyia, iako w teyże Xiążce na końcu iest wydrukowane swiadectwo, ktora się dla upewnienia Potomnych o za-fundowaniu y Bytności na tym Mieyscu Drukarni; w mieyscowey konserwui Bibliotece“¹.

Наведена записка безумовно свідчить про існування бібліотеки і то, повтаряємо, не від р. 1614, але від значно ранших літ. Крім сего, вказує вона на один з многих способів прибільшування бібліотечних набутоків, а саме дорогою обовязкових примірників із власної друкарні. І коли возьмемо під увагу зглядну рухливість сеї братської друкарні, котра удержалася при монастирі до р. 1616, так можна припустити, що „обовязкові“ примірники все таки збільшували чисельність чернечої бібліотеки. Але і після 1616 р. Старша Ставропігія, видаючи дальше ріжні книги, обдаровувала ними церкву і монастир св. Онуфрія, як се знаємо зі залишених протоколів і реєстрів². Тут криється ще й глибока думка, яка руководила тодішними черцями, іменно та традиційна монаша охота й бажанне збирати книжки, творити з них бібліотеки і стояти на їх сторожи для загального добра. Се останне підчеркує рівнож і Я. Лелевель³, придаючи сюди увагу, що по монастирях загалом докладали старання, щоби придбати книжок для сучасних потреб. Було їм питоме, захоронювати оставші бібліотеки або такі, котрі щойно творилися, заповняючи їх переписаними книгами.

Супроти такого свідoctва злишним булоби в тімже напрямі наводити інші, коли знаємо, що бібліотека розвивалася далі й сьогодні зачисляється до важнійших львівських бібліотек. Тимчасом залишилися ще деякі записки, котрі мають свою вартість в історії і розвою монастирського книгозбору. Йдучи отже хронологічно, зустрічаємо вістку, що в р. 1769 „Babka Szpitalna Imieniem Maryanna swoim powiększey części groszem, pomnieyszey części Ian Dziad, z przyłożeniem się mieyscowym do Reszły, kupili w Roku 1769. Mineie Poczajowskiego Druku, do Tego Monasteru S. Onufrego za odpuszczenie Grzechow swoich“⁴. Дальше

¹ L. cit. л. 6.

² Гл. Архивъ Ю-Зап. Россіи. Ч. I. т. XI Кіевъ 1904. 542, 548, 583, 587.

³ Bibliogr. ksiąg dwoje II. 80.

⁴ Xięga Historji, л. 20. Така сама записка в ркп. Inwentarz Rzeczy Cerkiewnych y Klasztoru Sto Onufreyskiego Lwowskiego spisany r. 1769. ст. 38.

читаємо, що в р. 1770 „Superior pod ten czas Mieysca tego za Pieniądze Monasterskie, kupił także Począjowskiego Druku, Tryodi 2. Postną iednę, drugą Cwitnę. Oktoich ieden, Czasosłow ieden, Iermoley ieden“¹. До сего, згаданий „Inwentarz“ подає цілий ряд книжок, які дісталися монастиреви в тім менше більше часі від різних людей, а саме від о. В. Кровницького (ст. 38), о. Й. Лозинського² (39), о. Ю. Іляшевича (40), о. Г. Гульського (41), о. В. Піднещинського (41), о. В. Копестинського (44), о. В. Шулевича (45), о. К. Страховського (45), о. Т. Орищиця (45) і и. Зокрема професор львівського університету, Петро Лодій, мабуть перед своїм відїздом до Росії (перед 1803 р.), жертвував монастирській бібліотеці значну скількість (В. Карпович, ідучи за Я. Головацьким³, каже: „кількасот цінних книг“⁴) своїх книжок, а й опісля, проживаючи в Петрограді, прислав він на руки Василян, оо. Ар. Радкевича і Мод. Гриневецького багато книг в дарі для бібліотеки василянського монастиря⁵. Саме в тім часі започаткувався період живійших взаємин між львівськими Василянцями і московськими вченими. Сей період тягнеться аж до 70-их років минулого століття й попри свої темні сторони має се добре, що василянська бібліотека збогатилася численними виданнями і рукописами, що їх надсилали в дарі такі одиниці як: Броневський, Кеппен, Глаголев, Погодін, Надеждин, Княжевич, Киреевський, Крапоткін, Уваров і и.

Між тим нарешті закрито в р. 1817 монастир св. Юрія, а монахи переселилися до монастиря св. Онуфрія. Враз зі собою забрали вони сюди много різних предметів, між якими, як виказує „Regestr“⁶, була вся св.-юрійська бібліотека. Збережений ще досі каталог бібліо-

¹ Хієга Historyi, л. 20 об.

² Виказ його книжок подає ще ркп. Метрика Погрѣсьемных (ч. 12) ст. 6.

³ Науковий Сборникъ I [1865], 84.

⁴ Як відомо, В. Карпович містить у »Старій Україні« цінні обробітки про старий Львів. Праця покищо не випечатана в цілости, хоч увесь рукопис відданий вже редакції сього часопису. За ласкавим дозволом редактора, Ів. Кревецького, провірив я з него все, що відноситься до василянської бібліотеки (від ст. 235). Відси й взята вістка про даровизну П. Лодія. Є там іще (ст. 236) згадка, що ігумен Антим Лігензевич видав чимало гроша на нові книжки (XVIII в.), однак та вістка здається нам неточною і тому її пропускаємо. Антим Лігензевич ніколи не був ігуменом св. Онуфрійського монастиря, а лише в рр. 1772-1780 настоятелював у монастири св. Юрія, візитуючи як відпоручник протоігумена кілька разів монастир св. Онуфрія. Очевидно, видаючи гроші на книжки в монастири св. Юрія, посередно підпоміг бібліотеку св. Онуфрійську, до котрої опісля перейшов згаданий св. Юрівський книгозбір. Та хиба в тім нема жадної його заслуги для св. Онуфрійської бібліотеки.

⁵ Гл. *Ом. Огоновскій*. Исторія литературы рускои. ч. II. 1. Львѣвъ 1889. 51,

⁶ Він знаходиться на останній сторінці ркп. ч. 115,

теки св. Юрія з р. 1764 (ч. 16) свідчить, що була се неабияка книгозбірня рукописів і друків на різних мовах і різного змісту. Значить, що для св. Онуфрійської бібліотеки був се небувалий прибуток, який й досі не мав собі рівного.

З новітніх жертводавців слід відрізнити тут таких, котрі неначе з обов'язку дарували бібліотеці свої видання, нераз із власноручно записаною присвятою. До таких належать: Шафарик, Мікльосіч, Огоновський, Петрушевич, Калужняцький, Щурат і и. Як давніше¹, так передусім в останніх часах², сам монастир закуповує рік річно поважну скількість різнородних видань, своїх і чужих, дізнаючи нераз великих полекший з боку деяких публичних установ. Із вдячністю належить зазначити, що Виділ Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові, ухвалою з дня 28. I. 1918 р. ч. 20., відступив львівській монастирській бібліотеці всі свої видання з 50% опустом. Кілька літ тому назад закуплено багато книжок і рукописного матеріалу від М. Гіжицького, званого загально з псевдоніму *Wołyński*, і через сей закуп бібліотека, щодо „*Basilianica*“, здається належить у нас до найбогатшої. Незвичайно багатий є теж відділ „*Scripturistica*“, а се завдяки спровадженню з Риму кількасот томової бібліотеки о. Т. Галушинського ЧСВВ.

Виріжнюючи мимоволі на сім місци заходи місцевих настоятелів монастиря біля збогачування львівської бібліотеки, слід признати, що велику роль грала тут їх особиста жертволюбивість, більша або менша, залежно від хисту і розуміння бібліотечного діла. Але треба й на се пам'ятати, що справа бібліотек у василянським Чині дізнає від давна опіки начальної управи і нераз була темою нарад загальних капітул Чина та окремих обіжників до поодиноких монастирів. Що більше, василянські бібліотеки мають запевнену постійну опіку й нагляд, зобов'язаннем монаших конституцій. Що правда, не сама лише львівська бібліотека остає під сею висшою й загальною контролею та опікою, бо тут усі вони стоять на рівні, але безумовно й львівська належить до їх ряду і все, що відноситься до інших — торкається й її. Переглядаючи отже ухвали василянських капітул довідуємося, що вже на другім з черги соборі, в р. 1621, справа бібліотек і архівів була темою окремих нарад³, а в інструкції для протоігумена зазначено, щоби він допилював рішення⁴. В 1636 р., на шестім, виленським соборі, підчас

¹ Гл. ркп. *Expens...* R. P. 1770 (ч. 303) л. 40.

² Гл. ркп. *Książka dochodów i wydatków klasztoru lwowskiego zakonników Bazylego W* zaczął g. P. 1888 (*passim*).

³ Гл. Археографический Сборникъ. XII. Вильна 1900. 21,

⁴ Тамже, 25.

подрібних нарад про жиривицьку книгозбірню, було знова порушуване внесення, щоби не брати з монастирів книжок, а забрані, щоби повернути¹. Сей заказ поновлено опісля в р. 1686, додаючи за його незахованнє відповідну кару², котру ще раз заострено в р. 1703³. На тім самім новгородськім соборі запало рішеннє, щоби кождий монастир мав у себе архів своїх актів і чинностей, „które maią być aktykowane dla bezpieczeństwa“⁴... Бібліотеки більших монастирів тішилися окремими зглядами⁵, поодинокі особи жертвували для них нераз значні суми⁶, а Закон назначував для них записяглого бібліотекаря⁷.

Влучно і жерельно розглядає справу бібліотечну Василян Ю. Крачковський, в праці „Очерки Уніятской Церкви“⁸ і тому уважаємо за відповідне подати дотичний уступ його власними словами, тим більше, що такий сам лад панував і у нас. „Мы видѣли, что братія, особенно по назначенію духовника, должна была читать, или цѣлыя книги, или только выдержки изъ нихъ. Понятно, что при такомъ порядкѣ при монастыряхъ долженъ былъ находиться порядочное количество книгъ. Дѣйствительно, каждый почти монастырь имѣлъ свои огромныя библіотеки; было особое лицо, завѣдующее ими. Книгохранитель наблюдалъ за чистотою библіотеки, два раза въ мѣсяць очищаль пылъ съ книгъ и шкафовъ; въ хорошую погоду отпиралъ окна, для просушки, особенно если замѣчалась сырость. Заботился о переплетѣ книгъ; дописывалъ, если что было вырвано. Библіотекарь долженъ былъ имѣть у себя реестръ всѣмъ книгамъ, записывать ихъ требовалось отдѣльно духовныя отъ свѣтскихъ; этого мало: раздѣленіе шло дальше: былъ особый отдѣлъ Греческихъ книгъ, особый Латинскихъ; особо записывались книги отеческія, особо ораторскія. На шкафахъ, въ которыхъ лежали книги, въ извѣстномъ порядкѣ была надпись отдѣла; на корешкѣ книги выставлялось заглавіе книги съ именемъ сочинителя. Кромѣ списка книгъ, Книгохранитель имѣлъ у себя списокъ отцовъ и братіи: въ немъ онъ каждый разъ отмѣчалъ, кто какую бралъ книгу. Если кто изъ отцовъ переходилъ въ другой монастырь, по этой записи долженъ былъ возвратить всѣ взя-

¹ Тамже, 37.

² Тамже, 125.

³ Тамже, 152. Пор. також стор. 175.

⁴ Тамже, 149. — Подібний звичай панував і в монастирях української землі, на що звертає увагу Ол. Грушевський (гл. »Україна« кн. 3. Київ 1924. 14).

⁵ Тамже, 21, 37.

⁶ Тамже, 74.

⁷ Тамже, 152.

⁸ Гл. »Чтенія въ Импер. Обществѣ исторіи и древностей російскихъ при Московскомъ Университетѣ« 1871. Москва 1871. 103.

ття книги. При концѣ года, для повѣрки, Библиотекаръ требовалъ у всей братіи возврата книгъ; необходимо нужное можно было оставить только „водлугъ зданя (миѣнія) Старшаго“. Если видѣль, что кто-либо изъ братіи небрежно обращается съ книгами, бросаетъ, куда попало, доносить Старшему, для напоминанія. Ни кому, внѣ монастыря, не позволялось давать книгъ, развѣ „зъ великое потребы, за особеннымъ позволеніемъ самого Старшаго, и то назначить певный (извѣстный) часъ и короткій до отданя“. Къ назначенному сроку Библиотекаръ отбиралъ книгу. Требовалось постоянно запираць книгохранилище; къ нему дѣлалось два ключа: одинъ былъ у Старшаго, другой у Библиотекаря. Въ самую библиотеку допускались для занятій отцы только вполне надежные, которые имѣли на то позволеніе отъ Старшаго; во время занятій въ библиотекѣ они запирались. Книгъ запрещенныхъ, еретическихъ, не позволялось читать ни кому, „ажъ съ позволенія найвысшого Іерарха въ Русской Земли, або кому отъ Вселенскаго Архіерея позволено будетъ“. Требовалось имѣть список книгъ, запрещенныхъ Соборами, и прятать ихъ по возможности дальше“.

Вся давня традиція дісталася в спадку і відновленому Законови. Майже всі дотеперішні його капітули кладуть натиск на добре збереженне бібліотек. У тім напрямі ясно висказалися передусім оба кристинопільські собори¹. Так само і протоігуменські обіжники, як давнійше, пр. за протоігумена о. Он. Братковського², так у новіших часах за протоігумена о. Пл. Філяса, справу монастирських бібліотек беруть дуже поважно і присвячують їй багато уваги. Сей останній протоігумен, зараз від початку свого урядовання, підняв високо бібліотечне діло і через весь час своєї протоігуменської діяльності не спускав його ніколи з ока³.

Та вже найбільша опіка, якою обгороджена василянська бібліотека, криється в тім, що законні конституції підтягають її в круг усіх інших законних уставів, нормуючи їх особними приписами, які для кожного монаха, в уряді і поза ним, мають значінне і силу обовязуючого права. Відповідний текст давних конституцій⁴ і пізнійшого (з р. 1858)

¹ Гл. Capit. Krystynopol. ex 1905. 9. п. 30; Capit. Krystynopol. ex 1909. 5. п. VII.

² Пор. його »List Cyrkularny«, що починається словами: »Jako przeszłych Lat« з дня 21. IX. 1775, друкований у Почаєві тогож року.

³ В тім напрямі позістало по нім дуже много заряджень і документів, котрі на завсіді будуть правдивою славою його довгого і вельми активного урядовання. Все те зберігається в книгах розпорядків і за довго булоб їх тут вичисляти,

⁴ Constit. OSBM. Poczajowie 1772. 192,

Synopsis Statutorum¹, увійшов з деякими додатками, до нових², що їх придержується весь Чин області св. Спасителя.

Повернім однак до властивого нашого заложення про львівську бібліотеку. Важним моментом в її історії й розвою становить окремий і багатий відділ рукописів усякого рода й характеру. На него залюбки звертали свої очи всі, що досі займалися львівською бібліотекою. Назвемо принаймні тих, що залишили про ті рукописи свої коротші або довші описи і замітки, розносячи тим способом славу й красу рукописних придбань львівських черців. Так отже пересуваються перед нами: Я. Головацький, який подав записку п. н. „Коротка вѣдомость о рукописях Славянских и Руских находящих ся в книжници Монастиря Св. Василия Вел. у Львовѣ“³. „Відомість“ ся неповна і з многими друкарськими помилками, що опісля признав і сам її автор⁴. Дальше, польський історик А. Бельовскі, котрий у своїй статті „Biblioteki lwowskie“, присвятив їй окреме місце п. н. „IV. Biblioteka хх. Bazylianów“⁵. Стаття більш інформаційна, як наукова. Опісля міністеріяльний відпоручник, Венедиктинець д-р Беда Дудік, із своєю, на списі о. Кл. Сарницького опертою, запискою: „27. Bibliothek der PP. Basilianer bei St. Onuphrius in Lemberg“⁶. Вкінці Е. Калужняцький, із своєю поважною працею: „Обзоръ славяно русскихъ памятниковъ языка и письма, находящихся въ библиотекахъ и архивахъ Львовскихъ“⁷. З менших нотаток, але зате важних з огляду на місце поміщення, згадати випадає вістки, подані Ф. Радзішевським⁸, загальну енциклопедію⁹, звісний географічний словник¹⁰ і один провідник по Львові¹¹.

Та хоч усі висше названі вчені критично ставляться до рукописної збірки львівського монастиря, ні один з них не обіймає її наскрізь, так сказати, цілим зором. Навіть найповажніший з них, Ем. Калужняцький, вибирає і обговорює тільки те, що підходить під його тему. А вже

¹ »Synopsis« виготовив еп Й. Гаганець, посвячуючи один розділ (cap XVI) в цілості бібліотеці. Рукопис, списаний рукою Ол. Духновича, знаходиться в львівському архіві під ч. 304.

² Гл. Const. Congr. Ruthenae OSBM. Żowkwa 1910. 107, 139, 162.

³ Гл. Русалка Днѣстровая. У Будимѣ 1837. 122-129.

⁴ Наук. Сборникъ I. 236.

⁵ Гл. »Dziennik literacki« 1852 г. 106-107.

⁶ Гл. його: Archive im Königreiche Galizien und Lodomerien. Wien 1867. 9, 150-151.

⁷ Праця Калужняцького вийшла окремо в Київі 1877, а рівночасно помістили її »Труды третьяго археологическаго съѣзда въ Россіи«, Києвъ 1878 II. Приложенія ст. 214-321. Пор. однак її оцінку, поміщену В. Ягічем в »Archiv für slavische Philologie« III. 180.

⁸ Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach. Kraków 1875. 43, 45.

⁹ Оргельбранда III. 465. ¹⁰ V. Warszawa 1884. 526.

¹¹ Львів (Вид. »Черв. Калина«) Жовква 1925. 26.

правдивий жаль відчуваємо до тих авторів по тій причині, що всі вони ні словечком не натякають на цінні і багаті колекції, котрі ex professo є збірниками чисто василіянськими, як хроніки і дневники різних монастирів, грамоти, помянники, інвентарі, збірники ріжнородних актів, тощо. Той сам жаль маємо задля поминення всеї збірки латинських і польських (взагалі иншеязичних) рукописів, котрі прецінь теж мають свою вартість і підносять значінне львівської бібліотеки¹. Тож для належного з'ясування сеї справи, справи всего рукописного відділу, подаємо тут короткий огляд усіх рукописів, яких окремий опис буде поступенно виготовлюваний і подаваний печатно до прилюдного вжитку.

Першу групу становлять рукописи славянсько-українські, загального характеру, на котрі властиво всі звертали свою увагу. Між ними є такі, що безсумнівно належать до монастиря львівського, бо тут їх списано, або туди даровано, або вкінці сюди їх закуплено. Є однак і такі, що належать до монастирів, котрі улягли конфіскації, або часовому закриттю, або вкінці стягнуто їх сюди наслідком рішення кристинопільського собору з р. 1909. Сей то собор поручив зарядови Чина зладити в львівським монастири спільний для всього Чина архів, у котрім булиби переховані всі цінніші старинности, однак з забезпеченням права власности до тихже на річ монастирів, з котрих вони будуть забрані². Задля поважної скількості новоприбувчих рукописів, показала потреба завести нову сигнатуру, якої придержується д-р Яр. Гординський у своїм описі.

До сеї самої групи зачисляємо також всі рукописи, писані на чужих мовах, передусім польською і латинською, а які визначаються рівнож загальним змістом. Всі вони є власністю львівського монастиря і зазначені черговою нумерацією, зараз по рукописах славянських.

Вглядаючи в рукописи сеї першої групи під оглядом змісту, можна поробити ось які відділи: списки св. Письма, книги літургічні і богослужебні (вчисляючи сюди і помянники та метрики), твори св. отців,

¹ Один з них, іменно Б. Дудік (О. с. 150), навіть заявляє отверто, що латинських рукописів бібліотека не має жадних. А прецінь уже в р. 1822 безіменний подорожний помістив в «St. Petersburgische Zeitschrift» вістку, що підчас свого побуту у Львові найшов він латинський рукопис Зиморовича, котрий є власністю св. Онуфрійського монастиря (гл. «Rozmaitości». Rok 1822. Lwów. 184). Та крім рукопису Зиморовича (тзв. Копія василіянська, котра ще досі тут зберігається, хоч д-р К. Гек, J. B. Zimowicza pisma... Львів 1899. XXXVI, се заперечив), є ще много инших латинських рукописів.

² Пор. печатаний обіжний лист протоігумена о. Пл. Філяса, з д. 20. XII. 1909. ст. 5. — Ще в р. 1902 видвигнув сей плян в ширшій розумінню д-р Ол. Колесса і ним мав зайнятися Галицький Консерваторський Уряд (Гл. Sprawozdania koła s. k. Konserwatorów i Korespondentów Galicyi Wschodniej. Teka tom III. Listopad - Grudzień 1902. Nr. 2-3 ст. 4),

збірники зі статтями богословськими, канонічного права, гатіографічними, полемічними, філософічними викладами та апокрифи. Щож торкається старинности рукописів, то маємо між ними примірники справді давні, із XII-XIII ст. Та їх мало. На загал усі вони не сягають далі як до XVI століття включно й по тій причині їх gros не представляє собою незвичайної вартости в змислі стисло антикваричнім. Але з другого боку, щоби послужитися тут словами Калужняцького¹, і вони „содержать очень богатыя пособія къ познанію нѣкоторыхъ, не вполнѣ ясныхъ еще сторонъ славяно-русской палеографіи въ ея новѣйшемъ, именно въ ея среднемъ періодѣ“ (себто XV-XVIII вв.). Є тут списки, занесені сюди з далекого московського північного сходу, є річи, котрі вказують на звязки з Київом і загалом із Україною, та з Молдавщиною і тому можуть у многих випадках кинути в той бік світло і повести нас своїм слідом аж до початку первовзаємин і впливів. Вкінці й ся обставина не малозначна, що многі з тих рукописів являються сьгодні одиницями апографами давних памяток і правдивими рукописними круками в очах палеографів.

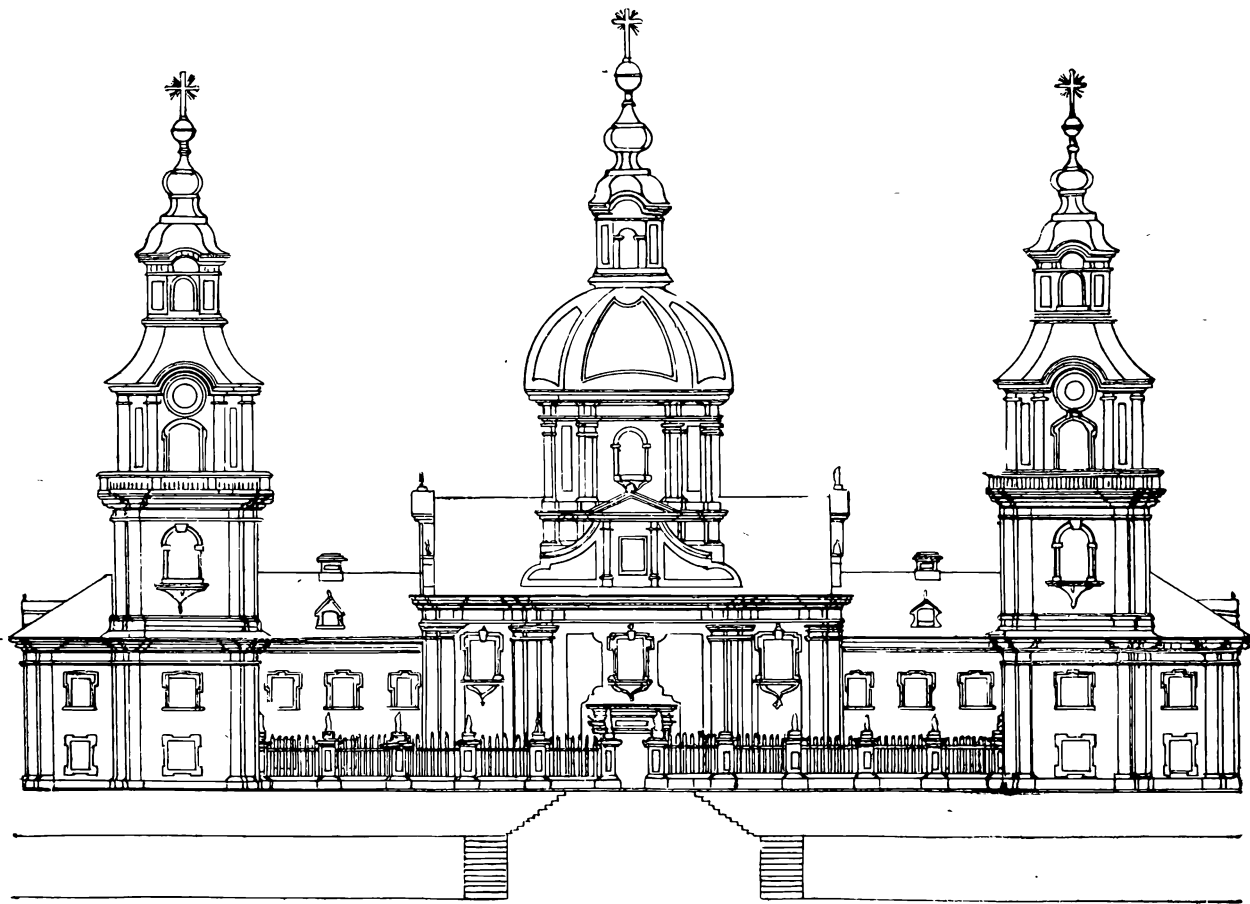
Друга група обнимає все, що василянське як що до свого повстання, так що до змісту. Се власне група, на яку досі не звернено ще належної уваги. Належать отже сюди рукописи книжного формату, які списувано по монастирях для сеї чи иншої ціли. Перше місце займають хроніки Закону, монастирів і інших законних установ. Вже другий собор Чина, в р. 1621, порішив списувати історію Чину і вести дневник чинностей², а крім сего кождий монастир ще досі обовязаний писати домашню історію і тому не дивно, що таких хронік находимо дуже много у львівській бібліотеці. Зібрані вони тут не лиш із галицьких монастирів, але і волинських та литовських.

Ті хроніки, се головний відділ другої групи, хоч не одинокий. Бо крім них зачислюємо сюди всі катальоги померших членів Закону, котрі грають так важну ролю в історії монахів; далі всі звіти місійних праць, викази осіб і занимих ними місць тя урядів; опісля йдуть ріжного рода інвентарі, збірники розпорядків властей державних і духовних, книги нарад, приходів і розходів, викази шкільних нот і шкільного навчання; вкінці всякі умови і зобовязання, які пливають із фундації чи записів.

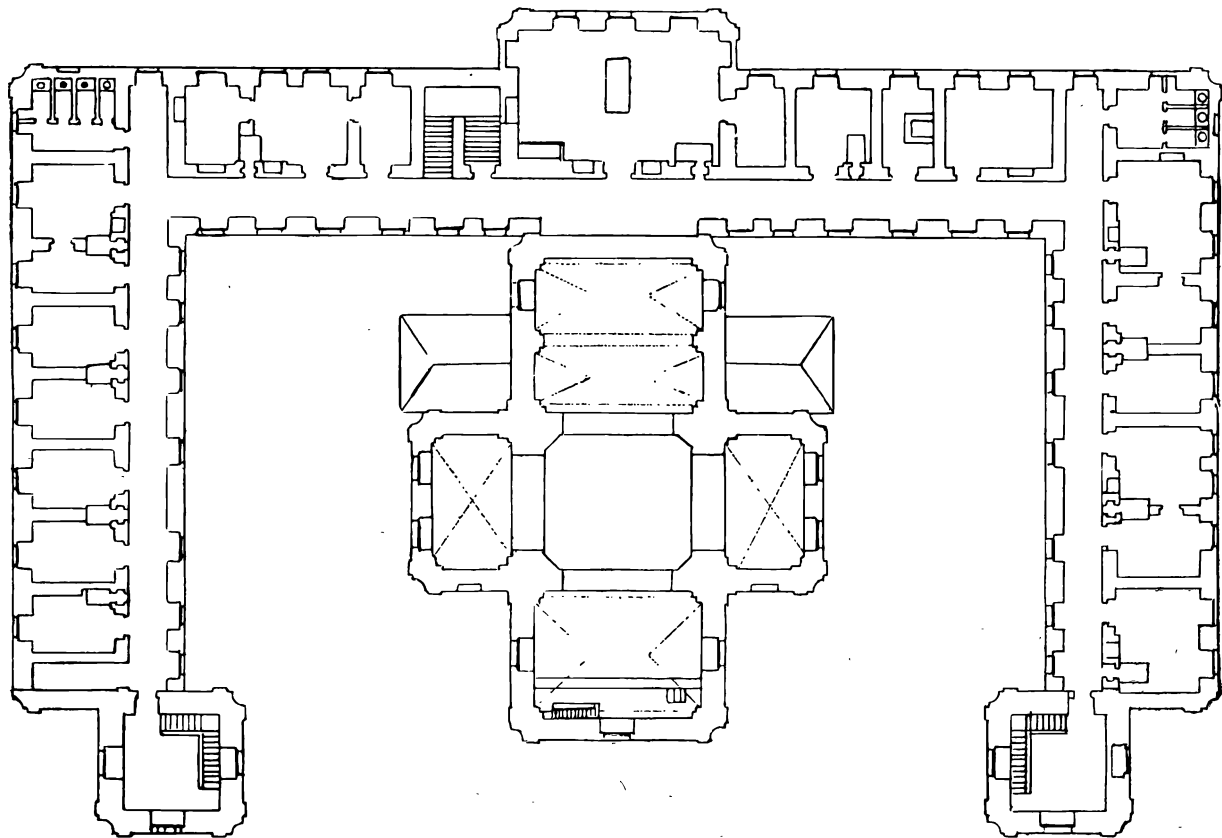
Обі названі групи становлять властиву бібліотеку рукописів при львівським монастири.

¹ L. с. 214.

² Гл. Археогр. Сборникъ XII. 25.

Проект церкви і монастиря св. Онуфрія у Львові з р. 1770
1. Перспектива

2. Поземий плян

В третій групі поміщуємо всі рукописні історичні матеріали і акти. Досі зібрано й упорядковано LXXX великих тек, розкладаючи їх по назвам поодиноких монастирів. Між ними зберігаються рівнож документи монахів, передусім тих, що належали до області св. Спасителя.

Незалежно від рукописних тек актів стоять грамоти князів, королів, римських папів та єпископів.

Вкінці четверту групу виповнює кореспонденція і залишені письма та збірки по різних монахах та світських одиницях.

Переповідаючи коротко історію і розвій монастирської бібліотеки підчеркували ми ті моменти, котрі вказують на природний і систематичний її розвиток та прибільшення, не згадуючи нічого про деякі спроби нещасного обмежування її та спорадичного нищення того, що цінне і вартісне. А на жаль, такі спроби мали нераз місце.

Здається, що найбільше потерпіла львівська бібліотека при закладах львівської університетської бібліотеки. Не значить се, що з неї забрано які книжки для університету, бо на те нема доказів, однак розуміємо се так, що закриті Йосифом II монастирі мали свої бібліотеки відіслати до львівської, а тимчасом указ цісарський зарядив заповнити ними бібліотеку віденську і львівського університету. Тим способом бібліотеки монастирів василіянських у Чорткові, Луці, Петричи, Путній, Скиті, Смільниці, Спасі, Щеплотах, Топільниці, Тереховлі, Завалові і Збаражи збогатили університетський книгозбір¹.

¹ Поп. *Dr. L. Finkel* і *Dr. St. Starzyński*. *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*. Lwów 1894, 121.

(Докінченне буде) о. Й. Скрутьєнь ЧСВВ.

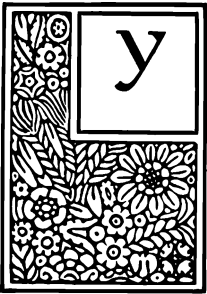
Замітка: Вище поданий (ст. 174 і 175), на жаль невикористаний, проект церкви і монастиря св. Онуфрійського, переховується в законнім архіві. Яку вагу привязувано до него, про се свідчить отся записка, списана на самім взорі:

Praesens delineatio pro Monasterio Scti Onophrii Leopoliens(is) instaurando aedificandoque praesentata fuit in Consultatione Generali Poczajoviae d(ie) 6-ta Julii S. V. 1770 Anno celebratâ, in qua etiam visa, revisa et in omnibus, et secundum omnia trutinata fuit; et quia perbelle conveniens loco, tum commoditati, atq(ue) utilitati Religiosae accomoda, cum quoq(ue) decori loci inservitura, judicata est, ideo in eadem approbata quoq(ue) et confirmata est, atq(ue) praesentibus approbat(ur) et confirmat(ur). Injungendo, et in virtute Sae Obedientiae praeciendo, inhibendoq(ue) tum praesenti Ejus Monasterii S(an)cti Onophrii Leopoliens(is) Superiori, tum secuturis in post ejusdem Loci Superioribus ne aliter hancce Fabricam promoverere suscitareq(ue) audeant quam ad hujusce delineationis praescriptum. Dabant(ur) Poczajoviae Die Mense et Anno quibus supra.

Hypatius Biliński Ord^s. S. BM. Congr.
Ruth. Pratoarta mp.

Onophrius Bratkowski Ords Scti Basilii
M. Congr. Ruth. Secretarius mp.

3 поля української духовної вірші

У КРАЇНСЬКА духовна вірша се витвір середньої доби української літератури. Розвинувшись на західно-європейських зразках, вона дуже широко розрослася на українським ґрунті протягом XVII й XVIII вв. і здобула незвичайну популярність у широких масах нашого народу. Поширеність і популярність української духовної вірші на українських землях приготувала їй шлях далеко поза межі України, в Білорусь і Московщину на півночі й румунські та південно-славянські землі на полудне. Увійшовши в склад репертуару лірників і навіть кобзарів, у вертел і лишившись в своїх останках в устній передачі народніх мас на всій Україні, українська духовна вірша живе й досі серед Українців-греко-католиків, співана перед богослуженням, поміж закінченими складовими частинами богослуження, по богослуженні, в часі процесій тощо.

Здавалосяб, що з такою поширеністю й популярністю старої української духовної вірші повиненби йти в парі й стан наукових дослідів її. На жаль так не є. Ширшу увагу звернено на неї щойно в останніх десятиліттях. У часах, коли вона ще находилася в повнім богатстві, в першій половині XIX в., не було охочих зацікавитися нею й бодай позбирати для пізніших дослідів численні співаники, звичайно кантичкового характеру. Відвернувся від неї й романтик Іван Вагилевич, що в своїх „Замітках о руской літературі“ з легковаженням писав про неї. Згадавши, що Добриловський писав дрібні твори віршами, Вагилевич додав до сього примітку: „Дві єго пісні (подав) в своем сборнику Вячеслав із Олеса на стор. 90 і 91: Дай нам, Боже, добрий час і Станьмо, братья, в коло. Стоїт он на переді ритмомазов почаевских, котрих творенія співають сліпі лірники по праздниках і ярмарках — наміст прекрасних мирских легенд. От них также взяли початок переводы польских кантат на праздники, особливо на Рождество Господне, еще плохші, як оригинали!“.

¹ *И. Онишкевича* Руска Библиотека. Т. III. Львів, 1884. Стор. 153. Свою статтю про українську літературу надрукував Іван Вагилевич 1848 р. в „Дневнику рускім“.

Що між авторами української духовної вірші були також черці почаївського монастиря, про се нема сумніву. Але, здається, не се мав на думці Вагилевич, згадуючи „про почаївських ритмомазів“. Він знав про те, що в Почаїві вийшла грубим томом антологія старої української духовної вірші п. н. „Богогласникъ“ (1790, 1805, 1825), хоч сьогодні цілком невідоме відношення черця Добриловського до сього цінного вибору української духовної лірики. Бодай наука досі не вказала, що в Богогласнику є хоч одна пісня Добриловського.

Що можна вибачити романтикові Вагилевичеві, се вже незрозуміле в автора першої широкої історії української літератури Омеляна Огоновського, що ні словом не проговорився в її першій частині про Богогласник, хоча за його часу вийшли два львівські видання Богогласника (1850 й 1886 рр.).

Що злегковажили або промовчали літературні дослідники споміж духовенства, Вагилевич і Огоновський, те стало предметом більше чи менше пильної уваги низки дослідників споміж світських осіб. Останні досліджували питання часу й авторства духовної вірші, дошукувалися її поетичних боків, вказували її переживання в усній словесності й т. д., однак найчастіше подавали до відома зміст тих співаників, котрі переховували духовну віршу, описуючи їх і публікуючи бодай цікавіший матеріал із них.

Усе таки повна історія української духовної вірші та її антології Богогласника при сьогоднішнім стані її дослідів іще не можлива. Кожний новий співаник, що стане відомим при помочи опису, вказує звичайно нові, до нього невідомі тексти нашої старої духовної вірші, а се значить, що треба привести до відома дальші співаники, що їх не знищив іще зуб часу.

Остання справа пильна з двох причин. Поперше згадані старі співаники, звичайно погано збережені наслідком довгого вживання, вигибають до решти в наших днях, тим більше, що подруге духовна вірша там, де вона досі жила ще найсильніше, в греко-католицьких Українців, перероджується в новім напрямку: прибирається в одяг сучасної української літературної мови й нема сили завернути чи припинити сей процес, що швидче чи пізніше мусить віднести повну перемогу.

З огляду на се все обовязком наших днів є врятувати для наукового дослідю всі співаники, що обертаються досі по приватних руках, звичайно в глухих селах, по священничих і ще більше по дяківських родинах, віддаючи їх до українських бібліотек. У пятьдесятьох із таких співаників може не найтися нічого цікавого, а щойно пятьдесятьпер-

ший може винагородити труд відшуканням якоїсь цінної пам'ятки нашої старої літератури.

Щойно приведення до відома та вмiле описання й використання співаників, що досі марнуються по приватних руках і запечатані сімома печатками для дослідників по недоступних бібліотеках, відкриє багатство нашої старої духовної вірші й уможливить її всебічний науковий дослід, що за ним піде й її історія. В кождім разі сьогодні така історія передвчасна¹, бо не розроблена маса питань, що торкаються нашої старої духовної лірики. Візьмiм хочби питання, що його підніс у формі важкого закиду ще Вагилевич, про українські переклади польської духовної вірші. З огляду на те, що в нашій старій книжній мові приходиться маса полонізмів, самі полонізми в тексті вірші ще не говорять про те, що вона перекладена з польської мови, але треба науково вказати на аналогічний польський текст.

У вивчення нашої старої духовної лірики хочу ввести два нові співаники: перший із них Теодора Левицького переховується в архіві ужгородської Просвіти під ч. 1073, другий походить із Ясениці Сільної та зберігається під ч. 242 рукописної збірки Франка в Бібліотеці Наукового Товариства ім. Шевченка; перший списаний найдалі 1779 р., другий десь на початку ХІХ в.; обидва мають переплутані в часі зшивання листки й виказують великі прогалини; обидва незначно різняться й обємом: перший має 56 листків, а другий 62. Перший співаник називаю іменем Теодора Левицького тому, що на відворотнім боці 51 листка під піснею св. Димитрієві з початком „Мученице досточудне, Димитрие. велми славне“ він зазначив у латинській мові власноручно з датою 22 січня 1779 р., що він списав сю віршу: *Theodorus Lewiczky scripsit domi...* Ствердження, що він був власником співаника й по всякій правдоподібності переписувачем, знаходиться і на відворотнім боці останнього листка: *Θεοδορὺς Λεβιτσκίη. Року Божого 4ψп, Anno 1780.*

Нерідка неграмотність текстів пісень співаника Теодора Левицького та їх переплутаність указує, що він швидче був дяком ніж священником. А в тім у співанику нема даних відповісти щось певне на питання, хто такий був Теодор Левицький. Передавання прізвища Левицький в латинській азбуці через „*Lewiczky*“ вказує на Закарпаття.

¹ Я не бачив праці Щеглової про Богогласник (вона вийшла відбиткою з київських „Университетскихъ Извѣстій“ у Києві 1918 р. п. н. „Богогласникъ. Историко-литературное изслѣдование“), бо мої довгі заходи роздобути її були безуспішні. Алеж уже рецензія академіка А. Лободи на сю працю в першій томі „Записок Исторично-Філологічного Відділу Української Академії Наук“ (Київ, 1919, стор. 124-9) не лишає в мене сумніву щодо праці Щеглової.

Описуючи обидва співаники, при піснях, що їх паралелі подані в моїх статтях: З культурного життя України XVII-XVIII вв. (Львів, 1912, відбитка з Записок, тт. CVIII і CIX), Матеріяли до історії української пісні й вірші (Українсько-руський Архив, тт. IX-XI) і Два співаники половини й третьої четвертини XVIII в. (Записки, т. CXXXIII), зазначаю відсилки до згаданих статей.

Ось що містить співаник Теодора Левицького:

1 а. Кінець пісні про смерть і позагробове життя. Уривок починається: Свѣту служілі, | Тѣлу годілі.

Пѣс(н)' на Покровъ. Поч. Благовѣстите днес радост всему міру. Пор. Два співаники, стор. 123, 46 а, й Матеріяли, стор. 387-8.

2 а. Пѣс(н)' велікопостная. Поч. Скажіж' мѣнѣ, солов'ю, прав'ду. Пор. Матеріяли, стор. 111, 26 б, і стор. 564-5.

3 а. Пѣс(н)' на Воведеніє. Поч. Играйте, спѣвайте, | На тр(и)у(м)фѣ в'даряйте. Акrostих: Илияш.

3 б. Пѣс(н)' велікопостная. Поч. Жалость на свѣтѣ пануєть. Пор. *М. Грушевський*. Співаник з початку XVIII в. (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. XVII, стор. 59; *В. Гнатюк*. Угроруські духовні вірші. Львів, 1902, стор. 173-4.

4 а. Пѣс(н)' велікопостная. Поч. Царю Христе, Поне мылый. Пор. Богогласникъ 1790, ч. 39, 1825, ч. 39, 1850, ч. 44, 1886, стор. 87-9; *М. Грушевський*. Співаник (Записки, XVII, стор. 52-3); *В. Гнатюк*. Угрор. д. в. стор. 165; *Чубинський*, Труды, III, стор. 21; *П. Безсоновъ*. Калики перехожіє. II. Москва, 1863. стор. 173-8; *П. Демущкий*. Лира и ийи мотивы. Київ, 1903. стор. 3-4; *В. Варенцовъ*. Сборникъ русскихъ духовныхъ стиховъ. Спб. 1860. стор. 233-4; Матеріяли, стор. 470-1.

5 б. Пѣс(н)' св'ятим' апостолом' Петру и Павлу. Поч. Перваго тя Христос избравъ, | Өраго (sic) тя Павла пославъ.

6 а. Пѣс(н)' св'ятому Николаю чудотворцу. Поч. Цару избранный, | От Христа даный.

7 а. Пѣснѣ мѣсіярска. Поч. Троїца Богоотецъ, Богъ Сынъ, Богъ Духъ св'ятий. Пор. Два співаники, стор. 143, 129 б.

11 а. Пѣс(н)' на Рождество Христово. Поч. Играй, Давиде, | Нехай со(з)иде. Акrostих: Іліяш.

11 б. Пѣс(н)' покаяная. Поч. Плачи, душе, и рыдай горе. Акrostих попсований: Пгии. Пор. Матеріяли, стор. 106, 1 а.

12 а. Пѣс(н)' на Усѣкновеніє честныя главы св'ятаго Іоана Крестителя. Поч. Иоанъ предитеча пророкомъ славный. Акrostих: Илияш. Пор. Матеріяли, стор. 319.

12 б. Пѣс(н)' апостоломъ Петру и Павлу. Поч. Органы, грайте, | Петра выхваляйте. Пор. Матеріяли, стор. 100, 50 б.

13 а. Пѣс(н)' на Благовѣщеніе. Поч. Да придетъ ꙗкѣ всему міру радость. Акrostих попований: Демѡян. Пор. Два співаники, стор. 144, 143 б. Далі бракує листків.

14 а. Пісня про марність без початку (Лакнущій свѣте). Починається: мѣсто жиз'ні | отклан' дідиз'ні. Акrostих: (Л)укаш Длонски. Пор. Матеріяли, стор. 106, 90 а.

15 б. Пѣс(н)' покаяная. Поч. Надѣя моя (на) н(а)йвышаго Пана. Пор. Два співаники, стор. 145, 165 а.

16 а. Пѣс(н)' на Успеніе пресвятыя Богородици. Поч. Чудо преслав'но | По в'сем' свѣтѣ явно. Пор. Два співаники, стор. 121, 5 а; Матеріяли, стор. 472-3.

16 б. Пѣс(н)' пречистой Богородиці. Поч. О пресвятая Дѣво, мощ'нице моя. Пор. Матеріяли, стор. 91, 10 б, і 443.

17 б. Пѣс(н)' покаяная. Поч. Там' за горою за небесною. Закінченням цієї вірші починається співаник, доказ, що він переплутаний при зшиванні.

18 а. Кінець якоїсь пісні на Різдво Христа.

Пѣс(н)' новонародженому Христу. Поч. Прі горної долѣнѣ. Пор. Kantyczki. Podług wydania 1785, т. III.

19 а. Пѣс(н)' воскресная. Поч. Радуйтеся, небеса, | Витайте вси Ісуса.

20 а. Пѣс(н)' на Воведеніе. Поч. Вострубите, възклѣкнѣте, | Матеръ цареву созовѣте. Пор. Матеріяли, стор. 91, 14 а, і 400.

20 б. Пѣс(н)' на Рождество Ісус Христово (мильно, Іванові Хрестителеві). Поч. Веселіся, красная пустыни. Пор. *М. Грушевський*. Співаник. (Записки, XV, стор. 18-9); *В. Гнатюк*. Угрор. дух. в. стор. 246-8.

22 б. Пѣс(н)' святому Ніколаю. Поч. Святителю Николае, о с(в)ятѣйший отче.

24 а. Пѣс(н') Рождес(тв)у Христову. Поч. Дивная новина, нынѣ Пан(н)а Сына. Пор. Два співаники, стор. 138, 31 а.

25 а. Пѣс(н') на мнісопусну неделю. Поч. Охъ, якъ страшный судъ твой, Пане.

25 б. Поч. Фалшивая юность, зрадливая фортуна. Пор. Два співаники, стор. 140, 72 а.

26 б. Пѣс(н') жалю полна. Поч. Аггнице страчена, | Жаломъ исполнена. Пор. *В. Гнатюк*. Угрор. дух. в. стор. 172-3; Пѣсенникъ или собраніе пѣсней, поемыхъ во дни праздниковъ и нарочитыхъ святыхъ, равно пѣсней покаянныхъ и надгробныхъ. Ужгород, 1902. Стор. 253-4.

27 б. Поч. Пречистая Дѣво Мати словеснаго раю (Пісня Богородиці в Тиврові). Пор. Матеріяли, стор. 492-3.

28 б. Поч. Летѣв' чорні жукъ ѿ. Пор. З культурного життя, стор. 28, 87 а, і 67.

29 а. Пѣс(нь) пресвятой Богородици. Поч. Радуйся, Маріє, наша заступ(ни)це. Пор. В. Гнатюк. Угрор. дух. в. стор. 208-10; В. Гнатюк. Лірники, стор. 30; Чубинський. Труды, III, стор. 333.

30 а. Пѣс(н)' на Рож'дство Христово. Поч. Іде звѣзда ко Господу, | Ведет царей ко воз'ходу. Попсований акростих Ілияша.

30 б. Пѣс(н)' на Богоявленіє. Поч. Іор'дан рѣко, уготовися. Пор. Два співаники, стор. 135-6, 6 а.

31 б. Пѣс(н)' о марности свѣта. Поч. Приде час, (г)ди Господь на облацех славно. Пор. Матеріяли, стор. 111, 36 а.

32 б. Пѣс(нь) о марности свѣта. Поч. Из глубині сердца зовет голубица.

33 а. Пѣс(нь) на погребѣ. Поч. О в'сесует'наго свѣта. Пор. Матеріяли, стор. 112, 2 а.

34 б. Поч. Явилася еси, великомученице горѣлице.

35 а. Поч. Горѣ ѿ, душе моя, ко Твор'цу своему. Пор. Матеріяли, стор. 102, 88 б.

35 б. Пѣс(нь) Рождеству Христову. Поч. Витай, Дитя малое, | Аггня незлобивое. Пор. М. Грушевський. Кілька духовних віршів з Галичини. (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, XIV, Misc. стор. 5); В. Гнатюк. Угрор. дух. в. стор. 142.

36 б. Пѣс(нь) Міхаїлу. Поч. Михаїле, кто яко Богъ, вел'ми возопіл'єс. Пор. Два співаники, стор. 135, 2 а.

37 б. Пѣс(нь) на (У)с(ѣ)кновеніє. Поч. Память твоя праведна ест со похваламі. Пор. Два співаники, стор. 135, 4 б, й Матеріяли, стор. 446-7.

39 б. Пѣс(н) во недѣлю квѣтную. Поч. Радуйся з'ѣло, дще сіоня. Пор. Матеріяли, стор. 107, 5 б, й стор. 453-4.

41 а. Пѣс(н)' святому Василю. Поч. Излияйся благодать во уснахъ твоихъ, отче прех'валне. Пор. З культурного життя, стор. 24, 32 а, й Матеріяли, стор. 415-6.

42 а. Пѣс(н)' покаяна. Поч. Кон'чина приходіть, на свѣтѣ не быти.

43 а. Пѣс(н)' на Рождество Христово. Поч. Богъ натуру ѿ хоцеть изявіти. Пор. Матеріяли, стр. 116, 11 б.

44 а. Пѣс(нь) Іоану Богослову. Пор. Иоана Богослова и риторам сладко(го)мова. Пор. Два співаники, стор. 136, 9 а.

45 а. Пѣс(н)' Онуфрию. Поч. Се бѣгай удаліхся. Пор. Два співаники, стор. 122, 29 а, й Матеріяли, стор. 455-6.

46 б. Пѣс(н)' покаяна. Поч. Єг(г)да душа от тѣла ꙗ̄ разлучаетъ ся. Пор. Два співаники, стор. 136, 13 а.

47 б. Пѣс(н)' пресвятой Богородици. Поч. Вселенны свѣте (sic) людие страныи (sic). Пор. Матеріяли, стор. 107, 15 б.

48 б. Пѣснъ пресвятой Богородици. Поч. Испол'ніся небо, земля чудес' твоих, Царице. Акростих: Іоан Вол(ский). Пор. Два співаники, стор. 123, 43 а, й Матеріяли, стор. 211-2.

50 а. Пѣснъ на Рождество Христово. Поч. Нова радість стала, яко не бывала. Пор. Два співаники стор. 144, 142 б, й Матеріяли, стор. 437-8.

51 а. Пѣснъ святому великомученику Димитрию. Поч. Мученіче досточудне, Димитрие велми славне.

52 а. Пѣснъ на Воздвиженіе честнаго креста. Поч. З емпѣрей горныхъ Богъ ся являєть. Пор. З культурного життя, стор. 25, 52 а, й Матеріяли, стор. 484-7.

53 а. Пѣснъ на Вознесеніе Господа Бога. Поч. Зыйде Богъ ко високой горѣ. Пор. Матеріяли, стор. 94, 39 а, й 395-6.

54 б — 56 а. Пѣснъ на Узпеніе пресвятои Богородици. Поч. Архангели з неба пришли ко Богородици. Пор. Матеріяли, стор. 101, 54 а.

Склад співаника з Ясениці Сільної такий:

1 а. Без початку польська коляда „А сѳъ з тѳъ Dziecinѳъ бѳdziem czynili“. Пор. Kantyczki, II.

2 б. Pieśn o Narodzeniu Bożym. Поч. Witaj, Jezu kochany. Пор. Pastoralki i kolędy, стор. 601.

Далі бракує карток.

3 а. Остання строфа коляди „Anioł pasterzom mówił“. Пор. Kantyczki, II.

Pieśn o Narodzeniu Bożym. Поч. Przybieżeli do Betlejem Pasterze“. Пор. Kantyczki, II.

4. б. Pieśn o Bożym Narodzeniu. Поч. А сѳъ з тѳъ Dziecinѳъ бѳdziem czynili. Пор. 1 а. Очевидно співаник починається продовженням цієї коляди, бо при оправі листки співаника переплутано.

5 а. Кінець коляди „Witaj, Jezu kochany“. Пор. 3 а.

5 б. Пѣснъ на Рождество Христово. Поч. Возвеселѣмся вси купно нынѣ. Пор. З культурного життя України, стор. 23, 15 б, і Матеріяли, стор. 554-6.

6 б. Пѣснъ на Рождество Христово. Поч. Странно ꙗ̄. всего свѣта слышите. Пор. Матеріяли, стор. 92, 27 б, і 460.

7 б. Пѣснъ на Рождество Христово. Поч. Согласно спѣваймо, Іисуса вытаймо. Пор. Бог. 1886, стор. 50; Собраніе колядъ, Ужгород, стор. 47-8.

8 б. П'єснь на Рождество Христово. Поч. Слава буди во вышныхъ Богу. Пор. Матеріяли, стор. 93, 29 а, і 457.

9 б. П'єснь на Рождество Христово. Поч. Щасливіє часы в'єковъ южь настали.

11 б. П'єснь на Рождество Христово, Пор. Богъ натуру б̄. хочеть избавити. Пор. Матеріяли, стор. 116, 11 б.

13 а. Без початку великопісна пісня „Хрісте, Царю справедливый“. Пор. З культурного життя України, стор. 22, 8 б, і Матеріяли, стор. 469-70.

15 а. П'єснь на недѣлю ї. Великопостную. Поч. Уже декретъ подписуеть. Пор. Матеріяли, стор. 99, 23 а, і 466-7.

По 16 л. бракуе листків.

17 а. Без початку покутна псалма „Памятайте, християне“. Пор. Матеріяли, стор. 136, 57 б.

18 а. П'єснь о смерти. Поч. Кажуть люде, же я умру. Пор. Матеріяли, стор. 136, 55 а, і 424.

Знову бракуе карток.

19 а. Кінець псалми Длонського. Пор. опис співаника Левицького, 14 а.

19 б. П'єснь о общемъ судѣ мертвыхъ Поч. Ахъ пора приходить, треба умирати! Пор. Матеріяли, стор. 153, 119 а.

21 а. Друга половина пісні на Зелені Свята „Источникъ духовный“. Пор. Матеріяли, стор. 112, 3 б, і 209-10.

22 а. П'єснь святому Іоанну Богослову. Поч. Іоана Богослова и рьтора сладка мова. Пор. опис співаника Левицького, 44 а.

23 б. П'єснь святому Николаю. Поч. Большаго нѣсть на земли трона. Акrostих: Бардински. Пор. Матеріяли, стор. 122, 28 б, і 252-3.

25 б. П'єснь їя святому Николаю. Поч. О кто, кто Николая любить. Пор. Матеріяли, стор. 96, 75 б.

26 а. П'єснь їя святому Николаю. Поч. Играймо, спѣваймо, в' тм-паны в'даряймо. Акrostих: Іоан Ав'тор. Пор. З культурного життя України, стор. 43-4.

27 а. П'єснь Святому Духу. Поч. Источникъ Духовный, радость днесь исполны. Пор. 21 а. Знову доказ переплутання листків при оправі.

28 а. П'єснь святому Василю. Поч. Излияся благодать во уснахъ твоихъ, отче; Пор. Матеріяли, стор. 99, 16 б, і мою „Підкарпаторуську обробітку легенди про запис душі чортови ради дівчини“ (Науковий зборник товариства Просвѣта в Ужгородѣ за рѣк 1922. Річник I. Ужгород, 1922, стор. 133-4).

29 б. П'єснь на Богоявленіє Господне. Поч. Іордань рѣко, уготовися. Пор. опис співаника Левицького, 30 б.

31 б. П'єснь Благов'щенію Пресвятой Богородицы. Поч. Да прій-
детъ ѿ всему миру радость, Пор. 13 а.

33 а. П'єснь на Воскресеніе Христово. Поч. Изыйдѣте, аггели лики.
Пор. Матеріяли, стор. 93, 37 б, і 414.

34 б. П'єснь ѿя на Воскресеніе Христово. Поч. Іерусалиме, свѣтися
нынѣ надъ звѣзды. Акростих: Іоан Геши(цкій). Пор. З культурного життя
України, стор. 29, 102 а; Матеріяли, стор. 249-52; Холмскій народный
календарь на 1885 г., стор. 178-9.

37 а. П'єснь Божому Тѣлу. Поч. Твоя честь, хвала, предвѣчний
Боже. Пор. З культурного життя України, стор. 25, 61 а, й Матеріяли,
стор. 461-2.

38 б. П'єснь на Успеніе Пресвятой Богородицы. Поч. Достойно
естъ Дѣву величати.

39 б. П'єснь Честному Кресту. Поч. Крестнымъ древомъ Распятого
от невѣрныхъ ' Іев'рей. Акростих попований: Клібанк (Клебановка).
Пор. Матеріяли, стор. 124, 29 б, і 301-3.

41 а. П'єснь Покрову Пресвятой Богородицы. Поч. Благов'стите
днесь радость всему миру. Пор. опис співаника Левицького, 1 а.

42 а. П'єснь святому Михаилу. Пор. Воин'ства небеснаго силы Ми-
хаиль, святыи воевода. Пор. Бог. 1790, ч. 158, 1825, ч. 159, 1850, ч. 160,
1886, стор. 347; Матеріяли, стор. 270-1.

44 б. П'єснь на Воведеніе Пресвятой Богородицы. Поч. Воспѣвайте
п'єснь новую. Пор. П'єсенникъ, стор. 63-5.

45 а. П'єснь ѿ. на Воведеніе Пресвятой Богородицы. Поч. Архіерее
Захаріе, прійми Дѣвицу. Акростих: Архангел пріять Пор. Матеріяли,
стор. 105, 65 б, і 383-5.

47 а. П'єснь великомученицы Параскевіи. Поч. Радостнымъ серд-
цемъ возвышаетъ гласъ. Пор. Матеріяли, стор. 92, 25 б, і 452-3.

48 а. П'єснь святѣй великомученицы Варварѣ. Поч. О Варваро му-
ченице. Пор. Матеріяли, стор. 95, 67 б, і 438-9.

49 б. П'єснь Пресвятой Богородицы. Поч. Пречистая Дѣво Мати
Рускаго краю. Пор. Матеріяли, стор. 90, 6 б, і 450-1.

51 б. П'єснь Пресвятой Богородицы Почаевской. Поч. Вселенной
свѣта людіе страны. Пор. опис співаника Левицького, 47 б.

53 а. П'єснь Пресвятой Богородицы. Поч. Под Твою милость вси
прибѣгаемъ Пор. В. Гнатюк. Лірники, стор. 31.

53 б. П'єснь набожна. Поч. Небо, земля, свѣтъ и воды.

54 б. П'єснь Пресвятой Богородицы Поч. Матко Божа, твое пан'ство
над землею и небомъ.

55 а. П'єснь о десяти Божіихъ приказанъ. Поч. Хочъ лы щастя мати.

56 а. Пѣснь о мѣзерномъ челоувѣку. Поч. Чловече мѣзерный. Пор. Як. Головацький. Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, II, стор. 569-71; В. Гнатюк. Хоценський співаник Левицьких (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, ХСІ, стор. 109).

57 а. Pieśń światowa. Поч. Pamiętaj, człowiecze, jak żyjesz na świecie.

58 б. Пѣснь Пресвятѣй Богородицѣ Почаевской. Поч. Пасли пастиры овцы на горѣ. Пор. Матеріяли, стор. 125, 9 а, і 516-8.

Із співаника Теодора Левицького треба передовсім зазначити три нові вірші з акростихом: Ілияш. До досі відомої його пісні на Усікновення голови св. Івана Хрестителя прибувають його нові пісні, одна на Воведення Богородиці та дві на Різдво Христа. В пісні на Воведення з початком „Играйте, спѣвайте“ задержався акростих у цілости, так само в пісні на Рождество Христа з початком „Играй, Давиде“. В другій пісні на Різдво Христа акростих без труда відбудовується, вставивши на початку третьої строфи пропущене: и. Ось попсовані тексти нових пісень віршоплета Іліяша:

Пісня на Воведення¹.

Играйте, спѣвайте,
На тр(н)ѣ(м)фѣ вѣдараіте,
вѣдараіте дѣвѣ² Маріи,
воходѣшю ко свѣтаа,
Приносаючі намѣ благаа.
Моли́тса за намѣ ко Господѣ.

Ии́кѣютѣ а́ггеаі вси
На земаи и на небеси.
во(с)ходѣтѣ тригѣчнѣаа дѣвѣа, свѣтаа
Закѣтаю́тѣа херувѣи, | свѣтѣхъ.
Окрѣжаю́т сѣрафѣи,
даю́т в рѣцѣ Захарію.

Ии́ршѣю (sic) ко свѣтѣк вѣі(м),
вѣишѣю (sic) на небеси,
Утроба Маріи, свѣчнѣаа дѣвѣа, чистѣаа Пан(и)и.
На(а) сребро чистѣѣша,
На(а) диамѣнтѣ свѣтѣѣша
воходѣтѣ ко церкоу Царѣца.

И дѣвѣ³ со свѣцѣамѣи
Царѣ со тімѣпанѣи
вѣнтаю́т Царѣцѣ, прѣкраенѣ дѣвѣицѣ, чистѣю
солнце дѣвѣ³ окрашаѣт, [Паннѣ.
Иѣсаіахъ къ нози спадаѣт
Панѣ чѣстѣк Маріи.

Икѣз пророци вѣладѣици, -
Прѣсвѣтої дѣвѣици,
а́ггеаі свѣжаѣе, Захарію моваѣе архіерѣю.
Церкѣвѣ крача отгѣверѣѣте,
вѣладѣицѣ³ козѣирѣи́тѣ
Градѣицѣ, крѣи́ свѣцѣ, дѣвѣ³ Марію.

¹ Як в описі співаників, так і у виборі текстів розв'язано скрізь титли. В текстах, приготованих для гражданки, вжито кирилиці з чисто технічних перешкод, бо аналогічне гражданське письмо зайняте в друкарні.

² В рукоп. дѣвѣ.

³ В рукоп. дѣвѣ.

Пісня на Різдво Христа.

Іграй, Давиде, нехай со(з)ніде Слово кополюєно.

Царица раждаєтх, Діта покинєтх,

Цара над царми челоуѣкомх даєтх

Во плоти¹ со скоты.

Янх архангелскій и хурвѣнскій вго проглаваєтх.

Иосифх старшохкх Дитати спѣваєтх

И птица пернаты вѣмѣ са кланяєтх

Блажено, смирено.

Іереарси и патриарси Цара днесѣ витаютьх.

Царне прихѣдаєтх, дары МѢ приносаєтх,

Поклонѣ отдаютьх, ніско са кланяютьх,

Христа вмыслєне (sic) просаєтх.

ІДвное чѣдо: в² вертепѣ хѣдо(м) Христоуєх са раждаєтх.

Иродѣ незбожнѣи за Христоуєх вганяєтх,

Дѣтей невинныхъ от перси стинаєтх,

Вам са сокрышаєтх.

Ширшюю еѣта во поглаѣдна лѣта Марню китаїлю.

Христа породила, к пелены повнила.

Вѣмѣ на вѣки чєстѣх вѣдєтх и хѣвала

Во Тройци.

Пісня на Різдво Христа.

Іде звѣзда ко Господу,
ведєт царей ко возходѣ.

Іггєли са заѣтають,

Діта в мєлєхѣ вѣтають,

Рождєного Младєнца,

Вдїного перкєйца,

Бодѣтєла.

Ікѣдїтє днесѣ, вси патриарси,
радѣйтєса со с(в)ѣтлым отци.

Днесѣ птица заѣтаєт,

Христа в мєлєхѣ вѣтаєт;

Звѣрѣта вси привѣгають,

На коѣѣна внадають,

Вєличають.

(И) царне с Периды прѣхѣдають,
Христѣ рождєномѣ дары прїносають.

Давидѣх в гѣсла барзо граєт,

Жє са з того втѣшаєт,

Что са такий (народилѣх),

Бы насѣх грѣхѣюѣ совѣдѣналѣх

вєстѣх хрєстїанѣх.

ІДкєного чѣдо новое:

В мєлєхѣ Діта лєжїт, малое.

Іосїфѣх са радѣєт,

Пєлєны МѢ готѣєт.

Вол з ослѣлї прїпадають,

Парѣю Го загрѣвають,

Бѣса нашего.

¹ В рукоп. воплотити. — ² В рукоп. же.

Широга вселенна днесь са стѣшаець,
 Царіца Сына на рѣках трімаець.
 Славімі Бога незмертнього,
 Же са родїа для насъ много.
 Славімі Отца Его,
 Двѣхъ свѣта, славіме Го
 Во вѣкі вѣковъ.

Нарешті треба відмітити відміни пісні на Усікновення „Іоанъ предтеча“ в порівнянні з текстом, надрукованим у Матеріялах (стор. 319): 4 р. цесарови. 9 р. На него порывалъся. 10 р. Казал его взяти. 11 р. Во темніцу дати. 13 р. мовить. 14 р. что. 18 р. узяла. 20 р. И матцѣ. 21 р. здумѣль. 22 р. Что тое вчинїль. 24 р. прокляты будутъ за мыслѣ такую.

Співаник із Ясениці Сільної дозволяє з великою правдоподібністю вказати на автора пісні на Великдень з поч. „Изыйдѣте, аггеловѣ лики“, що попала в Богогласник. У тексті сього співаника лишився слід акростиха Івана Вольського: Вол. У Матеріялах (стор. 214-5) приведено текст інший богогласникової його пісні, а саме на Успення Богородиці з виразним акростихом: Іоани Волскій, хоча в Богогласнику акростих не задержався. Вона починається „Изыдите, вси архаггеловѣ хори“; приказовий спосіб того самого дієслова тут і там тільки потверджує здогад, що маємо тут діло з піснею Івана Вольського. Ось вона:

Изыйдѣте, аггелы¹ лики,
 Во стѣтєніє Владыки,
 Изыйдѣте, архаггелы хоры,
 Готѣйтеся, небесныя дворы.
 5. Бе градѣтъ Спаситель,
 Градѣтъ побѣдитель,
 Ида разорытель,
 Обронца.

Шлїнь сїонскїй от Вавилона
 10. Ведѣтъ его до Сїона,
 Ведѣтъ от вѣдъ знодахъ земнаго краа
 Во первѣю сладогѣ раа.
 Идамъ со пророки,
 Отецъ со отроки,
 15. Оттоль слезы токи
 Утоли.

¹ Відміни тексту співаника Бібліотеки Наукового Тов. ім. Шевченка ч. 365 отсі: 1 р. аггеловѣ. 4 р. Готуйте, небесніє. 15 р. слезніє, 17 р. подѣем насъ з собою. 18 р. изо тмою. 19 р. з тиранами люгѣйшими зѣло. 20 р. Мучашимы. 23 р. Сотре грѣхи прелестны. 26 р. во ограду. 28 р. з ныхже. 29 р. увѣнчаець. 31 р. Иже. 33 р. Вострубѣте, воскликнѣте. 35 р. Составѣте. 41. возиграйте. 42 р. И рукама воспещайте. 44 р. вышше.

46-48 рр. Спасает чловѣки

Царствующій предъ вѣки
 Надъ всѣми,

- Аже подаде над товою,
 Когда коекака сама собом
 Страшными (sic), лючкйшными зкло,
 20. Мвчащаго дшш и ткло
 Орджемх крестнымх
 З діаболомх лестнымх,
 Смерть грѣшныкомх прелеети
 До смерти.
25. Изыйдите ко вертоградѣ,
 За поток Кедрѣкый во градѣ,
 Сокрыайте крѣкѣе рожи,
 Аже сіаетх намх Сынх Божій,
 Убѣнчаемх главы
30. Вѣнцемх Его главы,
 Аже насх избави
 От всѣхх вѣдх.
- Воспрѣвите и косканкѣте,
 Всю тварх к себѣ созовѣте,
 35. Остаѣте тимпанх и лнкы
 И всахх органх и мѣзыкы,
 Воспойте Царевн
 И всѣхх Господевы,
 Повѣдителевы
40. Пѣнь новѣ.
 Ликующе, воспѣваймо
 И рѣкали восплецаймо:
 Христосх воскресх, конетымнѣ воскресх,
 Хвала Его прекышше небесѣ
55. От нынѣ на вѣки,
 Царствуй во вѣки,
 Спасай чловеки
 От всѣхх вѣдх.

Коли мова про пісні Вольського, вважаю незайвим подати тут найкращий із досі відомих текстів його пісні струмиловокамянецькій Богородиці із співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка під ч. 365 тим більше, що дуже попсований текст цієї пісні приходить у співанику Теодора Левицького з приложенням до Закарпаття. Текст згаданого співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка отсей:

Пѣснь набожная.

- Исполнися небо и земля чюдех твоихъ, Царице,
 Избранная яко лѣна, одѣянная во солнце!
 На главѣ ей кѣнецъ,
 На рѣкахъ Младенецъ,
 5. Прежде кѣкы рожденный,
 З неа¹ воплощенный,
 Маріи дѣвизи Сынх ей козлюбленный.
- ◊ Пречистая Царице, на образ Твой взираемъ,
 во Струмиловокой Каманцѣ чюдотворной взикаемъ:
 10. Призри на насъ, Мати,
 Не дай погнати
 во светномъ свѣтѣ

¹ Відміни дуже поплутаного й попсованого тексту співаника Теодора Левицького такі: 6 р. Из Нея. 13 р. во в'герском. 15 р. Архангеловъ, херувімов честишшая. 16 р. Се-рефімов воистену слав'нша. 18 р. корунѣ. 26 р. Бѣсовъ прогоняешъ. 28 р. Намъ всѣмъ

- У любовескомь повѣтѣ,
 Явшемо Та могли вси зсердно пѣти.
15. Прухаггеломь, хурѣвномь, каманскаа Царице,
 И серафимомь, конетиниѣ преслабнаа Дѣкнце,
 Тыс' в неѣ на тронѣ
 В тройчесской коронѣ,
 Днес' ко урамѣ твоем
20. Под ноги впадаемь,
 Тебе чудоткорной на помощѣ визнаемь.
 Не доважѣтса есакъ азникъ достойно коспѣватн,
 Ако звѣзды чюдеса твоихъ недонъ исчитати:
 Темныхъ просвѣщаешь,
 25. Хромыхъ исцѣлаешь,
 Бѣсы прогоняешь,
 Акъ громъ вѣтрашаешь,
 Я намъ вѣсѣмъ вѣрнымъ ко помощѣ предстаешь.
- Восплащайте вси рѣками небессной днес' Царици,
 30. Восканичѣте гласомъ радостн стромилокаманской Владычици:
 О обрадованна
 Маріе преслабна,
 Господь ис Тобю!
 Дай намъ помощѣ свою
35. Тебе вѣубалати ко мѣрѣ в покою.
 О Маріе Пречистаа, каманскаа державо,
 Молащамса Христѣ Богѣ за грѣшныхъ райска главо,
 Вѣди намъ причина
 До своего Сына,
 40. Грѣшнѣа застѣпай,
 Славиима пребѣжай,
 В Стромилкой Каманцѣ еса люди покрѣжай.
- Яикѣи, граде, и кеселиса, гди Царица бо тебѣ
 Избавитъ та отъ вѣжнихъ вѣдз к каждой твоей потребѣ:
 45. Отъ лючыхъ агаран,
 Геретниковъ, бесѣрман,
 Повѣтра и огня
 Акъ Матка Господна,
 Застѣпница наша ко скорбеуъ неложна.

вѣр'ным своим во помощѣ. 29 р. Воз'плещіте вси руками вѣр'ными днес'. 30 р. пресвѣтлой Дѣвици. 36-42 рр. vacant. 47 р. От повѣтря, огня. На сій строфі вривається текст пісні в співанику.

50. Вітаєш чюдеси в храмі як сонце на небі,
Преквіцалеш всіху вѣрниху, притѣкаюциху к Тебѣ.
Упроси намъ Бина,
О Матко єдина,
Бы намъ милостикъ былъ
55. И грѣхи отпусти,
На правци своєй на сѣдѣ поставила.
- Кто притѣкает ко іконѣ в Каманцѣ Стрѣмиловоєй,
Наполнитса благодати з милости Ви прескатої.
- Слезы излѣчаетъ
60. И твар измѣняетъ
Царица прекрасна,
Невѣрнымъ спасна,
На престолѣ своемъ якъ сонце естъ асна.
- Исполнаєшъ благодати всегда ко храмі Твоему,
65. вси вѣрніи христїане ласки Твоеї дознаємъ.
Радѣла, Царице,
Преквітала деннице,
Тебе Богъ козлюбилъ
И с Тебе са воплотилъ,
70. Млкъ Матерь Божію Дѣхъ свѣтлый огнивалъ.
- И мы та днесъ Чудотворишъ вси смирен(но) благаємъ,
Со слезами къ ногамъ Твоимъ, Царице, припадаемъ:
Нынѣ насъ на земли
Радости исполни
75. И на страшномъ сѣдѣ
Милостива буди,
Во вѣкхъ вѣкомъ аминь, всѣху насъ не забуди.

Притягаючи матеріал і з інших співаників Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка, можу вказати на нового акростихового автора Трохима. В збірнику польських і українських пісень рукописної збірки Франка ч. 62 приходиться отся „Пѣснь пресвятой Богородици По(д)дубецкой“:

Прожестѣдите вси днесь ново ко семъ мѣрѣ,
Видачи Царицѣ къ солнечной порфирѣ.
Рѣцѣ к ней воздвижитъ¹: Молебница наша,
Умоли за грѣхи Бина, Христа Спаса.

¹ В рукоп. воздеждѣмъ.

Озарай християнх грѣшнихъ ко тмѣ свѣщнихъ,
 Во вѣдахъ и скорбехъ к Тевѣ предѣшнихъ.
 Херокихъ чегнѣшаа¹, скѣтаѣшаа ко свѣтѣ,
 Ко беси По(д)двѣцахъ, колнскоихъ покѣтѣ.
 Икона от кѣка з дребезъ сотворенна
 Нынѣ естъ от белоожъ златоихъ Украшенна.
 Шарѣа от неа чѣда изблааетъ,
 Бгдаже Младенецъ от неа исцѣлааетъ.

Сього невідомого досі Трохима треба відрізнити від відомого з Матеріялів (стор. 258-9) Трофима. Трохим се волинський Українець, як думати по його зацікавленні піддубецькою Богородицею, а Трофим се закарпатський Українець, як доказує його пісня в честь повчанської Богородиці.

Не знаю, чи дійсно якогось Іоанна Вюсяника виказує акростих пісні співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 165, чи се попований инший акростих. Ось ся „Пѣснь на погребѣ“:

Источники слезъ, разливайтеса,²
 Камнаны сердца, разламывтеса,
 Видачи нашъ сладостъ временнѣ,
 Красотѣ и славу в нѣчто обернениѣ.

Обиде твоа, человекъ, слаба.
 Подоптала ей смертнаа бѣлаба.
 Почертѣла ти красота ганчна,
 Бо та ожидаетъ фортвна вѣчна.

Ихъ, нетирѣвчій животе вѣдний,
 Скоро са вкажеи, а нагло й измѣнний,
 Обѣцуюшъ намъ своей сладости,
 Но кто ти звѣрит, не взрнтъ старости.

На небо очи смертнѣ спускае,
 До приятелей близкихъ колеае:
 Помилуйте ма, вратѣа, дрѣзп,
 Бо ма измадатъ земныа прѣзп.

Воспоманите кеи любовхъ мою,
 Да не отрачѣ (sic) надеждъ свою.
 Похубы моа не спаматайте,
 Но прогните ли, Нога кохайте!

Иж' во ли декретъ опредѣленный:
 Свѣдѣа строгій, незмѣненный
 Грѣшнью дѣшѣ ко ад' велаает,
 И покааннѣ царствоихъ вѣнчаает.

Сирадннй ротъ темный черехъ тѣло тлоитъ,
 И дѣша страхомъ свѣдѣ предѣтоитъ:
 Воздаждъ днѣс откѣтѣа о клеихъ жикотѣ,
 Щошь зробила на марноихъ скѣтѣ.

И вазъ змнано всѣхъ зпрошаю,
 Сродниковъ, крѣпныхъ ревно кмолаю:
 Возноманѣте каждый ко себѣ,
 Же скверно нѣчто не естъ ко невѣ.

Ни властѣ ни слаба, богаѣтѣва, кѣтѣхъ,
 Розкошъ, молодогѣць, земныа смѣхъ,
 Да не оторѣнѣ всѣхъ вазъ на сей часъ,
 Ибегте чѣли мой остатннй глезѣ!

Исвѣхъ Христа ранхъ крѣке изнанной,
 Страгги и мѣки за насъ нещадной
 Нлизкихъ, далекихъ всѣхъ васъ прощаю,
 З ками во а днѣс са разлабчаю.

¹ В рукоп. чesнѣшую.

² Відміни тексту співаника ч. 188 такі: 1 р. разливайтесь. 13 р. спущае. 15 р. бра-
 тие. 16 р. мня... смертныа.

Конець животѣ моемѣ...
 А кає вѣнчѣю...
 ... тѣло ѡж грѣвѣ предайте,
 И за мене все Бога благайте.

Використовуючи тексти описаних співаників, наскільки вони хоча в частині поправні, й притягаючи деякі інші співаники Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка, описані в Матеріялах, подаю на кінець низку богогласникових пісень (NN-го 1-28) у старших, а наскільки вони друковані, поправніших текстах і низку позабогласникових вірш (NN-го 29-43), недрукованих, а наскільки друкованих, у цікавих нових варіантах. При кождім тексті зазначений співаник, що з його він узятий, а тут і там відмічені варіанти інших текстів.

1. Пѣснь на Рождество Христово¹.

Богъ натѣрѣ ѣ хоцетѣ извакити, погадити на гонѣ в коронѣ.
 Самъ смирыса, приобѣщса намъ о семъ и по немъ пребыти дѣхомъ.
 Тайна многа, невидима, ма, ма, ма,
 Дѣво, Сына на, на, на,
 Побивай и пытай соцы скони.
 Слава наша ѣ лежитѣ днесь на гнѣ ко аскнѣ, Отецъ, Мати з видаати,
 Трѣмфуетѣ и анкетѣ Богъ Ягнецъ и Юнецъ, вѣмъ пожаданный.
 Радость многа мѣзыкыйски, ра, ра, ра,
 Свѣрихъ красна, тра, тра, тра,
 Отрочати малѣ, Царѣ рожденнѣ.
 Нынѣ слыи ѣ даютѣ хвалѣ Богѣ попремногѣ, авно, славно кѣщуютѣ.
 Сѣга стѣхѣ, іереа трепещетѣ рождшаго (sic) Цара на земан.
 Поютѣ пѣсны торжественно, ре, ре, ре,
 И преглавно, аа, аа, аа,
 Возносаѣтѣ гласъ высокъ Богѣ ѣ вѣрѣтѣ.
 Угтрашатѣ ѣ, слышатѣ кѣи азѣцы, человекѣцы ако тако приащно
 Цара вѣкомъ человекѣкомъ, Младенца, Первенца и Бодѣтелла.

Текст співаника Теодора Левицького виказує такі відміни: 1 р. на престолѣ во коронѣ. 3. р. приобщиє о сем... пребуди. 5 р. своїма. 7. р. Богъ Отець Юнецъ. 10 р. Царю. 11 р. аки (sic) славно. 12. р. Стихия, ерея трепещуть рожденного Царя. 17 р. Царю вѣкомъ, человекѣкомъ. Дальший текст сього співаника отсей:

¹ Рукописна збірка Франка ч. 242.

15. Ірод є того замѣтнаго,
 Же Христос з Пайны народнаго,
 Слуги своа посылает,
 Христа збити шѣкает.
- Четырнацѣть тисащ дѣтей малыхъ забнез
20. Іродз проклатый, сына не пощаднез.
 Малеѣкѣ тые дѣти
 Казал Іродз быгзбити.
 Предѣвчнѣе финикѣе,
 Процвѣтайте навѣкки.
25. Рахиль, перестани о дѣтей плакати.
 Я акз же а маю перестати, печалнаа мати,
 Серце ко мнѣ змаѣкает,
 Іродъ дѣти забиваетъ,
 Язз бо, печалнаа мати,
30. Мѣшѣ а ридати.
 Не плачъ, не плачъ, не ридай о дѣтѣхъ малѣкыхъ
 И зрѣши сыны своа къ Сионз пренесеныхъ,
 Іродз пойдѣ ко адъ
 К Люциперѣ на порады.
35. Мы тежъ є того веселѣмса,
 Христѣ поклонѣмса.

31.

Дивнаа новина: нынѣ Панна бына
 Породила к вѣдлѣемкѣ Марѣа єдина.
 Не к царской полаткѣ, лѣчъ межи выдлати,
 Во пѣстыни, бо аскыни, треба то вѣкль знати.

По 18 р.: Плачъ великій в Вифлеемѣ в' странахъ иудейскихъ:

Іродъ дѣти забиваетъ в' предѣлахъ вифлеемскихъ,
 Мечемъ острымъ истинаетъ
 И о камень разбиваетъ,
 Кровъ невин(н)у проливаєтъ,
 Христа убити шукаетъ.

О безбожный Іроде, сынає не пощадѣлъ,
 Маленкѣя уєа дѣти казалъ погубити,
 Праведнѣи феникѣи
 Процвѣтають навѣкки.

¹ БНТШ. 365.

5. Иж то Бога неґта Маріа Пречиста
И кѡпаец, покнибаец ѿго акь неґкѡста.
На рѡкаѡх тримаец, так ѡмѡ спѡкбаец,
Ѳконои ѿго Ѳтворителемиґ сама¹ назнибаец.
Мокнѡть: любай, Ѳынѡ, вѡдеш при миґкѡ кынѡ,
10. Понекаж миґа вѡзалеє' себѡк за Маткѡ ѡдѡнѡ.
Ѳ неогорненнѡи и непостиженнѡи,
Ѳпишь Тѡ долго, рости скоро, Младенче несквернѡи.
Мѡ Тебе кѡпаю и Тебѡк спѡкбаю,
И на сконѡх ѡбатѡихъ ксеґда Та тримаю.
15. Мѡ в Тевѡк надѡю, вѡзлюбленнѡи, мѡю,
Где сам вѡдеш, там и мене козмиѡ, Довродѡю.
Тѡ члобеком сталеє' и плот на са вѡзалеє,
Прежде всѡкѡ вѡкѡ на небеси престѡла себѡк малаєє.
Тебе хурѡкыми неѡ серафими
20. вѡспѡбѡют непрестанно глаґи трѡсѡватыми.
Тевѡк са молиґи и Тебе хукалиґи,
Иґныґ' наамѡ даах к царѡтѡи Твоєи вѡкѡи наѡтѡки жиґи.

4. Пѡснь на Рождество Христовѡ².

Нѡбаа радость себѡтѡ са зѡбила
Гды Панна чиста Ѳына породила.

Ѳ вифлеомѡкѡ мѡкѡтѡкѡ варазо рано
вигати Пана паґтырелиґа казано.

Зѡкѡзда вѡладѡтѡ тѡю отпраѡвѡдетѡ,
Же царей перекнухъ со дари приймаѡдетѡ.

Принесли ѡмѡ либанѡхъ, смирно, златѡ,
И' залаи заплаѡтѡ по корѡнѡкѡ за то.

Иродѡхъ злоґанѡвѡиґ с того заґамѡтѡиґа,
Же Царѡ предѡкѡчнѡиґ с Панны нароґдилѡса.

Казала жолѡтѡромѡхъ землю паґндрѡкати,
Нарождѡннѡго кѡ вертепѡкѡ шѡкати.

Иґгѡлаґ с небесе ознаймѡлаґа кѡ рѡдѡтѡкѡсти
Поймати Ѳына и Маткѡ в чистѡсти.

Рекалѡ Иосифѡ: поиди г вифлеомѡ,
Милѡнѡши кшѡтѡки Иродѡ зраґданкомѡ.

Иосифѡ старецѡхъ Марию поймаѡдетѡ,
И до Ѳгнѡтѡ ѡ Христомѡ вѡстѡпѡдетѡ.

Нехайже Иродѡхъ вѡчѡне поґгибаєтѡ,
Нашѡхъ Панаґхъ рождѡннѡи кѡсѡѡхъ наґкѡ потѡкшаєтѡ.

¹ Поминаючи нисенітниці наслідком попсованого тексту, відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 8 р. Сама Ѳго Створителемъ своимъ. 10 р. узялъ. 14-16 рр. васанѡ. 17 р. Хотѡ... станешъ (sic). 18 р. престѡль себѡ на небеси мѡлєсь. Замѡсць 19-20 рр.:

О праведный Суде, хтожѡ Твои вѡрнѡиґи буде,
Тамѡже нехай из Тѡбою будут' усѡ люде.

21 р. славити. 22 р. во царѡтѡвѡ... быти.

² БНТШ. 367.

Ны намъ ѣ негкѣ далъ свою коронѣ,
 До пресвѣтлаго поставиши тронѣ.
 Иосифъ старецъ коленамъ дитятко:
 Любайже, любай, любае Пахолоатко.
 Блава во кышнихъ, ми заспѣбаймо,
 Нарождеиномѣ честь, хвалѣ отдаймо.

5. Пѣснь на Рождество Христово¹.

- Нова радостъ стала, ако не бывала:
 Надъ вертепомъ звѣзда стала², свѣтъ коснала.
 Где Христосъ родица, з дѣвкѣ(!) воплоца,
 Дѣкъ человекѣхъ пеленами збогъ побица.
5. Которомѣ цари великии дари:
 Либанъ, смѣриѣ отдавали, за что покладали.
 Пастушки з агнцкомъ передъ Нымъ, дитяткомъ,
 На колѣна спадаютъ, вѣмъ са кланяютъ.
 Давидъ смѣле о немъ выграбаецъ гойне,
10. На вѣгѣ стрѣни здаряецъ, Бога выхвалаецъ.
 Ангели спѣвають... колаютъ
 ... вѣ и на земли поклонъ (sic) поскдаютъ.
 Мы тежъ спѣваемъ, когда огладеимъ
 Из Марии рожденаго Бога предвѣчнаго.
15. Протожъ веселица, вѣмъ поклонѣца
 Дко Царю рожденномѣ, Богѣ небесномѣ.
 Просимо Та, Царю, небесный Шафарю,
 Дарѣи лѣта шагалени семѣ господарю.

6. Пѣснь Богоявленію Господню³.

Иорданъ рѣко, зготовица,
 Бе во приходитъ Богъ креститица.
 Плотію идетъ на збоа стрѣла,
 От Іоана згладѣ тревѣла.

¹ БНТШ. 364.

² Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 2 р. ясна. 3 р. Дѣвы. 4 р. убого. 5 р. дары приносили. 6 р. отдаваймо (sic)... покладаймо. 7. р. перед тымъ. 8 р. Христу. 9 р. смѣл'ный (sic)... дивно. 10 р. ударяйте (sic)... выхваляйте. 11 р. во вышнихъ. 12 р. Намъ у небѣ... покой. 13 р. И мы... Бога (sic). 15 р. Протожъ... Христу. 18 р. лѣта, Царе выш'ный, всему (sic).

Відміни тексту співаника Національного Музею ч. інв. 15615 такі: 1 р. яка. 2 р. ясна. 4 р. убого. 5 р. Царю дары приношали. 7 р. тымъ. 8 р. Христу. 11 р. во вышнихъ волаютъ. 12 р. Намъ у небѣ... покой. 13 р. И мы. 14 р. От. 18 р. Дари.

³ БНТШ. 165.

⁴ Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 3 р. иде. По 8 р.:

5. О Іоане, хтїї поглажити
И керх владыцк спкшеа омыти.
Іоанх пророкх длань прогнрает,
Се агнец Кожїй, лсно колает.
Дѣх святый сходит видої голѣба,
10. Показа отцѣ того гдѣба.
Ми Іоанѣ сподовїаїса,
Чистыми сердцы прозодокнаїса
На ркчнху стрѣах Тебе битати
И его лице крїкї кыкалаати.
15. Кога ко Тройци єдинаго знати,
Вальмы и пїсїми (sic) согамено спкбати.
Дай то нам, Боже, Та кыкалаати,
На ркчнху стрѣах лице огладати.
Почерпкнх воды сво, братїе,
20. Свѣтаго Дѣа на спасенїе.
Днес са челоуцкы вси радѣютъ,
Аггелы к неск вси тридѣафѣютъ.
Бога ко Тройци такъ єдинаго,
Во Тройци свѣтой непостыжнмаго.
25. Кѣпно ко отцел и свѣтлї Дѣхом
Толѣ чет и хвала на кїкн кїкомл.

Сей гласъ от Отца свидѣл'ствует:
Сынъ мой любимый торжествует.

Днесъ грѣхъ Адамовъ омывает'ся,
Глава змиева сокрушается.

Опісля йдуть рр. 21-22. Рр. 9-10 vacant. 12 р. Чістым сердцем приготовѣм'ся. По 12 р.:

Гряди, послужи, о Крестителю,
Таин'ства главѣ Збавителю.

Нынѣ увидим Троицу святую,
Во Божествѣ єдином' неразділіую.

Проїдет(!) пустыню Іорданскую
І узрїм' тамо Троицу святую.

Зем'ля і море, воз'веселїтся,
Хоры и уломы (sic), днесъ воздвїгнїтся.

Отець со небесе свидѣл'ствует:
Сынъ мой любимый то показует.

Христось явися просвѣщенїем,
Нам' дарует днесъ спасенїе.

Стер'шаго главу в водах змїеву,
Свободїв'шаго главу Адамову.

Рр. 15-16 vacant. Опісля приходять рр. 19-20, а після того така нова строфа:

Царю всеї твари, дажд' спасенїе,
От грѣхов' древных очїщенїе.

17 р. оглядати. 18 р. поклон одати. По 18 р.:

Слава Тї, Отче, Сотворїтелю,
Слава Тї, Сыне Откупїтелю.

Отче, Сыне и Душе святый,
Во пер'сонах трїех Боже єдиный.

19. р. Почерп'їте воду. 20 р. Благодат Духа. 21 р. Днесъ чловеци всі ся радуют. За-
місь рр. 23-26:

Рач' то приняти, что Тї спкѣаем,
На вѣки вѣков Тя велїчаемъ.

Вїдїни тексту співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 365 такі: 2 р. Се
Богъ приходит окреститися. 5 р. рачъ. 10 р. того Отцу. По 10 р.:

Хотя Адамовъ днес' грѣх омыти,
Главы змїеви вся сокрушити.

13 р. Єго вытайте. 14 р. И хвалу Єму вси воздавайте. 15 р. знаймо. 16 р. пїсны голо-
сно спкѣаємо. 17 р. Дай, Боже, всѣмъ нам Тебе. 18 р. свѣтъ оглядати. Рр. 19-24 va-
cant. 26 р. честь, хвала.

7. П'єснь Стрѣтенію Господню¹.

Свѣтло днес ликѣйте, ұламы восканцайте,
 Бога Отца, Створителя, всѣм² прославаайте.
 Же нам даѣ благодать на земли пребывати,
 Ся Сыном своим единым всѣм нам кролекати.

5. О старче, прїди кесеао на стрѣтеніе Христоко,
 Отдай поклонз Исусз ХристѸ и Матери Его.

Подними рѹками Творца всего свѣта,
 Нехай и нас наагословит на многїа лѣта.

Голѹнице чиста, Маріе Пречиста,

10. Приносит во церкоѹ Панна Исусз Христа.

Вѣрныѣ (sic) воспойте, аѹхотно играйте,
 Створителя своего, Бога прославаайте.

О Христе, всѣх Царю, вышний Господарю,
 Раѣ тоє нам даровати, к невѣ пребывати

15. Со сватыми отцы, аггелскими хоры,
 Пыме могли пребывати к сионском дворѣ.

Тебе кyxвалати, сватз Господь спѣвати,
 Тебе Бога единого кседа к Тройци знати.

8. П'єснь Вѣханію Господню³.

Радѹса зѣло, Дщи⁴ сіона,
 Се Царь ткой, коседай на огаа,
 Ігаа болѣет,
 Софонїа глаголетз

5. Владыцѣ.

Спѣшно пойдѣмо и припадѣмо
 И виданїю вси огаадѣмо.

Днес баѣа финїка,
 По ннх градет Владыка.

10. Вет дикно.

¹ БНТШ. 165.

² Відміни тексту співаника Національного Музею ч. інв. 15615 такі: 2 р. усѣ. 5 р. прїйди. 7 р. Подими. 8 р. многая. 11 р. Вѣрныи. 15 р. сватыми лики. 16 р. Бысмо... во...

³ БНТШ. 165.

⁴ Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 1 р. дще. 2 р. на коня. 3 р. Софонїа. 4 р. Захария. 6-7 рр. Стрѣтївше падѣте, принесѣте. 11-12 рр.:

Усты медь подают сладчіши (sic),
 Сердце (sic) жилчъ (sic) нѣсть прегорчайша.

По 15 р.:

Дѣти вопїють,
 Сладко глаголють:

Благода[ю]гъ нам толика,
 Южъ прииде Владыка,
 Ест дана

- Усты мед подають чакуним,
В' гердцѣ желчь мають пренайсладшій (sic),
Въ Іерусалимѣ ходаше,
На жребати сидаше,
15.   Осанна.
Осанна ко вышнихъ поюще,
Младенцы еще отъ чрега сѣще,
Благословенъ сый градый
В' Іерусалимѣ, пришедый
20.   Спасити насъ.
Грѣзы постилахъ, пѣть украшахъ,
Горць вѣго варзо плакахъ.
На немъ вѣго сѣстрѣша
И вѣтнама воспѣша:
25.   Нѣсть се жаль.
Пророцы сѣ знаменаша
На жребцѣ спасеніе наше
Захарїа белкїй,
Ісаїа пророки
30.   Въ ослатемъ.
Прїдетъ осанна Спасъ великона
И ксѣхъ насъ избаѣ отъ вѣона.
Воздвизаетъ фѣннокѣ,
Юже спасе отъ грѣхокъ
35.   Тлмами темъ.
Вѣлима избави пророки,
Киривакїа излїалъ намъ токи.
Нынѣ нѣтъ ти вѣлима,
Но Іерусалима
40.   Нокїй градъ.
- Всаческая создавый дланїю
Вчера пришелъ былъ ко виданїю
И Лазара воскресна
Во единомъ словеси
45.   Смердаца.
Сестры рыдахъ, пѣть украшахъ,
Горко его варзо плакахъ:
Ще бы Ты зде превѣлъ,
То бы братъ нашъ живый былъ,
50.   Нанъ зраце.
Мокитъ Владыка спасти Лазара,
Гласитъ вѣдскаго вертоградара:
Богъ егда отверзе,
Власть жидовскѣ испроверже
55.   Всѣхъ ради.
Исполникъ чѣдо Христосъ на земан,
Воскреснѣхъ изъ гроба четверодневно:
Лазаре, гради конъ,
Да пѣгнѣтъ та онъ димонъ
60.   Владыцѣ.
Возми насъ на осла, Владыко,
Поемъ пѣнїе велико,
Да насъ падшихъ возведе
И ко свѣтѣ приведе
65.   Лежашихъ.
Избави, Боже, отъ вѣскаго зла,
Сподоби насъ въ невѣ вѣчна Нога,
Да Та посѣлї на вѣки,
Да имамъ жити со анки
70.   Ангелокъ.

18 р. той. 20 р. мїръ. 22 р. васат. 23 р. стрѣчаху. 24 р. Уснами възпѣваху. 26 р. сїце знаменаше. 27 р. жребїї. 34 р. Иже спасаетъ от... 37 р. Кровави злиялъ еси. 38 р. Но нѣсть нѣнѣ. По 40 р.: Ветхи падеся,
Изпроторжеся.

Христосъ грядетъ возвести

И ко свѣту привезсти

Сїонъ градъ.

42 р. бѣ вшедъ. 46 р. васат. 51-60 рр. васант. 61 р. жребца. 62 р. Поемъ всі пѣнїе то-
лко. 63 р. Самъ. Замїсць 66-75 рр.: Возми закланы, (sic), изми отъ рани, желаніе наше
толико вѣханіе Твое, Владыко.

Честъ Богъ и хвала, кѣспѣ и пѣніе
Воспѣваймо, людѣ грѣшныє.

Благъ во еси, Владыко,

Помі Тебѣ, еанко

75. Достойно.

9. Пѣснь Вознесенію Господню¹.

Взыиде ² Богъ ко високой горѣ, Стрѣгаютьъ вѣго ангелскія хоры, Дрѣвѣ ко дрѣвѣ копють, Что сей градегъ, глаголетъ,	Не остави насъ сирыхъ сиротъ, Отче, Возми насъ съ собою, Творче. Пречистаа, моливами Бѣди вѣгда со нами
5. Возмѣте.	30. На земли.
Возмѣте врата, князи, ваши, Градегъ во се стѣха наша, Илишь ризы черклены И кровію окроплены,	На земли апостолами рѣша, Ангели к намъ слетѣша: Иже, что стоите, Скорбни къ небо что зрите?
10. Царѣ силамихъ.	35. Пакѣ прѣде.
Царѣ силамихъ отъ нѣдръ Бога Отца, Денница пресвѣтлаго слонца, На земли то воспрѣмѣ, Гды на крестѣ вы распятъ	Пакъ прѣде ко великой слави Воздати комуждо съдѣмѣ, Обличати вса дѣла, Что на земли содѣла
15. За все миръ.	40. Всякъ человекъ.
За все мирѣ пострада множество И дама нестѣжше естество. Во дно ада неходитъ И вѣху казней свободитъ	Всяка плотъ на небо не взыиде, Дондеже Духъ свѣтлый не снѣде На землю къ створенію, Вѣго обанченію
20. З-отчланы.	45. Потѣха.
(З) отчланы кенъ събѣ свободены. Апостола, скорбни исполнены, Горѣ къ небо взираютъ И плачекне болаютъ:	Потѣха въ Иерусалимѣ, Духа свѣта ожидайте нынѣ, Котрый васъ прославитъ, На пѣтъ правый наставитъ
25. Не остави насъ.	50. Воскрѣ.

¹ БНТШ. 165.

² Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 1 р. зыйде. 2 р. аггелстын 3 р. глаголетъ. 4 р. Хто сей грядый, вопієт. 7 р. Грядетъ Богъ, естъ. 12 р. Денница пресвѣтлого 13 р. то васат. 14 р. Что. 16 р. претерпѣ. 17 р. возтлѣвше. 18 р. нѣзходитъ. 19 р. вязня (sic). 21 р. суть усѣ. 22 р. исполнены. 23 р. к' небу взывають. 24 р. И со плачемъ. 26 р. Не оставъ насъ сирот. 28 р. Пречистыми. 32 р. Ангели егда к' нему. 34 р. Скорбны вы бо зрите 37 р. Царѣ силамъ воздати комуждо явѣ. 38 р. Обличити. 40 р. Всяка плот. На сім уривається текст співаника Левицького.

Воскрѣсѣ зогґаи вѣшени,
 Ангелскы словы вѣтвержены
 Зъ дѣвою Пречистою,
 Зъ Маткою Божією,

55.

Радогґамі.

Радогґа ми таковы оґґѣты
 Зъ ангелскими сладкими славити.

Воздухами течухъ,
 Хвалѣ Богѣ полухъ

60.

Богласно.

Богласно креними вѣгґами
 Молимі Тѣ: вѣди ксегґа го наии,
 Дарѣи часы спокойны,
 Храни гладѣ и войны
 65. вѣгґх вѣрныхъ.

10. Пѣснь Божому Тѣлу¹.

Твоѣ чести, хвала, предвѣчний Боже,
 Колико хочешъ, кто зрѣши може.
 Отъ вѣковъ многихъ дивный ко славі,
 Дивный ко дѣлахъ, зримъ Тѣ днесь акѣ.
 Же са намъ рачихъ къ снѣдъ даровати,
 В' Пречистыхъ Тайнахъ плоть свою дати.
 Неожный Боже и человекѣ,
 Н' Тевѣ вси роди, кѣ твархъ приимче.
 Тевѣ воздаемъ хвалѣ догґойнѣ,
 Всесовершениѣ, зъ честію славиѣ.
 Дла насъ страдавши за злы прилоги
 И претерпѣшиѣ болязны многи.
 Крестъ, вѣзаниѣ и кыениѣ

Намъ грѣшнымъ людемъ ко спасенію.
 В' смыхъ свѣтыхъ Тайнахъ Тѣ кохвалемъ,
 Пѣниѣ, хвалѣ вси совершаемъ.
 Хвалаще Бога къ Троицы единого,
 Ко трѣхъ лицехъ неразѣланого.
 Отъ трѣхъ оговъ стаахъ са человекѣкомъ,
 Плоть свою даѣхъ всѣмъ намъ грѣшнымъкомъ.
 Мы Тевѣ, Боже, хвалѣ воздаемъ,
 Предъ лицемъ поклонъ Твоимъ отдаемъ.
 На вѣки чтити, Теве хвалити,
 В' томъ Сакраментѣ Тѣ возносити.
 Тѣ возношаще, Бога хвалаще
 И ко вѣкк кѣковъ ксегґа славаще.

11. Пѣснь Честному Кресту².

Крестнымъ дрекомъ Распѣтаго отъ невѣрныхъ іудѣй,
 Тернокъ кѣнецъ возложиша, предадоша трогъ гвоздей,
 Которыми рѣцѣ, такъ тежъ и позѣ
 Свѣтыи Тѣмъ провиша сквозѣ.

Плачмога, вси христіане.

Догина темна привелоша и той ребра проводе.
 Испѣгнась крохъ изъ водою, дражайшаѣ вѣнаде
 Кропаѣ едина на твархъ догина,
 Зѣныци емѣ отворила.

Благодать неизвѣрима!

¹ Рукописна збірка Франка ч. 242.

² Рукописна збірка Франка ч. 242.

Ієрейській зборх тое зьвѣдѣ, котще севѣ книмахѣ,
Отидоша .от Распатаго, на крестѣ еще кзырахѣ.

О заосаніе и невѣрніе
Берѣца нхѣ велмы естѣ каманіе,
Не познаша Бтворителѣ!

Богх на крестѣ междѣ двома пригвожденѣх выстѣ лотрамы.
Реках развойныкѣ: Вгда прійдеши, поманы ма, Господи.

Индѣсь любимый, Богх щедробанкий,
Сѣѣ прорече: Бѣдешѣ, чловече,
Днешѣ со мною ко ран.

Я гды Мачка стала под крижемѣ, сѣѣ слока глаголаа:
Нхѣ, жалю жѣ мой нестерпимый, ко горѣ очн поднесла,

Нхѣ, Бынѣ, Бынѣ, чезѣ ма единѣ
Днешѣ остабадешѣ, а самѣ змирадешѣ
На томѣ дрекѣ високомѣ.

И гровѣх Тевѣ годжааша, Индѣсе Христе, Пане мой,
Юсифѣ со Никодимомѣ Плотн Твоей прескатой,

Бѣх креста знымахѣ, ко гровѣх полагахѣ,
Плащеницею оѣвѣбахѣ
И конамѣ закрывахѣ.

Како страсти претерпѣлешѣ, Индѣсе Христе, Пане мой,
Нзепѣстлешѣ дѣшѣ своєю до отхланы пекелной.

И мы Та просимѣ, змиадѣлѣ над нами,
Якн не пошла дѣша до отхланы,
Лечѣ до неба на вѣки.

12¹.

Нензглаголанна тайна ко мѣрѣ лѣнесѣ:

На крестномѣ тронѣ Цар слаки ксѣдѣ проглакнѣсѣ.

Белѣ з острахомѣ херѣвьями

Со аггелн пѣвѣн гласѣще:

И трепетомѣ серафими

Теѣтѣ, вѣрнѣх ѣзыци,

Блѣжат, бынѣ предѣстоѣще,

Ко мѣстечкѣ Зарѣваницн.

Я Зарѣваницн, малом градѣ, дары непребраны

От Распата черплют, зраѣце со вѣрою на раны:

Кѣдны, вѣдны, темны, хромы

От дѣхѣ нечестѣхѣхѣ страждѣще,

И на одрахѣ кѣи негомѣ,

Цѣлѣбы радостно прѣймають,

В' кѣвнѣхѣ скорѣвѣхѣ, вѣдѣхѣ еѣще,

Непрестанно кѣи глаголють.

¹ БНТШ. 365.

Востоку, западу, югу и северу, окрестные страны,
 Рцѣте, же Богу возвеличили милость Его с нами!
 И рѣкахъ, к вѣдъ, к ногамъ раны,
 Да заградит грѣхѣмъ злост'.
 За коронѣ вѣнецъ даный,
 Внѣдъ со трепетомъ и кнѣмамъ,
 Желчъ и оцетъ, копѣе, трогѣ,
 Падающѣ ныщъ ко земли.

Кокѣшъ птенца под крылкѣ своа собираеть,
 Панъ на крестѣ, Творецъ неба, рцѣ протѣираеть,
 Знакъ милости показзеть,
 Гради, юнѣи, гради, средный,
 Черезъ кокъ сердца трактъ готзеть.
 Гради, позашѣи сѣдинѣ,
 Гради, вѣдннй, гради, вредннй,
 Милостъ обращете единѣ.

Тецѣте вси на источникъ к женѣ Самарынкѣ,
 Испитѣйте мѣста свѣта, обращете нынѣ
 Во мѣстечкѣ Зарваницы,
 Под ноги еа вѣи кланяють,
 Где вси кѣпно челоуѣци
 Славаше Христа Владыкѣ,
 Честъ, поклонъ, хвалѣ боздають
 Давша благодать тоанкѣ.

Царъ пророковъ исполнѣ Дѣха свѣта, зри, челоуѣче,
 Ты и кѣботъ свѣтына Твоеа, что предрече.
 Се зае кѣботъ естъ свѣтына,
 Токи слезныи кланяють
 Слѣчна небезъ Монархуина
 О мѣркѣ день и ноцъ кынѣ,
 В чѣдахъ над солнцѣ сѣдетъ,
 Ко распѣтѣ зраше сынѣ.

И мы спѣшно вси тецѣмо ко градъ Зарваницы,
 Испитѣйте мѣста свѣта и Марѣи Дѣкици,
 Да звѣгнемъ гладъ, койны
 Раны Творца цѣлающе,
 И воспрѣимемъ вѣкъ спокойннй,
 Да спасет мѣр и кѣа люди,
 Цѣламъ сердцемъ вѣрюще,
 Милостъ Его с нами вѣди.

131.

Хвалите Господа со небезъ,
 Сотворшаго сей свѣтъ зрѣе',
 Небо и земля и отхуаны
 Хвалите Его со престоли,
 Сотворшаго свониа дланы,
 Сотворшаго и челоуѣка,
 Сотворшаго и челоуѣка,
 Хвалите Его ко вѣкъ вѣка.
 Хвалите Господа со небезъ.

Хвалите Его, аггелы, сыны,
 Небо и земля и херѣвмыи,
 Хвалите Его со престоли,
 Воспѣвающе аггелскѣ хоры,
 Хвалите Его, солнце и луна,
 Небо и земля хвали Его полна.
 Хвалите...

Сѣлающе къ вѣмѣрѣмъ азницъ,
 Хвалите Его со земныи лицъ.
 Восхвалите вси боздателя,

Блистаніть Дарокателю.
 Небеса небеса, Господа хвалите,
 Воды бышше небеса, еще кознесите:
 Хвалите...

Ако той рече, тако и быша,
 Той пожелѣ, и создашася.
 Погтави а ко кѣкъ вѣка,
 Закон положна ради человекѣ.
 Повеленію Его вси внемлюще,
 Хвалите Его, на земли живуще:
 Хвалите...

Хвалите Господа, от земли змѣе,
 Бездны, скорпи и жжебе,
 Огнь, снѣгъ, грады слави творяще,
 Создатель воды слакаше.
 Вѣтры вѣрвѣ, Господа хвалите,
 Грады и холмы, кедрь, прослакѣте:
 Хвалите...

Звѣріе, скоты, гады и птица пернаты,
 Хвалите Его, царскіе полаты,
 вси людіе и вси князи,
 вѣдїе земетїи и вса образи,
 Юноша, старцы, дѣви ко юности,
 Хвалите Бога, еще ко чистогїи:
 Хвалите...

141.

Рождество славно прише дѣкѣ,
 воухвалим Тя днес' ко гласѣхъ пѣкѣ.
 Витай, дитячко, оразъ и Матко,
 Богъ козавѣнна, свѣтъ нарощенна
 во спасенїе.

5.

От корене жеца Исеева,
 исполнишася Ісанны слова,
 Пронзїде славно, окѣцѣнна злѣбно,
 слакчнна дѣкѣ, Пречиста Марїа,
 Нарощенна Царица.

10.

Преѣ зачатїемъ именованна,
 От архангела Марїа названна,
 Даскъ непребраннхъ, родителей слакнхъ

¹ БНТШ. 365.

² Відміни тексту співаника Національного Музею ч. інв. 15615 такі: 2 р. Возхва-
 лим вси днес во гласъ. 5 р. Про наше. 8 р. славно... давно. 9 р. Дѣвая Марїа. 14 р.
 свѣту украшений. 16 р. воводяще. 17 р. носяще. 18 р. благо милосердіе (sic). 19 р.
 Ублагателнице Марїе Царице. 22 р. Въ Матерь Христу прежде вѣкъ избранна. 23 р.
 грѣху. 38 р. до Ней вся потреби своя. 42 р. вси, Матко, со.. 44 р. въ небѣ Тя хва-
 лити. 45 р. вѣчныи. Текст має низку нісенітниць, що пропускаються.

15. Окоцз пожаданный, свѣтъ вкоуханный,
На земли днес¹ лбиса,
Звѣзда возгѣа, сонце вкоодаши,
Свѣец голвбом оликнѣй носѣи:
Нам грѣшнымъ Божого мнлосердіа
Ублажителница Дѣва Маріа,
20. Мати Христа Бога.
Прежде мірх не выгѣ предввидѣнаа,
Во Матерх Христѣ Ты предизбраннаа,
Безъ грѣха зачата, ко рождегтвѣ свата,
В пеленахъ Юныца, грѣшныхъ застѣпница,
25. Нарожденна Царица.
Пророческѣй лики кесело спѣкает,
Прореченнѣю надеждѣ вѣтает:
Мойсей кѣпниѣ, Даніил горѣ,
Възекіил врата, же ест сгана заата,
30. Рѣвно Гедеон славит.
Я цар царицѣ Давидх именовѣт,
В рызахъ позлащенихъ свѣтъ презентѣет,
Церковѣ Авраамѣ, звѣзда валаам,
Іаковѣ лѣстеницѣ, Ісани дѣвеницѣ,
35. Прѣемшѣю ко чректѣ.
Вси согласно днес Марію кытаймо,
Нарожденнѣю пѣснми кыхвалаймо,
Отдаймо ко Ней вѣ кѣ поухали,
Ласкаваа Мати вѣдет ратобати
40. Вѣсѣхъ вѣрнихъ слѣгъ своихъ.
О Дѣво Маріе, молнеа за нами,
Просимо Та вси вѣердно со слезама:
На земли ратѣи, а к небѣ дарѣи
Со сватѣми жити, Та з Богом хвалити
45. На кѣки кѣчнѣе.

151.

Радость белѣа нынѣ лбиса:
Пречистаа Панна з неплодх родиса,
От Іоакима во и Янны
Дла звавлена плодх поданный
Нынѣ всемѣ мірѣ.

Возвееелнеа, Ядаме, нынѣ,
Же та избави грѣхуокной выни;
Чнета Дѣва Богородица
Маріа, Мати Цара,
З неплодѣе родиса.

Ты вѣко, днесь к радости вѣди,
 Янна неплодна дѣвѣ породи;
 Анкѣи нынѣ, веселися,
 Чиста дѣва народила
 Намъ дла звакленїа.
 Ко Іоакїмъ отцѣ идѣте,
 Во скорби выкша сжезелѣте,
 Нехай гоине днес' ликѣте,
 Господь дщерь емѣ дарѣте,
 Дѣвѣ, Матерѣ свою.

Голосно к гвѣлѣ вдарай, Давиде,
 Из неплодѣ днес' плодъ пронзїиде,
 Из неаже без склени
 Лкнїтѣа намъ Панѣ над паны,
 Христос Царѣ и Господь.
 Днес' всемѣ мїрѣ радости келѣа,
 Гдн са бродила дѣва Марїа:
 Изметѣ всѣхъ от напастн,
 Не дасѣ кѣрнымъ в грѣху впасти
 И к огнї негаснїий.

16¹.

Архїерее Захарїе,
 Прїими дѣвнцѣ, трїактндо Юннцѣ,
 Прїведеннѣ, обрѣченнѣ
 Когѣ самомѣ, ко² Тройци єднномѣ,
 5. Тебѣ даннѣ Пречнстѣю Паннѣ,
 Во храмѣ тебѣ прїведеннѣ
 Невесндо Маннѣ.
 Радютеа, веселѣтеа
 Іоакїм' и Ян'на, же Пречнстаа Пан'на
 10. В храмѣ прїведен'на, благогловенна

Рѣкала Іеробовма.
 Котѣ златый и прїатмї
 Прїбедоша коспнтатн
 Во склтаа склтыхъ.
 15. Храмѣ Боломона з найвышшаго трона
 Прїиде кнчатн, о Божал Матн.
 Архїерее акн Мовсее
 Прїат скрїжалн от горы немалы,
 Не от сннѣскїа, но от невеснмъ,
 20. Пречнстаа дѣва Марїа,

¹ БНТШ. 367.

² Відміни тексту співавника рукописної збірки Франка ч. 242 такі: 4 р. в. 10-11 рр.:
 В' храмъ прїведенну и обрученну
 Богу самому, в' Тройци єдиному.

12 р. превратый (sic). 21 р. Данна Захарїю. 26-27 рр.:

Марїю дѣвицу
 И Богородицу.

32 р. Ангеловъ и архагеловъ (sic). 34 р. През лѣтъ десять заключаема во горнцы пресвятой. 37 р. Панно Марїе, в' Тройци Лелѣ. 40 р. девять. 42 р. цвѣтъ. 45 р. плоть многа. 46 р. Прозябши и не увядши. 47 р. В' лѣто... изведенна. 48-49 рр. Панна Марїа з дверей заключенныхъ. 51 р. Панно над паны, от небесъ страны. 52 р. и повиваетъ. 55 р. З персїй своихъ. 56 р. Христа Творца. 57 р. Гаврїиль архателъ. 58 р. Серафимъ со... 59 р. Бысть посланный и предизбранный. 61 р. От сего... 62 р. Благовѣщенїя архагелова. Замїсць 64-70 рр.:

Прїять во чревѣ событель Царевы
 Дѣвая, дѣвая, Пречнстая Марїа,
 Стамно злата и преврата (sic),
 Манну имущи, Христа Бога суши,
 Богородице, Марїе Матн,
 Рачъ намъ живот в' небѣ даровати
 На вѣки вѣков'.

- Вюже коспріат Захаріа.
 Архаггеал и аггеал
 Тамо слажах⁸, дѣвы свѣщы кжигах⁸,
 Со веселіем' и смиреніем'
 25. Во хралѣ кведоша крагне юноша
 Трилѣтствующю Юницѣ Пречистю,
 Паниѣ дѣвицѣ, Богородицѣ
 И Владыцицѣ.
 На единѣ Пречистой Паниѣ
 30. Даша горницѣ. Тамо дѣвицѣ
 Заключениѣ и хранениѣ
 Яггелом и архаггелом
 Гаврилол' питаема,
 През' десят' лѣтц' насыщяема
 35. Во горници, прибытници.
 Рада тамо не терпѣла
 Паниа Маріа, прелѣчнаа дѣла,
 Питаема, насыщяема
 Манною архаггеловою.
 40. През' десят' лѣтц' прелѣчний кѣт'
 Не збадаетц', но процентает
 Жезах' Исееохъ.
 Бгоже не козможе
 Год' сей сокрыти и замертвити,
 45. Цѣлѣ Христа Бога игца, плод' многа, 70.
- Плоджайша и небладша,
 Дѣто дванадесатое возбеденна
 Дѣва Маріа заключенна,
 Дѣр' затворенна небеснаа.
 50. Ясно Христа, дѣво чиста
 Пана над' паны, от небесной ман'ны
 Христа раждает и прозабает.
 Бога к' кертепк' со скоты к шопк'
 Породила и поклаа,
 55. Перги сконми Бго кормила,
 Христа, всѣх' Творца, Богородица.
 Архаггел' Гавриналъ
 От серафим дѣхом сватымъ
 Посланный и избранный
 60. Бокѣтний и благокѣтний.
 От его слова Маріа Христова
 Благокѣщеніем' архаггеловым'
 Пріат во чрекѣ Избаентела,
 Пречистаа дѣво Маріе,
 65. Блѣчнаа дѣла, прійми сіе,
 Стаино злата и пріата,
 Наше малое моленіе,
 Бысмо могли Тебе зблагати
 И през' Тебе тое отримати,
 На страш'номх' сѣдк' Сына Твоего
 [одесню стати.

17. Фалмъ Воведенію Пресвятой Богородици¹.

- Вострѣвѣте, коскликнѣте,
 Матерѣ Царевѣ созовѣте,
 Воходящ⁸ во скатаа,
 Приносащ⁸ нам' благаа,
 5. Болицѣ сілетц'.
 Воводитцѣа Ластовница,
 Сладка ко пѣснех' Цѣвница,
 Чинѣ аггеах' Монархѣна,
 Неба и земни Господарѣна,
 10. Восточнаа Мати.

¹ Рукописна збірка Франка ч. 62.

² Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 3 р. Воходящи. 4 р. Приносаще. 5 р. Матеръ Цареву. 7 р. Сладкопѣснивая. 8 р. Монархѣнѣ. 9 р. Господарѣнѣ. 12 р. сиротнымъ. 18. р. Захарія. 19 р. Чистую Пан[н]у. 21 р. вношаху. 22 р. Со юношы возываху. 23 р. Отверзѣмо (sic). 28 р. Со пророки выхваляймо. 29 р. Со аггели возпѣваймо.

Играй, скѣте матерній,
Юж не вѣдеш¹ сиротинній;
Текѣ Матерх чистѣю Паниѣ,
Со небесе намх дароканнѣ

15. От Бога Отца.

І предтежѣтх херѣбниа,
Закѣтаутхса серафими,
Даютх к рѣцѣк Захарію
Паниѣ Пречистѣю Дѣкѣ Марію,

20. Паниѣнѣ скою.

Дѣкы скѣщи зкрашахѣ,
во юности воспѣвахѣ:
Отверзѣте баша брата,
Се бо коходит царска полата

25. Превкрашенна.

Зблагимѣ днесь со вѣрою
во церѣвх приведеннѣю:
Со аггеліи кихвалаймо,
Со пророки прославаимѣ

30. ѡ на вѣки.

18. Пѣснь на Благовѣщеніе Пресвятои Богородици².

Ликѣи днесь³, вѣоне, возиграйте, горы,
Богаакѣтса, трѣвѣ³, з аггелскіаи хоры,
Красно процѣтайте,
Вес' мірх напонайте,

5. Кедры ливанскіе.

Сотецѣтсеса кѣпно от конец, вси цары,
Царскіе нескѣте со сокою дары.

Небо скѣтилаамн,
Земаа же кѣтѣаи

10. Нынѣ зкраесса.

Звѣркы, скоты, гады и птица пернаты,
От кѣтх стран лѣдѣтсеса, сенаты,
Ѣдиныаи гласи
весеанни часи

15. Скѣтѣ оглашайте.

Морскіе сырени, соей глас отаѣнайте,
Бладоотныаи трѣаи земаю напонайте,
По смѣтнѣх новынах³
(в) кегелих годинах³

20. Не хай оплѣкають.

Гавріаиах приносят благодать новѣю,
Дѣху скатѣи огкныа Дѣкѣ Пречистѣю.
Та зачѣши сына
От Дѣху едина,

25. Дѣкою породить.

Инеса наа ѡмѣ кѣдет нареченно,
Ѣрхаггелскіаи гласом Дѣкѣи извѣ-
спасет мир от ада, [щенно.
Преисподна ада (sic)

30. Ѣлаюу Божѣтсеса.

Первѣи Ѣдам з раа изгнан през нескѣтѣ,
Ѣторѣи Ѣдам Христос през Дѣкѣ Прѣ-
с подзѣмнаго краа [чистѣ
Ѣдама до раа

35. Прѣидѣт козакѣи гнѣти.

Ѣдам грѣху своа слезами омѣкает,
Ѣ Христос кров союа за нас проливает,
Дрѣвѣи крѣстх носит,
Нас превозносит,

40. вѣохоцѣт (sic) до неба.

¹ В рукоп. будетъ.

² БНТШ. 365.

³ Текст співаніка Національного Музею ч. інв. 15615 виказує такі відмінні: 2 р. Согласитса труба. 5 р. ливанскія. 6 р. Сотецѣтсеса. 7 р. Царіе (sic). 9 р. цвѣтѣаи. 11 р. звѣрїе... и птици. 16 р. сирїны (sic). 17 р. трены. 18 р. годинах. 19 р. новїнах. 20 р. опле-
вают. 22 р. осѣнит. 23 р. А зачнѣши. 25 р. породишь. 27 р. Дѣвѣ. 29 р. Преисподнѣи-
шаго яда. 31 р. раю... про. 33 р. краю. 34 р. раю. 37 р. Христїанов всѣх вѣрнѣх очи-
шает. 38 р. подносит. 39 р. А нас. 40 р. Возходит. 41-42 рр.:

Всю мзду небесной и земной Царици,
Возвѣщайте радост Мари Дѣвици.

Должны будем знати,
Что от нас пріати

45. В дар себѣ изволит.

Богъ чест и хвала да вѣдетъ навѣки,
Вострѣвѣте, трѣбы вси со человекки.

Маріа отгъдѣ
Проглавила къудѣ,

50. Без грѣха зачатѣ.

19. Пѣснь Пречистой Богородицы Почаевской¹.

Вселенной свѣта людіе страны,
Совоклѣпшега вси христіаны,
Челомъ низко вдарайте,
Сердцемъ, вѣсти вихвалайте
Матерх Царицѣ
И Застѣпныцѣ.

Царіе, князы великой славы,
Покорне своа скланяйте главы
Предъ образомъ Монархунѣ,
Иже к Волинской краинѣ
Времени давна,
Чѣдамы славна.

На Почаевской зогтаетъ горѣ,
Талих людемъ кѣрнымъ даетъ когоркѣ
Пречистага Дѣво Мати,

Богородице благодати,
В' своей иконѣ
Ликъ к горнемъ тронѣ.
О гора еси, гора Сіонъ,
Подобна еси Господа тронъ.
Видѣ Мойсей вѣгъха кѣка,
Несетъ дѣва человекка.

Лвиса к свѣтѣ
В' новыхъ закѣтѣ.
Ктожъ не признаетъ и не даетъ кѣры,
Же к Почаевскомъ зогтаетъ монастырѣ
Источныхъ ласкъ отборенныхъ,
Благовѣрныхъ наполненныхъ
вѣгъха закѣта,
О Матко свѣта.

Мы же что за сіе принесем Невѣстѣ,
Кую мзду небесной и земной Царици.

43 р. дати. 45 р. Да (sic). По 45 р.:

Архаггелским гласом пѣснь Ей возклицаем,
Радуйся, Маріе Пречиста, възываем,

Обрадованная,
Въ Матерѣ даная
Самому Иисусу.

46 р. во вѣки. 47 р. Возгласите, тубы и вси человекѣци.

Відміни тексту співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 165 такі: 2 р. Возгласите купно, ангелскія, 4 р. Мир' благоухайте. 5 р. ливанстіи. 7 р. Богаты. 9 р. А земля цвѣтами. 11 р. От всѣхъ странъ мудры снѣдѣтесе сенаты. 12 р. Звѣри, рыбы морскія и птицы пернаты. 13 р. Единѣми. 15 р. Вѣсть миру гласите. 17 р. Морскія звѣрины... Отмѣняте. 17 р. исполѣте. 18 р. годинах'. 19 р. новинах. 20 р. Днес да оплывае. 21 р. вѣщает... нам' тую. 23 р. Ты зачнеши Сына. 25 р. породишь. 27 р. Дѣвѣ. 28 р. яда. 31 р. выгнан' чрез'. 32 р. чрез'. 36 р. слезми. 37 р. Христось же... изливае. 38 р. Крестъ земный. 39 р. А нас. 40 р. От земли до небесъ. 41 р. Кую дань. 42 р. Воздаймо в' радости. 43 р. дати. 45 р. Любити изволит. 46 р. буди. 47 р. Да возгласитъ вся твар'. 50 р. Безмужная Мати.

¹ Рукописна збірка Франка, ч. 242.

Чинить документъ источникъ воды
 С' пречистой стопы, иже на города
 На потѣхъ почерпають,

Дѣши своа омывають
 Грѣшныи змазы
 При томъ образѣ.

20. Пѣснь святой великомученици Параскевіи¹.

Радостнымъ сердцемъ вси воздвижаймо гласъ:

Параскевіе, слѣчнаа лелѣе,
 Краснаа дѣвице, райскаа ластовице,
 Иоанъ Бога о насъ.

Претерпѣлаа еси всакѣа мѣки
 Отъ еретиковъ и инныхъ азыковъ,
 А днес' отъ Бога краснаго чертога
 Вѣнцемъ зрашенна.

Твой женихъ вѣнча та возлюбленный,
 Христосъ Спаситель, нашъ Откѣпитель,
 Изъ Пречистой Панны намъ пожаданный
 Господь милосердный².

Ты Пречистой Панны саджебница,
 Бо естес' выбрана отъ Христа и Пана,
 Ко Богъ и Сынъ мѣкешъ причинъ,
 Бѣдь за насъ молебница.

Свѣщамъ та палахъ и стрѣгахъ
 На колѣ мечани, былахъ вичани,
 Краснѣю дѣвицѣ квергоша в темныцѣ,
 Перси отрѣзахъ.

Дѣво мѣченице Параскевіе,
 Иоаниса к тебѣ, живущой в небѣ,
 С хоромъ предстояще, вса доброзраще,
 Иоаниса за нами.

Явы намъ дароваа спокойный вѣкъ,
 Имамо его чтити, на кѣки хубанги,
 Бы прѣлахъ пѣніе, тежь и моленіе
 Отъ всѣхъ насъ человекъ.

21. Пѣснь святымъ бесребрникомъ Козмѣ и Даміану³.

Днес' созибаютьъ всю вселеннѣю
 Божая церковь ко похваленію.

Начиѣте, людѣ, праздновати
 И в денъ преевѣтѣй дѣховно играти.

¹ БНТШ. 365.

² В рукоп. молосердный.

³ БНТШ. 365.

Улаомкнмь глагом вси выкрикайте,
 Скатыхъ двонце бесело спѣбайте.
 Иуже намь дарока Богъ Спаситель,
 Христосъ бещедрыи, велій дародател,
 Праведныхъ врачейей и беззеврониковъ,
 Всѣмь хригтіаномь скорихъ помощни-
 Козмъ и Даміана богомдарухъ, [ковъ,
 Ицфантелей хитрыхъ и премдарухъ.
 Воны словесныкомь здракіе дають
 И безсловесныхъ скотохъ зврачдють.

Хвалаатх Та, Царю, вси челоуки,
 Бѣды благослокенз оу нынк навѣки.

Даміана тѣло погребѣте
 И къ едномь гроуѣ тамо положите
 На мѣстѣ Феримонх именовано,
 Мошалии скатыхъ барзо просвѣщенно.
 Лечъ кѣнча багх Христосъ кѣнцемь славы,
 Дѣдѣмъ же кладеть на берухъ главы.
 Тѣмже мы прилѣжно прилѣгаемь,
 Бподоби и насъ, зеврано болаемь,
 Кончинъ благодю воспрѣати,
 По смерти кѣнецх к негѣ отримати.

22. Пѣснь святому архістратігу Міхаилу¹.

Ликдють вси на небеси
 Архаггелскіе словеси,
 Собравшеса к толнокое
 Собраніе великое.
 И мы тежъ днесъ соверѣмса,
 Фестъ его поклонѣмса,
 Же попрана была дѣвола
 И горкаа ада невола
 Всѣмь врагомь.

Реказ еси, воинѣмь, архаггеле,
 Бѣжи во тмѣ, дѣволе,
 Гордоетъ, твоа проклятаа
 Вст навѣки попранаа,
 Богъ реказ на та настѣпати,
 Сылъ твою повѣждати,
 Далъ бласт на змѣю, на скорпію
 И на всю сылъ вражію
 Богъ Творецъ.

Хтѣлсѣ быти рабенъ Богъ,
 Впалесѣ ажъ молніа под ногъ,
 Искшалаесѣ Бога во пѣстныи,
 Да вѣдуть хтѣбы камены,
 Ялесѣ зато обличеный,
 Сталеѣса жителъ пекельный,
 Убы, збы кокканцаешъ,
 Горшшой мѣки ожидаешъ
 И день сѣдний.

И мы тежъ днесъ соверѣмса,
 Вго соборъ поклонѣмса,
 Бы насъ рачна заховати,
 Вѣчнымь царствомь дарокати,
 Где поють аггелстін лица.
 Скаты, скаты, скаты Богъ, рцѣте, чело-
 Благослобенный, препрославленный [вѣци,
 И всѣмь аггеломь австканныи
 И намь зде.

23. Пѣснь святому Міхаилу².

Воністєа небеснаго силы Міханахъ свѣтый боевода,
 През него по вѣнтаухъ къ негѣ совершена сталаса згода.

¹ БНТШ. 365.

² Рукописна збірка Франка, ч. 242.

Кто' ако Богъ, врыкнѣла, поклонѣмса,
 вси кѣпно смиренно молѣмса;
 Той естх тамх неба и землѣ Творца,
 Царствѣа не имѣай конца.

Аггеан Миханаа кожда согласно вси поглавшають,
 Честь, хвалѣ бо книшнѣхъ сѣдшиѣ достойно ко пѣснѣхъ отдають:
 Свѣатх, свѣатъ, свѣатх Богъ единх ко Тройцы,
 Дѣухъ свѣатый со быномх ко Отцы
 Хвалимый неухъ вѣдетх ко вѣки,
 Я е нами (sic) со человекки.

Ѣ нами Богъ, покорне аггеан мовѣатх, Миханае гетмане,
 Вои́ны (sic), твоѣи совѣтх непои́наетх, противнѣхъ собор нехѣа́ гинетх,
 Неухъ надѣтх ко о́гньстое море,
 Тамх вѣдетх имх вѣчное горе,
 Неухъ легѣтх акъ дождх со небеси
 Во подземнѣи темнѣи тарагы.

Исаѣа пророкх то отписа, что са ѡже преже вѣкх стадо,
 Денница спаде со небеси, і' нею злыухъ аггеловх немало.
 И ако рѣза очеркленна
 Не можетх быти свѣлаенна,
 Такъ дѣси нечистѣи, заши,
 Яжх (sic) не могѣтх быти благѣи.

Юциперх, найвышше твореніе, помыслѣтъ рабѣнх кыти Богѣ,
 З' найвышшаго престола к' небѣк' кчинывѣхъ совѣк' во адх дорогѣ.
 Гди Миханахъ поркалѣа до меча,
 Юциперх, к' долахъ летачи, крычетх:
 Горе намх южх на вѣки вѣде,
 Ѡ справедливый Божій гдѣ!

Имѣѣиможх дѣси Миханаа предизбраннаго за патрона,
 Онх естх вѣкымъ вѣрнымъ христіаномъ отъ врагоѣ дѣшекнѣхъ оборона;
 Неухъ мечемъ врагокх проганѣетх,
 Тѣрчю отъ вѣдх закланѣетх;
 Онх важитх злы и доврѣ дѣла,
 Когда выходитх дѣша і' тѣла.

И наша гди отъ тѣла дѣша вѣдетх са зъ свѣтомъ раздѣчати,
 И к' той часхъ Миханахъ свѣтый грѣшнѣю дѣшѣ вѣдетх ратокати.
 Хоць чого до каги не стане,
 Прогнѣихъ тѣа грѣшными неперестанне:
 Сохрѣдшы діавола сѣти,
 Я дай Боже лице видѣти.

24. Пѣснь святому Николаю¹.

Болшаго нѣсть на земли трона,
 Кто хощеть² себѣ за патрона
 Благати Николаа свята,
 Но ѣ немѣ естъ помощь непоната

5. Развмохъ.

Ище бысть, потапаах на моры,
 Превѣдетъ Николай кокорѣ,
 Токмо рцы „свѣте Николае,
 Ратѣи ма“, зарази рѣкѣ даеъ.

10. Помощи.

Ратѣетъ базна из с темицы,
 Даеъ помощь сиротѣ, вдовцы,
 Тилко его треба благати,
 На помощь к себѣ призывати,

15. Превѣдетъ.

Носить естъ такъ немало люда,
 Дознавши пресвѣтаго чѣда.
 Кто са тилко емѣ помолить,
 Найменьшый члвнокъ не заволить,

20. Даеъ цѣлѣвѣ.

Изведетъ из пѣты вѣдѣща,
 Скоро та слышитъ молаща.
 Не ѣпадешъ междѣ лютиа болки,
 Разженетъ кѣгобкѣа полки,

25. Не згинешъ.

¹ Рукописна збірка Франка, ч. 242.

² Відміни тексту співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 368 такі: 2 р. Єгда кто. 3 р. Избереть. 6 р. утапалъ на морѣ. 7 р. прибудеть. 9 р. дае. 11 р. изъ. 13-15 рр.: Кто тилко к' нему прибѣгае,

На помощь его призывает,
 Прибудеть.

17 р. Доз'навшихъ от свѣтаго. 18 р. Кто тилко къ нему ся помолить. 19 р. Наймень-
 шимъ члон'комъ. 21 р. на путь правъ. 23 р. лоти. 24 р. Ражденетъ противныя полкъ.
 26 р. Не бойся найбольшой. 29 р. Падеть. 31-35 рр.:

Сыротъ онъ естъ пилнимъ пѣстуномъ
 И в' рожнихъ справахъ опѣкуномъ.
 Не зважай, хочъ не маешъ злата,
 Попроси Николая свѣта,
 Поможеть.

³ В рукоп. в'падетъ.

- Нехай вись была и к акой напасти,
 Не дасть ти Николай пропасти;
 Хочь вись былах осужденх на згубу,
 В'падетх галих напасникх к¹ пагубу
30. Въчнѹю.
 Сыротами онх естх опекиномх,
 У справахъ ѿ рожныхъ патрономх.
 Не вѣжай, же² не маешх злата,
 Но проси Николаа ската
35. На помощих.
 Кормитель естх вселихъ мирѹ:
 Кто га емѹ даетх к ѿфѹрѹ,
 Дасть Змысакъ, акх на свѣтѣ жити,
 Рачитх алчуща накормити
40. Запекне.
 И мы днесъ неклонѣмо главы,
 Даетъ помощх Николай намъ лѣтѣ:
 О що его вѣдемо благати,
 Вѣдетх намъ ко всемъ помагати
45. Николай.

25. Пѣснь святому Стефану³.

Страданіе мѣченика Стефана вѣхкалаймо,
 Во кимбалѣхъ допрогласныхъ пѣнь емѹ воеклицаймо.
 Чой о вѣрѣ зъ фарисеи начателъ изътазати,
 Они емѹ не можахѹ противх мѣдрости стати.
 Саше его, вѣхунчиша, пришедше на соннице,
 Ложніе талю свѣдичеліе сташа на соборнице.

36 р. онъ есть всему. 37 р. Кто тилко дасть ему. 38 р. Дасть способъ. 39 р. Алчущихъ изволить кормити. 41-42 рр.:

И мы тежъ приклонивше главу,
 Даймо вси Николаю славу.

43 р. А о что его. Нарешті тут е ще одна строфа:

О святой отче Николае,
 Всякъ от насъ на тя уповае.
 Рачь Творца за нами благати,
 Бысмо тя могли вихваляти
 На вѣки.

¹ В. рукоп. напрасну.

² В. рукоп. лечь.

³ БНТШ. 367.

Скати Лаврѣ стверждаешь
И закѣтъ ей киполнаешь,

15. Борекна пѣстинномѣ
Ипгонію великомѣ.

Крестъ екой вземше на рамена з аггелским крилкѣ,
Ѹзкѣ стезю шесткѣдай к глѣвокой пѣстинкѣ.

И примаешь ея бѣданы
Шѣмы велики и страшны.
Иклас' кодрост горанкѣю,

Молишь к Богѣ цнрѣю,
Во дне и к ноци трѣдамы
Молащеса со слезама.

25. Терпѣлах еи по Христокомѣ закѣтъ и дѣлкѣ,
Зилѣ, горячост зносилас' на своемѣ тѣлкѣ.

Ризи тѣвѣ южь нестаеть,
Влаги тѣло покрываешь,
В многих лѣтѣхъ сего кѣка

30. Не кидѣлас' челобѣка,
Толмо на конци житѣа
Огладалас' Пафнѣтѣа.

Богомь кодній источникъ тѣвѣ откорисл,
Финиковымъ гроздѣемъ через свой кѣк жибисл.

35. З рѣкъ аггелскихъ пожикаешь,
Тѣло Христоко прѣималешь,
Честное ти кораленіе,

Преподобне ондѣрѣе,
Дѣхомъ свѣтлымъ наполненный,
40. Во развѣлкѣ просвѣщеный.

При остатной южь годникѣ сопричастникъ смерти,
Дашь дѣшѣ к рѣцѣ Богѣ, дай нам враговѣ стертѣ.

Пафнѣтѣ южь покторне
Приходить к тѣвѣ безмолвие,
Ризи екомъ раздраетъ,

Моци твоѣ покриваетъ,
Честно во гробѣ стѣбаетъ,
Погрѣвъ слезне вопѣбаетъ.

50. По влаженномѣ зспеніи твоемѣ, ондѣрѣе,
Влажен лисанях на томъ лѣкѣцѣ жити Пафнѣтѣе.

Скоро лзники твоѣ змолкнетъ,
В той годникѣ финиыхъ зсупетъ,
Воды жродло змаласл,

Храмшна раздрѣшисл
55. Избраннаго, дикнаго
Гражданина пѣстиннаго.

Дардѣи к' окителн свѣтой цѣсанве прожити,
Игдменѣ со кратѣю неоскѣднимъ быти.

Прѣими молиткы и пошти,
60. Храни нѣх от ксакой злостн,
Такъ тежь и мѣрѣкѣ люди

От непрѣзлнн соблаудн,
Ондѣрѣе, лсне солнце,
Преподобне чѣдоткорче.

ен. 15 р. Поревноваль еси. 17 р. взявши з ангелскими на раменѣ. 18 р. стезу(sic) уготоваешь (sic) во глубокой долинѣ. 19 р. Примуешь ся вдячникѣ. 20 р. Шумов великих, страшныхъ. 26 р. износишь. 27 р. же ему. 28 р. Брада тѣло покрываетъ. 29 р. Многимъ лѣтомъ. 31 р. Толко. 32 р. Оглядаетъ. 36 р. примуешь. 37 р. Честное причастие. 41 р. При остатной годинѣ. 48 р. Погрѣбъ честному спѣваетъ. На сім уриваетъ текст співа-ника Теодора Левицького.

27. П'єсн' на Ус'їкновеніе честной главы святаго Іоанна¹.

- Памат' т'воа праведнаа² ест со похвалами,
 Н'їст болшаго кром тебе в рожденных женами.
 Тев'ї бо ест прилично правд' глаголати;
 Покайтеся от гр'їхов', еддом стаах кстрашати.
5. Ты бо еще ко чрев'ї матерном познала,
 Когда Ис'їс к Пречистой д'їв'ї возигрался.
 Ты же, святый пророче, с престар'їлму родилася,
 По рождеств'ї от сощей в п'встину вселилася,
 Ис'їстин'їк на р'їк'ї Іордан зближилася,
10. От тебе во Царх царем к той р'їц'ї крестилася.
 Ты же, шедше, во град'їх и вест'їх пров'їща:
 Покайтеся от гр'їхов'ь, еддх Кожїї возк'їща.
 Слншалх еи Ірода, пыр сек'ї сокравша,
 Братню жен'ї Филипа за жен'ї поквша.
15. И реках еи Ірод'ї: не достоинтх тев'ї
 Братню жен'ї Филипа, сїе внемали сек'ї.
 Ірод сїе слншавши, з'їло разариса,
 Казалх вз'їти пророка. Пророче, потщиса.
 Жена кыкши Филипа, д'їв'їц'ї надча:
20. Проси глави пророчей з'їкн'їти, к'їща.
 Д'їв'їца же в радости царю лестми рече:
 Дадх ми, отче мой, молю т'а, чего са мн'ї хоче.
 Іродх то ей глаголетх: далих ти под царств'їа.
 Она пакн к'їщаше своего желан'їа.
25. Ірод же ей кленетса: ейже, дамх ти, рече,
 Даю тев'ї, дщи моа, чего са тев'ї хоче.
 Д'їв'їца же в радости: даждх ми Предотеч'ї
 Іоана пророка, глаб'ї ем'ї в'їк'їш.
- Іродх самх з'ївн'їклася, ако клалса з'їло,
 30. Казалх вз'їти пророка, окнажикши т'їло.

¹ БНТШ. 365.² Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 1 р. праведна. 2 р. рождена. 3 р. прил'їжно. 4 р. судомъ обличати. 5 р. Ты еще.. познася. 6 р. возиграся. 9—12 рр. переплутані. 14 р. во жену. 22 р. хошет. Далі знов, як узагалі вся пісня, попсований текст. 31 р. темніць. 33 р. Д'ївица же. По 34 р.

Спекватор взем глакѣ, несе не темници,
 Честно прѣать на блудѣ, даде палсакици.
 Палсакица подаде матери нажици.
 Тогда исполнѣса крѣ блудо из (к)ланници.

35. Ирода черви снѣдоша, дѣвицѣ вѣкх пыа,
 Иродѣадѣ нажицѣ ѡгризоша змѣа.
 Иоаниа та, Крестителю, пречестнаа славо,
 Иоане пророче, свѣщеннаа главо.
 Дарѣи зае христѣаном в свѣтѣк долго жити,
 Илаа твое, пророче, навѣки хвалити.

28¹.

Вгда дѣша от тѣла раздѣчаютса,
 Встраух великий кидачи, ѡжасаетса.

Заклиаетх приателей,
 Отца, маткѣ, женѣ², дѣтей

5. И когатетко.
 Не помни(т) тежх о мешканю
 в тажкомх смѣткѣ и стогнаню
 Земнаго панствка.

- Тѣга велна зѣла оставитх тѣло,
 10. На коздрѣк страух велій, за злое дѣло
 Гонима кѣ аки птица
 И колаетх акх горанца
 Ко коземх (sic) синѣ:
 Ратѣи, Пане, ратѣи, Тко рче,

15. Многосерний Боже Отче,
 Грѣшнѣ единѣ!

Ученици пришедше, взяша трупъ и главу,
 Честно приемъ, погреблі во церкви во славу.

35 р. зѣдят... бие. По 36 р.

А моць твоя на свѣтѣ якъ слонце сіяет,
 Крещеніемъ людемъ омываетъ.

37 р. Молю ті ся... праведная. Знову попсований текст. 39—40 рр.

Настави нас благодати стезами шествовати,
 А ми (будем) твой животъ навѣки прославляти.

¹ Рукописна збірка Франка, ч. 62.

² Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 4 р. жены. 5 р. Все. 6 р. зпомнешь. 7 р. зторганю. 10. великѣ. 13 р. ко своему. 16 р. Грѣшную душу. 17 р. воздушных.

- Тогда еграшнини мнгаретка, козашини князетка
 дшш гркшнш гамшютз, не дойдетз царетка.
20. Тогда вадди и бск згшви
 дшш гркшнш до пагшви
 в пекао о(т)даютз:
 Записани бск справки,
 д'лаа, мнелн, многи сквари
 в регестраух маютз.
25. Пнано зрит ко аггелш, страждш кошемш,
 Жалостне го слезамн коплетз к немш:
 Прелашаух та нз марношти,
 Блшди т'кло не по д'кломх
 в'кной карношти,
30. Не допскай, хранителю¹,
 Велиш зломш мшчителю²
 в'кне шпати.
- вггелш смштне коплетз: о роскошнине,
 Спошннн сев'к злоганке, о человекче,
 Любовз в'крн не по м'крн
 Избиралешь, сокричалешь
 Сев'к богатетко,
 Не давалешь, затворалешь
 Свои крочи пред шротн,
 Штратнлешь царетко.
40. Тогда гркшное т'као ксе почерн'као
 в земан черкомш³ ш'кденно и смрадн з'као,
 во (sic) по д'кломх дшш с т'кломх
 розлшчатз и кршчатз
 в пекао на к'кнн.
45. Вего злого проклштого
 Нам воронитз и хоронитз,
 в'ла члокеки.

19 р. Тамо, 26 р. ко... 28 р. Блудил т'ломъ. 31 р. Всему. 34 р. Спомни жалосне, о человекче. 35 р. Любо м'р'ф не по в'р'ф. 36 р. Збиралешь. 37 р. багатство. 38 р. Запиралешь, не давалешь. 40 р. Стратилешь. 44 р. втручаеть. 48 р. человекки.

¹ В рукоп. хранителю.

² В рукоп. мучителю.

³ В рукоп. черномъ.

29. П'єснь на страсти Христови¹.

Скажи² м'єнїк, голокїю, правдѣ,
Где а ского Збавителя знайдѣ,
Ци на горїк, ци на долинк
На крижовой кыснїх деревинїк.

5. О долини, треба вас минати,
Я на горах треба Змирати.
С хорх невеснїх на земнїю горѣ
Стѣпнїах Христос на нашѣ подпорѣ.

На полднє солнце настѣпаєт,
10. Там по праці Христос починаєт.
О, голубець недармо гѣкаєт,
Либой Панскѣ смерть опокѣдаєт.

Вск пташача жалоснє спѣваєт,
Божа Мати от жалю кмираєт.

15. Апогтоли от Христа отбѣгли,
Гди Христосѣ мѣкѣ Скндѣли!

Петрх трїкратнє Христѣ поглазѣвши,
В дѣворх Калфовх скоро постѣпнїши,
Мокнїах: не вѣмх сего человекѣка,

20. Не дам ѓ немх жаднаго отбѣта.

Христос ко вѣсмх апостолом мокнїт:
Нехай ко лшк Петрх рїхло приходнїт.
Гди алекторх скоро козгласнїши,
Петрх непомнїк, слезамн Змнѣзєл.

25. Мокнїах Христос: вїсвокожѣ свѣтнїх отець
На тоє мѣсцє дам Юудѣ к рѣкн. [З мѣкн,
Заворонокх кгорѣ єл подноснїт,
Погрєвх Творцѣ своємѣ голоєнт.

Цѣкаєт поцїх голобїї спѣкаєт,

30. Юж на крестїк Христос Змираєт.
Не помнїте на то, человекѣцн,
Жє (бракує листкїв)

30. П'єс(н)' свѣтым' апостолом' Петру и Павлу³.

Перкаго тѣ Христос избравх,
Фораго тѣ Пакла поглаєх
Вѣрѣд стѣвернїтї и вас наЗчнїтї
Христѣ кыхвалатї и касєх кєлїчатї,
Всн апостолї, и кас, прєстолї,
Кїлажа неПрєстгн(н)о от Нога вѣм' данно
РазЗмов' коз'прїлгї.

Апогтол, Петрх днєєх вѣрхокнїй,
Вразх и Пакєл в Рѣкнїк прїєстолнїй.
Снїхх днєєх похѣвалєємх и кразх бєлїчєємх
Петрѣ керхокнѣаго, Пакєл, прїєстолнѣаго
Ученїка и глаголнїка, днєєх кѣ Зблѣжєємх
И кразх проглакєємх
Вѣрхокнїхъ апостол'.

Дамаскѣ кѣлнї днєєх мѣдрѣєтєєт
И тѣвїк, Пакєл, церкоєвх лїкѣєтѣ.

¹ Рукописна збїрка Франка, ч. 65.

² Відмінї тексту спїванїка Левицького такї: 1 р. Скажїж'. 3 р. цилї на долнїнѣ. 5 р. Вы долнїнѣ. 6 р. в'почїватї. 7 р. на землю и гору. 9 р. наступует. 10 р. спочївует. 11 р. О голубє... гукаєш. 12 р. оповѣдаєш. 14 р. в'мльѣает. 15 р. отбѣглї. 17 р. Апостол' Петрх Христу послобїв'шї. Рр. 19-22 васанї. 23 р. І алектор. 24 р. Тое спом'нївѣ слезамн сѣ вмывшї. 25 р. Высвободил' отцевѣ Христос з мукї. 26 р. На то мѣсцє дал Юду. 30 р. Юж Христос на крестѣ вмираєт. 51-32 рр.:

Чем' не спомнїш' на то чєловѣчє,

Жє для нас' Пан' такѣ барзо умучєн'?

³ Спїванїк Теодора Левицького.

Добримъ измѣненіємъ, днесъ соединітємъ
 Петра верхоукаго, Павла пристоїнаго
 днесъ вшубалємъ и почїтаємъ,
 Апостола верхоукухъ и первопрестоупныхъ:
 Христова ловца бысте.

31. Пѣс(н)' святому Николаю чудотворцу¹.

Царѣ избран(н)ый, отъ Христа дан(н)ый вселѣ скатїтелѣ,
 Благшєна глава, мїрлїкнї(й)ска слава, вѣрныхъ свѣтелѣ.

Пастырь всѣмъ бысть пре(д)вєлікій,
 Застѣпникъ бысть толїкій, ...

Нїколає скатїй.

Старцѣ блажен(н)є, пшїї лїшен(н)є, зовѣтъ на землї,
 Злаго предварї, грѣховъ збавї(нх), младенецъ конемлї.
 Збавъ свѣтїхъ поданїа (sic),

Прогашїихъ спасенїа,

Благїй предстатєю.

Вїрю злаго без(з)акон(н)аго зѣло овачїихъ,
 І возхїщена отъ Бєрацина кѣсворк предстакїахъ.

Здє мнлоєтъ пре(д)вєліка,
 Превагаа, толїка

Застѣпника всѣхъ.

Не(н)зречен(н)ый, чддєс наполнен(н)ый ієрєархо Христовѣхъ,
 Прѣтѣкающїхъ, оскорвляющїхъ на помощь готовѣхъ.

Предста избавлєтєхъ,

Вѣрными мнлоєтъ подаєтєхъ

Всѣмъ хрїстїаномъ.

Родн земннн и вск вѣрннн, соверѣтєсѣ,

Цар(єв)ѣ райсколїд, чддотворномїд поклонѣтєсѣ,

Гдє возпрїймємъ радостєхъ,

Вѣчнїю сладостєхъ,

Помощникъ вѣдєтєхъ.

Вєн єа зклїжайтє, прїнїкайтє во храмѣхъ свѣтаго

Архїєрєа чддотворца мїрлїкнї(й)скаго.

Людїє, прїнїкайтє,

Хвалѣ, чєт вздакайтє

Во храмѣхъ єго.

¹ Співаник Теодора Левицького.

32. Пѣсн' святым апостолом Петру и Павлу¹.

Органы, играйте, Петра вѣхвалайте
Апостола Павла на трѣзвѣх заграйте².

Вас во Христе Господь погла г҃агтелеа,
Православною вѣр҃к слава строителеа,

5. Гди Ирод невозможный, выкши цесар римскій,
Казал их мѣчнги, аж Пѣлатх понтійскій.

Апостола Петра побелѣ катовати,
Апостола Павла глабѣ его стати.

Ироде невозможный, фараоне проклатый,

10. За то ты на вѣки до пекла естх взатый.

Звѣзды превѣчїа вѣр҃ѣ украсили,
Учїтелеа своимь людей озарили.

Богомѣлен азныкь вашь естх глаголющїй,
Благодать Божїю крѣмь возвѣщающїй.

15. Ирежею славець скоухъ злокїстє азныкь,
Божєсткєннымъ дѣхомь спасли человекїи.

Скѣптилиць везлачїї к мѣр҃к оставиши,
Аки огнемь сердца вѣрнїухъ распалиши.

Извѣра Богь з глѣбкїми учїтелеа честны,

20. Апостоли своа показа неслєтны.

Апостоле Петре, процїнтай на вѣки
Во горнємь Сионѣ з аггелєкїми ангїи.

Со вѣками сватїми во небєсномь панєтѣкь

Сподови нас горнїиухъ жити к вѣчному царєтѣкь.

33. Пѣснь покаянная³.

Надѣла моя к' найкышшого Пана,

Жє здала дола вѣдетх одогнана

¹ БНТШ. 365.

² Відміни тексту співаника Левицького такі: 2 р. вдаря(й)те. 3-4 рр. vacant. Як по-псовані тексти сього співаника, свідчать рр. 5-6: Ироде невозможный цесаревъ римскихъ, казалъ мордовати, як Пилать по(н)тєйскїи. 7 р. казалъ мордовати. 8 р. казалъ главу стяти. 10 р. Будєшь на вѣки у пеклѣ горѣти. Замісьць 11-24 рр.:

Во гор'нємь Сионѣ небєснаго царєства

Сподѣйтеся и нас до небєснаго крєлевєства.

³ Співаник, описаний у Матерїялах під N. 1. Текст співаника збірки Петруше-вича в Бібліотєцї Народного Дому ч. 233 має наголовок „Пѣснь, яко можемо мати

- И жаль мой гротїи вѣдетъ одогнанный,
 Я к' смѣткѣ завше вѣдѣ потѣшеный.
5. Нога плачъ въ гойное весела претворитъ,
 Фрасунокъ к' радости и к' роскоши обернетъ.
 Хоць былъ са съотѣль под земаю съобати,
 И тамъ ма можетъ рѣкою достати.
 Самъ ж не знаю, отколь охолода,
10. Акъ настѣпила лихаа пригода.
 И тамъ впадати даа роскошей мѣшѣ,
 Тебѣ, Боже мой, порѣчаю дѣшѣ.
 И к' твердой скалк не могѣ са свршти
 Яни к' темностеѣх себе заслонити,
15. Тилко стоачи здалека, кзыхати,
 Акъ маю грѣшний милости достати.
 Змилиѣса, Пана, кзыколь мою дѣшѣ
 От смерти кѣчной, ах, смерти мѣшѣ,
 Но крагъ мой на ма завше егъ готовый,
20. Ширачи свѣта кѣ негдѣшней моѣк.
 Змилиѣса, Пана, Змилигердѣса,
 Враговъ свѣтнѣх скоро ополчѣса,

вѣру, надѣю и любовь ко Богу“ й такі відміни: 1 р. найвышаго. 2 р. отогнана. 3 р. отгнанный. 4 р. будемъ завше потѣшоны. Рр. 5-8:

Претворы(т) во плач гойное веселя,
 Фрасунокъ в радость и в роскошь обоя,
 Лечь скоро пришла недобрая филя,
 Латво* тое все и роспрошила.

11 р. А такъ... для распусты: 12 р. К Тебѣ. По 12 р. йдутъ рр. 7-8. 7 р. Хоч. 14 р. Ань в темностях себе затворити. 15 р. здалека стоячи. 16 р. Як многогрѣшний милости благати. По 16 р.: Змилиуйся, Пана, прошу, надо мною,
 Не гордь грѣшною прозбою моею.

Замісь 19-22 рр.: Змилиуйся, Пана, а будь убаганый,
 Ласкавый гнѣвъ Твой нехай поеднаный.

26 р. = 24 р.

Відміни тексту співаника Левицького такі: 2 р. отгнана. Дальші чотири рядки, як у попереднім варіанті, тільки в другім із них є „обер’нетъ“ зам. „обоя“. Рр. 7-14 vacant. 15 р. А такъ здалека стоячі, здыхати. 16 р. Бога убагати,

Замісь рр. 19-24: Змилиуйся, Пана, а будь убаганый,
 Ласкавый гнѣвъ Твої будетъ по(жа)даный.
 Отца и Сына и Духа свѣтаго,
 Во Троіці свѣтої непостыжѣмаго.

* В рукоп. латво.

- бывших Та познал Бога праведнаго,
 Во Троици святой всегда славиимаго,
 25. Отца и Сына и Духа святаго,
 Во трехъ персонахъ нераздельнаго.

34. Пѣснь о смерти¹.

- Кончина приходить, свѣтови² не выти,
 Каждомѹ человекѹ юж свѣта позвыти.
 Приходить во конецъ свѣтовыхъ розкошеѹ,
 Предалаа человекѹ во безднѹ за грошѹ.
 5. Свѣтовыхъ розкошей человекѹ жалуеть,
 Гди душа от тѣла ганебно з(г)нвдеть.
 Плачетса человекѹ и тажко взануе,
 Гди звероа дорогаа немоцно всталае.
 О звероужь, моа звероа, чемѹ ма оставдеш
 10. И при моеѹ смерти чемѹ ма не ратдеш?
 Не могѹ возрѣти, во смерть естѹ страшнаа,
 Лютаа, (к)вѣрликаа, кога естѹ остраа,
 Во смерть естѹ страшнаа, акж кога ог(т)раа,
 Стинаеть, рѣвает и старыхъ и малыхъ,
 15. И малыхъ дѣточокъ, найкрашихъ квѣточокъ.
 О смертижѹ, моа смерти, хочешѹ ма пожертѹ,
 От рода, жены и дѣтей хочешѹ маа разавчити.
 О смертижѹ, моа смерти, загоди ми мало,
 Вднѹ годинѹ, за бѣкѹ бы ми стало.
 20. Я не в темностехъ себе захнати,
 Я не твердой скалѣ себе зворонити.
 Хотѣвшихъ а са хотѣѹ под земаю сукати,
 Там ти мене можежѹ (!) рѣкою достати.
 О свѣте, тосѹ красный, а бывѹ жик на товѣ,

¹ БНТШ. 165.² Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 1 р. на свѣтѣ. 3 р. свѣтовымъ розкошемъ. 5 р. свѣтовымъ розкошемъ(sic). 6 р. ганебно. 7 р. ташко и здыхаеѹ. 8 р. встаеть. 9 р. ма.. же мя. 10 р. vasa. Далі поплутаний текст. 13-15. рр.:

Коса ест остра, стинаетъ старих и младенцовъ, дѣтокъ,
 Збираетъ, стинаетъ хот найкрашій квѣтокъ,

16 р. А смерти невдячна, хочешъ. 17 р. От роду, от дѣтей. 18 р. О смерти, госпоже, попустѣж ми мало. 19. Хоть... ся стало. Далі рр. 22-23. 20 р. Ані у темностехъ себе заслоніти. 21 р. Ані (в)... хороніти. 22 р. Хоть бемъ ся хотѣлъ. 23 р. Тамъ мя можешъ.

25. Я земля промышлає пом'єстити кх совѣ.
 Єдина надѣя на Бога и Творца:
 Богъ мой єсть отецъ и мой єсть овронца.

35. Пѣснь на Рождество Христово¹.

- Щасливѣе часы кѣкохъ нынѣ южъ настали,
 Котораго пршествіа издѣла чекали,
 Іншегъ Христа абы огладали.
- Анґгелы обѣночи пастѣшковѣхъ звѣстали,
 5. До вифлєемѣхъ посилають, абы огладѣли:
 Идѣтѣ, гладѣтѣ, котрогосте хѣтѣли.
- Збираютьсѣ пастѣшковѣ, абы огладати
 Творца свѣта, Царя славы чинихъ бы прикритати:
 Пойдѣмъ, поймаѣмъ хочъ по козынати.
10. Я єдномѣ не даюга поимати козлатко;
 Бѣгаючи, илаючи, да поймавѣхъ аґнатко:
 Идѣтѣ, несѣтѣ, кытаєтѣ дитатко.
- Прійали, Царѣ народженный, и мое звостко,
 Котрое сѣ пригодило мое охнндожитко:
15. Прійали, озмы, ажъ єсть, мое звостко.
 На дарѣнкахъхъ недостає, стали прыгракати,
 На пышалкахъхъ и на дѣдкахъхъ скочне затынати:
 Тры тамъ, дай намъ Тебе огладати.
- Я дитатко зъ ихъ играна стало сѣ смѣтати,
 20. Свое вожегто къ чловецествѣ ажъ вы показати,
 Котрымъхъ онымъхъ бы могли познати.
- От Перешди трѣє цари на звѣздѣхъ кзырають,
 Творца свѣта, Царя славы, на змыслѣхъ маютъ:
 Прійдѣтѣ, спасѣтѣ, котрѣхъхъ погинають.

24 р. ажъ бемъ жіль на тебѣ. 25 р. Зем'ля промышляєть вомѣсті(ти) себѣ. Рр. 26-27 васані.

¹ Рукописна збірка Франка, ч. 242. Уривок цієї коляди надрукований у Матеріалах (стор. 561). Відміни тексту співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 363 такі: 1 р. Щасливѣи часи, лѣта. 4 р. пастушкам. 5 р. оглядали. 6 р. котрогости. 7 р. Збира- лися пастушковы, абы оглядали. 8 р. Царя. . привыталы. 9 р. хоць. 11 р. той поймаь. 13 р. убозство. 14 р. Которы (sic) ся.. и мое охѣндозство. 15 р. возмы. 17 р. скочны. 19 р. о ихъ граню. 20 р. Свое бозство в чловецествѣ. 23 р. Царя. 27 р. щимъ. 34 р. Іосифы старушку. 36 р. гамуйся. 37 р. мѣзерно. 38 р. пеленочкахъ. 41 р. зступылемъ. 43 р. буди.

25. Збираютьца, їзикаютьца, абы огадати:
 Отдаакиши свои конѣ, идѣмо ко дитати:
 Я с чымъ? От с тымъ, чымъ би приентати.
 Смырнѣ, злато и кадыло ѣ кѣки заверѣло,
 Шырымъ сердцемъ з доброй мысли емѣ понегѣмо,
 30. „Що естѣ, то естѣ, пріймы“ — попрогѣмо.
 Я ѣходачи до вѣртенѣ, нызко спадають,
 Подарѣнки с' покорю ѣ ногъ покладають,
 Кладѣть, дають, а „пріймы“ колають.
 Югыфе стардшейкѣ, прошѣ, не лѣндѣга,
 35. Поколикѣи Пахолоатко, вол'ше не сѣмѣга:
 Гай, гай, любай, от плачѣ гайѣга.
 Обѣстывши сѣк хоры, мѣзерне смырига
 И ѣ мѣзерныхъ пеленатахъ ако Панъ покыга,
 Лежитѣ, держитѣ земаю и небеса.
 40. Не днѣдѣга, человекѣ, на ма збогаго,
 Же стѣпилемъ до нызкости из неба горнаго
 Прійти спасти тебе спадааго.
 Нехай вѣдетѣ Богѣ слава, Отцѣ предвѣчномѣ,
 Сынѣ ко человекѣстѣи, з Дѣвы рожденномѣ,
 45. Во вѣкѣ вѣковѣ, и Дѣхѣ сватомѣ.

36. Пѣснь на Воведеніе Пресвятой Богородицы¹.

Воспѣвайте пѣснь новѣю,
 По всемъ свѣтѣи славию,
 Боголасно крикнѣте,
 На радость прійдѣте
 Во церкоѣ Господню.

Захаріе, днесъ веселига,
 На радость намъ поспѣшига
 вѣтати Царицѣ,
 Богоотроковицѣ,
 Марію, Марію, Марію.
 Свѣщеносцы, изымѣте,
 Царицѣ ѣ церкоз пріймѣте,
 Не преклонъ покѣтѣ,
 Радость всемѣ свѣтѣ
 Марію, Марію, Марію.

Приходѣте Царѣ Дѣвѣ,
 Дастовницѣ воголааголикѣ,
 Свѣтѣ косла всемѣ мирѣ
 Из горнаго влпѣрѣ
 Во церкоѣ Господню.

вси согласно заспѣкайте,
 Трилѣтѣтевющю прикнтайте;
 Предста Царица,
 Богоотроковица,
 Во церкоз Господню.
 Давидъ ѣ гѣла здараетѣ,
 велегласно коспѣбаетѣ.
 Предста Маріа,
 свѣчнаа дѣла,
 Во церкоз Господню.

¹ Співаник Теодора Левицького.

Видшы, земле, и беселеа,
Ты, ядаме, не смѣтиса,
И ты, прамати Вса,
Преслашанїемх дреба
Радѣиса, радѣиса.

Даждх налїх тоє отримати,
Одесїю Тебе стати
Бо Отцемх и Сыномх
Во Тройци єдиной
На вѣки, на вѣки, на вѣки.

37. Пѣснь Пресвятой Богородицы¹.

Под Твою милость вси прикѣгаемх,
Помощи Твоей всегда жаддемх,
Ратѣи насх, Дѣво, во скорбехх зѣло
В' каждомх припадкѣ, к' смѣтнимх фра-
О дѣшѣ и тѣло. [сѣникѣ]

Вднна чистость к' Тебѣ смѣтх,
Пресклатѣю Тройцѣ огладеетх,
О кѣхх свѣтаа Дѣво Марїе
Пресклатой мощы, честїю Тройцы
Прекознегеннаа.

Молиети наша Тебѣ воздаша,
Прїями усердно от насх щоденно,
О Застѣпнице и Помощнице,
Бѣдѣ христїаномх єдна нео Паномх,
Я за євномх Сыномх.

В коронѣ цесарской, а к' земли Руской
Войны вѣховай, а живноть подаи,
Нокѣтра, оґна, Матко Господна,
В' покою жити, вѣрѣ множити
И Тебе славиты.

38. Пѣснь набожна².

Небо, земля, свѣтх и воды
Да вохвалатх³ Тя, Господи.
Є покорю спадайте,
Поклонх Господеку дайте.

Гонорх, честь и хвала кѣчна
Да вѣдетх Ти вѣстакычна.
В оковѣ хлѣва зостаешх,
Я насх грѣшнїх вкрѣпаешх.

5. Ангели з неба, Сїонѣ,
Стѣпѣтх⁴ до земнаго тронѣ
Нога к' Тройцы вихвалати,
Разомх з нами воспѣвати:
Свѣтый, свѣтый, незмѣренный,
10. В Сакраментѣ втаеный,

15. В той Гогтїи єстх Богх живнїй,
Хоть закритый, а правднїкый.
Дѣх великїй чѣдх сотворилх,
Гди хлѣвх к' Тѣло євє преткорилх!
На олтаре ждетх с'предх вѣка,
20. Явы спастїи челоуѣка.

¹ Співаник Теодора Левицького.

² Рукописна збірка Франка, ч. 242. Се без сумніву переклад із польської мови.

³ Відміни тексту співаника Бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка ч. 358 ось якї: 2 р. Włahosłowiat. 3 р. Naupokorniy. 5-8 pp.:

S chorow swoich, anhelowu,
Nebesnyi guzyntowy (sic),
11-14 pp. Honor, sława, wieczna chwala
Niech Ty, Bozy, nie ustawa,

Stupit do naszoho padolu
Spiwoty z namy pospolu.
Kloryu pod osobamy chliba
Prawdywiy Boh jest iz neba.

W nayswiatlyszom Sakramenti
W kazdom zostaiet momentii.

⁴ В рукоп. ступиль.

И аггелы, херувимы,
 Не достычатъ герарфимы,
 Чого человекъ достыднетъ,
 Тѣло и Кровь гди прїимветъ.

25. Ахъ, о Боже вѣтаеный,

Справди згоди к тилѣ тѣ краи,
 Благоголовы вродзѣи,
 И засѣ к остатной потребѣ
 Даждѣ, вѣсло кси кнѣи к некѣ.

Бѣди от вѣхъ вѣхъ кааеный.
 Благоголовы люди своѣ,
 Неуѣ насѣ мине кара Твоѣ.
 От покѣтра, гладѣ, войны

30. Захочай людѣ твоей спокойныи.

39. Пѣснь Пресвятой Богородицы¹.

Матко Божѣ, Твое пѣнѣтво надѣ земаю и небома,
 Морѣ, вѣтрама розказвеш и вѣкѣма элементѣма.
 Яруаггелѣма, херувимѣма и вѣхъ свѣтѣхъ Царице,
 Яггелскїи гласѣ Ти приносима, вѣдѣ пѣма, Помощнице.
 Радѣма, кси копѣма пѣснь, Тевѣ слава и гонорѣ,
 Роди земаю отдаютѣ Ти молитѣма свѣтѣхъ чорѣма.
 Пѣма Твое прославлѣма на земаю живѣщїи
 И чѣдѣ потѣхїи пресвѣтѣи вѣкѣ плачѣщїи
 Дѣсна Зоре, потѣшай насѣ во вѣсѣ днѣ житїѣ,
 Дѣко дѣтки Матки своѣи просѣма милосердїѣ.

40. Пѣснь о десяти Божїихъ приказань².

Хочѣ ли цѣста мати,
 Рачѣ ли погѣхати.
 Десятѣ словѣ Божїи подалѣ,
 Жѣкѣмѣ нуѣ захочѣмѣ.
 Вѣ долѣ и кѣ дорожѣ
 Пѣмѣтай о Бозѣ,
 Котрїи вѣсѣ сотворѣмѣ,
 Явѣмѣ того хвалѣмѣ,
 Явѣмѣ свѣта свѣтѣмѣ,

Тылко кѣ вѣднїи дѣнь рѣкѣмѣ.
 Чѣти отѣца и маткѣ,
 Пожѣмѣ до остаткѣ.
 Чѣстѣти стѣрежи,
 Тѣвѣрдо вѣрѣ дѣрѣжи.
 Знѣкѣ дѣїи ксе правдѣне,
 Не свѣдѣчи фалшѣне.
 Не свѣрѣмѣ, не вѣдѣ,
 Бѣ працѣ жїї, а не крадѣ.

16 p. Chocz. 17 p. uczynyl. 18 p. Ze chlieb w Tito swe preminy!*. 19 p. Na oltary. 21 p. Wsy. 23 p. Jak czolowik dostupnie. 24 p. przymuje. 26 p. Bud nad wie. 28 p. menet. 29 p. Oddaly hład, mor, ohn. 30 p. Day liudowy wiek spokoynu. 31 p. Daruy łaski w ty kra. 34 p. Ne day umerty bez Teby (sic).

¹ Рукописна збірка Франка, ч. 242.

² Рукописна збірка Франка, ч. 242.

* В рукоп. премине.

Щж до найменшого
Не жадай чужого.
Зуочь лы такж дѣлати,
Бѣдешь щастя мати.

ТѢ долго прожнешь,
ЗаплатѢ отверешь
Ѣ невѣ со святими
На кѣки кѣчнстими.

41. Пѣснь о мѣзерномъ чловѣку¹.

Чловече мѣзерный,
Встєсь пороух земный.
Ѣ що велии дѣфлєшъ,
Ѣ' чимъ надеждѢ маєшъ?
Не кѣжай на бродѢ,
Но пойдєшъ до гробѢ.
Ѣнѣ на богатєтво,
Но то все робатєво.
Ны в сребро, ны кѢ злато,
Но то все колото.
Ны кѢ гербъ, ны кѢ вѣлавы,
Много свѣча славы.
Ны кѢ пола, ны кѢ палаци
З своей славной працы.
Ѣ чловече марный,
Где твой жикотъ славный?
Тамъ лежитъ ко гробѢ;
Закше спомны говѢ
ТємищѢ кѣчнѢю

За знебагѢ свою.
Чємъ на смерть не кѣжалєсь,
Ѣбогимъ не дакалєсь?
Стройно, гоино, гѢчно
Исти, пыти вѢчно
Вєгда испрашалєсь.
ѢбогнѢхъ отганалєсь,
Не хотѣлєсь прижити,
Хлѣбомъ напитати
Чловека Ѣбога
Ѣт богатєтва много,
За що южъ погибалєшъ.
Ѣ' чѣмъ надеждѢ маєшъ?
Где свѣтын спѣвають,
Бога вѢхвалаютъ,
ВозплачѢ сердечнє,
Ѣвьє вѢнъ кѢ невѣ кѣчнє
Со Ѣтцємъ и со Ѣыномъ
Ѣо Тройцы единой.

42².

Ѣ кто, кто Николаа люєнтъ,
Ѣ кто, кто Николаю сѣджитъ,
ТомѢ свѣтмѢ Николає
На вєакѢй чѢг помагає,
5. Николає.

Ѣ кто, кто кѢ немѢд приѣѣгаєтъ,
Ѣ кто его на помочиъ взыбаєтъ,
Той не вѣдетъ ошѣканный³,
Изъ грѣхѢвной кѢидєтѢ раны,
10. Николає.

¹ Рукописна збірка Франка, ч. 242.

² Співаник, описаний у Матеріялах під № 1.

³ В тексті співаника збірки Петрушевича в Бібліотеці Народнього Дому ч. 233 скрізь приходиться „о“ замість „в“ й „хто“ замість „кто“. Інші відміни такі: 8 р. Тот... ошукан. 9 р. И пекєлних збудєт ран. 12 р. Николай на земли и в моря. 13 р. Измет его. 14 р. Не даєт ему злѢ пропасти. По 15 р. йдуть рр. 26-30, а потім 21-25. 22 р. По-бѣджай, тезоимените. 27 р. яда. 28-29 рр.:

Я кто, кто живётъ въ его дворѣ,
Помощникъ на земли и въ морѣ
Изведетъ насъ отъ напасти
И не дастъ намъ въ грѣхъ впасти,

15. Николае.

Я кто, кто привѣщаетъ плано,
Николае, има твоє дивно,
Из неволѣ сковождаеш,
Из дна мора вынимаеш,

20. Николае.

Николае има знаменито,
По Божѣ тезоименито.
Побѣждаеш агаранъ,
Утѣшаеш христіанъ,

25. Николае.

Пастырю словеснаго стада,
Изми насъ барварскаго ада,
Хотачи насъ погрѣзити,
Утѣкающихъ до тебе застѣпити,

30. Николае.

Нехай вѣдетъ отъ насъ честь и хвала
Отъ нынѣ и на вѣки слава,
Я мы вѣдемъ къ хвалѣти,
Има твоє прославити,

55. Николае.

Николае, свѣтлый свѣтланниче,
Во скорбехъ скорый помощниче,
Ты съ Агрика стѣшша,
Сарацниовъ застѣшша,

35. Николае.

Николае, о Мелхиседече,
Николае, о Божій чловеке,
Ты ес царемъ держава
И вѣлмъ кѣрмылмъ похвала,

40. Николае.

Тебе хвалаатъ вси терарен,
Святители и вси патріарен,
Ты ес правымъ (sic) старости
И податель крѣпости,

45. Николае.

Слава Божѣ во вышнихъ единосѣ,
Во Троици святой нераздѣланосѣ.
Мы до тебе привѣгаемъ,
Я на помощъ призываемъ,

50. Николае.

Хотящихъ насъ поглотити
Хтѣй пашеки заглотити.

Замісь рр. 31-52: Побѣждай враговъ нашихъ суди,
Помощникъ во скорбехъ намъ буди.

53 р. Мы тя. 54 р. выхваляти. 55 р. На вѣки.

Відміни тексту співаника з рукописної збірки Франка, ч. 242, такі: Скрізь замісь „А кто“ приходить тут „О кто“. 7 р. Кто его. 9 р. И грѣхами зараженный. 11 р. служить его двору. 12 р. Николае... и в' мору. 13-14 рр.:

Не дастъ ему утанати,
Будетъ его ратовати.

Рр. 16-20 васані. 22 р. Побѣждай тезоименито. 23 р. Агаряне. 24 р. христіане. 26 р. Пастырю. 27-28 рр.: Хотящихъ насъ поглотити

Рачъ пашеки заградити.

Замісь 31-52 рр.: Побѣждай враги наша в'сюди,
Помощникъ во скорбехъ намъ буди.

53 р. Ми тя. 54 р. Имя твоє величати. 55 р. на вѣки.

43. П'єс(н)' покаяная¹.

Тамі за горою за невесною сватини веселат'єса,
 Я под землею пренсподнею тамі грѣшныи смѣтат'єса.
 Я вы сватыи, вы веселыи, чого са веселите,
 Я вы грѣшныи, вы все смѣтныи, чого са смѣтите.
 Моват сватыи, моват веселыи: веселімога даагого,
 Щоємо терпѣліи, мѣк ліного мѣлі на тамітом свѣтѣ,
 Скѣтомі горділіи, БогѸ гаджіліи, не дааі тѣліи волѣ,
 Тамі са трѣждааі, тамі са спасааі прі шасалѣвой годіліи,
 Маємо царство, тѣтз намз и панство, гды Бога огаадаем,
 Тѣтз незвымоуноі, незреченоі радості жадаем.
 Моват грѣшныи, моватз смѣтныи: смѣтімога даагого,
 Боємо не знааі, не слыхааі пріказана Божого,
 СвѣтѸ гаджіаі, тѣліи годіаі, в рошкошах...
 Тѣт Ѹскі справы и всѣ забавы през очі наша...
 Обѣдіаі нас, потопіаі нас саміе тые...
 Огнем нас палаат, смолою нас даваат, ах, наша клатаа дола.
 Я вы са каіте, нас спомінаіте, ко мѣрѣ жѣвот жѣйте,
 БогѸ гаджіте, Ѹго укаалѣте на вѣкі вѣком'. Амѣнз.

¹ Співаник Теодора Левицького.

Подав: *Михайло Возняк*

Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ. у Львові

ЗАВДАННЄМ оброблюваних описів є не лише практична користь для бібліотеки чи наукової установи, але далеко більше суспільна й загально людська. Знаємо прецизнь, що бібліотечні богатства щойно тоді стають повною власністю людського загалу, коли освічений загал у змозі легко і всебічно вглянути у зміст та в саме нутро нагромадженої й збережуваної книжки-рукопису. А се останнє подають нам саме описи.

Праця д-ра Я. Гординського, що її отсе починаємо друкувати, має стати тим ключем, яким відчиняються скарби одної монастирської бібліотеки рукописів, себто бібліотеки ОО. Василіян у Львові. Поза неповним і покищо рукописним описом сеї бібліотеки, виготовленим 1912 р. д-ром Іл. Свенціцьким, поза скупими відомостями про неї, поданими колись Я. Головацьким, Б. Дудіком і Е. Калужняцьким, галицькі монастирські рукописи не були ще навіть як слід вичислені, а тим більше не були оцінені по правилам новітньої методи наукового опису. Тимто велика заслуга д-ра Гординського, котрий у своїм описі не вдоволяється тільки сухим виписуванням чергових наголовків та оглавів, але йде далше і вказує все те, що суцільне й наскрізь орієнтаційне для богослова, філософа, історика, фізіолога, художника і т. д. Крім сего, незвичайно пильно нотує він бічні записки, що їх ратувати так горячо закликав А. Петрушевич (гл. Наук. Сборникъ 1865. 1 сл.), з фізіологічною точністю виписує язикові і правописні відміни, зазначає цікавіші мініатури, заставки і ініціали, важить оригінальну і літературну вартість статей, вказує на посторонні впливи, а до всього того додає багатий бібліографічний показник. Без сумніву, що такий опис дозволить кожному науково працюючому легко і всебічно вглянути в саме нутро і в сам зміст описаного рукопису та неначе ключем отворити собі скритий скарб.

В обсяг сего опису входять усі рукописи львівського збору, а саме його відділ славянсько-український, відділ рукописів на чужих мовах і весь

чисто василіянський архив. Для ось тут наміченого розложення впроваджено нову сигнатуру, ріжну від давньої, хоч скрізь у самім описі зазначається й давні орієнтаційні знаки. Наконечні замітки, як рівнож докладний показчик, річевий і поіменний, подає сам автор при кінци своєї праці.

Редакція

№ 1. Збірник поч. XVIII ст. 8° (10 × 16 см.), 298 ст. нenum. Письмо або латинка або український скоропис. Богато стор. незаписаних. Папір водного знаку: жовняр із списою(?) і орел(?). Деякі картки меншого формату й иншого паперу. Оправа: білий пергамін. Ст. 3 сигнатура: N XLIV.

1. In Festo Inventionis S Crucis. — Chwalebna i ze wszecz miar Korony Godna S, Cesar Heleny аксуа, ст. 3-4.

Нарис проповіди.

2. Oratio Sacra in Festo S. Antonii Patavini. — Після цитату з *Mat. 5*: *Aczkolwiek myśli waszych, Słuchacze wiedzieć nie mogą*, ст. 5-14.

3. Sermones sacri Die Parasceves. De (de)prehensione et iis omnibus quae ante flagellationem acta sunt. Після цитату з *Луки 22*: *Widząc Pobożność waszą, Słuchacze, która was za Jezusem pociąga*, ст. 14-20.

4. De Coronatione, irrisione, productione ad populum. Після цитату з *Mat. 27*: *Nowy ten Żydowskiego okrucieństwa, a bardziej czartowskiej Złości wymyśl*, ст. 21-23.

5. De Crucis Bajulatione. Після цитату з *Іван. 19*: *Strasznym ubiczowanego Pana i cierniem okrutnie uwienczonego widzeniem*, ст. 23-27.

6. De Crucifixione Domini. Після латинського цитату з *Луки 23, 33*: *Już uwagą na Kalwaryiskiey gorze z Jezusem staneliśmy*, ст. 28-32.

7. Після латинського цитату з *Mat. 11, 25, 26*: *Przedziwne a mądre Oycsa Przedwiecznego rozporządzenie*, ст. 37-40.

8. Після лат. цитату з *Mat. 11, 27, 28*: *Słyszeliśmy modlitwę Zbawiciela, słuchaemy teraz nauki*, ст. 40-43.

9. Після лат. цитату з *Mat. 11, 28*: *Jako we wszystkich rzeczach koniec przed oczyma mieć mamy*, ст. 43-46.

10. Після лат. цитату з *Mat. 11, 29, 36*: *Ten, który maluczkim Taiełmnicze swoje odkrywa*, ст. 47-54.

11. Alter sermo eodem Festo ex iisdem S. Evangelii verbis. Після лат. цитату з *Івана, 19, 25*: *Przedziwne Boga naszego Matki życie nie było bez boleści*, ст. 55-59.

12. Sermones sacri de Vulneribus D. N. J. C. dicti die parasceves Sermo 1-mus; praemium(?) caeteror(um), et de vulneribus Pedum Salvatoris. Після латинського цитату з *Icaii I, 6*: *Wielki ow Patryarcha Jakob, przedziwnemi od Boga uraczony obietnicami*, ст. 60-67.

Sermo 2 dus de Vulnere Cordis Christi. Після лат. цитату з Івана 19: Juz Oycu przedwiecznemu Ducha był oddał Zbawiciel, ст. 68-73.

Sermo 3 tius de toto Christi corpore vulnerato. Після латин. цитату з Ісаїї: Dotąd poczęści rany Zbawiciela naszego, prawdziwie męża boleści zwazaliśmy, ст. 73-78.

13. De S. Stanislao Kostka. Sermo ad Eos, qui ad ejus imaginem Thaumaturgam colendam convenerant, feria 3 tia Pentecostes. Після латин. цитату з Івана: Który prawdziwą nam się stał do Nieba drogą, Zbawiciel nasz, ст. 79-80.

14. Festo Translationis Reliquiarum S. Nicolai, quando et Templi, ejusdem S. nomine insigniti, fuit deducta; Oratio Sacra; dicta in eodem Templo. novo. Після церк.-слов. цитату з Луки 6: Коль радостно намх еста, Хрїсте, пресладкіа Б҃҃҃а нїего саншати словеса, ст. 81-95.

15. Kazanie na niedzielę piątą Postu. Після латин. цитату з Івана 6(?): To to Pan, to Monarcha, to Krol nie mniej szczodry u hoyny, iako možny, ст. 97-107.

16. S. Anna — з Gerson-a: O par beatū: Joachim et Anna. Vobis omnibu(s) omnis(?) crea obstricta, ст. 108.

17. Ego et Pater Tuus dolentes quaerebamus Je (!). — Wielki przykład mamy w Jozefie i Maryi, iak mamy troskliwie szukać Pana, ст. 108.

18. Ora^o sacra Festo St. Apostolor^o Petri et Pauli dicta. Після церк.-слов. цитату з Мат. 16: Сей намх денз вкрїні Хвалити Б҃҃҃а вз стїхх вгв пове-лѣваетз, ст. 109-117.

19. Separari à Deo — з Aug(?) in Po: 145. — Ramus ab arbore divisus arescit, ст. 117.

20. Deus solus satiare potest animam латин. цитати з: св. Августина, Ансельма, Исидора, Івана, ст. 118.

21. Deo adherere. et de Praesentia Ejus — ріжні латин. цитати, 1 церк.-слов., ст. 119-122.

22. Festo ssm^{ae} Trinitatis. — Днѣное правоблакнїа вкрї тайнѣтко еже раздѣломх аг҃лан не ѡбаша, ст. 125-130.

23. In Festo Transla^onis Reliquar^o S. Nicolai. Після латин. і церк.-слов. цитату з Луки 6: Соше^ешеса к сей Храму Правоблакнїи, мѣткы баша Гдѣи принесите, ст. 130-136.

24. De Ascensione. Quanta utilitas nobis de (тяжко читке) — цитат із Plutar. in vita Marci Marcelli, ст. 136.

25. Stanisław Kleczkowski Hetman Woyska Lisowskiego Wita Cesa-rza Ferdynanda Wtorego służbę Woienną u niego przyjmując z Woyskiem swoim. — Cobyśmy zacz byli, Nieprzewyciężony Cesarzu, a teraz Panie nasz, nie potrzeba tego szerokiemi słowy wywodzić, ст. 141-147.

Про сю справу гл. *Maurycy hr. Dzieduszycki: Krótki rys dziejów i spraw Lisowczyków. We Lwowie, 1843, ст. 207 і д., де Клечковський названий Ярошем або Єронімом і полковником, а не гетьманом. Його помішано, здається, із Станіславом Русиновським або з гетьманом Станіславом Конецьпольським. Тая мова є також у ркп. Бібліотеки Оссолінських у Львові ч. 647, к. 141-143. (Dr. Wojciech Kętrzyński: Katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Nar. im. Ossolińskich, t. III. Lwów, 1898, ст. 100.)*

26. Після церк.-слов. цитату з Івана 26: *Уднѣваемѣа вѣрнѣн, неизгладнѣю Гдѣ Бгѣ нѣшего батѣ кз сеѣ днѣ воспоминающе*, ст. 149-153.

27. Проповідь: *Скло мнѣ радостно вѣтх Хрѣтне кз домѣ Бжнѣнѣх видѣти какз предстоѣщнѣх*, ст. 157-166.

28. Проповідь: *Różne ate(!) prawie niezliczone, czczeni(!) Przenaychwalebniejszey Bogarodzice sposoby nie tylko Wam, poprzysiężeni Marij słudzy, wiadome być sądzę*, ст. 169-173.

29. *Resurrectio* — збірка цитатів латинських і церковно-словянських, ст. 174-176.

30. *De Assumptione BV.* — збірка латинських цитатів, ст. 177.

31. *Во теꝛпленнѣ стажнѣ дшн вѣша* — збірка латинських цитатів, ст. 179.

32. *Cum Jez(?) desponsata(?) Virgo Maria, Joseph. — Mos fuit antiquis cadendi nummos, cuꝛ Prnꝛes v Coronarent(ur)*, ст. 183-185.

33. *Humilitas.* Після церк.-слов. цитату коротка латинська виписка.

34. *Patrociniiꝛ BV. omꝛ(?) excellentissimuꝛ.* — Після латин. цитату з Луки 10: *Conquerentēꝛ audimus Martā qd soror Magdalena eā solā reliqꝛ*, ст. 193-198.

35. Після з латин. цитату з Луки 10 нарис проповіді: *Heu! Virgo Bona(?), Ma' Xti, Regina Mundi*, ст. 199-202.

36. Після латин. цитату з Івана 14 нарис проповіді: *Jak widzę ma upodobaniē Bog goscić w Domach ludzkich*, ст. 203-205.

37. *De B Patrocinio Potenti* — цитати церк.-словян. і латинські, ст. 209-210.

38. *De Timore Dei qui omnē aliuꝛ Timorē pellit* — латин. цитати, ст. 223.

39. *Humilitas Magnatuꝛ* — латин. цитати, ст. 225-226.

40. *De Nomine JESU qd aā't ad vsq Sicula(?)* — латин. і церк.-слов. цитати, ст. 228-229.

41. *Principiis obstandum* — латинські виписки, ст. 241.

42. *De Gratitudine* — латин. цитати.

43. *De S. Joanne Evangelista* — цитати церков.-слов. і латин., ст. 245-247.

44. *De Martyribus* — латин. цитати, ст. 253-254.

45. *De Sapientia* — церков.-слов. і латин. виписки з різних авторів, ст. 261.

46. De Praerogativis D. Joannis Baptistae — нарис із латин. виписків різних авторів, ст. 267-271.
47. *ἐκ ἑορτῆ τ' Θεωφαντίας(?)* — цер.-слов. цитат і латинські виписки, ст. 280.
48. Servire Deo regnare est — латин. виписки, ст. 281.
49. Excellentia BV. Mariae — латин. виписки, ст. 283.
50. Excellentia D. Jozeph — латин. виписки, ст. 285.
51. De Nativitate Mariae — латин. і церков.-слов. виписки й цитати, ст. 287-288.
52. De Silentio V. Mariae — латин. виписки, ст. 289.
53. De Conceptione йли Зачатїи — латин. і польські виписки й замітки, ст. 290.
54. De Annuntiaōne V. Mariae — латин. виписки, ст. 291-292.
55. *Съ стръпѣнїи Гдѣи йли De Purificaōne* — латин. виписки, ст. 293.
56. Латинські й цер.-слав. цитати, ст. 294.
57. De Sanctissimo Spiritu — латин. виписки, ст. 295.
58. De SSma Trinitate. — латин. виписки, ст. 296.
59. De Ascensione Xti — латин. виписки, ст. 296-297.
60. De Trinitate — польська замітка, ст. 297.
61. Записка дуже неграмотна: Przymodony Submisyi moiey kloniom wmp Do y(?) uproszom za(?) mp niewim czy Doszed wosk. Żem postal przez woznice O(?) sekretarza insow Spultrzecia nostoczky prosto unizenie aby wp. przez kopłana!
62. Laudes Tallii — латин. виписка, ст. 298.

№ 2. Дїше Спасителїна ре Гѣо" Дѣѣ Бци ѿ Дванадѣсатъ мѣнѣ йз-врднїи, й браковднїи тѣ положихо" напаче ѿ пресвѣтломъ двѣ-твѣ й нетлѣннѣ й неѣвдаючѣ а закше квѣтнѣчѣ Чѣотѣ Га, й ѿ безсѣ-ме"но ѿ дѣа Гѣа зачатїи й рожденїи неизрече"нимъ й неѣписаннимъ Гѣа Бжїа ѿ дѣвическіа ея крве, Еписалїста на грѣшнѣ ши" й недо"ннї" раво" Бжнї, Йеросѣмонахо" Мїхалѣо" Мокрїкї". законъ ѣ: Васїліа Великаго на скїтїкѣ Камени мона": Крехо": ѿѣкв: Р": Мїца Пегѣ" днїа й. Титул обнятий в орнамент із цвѣтїв, виконаний чорнилом. К.: 20 нenum. + 210 нum. + 35 нenum., мал. 8° (10 × 16 см.). Старанний і читкий скоропис. Папір без водних знаків, по берегам закрашений червоно. Оправа стара: дошки в шкірі з витисненим Розпяттям. 8 карток незаписаних.

На титуловій картці сигнатура: N XLII.

Рукопис ділиться на дві часті. В 1-шій йде передовсім передмова (Д)о (Ч)їтѣїнка — (Н)е тїлко агѣломѣ але ѣрѣдѣїмомѣ й Берафїїмомѣ, ѿ вѣковѣ оѣтаїїна тїана — на 5 картках. Початкові букви не дорисовані. Мова пе

редмови: слов'янсько-українська з деякими польонізмами. В кінці передмови написано: (Т)ниѣ Мѣви ѡво Канони и мѣтвы прѣстоѣи Бѣци нагрѣшнѣишимъ и недѣтѣо равоимъ Бжїимъ Героухимонахоумъ Михайлоумъ Мокрицкимъ З. С. В. В., списална на скриптивъ Монастира Крѣховскаго названомъ каменї при Храмѣ Бѣтихъ взѣховнихъ Апѣтахъ Петра и павла роудъ явѣкѣ мѣца Вѣтѣвѣра дна З. ѿ Созданїа ѡво Бтворени Бкѣта, згїл. јндикта еї. Крѣга Бѣицѣ. С. врдѣтѣ лѣта. З. Крѣга лѣпаго. Т. Фемелеѡна Гї. Епакта. Т. лѣте Бпракнонї. Т. лѣтери пагханонї. Т. Личви златоѣ.

Опісля йдуть Канони Богородиці числом 51; від картки 49 об. титли пісень і початкові букви відзначені червоною краскою з виїмком к. 126-132.

П-а ч. ркпсу має титул: Молїтви з книжїи названѣи Флѣорїаїейвѣмъ Selectissimatum рресум: вѣще звакаїїи. Початкові букви в тих молитвах іще не виконанї звичайно. Всїх молитов 13 на 28 картках. Мова молитов більше українська з численними польонізмами.

№ 3. Збірник цѣрковних відправ і молитов XVIII ст. Ст. 578 мал. 8° (8 × 14 см.). Півустав. Папір із невиразним водним знаком: здається, меч із якимись додатками може арабескового характеру. Без початку й кінця. Оправа: дошки в шкірі. Деякі картки підліплені пізнійше, майже всі помащені від частого уживання. Червоні букви звичайно замазані. 3 стор. незаписані. Заставки: плетінки або цвітисті.

Ст. 1 сигнатура: XVII і дописка: Ex Bibliotheca Conventus Dobromiliensis Ord. D. Basilij M. Doct. Ecclesiae.

1. Конець, здається, якоїсь молитви.
2. МѢТВЫ УТРЪНИ(и), ст. 1-21.
3. ПѢРАКЛИ З' — Богородиці, ст. 22-43.
4. МѢТВЯ КО ПРѢ ТѢ Б(огородиці). — ѿ Пѣтаа Бѣце дѣо вѣлчце: вѣшала вѣгїах, ст. 43-57.
5. Акафіст Богородиці, ст. 59-110. По ст. 111 нема, здається, 1 картки.
6. ЯКАФІСТЪ — Ісусу Христу, ст. 112-161.
7. ЯКАФІСТЪ АРХІСТРАТИЪ МИХАИЛЪ, ст. 162-228.
8. ЯКАФІСТЪ Й ВЛѢЪНА ЗТОМЪ ІѠАНЪ Прѣтечи ст. 229-295.
9. ЯКАФІСТЪ УСПЕНІЮ — Богородиці, ст. 297-350.
10. ЯКАФІСТЪ СТОМУ АРХІВРЕЮ Чѣдотворѣцѣ Мѣры: Анкїи, ст. 350-401.
11. ЯКАФІСТ ЧѢНОМЪ Й животворѣшемъ Крѣдѣ, ст. 402-476.
12. ЯКАФІСТ' ВБѢМЪ ЗѢМЪ, ст. 477-547.
13. МѢТВЫ НА ЗОНѢ Градшымъ, ст. 547-578.

На стор. 52 читаємо в молитві: Зпїи Глѣе и Помѣзи йр҃чнїлїа Нашего Вселѣка Пачрїарѣ(ї) Імк'. — У молитвах на сон грядучим вичислені на ст. 572-573 також українські (київські) святі.

№ 4. Збірник XVII ст., писаний різними руками. Має ще сигнатури: N 37 і XVI.

Се відомий рукопис, згаданий *Іваном Франком* в статі: *Миронъ: Іоаннъ Вишенскій*, (Кіевская Старина, XXV, 1889, ст. 141 і д.) і *д-ром Васиелем Щуратом* (у статі „До біографії і писань Івана з Вишні“, Записки Наук. Тов. ім. Шевченка 1909 р., т. LXXXVII і окремо). Опис того збірника подав: *Миронъ* у статі: *Сочиненіє Іоанна Вишенскаго. Приложеніє до XXIX-ого тому „Кіевской Старини“*, ст. 21-23. Додатки до того опису: *Іван Франко: Іван Вишенскій*. Львів 1895. Поправки подав *В. Щурат*: До біографії і писань, ст. 7-9; гл. також: *С. Голубевъ: Кіев митроп. Петръ Могила*. П. Кіевъ. 1898, Приложенія ст. 36 і д.

Сеї збірник 16° (9×15 см.) має карток 355, частинно нумерованих (деякі стор. незаписані). Ст. 1: *Biblioth. Monast... Podho... OSBM*. Ст. 1 об. записка *В. Щурата* з 4/3 1909. Картки: 10-17 на долі скорописом: *Вім Книжка Монастиря Подгорецького Словенскаго Платиницько урлаѣ Превображеніа гдѣна за Писаніа етѣ. Рокѣ: Мѣсѣ: за Ігумнеѣтка кѣ: Сѣца Парфеніа Ломѣкоѣкоѣко.*

Рукопис складається з 3-ех-частий, відділених виразно папером і почерком письма. I ч. (к. 1-197) писана гарним дрібним півуставом на тонкім папері з невиразним водним знаком, що показує сильні арабескові розгалуження. II ч. (к. 198-268) писана на дещо темнішійшій папері менше старанним півуставом, що стає чим раз дрібніший і даліше (к. 268 об.-310) виразним скорописом на дещо тоншому і більше жовтому папері без водних знаків. III ч. (к. 311-355 об.) писана гарним півуставним на тонкім папері. У ркп. є невеличка заставка чорнилом у виді скісних перехресних плетень (к. 10), заставка чорною, червоною й зеленою краскою у виді гарних плетень, що творять немов рівнорамненні хрести (к. 151), така сама чорна заставка (к. 312), менша заставка у виді посплітаних кіл чорною й червоною краскою (к. 190), подібна більша з додатком зеленої краски (к. 194 об.). Крім того є на кінці рукопису невеличка окраса. Оправа, здається, підновлена.

1. КНИГА ДШИ Наричаема Злото. ПОДАНАТА Ѡ НАСАТѣОВАНЮ ГДА БГА І СПА СІГО ІГ ХА. І Ѡ ПРИЛОЖАНЮ БЖІТѣ ТАІІ СѢСѢОМѢ ДХОВНІІ І СВѢТІІ НА ДѢТІ ЧАСТІ РАДАКІЕНА ДО ЧИТАНА І ЗАБАВУ ДЛА ПОЖИВЪ ДШЕПОЛЕЗНАГО ЗВѢДОВАНА. ТРДОЛЮБИТЕМЪ. ПЕТРА МОГИЛИ КОЕКОДНА ЗЕМЛѢ МОДАВСКѢ МЛТІЮ БЖІЮ АРХИМАДРИ. С: КѢ: ЛАВРИ ПЕЧЕРСКІА. В КИЇВѢ. РОКѢ БЖГО МѢСѢ. КІДАНА.

Друк досі не віднайдений. Гл *Миронъ*. Сочинен. I. Вишенскаго, ст. 21. Видання друкарні Печерської Лаври до 1632 р. вчисляє *В. М. Отроковський*: Тарасій Земка. Петроградъ 1921 ст. 2-3 (Сборникъ отд. рус. яз. и слов. Російс. Ак. Н. т. ХСVI, N-го 2).

На зміст тої „Книги Души“ складається: 1. ПРѢДСЛОВІЕ. 2. Прѣмова до читателника. 3. СѢ королевской дорозѣк свѣта Крѣта сѣго. 4. СѢ НАСАТѣОВАНЮ ГДА НШЕГО ІГ ХА. СѢ взгорженю кшелакиѣ марногтей свѣта. Роздѣлѣ. ѧ. 5. Роздѣлѣ. кторій. СѢ полѣ Роздѣлѣню себѣ самѣго. 6. Роздѣлѣ трѣтій. СѢ нащѣк Прѣвды. 7. Роздѣлѣ. ѧ. СѢ Сплатрогги, ѧко рогрѣоногги в Справахъ. 8. Роздѣлѣ

Так І ч. рукопису (до к. 196) писав еромонах Климентій Канцузький в 1661 р. Частина від 81 к. писана місцями дещо грубшим почерком — та, здається, й вона писана рукою Канцузького.

2. СЪ ТЯНЪ СЪ: ПОВІДАНІЯ. Така стго покааніа коз кращеніа раи ко вѣіи наѣи по крѣненіи стго кз грѣкх., к. 68-80. На к. 75 об. титул: Чинъ таины стго покааніа.

На к. 80 об. нарисовано чорнилом 5 чотирикутників, поділених на 4 поля з буквами в середині й по боках.

3. ГРИГОРІЯ НИСІЙСКАГО СЪ ІСПОВІДАЮЩИХСЯ. Іже істїного Хотачемъ Прїити на исповѣданіе ко ѡцѣ дхѡвномъ. — Вице подобае мѡсткѣно исповѣдати кѣа словъ согрѣшеніа, ѡвелиже родїа, к. 81-82 об.

4. Вѣдати достои воспрїемиши исповѣдати Іеревѡ, како дѡжни, по вѣткѣнѡ прѣвнлоих дхѡвнаа своа чѣа разсмастрѣти, ѡх свазовати, ѡ разрѣшати. — Сѡ книги тѣкокѡніа заповѣдѣ Гдїиѡ ѡ шестидеѣа третѣаго слаба, ѡ ѡ слова третѣаго книги тактиѡ (sic!) нарекиаго чинонша, закъное прѣвило. Гѣтз во Прїеннѡ никѡ к третѣа словѣк. Іако дѡже ѣ, воспрїеа исповѣди, зрѣти ѡности же., к. 83-90.

5. ЧИНЪ ІСПОВѣДАНІЮ ПРАВОСЛАВНЫХЪ ЦРѢИ КІАЗѢ, ѡ вѣможѡ І вѣлх Ххгїанѡ мѡжеска Пѡаѡ ѡ жѣтка, І ѡнокѡ ѡ сѣїеникѡ, ѡ дїаконѡ. на ѡгнѣніе грѣхѡ. На сѡчненіе дїи, По преданію красотодаѣателѣ чѣкїи дшѡ. вїногнѡных ѡнх. Како подобае каюшагоа Прїимати. Вице предаша. Іще ктѡ Прїидѣ чїстѡ сруѣа баатнѣа грѣхѡв Скопх., к. 91-139.

6. ЧИНЪ БЫВѢШЫЙ на сѡдѣаніе рѣсы, к. 141-144.

7. ПОСЛѣДОВАНІЕ МАЛАГО СВРАЗА, ѡже ѣ мѡтїа, к. 145 об.-150.

8. БЛАЖЕНАГО ІФАНІСІА ІРХИЄСКОПА АЛЕКСАНДРІЙСКАГО. Ко ангїлѡх кїсю, сѡ мнѡгнх взмѣкѡннх, іже ко сѣїенинх писаннх недовѣннх. ѡ допнх вѣклн хрїтїани кѣдомо вѣти. — Вопрѡ. Пѣркѣ оубо вѣрѡвакшїи ѡ крѣтїкшїнѣа кз сѡ трїѡ., к. 151-190.

Се чи не найповнїиший варїант тої статї в словянських рукописах загалом, бо має 136 (чи 137) питань і відповідий. Грецький оригінал має 137 питань і відповідий. Літературу сеї памятки подав В. А. Яковлевъ: Къ литературной исторїи древне-русскихъ сборниковъ. Опытъ изслѣдованія „Измарагда“. Одесса. 1893, ст. 24. Ширшу працю з того обсягу дав А. С. Архангельскїй: Творенія отцовъ Церкви въ древне-русской письменности. I-II. Казань. 1889, ст. 9-203.

9. Сѡ СЛОВА ВТОРАГО ІВАНѢА Вирїанина; ѡже сѡ блѡгодарѣнїи бѡжїи, в нѣм же повѣнїе сѡглаѣно. Блѡгодарѣнїе прїемаюшаго, поѣвнїчѣа даюшаго, ѡже дагн дарѡванїа бѡла пѣркѡх., к. 190-194.

Архим. Іосифъ. Подробное оглавление Великихъ Четїихъ Миней всероссїйскаго Митрополита Макарія, хранящихся въ московской патрїаршей... бібліотекѣ. Москва 1892, ст. 191.

Підтитули: Ісаака Єрїанїна к. Нѣст грѣхъ непрашає... ѿ тогоѡ. Поженї себє, ѿ поженєѣа врагъ твоїи; ѿ тогоѡде Слоба. Покрїи Согрѣшающаго єгда не имамї третѡ ѿ него..; тогоѡде ѿ Слоба єго. Вѣдї Змєрхъ во жїзни твоєї...

10. **ИСААКА ЄРІАНІНА СЪ ХРАПЕНІИ И СЪ** блюденїи, єже ѿ Слабкѣ ѿ лѣнїбѣхъ, ѿ ѿкѡ ѿ приближенїа ѿхъ царствѣетъ на чѣцкѣ лѣнѡсть ѿ Слабѡст. ѿ исполнєѣа ѿ блѣкоа Стрѣсти нечїстѣа; ѿ Сѡ єже Сохранїти себє ѿ приближенїа вѣнчїшнѣхъ да не ѿскернїєа Зѣмѣ во вѣднѣхъ помыслѡхъ Слѡбї. Возбранѣа оуѣта Своѡ ѿ клеветѣи, храни Єрѣце Своѡ ѿ Стрѣстїи..., к. 194 об.-197 об., де текст уривається, бо дальше карток нема.

Макар., ст. 191.

11. Книжка Івана лїнїха вїшеѣского, ѿ сѣѣа Ідѡнїєа Горїи, кѣ напоминанїє вѣсѣхъ правослѣвнѣхъ хрїѣтанѣхъ. Братѣткѣ ѿ вѣкѣмѣ блѡчївѣмѣ кѣ Малѡї Росїї кѣ Коронкѣ Пѡблѡкої жителѣтѣвѡщїи. Іноческоаго чїна сѡбщєжїтєлѣмѣ Архїмандрїтѡ, ѿ сїѣѣноїнокѡ, ѿ чѣнѣнѣи монахѡ, ѿ Інокїиѣ вѣкѣмѣ Бєстрѣамъ нѡшїи, ѿ Прѡчїиѣмѣ тїратєлємъ Црковнѣмѣ. Блѣтѣ Гѣда нашєго Іє Хѣа, ѿ лѡвѣ Бѣа Оца ѿ Прїчѣстїє Сѣтїо дѣа вѣдї со вѣклѣи бѣамї имїнѣи; к. 198 об.-310 об.

Першї статї сєго твору видав *І. Франко (Миронъ)*: Сочинєніє І. Вишенскоаго, ст. 27-36. Поправкї до того подав *В. Щурат*: До бїографїї, ст. 11. Подаючи низше титули поодинокїхъ роздїлїв сєго твору, вїписанїхъ кїноварѡмъ, доповнїю їхъ у мїсцяхъ надто труднїхъ до вїдчитаннѣа (вїлїялїхъ) їз друкованїхъ статїи, зазначаючи се скобками.

1. Погылаю (вѣам) тєрѣмнїи(нѡ) ѡ лѣж(н) которѡа наѣ (нє)тїїноу оуѣ вѣше зємїи црѣтѣѣѣ..., к. 199-200.

Крїм першої буквї кїноварної усе инше написанє чорнїломъ. Видав *Миронъ*: Сочин., ст. 27-28.

2. Сѡ(лавлєнїє написанѡ)ноа кѣ книжцє (сєї) краткѡсловїє, к. 200-201.

Миронъ, ст. 28-29.

3. Сѡ чїнѡ прочитанїа сєго писанїа. Прѣхъ вѣє оуѣво да вѣдѣѣ прочитѣтѣѣ..., к. 201-202 об.

Миронъ, ст. 29-30.

4. Ко Прѡчитѣтєлїю нѣа Едїнѣ сєго Писанїа Напрѣд тєбє ѿ тоє прѣлєстїи вєтєрегаю..., к. 202 об.-203 об.

Миронъ, ст. 30-31, де в титулї надрукованѡ: на еднѣ, замїсть: на едїнѣ.

5. Облѣченїє дїавѡла мїродєрѣжца, ѿ прєлєѣнїи лѡвѣ єго вѣкѣа сєго скѡро погнѣвѡщѣа, ѿ совлѣшагоа є хїтѣро зплєтєнѣхъ сѣтєѣ ого, голоака стрѣнїїка: Ко дрѣгомѣ вѣдѣшѡмѣ вѣкѣмѣ градѣщаго оучїнєнїєоє: вѣвїлїє ѿ Мѣдєа. Главѣа, лѣ, к. 203 об.-212.

Миронъ, ст. 33-36.

6. Блѣтѣ(чє)т(нє)комѣмѣ гѣрѣ вѣїлїю кѣ(нажати вєтѣрозє)комѣмѣ, ѿ вѣкѣмѣ Правѡславнѣ(мѣ) хрїѣ(тї)анѡмѣ(з Малѡє Росїї), тѣ дѣ(шѡвнѣмѣ) ѿ сѣвѣкѡї(?) ѿ (вѣшѡго Станѡ и до конєчнаго,) Блѣтѣ мѣтѣ мї(рѣ) ѿ радѡ(дѣшѡа вѣкѣаго) вѣ срѣца вѣша сѣвѣше нїєпѡслѣа вѣ ѿ трѣ погѣзго вѣтѣва оца ѿ сїї ѿ сѣтїо дѣа. ѿвѣ мнѣ з вїнїкѣ, ѿ сѣтѡн дѣдѣкоє горѣ, вѣрѣно жєлѣтѣ. — Прѡходїлѣѣа мѣслїю вѣкѣсѣго прѡхѣкїи..., к. 212 об.-216 об.

Акты Южн. и Зап. Россїи, Спб. 1865, т. II, ст. 205-207.

7. трѣхъ гл҃а пѣснопсого невѣрія ꙗко враны пекѣныѣ вѣрѣ грѣцкѣю пре-моган; рѣскоѣ не прѣмоган, ꙗ прѣмочѣ не могѣ, а то тѣ ꙗ естѣ пѣпа голова, ꙗ на-мѣстнѣ сѣго пѣфра. — Се естѣ трѣхъ того раѣана пѣпѣжского гл҃а., к. 216 об. 227 об.

Се е дальша частина; попередного посланія. Акты Ю. и З. Рос., там же, ст. 207-209.

8. НАЧЯЛО ѿТОЛА ЧИНЮ. (В)опрѣ. Чомѣ са тѣ рѣманнне смѣкеш., к. 227 об.-229.

Дальша частина того самого посланія. Акты Ю. и З. Рос., там же, ст. 211.

9. вѣдѣ ка ѣвѣсно правокѣтнѣ, ꙗ сего радѣ попѣщени есмо (вх сѣй искѣз,) занѣ побретичнѣога вѣи свѣнтѣннѣи малое рѣсѣи. ꙗ ꙗ вѣ оустраннѣога далече, к невѣрѣю ꙗ сло-жѣтѣ припрѣгше. чѣже воэвратѣтѣ ка кх вѣрѣ пѣкѣи, да вѣтѣ к нѣ са приважи. ꙗ бо е вѣкѣдѣ блѣнѣ, грѣхѣи наша далече насѣ шлѣчѣога ꙗ него. (Сего ради по)кѣмога сами кѣ сконѣ сѣз(рѣ)шенѣи кѣдо (сѣдѣ) совѣтѣ сѣ(в)оше погѣ и блѣгочѣтѣ правокѣрѣа црѣв(и)нѣе тѣко ѣсправити. совѣтѣ (вѣмѣ) ѣстинѣн невлѣзнемѣ дажѣ. — (и) ерѣкѣе гл҃а ꙗ. Да ѣчѣстичѣ црѣдѣ ꙗ вѣакѣх прѣлетѣ., к. 229 об.-260.

Частина того самого твору. Акты Ю. и З. Рос., ст. 209. — Значені у нас від 6-9 статі є частинами одного твору І. Вишенського, але в нашій ркп. картки в оправі поперекидані.

10. Товѣ, ꙗ земли Зовемой пѣкѣ мешкаючомѣ вѣкаго вѣрѣста стѣдѣ ꙗ прѣло-жѣтѣва народѣ рѣскомѣ, литѣкомѣ, ꙗ ладѣкомѣ. ꙗ роздѣленѣхъ сѣктахъ, ꙗ вѣрахъ роз-майтѣхъ сѣ гл҃а в сѣдѣхъ да достигѣе. З боку: Гѣ дѣ. ѿзнамѣю ка, ꙗ земля по ко-торѣ ногами вашими ходите., к. 260-268.

Акты Ю. и З. Рос., там же, ст. 224-227.

11. вѣлѣнѣи иѣ мѣ Пандѣ. арѣвѣисѣвѣ Муханѣ. ꙗ вѣсѣпѣ Потѣю, Кирилѣ Лѣдѣ-тѣю, деонѣио ꙗ Григѣдѣ. Бо кѣше пѣмѣ покаѣнѣа, страхъ Геѣнѣи ꙗ вѣдѣща сѣдѣа, ни-поглѣтѣа ꙗ вѣкѣдѣща ѣка Трѣчнаго вѣжѣва. ꙗца ꙗ сѣа ꙗ сѣ дѣа. Іоѣ мнѣхъ з вѣшнѣ, ꙗ сѣоѣ адѣкоѣ горы, оуѣдѣно ка зѣчѣи. На боцѣ: Глава ѣ. ѿзнамѣю вашѣи мѣ, ꙗ достигѣа ма вѣшего пѣвѣга., к. 268 об.-310 об., де статя уривається не-докінчена.

Акты Ю. и З. Рос., там же, ст. 227-254.

12. вѣвѣрнѣиѣ вѣкѣрѣце сѣлове ꙗ вѣжѣтѣѣнаго писѣнѣа; ꙗзѣ ѿвѣснѣѣ ѣзѣоженѣа сѣ ѣпѣа, дѣвѣнадеати арѣкѣдѣавѣз, правокѣлѣнѣога вѣкри. вѣдѣрѣковѣно кѣштѣога ꙗ наклаѣдѣога блѣго-чѣстѣваго е мѣ п, вѣлѣзѣдра Шѣптѣка з шѣптѣи. Праѣою ꙗ стѣрѣѣѣ Іѣ пѣла дѣжиба лѣ-ковѣнѣа Іѣроѣмѣко вѣвѣвѣтра. вѣ вѣгорѣцахъ. рѣ дѣхѣи ма дѣ дѣе, к. 311-347 об.

Титул украшений обрамованням. Порівн. *И. Каратаевъ*: Описание славяно-русскихъ книгъ напечатанныхъ Кирилловскими буквами. Томъ первый. Спб. 1883, ч. 243.

13. Після двох сторінок незаписаних іде (к. 349-356 об.) статя без початку, котру Іван Франко видав п. н.: „Банкет духовний“ (Кіевская Старина, 1892 р. т. XXXVII, ст. 59-70).

Опісля *І. Франко* передрукував сей текст без поправок у своїх „Апокрифах і легендах“. Т. IV. У Львові, 1905, ст. 42-48.

№ 5. Чернечий Чиновник XVI-XVII ст.
 Мал. 8°, 246 ст. нenum. Малий устав. Папір із водним знаком: одноріг(?). Оправа в шкіру, здається, новіша. Незаписаних 5 стор. Заставки рослинні 2 і одна шнурочковата, 9 закінчень (малі рисунки). Ілюстрація ст. 122: трираменний хрест на підставі з трупячою головою під сподом, із списою й тростию та написами по боках імен 4 Євангелістів і ин. — Численні невеликі ініціали з початками рослинного орнаменту з боку. Мова декуди українізована дещо.

По стор. 138 і 140 вставки на малих карточках.

Ст. 1: Ex Bibliotheca Monasterij Dobromilien. O S. V. Magni; і сигнатура: XIV.

1. ЧѢТЬ НА ПОСТАВЛЕНІЕ Іконома І панамарѣ, ст. 1-5.
2. УВЯЗЪ ВЯКО подобаєт̃ звирѣти голныѣ на сѣнство, и стѣвити оу ерейскій, и діаконскій чинъ, ст. 7-24.
3. ПОСВѢНІЕ Протодіакона, ст. 25-29.
4. ПОСВѢНІЕ НА ПРотопоіство, ст. 31-36.
5. ПОСВѢНІЕ НО(!) ІГ҃менствѣ, ст. 37-40.
6. ПИСМО ДАЕ Свѣноінокѣ, Когда погави егѣ дѣховнаго шца, ст. 41-44.
7. ЧѢ БЫВѢСНЫІ НА ПОСТАВЛЕНІЕ Архидіаконта, ст. 45-52.
8. УСТАВЪ ВЯКО ДОСТѢИЪ нѣвирѣти сѣпа, ст. 53-95.
9. ЧѢ ПѢВѢСНЫІ НА шбнокаеніе, Шцаемаго хрѣма, ст. 97-123.
10. Згаданий хрест із текстом, якого поч.: Жрѣтовий полвѣиі, и нѣткѣны прѣтолъ, ст. 124.
11. Поладаѣ на Прѣлк Янтимѣ Сице Глѣтъ началанкъ, ст. 125.
12. ЧѢНЪ БЫВѢСНЫІ НА ШДѢИІЕ рѣсы, ст. 127-134.
13. ПОСВѢДОВАНИЕ малѣго шбраза ѣже ѣ мѣта, ст. 134-160.
14. ПОСВѢДОВАНИЕ великаго Іг҃лазкаго шбраѣ, ст. 160-206.
15. ЧѢНЪ БЫВѢСНЫІ НА рѣлученіе дѣи ш тѣла, ст. 207-208.
16. ПОСВѢДОВАНИЕ ПРѣвода Інокѣмъ, ст. 208-245.

№ 6. Ірмольогіон з нотами поч. XVIII ст.,
 Мал. 8°, карток 437. Початку й кінця нема, деякі картки наднищені й підліпені. Оправа новіша, папір тонкий без водних знаків. На початку кожного догмату незручно виконана червонилем заставка рослинного характеру й ініціал без окрас, але оригінальний. Тільки догмат глас 5 має титул у вязи і гарний ініціал із зайцем та ростинами (заставки тут нема), але тут 2 картки вставлені й писані іншою рукою. Ст. 1 сигнатура на долі: XIX; ст. 280 дописка чужою рукою: Сей ермолой ІЮАМЯ Рорієрnickаго Попієрnickаго.

№ 7. Збірник поч. XVII ст.

№ 7. 8°. Ст. 796 нум., але нумерація сторін переписчиком починається карткою: 44, — видно 33 перших карток нема. Ркп. дещо ушкоджений. Ст. 779-790 і 793 незаписані. Папір не дуже грубий, не має водних знаків крім поперечних ліній (по 4 на лист), що виступають не всюди. Малий півустав. Українська редакція. Написи статей виписані червоною краскою з невеликим чорним ініціалом. Початки статей мають червоний ініціал у виді видовженої букви з рослинними прикрасами із споду й дещо з боку. На полях рукопису цитовані відповідні твори, декуди є й інші дописки. Оправа старша: на дощці шкіра з витисками; шкіряний хребет доданий, здається, в новіших часах.

Ст. 1 сигнатура: XL, під якою рукопис був досі відомий; на долинні додано червоним олівцем: XV.

На 4 перших картках дописка скорописом: Єїа кнїжка Єуфіміа Ємеліанокнча кзпале^{на}а ѿ Оца Македана Гіклійского. Законника, Монастыра Печерского к Рокс ѿ Ржѣва Христока, Тысяча Селамітв третего. З того бачимо, що сей Збірник завандрував із Київa.

Ст. 80 з боку скорописом може XVII ст.: аз Єаїх ца(?) Патє.

Ст. 791 пізнішим письмом (може XVIII ст.): Что Єстх Єавраамє і т д.

Ст. 792 виписано скорописом кілька імен і прізвищ, звичайно з допискою: дѣ.

Ст. 794 виписано „Отче наш“ і дописку по польськи; на ст. 795 окрім дописок по церковно-українськи й по польськи ще рік: 1444 Мца сѣктокрїна дїиа їн.

Ст. 796 окрім ріжних дописок читаємо: Єїа кнїга Єїїєнаго Іакока Печерчїзкого.

1. Слово єкєкїа єїїїпа Самогалєкѣ, ѿ Сшегєтїн Ієзїанна прѣтчи во ѣдѣ. — Возлюбленїи добрѣ єсть рєцїи, какокѣ єсть пѣговѣщенїє прѣтчи во ѣдѣ, ст. 1-43.

Під іменем Евсевія, єпископа Александрійського, напечатав се Слово И. Я. Порфирьевъ: Апокрифическія сказанія о новозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой Бібліотеки. Спб. 1890, ст. 204-214. Літературу предмету гл. Др. Иван Франко: Апокрифи і легенди з українських рукописів. Т. II. У Львові, 1899, ст. 327.

2. Слово ѿ нїкоємѣх коїнѣ їменемѣх тазіотѣхъ кокрєсїемѣх ѿз мєрткѣх. — Не ѿумолчѣ выкшѣмѣ вѣтчи вїїн на родѣ члєстѣмѣх, ст. 43-52.

Прологъ. Кнїга вторѣа. Спб. 1896, к. 68-69. Пор. В. А. Яковлевъ: Къ литературной исторїи древне-руссїихъ сборниковъ. Опытъ изслѣдованія „Измарагда“. Одесса. 1893, ст. 189-190 ч. 131 і ст. 226-7, але тут має се Слово инший початок.

3. Мїца мѣаа кѣ її дїиь, Слово ѿ прѣкѣхъ докрѣхъ ѿ слѣхъ. — Стрѣхъ вїїн ѿгбнїтѣхъ вѣкѣхъ слѣбѣ, ѿ лѣнѣгѣхъ ѿгбнїтѣхъ стрѣхъ вїїн, ст. 53-59.

Прологъ, II, к. 161 об.-162; Макар., ст. 159.

Се виїмок із Слова, приписуваного Христофорови, патріярхови Александрійському. В староруській літературі деколи попадається се Слово під іменем Івана Дамаскина. Напечатано його вже в московськiм Соборнику 1647 р. *Яковлевъ*, ст. 25, ч. 68.

14. Негѣда сѣмаа. Молю оубо въ ѣзх, ѡзникх сѣ гдѣ, достоѣнно ходѣти званію, к неже званн вѣсте. Со всакима Смиреномѣрїемъ и кротостію. Над тим написом і з боку дописано чорнилом: кз едесїолѣ, глѣ, д. глѣ д за сѣд. — Оуѣчїлей ѣсть ловродѣтѣ нечестн некатн ннже славы ѡ начинѣемшѣ, ст. 376-396.

15. Сѣгаго сѣца нашего анагѣста презвітера горѣ сннѣнскѣа, к свѣтоу сырпоу-стнѣю похвала ѡ ѡшѣдшнх сѣцѣх. — Чтѣ се днѣсь волюбленнн со тнѣнїемъ коупно же и достоѣнно сопрауомс., ст. 424.

Про се Слово гл. А. *Архангельскій*: Творенія Отцовъ Церкви въ древне-русской письменности. *Журналъ Мин. Народ. Просв.* 1888 р., августъ, ст. 224.

16. Фегаалонїкѣ, глѣкѣ, кѣ. Пракоученїе, кѣ, ѡко ннчтоже ѣсть коаше дроуѣстѣа дхѣвнаго, но ѣще и сѣамшн живѣотъ речѣшн, кторѣа сѣгѣ ѡлмачѣ. — Тако подоваѣтѣх любовнїтн любѣщаго, ѡко ѣще и днѣш кзѣшѣт ѡ негѣ, и мѣцно ѣсть не воураннїты, ст. 425-439.

17. мѣа нолвбрѣ, кз т. днѣ. Слово дѣеполѣзно ѡ патернка. — Глѣаше ѣтерѣх ѡ вн-фаїдскнх старецѣх, ѣзх нѣхѣх речѣ ѡдольскаго жерца снѣх, ст. 440-443.

Прологъ, I, к. 347-347 об.; *Макар.*, ст. 144.

18. декралѣ, кз д днѣ. Слово ѡ патернка сѣ нѣкѣ мнїск. — Брѣа нѣкнн ксѣдѣнѣкз кѣ к свнѣтк. и кложн ѣмоу крагз пѣмачѣ ѣтерѣх женн прѣкрасны, ст. 443-444.

Прологъ, I, к. 370 об.-371.

19. Сѣгаго и прпкнаго ѡца нашего ѣкфрема наказанїе сѣ покалнн. ѡ оумнлѣнн. Слово, пѣ. — Оумнлнѣа днѣ моѣ оумнлнѣа, сѣ всѣхѣх вагнѣх ѡже прѣала ѣсн ѡ вѣа, ст. 445-460.

Про сей твѣр гл. А. С. *Архангельскій*: Творенія Отцовъ Церкви въ древне-русской письменности. III. Казань. 1890, ст. 18, де він творить 82-е Слово „Паренесиса“ св. Ефрема Сирина.

20. мѣа сентаврѣ, кз нн, днѣ. Слово ѡ патернка, сѣ плачющемѣа мнїск по всѣ днн. — Брѣгз свѣѣкѣа ко ѡкраз мнншекнн, и шѣдѣх ксеанѣа к горѣ ннтрїїнскнѣкѣю, ст. 461-462.

Прологъ, I, к. 34 об.; *Макар.*, ст. 44.

21. мѣа нолвбрѣ. кз сн, днѣ. Слово сѣгаго ѡца пѣмкѣ поученїе ко ѣчнїкѣ своѣмоу. — Якѣа пѣмкѣх, поглѣ оуѣчїка своѣгѣо во алѣксандрїю градѣх, ст. 463-468. На боцї першого ряду червоним атраментом: пролѣ.

Прологъ, I, к. 179-179 об.; *Макар.*, ст. 186.

22. мѣа декабрѣ кз л. днѣ. пѣмачѣ прпкннѣа мѣтрѣ нашеа фѣдѣорѣ. — Снѣ оубо прѣподѣннаа дѣдѣора кѣ рѣдолнх грѣкннн, вогаѣта сѣцнн, ст. 468-473. На боцї першого ряду чорнилом: пролѣ.

Сей текст напечатав I. *Франко*: Апокрїфи, IV, ст. 463-464. Прологъ, I, к. 288-288 об.; *Макар.*, ст. 273.

23. мѣа декаврѣ кз ѣ дѣнь слѣоко ѣко страшнопрѣдѣство вѣдѣт ѣсть прѣд ѣгоми поетнаго ѣ поуестѣннаго житѣлѣ. — Бѣше нѣкто старецъ к Сирѣн, ѣ складѣ при нѣтѣи, кѣиъз поуестѣнни живѣнн, ст. 473-474. На боцѣ чорнилом: прѣдѣ.

Прологъ, I, к. 224; Памятники древне-русской церковно-учительной литературы. Выпускъ второй. Славяно-русскій Прологъ. Часть первая. Проф. А. И. Пономарева. Спб. 1896, ст. 149-150. Се Слово виняте из Скитського Патерика. (*Пономаревъ*, ор. сѣ, ст. 209); *Макар.*, ст. 223.

24. мѣа декаврѣ вх ѣ дѣнь. пошчѣнѣе ш ланонѣа, ш ходѣщнхъ кз црѣквалх, кз латѣнсквалз ѣ кз жидѣнсквалз ѣ прѣчнхъ ѣннхъ кѣрх. — Покѣдаше сѣ понхъ геѣргѣн, ѣко нѣкѣн старецъ мннхъ кѣ кз монастырѣ сѣаго дѣдѣоца, ст. 475-478. На боцѣ червоним атраментом: прѣдѣ.

Прологъ, I, к. 224-224 об.; *Макар.*, ст. 224.

26. мѣа ѡктаврѣ, вх ѣк, дѣнь. пѣматѣ сѣахъ седмѣи сѣтрѣкх ѣже кз ѣфѣск. македѣннаѣа ѣмакѣлѣха. маргѣннѣа ѣ дѣдѣнѣа. ѣнтѣннѣа ѣ конѣтантѣнна, ѣ ѣдѣнна. — Сѣн сѣтѣн вѣхѣ при дѣкѣн црѣк. ѣ крѣла сѣврѣтше, ѣ сокѣрѣакшеа, ст. 478-491. На боцѣ червоним атраментом: прѣдѣ.

Прологъ, I, к. 106-107; *Макар.*, ст. 111.

27. мѣа сентаврѣ, кз аѣ, дѣнь. пѣматѣ прѣкѣнаго шцѣа нѣего ѣкѣрогѣна. — Сѣн ш прѣпрѣгѣхъ родѣтель рѣженхъ кѣкх, прѣпрѣгѣхъ же сѣнн, ст. 492-497.

Прологъ, I, к. 22 об.-23.

28. ѡктаврѣ, кз ѣ. дѣнь. пѣматѣ сѣаго ѣпа фѣомѣ, кѣгѣслобѣн шче. — Сѣн пѣрфанѣмѣ ѣ мѣдѣанѣм, пѣрѣганѣм ѣ ѣндѣанѣм слѣоко кѣѣе прѣпокѣдакх, ст. 498-515.

Др. Иван Франко: Апокрифи і легенди з українських рукописів. Т. III. У Львові, 1902, ст. 91 і д. подає ряд текстів про св. Тому, але тексту нашого рукопису не знає. Подібний текст гл. Прологъ, I, к. 71-72 об.; *Макар.*, ст. 87.

29. ѣ тоѣ же дѣнь слѣоко ш житѣлѣ сѣаго ѣндрѣа, ѣ ѣпѣфанѣа. — ѣ сѣ вѣжѣннѣма сѣдѣащѣма, ѣ покѣстѣн дѣющѣма, ѣ сѣ дѣакоахъ прѣѣде тоу, ст. 515-518.

Прологъ, I, к. 72 об.-73; *Макар.*, ст. 87.

30. ѣ тоѣже дѣнь слѣоко сѣаго ѣнтѣоха сѣ ѡвѣдѣнѣнн. — ѣсѣмѣхъ потрѣбно ѣсть, ѣже нѣдѣнтѣа козѣдержѣтѣн оуѣрѣбѣдѣ, ст. 518-523.

Прологъ, I, к. 73-73 об.; *Пономаревъ*, Памятники, II, ст. 88-89, де се Слово напечатане без імени Антіоха.

31. мѣа декаврѣ, кз гѣ, дѣнь слѣоко ш патернѣа сѣ пѣркѣхъ мннѣкѣхъ, ѣ сѣ нѣкѣшннхъ ѣ сѣ поаѣдннхъ. — Сѣтѣн сѣцѣмъ скѣтѣстѣн, прѣрѣчѣствоакаше сѣ поаѣднѣкѣхъ рѣдѣкѣ гѣюше, ст. 523-524.

Прологъ, I, к. 253; *Макар.*, ст. 238.

32. Маргарѣтѣ, слѣоко, ѣ. на ѣвѣа, лѣстѣхъ. рѣ. стрѣка, ѣа. на сѣварѣчѣкѣ. — Ра-зѣвѣйте же мѣлѣстѣнѣкѣ, салѣнакше салѣмѣе то видѣнѣе, ѣже прѣтѣче прѣрѣкѣ намѣхъ козѣкѣстѣн, ст. 525-537.

У *Макар.*, ст. 36 3-е Слово на Юдеї ише.

33. Мѣца сѣткавръ, кх ѳ, дѣнь. повѣсть сѣ кидкѣи ко змѣ игоумена Страншо и складо полѣзно. — Вх третѣнадецать лѣто цѣтва романа греческаго царя, баше нѣкто мѣжь, ст. 537-556.

Прологъ, I, к. 68 об.-70.

34. Слово пракочителное, ѡку пшодв'егх вѣрномѣ чѣстю и пракю житѣ ѡмѣти. — Прѣоче же толикѣа бѣгодѣти прѣемшних намх кѣл бѣгѣа ноудимеа ткорѣти, ст. 557-568.

35. мѣца сентавръ вх кз, дѣнь. Слово сѣ наказанѣи григорѣа чернорѣзца, сѣ же не лкнѣтиса сѣ скоелѣх спасѣнѣи. — Не мѣжеам оубо вратѣе лкнѣтиса сѣ свѣелѣх сѣенѣи. ни прѣри^м времене, даннаго намх на покаанѣе, ст. 569-572.

Прологъ, I, к. 52-52 об.; *Макар.*, ст. 62.

36. мѣца сѣткавръ, кх кз, дѣнь. Слово сѣгаго шѣа нашего ѣкѣрѣа сѣ оумилѣнѣи дѣи. — Речѣ старецѣ, гѣре дѣи сѣгркшѣишкѣи по сѣомх крѣнѣи, ст. 573-586.

Прологъ, I, к. 118-119 об.; *Макар.*, ст. 118.

37. Мѣца декавръ вх лѣ, дѣнь. Слово ш патерика сѣ нѣкоей сѣтѣи старце и погт-нищѣ. — Повѣдаше намх ѡмѣонх старецѣ гѣл, ш нѣкоей старѣищѣ, ст. 586-596.

Прологъ, I, к. 290 об.-291 об.; *Макар.*, ст. 274.

38. сентавръ, кх ѳ, дѣнь. Слово ш гѣккѣ ѡко держан гѣккх на сѣкоѣ дрѣги, ко швласть даѣа дѣлоам. — Повѣдаше ѡсакх мнѣух вѣсть лѣи речѣ нѣкогда расвръ з вратомх., ст. 596-598.

Прологъ, I, к. 5 об.; *Макар.*, ст. 11.

39. мѣца сентавръ вх ѳе, дѣнь. повѣсть сѣ Страншомх трѣск ѣ немже кохнѣрено вѣсть сѣтрѣа на воздѣух. — Вх царѣгво Феодѣгѣа мѣлага, вѣсть трѣсх Страншомх., ст. 598-600.

Прологъ, I, к. 43.

40. мѣца сентавръ. кх л, дѣнь. Слово сѣгаго ѣкѣрема ш сѣткрѣнѣи сѣ прогѣнѣрк совлазнѣкшемоуца вратѣу. — Ёкѣ нѣкто мнѣух норѣганх дѣлоам, помѣгѣи к сѣркѣ гѣл, ѡко нѣсть тѣло ни крокѣ., ст. 601-604.

Прологъ, I, к. 58 об.-59, але тут початок того Слова инший. Подѣбне Слово, але також з иншим початком, обговорюе *Архангельський*: Твор. Отц. цер., III, ст. 24-26; з подѣбним початком, як наше у *Макар.*, ст. 65.

41. мѣца сѣткавръ вх ѣ, дѣнь. Слово ш анмонѣса, чѣо рѣди не кнѣд: сѣга мѣца вх хрѣамх кнѣлѣка попѣ. — Кнѣлѣкх попѣх лѣквѣ каамѣона, ѡже на сѣомх ѣрдѣнѣ, повѣдаше намх гѣл, ст. 604-608.

Прологъ, I, к. 61-61 об.; *Пономаревъ*, Пам., II, ст. 135-136 Оповѣданнѣ ви-няте з Духовного Луга Ивана Мосха. *Пономаревъ*, ор. сѣл., ст. 209); *Макар.*, ст. 69.

42. мѣца декавръ кх л, дѣнь. Слово сѣ чернорѣцѣк ѣгоже ѡзѣлѣжѣншѣи ѡдрѣи ш дѣлѣкола. — Сѣтѣи ѡдрѣи прѣиде вх цѣркѣрадѣ на торѣгѣ ко кѣтоу, и сѣврѣте нѣкоего мнѣух., ст. 608-630.

Прологъ, I, к. 220 об.-223; *Макар.*, ст. 217.

43. мѣца декавръ кх ѳ. дѣнь. нѣмѣлѣ прѣкнаго сѣца нашего карѣоца мнѣух. и захѣ-рѣи сѣа ѣго. — Ёкѣ нѣкѣи мѣжь ко ѣгѣптѣк, ѡменемх карѣоцх. сѣи ѡмѣлѣа дѣбе дѣтѣи, ст. 631-635.

Прологъ, I, к. 123 об.-124; *Макар.*, ст. 223.

44. мѣца сѣнтавѣра, кѣ дѣ, днѣ. по́кѣтъ прѣвнаго шѣца дани́ла, сѣ андрѣонцѣ, ѡ жѣнкѣ ѣго. — Покѣда нализ шѣцѣх дани́ла, вы́стъ речѣ нѣкѣи мѣжѣ, ѡменемѣ андрѣонцѣ, ст. 635-656.

Прологъ, I, к. 79-81; *Макар.*, ст. 90

45. мѣца декавѣра, кѣ иі, днѣ. Сло́во сѣ́аго васи́ла сѣ наказаніи, како ѣтъ лѣпо чернѣцѣмѣх выти. — Лѣпо ѣтъ чернорѣцѣ ѡмѣти, паче ксего́ житіа, да не вреже ѡмѣниа шѣно́дѣ, ст. 657-665.

Прологъ, I, к. 241-242; *Макар.*, ст. 232.

46. мѣца сѣнтавѣра, кѣ вѣ. днѣ. Сло́во шѣ екалогіи мни́скѣ. ѡ сѣ ни́цѣмѣх ра́зѣлаблѣнцѣмѣх. — Бхолоастікѣ нѣкѣи, ѡменемѣ екалогіи, сѣи вѣією люко́вю подкѣженѣх, ст. 665-675.

Прологъ, I, к. 24 об.-25 об.; *Макар.*, ст. 31.

47. мѣца сѣнтавѣра, кѣ сѣ, днѣ. Сло́во іо́анна златошѣаго, како подоваѣ чтѣніа сѣмѣх кни́гѣх погалшати, ѡ сѣ приаѣжаніемѣх чѣсти ѡ кнѣмѣти. — Речѣ вѣжѣнныи ѡдѣннѣх златошѣаги, сѣдѣшѣ ти вѣ почитаніи словѣсѣх вѣіи́хѣх, ст. 675-678.

Прологъ, I, к. 31 об.-32; *Пономаревъ*, Памятн., II, ст. 81-82; *Макар.*, ст. 41. Про се Слово гл. *Яковлевъ*, Кѣ лит. ист., ст. 10 і 42 і д. Воно приписується деколи св. Ефремови Сиринови.

48. мѣца сѣнтавѣра кѣ кѣ. днѣ. Сло́во сѣ́аго іо́анна мѣтѣваго, сѣ петрѣ мѣтарѣ. — ѡ андріи́и фригійскѣи, сѣ вѣ петрѣ мѣтарѣ, немѣлоствѣх сѣкад, ст. 678-683.

Прологъ, I, к. 40-40 об.; *Пономаревъ*, Памятн., II, ст. 133-134; *Макар.*, ст. 50.

49. мѣца сѣнтавѣра кѣ иі. днѣ. Сло́во ѡ мѣтѣни ѡко дади ни́цѣмѣх хѣ даѣтъ. — Ча́къ нѣкто к константинѣ градѣ сѣкад вѣ мѣтѣвѣх, ст. 683-686.

Прологъ, I, к. 34 об.; *Пономаревъ*, Памятн., II, ст. 82; *Макар.*, ст. 44.

50. мѣца сѣнтавѣра кѣ кѣ. Сло́во шѣ патерника, ѣже не сѣзѣжати ни́когѣже. сѣзѣжади во іно́го, ѡко дѣтѣху́рѣтъ ѣтъ. — Чюдныи ѡканѣ сакайтѣскѣи покѣдаше гѣа, ѡко сѣдѣшѣ ми речѣ на край пѣсѣтѣни, ст. 686-689.

Прологъ, I, к. 107 об.-108; *Пономаревъ*, Памятн., II, ст. 94-95; *Макар.*, ст. 109.

51. Без наголовка. — Вопросыша шѣца логина гѣюре. како ѣтъ добродѣтель шѣче бо́лши кѣвѣхѣх, ст. 689.

52. Без наголовка. — Мнѣи вѣаны, ѡ люто потопленіе, но не воімеа погразновеніа, ст. 689-691. На боці: мѣгаріи.

53. мѣца маіа, кѣ иі днѣ. Сло́во іо́анна златошѣаго ѡ мѣтѣвѣ, ѡко не прѣдолажити мѣтѣвѣ, но кѣ кра́тцѣ со оумиленіемѣх моли́тѣна. — Подоваѣтъ о́ко мола́шѣмѣвѣна ни доагѣ словѣсѣх прѣтирати, но чѣсто моли́тѣна, ст. 691-693.

Прологъ, II, к. 172-172 об.

54. мѣца апрѣла кѣ еі днѣ, Сло́во шѣ патерника ѡ двѣ мни́хѣх, ѡже прѣлетѣ сѣвѣ жѣнѣ. — Дѣа нѣкаа мни́хѣх люводіаніа вранѣ прѣлетѣ шѣ дѣвола, ідогѣа ѡ поѣгѣ сѣвѣ жѣнѣ, ст. 694-696.

Прологъ, II, к. 103 об.-104; *Макар.*, ст. 80.

55. мѣца іюла кѣ днѣ Сло́во ѡ по́зкѣ дѣвѣнѣки. — Прѣтѣх прѣіде кѣ горѣ дерѣмѣскѣю ко шѣцѣ великомѣ гѣа, что соткорѣ о́че, ст. 696-700.

Прологъ, II, к. 261; *Макар.*, ст. 293.

56. В то́йже днь по́кчесть Сѣ́аго нїлаа. — Вѣжда чáдо, ꙗ́ко малоокре́мененъ ѣсть рѣдъ челоу́кческїи, ст. 700-701.

Прологъ, II, к. 261 об.

57. мѣа ѡкрѣста. вх лã днь. Слово сѣ милоутикомъ созѡмонѣ, ꙗ́ко дааи нїшемиѡ милоутиню, вѣѡ кзалеми дае, и сторицею прииметъ. — Бѣ иѣкто члкъ ко іерлїанѣ созѡмонъ именеми. иже идалше сквозѣ грãдъ, ст. 702-707.

Прологъ, II, к. 385 об.-386; *Макар.*, ст. 446.

58. мѣа мѣаа вх и днь, слово ѡ патерика. — Братъ конросї ѡкѡ спадана гãд, что сотворїо ѡкко, како стажїо оумилєнїе, ст. 707-711.

Прологъ, II, к. 145 об.-146.

59. мѣа иѡла, вх кї днь, слово и перкмух мнїскух и сѣ мнїкшннух, и сѣ посклчннх. — Покѣдаша иѡаннх сїрнх ѡки ѡ иѣкоемх мнїск, салч же кѣ сеаѡ кїдецъ, ст. 711-713.

Прологъ, II, к. 290; *Макар.*, ст. 309.

60. мѣа мѣаа кх кã днь, слово ѡ патерика сѣ константинѣ црѣк, како спедъ сї нїеѣ вєкѣдока с пайсїемх иѡстїнннком. сїеже самїшакх иѡвєннх колокх кшгã самїшарнм пользм рãдн. — Речє иѣкто иже ко сѣнїхх ѡццх нãшх к скїтѣк, ꙗ́ко сказаа ии ѡвва иѡаннх колокх гãд, ст. 713-717.

Макар., ст. 177.

61. мѣа апрѣла, вх ии днь сло (sic!) сѣ́аго иѡãна заотоѡстараго сѣ позашанїи с кѣроу молãцихга на клãкомх мѣстѣк. — ꙗ́ко пãкелъ не к хрãлѣк сѣтѣм помодїемъ, но затворєнх к теаницѣк и к клãдѣк завїєн, ст. 718-722.

Прологъ, II, к. 110-110 об.; *Макар.*, ст. 87.

62. мѣа мѣаа вх т днь слово ѡ пользѣк дїїєкнїї. — Чаѣе, кга коспрїдалъ єєн ѡ вѣа, рãзѡмх и самїеах, хїтросгї і оумъ, ст. 723-725.

Прологъ, II, к. 157-157 об.; *Макар.*, ст. 157.

63. иѡла, вх и днь, слово ѡ печãли свѣта сегѡ. — Нѣкєтъ доврѡ кєѡмѣроуоу печãлѣк предãкшнєа и иѡзнемогãтн, ст. 725-727.

Прологъ, II, к. 273 об.; *Макар.*, ст. 303.

64. вх то́йже днь слово иѡãнна заотоѡстараго, ꙗ́ко подѡбаєтх оумãченїд тãко тко-рїтн иѡкоже и оумчїтн. — Речє гãд, кєлѣк кнїжннєкх наоумчїєа црѣтїю нїномѡ, подѡбєнх чãкѡ домовїтѡ, ст. 727-729.

Прологъ, II, к. 273 об.; *Макар.*, ст. 303.

65. мѣа мѣаа, вх ѡ днь слово ѡ патерика. — Речє ѡвва ѡфанãсїи, ꙗ́ко мнѡжнїцею гãютъ иѣщнн ѡ вã, ꙗ́ко гдѣ ѣсть гонєнїе на мѡчїтєаьствєк, ст. 729-732.

66. мѣа апрѣла вх ã днь слово сѣ покаанїи грѣшннух. — Блажєннннх ѡццх нãшх пãкєлєх прѡстїннх счїннх сѣ́аго сѣ́аа антѡнїа, ст. 732-739.

Прологъ, II, к. 78-78 об.; *Макар.*, ст. 63.

67. мѣа мѣаа вх з днь слово сѣ́аго петрã александрѣаго. — Иже єлїцы ѡ кысѡтѣ своєа прєскãчютъ на подвннх колѣѡнєх, ст. 740-745.

Прологъ, II, к. 143-143 об.; *Макар.*, ст. 71 пїд днєм 7 квїтнã.

І інных Єтѣлах. на кѣю сѣлницѣ, ѡ многиѣ вогонѣниѣ ѡцѣхъ преданѣ. Єтѣоѣ Ѣвѣоркѣи
І ѡпѣчѣлѣнѣи Црѣкѣи выпѣсанѣ прѣз Іерѣл Ва(снана?) Ѣархѣицѣхъко Рокѣ. ѡ воплощенїа
Єпа Кожїа Іахѣнѣ Мїца (ѡ?)ктобрїа Днѣ... дїстера на тоѣ часѣ пѣуалѣнаа..., а...

На оборотї: Ѣгладѣенїе вѣщїе' іа ѡрѣтаѣга Слѣ — без кїнця. Пїсля вста-
вленої незаписаної карткї йде Передне слово без початку, написано
кнїжною українсько-церковною мовою з польонїзмами. Тут говориться
про вагу молитви. Опїсля є така вїрша:

ДѢ СѢЩїЕНОГО: ЧѢТЕЛНІКА:

ІІ тѣ чїтелнїкѣ ѡсрѣднїи
Маянї токѣ талайтѣ вѣкѣрїи.

ІІ вѣтї на вѣднї чѣ, готокнїах.

Єлѣжачї Заѣше, тайної хѣвїах.

Не вѣлѣнѣтїю сїа ѡтѣлѣнїи.

ІІ вѣ молнѣтѣ, ѡсрѣднїи Заѣше волр-
Талѣтѣ днѣ, іі ноцїи, понѣи. [срѣднїи].

ІІ хѣ, іі вѣвїтѣлѣ, просїи.

СѢ ѡсрѣднїи лїногѣ іі рѣхѣх.

На срѣднїи Хѣд готѣвѣ.

ІІ не ѣкѣ дѣвїи ѡрѣднїи.

Не коїаї кѣ черѣгѣ неготѣкнїи.

Прѣтѣ молѣрїиѣ дѣвїах тѣ, іі рѣкнїи.

ІІ єлѣнї кѣ сѣдѣтѣ срѣца Гѣтѣнїи.

Не оуѣгнїи євѣтїаїнѣка сѣвѣгѣ.

ІІ жѣ оуѣгнїаїнѣхъ глѣ гѣнѣдѣ тѣвѣго.

Кѣтѣрѣ рѣче, Слово євѣ.

ІІко богѣ іі рѣкнїи, неложнѣ.

Єлѣтїи рѣве, доврїи іі вѣрнїи прїїдѣ.

ІІ во радѣтѣ кѣчїнѣю, нева коїїаї.

ІІко вѣхъ правѣнїи, вѣгнїи Скѣнѣ, дѣрѣтѣ.

ІІ вѣчїнѣю днѣднїи, корѣнѣ.

Чѣго вѣвїа намѣ дѣ тѣрѣчїе, євѣтѣ дочѣкѣтїи.

ІІ сѣ товѣю кѣ трѣднїи хѣлѣнїи царѣтѣкѣтїи.

1. НАЧАЛО ПОЛѢНОЦЪНІЦІИ ПОКѢВѢНЕННОИ, к. 1 об.-13 об.

2. НАЧАЛО ЄТѢ ВѢГОМѢ ПОЛѢНОЦЪНІЦІИ ЄВѢВОТІИ, к. 14-19 об.

3. ВОСЛѢДѢВѢННІЄ ПОЛѢНОЦЪНІЦІИ НЕДѢВІАМѢ, к. 20-23.

4. ПРѢПѢЛѢ ГРѢГОРІИ ЄННІИТѢ ПѢВѢЕМІИ ВѢО ДС. (?) НЕДѢЛѢ ПО ЧРѢЧѢ
канѣнїи кѣлѣтѣго, догѣтїи єтѣ, к. 23-23 об.

5. ПОСЛѢДѢВѢННІЄ ЄТРНИ ІІЩЕ Єтѣ вѣнїе, к. 24-30.

6. ТРОИЧНѢ ДНЄВНІАДѢ ИХѢЖЕ ПѢЕМІИ(?) ВО ЄТѢдѣ лїцѣ, к. 30-35.

7. НАЧАЛО ПЕРѢВѢГѢ ЧАСѢ, к. 35-37.

8. ПОВЄЄДЕНЕННІИ ЄТРНИИ МОЛІТѢИ, к. 38-42.

9. НАЧАЛО: ЧАСѢ: ТРѢТАГО, к. 42 об.-47.

10. ЧНѢ ѡБЄВѢННІИ ЄИЖЕ НАЧАЛО ГЛѢМѢ ЄЩЕ, к. 47-48 об.

11. ЧАСѢ ДѢВѢТІИ, к. 49-53.

12. НАЧАЛО ВЄЧЕРНІИ, к. 53-57 об.

13. ЧНѢ МІАДѢІИ ДНЄ ПОВЄЄДЕНЕННІИ єтѣгѣ лѣтѣ ПОВЄЧЕРНІИЦІИ, к. 57
об.-58.

14. ТРОИЦІИ ВЄКРѢННІИ НІИ: іі: Глѣхъ. Богѣрѣчнїи. ііпѣкѣтїи. іі вѣдѣкнїи: іі єтрнѣхъ
Єтѣ, к. 58 об.-63.

15. ТРОИЦІИ ІІ КѢНѢДѢКѢ ІІ БѢГОРѢДНІИ ДНЄННІИ, к. 63-65.

16. МЛТВЫ НА БОМ ГРАДУЩІЙ (!), к. 65-69.
17. ПОКЛОНЕНІЄ КО ПРЄСВѢДТЪИ ЖИВОНАЧАЛНИКІ ТРОИЦІ, к. 69 об.-72.
18. НАЧАЛО ПѢВЧЕРЪНИИ ВЕЛИКИИ, к. 72-77 об.
19. ЧЕСТНИИ ПАРКЛИЗЪ ПРЄСЪОИ ВЛЧЦИ НАШЕИ БОГОРОЦИ, к. 77 об.-84 об.
20. СЛУЖБА ВОСКРЕСНАЯ СЪ ИКѠИ СЪТОМЪ ІГѠ, к. 85-106 об.
21. Прокимени, Апостоли, Євангелія, Кафізми, Канони, Стихири, Акафіст Успенію Прєсв. Богородици, Акафіст св. Николаю і т. д. — усе без особлившого відділення, хоч відзначене окремо, к. 106-178 об.
22. Слѡжба Всємірнаго крѡдѡженіа; честнаго ѡ живѡрѡцаго. Крѡта Гѡа, к. 178 об.-187 об.
23. КАНОНЪ ЧТИМОМУ КРѢТУ, к. 187 об.-195 об.
24. СЛУЖБА ИКѠИСТУ ПРЄЧИСТЪИ БОГОМАТЕРИ, к. 196-216.
25. Блаженіа по крѡ сѡвѡты, к. 216 об.-217 об.
26. ПОЧИНАЕМЪ СЪ ВЪО СЪОМЪ НЄА КЪ НЪО ЧТЕСА СЪОЕ † СЪЕМНОЕ ВЪЛІЕ ПРИЧІИ МЪТАРА І ФАРИСА, к. 217 об.-220 об.
27. ВЕДЛИИ ВЪ НЪО ЧТЕСА СЪОЕ И СЪЕМНОЕ ВЪЛІЕ; (про блудного сина — тут текст тяжкий до відчитання, бо замазаний), к. 220 об.-224 об.
28. ВЪ СЪВѡТѠ МЪРОПЪСТНЮ, к. 224 об.-233 об.
29. ВЪ СЪВѡТѠ СЪРОПЪСТНЮ, к. 233 об.-238 об.
30. ВЪ НЕАЮ СЪРОПЪСТНЮ, к. 238 об.-242 об.
31. ВЪДОМО ДА ЄСТ, СЪДА ВЪБѢТ ПРЄДЕСЪЕМНАА, к. 242 об.-244 об.
32. Відправи в пятницу, суботу ѡ неділю 1-шого тижня Великого посту, к. 244 об.-250 об.
33. Другий тиждень посту, починаючи суботою, к. 250 об.-259 об.
34. Четвертий тиждень посту, к. 259 об.-264.
35. Пятый тиждень посту, к. 264-267 об.
36. Пятница 6-го тижня посту, к. 267 об.
37. ВЪ ПАТОКЪ ШЕЪТЪА НЄА СЪ ВЪЛІИ ПОЪТЪА і цілий Страсний тиждень, к. 268-295. Після 1 стор. порожньої йде:
38. Великоднѡ відправа, к. 296-300.
39. ВЕДЛА АНТИПАХИ КЪ СЪО ОБЪЗАНІЕ СЪ КЪ АНЪОМЪ, к. 300-303.
40. ВЪ І. ПО ПАСЦѠ, СЪ. ЖЕНЪ МІРОНОСЦѠ і 3-тя субота по Пасці, к. 303-306.
41. ВЪ І по пѡцѠ ѡ раєслабленіах і в інші дні того тижня, к. 306-311 об.
42. ВЪ : Є. ПО ПАСЦѠ ѡ СЪАМІРАНИИ — і в суботу того тижня, к. 311 об.-315.
43. НЕДЕЛИИ ШЕЪТЪА ПО ПАСЦѠ ѡ СЪАПОМЪ, на цілий той тиждень і на Вознесеннѡ, к. 315-327 об.

44. НЕДЕЛА 3. С. ѿцѣ тѣи, в суботу того тижня, в 9-ту неділю, в 9-тий тиждень та в дальші дні аж до 32-гої неділі по Сошествію св. Духа, к. 327 об.-417 об.

45. ВЖЕСТВЕНАА АНТЪРГІА. Вх сѣмъ ѿца: нашѣ. Іуана. Іерусалима. константинограда Злато:, к. 417 об.-426.

46. МѢСѢЦІ: СЕПТЕМВРІЙ: ЙМѢСѢЦІ: АНІЙ: а: і інші місяці, к. 426-480 об.

47. ВОГЛАДОУАНІЕ ЕЖЕ КО ВОЖЕТВЕНОМЪ ПРИЧАЩЕНІЕ, к. 481-492 об. нenum.

48. ПОВЕДАНІЕ ПРАВОСЛАВНАА ВѢРѢ, к. 492 об.-493 нenum.

49. ВРЪГЪ СЛЮЦЪ СЪ СВАМОЧІСЛІКОМЪ, к. 493-494.

50. ПАГЛАДА ІЗБЪЧНАА ЗРАЧА, к. 494 об.-498.

51. КРУА ЛІНІ: НІ ОІЛІТЪ:, к. 498 до кінця.

№ 9. Часослов 1698 р.

мал. 8° (9×16 см), ст. 692. Дрібний півустав, декуди недбайлий; чорнило декуди бліде; червоний атрамент лихий, блідий. Папір без водних знаків; оправа стара (дошка в шкірі), здається, підправлена пізнійше. Нечисленні окраси надто примітивні й недбалі; мова в увагах і поясненнях до тексту книжна українська з польонізмами. Ст. 1 сигнатури: N XLI і XVIII.

Ст. 120 дописка червонимол поперек цілої сторінки: **ОБЪЧЕНІЕ** поданое... Сговоръ дішце...ного вѣконіи — про задержання гріхів при сповіди. Є тільки титул і перша буква тексту: **В**.

Ст. 124: **Віа** книга Рекома **В** і обдѣлѣ Спасага РакоМ: вж: **Базиліа** ВишнеВскоМ — дальше поперек сторінки: **РѢ** ѿ: **І**схчй **МѢ**сѣ де: **Прѣ** (?), **С**тѣмъ вѣсрєвнрнкоМ ко: **Й** даМ За Прѣле С **І**даніага Демкевича ПисаВ **В**ладноу Роукою Своєю Василі Раб: **В**: **М**нѢ. Грѣшныи Читейкии **М**дріи Служители Црѣвныи Читайте **Г**деМса ѿмнлй Поправляйте: **А** не каенѣте:

Ст. 125-129: Ріжні записки, між іншими й польські господарського змісту. Таких записок у ркп. більше.

Ст. 528: **Віа** Книжйца **І**. Іосіфа тичинського.

Ст. 692: З датою 1736 господарська записка по польськи.

1. **М**лѣба **М**онашѣ, ст. 1-4.

2. **П**олѣношици **С**ѣвѣотѣ, ст. 5-21.

3. **П**одобаетъ вѣдати й **С**ѣ йко(!) в' **С**ѣвѣотѣ **П**равѣнаго **А**азара на полѣношици, ст. 21-22.

4. **П**олѣношици **В**ѣдѣнаа, ст. 22-24.

5. **Н**ачало **С**тѣвни (!) ст. 25-40.

6. **П**еніи **Т**роичны **О**шми **Г**ла^вомѣ и **Ч**ин **У**трени, ст. 40-53.

7. **Н**ачало **П**рѣваго **Ч**а^са, ст. 53-60.

8. **М**ѣждочасѣ **П**ерваго **Ч**аса, ст. 60-63.

9. НАЧОЛО (!) ТРЕТІАГО ЧАСА, ст. 63-70.
10. НАЧАЛО: ЧАСА ШЕСТАГО, ст. 70-75.
11. НАЧАЛО ЧАСА ДЕВЯТАГО (!), ст. 76-79.
12. МАЛО (!) ПАВЕЧЕРНИЦЬ ВВЛИКОМ, ст. 79-95.
13. ЧѢНЫЙ ПАРАКЛѢ ПРЕ БѢИ, ст. 96-103.
14. Начало Пакечерницй Малоу, ст. 103-105.
15. Й СЕ ВГО ДАЪЖИ ВЕТЪ ВЪДАТИ — про Пакечерниці, ст. 105-107.
16. ТРОПАРИ ВОКРЕСНИ Й ВГОЛЧНЫ, ст. 108-116.
17. ТРОПАРИ И БѢОРОЧНИ: И КОНАКИ ДНЕВНА, ст. 116-119.
18. Тут, здається, загинула одна або й більше карток, бо на ст. 121 є перечеркнене немов докінчення попереднього. Після того йдуть:
ТРОПАРИ: БѢОРОЧНЫ: Й КРѢОБѢОРОЧНЫ, ст. 121-124.
19. Частина відправи, здається, пізнішим письмом; поч.: Помолїтїа СѢ ГѢШОМЪ ВЕЛЕСКОМЪ АРХИЕРЕЙ, ІАКЪ, ПАПѢ РИМСКОМЪ, ст. 129-131,
20. Тим самим письмом молитва із сповіди, ст. 132.
21. МѢЦѢ МАРТѢ і інші місяці, ст. 133-298.
22. КАНОНЪ ПОКАІНЕНЬ, ст. 299-310.
23. ПРОВОДНИЙ Й АПОСТОЛИ И ІДАІІАДАРЕ, И СѢЛА СѢМА ОЦІИЙ ІАІІЖЕ ЕГДА
Творимъ СлужбѢ, ст. 311-314.
24. ВОСЛѢДОВАНИЕ СѢМА ЛІЦІ, ст. 314-335.
25. Пятдесятниця, починаючи Великоднем, ст. 335-358.
26. Молїтви при сѢой Литургїи, ст. 359-394.
27. ІДАЩЕ НА ТРАПЕЗѢ і по трапезі, ст. 395-398.
28. Молїтви полвноциал, ст. 399-406.
29. МОЛІТВЫ СТРНИЙ НАЧАЛО, ст. 406-419.
30. Молїтви: на сои Градшымъ (!), ст. 419-432.
31. Поклоненіє На всахъ ДнѢхъ Моуахъ По правнѢхъ: Егда должно ѣсть спати (із згадкою про українських святих), ст. 433-440.
32. ІНАѢІШТЪ ПРЕТОЙ: ВЛАЧЫ НШЕ БѢИ, 441-484.
33. Канонъ ко сѢомѢ ІАГЛѢ ХРАНИТЕАЮ, ст. 485-506.
34. КАНОНЪ КО СѢМИ И ЧЕШТИЕ ШОМИ ПророкѢ ІванѢ ПрелѢчені, ст. 507-537.
35. КАНОНЪ СРАЩЕ ХѢМЪ І ЖИКОГБОРАШѢ КРЕТѢ, ст. 538-568.
36. КАНОНЪ ВЪ СѢВОТУ ВЪКЪ СѢИМЪ, ст. 568-589.
37. Після 1 стор. незаписаної йде КАНОНЪ КТОРІИ ПРЕТОЙ: БѢИ, ст. 591-625.
38. Молитва Господу й Богородиці до сповіди черця, ст. 625-645.
39. Благодареніє СТРАДАНИЙ ХРѢТОВИ, ст. 646-667.
40. МОЛІТВИ СѢ ОШКВЕРНИА ВѢИ, ст. 668-672.
41. МОЛІТВИ НАВѢНИА ПОМЫШЛЫ, ст. 673-692.

1. **О** стáнѣ и гонѣнїи **Іерейскѣ**. Лист: а.
2. **Рахѣнокъ свмленна шодѣннї**, Лист (не подано).
3. **Исправленїе**. Покобщенномъ **Іерейю** **Кáко** имѣетъ постыпнѣ, з хогачишии испокѣдати́са. Лист: а.
4. **Приготовáнїе**са **Іереевї** **Стїхї** **Сз** **интеціею** **Листз** **г**.
5. **Словá** **пред** **настѣпдѣющею** **спокѣд**: тамодѣ.
6. **Испокѣданїе**, **с** **пересторогою** и **Нраводчѣнїе** по **испокѣдн**, Лист, аї.
7. **Разрѣшенїе** илїи **авсолю**; тамодѣ.
8. **Прїстиженїе** **Сз** **Прилого**; Лист: бї.
9. **Мáтѣ** по **Слвхáнїю** **Испов**: Тамже.
10. **Сочтѣнїе** **Сзвѣстїи** **Поксе**: Лист, гї.
11. **Жá** **Брáчнїи** **За** **поксе**: **грѣхїи** **Лист** **дї**.
12. **Жá** **на** **кїйждо** **днь**. Лист **еї**.
13. **Надѣ** **о** **впїтемїи** **Бесѣ**. Лист: зї.
14. **Мáтѣи** **с**: **філіппа** **Нерѣа** **дшеполє**: **Листз** — **зї** — **на** **обворотѣ**.
15. **Размїшленїа** **о** **Чїнѣ** **Іерейскомъ**, **на** **днїи** **о́смз** **Расположенїе**: **днь** **а**. **Размїшленїе** **дє**. **И́кѡ** **Сло** **Гáдá** **Бгá**, **Сзтворѣмъ** **Члѣ**ка по **обра**: **нїемѣ**, **о́сво**байке **Іереевї** **Слвжнї**. **Зрї** **Лист** **к**.
16. по **Скоченю** **медитаці**, **мáтѣ**: Лист **нн**.
17. **Размїшленїе** **б**. **И́кѡ** **Іерей** **Своего** **Спасенїа** и **вáйнаго** **мѣ**тѣ **вѣтїи** **Страже**м. Лист **кд**.
18. **Размнш**: **г**. **О** **И́менїи** **Іере**'скомъ **Лист**, **лє**. **какѣ** **єгѣ** **Самое** **И́ма** **мѣ**тѣ **во**звѣжда **да**бы **квѣсь** **вѣ** **нѣнн**м.
19. **днь**, **б** **Размїшленїе** **а**. **С** **Зрїадѣ** и **цнотѣ** **Іерейскої**. Лист **м**.
20. **Размїшленїе** **б**. **И́кѡ** **Іерей** **дѣ**женз **И́ма**т **вѣтїи** **Сокерше**чнїи **Листз** **мѣ**.
21. **днь** **б**. **Размїшленїе** **гє**. **И́кѡ** **Іерей** **И́ма**т **вѣтїи** **чїтн**м, **Лист**; **нá**,
22. **днь** **г**. **И́кѡ** **Іерей** **И́ма**т. **вѣтїи** **трєзвнн**м, **Размїшлє**: **а**. **Лст**: **нд**.
23. **днь** **г** **Размнш**: **а**. **И́кѡ** **Іерей** **дѣ**жен **вѣтїи** **Смїрєннн**м **Лист**: **нѣ**.
24. **Размїшленїе** **г**. **И́кѡ** **Іерей** **И́ма**т **вѣтїи** **о́умѣ**тннн **Лист**: **нѣ**.
25. **днь** **четвертїи**, **Размнш**: **а**. **Како** **конєц** **длá** **которого** **Іере**' **мѣ**тѣ **Исправлáтїи** **Зрїадѣ**; **Лист**: **нѣ**.
26. **Раз**: **б** **Како**внм **Ірєи** (!) **мѣ**тѣтѣ **вѣтїи** **к** **домѣ** **вѣ**жомз **Листз** **нз**.
27. **Размїшленїе** **г**. **И́кѡ** **Іерей** **И́ма**т **вѣтїи** **кнѣ**трѣ **Зврáннїи** **на** **обра**з **дá**рѣна **кнѣ**трѣ **Звранд**: **Лист**: **о**.
28. **днь** **пáтїи**. **Разм**: **а**. **И́кѡ** **Іерей** **о́сво**байке **з** **дѣ**омъ **сѣ**мáмз **И́ма**т **вѣтїи** **Зєднѣ**чєннїи. **Лист**: **ої**.
29. **Размїшленїе**, **б**. **С** **Интєнціи** **Іерѣа** **И́кѡ** **Бстз** **к** **ка́домз** **Зчїнкѣ** **а** **о́сво**байке **к** **И́длѣнїє**стрѣкáнїю **Сáкрамє**нт: **пѣ**рєбнá, **Лист**: **оз**.
30. **Размїшленїе**, **г**. **О** **п**рїготовáнїе **длá** **дѣ**тѣрїи **Бтїи**. **дн**: **пѣ**.

31. днь шестій, Разм: ѿ. Їко Іерей вѣлце севѣ шкѡдит негодне прѣстѣпючы до
Лѣтѣр: ст: Лист: пѣ.
32. Размиш: ѿ ѡ приготованюса до Олтара ѿ комканіа Стѣгѡ. Л: пѣ.
33. Размиш: г ѡ томже приготованюса до Пренаѣстѣйшихъ Танѡ: Лист: чѣ.
34. Днь Федмій. Размиш ѿ. ѡ прїнацю ст. тайнхъ ѿ Статечнои вѣрѣ. Лист: чѣ
35. Размиш: б. Ѻ, Самоѡ поживаню Пренаѣстѣйшихъ тайнхъ Вухѣ. Лист: рѣ.
36. Размиш: г. Чтѡ Іерей по Лѣтѣр: стѡѡ Чїнїтї імаѣт, ѿко еа не маѣт до скѣц-
кихъ заба, давати Лист: б. (!)
37. днь сѣмїи. Їко Іерей імаѣт быти внѣтрѣ Кеїи іли Манѡ: Лист: рѣ.
38. Размишленїе б, Како еа мѣѣт з недѣж: ѿ оумершиѡ Бравїтїи, Лї: рѣ.
39. Размишленїе: г. ѡ вѣчнои Заплаѣтѣ нѣшїи скѣцїаннои Іерешѡ: рѣ.
40. Мѣтѡ ст: ѡвѣстїна, с ѡсправленїи ѡбываѣ ѿ живѡта. Лист: рѣ.
41. викалѣ, лї повѣѣл: ѡчѣ наш, Лї рѣ.
42. Ѻ Стрѣст: ѿ Мѡцкѣ Глїенї. Лї: рѣ.
43. Како і Много Чѡ: трвала. Лист: рѣ.
44. Ѻ Бѣнїїкаѡ. Чѣо радѣ: Коронї Голѣт ѿ Чтѡ ѣстѣ корона, ѿ дла Чѡгѡ
ѡ Чорнїхъ шатаѡ хѡдѣт. Лист: рѣ, рѣ.
45. Ѻ водѣ сїѣѣнои Лист: рѣ.
46. Ѻ скѣцаѡ На ѡтарѣ. Лист, тамже.
47. Ѻ цѣркаѡ и Костѣлаѡ ѿ Словаѡ цѣр: рѣ.
48. Ѻ Ігглѡхъ кога Створѣн: Лист, рѣ.
49. Чї кѣ стѣ хранїт: там:
50. Овѣдѡ діаволи еа вѣзлї там:
51. Чї вѣдѣт. ѡнгїрїст мѣтї Іггѣ: Храѡ: там.
52. Чї вѣдаѡт Ктѡ вѣдѣт в Пеклѣ. рѣ.
53. Ѻ Хрѣтѣ Глѣ, Чї могло то кнїтї в разѡѡ Ігглоѡ же еа мѣѣл вѡплотїтї
54. Ѻ Зачѣтїи непѡкѡ: п, вїци, Лист: рѣ. [рѣ.
55. Ѻ Пѣтѡи дїшї хѡдї, тамже.
56. Ѻ папаѡ, Рїмскїхъ котор до чїхъ Чѡгѡѡ былї. Лист: рѣ.
57. Їкѡ мнѡгѡ ѣще вѣдѣт папѣжѡѡ рѣ.
58. Ѻ створѣнїю скѣта. Лист: рѣ.
59. Їкѡ долго люде жїлїи На пѡ; рѣ.
60. Ѻ Івѣраїмѣ дѣѣт Мѡѣсеѡ, тамже.
61. ѡ Рїмѣ тамже.
62. ѡ Землѣ, Лист: рѣ.
63. ѡ Лѡнѣ тамже.
64. ѡ календарѡ новоѡ ѿ Старѡѡ там:
65. ѡ мѡщѣѡ Стїхѡ. Лист: рѣ.
66. ѡ грѣхѡ, Лист: рѣ.
67. ѿко вѣхъ грѣѡ скарѡ: тамже.

68. О́ смиртїи Ант', рїи.
 69. О́ дши Грѣшной тамже.
 70. О́ дши прѣвѣной. Ант. рїи.
 71. На що Прѣа смиртю Паматат'; тамже.
 72. На що могѣт. вїтїи Дегацїи рїи.
 73. що помагѣт при Смиртїи, там.
 74. О́ змѣршихъ. тамже.
 75. Чемѣ дїа Небїдїама, Ант. рїи.
 76. І́ко сѣ дшї з собою вїдатъ познѣют, и Глѣютъ. тамже.
 77. О́ сдѣтѣ Бжѣом, и Знакахъ Бгѣо тамже.
 78. І́кѣ вѣдѣт на сдѣтѣ. рїи.
 79. О́ пѣкаѣт гдѣ ѣстъ и Мѣцѣѣ к нем, и І́ко ѣстъ вѣайке тамже.
 80. що ѣтъ к Пѣкаѣт вѣтїи на вѣкїи и ѣжѣи вѣдѣт. когдѣ фѣга, рїи.
 81. О пѣѣ и що вїдѣт ѣтїи к Бгѣ, там.
 82. що ѣстъ вѣрѣвал. там.
 83. Какѣвїи тѣла ѣтїи. На томже.
 84. Котѣрїи сѣтъ влѣснѣти тѣла ѣтїи. рїи.
 85. що За рѣкоши ѣтїи там.
 86. Разнїшлѣнїа кз краѣцѣѣ, сз стїхїи.
 87. І́ктїи прѣа І́сповѣдїю Ант: рїи.
 88. І́ктїи По І́сповѣдїи сѣо, Ант: рїи.
 89. Млѣва кз Пѣтѣи Бжїи, сз ѣтрадѣтелной Ант: рїи.

Крім сего на нумер. картках:

90. Млѣва По разнїшлѣнїи ѣтїи Глїнхъ, по 123-їи к. на 3 картках.

91. На 3-їи картцї йде така вїрша:

Ѣ вѣде (на боцї: Іерѣю), в рѣкахъ илѣїи ѣта Прѣдѣнїа,
 в нѣщїи, кз днїи, Чтїи храни, Чѣтна Шїсѣнїа
 Чтѣ тї долѣжно хранитїи и Чтѣ шринѣтїи
 Ѣ тѣхъ жївїи и стѣнїи, можѣ Почѣрнѣтїи,
 Ѣгда Іерѣи Члѣка Себѣ познакаѣтъ
 Радїи вѣчнїи рѣдѣнна, Блгхъ вѣспомїнѣѣт
 вѣскѣрѣтѣ прѣзїраѣт кз Зѣнна вѣщїи
 Нѣна илѣат к змѣтѣ долѣженъ ко нїи Тѣщїи.
 Прѣкалѣнна жїкѣтна на зѣмаю вѣзїраѣт.
 Горѣ людѣм оцѣга в нѣѣтѣ да вѣваѣт.
 Пѣкалѣт сѣчи к нѣвѣтѣ вѣгда вѣзносїтїи
 вѣс Зѣнна вѣстабашїи, нѣнїи Прѣсїтїи.

№ 11. КНИГА БГОДЪХНОВЕННАЯ Ѣвѣрѣнна И списѣнна Ѣ многїи И
 разнїчнїи Бжїївннїи книгѣ, Ѣтѣга, і́кѣже рѣши Зѣвѣта
 и Нѣкаго. Прѣвнїи вѣцѣи нашїи Нїконѣмѣ. Вѣ глѣмѣїи чѣрнїи горѣ

жившимъ. Наставляюшамъ и поспѣшествуюшамъ подвижникомъ на всякъ дѣло дѣловное.

Се Пандекти Нікона Черногорця, здається, к. XVII. ст., 4° (20×15 см.), без початку, ст. 30 нум. + 906 нум. (разом 936). Дрібний півустав, по мистецьки старанний, зближений до скоропису. Титули й важніші місця відзначені доброю киноварю. Ркп. писаний у два стовпці, відділені рамами з подвійних ліній червоних у тексті, писанім чорнилом, зелених у киноварнім тексті. Ркп. украшений невеликими, але старанно виконаними ініціалами з уміркованими арабесковими окрасами. Титули писані поперек цілої сторони. Папір гладкий, в міру грубий, без водних знаків. Правопис показує вплив середньо-болгарський. У дописках мова старо-українська книжна. Оправа з доброї шкіри, нині вже стертої, може й стара (з XVIII. ст., як думає др. Іляріон Свенціцький), із золоченнями на хребті, де наліплена картка з ч. 307. На оправі напис: **МНУСКРИПТЪ КРИСТИНОПОЛЬСКОМУХ МОНАСТЕРЮ ПРИНАЛЕЖНІЙ ОТА РОКУ 1883 (?) Л. О. Л. О.**

На 2-ій нум. стор. на долі: *Ex bibliotheca monasterii Podhorcensis OS.BM.*

Ст. 1-17 на долі: Віт Книга Гїема Ніконъ Бѣий Испісаній равомъ Бѣжимъ Іѡанноу Бонарѣскимъ родомъ с полъгора за ѡбзученіе Грѣхуъ свонъ до Свѣтели Бѣой Крѣховскої Котраа не маєт быти ѡдалена ѡ тоѣй стѡ Свѣтели Поа каа твою стѣх Бѣоносныхъ Ѡцъ Тріста и Слѣхнадега, Іже во никен.

Ст. 158 після 12-ого Слова додано дрібнішим письмом: Пристеженіе. Православный читателю. Маѣ к томъ слово бѣ. вышше на листѣ рѣс. страницѣ к. Пракно, Іаковъ Никейского аго совѡра, помѣнено, а не выпісано: сѡ безженствѣ на іспіенство вѣдпдучимъ. Тѣж и шѣтого совѡра сѡ томъже пракно. При концѣ єго: Престѡпающе, аще причѣтници вѡдѡт, да и звѣрѡт сѡ, аще ли прѡстѣ людіе да ѡадчага. Іѣ многорѣшный ѡкѡмъ к звѡдѣ ѡвачнѣ, такъ же написале. Ты за ѡужаѣ аѡво то не поа мѡтѣ иаїи єретичнїи, котрый а то и мїрскимъ аѡво свѣтскимъ людемъ женїткѣ вороннѣ, що до піанѡк ѡужаги твоѣкѣ подѡкши. Єганъ сѡшше написано. прощенїа раѡолѣпно мїлю.

Ст. 20 після 15-го Слова є таке: Пристеженіе. Православный читателю, прочитале выше, на Пагїнкѣ рѣг. на першѡй страницѣ: Бѣтарческоє слово. Іѣкѡ иже мѡлѡвы и сѡдѡжѡ творѡци, ѡ вѣслоєсныхъ живѡтныхъ: и прѡ: Іѡвѣ не розѡмѣл, же ѡ то и за то, ка мїнѣ вѡбати не годнѡсѡ. та тоє розѡмѣнї: ижъ нахѡдѡга, (ѡхъ мнѣ грѣшнѡлѡд.) такоѡвѣкѣ недоѡмѣнныи попѣкѣ. же на єктенїахъ, ѡуѣтрнїхъ и при вѣжтвенної лѡргїи, мѡвагѣ: Бѣще мїнѣга сѡ рѡствѣтѣ га нашѡго Гѣ хѡ, сѡ зѡраѡнї и ѡ спнїнї. Подѡвнѣж и ѡ ѡскѣрнїи, и ѡ пїншнѣхъ празѡннїкахъ, и єтѣхъ. що ижъ пѣбне нахѡднѣга: иєтѡтне такоѡвѣкѣ, и сѡ раѡѣ вѣжнѣ корѣѣкѣ іаїкѣ: мѡгѡжѡвы мѡвїтнї. и снаѣ тої єтѣхъ, щоѡ подѡбноѡо ємѡшѡл, же то написѡл. прѡчѡ тѣды, гдѡ сѡ то спрѡстѣхъ кѡто прѡсїлѡвы: нездорѡжне розѡмѣлѡвѣмъ, ѡправїтнї молеѡвнѣ, аѡво пїнше наѡвоженствѡ на ѡноѡо интѣнцїю. а досїѣ на томъ,

же н' ѿкѣтѣи речеѣ сщѣнникъ: сѣ ѣ мѣтѣи ѿ крѣткѣ, ѿ тѣхѣ, ѿ бѣгопремѣннѣ быти, бѣгомѣ ѿ чѣлювѣкомѣ пѣ сѣ грѣсѣхъ нашихъ: ѿ ѿвратѣти бѣ грѣсѣхъ движимый на ны, ѿ ѿзбѣаѣти на належащаго праведнаго егѣо прещенѣа, ѿ помѣловѣти на. Или подобнѣю ѿкѣтѣню, ѿкѣжъ сѣтѣ. Или гдѣвѣи ѿ цѣле того зажазобѣти ѿ ѿтвѣчѣти до бѣ сѣ рѣтѣнѣо прибѣгающѣхъ людѣи, не жадеѣ ми гѣ. Тѣмъ вѣвѣмъ, ѿ тѣ на свѣтѣкѣ лѣде согтоаѣ гѣ. Но лѣми рѣлѣ оуправдѣюѣ. На конаѣ ѣздаѣ. коршѣ заживѣаюѣ. ѿкѣами гѣ ѿдѣвѣаюѣ. ѿ прѣа: деѣ ѿ самъ хѣсѣ: ѣ сѣто кажеѣ спвѣтѣти выдѣла ѿ напоѣти. Или сѣтѣи ѿнтѣи не ѿмокааѣ бѣбѣнства ѿатѣроки ѿ егѣо сѣтѣренѣатѣжѣ. ѿ ѿншѣхъ мнѣво прикааѣжѣ сѣ беззловѣеннѣхъ найдеѣ, ѿкѣ сѣтѣмъ сѣдѣили. Прѣтѣи бѣ радѣи.

Ст. 721—722 після 52-го Слова додано також:

Прѣстеженѣе. На листѣкѣ, ѣѣи. Страницѣи, ѣ. ѿ вѣсѣа Грегѣорѣа ѿ Петѣра. сѣ ѿгни чѣстѣтелноѣ: за потребнѣю рѣѣ роздѣмѣлемъ нѣщо налѣкнѣти. Или тѣтѣ, шѣ то ѣно чѣтѣаюѣ, ѿ не выраздѣмѣвѣаюѣ: не трѣожѣансѣа. ѿ тѣтѣ заѣ шѣ звѣрѣха переквѣсѣюѣ: не конпѣан сѣ правослѣвѣи. Вѣдѣаѣ тѣдѣи бѣлобѣншѣи чѣтѣаюѣ: Или жѣ пѣкнѣоѣ вѣдѣомѣсти не мѣожѣмъ дѣѣти, ѿвѣ то Нікѣвна сѣтѣо кнѣи, клѣснѣи выѣ аручѣи ѿ мнѣво ѿ того не прѣймѣюѣ. Гдѣжъ не вѣ вшѣтѣнѣхъ кнѣигахъ найдеѣ гѣ. ѿ не ѣ едѣ жѣ сѣнсѣ. ѿволаѣе тѣ ѿркѣо кадѣолицѣаѣ, ѿкѣ ѿгна чѣстѣцового, тѣ, ѿ вѣсѣа сѣ томъ Грегѣорѣевѣхъ, ѿкѣ тѣжъ ѿ видѣнѣи егѣо сѣ мѣдѣа дѣамъ, по рѣзныѣхъ мѣстѣцахъ, ѿ кѣ пѣкѣа прѣа сѣдомъ бѣтѣи, за ѿстиннѣю правѣдѣ не прижазѣаѣ. шѣ ѿ шѣвѣе Грегѣкѣи, ѿ флѣорѣнѣнѣи, до совѣрдѣ Назѣнѣиѣскогѣо, ѿ кѣоѣи аполѣтѣи пишѣчи, гѣнѣан. Или жѣ зѣола не безъ подозреѣна тоѣ тѣтѣ знахѣднѣ гѣ. Или то мѣе шѣ перѣшеѣ: ѿ сѣ мнѣхѣ, сѣ коѣромъ чѣтѣаѣ на листѣкѣ, ѣѣи. на страницѣи, ѣ. зо трѣма заѣтѣнѣиками, (на боѣцѣ: Varon: 590. inacey pisse.) пишѣѣ: ѿ гѣ ѿгни мѣдѣнѣа. Или слѣвѣѣ зѣа, ѿс. на Пагѣнѣѣ ѣѣ. стрѣа: ѣ. сѣ томъже мнѣхѣ, лѣко ѿ сѣ подобнѣомъ томѣ, пишѣѣ: ѿ ѣ темнѣици выѣлѣ, ѿ выскѣовѣдѣнѣи, разгрѣкѣшѣоно мѣтѣкою. ѿ то ѿкѣромъ ѿгна. тѣ тѣ ѿ Грегѣкѣи мѣаюѣ ѣзѣмѣлѣарѣѣ. Или слѣвѣаѣ зѣа гѣамѣхъ Грегѣорѣевѣхъ, шѣ прѣтѣкнѣо ѣѣлѣи сѣтѣо найхѣднѣ гѣ. мѣвѣтѣ вѣвѣмъ: порѣжнѣи слѣвѣа ѿгѣнѣ чѣстѣи. сѣмѣхъ нерѣднѣи. недѣвѣаѣтѣко ѣ старѣанѣсѣа, сѣ чѣлади. ѿ недѣокѣналѣоѣ вѣдѣомѣсти рѣстрѣаѣна сѣдѣнѣна. Или хѣ мѣокнѣ: мѣ: бѣ. зѣа: мѣз. ѿ сѣ коѣдѣого слѣвѣа порѣжнѣого, коѣтрѣе вымѣоваѣтѣ лѣде, мѣчѣвѣ зѣ негѣо дѣдѣѣтѣ ѣ дѣнѣ сѣдѣнѣи. Или не мѣокнѣ: зараѣ по сѣртѣи, ѣ чѣстѣцѣ шѣвѣдеѣ. недѣвѣаѣтѣко сѣ чѣлади, за мѣалѣшѣи грѣхъ клѣдеѣ. Или аѣлѣхъ пѣвѣа, до Тимоѣѣа ѣ ѣ. гѣ: ѣ. зѣа: сѣе. мѣокнѣ: ѣслѣи кѣтѣо сѣ свѣтѣхъ, ѿ ѿволаѣе сѣ домокнѣикахъ не старѣаѣ гѣ, вѣрѣмъ гѣ заѣрѣлѣз, ѿ ѣсть некѣрнѣого гѣрѣшѣи. шѣ прѣошѣ, наѣ некѣвѣртѣко тѣжшѣого; ѿ ѣще гѣрѣшѣи аѣлѣхъ чѣнѣтѣ, недѣвѣаѣца. ѿкѣ ѿ гѣмъ бѣзъ прѣѣ рѣѣка Илиѣю, гѣ: нѣ. прижазѣѣтѣ мѣвѣаѣчи: домѣшнѣхъ рѣдѣлѣ чѣкогѣо не за недѣвѣваѣи. хѣрѣсѣтѣомъ сѣтѣи бѣ: лѣстѣ: вѣп: мѣокнѣ: жѣ ѿ вѣтѣи, ѿ природѣжѣнѣи закѣдѣ крѣвѣнѣтѣ; кѣтѣо сѣ сѣокнѣхъ не дѣаѣѣ. ѿ фѣ: ѿ: ѣ. лѣстѣ: ѣаци. дѣѣ своѣю, мѣокнѣ: такѣовѣи заѣрѣаѣтѣлѣхъ. бѣ не тѣлако вызнѣанѣемъ докѣналѣаѣ маѣѣ быти вѣѣра, ѿле ѿ оуѣчѣнѣомъ. тоѣ же, лѣстѣ: ѣвѣпѣ. мѣокнѣ. ѿ ѿ лѣпшѣю погѣнѣи лѣвоѣ маѣѣ, тоѣ же мѣокнѣ: вѣ ѣслѣи не ѣвѣцѣхъ, ѿле пѣвѣне сѣокнѣхъ не перѣвѣаѣѣѣѣ. ѣмѣотѣрѣжъ тѣтѣи пѣанѣе, ѣслѣи помѣнѣнаѣ вѣвѣда, сѣ правѣдою гѣ зѣгаѣаѣѣ; бо ѿ на конѣдѣ, прижѣвѣшѣи слѣвѣа сѣтѣо аѣлѣа: ѣ. кѣ: ѣ. зѣа: рѣки. мѣвѣаѣчи: ѿ шѣ аѣлѣхъ на пѣгѣа: ѿ прѣ: аѣнѣ ѣ ѿкѣиѣ цѣлѣ; аѣнѣ кѣ чѣмѣ; не ѣвѣанѣнѣа. На сѣгѣтѣѣ, ѣслѣи жѣ клѣснѣе

покланя́ема г҃и: пою́т Іродѣ́ и́а п҃кѣ. По канѡнѣ́ пою́т: досто́йно љ́ть: и́ твѡри́м поклѡ́
вѣи́ кр҃стѣ́ до́ зема́л. Вѣ́ Сла́ва кз вѣ́шних: покло́ны, г҃. Си́ љ́ть: на кланя́ем ти са: а́.
На Бла́жен҃х љ́ти: а́. на, и тебѣ́ сла́ва подова́еѣт ѡ́цѣ́ и си́нѣ́: пѡ́: а́. Или́ на конци́ љ́го,
по а́мй, кр҃стѣ́: покло́нѡ́, г҃. По нѣ́нныи́ цр҃ю: покло́нѡ́в е́г. Сз матеа́ми нѣ́.

И́ начиня́еѣт И́гд҃ме́ прѣ́те покло́нѣ́ма: г҃. и́ пѡ́: г҃. По ѡ́д҃мѣ́ а́го ча́са, на а́л҃ѣ́та
г҃: пѡ́: г҃. На стѣ́хѣ́: а́мк к тебѣ́ помѡ́юса́ г҃и. пѡ́: а́. г҃л҃ы моа́ кнѣ́ши г҃и. пѡ́: а́. Се́
чтѣ́. На что́ та на́рече́: пѡ́: г҃. твори́м Чтѣ́ же́ твѡри́т пѡ́: а́. прѣ́д стѣ́ми двѣ́рами.
и́ збраща́са кз вратѣ́м е́днѣ́ же пѡ́: и́ ше́ ста́неѣт на своѣ́ мѣ́стѣ́. Стопы́ моа́: ве́
пѡ́: Тр҃ѣ́с е́ пѡ́: Пѡ́ и́ на вса́ко вре́мя: пѡ́ е́г. И́гд҃ме́ посла́де́неѣ тр҃ѣ́ое, и́ пѡ́: г҃.

Ст. 504. На закінчення всіх Слів дописано киноварю: **КОНЕЦЪ СЪН
БГОМЪ ВЕЛИКОЙ КНИЗЪ ПРПЕНАГО НИКОНА.**

Перед наведеним титулом іде на нenum. картках вступ, на котрий складається:

1. Конець статі, що має на горі титул: Книги ізчтанія.

2. **НИКОНА МИНИА** Кз И́гд҃ме́нѣ́ цр҃кви Б҃гго́ Сумѡна́ чдотвѡрца, к҃ Петрѣ́,
Посла́нїе. ѣ́ ѡ́ Сла́ва а́д. Почат.: Прог҃и́ ма ѡ́че́ мо́й, о́учите́лства́ Сла́вѣ́ недо́сто́йно́д
ми сдѡ́д. У тексті відзначений киноварю титул: на́дхи́ стѣ́х, Пѣ́рваго́ и́ втѡ́-
раго́ вселѣ́нскихъ константинопѡ́лскихъ Сѡвѡ́ровѣ́.

3. **ЪННАЪДЪР** Вирѣ́чз Сзвѣ́рнїе́ кни́ги се́л. И́мѣ́а Сказанїе́ коє́го́ждо́ Сла́ва, на
о́убѣ́дѣ́нїе́ чтѡ́щимз — 63 Слѡ́в.

4. **КАТЯДОГѢ** Или́ Сзчислѣ́нїе́, Б҃тѣ́х, прѡ́ведныхъ, прѡ́вѣ́ныхъ, и́ вї́ноносныхъ, ѡ́цѣ́.
и́ йны́х: ѡ́ нихъ́ же́ сзста́вѣ́нна љ́ть кни́га с҃а.

Опісля йде титул і текст слів із повторенням їх змісту, виписаного в „Синаксарі“. Подаю початок змісту кожного Слова.

1. **СЛОВО ПЕРВОЕ** ѡ́ вѣ́щи сказанїа́хъ кни́ги се́л Пѡ́вѣ́теѣ Сѡдержа́щее. Поч.:
Б҃а́ кни́га, г҃л҃а о́убо́ Запо́вѣ́дн и́ спѣ́ сказанїа́ прѣ́ймаѣт, ст. 1—5

2. **Предословіе** кни́ги... Поч.: Досто́лше́ на́м, ре́ вж҃тѣ́нный Зла́дст. не́ трѣ́вока́ти
ѡ́же ѡ́ писанїа́ по́мощи ст. 6—35.

3. **Сказанїе** вж҃тѣ́ннымъ Запо́вѣ́демъ г҃днѣ́мъ вѣ́ кратѣ́цѣ́. Поч.: Нача́т І́г҃ проповѣ́-
да́ти, и́ г҃л҃ати: Пока́йте́са: прѡ́ближї́ во са́ цр҃кѡ́ нѣ́ное, ст. 35—43.

4. ѡ́ ѡ́речѣ́нїи́ мї́ра, ст. 43—69.

5. ѡ́ ѡ́речѣ́нїи́ ра́внѣ́м, прѡ́ходѡ́щимъ кз й́ночє́скогѡ́ жї́тїю, ст. 69—73.

6. ѡ́ ѡ́хо́ждѣ́нїи ѡ́ вратѣ́й, ст. 73—85.

7. ѡ́ разлі́чїи́ Сѡвѡ́днз, ст. 85—94.

8. ѡ́ разлі́чїи́ о́учїтелѣ́й, ст. 94—110.

9. ѡ́ разлі́чїи́ гнѣ́ва́ и́ я́ростї, ст. 110—124.

10. ѡ́ о́уборї́знѣ́, и́ вса́кой до́га́дѣ́, и́ празно́сло́вїи, ст. 124—136.

11. ѡ́ љ́же́ Смирѡ́вѣ́тнаѣ́ Сз влї́жнї́м, ст. 136—143.

12. ѡ́ сло́женїи́ вѡ́дѣ́ и́ сво́йствѣ́х љ́го, ст. 143—158.

13. ѡ́ прѡ́любо́дѣ́нїи́ и́ вѡ́дѣ́, ст. 159—170.

14. Ū клáткѣ, ѿ разáи́чи ѿжѣ, ст. 170—179.
15. Ū несло́вѣн, ѿ безпригтáстѣн, ст. 179—205.
16. Ū несло́вѣн ѿ прогтотѣ, ст. 206—212.
17. Ū погáшáни, ст. 212—227.
18. Ū ко́лаух Ско́иух, ѿ ѿ тѣ́дмѣух, ст. 227—240.
19. Ū вáс'кѣи ко́ли, ст. 240—244.
20. Ū мѣтѣи́кѣ, ст. 244—266.
21. Ї́кѣ ѿ́чше ѣ́сть ни́цимѣ раздáати ѿмѣнѣа Свѣа, нежели прино́ити тѣ́ кѣ црѣ́вѣмѣ, ѿ о́крашѣти ѿ́хѣ, ст. 266—274.
22. Ū твѣрѣ́щиух мѣ́лостни́кѣ ѿ непра́вды, а́ не ѿ пра́вды, ст. 275—284.
23. Ū то́лих, Ї́кѣ ѿ́ще развѣ́мом ѣ́же дáти оубо́гнѣ, богáтых ѿмѣнѣа рáстáчáе тѣ́, не Согрѣ́шáе т, ѿ́кѣ тѣ́мѣ ѿ ѿвни́шá. н, ст. 284—292.
24. Ū лѣ́вѣн, ѿ чѣ́колѣ́вѣн, ст. 292—303.
25. Ї́кѣ не догтѣ́нѣи слѣ́-твѣрѣ́ти, ѿ́ли ненавѣ́дѣти каковѣ́ ли́бо чѣ́ка, ст. 303—309.
26. Ї́кѣ подо́вáе мѣ́итнѣа пáче ѿ нечестнѣ́вѣх, ѣ́ретнѣ́вѣх ѿ влáи́нѣвѣх, ѿ вѣ́кѣух грѣ́шнѣвѣх: а́ не клáти нѣ́, ст. 309—316.
27. Ū ѣ́же кáкѣ подо́вáе мѣ́тѣи́ю твѣрѣ́ти, ѿ не трѣ́вѣти пред Собѣ́ю ѿ́кѣже ли́це мѣ́рѣн, ст. 316—320.
28. Ū мѣ́тѣкѣ, ѿ кáкѣ подо́вáе мѣ́итнѣа, ст. 320—329.
29. Сѣ́вразѣ мѣ́тѣвѣ, ѿ прѣ́вѣвѣнѣа ѿше́ли́нѣскаго, ст. 329—349.
30. Сѣ́вразѣ мѣ́тѣвѣ сѣ́ пѣ́нѣмѣ, ѿ́же вѣ́ дрѣ́жнѣ́кѣ сѣ́щнѣ́, ѿ прѣ́вѣвѣнѣи жѣ́. вѣ́ црѣ́вѣух сѣ́вѣрáю́щи мѣ́зѣа, ст. 349—359.
31. Ū ѿ́же сѣ́ мѣ́тѣю́ вѣ́ пѣ́ть хѣ́дѣщи́ух, ст. 359—369.
32. Ū ѿ́же мѣ́тѣвѣ ѿ́ ннѣ́хѣ ѿ́шá, сáмѣх жѣ́ не прилѣ́жá, ни́чтѣ́же по́здѣ́е т, ст. 370—397.
33. Ū чѣ́кодгѣ́дѣн, ѿ ли́це мѣ́рѣн, ст. 398—405.
34. Ū нестáжáнѣн, ст. 405—415.
35. Ї́кѣ не подо́вáе тѣ́ оубѣ́тáю ли́бо мѣ́нѣнѣнѣ вѣ́тнѣ, нѣ́ ѿ́кѣже тѣ́не прѣ́áтѣ вѣ́тѣ́енѣ-нáго дѣ́а вáгáтѣ, тѣ́не ѿ́ дá подо́вáе т, ст. 415—433.
36. Ї́кѣ вѣ́дѣно ѣ́сть со́вокѣдѣ́нѣе ѿ́нокѣвѣ с' мѣ́рáны, ст. 433—450.
37. Ї́кѣ не догтѣ́нѣи сѣ́кле́вѣгáвáти нѣ́кѣи́ух, ст. 450—461.
38. Ū богáтѣ́тѣкѣ ѿ́ ни́щѣ́тѣ, ст. 461—465.
39. Ū ѣ́же не без рáзѣ́дѣ́нѣа сѣ́дѣ́ти ѿ́кѣрнáго, ст. 465—481.
40. Ї́кѣ не догтѣ́нѣи сѣ́дѣ́ти ѿ́рѣ́вѣмѣ, ст. 481—492.
41. Ū ѿ́звѣ́рáнѣн влá́стѣи́, ст. 492—503.
42. Ū вѣ́жнѣ́ух сѣ́дѣ́вѣхѣ, ст. 503—510.
43. Ū твѣрѣ́щи́х знáлѣ́нѣа, ѿ прѣ́рѣ́ствѣ́дѣ́щи́х, ст. 511—547.
44. Ї́кѣ до́врѣ́, ѿ влá́гопрѣ́áтно вѣ́дѣ, ѣ́же дѣ́лáти, пѣ́ прáвѣ́днѣ́мѣ слѣ́вѣ́, ст. 547—567.
45. Кáа хѣ́дѣ́жѣ́тѣвѣ́а о́вѣ́тѣ́кáнѣю́ ни́ночѣ́комѣ́ прѣ́лѣ́чнá сѣ́ т, ст. 567—582.

46. Кáкw подовáеѣ, ѿ комѣ продавати ѿ кѣповáти, ѿкw дá не приразиѣга, ст. 582—589.
47. Кáкw хѣдóжегѣва мѣрским подóвна сѣѣ, ст. 589—598.
48. Ѡ разлѣчѣн сѣопѣемѣз, ст. 598—604.
49. Ѡ смнрѣнѣи, ст. 604—631.
50. Їѣкw гѣа заповѣди прѣдпочитáти догѣотѣѣ, по вторóмѣж чáчѣка прѣдáнѣа полагáти, ст. 632—654.
51. Ѡ покаáнѣи, ѿ ѿповѣдáнѣи, ст. 654—675.
52. Показáнѣа ѿ покаáнѣи, ѿ ѿповѣдáнѣи, ст. 675—721.
53. Кáкw подовáеѣ причащáтигѣа вѣжѣвѣнныѣ тáинѣз, ст. 722—734.
54. Їѣкw стрáшно ѿ вѣдно ѣѣтъ нѣмоцнымѣз по дѣи, прѣимáти нѣѣкаа ѿповѣдáнѣа, ст. 734—740.
55. Їѣкw не подовáеѣтѣ крѣомѣѣ Їѣреѣа, прѣимáти ѿповѣди, ст. 740—750.
56. Ѡ запрѣщѣнѣиѣнѣз, ѿ ѿтáжчѣнѣиѣнѣз, ст. 750—762.
57. Ѡ прáзднѣчѣнѣз (!), ѿ ѿ пѣстѣчѣнѣз, ст. 762—807.
58. Ѣказáнѣѣ положѣно, ѿ вѣжѣвѣнныѣхъ писáнѣиѣ, ѿ прáзднѣнѣкѣхъ, ст. 809—826.
59. Разѣвѣждѣнѣѣ, рѣкшѣ: Ѣказáнѣѣ, ѿ вѣжѣвѣнныѣхъ писáнѣиѣ сложѣнно... ѣ кѣиѣмѣз ѣвѣразѣмѣ; ѿ когдá; подовáеѣтѣ прѣдáнныѣа погѣѣ... разарѣшáти, ст. 827—839.
60. Ѡ смѣди, ѿ пѣтѣи, ѿнокѣмѣз подовáющѣнѣз, ст. 839—847.
61. Ѡ вѣрáшнѣѣ ѿ пѣтѣиѣнѣз, ѿ прѣвѣвáнѣи: ѿже вѣ ѣвѣнѣнѣхъ жѣтѣиѣнѣз жнѣвѣщѣнѣз, ст. 847—854.
62. Ѡ смѣди подовáющѣиѣ ѿже вѣ мѣрѣ жнѣвѣщѣнѣмѣз, ст. 854—864.
63. Ѡ поставлѣнѣи, ѿ ѿзвѣржѣнѣи причѣтѣнѣнѣкѣз, ст. 864—904.

На кінці додано статью: *ДОКІМАΣΙΑ* Їлѣи Ївáнѣа Пáтрѣрáрѣхи Ѡнтѣохѣїтѣсѣкѣго послáнѣѣ, кѣ ѿже вѣ сѣѣѣѣѣ ѿѣѣдѣ нáшѣмѣдѣ Нѣкѣнѣдѣ. ѿ прѣáтѣи кнѣги кѣлѣкѣа, Толковáнѣа Заповѣдѣй гѣиѣѣ. кáкw прѣáтѣа вѣѣѣѣѣ ѿ Соборныѣ цѣркѣѣ. ѿ ѿ вѣѣ прѣчѣтѣа, ст. 905.

Макар. ст. 108—122, де вступ дещо инший. Про ті Пандекти гл. *Е. Голубинскій*, *Исторія русской церкви*. Т. I. Первая полов. тома. Москва. 1901, ст. 910—12. На значінне нашого ркп. звернув увагу вже *Е. Калужняцький* (*Обзоръ славянорусскихъ памятниковъ языка и письма, находящихся въ архивахъ и библиотекахъ львовскихъ*. Кіевъ. 1877 у Труд а х ѣ III. Археологическаго съѣзда, т. II. ст. 216). Розклад самих 63 Слів (без вступних статей) такий, як у ркп. тих Пандектів у Московській Синодальній Бібліотеці з 1381 р. і частинно 1294 р. (N° 218 і 217) (Порівн. Описаніе славянскихъ рукописей Московской Синодальной Библиотеки, II, 3, Москва 1862, ст. 1—8). В мові ѿ доборі слів є значні ріжниці. Вступна частина Пандектів у нашім ркп. инша як у рукописах Синод. Бібл. Первісний переклад 1294 р. є в ркп. Чудовського монаст. N° 157. перг. XIV ст. (Опис. Син. Бібл. II, 3, ст. 21).

N° 12. Службник монастирський к. XVI стол., мал. 4° (15,5×20,5 см.) 188 стор. нenum. Папір без водних знаків. Оправа стара: дошка в шкірі з витисками. Старанний великий півустав; червоні написи ѿ букви часті. На початку заставка: илетінка киноварю. Ініціали деколи із слабо розвиненими ростинними прикрасами.

У правописі: ж, ръ поміж шелестівками, нераз ь зам. ъ на кінці слова, декуди ь зам. ѡ, брак і поміж голосівками.

Ст. 1: сигнатура: N XXVII.

Ст. 160 на боці: Mszał Ierehowskiy klastorskiy pisany. Подібне повторено на стор. 170.

1. БЖѢВНАЯ СЛУЖБА иже въ стѣхъ оца нашего іоанна заапоустатаго ст. 1—62.

2. БЖѢВНАЯ СЛУЖБА ИЖЪ КЪ СѢХЪ ОЦА НАШЕГО васіліа белкаго, ст. 63—119. Ст. 120 порожна.

3. БЖѢВНАЯ СЛУЖБА ПРѢЖДЕСВѢЩЕННАЯ, ст. 121—143.

Ст. 144 записана м. і. скорописом поминанням вичислених там померших. Дальше не достає карток, а опісля йдуть без поч. (і кінця?)

4. відправи для священників на різні свята й потреби.

N° 13. Ирмологіон поч. XVIII ст. без початку. 225 карток мал. 4°. (15·5×19·5 см.). Дрібний півустав. Заставки примітивні (мають по середині: IHS з хрестом); ініціали на бронзовому тлі; оправа стара: дошки в шкірі з витисками.

К. 1: приліплена карточка з допискою: Ирмологіонъ изъ Телева дек. угновского 14. IX. 1894.

К. 23: рік (?) 1745. Червоним олівцем: IV.

N° 14. Ліствиця Івана Синайського 1604 р. 4° (15×19·5 см.), ст. 416 нenum., колись була нумерація карток, але тепер вона звичайно обтята. Папір без водних знаків. Півустав (ст. 181-2 має инше письмо). У правописі слідно вплив української редакції. Оправа стара: дошка у шкірі з витисками. На хребті сигнатура: L. Заставка ст. 3 і 12. плетінка. Ініціали деколи з видовженими прикрасами з боку й на долині.

Ст. 2 і 3 сигнатура: N VII; ст. 3: N 4.

Ст. 3 скороп.: Книга Монатира Межигорского. Дана до мона: Лебедийского.

Ст. 414 на кінці книжки киноварю: Конєцъ книже гл҃мєй лѣтвице. Совершиши лѣт вѣго нарѣ. іахл мца марта ка. дїа. мїгво (?) василѣви мелеховї.

Ст. 359 на полі скорописом: Х҃го хощи извѣсти ѿ. скти вражи Чти Бю Книгу то на Ползѣ дїи буде.

Зразу йде вступ, зложений із таких статей:

1. ПОВѢДНІЕ ОЦА ІОАННА ІГОУМЕНА РАЙСКОГО. ко іобанн догточж҃номѣ. Іг҃с-ленѣ. горї синайскїа. вѣше ѣстествономѣ и рабноог҃лаж҃номѣ, ѿцѣ ѿцѣмъ и оучителю преизацїномѣ, ст. 3 5.

2. Скрижали дх҃овныя. іобанн. іобаннѣви радокатїа. воспрїахъ ѣко подобающе чїстномѣ твоємѣ и кестраг҃номѣ житїю, ст. 5—11.

3. Зміст твору в червоних рямцях із поперечками та прикрасами.

Опісля йде текст Ліствиці:

1. СЛОВО ПОСТНИЄКОВЕ, шѣа і́збана и́гжмена. И́же во сїнан горѣ́ мнїхѡм. ѡ́ ш-
връженїи сжетнаго жїтїа, Ё́же и́ посла кз шѣѡ и́ваннѡ и́гжменѡ райдзкомѡу. пшнвждєнх
выст ѡ́ негѡ сопнїа́ти. Слово. а́. Благаго И́ пребл҃аго, И́ всебл҃аго нїего ба́ и́ цр҃а,
ст. 13—27. — Підтитул: Ѡ́ и́сакїи.

2. Пє́рвый степєнь бо́гтвпїкый да не бо́ кратїшї вѡпл̃а. ѡ́ безпрїгтратїи́. Слово
к̃. И́же и́стинною га́ бо́любїкый. И́же и́стинною вѡдшцаго цр҃твѣ́а полдчїти возыскавый,
ст. 27—33.

3. Втѡ́рый когш̃а текїи, не свдвржнїца, но́ тогѡ́ самогѡ́ лѡта подражаа́ вѣгаї. ѡ́
страдїнїеткѣ. Слово. г̃. Страннїчество ест, ѡ́ставаєнїе нево́братно вєк̃а и́же во шѣтєткѣ,
ст. 33—42.

Підтитул: Ѡ́ тогоже слова. ѡ́ со́нїхъ, когѣдшїи́х нѡвоковедєныих.

4. Третїи́ трїци. ра́вночисленѡе течєнїе. о́узгтвпїкый да не зрїши на десно, и́ли
на лѣво. Ѡ́ блаженїтѣм, И́ прїсно памєтнїѣмх поглшанїи. Слово, а́. Ѡ́ бл҃вї. Ко трж-
нїкѡм на́шнм прѡчєє и́ хк̃тѣм страдїацєм прєвїднїи, ст. 42—97.

Підтити́ли: а) Ѡ́ ра́воїницѣ; б) Ѡ́ акакіи.

5. Ра́вночисленїи вѣдїстѡм степєнь. Стр҃готєрпєцѣ стоа́ текїи́ вє стра́ха. прєвбарї
нѣкогда петра́ і́сваннъ. прєвѡучнїи́са нїкї поглшанїе покаанїа. Прєвбарїкый ко́ поглш-
шанїа. Др҃дгый же покаанїа швразъ єсть:

Ѡ́ покаанїи́ попечєнїкѣм и́ і́стинтѣм. к нє́же и́ ѡ́ темнїци вѣгооугѡднєй сты́х
ѡ́гжжєнїкх. Слово є́. Покаянїе ест, бо́канїє кр҃єпїна. покаанїе ест залѡгъ ко вѣѡ,
ст. 97—118.

6. Пятїи́ степєнь козїи́де покавїкыса. п̃а́ во чѡвє́ткз ѡ́чїгнїах єїи́ тѣм: И́
нево́лнаго томлєнїа́ и́ мдчєнїа, єгѡ́ ра́мї бамовѡнїк̃ и́звѣжа́.

ѡ́ памєти сартнїкїи. Слово є́. Вє́лкого о́убо слова прєвкарєєт мысль. памат̃
же сартнаа́ и́ грєхѡвъ, ст. 118—124.

7. шє́стый когш̃а. во́шєдшїи, прѡчєє не согрєшїтѣ́ нїкогда. И́бо помнїаї
пѡлѣ́а наа́ слова́ в бкы не сѡгрєшїши. Ѡ́ радостотворнїкѣм плачїи́. Слово. з̃. Плачїи по вѣт̃
єсть. Скѡтованїє дїѣбноє волѣ́а на ср҃ца о́устрѡєнїа, ст. 124—141.

8. Степєнь сє́мый. вѡподѡвїкыса. и́ мнѣ́ да помагаєт. то́и ко о́уже пѡмоцх
прїа́т. И́ко сє́мым степєнємъ. ѡ́ вѣ́ка сєгѡ́ скєрзнїи шлївєз. Ѡ́ вє́гнїкїи́ И́ крѡ́тости.
Слово и́. И́кож водѣ́ ко пла́мень помалѡ́ и́ малѡ́ прилагємтє, до́ кѡца пла́мє о́гшаєт,
ст. 141—150.

9. На с̃гмѣ́м нѣкоє́м степєнїи, вє́гнїкїє лежи́т вєнєцъ. И́же о́убо ѡ́ єстєтѣ́ка то́
ногаї. да́ не и́мать и́ногѡ. і́ и́же ѡ́ пѡтѡ. с̃гмѣ́х ко вєк̃м поїтѣ. Ѡ́ задпомїнанїи.
Слово. з̃. Прп̃внїа́ о́убо докрѡдѣтєли, и́акокаї лѣ҃тєвнїци о́уподѡвїшася, ст. 150—154.

10. Степєнь дєвѡ́гый стажа́кый. вѡ др҃хзновєнїємх прѡчєє ра́дрѣшєнїє согр҃к-
шєнїѡм. да́ прѡсїт̃ ѡ́ сїгмѣ́а і́а. Ѡ́ каєвєтанїи. слово, г̃. Нїкѡ́же ѡ́ дѡбрѣ́ смысл-
цїнх сопрєтїѣх рєчєт̃ мнѡ, не ѡ́ на́кнстїи и́ паматѡзлѡвїа́ ѡ́каєвєтанїѡ́ раж҃атїся,
ст. 154—158.

11. Воꝋхѡдъ. Десятый. Повѣдѣный. Любви дѣлатель есть, или плачу. Ѡ много-слобви, и мѡдѣнїа. Слово. дѣ. Речено оубо бысть нами во превѣршїхъ, ꙗко бл҃гоно-сѣло и тѣмъ самѣмъ мнѡшїмъ при воꝋходѣ еже сдѣлати, ст. 158—161.

12. Ѡдиннадцатый степень. Повѣдѣный. Мнѡжество зѡлѣ едїнѣмъ ѡрѣза. Ѡ азїи. Славоу, кѣ. Пороу оубо камыкоу и желѣзу, ѡгнь, ст. 161—163.

13. Воꝋхѡдъ, дванадесѣтый. Вошѣдый. корень добрымъ сотажа. Ѡ оубнїи. Славоу. гѣ. Ѡдинъ и сїи ѡ многїхъ словѣа вѣтвей ꙗко и оуже варївше рѣхоу есть, ст. 163—167.

14. Трѣнадцатая повѣда. Їже стажавый во истиннѡ. Во всемъ ꙗскоуеъ есть: Ѡ крѡдѣ салкашїи, и свладѡшїи. лѡкѡнѣи оутрѡбѣ. Слѡ. дѣ. Хоташей ѡ оутрѡбѣ глѣти. ꙗкоже ко кѣхъ нїѣ же мнѡжае на сю (?) лѡвомжрїти превѡложїхоу, ст. 167—177.

Підтитул: Мнѡжество повѣда. Воꝋмогый. ꙗвѣ есть ко вестѣтїю. И цѣломждрїю врхѡбнемѣ градый. Началау еже ѡ телеснѡхъ. и вестелеснѡхъ человекѡхъ. Славоу.

15. Ѡ вестелеснѣмъ котлѣнѣхъ ѡ трѡдѣ. И потоку чїстѡтѣ и цѣломждрїи. Слѡ. еѣ. Чїстѡта ест, вестелеснаго естества оубооенїе, ст. 177—205.

16. На трїнненїе пѣтонадесѣтое. ꙗже во плѡти сїи сѣ прїимъ. оумре и воскресє. И коудшїаго непленїа началау оуже ѡсѡдѣ пона. Ѡ имѣнїи нестажанїи. и ѡ среѣро-любїи. Слѡ. сѣ. Мнѡжайши едїци ѡ премждрѡхъ оучїтелей свѣвоша превѡпїганнѣмъ то-мїтеи, наставлѡшїаго, ст. 205—206.

17. Шестнадцатая вѡрѡа ꙗже повѣдѣный, или лѡбѡкѡ прїѡврѣтѣ. Или печало-канїе ѡрѣза. Ѡ нестажанїи. Славоу. зѣ. Нестажанїе ест, попеченнѡмъ ѡложенїе, ст. 206—209

18. Сѣдмїинадцатое на на трїнненїе стажавый ко нѣсѣ невествѣнѣ пѡтѣ. шествѣт: Ѡ нечѡвѣстїи. рѣкше оумрѡшкѣнїи дшїи и смѣрти оубнїа преже смѣрти. лшѣнїа. Слѡ. нѣ. Нечѡвѣстїе, и при телесѡхъ и при дѡсѣхъ есть, ст. 209—213.

19. Ѡ снѣ и ѡ мѡтѣхъ. И ѡ ꙗже ко свѡборѣ пѣнїи. Слово. дѣ. ѡнѡ ест, естество ѡ чѡсти свѡставленїе, ст. 213—216.

20. Ѡ вденїи телеснѡмъ. И како подѡбае прѡхѡдїти. Слѡво. нѣ. Земнѣ царѣмъ. ѡнѡ оубо вѡ ѡрѡшїи, нѣцїи нѡзи, ст. 216—219.

21. Двѣдесѣтый степень. Їже сегодѣ прїемшїи, свѣты когѡ во срѡци егѡ. Ѡ не-мжжѣтвѣннѣмъ страхѡканїи. Слѡ. кѡ. ꙗше оубо ко ѡѣцѣмъ жїтїи, или ко дрѡжнїѣ до-вродѣтель прохѡшїи, ст. 219—221.

22. Ѡ многоѡрѡаннѣмъ тшѣслѡвїи. Слово. нѣ. Нѣцїи оубо своєбѡлнѣмъ чїноу и слѡкомъ тшѣслѡвїе пѡче превѡрѣства лѡба оугѡлѣти, ст. 221—231.

23. Їже сїи не ѡтшїи, не копадѣть ко краждѡшїе на вѣа. глѡ же вѡ глѡбнѡе превѡрѣство. Ѡ превѡрѣствѣ. Слѡ кѣ. Превѡрѣство ест, вѣа ѡврѡженїе, ст. 231—243.

Підтитул: Степень кѣ. Вшѣдый оубрѣнїа. ꙗше и козынїи козѡмѡже. ѡ тогѡже слѡва. Ѡ ненѡглѡннѣхъ пѡмыслѡхъ хоуланѡхъ.

24. Ѡ крѡтѡсти и прѡтѡтѣ. И неꝋлѡвїи, и лѡкѡкѣсти. Славоу. кѣ. Прѣдїтѣчєт оубо санїа оутренїи свѣт, ст. 243—248.

25. С стꙋрѣнѣмъ погжвлєніи, ꙗ вѣшнѣмъ Смирениомъ жꙋрїи, ꙗ невидѣлѣмъ чꙋствоꙋ. Слꙋбо, ꙗе. ꙗже любве г҃на ꙗстиннѣ. ꙗ Смиреномъ жꙋрїи (!) стꙋго подобнѣ, ст. 249—267.

Підтитул: С҃тоє сміренїє.

26. ꙗстоꙋнїкоꙋ оꙋбо м҃и вєꙋна. Раꙋс҃жженїю ꙗстꙋнїкꙋ см҃трєнїє. С҃ раꙋс҃жженїю помыслинѣмъ ꙗ стꙋрѣнѣмъ, ꙗ довродѣтелѣмъ. Слово. ꙗс. Раꙋс҃жженїє єст. ководнѣмъ оꙋбо, єже с҃ сєвѣ тѣхъ. ꙗстинное поꙋнанїє, ст. 267—317.

Підтитул: тогожъ с҃гладєнїа с҃ раꙋс҃жженїю вл҃горас҃жженїемъ.

27. тогожъ вѣща іꙋанна синайстꙋа горꙋ, нꙋс҃гладєнїє вѣ кратцѣ прєдреченнѣмъ єгò слобєсѣ. Вѣра нꙋс҃жжєстна, шєрженїю м҃и, ст. 317—326.

28. С҃ сщ҃єнѣмъ, ꙗ прѣдвѣнѣмъ тѣла ꙗ дїша вєꙋмоꙋвїи. Слꙋ. ꙗз. Мѣ оꙋбо ꙗкоже прѣнокжплєнїи нєкїи, ст. 326—347.

Підтитули: а. тогожъ с҃ раꙋс҃жженїю вєꙋмѣнїемъ; б. тогожъ шє самочїнїа раꙋс҃ неоꙋдржжєнїа ꙗростї множєства раꙋс҃ прїстꙋрѣтїа нємоꙋшї раꙋс҃ ꙗзꙋнїа, слꙋбѣ раꙋс҃ чл҃кѣ, ꙗко да прївѣздаѣт. да поспѣшїи вѣдꙋт. да вгнѣ прїмѣдѣт, боꙋдѣтꙋ поглѣднїи пєрєвї, ꙗ пєрєвї поглѣднїи.

29. С҃ сщ҃єннѣмъ м҃тїи довродѣтелємъ, влєжєннѣмъ мѣтвє, ꙗ ꙗже в нєї оꙋм҃наго. ꙗ чꙋєствєнаго прєдстєвлєнїа. Слово. ꙗн. Чл҃вѣ ꙗ вѣ, по дѣїствє жє, мїрꙋ сєстєвлєнїє, ст. 347—360.

30. С҃ зємлєннѣмъ ꙗ нѣнѣмъ вл҃гопоꙋражѣтєннѣмъ вєстꙋрѣтїи, ꙗ сєвєршєннїи. ꙗ вєскр҃єннїи дїла, прєжє сщ҃аго вєскр҃єнїа. Слово ꙗд. Сє прѣчєє ꙗ мѣ положєнїи ко рѣкѣ нєвїдѣнїи гл҃вочл҃кѣшємъ, ст. 360—365.

31. С҃ сооꙋзѣ довродѣтелнѣмъ тꙋрѣца. вѣ довродѣтелємъ. Слово. ꙗ. Нѣнѣ жє прѣчєє ко вєтѣ прєдречєннѣмъ, прєвѣкѣют тꙋрї сїа, ст. 365—372.

32. нѣнѣ жє, прєвѣкѣєт тꙋрє сє, вѣра, нєдєжда, любѣвѣ, вѣшнѣ вєтѣ любѣ. Сщ҃а іꙋанна ꙗгоꙋмєна ꙗже ко сїнайстꙋкїи горѣ ꙗнокомъ слꙋбо ко пѣтырю. вѣ долѣнїи оꙋбо кнїзи, аꙋ товѣ вѣжтєнїє вє поглѣжє вчїннѣ, ст. 373—402.

33. Слꙋбо ꙗс. Понєжъ ко кнїзє сєї нарїцѣємої лѣстєнїцѣ, многаши іꙋанна хєвалїмаго ꙗ влєжїма слꙋшнїемъ, ст. 402—410.

34. С҃ раꙋс҃жженїю раꙋс҃жженїа, вєꙋмѣнїємъ. Боꙋдѣ ꙗ сє вєтѣмъ вѣдомо ко вєтѣмъ хꙋ҃рѣстнѣмъ оꙋстѣвѣхъ хотєнїємъ ꙗ сєвѣтомъ раꙋс҃жжєнїа, ст. 410—414.

35. С҃ вѣжтєннѣмъ лѣстєнїцѣ ꙗсказанїє, какоꙋ поꙋвѣєт довродѣтелїи стѣжѣтїи, нѣвѣначл҃ннѣмъ сꙋрѣдннѣмъ сєвєршєннѣмъ. вчїнїмає вѣло сєказаннїю. Пѣлꙋзъ во имѣши вєлїкꙋ прївѣрѣкѣтїи, ꙗщє трєꙋшїиємъ, оꙋгòдѣт вєтѣмъ ꙗлѣфанїи сїи, ст. 414—416.

З відмінами поміщено сей твір у *Макар.*, ст. 54—58. Про сей твір гл. *Е. Голубинскій*: *Ист. рус. Цер.* I, 1, ст. 899—900. — В порівнянню з ркп. Москов. Синод. Бібл. N 141 із XIV ст. (Описание славянскихъ рукописей Московской Синодальной Библиотеки, II, 2, Москва 1859, ст. 193 і д.) має наш ркп. значні відміни. І інші ркп. сєго твору в Синод. Бібліот. рїзняються від нашого ркп.

N° 15. Маргарит св. Івана Золотоуста 1617 р., 4° (15.5×20 см.). Карток: 8 нєнум. + 330 нум. + 203 нум. + 1 нєн.

шкірі з витисками й металевими застібками; на хребті сигнатура: XLIX.

К. 1 нунум.: сигнатура N XLIX; і новіша дописка: Ex: Bibl. Mon. verchratens OSBM. і ще новіша Модеста Гриневецького (?): punc vero Leopold ad s. Onuphrium.

К. 187 рукою Модеста Гриневецького: Книга монастиря Львовского у Святого Онуфрія.

К. 187об. півустанов XIX (?) ст.: Ясе поминіє (!) Рава Бѣ Мухайла миціші Бѣла Кімайки і т. д. Низше: Ясе поминаніє Рава Бѣ Грегоріа Бѣлаїцеко і т. д.

1. ЛІЮНІРЪ Сирѣчъ Цвѣтникъ... ізданъ... во градѣ Кіевѣ Спиридонѣ Боволѣ... Врокѣ ш рѣтва хѣбѣ іахміз, 1-3 нунум., 1-141 об. нум.

Пор. *Каратаевъ*: Опис. слав.-рус. книгъ. Спб. 1883, ст. 395, ч. 321, де дата друку назначена: іахмі.

Містить: а) До ласкаваго читателі; б) ІЮННЪ СВІЯТЪ Намилѣ'шомъ Скоєму ѡ хѣ Божію Божітѣ; в) ЛІЮНІРЪ — у 219 главах.

2. Ѡ блѣгоуспііи Й Украшеніи Цѣковно Типикъ ш ѡстава великаго. Јерусалимскаго, 141об.-146.

3. Вопрѣд, Яларіона Філіа Сервсаго. — Чего рѣди поститеса Пѣстз арцидрѣвз, 146.

4. Коротка замітка: Ѡ Повѣтѣх рѣскнхъ. Сѣа Страна Вкрѣпіа, глѣ са. ідеже ми Сѣдїмъ. вси Сѣрматы, и антѣа и блѣухи и фрази (сі 2 слова дописані в новіші часи), 146.

5. Мѣта ш Божѣорѣніа мїрѣ, литописца во краѣцѣ ізвѣрїніи, 146 об.-147 об. (від Адама до смерти Константина Василя Острожського 1608).

6. ІНЪ КРОЙНИКА, Ѣ РОЖ: ХВІЯ, для Памітти Списана вѣсть, 147 об.-148 об. (подїї на Україні та в Польщі від 1494 до 1646 р.).

7. Млѣба Наѣ коликѣ в памітти Сѣшъ мѣшнхъ праздникз, 148 об.

8. СѢИЛІЯ, або КАЗАНЬ, НА РОКОВУЮ Памітї (сі слова повторено). в бѣѣ. Велебного блѣеной памітти Ѣца Флігемъ, в Врохунмонасѣхъ. Внфуміа Плетенецького Ірхїмадритѣ Печерського Кіевскаго. — Й Стаадъ к закодъ в Ізраїла ш рокѣ до рокѣ Зходилї цорки Ізраїлскїи і т. д. цитат із Суд. гл. 11. Початок самої проповіді: Бѣдѣчи мѣ ш Серца вѣ'це жалѣны', 149-184. На кінці замітка Модеста Гриневецького: zduje się ze było drukowane.

Се проповідь Захарїї Копистенського, друкована в Київі 1625 р. (*Каратаевъ*, Опис. сл. рус. кн., ст. 377, ч. 294).

9. Ѡ лазарѣ вѣдати — збірка ріжнихъ виписок; між иншими й проти Латинян, 184-187.

10. КНИГА СЛѢЖЕБНИКЪ. в неїже блѣженыхъ трѣхъ Фіпѣковз Автрїге Бокершавїсѣа, 188-209 об.

Містить: а) НАВНА ІСРѢШ до ПОРЯДНОГО ѢПРѢБОВАНІА, СЛѢЖЕБЪ БЖОЙ. вѣлце Потрѣвнаа; б) Прыпѣковз, Которые вы сѣ пры слѢЖЕБЪ вѣжой, такъ Стронѣ матерїи, іко, и слѢЖІТЕЛІА МОГЛІ ПРѢТРАФІТИ.

(Дальше буде)

д-р Ярослав Гординський

II. МАТЕРІЯЛИ

Монаший собор у Мукачеві 1749 р.

ОСТАНОВИ монашого собору в Мукачеві з 11 січня 1749 р. маємо списані в 5 примірниках.

1-ий писаний уставом, початкові букви червонилем, найширший, де відкликується до правил св. Василя В., виданих по руськи в Острозі 1594 р. і лат.-грецького видання Garnier-a в Парижі 1722. Текст сего примірника подається відписом низше.

2-ий примірник обіймає зміст попередних правил на 3-ох сторінках паперу, написаний перед 1754 р. о. Прокоп'єм Ковейчаком. Є там власноручні дописки протоігумена Г.Пазини, який помер 1754 р.

3-ий списаний 1761 р. Майже тотожний з 1-им примірником, лиш залишує відсилачи до латинських правил. При кінці, по словах: „кише ѡписани“ є ще дописка: „выписаны же и ѡбшчырныше роки 1749.“ — І дальше: „Сію партію изписа смирный в Хѣтѣ Братъ іеромонахъ Гермаѣ Торникій Ч. С. Я. Я. профезъ на той чазъ и҃г҃уле монастира Мало-Березѣ дна 11 ма҃та роки 1749.“

4-ий списаний тим самим 1769 р. Дописка на кінці: Смирный ѡ Хѣтѣ равъ іе҃монахъ Германъ Хвачала Ч. С. Я. Я. профезъ на той ча҃ и҃г҃уле с. ѡбителъ Березницкой дна 3 ноебр. 1749.

5-ий примірник переписаний з попередного о. Йоанікієм Базилівичем.

Во Імѣ Ѡца, и Сѣна, и С҃аг҃у Д҃ха Імѣ. | По¹ преданію и Чинѣ С҃таг҃у
в: в: вѣлѣг҃ъ рѣг҃ла: нд² по широтѣ: Сѡбрав | шнѣа во Імѣ Г҃да Ншг҃у Іиса Хр҃та,
ко ѡбителъ Мѡкочѡскоѣ | Рѡкѣ³ 1749 ма҃та Іан҃варіа дна 11 при Притѡноети
Іисне вѣлѣбнаг҃у Г҃дина | Г҃дина Мандѣла Ѡлаш³: Сѣкпа Мѡкѡ: Марамо: и прѡ:
Ѡ²с҃т҃еніе С҃таг҃у Д҃ха пошачѡса ко пѣкы тѣа прѣложити и сокѣтовѣти: іаже сѣт | ко
слѣкѣ Бж҃ію; а понеже вѣкѣ рѣг҃ла с: Васіліа на то зра¹, и сѣт дла С҃пеніа в ннх¹ |
живѡци¹, і н¹ содержаци¹, и ко погнѣ вѣчнѣ в прѣки творѡци¹, іако то ѡ настоѡ-

¹ доси червонилем.

² червонилем.

³ Олшавского.

Записки ЧСВВ. I. (1925) 2-3

телех: котó | рти нн̄ ѡ своѣм̄ сп̄сенїи, ни себѣ по́длегалъ по́печенїе имѣти, како^в стрáшнн̄й
 сѣ^ѡ выданный ѣ: | іакъ ѿ н̄жествѣннагв Писанїа, н̄же рече: Прókла^т всакъ твораи дѣло
 Гд̄не со невре | жєнїемз: и вѣлѡгз рєгѡ^л: ѣ рѡгѡ: ии по широт̄: лат̄: кє: ☩ рѡкы
 настоáтеле кро^в брáтна възы | цєгєа: ище и впадєт̄ ко грѣхз єдє ѿ братїи, не
 прѣрєкш ѡправданїа Бжїа настоáтелю, | илїи впадый превывает̄ ко грѣсѣ не на-
 чєнз сѡбразѡ исправлєнїа настоáтелє, наипачеже, аще | не невидѣнїа рáди что прє-
 мѡчи^т и презри^т ѿ оугѡннъ Бгѡ, но ласканиа и пѡхлѣбства братїи | оугѡжда-
 юще иночєскагв житѣства жєтѡко^{ст} оуставнѡ ра^зславнѣ и ра^зпѡсти^т, и тáко на
 | стоáтель себє и ѡнѣхз вѣднѣ прѣсти^т, по речєнѡмѡ: Блажщїи вá лєта^т вá,
 и стєзэ нѡ: | башн̄ смѡщяю^т, смѡщядыже вá понєєт̄ грѣхз. Тѣмже да не сє
 пострѣдемз, послѣ | дѡимз ипостѡекомѡ прáкилѡ: ѡ єже со вратїами превыва-
 нїи, ни во речє: вѣз слѡкт̄ ласканиа | вьхѡ^ѡ. вз вá: іакже вѣстє и прѡ: но со
 дѣзновєнїєм̄ вз любвїи да ходатáйствєдє^т и глє^ѡ слѡбо | влїко во зло єст̄: ѣ мѣсто
 настаканїа и направлєнїа прєлєсти причинѡ братїа^ѡ бытн: | іакъ єст̄: ѿ видїмы^ѡ,
 кїи во ѿцз своє чáдо презирáет̄ хотáщее єпáсти ко іамѡ илїи єпá | шєє ѡста-
 влáет̄, колїкоже лютѣйше дѡшл̄ ко глѡвнѡ злы^ѡ впадающѡ ѡставлáти. | Дѡжннкз
 оубѡ єст̄: вратїи настоáтель вьнѡ вѣтн ѡ дшáѡ н̄хз і пещїсá іакже ко | спнїю
 кѡдѡго дáже и до смєрти по речєнѡмѡ: Благоколїхѡмз подати вá не ток | мо
 вѡлїе Бжїє, но и своѡ дшѡ. |

Иєдлѡгз рєгѡ^л: рѣкѣ^ѡ рѡскѣ^ѡ: єзáтой ѿ сло^в Хѣмъ: латинской же мє^ѡ кра^т-
 кѡ: вѣдн̄й бѡлю | Гд̄а своєгѡ и не сотворивн̄й, внѣ вѡдє^ѡ много, и прѡ: оучи-
 нєнн̄й на строїтелствѡ | слѡка, аще не раднѣ и замѣлнѣ бѡлю Гд̄ню козвѣстїти,
 іакъ оубїица сѡднѣа, и по оустáвнѡй | рѡекой кѣз. лат. зї. велїка вѡдá и непо-
 стоáнн̄а настоáтелю принѡснѣа, аще оукрьєт̄ слѡка | талан̄, и не прѣбѡвѣстнѣ ко-
 мѡждѡ глáдщєє ѡрѡжїє ѡ грѣсѣ, кн̄ снрѣчз ѡбразѡ^ѡ оуклонáти | сá ѿ слá
 имáет̄; понєже дѡжє^ѡ єст̄: вѣлѡгз оустáвнѡй рєгѡ^л: гї, латн̄: 28: іакъ ѿцз ѡ чá-
 дѣѡ | прїєсмъ прнлѣжáти, рáсмѡтрáюще потрѣвѡ комѡдо и подѡбáющее врчєкá-
 нїє подавати | и всакъ немошнѣйшї^ѡ илїи дшѣвн̄шї, илїи тѣлєсн̄шї оубѡ со любѡвїю
 і ѿцѡ подѡбáющєю прїáнїю | тѣпѣти и ицѣлáти и не инакз творїти и наста-
 влáти братїю, тѡкмш̄ іакъ рєгѡ^л и. ѣ рѡскѡ^ѡ | латн̄: 98 кра^т. ко Бгѡ оубѡ
 іакъ слѡгá Хѣз и строїтѣ^ѡ Тáинн̄а Бжїї^ѡ: бѡлсá данєчѡ чрєз | бѡлю Бжїю илїи
 речєѡ, илїи ко сѡбразїѡ оустáновнѣ а̀лѡ ѡстáкнѣ что ѿ оугѡннъ Бгѡвн̄ | и ѡбрá-
 цєгєа лжєснѡдїтель Бжїи і стѡтáтєцз, и прѡчáа. |

¹ червонилѡм.

Согрѣшеніа же браѣна никакоже дерзне^т покрыбати мѡдчаніе^м настоаѣте^м вѣ-
лѡз ретѣ: рѣк: латї: | мѣз: краѣк: ѡбличеніе^м во, рече: ѡбличїши ѡскрепѣагу
твоєго ѡ не прїимеши сѡ то^м грѣхѡз, ѡ пакн | аще согрѣши^т к^т текѣ браѣ твої,
ше сѡбличї егѡ ѡ прѡ: аще же ѡ си^х ѡ ѡ мнѡзѣ^х такобы^х преценїа^х | ктѡ не
раднѣ, показѡде^т себе, ѡ не вѣрѡде^т сѡнѡ; не вѣрѡдаї же сѡнѡ, Гдѣ рече, не оузри
животѡ: | но гнѣвѡз Бжїї пребивѡае^т на не^м. ѡдѡмѡз зѡе ѡ грѣсѣ^х ѡха^т: бнегда
оукраде азѡкз зѡа^т | на вѣхѡз людеї выст^т гнѣвѡз Гдѣнѡ, ѡ на ты^х, которѡи несо-
грѣшиа, нї согрѣшенїе согрѣши^тшаго зѡаа. | Чтѡ ктѡ рече ѡ настоаѣтеле^х вѣ-
дѡщи^х согрѣшенїа браѣна ѡ оумѡчѡваѡщи^х, ѡ не ѡсправѡаѡщи^х по речеѡмѡ | ѡ
ѡпла: почтѡ пѡче не плакѡтеса, ѡкѡ да ѡзмеѣа ѡ среды кѡшеа дѣао сїе со-
творїкѡи, ѡ прѡ. | аще ли же бѣ тѡкз великѡ ѡбвѡзанїи настоаѣте^м нахѡднѣса,
кѡаи пѡче дѡаны сѡт^т пѡлеглин во кѡемѡз | поевнѡвѡтнїса, которїнса бѣ жѣтѡ
жїеѡ Гдѣ Бгѡ ра^т сѡфѡрѡваа, вѣлѡз: оустѡв^н. вѣ рѣк: кѡ. | латї: 20. ѡ са-
мѡе своѡ тѣао плодѡносіаи ѡ нїже сѡ не^м прѡче ѡмѡѡт^т вѡст: ѡкѡ во^тлѡженїе^м |
сѡвѡлекшїнса мїра кѡегѡ, со сѡшїми вѣ мїрѣ вѣѡми, аще роднїтеле сѡт, аще ѡ бра-
тїа, ѡда^т | шїса старѣшїнїтѡвѡщїемѡ аки оумѡшкѡенѡ вѣдѡлѡз оустѡвнѡи бї
вѣ рѣк: лат: 27. |

[стор. 2] вѡласт^т же своѡи нї до мѡла чѡегѡ ѡма^т мона^х, дабы по своѡей кѡаи
ходнѣ, ѡкѡ ѡ ѡнанїа прода^тши | сѡло на^т цѣно^м сѡла ктѡмѡ кѡасти не ѡмѡз
ѡ прѡ: ѡ ѡкѡ ѡрдѡе, сирѣчз: прѡ крѡмѣ пїса | ра писати не мѡже^т, сїце
пѡстнѣ крѡмѣ настоаѣтелека вѡгословенїа чтѡ творїти мѡже^т, ѡ вѣ- | лѡз ретѡ
ѡвшн^т: 3. вѣ рѣк: лат: 8. ѡ гѡа Гдѣна оустѡновѡенѡи: вѡкз ѡже не ѡвѡеѣса |
вѣхѡз скѡнѡз ѡ самз себе сирѣчз: вѣхѡ прїстрѡстїей мїрскїх ѡ пѡхѡтїей прѡест-
ны^х, оученикз хѣз | бѡти не мѡже^т ѡ прѡ: ѡкѡдѡ ѡкѣ ест, не тѡкѡ прѡтнѡ
чїнѡ чтѡ вѡстѡпнїти, но нїже дѡро | крѡмѣ вѡгословенїа настоаѣтелеа кѡе лїбо
творїти мѡже^т, вѣлѡз г: вѡсіааа ко ѡвѡ | жѡнїи, сїце запѡвѡдѡающаго: аще
ѡбращѡеши бжїею вѡгодѡтїю оучїтелеа, ѡаи настоаѣте | аа, сѡвѡюдї бѣ сѡвѡ
чре^т кѡаю егѡ сотворїти, кѡе во, еже крѡмѣ егѡ выѡе | мо, крѡва ѡаи крѡ-
дѣжз ѡ тѡтѡтѡтѡ ест: кз смертї вѡдѡщїе, ѡ не ко пѡзѣ, аще ѡ мннѣ | са тѡвѣ
ї вѡго бѡти; аще во вѡго, чѡеѡ рѡднї не ѡкѣ выѡе^т? копрѡгї пѡмыслз | твої
гѡе Прѡтопатрїар^х. Тѡгѡ рѡднї, дабы монашескѡи трѡды вѡще | не ѡшли ѡ дїа-
кѡѡ не оуѡсѡлааи, аггѡлокз же смѡтїаи, прѡ которѡи ѡмо ѡвѡты | нашы
Гдѣ Бгѡ ѡсполнїти сѡвѡбїаи, ѡ которѡх ѡмамы вѡ стрѡшнѡ днѣ хѣз | ѡвѡтз

1 червонилом.

ДАТИ, ПРЭЖДЕ ДАЖЕ НЕ ПОСТІГНЕ^т ѡНЪ ДНЬ, ПОДОБАЕ^т НА^м ІАКЪ ѡРАДѢ ѡБНОВИТИ | ЕА,
 ІСПОДІ^тШЕ ЕСА ЗАОПРАВА, ІАКЪ ПѢРА І НОВЫЙ ЖИВО^т ПОЧАТИ; ТО ПАКЪ ІНАКО НЕ
 КО^о | МѢНО ПОЧАТИ, АЩЕ НЕ КО^оМѢ^м ОУСТАКЫ СТАГѢ ВАСІЛА І КО МѢСТО ЗЕРЦАЛА
 КѢДОДЕННО | НЕ БДАЕ^т ВЪ НИХЪ БЪЗРАТИ [НАШТО ПОПЕЧЕНІЕ ДА БДАЕ^т АБЫ КОЖДА
 ѡБИТЕЛЬ | КНИГѢ СТАГѢ ВАСІЛА ІМѢЛА:]¹. ДОНЕЛЖЕ ПАКЪ ТОЕ ІСПѢНИЕ, СИ^м ЧАСО
 І^нКОЛІ | ЕА ДХ^с СТОМѢ І НА^м ПОСЛАДЮЩАА ДЛА ІЗКОРЕНЕНІА ЗЛЫ^х І НАГДАЕНІА ВЛА-
 ГЫ^х | ПИСМЕНИѢ ПОЛОЖИТИ, ІГДМѢЖЕ КѢДОЙ ѡБИТЕЛИ ДОБРѢ ДА РА^зЖДАЕ^т ВЪШШЕ |
 ѡПИСАНА І ТЩИ^т ЕА ѡ КѢДО^м СЕБѢ ВРЪЧЕННО СПІИ. |

Пошлѡшникъ². |

ПотрѣбѢ ѡШ І МЕНШ ВЕЛДГЪ РЕГДА: рѣ: к' рѣк: лат: 168 кра^к: с' крѡ-
 тогтЮ да ко^кБЕТИ^т | НАСТОАТЕЛЕКИ, І ДОБРѢ ДА ВОПОМАНЕ^т ГДА РЕКШАГѢ ДОСТО-
 НИХЪ, НЕ ПРОСТО РЕЧЕ, НО ДБААТѢ | МЗДЪ СКОЕА І СЕБѢ КѢДОЙ ДА ІСТАЗДЕ^т, АЩЕ
 ПО ДОСТОНИТЕБѢ ЗАПОБѢДАНІИ ГДНИХЪ, ІЛІ | ѡБѢТНИЦИ СВОИ СОДЛАА ЧТО І ТОГДА
 НЕ ЛѢПШЕЕ, НЕ КРАШЕЕ, НЕ ѡШЕЕ, ДА ПРОСИ^т, НО І ѡ ДАН | НѢМЪ СЕБѢ ДА ВО-
 ІТЕА, ДА НЕ ВЪШШЕ СВОЕГѢ ДОСТОИТЕБА ЧТО ПРИМЕ^т. ЕЖЕ БО ѡ ПИЩИ | РЕЧЕ ГДЪ:
 ѡ ЕСАКОЙ КЕЩИ КЪ ПОТРЕБѢ ТБЛЕЕНОИ, ІАКОЖЕ ѡБЩА ГАВИ^т І ПРО: РАЗВМѢЕ^т ЕА. |

ПОСЛАШАНІЕ ДАЖЕ ДО СМѢТИ НЕПРЕКОСЛОНО СОХРАНИТИ АДЖЕНЪ ЕСТ: ВЕЛДГЪ
 кра^к: рѣк: чз. рѣс, І | ОУСТАЕ: Г. ВЪ РѢКО: ЛАТИ^т 119. 152. РЕЧЕ ВО: ПРИ-
 ЕМАЛІ БА, МЕНЕ ПРИЕМАЕ^т. СЛЪШААІ | БА МЕНЕ СЛЪШАЕ^т, ѡМѢТААІ ЕА БА МЕНЕ ѡМѢ-
 ТАЕ^т ЕА, І ПАКИ ПОВИНДІТЕА НАСТА^тНИ | КО^м БАШІ^м І ПОКАРАЙТЕА І^н ТІИ БО ВДА^т
 СѢ ДША^х БАШІ^х, АКИ СЛѢВО КО^оДАТИ ХОТАЩЕ І ПРО: | І ІЖЕ СОПРОТИВЪ ЧТО РЕ-
 ЧЕ^т ПО^нЛЕГЛЫЙ, ІАКЪ ПРЕРѢКАТЕ^т СВДІСА, І ГДЪ АГЛА НЕМИЛОСТИКА | ПОГЫЛАЕ^т ЕМѢ
 І ДА ОУБѢТЬ, ІАКЪ НЕ ЧЛКЪ ПРЕРѢКАЕ^т І ПРОТИВИ^т ЕА, НО САМОМѢ ГДЪ, РЕШД: |
 СЛЪШААІ БА І ПРО: кра^к: чн бо рѣкѢ, ЛАТИНСКО^м 38. |

ПРИАТИЖЕ ЧТО ІЛІ КОМѢ ДАТИ ЖА^нНОІ ВЛАСТИ НЕ ІМА^т, ПО^н ВЛАСТІЮ СВДІШИ,
 АЩЕ ЖЕ ПРОТИВО | СОТКОРИ^т, ІАКЪ СВАБОДНЫ І НЕПОКОРИВНЫ ДА СВДІЕ^т ЕА. ВЕЛДГЪ
 кра^к: к' рѣк: рѣи: лат: 145. |

СКОЕ ЖЕ НИЧОГО НЕ ІМА^т ВЕЛДГІ кра^к: рѣд рѣк: лати^т: 146. І ОУСТА: Л:
 лат: 34. АЩЕ ПАКЪ ЧТО | СВОЕГѢ ДѢЗНЕТЪ ІМѢТИ КО ІЮДѢ РАКНАЕ^т ЕА, ПРДАЕТЪ ВО
 І ТАКОВЫЙ ІСТИНОЕ | СЛѢВО, ІАКОЖЕ ІВДА ГДА. |

¹ В кождім з тутешних монастирів була книга св. Василя В.: О постничестві
 — видана в Острозі 1594 р.

² червонилом, як також дальше кожда початкова буква нового уступу.

Не̑ вѣгословенїа Ігѣмена никѣдѣ не ходїти, ниже по келїахъ, вѣлѣ: рѣ. кра̑: латїи 120. Гѣѣ | тѣкѣ рѣкшѣ: нї во ѣзѣ ѿ себѣ прїидо̑, но ѡнѣ ма послѣ, кодами пѣче по̑легашїи свою | колю не дѣженѣ ест̑: ткорїти, ѣже бо по своѣй боли ходїт̑, ѣвѣ ест̑: високомѣдрїемѣ | ѣ гѣдостїю недрѣдѣ ѣ волѣзнѣ ѣ такоѣмѣ подлѣжит̑ сѣдѣ Гѣню, ѣжѣ рече: ѣже | вѣ чѣвѣцѣхъ вѣсоѣм, мѣзо̑ ест̑: пре̑ Пѣом̑. |

ѣще пѣкѣ поскѣбнѣ вѣрашна рѣди, сѣдѣ со роптѣкшїими ко пѣстыны ѣма̑ рѣ гѣла: рѣи вѣ рѣек: | латїи: 133 кра̑: ѣ ѣпплѣз гѣлѣ: Не ропщїте, ѣкоже нѣщїи роптѣша ѣ погнѣвоша ѿ всегѣвнѣтелѣ. |

ѣще же ктѣ порѣощѣ ѡ пожелѣнїи вѣлѣ: кра̑: чѣ. ла̑: 39. ѿлѣчѣеѣ са̑ ѿ вѣратїи ѣ дѣло ѣгѣ, | гѣлѣ бо ѣпплѣз вѣлѣ ткорїти вѣ роптѣнїа ѣ помышлѣнїа, ѣ ѣвѣ себѣ ткорїт̑ такоѣмѣ: ѣкѣ | волѣнѣдетѣ неѣвѣрїемѣ ѣ прочѣа. |

Сѣдѣдѣ же ѣ ѡвѣвѣз не вѣвѣратїи вѣлѣ: оустѣно̑: ѣс рѣек: ла̑: 30. но хѣшѣе нѣвѣратїи [стор. 3] ѣкѣ да ѣ все̑ смиренномѣдрїе поѣжѣ, ѣ не самолюбнѣхъ сѣлѣвѣ себѣ нанѣемѣ. |

Вѣрашно̑ же рѣлнчїе монахѣ никаѣкоже дѣженѣ ест̑: ѣзыкѣти вѣлѣ: оустѣно̑ рѣек: ѣд: | латїи: ѣе: сїе во рѣвѣращїенїе ѡвѣшаго благочнїа ест̑: ѣ соѣла̑ни причїна, ѣ рече̑номѣ | гѣре наѣлѣднїкѣ такоѣмѣ вѣвѣе̑, но пѣче дѣженѣ ест̑: мѣнахѣ ко пѣщїи, потрѣбы | рѣди пре̑лѣже̑но ѣ сѣтѣоти ѣ ѡвѣтагѣнїа вѣгѣти. |

Ктѣ пѣкѣ пѣки крѣмѣ вѣлѣкой потрѣбы чтѣ прїїме̑, ѣкоже рїзѣ ѣ ѡвѣщѣ: ѣ прочѣа: | сѣдѣ неѣающїхъ ѣма̑: кра̑к: сѣс: латїи: 70: Рече̑ во ѣпѣстѣ: ѣ треѣщїи мїра сѣгѣ, | ѣкѣ неѣреѣщїи, прїати во чтѣ ѣлїи просїти, нѣжда потрѣвѣ да рѣсѣждѣетѣ ѣ не | прїстрѣтїе. Исцѣлѣтїеже нѣмощїи вѣратїи поѣвѣе̑ вѣлѣдѣ: рѣгѣла: мїг: по цїро̑. | ѣ кра̑к: ѣнї: ѣ латїи: 51: ѣ 99 сирѣчѣ не гнѣвѣтїеѣ на неѣощнѣхъ но со недрѣго̑ сѣкарѣтїеѣ | ѣ сопрѣтїенѣ стѣлѣ стѣрѣетѣмѣ; ѣкоже тѣелѣвѣе̑ наложѣнїе̑ смиреннаго дѣла, прѣно̑ | лѣоѣе̑ мѣдѣнїе̑, сѣдѣ вѣмѣрнѣ вѣдѣнїе̑ ѣ молїтѣою, прѣност̑ тѣелѣе̑, ѣлїи ѡвѣлѣнїе̑ трѣды | ѣ по̑внѣгы, снѣдѣ ѣлїи ѣдѣнїе̑ неѣодѣбное̑ не ѣдѣнїе̑ ѣ по̑тѣо̑, роптѣнїе̑ ѡлѣчѣнїе̑ ѿ вѣратїи: | ѣ прочѣа̑, всегѣдѣже памѣтѣаюѣе̑ на рѣкшѣгѣ: внѣдѣхѣ неѣразѣмѣвѣаюѣа ѣ ѣстѣахѣ ѣкѣ | словѣсѣз тѣо̑хѣ не сохрѣнїша ѣ прочѣа̑. ѣще поскѣбнѣ на заѣрѣцїаюѣагѣ ѣ епїтї | мїю даюѣагѣ, ѣвѣ ест̑ вѣлѣ: крат̑: вѣ рѣекѣ ѣ: ла̑: 159. ѣкѣ нїже вѣдѣ гѣрѣхѣ познѣ, | нїже стѣрѣахѣ прещїнїа ѣжїа, нїже сїлѣ поѣа̑нїа, нїже вѣрѣде̑ рѣкшѣмѣ, ѣже лѣо̑ | внѣз прїлѣжнѣ наѣзѣдетѣ. |

И сегѡ рѡди ѡсцѣленіе и запрѣщеніе наданное доже ест: вѣлѡ: краѣ: нѡ
 к рѡдѣ: по шир: мѡ | латѣ: 158 и 52 по шиѣ: пріймати тѣ спѡсѡвѡ, ѡко-
 вы сѣнз вѡлѣнзѡщій и хѡрѡй ѡ сѡцѡ | своѡго илѣ врачѡ лѣкаретко пріймаѣ,
 ѡще и гѡко и прѡтѣвно, ѡще и рѣждѣтз, ѡще и пекѡтз, на врачѡ не печалѡдет,
 пѡче же благодарѣ, ѡще ѡсцѣленіе пріймеѣ. |

Ѣще ктѡ до ѡбѣтели прійдеѣ, крѡмѣ стаѡшагѡ, илѣ на тѡ постановленѡго,
 жаѡномѡ не дѡтисѡ | до вѡсѣды, лѣ: по шир: лаѣ: мѣ: ѡже во вѣлѡз наскакѡти
 подѡвѣтѣ слѡвѡ мѡвѣ киноѡно, | и вѡзчѣнѣа знѡменіе ест: тѣмже ѡще и потрѣбѣтѣ
 ѡвѣщаѣт ктѡ, не надѡвѣтѣ же, сирѣчз не и | мѣѡщій вѡлѡст: покѣнеѣ ест: без-
 чѣнѣа запрѡщенію. |

Согрѣшенѣа вѡратнѡ настоѡтелею вѡвѣстѣти подѡвѡѣтѣ, ѡкоже и вѡло, да нѣ
 вѡтѡвѣщѣца | вѡдеѣ и да не сѡ оубѣтѣсѡ, вѣлѡ: рѣгѡл: по ширѡтѣ: лѡ: лаѣ: мѡ:
 не ѡсцѣлѡлѣ во рѡчѣ: | себѣ к дѣлѡчз своѣх вѡтѣ ест: гвѡщѡмѡ себѣ. |

Блѡдѡслѡвѣа и жѡртоѡ и прѡзѡнослѡвѣа ко смѣхѡз прѣкѡдѡщѣх мѡнѡхѡз вѡсѡко
 оѡдалѡ- | тисѡ лѣпо ест: вѡдѡлѡ: оѡстѡ: еѣ: и краѣ: ѡдѣ: и лаѣ: 12: и 23: по
 рѡчѣннѡмѡ: Да вѡдеѣ слѡво | кѡше іспѡлненнѡ блѡдѡти дѡхѡвнѡѡ и еѡлѡскою сѡлѣю
 рѡстѡбореннѡ и пѡки: вѡсѡко | слѡво гнѣло ѡ оѡстѡз кѡшиѡх да не иѡхѡдѣт по тѡчѣю
 иже ест: блѡго кз созидѡнѣю вѣрѡ, | да дѡетѣ блѡгодѡ слѡшѡщѣй, и пѡки: і не
 иѡкорѡлѡйте дѡхѡ сѡгѡгѡ бжѣа, егѡже чѡтѡ | лѡтѣйшеѡ вѡтѣ мѡжетз и вѡдшеѡ слѡ. |

Подѡвѡѣтѣ оѡбо дѡстѡйно хѡдѣти зѡнѣю, кѣ неже зѡнѡѡсѡ. Сѣа пѡкз неѡ-
 мѣнѡ | кз пѡвѡзѣ дѡшекнѡй подѡвѡѣтѣ кз кѡдѡ мѡцѣ во оѡслѡшѡнѣе вѡсѣй вѡратѣн
 дѡѡ- | дѡ прѣѡ трѡпѡезѡ прочѣстѣ. Ѣще же лѣ когдѡ прѡтѣвз кѡшше ѡпѣсѡнѡгѡ
 илѣ | иѡно чѡтѡ вѡтѣ согрѣшиѡ илѣ сѡпрѡтѣвѣсѡ, тѡковѣй настоѡтелекѡ сѡдѡѡ да |
 ѡсѡдѡѣсѡ и кѡрѡ вѡспрѣймеѣ; не вѡсхѡтѣкѡшаго же прѣтѣ нѣ смирѣтисѡ, | по-
 слѡнѣѡ подѡвѡѣтѣ назнѡменовѡти, да не мѡ кѡсѡз вѡсѣ смѣшеніе кѡѡ- | еѣ: рѣгѡ:
 зѡѣ: краѣ: лаѣ: 86. Дѡнз во ѡбѣтели Мѡкѡчѡвѡскоѡ | мѡцѡ і дѡнѡ и рѡкѡ вѡшше
 ѡпѣсѡннѡѡхз.

Списано на 3-ох сторѣнках паперу (38×23 см), на зѣгѣбѣ зѡтѡвѣлоѡ.

Подав: о. Г. Кѡнѡх ЧСВВ.

Василіяни в Туриську

Матеріяли до історії одної невдалої фундації XVIII в.

В ЧАСІ, коли світське духовенство гр. к. обряду в Галичині і поза її межами жило у великій бідности й пониженню, головно задля своєї темноти, вміли Василіяни виробити собі упривілейоване становище. Зреформовані завдяки заходам Велямина Рутського вони захопили в свої руки той привілей, що лише з їх гурту могли виходити єпископи та всякі інші єрархи, вони держали школи, користувалися просторими добрами і вміли виробити собі ласку у польської та спольщеної шляхти, яка нераз уважала ділом милим Богу обдаровувати та протегувати їх, навіть більше, ніж латинських монахів (див. прим. воевода Канівський Микола Потоцький, який під кінець життя навіть перейшов на унію з латинського обряду і замешкав у Почаївськiм монастири). Правда, се корисне становище здобули собі Василіяни досить дорогою ціною, бо повним відчуженням від своєї народности і від руської суспільности. Їх школи були наскрізь шляхотські, латино-польські, устроені зразу на єзуїтський, потім на піярський взорець. Не мало Василіян виступало на полі письменства, але по найбільше вони писали по польськи або по латині. В товариській життю вони вживали також польської та латинської мови, а супроти низшого світського духовенства руського держали себе коли не зовсім ворожо, то все таки з видимою погордою. Свого впливу у панів-шляхтичів уживали виключно на свою користь, мало дбаючи про сповнюванне, навіть елементарних обовязків духовних супроти простого народа.

Лист Зельонки, тепер у моїм посіданню, закуплений мною разом з іншими старими паперами у одного львівського антикварія, написаний на грубiм, сірiм концептовiм паперi, зложенiм у четверо, має 4 картки записанi кожда з обох бокiв отже 8 сторiн, на кождiй сторiнi з гори лишено на 4 пальцi вiльного мiсця (тодiшня елеганцiя так велiла), так що вона мiстить 11-13 рядкiв письма. На стор. 3-7 в низу кустоди, на першiй на горi дата; адреси нема, так що адресата приходиться вишукувати по вказiвкам самого тексту. А текст сей такий:

Die 14 Febr. 1778 z Grodka

Wielmożny Imci Dobrodziej.

Miałem honor czytać ułożoną od WWImci Pana Dobrodz. dla dwóch zakonników, mających mieć pomieszkanie w Turzysku, suśtentacją. Nie małe wprowadzie w tym ułożeniu przychylności Jego ku nam upatruję dowody, atoli ieszcze niezupełnie oną wygodną bydz sądze, co w następujących punktach niech mi się godzi obszerniey wyrazić-

1-mo. Mało wyznaczono żyta, bo tylko kor. 18, a to na osob 6 na miesiący in circa 8. Pospolicie zwykła się ordynarya dawać na osobę iedną na rok po półtory beczki, to jest po korcy 6; na ośm zatym miesiący przychodzi na jedną osobę po korcy 4, na 5 zaś osob przychodzi korcy 20. Już tedy należałoby ieszcze przydać kor. zkilka, ile że żyto nie młynkowane, ale od łopaty daje się.

2-do Mało oznaczono dla 3-ch koni siana. Wiadomo WWMci Panu Dobrodz., iż na miesiąc dla konia iednego potrzeba iednego wozu siana, dla 3-ch zatym koni potrzeba na miesiąc trzech wozow siana, a że do košby, która pospolicie w lipcu zwykła się zaczynać, mamy blisko połpięta miesiąca, więc na 3-ch koni ledwie 15 wozow wystarczyć będą mogły. Przydaymy do tego gości, a między nimi y mnie samego, który nieraz na tydzień jaki biedz do Torzyska będę przymuszonym, już tedy w tych okolicznościach oznaczone 12 wozów siana nie wiem jako wystarczają?

3-tio. Soli wyznaczono półtory beczki, zdaie mi się, iż ieszcze by potrzeba przydać 2-gie tyle. Zważ WWMci Pan Dobrodz. iż gdyby według pospolitego zwyczaju przyszło wydzielać po garcu na osobę na miesiąc, iżaliby półtory beczki na ośm miesiący na 5 osob wystarczyły? Dopieroż porachować przypadkowe expensa, jako to solenie mięsiwa, wieprzow, ryb etc., którym expensom ludzie pospolicci biorący ordynaryą podlegać nie zwykli.

4-to. Jęczmienia w ziarnie nie wyznaczono żadney króbkki, należało by iednak y tego ze dwa lub 3 kor. oznaczyć, a to na sustentacyą drobiu.

5-to. Rzepaku oznaczono czwerci 3, z tych oleju więcej nie spodziewać się nad garcy 3. Przy długich naszych postach ledwieby y 2-gie tyle wystarczyć mogło; a zatym należało by ieszcze na oley przydać siemienia lnianego lub konopnego przynajmniej korzec jeden.

6-do. Gorzałki oznaczono garcy 20. Zwarzywszy expens na czeladź, gości, ile w tych pierwiastkach pomieszkania naszego, tudzież na najemników do roboty w czasie letnim nie sądzę, ażeby i drugie tyle wystarczyć mogło.

7-mo. Słyszałem, iż grónta, które się teraz podają, mają bydź dość obszerne Trzey zatym poddani, którzy są nam wyznaczeni, zebrać zboża w czasie przyzwoitym nie potrafią, dla czego żądam łaski Jego, ażebyś raczył jeżeli nie dwoch, tedy iednego przynajmniej przydać poddanego ciągłego.

8-vo. W czasie jesiennym, gdy przyjdzie zbierać zboże, też same zboże trzeba będzie gdzieś sprowadzić; nie wiem zaś, jeżeli jest jaka stodołka na to wygodna. Toż mówić y o sianie. Przynależało by zatym y tę wyznaczyć lub nową wystawic.

9-no. Pomieszkania teraznieysze, jak mi się daje słyszec, jest w samym rynku, nie mające żadnego ogrodzenia, takóž ani piwnicy ani loszku dla schowania piwa lub warzywa etc., a przeto dla zakonników nie spodziewam się, żeby mogło bydź wygodne. JW Fundator nasz Dobr. przyobiecał nam dać Kafenhauz na rezydencyą; życzyłbym tedy y teraz, ażeby zakonnicy do niego byli przeniesieni, albo przynajmniej, ieżeli teraz w tym trudność jakowa zachodzi, iż w krotkim czasie to nastąpi, zabezpieczeni.

10-mo. Wolne mliwo y wolny wrąb do lasu nie są wzmiankowane; ażeby tedy y to dołożono było, nie wadziłoby¹.

11-mo. Ujoleś WWImc Pan Dobr. dla iednego x-u zł. 10, o drugim zas wcale zapomniałeś, kiedys dla dwóch wyznaczył pro solario zł. 400, lubo JW. Imc. Pana Wojewody Fundatora naszego deklaracya zawsze nie inna była, jak tylko, że dla dwóch xx. curam animarum trzymających miało się corocznie wypłacać z skarbu Jegoż per-

¹ Первісно було: dopraszam się.

petuis temporibus zł. 1000. Trzebaby tedy było y te ujęte 100 zł. jednemu przyłożyc, a drugiemu 500 wyznaczyc; tudzież medietatem tey summy wraz na początku wylńczyć, pro restante zaś medietate do odebrania czas wyznaczyc y zabezpieczyc; który to czas wypłacenia nie powinien by być dalszy nad 5 miesięcy. Nie rozumiey WWny Pan Dobrodz., ażebym nadto czego wyciągał, gdyż przyczyny, dla których się tego domagam y których teraz przez słabość zdrowia wyrazić nie mogę, takie są, iż gdyby sam WWny Pan Dobrodziey miał one przełożone, za słuszne y sprawiedliwe niniejsze moje żądanie osądził by. Przełoży jednak one dostatecznie Jm x. Heygster, na ktorego ten obowiązek wlałem.

W wyrażonych tedy tych pónktach odmiany dopraszam się, jakoż spodziewam się po łasce Jego, iż mi ona odmówiona nie będzie. Będzie to y z honorem większym dla JW. Pana, gdy zakonnicy będą dostatecznie we wszystko opatrzni, innym naprzykrzać się questą nie będą, y nam wszystkim do osobliwszey WWnemu Panu Dobr. wdzięczności powodem.

Jestem z naygłębszym uszanowaniem WWnego Pana Dobrodzieja
Przepraszam, że cudzey ręki używam do najniższym sługą x. Wincenty Zielonka
pisania, bom jest mocno słaby. Z. S. B. W.

Тільки слова в низу листу, надруковані у нас курсивом, писані іншою рукою, ніж увесь лист і як видно з дописки, власне рукою самого о. Зельонки. Городок, у якому писано сей лист, се не галицьке, але волинське місточко, колись власність кн. Острожських, потім записане княгинею Анастасією Збаражською з присілками Обарів і Лубківщина Кієво-печерській лаврі. Василіяни жили тут від 1516 р. в замочку. В р. 1740 побудував ігумен Гедеон Лабацький при помочи митроп. Шептицького церкву і монастир (див. Енциклопедяа powszechna *Orgelbranda*, Warszawa 1862. т. стор. ; Słownik Geograficzny

д-р Іван Франко

* * *

Ось тільки залишив нам покійний д-р І. Франко опрацьованого ним самим матеріялу на заподану в наголовкови тему. Дотичний його автограф зберігається між рукописами Франка, в бібліотеці Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, під ч. 391, відки й взято весь текст¹. Як видно, автор випадково дістав у свої руки оригінальний лист Василіянина о. В. Зельонки і зараз задумав використати його зміст не в формі окремої студії, а тільки заподаннем матеріялів до історії турийської фундації. Очевидно, низку матеріялів годилося заосмотрити певними даними, в роді вступу й деяких річевих пояснень, так, що з усього могла вийти окрема стаття. Не знаємо, з якого приводу не довелося Франкови викінчити розпочату працю і чому залишив він її тільки в такому виді, як ось тут ми її надрукували. Та вже оставші стрічки введення показують нам, по якій лінії пішлаб була вся дальша обробітка тих матеріялів, які мусліб станути історичним свідоцтвом для одної невдалої фундації XVIII в. Франко, на жаль, підійшов до Василіян XVIII ст. з боку вузько-тенденційного, пояснюючи собі їх корисне становище мірками московських або змосковщених істориків, а своїм твердженням про несповнюванне ними навіть елементарних обовязків духовних супроти простого народа, не ві всім фаховий Франко показав наглядно, що питання про елементарні духовні обовязки мона-

¹ Уважємо своїм милим обовязком подякувати на сім місці Управі бібліотеки Н. Т-ва ім. Шевченка, в особі її директора п. Івана Кревецького, за ласкавий дозвіл надрукувати сю, непечатану ще досі, працю д-ра І. Франка в «Записках ЧСВВ».

хів супроти простого народу, були перед ним не менше закриті, як належне розуміння перших глав книги «Битія». Однак не винувати нам самого Франка, бо причиною сього треба вважати се сумне явище, що досі не маємо критично обробленої історії василіянського Закону і тому слід важити тут не Франків погляд, а поданий ним матеріал.

Крім названого листу о. Зельонки, Франко мав намір оперти ще свою працю на інших матеріалах. Здається, що й їх підбирав він принагідно, як лише виявилася потреба докладніше розказати про історію турийської фундації. В тій цілі став він збирати дані, котрі так чи інакше вязалися з наміченою собі програмою. Зібрані дані переписував він докладно, складаючи все разом до часу, коли прийдеться писати працю. Але й тут нема викінчення при відкопіюванні історичних документів, а що найважніше — нема ніде зазначеного жерела, відки пороблено відписи. Залишилося лише кілька голих номерів, по яких, як по нитці, можнаб кінець кінців дійти до властивого жерела.

Стоячи на засаді, що й ті матеріали, не дармо зібрані Франком і влучені ним до статті: Василіяни в Туриську, друкуємо їх такими, як їх залишив нам трудящий наш вчений. Найперше кладемо тут неповний відпис документу, на яким видніють числа: 1285 і 192.

Projekt fundacyi xx Bazylianow prowincyi Litt. w dobrach JW. Jozefa hrabi z Tęczyna Osolińskiego Wwdy Podlaskiego Turzysk nazwanych, w wwie Wołyńskim w powiecie Włodzimirskim sytuowanych.

Punkta ze strony JW Fundatora.

1-um. Fundator grunta trzech cerkwi parochialnych (jedney pod tytułem Przemienienia Pańskiego, ktorey cerkwi y gruntow do niey następujących już są in possessyą xx Bazylianie, dwoch zaś cerkwi pod tytułem Sw. Mikołaja i Sw. Eustachiusza, ktorych grunta po smierci terazniejszych possessorow xx Bazylianom dostać się mają) na fundusz xx Bazylianom oddaie, a dla zarobienia tych gruntow dwunastu poddanych wydziela i zapisuie

2-do. Ponieważ grunta trzech cerkwi nie w iednym mieyscu lecz w szachownicach są rozłożone

По тім іде дальший документ, трохи повнійший, хоч теж не закінчений, на яким зазначено ч. 3365, к. 48-49.

Informacya JW-u Zbyszewskiemu rotmistrzowi zostawiona względem interressu z Bazylianami Turzyskimi w Lerużanach 1784.

1-mo. Nie wierna zasada nieakceptowania na początku tak jak podałem tey fundazyi przez xx Bazylianow podae ią w niebezpieczeństwo, w trudy ustawicznyc otrzymywania beneplacytow a moią attencyą sub ius collationis w troskliwość. Zaczym chcąc takową sytuacją zakończyć: więcej prawem nie przydam, iak w punktach oryginalnych, aczym niech się deklaruią JJxx Bazyliani, czy akceptuią czyli nie, bo ich akceptacya y takowey wyrobienie a loci ordinario ktory z ich zakonu denegare nie może, zamknie wrota do wszelkiey niepewnosci.

2-do. To mieysce zupełnie zaniedbane a warte attencyi, bo obszerne pola, 12 poddanych, łąki, koncessyie różne, 1000 zł gotowizny oznacza większą prowizyą, iak od 60-m. Posyłani ludzie nie znaiący się na gospodarstwie, na rządzie, na kierunku dochodow, choc tylko dwoch mieszka, iako probuią listy od nich do mnie pisane, wszystkiego tego użyć nie umieią, y owszem co w oczach gruntowych gospodarzow potrownili, zabrali dla siebie, zruinowali rezydencyą, cerkiew upada, parafianie niechętni po-

moc, bo ich ex juribus parochiae drą, szkoła, największy cel, nieuczona, owszem nawet dziak ruski utrzymywany od łacinników, co de fundatione — bo tak bywało za parochów, byź było zawsze powinno, pomimo może, żem przestrzegał, co w tym poprawiono, ale że tak było przedtem istotnie, zapytać się na gróncie można. Te rzeczy nie dosyć poprawić, ale trzeba z grontu człowieka mogącego dać przewagę y poruszyć sprężyn wszelakich. iak zwykle w zakonach wysadzają do nowych fundacyi takowy wyborny mo(?) prawda że nie może byź na partykularzu, ale może byź ta fundacya choć opodal powierzona człowiekowi ważnemu, ktoremu by zakon za punkt przysługi powierzył o tey fundacyi staranie y który by wzięł takową przysługę dla prowincyi za punkt chonoru, doirzał by będących, aby nie trwonili co mają, a umieli tym zarządzić, otrzymał by a loci ordinario łatwości potrzebne a nic go nie kosztujące, utroque ieden paroch uczynić koadiutora, konsensu mu nie dają dla uniknięcia na przedmieściu S-go Mikołaja będącego parocha, aby fundusz iego upadł prędczey w masse Bazyljanow, a drugi ośmdziesiątletni starzec wkrutce ustąpi, a tak cała fundacya wpłynie, czemu iuż raz uchybiono bo nikczemna figurka superiora tak małego nie umiała u loci ordinarii ziednać sobie choc przy moiey pomocy takowego umknięcia a JX rektor Włodzimirski ani JX prokurator Chełmski choc by był do tey attencyi destynowany, ani pomogli ani wezwani od Turzyskich byli.

Czas więc zaradzić tym sposobem.

3-tio. Do starań następujących umacniam z swoiey strony JWl. Zbyszewskiego rotmistrza, a z swoiey JW xięża Bazyljanie niech wysadzą człowieka znamienitego, ktorzy communicative ułożywszy się przedsięwzją Jx delegatus wymoc a loci ordinario acceptationem a sede apostolica approbationem do czego przyszli y moie listy w czasie zaraz za żądaniem.

JWu rotmistrz do dawania 1000 zł, 12 poddanych z grontu raz ziechawszy z Jx delegatem dopilnuie, bo to wszystko exceptum iest w dzierzawie ale salvo, żeby ieden iedynie do szkoły, drugi do rządu, a dwóch od iura parochiae destynowanych mieszało zaraz.

Jx delegatus postara się u Jx biskupa Wł. o akceptacyą na koadiutora Jx parocha S. Mikołaja, aby ta cerkiew wpaść mogła post exitum Jx Zahaczyńskiego parocha, który bliszszy iak x. przedmieyski. Jxx Turzyscy vigore tych punktow fundacyonalnych pozwalam aby nie pozwali o x-m na mury im wyznaczone, byle to pozwolenie było nieznaczne y nieznajome, yźby o tym do końca żywy duch się nie dowiedział. A gdy do tego przyidzie, tedy te mury podług planty odemnie w rysunku u JJxx Bazyljanow zostawione w Turzysku czynione byź mają.

Co do odmiany pol zroznych beneficjow przychodzących na tyleż w iednym mieyscu, takowa w czasie gdy beneficya przyidą do Jxx Bazyljanow własności nastąpic może, a teraz o tym niema co mowić.

Вкінци, на окремій карточці, розпочав Франко відпис якогось документу, з котрого виписав тільки ось ті слова:

Jozef hr. z Tęczyna Ossoliński, wojewcda podlaski

Розвязку тих наведених матеріялів, як рівнож і віднайдення повних текстів розпочатих тут документів у якійсь бібліотеці, полишаємо кому иншому.

Й. Скр.

Життєписи Василян

(Виймок з рукописного збірника митр. Льва Кишки)

(Продовженнє)

P. Josaphat Michniewicz Archimandrita Supraslien(sis) Vir qua doctrina, qua pietate omnibus retro saeculis decantandus, ortum duxit ex Palatinatu Polocensi in Russia Alba Fortunarum nobilium sed nobiliorum morum et virtutum, Deliciae suae Domus et Prosapiae, spes assequendae per gradus honorum gloriae, verum Divino vocatus Spiritu ad Orchestram Christi et tendentium ad perfectionem Religiosorum avolavit spretis proculcatisque mundi illecebris, sacrum schema superindutus Suprasli, Bithenij rudimenta probationis subijt dirigente clavum P. Symeone Cyprianowicz, atque ad omne(m) perfectionis methodum assequendam remis velisque contendebat, ut utraque sapientia litteraria et spiritualis speciali in illo eniterent fulgore. Vilnae superiorum ordina(ti)one (ст. 292) degens amore Patrum Legatum egit ad Generalem Congregationem Brestensem, ubi magnam sui famam laudemque in animis Patrum radicavit, Romam posthac ablegatus Praesidentem et Residentem septennio prope exegit, adserente illi praeconia et gloriam septicolle, Redux in Patriam Congregationi Zyroviciensi interfuit, quae post fata Metropolitanus Gabrielis Kolęda publico conventu Patrum et Fratrum celebrata est ad emolumentum S. Matris Religionis et bonum successum Ordinis, Inibi etenim concordibus votis et animis Primus Protoarchimandrita simplex Religiosus nullo titulo Praelaturae gaudens electus et installatus Rnd^{mus} Pr Pachomius Ohilewicz, ac Josaphat ut Nominatus Archimandrita Supraslien(sis) in Capitulo locum sibi debitum occupavit. Gaudebat titulo Abbatiae, verum magna cu(m) difficultate in possessionem Eiusdem devenit, qua nihilominus positus laudabilissime ad vitae usque terminum administravit. Quadriennio ante mortem orbatus lumine oculorum solitariam et continuo contemplativam duxit vitam, omni externo destitutus gaudio, cum nullum hospitum visitandi sui causa admiserit, imo ne quidem domesticorum praeter vicarium, P(at)rem Germanu(m) Eiusdem Ordinis Sigismundum ac dispensatorem monasterij, ne distractionem pateretur in suis suspirijs ad Deum. Multa illi loco proficua effecit de argento auro et clenodijs, uti et alibi: sic intra se consumptus et optime ad ineundam viam aeternitatis paratus tandem in Martio Nonis Ap-

rilis die Annuntiatae V. M. sacro secundum orientale Kalendarium collegit pedes suos super lectum et obijt appositusque est ad populu(m) Patrum A° 1691.

P. Laurentius Kopaewski. Et luventam et virilem aetatem Deo dicavit, qui mundum et cum mundo omnia eius lenocinia, ipsamque licentiam vicit triumphavit contempsit, angelicum indumentum Chelmae suscepit votaque solemnna ibidem emisit, nec contentus illa institutione Bithenij quoque exercitia probationis peregit. Diaconus creatus Zyrovicijs pium Deo ad aras incruenti sacrificij practicavit opus, corde et animo, imo omni nisu speravit in Deum, toto corde in eius gloriam luminum suorum defixit oblatum, ad insanissimas vanitates consecratos semel Deo nusquam oculos detorsit: pias aures D(omi)ni ad se flectere scivit ordinibus injtiatus, lacrymis et suspirijs suis pro excessibus clementer exoravit, canticis spiritualibus datorem gratiarum glorificavit. Demum Chelmam redux epidemiae hic laborare caepit quam contraxit inserviendo animabus in periculo existentibus, praevijsque salutaribus remedijs discessit ad Patres Rhethorices non ita pridem consummato studio, et spem sui futuri emolumenti in ordine praecedat A° 16

Pr Stephanus Wołosowicz Archimandrita Smolenscensis vir plane Apostolicus multis desudavit laboribus pro unione sacra augenda, et promovenda apud Moschos schismate affectos, sortitus Abbatiam Smolensci in Russia olim Regibus Poloniarum faederata, quousque armistitium subsisteret inter Principes Russiae et Poloniae, verum soluto pacto utrinque ubi vi et armis occuparent Moschi Smolenscum in deditionemque cogent, Pr Stephanus illo diuturnae obsidionis tempore incidit in infirmitatem, viribusque destitutus, lecto afixus decumbebat, Patres dispersi, cum Patre Moyse Chaleza sibi associato finem et eventum rerum solus praestolabatur, tandem ubi venit in manus Moschorum urbs, etiam Archimandriam schismatici monachi occuparunt, cōgebantque Senetionem Stephanu(m) adversa valetudine fractum¹ ejuraret unionem, negantem (cum Pr Moses caesus fustibus latibulo et fuga vitae consuleret) occluserunt in una² aedium, omnibus aditum praecludendo, ubi soli Deo spem suam pollicitando inedia, fame, siti, et taedio consumptus gloriosus Ch(ris)ti confessor unionis pugil, invictus Athleta obdormivit in D(omi)no, corpus eius Monasterio ejectum diu ad portas inhumatum jacuit, tandem quoru(n)da(m) Moschoru(m) commiseratione erutae fossae datum resurrectionem sui et adventum D(omi)ni praestolatur.

(ст. 293) **Pr. Joannes Dubowicz** Archimandrita Dermanen(sis) vir magnae eruditionis, Theologus, Praedicator, ac Religiosus celeberrimus, Vilnensium in Lithuaniae Metropoli Patriciorum propagine satus, ad Tyrocinium

¹ Після сего слова требаб іще покласти: ut

² Вірнійше, здається: intra

Ch(ris)ti corde et animo advolavit, professionem votorum elicuit Bitenij 1609 Anno, exterarum partem addiscendorum causa studiorum cum gloria gentis lustravit, in Patria publicum Ecclesiasten varijs in locis egit non nullos etiam praedicationis labores ac diversa utilia praelo mandavit, Creatus Praeses Zyroviciensis dignis se virtutibus praelecebat, morum compositione, caeteros in sui amorem pelliciebat. Cui suppedaneus honor Archimandriae Dermanen(sis) obtulit culmen, verum pacifica eius possessione uti nequijt, cum a Cosacorum irruptione et tyrannide fugâ vitae prospicere necessum habuerit, Hinc Bitenij in Lithuania subsistens, ubi certior redditus erat, Cosachos omnino arma contra Patriam suam bellumque movisse, adoritus subticuit obstupuitque, tandem cum admiratione spiritu plane et oraculo Prophetico subjunxit hoc bellum ne quidem uno aut altero decennio finiendum, imo terminandum ac signandum Othomano sanguine et irruptione in nostras oras, uti idipsum successus probavit: labore indefatigabilis extitit, etenim senio etiam confectus in Lithuaniam profugus, verbi Dei praeco fieri non gravatus. Tandem Dermanium redijt et bona senectute gloriosus ultimam sui dispositionem fecit. Libros omnes sui iuris et a se comparatos Zyrovicijs esse voluit novissima dispositione, cunctaque pro more Ordinis Sacramenta sumens pacifice aeternitatis terminu(m) consequendum aggressus, ibidemque ossa quiescunt. A.

Pr Nicolaus Korsak Archimandrita Vilmensis. Magnorum nomine origine qua sago toga Parentum Filius Raphaeli Korsak Metropolitano proxime affinis, orbem plane universum Regni suis virtutibus et morum compositione ac fama immortalis obambulare visus, etiam postquam resignavit mundo et velanter Caenobitas vel inter Ordinis Praelatos gloriosus vixit, Nicanoris Sancti sortitus ex omine beato Nomen, a Metropolitano uti Protoarchimandritae officium gerente Romam expeditus cursu litterario metam gloriae attigit, epomidemque cum insigni Doctoratus asportavit, vel ob solam humilitatem praedicandus, cum iussus et obtemperans mandato sui Praepositi P. Milenkiewicz ut iam Presbyteri non repudiavit munus aurigae subire animo paccato. Imposita coronj de studijs redijt in Patriam et continuo lateri Metropolitani adhaesit adjumenti causa in negocijs consilio discutiendis, cuique conscientiam concrederet, favente tempore venit Zyrovicios, ubi locus Superiore eguit post Nathanaelem Lozowicki defunctum, mox Metropolitanus convocatis Patribus et Fratibus, proposuit eligendum Praesidem huic muneri gradui et Loco idoneum, conspirarunt vota in P. Korsak Zyrovicijs praesentem, quod quo animo acceptavit tali huic officio biennio prodesse invigilavit, In sortem Eius posthac cessit Archimandria Polocensis, Zyrovicijs datus P. Theodosius Borowik, nec multo post P. Alexio Dubowicz successit in Archimandriam Vilmensem, ubi viscera charitatis exeruit

in Patres et F(rat)res quorum amore et frequentia illud locupletavit auxit Monasterium, quemque sufficienter providendo, necessitatibus subveniundo charitate omnes alliciendo, ita ut etiam e schismate ad unionis nomen advolarint, loco potiti et gratia fuerint, Successit infausto omine invasio Moschovitica, quae Polociam Vitebscum Minscu(m) caeterasque Nobiliores Urbes in deditionem acceperat, iamque Vilnam petjerat, Abbate interim gravissime morbo correpto, qui oblitus sui Fraternalae consulere non omisit commoditati ac integritati, omnes enim qua potuit charitate Supraslium ordinavit tandem relicto Vicario Pre Theophane Breda in Caenobio cu(m) aliquot personis, qui cura et diligentia exportarent ecclesiastica(m) supellectilem, ne in manus hostium incideret, ipsemet (ср. 294) Vilnâ secessit, ubi iam commonefactus fuit metropolim Lithuaniae in spoliū Moschorum cessisse indies deficiens Abbas Regiomontum divertit in Prussiam Ducalem, verum taedio exesus, ad ineundam tamen aeternitatis viam paratus, rite Sacramentis munitus a Patribus sui Ordinis secu(m)-fugientibus iter aliud hic itinerans suscepit A^o 1655 Pridie Kalendis Septembris, Exuviae deductae funerali ritu Othonopolim¹, in Ecclesia Cathedrali Orthodoxa ad Liwnik urbem solemnī pompa in fornice Spiritualium tumulatae sunt, ad perennitatem nominis eius consummandam.

P. Nicodemus Kozicki dignus in Ordine Basiliano Presbyter utpote cum esset, quod in eo Posterī specularentur imitenturque, nam Augustissimae Virginis Mariae fuit specialis cultor, cuius aram curabat, Virginem laudabat, Mariam coleret, vitae integritate, probitatibus multum illustris. Oti, ac desidiae capitalis hostis, characteres chartae imprimere exulta manu sciens, multa scripsit praesertim Slavonico Idiomate, item calamo pinxit admirande Metropolitano Gabrieli Kolęda in charta Regali Missale et Pontificale exaravit. Bithenij quasdam Icones BV. ac Sanctorum expressit. Beresvecijs cum degeret a Moschis interceptus eo quod Unionem S. nollet repudiare multis aerumnis laboribus defatigatus, loris ac flagris caesus ubi constanter perduraverit in suo proposito, ad coritum² demum alligatus super imposito rogo diu crematus, donec assaretur, quae inter tormenta ad D(omi)num clamitans corde animo et conscientia recta, in prunas et favillam corpore resolutus, animam igne amoris Dei ardentem exhalavit magnae patientiae, zeli, spiritus, et sanctae Fidei ac Unionis defensor. A^o.

P. Antonius Załuski Ingenuo sanctoque mentis candore ad insigne Religionis Basilianae, et omnigenae virtutis per vota et profectum in maturandis probitatibus pervenit culmen, concitatis in Deum caelestemque Hieru-

¹ Нечитке слово.

² Поправно: corytum.

salem rapiebatur desiderijs cuius amore terrenis cupiditatibus abrenuntiare, Deo corde et animo adhaerere saluti propriae et proximorum lucrandae, per vitam exemplarem per studia virtutibus debita, invigilare non praetermisit. Multus inter virtutes speciatim eiusmodi in illo micaverunt, credendi in Deum omni nisu, et in eius fide conservanda etiam sanguinem profundendi constantia, pietas in quotidianis exercitijs per contemplationem in eundem derivanda, reverentia Majestatis inaccessibilis maxime in Sacramento Eucharistiae quod omni devotione coluit, commiseratio in egenos quibus qua auxilio qua consilio praesto esse non tardavit, cura officij debite exequendi, obedientia plane caeca, cum ab omni (um) Praesidum nutu non gravate penderit, grata et continua. Divinorum beneficiorum memoria, his se continuo exercendo in virtutibus, vitam caelestibus comparem duxit varijs in monasterijs tandem Brestae glorioso terminavit Epilogo, meliorem in aeternitate nactus A^o.

P. Thadaeus Zakrzewski Vlnensi e Climate oriundus exercitationi Religiosae Bitenij, litterariae Braunsbergae operam navavit, dono praedicandi Verbi Dei insignis, cathechesim rudioribus explanando Mystera, et articulos Fidei, sive iter agens, sive in Caenobijs degens magna felicitate et fructu praedicavit, Exercitationibus Spiritualibus cu(m) animi alacritate vacavit, Plurima passus a Moschis, quorum ultimate Tyrannidem fugitans Supraslij cordis cum compunctione salutaribus munitus Sacramentis Religiosam oppetijt mortem victurus aeternanti vitae A^o.

P. Bartholomaeus Pruszkowski Dignus Christi assecla, qui primam aetate(m) aulicus, alteram monachus Bitenij cum stupore caeterorum gloriosus aulicae servitutis transfuga pro thorace cucullum inter non ignotos quaesijt sodales, novissimam eamque maximam vitae Presbyter primum egit, dein Magistri Novitiorum officium exercuit, eorum salutari profectui inhijando, meditationes ac pias ad Deum cordis elevationes praescribendo, exhortationibus (ср. 295) ad profectum frequentando, Emerito ita Patri tot Filiorum in Ch(ris)to cessit praemij causa Superioratus Volnensis, ubi et concentu Spiritualium cuius facile Princeps audiebat, et praedicatione devota et populari animabus fidelium praesto fuit. Ipse vero servitio Dei deditus, viam D(omi)no suo in cor parabat, tum qui Luxuriantis carnis respuens voluptates, toto mentis suae spiritu suspensus ad Deum vigore se castimoniae accingebat; tum qui cogitationes suas avaritiae fluctibus aestuantes serenae conscientiae tranquillitate compescebat. Sic probe instructus Pater obdormivit in D(omi)no Volnae annis meritisque gravis.

Pr. Laurentius Kosselew. Patria huic Patri Volhynia fuit, natales et census Patricij Regni Poloniarum, indoles a primis annis in Christianam Religionem imo in ipsum Religiosum statum prona, magnis ijsque pluribus

suam religiosam vitam exornabat virtutibus, quem iam Caeli candidatum habere exoptarunt in vita, cuius vita inclyta in terra caelestem demonstrabat. Diu Dermani in statu perfectione maturando Religiosos inter Sodales delituit, que(m) nonnisi oeconomiae officium optime ad emolumentum communitatis administratum protelavit. Vitam sancte exactam gloriosum pro Christi Ecclesia et Sacra Eius Unjone coronavit Martyrium. Etenim Cosachorum nefaria Tyrannis ubi Dermanense Caenobium tametsi munitum occuparet, Patres non nullos truculenter jugulavit, alios saucios et in proprio sanguine volutates trucidavit, alios denudatos telis confixit, alios alijs horrendis supplicijs addixit, P. Laurentius tum a sacra cum Calice recedebat ara post incruentu(m) Sacrificium confectum, mox abripit Cosatica multitudo vibratisque mucronibus in Presbyterum vestibus denudat et in frustra minuta truculento modo secat, peracto hoc nefario facinore succendit Caenobium et superstitem Patrem comburit, lectum in unam massam ab ijsdem hostibus corpus Laurentij dispartitu(m) Sylveta¹ inter et Saxeta absconditur, verum biennio post hanc necem elapso e scrobe pia Fidelium et Religiosorum diligentia effossum integrum et mirifice flagrans repertum est, ad S. Ecclesiam funebrali pompa deductum honorifice tumulatum resurrectionem futura(m) expectat. Passus est a Schismaticis A. 1649.

P. Raphael Truszewicz. Religionis eiusque institutionum amans, hic sacrum votis professus Ordinem, uti in virtutum augmento proficiebat, sic etiam amore Dei et proximi aestuabat, Dubnae ad Ecclesiam Salvatoris voce, ore, cordeque hymnos psalmodias et pia studia laudandi Dei persolvebat. Verum a Cosacis in oratione interceptus in sua Cellula, minis vel promissis abduci a confessione S. Unionis cogebatur, intrepidus pugil no(n) modo Orthodoxum sed etiam Unitum libera voce proclamabat, quare allisus solofustibus et flagris caedebatur, invictum athletae cognoscentes animum fame longa ad deditionem compellere aggressi hostes, ubi inedia et siti macilentus educitur, suamque constantiam animi certo ratificat, a malesana plebe vulneratur perfoditur demum capite plectitur, sicque victima cadit pro Unione et Ecclesiae integritate, corpus et dignae exuviae sauciae ac plene spumantes sanguine per terram distortae apijs mortalibus humatae extitere

P. Gedeon Horaim. Multa virtutum specimina in sua vita repraesentabat, utpote qui continuo repraesentabat considerationi magnam Dei erga se dignationem, ideoque oblitus amore eius populi Sui et Domus Patris sui Religiosa intra septa Monasticu(m) practicavit institutu(m) plane protrivit carnales affectus, saeculares mores dedit, a puerilibus vitijs sese abstinuit, consuetudines noxias extirpavit. Probatum virum virtutum gratia, nec Cosaci

¹ Красше: silvestria

Записки ЧСВВ. I (1925) 2-3

irrupentes in Patriam improbarunt, cum cognita eius in Unione perseverantia nulla sui frangenda violentia, denudatum in cippum ingerunt iaculisque configunt, ubi finivit vitam hanc terrenam caelestem feliciter inchoavit.

(ст. 296)¹ **P. Jonas Grocholski.** Vel hoc solo titulo aeternare dignus, quod veritatem Fidei, Unionem Sacram stabilitam supra firmam petram defenderit propugnaverit, sanguine suo purpuraverit. Hic in virtutum Parthenone sacer, in spiritualibus exercitijs et laboribus pro Deo ferendis strenuus pugil, schisma obcaecatum malitia ac pertinacia non raro exquisitimis rationibus expugnavit, Unionis vero nomen glorioso praeconio ubivis divulgavit. In Confinibus Palatinatus Mscislaviensis ad Sanctum Onuphrium in Russia pro tunc demorabatur, cum Moschi ferro ac igne cuncta vastassent, quorum potentia valentes Monachi schismatici Mscislaviam incolentes Jonam perquirunt, et tandem Monasterio Onuphriensi invasione Tyrannica occupato, Patrem funibus constringunt, pugnis genibusque contundunt alligatum caudae equi praecipiti trahunt cursu, demum in profundissimo flumine Soż dicto submergunt magna cum cacchinantium vociferatione unitum esse praestigiatores, sic secundario baptizatus titulo Martyrij pro Ch(ri)sti sponsa portas Caeli ingressus feliciter.

P. Titus ² Vir magnae simplicitatis in D(omi)no, spiritus rectitudinis et perfectionis regularis zelotes, in monasterio Leszcz nuncupato prope urbem Pincensem sito, toto vitae decursu, provaectam usque ad senectam voto superiorum mansit. Observationis fuit propemodum incomparabilis Ducem apud Albertum Radziwiłł Cancellarium M. Ducatus Lithuaniae Capitaneum Pincensem, qui ut primum eo advenerat, confestim sibi associari Prem Titum concupiverat, unde Lectica portabatur senecio indies, qui Principem sua Religiosa simplicitate ac Regulari modestia oblectabat aedificabatque. Supervenit interim Tukalski seditiosorum tumultu potens causa occupandi Monasterij Leszczynen(sis), Senecionem mox adorsus, qui securus quietusque in cubiculo sola subucula circumamictus erat, cogere non tardavit, eiurare Unionem modo, et monasterij et bonorum possessione potiretur, renuit Senecio, addens se in decrepitem aevum usque inviolatam conservasse fidem, pro eaque paratum esse etiam mortem atrocissimam quamque oppetere, furore exagitatus Tukalski praecipit Patrem Senio confectum stringere funibus, carpentisque superpositum plane denudatum calceamentis, pileo et pernecessario amictu amandavit evehendum ad suum Monasterium Kupiatycze dictum, hoc in itinere hiemali austeritate obriguit senex, petijt caloribus adiu-

¹ Прихребетний бік сеї сторони притягнений при переплеті поздовж паскованим полотном, наслідком чого наклеїно кінцеві слова всіх рядків і утруднено їх належне відчитання.

² В самім ркп. пропущене назвисько.

torium, verum et male a schismaticis cu(m) scommatibus audijt, et iterum tarditatem perpessus clamante ad D(omi)num corde et animo animam egit A^o.

¹ De hoc parricidio et inhumana tyrannide notior factus Princeps, contra Tukalscium eiusque satellites nec non ipsam schismaticorum crudelitatem Juridice agere institerat, verum Fato adverso abreptus, suum ad aeternitatem secutus Patrem

P. Philaretus ² Gloriosam Nominis sui reliquit memoriam, qui et Religiosi honoris observantissimus erat promotor, et Unionis sacrae laudabilis defensor et Ecclesiae Christi strenuus defensor, quod Martyrio confessioneque confirmavit. Primum enim Beresvecijs in Russia Alba cum Moschi Polociam praeoccupassent, captus Pater ³ multa eaque varia cruciatuum genera perpessus, igne horrendum in modum astatus bina astatura incedebat, majori reservatus Coronae gloriae, Demum Supraslij, ubi ⁴ Dux cum suis Moschis Brestam in deditionem accepit, Pr Philaraetus secundo Martyrium subiit pro sacra Unione et tandem cervicem iugulo dedit Anno.

¹ Тут залишено трохи вільного місця.

² В самім ркп. пропущене назвисько, хоч є слід витирання.

³ Пропущене слово тяжко відчитати задля наклеїння (мабуть: Zawada).

⁴ Нечитке слово (мабуть: Choruansis).

(Дальше буде)

Посмертні згадки

О. МАРКО ГАЛУЩИНСЬКИЙ ЧСВВ.

В ПЕРЕМИШЛИ, дня 9. грудня 1918 р. помер о. Марко Галущинський, протоігумен Чина св. Василя Вел. Події, які склалися в той великий час на нашій землі, як також усі пізніші обставини, не давали спроби безпосередно зайнятись його посмертною згадкою. А всеж таки се людина, якої життє і труди около добра нашої Церкви, Чина і народу, годі мовчки поминути. Тож бодай тепер і на отсім місци присвячуємо кілька стрічок його життю і працям і вони нехай стануть дрібним матеріалом для будучого історика Василян.

I.

Михайло, в Чині Марко, Галущинський уродився в Броварах, коло Бучача, дня 17. жовтня 1880 р. До гімназії ходив у Бучачи, як ученик василіянського конвікту. 1896 р. вступив до новіціату оо. Василян у Добромили, і тут 1901 р. зложив торжественні обіти. По студіях гуманістичних, філософічних і теологічних в Чині, став 1904 р. священником і висланий був до Інсбрука для докінчення богословських наук. Тут узискав 1906 р. степень доктора філософії і теології.

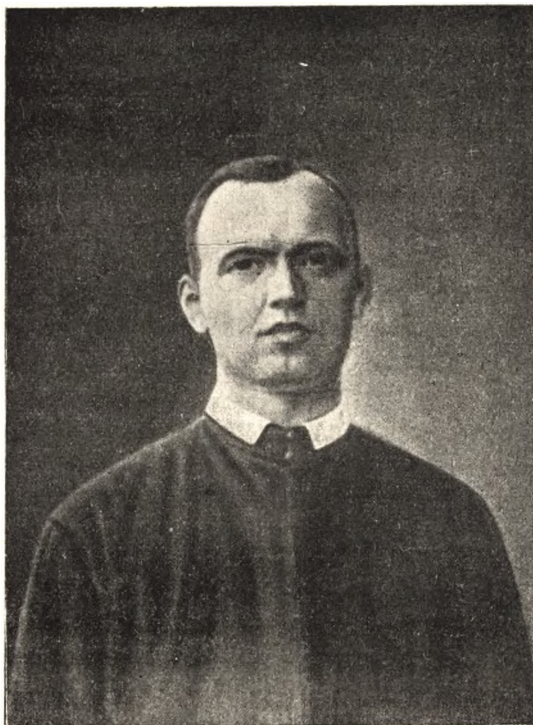
Вернувши з Інсбрука справував о. М. Галущинський найрізномордніші уряди: і префекта конвікту в Бучачи і ігумена в Крехові, якийсь час і магістра новиків, а потім професора різних предметів на гуманістиці в Крехові, як греки, німецького, історії, навіть ботаніки. Одначе від р. 1908 стало призначувано його на професора богословія. Але і на теології викладав він по черзі майже всі предмети: догматику, моральну, право, історію, літургіку, в останне й інтродукцію та егзегезу. На професорській катедрі виявив покійний свій великий таланти. Помимо сеї різномордности предметів його виклади все були основні, ясні і займаючи.

Побіч професури о. Марко рівно займався і працею душпастирською на проповідальниці і в сповідальниці. Рівнож давав він численні кон-

ференції та реколекції монахам і монахиням. Будучи професором у Кристинополи був якийсь час і магістром новіціату СС. Службениць. Мав серце чутке на всі потреби Церкви, Чина і наших людей, болючи над кожною кривдою, заподіяною народами його ворогами. Свій український нарід любив небіжчик щиро і постійно.

О. М. Галушинський присвічував усім своїми красними чеснотами, передусім глибокою покірною і великим самовідреченням. Завсіди спокійний і поважний, в товаристві більше мовчавий чим говіркий, ніде

о. Марко Галушинський ЧСВВ.

не висував своєї особи. В поведенню лагідний, милий і приємний, умів він до кожного пристосуватися. Про себе і свої діла ніколи не говорив, а натомість умів з узнанням підносити заслуги і добрі сторони других. Свого великого духа жертви і посвяти виявив він особливо підчас московського наїзду. Хоч всі налягали на него, щоби задля слабшого здоровля виїхав з Галичини, він остався в Лаврові, заступаючи місце протоігумена Чина і ігумена лаврівського монастиря. На сім становищі ли-

шився і в найприкрійших хвилях, коли цілими дивізіями переходили через Лаврів то російські то австрійські війська, рабуючи монастир, так що ледви було чим відживлятися. А тут ще висланці Евльогія напастували. Покійник був рішений на всьо, навіть на смерть. З найбільшою відвагою боронив прав і річий церкви, монастиря і бідного населення. З геройською посвятою заосмотрював від рана до вечера хорих, ранених і вмираючих Німців, Мадярів, Чехів, яких масами везено через Лаврів.

По відвороті Москалів лишився о. Марко на дальше у Лаврові і аж до обняття протоігуменського уряду був тут професором, духовником. і візитатором СС. Василянок, перемиської дієцезії.

II.

Мимо численних занять, трудів і праць о. М. Галушинський знаходив іще час і на працю пером. За так короткий час свого чинного життя розвинув він замітну письменську діяльність, як богослов і літургіст.

Покійникови все глибоко лежало на серцю діло св. зєдинення. Вже на першій велеградській зїзді, 1907 р., читає він свою працю »De nova illustratione epicleseos ex liturgia ecclesiae orientalis, praecipue graecae et russicae petita« (гл. Acta I. Conventus Velehradensis, Praegae 1908. ст. 56-73). В тій вченій розправі, про яку згадує і Мальцев у своїй розвідці »De vestigiis epicleseos in Missa Romana« (гл. Acta II. Conv. Velehr. 1910 ст. 135-6), пояснює він способом строго науковим силу і значінне епиклези. На сім першій зїзді бере він також участь у дискусіях над науковими питаннями, які доторкаються східної Церкви (гл. Acta I. Conv. ст. 9), а опісля рік річно поміщує свої праці в науковім часописови »Slavogum litterae theologiae«. Нема майже зошити, в яким не булоби якоїсь статті о. М. Галушинського; передусім повно тут обширних його звітів і рецензій із творів російської церковної літератури¹.

¹ Для памяти й ілюстрації подаємо тут цілу низку рецензійних обробіток, що вийшли з під пера трудящого Василянина, помічених тільки в однім виданню: »Slavogum Litterae theologiae. Conspectus periodicus«, друкованім у Празі від р. 1905. Ось їх спис у хронологічнім порядку: Богословскій Вѣстникъ (изд. Моск. Дух. Акад.) 1904 (I [1905], 79-84, 208-212, 258-261; по латинськи, з підписом: М. Н.); Труды Кіевской духовной Академіи. Кієвъ 1904 (I, 87-93; по лат., з підп.: М. Н.); Е. Голубинскій. Исторія канонизацій Святыхъ въ Русской Церкви. Москва 1903 (I. 114-119; по лат., з підп.: М. Н.); О. Кургановъ. Наброски и очерки изъ новѣйшей исторіи румынской церкви. Казань 1904 (I. 197-205; по лат., з підп.: М. Н.); Православный Собесѣдникъ (изд. Казанской дух. Акад.) 1904 (I. 272-278; II. 41-47; по лат., з підп.: М. Н., а в річнику II-ім підпис: М. Haluščinskij);

Та нашої суспільности більше знана наукова праця о. М. Галушинського з розправ, які виходили в часописи «Нива» на різні актуальні теми, що торкалися нашого обряду і нашої церковної дисципліни. В році 1910, у відповідь «Gaz. Kościel.» (1910. Nr. 19): «W sprawie bierzmowania dzieci polskich przez księży ruskich», пише він статейку: «Причинки до розвою тайни сьв. Миропомазаня» (гл. «Нива» 1910 ч. 13 і 14 ст. 390 - 5), в якій доказує, що Миропомазанне дітий польських лат. обряду українським священиком, хоч недозволене, не є однак напевно «неважне», як се категорично твердить польський автор згаданої статті, а тільки «сумнівне» (на підставі can. 782 нов. код. вже і сумніву нема, а є певно важне), тай що слід за тим некоректно поступають польські єпископи, коли так миропомазаним дітям польським ще раз уділяють тайну Миропомазання не «sub conditione», а «absolute». В році 1911 поміщує він основну і дуже тверезу розправу під заголовком: «Богослужене церковне, потреба душі людської, розвій» (гл. «Нива» 1911. ч. 2.

М. Крестниковъ. Християнскій апологетъ II вѣка, Аѳинскій философъ Аристидъ и его новооткрытія сочиненія, Казань 1904 (II. 98 - 102; по лат., з підп.: М. Haluščynskij); *М. Поповъ.* Арсеній Мацѣевичъ, митр. Ростовскій и Ярославскій. С. Петербургъ 1905 (II. 102 - 105; по лат., з повним підп.); Православная Богосл. Энциклопедія. т. VI. Петербургъ 1905 (II. 109 - 111; по лат., з повним підп.); *еп. Арсеній.* Ислѣдованія и монографіи по исторіи Молдавской церкви. С. Петербургъ 1904 (II. 265 - 272; по лат., з повним підп.); *П. Гидуліановъ.* Митрополиты въ первые три вѣка христіанства. Москва 1905 (III. 7 - 14; по лат., з п. п.); Труды К. д. А. Кіевъ 1905 (III. 19 - 23, 224 - 233; по л., підп.: М. Н. і М. Haluščynskij); *Ө. Титовъ.* Русская правосл. Церковь въ польско-лит. государствѣ въ XVII - XVIII вв. I. Кіевъ 1905 (III. 44 - 47; по л., з п. п.); Богословскій Вѣстникъ. Москва 1906. 1. 2. (III. 47 - 50, 240 - 243, 307 - 310; по л., з п. п. і М. Н.); *А. Пругавинъ.* Религіозные отщепенцы. Москва 1906 (III. 145; по л., з п.: М. Н.); *Д. Скворцовъ.* Современное русское сектанство. Москва 1905 (III. 145; по л., з п. п.); *Е. Голубинскій.* Къ нашей полемикѣ съ старообрядцами. Москва. 1905 (III. 215 - 219; по з п. п.); *С. Никольскій.* Исторія церковей Антіохійской и Константинопольской за время св. Іо. Златоуста по его твореніямъ. I-II. Ставрополь-Кавказскій 1906 (III. 222 - 224; по л., п. п.); Христіанское Чтеніе. 1906 (III. 315 - 323; по л., з підп.: М. Н.); *С. Заринъ.* Аскетизмъ по прав. христіанскому ученію. I. Петербургъ 1907 (IV. 7 - 12; по л., з п. п.); *В. Бочкаревъ.* Стоглавъ и исторія собора 1551 г. Іохновъ 1906 (IV. 24 - 26; по л., з п.: М. Н.) Богосл. Вѣстникъ. 1906-07 (IV. 29-31, 347-349; по л., з підп.: М. Н. і повним); *Н. Суворовъ.* Къ вопросу о тайной исповѣди и о духовникахъ въ восточной церкви. Москва 1906 (IV. 31; по л., з підп.: М. Н.); *Dr. Buchwald.* Die Epiklese in der götmischen Messe. Wien 1907 (IV. 71 - 72; по л., з п.: М. Н.); *В. Розановъ.* Около церковныхъ стѣнъ. I. С.-Петербургъ 1906 (V. 79 - 80; по л., з п. п.); *Ө. Титовъ.* Русская прав. церковь въ польско-литовскомъ государствѣ въ XVII - XVIII вв. т. I. ч. II. Кіевъ 1907 (V. 140 - 143; по л., з п. п.); Богословскій Вѣстникъ. 1908. (V. 194 - 199; по л., з п. п.); *Н. П. Гиляровъ-Плятоновъ.* Вопросы вѣры и церкви. I-II. Москва 1905-06 (VI. 77 - 78; по л., з п. п.). — *Прим. Редакціи.*

ст. 31 - 41), де вказує на позісталі хиби у нашій обряді (при вживанню і видаванню книг церковних і почитанню святих) і в його розвою (не-приятне відношення до всього, що нове, довгість нашого обряду, нерозумний консерватизм, утотоженне обряду з догматом). Тогож самого року пише він цікаву і займаючу статтю: »Непорочне Зачатіє Матери Божої по науці православних Русинів на Україні, Старообрядовців і Великоросів« від 16 віку до нині (гл. »Нива« 1911. ч. 7. ст. 195 - 201, ч. 8. ст. 231 - 7). В році 1912, коли в Галичині сильно розмахалася православна пропаганда, підриваючи католицьку віру і єдність і перетягаючи людей на православє, він в статті: »Пробудім ся зі сну« (гл. »Нива« 1912. ч. 2. ст. 33 - 45), з цілою відвагою і отвертістю вказує на причини і жерела схизми в нашій народі і накликає до боротьби і праці. Тому, що православні в своїй агітації послуговалися словом »православний«, вживаним при літургії, поміщує він в р. 1910 інтересну статтю: »Як поминати вірних на Великім Вході?« (гл. »Нива« 1910. ч. 11. ст. 321 - 4), порушуючи квестію, над якою доперва в р. 1914, а потім знова після російського наїзду 1916 р., піднято дискусію (гл. »Нива« 1914. ч. 1 - 3, ст. 1 - 7; ч. 4 - 6, ст. 150 - 1; ч. 8. ст. 194 - 208; 1916. ч. 1. ст. 72 - 5; ч. 2. ст. 130 - 1; ч. 4. ст. 251 - 3). Квестію, як знаємо, компетентні власти 1917 р. розв'язали по мисли о. Галущинського. Коли при справлюванню і реформованню нашого обряду чим раз більше давався пізнати згубний напрям вертати до чистого грецького або російського обряду, він пише в тім самім році обширнішу розправу, під наголовком: »Організм нашого обряду« (гл. »Нива« 1914. ч. 12. ст. 229 - 343), в якій показує, як задивлялася на зміни в обряді і якими нормами при змінах руководилася вселенська Церква, а якими Церква наша; слідячи опісля докладно історію нашого церковного богослуження доходить до висновку, що ми маємо свій окремішний »українсько-грецький« обряд, бо як Москалі так і ми маємо право приноровити грецький обряд до обставин нашого життя, церковного і народного. Вкінці, коли 1917 р. появилася новий кодекс західного права, кілька місяців перед смертю, видає він останню обширну розправу під наголовком: »Наше церковне право« (гл. »Нива« 1918. ч. 5. ст. 137 - 9; ч. 6 і 7. 181-7; ч. 8 і 9. ст. 250 - 64), в якій вказує на поступенний розвій нашої дисципліни церковної, на її відокремленне від східного, а зближенне до західного права при задержанню питоменностей східної Церкви, на принципи, якими наша Церква і її представителі в сім відокремленню руководилися, як також на наше правне відношення до нового кодексу.

При змаганню до зєдинення Церков станув о. М. Галущинський рішучо на становищи нетикальности нашого обряду і нашої церковної

дисципліни, сильно переконаний, що, наколи ми в обряді і дисципліні церковній зблизимося до православних, не ми православних, а православні нас до себе притягнуть. Він доказує і історично, що всяке зближення в сім згляді до православних вело не до св. зєдинення, а до православля і винародовлювання. Тож у справі Унії пішов він по простій лінії, не знищення, а дальшого будовання і дальшого природного, самостійного розвою нашого обряду, приновреного до потреб душі людської і обставин часу та оживленого духом католицької віри.

Наукові розправи о. М. Галушинського визначаються солідністю, ясністю і старанністю в опрацьованню. Вони також практичні, подиктовані потребами часу. Стель науковий, гладкий, поважний. Хотяй вони були предметом полемік, то однак о. Марко сам ніколи не вдавався в полеміку, задержуючи і тут питомий собі супокій і повагу. На напади і закиди відповідав він повертаючи глибше до самої річи. »Не буду боронити ні моєї особи ні моїх поглядів«, пише він у відповідь на статті »Церк. Востока«. »Мені більше лежить на серци справа сама та дискусия про наш обряд...« (гл. »Нива« 1914. ч. 12. ст. 329). Мило вражає читача і ся благородна безсторонність, з якою о. Марко оцінює і з узнаннем підносить здорові погляди інших, навіть противників, через що міг зєднати собі їх прихильність і симпатію. Одначе, де треба було, не боявся він і напаятнувати невмісних заміток противника, але коротко і з належним ушанованнем для особи. У частих, хоч усе влучних, наводженнях-цитатах може був трохи пересадний, але і в сім видно душу чоловіка смиренного і благородного, котрий любить свою славу закривати славою других і вміє кождому давати, що йому належиться.

III.

В так короткім часі розвинути таку велику працю і при тім не тратити, а противно щораз більше зростати в душі монашого совершенства, се прикмета тільки тих рідких людей, котрі, посідаючи в немалім степені духа молитви, вміють якимсь дивним способом лучити житте праці з життем внутрішнім, укритим в Бозі. До тих рідких людей безперечно належав і о. М. Галушинський.

Ізза високих чеснот і солідної науки був він загально в Чині люблений і поважаний, а тим самим придатний обняти керму Чина. Ще в 1909 р. вибрано його на дорадника провінції, а загальна капітула, зібрана 12. грудня 1917 р. в Крехові вибрала його на найвисшого Настоятеля Чина. Тяжке полученне з Римом було причиною, що затвердження вибору Апост. Столицею надійшло доперва 15. вересня 1918 р., з котрим то днем новий протоігумен обняв своє урядованне.

Великі надії покладав Чин на так знаменитого свого сина. Та на жаль не довго мав ним тішитися. Одно бракувало покійникови до справування того важкого уряду, в так важких часах, — здоровля. Будучи ще ігуменом у Крехові 1909 р. о. Марко перебув тяжке запаленне легких. У Закопанім прийшов трохи до себе, але до доброго здоровля ніколи не вернув, слабуючи стало на катар грудний. Обїзджаючи монастирі під кінець вересня 1917 р. запав у Перемишли в тяжку недугу, з якої вже не вийшов. Помер в шпитали, не скінчивши навіть 39 року життя.

В часі похоронної архиерейської Служби Божої в катедрі перемиській попрощав покійного сердечним словом о. кан. Михайло Мриц, а над гробом Преосвящений єпископ, Й. Коциловський, який завсіди з великим поважанням, а — судячи по надгробній бесіді — навіть і пієтизмом відносився до небіщика.

В о. М. Галущинським утратив Чин тихого і трудолюбивого монаха, наша Церква знаменитого богослова і літургїста, а наш нарід визначного громадянина¹. Вічна йому пам'ять! *о. Іван Вишошевич ЧСВВ.*

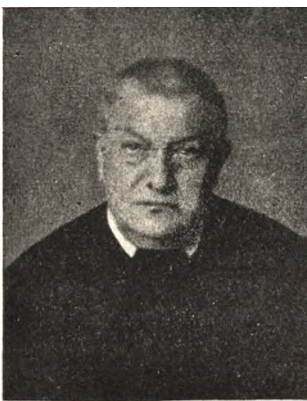
О. ЄРОНІМ МАЛИЦЬКИЙ ЧСВВ.

ДНЯ 2. марта 1925 р. упокоївся в Ужгороді ігумен тамошнього монастиря і директор інтернату о. Єронім Йосиф Малицький ЧСВВ. в 60-тім році життя, а 43-тім монашества. О. Єронім уродився дня 8. серпня 1865 р. в Теревовлі як син заможного міщанина. До гімназії ходив в Тернополи. Вже в гімназії визначався бистрим умом і належав до найпильніших учеників та будив гарні надії на будуче. Та Боже Провидінне звивало його до сповнення важних діл, хоч не мали вони бути голосними перед ширшим загалом. В 17 році життя почув він у своєму серцю покликання до монашого життя. Саме тоді 1882 р. наступила реформа василіянського Чина. Йосиф Малицький був одним з перших, що вступили до Чина св. Василя Великого. По скінченню новіціату в добромільському монастири довершив студія гуманітарні, потім студіював філософію і богослове в Кракові, в колегії оо. Єзуїтів. Попри солідність в науці визначався небуденною бистрістю ума і орієнтаційним змислом, що помогло йому до завершення студій з дуже гарними успіхами. Карність монаша і довгі студія відемно вплинули на і так слабкий організм покійного. Були навіть побоювання перед туберкулозою. Та небезпека минула, як покійник зівстав рукоположений на священника. Сталося се 9. вересня

¹ Пор. посмертну згадку, що її помістив інсбруцький »Korrespondenz des Priestergebetsvereines« LV [1921] 43.

1888 р. Душпастирська, місійна і реколекційна праця додатно вплинули на здоровля покійника до сеї міри, що через весь дальший час не хорував поважніше ні разу.

Сейчас у початках священства, попри незвичайну совісність і солідність в сповненню монаших обовязків, проявив покійник тільки адміністраційного хисту і такту в приставанні з людьми, що управа Чина через весь час його дальшого життя повірювала йому визначні і відвічальні уряди в Чині. Бачимо його через довгі літа на ігуменським уряді в Кристинополи та Крехові. Потім через якийсь час спочивала у його руках керма цілого Чина. В р. 1904, при виборі першого протоігумена зреформованого Чина з рядів самих вже Василіян, бачимо покійника першим конзультором Чина і на тім уряді був він аж до 1918 р. Ізза адміністраційного хисту поручено йому уряд головного прокуратора Чина, котрий справував він аж до 1920 р. Кілько сприту треба було при сповнюванні сего уряду в часі воєнного лихоліття, а однак покійник і тоді вивязався з него як найкрасше. Згадати ще треба, що в перших літах священства, а і пізнійше, був він професором усіх майже галузий гуманітарних наук, філософії і теології. Як професор визначався бистрістю і надзвичайною ясністю викладу. Найтруднійші і замотані питання умів покійник ясно, приступно і займаючо представити і розяснити.

о. Є. Малицький ЧСВВ.

Крім численних занять, звязаних з урядом прокуратора Чина, сповняв покійник через довгі літа уряд візитатора СС. Службениць, який попри часту переписку накладав на него обовязок посіщати рік річно всі дома СС. Службениць, розкинені по всіх наших галицьких дієцезіях, а навіть в крижевацькій епархії. Через весь той час з усіх поручених собі урядів вивязувався покійник як найкрасше. Тому і не дивно, що в часі, як 1920 року ходило о реформу василіянських монастирів на Закарпаттю, настоятелі Чина, оглядаючись за відповідною личністю до переведення сего важного і тяжкого діла, звернули свої очи на о. Єроніма і його вислали на першого ігумена мукачівського монастиря, в якому мала реформа зачатися і переводитися. Одному Богу хиба відомо, скільки гірких хвиль пережив наш покійник, враз зі своїми монашими товаришами в перших місяцях свого побуту на Закарпаттю. Досить сказати, що через повні три місяці не були певні отці, чи завтра не треба.

буде вертати з нічим в Галичину. Намірений реформі противилися всі: духовні і світські, чужі і свої. Не обійшлося і без інтриг, на які люди в подібних обставинах спосібні. Звернути увагу хочби на се, що отці реформатори найшлися на терені собі незнанім і з маркою, людей »чужих«, до того ще і не любих Українців. Дивуватися треба, що отці не зрадилися тими колодами, які їм кидано з усіх сторін під ноги. Що се не сталося, треба в першій черзі приписати тактові, терпеливості витривалості і хистови о. Єроніма Малицького. Навчений досвідом попередних літ потрапив він переломити перші леди і попровадити діло до назначеної ціли. Що закарпатські василіянські монастирі наново ожили, що в них цвितе монаше життє, що число тамошніх Василіян зросло майже до сорок, се заслуга о. Єроніма.

Осіню 1923 р., з поручення своїх настоятелів обняв покійник уряд ігумена і директора інтернату гімназистів при монастирі в Ужгороді. На сім місці закінчив своє туземне життє. Його смерть попередила кількамісячна тяжка недуга, на яку зложилися: запаленне нирок, склероза, недомагання жолудкові, руптура, а до того майже цілковита втрата зору. Сю тяжку недугу переносив покійник спокійно, терпеливо і примірно, хоч не міг мати такої обслуги, якої вік і недуга домагалися. Вичерпаний безвпинними працями і журбами організм уляг перевазі недуг. Наче до спільий, повний колос переніс Господь його праведну душу в небесні мешкання.

Похорони бл. п. о. Єроніма відбулися в Ужгороді, дня 4. марта 1925 р. Крім Преосв. Петра Гебея, мукачівського єпископа, кількох крилошан мукачівської капітули, численного духовенства, та величезного числа української суспільности, взяли участь в похоронах вихованки василіянського інтернату, які йшли двома рядами коло домовини, питомці інтернату мужеського і дівочого семинаря та всі ужгородські богослови. За домовиною йшло трійками девять монахів-Василіян у каптурах. Тіло покійного зложено на замковім кладбищи, де хорониться самих священиків.

Покійний о. Єронім лишив по собі як найкрасші спомини по сім і тім боці Карпат. Якщо життє і діяльність деяких людей можна прирівнати до рвучого, гірського потоку, що з шумом усуває всі перепони на своїй дорозі, але нераз спричинює діймаючі шкоди зза через свою нагальність, то діяльність цілого життя покійного о. Єроніма требаби порівнати з тихими, спокійними водами ріки, яка на рівнині котить свої плододайні філі до безмежного океану. Наділений спокійною, уступливою вдачу, визначаючись при тім надзвичайним тактом і оглядністю, нікому покійник не входив в дорогу, з ніким не доходив до конфліктів, уступчивим був в справах, що доторкали його особи, хоч завсіди послідо-

вним і рішучим в'рїчах принципїальних. Вкінци, годиться і се зазначити, що характеризував його завсїди здоровий дотеп, який робив його милим і пожаданим в товаристві.

В особі бл. п. о. Єроніма Йосифа Малицького зійшов в темну могилу чоловік благородного, гарного характеру, совісний, покірний монах, ревний і розумний священик - душпастир, добрий і люблений настоятель¹. Земля йому пером! В. Й. П!

С. Р.

О. МАТЕЙ ГУРА ЧСВВ.

КАНАДІЙСЬКА місія василіянського Чина дізнала великої втрати. Отсе дня 29 січня 1925 р., в монастири міста Edmonton (Alta), склав свої праведні і роботящі руки один із перших її працівників — о. Матей Мирон Гура ЧСВВ., в 52 році життя, а 33-тім монашества.

о. Матей був наймолодшим сином заможних господарів, Теодора і Параскевії, зі села Мошкова, сокальського повіту. Вродився він 3 вересня 1873 р. і на св. хрещенню одержав імя Мирон. Початкові науки побирав у ріднім селі, а опісля вислано його до укр. гімназії у Львові. Жиючи спільно з кількома товаришами на станції при вул. Краківській ч. 5, скоро зєднав собі серця всіх, що з ним зустрічалися, бо визначався благородною вдачу і серйозністю. В клясі належав до учеників середних спосібностей, але передусім цінено його за незвичайну второпність і повагу.

І сей поважний та всегда більше задумчивий характер був мабуть причиною, що молодий ще Мирон, після покінчення 4-ої кляси гімн., зголосився о принятте на новіціят ОО. Василіян у Добромили. І справді, дня 22 серпня 1892 р. тодішний учитель новиків, о. Андрій Шептицький, прийняв його між кандидатів до василіянського Чина. Чернечу одіж одержав дня 22 січня 1893 р., а з нею законне імя: Матей. Монаші обіти зложив теж у Добромили, дня 11 марта 1894 р., по яких дальше віддавався студіям: гуманістичним, реторичним, філософічним та богословським. Між тим, підчас побуту еп. Юліяна Пелеша в Добромили, одержав з його рук дня 26 вересня 1895 р. менші свячення до четця включно, а торжественні обіти зложив у Лаврові дня 26 червня 1897 р. Піддіяконом та діяконом став у Перемишли дня 21 серпня 1898 р., а кілька днів пізнійше, дня 28 серпня 1898 р., еп. К. Чехович висвятив його на священика.

¹ Пор. іще згадку ужгородської «Свободи» (ч. 9 з р. 1925) і д. В. Б. в «Ділі» (ч. 53 с. р.).

Молодий священник ще досить довго кінчив свої студія і щойно 1901 р. бачимо його при самостійній праці в Жовкві. Відси перенесено його до новоствореного монастиря в Тернополи, де однак не довго забавився. Покликаний до Львова дізнався, що перед ним простелилась далека дорога — аж до Канади, що перед ним незвичайна місійна праця між нашими виселенцями по тім ббці океану. Послушний волі своїх настоятелів, в тім випадку не лиш законних, але й самого Риму, котрий окремим письмом поручив галицьким Василям обняти місійну працю в Канаді, приготувався в дорогу, до важного починання. Зі Львова виїхав о. Матей з о. Н. Крижанівським ЧСВВ. дня 26 жовтня 1903 р. Дня 28 жовтня були вже в Гамбургу, а 31 жовтня відплили кораблем »Pensylvania« до Нового Краю. Подорож була тяжка і получена з не-вигодами, тому не дивно, що підчас неї о. Матей на добре розхорувався. 12 листопада, в саме полудне, причалили до Нового Йорку, відки відїхали ще того самого дня до Канади, з огляду на недомагання о. Матея. Дня 15 листопада були вже у Вінніпегу, де за-стали о. Жолдака.

Місійну акцію в Канаді підготував уже був у дечім о. Плятонід Філяс ЧСВВ., але далеко на готове і самозрозуміло, самостійне українське єпископство на території Канади. Вже саме нове, незнане йому ближше середовище заставляло молодого місіонера перш за все надслухуватися пильно до відмінного життя за-океанських братів, до їх радощів та смутків, до їх місцевих потреб. Так і зробив він, та зараз побачив, що душа нашого галицького поселенця находиться між молотом а ковалом, у грізнім вирі релігійного змагання Був се час очайдушної агітації з боку тзв. серафінців. Усією силою вдарили вони на простодушне, недосвідчене серце прибувшої зі старого краю укр. родини, на кожду віруючу одиницю, котра зі скарбом віри в серцю шукала в новій країні по канадійських просторах скарбу богатства і вигоди.

о. Матей Гура ЧСВВ.

більше треба було ще зробити і перебороти. Він бо, о. Матей, мав осісти в новім центрі на стало, для систематичної праці. Його рукою мав розколихатися той дужий місійний рух, котрий зажадати мав небавком помочи кілька десятків священників, ним мала здвигнутися та широко закроена основа місійної роботи, після якої раціонально мало опісля прийти, неначе

Сміло станув з ними до боротьби меткий о. Матей. Спершу замешкав у чужім домі, а церковні богослуження відправляв у тзв. малій церкві у Вінніпегу, але згодом закупив площу, побудував мешкання і власну церкву і відси став розвивати свою дальшу діяльну працю. До неї мав усі дані. Монастирський вишкіл привчив його життя твердого і терпеливого зношення невивід, холоду й голоду, обмов та наклепів. Завдяки своїй покорі ніколи не старався блистити та не чекав на узнання й похвали. Запалений ревністю, всіх бажав позискати для неба й Христа, не знаючи в нікім ворога — тільки брата. Навіть і зовнішні прикмети достроїлися щасливо до тих внутрішніх даних. Стать — вповні мужеська, вигляд — симпатичний, барва голосу — барітонова, мова — дзвінка, бесідник — добрий.

Не дивно, що в короткім часі по своїм приїзді значний гурт вінніпегських, а то й кольоніяльних поселенців зовсім отверто станув по його боці. Найкрасше засвідчила про се подія в Dauphin, центрі серафимізму. Отсе злобні люди довели до сього, що підчас побуту о. Гури в тій місцевості, один продажний чоловік присягнув у суді, що — мовляв — прибувший зайда, о. Матей, потурбував його близьку особу. Такий вчинок потягав за собою тяжку кару — тюрму в кайданах. І вже мав невинний попасти в руки поліції, що ждала його на стації, вже повисів над ним неожиданий випадок — арештовання. Та склалось, що поїзд, на котрий мав всісти о. Матей, не доїхав до його стації, бо виколіївся, а за той час вірні його сторонники розкрили в поліції і суді всю злобу нечесного наклепу на невинного о. Матея з боку серафимського агітатора.

У Вінніпегу перебув о. Матей несповна 3 роки. Дня 10 січня 1907 р. з волі своїх настоятелів відїхав до Edmonton'у, відки на його місце виїхав о. С. Дидик ЧСВВ. Тут остав покійний аж до листопада 1922 р. Його розумна акція місії, його ревність і запал пішли за ним і до Edmonton'у. Побудував церкву, монастир, як загалом багатов церков по кольоніях, се його діло і слава. З кожним роком очевидячки скріплювалася позиція української місії, стаючись щораз то систематичнішою. І коли нині канадійська, василіянська місія стоїть, коли з узнанням про неї говорить, то безперечно велика в тім заслуга бл. п. о. Матея Гури.

Від 1922 р. працює знова у Вінніпегу. Але тим разом не мав він тут довго забавити. Саме в той час оо. Василіяни заходилися біля того, щоби в Канаді відкрити окремий новіціят. Колиж се сталося, на важний уряд першого учителя новиків намічено якраз о. Матея. Новіціятський дім станув у місті Mundare і сюди прибув у вересни 1924 р. о. Матей. Та вже около 20 листопада того самого року почав новий учитель хо-

рувати. Нічого не допомогла поміч лікарів-спеціалістів із Edmonton'у, до яких удався хорий, бо на саме Різдво занепав так, що порішено спробувати останнього ратунку — операції. В тій цілі, дня 14 січня 1925 р., відіхав вдруге до Edmonton'у, де переведено операцію кишок, котра однак спричинила його смерть. Помер у Edmonton'і дня 29 січня 1925 р.

Величавий похорон о. Гури відбувся при співучасті еп. Н. Будки, архиєп. едмонтонського лат. обряду Oleari'я, чисельного духовенства та великого здвигу вірних обох обрядів. На його гробі станув прегарний пам'ятник, здвигнений за ініціативою і за гроші місцевих парохіян.

Піонер канадійської місії перший спочав на чужій землі, але між своїми українськими поселенцями, яких щиро любив і для яких великодушно посвятив свій труд, свою працю і свій вік. *Й. Скр.*

ЕВЗЕВІЙ РИПАН ЧСВВ.

ДНЯ 8. мая 1925 р. в монастири кристинопільським упокоївся в Бозі Евзевій Юрій Рипан ЧСВВ., ученик філософії. Бл. п. Евзевій уродився дня 30. IV. 1901 р. в Книгинині, передмістю Станиславова. До гімназії ходив у Станиславові і Самборі. В рр. 1918-19 служив при українській армії, відки попав у румунський полон. Звільнений, подався о прийнятті на новіціят ОО. Василян у Крехові, куди й прийнято його 6. III. 1920 р. Після скінчення новіціяту, зложив перші монаші обіти, в Крехові 13. XII. 1921 р. і сейчас перейшов до науки. Гімназійні студія докінчував наперед у Крехові, опісля в Лаврові, а в р. 1924 прибув до Кристинополя, щоби тут відбути дволітний курс філософії. Сподобалось однак Господеви відси покликати його до себе.

Хоча бл. п. покійний уже від початків свого чернечого життя своїм виглядом зраджував не дуже то сильне здоровле, яке сильно підрвала військова служба і полон, то так скорого його переходу зі землі ніхто не сподівався. З початком марта 1925 р. почав кашляти, при чім стала показуватися кров. З волі настоятелів поклався до ліжка і від того часу стан здоровля з дня на день значно погіршувався. А коли стали повторюватися часті і великі вибухи крові, всім стало ясно, що ратунку нема жадного.

Про сей безнадійний стан повідомлено хорого і він прийняв сювістку зовсім спокійно, висказуючи лише жаль, що не стане священником і не працюватиме над спасеннем людських душ.

За весь час своєї прикрої недуги незвичайним способом плекав життє молитви і тісної злуки з Богом, приймаючи щоденно св. При-

часте й очищуючи свою душу св. сповідю. Для красшої злуки з Ісусом просив, щоби дозволено йому зложити торжественні монаші обіти, що й сталося дня 26. V. 1925 р. в присутности священників і братів. Ще день перед смертю, 7. IV., відновив їх прилюдно перед св. Причастем.

В п'ятницю 8. мая св. Причасте принесено йому в 2 год. по півночі, бо стан його став критичним. По тім майже не звертав жадної уваги на окруженне, — всю його увагу звернув на себе укритий Бог у його серцю. Сильно ослаблений говорив: »Ісусе, правда Ти мене не післеш до пекла... Ісусе, Маріє, Йосифе, Вам віддаю серце, тіло й душу«... І справді, ласкавий Господь вислухав його зітхання і вже о год. 1/2б з ранку покликав його до себе. Вмирав спокійно.

Ми, що бачили його щирю любов до братів, його пильність у праці, точність у послуші, ревність і набожність у молитві, зовсім не сумнівалися, що він уже щасливий, при Бозі. Ся думка насувалася і тим, що гляділи на його спокійне, лагідне лице по смерті. »Він пішов просто до неба«, говорив нам дяк із сусідного села по похороні. Навіть брат його рідний і сестри, що повідомлені телеграфічно приїхали зі Станиславова на похорон, виглядали зрівноважені і спокійні, мимо жалю за своїм найстаршим братом, котрий для них сиріт був найбільшою потіхою і надією.

В похороні взяли участь 6 оо. Василян, 2 оо. Вернардинів, їх один братчик, усі монахи-Василіяни з Крестинополя і около 40 сестер Служебниць. Також і вірних було надсподівано багато, хоч був се будний день, субота.

Нашому незабутньому братови в Христі — вічна пам'ять!

Товариші, ученики філософії ЧСВВ.

„СВНОПСИСЪ“

пліснесько-підгорецького монастиря

(Продовженне)

Хто¹ вы тежж при Церквѣ сей Стѣой ѿ того часѣ пре² кѣ како лѣтъ зо-
ставаа? ниже писаніа, ни и³ вѣстбожаніа ѿвѣтае⁴ъ. ѿ Прем⁵ры⁶ и разѣмны⁷
Бгѣ ѡкриах | Сіе, но ко вѣдѣще, паче же ѣ настоаще время ѿкри⁸ | та мла-
де⁹це¹⁰ъ, сирѣчь, вѣрны¹¹ скон¹² хрѣтиано¹³ъ. Повѣсти | ѿ се¹⁴ъ и свѣдѣтѣствѣ
стар¹⁵и¹⁶ и старожин¹⁷ы¹⁸ люде¹⁹й, сице- | кы²⁰а и²¹зѣвѣтае²²ъ. ѿ Рокѣ ѡфпг²³. Стѣ-
ре²⁴ и²⁵ нѣкто | и²⁶мене²⁷ъ Зоги²⁸ма родо²⁹ъ тѣтешны³⁰ стран³¹ъ, и³² града вѣай | Каме³³
на³⁴зк³⁵ного, бл³⁶гочестив³⁷ы³⁸ родите³⁹л⁴⁰е⁴¹ син⁴²ъ, мла⁴³ ещѣ | сый, до⁴⁴де з⁴⁵ нѣкон⁴⁶ Мо-
на⁴⁷хо⁴⁸ ко Стѣи Горы Идо⁴⁹скіа, Бгѣ | ѡ тако хотѣащ⁵⁰, и та⁵¹ ѿвѣра⁵² и⁵³ночѣк⁵⁴
копріе⁵⁵ъ, на⁵⁶ста- | кле⁵⁷нъ Бгѣо⁵⁸ъ, и и⁵⁹зѣще⁶⁰ вых⁶¹ д⁶²хо⁶³бны⁶⁴ скон⁶⁵ ѿце⁶⁶ъ, в⁶⁷зе⁶⁸ |
бл⁶⁹гословеніе ѿ Г⁷⁰г⁷¹умена своего, ѿбыте⁷²и⁷³ Стѣо⁷⁴ Ада- | на⁷⁵іа, ко⁷⁶вратне⁷⁷й⁷⁸ ко
ско⁷⁹й⁸⁰ страны, и ко⁸¹люб⁸²и⁸³ мѣсто при | сей Церквѣ: вѣже Мона⁸⁴хъ прѣстѣ, ко
стрѣ⁸⁵кѣ Н⁸⁶ж⁸⁷и⁸⁸ ко⁸⁹ли- | ко можаше Бгѣ сл⁹⁰жа; д⁹¹нь и⁹² ноц⁹³ мо⁹⁴ла⁹⁵іа⁹⁶ ем⁹⁷ со
сл⁹⁸- | зам⁹⁹и, жил¹⁰⁰ще же его вѣ ко з¹⁰¹м¹⁰²ай и¹⁰³скопа¹⁰⁴но ко Пе¹⁰⁵цѣркѣ |¹⁰⁶ при кр¹⁰⁷и¹⁰⁸н¹⁰⁹и¹¹⁰ц¹¹¹и,
зак¹¹²и¹¹³ст¹¹⁴и¹¹⁵ во рад¹¹⁶и ѣ то время м¹¹⁷и¹¹⁸рски¹¹⁹ъ | с¹²⁰ц¹²¹е¹²²н¹²³и¹²⁴ков¹²⁵ъ; се¹²⁶ла По¹²⁷горе¹²⁸ц¹²⁹ъ¹³⁰ ко¹³¹в¹³²ра¹³³не¹³⁴но
вѣ ем¹³⁵ при Церквѣ | самой жит¹³⁶и, понеже до¹³⁷врот¹³⁸и¹³⁹ мир¹⁴⁰ъ ко з¹⁴¹лѣ¹⁴² ле¹⁴³жай, не
то¹⁴⁴- | мо¹⁴⁵ нена¹⁴⁶киди¹⁴⁷, но и¹⁴⁸ г¹⁴⁹н¹⁵⁰д¹⁵¹ша¹⁵²е¹⁵³ла. Се¹⁵⁴го рад¹⁵⁵и¹⁵⁶ ж¹⁵⁷ив¹⁵⁸а¹⁵⁹ше и¹⁶⁰де¹⁶¹же и¹⁶²нѣ | Н¹⁶³ж¹⁶⁴и¹⁶⁵
смот¹⁶⁶рѣніе¹⁶⁷ъ ко сла¹⁶⁸вѣ Хрѣ¹⁶⁹ѣ Бгѣ, со ѿ¹⁷⁰це¹⁷¹ъ и¹⁷² Стѣи¹⁷³ Д¹⁷⁴х¹⁷⁵о¹⁷⁶м¹⁷⁷, | и ѣ чест¹⁷⁸ Престѣой
его М¹⁷⁹т¹⁸⁰ри, Прѣ¹⁸¹ста¹⁸²ѣств¹⁸³о¹⁸⁴ е¹⁸⁵ла, и м¹⁸⁶- | т¹⁸⁷ва¹⁸⁸и¹⁸⁹ Стѣо¹⁹⁰ І¹⁹¹ѡ¹⁹²ан¹⁹³а Кр¹⁹⁴т¹⁹⁵ла Г¹⁹⁶д¹⁹⁷и¹⁹⁸а Мо-
на¹⁹⁹сти²⁰⁰р²⁰¹ъ Нов²⁰²и | со²⁰³ѡ²⁰⁴р²⁰⁵д²⁰⁶жи²⁰⁷а. По²⁰⁸ж²⁰⁹не²¹⁰ же сей ва²¹¹же²¹²ный Мона²¹³хъ лѣтъ | (стор. 8)
па²¹⁴на²¹⁵де²¹⁶ла, и сподо²¹⁷бі²¹⁸а ѿ Хрѣ²¹⁹та Бгѣ вѣ²²⁰д²²¹ати²²² своѣ ѿ з²²³ем²²⁴ни²²⁵ | ко н²²⁶б²²⁷ны²²⁸ъ
ѡше²²⁹ствіе. Тогда при²³⁰хо²³¹ж²³²а²³³х²³⁴ к²³⁵ нем²³⁶б²³⁷ мно²³⁸зи²³⁹ ѿ пра- | ко²⁴⁰в²⁴¹р²⁴²ны²⁴³ по²⁴⁴з²⁴⁵ы рад²⁴⁶и,

¹ Перша буква в обох ркп. червона.

² В однім і другім ркп. все від точки до точки виписане киноваром, крім ок⁸; також і перше Ѣ послідуочого слова — червоне.

³ На бічнім полі придано: Пѣши¹¹ Інок¹² | ѿ Горы И- | донскіа.

⁴ На боці: Д¹³хо¹⁴б¹⁵н¹⁶и¹⁷ з¹⁸о | ронил¹⁹ жити | при Ц²⁰рк²¹ѣ.

⁵ Тим словом кінчиться ркп. Б. стор. 8.

иже много побчикх: Ёдиноци и Сіе | рече; іако прежи^х заѣ не малое время
 со многими стра^{ст}- | ми боріа^{сь}, и дарова ми Бгѣ еще на мѣстѣ се^м триде- |
 сят лѣтъ жити, еже и совы^{ст}іа. И тако пребых на то^м | едино^м мѣстѣ
 вѣх лѣтъ четридесат и пят нешходимо². | Прокѣдѣ пакы свое шше^{ст}вие ко
 Бгѣ, ёгоже колюбви, и при²- | ка духовных и знаемы^х людей, со предста^{вни}-
 ко^х3 села По^{го}- | речз, и врѣчи емѣ, все елыко имаше: воспоминама е- | мѣ
 и глагола: ко^мите Сіе, аще во ёго^{но} вѣдѣ Бгѣ, по- | даст мѣстѣ семѣ вѣр-
 ных своих, иже прославлити вѣдѣтз, | Ими^я его стое, заповѣдаше и Сіе: тѣло
 мое грѣшное погре- | вѣте при сей Цркви стой, вѣрѣю во Гдѣи моемѣ, іако
 про- | славитз мѣсто Сіе стое. И испросих прощенія со вѣсми. | Представилъ
 Рокѣ Бжїи: аѣке. Мица Септєвріа^я кз | кѣ. Днѣ:4 и погребенз естз честно при
 Цркви Прешбра- | женія Гдѣи. По представленїи же сего бжѣ^{на}го старца | по
 всїа времена на то^м ст^{ом} мѣстѣ живехѣ Іноци, ѿ- | 5 когда двѣ, иногда три,
 и совы^{ст}іа виденїе к Писанїи бжѣ- | стѣ^{но}мъ воспоминаемое: Почаси^и фара-
 онѣ видѣлз рожкѣ | едїнѣ; 3 которой двѣ лѣторасїи поколи к перла киро-
 стали6. | тое виденїе во правдѣ совы^{ст}іа на то^м ст^{ом} мѣстѣ, тѣ | во вѣ^т
 Хг Гдѣ іако рожкѣ процвѣтае^т, по своемѣ реченїю: | Изз емзх лозѣ, кы же
 грозды; снѣ за Іноци двѣ, или три, | при то^м рожцѣ Хртѣ спїителекѣ, іако
 лѣторасїи к вїсе- | ри процвѣталї, сн естз к многїе І^нокоз и братїи сѣ- |
 вителї сїа стїиа собранїе. Рокѣ Бжїи : аѣнд.8 | Приде на мѣсто сые За-
 ко^нникъ имене^м Созо^ттз Ломѣков- | 9скїи сав^{ом} діако^м 3 ст^{ой} сѣбытелї Скит-
 ск^о погѣщай^я срод^{ни}- (стор. 9) кї своїа, иже констї^нд Бжїи^мх изколѣнїе^м
 приде к сїю стра- | нѣ, акї ко шчестѣв^ю своемѣ, и ревностїю бжѣств^{ен}ою сѣ- |
 за^встѣнїи мѣста ст^аго, акї втори^и Г^лїа ра^жегзїа, | и хотїа за^встѣлое
 мѣсто к древнее прїбестї блго- | чїнїе и украшенїе, начатз житї со дрѣг^и
 Ионахо^м, начаѣ- | ше убо прїлежно сїе мѣсто ст^{ое} строїтї и к не^м трѣ- |

¹ З боку додано: лѣтъ мѣ пожне | Старц.

² В ркп. Б. читається: не шходно;

³ На маргінесі: подстаростю (ркп. Б: подстаростїго).

⁴ В тїм рядку виписано червонїлом: перші букви П, Р, Б, рік 1625, М, С, а, кѣ., Д. Тут також з боку прибавлено: Перши^и Інокз | прѣави^о | аѣке.

⁵ На боці: Іноци жителство- | кахѣ, вайко | мощно еше

⁶ Словом кї(раѣан) закінчується стор. 9. ркп. Б.

⁷ Ркп. Б. має: тѣ со вѣм

⁸ На червоно змальовано: Р і рік 1659.

⁹ З боку: Законник з Скитѣ | При^иде.

ж'атисїа, древа неплодїаца¹ с̀коло Црквѣ и всїакую г҃- | цакину некрасїащюю
 и збѣцати ревиюще стїи Преподо- | бныи шїцеи И҃тонию и Февдою Пече҃рскии,
 иже сїгнеи з̀ Нбїа | зкедеиных с̀кретх хвратїе попаиша, Б҃г҃, братїи, | и севѣ
 превыканїе зготоваху. Помалѣ же времени | Б҃гом поъвижеи превыкаеи к сему
 Законоиикѣ Созо҃т҃у на сїе | мѣстце честное и стїое, честныи Стареи Иліа Го-
 стїслак- | скїи з̀ тогож монастира, стїои Свїтелеи Ски҃тскѣ. Законоиикх |
 стїеино Иеромонах: Рокѣ Бжїа: а҃х҃за. Мїа Августа: | Днїа д. И҃з ра҃горѣи
 дшю, возлюбїи сїе мѣстце стїое, | и зволїи житїи на неи любезно со братом Со-
 зо҃том, и знаиа, | іако, кз бїгословенїи и к бїгом Изколении еже сѣ Бзѣ |
 превыканыи еси послѣшествїютх к бїгое хотїиши² каа- | сїи невидїаемои слави
 нбїои на сѣм свѣтѣ пожатї со- | бїголовенїем, преже, сїмїти совѣтетскати;
 прето даду- | сїа до своего монастира стїиа Свїтелеи Ски҃тскїа, до шїцех |
 и братїи ксѣхъ шїце; іако послзшїи своего шїца и матєри, то естх Свїтелеи
 стїои Сноїе, нехотїаще сконм по- | сїадовати хотенїем и по свои ходити
 коамх; сз бїгосло- | венїем их начаша сѣщїю сѣкытеи при то Цркви стїои ста-
 рожино ф҃л҃докати, и братїю и звырати змилно про- | сїачїи их сѣ бїгословенїе,
 и послаша писанїе: еже доде | рдкх чтїного шїца Пардїїа, к то время Г҃г҃-
 менїа стїиа (стор. 10) Свїтелеи Ски҃тскїа, и Совра братїю Соворне, проче҃ше же³ |
 писанїе к Соворѣ бѣмїи во радовашасїа ксѣ сѣще, и іако еди- | ными стїи
 глаху: Слава Тебѣ Бжїе, іако поъкигз еси бра- | тїю ншѣ, и зкрѣпїи еси их,
 при том стїом мѣстѣ, та давно | ш ксѣ сїтаблениом; крѣдеи во іако хѣ,
 іако шїелѣ и до- | вѣка имїа, тамо имїа Твое стїое прославитисїа; и ксѣ со-
 гласно рекоша; да вѣдетх бїгословенїе Бжїе братїа ншїи | Иеромонаху Иліи, и
 братѣ Созо҃т҃у дїакону, и да почїетх на- | них бїгословенїе стїи Сѣцек Горїи
 Идо҃скїа; и матѣи бї- | жеиного Старца ншїего Іовїа, і ксѣ шїцх и братїи
 ншїих к | Г҃г҃у шшешїих и ншїих житїетвїюциих да послѣшествїюи их⁴ кз | бїгое.
 Послаша зво Скв҃тскїи шїци писанїе Соворное и҃⁵ | бїгословиша чтїномѣ шїцѣ

¹ Ркп. Б.: неплодїащїе

² Червонилем написано: Р, а҃х҃за. М, Д, д. И. З боку же зазначено: Др҃вгїи Законоиикх Ски҃тскии | Иеромонах | Иліа.

³ Б.: хотїиши

⁴ Тут кїнчїться ст. 10 ркп. Б.

⁵ З боку: Анст до Скв҃т҃у

⁶ Б. мае: намз

⁷ На боцї: Анст и бїгосло- | венїе Ски҃тскїих | Сѣцек

Ілії і діакону¹ Созо^нтѸ. вже | сѣнїи ѿ сѣти^х ѿцз Скутски^х любе^нѣх прїемше
зѣло бозке | селишася і всегдашнїе² трѸды ко трѸдо^м прилагахѸ. | По сѣм
Ѹдаю^тся до Превеще^наго ѿппа МѸцкаго, к тоє кре- | ма. Гедешнѧ СкїаѸтопѸка
Кнїзѧ Четверте^нскаго, багѸсло- | кенїѧ сѣтитѣскаго, іако смїре^нїїи Іноцїи смї-
ре^но мѧнце, | авїи на то^м мѣстѣ сѸто^м жити, і сѸвїтѣ сѸтѸю на хвалѸ Пре-
сѸтомѸ Імени Іг ХрѸовѸ і Прѣтої сѸго БѸоМѸтри | раширѧтї і прїшздоблѧтї;
за Архїерейски^м багѸсло- | кенїемъ ГѸѸ поспѣшеткующѸ, во^могли. До чо-
гѸ іако | ПѸголюбикї^ѧ ѿппз і Пастир^ѧ любѧщи багѸслѣпїе домѸ БѸо-⁴ | го; багїи^м
ср^дцѣм багѸїзколивѸ^ѧ, і багѸслѸкїи бажѣ^наго Старца | ІліїѸ к ІгѸменѧ, брата
же Созо^нта на степѣ сѸцїе^нства по- | ставїи: РокѸ Бжїѧ: ѧхѸѧ і вѣ видѣтї
слова Іппа- | кїе на сїх іспѸне^нїїи, сѸвомѸ Ѹво дѧе^нсѧ дѸх прѣм^ро- | стїи,
і прѸ: ѿвомѸ же дѣ^нствїе силз. сѸтого^жде време^не (стор. 11) начаша сїи дѣ-
лателїи винограда хѣа дѣлѧнїе [ѧще і во тре- | тїи часѸз прїйдоша] сѸколо сѣѧ
сѸтїи сѸвїтелїи ткорити^ѧ. Прочїи же дѣлателѣ до сѣго винограда сѸ Шесто^м і Де-
кѧ- | то^м і сѸ Ѹдиннадесято^м часѣ прїйдоша, дабы понѣше тїѧ- | гѸтѸ, ракнїе
дїнарїи к НѣнѸ^м виноградѣ ѿ Гарѧ Нѣа | і зѣмліи коспїтїи. Бажѣ^ный же ѿцз
ГѸліѧ да бы мѧдл- | ромѸ Ѹподовїѧїѧ стрѸїтелїю дом сѣи Бжїи не на пѣ- | сцѣ
но на каменїи созидает, за моцнїи фѸ^ндаме^нта випра- | кле^нїи ѿ Ілєне кѣ^нмож-
ного сѸго МѸти Пана Станѣлаа- | ка КонєцпѸскаго дѣдїичного добрз тїх Пѧа
конє^нсѸз: | аѧво прако на рѣгаловѸм паперѸ по^ѣски^м дїалекто^м | при звиклої пе-
чатїи рѸкоїю блѧноїю по^нпїгѧ^нїи^и положїи. І сїм прако^м грѸнта на нїх же сѸ-
вїтѣ сѸмѧ сѸтам стонѣ, | іако фѣларѸм Ѹтверди. КоторѸе право ко памїѧ^т вѣ- |
чнѸѸ⁷ слово к слово зѧе кпїсѸетѧїѧ: КоторѸе право | до грѸдѸ лѸбовскаго за-
пїгѧ^нное. року Бжїѧ. ѧхѸпи.

Stanisław na Koniecpolu | Koniecpolski Woiewodzic Sen- | domirski,
Starosta Dolinski. |

¹ Ркп. Б. по тїм словї має ще придане: сратѸ

² Б.: всегдашнїиѧ

³ В ркп. Б. по тїм словї йде відразу: Пастирѧ, пропустивше: сѧппз і

⁴ З боку: Перши^и ІгѸменѧ

⁵ Стор. 11. ркп. Б. кінчиться: багѸзко-

⁶ В тїм мїсци ркп. А. має з боку отсю інтересну записку: Тогож рокѸ | ѧхѸѧѧ. |
Ѹбраѧ ПрѸ БѸїи | к' МѸнастїрѸѧ Трѣмвоел^нском | плакал^н.

⁷ По словї: вѣчнѸѸ ркп. Б. має: зѧе... Також решта слів, від: которѸе... ѧхѸпи.
в текстї самїм залишенї, лиш зазначенї з боку, на маргїнесї тим способом: тоє право
к ГрѸдѣ ЛѸовскомъ записѧ^нное ѧхѸпи. РокѸ.

Wszem¹ wobec y każdemu z osobna, komu to | wiedzieć należy, tym niniejszym Listem² moim | oznaymuję, iż zycząc pomnożenia chwały Bo- | żey w dobrach moich dziedzicznych³, snadniem | się do wniesioney lch Mo- | sciov Przyjacioł moich domo- | wych na ten czas przy mnie będących skłonił instan- | (стр. 12) cyey i prośby, aby na gruntach Maiętnosci mo- | iey Podhoreckey Monastyr starożytny Plesnicki | nazwany pod Imieniem⁴ Przemienienia Panskiego | budynkiem był resuscitowany, na tymże gdzie | zdawna stał mieyscu, y o teyże, (:co wywiedzenie^m | Ludzi starożytnych ma bydź dedukowano;) grun- | tu circumferencyey. Ktory to Monaster iako Na- | bożny Ocie Ilia Hostysławski reguły Bazylego | S. Graeckiey religiey Zakonnik wystawi, staranie | pobożne y pracy iego w tym kątętuiąc, Star- | szeństwo | nad Bracią⁵ Zakonną lhumenskie, za potwierdzenie^m | Imci Xiędza Episkopa tey Dioecezyey przy nim do- | żywotnie, y po nim następującym Przełożonym, zo- | stawuję. Dwożysko w Podhorcach Buhaiewskie | nazwane z iego wszytkiem i przynależytosciami do | tegoż Monasteru przyłączam, Sianożęc wielką ku Hu- | cie Podhoreckiey antiquitus należącą temuż także | Monasterowi przydaię. Praznikow dwa, ieden na | Święto Przemienienia Panskiego, a drugi na Zwia- | stowanie Nayswiętszey Panny; na ktore lud scha- | dzać się z rożnych mieysc dla chwały Bożey zwykł, | te obadway mają się odprawować bez żadnego | najmnieyszego tak od Namiestnikow moich, iako y | Arendarża⁶ uciążenia, najmnieyszego sobie grosza | z tych przychodzących ludzi, Towarow, y wszelkich | handlow na ten czas, y na tych Praznikach obudwuch (стр. 13) odprawuiących się nieusurpuiąc, ani przywłaszczaiąc. | Browar y winnicę wolno będzie temuż Monastero- | wi dla pożytku swego mieć; wrąb w lesie Podho-⁷ | reckim na opał, na Celle, y na budynki wszelkie, więc | y na самы Browar Monasterowi tylko samemu nale- | żący, a nie na żadną przedaź pozwalam; na krynicy. | Młynek stawić także pozwalam, do mliwa na sa- | mą tylko potrzebę Monastyra, a Poddany moy ie- | sliby tam ktory chciał mleć zboża, to mu chiba za | wiadomoscią Arędarża Mego y oddaniem miary zwy- | czayney wolno bydź ma. Mieysce^m tedy należytyм |⁸ y ukazanym sobie zdawna z Dedukcyey ma się ten | Monasterz kontentować, y przynależytosciami wszel- | kiemi wyżey opisanemi y specyfikowanemi obiecuiąc cale, że ten Monaster

¹ Червонилон написані: Р, Б. рік, весь напис грамоти і початкове W.

² Словом: Listem кінчиться ст. 12 ркп. Б.

³ Ркп. Б. пропушене має слово: dziedzicznych

⁴ Б.: pod Tytułem

⁵ В ркп. Б. додано ще: iego

⁶ Б.: Arendarzow

⁷ Складом: Pod- кінчиться ст. 13 ркп. Б.

⁸ По тім іде зараз: tylko zdawna y ukazanym sobie...

przy Gruncie, y wszyt- | kich przynależytosciach przez Mnie y Sukcessory
moie | wiecznie zachowany będzie. Na co dla lepszey¹ wagi | ręką się moią
własną z przycisnieniem pieczęci | podpisuie. w Mikulincach² d 16 Octōris,
1663. Tysiąc | szesć set szesćdziesiąt trzeciego Roku. Stanisław | Koniec-
polski. Mieysce pieczęci. Ktore prawo iest w aktach | Grodskich Lwowskich
oblatowane, Feria quarta post Festum | Sctae Annae Matris Deiparae Vir-
ginis Mariae proxi- | mǎ. Anno Dni millesimo sexcentesimo, octuagesimo |
octavo³. Достѡно ѿ Прѣсно да бѣпише⁴ сѣ ѿ ба⁵бкѣнїе Сѣтїа па- | матїи Превѣщїе⁶наго
Щца ѿ Пастїрїа нѣшего⁴ ѣ тоѣ времїа сѣ Сѣтѡ | Сѣвїтелеѿ ѿ братїи ѿ нѣ живѣщїа⁶
да⁶ное; которое то ба⁵бкѣ- | нїе, слово ѣ слово для вѣчно⁶ памїати⁶ за⁶ бѣписуе⁶ сѣ⁶.

(стор. 14)⁷ ГѢДѢШНѢ Сѣтѡпѣкз Кнїажа Четверте⁸ское | мѣтїю Бжїею Пра-
вославный Бѣпз | Лѣцкїи ѿ Сѣтро⁹скїи: | Прототронї Мїтрополїи Кїевскѡ. |
Всѣмъ Сѣще ѿ кождомъ ѿ Сѣовнѣ, вѣа- | наго Чїнѡ, во⁸растѣ ѿ сого-
вїа Бпа⁸ | хїа⁸но⁸ Мїшїм, на⁸паче же ко Іеромо- | насѣ⁸, Іеродїаконо⁸, Мона-
хо⁸ ѿ про- | чїи⁸ нїа⁸шїи⁸ ѣ Сѣвїтеле⁸ Сѣтѡ Сѣще- | жїтѣствѣюще⁸. При
ба⁸гословенїи | Мїшо⁸ Прїхїерѣско⁸а: ѿзвѣстнѡ творїм⁸. Понеже Сѣвїтѣ | Сѣта Пѣ-
снїцака⁸ по⁸ Імене⁸ храмѡ Превбраженїа | Гдїа (: а тера⁸ на⁸зва⁸на⁸ По⁸го-
рецка⁸): ѡфѡ⁸дока⁸на | сѣтз, ѡ Сѣтїа памїатї ба⁸гочестївої Кнїажнїи Бленїи, | ѡ
лѣта вола⁸бченїа Гдѣ нѣшего Іѣ Хрїта тїсїачѣ сто | Сѣмїадесятого: ѿ для⁸ частї⁸
непрїятѣскїи⁸ на⁸хо⁸женїи⁸ | за⁸пѣстѣла⁸ зоста⁸ла до сїх⁸ лѣтз, на⁸ которо⁸ то
мѣстцѡ | цркѡвз дерево⁸а вѣвѣлїи⁸ вїеѡдока⁸на⁸ ѿ до нїѣ стоїтз; | сїх⁸ за⁸ лѣтз
Пасткїи нѣшего смїренїа⁸ прїзрѣ Гдѣ на | мѣстце сѣтѡе, бѡжїи ко ѡмїа⁸з ба⁸гїи
братїи ѡвѣтелїи | сѣтѡї ѡсѣще жїтѣ⁸ної Скїтскої Іеромона⁸хѡ Ілїи, Іе- | родїа-
конѡ Созо⁸тѡ, авї на⁸ помене⁸ное мѣсце прїбылїи; | а⁸ понеже сїи дѣла⁸телеѣ ви-
нограда Хѣа наста⁸ва⁸ни Бгѡ | жїтѣ⁸ствѣвати на то⁸ сѣтѡ⁸а мѣстїи ѿзволїша

¹ По слові: lepszey йде: wiary y wagi

² В ркп. Б. ось який уклад: Dnia Szesnastego Miesiaca Octobra, Roku Panskiego, Tysiąc, szescsetnego szescdziesiatęgo, trzeciego.

³ Ркп. А. має на боці: w Grodzie | Lwowskim | 1688. Ркп. Б. замість того подає: Prawo te w Grodzie Lwowskim oblatowane 1688. — Послідує А — червоне.

⁴ По: нїшего слїдує точка в ркп. Б., а опїсля а. лінеа: ГѢДѢШНѢ сѣтѡпѣка Кнїажнїи Четвертїнскої, Бѣпа на той часѣ Лѣцкої ѿ Острѣзкої; Прототронївої Мїтрополїи Кїевскїи; В то⁸ж времїа ...

⁵ Зазначено популярнїше в ркп. Б. словом: Памїаткї

⁶ Тут кїнчїться ст. 14 ркп. Б.

⁷ Весь напис грамоти і її початкова буква — змальованї червонїлом.

⁸ Тут придано в ркп. Б. ще отсі вставки: Прїчїнїм ѡтѣм Ігѣменѡм; На⁸мїнїкѡм, Іеромона⁸хо⁸,...

Пра́внло^а | и ѡбыча^а, ко вє^а подовіащєса Еѡи Сѡбытеа^и Ски^т- | ской, мѣючї
 на писмѣ вѣкєнїе ѡт ѡцѣ своєи ѡбыте- | ли, которое на Пастїреви^и зъ по пї-
 со^а рѡкз Пречѣнаго | ѡцѣа Ігѡмена и кѣт^а соворны^а ѡцѣз Ски^тски^а, зъ Печатию^ю |
 Чтїаго Крѣта ѡбычною презє^нтовали. Тєды мы Па- | стирѣ вагодарєнїе Гдѣ Сака-
 шдѣ за таковоє єго смогрєнїе (стор. 15) ко^давши, Чтїомѣ Ієромонахѣ Ілїи^и
 8рѣа Ігѡмєствѣа злѣ- | цаємз, и до ко^нчини жикота єго авы вратїа^а не ѡнаго
 то^а - | мо сєго старцѣа за Наставника и Ігѡмена мѣлїи зтєрѣ- | жаємз, и по не-
 вѣрѣнїємз Ншїи^а Архїєрєски^а приказѣ^а. | По нѣз за^а наслѣдѡчїи^а, и тепєр^а жи-
 чїи^а ѡцємз и кра- | тїамз, сїє ншє до ѡбцаго сожитїа да^а писанїє, | послѣдѡ-
 юще вє^а ѡбитєаи Еѡи Ски^тской, и прочїи^а | Лѣвєрѣ ѡбщєжїючїи^а, подобны^а
 чинѡм^а надѡчїи^а и сѡ- | вѣкє ѡт прѣваривши^а наєз вѣпѡкз, потѣрѣжє^ннымз
 и у- | моцнє^нны^а жїтє^нствѣа^а, іакобы подобныи чинз, строєнїє | радєнїє, и в^а
 и^нны^а мє^нши^а ѡбытєа^а, растѣло и помножєнє | хвалїи Крїстїєи повїрало, умїслиан^а-
 мо за єностїанї^а | и сѡвалївѣ^а намѣрєнїємз, повожны^а вє Ієромонахѣ Іно- | ковз
 ѡбитєаи Еѡи Пѡгорецкѡ Пѣвєнїцкѡи, вє чѣ^а и | хвалѣ, Гдѣ Сакашда Прєв-
 вразїшагоєа на Флаво- | рѣ, заєкнѣ уфѣ^ддѡва^нной, таковоєжз вѣкєнїє, кє вє-
 | щємѣ житїю законѡмѣ преподати, и вни^а к^а тѡже, іа- | ко и прѣрєченїи ѡби-
 тєаи удѡстойтїи и утѣрѣдїтїи, | іако^а сїмз лїсто^а Ншїи^а Архїєрєски^а, ѡдѡстоєаєз,
 и 8- | тѣрѣжѣємз; пї^ано жаданїи, авы к^а тѡже ѡбытєаи | Еѡи ншѣшїи и на
 потѡ^а жїтє^нствѡчїи Іноцїи хотїачи | подобныи спѡговѡмз, Прѣрєчє^нной Еѡи ѡ-
 битєаи Ски^тскѡ, | вє^а чїнз радєнїє и порѡдокз, ко ѡбщєжїтє^нномѣ жи- | тїю^ю
 своємѣ наєжачїи захѡватїи. Вєх пєрѣвѣ^а а- | вї вѣлєкїю цѡ рѡкз ѡ ново^а лѣтѣ,
 а єжеи^а того потѣрѣ^а | сѣлшїаѣ ѡкажєтз, в^а по^а рѡкѣ и нїжєи, на Ігѡменѣ,
 прѡї- | гѡмена, Намєстника, Шафарѡкз Скарѣвцѣ Црѣковнаго, и и- | ны^а мє^н-
 ши^а, мѣвалїи і спѡрѡкѣ себе, дѡєтѡнаго к^а житїю | Іночєскѡ, иєкѣнаго вѣлѣдєз
 ѡподобанїи своєго зго^нє ѡ- | вралїи, и на Пастїрєки своємѣ Правѡславномѣ,
 и по на^а (стор. 16) и по на^а2 такожѣ вѣдѡчїи^а Правѡславны^а, вѣкєнїи^а и утѣрѣ-
 | жєнїи^а радїи презє^нтовали^а [а єжеи^а по на^а вѣдѡчїи^а Пѣ- | стирѣ мѣлїи ука-
 нїтїи^а ѡт вѣгѣтїа; тєдїи вѣдѡчїи | Ігѡмє^а, мѣтєжїа до Прєвѣщє^ннаго Мїтрѡпо-
 лити Кї.в- | скаго Правѡславнаго, вѣкєнїи^а радїи ѡдавати:] кото- | ри то Ігѡменз
 ѡбраныи прїкладѡ сѡвалїки^а жиючїи, | и ины^а тѡже ѡбра^а кє спї^аю зъ себе по-

¹ Тут кінчиться ст. 15 ркп. Б.

² Повторєнє залишенє лиш у ркп. А.

³ Дальших слів в ркп. Б. бракує, хоч є залишенє між тим вільнє місце. Текст отже ркп. Б. виглядає в тїм місци так: презентѡвал. Котѡрїи то Ігѡменз...

казвучи, ничтоже | Севѣ къзгадо^н преложе^тетка своєго непричитока^н [: помі- | наючи¹ Слова Св²: ащеи кто ко ка^у хоше^т быти бо^л шій, | да вѣде^т есѣ^н Сл³га] на^н вѣдомо^н, рад^н ѿ пожеленіє Соборни^х | Іноквз непозвола^н, во почесѣ есѣ^н мѣлз; такоже ѿ ѿни его, | Іноквз Самх некарааз, приходіащи^х Іноквз Ска- во^н не в^т | ѿбителє Свои^х Сходіащи^х неприймаалз [: ра^нкѣ з^н послу- | шаніа^н Па- стирскаго, или за ѿзволеніа^н ксеи братіи^н и^н | Сл³шной причини] а^нт жиучи^н ѿ в^т тї желаючи^н не в^т п⁸- | ска^н, аж ксѣ^н братіа^н Соборне уговѣтв^ню^т. Такожє | кромѣшней Трапези Севѣ непоставляти, но к^дпно со | братією ксегда во время^н свое к^дшатї, да си^н ѿбщежи- | те^нное житіє исполняетз. Раденіє за^н ѿ попе- ченіє, | ѿ ѿбытеи^н С^той Ма^нцѣ своєи усе^рдно к^д единодушно | повинны имѣти, ѿ старатисѣ^н прилѣжно помножати уха- | л⁸ Бж^ію: Приходы ро^ніє нада^нныа, ѿ- фѣрова^нныа к^дписи | ѿ и^нныє м^нковє колбкз, надареніа^н в^т повожни^х людей, | жа- де^н по^н кам^нвою С^ты^х Ш^нцз, на свою по^нреву прика^нн⁸ю | сокровиществовати да не дерзнет. Но есѣ к^дпно аки пче- | лы во едино сокровище а^лбо аркан⁸ при- шверѣтати до^н жи^н | да в^т цѣлостї з^н рѣкз ваши^х Гд^н по^нше^т личв⁸: Старшого | за^н Іг^нмена^н, к^н ѿсобаво^н чести ѿ пошаноканію есѣ поки^нны | мѣти, іако Насто- ятелє^н своєго. [помінающе г^нз П^нла; поки^нтесѣ^н Настакнико^н к^дши^н, ѿ покарѣ- тесѣ^н и^нз, тїи | во в^дм^т ѿ д^нша^н к^дши^н, аки Слово х^нтіаще Г^ни:] в^т его к^дк^не- (стор. 17) н^на к^нтѣ ѿбителї не^нсходитї, ѿ и^нныа д^ншеполе^нна^н по^д- | ченіа ѿсера- стковати, житіє Іночєское х^нранити, ѿ к^н н^н на ксѣ^н | д^нн^н ѿ ноцз по^дчати^нсѣ, Самаго себе к^дшатї, стра^ндати, | аки добрый войны Х^нв, ѿвлєкшесѣ во в^нр^нн^на к^дфры, да | коекодѣ уг^нд^нн^н в^ддете, цю Гд^н такз ксѣ^н зако^нна^н в^нюети | в^ддете ута- вл^нна^н си^н ѿвразо^н, многоє время поживете | ѿ прилож^нсѣ^н в^н лѣта жикот⁸, у- множи^т Б^гх^н жита сѣ^н, | т^ндка развогат^ню^н красна^н: потоко^н Сладостї напои^т ю, | ѿ к^ннецз лѣт⁸ в^нг^нти Бж^іє косп^нримете, е^нже в^н по- | л^нчити желе^н. В^нсѣаком⁸ за^н законопрест^нпникови ѿ ра- | зорителєв^н Сего зако^нного житїа, Ни^не Архїєр^н- ское не- | в^нл^нбеніє, ѿ с^нд^н Бж^іи^н во второе ѿ страшное Прише^нкїє | Х^нво в^нд^ни в^нд^ни, Амин^н. Шо ксе д^нл^н лѣпш^но^н покагї к^н- | рїи ѿ Моцї п^ни по^нл^нн^нс^нк^н рѣк^ни Нш^ной Печатию Нш^ню з^нтв^нр- | жа^н. в^т Катєрѣ Нш^но С^тго Івана К^нголова Л^нцкой. М^нца^н |⁴ Де- в^нк^нбрїа д^нн^на десѣтого. Рок⁸ Первой тїсѣацїи шес^т со^т- | ш^ндесѣ^т третєго. Ге- дєв^н С^тополкз В^нп^нз Л^нцки, | рѣкою власною: Мѣсце Печати. —

¹ Вставлено по тим слові в ркп. Б.: на вській день и часз...

² Кінець ст. 16 в ркп. Б.

³ В ркп. Б. кінець стор. 17.

⁴ На бічній поли: ,о҃ѣѣ

(Дальше буде)

Перший життєпис св. Йосафата

ОНИЗШЕ містимо три тексти, оповідаючі життя і смерть по-лоцького архієпископа св. Йосафата Кунцевича. Два перші, польський і латинський, поміщені стовпцями, беремо зі званої збірки о. Павла Шиманського (II. 41-88), переховуваної тепер у познанській бібліотеці Т-ва Приятелів Наук¹. Третій текст, теж латинський, надрукований долем на всю ширину, був відписаний свого часу, враз з іншими матеріялами, з оригіналу, збереженого в архіві Пропаганди, а перевезений опісля митр. А. Шептицьким до Львова, знаходиться під сю пору в Національнім Музею під ч. 16121/16. Відси то й взятий він для „Записок ЧСВВ.“ за ласкавим дозволом Управи Музея.

Подаючи всі три тексти без зміни в дослівнім відписі, відкладаємо свої уваги про них і про звязані з ними питання на кінець.

Relacya | o | zamordowaniu okrutnym | y | osobliwey Swiętobliwosci | w Bogu Wielebnego Oycy | Jozafata Kuncewicza | Archiepiscopa Połockiego | krotko a prawdziwie | opisana | w Zamosciu | Roku Panskiego 1624.

Joachim Morochowski Episkop Włodzimierski y Brzeski Czytelnikowi łaskawemu.

Dla trzech osobliwie przyczyn, Relacya (стр. 42) lacya ta, o zamordowaniu okrutnym, Wielebnego Jozafata Kuncewicza, Episkopa Połockiego iako pewną wziąwszy; będąc sam, dziwney swiętobliwosci żywota iego oczywistym swiadkiem na swiat drukiem wydać, za błogosławienstwem star-

Brevis et vera Narratio | de | crudeli caede morumque | singulari sanctitate | Reverendissimi Patris | Josaphat Kuncewicz | Archiepiscopi Połocensis | descripta | Zamosciae | Anno 1624.

Joachimus Morochowski Episcopus Vladimirens(is) et Bresten.(sis) Benevolo Lectori.

Tribus potissimum de causis (стр. 42) certam Narrationem de crudeli caede Rndsmi Patris Josaphat Kuncewicz, ipsemet admirandae ejus vitae Sanctitatis oculatus testis, in lucem typis edere, benedicente superiore meo, proposui Lector Benevole. Prima, ut Deo uni trinoque gratias reddam

¹ Оба тексти з познанського рукопису переписав п. Модест Кузик, б. урядовець поштовий у Познані, тепер питомець дух. семинарії у Львові, за що складаємо йому тут щиру подяку.

szego mego umyśliłem Czytelniku Łaskawy. Pierwsza abym Bogu w Trojcy Jedynemu zato podziękował, który takie Święte sam czyni, y takie Pasterze do Cerkwie swej posyłać raczy. Druga, abym takim wysokim Cnotom Męża tego Świętego, cześć powinną z niedołężności mey oddał, ktorem w Nim za żywota Jego uprzeymie miłował, y onem się zawsze dziwował. Trzecia, abym wielu pobożnych Ludzi żądaniu dogodził: którzy tego usilnie pragnęli, żeby pewną wiadomość o Świętobliwosci żywota Jego; tudzież też osobliwie o śmierci, przez mężne podięcie okrutnego męczeństwa dla prawdy świętey miec mogli.

Z tych tedy przyczyn tę książkę (стр. 43) na świat puszczając, ciebie Czytelniku Łaskawy proszę, abyś to przyiąwszy, iako za rzecz istotnie prawdziwą Bogu w Trojcy Jedynemu cześć i chwałę oddawał.

ΑΓΑΘΩΝ ΠΟΝΩΝ ΚΑΡΠΟΣ ΕΥΚΛΕΗΣ*

Jozafat Kuncewicz Archiepiskop Połocki, mąż z młodości lat swoich, gdy ieszcze był swieckim, gorącego

¹ Тут прибавлений відсилач: *) W г. р. zamiast litery *v* napisano T. Niepotrzebnie także po P dano kropkę na dole. Słowa są przytoczone z Xiegi Mądrości 3, 15 i znaczą: Dobrych trudów pożytek sławny.

(Archivio dela S. C. de Prop. Fide — Polonia, Russia, Vallachia, Moldavia. Vol. 337).

(Fol. 242) Vita et mors archiepiscopi Polocensis Rutheni a schismaticis occisi anno 1623.

Josaphat Kuncewicz archiepiscopus Polocensis erat vir ab adolescentia sua cum adhuc in saeculo degeret, singularis in Deum religionis et vitae probitatis. Assiduus in ecclesia Sanctissimae Trinitatis unitorum ritus; nullum ex officiis divinis, quae singulis diebus in illa ecclesia more mo-

qui huiusmodi Viros Sanctos ipsemet efficit, et huiusmodi Pastores in Ecclesiam suam mittere dignatur. Altera, ut tam altis huius Viri Sancti virtutibus debitum honorem pro imbecillitate virium mearum exhibeam, quas in illo adhuc vivente summo amore et continua admiratione prosequutus sum. Tertia, ut plurium piorum hominum votis satisfaciam, qui summo desiderio flagrarunt, certam de vitae ejus sanctitate, praesertim de morte, perfortiter susceptum ob Veritatem Sanctam crudele martyrium, notitiam habendi.

Hisce itaque de causis hunc li- (стр. 43) brum in publicum edens, Te Lector Benevole enixe rogo, ut hoc suscepto tanquam re summe certa Deo uni Trinoque cultum et honorem praestare non deneges.

Josaphat Kuncewicz Archiepiscopus Polocensis, Vir in tenera aetate et statu adhuc saeculari summae pietatis, et vitae sanctitatis, cum degeret Vilnae, assiduo visitabat Ecclesiam SS. Trinitatis, quae semper erat sub regimine Superiorum in Unitate Fidei S^a permanentium; nullum exer-

nabożenstwa, y żywota pobożnego, mieszkając w Wilnie, ustawicznie chodził do Cerkwi Świętej Trojce, która zawsze była w dozorze Starszych w Jedności świętej będących, żadnego Nabożenstwa w odprawowaniu chwały Bożej, które się w dzień według ustaw powinności Zakonnej tam odprawowało, nie opuścił: iako Jutrznicy y inszych Obrzędów Cerkiewnych. A chociaż Syzmatycy podten czas zwłaszcza, kiedy się zaczynała Jedność Święta, oderwali byli niemal wszystkie od tej pomienionej Cerkwie tak, że się ledwie kilkadziesiąt człowieka obojej płci, y to w Uroczyste święta tam schodziło: a z Duchownych jeden tylko mieszkał Zakonnik, który był oraz Archimandrytą, żadne- (crop. 44) go przy sobie nie mając Czernca. Zaczym w tym Monasterze były prawie pustki, a w Cerkwi wielkie opuszczenie. Przeciwnym zaś sposobem u przeciwników wielki tłum ludzi, że się ledwo w Cerkwi zmieścić mogli: ochędostwo świetne, y wszystkich inszych rzeczy dostatek, kteremi się więc pospolici ludzie przynę-

citium in decantanda laude Dei, quod ibi ex instituto religiosae Professionis quotidie peragebatur, praetermisit, uti sunt: Matutinum aliique ritus Ecclesiastici. Et quamvis Schismatici, praesertim eo tempore, quo Unio S. coeperat, pene omnes a superius dicta Ecclesia abstraxerint, adeo ut vix pauci homines utriusque sexus, idque solemnibus non nisi Festis ibi convenerint, Religiosorum vero unus solummodo Archimandrita, nullo amplius exstante Mona- (crop. 44) cho permanserit. Unde illum Monasterium fere vacuum erat, in Ecclesia vero summa regnabat devastatio. E contra vero Adversarii magnam multitudinem hominum, ut eam vix Ecclesia capere potuerit, summam in Ecclesia munditiam, omniumque rerum copiam habere videbantur, quibus plerumque populus allici solet;

nastico peragebantur, matutinum etiam, quod ante diluculum decantatur, omittebat. Et licet ab hac ecclesia schismatici illo tempore quo incipiebat unio, abstraxissent fere omnes, ut die etiam festo vix 20 personae sexus utriusque in dicta ecclesia numerarentur, et ex clero unus tantum erat monachus titulo archimandritae insignitus, nullum habens penes se monachum; unde magna erat in monasterio solitudo, in ecclesia vero et venientibus ad eam desolatio; e contra apud schismaticos magnifica multitudo hominum, quam ecclesia capere non poterat, ornamenta ecclesiastica splendida, et alia quae homines allicere naturaliter solent, in magna copia. Nihilominus bonus juvenis ab ipso Deo immediate edoctus, neque enim tunc qui eum doceret ea quae erant unionis ex unitis Vilnae reperiebatur

cają. Jednak cnotliwy ten Młodzieniec, osobliwą łaską Bożą natchniony będąc (: gdyż iednego takiego podtenczas w Wilnie nie było, któryby go mógł nauczyć dostatecznie rzeczy tych, które przynależą do Jedności świętej:) tym się bynajmniey nie odrażał: y owszem w tej Cerkwi Troyce Świętej sam podczas spiewał, czytał, y częstokroć dzwonił: y tak bywał sam spiewakiem y dzwonnikiem: co wszystko pilnie y z wielką ochotą odprawował, a darmo, insze zabawy swoje potrzebne opuściwszy, ktoremi był obowiązany w służbie; a w czytaniu ksiąg Duchownych tak był pilnym, iż ich więcey pilnował, aniżeli inszych zabaw. Zkąd zapaliwszy serce (срор. 45) swoje miłością do służby Bożej, roku Panskiego 1604, we dwudziestu y kilku leciech, w tej, y przy tej Cerkwi Świętej Troyce slub w Zakonie S. Bazylego Panu Bogu uczynił, y Czerńcem został: w którym tak postępować począł. Przez kilka lat żadnego innego napoiu, oprócz wody

Tamen huic virtute praedito Adolescenti, singulari Dei gratia afflato (: nullus etenim id temporis Vilnae manebat, qui illum sufficienter de rebus quae Unionem S. concernunt, instruere possit:) hoc minime fastidio erat. Imo ipse in hacce Ecclesia S^{mae} Trinitatis legendo, cantando, et saepius pulsandis campanis operam dabat, atque sic saepe numero ipse cantor et pulsator campanae erat quae omnia summa cum diligentia et alacritate, quamvis sine ullo stipendio, executus est. Fovens deinde in corde amorem se se consecrandi Deo, anno 1604, agens ultra 20 aetatis suae annum in hac et ad hanc (срор. 45) Ecclesiam S^{mae} Trinitatis vota in ordine S. B. M. emisit. atque Monachus factus est, ubi ulterior ejus vitae profectus hoc modo institutus erat. Per aliquot annos nullo alio potu, excepta sola aqua, utebatur, et certe per totum vitae suae decursum nunquam ab hoc proposito recessisset, nisi valetudo quae notabiliter exinde decre-

ullus, ab ecclesia non discedebat. In dicta igitur ecclesia ipse erat cantor, ipse lector, ipse denique non infrequenter campanator, quae omnia libenter et gratis, et cum dispendio suarum occupationum, quibus definebatur inserviens cuidam civi Vilnensi mercato- | ri. Non tantum domi sed etiam in officium mercatoriae lectioni librorum spiritualium intentus erat, magis quam ut ad emendas merces invitaret transeuntes, quod in more est mercatoribus.

Unde secutum est quod anno 1604, viginti et aliquot annos natus monasticam vitam sub regula Sancti Patris Basilii in ritu graeco catholico Vilnae ad ecclesiam Sanctissimae Trinitatis amplexus fuerit. Cuius eiusmodi quidem fecit initia ut per aliquot annos non alio potu quam naturalis aquae uteretur, nec fortassis toto vitae suae tempore ab hoc coepto destitisset, ni obedientem defectus graves ventriculi, qui ex potu hoc suborti

samey, nie zażywał, y pewnie przez wszystkich żywot swoy tego by był niepoprzestał gdyby niesposobność zdrowia (:ktore mu było znacznie stąd wątleć poczęło:) zaziębieniem żołądka; y starsi iego, ktorzy się o tym dowiedzieli, nie zabronili: ieśli tylko zabronili? a nie raczej onemu do większego umartwienia ciała pochop uczynili; jako do włosiennic, dyscyplin, postow y niespania: czego przez wszystkim żywot swoy pilnie przestrzegał: obżarstwem w iedzeniu, a zwłaszcza w picciu iako pewną zarazą duszną wielce się brzydził. Czystości świętey był wielkim miłośnikiem y strożem z taką sromięźliwością że nie (стр. 46) tylko uczynkiem, ale i słowem, swąd z siebie sposobności iakiey wydającym pogorszenia żadnemu nie dał. Do tego zawsze był w rozmyślaniu rzeczy Boskich nie inaczej y w czytaniu ksiąg: w ktorym tak znacznie postąpił, iż w krotkim czasie z podziwieniem wszystkich, a prawie zdumieniem z kazalnice ludziom Słowo Boże przepowiadał. A co ieszcze dziwniejsza, w takim ustawicznym ksiąg pol-

scere caepit, refrigeratio ventris, ejusque superiores, qui de hoc certiores facti sunt, illud ulterius prosequi prohibuissent, si tantummodo prohibuerint, et non potius majoris in corpore suo castigationis causa fuerint, uti sunt cilicia, disciplinae, jejunia et nocturnae vigiliae, cujus per totam vitam suam diligentissimus observator fuerat, gulam in esu, et vel maxime in potu quasi aliquod pestiferum animae venenum mirum in modum abhorrebat. Sanctae castitatis erat magnus amator et custos, tanta cum abstinencia, ut non modo facta, sed ne verbo quidem peste aliqua infecto scandalum a- (стр. 46) licui dederit. Insuper semper occupatus erat meditandis rebus Divinis, et legendis libris, qua in re tam eximie profecit, ut brevi tempore cum admiratione et fere stupore omnium populo ex suggestu Verbum Dei praedicaverit; quod autem majori admiratione dignum est, in assiduo legendis polonicis et slavonicis libris (:nulla enim alia idiomatica, exceptis hisce duobus, caluit:) tanti profectus fue-

erant, et superiores ejus, quibus haec omnia probe innotuerant, cohibuissent. Si cohibuerunt tamen, et non ad maiores, ac multo plures corporis mortificationes, ut cilicia, disciplina, jejunia et vigiliis, quibus tuto postea vitae suae tempore usus est, stimulamus. Accessit ad hoc quod in continuis semper fuit meditationibus de divinis, non minus autem in librorum lectione, qua tantum profecit, ut brevi tempore cum omnium aedificatione et stupore, populo ex ambone praedicare coeperit. Quod autem longe majori admiratione dignum est, haec eadem assidua lectio librorum non aliorum quam sclavonicorum et polonicorum (cum latinam linguam vel aliam quampiam praeter suam vernaculam nullam caluisset) id effecit quod tantam acquisiverit peritiam oppugnandi et confutandi errores schismaticorum

skich y słowiańskich czytaniu (:gdyż nad te dwa pospolite ięzyki inszego nie umiał:) tak pięknie postąpił, y przyszedł do takiej doskonałości w dysputowaniu, y przekonaniu heretyków y schyzmatyków, y do takiej sposobności obcowania z niemi; iż nayuczeńszy Teolog z nim porównać nie mógł. Zkąd ono poszło, iż od Katołików albo prawowiernych biczem schyzmatyków y Heretyków, a od Schyzmatyków samych, miasto Jozafat, odmianą imienia, Duszo- (стоп. 47) chwatem (:to iest łączem dusz:) był przezwany. Y tak bardzo bystrego był dowcipu, iż naysubtelniejsze w Teologii trudności, iako są o Troycy Przenayswiętszey, y tym podobne, łącznie on przez się mógł zrozumieć, a niżejliby mu kto mógł wyłożyć. Coż rzekę o przedziwney pamięci Jego? którą tylko tego samego nie nosił, iako na marmurze wyrytym, czego albo nie czytał, albo nie słyszał. Mogł go kto wybornie; kroniką ksiąg, osobliwie

rat, et tam perfectus in disputando, convincendisq; haeticis et schismaticis, et tam habilis ad conversandum cum iisdem; ut doctissimus Theologus illum adaequare haud potuerit. Hinc a Catholicis flagrum Schismaticorum et Haeticorum, a Schismaticis vero, loco Josaphat, mutato nomine Duszochwat, hoc est raptor animae appellatus fuerit. Tam erat acuti ingenii, ut subtilissimas Theologiae difficultates, uti sunt de Sanctissima Trinitate, et alia hujusmodi, facilius per se ipsum intelligere quam alias explicare potuerit. (стоп. 47) Quid dicam de admiranda ejus memoria, in qua acsi in marmore sculpto illud solummodo non remansit, quod aut non legerat, aut non audiverat. Potuit certe jure merito compendium librorum, et praesertim Sanctorum Patrum thesaurus appellari. Neque tamen ille Vir sanctus in his tam liberaliter a Deo et natura concessis sibi donis acquivit, sed con-

et haeticorum, tantum donum cum ipsis conversandi, ut | theologus licet doctissimus in hac parte cum ipso comparari, vix aliquis potuisset, nullus haeticus aut schismaticus resistere. Atque hinc processerat, quod a catholicis flagellum schismaticorum et haeticorum a schismaticis vero loco Josaphat mutato nomine Duszochwat, quod raptorem animarum, vulgo significat, meruerit appellari. Jam vero tam foelicis vir fuit ingenii, ut subtilissimas quasque theologicas difficultates, quales sunt circa mysterium Sanctissimae Trinitatis et alia huiusmodi, facilius ipse potuerit capere, quam subtilissimus quisque eidem explicare. Quid vero de mirabili memoriae illius foelicitate dicere quis sufficiat? qua id solum non tenuit, quod nusquam legit, vel audire ab ullo potuit. Chronica alia vel omnium librorum praecipue vero Sanctorum Patrum diceres thesaurum.

Neque his tantum singularibus animi a natura sibi concessis contentus fuit vir dotibus, ad omnia bona natura comparatus, insuper ipsis assi-

Oycow Świętych Skarbnicą nazwać. Jednak nie przestając ten Mąż Święty na tych tak hojnych od Boga y natury sobie użyczonych talentach, w które był obficie opatrzony; tak się ustawicznie w pobożności y w cnotach wysokich ćwiczył, że za zezwoleniem wszystkich był godnym rozumiany, aby był na lichtarzu Cerkwie Świętej, iako świeca wszystkim świecąca, postawiony. Bo gdy terazniejszy Przewielebny IMsc Ociec Jozef Rucki z Archimandryi Wileńskiej siadł na stoli- (срор. 48) cy Metropoliey wszystkiey Rusi, On też na miejsce jego wstąpił. A że ten Monaster począł się był prawie na tenczas reformować, y nie było w nim oprócz młodzi, sposobnego żadnego do rządu, y do odprawowania inszych spraw dostatecznie biegłego, gdyż się ci uczyć ieszcze w szkołach musieli; a jeśli co było tam starszych Czerncow niereformowanych y do takowego rządu nieco sposobnych, lecz, że życia swobodniejszego byli, y onego zażywać chcieli, przypuszczani do urzędu Starszeństwa nie byli żadnego. Ten tedy Mąż

tinuo in pietate et aliis eximiis virtutibus se se exercere non desiit, adeo, ut consensu omnium dignus iudicatus fuerit, tamquam candelabro Sanctae Ecclesiae constitui. Nam postquam Reverendissimus Pater Josephus Rucki ex Archimandria Vilnensi se in sedem Metropolitanam totius Russiae trans- (срор. 48) tulerit, ille mox in ejus locum successit. Quoniam autem Monasterium tunc primum reformari coepit(*)¹ nullusque in eo, praeter juvenes, qui scholis adhuc vacare debebant, capax regendi, et peritus administrandi alia negotia sufficienter aderat(*)², Monachi vero si qui aderant reformati, et aliquomodo ad tale regimen habiles, ob dissolutionem vitam, qua uti volebant, ab omni dignitate Superioris arcebantur(*)³. Hic ipsemet Vir Sanctus non modo Superioratum Archimandriae suscepit,

¹ На боці: (*) poprawiono tąż ręką coepisset

² (*) poprawiono adesset

³ (*) napisano arcerentur

duum in omni genere virtutum iungebat exercitium, quo tantum profecit, ut facile omnium iudicio dignus sit iudicatus qui poneretur in candelabro ut luceret omnibus.

Hinc postquam modernus Revmus totius Russiae metropolita Josephus ex archimandria Vlnensi in metropoliam assumptus est, ille quoque in locum ipsius successit. Et quia tunc dictum monasterium in initio adhuc reformationis erat, nec nisi juvenes tantum monachos, ac proinde ad gubernationem monasterii aliasque res gerendas necdum sufficienter idoneos, quique studiis et scholarum frequentationi dabant operam, continebat: monachi autem antiqui non reformati licet ad haec omnia invenirentur aptissimi, quia tamen iam liberiori vitae assuetierant,¹ non recipiebantur: vir

Święty nie tylko Starszeństwo Archimandrycze na sobie nosił, y ono z pochwałą wszystkich odprawował, ale oraz był kaznodzieją y spowiednikiem pospolicym, tak Czerńcow iako y Czernic, y swieckich oboiey płci. W Cerkwi pierwszym spiewakiem, gospodarzem w domu przez kilka lat, z wielką wszystkich dogodą tę powinność odprawiając. Był też iedyną ucieczką (стоп. 49) y pociechą ubogim wdowom, sierotom y od potężnych ukrzywdzonym w iednaniu barzo szczęśliwym y sposobnym: w pilności o duszach braci y inszych barzo czułym. Na samym początku zebrania tego Monasterskiego, gdzie tylko dway szczegulnie było Prezbiterow, a on był sam Dyakonem, zebrawszy wiele, czasu iednego, wieśniaczkow na rynku, ktorych nauki Chrześciańskiej uczył y zakonu Bożego, przywiódł ich do tej Cerkwie na spowiedz: iednego na ten czas kapłana nie było, a drugi który był przytomny spowiedzi tak wielu ludzi słuchać nie chciał: o co się ten dobry

illudque cum laude omnium administravit, sed insuper factus est Concionator et Confessarius communis, tam Monachorum et Monialium, quam saecularium utriusque sexus. In Ecclesia primus Cantor, domi paterfamilias, per aliquot annos cum summa commoditate omnium hoc munere fungens. Erat ille etiam unicum refugium et solatium paupertate oppressis viduis, pupillis et afflictis. In reconciliando nimis prosper (стоп. 49) et habilis, in curanda salute fratrum aliorumque nimis vigilans. Accidit quodam tempore, ut ipso initio, quo communitas Monasterii colligi coepit, ubi duo solummodo manserant Presbyteri, ipse vero nonnisi Diaconus, collectos in foro multos plebeios, quos doctrina Christi et Religione imbuerat, duxerit ad Ecclesiam Confessionis absolvendae causa: unus id temporis sacerdos aberat, alter vero, licet praesens, Confessionem tot hominum excipere noluit, quo non postreme perturbatus hic bonus Diaconus erupit in lacrymas, modo hunc, modo

praedictus non archimandritae solum officium, sed etiam concionatoris ordinarii, et confessarii publici, monachorum, monialium et saecularium utriusque sexus, in ecclesia protopsaltis, et oeconomi domi, per annos aliquot maxima omnium in omnibus cum satisfactione officio sustinebat; pauperum et viduarum, pupillorum et a potentioribus oppressorum erat perfugium, in componendis discordiis dexter et foelix, in cura animarum vigilantissimus.

In ipsis initiis congregationis nostrae, in qua duo tantum erant sacerdotes, ille diaconus tunc existens collégit multos rusticos in foro et duxit pro confessione ad monasterium; unus sacerdotum abfuit, alter qui erat praesens excipere confessiones tam multorum nolebat. Bonus diaconus totus resolutus in lachrymas, hunc et illum ex fratribus qui nequidem dia-

Dyakon zafrasowawszy, rzewliwie płakał, y tego y owego ze trzech innych (:ktorzy ieszcze Prezbyterami nie byli:) prosić począł o przyczynę, żeby z nim onego kapłana żądali: iakoż to dla iego tak rzewliwego płaczu y prozby uczynił, że onych ludzi wszystkich spowiedzi dostatecznie wysłuchał. (срор. 50) Tak był barzo pracowity, prawie ludzkie siły przechodził: trapiąło się często, że przez sześć całych godzin spowiedzi słuchał, a to mu prawie we zwyczaju było, o trzeciej godzinie na pułze-garzu w zimie z pułnocy wstawać, a o wtorey w lecie, y wszystkich potym budzić, a osobliwie na ten czas, gdy był iuż starszym, poczowszy od owey godziny, w ustawicznych był zabawach aż do samey nocy. A pierw-iewy niżli drugich pobudził, zawsze dyscyplinę odprawował: y to na každy prawie dzień czynił. Słuchać spowiedzi, miał to sobie za osobliwe nabożeństwo: y dla tego, gdy mu się trapiąło gdzie iechać w potrzebach Monasterskich, tak na popasie, iako y na noclegu, zawždy ludzie do spo-

illum trium aliorum, qui nondum Presbyteri erant, rogare coepit, ut ejus ad hunc Presbyterum precibus suam quoque intercessionem miscere non abnegent(*)¹ atque sic ejus precibus et lacrymis cedens Presbyter, omnium qui in Ecclesiam adducti erant confessionem excepit. Adeo erat (срор. 50) labori deditus, ut ferme vires humanas superaverit: saepius sex horas audiendis confitentibus impendebat, tempore hyemis hora tertia, aestivo vero hora secunda surgere, omnesque alios excitare moris habebat, praesertim cum Superioris officium gesserit, illudque tempus usque ad noctem continuis occupationibus consecrabat. Antequam vero alios excitaverit, solebat disciplinam peragere, atque hoc modo quotidie se gesserat. Excipere Confessionem singulari sibi pietati duxit, et ideo cum necessitas Monasterii urgeret viam arripere, tam tempore consueto sumendi prandium, quam pernoctandi, semper homines ad confessionem hor-

¹ На боуци: (*) melius **abnegarent**

coni tunc erant, orat ut rogent cum ipso sacerdote, et lachrymis suis obtinuit ut audiret eorum confessiones dictus sacerdos.

Multorum postmodum filiorum effectus est pater, quos ex schismate ad ovile Sancti Petri reduxit. In laboribus adeo indefessus, ut conditionem humanam superare videretur. Non rarum ipsi erant 6 continuis horis sedere in confessionibus, et ordinarium a tertia hyeme, aestate a | secunda post medium noctis hora, surgere, et per campanam domesticam omnes excitare, etiam tunc, quando erat superior. Incipiendo autem ab illa hora in continuis occupationibus, esse usque ad noctem profundam erat ordinarium. Excipere confessiones hominum erat ipsi singularis dilectatio. Unde per viam, quocunque discedebat, ubicunque noctabat, vel subsistebat in

wiedzi przywodził, y sam słucał czasem wszystkich, począwszy od gospodarza: co iako iest rzecz trudna, zwłaszcza karczmarza y szynkarki do tego przywieść, rozumieć każdy łatwo może. A co większa, czasem y tych, **(crop. 51)** ktorzy się w karczmi pijaństwem iakoby dobrą myślą bawili, od zbytku odwodząc, a do trzeźwości y cnot Chrześcianskich napominając, do domow swych wyspowiadawszy odprawował: y dlatego nad zwyczaj długo się w gościnie bawił. Drugich do spowiedzi podczas, dawszy cokolwiek, zajmował. Czasu iednego, nie mogąc się przewieść rychło przez Niemen, musiał tam dzień y drugi mieszkać, aż się rzeka ona rozpuściła: bo wozem było trudno, a pogotowia łodzią, albo promem przebyć: tam wiele ludzi było, ktorzy natoż czekali, y drudzy ieszcze naiezdźali, tak barzo w tym pracował, że się mu musieli wszyscy spowiadać, y żadną miarą puścić się w drogę nie chciał, aż wszystkich wysłuchał. Zaczym tylko o tym pilnie myśląc, tego, co miał w oney drodze sprawować, zapominał. A tak gdy iuż

tabatur, illosque nonnunquam omnes incipiendo a patrefamilias solus excipiebat: quod quam difficile est praesertim Praefectos tabernarum, illorumque uxores hac in re convincere, quilibet haud difficile cognoscere potest. Quod autem majus est, illos qui in tabernis ebrietate quasi ad recreandam mentem utebantur, **(crop. 51)** a tanto excessu abstrahendo sobrietatem vero et virtutes christianas suadendo, absolutos in proprias domus remittebat: et ideo solito plus in similibus locis morari debuit. Plurimos muneribus ad confitendum incitabat. Quodam tempore cum ob difficultatem cito trajiciendi fluvium Nemen, necesse illi esset unum alterumve diem expectare donec fluvius penitus glacie liber restaret¹ (:neque enim curru, nec navicula facile erat alteram assequi partem:) multos ibi reperit homines qui pariter expectare debebant, multosque vidit modo primum venientes, minime peperit labori suo, omnesque confiteri fecit,

¹ На 60цi: Convenit Susza in Cursu vitae pag. 19.

meridie, aliquorum confessiones accipiebat, aliquando integras domos eorum apud quos hospitabat, cauponum etiam, qui alias difficulter confessiones sibi persuadent; quandoque etiam eos quos ad pocula sedentes, et genio in tabernis indulgentes inveniebat, a poculis abstrahebat, et bonis documentis instructos et contentos in domos proprias remittebat; unde praeter solitum morabatur in via; alios data pecunia reducebat ad confessiones.

Semel ob difficultatem traiectus in flumine principaliori Lithuaniae dicto Chrono, lingua natiya Nemen commorari debebat una die et amplius, glacies enim dissolvebatur, nec transitum per se praebebat vel curru vel navigio. Multos ibi homines reperit, multi postea antequam transitus pate-

sprawiedliwy iako palma wzgorę się w cnotach podnosił, y wiele (ср. 52) iuz owocow pracy swoiey za łaską Bożą wydawał, ustąpił śmiercią z swiata Archiepiskop Połocki Gedeon: ten zaś Mąż chwalebny, na miejsce zesłego na Archiepiskopstwo Połockie, ze wszecmiar, tak w Duchownych, iako y w doczesnych rzeczach spustoszałe, w pietnastu lat, iako był został Czercnem, nastąpił, y przez lat pięć świątobliwie (: iako się wyży (*)) powie:)¹ urząd Pasterski odprawował. to Arcybiskupstwo iest na Białey Rusi, na granicach Moskiewskich: Arcybiskupstwem iest zaś nazwane, nie żeby miało pod sobą iake insze Episkopy, ktorych żadnego niema: ale z pewnych iakichsi przyczyn y respektow(*)² iest dosyć szerokie w Dyecezyi swoiey, y ma pod sobą, między inszemi wielą inszych miast,

¹ На боуі: (*) niżey raczey

² З боуы: (*) Teodozy koło roku 1415 podany na Metropolitę przez Witolda, lecz nieprzyjęty od Patryarchy, pierwszy przyjął tytuł Arcybiskupa i następcom zostawił x. P. S.

nec aliter inceptum iter continuare voluit, donec solus omnes confitentes exceperit. Huic unico intentus, saepe, quod acturus in via erat, oblitus est. Paulo post, cum justus ut palma virtutibus in altum ascenderet, multosque laboris sui fructus adjuvante Deo (ср. 52) proderet, obiit Archiepiscopus Połocensis Gedeon: ille vero laudabilis vir in locum pie defuncti, tam spiritualibus quam temporalibus plane spoliatus, post quindecim annos a suo ingressu in Monasterium, successit, et quinque annos pie (:ut inferius dicitur:) munus Pastoris gesserat. Ille Archiepiscopus situs est in Russia Alba, ad limites Moscoviae, dicitur Archiepiscopus, non quasi multi albi Episcopi ejus jurisdictioni subessent, sed ob certas rationes et respectus. Ejus Dioecesis est satis ampla, extenditque suam potestatem supra multas alias Civitates, praesertim Polociam, (:a qua denominatus est:) Vitepscum et Mscislaviam, quarum quaelibet titulo Palatinatus a Serenissimis Regibus Poloniae donata est.

ret supervenerunt, tantum laboravit in illis, ut omnes confiterentur. Nec transire voluit, donec omnium confessiones finiret, huic quippe intentus obviscebatur omnium aliorum quae ipsi in hac via peragenda erant. Et tandem cum iam justus sicut palma effloruit, et plurimos laborum piorum fructus protulit, e vivis decedente Gedeone archiepiscopo Polocensi, idem vir in locum demortui, in archiepiscopatum scilicet plane desolatum, tum [in spiritualibus quam in temporalibus post annos 15 et amplius vitae suae monasticae abhinc ante quinquennium suffectus fuit. Est hic archiepiscopus in Alba Russia in confinibus Moschoviae. Archiepiscopus dictus, non quod archiepiscopus ejus episcopos aliquos sub jurisdictione sua habeat (talis enim qui ipsi subsit est nemo), sed quod ab antiquo primum

te osobliwie trzy miasta, iako Połocko (od ktorego się y tytułuje :) Witebsko y Mścislaw: ktore każde z nich tytułem Woiewodztwa od Nayiasniejszych Krolow Polskich (ст. 53) iest poczczone. W tey wszystkiey Dyecezyi, albo raczey w przedniejszych iey miastach, znalazł ten dobry Pasterz, srodze roskrzewioną Syzmę, y za Bożą pomocą we dwu leciech, iako mógł usilnym staraniem, przy tey swey osobliwey dzielnosci y sposobności, tak wszystkich sobie był zniewolił chęci y serca, że zaledwie iuż iaki tam znak albo iskierka syzmy zostawała. Zastał też Duchowienstwo ono nie we wszem porządne. Cerkiew Katedralną Połocką Świętey Zofii nazwaną (: iż inne na ten czas ktore są po wszystkiey Dyecezyi iego opuszczę :) z goła upadłą: musiał przeto wprzod Duchowienstwo ono, częścią przez Synody, ktore na każdy rok miewał; częścią przez wizytacye,

(ст. 53) In hac universa Dioecesi, aut potius in celebrioribus ejus Urbibus deprehendit bonus Pastor nimis disseminatos Schismaticos, et opitulante Deo intra duos annos, maxima quanta potuit cura, per suam singularem fortitudinem et dexteritatem, adeo omnium favorem et corda conciliavit, ut vix ibi aliquod signum aut scintilla Schismatis remanserit. Ipsum spiritualem statum non adeo in bono ordine reperit, Ecclesiam Cathedralē Polocensem sub titulo S^{ae} Sophiae (nolo enim mentionem facere de aliis per totam Dioecesim dispersis:) prorsus obrutam. Opus itaque erat quam citissime hunc statum partim per Synodos, quas quolibet anno congregabat, partim per visitationes,

locum post metropolitanum archiepiscopum, inter alios Ruthenos episcopos habuerit. Satis ampla est huius archiepiscopatus dioecesis, continetque in se inter alias plures minores, istas tres civitates praecipuas, Polociam scilicet (a qua et nomen habet) Vitepscum et Mscislaviam, quae omnes ab antiquiore tempore titulo palatinatus a serenissimo Poloniae rege sibi indito gaudent. Per hanc universam suam dioecesim vel maxime in praecipuis eius civitatibus reperit antistes late grassantem pestem schismatis, et Deo auxiliante intra duorum fere annorum spatium ea qua pollebat in hac parte industria et dexteritate sic omnium animos et ingenia coepit, ut vix tantum aliqua schismatis manserint vestigia. Reperit quoque clerum omni ex parte inordinatum et informem, ecclesiam archiepiscopatus sui Polocensis cathedralē, Sanctae Sophiae nuncupatam (ut multas alias per universam dioecesim eius missas faciam) fere collapsam. Et illum quidem clerum scilicet, per synodos quas annis singulis cogebat, et per visitationes locorum et ecclesiarum in illis, quas in propria persona non sine ma-

które sam osobą swą z wielką pracą odprawował, reformował. W ochronie dobr y nadania Cerkiewnego, y w dochodzeniu własnych majątności od Szlachty, różnemi czasy rozebranych, tak był czułym y szczę- (ср. 54) słiwym, że prawie połowinę Episkopstwa rozebranego dawno, tylko w pięciu leciech, których był na tym Episkopstwie, przez prawo odzyskał: do czego zaiste zdał się niesposobnym, iako ten, który był wszystek na rozmyślaniu rzeczy Boskich. Folwarki spustoszone sporządził y naprawił: domy y dwory Episkopskie z gruntu pobudował: a osobliwie Cerkiew Soborną albo katedralną, wielkim kosztem chędogo y ozdobnie z fundamentu poprawił y odnowił: rzekłbyś żeby na to samo mogło ledwo wystarczyć, po trzykroć tak wiele dochodów Episkopskich, iakie teraz są, zwłaszcza w tak krotkim czasie, tak wielką machinę budując. Koło tego gdy się ten czuyny Pasterz zabawiał, iakiś Greczyn włóczęga, na-

quas solus non sine magno labore peragebat, reformare. In defendendis bonis et foundationibus Ecclesiasticis, sicuti in recuperandis propriis, quae variis temporibus per Nobiles erepta erant, adeo erat circum- (ср. 54) spectus et felix, ut fere mediam partem Episcopatus antea ereptam, intra quinque annos quibus Episcopatum administrabat, per jus recuperaverit.

Fundos destructos ad pristinum ordinem restituit et corrigi iussit, domos et aulas Episcopales funditus erexit: et vel maxime Ecclesiam Cathedralē sumptuose et magnifice restauravit. Fateri profecto ipse non denegares, hunc ipsum in finem vix sufficere potuisse ter tanti ex Episcopatu proventi, quanti nunc sunt, praesertim tam brevi tempore tantam extruere molem cogitanti. Hujus cum summopere sollicitus erat hic vigilans Pastor, quidam vagabundus usurpans nomen Patriarchae Jerosolymitani (:qui nunquam erat:) ex Moscovia ad limites Poloniae venit, fictum Metro-

ximo incommodo valetudinis peragebat, nullis parcendo laboribus reformavit. In defendendo patrimonio | ecclesiae suae et in iis quae per dioeceseos ex nobilibus ablata erant, bonis ecclesiae recuperandis fuit tam vigilans et felix, ut medietatem episcopatus a multis annis ablatam, per annos 5 quibus episcopatus praefuit, iure mediante receperit; ad quod alias non videbatur aptus, quippe totus speculationi deditus. Praedia episcopatus valde desolata instauravit: domos ad integras curias aedificavit. Inprimis autem ecclesiam cathedralē tam ingentibus sumptibus, in tam eximiam pulchritudinis formam, cuius modo est a fundamentis fere ipsis erexit, ut vix triplo maioribus illius archiepiscopatus annuis redditibus tam brevi tempore tantam molem instaurari posse quispiam crederet.

Haec vigilantissimus antistes cum ageret, Erro (?) quidam patriarcham Hyerosolimitanum se vocitans, in fines regni Poloniae ex Moscovia venit.

zywając się Patryarchą Jerozolimskim (: którym nigdy nie był :) z Moskwy na granice Polskie przyechawszy, zmyślonego Metropolitę na miejsce (ст. 55) prawdziwego Kijowskiego a na miejsce Episkopow Ruskich własnych także Episkopy zmyślone tytułując każdego z nich przeciwko każdemu z naszych, pomazał. Między temi osobliwie na Połockie, niejakiego Meletiusza Smotryckiego postawił. Ten zaraz po wszystkim Archiepiskopstwie Połockim listy swe rozpiisał, iako świeżo do Jedności świętej przystałych, y nie owszeki w Uniey ukrzepionych, upominając ich, y rozkazując, żeby iuż Pasterzowi swemu, iako nie własnemu, owszem heretykowi, papieżnikowi, nie oddawali więcej posłuszeństwa ale raczey aby onemu, iako należnemu y prawowiernemu, od należnego Pasterza poświęconemu. Z temi tedy listami swemi wyprawił sługi swoje szatańskie czerńce, y niektore świeckie popy, żeby lud pospolity, takim ogłoszeniem nowego Episkopa zbuntowali, y od posłuszeństwa prawdziwego Pa-

litam in locum veri Kijoviensis, et in locum Episcoporum Ritus graeci fictos (ст. 55) Episcopos nominando, cuilibet nostrum proprium Episcopum substituit. Inter alios Episcopatum Polociae cuidam Meletio Smotrzycki destinavit. Hic statim per universum Archiepiscopatum Polociae literas suas misit, monendo noviter ad Sanctam Unionem conversos, et nondum in hac bene firmatos, atque jubendo, ut Pastori suo tanquam improprie dicto, imo Haeretico, Papistae minime amplius obedire valuit; sed potius ipsi tanquam legitimo, fidei et a legitimo Pastore consecrato.

Cum hisce itaque literis delegavit suos improbos servos monachos et quosdam presbyteros saeculares, ut plebem promulgatione novi Episcopi ad seditionem concitarent, et jurisdictioni legitimi Pastoris eriperent.

Pseudometropolitam pro metropoli Chioviensi, et pseudoepiscopos pro omnibus nostris episcopatibus Ruthenis, quos nos uniti legitime tenemus, singulos pro singulis, nominatim, inter coeteros autem et pro Polocensi Meletium Smotricium creat. Is confestim per totam Polocensis archiepiscopatus dioecesim ad recens adhuc ad unionem conversos et necdum perfecte in eo firmatos scribit literas, exhortando et iubendo, ne suo pastori alias legitimo, tanquam illegitimo, haeretico, papistae, praestent amplius obedientiam, sed sibi potius vere orthodoxo et legitimo a legitimo pastore ordinato. Mittit cum his ministros satanae monachos quosdam, et saeculares sacerdotes qui rudem plebeculam novi episcopi | publicatione interturbarent, et ab obedientia veri pastoris avocarent. Neque irritus fuit conatus eorum nequam; omnes fere (tunc bono antistite Varsaviae in comi-

sterza oderwali: (ст. 56) y zaiste nie-
daremna ta ich była praca w tym
złośliwym przedsięwzięciu: bowiem
niemal wszystkie (: gdy się ten dobry
Episkop w Warszawie na Seymie,
około pilnych spraw Jedności Świętej
bawił :) po wszystkiej Dyecezyi tym
służbowali, od Jedności Świętej ich
odrywając: a do Syzmy, iako psy do
blewocin swoich przynęcali: tak, że
zaledwie jeden został. któryby naślado-
wał Dawida; ale, iako pismo mowi,
wszyscy ze Sybą się onym byli udali:
wszyscy temu to Smotryckiemu po-
słuszeństwo ofiarowali, ażeby na Epi-
skopstwo, iako własne swoje przy-
iechał, żądali: tego zaś własnego,
zgoła wygnąć precz, między sobą ura-
dzili byli. O tey tak smutney nowinie,
gdy usłyszał Episkop prawdziwy, bie-
żał natychmiast do owczarni swojej,
y znalazł, że już od wilkow drapież-
nych była rozproszona y zepsowana:
wszakże serca sobie nie traci Pasterz
czuły, (ст. 57) nie opuszcza owieczek,
ale raczey szuka zgubionych: znowu
toż robić poczyna, co inż był skoń-
czył, y od miasta do miasta Dyece-
zyi swojej biega: znowu napomina,

Et certe haud frustra (ст. 56) suscep-
tus ille labor erat in tam execrando
proposito, nam fere omnes (:manente
protunc bono Pastore Varsaviae pro
Comitiis in negotio Sanctae Unionis:)
per totam Dioecesim hoc modo com-
moverant, et ab Unione Sancta amo-
vendo, ad Schisma, sicut canes ad
vomitum revocarunt: adeo ut vix
unus restiterit, qui imitaretur David,
sed ut verbis Sacrae Scripturae utar,
omnes Sibam secuti sunt: omnes sub
potestatem Smotricii se subjecerant,
omnesque desiderarunt, ut ad occu-
pandum Episcopatum, tanquam sibi
debitum veniret, proprium vero ex-
pellere constituerunt. Audito hoc tam
tristi nuntio Episcopus currit in suum
ovile, et illud reperit a rapacibus lu-
pis corruptum et dispersum: minime
tamen animo deficit bonus Pastor,
non derelinquit oves suas, imo jam
perditas querit: iterum hoc incipit,
quod jam ad finem perduxit, et per
omnes suae Dioe- (ст. 57) cesis Ci-
vitates currit, iterum hortatur et va-
riis modis revocat errantes. Smotri-
cium tanquam lupum, ne in ejus
ovile irreperat, a longe removet. Et

tiis et ecclesiae et unionis firmandae gratia commorante) per totam dioe-
cesim turbarunt; omnes ab unione ad schisma veluti canes ad vomitum
redierunt; vix aliquis mansit qui sequeretur David, omnes post Sybam
abierunt: omnes Smotricio obedientiam praestitere, eum in episcopatum
ad se venire desiderantes, hunc pellere constituentes. Audit triste nuntium
antistes, accurrit ad ovile et a lupis devastatum, et dispersum invenit. Quid
tandem? magnanimus animo non cedit. Verus pastor non deserit oves,
sed quaerit, deperditas repetit, ab initio quod iam finiverat orditur, et per
civitates dioecesis suae iterum discurrit, exhortatur, monet, revocat erran-
tes, pertinaces edictis regalibus redire cogit, lupum Smotricium procul ne

wzywa błądzących rozmaitemi sposobu. Smotryckiego iako wilka, żeby do owczarni iego nie wdarł się do końca, zdaleka odpędza. W tey pracy, choćci był iście zmordowany, iednak za łaską Bożą, w Połocku zwłaszcza, gdzie iest stolica, wiele dobrego sprawił: w inszych zaś miastach, a zwłaszcza w Witebsku, barzo co mało: y owszem czego insze miasta nie śmiały, tego się oni przeciwko wszelakim zwyczajom y ustawom praw pospolitych ważyli, że dwie sobie Cerkwie, albo raczej swietlice swowolnie (:gdyż insze były w posłuszeństwie:) dla schadzek swych zbudowali: do których Popy Schyzmatyki od onego Pseudoepiskopa iakoby poświęcone, wprowadzili: ktorzyby przeciwko własnemu Pa- (стр. 58) sterzowi lud turbowali y buntowali, y Jedność świętą znosząc, Szymę swą roskrzewiali. O tym wzięwszy wiadomość w sprawach nieustający, y serca nieustraszonego, tak wielkiemi niebezpieczeństw, ten czuyny Pasterz, przedsięwziętey wizytacyi Cerkwi swoich odprawować nie zaniechiwa, y do Witebska wprzod,

quamvis in hoc labore trucidatus(*)¹ fuerit, tamen auxiliante Deo, Polociae praesertim ubi sedem fixit, multum utilitatis abtulit, non tamen potuit idem praestare in aliis Civitatibus, prae aliis Vitebsci: imo quod aliae Civitates facere non audebant, id incolae hujus contra omnem consuetudinem et praeceptum juris communis ausi sunt: hoc est duas Ecclesias, seu potius duo conclavia insolenter propter suos congressus extruxerant, caeteris pio Episcopo obedientibus: ibique Presbyteros Schismaticos quasi a Pseudoepiscopo consecratos introduxerant: qui ad rebellandum contra proprium Pastorem populum excitarent, et commoverant, nec non destruendo Unionem Schisma dilatarent. (стр. 58) De hoc certior factus Pastor in negotiis infatigabilis et intrepidus in tot periculis incoeptam visitationem Ecclesiarum continuare non desiit, et imprimis Vitebscum pergit, ut oves vocem Pastoris audire nolentes, in suum, vel potius in

¹ 3 бокы: (*) sic! pro **fatigatus**

ipse in ovile irrumpat, arcet. Sed his omnibus lassatus, licet Polociae, ubi sedes ipsius archiepiscopalis est profecit multum, in aliis tamen civitatibus et praecipue Vitebsci parum, quin immo quod nusquam alia civitas attentare fuit ausa, haec sola contra omnem spiritualem et saecularem totius regni potestatem synagogas duas scilicet, omnes enim alias ecclesias uniti tenebant, extruxit, in quas sacerdotes schismaticos ab illo pseudoepiscopo Smotricio quasi ordinatos introduxit, qui populum contra legitimum pastorem turbarent, et unionem labefactantes in schismate continuerent. Hoc audito, infractus laboribus et imperterritus contra tot pericula antisles promoverere visitationem ecclesiasticam instituit, et Vitepscum inprimis ad inobedientes et rebelles suas oves, volens eas ad ovile suum iterum reducere, profi-

iako nieposłusznych owieczek swoich wyprawuie się, chcąc ich zaś do owczarni swej, albo raczej Chrystusowej przyzwać. Od tej drogi domowi jego y czeladź onego odwodząc, wielkie niebezpieczeństwo przedkładali: na co im odpowiadając mowił: Nikogo się więcej dziatki bać nie potrzeba, tylko samego Boga: ten prawi, z nami y przy nas będzie. A gdy tedy tam do Witebska przyjechał, był przyjęty z radością obłudną, y powinszowaniem zmyślonym: był też wezwany od niektórych z nich iako arbiter, na pomiarkowanie iakichsi między niemi wszczętych niesnasek: w czym ochoczo (ср. 59) tnie pracował, mając w tym zawsze osobliwy dar od Boga; aby tym oraz serca ich też przeciwko sobie zajątrzone ubłagał. Lecz oni w tym czasie o śmierci jego myślą; że się ich złości zawsze syzmatyckiej przeciwili: y wynalezli ten sposób, iako owszeki ku temu złemu koncowi sposobny. Dnia iedynastego Novembra w Sobotę naprawili bieguna z hordy swej Syzmatyckiej Popa, żeby wszędzie lżył, sromocił tego świętobliwego Episkopa: lubo gdzie mu się

Christi ovile reduceret. Dissuadebant hoc iter domestici et familia, exponentes ipsi grave periculum, in quod certe lapsurus erat, quibus respondens dixit: Filii, solus Deus timendus est: ille, inquit, erit nobiscum, et nos derelictos non sinet. Tandem veniens Vitebscum susceptus cum gaudio et applausu simulato, erat etiam expetitus a nonnullis illorum tanquam arbiter ad componendas quasdam inter illos discordias: quod onus libenter in se suscepit, tum quia singulari ad hoc dono praeditus erat, tum ut eo facilius eorum animos contra se exacerbatos sedare posset. (ср. 59) At ipsi eo tempore ejus mortem meditabantur, eo quod illorum Schismaticaе improbitati semper contrarium viderent: nec non usi sunt stratagemate ad explenda illorum prava consilia aptissima. Die undecima Novembris Sabatho commiserunt uni vagabundo ex gremio suo schismatico Presbytero, ut opprobriis et convitiis pium Episcopum ubique laederet, ita persvasi, ut quocunque ejus domesticis occurreret, illi uti fideles servi fortiter pugnantes pro

ciscitur. Venientem laeti et gratanter cives suscipiunt; (sed falso) constituunt eundem quarundam inter se dissensionum arbitrum: laborat in hoc libens vir, semper alias in pacificando felicissimus ut vel hoc animos sibi infensos reconciliaret. Ipsi vero quid interim? Mortem pacificatori suo intentant, et quem semper habuerunt schismaticaе suae pravitatis oppugnatorem acerrimum, hoc diabolico modo e medio tollere cogitant. Instruunt igitur sabatho XI novembris sacrificulum Baal sacerdotem suum schismaticum qui contumeliose convitiis insectetur antistitem, ubicunque eius familiam obviam haberet. Hunc in modum intra se cogitantes; quod inquirunt possibile non est ut huiusmodi convitia et contumelias famuli episcopi contra dominum

iedno przyszło zeyść z czeladzią iego, tak rozumiejąc, żeby tego mimo się niepuścili, broniąc honoru Pańskiego, iako wierni słudzy: zaczym albo go mogą, prawi, porwać do więzienia, który jest przy dworze Episkopskim, albo się nań rzucą, y bić go będą. Cokolwiek tedy uczynią, my się iako za krzywdę tego Popa ująwszy, bronić będziemy: natychmiast na dwor Episkopski wpadniemy, za tą okazją: y tak samego Episkopa iako buntownika pokoju po- (стр. 60) spolitego, tamże pokonamy: aby nam iuż więcej z tą swoją Unią nie dokuczal. I tak między sobą uradziwszy, y postanowiwszy, przez całą noc z Soboty na Niedzielę, to jest dwunastego Novembra, dobrze się gotowali: o czym naymniej Mąż święty nie wiedział. A gdy raniusienko wstawszy, według zwyczaju szedł na iutrznię do Cerkwie; tego pomienionego Popa, iako się byli z nim nato namówili, do dworu Episkopskiego wyprawili, żeby dał okazyę do rozruchu, który tam przyszedłszy, dość uszczypliwie niewypa-

honore Domini sui, nunquam ipsi hoc crimen impune cederent. Quapropter vel ipsum possunt, inquit illi, in carcer intrudere quod est ad Aulam Episcopi, vel injectis manibus plagis opprimere. Quidquid de illo fiat, nos iniuriae ejus zelosi, ad defendendum parati erimus, hac data occasione in ejus aulam irruemus, atque sic ipse Episcopus tanquam turbator (стр. 60) communis tranquillitatis morte occumbet, ne nobis amplius cum hac sua Unione molestus esse queat. His ita inter se ordinatis et constitutis, totam noctem immediate ante diem Dominicam, scilicet ante duodecimam Novembris, in praeparandis armis aliisque id genus negotiis consumpserant, quod prorsus Viro Sancto ignotum erat. Die Dominica cum summo mane juxta consvetum morem ad recitandas preces matutinas in Ecclesiam pergeret, supra dictus Presbyter, prout ante decreverant, in aulam Episcopi missus est, excitandi tumultus causa, quo ingressus faucibus effrenatis in verba nimis acerba et op-

sum iactas patienter ferant, sed procul dubio illum sacerdotem sic malis verbis eos tractantem vel ad carceres, qui sunt in domo episcopali rapient, vel verberibus aut aliqua alia contumelia afficiant: Quod si fecerint, nos quasi sacerdotis iniuste percussi, vel incarcerati iniuriam vindicantes in episcopalem domum irruemus, et ipsum episcopum veluti pacis publici violatorem hac occasione, ne nos amplius cum sua unione infestet, opprimemus. Et quidem sic apud se statuentes tota | nocte ante diem dominicam quae erat XII novembris nihil de hoc ipsorum nefando consilio sciente episcopo, pro hoc perpetrando facinore se praeparabant. Et summo mane ante diluculum, quando religiosus et sanctus antistes pro matutino ad ecclesiam ivit, dictum suum sacerdotem, ut ex conducto quod cum ipsis habuit, occasionem tumultus daret, ante domum episcopi mittunt, qui iniuriose

rzoną gębą, Episkopa Świętego, y czeladź jego szkalował, łajał: co mu długo cierpieli, aż też nakoniec, od niektórych z nich porwany, y do kuchni a nie do turmy był wsadzony. Powstanie natychmiast wielkie między pospolstwem rozruch, poczną bić na gwałt wszędzie we dzwony: wpadną do Dworu Episkopskiego, gdy był ieszcze z Cerkwie nie przyszedł: ale ich czeladź (ср. 61) ztamtąd odpędziła. Spytał się Episkop, coby to był taki za rozruch? y dla iakiey przyczyny biał na gwałt? Skoro mu powiedzieli, że tegoto łotra Popa poymali: puścić go kazał nic nie mieszkając, y sam w tym z Cerkwi, przez ten taki tłum ludzi do domu swego |: mając wolę sam dnia tego Liturgię świętą odprawować :| wyszedł: żaden się go na ten czas ani tknął. Ale skoro iedno przyszedł do mieszkania swego, zaraz na dwor z wielkim pędem i tłumm uderzyli. Już się na ten czas takiemu

probrii plena, contra sanctum Eppum ejusque domesticos errupit, per satis longum tempus haec patienter ferebant, denique cum ipsa patientia laesa esse videretur, a quibusdam eorum captus, ac non iam in carcere, sed in culina occlusus est. Mox ortus est inter plebem magnus tumultus, coeptum ubique pulsare campanis, intruduntur in aulam Eppi ar- (ср. 61) mati, cum nondum ex Ecclesia redierit, sed protinus a domesticis expulsi sunt. Interroganti Eppo, quisnam tumultus esset? et cur pulsantur campanae, vix nuntiatum est, hunc nequissimum Presbyterum ab illis occlusum esse, mox liberum dimitti iussit, ipseque, hac die celebraturus Missam, ex Ecclesia, per medium hujus turbae, minimae laesus domum rediit. At quam primum cubiculum suum ingressus est, statim magno impetu et tumultu aula oppugnata erat. Tantaе vi domestici resistere non am-

satis antistitem absentem licet et famulos eius qui tunc domi erant, tractavit. Et diu quidem tolerata fuit haec ipsius insolentia. Tandem ab aliquibus raptus est et non in carcere, sed in culina reclusus. Fit subito tumultus; campanas ubique pulsans modo peculiari qui vim denotat; irruunt in curiam episcopi absente episcopo; oppugnant eam; sed a familia episcopi fortiter reiecti sunt. Quaerit adhuc in ecclesia antistes, quaenam sit causa huiusmodi campanarum strepitus, et tantaе commotionis in populo. Et sacerdotis comprehensionem esse intelligens, eundem dimitti sine mora jubet; ipseque (erat autem ea die pontificaliter celebraturus) ex ecclesia domum suam per medios hostes transiens redit: transeuntem ne tegerunt; domum autem vix ingressum maximo cum impetu aggrediuntur curiam episcopalem, a qua per familiam episcopi etiam nunc repulsi fuissent, habebant enim sclopeta: sed quia misit ad eos episcopus, ut non globos, sed chartam exploderent, vel si globos supra homines derigerent, non intra eos, videntes invasores charta non globis rem peragi, tanto ar-

usilnemu gwałtu czeladź trudno oprzeć, y wstręt uczynić mogła. Skoro to postrzegli ci gwałtownicy, tym się śmieley do dworu dobywali, a napierwey do bramy się rzucili, gdzie czeladź była: tych siec, strzelać poczęli, z których dway szkodliwie postrzelani, drudzy także dwa posieczeni, kiyimi pobici zostali. Archidyakoua iego kiyimi, rościągąwszy na ziemi, bili trzykroć: piewszy raz w sieni, iuż zamordowawszy Archiepiscopa, tak srodze, że iuż zrozumieli, (ст. 62) że go na śmierć zabili: ale postrzegszy, że ieszcze żywy, wywlokłszy go na dwor, drugi raz także nie litościwie kijowali, y tak go chcieli tym drugim razem pokonać. Lecz gdy y potem, że ieszcze trocha dyszy, postrzegli, trzeci raz go na Cmentarz wywlekli z dworu, tak go dobrze okładali kiyimi, że iuż za umarłego odeszli: y pewnie cudownie od Pana Boga żyw został, po takiey chłopskiey dyscyplinie: bo przyrodzonym sposobem, żaden kto na to pa-

plius poterant, quo cognito aggressores eo majori audacia aulam, imprimis autem portam, ad quam domestici erant, impetere, illosque tum ictibus gladii, tum sclopeti vulnerare coeperant, quorum duo graviter sclopeto transfixi, alii ferro laesi et fustibus concussi remanserant. Archidiaconus ejus in terra prostratus ter fustibus vapulavit, primo in conclavi anteriori, jam interempto Eppo (ст. 62) tam crudeliter, ut ipsum crediderint prorsus vita exutum; at cum perceperint illum adhuc vivere, altera vice extracto in atrium, fustibus vitam eripere enixi sunt. Cum adhuc parum respirantem viderint, tertia vice in crematorium extractus adeo caesus est, ut fere mortuus relictus fuerit, et certe nisi per miraculum, quod solus Deus operatus est, post tam immaniter inflictas plagas vivus remansit quicumque etenim illud intueretur, naturaliter id fieri posse nunquam judicaret. Alter Emmanuel Can-

dentius insistere coeperunt: ac inprimis portam maiorem in ingressu domus effringentes, famulos episcopi, qui violentiae eorum se opposuerant, invadunt et plerosque eorum tum bombardarum globis traiciunt, tum gladiis gravissime vulnerant et pellunt. Duo, qui defendebant maiorem portam, globis traiecti, et isti non sperantur supervicturi.

Duo vero prae omnibus aliis maxime gladiis vulnerati et fustibus gravissime caesi, qui vivunt quidem sed non sperantur diu victuri: Archidiaconus Dorotheus. Hic ter fustibus positus in terra verberatus: primum in atrio post occisum archiepiscopum, eo usque donec ab immanibus illis hominibus, si digni sunt nomine hominum, putaretur mortuus; sed quando notatus est ab aliquibus, quod viveret, extractus in aream, caesus iterum eodem modo usque ad mortem; sed et tunc a curiosis observata sunt signa vita, caesus ergo in coemeterio tertio gravissime, nec reliquissent ipsum, nisi putassent iam vere [eum] exspirasse. Miraculo certe ab omnibus adscribitur, quod

trzył, nigdyby temu nie wierzył. Drugi Emmanuel Kantakusenus, starszy sługa iego, rodem z Grecyi, potomek, za wielu godnych ludzi świadectwem, zacney Familii oney Konstantynopolskiej Kantakusenuow, który po wzięciu stolicy Moskowskiej od Nayiasniejszego krola Polskiego Zygmunta III Pana naszego, z Ignacuszem Patriarchą Moskiewskim, mężem świętobliwym, Greczynem, dobrowolnie w ten kraj, z Moskwy przyszedł, zostawwszy tam bogate osiadłości, które mu (ср. 63) były spadkiem przyszły po wuju iego, także z zacney Familii greckiej, nazwaney Rali, który uchodząc niewoli Tureckiej, do Moskwy był przyjechał. Ci, mowię, dway mężnie się zastawiali, gdy się już ono chłopstwo wściekłe do pokoju Niebószczykowskiego dobywać usiłowało: gdzie ich prawie ogarnowszy, srodze pobili i poranili. Ten krzyk y mordowanie

tacusenus, superior inter ejus aulicos, origine Graecus, testimonio multorum gravium virorum Nepos illustris Familiae Constantinopolitanae Cantacusenorum, qui post occupatam sedem Moscoviae a Serenissimo Rege Poloniae Sigismundo III, cum Ignatio Patriarcha Moscoviae in nostram se Regionem transtulit, relictis multis quibus, quae ipsi jure debebant, mortuo ejus avunculo, pariter illustris Familiae Graece Rali vocatae, qui se (ср. 63) subducens captivitati Turcarum in Moscoviam venit. Hi, inquam, duo fortiter resistebant cum haec plebeia turba furore flagrans in conclave Episcopi ingredi per vim conaretur, quapropter in medium rapti, vulnerati, et crudeliter enecti sunt. Audito clamore et caede suorum servorum Venerabilis Episcopus, volensque illis aliquam opem ferre, oblitus sui ipsius, abstinuit se ab oratione,

vivat; naturaliter enim supervicturum nullus qui vidit eum dixit. Alter Emanuel Cantacusaenus, superior domus, natione Graecus, ex Illustrissima familia Constantinopolitana dicta Cantacusaenorum, qui post captam regiam Moschoviae a Ser.^{mo} rege Poloniae Sigismundo III cum patriarcha Moschoviensi viro optimo Ignatio nomine, itidem natione Graeco, multis relictis possessionibus, quas avunculus ejus Graecus ex familia nobilissima Rali (qui oppressus a Turcis in Moscoviam transierat), ipsi reliquerat, ultro in has partes venit, et nobiscum per annos jam circiter 13 commoratus est. Vir omni ex parte omni laude dignissimus, ante omnia autem optimus catholicus, de quo indubitatum a fide dignis habemus testimonium, quod sit vere ex illa imperiali | olim Cantacusaenorum familia. Hi inquam duo ad conclave jam antistitis appropinquantibus sicariis in atrio ipso restiterunt, tandem ab iisdem circumventi sunt, et gravibus ac paene innumerabilibus vulneribus sunt affecti.

Ad tam crudelem inflictionem vulnerum et clamorem familiae suae antistes ex oratione, quam in quodam penetrali domus illius provolutus in terram

okrutne sług swoich posłyszawszy
 Wielebny Episkop, a chcąc ich iako-
 kolwiek ratować, siebie samego prawie
 zapomniawszy, wstał od modlitwy,
 którą w iedney komorce, krzyżem na
 ziemi leżąc odprawował; a iakoby się
 ze snu miłego ockawszy |: nie mając
 nikogo oprócz iednego chłopczyka
 przy sobie :| wyszedł do tych niezboż-
 nych morderców, upominając, aby nie-
 winnych sług iego, tak nielitościwie
 mordować przestali, sam się im raczey
 wydając, iesliby był co winien. Y tak
 wyszedłszy, a przeże- (ст. 64) gnaw-
 szy ich wprzód, rzekł tymi słowy do
 nich: Pan Bog z wami dziatki miłe,
 czemu się wzdam tak okrutnie pa-
 stwicie nad czeladką moją, ludzmi
 niwczym wam niewinnymi? iesli co
 macie do mnie samego? owom ia
 iest. Zdumieli się wszyscy, y niemal
 przez Pacierz pohamowali trochę od
 onego okrucienstwa, że żaden z nich
 w tym czasie, nie tylko ręki nie
 podniósł, ale y słowa nie wyrzekł.
 W tym dway z nadworza stojących,
 wcisnąwszy się gwałtem przez ten
 tłum ludzi, dawszy innym pokoy, do
 Świętego się męża rzucili: Jeden za-
 raz uderzył kijem opalonym w czoło

quam in conclavi prostratus in ter-
 ra peragebat, et quasi e somno ex-
 citatus |:comitante puero parvo:| ob-
 viam ivit impiis homicidis, monendo
 ut ejus innocentes famulos cruciari
 desisterent, se ipsum potius offerens,
 si aliquomodo reus esset. Atque sic
 facta super illos cruce, hoc modo
 allocutus est: (ст. 64) Deus sit vo-
 biscum Filii dilecti, cur tam cruentes
 meis domesticis injicitis manus, quos
 nullius culpaе reos invenire potestis?
 si ego quidquam mali vobis fecerim,
 ecce sum. Obstupuere omnes, et fere
 per aliquod tempus arcentes suam
 crudelitatem, nullus eorum nonmodo
 manum moverat, sed ne verbum qui-
 dem protulerat. At ecce duo absen-
 tes, magno impetu per medium tur-
 bae se intrudentes, relictis aliis, in
 sanctum Episcopum se conjecerant:

Unus eorum baculo adusto tam gra-
 viter in ejus frontem percussit, ut

tunc faciebat, uno penes se relicto, tanquam ex somno quodam experge-
 factus e conclavi ad sicarios prodit, et ut innocentibus famulis suis par-
 cant, se ipsum furori ipsorum obicit. Primum ergo signo crucis signavit
 eos, postea dixit „cur sic affligitis meos famulos homines innocentes? Si
 quid habetis contra me, adsum“; obstupuerunt omnes, et cessatum a caede
 quasi per moram unius Pater noster; nullus enim ausus est loqui, nedum
 manum movere ex circumstantibus. Duo tandem facientes sibi viam de
 foris irruunt sacrilegi parricidae, et omnibus aliis relictis in solum antisti-
 tem manus iniiciunt. Unus ex ipsis fuste [praeusto] in fronte pontificem su-

nad okiem, tak ciężkim razem, że się na nogach Episkop pobożny utrzymać nie mógł, y tak wprzod o scianę, po tym na ziemię padł krzyżem. Drugi zaś zaraz bardyszem w głowę okrutnie także ciął. Zatym się już wszyscy, iako psi wsciekli, kto (ср. 65) czym mógł, do niego rzucili, biiąc, tłukąc, deptając ciało iego niewinne, a osobliwie głowę y twarz, tak srodze, że zaledwie człowieka rozeznac było. Ani się tym okrucieństwo ich bestyalskie ukoilo, bo go już prawie za umarłego bydź rozumiejąc, trochę dali pokoy, do sług się iego znowu wrociwszy. W tym iakoś Episkop wielebny przyszedłszy zaledwie coś do siebie, podniesie trochę ręki, chcąc się krzyżem świętym znamenować, y obumarłem głosem rzecze: Boże chwała bądź tobie. Natychmiast porwali go znowu bezecni ludzie, y wywlokłszy z sieni na podworze: ieden z nich w tęż ranę bardyszem ciął, przyłożywszy pułhak do głowy, dwiema kulami nabity, postrzelił:*¹ a w tym już Męczennik

¹ 3 бокы.* Tom 1. supra pag. 7:8: et 86 Tom 2. pag. 39

Episcopus in pedibus se sustinere nequiens, primum ad parietem, tandem in terram lapsus fuerit, alter vero securi caput ejus laesit: hoc exemplum secuti omnes, tanquam furiosi canes, quo quisque potuit illum persequuti sunt, tundentes, vulnerantes, et conculcantes ejus (ср. 65) castum corpus, praesertim caput, ut vix forma hominis discerni potuerit. Neque hic eorum immanis crudelitatis finis erat, nam arbitantes illum mortuum esse, ad trucidandos domesticos se contulerant. Interea Venerabilis Episcopus paulo respirans, sublata paulisper manu signum crucis sibi imponere voluit, et semiviva voce dixit: Gloria tibi Domine. Protinus arripuerunt illum homines scelerati, extraxerunt in arenam, unusque illorum ad vulnus securi illatum sclopum duobus oneratum globis explodit, eoque instanti Venerabilis Pater spiritum Deo reddidit: nec tamen plebecula ardens furore alternatim fustibus caedere desiit, ut hoc modo cujuslibet in corpus Episcopi crudelitati satisfieri possit. Interim cum canis, qui

pra oculum percussit, adeo ut pedibus consistere non valens in parietem primum post in terram conciderit: secundus securi oblonga berdysz vulgo dicta caput sacrum dissecat. Denique alii omnes, qui prope aderant, quibuscunque armis usi fuerant, totum corpus antisistitis confoderunt et contuderunt, caput vel maxime, ut vix aliqua forma hominis in facie remanserit. Neque hic finis immanitatis fuit; cum enim putantes esse mortuum, manus ab ipso amovissent, et ad alios furorem suum convertissent, movit | episcopus manum forte ut signaret se signo crucis; in instanti arripiunt ipsum scelerati homines, extrahunt ex atrio in aream, et ibi duplici globo bombardae in capite traiectus est, postea miris modis fustibus pulsatus, sed in ictu bombardae exspiravit.

dostoiny ducha Panu Bogu oddał: mo-
tloch iednak pospolity zaiuszony, zaś
go okrutnie kijmi bić na przemiany
|: aby się każdemu z nich pastwić nad
ciałem iego dostało :| niustawał. W
tym pies dworny, zkądsi się tam wyr-
wawszy, naone morderce (ст. 66) szcze-
kał, broniąc ciała dobrodzieia swego;
tego psa niektorzy z mordercow por-
wawszy, y na ciało iego wrzuciwszy,
na sztuki rozsiekali, y tak z posoką
psią krew niewinną, na większe obel-
żenie, zmieszali. Potym ciało tak
zelżone z podworza wywlokłszy za
nogi na gościniec, y tam go porzu-
ciwszy, rzucili się na łupiestwo do
sprzętu domowego Episkopskiego, ko-
mory odbiiając y piwnicę, z ktorey
nie mało beczek miodu y piwa na
podworze wyniosłszy, y po ziemi u-
siadłszy |: nazarszy się wprzod krwie
niewinney do sytości Oyca y Pasterza
swego :| pić poczęli, a skoro iaką
beczkę wypili, z krzykiem wielkim
porwawszy ją, z gory, na ktorey iest
dwor Episkopski, w rzekę rzucali.
I gdy tak sobie we dworze podpiiali,
nad ciałem się drudzy urągając tam

in aula erat defendens corpus Bene-
factoris sui, parricidas latratu laces-
serat, a quibusdam eorum raptus, at-
que corpori impo- (ст. 66) situs, in
partes dissectus est, et sic sangui-
nem canis cum sanguine innocente,
in majorem ignominiam miscuerunt.

Post tot contumelias quibus castum
corpus affecerant, extracto illo deni-
que in viam publicam, ibique relicto,
rapiendis supellectilibus, quae in do-
mo Episcopi manebant, se dederant,
reserando cubicula et caveam, unde
elatis aliquot doliis mulsi et cerevi-
siae, in terra sedentes |:jam pleni ad
satietatem sanguinis innocentis sui
Patris et Pastoris:| bibere coeperant;
si autem aliquod ebiberint, mox illud
cum ingenti clamore ex illo monte,
in quo erat aula Episcopi, in fluvium
protrudebant. Cumque una pars hoc
modo in aula se inebriaret, altera in-
sultando corpori in plateam exposito,

Erat autem canis antistifitis, qui latratu et morsu suo a corpore domini sui,
istos sacrilegos arcebat; hunc quidam ex ipsis arreptum, et corpori super-
impositum in partes dissecaverunt. et sanguine canino in majus ludibrium
sacrum corpus defoedarunt.

Post haec illum extra curiam in viam publicam extraxerunt, et ibi relicto
sacro corpore iverunt ad supellectilem episcopalem, quam diripuerunt, si-
militer ex penuariis. Ex cellariis autem multas tonnas mulsi et cervisiae
extractas in aream domus exportarunt, atque ipsi in terra considentes bi-
berunt; quodlibet dolium evacuatam cum summis clamoribus ex monte
altissimo, in quo curia episcopalis sita est, in fluvium detrudebant. Interim
cum impii homines genio indulgent, corpus s. martyris ad omnes irrisiones

na ulicy, iako ieno kto chciał, pastwili: bo nie tylko chłopstwo, dzieci, ale y niewiasty, y baby, nogami go popychali, y tłukli, za włosy, głowę y brodę targali, szarpali, na twarz wielebną plwali, a na ciele ie- (ст. 67) go siedząc, gorzałką sobie spełniali. Na koniec już się dosyć chamowe przekłete pokolenie okrucieństwem takim y pastwieniem nasyciwszy, do domow się swych rozchodzić od ciała poczęli. W tym obłok nastąpił iakiś czarny od rzeki Widła nazwaney, y stanął nad ciałem opuszczonym w pośrodku tego obłoku pokazał się promień światły, co niektorzy w miescie postrzegłszy bieżeli, nie tak dalece, na on widok okrucieństwa, iako na on obłok y promień patrzeć: który potem tak zlekka się w górę podnosząc, zniknął. Potym nie rychło oni żarłocy, już wypiwszy do szczętu, co iedno w piwnicy znaleźli, wypali piani z podworza, tam gdzie go byli porzucili, zaraz aż do samey włosienice, ktorey miasto koszuli zażywał, ciało czyste obnażyli: którą na nim

prout unicuique placuit, vacabant: non solum etenim, plebei, pueri, sed etiam faeminae, pedibus protrudere et concutere, capillos ex capite et barba evellere, venerandum vultum conspuere, ejusque corpori insidentes crapula se re- (ст. 67) ficere non dubitabant. Denique execranda progenies Chami plene satiata crudelitate, et abominando facinore suo, in proprias domos redire coeperat. Interea nigra nubes ex parte fluvii Widzla vocati erupit, ac supra derelictum corpus immobilis stetit: in medio autem ejus splendens apparuit radius, quo viso nonnulli ex civitate, non tam spectaculi crudelis, quam hujus radii videndi causa accurrerunt, qui paulo post in altum leviter ascendens disparuit. Elapso non pauco tempore impii helluones completo quidquid in caveis inveniri poterat, bene poti, ex aula Episcopi magno tumultu evaserant in eum locum, ubi ejus corpus erat, nihilque morantes, usque ad cilicium, quo, in locum indusii, utebatur, castum corpus denudarunt, hoc

et opprobria expositum fuit in via publica, ad quod occurrentes non tantum viri, pueri, sed etiam feminae et vetulae pedibus culcabant, barbam et capillos capitis evellebant, in faciem spuebant, supra s. corpus sedentes. Vinum, quod ipsi vocant crematum, bibebant. His et aliis modis usque ad satietatem debacchati sunt in sanctum episcopum, et discesserunt.

Et ecce supervenit nubes atra a fluvio Vidola, et stetit supra corpus episcopi sancti, in cuius nubis medietate apparuit radius lucidus. Quo spectaculo permoti plurimi concurrebant ad dictum locum, non tam episcopum occisum spectantes, quam illum radium, qui elevando se paulatim, ascendit sursum et evanuit. |

Tandem occurrerunt evacuatis doliis helluones temulentis; tunc denudarunt corpus venerandum usque ad cilicium, et cilicium indusii loco inventientes,

obaczywszy, krzyknęli, ieśmy prawi nie Władykę, ale Cernca iakiegoś zabil: bo on w koszuli cienkiej a nie w takiej włosiennicy chadzał. I przywiodłszy tam do (ст. 68) ciała niektore z czeladzi nieboszczykowskiej, ktorych we dworze za strażą mieli, pytali, ieśliby to był własny Pan ich, albo kto inszy? Odpowiedzieli: że iest istotny Pan y Dobrodziey ich, a że przez wszystek czas żywota swego, nieiakiey inszey koszule, iedno takiej włosiennicy zażywał. Ale y tym wiary nie dając, drugich na przemianę pojedynkiem każdego przywodząc, y także otoż kijymi dobrze okładaiąc, aby prawdę powiedzieli, pytali: toż niebożęta twierdzili, że ten iest własny, a nie kto inszy: ale przedsię złość przekłętą y tym wiary ieszcze nie dając, biegli do pokoju, y tam go pod pokładem tarcice oderwawszy, szukali: bo żadną miarą wierzyć nie chcieli, aby to był istotny, ktorego zamordowali: aż iuż potym za chwilę, ieden z nich przypatrzyszy się pilnie, poznał, y z radością przyznał, że iest

viso voce magna exclamarunt, nos, inquit, non Episcopum, sed quemdam Monachum interfecimus, ille etenim non cilicio, sed indusio utebatur. Quam ob- (ст. 68) rem adductos ad corpus aliquos domesticorum Episcopi, quos in custodia habebant, interrogarunt utrum hic esset verus illorum Dominus, aut alius? qui confessi sunt, hunc esse suum verum Dominum et Benefactorem, et per totam suam vitam non indusio, sed cilicio usum fuisse. Huic minime fidem habent: s, alios unum post alterum vocabant, et adhibitis fustibus veritatem extorquere satagebant. Persistebant miseri fortiter in sua confessione: sed parricidae ob perversam suam malitiam, hanc iterum falsam esse existimantes, intrarunt in conclave, ibique sub pavimento, abreptis aseribus Episcopum querere non desistebant, donec post aliquod tempus unus illorum, diligenter vultum respiciens, cognovit, et cum magno gaudio confessus est, verum Episcopum interemptum esse. Et ideo alli-

episcopum se occidisse non credunt, sed alium quempiam monachum, dicentes episcopum tenuibus indusiis ex telo factis uti consuevisse. Adducunt ergo nonnullos eius famulos, quos captos tenebant, quaerentes ex ipsis, num dominus ipsorum esset, quem occiderunt, et quem cilicio indutum invenerunt. Affirmant famuli non alium nisi dominum esse eumque semper tota vita sua tali indusio uti consuevisse. Non credunt uni, vocant alium, et iterum alium, pulsant baculis, ut dicant veritatem, quibus constanter et uno ore dominum esse suum dicentibus non credunt nihilominus, sed pavimentum totum, quod in conclavi eius tabulis stratum erat, eruunt, et sub ipso episcopum quaerunt minime credentes eum a se occisum esse.

Tandem, cum iam aliqui ex ipsismet vere episcopum esse, quem occiderant, cognovissent, alligato fune ad pedes martyris per plateas civitatis

własny Władyka zabity. A zatym powróz do nog mocno uwiązawszy, ciało wielebnego Męczennika po rynku y ulicach miey- (ст. 69) skich, z naygrawaniem y obelżeniem, w iedney tylko włosiennicy włoczyli, żeby wszyscy nie tylko heretycy, ale y żydowie na obnażone ciało iego czyste, okrutnie od nich zamordowane, patrzyli. Potym na gorę oną barzo wysoką wewlekli, zkąd przedtym wypiwszy miód y piwo, beczki czcze do rzeki staczali, y ztamtąd ciało iego zepchnęli, a krzykiem wielkim wołając mowili: Derżysia Właduko, derżysia. Naostatek spuściwszy się, iako mogąc, z owey wysokiey y przykrey góry, do brzegu samego Dzwiny która jest między inszemi W. X. Litt. portowemi rzekami nie podleysza, a ciało ono w łódź wrzuciwszy, na większą głębię oney rzeki, |: choć iest wszędzie dosyć głęboka:| wzgorę zawieźli, y zawioźszy na szyiey onę włosiennicę, kamieni w nią nakładłszy, zawiązali, a osobliwie do nog kamień ieden wielki przywiązawszy, w wir naygłębszy wrzucili, y tak utopili, aby iuż żaden

gato fune ad pedes, corpus Beati Martyris per forum et plateas civitatis, cum ludibrio et contumelia, unico (ст. 69) solummodo cilicio indutum trahebant, ut omnes non modo haeretici, sed etiam Judaei nudum ejus corpus crudeliter vulneratum intueri possent. Dein in montem illum excelsum illud corpus deduxerunt, ex quo antea dolia mulso et cerevisia exhausta devolvebant, atque praecipitaverant, magna voce clamantes: Derżysia Właduko, derżysia, hoc est fortiter resiste Episcopo, fortiter resiste. Denique descendentes non sine magna difficultate ex tam excelso et praecipiti monte ad littus Dwinæ(*)¹, quae inter alios celeberrimos M. Ducatus Lithoaniae fluvios sine ullo dubio locum obtinet, impositum navigio corpus, in profundissimum hujus fluvii locum |:quamvis ubique sa profundus sit:| erexerant, et affixo ad colum cilicio, quod erat lapidibus repletum, praesertim ad pedes ingente lapide, in profundissimam voragi-

¹ (*) sic correctum debetur Dunaе

sacrum corpus solo cilitio tectum, contumeliose trahebant, ut totum nudum penitus oculis spectantium obiceretur. Ac denique ad supercilium eiusdem montis alti [et valde ardui] dejiciebant, ut nullus per illum ascendere vel descendere possit, et ex quo antea dolia evacuata, ut dictum est, deiciebant, ex eodem s. martyris corpus deiecerunt, clamantes: „firma te, episcopo, firma te“, et ut in lingua nostra vulgari dicitur: „teneas te“. Post montem illum per sinuosos anfractus euntes ad ripam fluminis Duna, quod est unum ex maioribus et navigabilibus huius regni fluviis, |impositum in scapham; non contenti profunditate quavis, quae ubique est in hoc flumine, in locum, quem sciebant esse profundissimum, deportarunt, atque appenso cilicio, quod lapidibus sacci in modum repleverant, ad collum martyris, et uno grandi

onego ciała tam (ст. 70) naleść y wy-
ciągnąć nie mogli. Tę robotę tak od-
prawiwszy, wrocili się hurmem zaś
do dworu Episkopskiego, gdzie znowu
wszystko w niwecz obrocili, błony,
piece, potłukli, ławy stoły drzwi po-
siekli, tak że nic a nic cało nie zo-
stawili; y tak tryumfuiąc, do domu
swego każdy poszedł. W tym Urząd
Zamkowy, y niektorzy ludzie pobożni,
pilnie się starali przez całe pięć dni,
żeby ono Wielebnego Męczennika ciało
znaleść mogli, a że sami, gdzie było
utopione, nie wiedzieli, z tych którzy
na to patrzali, z sobą tam wezwali;
ale y tak znaleść go żadnym spo-
sobem nie mogli, aż |: iako zapewne
twierdzą:| światłością nieiakąś cudow-
nie miejsce się własne pokazało. Z
ktorego na wieczną hańbę tych tam
odszczepieńców, a na wielką pociechę
prawowiernych, szostego dnia ciało
iego. jest znalezione, y z wielką uc-
ciwością do Cerkwi Zamkowej mu-
rowaney przyniesione. Zkąd zaś nie-
mal w tydzień od Duchowieństwa
wszystkiego Katedralney Cerkwie Po-
łockiey, przy bytności wielu zacnych

nem ejecerant, ut nemo illud corpus
invenire et extrahere posset. Hoc ope-
re sic absoluto (ст. 70) omnes in
aulam Episcopi catervatim redierunt,
ubi iterum reliqua omnia depopulati
sunt fenestras,^(*)¹ fornaces destruxe-
rant, scamna, mensas, januas disse-
cuerant, adeo ut nihil integri reman-
serit, atque hoc modo triumphando
quilibet domum reversus est. Post
haec Praesides Arcis, aliique pii ho-
mines per quinque dies maximam
curam adhibuere, ut corpus Venera-
bilis Martyris invenire possint, cum
autem, ubinam aquis submersum es-
set, prorsus ignorarent, eos, qui huic
praesentes aderant, secum acceperant,
at neque hoc modo illud reperiri po-
tuit, donec |:uti certo creditur:| mira-
culose quodam lumine locus ille de-
tectus fuerit. Ex quo ad majorem
ignominiam Schismaticorum, ad ma-
jus autem solatium fidelium, sexto
die ejus corpus repertum, cum ma-
gna reverentia in Ecclesiam Cathe-

¹ (*) Miser interpres latinus ignorabat
vocem błony respondere vitro, seu fenestris, id circo spatium vacuum reliquit.

lapide ad pedes, submerserunt propterea, ut nullus inde postea extrahere
corpus martyris posset. Redeuntes turmatim ad curiam episcopalem, omnia
devastarunt, fenestras vitreas comminuerunt, fornaces diruerunt, mensas,
fores, scamna, vasa lignea omnia secuerunt, et nihil plane intactum relique-
runt. Quibus omnibus confectis quilibet triumphans domum suam se recepit.
Magistratus Castrensis et alii pii magnam fecerunt diligentiam per 5 dies,
ut corpus s. invenirent, et quia ipsi locum determinatum non sciebant, cor-
reptis illis, qui praesentes erant submersioni, investigabant, sed etiam hoc
modo inveniri non potuit, donec, ut dicitur, lumine fulguris instar ex aquis
emicante divinitus locus indicatus, ex quo ad perpetuam schismaticorum
confusionem, omnium autem catholicorum laetitiam, sexta a submersione

ludzi, (ср. 71) y Szlachty Powiatu onego, rzeką Dzwina było do Połocka wiezione. Prowadził go brzegiem wielki tłum ludzi z płaczem rzewliwym, narzekając na nieszczęście miasta y Obywatelow iego, między ktoremi byli ciż snadź sami zaboyce okrutni. To też jest niemiejszego podziwienia godno, że Minister zboru Ewangelickiego, ono ciało w Processyi od Cerkwi aż do rzeki z wielkim żalem y politowaniem odprowadził. Nakoniec Żydowie y żydowki, tak starzy iako y młodzi y dzieci z domow swych wyszedszy przeciwko onemu ciału, z żalem narzekali na te nieszczęsne Chrześciany malowane. Ciż Żydzi czeladzi Nieboszczykowskiey, okrutnie zranionej, wielką ludzkość pokazywali, przynosząc im iesć y pić zawsze y darmo, a z wielką ochotą: co barzo oziębłych Chrześcian przerażało sumienie, y onych samych niezbożnych Mężoboycow. A gdy iuż do Połocka przy- (ср. 72) płynęli, wszystko się niemal ono miasto, z domow swoich, tak męszczyzna, iako y niewiasty, starzy

dralem, muro extractam translatum est. Unde ferme post hebdomadam ab universo Clero Ecclesiae Cathedralis Polocensis, praesentibus multis claris hominibus ac Nobilibus ejusdem Districtus, per fluvium (ср. 71) Dwinam Polociam ductum erat. Ibat ad littus magna copia hominum amare lugentium, qui deplorabant infelicitatem Urbis atque ejusdem civium, inter quos certe ipsi parricidae praesentes aderant. Quod autem non minus mirandum est, ipse Minister Congregationis Evangelicae illud corpus, in processione ab Ecclesia usque ad flumen, cum magno dolore et commiseratione comitatus est. Denique Judaei et Judaeae tam iuvenes quam senes imo ipsi pueri, obviam huic corpori euntes, cum magno dolore quaesti sunt illos nonnisi depictos Christianos. Jidem Judaei domesticos interfecti Episcopi graviter vulneratos honestissime tractabant, subministrando illis gratuito quidquid sive in esu, sive in potu necessarium erat, quod nimis magne tepidos Chri-

die extractum est, et honorifice in ecclesia arcis murata per magistratum castrensem collocatum. Inde octiduo post per clerum ecclesiae cathedralis Polocensis et nobilitatem illius districtus secundo flumine Duna vectum, comitante magna caterva hominum infoelicitatem huius civitatis deplorantium, inter quos plurimi ex illis, qui ipsi necem intulerint, erant. Hoc etiam non minori admiratione dignum est, quod minister haeticorum Calvinistarum cum suis asseclis idem sacrum corpus deducebant cum magna significatione [scatione?] doloris [ex ecclesia] ad navigium. Denique judaei, judaeae, senes, juvenes et pueri ipsorum ex domibus suis certatim prosilientes occurrerunt s. martyri, fletibus effusissimis condemnantes infelices christianos; iidem famulis episcopi vulneratis, omne genus obsequii impendebant, edulia parando, condimenta et pellaria ipsis offerendo, idque totum gratis et cum

y młodzi, od mała do wiela, tam zbiegli z żałością a płaczem wielkim y łkaniem, narzekając, ciało Pasterza swego prowadzili. Niesione było wprzod żałosne instrumenta Męczeństwa jego, to iest: włosiennica ona, kamienie y powróż, którym go uwiązawszy włoczyli, y z nim utopili byli. Żadnego nie było zaiste z przytomnych tam, któryby suchemi oczyma na to patrzył, mogę rzec, że się prawie pukwały od żałości serca ludzkie. A z Syzmatykow żaden przeciwko temu ani mruknać na ten czas nie śmiał. Wniesiony tedy z taką Processyą do Cerkwie Katedralnej muryrowanej, którą on był, iako się rzekło, wielkim kosztem niemal z fundamentow samych poprawił y ozdobił: y tak niemal przez dziesięć dni |: aby się nań wszyscy dowoli napatrzeć mogli :| stał w trumnie otworzoney. Nie (ср. 73) mogli się przedsię przez ten wszystkie czas mile napatrzeć żadna się przykrość y swąd nie oddawał, y strachu najmniejszego nie było, choć się podczas drudzy każdego ciała zmarłego lękała. Twarz ona potłuczona wdzięcznie rumianę pokazała. Wielkie

stianos, imo et ipsos impios Parricidas, remorsu conscientiae affecit. Caeterum (ср. 72) cum corpore Venerabilis Martyris oneratum jam in urbem Polociam intrare coepit, fere omnes incolae hujus civitatis domibus egressi, viri et mulieres, juvenes et senes, ad illud congregati sunt, et cum magno dolore, luctu ac gemitu plangentes corpus Pastoris sui ulterius ducebant. Imprimis portabantur funesta ejus martyrii instrumenta, scilicet: cilicium, lapides et funis, quo pedibus affixo corpus trahebatur, et quocum aquis submersum est. Nullus profecto erat praesentium, qui tanta videns, lacrymis abstinere possit, dicere audeo, ipsa corda omnium pro dolore scindi debere. Nullus autem Schismaticorum eo tempore quidquam contrarium proferre ausus est. Introductus itaque cum tanto comitatu in Ecclesiam Cathedralem muro extractam, quam ipse, uti superius dictum est, propria expensa ferme de modo corrigi et ornari jussit. decem propemodum dies in feretro non clauso omnium oculis expositus erat, nec tamen per tam longum tem- (ср. 73) pus satis in-

affectedu. Movebat plurimum res ista frigidus christianos, etiam illos sacrilegos, ut compungerentur.

Tandem Polociam adventum. Cui occurrit ingens hominum multitudo, omnis aetas et sexus in lachrymas effusus, planctu et eiulatu implens aëra. Praeferebantur s. martyris corpori instrumenta martyrii eius, cilicium, lapides et funis, quo per plateas raptatus, et in flumen demergendus ligatus erat. Nullus erat, qui siccis hoc spectaculum intueretur oculis, scindebantur corda omnium, nullus schismaticorum tunc vel hiscere audebat. In ecclesia cathedrali ab eodem fere a fundamentis erecta collocatus, et omnibus ad videndum expositus ferme per 10 dies; nullus aspectu eius satiari poterat,

cuda przy śmierci, y po śmierci tego Wielebnego Episkopa y Męczennika pokazały, o których się ieszcze dostatecznie wywiadujemy. To się tylko tu powie, o czym iuż wszyscy wiedzą. Gdy się iuż wyprawował w drogę z Połocka do Witepska, z objawienia sobie skrytego Bożego, rozkazał koniecznie Urzędnikowi swemu, żeby mu do zwrocenia się iego tam nazad, grób zmurował. W drodze zaś, y do samego Witepska przyechawszy, ni o czym inszym nie rozmawiał z swoimi, tylko o śmierci, prawie aż do uprzekrzenia: tak, że gdy raz przy wieczerzy o śmierci długo i mile mówił rzekł do niego on Archidyakon: Zawsze WM tylko o śmierci gadasz, przynajmniej teraz day się nam WM z pokojem (ст. 74) naieść: Tegoż dnia, y niemal teyże godziny, kiedy ten Wielebny Męczennik dokołał; w Połocku |: które jest we dwudziestu y czterech milach od Witepska: | widziany był słup światły nad Witebskiem, o czym siła ludzi godnych wiary pod przysięgą twierdzą, że nań patrzali z zdumieniem. Skoro zaś ci mężoboycy utopili ciało

tueri poterant, nulla molestia aut faetor, nec timor, quam aliorum corpora incutere solent, videndi impedimento erat. Facies contusa perjucundum ruborem edidit. Magna miracula moriente ac mortuo Venerabili Episcopo et Martyre patrata sunt, de quibus adhuc certiores esse volumus. Illud solummodo hic commemorabo, de quo jam certissime omnibus constat. Cum se ad suscipiendum iter Vitebscum praepararet, revelante sibi occulte Deo praecepit serio Praefecto rerum domesticarum, ut antequam reverteretur Polociam, sepulchrum ejus, quod muro fabricari voluit, finitum esset. In itinere autem, in ipsa civitate Vitebsco de nihilo amplius quam de sua morte domesticis, non sine magna eorum molestia loquutus est, adeo ut cum quodam tempore sub coenam nimis prolixè et jucunde de sua morte verba ageret, ejus Diaconus hoc modo ipsum allocutus est: Semper nobis V. P. tuam mortem ante oculos ponis, saltem (ст. 74) nunc sine nos imperturbatos coenam sumere. Hoc ipso die, et fere eadem

nullum horrorem aspicientibus etiam illis, qui exhorrescunt corpora mortuorum, dabat; color faciei erat rubeus.

Multa contigerunt circa mortem et post mortem s. martyris, quae adhuc exactius examinanda sunt, illud, quod certo liquet, hic ponitur.

Discedens Polocia Vitepscum, quasi a Deo praemonitus; districtè praecepit, ut ante reditum ipsius sepulchrum in ipso templi pariete excavaretur. In via et Vitepsci quod | tidianus ipsi et frequentissimus sermo de morte erat usque ad fastidium audientibus. Unde dum semel ad coenam cum gustu et diutius quam ferre potuerant aures audientium, de morte loqueretur, tandem archidiaconus ipsius prorupit in haec verba: semper dominatio vestra de morte loquitur, ad minimum permittat nunc nos comedere,

iego, y do domow się swych wrócili; Urząd Zamkowy obawiając się, żeby znowu w nocy gwałtem do Cerkwie nie wpadli, która iest niedaleko dworu Władyczego, y żeby tam rzeczy Cerkiewnych nie rozszarpali; szedł tam sam, y skrzynię, w której były Nieboszczykowskie aparaty Cerkiewne podrożne, chcąc otworzyć własnym iey kluczem, żadną żywą miarą |: choć zawady ani w skrzyni, ani w kluczu nie było :) otworzyć iey nie mógł, y tak kazał ją dwom haydukom, do Zamku odnieść zamknięną, którą gdy przez to mieysce nieśli, gdzie Wielbnego Męczennika włożono, y gdzie przez całą godzinę leżał, y krwią napoił; wypadła skrzy- (ст. 75) nia z rąk ich, obrociwszy się wiekiem na dół, y tak się sama otworzyła: z której wypadł kielich, y stanął prosto na tymże właśnie mieyscu, gdzie była ieszcze krew świeża, y takim porządkiem stanęli przy tym kielichu patyna, gwiazda y krzyż, iako więc umyślnie stawione bywaią w przygotowaniu do służby Bożej.

hora, qua V. Martyr vita decesserat, splendens columna supra Vitebsco, Polociae, quae viginti quatuor milliaribus a Vitebsco distat, non sine magna admiratione visa est, quod plurimi fide digni iuramento confirmarunt. Vix autem Parricidae ejus corpus aquis submerserant, ac in domos proprias se receperant; Praesides arcis timentes, ne iidem de nocte vim Ecclesiae inferrent, quae erat non procul ab Aula Episcopi, et ne res Ecclesiasticas inter se dividerant, Ecclesiam adierant, et arcam, in qua erant occlusi apparatus Ecclesiastici, quibus in itinere uti solebat, clavi aperire satagebant, at nullatenus |:quamvis et clavis et arcis serra obice vacaret:] illud efficere poterant, id circo duobus servis commiserunt, ut hanc sic occlusam ad arcem transferre valent: at dum per locum sanguine Episcopi conspersum portarent, in quo ejus corpus prius tractum de- (ст. 75) in per totam horam quiescebat excidit haec universa e manibus eorum, atque reclusa est: unde

Eadem die et ferme hora quo sanctus martyr occubuit, a Polocensibus (quae civitas distat Vitepsco 27 leucis polonicis) visa est columna lucida supra Vitepscum. Quod plurimi homines se vidisse sub iuramento affirmant. Post submersionem martyris postquam parricidae redierunt ad domus suas, magistratus castrensis timens ne noctu irruerent in ecclesiam curiae episcopali adiunctam, et in ea diriperent res ecclesiasticas descendit eo. Cista in qua res ecclesiasticae erant clavi propria illius cistae nullum impedimentum habente, et ab eo qui illam solebat aperire nullo conatu aperire potuit; tandem sic clausam duobus satellitibus ad arcem ferendam dederunt. Hi satellites dum transibant locum, in quo sanctus martyr raptus fuit, et in quo loco per horam iacuit, ac sanguine terram respersit, excidit cista e manibus eorum parte superiori versus terram, ultro sine manibus se aperuit.

Czemu się wszyscy barzo zadziwowali, a osobliwie Podstarości, albo Podwoiewodzy, heretyk, Kalwinista, y to z inszemi wielu na ten czas przytomnymi twierdzi. W Połocku dziecię*¹ we dwu leciech |gdzie otym ieszcze żaden nie słyżał:| powiedział Oycu swemu o zamordowaniu Episkopa, ze snu się porwawszy, w te słowa: że |: prawi |: zabity iest Ociec: rozśmiali się na te iego słowa, a gdy to często powtarzało ono dzieciątko, które zaledwie co mówiło, pytali go, któryżby to był Ociec, co go to zabito? Odpowie, ten co Cerkiew murował. Ale tego rodzice mało uważając, choć dobrze zrozumieli o kim to dziecko prawiło, aż po tym w kilka godzin, kiedy ta nowi- (СТ. 76) na żalosna przyniesiona była, że Episkopa zabito. Zywi ieszcze są rodzice tego dziecięcia, y o tym iawnie powiadaią. Jnsze widzenia y cuda, o których wiele ludzi powiada, iż ieszcze nie są zupeł-

¹ На боці: * supra pag. 40: Tom 1 pag. 51

evolutus calix directe stetit in eo praecise loco, ubi adhuc recens sanguis manebat, eodem ordine steterunt ad calicem patena, stellula et crux, uti ad sacrificium missae collocari solent. Quod omnes summam in admirationem rapuit, praesertim vices Palatini gerentem haereticum Calvinistam qui idem cum aliis protunc praesentibus confessus est. Polociae infans duorum annorum subito expergiscens |:cum nihil adhuc de Episcopo auditum erat:| de caede ejus patri suo nuntiavit in haec verba: **Pater occisus est**, quae risum audientium excitaverant; at cum haec saepius a puero repetita audirent, qui vix loquendi capax erat, interrogabant, qualisnam ille pater esset, cuius caedem denuntiat? ille |:respondit:| qui Ecclesiam extruxerat: intellexerunt protinus parentes de quonam sermo esset, sed minime huic attenti erant, donec post aliquot horas tristis (СТ. 76) nuntius de caede Episcopi advenerit. Parentes hujus infantis nondum obierunt, ac palam illud confitentur.

Ex quo exiliit calix et stetit rectus in ipso loco in quo fuit sanguis, sicut solet locari in altari, et penes ipsum patina et crux quodlibet in suis locis. Obstupuerunt omnes, et ipse vicepalatinus licet haereticus calvinista | confessus est hanc veritatem, et nunc dicit coram omnibus, et cum ipso erat magna multitudo hominum.

Polociae infans duorum annorum dum nullus adhuc sciret de nece sui episcopi, experrefactus e somno ante diluculum dixit suo patri, occisum esse Deum. Vox ista risum movit audientibus. Cum idem ingeminaret puer, vix alias loqui potens, quaesitus quisnam esset ille Deus, qui occisus est, respondit, is qui ecclesiam aedificavit. Nec hoc habuit pondus apud parentes, licet intelligerent quod puer loquebatur de ecclesia cathedrali, paulo ante mortem ipsius finita, nisi post aliquot horas, quando rumor volitare

nie examinowane, tu się naten czas do czasu słusznego opuszczą. Jedno tylko przypomnieć się tu godzi, o którym świeżo, gdym to pisał, wziąłem wiadomość od ludzi poważnych y owszeki wiary godnych. Szlachetna iedna Pani, żona Pana Chocholskiego Szapki Pisarza Grodzkiego Witebskiego, przy rodzeniu dzieciątka ciężkie bole cierpiąc z wielkiem niebezpieczeństwem zdrowia, a mając od kogoś poradę, y zdobrey woli swey, ofiarowała się nabożnie do Wielebnego Męczenika, y natychmiast lekko porodziła, za co teraz Pana Boga chwali, y ludziom tę łaskę Bożą, za przyczyną iego otrzymaną, opowiada. O takiey nowinie zamordowania Wielebnego Episkopa wzięwszy J. K. M. Pan nasz Miłościwy pewną wiadomość, barzo był żalem zdięty, uważając tak straszliwe postępkі Syz- (ст. 77) matyckie, nieopłakany uczynek ich, niesłychane okrucieństwo, y niebacność, y niewinną osobę, y na mieysce, y na dzień ten wielkiey czci godny: na co nie tylko wieku terazniejszego ludzie, ale y potomni zdumiewać się będą. I zaraz naradziwszy się z Ich Mościami Pany Senatorami, którzy przy boku iego byli, naznaczyć raczył kommisarzow ludzi zacnych, mądrych, w głowach Jaśnie Wielmożnego Pana Leona Sapiehę Woiewodę Wileńskiego, wielkich cnot, y znakomitey pobożności, przy wysokim rozsądku Sena-

Alias visiones et miracula, de quibus multi testimonium adferunt, cum non sint plene examinata, hic tacitus praeteribo. Unicum illud commemorare licebit, quod recenter, cum hanc narrationem scriberem, a viris summae auctoritatis et fidei accepi. Quaedam nobilis mulier, uxor Domini Chocholski Szapko Notarii Castrensis Vitebsci, partu doloroso cum magno periculo salutis laborans, partim propria voluntate, partim alicujus consilio inducta sepulchrum Venerabilis Martyris visitare appromisit, ac protinus libera omni dolore peperit, quapropter nunc laudibus Deum celebrat, ac hominibus gratiam Dei per intercessionem Martyris sibi concessam notam facere non desistit. De hac caede Venerabilis Episcopi certo informatus noster Serenissimus Rex, magno dolore occupatus erat, considerans tam horrendas Schismaticorum insidias, nun- (ст. 77) quam satis deplorandum eorum facinus, inauditam crudelitatem et imprudentiam, innocentem personam, locum ac diem tam magno honore dignum, quae omnia non modo nunc viventibus, sed etiam posteris obstupescendi causa erit. Idcirco inito consilio cum Illrmis D. D. Senatoribus, qui ad ejus latus erant, assignavit Commissarios, viros prostantes, sapientes, inter quos primum locum tenebat Illrmus D. Leo Sapieha Palatinus Vilmensis; concessa ipsis

coepit archiepiscopum Polocensem esse occisum. Vivunt parentes pueri, et omnibus ista palam dicunt. Alia quae a multis referuntur, visiones scilicet diversarum personarum, non plane examinata sunt.

torskim: dawszy im zupełną moc do sądu, y pokarania złoczyńców onych. Ktorzy nic nie mieszkając, na czas y miejsce od Jego K. M. naznaczone do Witebska ziechawszy się, a uczyniwszy pilną w tej sprawie Inkwizycję, doszli tego zaraz, iako niewinnie, bez wszelakiey okazyi, nie rzekąc przyczyny, był okrutnie zamordowany ten Wielebny Episkop, przetorz złoczyńców poymanyh, a przekonanych według prawa y słuszności, skarać rozkazali. (СТ. 78) Nie mogę się tu wydziwować złośliwey grubości niektórych z pospolitey kupy przeciwników naszych, ktorzy przeciwko wszelakiey ludzkości, nie wstydaiąc się tych złoczyńców wściekłych, sprawiedliwie pokaranych |: o co się żaden z naszych w pomstę krwi Wielebnego Episkopa nie starał:| za męczenników poczytać y mianować. Pewnie reliquiy tym owszeki podobnych Męczenników, mogliby sobie dostatku |: niech mi odpuszczą :| pod drahulcami(*)¹ nazbierać. Albowiem nie dręczenie, ani naysrozsze męki, z postradaniem krwi y zdrowia, męczeńskiey korony y czci domieszczą, ale sama tylko szczegolna przyczyna. Czego sam Pan Chrystus w swoim kazaniu temi słowy naucza: Błogosławieni, prawi, ktorzy prześladowanie cierpią, dla sprawiedliwości albo prawdy. Tegoż po Nim wierni jego Uczniowie, Apostołowie SS. poświędzali. W głowach Piotr S. w te słowa: Żaden, prawi, z nas niech nie cierpi, iako

plena potestate iudicandi ac plectendi superius dictos sceleratos. Qui nihil morantes, pro tempore praescripto ac in locum a Serenissimo Rege Vitebsci assignatum congregati, facta diligenti hacce in causa inquisitione, cognoverant innocenter, ac sine ulla data occasione hunc Venerabilem Episcopum crudeliter interfectum fuisse, atque sic ceptos impios parricidas, ac secundum jus et justitiam de scelere convictos, supplicio affici jusserant. (СТ. 78) Satis demirari non possum caecam malitiam nonnullorum ex vili plebecula, maxime nobis infestorum, qui contra omnem humanitatem, non erubescabant illos insanos malefactores, juste poenis mulctatos |:quamvis nullus nostrum vindictam sanguinis Venerabilis Episcopi promovere studeret:| instar Martyrum profiteri et appellare. Certe reliquias omni ex parte hisce similium martyrum posent in magna copia |:pace illorum dicam:| ad malos cruces colligere. Non etenim cruciatus, nec gravia tormenta cum detrimento sanguinis et vitae, martyrii coronam et cultum pariunt, sed illud unicum, quod Xtus Dominus in sua praedicatione his verbis meminit: Beati, inquit, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam et veritatem. Hoc idem post Xtum docuere ejus Discipuli fideles SS. Apostoli, quorum S. Petrus tanquam supremum caput ita dicit: Nullus, inquit, vestrum patiatur sicut homicida, fur, obtrektor et avidus boni alieni. Idem quasi interpretans S. Paulus (СТ. 79) lus declarat dicendo: Nullus

¹ З боку: (*) wyraz niemiecki *dreyholz*, trzy drzewa, to jest, szubienica

Mężoboyca, złodziey, oszczuw- (ср. 79) ca, y chciwy dobra cudzego. A to iakoby tłumacząc, także objaśnia Apostoł Paweł mówiąc żaden nie odniesie męczeńskiej korony, kto nie według Zakonu ucierpi, iako nasz słowiański text opiewa. Czego też wszyscy potym Doktorowie Święci potwierdzili nauką swoją, mianowicie Cypryan. Święty: Tacy, prawi, toiest ktorzy rozrywaią Jedność Cerkiewną, by też y śmierć podieli dla Chrystusa, od zmayı swey, y krwią oczyszczeni bydz nie mogą. Bowiem ciężki y niezbyty iest grzech, niezgoda, y męczeństwem się zgładzić nie może. Po nim Augustyn także wte słowa pisze. Przetoż nie ten, ktorzy dla zbrodni swoich y niezbożnego rozrywania związku Jedności Chrześcijańskiej, ale ten ktorzy dla sprawiedliwości cierpi prześladowane. Ci tylko prawdziwemi są męczennikami. Sam, prawi, Zbawiciel nasz z zboycami był na krzyżu zawieszony: lecz ktorych męka tylko nieiako łączyła, przyczyna iednak daleko różniła. Wylicza tenże Święty, iako wie- (ср. 80) le było pomęczcno, pozabiano przeklętych onych Manicheyzyków y Donatystów, tak, że tysiącami iednych pod miecz, drugich w ogień, trzecich w wodę gnano. Naostatek inszych na szyie z wysokich gór ztrącano. A przedsię Cerkiew Boża, y prawdziwi iey Synowie tak mizernie potrawnych za męczennikow nie mieli, ale za bezbożne Cerkwi Bożej |:przez złość y upor heretycki:|¹ prze-

recipiet Martyrii coronam, qui non secundum legem patitur, ut Sclavonicus textus habet. Quod etiam omnes deinde Doctores Sancti sua doctrina comprobarunt, praesertim S. Cyprianus: Tales, inquit |:hoc est qui destruunt Unionem Ecclesiae:| etsi mortem etiam propter Xtum paterentur, sua macula etiam sanguine purgari non possunt. Grave etenim peccatum est discordia, nec martyrio deleri potest. Postea S. Augustinus hisce utitur verbis: Idcirco non ille qui propter scelera sua, et impie disruptum vinculum Unionis Xtianae, sed qui propter iustitiam persecutionem patitur, hic inquam verus est martyr.

Ipsae, ait ille, Salvator cum latronibus cruci affixus erat, sed quos cruciatus aliquomodo conjunxit, causa cruciatus dispares fecit. Idem Sanctus Pater enumerat, quam multi erant cruciati, trucidati, detestabiles illi Manichaei et Donatistae, quorum nulli iam gladio, iam igne, iam aqua perierunt, (ср. 80) Alii autem ex altis montibus detrusi vitam terminarunt; nec tamen Ecclesia Dei ac veri ejus filii tam misere perditos tanquam martyres profitebantur, sed pro impiis Ecclesia Dei |:per malitiam et pertinaciam haereticam:| persecutoribus habebant. Qua de re eximie S. Cyprianus scribit: »Ardeant licet flammis et ignibus traditi, vel objecti be-

¹ 3 бoky: Lib. de Unitate Ecclesiae

śladowce: O czym tak nadobnie Cyprian S. napisał: Ardeant li et flammis et ignibus traditi, vel objecti bestiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed poena perfidiae: nec religiosae virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Zkąd też ieden otym słusznie zdrowego rozsądku nie wątpi, że się złych karać godzi. Bo iako S. Apostoł naucza: Nie darmo Krol y Pan przy boku miecz nosi, ale na pochwałę albo obronę dobrym, tak zaś na pokaranie złym. Bo inaczej trudno by już owszeki było żyć dobrym na świecie. Gdyż iako Seneka naucza: Impunitas magna est illecebra peccandi. I prawdziwe są one trzy przyczyny, dla których (ст. 81) wielki lekarz Galenus rozumie że się karać iawnych złoczyńców godzi. Pierwsza, by odcięciem zdrowia, godności mądrości, y tego czym inszym szkodzą, więcey napotym nieszkodzili. Druga, aby iednego y drugiego pokarawszy, trzeci y dzieśiąty się kajał, y karał. Trzecia, że to y samym złoczyńcom iest pożyteczna barzo, aby więcey na świecie żyjąc zle, gorszymi się od czasu niestawali. Ale zło tego dla Boga nie widzi? Chyba sama złość zaslepiona. Czytamy y dobrze wiemy otym, iako Bog miłosierny zawsze srodze karać żydowski Narod raczył, morderców Syna swego, że w niezliczoney prawie liczbie, okrutnie częścią od miecza, częścią z głodu ciężkiego pomarli. O czym mianowicie Jozef Zydowin, iako oczewisty świadek między inszemi pisze. Na każdy dzień,

stiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed poena perfidiae, nec religiosae virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus«. Unde nemo sanae mentis dubitare valet, impios licite puniendos esse. Nam uti S. Apostolus docet: non frustra Rex et Dominus lateri affixum portat gladium, sed ad laudem et praesidium bonorum, in poenam autem improborum: alios prorsus difficile esset probos in vita dari. Nam uti Seneca existimat: Impunitas magna est illecebra peccandi. Et certe tres sunt potissimum causae, propter quas ceber medicus Gallenus arbitratur improbos licite puniri posse. Prima ut privati salute, dignitate, for- (ст. 81) tunis, atque hoc omni, quo aliis plerumque nocent, non amplius nocere queant. Altera, ut poena unius et alterius alii absterreantur a malo. Tertia, nam hoc ipsis malefactoribus perutile est, ne diutius viventes quotidie pejores fiant. At cui illud comperit non erit? Nisi, qui penitus malitia excecatus degit. Legimus in historia, illudque certo scimus, quam severe, licet misericors, Deus gentem Judaeorum punire dignatus est, quorum innumerabilis fere multitudo, partim gladio, partim fame perit. Quod vel maxime testatur Josephus Judaeus, tanquam oculatus testis interitus eorum. Quolibet die, inquit, tot Judaeos adhuc viventes Titus in cruce suspendi iussit, ut ligna affigendis corporibus, terra autem in castris collocandis crucibus non suffecerit. Civitas autem illa magnifica et san-

prawi, Tytus tak wiele Żydów żywcem na krzyżach wieszał, że też palow na ciała, a ziemi w obozie na stawienie palow albo krzyżow nie stawiało. Miasto zaś one wspania- (ст. 82) іе y święte w niwecz obrocone, że kamień na kamieniu według słow Panskich nie został. Ostatek zaś pozostałych Żydów tak się w rozsypkę po całym świecie plonem rozsiał, że się w iedno iako skorupy naczynia glinianego |:iako im Prorok niegdy opowiadał:| żyć(*)¹ nie mogą, y w potomne czasy nie będą mogli. Toćby i ci u tych prawo, albo raczey krzywowiernych męczennikami byдь musieli? Godzi się przypomnieć |:owszeki tey tragedyi rzecz podobną, insze opuściwszy:| iako karano ostrze wprzod za rozkazaniem pobożnego Cesarża Marciana ono swowolne popolstwo Alexandryiskie, gdy się postanowienia Oycow SS. y Cesarskiemu, po wygnaniu y potępieniu Dyoskora, heretyka, Proteryszowi na Patryarszy stolec Alexandryiski posadzonemu, sprzeciwili, tumulty y sedycye wielkie wszczynając, za pastorza go swego, oprócz Dyoskora mieć niechcąc, a osobliwie iako ich barzo karano, gdy po śmierci Marciana Cesarza, Pana pobożnego, obroń- (ст. 83) ce prawowiernych wielkiego: iako w interregnum, nim był Leo Cesarzem obranym, albo tam w Alexandryi ieszcze ogłoszonym, za podustą wstręta onego Tymoteusza Elura Szymatyka y heretyka, zebrawszy się

cta adeo aversa est, ut juxta verba Xti lapis super lapide non remaneret. Reliqui Judaei per totum orbem dispersi sunt, nec |: uti Propheta praedixit:| in posteros annos unquam simul congregati vivere poterunt; quemadmodum testae vasis a figulo facti coagulari non possunt.

Profecto a superius dictis fidelibus, dicam potius infidelibus, etiam hucusque enumerati pro martyribus haberi deberent. Equum est hoc loco |:omissis aliis rebus ex hac tam lugubri Tragaedia:| illud meminisse, quod magis ad veritatem accedere videtur, quam graviter videlicet imprimis jubente pio Imperatore Martino(*)¹ illud insolens vulgus Alexandriae, dum contra mandatum SS. Patrum et Imperatoris, expulso atque damnato Dioscoro haeretico, Proterio autem in sede Alexandriae constituto, pertinaciter restiterint, excitantes magnos tumultus et seditiones, Dioscorum non autem Proterium Pastorem suum profitentes, praesertim quam gravem lue- (ст. 83) bant poenam, cum post obitum Martini(*)² Imperatoris, pietate insignis Monarchae, ac Summi defensoris fidelium, seu tempore interregni, antequam Leo Imperator electus, aut saltem Alexandriae promulgatus fue-

¹ На боці: (*) може зейść

¹ З боку: (*) potius Martino

² На боці: (*) Martiani

tumultem w dzień samy chwalebny Zmartwychwstania Pańskiego w Cerkwi iedney |:gdzie się był, uchodząc rozruchu onego, przychował:| wywlokłszy samosiednego zabili, ciało lego zranione po ulicach włoczyli, a na części rozdzielali, y zębami trzewa jego kasałi, y w ogniu ostatek spaliwszy popioł na wiatr rozmiatali. Jakoto, mówię, ostrze karać Lew Cesarz |:zesławszy na tę kommissyą zacnego męża Leona przewziskiem Stele:| rozkazał: niech kto czyta Ewagryusza Hystoryka Greckiego¹, tamże też osobliwie list, od wszystkiego Duchowienstwa Egypskiego, y Episkopow Alexandryiskich |:czego im żaden nie ganił:| uskarżający się rzewliwie na takie surowe okrucieństwo, y niezbożność pospolstwa Alexandryiskiego, y tego Pseudo Episkopa Tymoteusza, iako podszczowcę: gdzie między inszemi (crop. 84) tak piszą |:ktore proszę niech czyta pilnie, y uważa Swiątynia pokątna Kijowska:| Cum Deo dilectissimus Proterius in Aegypto degeret, acceptis secum Timotheus duobus Episcopis legitime depositis, et Clericis, exilio damnatis, ordinationem cum illis duobus |:nemine in universum praesente ex Orthodoxis Aegyptiane Dioecesis Episcopis, qui ex more talibus Alexandrini Episcopi ordinationibus interesse solebant:| usurpavit, et Sacerdotali Cathedrae adulterium palam inferre ausus est: contra Ecclesiam, quae sponsum suum habebat, res divinas in

rit persuadente Timotheo Elura Schismatico et haeretico, collecti magno tumultu, ipsa die gloriosae Resurrectionis Xti Domini in quamdam Ecclesiam, in quam supra nominatus Patriarcha, prae timore tumultus se receperat, extractum ipsum et alios sex quos secum invenerant trucidarunt, corpus ejus graviter vulneratum per plateas trahebant, in partes dilabiabant, ejus intestina dentibus arripiebant, denique flammis combusto, cinerem quoque per aërem disperserunt. Leo Imperator commisso hoc negotio Leoni cognomine Stele, jussit reos homicidii gravi poena mulctare. Legatur hac de re Evagrius Historicus Graeciae, ac ibidem epistola ab Universo Statu Spirituali Aegypti et Eppis Alexandriae descripta, in qua conquesti sunt de tanta crudelitate et impietate plebis Alexandriae, et Pseudoepiscopi Timothei, tanquam seductoris: haec inter alia sic habet, quod legant et considerant diligenter Praelati Kijovienses: Cum Deo dilectissimus Proterius in Aegypto degeret, acceptis secum Timotheus duobus Eppis legitime depositis, et Clericis exilio damnatis, ordinationem cum illis duobus |:nemine in universum praesente ex Aegyptiane Dioeceseos Eppis, qui ex more talibus Alexandrini Episcopi ordinationibus interesse solebant:| usurpavit, et Sacerdotali Cathedrae adulterium palam inferre ausus est: contra Ecclesiam quae suum sponsum habet, res divinas in ipsa operantem, et canonice sedem suam administrantem. » Dein post ali-

¹ 3 60ky: Lib. 2. c. 3.

ipsa operantem, et canonice sedem suam administrantem. Potym w kilkadziesiąt lat także Zeno Cesarz, choć heretyk Eutychiańskiej Sekty, surowie pokarał one lotry, którzy Stefana Biskupa Autyocheńskiego zamordowali takżeż za podustę Fullona y Guapheusza, heretyków. Nuż jako Arkadyusz Cesarz srodze karał |:zgrozomiony listem surowym od Innocenciusza Papieża y kłątwą:| owych Biskupów niebacznych, którzy za namową (стоп. 85) Eudoxii Cesarzowej Stego Jana Złotoustego z Stolicy Konstantynopolskiej degradowali byli, także y onych Panów świeckich iako karał? którzy podten czas Posłów Papieskich w drodze przeiawszy, nieuszanowali y zdespektowali, za co nie tylko im samym, ale y dzieciom ich, y powinnym szyje poucinać, majątność odebrać, y wiecznie czci odsądził nakazał. Nakoniec iako Eudoxyę Cesarzową a żonę swoją, zatoż w iednym gmachu podłym na pałacu zamknął, y trafił więzieniem tym aż do śmierci iey. O tym świadczą Historye, które się y u nas posłowiansku w żywocie świętego Złotoustego znajdują. A przeto czemu się Krolowi Polskiemu, Panu naszemu, słusznie niegodzi sług Bożych morderców tak karać? Tyran to tylko Męczenniki czyni, a Pan Świętobliwy sprawiedliwie złoczyńce karze. Czego Bog pozwala, y prawem swym rozkazuje. Ale praeeminentowie drużyny tamtey snadź tego nie byli przyczyną, y tego za- (стоп. 86) łują? Pewnie takim sposobem y takim sercem, iako nie-

quot annos Zeno Imperator, quamvis haereticus Eutichianae sectae, severe plexit illos latrones, qui Stephanum Eppum Antiochenum vita privarunt, inducti consilio Fullonis et Guaphaei, pariter haereticorum. Arcadius quoque Imperator reprehensus epistola Innocentii Papae, atque pertimescens excommunicationem, supplicio affecit imprudentes Eppos, qui subor- (ст. 85) nati ab Eudoxia Imperatrice S^m Joannem Chrysostomum ex Sede Constantinopolitana deposuerunt, et illos Magnates, qui eo tempore interceptos in via Legatos Papae contemptu atque ignominia affecerunt, nam non modo ipsis, sed etiam eorum filiis et cognatis cervices abscindere, bona et honores auferre praecepit. Denique Eudoxiam Imperatricem suamque uxorem, propter tam nefandum facinus, in quodam objecto conclavi Palatii sui occlusit, eoque carcere usque ad ejus mortem affligere non desiit. Illud constat ex historiis, quas in vita S. Joannis Chrysostomi idiomate Slavonico descripta legimus. Cur itaque Serenissimo Regi Poloniae licere nequeat, homicidis Servorum Dei justas infligere poenas? Tyranni est multiplicare martyres, Pii autem Monarchae juste sceleratos punire. Hoc non modo Deus concedit, sed et praecipit. At inquires: Praeeminentes huic insolenti turbae non esse hujusmodi reos, imo graviter illud factum dolere? Verum est: at certe tali (ст. 86) modo, et eo animo, quo antea iniqui fratres, vendito Josepho in longinquas nationes, ut planctus et maledictio-

gdy złośliwi bracia niewinnego Jozefa zaprzędawszy w dalekie a cudze kraje, uchodząc za to narzekania, y kłątwy Oycowskiey, sukienkę jego we krwi bydłcey sposoczywszy, przynieśli do załosnego Oyca, ciesząc go temi słowy: *Fera bestia devoravit eum. O mi! bracia, krokodyloweć to są lzy wasze: a krew brata waszego woła z ziemi na was do Boga o pomstę. A czemuż Archisimmista Złotowierchy z rąk Iwana pryncypała tego okrucieństwa ie y piie? Czemu go za domownika swego uprzymego kocha sobie? Patrzył pewnie na suknię z ciała świętego od niego złupioną, y tam z zdobyczą przyniesioną, y przedawaną. Czemużeście, rozpisując Uniwersały swoje, lud pospolicity buntowali, y udawaniem owszeki o nas kłamiwym przeciwko nas zaiętrzali, y okazyę do tego złego postępku wielką dawali? Ponieważ |:iako dobrze Ewagrius w zwyż pomienionej Hystorii swojej pisze:| *Est populus vehementer (стр. 87) ter irritabilis, et levibus de causis ad tumultuandum accenditur, maxime omnium ubi est multitudo eaque obscura et commixta, insolens et temeraria.* Poniechaćby to tak częstego biegania za każdą okazyą do rad Junackich, którzy się rycerskim uczciwym dziełem, nie temi praktykami, albo raczej plotkami waszemi zabawiać przedsięwzięcie swoje maia; nie iętrzając ich przeciwko nas a braci swojej. Boć tego zaiste in-sze skutki bydź nie mogą, iedno takie, iakie się teraz z podziwieniem y żałością wszystkich wykonały. Aże to*

*nem Patris effugere possint, vestem ejus sanguine brutorum immersam, ad Patrem maerore confectum detulerunt, dicentes: Fera bestia devoravit eum. O mi(*)¹ Fratres, lacrymae quas tam amare funditis, sunt similes lacrymis crocodili. Sanguis Fratris vestri de terra ad Deum clamans vindictam exposcit. Si hoc verum esset vos hujus facti poenituisse, cur Archisimmista Złotowierchy de manibus Joannis, qui primus Auctor hujus crudelitatis erat, esum et potum suscipere dignatus erat? cur ipsum uti domesticum suum intime dilexerit? Vidit ille profecto vestem, qua Episcopus spoliatus erat, ad se deferrj et vendi. Cur literas universales in omnes partes scribendo populum ad seditionem concitastis? Cum falso de nobis rumore sparso illum contra nos exacerbastis? atque eo ipso causa detestandi facinoris fuistis? Nam |:uti bene habet in sua historia supra dictus (стр. 87) ctus Evagrius:| *Est populus vehementer irritabilis, et levibus de causis ad tumultuandum accenditur, maxime omnium ubi est multitudo eaque obscura et commixta, insolens et temeraria. Consultius esset non recurrere data qualibet occasione ad consilia eorum, qui laudabili opere, non autem hujusmodi factis, seu potius vestris mendatiis occupari in animo habebant, non exacerbando illos contra nos fratres suos. Nam hujusmodi alii effectus esse nequeunt, quam qui nunc cum summa admira-**

¹ З боку: (*) sic!

prawda istotna co się wam tu śmieie zadaie: przyznałby mi y sam Smotrycki |:co iawnie y rzetelnie przyznali Rządce y Starszyzna Witebska przed Ich Mściami Pany Komisarzami, Listy iego własne pokazawszy:| by z tych naszych kraiow gdzieś do Grecyi, na proszczą, od drżenia serca tak prętko nie umknął: przyznawiając onę Sentencyę bydź istotnie prawdzi (стор. 88) wą: Fuga facit reum, korego pewnie zato, gdziekolwiek obraca, pościgną one straszliwe wyroku Bożego słowa: Vagus et profugus eris super terram, Jeśli się nie poprawi y tego z szczerego serca żałować nie będzie».

Przepisałem dosłownie z rękopismu staroego in 4-to znalezioneo między papierami X. S. Nowickiego.

tionem et dolore omnium sequuti sunt. Hoc autem de quo vos nuper accusamini verum esse, fateretur ipse Smotrycki |:quod palam et sincere confessi sunt et praesides et Superiores Vitebsci, coram Illrmis Commissariis datis in publicum ejus literis:| nisi e nostra Regione in Graeciam praenimio timore se transferret, veritatem hujus effati confirmans: Fuga facit reum: quem tamen in quocunque loco manere possit, illud terribile Dei decretum per- (ст. 88) sequi non cessabit. Vagus et profugus eris super terram, nisi se corrigere, atque de sua culpa dolere voluerit».

Przepisałem dosłownie z rękopismu in folio fracta pagina znalezioneo między papierami X. S. Nowickiego. Nędzny ten przekład jest oryginalny, i w wielu miejscach ręką samego tłumacza poprawiony. Ponieważ w powyższej mowie Grecyzna mianej na pochwałę B. Jozafata nie tylko rzecz ale i wyrażenia niektóre, iakoto, owa zmyślona grzeczność i wesołość Witebszczan w przyjęciu iego ow adustus baculus, czyli praeustus fustis, którym go uderzono są takie, iakie się iedynie w tem opisanju życia znayduią; ponieważ Metropolita Rutski nadmieniał T. 1. str. 87: że Biskup Włodzimierski Relacyę o B. Jozafacie dedykował Papieżowi; zdaie się bydź rzeczą pewną, że przekład powyższy, jest ową Relacyą przesłaną do Rzymu i Urbanowi VIII dedykowaną. Lecz żał się Boże, iezeli kto nie poprawił łaciny.

Зробім тепер кілька уваг і рефлексій.

Оба познанські тексти мають свій наголовок, свій вступ і закінченне, і тим усім вони ріжні від тексту римського. Що до самого змісту, то всі три по суті є одним і тим самим оповіданням про страшне замордованне й особливу святість В. О. Йосафата Кунцевича, архієпископа полоцького. Іншими словами, маємо в тих трох варіантах одну й ту саму фавулу, оброблену раз по польськи, а два рази по латинськи. Заподаний рік при двох познанських текстах зовсім справедливо вказує

нам, що маємо до діла чи не з першим написаним, а то й надрукованим, життєписом св. Йосафата. Їх знова зглядна тотожність із римським примірником, хоч і не друкованим а всеж таки писаним оригіналом, заставляє нас не без підстави припустити, що се справді перший життєпис. Якжеж властиво річ мається: Чи справді маємо перед собою перший, оригінальний життєпис святого?

Не менше однак кидається в очи і питання авторства сего першого життєпису. Познанські варіянти виразно кладуть прізвище еп. Якима Мороховського як автора праці. Зате римський відпис не лише залишає звичайний вступ, у якому бу-лоби подане назвисько автора, але й не натякають на него ні зміст оповідання, ні теж орієнтаційний показчик дотичної теки: *Lettere antiche*, vol. 337. 242-244. Та під час коли мовчить сам римський текст, загальною є думка, що автором життєпису був митр. Рутський. Хтож отже є його автором?

На оба питання постараємося коротко відповісти.

І так, розв'язуючи найперше справу першого життєпису твердимо, що якраз поданий нами понизше текст що до своєї сутности належить уважати першим, навіть першим друкованим, життєписом св. Йосафата.

Історично бо певною є річчю, що латинський текст, надрукований у нас долом, є саме тою реляцією, котрою митр. Рутський обширно запізнав римську Конгрегацію про життє і смерть полоцького архієпископа. Поминувши се, що таку думку заступають найновіші досліди, доказовою тут ще й та обставина, що прецінь наш відпис взятий впрост із оригіналу, збереженого в архіві Пропаганди і за-титуваного відповідним наголовком. Іншої реляції з того часу між архівальними документами нема. Її отже мав на думці митр. Рутський, коли у січні 1624 р. писав кард. Бандінію „про інші картки“, на яких зокрема замислив списати обставини Йосафатової смерти. На неї теж натякав 30. IV. 1624 р. секретар Пропаганди Фр. Інголі, коли записав, що нунцієви в Польщі висилається між и. „копію життє згаданого архієпископа (Йосафата), котре надіслав митрополит Руси“. Її відбір потверджує окремим листом з дня 4. V. 1624 сама Конгрегація, аллюдуючи навіть до укладу слів реляції: *»Vitam sanctissimam mortemque acerbissimam«*... А й в кілька літ пізнійше, при першій канонічній процесі (1628 р.), її мав на мисли наочний свідок святого, митр. Рутський, коли зізнавав, що „не повтарятиме того, про що написав у своїй першій реляції зараз після його смерти, відсилаючи її до св. Конгрегації de Propaganda Fide“¹.

Після сказаного, ми в праві зробити висновок, що не жадне инше оповідання, тільки ся реляція є першим життєписом св. Йосафата. Написана зараз по смерті святого, при кінці ще тогож 1623 р. або з початком 1624 р. була вона вже в Римі, значить — ще перед усіма знаними працями і публікаціями вона перша повнить гідно службу того, що називаємо життєписом.

Що більше, небавком ту а не иншу реляцію (наразі ні при чім тут квестія: по латині чи по польськи) друкує еп. Я. Мороховський у Замості 1624 р. і тим спосо-бом вона стає навіть першим надрукованим життєписом. А що по суті є се та сама реляція, в тій цілі вистарчить порівнати її, себто римський текст, з познанськими. Відкинувши початкове введення, котре безумовно подане було задля заокруглення при віддачі рукопису до друку, бачимо, що *»Relasya o zamordowaniu okrutnym«*, чи

¹ Дотичні тексти, як також найновіший стан розбіраної квестії, подає P. G. Hofmann S. J. Der hl. Josaphat. Rom 1923. 307 [11].

згл. »Brevis et vera Narratio«, ріжняться від реляції римської хиба тільки стилістичними відмінами. Склавши всі три тексти поруч себе, одержуємо мало що не рівнобіжні відписи, котрі чергуються між собою навіть у тих місцях, де сенс невиразний і де побічні речення не доведені до кінця. Між тим приданий вступ говорить виразно про рік і місце видання.

Так отже, по правді, перед нами перший і оригінальний життєпис св. Йосафата.

Сюди однак належить ще квестія взаємин усіх трох текстів. Першенство, здається, треба признати римському і то не так під оглядом форми і викінчення, про що впрочім свідчить він сам за себе, але під оглядом оригінальності. Може бути, що він зладжений на основі польського бруліону, але в такому випадку бувби се якийсь інший польський текст, ріжний від познанського. Сей останній довший і без поправок, як видно зі замітки о. Шиманського, а що найважніше, він носить на собі сліди свого старанного оброблення, де й гадка розвинена природно та свободніше плине оповіданню. Зате напевно немає ніщо спільного римський текст із латинським перекладом, зложеним у збірці холмського пралата. Підчас коли перший, римський, написаний досить доброю латиною, другий, познанський, слід зовсім слушно характеризувати з о. Шиманським як »pędzny przekład«. Ні при чім тут і та обставина, що він „оригінальний і в многих місцях поправлений рукою самого перекладчика“, бо саме тому він не ранший від римського і не може бути тою реляцією, котру переслано Римови, тоді бо в архіві Пропаганди найшлиб ми сьогодні в нічім незмінений його відпис. З певністю він є самостійним перекладом польського, познанського тексту, на що вказує те, що його найдено між паперами Василянина Самуїла Новицького¹ біля тексту польського, як також свідчить про се порівнянне їх обох, при яким впадає в очи майже однакова складня, надто сліпе відданне латиною поодиноких виражень, з пропущенням деяких трудніших, як загалом дух усього перекладу, котрий неначе нагинається до польської мови. Розуміється, що ніщо з того не противиться, щоби він не мав бути надрукованим 1624 р. і як надрукований життєпис присвячений папі Урбанови VIII. Та про се низше.

Більше помотаною являється друга справа: питання авторства першого життєпису. Чи поставиться се питання теоретично, себто в формі: Хто властиво є автором першого життєпису, без огляду на конкретний текст його, чи зовсім практично, маючи вже перед собою сей перший текст, в обох випадках сходиться на одні й ті самі труднощі та неясности. Щоби показати, як розбіжні справді панують тут думки і погляди вистарчить навести ось тих кілька текстів.

¹ Сей учений монах († 1785) збирав матеріяли до історії нашої Церкви, наміряючи обробити їх та видати друком. Думаємо однак, що він сам не зробив відписів тих обох текстів, які найшлися в його теці, писав бо він, по вираженню еп. П. Важинського (гл. Dziennik х. Biskupa Pof. Ważyńskiego II. 108; тепер у Нац. Музеєви: LXXXIX. F^o. в трох томах), таким почерком, що його й сам часто не міг розібрати (гл. А. Петрушевича, Холмская епархія и Святители ея. Львовъ 1867. 194. Відповідні тексти перекладом подає: Холмській греко-уніатській мѣсяцесловъ на 1874 г. Варшава 1873. 64. Про самого Новицького має ще деякі дані в своїм обіжнику тойже Важинський, як протоігумен провінції св. Тройці; гл. Акты издаваемые Виленскою Археограф. Коммиссією. XVI. Вильна 1889. 559. Пор. також Кs. Fr. Gusty, z włoskiego na polskie tłumaczona Historia Kościoła Ruskiego. Wydał Ks J. Ławrowski T. I. Kraków. 1857. 2).

Митр. Рутський, крім висше названих заяв, зізнав ще що слідує: »De Servo Dei Josaphat archiep. Poloc. ea tantum dicturus sum, quae non dixerunt alii coram

¹ Текст наводимо з ркп. познанського: I. 87. Відносно зізнання зложив митрополит при канонічнім процесі 1628 р. Колиж опісля сей процес уневажнено, згодом відбувся інший в р. 1637, при яким Рутський уже не жив. Однак його зізнання, п. н. »De vita, morte et miraculis servi Dei Josaphat Cuncevitii archiep. Poloc. mea Josephi Velamini Rutski metropolitae Chioviensis et totius Russiae attestatio«, влучено до актів другого канонічного процесу. Притім зазначаємо, що згадана »attestatio« є оповіданням ріжним від того, що його друкуємо долом, п. н. »Vita et mors«..., як се впрочім виразно відріжняє і сам митрополит. І підчас коли »prima relatio« (себто після нас перший життєпис святого) находиться в ориґіналі в Архіві Пропаґанди, а в відписі у Нац. Музею у Львові (ч. 16121/16), частинно в праці Ю. Гофманна (Der hl. Josaphat. стор. 307-312), у сім випуску »Записок ЧСВВ.«, по суті в збірці прал. Шиманського і можливо, що мав її у відписі Мартинов, як виходилоби зі слів Guérin'a (I. xv, нотка 2), то »attestatio« зберігається в більше примірниках і відписах. Загально є вона в актах першого і другого процесу. На них докладно звертає увагу проф. Ю. Гофманн, у своїй першій праці (з р. 1923) про св. Йосафата, у відділі: Quellen. Доповнити однак його жерела треба заміткою, що урядовий примірник другого процесу находиться тепер у ркп. відділі Імпер. Академії Наук у Петрограді, куди перейшов він після смерти Павла Доброхотова, як про се ще 1903 р. писав П. Жукович (гл. Сеймовая борьба Вып. 4. С.-Петербург 1908. 70 [нотка]). Про нього згадує деінде тойже Гофманн (Гл. Ruthenica. Roma 1925. 180 [56] нотка 5), але недокладно. Примірник укр. Нац. Музея (ч. 157), призначений що правда для римської Конгреґації, був ad hoc нотаріально легалізований і архиеп. Селявою підписаний. Відносно сего примірника Guérin (I. iv, нотка 1) зазначає, що він перейшов до архіву Пропаґанди з василіянської прокуратури в Римі. Як відомо, з того то архіву забрав його митр. А. Шептицький і зложив у львівським Нац. Музею. Тойже Guérin покористувався ще іншою копією процесу, а саме тою, що її зладив о. Мартинов (гл. Guérin. I. iv, 1 і xv). Крім сего, треба ще згадані жерела о. Гофманна доповнити неурядовою копією тих актів, яку подає ркп. із жировицького монастиря, зладжений 1758 р., тепер у посіданню укр. Нац. Музея. Опісля, не зазначено там, що »Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego. Rok 1868«. Paruz 1:6 i. 7-46. видав протоколи Комісії Апостольської, перекладаючи всі латинські уступи на польське. Той сам »Rocznik« помістив також польською мовою »attestatio« Рутського, wraz із чудами, під невластивим наголовком: »Relacya J. W. Rutskiego«... (стор. 46-59). Дальше, еп. Й. Боцян подав українським перекладом Рутського »Реляцію« (гл. »Нива« XIX. 3-12), а о. д-р Д. Дорожинський видав недавно зізнання заприсяжених свідків (гл. Праці Богосл. Наукового Т-ва І. Львів 1925. 118-23?). Вкінци, не зазначено, що крім названих, ще й інші видавали письма св. Йосафата, про яких обширно інформує праця еп. Боцяна (гл. »Нива« XVII. 389 сл.), не згадуючи зокрема про листи святого до Сапіги і незнаного ігумена, що їх нераз видавано. Замітне передусім видання, котрим чимало прислужився »Przegląd poznanski. Pismo sześciotygodniowe«. XXXIV. 1862. стор. 21-50, 129-271. п. н.: »Dokumenta do dziejów błogosławionego Jozafata Kuncewicza głównie list Kanclerza Lwa Sapiehy odpowiedź Arcybiskupa i uwagi tudzież objaśnienia spisane przez Ks. Pawła Szumańskiego«. Се виїмки з I тому звісного рукописного збірника познанського. Катехизм, про який говорить еп. Боцян (»Нива« XVIII 2, нотка) має наголовок: Катихизисъ съчиненъ отъ священномъченика Йосафата Кунцевичъ Ар-

commissariis apostolicis. Sed nec illa repetam, quae in prima relatione mea statim post necem illius a me scripta ad S. Congregationem de Propaganda Fide transmissa. Quam relationem episcopus Vlodimir typis impressit et Summo Pontifici nunc regenti dedicavit».

„Життєписи Василян“, у біографії Я. Мороховського¹, зазначають про него: »Libellum de vita et morte B. Martyris Josaphat SSmo Urbano VIII 1624 dicatum typo impressit«.

М. Вішнєвські², говорячи про життєпис св. Йосафата, виданий у Замості 1624 р., додає: »Wedle Juszyńskiego Grzegórz Michałowicz władyka piński, wedle Siarczyńskiego Joachim Morochowski jest tej relacyi autorem«.

Те саме повторяє бібліограф А. Йохер³: »Juszyński w rękopismach swoich zanotował, iż wydał w Zamościu w tym roku (1624) życie Jozafata, Grzegorz Michałowicz Władyka Piński. Siarczyński znowu też samo przyznaje Joachimowi Morochowskiemu«.

За Вішнєвским і Йохером повторяють се інші, додаючи часом дещо нового. Так пр. Мацейовські⁴ описує докладніше польський примірник, коли каже: »Relacja o zamordowaniu okrutnym y osobliwej Świętobliwości w Bodze Wielebnego oycza Jozaphata Kuncewicza. Archiepiskopa Połockiego krotko a prawdziwie opisana. w Zamościu roku pańsk. 1624 (w 4-ce, ostatni znak druku E. 2. Sien.) Bezimienny tej broszury układacz (1)⁵, mówi, że ś. p. Kuncewicz był »od Katolików, albo prawowiernych, biczem schismatyków y haeretyków mianowany, a od schismatyków (przez zamianę J na D,) zamiast *Josaphat Duszochwatem* (to jest łapaczem dusz) przezwany«. Broszura ta jest łacińskim drukiem wytoczona«. — В Естрайхера на однім місци⁶ читаємо: »Michałowicz Grzegorz (Żagielski właściwie) biskup miński i turowski († 1632). Relacja o zamordowaniu okrutnym y osobliwej Świętobliwości w Bodze Wielebnego Oycza Jozaphata Kuncewicza Archiepiskopa Połockiego krótko a prawdziwie opisana. w Zamościu R. P. 1624. w 4-ce, 5 ark. Według Juszyńskiego autorem jest Grzegorz Michałowicz, a wedle Siarczyńskiego Joachim Morochowski. Jocher 8481. — Wiszniewski H. I. p. VIII 347. — Maciejow. Piśm. pol. III 121. — Święcki Pamiętn. II 338. — Chłędowski Spis«. А на іншим знова місци⁷, під: Morochowski Joachim стрічаємо таке: »Relacja o zamordowaniu okrutnym y osobliwej świętobliwości w Bodze Wielebnego Oycza Jozaphata Kuncewicza Archiepiskopa Połockiego krotko a prawdziwie opisana. w Zamościu R. P. 1624. w 4-ce, 5 ark. (sygn. E₂). Druk łaciński ukośny. Juszyński w rękopisie swoim zanotował, iż życie Jozafata wydał w Zamościu w tym roku (1624) Grze-

хьепископъ Полоцкый, и побългаренъ отъ Общество-то на О. О отъ Въскрєсеніе-то на Г. Н. І. Х. Цариградъ, Въ Печатницѣ-тѣ на Д. Араміана Агопьянханъ. 1877. стор. 4-108.

¹ Ркп. Acta manualia L. Kiszka, стор. 447.

² Hist. liter. pol. VIII. 347.

³ Obraz bibliogr. hist. liter. i nauk w Polsce. III. 439.

⁴ гл. Piśmiennictwo Polskie, od czasów najdawniejszych aż do roku 1830... przedstawił Wacław Aleksander Maciejowski. III. Warszawa 1852. 121.

⁵ Під сею ноткою повторяє знаний погляд: »Juszyński go Grzegorzem Michałowiczem Władyką Pińskim, Siarczyński mniema go być Jocherem Morochowskim. Porównaj Jochera III. 439«. Те саме ще на стор. 582 цитованій праці Мацейовского.

⁶ Його Bibl. p. т. XXII. 337.

⁷ XXII 563.

gorz Michałowicz Władysław Piński. Siarczyński znówu toż samo przyznaje Joachimowi Morochoowskiemu. Jocher 8481. Petersb publ«. I дальше: »De nece rev. Patri (так!) Josaphat. Kunczewicz, Archiepiscopi Połocensis, Vitebsci, A. D. 1623 die 12 Novemb. atrociter illata. Zamosci (1624) w 4 ce. Relatio ad summum Pontificem Urbanum VIII. Petersb. publ«. Зате під: Rutski (т. XXVI. 501) нема ніякої згадки про який небудь життєпис святого, написаний митрополитом.

»Morochoowski, читаємо в енциклопедії Оргельбранда¹, opisał Życie błog. Jozafata Kuncwicza (Zamość, 1624)«.

А. Петрушевич² під р. 1624 занотував: De nece reverendi patris J. Kunczewicz atrociter illata. Zamość. Переводъ Іліи Мороховського: Relacya o zamordowaniu Joz. Kunczewicza, Zamość 1624«

Т. Титов у своїм артикулі для „Правосл. Богосл. Энциклопедії“³ подав, що Мороховському „принадлежать сочиненія:.. 3) Повѣсть о убіеніи св. Йосафата Кунцевича, Замостье 1624“.

Біограф святого, А. Гипен, часто відкликується в своїй праці на два окремі життєписи, себто: Rutschii, De Vita S. D. Josaphat і другий: Morochovii, Vita S. D. Josaphat. Крім сего, тут і там виражається про Мороховського як про першого життєписця (пр. I. 163). Провіривши однак сю справу, стає ясно, що під Rutschii, De Vita S. D. Josaphat розуміє він всюди Рутського »attestatio« (пр. I. 22), а під Morochovii, Vita .. Рутського »relatio« і то знану йому зі збірки Шиманського, про що впрочім наглядно впевняє нас порівняння текстів (пр. I. 12, нотка 1; I. 118, н. 4; I. 251, н. 4; II. 115, н. 2; II. 118, н. 2). А що до авторства реляції, то погляд Гипена⁴ висказаний ясно отсими словами: »La première (relation) est celle de Morochoowski, ou plutôt de Rutski, puisque Rutski est le véritable auteur de cette Vie de saint Josaphat«.

Еп. Й. Боцян писав недавно⁵: „Перший життєпис св. Йосафата написав митрополита Йосиф Велямин Рутський і присвятив його папі Урванови VIII дня 20. травня 1624 р. Видав його під іменем секретаря свого Якима Мороховського (пізн. єпископа володимирського) п т »De vita Josaphati«. На цей твір видай покликується митрополита в своїм зізнанні на полоцькім процесі канонізаційнім з р. 1637, коли каже, що зараз після смерти написав був широкий життєпис бл. Йосафата й видав його друком. Книжечка ця дуже рідка, а переписав її згаданий уже холмський пралат Павло Шиманський у своїй збірці документів до історії святого, яка знаходиться в бібліотеці познанського Товариства приятелів наук (А. 23. I. II).

Сам Мороховський написав і видав книжку п. т. »Relacia o zamordowaniu okrutnym u osobliwej swiętobliwosci w Bodze W. O Josaphata Kunczewicza, Archiepiskopa Połockiego, krótko a prawdziwie opisana«. Zamość 1624. Мала вона вийти того са-

¹ т. XVIII. 889.

² Дополненія ко Сводной гал. р. дѣтописи съ 1600 по 1700 г. (Львовъ 1891) 121.

³ Виданне під редакцією Н. Н. Глубоковського (С.-Петербургъ 1905) т. VI. 729.

⁴ Un apôtre de l'union II. 89, н. 1.

⁵ »Нива« XVIII. 345. Крім оригінального погляду автора статті в квестії: Рутський-Мороховський життєписцями св. Йосафата, впадають ще в очи ось які неточности, що їх справляємо: 1. Я. Мороховський був єпископом володимирським уже від 1613 р.; 2. на канонічнім процесі з р. 1637 митр. Рутський нічого не зізнавав, бо вже його не було на сім світі. Як зазначено висше, його зізнання з р. 1624 влучено. до актів другого процесу; 3. пралат Шиманський не переписав життєпису св. Йосафата з книжечки, а тільки, як сам каже: »Przepisałem dosłownie z rękopismu in folio«.

мого року в Замостю ще й по латині, п. т. »De nece Rev. Patris Josaphat Kuncewicz... atrociter illata«, але цього примірника, як і попередніх не могли ми досі найти“.

Зіставляючи між собою наведені погляди, одержуємо такі відрубні висновки: 1. митр. Рутський написав огляд життя св. Йосафата, що його переслав до Конгрегації de Prop. Fide; 2. еп. Яким Мороховський надрукував огляд життя святого, написаний Рутським і присвятив його папі Урбанові VIII; 3. тойже еп. Мороховський сам написав працю про св. Йосафата; 4. хто інший (еп. Григорій Михайлович) написав згл. видав 1624 р. життєпис св. Мученика.

Нам здається, що останній висновок так дуже стоїть одинцем у сій квестії, котру розглядаємо, що його не потребуємо навіть брати під увагу. Свідोцтво одного Юшинського за мале, тим більше, що автор залишив його у рукописи, який будь що будь не був ще остаточно зредагований. Вішневські, Йохер і інші, не вирішуючи від себе питання, занотували погляд польського дослідника більше з обов'язку інформаційного, як доказового. Поза ним ніхто інший не ставить такої комбінації, а оставше в познанській збірці вступне введення аж надто виразно виключає еп. Михайловича від авторства і видавства замойського життєпису.

Всю отже дискусію про авторство муситься обмежити на двох можливостях: автором першого життєпису є: б) митр. Рутський або еп. Мороховський.

Заступаємо погляд, що митр. Рутський є автором першого життєпису св. Йосафата, а до того склонюють нас ось які міркування.

Коли надрукований нами римський рукопис є тою реляцією, котру митр. Рутський предложив папській Конгрегації, тоді без сумніву її автором є він сам, а не еп. Мороховський. Годі припустити, щоб у такій хвилині великий друг і почитатель св. Йосафата заставлявся ким іншим. На нікого трагічна смерть не зробила такого очевидного вражіння, ніхто не кидався так на всі боки, щоби рознести вістку про неї в як найдалшій краї, до як найширшого загалу, як саме митр. Рутський. Самозрозуміло, що маючи всі дані до сего, спроневірився б був своїм звязкам, своему серцю й вдачі, якщо залишивби був написання реляції до Апостольського Престола кому іншому. До того, письменна праця не була йому чужою, овшім їй віддавався він від ряду літ, так що з того боку не могло бути труднощів. У слові й письмі володів польською згл. латинською мовою, отже й відси не йшла жадна перепона. А що саме вихованки римської колегії передавали названий опис життя й смерті св. Йосафата Конгрегації, то й та обставина не свідчить ще против авторства Рутського. Раз, що тодішня поведінка веліла доручувати важні письма для високопоставлених осіб навіть окремими висланцями, а найбільше, та обставина свідчилаби, що питомці могли були переписати працю митр. Рутського. І є виключене, що митр. Рутський виготовив своє оповідання по польськи, так у тім випадку колегіясти переклали його. Був се час, у якім книжні українська мова стала уступати місця мові польській і сею мовою зачинають писати навіть ті, котрі до недавна уживали своєї рідної мови. Кажуть¹, що якраз Рутський належав до сих останніх і тому має свою основу здогад, що й назване оповідання написав він польською мовою.

Чому одначе митр. Рутський не підписався, та чому навіть сама Конгрегація стверджує, що одержано нею оповідання, котре вихованки передали їй іменем митрополита й єпископі? Щоби підкреслити важність реляції, а також і торжественність самої передачі доручувано опис життя і смерті іменем усього єпископату, хоч уже ствердження відбору йде на руки самого митрополита. Та якої думки була

¹ Гл. *Al. Jabłonowski. Akademia Kijowsko-Mohilańska. Kraków 1899-1900. 58.*

в тій справі сама Конгрегація, на се досить ясне світло кидають слова її секретаря з листу до варшавського нунція, що їх подали ми висше. А що митрополит виразно не підписався як автор реляції, в тім нема ніщо дивного. „Факт, говорячи словами П. Жуковича¹, анонимного или псевдонимного писательства Рутскаго вообще извѣстенъ давно“. Прецинь і відомий »Discursus de instaurando ritu Graeco« і »Discursus de rebus Ruthenorum« і ще інші »libri in lucem pro S. fide catholica editi«, за свідоцтвом Р. Корсака, написав митр. Рутський »tacito nomine proprio«.

Але крім сих міркувань маємо ще й власні слова митрополита, якими він ясно й недвозначно засвідчує, що написав життєпис святого. Ті вискази подали ми висше і тут нема потреби їх повторювати. Завважуємо лише, що всі вони остають голословні, якщо не узнаться митр. Рутського автором першого життєпису. Що більше, вся правдомовність та віродостойність так поважного і праведного Рутського захитується, коли зрештукують, що з них деякі слова, а саме урядове зізнання при процесі 1628 р., висказав він як присяжаний свідок: „nec illa repetam, quae in prima relatione mea statim post necem illius a me scripta ad S. Congregationem de Propaganda Fide transmissa...“ Слушно отже на основі таких даних Ю. Гофманн міг прийняти за певне, »dass Rutski den Bericht verfasste« і подати виїмки з реляції як його працю.

По словам того самого Рутського єпископ володимирський, себто Я. Мороховський, надрукував сю реляцію і присвятив її тодішньому папі Урбанові VIII. Значить, Мороховський ніяк не може уважатись її автором, бо він з власної волі, або за порадою митрополита, піднявся лише чисто технічного боку видання її друком. Його хиба була присвята. А що митрополит робить се, присягою стверджене, зізнання 1628 р., треба прийняти за певне, що та надрукована реляція справді існувала. Та не слідє ще з того, що вона існувала як твір виданий під іменем Рутського чи згл. Мороховського. Простий висновок каже прийняти, що вона існувала без назви автора, себто була видана анонімно.

Трудність справляє лише питання: Якою мовою була вона видана, польською чи латинською? Й тут мабуть треба виключно опертись на свідоцтвах. Як давні так і новіші бібліографи, як відомо, знають польський і латинський друк, описуючи навіть його докладно і зазначаючи бібліотеку, у якій зберігається. Так пр. Мацейовські, крім сигнатури і короткого цитату, вказує теж на бібліотеку пулавську, пізнішу сінявську (Sien.), а Естрайхер на публичну петроградську. Замітне однак те, що загалом більше знаний друк польський і про него докладніші зустрічаємо вісти. Чи не вказувалаб ся обставина на те, що властиво тільки польською мовою була видана реляція? Путаючи відповідь скріплює ще припущення, що існує певного рода подібність і залежність одної проповіді о. Фабіяна Бірковського², надрукованої в р. 1629, від реляції Рутського. Та сама концепція, той сам спосіб висловлювання, тіж слова — завважуємо і в польській реляції і в польській проповіді. Виглядає, що проповідник мав перед собою відповідний текст, і якщо так, то, певніше, дру-

¹ Гл. його статтю: »Жизнеописание митр. Иосифа Вельямина Рутскаго, составленное митр. Рафаиломъ Корсакомъ, и сочинение Рутскаго объ улучшении внутренняго строя униатской церкви«, яку помістило »Христіанское Чтеніе«, г. LXXXIX [1909] 1101, нотка 12); гл. також стор. 1107, н. 14). До річи пор. іще: *Guépin* I. 54; *Maciejowski* Op. с. III. 684; *Encykl. Orgelbr.* XII. 563.

² *Głos Krwіe* B. Jozaphata Kuncewicza. Kraków 1629. ст. 5-33,

кований. Також і М. Коялович¹, між жерелами, котрими покористувався, наводить польську реляцію.

Мимо сих даних, ми ще не можемо заперечити існування друкованого латинського тексту. Естрайхер говорить про него так, що насувається сумнів, чи справді вірив він у се, про що склав кілька стрічок. Теж слід сказати і про Петрушевича. Та факт остається фактом, себто — еп. Мороховський присвятив папі друковану реляцію Рутського і як годилося, вона повинна була бути зложена латинською мовою. Гипен (II. 136, н. 2) згадав навіть, що А. Джерарді мав подати перекладом (на італійську мову) (латинську) працю Рутського, видану під іменем Мороховського.

Пралат Шиманський вказує рівночасно на правдоподібний її латинський текст. Та нам здається, що не легко назвати дотичний текст і то як польський так і латинський. Якщо Мацейовскі вірно навів цитат із друкованого польського примірника реляції, в такому випадку текст його різниться від паралельного польського, збереженого в познанських відписі. Послідовно, о. Шиманський зробив свій відпис, як сам зазначає, з рукопису, котрий своїм первовзором не мав друкованого примірника, яким послугувався Мацейовський. Рівнож і познанський латинський текст, у тім виді як тут ми його надрукували, по всякій правдоподібності не міг удостоїтися надрукування, тим більше, що ті, котрі присвячували його папі, навикли були до клясичної латини. Тільки суцільно оба познанські відписи годилися з життєписами св. Йосафата, виданими анонімно і зазначеними бібліографами.

А що імя Мороховського видніє в обох познанських текстах, се треба мабуть приписати впертій і всегдашній сполуці його імені з іменем Рутського. Не виключене, що сам єпископ володимирський наміряв обробити окремих життєпис і в тій цілі поклав в основу життєпис Рутського, додаючи до него вступ та закінченне. Й ся намічена до друку рукописна праця дісталася до теки о. Новицького, відки втягнув її до своєї збірки холмський пралат. Тим лише способом ми в змозі кинути якесь світло на те, так неясне, питання.

Збираючи коротко наші уваги і рефлексії, можемо ствердити, що надруковані нами тексти являються правдивим першим життєписом св. Йосафата, котрий, принаймні по суті, є теж і першим друкованим. Автором першого життєпису є митр Рутський, пишучи його, здається, по польськи; єпископ же Мороховський працю Рутського напечатав польською і латинською мовою, не подаючи однак прізвища автора. Сам Мороховський не видав друком окремого життєпису св. Йосафата, але правдоподібно як єпископ володимирський на основі праці Рутського виготовив опис життя і смерті святого, що досі залишився в рукописи.

¹ Литовская церк. унія II. 326, нотка 163).

III. MISCELLANEA

Український елемент у діяльності св. Йосафата Кунцевича

(Відчит у 300-літню річницю смерті Святого¹)

ТРИСТА літ тому, дня 12 падолиста 1623 р., сталася у білоруському городі Вітебську страшна подія, що порушила глибоко серця й душі Білорусинів та звязаних із ними Українців: товпа православних міщан убила полоцького уніятського архієпископа Йосафата Кунцевича. Чому скоїлась така кривава пригода з архіпастирем Церкви, які були причини того нагального вчинку? Горячі спори про те почались зараз після нечуваного вбивства: одні доказували, що смерть Йосафата була злочином, який постиг несправедливо й непотрібно зовсім невинну людину; другі намагались показати, що усе те було тільки конечним наслідком поведення самого архієпископа Кунцевича. Ті спори не скінчилися іще до нинішнього дня і — замітна річ! — ведуться і далше з подібною неуступчивістю, як і 300 літ тому. Причиною сего є розділ нашого народу на два, хоч християнські, а все таки ріжні віроісповідання. Відси два деколи ворожі табори, між якими йдуть нераз пристрасні релігійно-історичні диспути. А за тих кілька віків видано вже багато по-

¹ Українська гімназія у Львові вшанувала 30-літні роковини смерті св. Йосафата зразковим концертом, на яким проф. Я. Гординський виголосив отсей відчит. Се було дня 18/II 1924 р. На програму зложилися такі точки: I. «Владико, Отче». Слова д-ра К. Студинського, музика о. Й. Кишакевича — відспівав мішаний хор; II. Виклад проф. д-ра Я. Гординського, що його подаємо на отсім місци; III «На 300-літний ювілей св. Йосафата» — о. Н. — віддеклямував Р. Савчак, уч. III а; IV. «Пісню слави». Слова А. Труха ЧСВВ. музика о. Й. Кишакевича — відсп. міш. хор; V. «Св. свщм. Йосафат» — А. Труха ЧСВВ. — віддекл. В. Янів, уч. VI а; VI. «Сей день» — концерт Д. Бортянського ч. I. — відсп. міш. хор. — Загалом приємно вражав поважний і справді святочний настрій на концерті. Хори були чудово вправлені й поведені так інтелігентно, як се вміє тільки такий досвідний диригент як проф. Я. Витошинський. Деклямації були також гарні, — передусім уч. В. Янів вложив у виголошені слова багато серця й духа. Велика в усім заслуга директора гімназії радч. І. Кокорудза, проф. Я. Витошинського і о. крил. Л. Лужницького. Концерт закінчився спільним богослуженням у семинарицькій церкві, на яким виголосив святочне слово о. д-р В. Лаба. — *Прим. Редакції.*

важних праць, що моглиб належно вияснити Особу й діла Йосафата Кунцевича. Згадаю тут хочби такі-більші книжки, як італійська: Contieri, Vita di san Giosafat (1867) або 2- томова французька: Guépin, Un apôtre de l'Union des Eglises au XVII siècle Saint Josaphat (1897) або російська: Жуковичъ, О неизданныхъ сочиненияхъ Йосафата Кунцевича (1910) або українські праці еп. Йосифа Боцяна чи власне розпочате львівським «Богословським Науковим Товариством» видання актів канонізаційного процесу св. Йосафата та задуманий Василіянином Йосафатом Скрутнем великий науковий життєпис Кунцевича — і много інших. Також склалося багато такого, що велить нам призадуматись пильніше над особою й діяльністю Йосафата Кунцевича. Після довгих заходів признала Його католицька Церква блаженным, а вкінці (1867) і святим. Його почитання поширилось по Італії, Славянщині й передовсім Франції (найбільше дякуючи згаданій основній праці Гепена), тільки на Україні, на тій землі, що видала св. Йосафата (Він був уроженцем Володимира Волинського), є з одного боку горячі почитателі Його пам'яті, але є й завзяті противники такого почитання. Тому добре буде нині, коли ми з цілим католицьким світом обходимо 300-літню річницю мученичої смерті св. Йосафата, розглянути питання: чи маємо за що шанувати пам'ять Святого — не з становища віри, а з становища нації, як сини свого народу, котрому бажаємо добра й котрого даримо нашою сердечною любов'ю. Зрештою від смерті св. Йосафата минуло вже аж 300 літ і пора би вже поглянути на Його діяльність спокійно, без пристрастей і упереджень, пора би вже уявити собі справді вірну статтю тої незломної людини, що не багалася віддати життя за свої переконання.

Нині можемо з усею певністю ствердити, яка була справжня причина убиття св. Йосафата Кунцевича. Оголошено цілий ряд цінних документів у тій справі, а найважніше, почато, як згадано, видавати акти канонізаційного процесу св. Йосафата, де маємо зізнання заприсяжених і безумовно достовірних свідків, що знали кожний крок св. Мученика. З тих актів виходить понад усякий сумнів, що єдиною причиною убиття св. Йосафата була Його безмежна прихильність для унії й рішучість у її ширенню. А тая ревність св. Йосафата була така безпримірна, що православні противники унії благали Його із сльозами, щоби Він пристав до них та жертвували Йому за се великі почести й багатства. Але земські почести й багатства не мали ніякої цінности для св. Йосафата. Він остав вірний своїй улюбленій унії і не злякався навіть певної смерті. І ось у тому лежить перша і найбільша заслуга св. Йосафата Кунцевича для України. Може кого здивують ті слова. Як то? Прихильність для церковної унії з Римом має бути зас-

лугою для Українця? Таж се справа чисто церковна, не національна! Хто знає історію України, той зрозуміє, чим була унія для українського народу. В час, коли прийшло до злуки української Церкви з Римом, при кінці XVI ст. знаходилася українська православна Церква в повнім упадку й розстрою. А що українська Церква була тоді найважнішим виразом української національності, то й зрозуміле, що упадок Церкви був zarazом упадком народности. Щоби ратувати українську народність, треба було ратувати українську Церкву. Найпевнішим способом ратування здеорганізованої української Церкви могло бути тільки отримання її з добре зорганізованою католицькою Церквою; тому передові люди України подбали о заключення церковної єдности з Римом. Що так справді було, се показали найближші події. Уніятська Церква, позбавлена скоро помочі не тільки тодішньої польської держави, але й загалом якоїнебудь помочі, стала Церквою наскрізь українською, виразницею української національної ідеї. Тому то й найвизначніші писання перших оборонців унії були зложені українською мовою.

В тім дусі наскрізь українським пішов у Своїй діяльності також св. Йосафат Кунцевич. Се ствердили вже давно наукові досліди хочби такого визначного російського православного ученого, як П. Жукович. Розглядаючи письменську діяльність Йосафата Кунцевича — вона остала переважно ненадрукована — завважає Жукович, що св. Йосафат уживав у письмі виключно тодішньої української літературної мови, хоч навіть православні послугувались у тім часі так часто польською мовою. Тільки коли литовський канцлер Лев Сапіга закинув в отвертому письмі св. Йосафатови, що Він ширеннем унії приносить шкоду польській державі, вислав до нього архиеп. Кунцевич два письма, написані з конечности по польськи, бо вони були призначені для польських читачів. Зрештою писав св. Йосафат тільки по українськи. Хоч переважна частина Його діяльності була присвячена білоруському народови, бо він був архиепископом у білоруському Полоцьку, то син українського міщанина ніколи не забував на свою рідну мову. Як се я мав нагоду показати на иншому місці¹, навіть свій Катехізм, у яким св. Йосафат оден із перших на Білій Русі та Україні подавав вірно головні основи віри (річ у тім часі дуже рідка супроти повного упадку церковно-релігійного життя в православній Церкві), і Правила для священників, котрими Він намагався подвинути розстроєну Церкву та управити

¹ Натяк тут на статтю п. н.: „Мова «Регул» і «Катехізму» св. Йосафата Кунцевича“, що її надрукував д-р Гординський у львівським науковім тримісячнику «Богословія» I, 241—260. Розвідку перепечатано опісля без зміни в томі I. Праць Богосл. Наукового Т-ва (Львів 1925, стр. 31—50).— *Прим. Редакції.*

обовязки священників, оба твори призначені для Своїх білоруських підчинених, зложив Він на ділі українською мовою, хоч по тодішньому звичаю є там також деякі примішки мов: білоруської й церковно-славянської та деякі польонізми. Тою самою українською мовою написані також проповіді Йосафата Кунцевича, Його важні для історії Церкви листи до Велямина Рутського, Його твір «О фальшованю писмъ словенскихъ», де вказано на похибки в православних богослужебних книгах та в православних полемічних писаннях і порівнано їх із старинними книгами, твір про священників та черців, де звертається увагу на їх моральне життя, про мощі святих, де списано чуда ріжних святих, про первенство св. Петра, де вказано на наслідство римського папи як налідника св. Петра, про деякі відправи у Східній Церкві, де обговорено деякі обряди тої Церкви, і вкінці про хрещенне кн. Володомира, де показано, що Володимир В. хрестився ще у церковній єдності з Римом. Тою самою мовою й викладали св. Йосафатови богословські науки, бо по латинськи він і не вмів. Кунцевич — се оден із тих нечислених тодішних українських письменників, що писали майже виключно українською мовою. Вже хочби з сего видно, для кого вони призначували свою діяльність.

Та св. Йосафат був Українцем не тільки з мови — він був ним іще більше з цілого духа своєї письменської діяльності. До сего причинилось немало те, що св. Йосафат стояв усе в живих зв'язках з українською суспільністю й пильно прислухувався до її голосу. Пропаганду унії поніс Він у саме серце України, до Києво-Печерської Лаври, де вмів так приєднати собі українських черців, що вони відвели Його торжественно із свого монастиря. А в листі до Сапіги говорить Він виразно, що довідувався пильно про те, як відноситься козацтво до справи унії. І три Його кривняки, що служили в козацькій війську, приносили Йому відомости, що козаки і київські черці не так дуже ворожо настроєні до унії, а сам гетьман Петро Конашевич Сагайдачний не думає довше піддержувати православя. Як бачимо, ще в 1624 р., бо тоді писаний згаданий лист, міг св. Йосафат надіятись на кращу будучину для унії в широких масах української суспільности. Перенятий наскрізь горячою любовю до східної української Церкви, пізнав її св. Йосафат справді глибоко. Він був великим знавцем богослужебних книжок тодішньої України, на них Він головно образувався, знав і полемічні писання. І власне вчитуючись пильно в ті книги, прийшов Він до непохитної гадки про конечність унії української Церкви з Римом. Те саме показувала Йому й українська історія, котру Він не тільки знав, але й любив, та стара українська література, в котрій Він залюбки розчитувався. Пере-

довсім цікавило Його питання про початки християнства на Україні й тому Він слідив так пильно історію охрещення Руси Володимиром Великим. Він переконався, що за часів Володимира Вел. не було ще розриву між Східною й Західною Церквою й що Україна прийняла християнство в єдності з Римом. Тому писав Він: »Надто и нашъ народъ Руский, принявшы в томъ порядку вѣру, ижъ были послушни еископомъ Римъским патриархове, наши тежъ митрополитове патриархомъ послушенство отдавали. А когда патріарха некакисъ Кируларий въ лѣтъ по крещении Володимеромъ пятьдесятъ послушенство папезови выказаль, наши его послушни быти не хотѣли, але послушенство папезови отъдавали, яко то видети може в гистории, в соборникахъ списаной, о перенесеню мощей Св. Николы, мѣсяца мая 9 дня. Которое свято самъ папезъ Урѣванъ, (або Германъ, якъ наши словаки его называють) в лѣто 102 по крещении Рускомъ уставиль, и Русь его принела Кгрекове зась не прийняли«... Також цікавила св. Йосафата не менше й історія словянських апостолів св. Кирила й Методія, котрі »єпископови Римскому подлегали, на онъ часъ бывшому Адриянови Второму. До него вси писма словенские носили й въ него се благословили, аби край словенские могли отправовати по словенску«.

Вже хочби з того усеґо бачимо, що тут промовляє Українець до Українців. А трудився св. Йосафат для тих Українців і тісно з ними звязаних Білорусинів із безпримірним самовідреченням, несучи між них ідеї, які признавав найсвятійшими й найпотрібнішими. І коли Він тую свою діяльність заплатив власною Своєю кровю, коли не завагався пожертвувати найдорожше, що мав, бо власне життя, то чи не слушно, щоби і ми відплатили Йому тою самою горячою любовю, щоби і ми згадали не злим, тихим словом великого подвижника на полі духового відродження України, Того, що проповідував потребу злуки української душі з культурним світом Європи?... *Д-р Ярослав Гординський*

Участь Карпаторуської Провінції Чина св. Василя Великого в місійнім русі на Підкарпатській Русі

ПО ВІЙНІ насіяв ворог людського спасення погубного кукілю на нашу церковну ниву на Підкарпаттю. Ніхто і не сподівався, що зерно роздору і схизми та ворожого большевизму так легко прийметься у тих епархіях, котрі — здавалося — найменше були ви-

ставлені на небезпеку. Кинений хабаз з дня на день розростався і щораз то нові занечищував області. Здавалося, що зівсім заглушить здорову пшеничку Божої правди. Та Боже Провидінне не опустило своєї нивки. Воно подбало за робітників, які захоронювалиб здорове зерно перед загибіллю, а з другої сторони перепинювали розрїст, а то і виривали шкідливий бурян схизми і безвіря. Найуспїшнїшим, бо випробованим, до сего середником є місії і реколекції. То тут, то там показалися ревнї робітники, що взялися до святого діла. Були між ними світські священники, були і ОО. Редемптористи, які кілька своїх членів відставили до місійного діла. Подем праці для тих останнїх була головно пряшївська епархія, хоч там небезпека була менша. Розвинути місійну діяльність в областях мукачївської дієцезії не було їм дозволено через компетентнї чинники. — Спершу місійне діло було незамїтне і помало розвивалося. Більшого розгону місійному рухови на Підкарпаттю надав ювілейний рік св. священомученика Йосафата. Той бо святий Апостол Унії мав і в тих областях відіграти свою ролю. Відай завдяки св. Йосафатови Боже Провидінне покликало до праці проти схизми і безвіря відроджуючийся Чин св. Василя Великого, у котрїм, як звїсно, сам св. Йосафат дійшов до великої святости і служив Божїй справі. Ледви чотири роки тому як по наказу Апостольського Престола зачало у Карпатурській Василянській Провінції наново плисти монаше життє. Як тїлько відновлена Провінція набрала сил і зросла у бїльше число членів, сейчас взялася до місійного діла. Перший раз спробували зреформованї Василяни своїх сил на поли місійнїм у великїм постї 1924 р. і з того часу раз-у-раз, то в одній то в другїй дієцезії, віддаються місійнїй праці. Крім менших екскурзїй з нагоди празників і відпустів, будь в монастирських будь у парохїяльних церквах, устроїли ОО. Василяни при засобї тих слабих сил, якими розпоряджують, в 1924 році 9 повних місій для народу і 9 серїй реколекцій, головно для клиру. Подамо короткий їх огляд.

I. МІСІЇ

A) Пряшївська Епархія

Пряшївська епархія, в якїй стараннями Апостольського Адміністратора, Преосв. Дїонизія Нїрадїя, найкрасше розвинувся місійний рух, (там працюють ОО. Редемптористи зі Стропкова), була перша подем місійної праці для ОО. Василян.

1. Від 29/III.—3/IV. 1924 р. відбулася перша місія в парохїї Липник Великий, на Спїшу, на Словаччинї. Є се одна з найдальше висунених

на захід парохій пряшівської єпархії. Недалеко Дунаєць і галицька границя. Населення Великого Липника і прилученого Фільварку свідомо руське. По більшій часті дротярі. Мова їх словацька – польська—руська. Елемент руський переважає, а підтримує його церковне богослуження. Вся парохія греко-католицька. Мимо своїх язикових окремішностей народ не находив трудности у розумінню проповідий і незвичайно пильно приходив на місійні науки. До св. Причастя приступило 900 душ; не бракувало місцевої інтелігенції, яка вся без виїмку брала живу участь у св. місії. Місцева шкільна дітвора надзвичайно красно знала катехизм; рідко де зустрінеться так гарно обучених дітей. Успіхи місії надсподівано красні. Всіх місійних наук виголошено 16, крім катехизацій для дітей і молодіжи. Місією проводили о. Полікарп Булик, ігумен мукачівський, оо. Стефан Решетило і Павло Гойдич, оба з мукачівського монастиря. Покровителем першої, як і всіх прочих місій, вибрано св. священномученика Йосафата.

2. Від 7/VI—10/VI. 1924 р. відбулася місія в селі Уйварош ад Саланц (Нове Місто). Невеличка се парохія: всього яких 600 душ. Населення мішане: греко і римо-католики. Живуть в згоді. Латинники ходять до нашої церкви (бо своєї нема) і беруть живу участь в наших церковних богослуженнях. Матеріяльно маються добре. Говорять всі, як тут кажуть, по шариськи: се мова зівсім така, як наших бачванських Українців. Церковця матерня і дочерня незвичайно чисті, біле церковне сніжно біле, прикраси престолів густовні. Порядку в церкві пильнують місцеві дівчата. На науки ходили дуже пильно. Всіх наук місійних виголошено 14. Проводили сею місією, як і слідующею, оо. Павло Гойдич і Стефан Решетило, Василянни з Мукачева. До св. Тайн приступило около 450 душ.

3. В Курові к. Бардієва відбулася місія від 5/VII - 10/VII 1924 р. Знаменне у тій місії се, що сусіднє село Грабське перейшло на схизму. Приходили звідтам люди на місійні проповіді. Населення Курова досить заможне. Бєсїда руська (лемківська), з примішкою нарїчя шариського. Слово Боже приймали дуже радо і пильно ходили на місійні науки, хотяг був се час пильної роботи в поли. Сусідні оо. душпастирі охотно спішили з помочию духовною, а їх вірні з процесією приходили на місію. Св. Причастем скріпилося близько 600 осіб.

Наук виголошено 17, крім катехизацій.

По скінченій місії поїхали оо. місіонарі до сусідного села Цеголка, над самою галицькою границею, на полудне від Висови, бо тамошні вірні хотіли і собі покріпитися душевним кормом. З нагоди свята Ап. Петра і Павла виголошено в навечере і в сам день три проповіді. В Цеголці ціла церква аж купається в цвітах, якими прибирають її місцеві дів-

чата. Овочем місійної праці у тій околиці було укріплення у вірі і відпорність на ворожі науці св. катол. Церкви впливи схизматиків. Так у Курові як і в Цеголці припала дуже людям до серця благальна пісня при виставленню св. Тайн; вона тут зовсім незнана.

Б) Мукачівська Епархія

1. В епархії мукачівській першу місію устроїли мукачівські Василіяни: оо. Ігумен Полікарп Булик, Павло Гойдич, Стефан Решетило в Чорнім Ардові над мадярсько-румунською границею. Чорний Ардов невеличке містечко. Населенне мішане: греко-католики, римо-католики і кальвіни. Говорять у себе майже лише по мадярськи, навіть греко-католики, хоч почуваяться твердими Русинами. Матеріяльно дуже вбогі: зарібники або малоземельні рільники. Місія тревала від 24/V—29/V. 1924 р. Час на місію ізза спізнених робіт пільних дуже невідповідний. Здавалося, що успіхи з місії будуть зачерез те дуже незначні. Тимчасом св. Йосафат зробив своє. Спершу, що правда, учасників мало було, та як рознеслася вістка про місію по околиці, то народ так рушився на проповіді і до св. сповіди, що оо. місіонарі від вчасного ранку до пізної ночі муіли слухати св. сповіди. До св. Причастя приступило в часі місії 1380 душ, хоч сама парохія числить яких не цілих 700 душ. Особливо горнулися на проповіді люди з поблизького чисто руського села Сасфалова йдучи за приміром свого душпастиря о. декана Івана Азарія. — Крім катехизації для молодіжи виголошено 17 наук. Обнова релігійного життя була плодом місійних подвигів. Як діти плакав весь зібраний народ, коли по закопанню місійного хреста оо. місіонарі пращалися з Чорним Ардовом.

2. В гарній тересівській долині на Мармарошині, в селі Терново, відбулася місія від 8/VIII—11/VIII, 1924 р. під проводом тих самих ОО. Василіян. Найбільше схизматичького кукілю насіяв ворог у Мармарошині, а долина над рікою Тересівською то наче гніздо схизми. Там деструктивну роботу вели найзавзятійші схизматичькі, а заразом большевицькі, агітатори. Треба було ізолювати наших греко-католиків від завзятих відступників. В тій цілі ревний і рухливий адміністратор, о. Александер Хира, візав до Тернова оо. місіонарів. Заворушилися схизматичькі агітатори і всіх сил докладали, щоби відтягнути людей від св. місії. Оружьем їх, як звичайно, були крутіство і клевета. Та нічого не вдіяли. Нарід, що вірний остав св. Матери Церкві, з усіх сторін горнувся на місію, прийшов і не один збаламучений схизматик, та вертав по місії каючимся католиком. Усіх наук місійних було 13, а нарід прямо поликав кожде слово проповідників. Завдяки помочи сусідних священників

велике число вірних висповідалося, а до св. Причастя приступило около 1500 душ. Безпосередно по місії 12 родин вернуло на лоно св. катол. Церкви. Суплікацією, котру там перший раз відправляли, нарід не міг налюбуватися і відправляють її від місії що неділі і свята. Знаменне і се, що стараннями о. Хири мужеська молодь, а й старші zorganizовалися у карну гвардію в цілі оборони наших церков перед нападами схизматиків. В наслідок рішучої постави Тернівців заїлість і наступи відступників зломилися у цілій долині. Честь таким оборонцям св. віри!

3. Дуже величаво випала місія у тійже Тересівській долині, в селі Дубове в днях 10/IX—14/IX 1924 р. під проводом тих самих черців Василян. Дубове, величезне гірське село, розкинене по хашах: усіх душ близько 4.000. Схизма захопила половину населення, а зробила відступників такими зухвалими, що не то, що раз-у-раз робили пакости оставшим греко-католикам, але вдерлися насильно до гарної, ще не викінченої, нової церкви і там відправляли свої богослуження. Три роки боровся з ними о. Теодор Коссей, ревний робітник на Христовій ниві, що кромі Дубового обслуговує ще дві другі гірські парохії. Щоб остаточно перепинити розвій схизми і зломити її силу задумав устроїти у себе св. місію. Свій замір виявив перед новопоставленим єпископом Мукачівським, Преосв. Петром, котрий, не то що одобрив його, але і сам обіцяв прибути на завершенне місії. Місія почалась в четвер, на Усікновенне Голови св. Івана Хрестителя, а закінчилася в неділю архиерейською Службою Божою. Величезний здвиг народу сходився з цілої околиці на місійні науки, яких виголошено в тім часі 15. До Господньої Трапези приступило близько 2000 людей. Прибули на той час до Дубового і схизматицькі батюшки, щоби паралізувати місійну працю, та їх змагання скінчилися повною невдачею. Дуже гарно випало привитанне Преосв. Владики в суботу 13/IX вечером і умоленне НН. Тайн, якого при співучасті всіх священників доконав поза церквою при провізоричнім престолі сам Преосв. Петро. Нарід невисказано радувався з приїзду Владики, бо перший раз мав щастє у своїх горах видіти свого Архипастиря, в якого груди бє не чуже, а руське серце. Слідуючого дня, в неділю, відправила-ся на дворі архиерейська Служба Божа, на яку зійшлася майже ціла долина. По посвяченню місійного хреста і послідній місійній науці, уділив Преосв. Владика зібраним людям Апостольського благословення. Скріплений у вірі і збогачений благословенням Наслідника св. Апостола Петра вертав народ до своїх домів, щоби тим красше боронити своєї Матери, св. катол. Церкви.

По докінченій місії в Дубовім, за ініціативою о. Коссея, зістав один з місіонарів і в слідуючім тижні урядив враз з оо. Коссеєм

і Хирою місійну прогульку по долині тересівській. Сим чином посітили парохії: Терешуль, Краснишору, Брустуру, (над галицькою границею, низше Підлютого) а вкінци Тересву. Поза подорожію через цілий день, а навіть пізно у ніч, віддавалися на тих місцях духовній праці: проповідям, катехизаціям і св. сповідям. Завершеннем тої місійної праці був відпуст в день Рождества Божої Матери в Тересві, де тойже місіонар виголосив аж три проповіді, якими зломав зусилля схизматиків, що готовилися забрати обновлену тересвянську церкву. На той відпуст зібрався народ з цілої околиці, були навіть з Брустури, віддаленої около 70 клм. Сим робом ціла долина Тересівська зістала сьак-так оброблена.

4. Четверта місія в мукачівській епархії відбулася в Драгові, на північний схід від Густа. Драгово, wraz з сусідним Золотаревом, се наче два цілі острови, окружені схизматичьким колом. Душпастирем в Драгові є о. Евген Ортутай, ревний і дуже тактовний священник. Його духовна нива тверда і невдячна. Мешканці Драгова тверді, неподатливі шляхтичі, що попри свої добрі прикмети не позбулися шляхотської амбіції і матеріалізму. Місія твевала від 10/X—14/X 1924 р. В місійній праці, кромі двох черців Василіян (о. Ігумена Полікарпа Булика і Стефана Решетила) взяв участь як третій місіонар о. Теодор Коссей, парох Дубового. Пора на місію не дуже надавалася, бо саме тоді кінчили копанне бульби. Спершу приходило дуже мало людей: здавалось — байдужні для місії. Та до св. сповіди рушилося всьо: старе і молоде, так що ледви можна було всіх висповідати. До св. Причастя приступило близько 2000. Місійних наук було 16. Уся робота місійна концентрувалася в церкві, бо ранками і вечером брали приморозки. Драгівська церква простора, вигідна, а притім надзвичайно чистенька, а се завдяки жінці місцевого душпастиря. Прекрасно випало передпоследного дня місії спільне св. Причасте для шкільної дітвори. На той день були діти звільнені від науки. Вся місцева інтелігенція, особливо учительські сили, приходила на місійні науки і приступила до св. Тайн, чим дала прекрасний примір прочим вірним. В день Покрова Преч. Діви таке велике множество людей зійшлося на закінченне місії, що ніяк не могли поміститися у просторій церкві. Службу Божу співану правили на дворі, а зібраний народ з великою увагою слухав проповіді про єдиноспасительну, католицьку Церкву, обіцюючи держатися Її і боронити до гробової дошки. Були там присутні майже з усіх сусідних сіл, а особливо з Копашнього, де вірні греко-католики (лишилось їх 125 родин), хоч позбавлені свого священника не уступають в нічим мученикам-страдалцям з Підляша і Холмщини; відступники бють їх, обкидують каміннем, підпалюють вже через кіль-

ка літ, а вони не подаються. Дай Боже, більше таких героїв за св. Єдність! Суплікацію відправляємо від тепер на кожній місії і зіставляємо її наче яку памятку. Преосв. Петро охотно дозволив на публичний культ Пресвятої Евхаристії. Дасть Бог, враз з почитанням і любовію до Евхаристійного Ісуса розбудиться релігійне житте і католицька свідомість по всім Підкарпаттю.

5. Найгладше відай з усіх місій у сім році пішла п'ятиденна місія (від 18/X—23/X 1924 р.) на Верховині, в Вижних Верецьких, над самою галицькою границею, на полудне від Лавочного. Вправді, по Верховині крутилися схизматичські і комуністичні агітатори, та у Вижних Верецьких не находили вони пригожої почви. Населенне Верецьких, хоч і незможне, остало вірне св. Церкві. Сусідне село, Канора, перейшло на схизму, а й недалеким Воловцем баламута зачала колибати. Населенне Вижних Верецьких говорить мовою зівсім такою як галицькі Українці, притім національно освідомлене і почувається до єдности з сорок мільоновим українським народом. Се належить завдячити ревному і дбайливому душпастиреви, щирому народолюбцеві, о. Ларові. Місією проводили ті самі отці, що в Драгові. Сусідні села прийшли з процесіями, а отці душпастирі дуже охотно спішили з духовною помочію. Рідко можна було найти таких пильних і уважних слухачів місійних наук, як на нашій Верховині. Через весь час місії церковця була битком набита. Шкода тільки, що окружний шкільний інспектор не звільнив шкільної дітвори від науки навіть в сам день св. Причастя, яке торжественно відбулося вчасним ранком передпоследного дня місії. Всіх наук місійних було 19, крім діточих катехизацій. Св. Причасте приняло близько 2000 людей. Надзвичайну радість справило всій Верховині се, що Преосв. Владика Петро зволив під кінець місії посітити верховинський нарід. Передпоследного дня місії, вечером, прибув Преосв. Архирей. Трийцятьдвокінна бандерія, пристроєна народними синьожовтими лентами, з папським і народним прапором, впровадили Владика до села, де при красній триюмфальній брамі привитав Архипастиря місцевий начальник громади, опісля весь похід, серед співу »Буди имя Господне«, спрямувався до церкви. По привіті місцевого отця душпастиря і короткім молебни промовив до зібраних людей сам Преосв. Владика, висказуючи свою радість з того, що міг їх посітити і звизаючи вірних, щоби стереглися ложних пророків, що засівають пекольний кукіль. По проповіді відспівано суплікацію, потім всі отці засіли до св. сповідий, які протягнулися пізно в ніч. Слідуючого дня відправив Преосв. Архирей торжественну архирейську Службу Божу на дворі. Впрочім йшло всьо у такім порядку як в Дубовім.

Св. місія враз з архиерейським посіщенням глибоко запишеться у щирих серцях наших Верховинців і буде їх кріпити у вірності для св. Христової Обручниці. Мимо замкнених границь дехто з людей пере-крався на місію і з галицької сторони. Через весь час місії була пре-красна погода.

В кілька днів по відбутій місії писав о. Лар: »По місії в нас дуже чудно було. Ходили люде, тай чекали дальше... Другі знов приходили аж із далеких околиць. Дуже жалував я одну родину, котра аж з Річки (на Мармарощині) приванрувала до нас, але запізно. Муж такий був умучений, що звернувся під церквою і солодко уснув, а жона з дитиною страшно зажурилася, утішати ю задар!... Молебен Евхаристийний народ сильно полюбив«.

6. Послідна у сім році, девята з черги, місія відбулася на самім кінци Підкарпаття, у далекім В. Ясіні, над чорною Тисою, в днях від 8/XI — 11/XI 1924 р. Товаришив їй добрий мороз, а навіть і перший сніжок. Г. Бог благословив гарною погодою. На долину горішньої Тиси, між наших Гуцулів, національно найбільш освідомлених, увійшли схизматицькі агітатори і много там нароби́ли баламути. В деяких селах силою позабирали церкви і поволи посувалися щораз висше до жерел Тиси. Тому то дуже мудро зробив Преосв. єпископ звиваючи місіонарів на святе місійне діло в сам осередок Гуцульщини, до Ясіня. Взяли в ній участь ті самі отці, що в Драгові. Місія зачалася в день св. Димитрія. Побоюваноя, чи з огляду на пізну зимову пору і далеке віддаленне, населенне буде брати участь в місії. Та зараз першого дня показалося, що всяке побоюванне було безпідставне. Саме на той час приїхали до Ясіня найзавзятійші схизматицькі агітатори: самозванчий ніби »а́рхима́ндритъ«, славний з Сиготського процесу Кабалюк і загорілий Рацин, щоби з занятої насильно церкви в Н. Ясіні перешкаджати місії. На воловій шкірі не списавби брехні і клевет, що їх сини Фотія розсівали поміж народом. Мимо того однак народ, хоч спершу несміло, спішив на місійні науки, а як брав їх собі до серця видно з того, що через послідні два дні так горнувся до св. сповіди, що десятьох священників ледви змогли всіх висповідати. Всіх наук, кромі діточих катехизацій, виголошено 16, а до Трапези Господньої, приступило близько 1200 вірних. Много з тих, що хилилися до схизми або і публично їй сприяли, виреклися науки Фотія, а цілим серцем прилягли до св. катол. Церкви.

Передпоследного дня посітив також Гуцульщину Преосв Петро. Ледви де витали Владика з такою сердечністю як у В. Ясіні. На закінченне місії, хоч був се робочий день, тільки зібралося народа, що ледви могли поміститися у парохіяльній церкві. Архиерейська Служба

Божа, проповіді розділюване св. Причастя, посвяченне місійного хреста зтягнулися майже до 3-ої години сполудня. Народ не міг розстатись з Владикою і місіонарями.

Згадатиби ще хиба про місійну екскурзію в днях від 20—23. падолиста до Терешуля, округ Тересва, яку з нагоди храмового празника тамже відбув о. Стефан Решетило.

Терешуль у глибоких неприступник горах. Населенне гірське; село тягнеться 14 кілометрів. Половина майже села пристала на схизму. Прочі прекрасно обороняли свою церкву перед схизматиками, які під проводом батюшок силою хотіли її забрати. Через три дні виголошено шість місійних проповідей. Прочий час виповнило слуханне св. сповідий, яке тревало через три дні, від вчасного ранку до пізної ночі. Плодом сеї триднівки було скріпленне у вірі наших вірних, помирненне ворогів і наверненне кількох найзавзятійших схизматиків, які виреклися схизматицьких блудів.

Сам народ на Гуцульщині, як зрештою і в цілій Мармарощині, добрий, щирый, та під оглядом релігійним дуже запущений і неосвідомлений. Розпаношилося там пиянство, (жидівські п'явки пють живу кровцю з жил нашого руського народа), а вслід за пиянством іде розпуста і релігійний індиферентизм, прекрасна почва під схизматицько-більшевицький посів. Села порозкидані по горах: тяжко провадити систематичну пасторацію. Додаймо до того язикові різниці між поодинокими околицями, які повстали ізза браку одної літературної мови, а будемо мати бодай слабе понятте про се, з якими трудностями мусить боротися місійний рух.

Всеж таки мусить він іти вперед, якщо релігійний уровень підкарпатського руського народа мається піднести, якщо має бути скріплена св. віра і затіснена злука зі св. католицькою Церквою. Той рух місійний мусить зачеркнути широкий круг, мусить обняти не тільки простолюдина, але ще більше інтелігенцію, а головно духовенство. Місійний рух мусить взятися за релігійну організацію всіх верств суспільности, мусить розвинути як слід культ Пресв. Евхаристії, бо тільки тісна злука з Христом Спасителем дасть запоруку повного релігійного і культурного, а вслід за тим і здорового національного відродження. »Жниво вправді велике, та робітників мало. Моліть отже Господа жнива, щоби вислав робітників на своє жниво« (Мт. 9. 38).

II. РЕКОЛЕКЦІЇ

Кромі місій для народу дали ОО. Василіяни в тім році 9 серій реколекцій, будь для клиру будь для шкільної молоді чи інтелігенції.

1. Від 6/IV—8/IV проводив о. Павло Гойдич реколекціям для гімназійної молоді в Мукачеві. Слухачів около 500.

2. Той сам о. Гойдич мав від 9/IV—11/IV тридневні реколекції для пань в Пряшеві. Учасниць около 40.

3. Реколекції тридневні для богословів ужгородського семинаря держав о. Єронім Малицький, ігумен ужгородський, в днях від 21/IV—23/IV. Учасників 45.

4. В тім самім часі проводив тридневним дух. вправам для пряшівських богословів о. Стефан Решетило. Сталих слухачів було 24. Крім того доходили на поодинокі науки священники з міста.

5. і 6. Той сам Василянин мав дві серії тридневних реколекцій для священників пряшівської дієцезії. Перша відбулася для деканів, в днях 22/VII—24/VII з 16 учасниками. Друга, в днях від 3/IX—5/IX з 15 сталими учасниками.

7. Від 21—25. серпня відбулися повні п'ятиденні реколекції для СС. Василянок в Пряшеві, під проводом о. Стефана Решетила з Мукачева.

8. Від 17/XI—20/XI, 1924 р. відбулися тридневні реколекції для богословів гр. к. семинарії в Пряшеві під проводом о. Павла Гойдича, з ужгородського монастиря. Всіх учасників було 25.

9. Від 26/XI. вечером до 29/XI. тревали триднівні реколекції для богословів ужгородського семинаря під проводом о. Стефана Решетила з Мукачева. Учасників сталих 34.

Крім того згадати належало б за триднівні реколекції, які відбулися від 4/XI—7/XI 1923 р. для пряшівських питомців під проводом о. Петра Котовича, з мукачівського монастиря.

Отсе начерк місійної діяльності Карпаторуської відновленої Провінції Чина св. Василя Вел. Невеличка вона, та мале число членів не дозволяє покищо розвинути її в таких розмірах, як сего вимагали би потреби тутешньої церковної Провінції. Замовлення на місії і реколекції надходять з ріжних сторін, деякі вже назначені на весняні місяці. Дасть Бог, з приростом нових сил, зачеркуватиме ширші круги і місійний рух на Закарпаттю.

о. Стефан Решетило ЧСВВ.

Причинки до історії СС. Василянок на Литві й Білоруси

МОНАСТИРІ, що існують на Литві й Білоруси, недавно, крім питомої цілі, мали ще иншу, накинену російським правительством. Вони були захистом для тих монахів і монахинь, котрих обителі вже скасовано. Нераз зачерез се, якийсь монастир мав зовсім

пестрий вигляд. Так було в Вильні, Гродні... Літом 1913 р., коли я займався архівальними і бібліотечними дослідями в останнім у нас монастирі, колись широко розгалуженого й славного Закону Бригідок в Гродні, знайшов я вязку документів, що відносилися до сумних та скитальних подій с. Венедикти Котарської — Василянки. Зі зроблених тоді записок, подаю тепер понизші стрічки.

С. Венедикта Котарська родилася 4. грудня 1797 (1794?) р. Вона походила зі шляхотської родини округу Новгородок. Дуже рано, бо заведви маючи кільканайцять літ, знайшлася в монастирі СС. Василянок у Новгородку. Як дату професії, документи раз згадують рік 1810 —, та се здається неімовірно, навіть коли припустимо, що прийшла на світ у 1794 р.; в іншій знова місци згадується, що се мало бути в жовтні 1812 р. на поручення єпископа Булгака. Після довшого, майже двадцятьлітнього тут побуту, духовна влада перенесла її 13. травня 1832 з Новгородка до монастиря СС. Василянок у Вильні. Були се останні роки існування св. Унії на Литві й Білоруси і тому с. Котарська не могла довше позістати, в призначенім на касату, монастирі виленським. В тім часі російське правительство ніби то віддало СС. Василянок зі скасованих монастирів на терені виленської дієцезії під опіку еп. виленського обр. лат. Так 1. лютого 1836 р. «по увольненію консисторії і за вѣдома Виленскаго єпископа Клонгевича», назначено для с. Котарської на місце побуту латинський монастир Бригідок у Гродні. В яких обставинах вона тут знайшлася? Відповідь на се находимо в інструкції єпископа Клонгевича з 12. січня 1836 р. під ч. 264, де є мова, що с. Котарська зістає ніби звільнена з Чина СС. Василянок. Вільно їй доношувати свою монашу василянську рясу, опісля для однообразности має носити рясу Бригідок. Хор однак вільно їй було відмовляти після василянського часослова «якщо малаби трудність навчитися нашого» — як додає Ординарій. С. Котарська могла виїхати до Гродна навіть скорше, заки справа її остаточно рішилася у компетентних інстанціях. Се припущення опирається на тім, що один із документів здається доводить, що вона була вже в Гродні 1835 р. Мабуть поважно хорувала наша сестра, коли в р. 1850 їздила з Гродна до віддалених о кілька миль Друскенік на купелеву курацію. В Гродні провела с. Котарська бурливі роки січневого повстання, а заразом 36 літ заслання, відлучена від своїх законних сестер, викинена насильством поза круг василянського життя. Вкінці 26. грудня 1872 р. смерть положила кінець скитальному життю с. Венедикти. Померла маючи 78 літ.

В монастирі Маріявіток при костелі св. Степана в Вильні в р. 1837 також перебували дві бувші Василіянки: с. Ангела Підберезька і с. Димитрія Христовська. Монастирок сей заслугує на нашу увагу ще з сего огляду, що тут мала якийсь час перебувати будуча псевдо-Мокрина Мечиславська.

о. Вл. Толочко

Монастирські записки про надгробний камінь І. Федорова

ДО РЯДУ орієнтаційних звісток про намогильний камінь І. Федорова треба безумовно зачислити всі монастирські записки на ту тему. Та досі, наскільки відомо підписаному, ще ніхто не звернув на них своєї уваги. Хоч що правда, їх не багато і своїм змістом вони не подають ніщо нового, всеж таки й їм належить своє місце в літературі сего предмету. Тому містимо їх на отсих сторінках у порядку хронологічним та без усякої зміни.

Першу згадку маємо в рукописній книзі з р. 1771, якої наголовок: »Xięga Historyi Monasteru Lwowskiego Sto Onufryjskiego Z. S. B. W.« (ч. 104), де списуючий хроніку о. Гавриїл Попель ЧСВВ. на листі 3, під р. 1583 записав:

Dnia 5. Xbra. Pogrzebiony przy Cerkwi Sto Onufrijskiej Lwowskiej iakowys Drukarz Moskowicki zwany Swiadczy Nagrobek lego Kamienny, na Posadzkę potym zużyty pod Ołtarz Matki Boskiej, potrzebuie Konserwy dla dowodu tu zafundowaney Drukarni.

При сій звістці о. М. Гриневецький ЧСВВ. дописав опісля в тій самій лінії: Herb na tym Grobowcu i ¹ Takі. Зноваж на бічнім поли позовж додав: Napis zas na tym Grobowcu Ruski przytarty iest następujący. . . ичъ Дрѣкаръ Москвитинъ которій Скопнѣ тираніємъ дрѣкованіе занедбалое обновилъ. Преставилъ въ Двоукѣ Рокѣ афг. Декемр. е. W szrodku nad Herbem, iest przytarte оупокоеніа widac wskreszenіа іхъ мертвыхъ чаю — Nizey zas Herbu¹, iest ieszcze dosyć czytelnie wybito Дрѣкаръ Книгъ предметныхъ цевиданныхъ. Descripsit Leopoli die 28. 7bris. 1817. A^o Modestus Hryniewiecki OSBM. SS. Th D^e Theologiae Dogmaticae et Polemicae Caes. Reg publ: Ordq Professor.

В тій самій книзі, між карткою 72 і 73, вліплена чвертка паперу, на яким записано:

¹ Всі три слова — повторені.

Профессоръ Исторіи Погодинъ
 Профессоръ Археологіи Надеждинъ
 Директоръ Княжевичъ
 Актуаріусъ Киреевскій
 Князь Кропоткинъ.

А під сподом (дописано чи не рукою о. В. Компаневича ЧСВВ.): Die 20 ^{bris} 835. omnes hi supra denominati, membra universitatis Moscovien-sis, visitarunt nostram Bibliothecam atque Basilicam inspiciendo epitafium Joannis Fedorowicz typographi hic in Ecclesia nostra positum — ejusque opus typo hic impressum **Apostol** — № 1573 editum.

Том II-гий »Исторіи Монастыря Чина св. Василія В.« (ч. 114), писаний о. М. Мацієвським ЧСВВ., має на стор. 36 окремий уступ п. н.: Іоанъ Федоровичъ Москвичъ, у якім читаємо:

I-й Друкаръ Львовскій упокоився въ г. 1583. перва книга, которою печатавъ былъ Апостолъ тая знаходитъ ся въ Библіотецѣ .ОО. Василян-овъ въ Львовѣ, друкована между г. 1570-1574. — Выше помянутіи Фе-доровичъ для того названный Москвичъ, понеже изъ Москвы до Львова приспѣвъ, и тутъ померъ, похороненъ на кладбыщы коло церкви св. Ону-фріа, ибо на тотъ часъ и изъ мѣста мірскіи на тѣмъ кладбыщы, где теперъ садъ погребалися (: въ позднѣйшихъ временахъ недозволено тутъ похороняти усопшихъ, тол'ко далѣ на жолковскомъ передмѣстїю, папа-ровкою званымъ, ниже Монастыря Чина св. Василія В. подъ титуломъ св. Іоанна Ев: Тойже Мо. уничтоженный, церковця стояла еще ажъ до г. 1818. теперъ на томъ мѣстцы засаджено дерева, а въ долинѣ че-резъ кладбыще построено желѣзницю:). — Чи с. п. Москвичъ въ церквѣ погребенъ, где его надгробный камень находится? неизвѣстно? реченый надгробокъ лежить по правой руцѣ коло стѣни подъ лавкамы церков-ними. — Въ г. 873. приспѣвъ до Львова изъ Москвы испитатель дре-вныхъ забытковъ графъ Уваровъ, умислено приѣшовъ до здѣшной обы-тели, абы оглянути надгробокъ с. п. Москвича, а оглянувши вел'ми ура-довавъся, що еще подпись на камени не была совершенно зтерта, и ко-торою могль собѣ отписати и отрисовати, помимо того, велѣвъ еще на свой щоть взяти снимокъ гипсовый, що художники Львовскіи издѣляли, а графъ Уваровъ (!) забравъ съ собою въ Москву.

Тим усім вичерпуються монастирські записки про надгробний ка-мїнь першого друкаря України. Замітне се, що нїде ні словечком не зазначено про події з років 1817, 1883, 1887, 1903, котрі більше або менше звязані з долею намогильника. Чи не маємо тут до діла з до-цільним промовчаннем?

Подав: Й. Скр,

Два світи

(Неполітичні думки на політичні явища)

З приводу книжок П. Карманського про Бразилійську Україну.

ПОЛІТИКА — по розумінню автора сих рядків — є умітністю життя, його засобом осягати намічені цілі. Краще і ясніше сказатиб — політика є звичайним рахунком холодного розсудку, що хотіння переводить через спроможність у дійсність: »Хочу того, що можу здійснити«. І так зі ступня — на ступінь, поки перед зором політика не розхляється такі можливості, про які він спершу й не мріяв. Очевидно, що політик мусить мати сталеві нерви і велику волю — заціпивши зуби — постійно працювати і підготовляти завсе кращі умовини завсе більших чинів — творів. А границями його чинности, дороговказами у виборі середників може бути тільки один вселюдський закон співжиття, пошанівку права на життя, глибоке розуміння через самопізнання — чужого внутрішнього життя. В рамках самопізнання виявиться закономірність клича: ціль освячує середники, себто — середники будуть показчиком душі і характеру творця.

На тлови такого політичного світогляду, виступають дуже ясно два різні незлучимі світи — мрійливого розумовання і житевої дійсности, зображені членами колись гомінкою в Галичині, особливо ві Львові »Молодої Музи«. Гурток сей писаннями Михайла Яцкова, Сидора Твердохліба, Василя Пачовського, Степана Чарнецького, Михайла Рудницького і Петра Карманського інколи не без злорадства протестував проти стародумства і самозадоволеного спокою галицької суспільности, дорікаючи їй заскорузлістю і мертвотою світогляду. І дійсно, маса — в своїй постійній неповоротности не може інакше проявляти життя, як цупким захованням раз вибраного світогляду. Маса не має і не може мати ясно означеного лиця одиничного я, бо вона завсе остає одноцілним виявом статички, навіть у хвилі найгорячіших судорогів боротьби і революції. Маса остане завсе незбагнутою глибиною океану, таємним кітлом вулкану і непорушною величю скалистих кряжів. Маса на вні ніби завсе матеріалістична — є непроникаемою гуцавиною стихійної різновидности і безконечного схрещення одиничних замислів, хотінь, цілий, одним словом — нікому незвісного внутрішнього, душевного і духового життя. Маса є жерелом і засобом (потенцією) здійснення ідей. — Але з сього боку »Молода Україна« до маси не підійшла, та через те й не стала виразницею і провідницею нового життя України.

Найбільші мудреці всіх часів і частин людства підходили до сеї маси з розгадками її ества і ставали один за другим у велитенський лан-

цюх її провідників, вчителів і дійсних спасителів, що розгортали перед очима її душі обрії кращого безконечно радісного життя. Але, хто пішов за ними, а хто вижидав ще кращого, ще більше доступного його еству і розумінню життя, яке мав йому відкрити і вказати майбутній вчитель — спас. І так мусить бути до кінця людського життя на світі, коли то виступить багатоміліонна тьма тем безмежно вольних творчих одиниць одухотворених надлюдей, що відзискали свою первісну богоподібність. А поки що людство пливе по морі тьми, сліз, нужди, горя, смутку і втішається, як мале дитя цяцькою, дрібкою любови матірнього тепла, краплиною молока і шматком хліба — своїми невеликими досягненнями, забуваючи в отсі хвилі на все недавно минуле горе. І чи можна що гарнішого побачити, як після тяжких оловяних хмар і довгих днів дощу й дощу — ясний луч сонця з клаптика чудової блакиті неба? Чи є що кращого за усмішку дитини з перлиною сльози? Чи є що солодшого за потайний погляд довірливої любови двох недавніх противників?

За отсими благами ми всі однаково тужимо: — і холоднорозсудочний завсе замрячений політик, і каменосердий палач чужого життя, і мрійливий нічим невтишимий осудець істнуючого «поет і цар духа» з кружка «Молодої Музи». І в нас усіх бурлить така безліч бажань і стремлень, що ми ніяк не можемо розібратися в тому — чого властиво нам хочеться, як і чим втихомирити свою підсвідому тугу, та що властиво виконати? І кождий далше по своєму живе своїм життям для других незрозумілим, зайвим, а то й осоружним. І ось у хвилину такої знеохоти і зневіри в себе та в других — одні махнуть на все рукою: «нехай буде як бувало», а другі скажуть — «а що мені до того, я знаю тільки своє»; а інші — закленають, а ще інші підуть на боротьбу за здійснення *своїх* вселюдських ідеалів, хочби на неминучу смерть — і так у нескінченість. А дійсність позістає завсе дійсністю: одним дає вона радість перемоги, а другим смуток і горе переможених.

Тільки на сему тлови можна було авторови сих рядків зрозуміти появу обох книжок Петра Карманського про південно - американську Україну: «Між рідними в південній Америці» 1923 р. і «Чому? Причинки до місіонарської діяльності василіян у Бразилії» 1925.

Петро Карманський є безперечно найяркішим письменником з гуртка «Молодої Музи». Він завсе і всім невдоволений, він постійно тужить за якимось незвичайним щастям життя, він по мистецьки захоплюється хвилими радостями, що лискавкою промайнуть обрієм його нудьги, щоби ще більше нудьгувати і люто кидатися в сітях остогидшої йому дійсности. Коли найбільший письменник Галицької України — Франко міг говорити про себе, що його ідей — замислів, та ідеалів мо-

же стати на великі ряди тих, що за ними глядають, то Карманський може сміливо наділити цілий легіон жадних невдоволення, нудьги, люті і безсилля.

І одно, і друге — се творчі сили життя людей сильних і великих, що вміють ними належно орудувати. Але людей слабих і малих сі сили заїдають і кидають в пропасть небутя, між т. з. бувших людей — невдачників, яких так повно і глибоко зобразив Горький. Колиж приглянути-ся до сих невдачників, то побачимо, що такими вони стали тільки завдяки замалої уваги до голосу холодного розсудку, який нераз підсказував їм не братися за діло, до якого в них немає потрібної сили, знання, терпцю, завзяття і т. п. звичайних умовин буденщини. Тільки підсвідомий пошанівок сеї буденщини може зродити почуття поетичної краси в образі навіть стада свиний, що з хрюкотом риють купу гною. Без пошанівку для буденної праці в клоаках, стайнях, пральнях, у всяких закамарах брудних переулків — не булоб не одного з великих творів поетичного слова і пластичного мистецтва, та навіть науки.

Карманський одначе глядить на світ дещо не так. Вимріяний настрій хвилі є в нього критерієм не тільки як жерело і предмет поетичного слова, але й як закон дійсности для найблизшого йому окруження. Усі мають бути ним, в ньому і для нього. В наслідок сього навіть безперечно гарні сторінки його дневника на кораблі з Гамбурга до Бразилії і між своїми на південно-американських оселях Українців немилу вражають читача настирливим нудьгованням письменника. Нудьга — нудьгою, згадав раз-другий про неї, дав гарний образок її, тай годі; яке кому діло до нудьги навіть поета, коли її в кожного з нас стільки, що гей — гей! Але письменник не має дійсного почування міри і дійсно мучить читача своїми зітханнями тоді, коли читач готується послухати бесіди поважного мужчини-політика, отож мудреця.

Про побут в Америці скрізь між нашими виселенцями мріє не один не стільки для вражінь, скільки для пізнання дійсних досягнень народу в інших умовинах життя як у старому краєви, для пізнання розвитку мови нової і занепаду мови первісної, для закріплення сього життя України з Нового Світу в музеях і бібліотеках Старого Краю. Відправлялись туди на заробітки, за багатством, за пожертвами на всякі високі ціли, та й за легкою наживою. Ріжним ріжно повелося. Незле повелося і прошакови західно-українського Уряду п. Карманському, чому вислів дав він на багатьох сторінках книжки 1923 р. Правда, що неполітик, нехолоднорозсудочний діяч не міг не остерегтись від радісних окликів еуое! з приводу кожної вдовиної жертви; але се вже темперамент людини мрійливої, що звичайно думає після діла для як найбільшого самоподратування.

Новість ідеї жертв для потреб власного уряду і необхідності ще сильнішої суспільно-національної злуки для досягнення вищих цінностей культурного життя — видвинула Карманського на висоту першої особи серед 35.000 аргентинських і бразилійських поселенців, розкинутих на просторови десяток і десяток тисяч кілометрів непроходимих степів і пралісів. Се сталося тим легше, що укр. населення сих безмежних просторів, зорганізоване довкруги своєї національної церкви горсткою Василян і світського Духовенства, було заздалегідь належно приготоване до стрічи відпоручника національного уряду на поодиноких зборах, на яких він міг був тільки потвердити передачу йому давніше зібраного гроша на потреби сього уряду. — Тож успіх збірки в хосен ЗУНР. і сум пересланих раніше до рук спільного уряду в Парижі, був найкращим виявом переведеної вже укр. бразилійським духовенством церковно-національної організації. І так до свідомого об'єднання усіх розпорошених на бразилійському океанови українських сил — довело само життя, але не одна хвилина його, хочби навіть найбільшого напруження, яке міг викликати своїми промовама — (скрізь за довгими, тож чи дещо не нудними?) — висланець і представник ЗУНР. Але політик Карманський захотів перетворити змінні настрої своєї нудьги в рішуче «хочу», «так має бути» непохитного диктатора і творця «нового політичного життя» в Бразилії і після славословія Василянам з 1923 р. видав 1925 р. «Чому?»

Для тих, що цікавились блище історією т. н. відродження Галицької України і взагалі новітною історією українського народу на переломі XVIII і XIX вв., та в XX в. до революції і після неї, книжечка Карманського «Чому?» є дуже цінним документом, та жерелом провірених і ще непровірених аналогій, як до смішноти марні дрібниці — можуть стати в очах тільки дещо поривистих звичайних людей, не то що перечулених на почві сеї риси темпераменту письменників, подіями всенаціональної ваги. «Чому?», ся невеличка книжечка є великою книгою, з якої можна навчитися — як не належить, не можна, а навіть не вільно писати історію. Історик мусить мати віддаль для повного охоплення цілоти і зрозуміння в ній і через неї поодиноких навіть найдрібніщих складників даного явища. А се явище він мусить лучити певними основами закономірности із усім життям народу, людства, чи навіть всесвіту, бо кождому явищу є свої причини, а сих явищ і сих причин є тьма, яку він мусить коли не розгадати, то збагнути.

Для «політика» Карманського сі закони неписані. Він не може перестати бути «поетом», що сьгодні любить німців, а завтра їх ненавидить і поганить; що не може визбутися свого особливого шовінізму і ним радіє та заколисує до сну самолюбования своїх земляків, яких

навчати і присвічати береться! Йому завсе брентить в душі звісний циганський романс: «Захочу — полюблю, захочу разлюблю» і характерний обрис душі кріпостника в Некрасовській поемі «Кому на Руси жить хо-рошо»: «Кого хочу — помилую, кого хочу казню». То знов він іде із своїми товаришами снів української ночі стежиною міцкевичівського месіанізму, пришпилюючи його тут і там папіровою лентою до рукава випадкового переходня на вулиці, називаючи повоєнну і пореволюційну Україну розп'ятим і замученим Ісусом (93, 95), хоча на неодного сина України вказує як на Юду. Хоча він знає, що виселенці пішли на край світа від нужди, то все таки радби їх переселити назад до старого краю, щоби спасти їх од денационалізації (170, 203), та одночасно сам підготовляє пригідну почву для винародовлення безосновним розколом внутрі одноцільного гал.-укр. національного-церковного тіла.

Таких противенств написав поет чимало в області політики в книжці 1923 р. І в ній він ясно зазначив необхідність появи «Чому?», от хочби на ст. 68, 73-4, 81-2, 85-7, 95, 99, 100, 208, 210. Але ще більше подав він нам противенств як політик, написавши свою майбутню сатиричну поему в лайливій прозі 1925 р.

Сатирично-гумористичний «Празник» Пачовського, остане певно зразком належного становища до певних прояв нашого житя, та його історично вірним образом, як «Люборадські» Свидницького, та «Батюшки і матушки» Левицького. Але книжечки «Чому?» колись буде Карманський стидатися так само, як і редактори Прудентопольської «Праці» соромитимуться тону і змісту своїх багатьох писань проти Карманського. Бо як не стидатися, коли рицарський одяг Дон-Кішота надів на себе «поет», «цар духа», «богослов з Риму», «матурист», «учитель гімназії» і «професор», «голова такоїто Ради», «член уряду» і «висланник Диктатора», — «представник народу», «президент Союза» ітд. Вже сей великий ряд титулів чого варт! Чим він менший од нпр. габсбургського?

Тож не дивниця, що він навіть дещо по протекційному згадає «митрополита Шептицького»,.. якого «поручили» йому стрічати в Куритибі. — Звісно, товариші: — оба матуристи, римські богослови, представники уряду.. «між недоуками василіянами», з яких «ні один не був у вищих клясах де тільки пани професори вчать!» «Ні, дійсно ні, я не хотів, я не думав так» — скаже Карманський і ми всі простимо йому тоді те, що він написав нині про дуже важну справу не так як належить. Бож хто з людей у своєму житі хочби одної дурниці не стрілив?

Якже инакше назвати ось хочби виселенчий рух багатьох людей, що захочені облесним словом спритного агента, легкодушно продають за безцінок своє власне добро і переносяться з дрібною діворою на

нові невідомі оселі невольниками незвісного власника? А між тим, наколиб вони дома приклали стільки праці ума, відваги і впертости до свого газдівства, скільки прикладають до пралісів Нового Світа, то певно легше заробилиби на життя і дійшлиби до маєтку. Безперечно ходить тут за варстат праці — землю; так її мало дома. Але ще менше є — й свого ремісника, і свого промисловця, і свого загально поважаного чоловіка — скрізь у світі! Ми ще не зрозуміли того, що наше безземелля має стати жерелом дійсної великої творчої культури в нас самих; що голод землі породив величезну культуру германського і англосаксонського світа; що брак певної кількості землі на вибраному місці породив чудовища американської архітектури і комунікації, та дивну поміркованість китайця і японця.

Але нехай і так, без землі нам годі, то знов годі не признати за тими народами, що відступають нам злишок сього добра, на певну вдяку признання, хочби з боку найвиднішого в даних умовах представника нації. Карманський про се забуває і хоче доконче скрізь доказати, очевидно фразами, вищість народу України над еспанцями, німцями, поляками, бразилійцями... А тим часом якийсь еспанський, чи німецький, чи польський, чи бразилійський двійник Карманського стане те саме торочити своїм землякам... а в наслідок сього балаканя з двох боків вийде супірка, сварка, бійка і загальна руїна. Поки нарешті після довгих віків ненависти, безчислених договорів під кличем — »хто кого обдурить«, добрі прості люди не вдаряться пальцями в лоб і не знайдуть формули загальнолюдського співжиття в пошанівку другого через самопошанівку. Але на се пішло кілька віків »дурниць«, які чинили великі історичні мужі своїми непродуманими як слід, безросудними словами і поступками. Тож, нема що соромитися пізнаної дурниці, бо ми стали мудріші самі собою без помочи хочби й самого модного індійського філософа.

Дорікає »слідчий суддя і прокуратор«¹ василіянської діяльності в Бразилії поодиноким членам Чину — облесною нещирістю до нього особисто, до уряду ЗУНР, народу і своїх парохіян, та очевидно і прелюбодійством, бо якби то виглядало обвинувачення самітних монахів без сього гріха.

На все те належить поглянути і читачеві оком розсудного критика, що бажає проникнути в душу автора твору і виведених в ньому осіб і подій, або що прислухується до судоправства на великому процесови.

Кожний читач поетичних писань Карманського, а тимбільше той, хто з ним знався яких два тижні, зовсім не подивується »василіянській облесній нещирости«. Бо якже бути інакше з людиною, гідною признання за стихи, з гостем з рідного краю і представником уряду, але комічною в ролі політика серед зовсім незнаних йому людей і обставин?

Чейже теорія про потребу спасання народу від винародовлення поворотом (рееміграцією) до старого краю з великим голодом землі, звідки від літ народ втікає, колито ще можна було чимало землі купити, викличе посмішку у всякого, але кождий з чемности промовчить різке слово: »не говоріть, добродію, дурниць!«

Домагатися черенок у тих, що ясно бачуть остаточну ціль сього домагання, а саме розділ сил і загальну розтіч колотнечі, викличе не тільки в »неправних« посідачів отсих черенок двозначне: »зараз, добродію, дуже раді, просимо, певно, аякже все-всім,... ничо«...

Видвигати думку за необхідність гімназії, в якій можна-би бути самому »директором«, без можливости мати для неї інші місцево кваліфіковані сили крім чужих, та без правильного людowego шкільництва і учительства для людových шкіл, се одна з мрій людини, що иноді наперед скаже — та потім подумає і відречеться від сказаного. Але написаного і топором не вирубаєш!

Докоряти другим — грубістю поведення з людьми, легковаженням їх переживань і станів душі, та визискуванням їх легковірности, а одночасно самому в стихах ляскати словами — гей батою на череду, мати всіх читачів і усю громаду за безглузду отару, з якої руно належить »царям духа« — се значить бачити в чужому оці скалку, а в очах йому подібних не завважити цілих стосів.

Від коли ченці і взагалі самітні духовники та різні наставники і мужчини істнують — ходять про них всякі поговірки, що всі зводять-ся до зломання ними самітности. Очевидно — женатим і вольним світським можна инколи почудоватися »довготерпінню« мужчини-самітника і подумати про його »самітність« із сумнівами. Громада инколи не одобрить хочби найчистішого — при відчинених дверях — уєдиненя самітника і самітници, а заразже складе про се цілу велику повість про »гріхопадєня« і всі наслідки його. Сим не сказане ще, щоби між самітниками не було провин против обіту полової самітности. Але хто тільки дрібку знає своє ество нерозслабленої нічим похоти, сей певно зрозуміє, що се гріхопадєння стає самітникам за жерело тяжчих мук — як була сама хвилина насолоди...

Не місце тут боронити бразилійських Василіян і Сестриць притчою про блудну жінку, або про Магдалину у ніг Ісуса, або про ігумена на бочці, під якою монах скрив хвилеву приятельку, або про прилюдну сповідь єпископа в гріху і покуту його, — найкращими сюжетами літератури, бо поет Карманський давно простив усіх грішників VI-ки, а як обвинуватець сперся на очевидних сплітках. А коли правда те, що він сказав — то нехай бере камінь і мече ним по грішнику, коли сам він

і всі його сторонники є без гріха против себе, дружини, жінок і Господа. Грішним немає місця між праведниками, самопонятно. Але колись для одного праведника могла Содома спастись! І сьогодні благословення Господнє буде на тому ділі, яке вестиме хоч один праведник, або якому служать свідомі своїх слабостей многогрішні раби і виконавці праведного Замислу.

І серед бразилійських Василіян мусить бути якийсь праведник, коли вплив їх завсе росте навіть серед родовитих бразилійців-португалців, що приймають од них поміч духовну, в наших церквах вінчаються і хрестяться, та кладуть основи нового виду східно-католицької церкви і серед нащадків романського світа.

І праведним мусить бути загальний замисел церковно-національного життя бразилійської України, коли місцеве населення охоче лучиться з прийшлими Українцями, творячи з ними одну громаду, а навіть при їх перевазі передаючи їм у руки заряд — суд і поліцію міста. Про се не вмів Карманський дещо більше основно нічого розказати в книжці 1923 р., а в книжочці 1925 р. хіба промовчав або забув згадати.

Дуже добре те, що К—й встиг обіднати приготовлених до обіднання неполітиками людей у Союз, якого став зараз і «президентом» в роді бразилійського, тільки *en miniature*. Бо ось в хаті перешкаджають йому її мешканці, в слоту він нудьгує, нічу не може спати, до друкарні 2 кілометри без авта, в ній треба і корбу крутити — одним словом життя пересічного українського інтелігента, що взявся бути душею якогось діла. Але в даному випадкові все те припало на долю людини занадто вибагливої — на титули і ознаки пошани. Тимто «президент всеукраїнського Союзу» звучить якось краще з Бразилії у рідній Галичині, як «голова» або «старшина» Тай до «Союзу» з «президентом» належить вплачувати більші вкладки — по 12 мільрейсів річно; між тим як до звичайного обіднання можнаби платити по які 2-3 мільрейси, належати до нього всім і розпоряджати річним майном 50-70 тисяч м-р. на цілі культурно-національні. І таке обіднання певно мусить настати в Бразилії з метою відістати щорічно показнішу суму на дійсні культурно-національні потреби гласні місцеві і краю рідного: на діло. А що ми всі дуже похопні до всяких підозрнів, — то провід і контролю такого стоваришення мусять бути вні всяких сумнівів у руках людей дійсно поважних і поважаних за характер, працьовитість, честність, розум, розсудок, знання і уміння жити з людьми і між людьми.

Найболючіше одначе думав Карманський вколоти бразилійських Василіян натяком на те, що — мовляв — вони звичайні рабівники чужого добра, що обманом і неправдою дійшли до маєтків. Історії роз-

вितку Василян у Бразилії та за морем не знаємо властиво, але історію поодиноких василіянських фільварків знаємо, як і знаємо історію усіх сучасних культурно-національних фундацій. Із тієї давньої і нової історії виходить таке: має фундатор монастиря або інституції счастья до вибраної особи виконавця його волі і організатора діла на всі часи — то монастир і установа розвиваються; — але коли трапився невідповідний чоловік на відповідальному становищі, то звичайно діло пропадало. З досвіду знаємо, що ві всіх общежительних монастирях-лаврах давніх часів і сучасности православного і уніятського сходу добро монастирське росте не стільки трудом і потом наємника, скільки невсипущими трудами монастирської братії, що не знає »Feugam'ty«, стрейку, жалоби, нарікання, празничного гостювання, а тільки думає про ввірену собі працю для спільного добра якихось незвісних і неясних їй майбутніх цілей.

Є різні прекрасні оповідання про сю працю по киновіям (соенобіум, *κοινοβιον*) навіть і в нашому Патерику київо-печерському та в Прологах; звісні нам з літератури і досвіду всі небезпеки душі й тіла для тих, що вибрали самітне життя — а трудяться серед моря соблазнів, але все таки — монаша братія лаврських господарств позістане на все першим завязком і зразком дійсної спільноти, першою комуністичною ячейкою.

Карманський не відчув сього, бо пішов на демагогічний прийом обвинувачування грімкими фразами чужих поговірок, замість холодно-розсудочного підсумовання праці — громадської, нанятюї за гроші і братської — при будовах монастирів і церков.

В автора сих рядків є свій погляд на релігію, церкву, духовенство і монашество, опертий на його особистому довголітньому розслідови сих питань і явищ. І хоча він далекий од думки боронити монахів, особливо тих, що виносяться в духови і на вні вище других — світських духовників і мірян, та ще більше іновірців, то все таки він по чистій совісти може засвідчити добрі успіхи їх праці, особливо прикладним повздержним життям і належним хозяйнуванням — до якого стараються підтягнутися і люди.

Найбільший докір К—го, що церкви з льотами і шакрами підступно записали Василяни на себе, стає до певної степені чималою похвалою соборному спритови братії законної, що зберегла сим робом сі церкви од запису на р.-к. єпископську мітру і заховала їх сим чином для гр.-к. єпископської мітри, яка в найкоротшому часови мусить в Бразилії стати, коли там має бути гр. к. церква взагалі. Правда, настали в Бразилії виучні новітньої богословії, що силоміць переписують гр. католицькі церкви на латинську мітру і усувають навіть іконостаси, однообразности ради, але хиба не в їх імени писав Карманський своє »Чому?«

І. Свенціцкий

IV. БІБЛІОГРАФІЯ

Saint Basile évêque de Césarée, par l'Abbé *Jean Rivière*, docteur en théologie, professeur a l'Université de Strasbourg. (Les Moralistes Chrétiens). Paris 1925. Librairie V. Lecoffre. J. Gabalda, Éditeur. r. Bonaparte, 90. 12° 320.

Один із перших, великих основників християнської моралі, моралі побудованої на правді розумовій і об'явленій, опрeдeленoї в своїх принципах і висновках, хоч іще не зісистематизованої, — отсе сяйне ім'я, що його кладе над св. Василієм Вел. о. Rivière в названій праці. «Хот'яй контроверзійні потреби потягали його до проблем найбільше спекулятивних, »природний однак нахил його духа здається вів його найперше до навчання християнської моралі«. Лише дві з його розправ і кілька принагідних листів присвячені догматичним питанням. Протнвно »вндається, що всі твори св. Василія є моральними трактатами, бо й у всіх коментарях і в похвальних бесідах святим, він усьо майже спрoвaджує до морального поведення«. Він сам признається до сего наклону душі, будучи далеко більше вразливим на дидактичний бік св. Письма (ст. 18, 19). Вправді, св. Василій »ніколи не старався виложити званево й у цілу ширинь християнський моральний закон, а ще менше усистематизувати його принципи і примінення. Се не теоретик, але проповідник і апостол«... (19, 20), однак зайвим булоби говорити, що Василієва мораль є майже так звязка і суцільна в основі, як мало впорядкована в формі. На всякий випадок сі порозкидані відломки виявляють більше, чим яка система одностайну науку й духа засади. Василій показується тут визначним філософом чи то в своїм язиці, що радо підіймається до абстракції й до аналітичних процесів школи, чи в своїй думці, що старається спровадити цілість і подробиці християнського життя до одної розумової ідеї добра, чи в своїй інспірації, що не гордує жерелами і темами мірської мудрости. Можна спорити над питанням, чи більше він довжний Портикови чи Академії, бо не є він ленником ніякої школи: — се неоспориме, що його мораль має характер сильно розумовий як також за-краску свідомо філософійну. Його вчителі з Атен моглиби пізнати в його розправах багато своїх гадок, а ще більше зі своїх трівожливих питань.

Однак тут ми не можемо милитися: — основою сеї етики є християнське право не менше через численні цитації зі св. Письма, якби навипередки вплітані в її ткань, як і через самого духа, що її оживляє. В добі,

коли Євангеліє в грецькій цивілізації остаточно обіймало місце спорохнявлого поганства й безсилої філософії, завданням св. Василія було доклати злуки між геленізмом і християнізмом на практичній терені акції і життя, якої потребу так відчувалося. Однаково пронизаний двома культурами, він умів, так сказати, витягнути з них ядро і суть. Як мораліст він задержує з геленізму благородну одіж і основи відвічної мудрости, з християнізму бере високі науки, а ще більше жаркий містицизм, що є його душею; — сі живла в одно сполучені мали дати зразок найбільш викінчений християнської філософії (20, 21). І справді, коли переглядаємо його твори, бачимо, що не лише тоді, як приходится йому потішати кого в терпінню чи смутку, але коли взагалі має забрати слово в якій річи, він »залюбки покористовується сею мішаниною віри, здорового, реалістичного зміслу, духа євангельського й популярної філософії, яка є характеристичною для його морального генія« (68).

Скажім ще більше. Св. Василій — се не лиш мораліст-філософ, не лиш мораліст-апостол, але й мораліст-аскет. Він не тільки обмежується на бесідничім викладі перших і конечних обовязків християнських, але чи то в коротеньких засадах-законах своїх правил, змістом наче викутих з граніту, чи в своїх гоміліях-бесідах, з яких дише огнем, чи в листах блискучих формою, — всюди він розкриває соняшні простори життя надприродного, намагається в спосіб собі тільки питомий образувати його світогляд, виробляти засади християнського совершенства, плекати характер, поривати до досконалости питомої кождому станови, — словом: заедно якби в одну прекрасну ткань сплітає »високий містицизм з природно-розумовим ідеалом моралі« (35) і до нього накликує і провадить.

І такий самий характер має праця о. Rivière'a, що її розглядаємо. Се не тільки усистематизована мораль св. Василія, але також, і — може чи не більше, — се начерк його аскези в своїх основах і розвитку.

В сій праці можемо розрізнити якби дві сторони, одну технічну, другу річеву. З технічного боку автор послугується методою, так сказати, компіляційною. Перед ним преобильний матеріял письм св. Василія. З него вибирає він тексти, групує їх після змісту, укладає в льогічну і систематичну цілість, звязуючи їх коротенькими увагами і коментарями. Ся метода дуже надається для цілей автора. Передусім, перед нами стає сам св. Василій і своїм своерідним стилем сам до нас говорить, — в наших руках діло не сучасного автора, але великого Вітця Церкви. З другої однак сторони через самостійне рзгрупування матеріялу подає нам автор досить суцільну систему, а через свої уваги вже то зручно лучить тексти, вже то влучно їх освітлює, вже то прекрасно характеризує духа і спосіб думання св. Василія.

З річезового знова боку автор придержується, скажім, суб'єктивно-психологічної методи. Цілість праці складається з чотирох частей: 1-ша подає загальні принципи життя надприродно-морального: його ціль, орудники, перешкоди і трудности, методу; 2-га представляє нам мораль індивідуальну; 3-а суспільну; 4-та вкінці дає короткий образ християнського совершенства. Отже на все те дивиться автор якби через призму підмету життя надприродного і при помочи психологічної аналізи. В тім світлі розглядає ціль чоловіка, якою ставить його добро найвище. »Не написавши розправи „de summo bono“, св. Василій подбав, щоб обовязки християнського життя погодити з їхнім принципом спекулятивним«. »Ціла мораль є опанована теоретичним поняттям суверенного добра« (28).

З того боку розважає він дальше як орудники, а саме: достоїнство розумного ества, його природні сили, головнож розум, волю, совість, — так і перепони морального життя, які спроважує до отсих чотирох: перепона гріха і близької нагоди, пристрастей, досвідів, смерти. Сама метода першої і елементарної праці над собою, сконцентровується в сих двох точках: пізнання себе самого (*connaissance de soi-même*) і обнова себе самого (*réforme de soi-même*). Ціла індивідуальна, моральна праця спроваджена тут до суб'єктивного усвершення чувств, природного і надприродного виобразування розуму, здисципліновання волі на всіх ділянках її свобідної діяльності, чи то супроти тіла або духа, чи то що до блудів або чеснот. Навіть у доборі практик життя християнського узгляднює радше елемент суб'єктивний, іменно хрещенне, як акт перенесення цілого осібняка в нову сферу надприродну, піст, — могуче орудде, щоб опанувати і ублагороднити тіло, молитву, чистність, питому духови, орудник злуки з Богом і свого освячення. В короткім нарисі християнського совершенства представляє він нам його в виді головних чеснот, з їх потрійним законом любови, виречення і плідности: черти, які характеризують совершенство правдиво, але в освітленню суб'єктивнім.

І ся ціха праці о. Rivière'a чи не є може причиною, що мораль св. Василія не є вповні освітлена і представлена в своїх основах. Чейже так об'єктивний і так позитивний ум, як св. Василія, мусів мати око звернене передусім на предмет. Хто хоч трохи запізнався з його письмами, той знає, як залюбки він передусім у своїй аскезі придержується понять зачерпнених із предметового порядку, як уміє він тонко і влучно проаналізувати і определити предметовий бік життя надприродного, чи то розходиться про ціль, якою десятки разів проголошує славу Божу, чи про дорогу, якою після нього є Божа воля, чи про становище Христа, його приміру і ласки в християнськім життю, чи про орудники, чи вкінці про поодинокі поняття з життя аскетичного.

Возьмім один-другий примір. Ходить св. Василієви определити, на чім залежить практика любови. Ляконічна відповідь звучить: Любити »се по-

над силу і заєдно змагати душею до волі Божої, з ціллю і жаждою Божої слави¹; або бажає определити настрій, з яким годиться служити Богови, — робить се одним реченням: »добрим настроєм душі уважаю могучу, не-наситну, постійну, непохитну жажду подобатися Богови²«. Твердження ці як витесані, не можна до них ніщо додати ні від них що відняти, а всі живла, які входять в їх зміст, взяті не з аналізу підмету але з об'єктивного порядку. Передусім же накидається всякому на очі, як він цілком своєрідно відноситься в своїй аскезі і моралі до св. Письма й обявлення. Ся зверхня норма життя є для св. Василія, мимо живости і творчости його уяви, мимо глибокого вгляду в життє і природу і ніжного, сильного чуття — майже одиноким жерелом пізнання і одинокою безумовною повагою, а його віра в сій річі має вигляд безпосередньої очевидности.

Без сумніву, ледви хто так, як він розуміє життє і послугується анальогіями з ріжних його ділянок, ледви хто так знає людську природу і вміє проаналізувати її сили та потреби, щоби виказати, що вона ціла достосована до своєї ціли й у ній має своє совершенство і щастє. Ледви хто так, як він є бесідником, знає людську душу, і вміє використати психологічні засоби, щоби порушити волю і піврати її до доброго. Але попри те все в своїх дефініціях, твердженнях, розумованнях, у своїй аскетичній системі, яку полишив невпорядкувавши її сам, тримається він передусім предмету і послугується нормама позитивними.

Мимо сего й тою цією праця автора є для нас важна, — важна іменно не тільки тому, що є перша спроба систематично представити цілість моралі й аскези св. Василія, але також ддятого, що освітлена вона зі сторони, з якої може найменше доступна й звідси дозволяє доглянути вартість і прикмети, як науки св. Василія так і його особи, яких інакше не легко побачити.

о. Павло Теодорович ЧСВВ.

Dr. Joseph Bach. Des hl. Basilius Mahnworte an die Jugend über den nützlichen Gebrauch der heidnischen Litteratur. Münster i. W. 1900. Druck u. Verlag der Aschendorffschen Buchhandlung. in-8°. I. Teil: Text. Nebst einem Anhang (XXX + 38); II. Teil: Kommentar und lateinische Übersetzung (52 + 22).

Одною з квестій актуальних на педагогічній царині, се участь християнських клясиків у загальнім клясичнім образованню. Причинитися практично до розв'язки питання, якому тільки визначних сил присвятило свою увагу, зробив своїм завданням д-р Йосиф Бах. В сій ціли видав він критично твір св. Василія Вел. »Πρός τοὺς νέους«, — діло, що до сього передусім надається, »раз прекрасною сполукою староклясичного матеріалу і хри-

¹ Reg. br. tr. CCXI. — ² Тамже, CLVII.

стіанських ідей, а потім задля правдиво атицької блискучості своєї мови, яка пригадує на стиль найкрасших грецьких, прозових письменників, такого Тукидида, Платона, Демостена, хоч при тім відгомонює в нім дещо з пізніших письменників, іменно з Плутарха» (III, IV).

До сеї цілі достосоване се гарне виданне, що має служити молоді шкільним підручником. Появилось воно in-8° (18,5 × 13), оправлене в зелену імітацію полотна, з простим, естетичним, чорним витиском на першій окладинці. Складається з двох частей.

Перша часть обіймає текст і реалія. Передусім сі останні, сброблені звязко і основно. В коротких, сильних рисах автор представляє нам наперед образ життя святого (ст. VII - XII), потім маємо огляд відносин і становища християн до поганського письменства (XIII - XXIII). Перед нами виступає пекуче і грізне завданне християнства погодити високий обовязок християнського виховання молоді з дотеперішними методами і способами геленського образования, повного небезпек і шкідливих впливів, але також і правдиво цінних та трівких здобутків як у науці так і в штуці, яких християнство не могло зректись. Ми чуємо, мимо деяких трівожливих, скептичних голосів, одушевлені оклики для старинної духової культури такого Оригена, Кирила Олекс., Григорія з Назіянзу, Єроніма, Августина, головнож св. Василя Вел., але zarazом їх поважну пересторогу про необхідність означеної, принципіальної методи в використовуванню старих грецьких чи латинських клясиків.

»Клясична література являється, для св. Василя, пригожим і конечним орудником для зрозуміння християнської правди, слабким проміннем у порівнанню до повного світла, що з неї розходитьсь, розкішною одежею зелені й листя для могучого евангельського дерева, що одно дає овочі. Очевидно, — й се є основною темою його праці, — між усім спасенним находиться в старинних клясиків також багато шкідливого. Одиноким орудником виминути сі шкоди, є старанний і систематичний вибір з письменників і письм того самого автора, та старанне вилученне всего того, що може бути небезпечним для християнської віри і обичаїв» (XXIII).

З черги йде характеристика праці (XXIII - XXV), опісля річевий хід гадоқ і нарис її (XXV - XXVII) і вкінци критичні уваги про вагу і поширення сего твору (XXVII - XXX), де між иншим довідуємося, що »давнійше був він ділом, яке на висших школах много читали; й так находиться воно в каноні письменників, принятім через научний плян Єзуїтів і через шкільну програму князівства Бравншвайгу з р. 1651. В школах Франції ще й нині багато його читають» (XXIX).

Сам текст кінчиться »Додатком«, в яким поміщені виїмки з надгробної бесіди св. Григорія Назіян. в честь св. Василя Вел., частина Григорієвої

поєми до Селевка про спосіб студіювання і лист Лібанія з осудом про листи св. Василя.

Друга часть обіймає коментар і латинський переклад Гугона Гроція, в деяких місцях справлений автором. Коментар подає нам граматичні, синтактичні і річеві пояснення до тексту, освітлює їх анальоґічними зворотами старинних, грецьких клясиків і вказує на відносні, численні місця ріжних письменників, яких св. Василій з памяти наводить у своїм творі.

Ціле виданнє переведене старанно, критично і основно. Важне воно для нас не лише своїм змістом, що освітлює одну з важних точок в загальнім образованню і вихованню, не лише тим, що перед нами говорить один з найбільших світочів християнської старини, рівний або й висший від найбільших мистців слова грецького клясицизму, але також тим, що сей як раз твір, більше може як інші діла, є важним для характеристики деяких, подрібних відтінків духа св. Василя. Відкриває він нам богатство його світського образовання і позитивного знання, широку память, знаменитий смак, глибоке чуття красного і великого, всесторонній змісл критичний, ясні провідні гадки і предивний досвід та хист і такт виховавчий.

о. П. Теодорович ЧСВВ.

Saint Jean Chrysostome par *Ph. E. Legrand*, professeur à la faculté des lettres de Lyon. (Les Moralistes Chrétiens). Paris 1924. Librairie V. Lécoffre. J. Gabalda, Éditeur r. Bonaparte, 90. 12° 315.

Святі Божі угодники, ті велитні духа і слова, що своєю наукою, працею й боротьбою закріплювали Христове царство на землі, хоч уже давно покинули терен воюючої Церкви — вони вічно живуть між нами, бо по них остався живий примір святого життя, осталися численні й дорогоцінні твори, з яких, неначе з живої керниці, черпають католицькі уми знання, а серця заохоту і піддержку в уладнанню життя після Божої волі.

Таким великим мужем був св. Йоан Золотоустий. 15 століть прогомоніло над його чесним гробом, а його святе імя, його житте і твори стають предметом усе нових дослідів і праць, які, з одного боку, поширюють пізнанне й славу святого, а з другого — збільшують католицьку літературу, яка находить велике приміненне й вихіснуванне в кругах учених, проповідників, душпастирів.

Доказом того є і ся книжка професора Legrand'a, яка на основі відповідних виїмків із ріжних гомілій, листів і творів святого дає нам змогу пізнати його, особливо як католицького мораліста, який груди свої виговорував на се, щоби своїх вірних навчити життя після розуму й віри, після здорових моральних засад, що мають свою основу в науці Христа.

Сама книжка обіймає: вступ і три частини. На вступі подано головніші дати з життя святого учителя, і на тій тлі змальовано його моральну фізіономію як монаха, аскета, а головне апостола. Потім ідуть три частини, з яких перша подає згадані вище виїмки під спільною назвою «Моральні основи», і говорить подрібно про свобідну волю і людську заслугу, про різницю між добром і злом та про святість і правдиве щастя. Друга частина має загальну назву «Чесноти і хиби» і подає відповідні місця про змисловість, гнів і захланність, про вживання багатства й милостинню, про любов ближнього й Бога, про гордість, покору, знеохоту й погубний смуток. Вкінці третя, що носить назву «Виконування обов'язків», говорить про школу чесноти й дає різні поради що до сповнення обов'язків загальних як і станових. Читаючи поодинокі місця й речення немов добачується за ними ту святую статтю золотоустого проповідника, що не так палкістю бесіди як радше святим огнем Божої любови й апостольської ревности поривав серця своїх слухачів, а слова правди, висказані колись св. Золотоустим, ще й тепер, хоч і посередно, роблять на читача спасенне вражінне, що спрямовує його гадки до Бога.

Тому то при укладі проповідий, конференцій і моральних поучень отся нова книжка робитиме завсіди гарну прислугу. *А. Трух ЧСВВ.*

Життя Апостола Унії Св. Свмч. Йосафата. Написав *Др. Ярослав Левицький*. Львів, 1924. 12^о 33 (з образком святого і віршом *К. С.*: «Чудо св. Йосафата»).

Знаний з кількох друківаних праць, о. д-р Я. Левицький видав під вище названим наголовком дуже добру популярну брошуру, котра для своїх численних прикмет, як повнота змісту, живість новації, теплий тон і и., знайде чейже широке розповсюдженне між народом українським. З певністю не читає він більших, а переповнених надмірно численними історичними подробицями, життєписів св. єпископа-Мученика, не завсіди стане його навіть на купленне календаря, в якому знаходиться життє св. Йосафата, заподане по причині ювілейних торжеств, але зате кождий Українець, хочби й мало заможний, могтиме невеличким коштом набути собі ту книжечку і зачерпнути з неї найбільш конечних відомостей, що відносяться до покровителя греко-католицької Церкви.

Що до змісту життєпису, то позволю собі на кілька уваг. У «Переднім слові» о. Левицький пише:... «вороги католицької віри в нашім (sic) народі вкрилися вічною неславою, убивши незинного архієпископа Кунцевича» (6). Дивна річ, що наскільки знані нам життє св. Йосафата, ніколи не було обговорюване в них цікаве і важне питання народности вбийників св. Мученика. В брошурі, призначеній для народу, мігби був о. автор його зо-

всім залишити, але що випадково згадав, тож і звернув на него й нашу увагу. Отже не Українці, але Білорусини були найпевніше вбийниками св. Йосафата! Прецінь Витебськ, се найбільш корінний город білоруський, належачий до етнографічного терену Білоруси. Нема проте жадного сумніву, хто мав чисельну перевагу в тій злочинній юрбі, котра підмвлена ворогами святого, проляла кров справедливого. Можливо однак, що зглядно лагідний, дуже податний і темний народ білоруський мав тут своїми провідниками — православних Великорусів. Адже ніхто не сумнівається, що тодішнє Велике Князівство Московське, провадячи політику знаменно православному, було сильно заінтересоване в тім, щоб ослабити унію, позбавляючи її таких провідників як полоцький архієпископ. Впрочім Витебськ, висунений більше від інших міст на схід і ближший границь Москви, був теж вельми догідною середоточкою для православних затій.

На початку розділу I, чи не загато антропоморфізму в представленню дитинних літ життя святого? Міг Івась не любити, «як се роблять інші діти, збиткувати та гайнувати час на пустих забавах» (7), але міг також і любити пустування питомі дитячому вікови, що зовсім іще не уймалоб його будучій святости.

Шкода, що о. Левицький, обговорюючи єпископську діяльність св. Йосафата, не наводить факту продажу ним омофору для поратовання тим робом набутими грішми бідних. Такий приклад особливим способом глибоко вбивається в пам'ять читачів і слухаючих. На вступі сеї книжочки волілиб ми бачити знаний образ св. Йосафата, якого оригінал знаходиться у виленських оо. Єзуїтів.

Усі ті уваги буде міг узгляднити о. автор при дальших виданнях, на котрі мабуть не треба буде довго ждати, бо брешура о. Левицького має запевнений масовий збут.

о. Вл. Толочко

Початки Книгопечатаня на Землях України. В пам'ять 350-літя першої друкованої книжки на Україні у Львові 1573-4 р. із 560 зразками друку і прикрас давної книги України. Замислом, трудом і заходами *Іларіона Свенціцького*. Накладом Наукової Фундації Галицького Митрополита Андрея Шептицького ЧСВВ. «Національний Музей» у Львові. В печатні Монастиря Чина Св. Василя В. у Жовкві 1924 року. Ст. XXII + 2 + 86 + СЛІ табл. 4^о.

В розмірно багатій ювілейній літературі, визваній 350-ими роковинами появи першої української книжки у Львові, займає висше зацитована публікація, виїмкове становище пропам'ятної книги, що має бути живим пам'ятником на могилах усіх подвижників українського друкарства, які своїм потом і кровю підняли його з низин провінціального примітивізму до мистецьких осягнень загально-європейського рівеня.

Автор цієї книги, довголітний кустос Національного Музею у Львові, пише в «Послівю» книги, наче випереджуючи й обезброюючи кожного, хто хотівби підійти до його праці зі звичайною в таких випадках »ira et studio« і шукаючи за промахами та недомаганнями, закрити очі на її важність і призначення: »Вже двацять літ праці в осередку памяток української культури (Націон. Музею) та більше аніж чвертьстоліття праці над пам'ятниками східно-слов'янської книжності в найкращих її осередках, дали змогу потрудившомуся над цєю книжкою, зібрати до неї чимало первісного матеріалу. А що він тут все ще неповний, не так як треба розміщений, використаний і освічений, то цьому винні — недосконала вдача, неповне знання, та за слаба письменська умітність того, що задумав і склав цю книжку про давні, прекрасні, величні книги України«...

Таке поставленне справи вирішує й розяснює не одно. Автор свідомий своїх недочотів, хоче звернути увагу читача на суть справи, на духа книжки, яким було захопленне й пієтизм для української книжної культури.

Ведений сим пієтизмом і вірою в те, що найкраще про рівень старої культури говорить сам пам'ятник, видав шановний автор цілий цикль альбомів прикрас старих галицьких рукописів, предотеч української друкованої книжки, якій посвячена його остання публікація. І коли дійсно підходити до справи з сього безпристрасного сутевого заложення, то працю д-ра І. Свенціцкого можна сміливо назвати подвигом в своїм роді, великим не тільки своїм обємом і сумою витрачених на нього коштів, але й заміслом, великою любовю до предмету і щирою безпосередністю в переведенню наміченого плану.

В 350-ті роковини появи першої української книжки, дісталася до рук українського громадянства книга, яка »не мудрствуюя лукаво« подає її наглядну картину розвою української книжки та її графічного вивінування в формі пребогатого альбому зразків, без яких усякі теоретичні міркування, всяка »історія«, так і остається »історією«, непереконуючим гомоном великих слів і високопарних зворотів.

І можна сміло сказати, що під оглядом обильности графічного матеріалу займає книга д-ра Свенціцкого одно з перших місць серед аналогічних публікацій не тільки на Україні, але й в усій Слов'янщині. Сього не можна тратити з уваги навіть тоді, коли в найкрасшій прочім вірі, підкреслюється її недочоті та промахи.

Святочна публікація д-ра Свенціцкого не є і не хоче бути історією українського друкарства. Вона є суто-альбомною маніфестацією пієтизму для старої української книжки, при чому попереджуючий її істотну, ілюстраційну частину текст, є тільки збіркою історичних імпресій та до-

кументальних даних, яких завданням є настроїти читача до переживання естетичних зворушень, які без сумніву дають зібрані тут зразки старого друку і графіки.

І тільки того рода вихідне становище, в парі з важкими умовами сучасного моменту, дасть пояснення на певну, раз свідому, то знов поневільну «ненауковість» в трактуванні матеріалу; правда, не вадилоб одне з другим, не зашкодилаб певна систематика і повнота в доборі й розміщенню таблиць, задержанне якогось хронологічного, територіяльного чи особового принципу в чергуванні друкарень, книг та ритівників, не пошкодивби інвентаризаційно-музейний прийом опису кожного з пам'ятників, як також добре булоби, колиб усі, репродуковані в альбомі пам'ятки мали відповідно-вичерпуюче пояснення в тексті. Всі ті одначе недостачі за малі для сього, щоб обезцінити книжку й вихилити з раз занятого становища.

Позатим на карб ювілейного поспіху треба покласти такі напр. недотягнення, як повторення одної і тої самої ритовини («Розпяття» київського Службника з 1629 р. під ч. 149. повторене під ч. 376. як дереворит Е. Завадовського з львівського Службника) або означуванне ритовин старшого походження датами книг, в яких вони невідомо котрий раз повторюються. Се відноситься головно до перводруків Федорова, якого заставки та ініціали повторюються в усіх чергових виданнях, сягаючи в глибину XVIII віку! Для сього одначе треба спеціальних, муравлиних дослідів, які означилиби появу тої чи иншої ритовини та інтензивного її життя в чергових друках аж до її цілковитого закинення. Такі досліди усталилиб також обсяг репертуару старої української графіки, яка майже не знає територіяльних ні часових меж, переливаючись протягом XVI—XVIII віків по усій території — українських, білоруських та московських земель.

Але вже з першого погляду на попереджаючий ілюстраційну частину текст, стає кождому ясно, що все те не лежало в межах замислу а подекуди й спроможности автора.

Складається він, як сказано, з циклю історичних імпресій та фрагментаричних, жерельних виписів, які не хочуть бути історією друкарства а тільки інтродукцією до збірки її красших пам'ятників.

Розповівши про початок печатання книжок у Німців і їх сусідів в першій главі, автор дає сумаричний перегляд поширення друкарського мистецтва протягом XV віку, на якого прикінці (1493) приєдналася до загально-європейського руху Словянщина, правда з ініціятиви осілого в Кракові Німця Швайпольта Фіоля. Говорячи про «Славянські перводруки», автор подає ряд цінних уваг про характер буквового складу та графічний стиль перших словянських друків. Слушно теж віддає автор шану сербським інкунабулам, що

протягом турецького лихоліття Сербії друкувалися в Венеції і тут єднали в собі рафіновану італійську культуру зі старими східно-слов'янськими традиціями. Появу і плідотворну працю Ф. Скоровина в користь не тільки білоруського але взагалі східно-слов'янського друкарства, вважає автор під кожним оглядом епохальною і йому то надає титул першого «русського» друкаря і видавця.

Дві чергові глави (3 і 4) се більш белетристичне оповідання і новеля, аніж суха історична студія, якої трагічним героєм є Іван Федоров Москвитин; для нагляднішої характеристики наводить автор ряд цитатів зі славного, федоровичівського передослів'я львівського «Апостола», що красше аніж всякі історичні висновки характеризують умови культурного моменту, в якому виступив, страдав і ляг на св. онуфрійському кладовищі у Львові «друкар книг передтим не виданих»...

Памятник великодушному меценатству Константина кн. Остріжського ставить автор в главі про «Подвиг видавця». Похідному відгомону зусилля остріжського князя-мецената. посвячена глава п. з. «Дермань», в якій крім Дерманя, що був свого рода продовженням культурного подвигу праці Острога, згадуються волинські печатні-ефемериди, які блиснули і сканули, мов метеор, в тяжких умовах життя першої половини XVII віку. Після того щойно освітлює автор момент першої спроби пущення в рух «Братської друкарні» у Львові (1591), а далі в особній главі дає побіжний огляд «Дрібних друкарень Галичини і Волині».

Главами про «Книгопечатанне у Вильні і на Білій Русі», та про «Монастирські книгопечатні» (Печерська Лавра, Чернігів, Унів, Почаїв), поміж які доволі випадково попала глава про «Характеристику стародруків» (а властиво про їх зміст і відношення до життєвих потреб культури), кінчиться історична частина тексту.

Друга частина обнята загальним заголовком «Видавничо-друкарська техніка» обіймає в собі глави про видавничий капітал, цехову організацію та друкарський монопол, умови львівського Успенського братства з друкарями, вивінування і челядь друкарні, зиск і втрату видавців, папір, про рисівників і ритівників, книжну торгівлю і на прикінці «Послів'я», характеристичне своєю скромністю і щирим запалом автора для предмету, якому отсе посвятив свою працю.

Пребогаті збірки Національного Музею у Львові, отворили отсе свої подвої і посередством публікації д-ра І. Свенціцького блиснули перед світом своїми безцінними скарбами з області старої української і східно-слов'янської графіки. І в сьому лежить многоважність обговорюваної публікації, якої не вменчує певна несистематичність укладу і неповнота зразків,

Бо як не є, то не тільки український але й європейський читач матиме тут нагоду познайомитись «з одного маху» з книжним дорібком східньої Слов'янщини, а перш завсе України, за протяг трьох, вивчених працею і боротьбою, століть. Отже пройдуть перед його очима графічні зразки з книг Фіоля, Скорини, Вуковича, Федорова (1550 - 1581), друкарень Острога, Дерманя, Вильна, Стрятина, Крилоса, Почаїва, Чернигова, Могиліва, Угорець, Луцька, Крем'янця, Кутеїну, Новгород Сіверска, Долго-Поля, Тернави, Унева, Київа (табл. 116 - 194) і нарешті Львова, якому самозрозуміло, посвячено найбільше уваги (табл. 195-498 за час від 1574- XIX в.).

Без такого альбому само поняття про стиль, характер й мистецьку вартість старої української графіки здавалося чимсь релятивним і абстрактним, а на всякий випадок неповним. І се є прогалина, яку попри всі свої недостаті формального й методичного характеру, заповнює праця д-ра І. Свенціцького. Без неї не обійдеться ні один дослідник не тільки української але взагалі східно-слов'янської культури, вона станеться теж цінним бібліотечним набутком широкого загалу інтелігентного громадянства.

Микола Голубець

Проф. Олександр Грушевський. Господарство Київської мітрополії та монастирів в XVI в. («Україна». Кн. 3. Київ 1922. 14-22).

Побожність середніх віків любила виявляти себе передусім тим, що зчаста робила земельні записи на річ церков і монастирів. Так було в західній Європі, так теж водилось і у нас, на Україні. До найбільш упривілейованих церковних установ зачислялись у нас київська митрополія і київо-печерський монастир. Їх господарству земельними маєтками присвячує свою увагу наш звісний дослідник, проф. Ол. Грушевський, у висше названій статті. Як вступ до сеї розправи подається коротко генезу й повстанне земельних багатств біля обох церковно-національних інституцій. Так отже дізнаємося, що їх основою стали побожні записи ріжних людей: записують ті, що вступають до монастирів, записують прихильники і поклонники чернечого життя й ідеї, коли монастирі стають популярними, записують місцеві й замісцеві шляхтянки й шляхтичі. Річ зрозуміла, що з прибутком земельних багатств, зростали рівнож і документи на сі землі. Й тут маємо цінні замітки про практичний змісл колишніх монастирських господарів, у напрямку трівого закріплення свого сфіційального права посідання на майбутність. Письменний член братії переховував старанно у затишній, безпечній кімнаті і в окремій скрині сі документи, а коли наставав новий король чи староста, предклядало їх до нового потвердження. Для практичних цілий («про запас») роблено копії, а все те вирізняється старанністю і добрим захованнем.

По такім введенню обговорюється властива тема, — господарювання ось тими маєтками. Лекша річ управляти землями коли вони в сусідстві, коли всі вони поруч себе, зате складніша справа коли ті землі, як на ділі було, розкидані і то часом дуже далеко від себе. Так напр. ківська митрополія мала маєтки в новгородськiм воевідстві, в минськiм повіті, на Виленщині. Печерський монастир був власником земель у повіті оршанськiм і в південній Минщині. Тож з конечности виявилася потреба завести відпоручників і розподілити праці. Щоби не спускатися на чужих людей, треба було назначувати своїх, на котрих безпечно можна було спуститися. Був се час частих наїздів, час при звичаєння панства до сваволі, а судові позви в тих часах скривали в собі чимало труднощів. Як важко приходилось тоді господарювати видно з тих чисельних прикладів, якими автор підтримує своє твердження (ст. 16 - 19).

Зокрема Ол. Грушевський підчеркує труднощі, без яких не може обійтися жадне, а то й тодішнє господарство, що їх приносили зі собою відмінні географічні обставини життя та праці. Наслідком сього маєтки поділялися на кілька груп, залежно від переваги сеї або іншої галузи господарства, котра знова звязана була з іншими обставинами, як напр. з кількістю і якістю робочих рук. Центральне керування господарською машиною спочивало в руках монастирської ради чи митрополитального уряду. Тут сходилися всі кінці господарства, однак не виключалося й се, що місцеві відпоручники та доглядачі в багатьох випадках вели працю самостійно.

Тим і вичерпується зміст статті, написаної ясно і річево. Незвичайність теми, яку так докладно тут переводиться, приковує до себе і дозволяє слідувати за думкою автора й оглядати з насолодою економічне середовище та змагання духовних кругів XVI століття. Й. Скр.

P. Jo. Višošević OSBM. De disciplina monastica apud catholicos ritus graeco-slavici («Bogoslovni Vestnik» VI. Zvezek I/II. Ljubljana 1926. 99-114).

Сегорічний «Зїзд для східних студій» у Любляні (12-16. VII) згуртував несподівану скількість учасників, перед якими чільні знавці східного питання виголосили цілий ряд відчитів та звідомлень. Між відчитами належне собі місце заняла розправа ректора загребського семинара, Василіянина о. І. Вишошевича.

В саму пору виступив о. прелегент і автор зі своєю, стисло обробленою, темою. Довкруги нас важуться многоважні справи, звязані тісно з нашою співучастю або без неї, в ділі ревізії дотеперішних метод походу на схід, в ділі намічення нових шляхів та нової пробоевої сили в усій акції. Всі признають, що як небудь поставити справу, та як небудь її розвязати, в одним і другім випадку ніяк не можна залишити на боці монаших уста-

нов, як рівнож не можна зректися участі в тій акції монахів. Розбіжність — і то велика — панує лише що до вибору існуючої законної організації, та що до степеня її участі. Здається, що передусім одна концепція, стигаюча нас перед нами самими та перед світом, починає брати верх. Її провідною думкою є, неспроможність наших сучасних монаших установ до велитенського підприняття, якого треба доконати. А сю неспроможність виводиться з відсутности у них первісного монашества, котре, мовляв, сущне унії. Поворотом отже до тих примітивних форм, які конкретно беручи не є чим иншим як монашою установою з часів св. Венедикта, як формою засадничо збережуваною нині на сході, дасться змогу повстати такій монашій установі, котра якраз доконає навернення і хиба раз на все зліквідує питанне Зединення Церков.

Праця о. Вишошевича не займається, що правда, опрокиненням сего чи иншого погляду, тому що її ціль чисто теоретична і наукова, однак, по нашій думці, своїм жерельним обробленням вона входить у суть великої квестії, даючи їй всебічне висвітлення. Під увагу бере автор три існуючі в нас чернечі установи: Чин св. Василя В, Чин св. Теодора Студита і Чин СС. Василянок. Із професорською точністю піддає докладній аналізі весь улад монашого життя (правила, суть чернечого життя, обіти, клявзура, новіціят, кандидатура, облечини великого і малого образа, вік для приняття і для професії, ціль життя монашого, його роди) і взаємовідносини монастирів (монастирі і їх настоятелі, управа, вибір настоятелів, злука і заряд монастирів), спираючись всюди на існуючих уставах. Крок за кроком переводить порівнянне між засадами і дисципліною давного східного монашества зі засадами і дисципліною теперішного чернечого устрою і кінчить висновком, що нема між ними великої різниці, а ті різниці, котрі є, заіснували наслідком бажання досягнути більші користи і більші успіхи. Се належить ствердити в першій мірі що до Чина св. Василя В., котрий завдяки своїй животности не дармо прозваний стовпом унії, се також відноситься і до двох инших установ. Кінчиться сей нарис слушною увагою, що найкрасшим середником зберегти і повести наперед діло унії буде, наділити загальною симпатією і всебічною піддержкою сі існуючі чернечі організації.

Якщо придавби був автор своїм доказам більше пливучу форму стилістичну і якщо оминувби був тягом повторюваних злучників і переходових прислівників, так малиби ми і річ саму і форму без закидів. Але й в тім виді праця о. Вишошевича безумовно служить великій справі і не можна її промовчати.

Й. Скр.

ОГЛЯД надісланих книг

В тім відділі даємо місце в сім книжкам, надси́ланим на адресу редакції «Записок ЧСВВ.» (Львів, Жовківська 36), без огляду на їх зміст і світогляд. При деяких подаємо короткі, оціночні замітки, а що до інших залишаємо за собою право висловитись про них у наших органах в міру потреби та достосовання до нашої програми. — Виказуємо тільки книжки та збірні видання, пропускаючи письма періодичні й їм подібні. Їх виказ містимо на кінці випуску, яким закінчується поодинокий том.

Acta IV Conventus Velehradensis A. MCMXXIV. Olomucii 1925. 8° 382.

Almanach catholique français pour 1922. Bloud et Gay, Éditeurs. 8° 430.

— pour 1923. pag. 544; — pour 1924. pag. 576; — pour 1925. pag. 544.

Се всім знані взірцеві альманахи - календарі, в яких від першої до останньої сторінки царює французський смак і помисловість. Кождорічна оригінальна ідея, зложена і переведена послідовно в отсих збірниках, остається все свіжою і тому жадного такого альманаха не слід викидати і нищити. В інформаціях збережена на загал об'єктивність (пр. про Василян 1925. 91), хоч інколи разить нас суто польська ідеологія (гл. 1923. 65; 1925. 75-76)¹.

Aubry J.-B. Vocation Virginale. 2-me édition. P. Téqui. Paris 1925 32° VIII + 116.

Перед нами глибоко обдумана розправа між Ісусом і душею, котра бажає віддатись Йому шляхом дівственного звання. Вибрана форма діяльогу, питань і відповідей, з тонким чуттем викладає цілу квестію посвяти в безженнім стані.

Aubry J.-B. Le Radicalisme du Sacrifice. Méditation. 4-me édition. P. Téqui. Paris 1925. 32° 60.

Мова тут про жертву священника в службі для Бога. Побожний і апостольський автор не надіявся навіть, що його власне розважанне - молитва, зложена в отсій книжочці, так само зможе закріпити до безоглядної посвяти для Бога, як колись його особа й живе слово.

Bach Joseph Dr. Des hl. Basillus Mahnworte an die Jugend über den nützlichen Gebrauch der heidnischen Litteratur. Münster i. W. 1900. Druck u. Verlag der Aschendorffschen Buchhandlung. 8°.

I. Teil: Text. Nebst einem Anhang (XXX + 38).

II. Teil: Kommentar u. lateinische Übersetzung (52 + 22).

Окрема оцінка обох праць подана в «Записках ЧСВВ.» I. 393.

Benson Mgr. „Ni l'un ni l'autre“. Roman adapté de l'anglais par Emmanuel. Paris. Maison de la Bonne Presse. 5, r. Bayard. 12° 240.

Повість сю пише дряхою рукою майже 60-літний старець, у монастирській келії, Архимандрії св. Павла за Мурами в Римі. Він сам є героєм оповідання. По батькови Англік, нащадок шляхотського роду, власник просторих земель у Франції, талановитий спадкоємець широкої культури й знаменитої оглади високого товариства, щирий католик. Колись — дев'яtnайцять-літний, він носив вже раз чорну венедиктинську рясу і простий, ремінний пояс. По дворічнім однак побуті в монастири показалося, що він не має покликання, але

¹ Всі непідписані оцінки подав Й. Скр.

за те спосібний віддати Церкві великі прислуги на дипломатичнім полі. На порученнє Іннокентія XI. дістає важну, а дуже ніжну місію на англійськїм дворі, де князь York-у, майбутній наслідник престолоа, є католиком, а сам король Карло Stuart, хоч протестант, є радше зичливий кат. Церкві. Дїло вимагає великої второпности, такту, присутности духа і сили. Як у калейдоскопі перед нами пересуваються образи зі сїх бурливих часів в історії Англії, описувані рукою очевидця, що й сам бере в них живу участь. Однак до мети своїх змагань він не доходить. По правді »ні l'un ni l'autre« — не є ні монахом ні мужем державним, хоть отвіралися перед ним брами й до найвисших становищ. Хїд подій зробив, що він не осягнувши найгорячіших своїх бажань, добровільно по довгих-довгих літах назад вертає в затишний куток над розлогими берегами Тибру. Оповіданнє пливе живо й займає, деколи котиться як гірський потік і пориває за собою.

П. Т-вич

Bournet L. La Querelle Janséniste. Paris. P. Téqui, libraire-éditeur. 82, r. Bonaparte. 1924. 12°. 382.

Янсєністицька ересь ще досі не перестала займати умів своїх сторонників і противників. У Франції те заінтересованче виказує навіть деколи вельми пристрасні прояви. Саме автор ставить своїм завданнєм подати з католицької точки бачення сю одноцільну картину янсєністицького спору аж до найновїйших часів включно. Свою працю ділить на 6 розділів, в яких з черги обговорює: початки янсєнізму, його творців, сторонників, обопільну полеміку, кінець Port-Royal'a, спори в XVIII і дальших вв. Як на історичний огляд, праця Bournet'a вповні осягає свою ціль, однак не слід шукати в нїй чогось нового або наконєчних вирішенєв у тїй так ніжній ереси.

Bricout J. N. 1. L'enseignement du catéchisme en France. Paris. Bloud et Gay, Éditeurs. 3, r. Garancière. 1922. 12°. 128. — N. 2. *J. Bricout. L'éducation du Clergé Français.* Paris (Bloud et Gay) 1922. 12° 128. — N. 3. *J. Terrel. Les Semaines Sociales.* Paris (Bloud et Gay) 1923. 12° 112. — N. 4. *V. Bucaille. La jeunesse catholique française d'aujourd'hui.* Paris (Bloud et Gay) 1924. 12° 124. — N. 5. *Le Livre Scolaire Catholique Français* par les Abbés *Labelle, Porteboeuf, Quilici* et un prof. de Philosophie. Paris (Bloud et Gay) 1924. 12° 140.

Всі 5 видання належать до одної збірки, затитулованої *L'effort catholique français*, яка повстала з ініціятиви широкозвісного *Comité catholique des Amitiés françaises à l'étranger*. Цїллю всієї серії нової публікації є дати змогу як французькій так теж і чужїй суспільности запізнатися зі сучасним релігійним і культурним життєм Франції. В тїм напрямі поодинокі вчені, з вироблєним уже іменнєм, опрацьовують що актуальніші теми (як видно зі заповіданих у горі наголовків), висилаючи їх після друку масово по Франції і поза її межі. Кожда обробітка визначається солідністю та ясністю, а оперта на критично провіренєних даних, в змозі віддати великі услуги навіть найбільш вимагаючим. Замітне тут і се, що в спірних річах гідно щадиться думку противника, а в усіх наступах на очевидно злобногo ворога, зберігається спокій і поміркованість.

Chéramy H. PSS. Saint-Sébastien hors les Murs. La Basilique. Le souvenir Apostolique. Le cimetièrè ad Catacumbas. Préface de Mgr Batiffol. Maison de la Bonne Presse. 5, rue Bayard, Paris (1925). 8° 85.

Французське громадянство виявляло досі найбільше зацікавлення базилікою св. Севастіяна поза Мурами. Не дивно проте, що саме Француз присвятив їй окрему, річево й предметово написану студію, під названим у горі наголовком. У трох розділах, котрі первісно становили три статті журналу «*Revue*», подав автор науково всі дані і набуті висновки в квестії старинної базиліки, як також начеркнув докладний огляд тих проблемів, що то виринули мимоволі наслідком останніх розкопок. Праця важна не тільки для археологів і римських прочан, але загалом для вчених істориків та художників, котрим доводиться студіювати як церковну так і світську старовину. Зате вступ *Batiffol*'а має просто інформаційний характер.

Czuj J. Dr. Ks. Hierarchja Kościelna u św. Augustyna (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego) Lublin 1925. 8° 128.

Czuma I. Dr. Równowaga budżetu na tle prawa budżetowego różnych państw (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1924. 8° III + 252.

Dąbkowski Przem. Dr. Charakterystyka prawa prywatnego polskiego. Nowe spostrzeżenia (Bibl. Uniw. Lubelskiego). Lublin 1923. 8° 77.

De Goddellijke Liturgieën van onzen h. Vader Jo. Chrysostomus en van onzen h. Vader Basilius den Grooten in het nederlandsch vertaald naar den officieelen griekschen tekst *J. F. Th. Perridon*. Noordwijk 1924. 16° 124.

Inhoud: Voorwoord 3-22; Liturgie van Chrysostomos 23-85; Liturgie van Basilius 86-120; Slotwoord 121-124.

Der Geist der Ignatianischen Exerzitten. Einführung in das Verständnis der Exerzitten. Unter Mitwirkung der Patres aus der Gesellschaft Jesu Ernst Böminghaus, Alfred Feder, Jakob Nötges, Karl Richstätter, Walter Sierp herausgegeben von *Paul Sträter S. J.* (Exerzitten-Bibliothek. Erläuterungen der Exerzitten und Ascese des hl. Ignatius von Loyola. Herausgegeben von deutschen Jesuiten. IV Band). 12° (X + 204) Freiburg i. Br. 1925, Herder. Оправ. в полотно RM. 4.40.

Духовні вправи відновили колись середущу Європу. Так і тепер нашу матеріалізовану суспільність ніщо так скоро не потрапить відновити як тіж духовні вправи. Відси то св. Церква так дуже їх поручає та приписує. Порозуміли їх вартість західні народи і тому у них духовні вправи се звичайна річ. Щоб і у нас вибороти для них належне їм місце, до сего знаменито надається отся книжка. З незвичайним зрозумінням находимо в ній оброблені вказівки для всіх, що займаються духовними вправами, особливо для провідників, пояснюючи історію, уклад, зміст, ціль і значінне духовних вправ св. Ігнатія. Між тим звернено тут належну увагу на психологічний момент тих правд, які на завсіди остануть основою життя і дороговказом ділання як для одиниць, так і для цілих суспільностей. Книжка — займаюча і заслугоє на як найширше розповсюдженне. *М. Марусюк ЧСВВ.*

De Sacrificio Missae tractatus asceticus, continens praxim attente, devote et reverenter celebrandi. Auctore *Joanne Bona* presb. card. O. Cis. Taurini. Ex Officina «*Marietti*». MCMXXV. in-16° VIII + 228.

Знана і загально поширена книжочка, про якої вартість свідчить найкраще се, що постійно придержується вона кожній генерації і кожній подобається та віддає прислуги.

d'Herbigny M. S. I. L'âme religieuse des Russes d'après leurs plus récentes public. I. Sous la persécution soviétique. II. En émigration. (Orientalia Christiana III.-1). Pont. Istit. Orient. Roma (1924). 8° 124.

d'Herbigny M. S. I. L'aide pontificale aux enfants affamés de Russie. (Orientalia Christiana IV.-1). Pont. Istit. Orient. Roma (1925). 8° 80.

Зміст: Introduction. I. La Famine. II. La Préparation des Secours. III. La Distribution des Secours. IV. Le travail d'organisation. Appendice: La reconnaissance du peuple russe.

d'Herbigny M. S. I. Après la mort du patriarche Tykhon. Les patriarchats de Constantinople et de Moscou. Projets Anglo-orthodoxes de Concile œcuménique. Grecs et Russes en Europe et en Amérique. (Orientalia Christiana IV.-2). Pont. Istituto Orientale. Roma (1925) 8° 88.

d'Herbigny M. S. I. Pour l'unité chrétienne. Croire en Jésus Christ. (Orientalia Christiana IV.-4). Pont. Institutum Orientalium Studiorum. Roma (1925). 8° 32.

Die geistlichen Exerzitien des hl. Ignatius für Gläubige jeden Standes dargestellt von J. Brucker S. J. Herausgeber des »Wegs zum innern Frieden«. 10. u. 11. Aufl. (22. bis 24. Tausend.) (Aszetische Bibliothek.) Herder et Co. Freiburg i. Br. 1925. 12° (XX + 344). Оправл. в полотно RM. 3.80.

Після видання знаменитої книжки о. Мешлера про духовні вправи св. Ігнатія, котра започаткувала видавництво: Aszetische Bibliothek, являється отсе другий її випуск. Я. Брукер, подавши вичерпуючі пояснення про ціль і суть духовних вправ, групує описля ясно і зрозуміло предмет до чотирох розважань на кожний день. Розклад розважань задержаний в душі творця духовних вправ, св. Ігнатія. Підручник призначений не лиш для тих, що обзнакомлені ближше з проявами духовного життя, але особливо для ширшого загалу, так що при його помочи кожний, навіть мірянин, самостійно і без провідника, може відправити духовні вправи. — Та при тим усім книжка має свої особливости чи згл. хиби. Автор розложив реколекційний матеріал на 9 днів, підчас коли реколекції тривають звичайно 3, 5, 8, 10 або 30 днів. Розведенне предмету поодиноких розважань не є ясне та доказуюче, а се не повинно мати місця з огляду на світських людей, для яких призначена книжка. Попри се, автор часто повтаряється і за багато ваги кладе на чувство, зі шкодою для розуму.

M. M.

Die Matrikel des päpstlichen Seminars zu Braunsberg 1578 - 1798. Im Namen des Historischen Vereins für Ermland herausgegeben u. mit biographischen Zusätzen versehen von Prof. Dr. Georg Lühr (Monumenta Historiae Warmiensis. 30. Lieferung. Bd. XI 3). Braunsberg 1925. 8° IV + 80.

Divus Thomas. Commentarium de philosophia et theologia. Series tertia. A. I. fasc. singularis, II. editio. Placentiae - Taurini (1924). 8° 280.

Отрим виданням відновляється передвоєнне, періодичне письмо, присвячене філософії і теології. Вся, розмірно велика книжка, присвячена св. Томі і його науці. Кождий, відданий науці, найде тут доволі цікаві теми, оброблені що найкрасшими сучасними томістами, а крім сего багатий огляд бібліографічний про томістичний рух на світових університетах та навчальнях. У всій книжці переважає мова латинська.

Доманицький В. Яким насінням і як сіяти в полі. Практичний порадник із малюнками. («Книгозбірня Хлібороба». Вип. 1). В-во «Сільський Світ». Львів 1925. 8° 24.

Dvornik Fr. Le Cercle d'Études Catholiques pour l'Union des Églises. Avant-propos de Mgr *Beaupin*. (Publication du Comité catholique des Amitiés françaises a l'Étranger) 3, r. Garancières, Paris (1925). 12° 15.

Брошура – інформаційна, в якій, хоч загально, але з молодечим огнем розказується про початок, ціль та актуальні праці молодечого гуртка для зєднання Церков. Маємо вражінне, що до того рода починань ініціатори, провідники та члени гуртка повинні більше запізнатися з українським рухом.

Fanfani L. O. P. De Jubilaeo seu Anno Sancto vertente anno 1925. Taurini - Romae. »Marietti«. MCMXXIV. 12° 41.

Коротко, але зовсім вичерпуючо, обговорює автор у 8 §§ все те, що в'яжеться зі спеціальним законодавством ювілейного року 1925. Навіть по скінченню ювілею книжочка не втратить своєї вартости, віддаючи свою прислугу для учеників і професорів права та морального богослов'я.

Farrugia N. P. OSAug. De Matrimonio et causis matrimonialibus. Tractatus canonico-moralis iuxta codicem iuris canonici. Taurini - Romae. Ex Officina »Marietti«. MCMXXIV. in - 12° VIII-564.

Ціль наведеної книжки – практична. До неї застосовується всьо: і її формат і передусім спосіб викладу. Придержуючись загалом порядку нового кодексу, автор пояснює ясно і по шкільному квестії прийняття Тайни супружа, його уживанне і обовязки супругів. При розв'язці труднощів і при спірних питаннях, досить обережний. Зате в квестії *imped. impotentiae* рішучо заявляється за теорією Антонеллія, а при обговорюванню цивільних шлюбів іде засадничо за практикою покищо партикулярною. Український читач із здивованнем довідується (ст. 314, що діяконат не належить у нас до *ordo sacer* і послідовно не стансвить *imp. dirimens matrim.* Се очевидний блуд, хоч автор між жерелами зацитував теж і Синод Замойський. І се, безумовно, треба справити в другім виданню.

Feige P. Hâtons-nous de devenir des saints. 3-me édition. P. Téqui. Paris 1924. 32° 58.

Сю покірну працю, читаємо у вступнім слові, уложено не на те, щоб її читати, як читається звичайну брошуру, але тому, щоб її побожно й уважно розважати. Кождий уступ може послужити предметом для окремого розважання.

Gaertner H. Dr. Pseudo - Orzechowskiego Ziemiańin (Tekst z r. 1565, objaśnienia językowe i historyczne, słownik). (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8° XXI + 80.

Giloteaux P. La Bienheureuse Thérèse de l'Enfant Jésus et La Vie de Victime. Paris. P. Téqui, Libraire-Éditeur. 82, r. Bonaparte. 1925. 12° X-204.

З неймовірною скорістю шириться в св. Церкві культ св. Тереси від Дитятка Ісус. Появляються що раз то нові книжки і на різних мовах сьїта голосять її чесноти, святість та успішність її заступництва. Сам в горі названий автор уже третою з ряду книжкою оспівує житте нової святої, представляючи в кожній з них св. Тересу все з нов го боку. Зокрема зупиняємося тепер над його третою працею, котрої наголовок подано висше. Наперед подає він основні прикмети життя жертви, показуючи опісля як саме таким життем жила свята, ступаючи в нїм дорогою малих, покїрних душ. Сей шлях життя духовного називає він відданем себе Богови. Відповідно до намїченої ціли ділить автор працю на три части Перша — се начерк життя жертви в загальнім розумінню. Рїч представлена обширно і доволї вичерпуючо, спираючись на св. Письмі, св. отцяч і знам. нитших аскетях. На такїм тлі, в другій частї, малює автор жертву, що її принесла зі себе св. Тереса. Пеначе ті камінчики в мозаїці автор збирає і в одну цілість укладає все, що являється доцїльним для зображення сеї жертви. Якщо деінде, то передусїм тут — *exempla trahunt*. Щоб усїм тим, що забажають наслідувати святу, злекшити їх зусилля, в третій частї описує автор подрїбнїше дїрогу, якою вона йшла, себто практику віддання себе Богови. Маємо тут для науки докладне понятте сеї практики, маємо теж і перестороги, щоб не зблудити та не зїйти на манївці. Книжочка написана бїльше практично нїж теоретично, тому знаменито надається вона як для провідникїв, так і для самих душ, які змагаються жити життем і прикладом св. Тереси. *Й. Чепіль ЧСВВ.*

Glaser St. Dr. O mocy obowiązującej ustawy karnej pod względem czasu (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1921. 8° 45.

Glaser St. Dr. Kompetencja sądów przysięgłych (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1923. 8° VI + 100.

Handbuch der katholischen Missionen. Von *Bernard Arens S. J.* Zweite, vollständig neubearbeitete Auflage. Mit 101 Tabellen und einer graphischen Darstellung. (Missions - Bibliothek.) 8° (XX + 510) Freiburg i. Br. 1925, Herder. RM. 26. —; оправ. в полотно RM. 30.

Книжка о. Аренса ще й досї немає собі рівної. Завдяки довголітній праці та муравельним прослїджуванням удалось йому випустити в світ свій незрівняний підручник католицьких місїй, без якого так само не можна нинї обїйтися як без словникїв, енциклопедїй та всякого рода підручних збірних видань. Книжка інформує, і се в нїй найцїннїше, але і вчить, представляючи фактами, цифрами та зіставленнями все енський апостолят кат. Церкви. На особлившу похвалу заслугує дуже ясний і практичний розклад усього матерїялу, через що нема повторювань та злишних відсилачїв. В дечїм ту гармонїю змечшують хиба додатковї доповнення, але їх мабуть не дасться оминути при по-

дібних виданнях. Для нас, Українців гр. католицького обряду, підручник о. Аренса матиме ще більше значіння, якщо автор доповнить його згодом докладнішими даними про нас і нашу місійну працю. Що правда, після заложення і стисло беручи, наше місійне діло не входить у його програму, та коли автор тут і там (ст. 330, 379) уважав доцільним занотувати факти, котрі рівнож не підходять до його провідного пляну, так хотілосьби і нам зазнати сього виріжнення. Маємо прецінь і ми свої місії між Славянами, як пр. місії оо. Василіян у Бразилії, Канаді, Зєдинених Державах, на Україні, місії оо. Рєдемтористів у Канаді, місії світських священників на Україні. Маємо свої, до певної міри, місійні видання і організації, котрі існують і розвиваються. Не менше і дані про нас можуть бути докладніші, відріжнюючи приміром як годиться Росію від України (20), називаючи нас нашою назвою: Українці, доповняючи дані про нашу колегію в Римі (202), про Василіян (78), про Рєдемтористів (57), ітд. Сього рода доповнення тільки піднесуть інформаційну придатність і точність підручника. — Книжка видана, як загалом всі видання звісної накладні Гердер і С-ка, взірцево і без друкарських ошибок.

Hofmann G. S. I. Ruthenica. I. Die Wiedervereinigung der Ruthenen. II. Der hl. Josaphat (II. Selig/u. Heiligsprechung. III. Reliquien u. Bildnisse). Appendices (pp. 240-272). (Orientalia Christiana III.-2) Pont. Istituto Orientale. Roma (1925). 8° 148.

Вкоротці помістимо окрему оцінку сеї праці в рубриці «Бібліографія».

Hugon Ed. OPr. Études sociales et psychologiques, ascétiques et mystiques. Paris. P. Téqui, Libraire-Éditeur. 82, r. Bonaparte 1924. 12° 187.

Сам автор збірки ріжних нарисів поділив її на три части, придаючи ще до кождої з них один другий розділ. В самій річи, годі добачити в сім поділі і розложенню якусь глибшу думку, узгляднюючи навіть тих пару слів пояснення, що їх помістив він у передмові. Се мабуть праці ріжних часів і для ріжних цілей писані, зложені тільки поруч себе під одним спільним наголовком. Кожда з них торкається справді актуальних квестій (пр. про правдиве т-во націй, про хоробливі прояви волі, про психологічний процес навернення і т. п.) і жадній з них не можна відмовити вартости, однак як для наукових студій недостає їм всбічного освітлення. Зразковим прикладом сього є «студія» про зєдиненне Церков. Вже деінде (гл. *Échos d'Orient XXIV [1925] 123*) звернено увагу на її браки, а тут додатиб хіба ще те, що загалом квестія уніоністична поставлена автором надто *in abstracto* і то в розумінню зовсім не сучаснім.

Jesus und die soziale Frage. Ein Beitrag zur Leben-Jesu-Forschung und zur Geschichte der Caritas. Von *Dr. Alphons Steinmann*. Zweite, neubearbeitete Auflage. Verlagsbuchhandlung Ferd. Schöningh. Paderborn 1925. 8° (VIII + 296). Брош. RM 6.60.

Не легкої теми піднявся автор. Яке відношенне Ісуса, Його науки і первісного християнства до суспільного ладу, яка роля належиться Йому в тій важкій квестії, отсе провідні питання авторової студії. Починає він використанням ярких ріжниць у поглядах на сю справу, звертаючи спірну точку на Старий Завіт і на становище Ісуса до него. Старий Завіт уходить за носія і виразника сьогочасної, суспільної релігії. Чи тим шляхом пішов Христос? Вся

І частина виказує, що хоч Христос не справував уряду Законодателя по мисли Ст. Завіта, всеж таки його засадниче законодавство прийняв Ісус між своєї науки. Приймаючи те, що засадниче, показав Він по якій лінії піде Його реформа в kwestії суспільній А сею програмовою Його лінією є й остали »трансцендентні інтереси«, себо довести людей до небесного царства. Для зреалізованія сеї програми, треба було те царство Боже перенести з неба на землю, а найвисшою нормою для своїх горожан мусів покласти повненне Божої волі. Щоби люди охотнійше повнили Божу волю і тим способом скорше одержали царство небесне, Христос представляє його як дар і нагороду (II ч.). Вкінці, щоби нарешті утривати се небо на землі, Христос проголошує своє право, заповідь любови Бога і ближнього. І власне завдяки сій останній заповіді Христос і Його Євангеліє раз-у-раз зустрічаються з суспільним ладом (III ч.). — Як видно, Христос не є творцем якоїсь суспільної системи, бо не прийшов Він на сей світ, щоби зайняти місце поруч Плятона, Аристотеля чи Сенеки. Та однак Він і не виключає тих справ, овшим багатом в Него засад суспільного значіння. Але всі вони зроджені обставинами, потребами, всі поставлені з точки небесних інтересів. Тим то ні Він, ні Його наука, ні теж давнє християнство не є творцями і апостолами якогось суспільного ладу, а тільки ладу Божого і небесного. Такою є авторова розв'язка. До неї підійшов він незвичайно солідно, на свої услуги взяв св. Письмо і багату літературу, всюди опанував обширний матеріал, до кінця зберіг спрецизованість у заложеннях, доказах і висловах. За се ми вдячні авторови і бажаємо поширення скрізь його ідей, поглядів і самої методи через названу книжку.

Книга Псалмів. Переклав свщ. *Д-р Яр. Левицький.* Львів 1925. 16° 228.

Костельник Г. о. д-р **Границі вселенної.** (Видання »Богословії« ч. 2) Львів 1924. 8° 61.

Костельник Г. о. д-р **Християнська апольоґетика.** Львів 1925. 8° 176.

Костельник Г. о. д-р **Три розправи про пізнання.** Свідоме й не-свідоме в пізнанню. Жерела суб'єктивних поглядів. Пізнання зовнішнього світа. Накладом Т-ва св. Ап. Павла. Львів 1925. 8° 198.

К(отович) П. **Погарчик для тверезых.** Ужгород 1925. 8° 15.

К(отович) П. **»На здоровля«.** Ужгород 1925. 8° 13.

К(отович) П. **Пяницям на закуску.** Ужгород 1925. 8° 14.

Krokiewicz A. Dr. **T. Lucreti Cari de rerum natura liber tertius** (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1921. 8° 80.

Kukulski Z. Dr. **Główne momenty myśli i badań pedagogicznych** (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1923. 8° 134.

La Législation Soviétique contre la Religion. Traduction des documents officiels du Commissariat du peuple à la justice. (Orientalia Christiana V.-1). Pont. Institutum Orientale. Roma (1925). 8° 136.

Landgraf A. Dr. **Partes animae norma gravitatis peccati.** Inquisitio dogmatico-historica. (Видання »Богословії« ч. 3) Leopoli 1925. 8° 54.

Lanier H. **Sur les pas de l'Immaculée.** 2-me édition. P. Téqui. Paris 1924. 32° 94.

»Слідами Непорочної« назвав побожний автор отсих сім листів, яких змістом Марія. І справді, веде нас весь час її слідами як до Ідеалу найбільш поєдичного, найбільш релігійного, пречистого, найпокірнішого, найбільше слухняного, найліпшого.

Lanier H. De l'abandon à Marie P. Téqui. Paris 1925. 32° 68.

В формі окремих листів, автор обговорює ось які теми: Що значить віддати себе? Чому? Чому саме Марії? Як далеко повинно сягати відданне себе Марії? Практика віддання. Відповідь Марії душі, що віддає себе.

Latini J. Sac. Iuris criminalis philosophici summa lineamenta. Ad usum scholarum facultatis iuridicae Pontificii Seminarii Romani. Taurini-Romae. Ex Officina Marietti. MCMXXIV. in-8° 213.

Як видно з підтитулу, книжка призначена на шкільний підручник. І як така, вповні заслугоє вона на поручення для тих усіх, котрі студіюють право карне. В першій мірі сеїтські правники матимуть в тій праці зясовану зрозуміло всю термінологію дотичної квестії, весь її завязок, розвинення доказів і головних противників. Одночасно і учні канонічного права знайдуть у ній належно розвинені поняття і засади права природного, котре, як відомо, становить одно з жерел права церковного. Скромна назва: *summa lineamenta* криє в собі більше ніж не один зручно вишуканий термін.

Lelong Mgr. Catéchisme de la vie religieuse. 3-me édition. P. Téqui. Paris 1924. 32° 216.

Отсей катехизм життя законного можна покласти в першій ряді подібних видань. Як провідники згромаджень законних і учителі новіціятів, так також самі законні особи мають тут ясно і докладно, в питаннях і відповідях, представлено все, що входить в обсяг їх життя й обовязків. Весь виклад опертий на солідній науці богословя та права і переведений після випробованої методи, може зовсім добре зайняти місце постійного підручника.

Lewiński J. St. Twórcy ekonomji politycznej. (Fizjokraci-Smith-Ricardo). Wstęp do historii doktryn ekonomicznych (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1920. 8° 160.

Libri et documenta recentiora de Oriente. I. *J. Schweigl S. I. Soviet-Familie.* II. *M. d'Herbigny S. I. Géographie des Soviets.* III. *P.-M. de Belloy S. I. L'invasion bolchéviste en Asie.* IV. *G. Hofmann S. I. Orientalische Kirchengeschichte.* V. *Recensiones.* VI. *Documenta Romana.* VII. *Pont. Inst. Orient. Studiorum.* VIII. *Après la mort du patr. Tykhon (notes complémentaires).* (*Orientalia Christiana IV.-3*) *Pont. Istituto Orientale. Roma (1925).* 8° 115.

Liturgie und Frauenseele. Von *Ath. Wintersig*, Benediktiner. 1 u. 2 Auflage. (*Ecclesia orans XVII B.*). Herder et Co. Freiburg i. Br. 1925. 12° XVI+146. Оправл. RM. 2.40.

Рівною ходою ступають поруч себе: культ жінки і обичайність. Якщо сей культ буде чистий і благородний, так і обичайність буде властива та правдива; і навпаки, станеться культ брудним і змісловим, в слід за ним швидко паявиться занепад моральности, рознузданість, коротко — необичайність.

Се останнє находить яскраве потвердження в наших, повоєнних часах. Прогнати ось ту необычайність, се великий клич сучасности, а прогнати не інакше, як приверненням чистого і належного культу жінки, як дівичі, сурпуги, матери, вдови. Для сеї то справи написана названа книжка. Залишаючи на боці всі модерні розв'язки сього питання, автор мимо того в найбільш модерний і оригінальний спосіб розглядає сей сучасний вузол в світлі принципіальної мови св. церкви, Літургії. Нема сторінки, на якій такою мовою не розказувалаб св. Церква своїх поглядів, свого узнання, своєї піддержки для сеї, котрою стоїть, котрою теж і упадає, обичайність. Найглибші літургічні таїнства втягнуті до праці біля коріння чистого жіночого культу, біля душі жіночої. А завершенням сеї праці, се та повнота Божого життя, що його здійснила в собі Марія, і для заістновання якого в кожній жінці йде всяка літургічна молитва Церкви. З правдивою приємністю бажаємо найбільшого поширення для сеї книжочки.

Longchamps de Berier R. Dr. Wstęp do nauki prawa cywilnego. Ze szczególnem uwzględnieniem kodeksów, obowiązujących w b. Królestwie Kongresowem, w Małopolsce i W. Ks. Poznańskiem. (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8° III + 320.

Левицький свц. Д-р Яр. Гомілетика. Відб. з «Ниви». Львів 1925. 8° 104.

Лужницький Л. о. Догматика. Учебник християнсько-католицької віри для середних шкіл. Львів 1924. 8° 272.

Marchand A. Dr. Les faits de Lourdes. Trente guérisons enregistrées au Bureau médical 1919-1922. Préface de René Gaëll. Troisième éditions. P. Téqui, éditeur. Paris 1924. 12° XIX-296.

Лікар по званню переповідає 30 улічень, які мали місце в Лурд. Над кождим з них застановляється по правилам лікарської науки і кінець кінців робить висновок, що всі вони і кожде злічення зокрема доказують зовсім очевидно надприродний характер лурдських фактів. О, нехайби ці лурдські факти, пише він, перемогли скептиків! Нехайби ці приклади розповідали наглядно про чуда, що їх наука не в змозі пояснити! Нехай ці чудесні злічення голосять доброту, могутність і славу Тої, котру взивається під іменем Здоровля немічних і Потіхи скорблячих Вартість книжки підносять залучені лікарські оречення і світлини поздоровілих осіб.

Martel A. Une Renaissance du Messianisme en Pologne. Paris 1925. 8° 15.

Missions-und Religionswissenschaft an der Universität, von Dr. J. B. Aufhauser, Prof. für Missionswissenschaft. 2-te vermehrte Auflage. Herder et Co. Freiburg im Br. 1925. 8° 52. RM. 2.—

Незвичайний місійний рух, що обняв уже на наших очах весь світ, витворив наконечню окрему галузь студій. Саме названий автор ставить своїм завданням виказати доцільність науки місіонарської на високих школах, як також змагається начеркнути її методи. Під словом місія і місіонарська наука розуміє він перше і властиве його значінне, себто поширення царства Божого між невірними і поганами. В круг своєї праці і своїх дезідератів не підтягає він отже, і слушно, справи зєдинення Церков і звязаних з тим питанням виглядів. Вся річ, від початку до кінця, видержана в академічнім

тоні і тому кожда освічена людина повинна перечитати книжку, щоби здати собі справу в тім актуальнім та модернім питанню.

- Науковий Збірник** за рік 1924. Записки укр. Наук. Т-ва в Київі, тепер істор. Секції Всеукр. Акад. Наук під ред. голови секції акад. *М. Грушевського*. Т. XIX. Державне Видавництво України 1925. 8° 236.
- Огієнко І. Проф.* **Приєднання церкви української до московської в 1686 р.** Варшава 1925. 16° 64.
- Огієнко І. Проф.* **Українська мова в Київо - Печерській Лаврі в XVII віці.** (без місця і року друку). 16° 8.
- Огієнко І. Проф.* **Чистота й правильність української мови.** Підручник для вивчення укр. літературної мови. Популярний курс з історичним освітленням. Львів 1925. 8° 215.
- Ptaszycki St.* **Encyklopedja nauk pomocniczych historji i literatury polskiej.** Część I. Wydanie 2-gie przejrzone i uzupełnione. (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8° 283 + V.
- Rafacz J. Dr.* **Nagana sędziogo w dawnym procesie polskim** (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1921. 8° 160.
- Rafacz J. Dr.* **Ustrój wsi samorządnej Małopolskiej w XVIII wieku.** (Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8° 384.
- Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu.** R. XXIX-XXXI (1922-1924). Toruń. Nakładem Tow. Naukowego. (1925). 8° 368.
- Зміст: *Dzieje Prus Królewskich. cz. II. Pomorze i ziemia Chełmińska 1309-1380.* Napisał ks. *St. Kujot.* Po śmierci autora wydał ks. *A. Mańkowski.*
- Rouzić L.* **La maison.** P. Téquì. Paris 1924. 32° IX + 319.
- Ми не привикли до сього рода праць. Тільки народи, з такою культурою як Французи, вміють писати про такі, здається, звичайні річи, як дім. А все те написане дуже помислово і ніжно. Не пропущено нічого, що викликає любов і ціненне дому родинного, дому Божого, дому душі своєї, дому небесного. Книжку читати буде всякий і зазнаватиме благородної насолоди та поучення.
- Rouzić L.* **La mère.** P. Téquì. Paris 1924. 32° X + 254.
- Книжка присвячена одній матері і для них вона в першій мірі написана. В тій цілі вся перша частина займається нею і підходить до неї з ріжних боків, зясовуючи тим усім її знесле завданне і вказуючи на спосіб, як належить йому відповісти. Та крім сего, книжка написана ще для дітйї матери, для синів і дочок і тому в другій книзі розказує їм автор про се, чим є для них мати, чим вона повинна бути для них у життю і по смерті.
- Saint Basile évêque de Césarée.** Par L'Abbé *Jean Rivière* (Les moralistes chrétiens). Paris. Librairie V. Lecoffre. J. Gabalda, éditeur. 1925. 8° 320. Гл. »Записки ЧСВВ.« I. 390.
- Saint Jean Chrysostome** par *Ph. E. Legrand.* (Les moralistes chrétiens). Paris 1924. Librairie V. Lecoffre. J. Gabalda, éditeur. 12° 315. Гл. »Записки ЧСВВ.« I. 395.

Sertillanges A. D. Ce que Jésus voyait du haut de la Croix. (Éditions de la Revue des Jeunes) Paris (1924) 16° 326.

Автором сеї глибоко й психологічно обдуманой книжки є вчений Домініканець, відбуваючий хрестну дорогу на святих місцях у Єрусалимі. Там, на Голгофті, списав він знеслими і настроєвими картинами те все, що Христос оглядав із хрестних висот підчас своєї трагічної муки. Окремими картинами, між якими одна красша за другу, малює по черзі: Сіон, Дім Його Вітця, Трапезну Кімнату, Гору Оливну, проложих, своїх, ворогів, гріб і небо. Літературька фінезія переплітується із найбільш строгими вимогами науки. Се справді «книжка могутча й патетична, в якій ясно зображений розпятий Христос».

Seznam příruček a pomucek všeobecného vzdělání. Vydala česká grafická Unie A. S. v Praze 1925. 12° 30.

Simon P. H. CSSR. Praelectiones Biblicae ad usum scholarum. Novum Testamentum. Vol. I. Introductio et commentarius in quatuor Jesu Christi Evangelia. Altera editio. Taurini. M. Marietti. MCMXXIV. in-8°. XXII-652. Lir. 35.

Дотеперішна критика приняла названу працю, як що до її добрих так і менше вдатних частин, майже однозгідно (Пор. Ephem. Theol. Lovanien., II. 68; Nouvelle Revue Théol., LII. 341). Вказують її вартість наукову і педагогічну, підчеркуючи ясність, солідність, поміркованість у розв'язці протилежних і ріжних поглядів. Одночасно підносять деякі браки, як побіжність у перекладенні тзв. синоптичної квестії, побіжність при описі Палестини, при розділі про воскресенне, тощо. Та вистарчить узяти книжку до рук і читати спокійно сторону за стороною, квестію за квестією, і мимоволі почувується, що се справді шкільний підручник, з якого вчитель і учень незвичайно много скористають. Без сумніву, критик-теоретик, котрий ніколи не знав досвіду, набутого шкільною, активною працею, оцінить сей підручник теоретично і під теорію підтягатиме всі свої помічення і уваги, але практичний критик, будь він вчитель, будь теж учень, прийме підручник о. Сімона може й без застереження, бо він справді має всі дані бути і остати шкільним підручником. А се тільки було ціллю автора, на що звертає він уже увагу в самім наголовку.

Slipyj J. S. Theol. Dr et Prof. De principio spirationis in SS. Trinitate. Historica - dogmatica inquisitio («Праці Богосл. Наук. Тов-а Т. II). Leopoli 1926. 8° VIII + 120.

Spis wykładów i wykaz instytucyj Uniwersyteckich. Rok akademicki 1924/1925 (Uniwersytet Lubelski) Lublin 1925. 8° 71.

Св. Тома з Аквіну і схолястика. Написав *о. Д-р Й. Сліпий*, проф. теол. Відбитка з «Богословії» (1925) III, 1-4 (Видання «Богословії» ч. 4). Львів 1925. 8° 76.

Щурат В. Д-р. Шевченкова поема надії. «У Бога за дверми лежала сокира». Львів 1925. 12° 22.

Szeptycky A. Mgr. La Restauration du Monachisme Slave. (Les Questions Missionnaires. Fasc. 2). Imprimerie du Bulletin des Missions, Abbaye de St-André, Lophem-lez-Bruges. 8° 14.

Маємо в пляні подати окремо докладний зміст і свої уваги з нагоди порушеної тут. kwestii

Szymański A. Dr. x. Polityka społeczna (Biblijoteka Uniwersytetu Lubelskiego) Lublin 1925. 8° 448.

Fissier Mgr. Les Femmes de bien. Leurs influences, leurs prières, leurs vertus. Pierre Téqui, libraire-éditeur. 82, r. Bonaparte. Paris 1924. 12° 124.

В отсих конференціях вимовний єпископ говорить про могутність християнської жінки. Сю прикмету представляє в трох напрямках, зясовуючи по черзі величність жіночих впливів, могутність жіночих молитов і побіду жіночих чеснот. Тими трома конференціями вичерпується зміст книжочки

Tissier Mgr. La Doctrine de nos fêtes. I. Les fêtes de circonstance. P. Téqui, libraire-éditeur. 82, r. Bonaparte. Paris 1924. 12° VI + 342.

Книжка є першим томом наміченого видання промов і проповідий, що їх автор-єпископ присвячує своїм вірним, а передусім духовенству. Не кожду з 21 тут поміщених проповідий слід назвати класичною та викінченою, бо багато з них не має реторичних прикмет, але безперечно кожда подає обильний матеріал на тзв. принагідні обставини.

Vaccari A. S. I. La Grecia nell' Italia Meridionale. Studi letterari e bibliografici. Appendices: Pii PP. XI curae de Oriente. (Orientalia Christiana III.-3) Pont. Istituto Orientale. Roma (1925). 8° 56.

Вергановська О. Шевченко серед сучасних собі українських письменників. Львів 1925. 12° 19.

Wiślicki J. Dr. Ks. Zwyczaj w prawie kanonicznem. (Biblijoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1924. 8° 132.

Woroniecki J. O. OP. Metoda i program nauczania teologii moralnej (Biblijoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8° 92.

Woroniecki J. O. OP. Katolickość Tomizmu (Biblijoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1924. 8° 96.

Возняк М. Як пробудилося українське народнє життя в Галичині за Австрії. (Бібліотека «Нового Часу» ч. 1) Львів 1924. 8° 180.

Возняк М. Коротка граматика давньої церк. слав. мови в порівнянні з українською для ужитку в середніх школах. Львів 1925. 8° 64.

Звіт Управи приватної гімназії СС. Василянок у Львові за шкільні роки 1917/18-1924/25. Львів 1925. 8° XIX + 37.

Зміст: *Д-р В. Шураг.* Франків «Іван Вишенський» III-XIX; Відомости про розвиток гімназії 1-37.

На жаль, не могли ми сим разом подати огляду всіх надісланих книг, відступаючи се для чергового випуску. *Редакція*

Видав: ВИДАВНИЦТВО ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ В. в Жовкві *****
 ***** *Редатує і відповідає за редакцію:* о. Йосафат СКРУТЕНЬ ЧСВВ.
Editor: WYDAWNICTWO CZYNA SW. WASYLIIA W. in Żółkiew. *****
 ***** *Redactionis moderator et sponsor:* P. Josaphat SKRUTEN OSBM.

Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ. у Львові

(Продовженне)

№ 18. Службник із **Требником**, к. XVI ст., без початку й кінця. Карток нум. від 75 до 261 (разом 187) мал. 4° (14,5 × 20,5 см.) Півустав із впливом середньо-болгарської редакції. Від к. 226 інше письмо. Оправа нова. Папір із водним знаком кабана. Деякі картки підліплені. Ініціали видовжені з незначними прикрасами.

К. 75: сигнатура N 30.

К. 225 об. скорописом: рокъ кожего ахъѣ на кѣтѣ на жито впазъ снѣгъ келанкий(!) азъ сѧ дѣрева ломали мѣста маа дѣла ѿ.

Низше іншою рукою: Я се список Кодрата ѿз ѿманич — і дальше йде частина помяника.

1. Утрення(?) відправа (дещо тексту бракує), 75-77.

2. МІТВЫ УТРЕННІА, 78-83 об. Кк. 79-88 переставлені.

3. про*мени вхерѣн, 83 об.-85.

4. Сице глѣ ієрен ѿнжѣ на кодѣ дѣ, 85-88 об.

5. ПОСЛѢДОВАНІЕ СЪМА ПЛАДЕСАНИЦА, 88 об.-103 об.

6. ПОСЛѢДОВАНІЕ ПРОСВЕЩЕНІА СЪМЪ ВГОВЛЕНІА, 103 об.-114.

7. Послѣ*ованіе о причащеніи съма воды, 114-116.

Ся статя, згадувана в полемічній літературі XVII ст., була надрукована в Балабанівському Требнику (Млѣтеникъ ѿли Трѣбеникъ. Стрятин, 1606, ст. хк об.-хкг п. н. „Вхелѣ дованіе о причащеніи съма воды ѿже на Боговклѣніе келікаго вѣщїна“).

8. Чѣ ѿмыти мѡци съмъ. потребы радн. ѿкоже ѣ лѣпо, 116-118.

9. ПОСЛѢДОВАНІЕ ѡЩЕНІА вх прѣвѣиѣ ѡвжѣ мѣа, 118 об.-128.

10. Чѣ ЛЕТОПРОВОЖЕНІЮ, 128-136 об.

11. ПОСЛѢДОВАНІЕ БЫВАНІА ѿже сзтеборити, ѡтрѡчатн. ѡглашено. ѿ крѣти тѣ. разволочити тѣ, 137-164.

12. УСТА ѿ Чѣ ѡбрженіе ѿ вѣнчаніе ЦРѢВМЪ ѿ кнасе. ѿ вѣ хрѣтіано, 164-166.

13. Киноварю: сзписаніе семж ѿ греческыхъ кнѣ. смѣрены мѣтрополито кыѣскы. ѿ ксеа роуси. кѣпріано, вѣ'ко ПОДЪВАНІЕ ТВОРИТИ ПАМІА тѣ по оугопшихъ. ѿзѡбращено нѣкѣфорѣ. зѣхмо зѣидопж'ло, 166-178 об. (кк. 174-179 перекинені).

14. Молитви, 179-181: а) на Пасху дітям; б) на Христове Різдва(?); в) на очищення церкви; г) над цвітами; д) у велику суботу (не скінчена).
 15. Чин сповіди (без початку), 182-190.
 16. ЧИНЪ ПОНОВАВНІЮ ПОВАВНІЮ, 190-191 об.
 17. ПРІВІЛО МОЛВБНО КЪ прѣтѣи нѣи, 197 об.-212 об.
 18. Чѣ БРІТОВТВОРЕНІЮ, 212 об.-215 об.

Про сей Чин гл. богату літературу в статі А. И. Яцимирскаго: Мелкіе тексты и замѣтки по старинной славянской и русской литературамъ в: Извѣстія хъ Отдѣл. рус. яз. и словесн. Имп. Акад. Наукъ 1911, XVI, 2. Спб. 1911, ст. 242 і д.

19. Чѣ ВѢНЧАНІЮ, 215 об.-223.
 20. Молитви, 223 об.-225 об. (картки перекинені): а) на очищення бабі; б) жені лохосі; в) на 3-й день жені по родженню.
 21. Іншим письмом: а) молитва при Службі Божій; б) молитва на освячення пасхи, 225 об.-226.

22. Ѡ СѢТѢН СЛУЖБѢ ІСТОЛКОВАНІЮ ѿ Службо ѿсно. гѣ вѣи Ѡ. — Црѣки ѣ зѣмноі нѣо, ѿ хрѣа кѣтѣи, 226-232.

Про сю статью гл. докладнійше: А. И. Яцимирскій, Къ исторіи апокрифовъ и легендъ въ южно-славянскоі письменности. Извѣстія Отдѣл. рус. яз. и слов. Имп. Ак. Наукъ. Т. XV. Спб. 1911, ст. 21 і д.

23. ТЛХКОВАНІЄ БЖѢАНІЖ СЛУЖБѢ. — вѣи вѣко то ѣ ко некимомоу вѣтѣоу, гащоу діакноу, 232-257 об. (без кінця).

24. Молитви (без початку), 258-261 (без кінця): а) молитви над недужими; б) заклинання усього зла.

№ 19. Ірмольогіон із нотами 1759 р., 4^о (15.5 × 19.5 см.), ст. 554 нenum. Півустав. Папір без водних знаків. Оправа: дошка в білій шкірі, застібки повиривані; на хребті число: 1838. Кілька сторінок, де кінчатся відділи пісень, незаписаних. На початку догматів незручно виконані заставки з мініятурами й великі ініціали з прикрасами — чорні й червоні.

На картці, наліпленій на кінцевій окладинці, дописки: Przewieleb-nemu w Bogu Imsci Xdzu Sergiuszowi Głowackiemu R. S. Bazylego Wiel Prezydentowi Uhornickiemu Memu Dobrodziejowi — і інші записки по польськи.

Ст. 1 олівцем: № 9(?),

Ст. 124 півуставом: Бѣа Книга Рекомад Ірмолоу Списаѣ во ѡбнѣтан ст: За-дароускоу Геромонау Ісаакіеах Полокецкиах, рокѣ Бжѣа іаѣїїа. Марга.

№ 20. Сѣй Вѣлїчнїа ѡнїсїфора Пазїерскагоу къ Лаврѣ Дроговыцкоі Бывшагоу на ѡбѣ Часѣ къ Дроговычѣ въ Нормалнѣхъ Глав-ныхъ Школахъ Оучїтѣмъ на Пясаж Днѣ 5 Мѣсаца Ноємврїа Гола аѡка

4° (17 × 20,5 см.) к. 2 нenum. + 80 нум. + 3 нenum. незаписані + 9 із наліпленими образками друк. помальованими ручно (разом 94). Дуже стараний півустав.

На к. 1 титул: Вѣлічїя Прѣздныкомъ... ТУПОМЪ ИЗДѣна их... Лавръ Почаскской... 149 пд.

Очеркъ славяно-русской библиографіи В. М. Ундольскаго. Москва 1870 — не знає такого друку.

№ 21. Служебник, 4° (14 × 20,5 см.), к. 74 нумерованих пізнійше, без початку й кінця. Півустав XVI ст. з ініціалами видовженими з незначною ростиною орнаментациєю. У правописі середно-болгарський і український вплив. Папір без водних знаків. Оправа нова.

1. Конецъ Проскомидіи(?), 1-5.

2. Служба Божа св. Івана Золотоустого (без початку), 6-33.

3. ВЖТВЕНАЯ СЛУЖБА ИЖЕ ВЪ СЪНѢЩІИ МЦА НИИЕ ВАСНАЛА БЕЛКАГО, 33-52 об.

4. ВЖТВЕНАЯ СЛУЖБА ПРЕЖЕЩЕШНА, 53-65 об.

5. ПЛДО ВЕРНИ ПРИ ЗАХОДѢ СЛЖНЕЧНО, 65 об.-74 об. (без кінця).

№ 22. Метрика Монастыра Креховского отъ р. 1752. 4° (7,5 × 19,5 см.), к. 170. Ріжні почерки. Оправа стара шкіряна. На хребті картка з написом: Метрыка рѣска Монаст: Креховского а. џ. ѱ. ѱ. ѿ. На долі друга карточка з числом: 6 (було, здається, 16). Богато карток незаписаних. Папір із водним знаком: Amsdorffer над паном і панею з чарками, під котрими напис: Allamode Papier.

Подібні, хоч не такі самі знаки подає Ліхачов під ч. ч. 683 і 684 із Київських друків 1697 р. Н. П. Ліхачевъ. Бумага и древнѣйшія бумажныя мельницы въ Московскомъ государствѣ. Спб. 1891, табл. 101 і ст. 104).

К. 2: печатка Крехівського монастиря.

К. 15 об.: докладнійший титул книжки з датою: Рокъ 1752 мца Февраля дѣна ѿ.

К. 20 об.-21: D 15. 9 bris 1755 a. Та Metryką pod wizytę tuteyszego Monasteru rewidowałem Zalecam na potym aby dodawać ѱ Мѣромъ Сѣтимъ помазанъ. Także azeby wpisywać у Śluby iezeli się kiedy iaki z Monaster-skiey parochij trafi. Nad to Zmarłych, у tu pogrzebionych aby pisać, z wyrazieniem dnia Miesiąca у Roku ktorego kto pogrzebion będzie, Wszystkie te Metryki trzy, на троie ten Papier podzieliwszy, pisać zalecam — Hipacius Bilinski ZSBW^o. Prowincjał mp.

Ludziom Łacińskiego Obrządku bez wyraźney licencyi własnego ich Parocha, zadnych nie administrować Sakramentow, krom gwałtowney tego potrzeby.

К. 77 об.: а^о. Dni 1771. d. 23 Maj V... Sub Actu Visit... Matkowski OSBM... мр. (інше тяжке до прочитання). Подібно й к. 79 об., 95-95 об., 128 об.

К. 84: Anno Dni 1773. d. 27. Julii Vs. sub Actu Visitationis product, ac revisum subscribo. Onuphrius Bratkowski OSBM Ab Procl(?) мр. Подібно к. 128 об.

1. ЧИНЪ ТЯИНЫ СЪГО ПОКААНІА, 2-5.

2. Молитва перед св. Причастієм, 5-5 об.

3. ВЪТЕНІА, ВЛЕВІСІЕНІА, 5 об.-7.

4. ВЪТЕНІА Заоупокѡ, 7-8 об.

5. ЧИНЪ ВЯКО ПОДОБЯЕТХ ПЪКТИ Парастѡ, 8 об.-14.

6. Метрика охрещених, 25-59 об. Метрика кінчиться 31 - им липня 1774 р. При вписах подано звичайно також імя і прізвище священика.

7. Metryka Stanu Dusz Parochian w Monasterze Krechowskim Z. S. B. W. Prowincyi Ruskiej zdolnych do Spowiedzi Paschalney w Roku 1770. Dnia 9. Miesia: Lutego Sporządzona (по українськи), 75 об.-78.

8. Regestr Poddanych Klasztornych Krechow: należących do Parafii Klasztorney Spisany... 24 Maj... 1771(?) Апо (по польськи), 78 об.-80.

9. Metryka Parochiy Monastyru Krechowskiego Zdolnych do spowiedzi w Roku 1762 d 28 Julii, 80 об.-84.

10. Roku 1774. Metryka Klasztoru Krech Spowiadających się, 84.

11. МЕТРИКА ПРЪСТАВШИХСѦ, 90 об.-96 (від цвітня 1756 до лютого 1776).

12. МЕТРИКА ШЛОБѢ, 122 об.-130 (від листопада 1756 до жовтня 1774).

13. ПРЪДОДѢ ВО ЧИТАѢ і т. д. про 5 болестий Преч. Диви, 147 об.-148.

14. Начало МЛІТВЯ прѣимъ Бѣи пѣвалми (?) На клякх день, 148-149 об. (6 молитов).

15. Metryka Parochian w Monasterze Krechowskim Z. S. B. W. Prowincyi Ruskiej zadosyc czyniących Paschalney Spowiedzi w Roku 1770. Dnia 9. Mies. Lut sporządzona, 150.

16. Молитви й благословення на Великдень, 163-167.

№ 23. Поманькѡ, вѣщій, Монастира Панаїскаго, Йворовскаго, ѡбѣ-телій Покрова Прѣмъ Бѣи, Тцаніемъ Чѣнімъ Йнокимѣ; Йгаїлий, Бѣиноѡскіа на тѡ часть вѡдсчій йгѡменикѣи, помѣниаго Монастира, Папи-сасѡ дѣа с. мѣа марта, Рокѡ, ѡѡпѣ. 4^о (15.5 × 19 см.), к. 99 + 1 витята + 6 меншого формату. Зразу півустав, опісля ріжні почерки, декуди й латинка. Над титулом чорна заставка ростинно-арабескового характеру. Богато карток незаписаних. Папір водного знаку: рівнораменний хрест у крузі, над ним окраси і яблуко з хрестом на горі (знак доволі

невиразний, у Ліхачова є подібні знаки з кін. XVII ст). Оправа на хребті розірвана, остала тільки спідна частина: дошка в шкірі з витисками; верхня частина відірвана, й новіша, знищена, зложена з грубих паперів.

На об. початок відправи за упокій „вселеґниух Патріархух: Православниух Царей“, і под., але дальших карток нема.

В поминаннях дописки доведені аж до 1839 р.

Є тут також відправа на постриження волосся брата й на кінці Стихира на Утрени й Вечірні.

№ 24. Четвероевангеліє. 4° (14 × 21), ст. 386 нenum. Старинний півустав XVI ст. Титул, уступи й уваги відзначені киноварю, декуди й зеленим атраментом. На початку й перед кождим Євангелієм гарні коліркові заставки-плетінки, на кінці гарні кінцівки. Початки Євангелій мають великі коліркові ініціали (плетінки шнурочкового характеру з незначними ростищими прикрасами, раз буква під сподом має більшу решіткувату прикрасу). Середньо-болгарська редакція з українським впливом. Папір із водним знаком: передня часть видовженої звірячої голови з очима й 3-ма(?) вусами — зближене до Ліхачова табл. 47 (німецький папір XVI ст.). Оправа стара (червоний оксаміт на дошці із слідами металевих застібок), але на хребті відновлена. Береги паперу позолочені.

Графіка. Півустав прямий, без грубих ліній, хоч тонші пізнати виразно, середньої величини, досить збитий (по 26 рядків на сторону). На початку Євангелій письмо дещо більше. Буква к має вид майже прямокутника дещо видовженого з перекладиною поперек цілої букви з права до ліва. — Для є: вузке є і кругліше є. — з звичайно острокінчає, деколи канти дещо заокруглені, головка доволі мала, низша частина грубша, доволі сильно потягнена на право й закінчена легким гачком; киноварне з має долішний лук більше заокруглений але опісля остро опущений у діл (подібне є й деколи у тексті). — s у числах і з рідка в тексті. — 8 (на два лади) і оу — без розбору. — о раз вузше, раз кругліше без розбору, ѡ на початку й кінці слів і в середині, о з двома точками або з одною точкою в середині 151, 69 і ин. — т звичайно з дещо продовженим лівим зубчиком, деколи оба зубчики (не острі) рівні. — і перед голосівками, дуже рідко і. — а - звичайно, на поч. слів. м. — Надстрічних знаків не дуже багато. З букв кладеться з рідка над рядок передовсім: с, ч, д, н, т, г, х. — Лігатури з рідка хиба на кінці рядка. — Придих ʹ звичайно на початкових голосівках, зрідка в середині слів. — Камора ˆ декуди, н, пр. хула̇ 141, карава̇ж 174 об.

і ин. — Тут і там подвійний знак тупого наголосу " без системи: вь` 21, сь` 21, ть` 216 об. вх` ть` 217, вк` 231, зає` 233 і т. п., часто замість и. — Паєрик ' дуже рідкий замість х, найчастійше на кінці слова н. пр.: фартєіωм' 233. — Титли: " без підписаної букви і ^ з підписаною буквою при скороченнях тільки загально прийятих слів. — Часто стоять над словами: острі або тупі наголоси, деколи над шелестівками — з правила оден наголос у слові. Се або зазначки або справжні наголоси, як џ. пр. по-трѣвнѣть 21, потѣнеть 69, Зачало 117, покааніа 117, исуѡждааше 117, бѡвѣчаю 273. Система наголосів і подвійні тупі наголоси вказують виразно на південно-слов'янський вплив. (Іван Огієнко. Наголос, як метод означення місця виходу стародрукованих книжок. Львів, 1925.)

Правопис. Декуди м'які шипячі шелестівки є в таких словах, як: чьдх 45, принесоша 59 і под. — Брак йотації перед голосівками, н. пр.: довбраа 25, порожденіа 89, схвираеть 89, троуждажтєа 237, шѣкаа 277, але є декуди й йотація у таких словах, як: прѣчкьскыѡ 89 і под. — х і ѡ стоять нероз'язно замість чистих гласівок (постійно приставки: вх, гь); на кінці слів обі ті півголосівки міняються з перевагою ѡ. — рх, лх поміж шелестівками звичайне, але: горши 123. — ж і ѝ міняються; є також заміна: л і ж, н. пр.: гѡл (1 ос. одн.) 199. — Зрештою часто к = и, м'ягчення губних без л і под.

Грамматичні форми. Часто dualis. — Старі форми: обрѣцете младенєць лежжѣшъ 192 об.; глѣгашлх велѣкомь 119, повні форми: глѣаше 140 об. і под.

Ст. 1: сигнатура N XXVI і VI.

Ст. 12-25 дрібним півуставом на горі (той напис, дещо обтягтий зверху, переписаний, хоч не докладно, на долі стор 13 і 15 рукою М. Гриневецького): лѣзас інді а лица фє вѣ придана вѣ сіа кннга рекомое вѣрліне тетрѣ коуєтѣоу велнкѣмоу цѣну прѣркѣ и прѣчн крѣслю гѣню вѣпсѣωмъ іω прѣскѣ и самборьскѣ вх задшне еппа прѣстѣвѣшаго сѣенно ѡнѣка анѣоа вх да ємоу вѣна пама(?). а хѣто вѣ кѣ(?) мѣ роу вѣю кнн: ѝ... Стои цркѣ... Сіє стое иєуѣ подитое (оксалином под золотий маргинеє) лѣта ѡфѣдѣ лица апри а на цѣо наложн (Максим) Кушнерѣв з вѣшати род мѣшѣанин(?) прѣмѣскѣ при вѣпѣкѣ мѣхѣанѣкѣ копѣстенскѣ при намѣстникѣ грѣгорію Сечнѣчу за стара ѡца іωан Хирѣ(?)лика Полнѣнѣйте Братіа нѣ кѣкѣ да паче ипсѣрѣкѣйте мѣ же потѣхѣѡга вѣлнко возмогѣѡ. Слова в скобках взяті з лекції Гриневецького.

Ст. 20 на долі рукою Гриневецького перечеркнена дописка: Sic Codex MS est ex Seculo 16to Siquidem A^o Dni 1594. adscriptus es Ecclae S^{ti} Joanni Bapt. in Monasterio Lauroviensi existenti, uti superius adnotata descriptio docet; et quidem Stante Episcopatu Michaelis Kopystynski qui ab A^o 1592, ad 1611, erat Eppus Premilie,

На кінці ркп. дописка киноварю скорописом: Сла̃ х҃с̃ вѣс̃ Спасѣ намѣ
схтеварншомѣ всхѣчьскаа. дахш Началш ѿ Кончаніе: аминч.

1. СВЯЗАНІЕ ПРѢСЛАВЦЕѢ ВЪСѢ ЛЕ™ ЧИСЛО ѢВѢКОЕ. ѿ ѢВАНГЕО™ ПРѢ-
АТІЕ. ѠКЖ'ДОУ НАНѠЖ'. ѿ ДО ГАѢ СТАЖГЬ, 1-2.
2. СВЯЗАНІЕ ѢЖЕ НА ВСЕКѢ ДІИ ДАХ'ЖНОЕ ГЛѢТИСА ѢВѢЛЕ, 2-8.
3. ѢЖЕ Ѣ МЯТѢЕА СТГО ѢВѢІА ГЛАВѢ, 8-10.
4. ѠСѠФІАКТЯ АРХІЄПІСІА БЛГГРСКАГО, ПРѢДСЛОВІЕ. ЕЖЕ Ѡ МАТѢА СТГО
ѢВѢІЕ, 11-14.
5. Ѣ МЯТѢЕА СТѠѢ БЛГОВѢСТІЕ, 15-113.
6. ѢЖЕ Ѣ МАВЯ СТГО ѢВѢІА ГЛАВѢ, 113-115
7. ПРѢДСЛОВІЕ ѢЖЕ Ѣ МАРВЯ СТГО ѢВ, 115-117.
8. Ѣ МАРВЯ СТѠѢ БЛГОВѢСТІЕ, 117-179.
9. ѢЖЕ Ѣ ЛУКѢ СТГО ѢВѢІА ГЛАВѢ, 179-182.
10. ПРѢДСЛОВІЕ ѢЖЕ Ѣ ЛУКѢ СТГО ѢВ, 182.
11. Ѣ ЛУКѢ СТѠѢ БЛГОВѢСТІАНОКАНІЕ, 183-285.
12. ѢЖЕ Ѣ ІѠАННА СТГО ѢВѢІА ГЛАВѢ, 285.
13. ПРѢДСЛОВІЕ ѢЖЕ Ѣ ІѠА СТГО ѢВ, 286-288.
14. Ѣ ІѠАННА СТѠѢ БЛГОВѢСТІАНОКАНІЕ, 289-369.
15. СЪБОРНѢ ВІ АЦѢ. СВЯЗАНІА ГЛАВѢ КОЕМОУЖДО ѢВѢІЕ, 369-386.

№ 25. Воскресна відправа без початку й кінця. 4^о (14 × 19 см.)
ст. 560 нenum., XVI ст., півустав. Правопис середньо-бол-
гарський. Титул киноварю і зеленим атраментом. Папір із водним зна-
ком кабана. Оправа стара: дошка в шкірі з витисками, хребет новий.

Ст. 1: Ex Bibliotheca Conventûs Dobromiliensis Ord. D. Basilij M.

Doct: Eccl:

Ст. 114-115 і 118-119 скорописом: рокѣ Бѣго Мѣхѣк Прѣстакиса рава
Бжѣа Ѣфрѣгіймѣа Мѣа Іюлійа Днѣа: ѿ.

Ст. 248: Бѣа кнѣга двѣнара(?) Иванака(?).

Ст. 343 пізнішим півустановом: Бѣа кнѣга пнѣ чернецького, пнѣ ивана (се
слово дописане пізніше).

Ст. 525 скорописом XVI-XVII ст.: во небызнѣтѣи моеѣ Божѣ моѣ сѣдѣ ма

Ѣ мѣжа неправедна ѿ азгѣка ѿзбавѣ мѣ

Ѣко ты ей поже ты держака моѣ

вѣкъю ѡтѣакѣ ма Бже мѣлогѣ моѣ.

Ст. 537-540 скорописом XVII ст.: ѿ се кнѣга рава Божого мѣквѣдѣа ѿ-
кевича Кто вы ей мѣкѣа зкратѣа ахѣво еѣ мѣкѣа ѡдѣдалѣти гѣдѣ сѣдѣа Переѣа Спракѣ-
лѣкѣа сѣдѣа еѣ.

1. Воскресні стихири в суботу вечір на великій вечірні (без по-
чатку) на 8 голосів, 1-302.

2. СѢД'НЫ СЪ СѢДСКАМИ СѢМОГЛАСНЫМИ. аї. ТѢБѢНІЕ КЪРІ ЛЪВА ПРѢМЖЛ'раго, 302-315.

3. ТРОИЧНЫ СѢМОГЛѢНИКИ, 316-321.

4. СѢД'НЫ ВЪСѢД'НѢВНЫ, 321-324.

5. ВЪСѢД'НА' СѢД'ІА ЗАСТР'Н'НА, 325-343.

Після одної незаписаної сторінки:

6. ВЪ ПДѢЛА на лѣр'гнх. прѣ'мени ѿ аплѣ. ѿ сѣлѣ, 345-364 (ст. 363 незаписана).

7. ВЪ ПДѢ ВѢРЬ НА ГѢ ВЪЗВАХ СТРЬИ КЪ ГѢУ НАШЕМОУ ІВ' ХѢУ, 365-387.

8. ВЪ ПДѢ ВѢ НА ГИ ВЪЗВАХ СРЬИ К' ГѢ НАШЕМОУ ІВ' ХѢУ, 387-412.

9. ВЪ В'ТѢ ВѢ НА ГИ ВЪЗВАХ СТРЬИХ К' ГѢ НАШЕМОУ ІВ' ХѢУ, 412-436.

10. ВЪ СРДѢ ВѢ НА ГИ ВЪЗВАХ СТРЬИХ ВЪ ГѢУ НАШЕМОУ ІВ' ХѢУ, 437-460.

11. ВЪ ЧѢ ВѢ СТРЬИХ КЪ ГѢ НШѢМЪ ІВ' ХѢУ, 460-486.

12. ВЪ ПѢ ВѢ СТРЬИХ К' ГѢ НШѢМЪ ІВ' ХѢУ, 486-519.

13. Після одної стор. порожньої: ТРѢГѢ І ВѢ ПРѢЗ НѢДА, 521-525.

14. Після одної стор. порожньої: ВЪ НѢДА ВѢРЬ СТРЬИ ПОКАЯ'НЫ, 527-550.

15. Апостоли ѿ Євангелія на оден тиждень, 551-560 (тут ркп. уривається).

№ 26. Ирмольогіон із нотами XVIII ст. 4° (15·7 × 19 см.), ст. 438. Початку ѿ кінця нема, деяких карток нема. Півустав. Папір із водним знаком, зближеним до *Лихачова* N-го 688 (XVII ст.), табл. 104. Оправа стара: дошка в шкірі Заставки ѿ ініціали колірові, але недбало виконані.

Ст. 1: 1823(?). 11. Junii 15 x. ex Janow(?). — Сигнатури: N XXXIII і № 16.

На кінці: Syia Knyha ołeksandra Burbetowoho kupyw sobi u yoana Naniwskaho Zazolotyeh Sim dyko(?) — 1823(?). 11. Junii = 15 x.

№ 27. Прольог кінця XVI або поч. XVII ст. за місяці: март-серпень, 4° (15 × 20 см.), без кінця, при кінці деякі картки наднишені, карток 366 + 2 всі нenum. Півустав. Сюди ще належить і картка, наліплена на окладинці. В ркп. багато помилок і непорозумінь та перекручень, що ѿ нераз годі зрозуміти не тільки імени, але ѿ гадки. Папір із водним знаком топора з орлом на верху. Іван Каманін і Олександр Вітвіцька: Водяні знаки на папері українських документів XVI і XVII в. в. Київ 1923 — знають такі знаки, починаючи від ч. 557 (від 1602 р.). Оправа стара: дошка в шкірі з витисками.

Графіка. Букви півустава стиснені, дещо видовжені, немов прямокутні, не дуже грубі риси, тонші виразно відбивають. Титул і деякі

букви в середині тексту написані доброю киноварю. У вязях букви виразні. Ініціали дещо видовжені, невеликі, з легкою арабесковою окрасою з долу або й по середині. На початку примітивна заставка, червоно-чорна плетінка.

о вузке й ш. — є вузке, кругле е, або е. — з із серединою заокругленою й долішньою частиною доволі опущеною й заокругленою в лук при кінці або з гачком, деколи долішня частина сильно відігнена на право; е й ѝ. — к має верхню частину меншу, деколи на початку довше з круглими каблучками на кінцях. — т пізніє, з 3-ма рівними стовпчиками. — у має види: v, ov, ou, ov, ѝ, ѝ. — х із низько опущеним лівим кінчиком; подібно й ф. — ж має верхню частину дуже малу, є й довге ж. — Для и: и, і; ѝ із значком на горі або й без нього. — Лігатури (тр, ав і под.) появляються з рідка. — Надрядкові знаки: ' звичайно на початкових голосівках; камора ^ рідка, н. пр. іна конѣ 143 об.; подвійний тупий наголос `` звичайно замість и; паерик ' деколи над першою з двох шелестівок. — Наголоси острі або похилені (звичайно на кінці слова) — се можуть бути або зазначки (пор. *Огієнко*. Наголос) або й наголоси, зазначені дуже рідко і в середині слів — не все українські, н. пр. надк'а'тиа 258 об., гоненціѣ 140 або й українські, н. пр. исаза-владѣти 30 об. — Знаки перепинання: перепинка, точка, три точки.

Правопис на загал український із слідами болгарського та акання(?). Зрештою правопис нерівномірний, а се вказувалоб на те, що первозбір нашого рукопису міг повстати з рукописів, стягнених з ріжних сторін.

а міняється з о та е: Согона 138, влезанѣдрѣ 251 об., андрѣи 224, ірѣиа (зам. Єрмія) 208 об., фаралѣдѣта 190, ференѣдѣта 194, Сарапнѣиа 191, феаеаѣкѣ 177 і ин. — о міняється крім того з е: м:феаіа 151 об., ієрдаѣ — іу'лаѣ 62 об. — о е декуди зам. у: в лѣро 228, сачо'ніаа 262 об. — ж появляється зрідка. — є зам. ф: бебокекѣа 190, чловеаа 62 об. — Змішання и з и: елнѣкеаа — жидѣкиаѣ 123 об. — Змішання х з ѝ. Побіч: рх, лх є частійше ер, ел, ол, ор. — Після шипячих, ц і р мягкі або тверді голосівки. — к деколи змішане з у. — Перед голосівками є звичайно йотація, тільки деколи її не має. — л мягчиться часто в ж: иѣхожѣніѣ 301 об., надежѣѣ 190.

Грама́тичні форми. Часто dualis.— к сокк 268 побіч: севкѣ 235 об. Форми, як: мѣишѣа 79. — Зрідка форми такі, як: іааѣ'міне (ном. sg.) 228.

На першій сторінці: N XXXIV; на підліпленій картці дописка: ex Biblioth. Mone verchr OSBM.

На обороті: ро^к и^к аѣхѣи вѣла зачорѣжа вѣли^к Полако^а иѣ козакаи, много погинуоуло Хрѣгнѣ^а, и пога^а иѣ лауо^ѣ иѣ иѣ козако^ѣ иѣ иѣ татар, котори^х поврали к неколю

а дрѣвнѣхъ постинал(и) тогоꙗ року сѣю книжѣхъ Принесли.. (нечитке) ѿ ѿдалѣ до хрѣстоу вѣтѣго архистратѣи михаила в селѣхъ кербенцѣхъ.

На кінцевій картці записи з датою: 1453. Тут вичислені різні особи з рахунками, а над ними: Монастырь верхратскій, Верхрата, Милглезі, Гѣта Лѣвѣца, Павлицѣ, к Гревенноѣ.

К. 1: над заставкою титул: Прѣлѣ. Опісля йдуть статі:

1. МѢЦЬ МЯРОТЪ РЕКОМЫЙ СУХИЙ МЯРЕ. Йма днѣи лѣ. днѣ илѣ чѣ кѣ а к ноци кѣ илѣ.

МѢЦѣ тогоꙗ кѣ а днѣхъ. Памагъ прѣпѣнылѣ мѣнцѣхъ еѣдокіи. вѣки ѿ прочѣтѣи(ї). — Прѣпѣналѣ мѣница еѣдокіа вѣ ѿ самарѣа палѣтѣискыа, 1-1 об.

Прологъ, II, 1, але тут початок инший: *Макар.*, 1-2; *Архип.* *Сергій.* Полный Мѣсяцесловъ Востока, т. II, Владимиръ 1901, ст. 59.

2. в тоꙗ дѣ сѣрѣ стѣхъ мѣнѣ нестора і тракиманѣа. — вх цѣрѣтво декыа нечѣтѣваго вѣ неггор ѿ тракиманѣа, 1 об.-2.

Прологъ, II, 1-2 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 2; *Сергій.*, 59.

3. в тоꙗ днѣхъ стѣрѣ стѣи мѣнцѣи антонинѣхъ. — Антонина хѣа мѣнца вѣ ѿ града никейскѣа, 2.

Прологъ, II, 2; *Макар.*, 2; *Сергій.*, 60.

4. в тоꙗ днѣхъ стѣрѣ. вѣтѣго мѣ македѣа (іще вичислено 6 імен), 2.

Макар., 2; *Сергій.*, 60.

5. в тоꙗ днѣхъ слѣ ѿ стѣи енифанѣи ѿ ѿа архіепѣа иерлѣмскѣаго. Како хитроствѣо вѣзѣ сребро кѣ патриарха рекше оу тоꙗ ѿ ѿа і радалѣ оубоги лѣдѣа в мѣтинѣо. — Приде нѣкто ѿ ірлѣма діакѣи исповѣда енифанѣи, 2-3 об.

Прологъ, II, 1-2 об. з відмінним титулом; *Макар.*, 2.

6. тогоꙗ кѣ днѣхъ стѣрѣ стѣго мѣ фешлѣта іппа кѣпрскѣа. — Фешлѣот оубо хѣа сѣно-мѣнѣи вѣ ѿ села мала, 3 об.-4 об.

Прологъ, II, 3 об. з відмінними; *Макар.*, 3; *Сергій.*, 60.

7. в тоꙗ днѣхъ стѣго апапа пѣлменѣи едіноѣ ѿ ѿ діаконѣхъ. — Тѣхъ стѣи апапа пармена оубчѣи вѣ стѣхъ апапа, 4 об.

Макар., 3. *Сергій.*, 61; *Др. Иван Франко.* Апокрифи і легенди. Т. III. У Львові, 1902, ст. 249.

8. в тоꙗ днѣхъ вѣтѣхъ мѣ конѣта і ин. — вичислено ще 5 імен, 4 об.-5.

Сергій., II, 61; *Макар.*, 3.

9. в тоꙗ днѣхъ слѣ ѿ прѣсгавленѣи стѣго ѿца. и҃гафонѣа. — великыи вх истѣнѣи аго-фѣо хотѣа скопчѣти, 5.

Прологъ, II, 3 об.; *Макар.*, 3; *Сергій.*, 60.

10. в тоꙗ днѣхъ ѿца ншѣо аданасѣа не ѿсѣдати вѣкаѣ грѣшающѣа. — Помнѣлаѣ оубѣ оубо вѣраѣ гѣа гѣиѣа, 5-6.

Прологъ, II, 4; *Макар.*, 3-4. Гл. про се Слово: А. *Архангельскій.* Творенія Отцовъ Церкви въ древне-русской письменности. Обзорніе рукописнаго матеріала — в: *Журн.* Мин. Нар. Просв. 1888 іюль, ст. 15, де се Слово признано уривком 23-ої Бесѣди св. Івана Золотоустого на Євангеліє св. Маттея.

11. Мѣца тогѡ ꙗ дѣх стѣтъ стѣх мѣ ѡвтроуіа и ієлѣѡнника і касіанска и с нѣа.
— Вѣѣ ваше в лѣта маѣиміана на коїни, 6-6 об.

Прологъ, II, 4 об.; *Макар.*, 4; *Сергіѣ*, 62.

12. В тоꙗ дѣх стѣго мѣ касіанка и ѡ змѣсїа града. — Вѣѣ вѣ касіанкк сѣх моўжа слѣна, 6 об.-7 об.

Прологъ, II, 5 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 4-5; *Сергіѣ*, 62.

13. В тоꙗ дѣх Слоко ѡ феѡдорѣ наѣмницѣ ѡ лімоннеа. — Покѣдаше наꙗ іѡаꙗ пасгоуѣ мѣ прѣлохоꙗ к нѣколѣ, 7 об.-8.

Прологъ, II, 5 об. *Макар.*, 5.

14. В тоꙗ дѣх Слоꙗ стѣго ефрема мѣ недогтоꙗ послѣшатї на злоꙗ кленѡциѣгѣ. — Еаншоꙗ прѣчѣѣ пѣже промѣленнѣ члѣк нѣкто, 8-9.

Прологъ, II, 5 об.-6; *Макар.*, 5.

15. Мѣца тогѡ ꙗ дѣх стѣтъ стѣго мѣ пѣаа іоꙗꙗнѣ сестрїї еѣ. — Пакѣ іоꙗꙗна сестра еѣ. та вѣста ѡ града фїнікѣа, 9-10.

Прологъ, II, 6 об.-7; *Сергіѣ*, II, 63.

16. В тоꙗ дѣх прѣнесенїї моци стѣго бѣслава. — Тѣѣ вѣ кнѣꙗ к чекѣꙗ правелѣ, 10-10 об.

Прологъ, II, 7-7 об.; *Макар.*, 5; *Сергіѣ*, ст. 63.

17. В тоꙗ дѣх прѣкнѣа ѡ ꙗкова. — Вѣ кенѣꙗ граꙗ еѣт нѣѣфѣрїѡ тако нарицаемїї, 10 об.-12.

Прологъ, II, 7 об.-8; *Макар.*, 6; *Сергіѣ*, 63.

18. В тоꙗ дѣꙗ Слоꙗ ѡ лімоннѣ. — Рѣ нѣкто старецѣ кѣроу ѣлѣте мї чада мѣ слѣа, 12.

Прологъ, 8; *Макар.*, 6.

19. Мѣца тогѡ ꙗ дѣх пѣмѣа прѣнаꙗ іѡꙗꙗ нѣгѣ. еѣꙗ чѣхѣа кѣанкѣа постїнїкѣа, 12.

У *Сергіѣ* під сим днем нема того імени.

20. В тоꙗ дѣх прѣкнѣаго іѡꙗꙗ нѣго мѣаа мнѣха. — Тѣѣ трѣлоꙗннѣ вѣт вѣ вѣкѣꙗ коꙗꙗннѣ, 12-12 об.

Прологъ, II, 9 об.-10 з відмінним початком; *Макар.*, 7; *Сергіѣ*, 64.

21. В тоꙗ дѣх ѡ киденїї аꙗꙗла пѣшѡца кꙗѡаѡа кꙗ црѣꙗ. — Пѣ іаꙗнѣтѣ лꙗꙗꙗнѣаа во црѣкї вѣдѣ аꙗꙗла, 12 об.-13.

Макар., 7.

22. Мѣца тогѡ ꙗ дѣх стѣтъ стѣ мѣ кононаꙗ града. — Тѣѣ нѣꙗт дѣкїа црѣа и ѡ нѣзарѣтѣа галꙗꙗлѣйскѣа, 13.

Прологъ, II, 8 об.-9 під днем 5 марта; *Макар.*, 7 також під днем 5 марта; *Сергіѣ*, 67.

23. В тоꙗ дѣх стѣго мѣ конона иꙗ во аꙗꙗрїї. — Тѣѣ вѣт в лѣта стѣх аꙗꙗх ѡ вѣсї глѣмнѣа вїданнѣ, 13 14.

Прологъ, II, 9-9 об. під днем 5 марта; *Макар.*, 7 під днем 5 марта; у *Сергіѣ*, 66 є й під днем 6 марта; *Др. Іван Франко*. Апокрїфї і легенди. Т. V. У Львовї, 1910, ст. 16-17.

24. В тоꙗ дѣх стѣх мѣ мѣк иꙗ вѣ аꙗꙗрїї аꙗꙗнѣꙗ Флѣꙗꙗꙗ Коꙗꙗꙗтїна иꙗ феѡфїла и дрѣжнїї ѣхѣ. — Града аꙗꙗрїа іаꙗтї кнѣша стѣннѣ ѡ сраꙗннѣ, 14-14 об.

Прологъ, II, 10 об. з відмінним початком; *Макар.*, 8; *Sergiiy*, 65.

25. В то́ дѣхъ сло́вѣ стѣго ѣфрема́ ѡ по́сѣхъ дшѣнѣ. — Да ѣсте вѣдѣще краѣ ѡ кси
прабѣ Самѣ дръжаѣ, 14 об.-15.

Прологъ, II, 11; *Макар.*, 8.

26. Мѣца тогѣ зъ дѣхъ стѣгѣ стѣго сщѣно́мѣннѣ ѣже в' херсонѣ ѣспѣткова́шихъ насѣ-
ла́нѣ ѣгѣнѣа́ Іагафодо́ра, капи́тонѣа́ ѣпидѣа́ елиферѣа́ Іѣ ѣфрема́. — Вхъ цѣрѣтко дѣѡканти-
ла́не ѣма́ ѣрѣанскѣи ѣпѣнѣ, 15-15 об.

Прологъ, II, 11 об.-12; *Макар.*, 9; *Sergiiy*, 67. А. И. Яцимирскій. Мелкіе тек-
сты по стар. слав. и рус лит. — в: Извѣст. отдѣл. рус. яз. и слов Имп. Акад. Н.
1908, XIV, 2, ст. 163-168.

27. В то́ дѣхъ памѣтъ прѣвѣна́ ѡ пѣла іспокѣ́нника епѣа́ проува́дѣскаго. — Тх'ъ
стѣи ѣпѣхъ прѣвѣна́скѣа́ стѣна цѣрѣке, 15 об.

Прологъ, II, 12; *Макар.*, 9; *Sergiiy*, 67.

28. В то́ дѣхъ памѣтъ стѣхъ ѡщѣ́ ѡкадѣа́ и нестѣра епѣа́ трѣмѣидѣга кѡпрѣска́.
Прѣвѣна́ доме́та́. і Стѣрастѣ стѣхъ мѣ ѣв'ла іов'ла́на крача, 15 об.
Sergiiy, 67.

29. В то́ дѣхъ сло́вѣ ѡ затѡрѣнѣцѣ ели́ѡ ѡкрѣ́ кѣ ѣмаю́ задѣнѣе. — Вхъ ѣкѡѣ
мѣстѣ́ маґасти́ славе́ стѣло. імѣ́ чѣно́ризе́ докѣрѣ раѡта́а вѣ', 15 об.-17.

Прологъ, II, 12 об.-13.

30. Мѣца тогѣ ѣ дѣхъ памѣтъ прѣвѣна́ ѡщѣ́ іспокѣ́нника Феѡфѣла́та. ѣпѣа́ ѣнѡ-
мѣдѣ́ ска́. — Феѡфѣгѣ́ прѣвѣнѣи́ стѣлѣ́ вѣ ѡ́ богѡчѣнѣа́ Стѣранѣ, 17-17 об.

Прологъ, II, 13 об.-14 з відмінним початком; *Макар.*, 10; *Sergiiy*, 68.

31. В то́ дѣхъ стѣго а́ла ге́мана и ѣго́ помѣнаѣѣ́ а́пѣ́а к рѣ́мла́нѣм, 17 об.

Sergiiy, 68 (під іменем: ап. Ерма).

32. В то́ дѣѣ́ поѡв'нѣе́ стѣго а́пѣа́ пѣа́а. — Іа́пѣ́а гѣ́а́ вхъ сла́вѣ́ вѣ́ію тѡрѡѣте. аще
а́сѣе, 17 об.-18.

33. Мѣца тогѣ дѣ́ дѣхъ стѣхъ́ велико́мѣннѣхъ, мѣ́ іже в Саѡарѣ́и Ско́нча́кши́ска́. —
Вхъ креме́на лѡ́кши́на цѣрѣ́кѣ вѣ́ гѡне́ннѣе́ велико́ѡѣ, 18-24.

Прологъ, II, 16 з зовсім иншим початком; *Макар.*, 11; *Sergiiy*, 69.

34. В то́ дѣѣ́ стѣрѣ́ стѣго мѣ́ дѣѡнѣсѣ́ла. — Дѣѡнѣсѣ́и стѣи́и мѣ́ хѣ́а́ ра́ ѣа́ше, 24.

Прологъ, II, 16 об.-17 з відмінним початком; *Макар.*, 11 з відмінним початком;
Sergiiy, 69.

35. В то́ дѣѣ́ сло́вѣ ѡ па́хнѡтѣ́и і доѡрѡ́дѣте́лѣ стѣарѣ́кши́нѣска́. — Па́хнѡтѣ́е великѣ́и
ѡщѣ́ пѣсѣгѣ́и і чѣно́ризе́, 24-25 об.

Прологъ, II, 17 об.-18; *Макар.*, 11.

36. Мѣца тогѣ і дѣ́ стѣрѣ́ стѣ́ мѣ́ ко́дрѣта і кѣрѣ́ана́. — Вхъ цѣрѣ́ѡ де́кѣна́ гѡне́ннѣе́
ѡѡ́дѣѣшо́ѡ, 25 об.

Прологъ, II, 18 об.; *Макар.*, 12; *Sergiiy*, 69 (Кодрата).

37. Вхъ то́ дѣ́ сло́вѣ ѡ паѡѣ́рика ѡ маѡѣ́цѣ́ мѣнѣ́ска́. — Гла́вѣ́ ѡ маѡѣ́цѣ́ мѣнѣ́ска́ ѣгѣ́-
не́стѣ́кѣ мѣ́ вѣ́тѣ́ а́кѣ́тѣ́ а́ не сѡ́ждаше́ ісѣ́ кѣла́нѣ, 26-26 об.

Прологъ, II, 18 об.-19; *Макар.*, 13.

38. Мѣца тогѣ а́ дѣ́ стѣрѣ́ стѣ́го сщѣно́мѣннѣа́ пѣѡнѣ́ла. — Тхѣ́и стѣи́и вѣ́ в цѣрѣ́ѡ
де́кѣа́ по́ѡ, 26 об.-27.

Прологъ, II, 18 об. під днем 20 марта; так і у *Макар.*, 12; *Сергій*, 11 — під днем 11 марта.

39. В то^ѣ днѣ прѣкна^ѣ ѡца ншѣ григор^ѣа папи рѣскаго. — При оу^ѣстѣн^ѣкѣ цр^ѣи кѣт^ѣ стѣни грѣгор^ѣїи мн^ѣх, 27.

Прологъ, II, 24-24 об. з иншим початком і під днем 12 марта; *Макар.*, 13; *Сергій*, 71 під днем 11 марта.

40. В то^ѣ днѣ памат^ѣ прѣкна^ѣ ѡ ншѣго Свфрон^ѣїа дх^ѣнеп^ѣа ер^ѣимльска^ѣ. — Свфрон^ѣїїи вх стѣх ѡцѣ ншѣ бѣт ѡ ст^ѣра^ѣ дѣскиа, 27-27 об.

Прологъ, II, 21 з иншим початком; *Макар.*, 13; *Серг.*, 70.

41. В то^ѣ дѣ памат^ѣ н^ѣ ко стѣх ѡца ншѣго кирил^ѣа д^ѣр^ѣуеп^ѣїа іер^ѣл^ѣїска^ѣ. — Тх^ѣ кѣт^ѣ при ко^ѣст^ѣт^ѣин^ѣкѣ кеанц^ѣїи. п^ѣр^ѣв^ѣс^ѣ мн^ѣх вѣ, 27 об.-28.

Прологъ, II, 42 об.-43 инше житіє і під днем 18 марта; *Макар.*, 22 — 12 марта; *Серг.*, 71 — 11 марта.

42. В то^ѣ днѣ памат^ѣ прѣкна^ѣ ѡ ншѣго, Гев^ѣрг^ѣїа Ноко^ѣмклена^ѣ І^ѣво^ѣт^ѣко^ѣрца лежа^ѣша^ѣ вх ѡд^ѣн^ѣїїи, ѣ прѣкна^ѣ ѡца кѣнед^ѣїта, 28.

Макар., 13; *Серг.*, 71(?).

43. В то^ѣ днѣ стѣго григор^ѣа слѣ ѡ мн^ѣїи. — По ксемо^ѣ ра^ѣз^ѣв^ѣл^ѣїїе чад^ѣа кѣ ке^ѣїка дѣла м^ѣїїни, 28-28 об.

Прологъ, II, 21-21 об; *Макар.*, 13.

44. Мѣа то^ѣ бѣ днѣ прѣкна^ѣго ѡ ншѣго Феѡ^ѣфан^ѣа іспок^ѣд^ѣн^ѣїка н^ѣ на кѣ^ѣцѣ^ѣ Сел^ѣк^ѣ. — Феѡ^ѣфа^ѣ прѣк^ѣн^ѣїїи ѡ ншѣ вѣк^ѣ родителю бл^ѣг^ѣоро^ѣн^ѣд^ѣ, 28 об.

Прологъ, II, 23 об.-24 з иншим початком; *Макар.*, 22; *Серг.*, 71.

45. В то^ѣ дѣ ст^ѣр^ѣт^ѣ стѣго м^ѣїка Сак^ѣїна. — Сак^ѣїи х^ѣб^ѣ мн^ѣїи вѣ ѡ ст^ѣр^ѣани е^ѣг^ѣв^ѣ-п^ѣс^ѣк^ѣїа, 28 об.-29.

Прологъ, II, 31 — 16 марта; *Макар.*, 23 під днем 13 марта; *Серг.*, 72 під днем 12 марта.

46. В то^ѣ дѣ слѣ ѡца зла^ѣв^ѣстаго. — Б^ѣїцева^ѣ гл^ѣю при^ѣхода^ѣїїи к^ѣ цр^ѣкви, 29-29 об.

47. Мѣа то^ѣ г^ѣ днѣ пр^ѣн^ѣе^ѣн^ѣїе мо^ѣшей н^ѣ вх стѣх ѡца ншѣго никифора патр^ѣї-а^ѣх^ѣа ко^ѣст^ѣт^ѣїїна г^ѣр^ѣа. — Пр^ѣн^ѣе^ѣн^ѣїе мо^ѣшей ке^ѣїка^ѣ вх ст^ѣл^ѣх, 29 об.-30.

Прологъ, II, 25 з зовсім иншим початком; *Макар.*, 23; *Серг.*, 72.

48. В то^ѣ дѣ ст^ѣр^ѣт^ѣ стѣго м^ѣї а^ѣл^ѣд^ѣдра н^ѣ б^ѣ п^ѣс^ѣдѣ. — Ал^ѣд^ѣдр^ѣх стѣми мн^ѣїи ко^ѣ вре^ѣма гон^ѣен^ѣїа, 30.

Прологъ, II, 25; *Макар.*, 23; *Серг.*, 72.

49. В то^ѣ днѣ слѣ ѡ през^ѣк^ѣитер^ѣїи с^ѣ н^ѣже аг^ѣг^ѣан с^ѣб^ѣжа^ѣ. — Пок^ѣд^ѣаше н^ѣкто ѡ ѡ^ѣко бѣт^ѣ пр^ѣв^ѣн^ѣїе, 30-30 об.

Макар., 24. Про се Слово гл. А. И. *Яцимирскій*: Изъ истор. апокриф. и легендъ въ юж.-слав. письм. — в: Извѣст. Отд. рус. яз. и слов. И. Акад. Наукъ, т. XV, кн. 1. Спб. 1910, ст. 17.

50. Мѣа то^ѣ дѣ дѣ памат^ѣ прѣкна^ѣ ѡца ншѣго ке^ѣнед^ѣїта дх^ѣн^ѣма^ѣдр^ѣїта рѣска^ѣ. — Прѣк^ѣн^ѣїїи ѡ н^ѣ ке^ѣнед^ѣїт^ѣх вѣ ѡ рѣска^ѣ г^ѣр^ѣа, 30 об.-31.

Прологъ, II, 27-27 об.; *Макар.*, 24; *Серг.*, 73.

51. В то^ѣ днѣ памат^ѣ прѣкна^ѣ ѡца е^ѣв^ѣх^ѣїмон^ѣа е^ѣп^ѣїа л^ѣв^ѣїа іспок^ѣд^ѣн^ѣїи. — Е^ѣв^ѣх^ѣї-мо^ѣ вѣ стѣх ѡ н^ѣ. і іспок^ѣд^ѣн^ѣїи х^ѣб^ѣ, 31-31 об.

Прологъ, II, 27 об.; *Макар.*, 24; *Серг.*, 73 (Евсхимона).

52. В тоꝗ деꝗ стꝑрѣчѣ стꝑмꝗ мннꝗ. сатира — крім того вичислено ще 5 імен. *Макар.*, 25; *Серг.*, 74.

53. В тоꝗ днѣ словꝗ прпꝗчнаꝗ палладіа мннꝗхꝗ. — Прпꝗчныи ѿ наꝗ палладій мннꝗхꝗ пришеꝗшиꝗ к немꝗвꝗ вратѣиꝗ глаꝗ. крема стꝑгаꝗ поста, 31 об.-32.

Прологъ, II, 27 об.-28; *Макар.*, 25.

54. Мѣца тоꝗꝗ еꝗ днѣ стꝑрѣчѣ гꝗ мꝗ аганилꝗ тѣмона ꝗ сꝗ ннꝗ. — Тѣиꝗ стꝑмꝗиꝗ многострадаꝗци ꝗ мннꝗци хꝗки вꝗжꝗꝗ при лꝗѿкантианкꝗ, 32 об.

Прологъ, II, 29 об.; *Макар.*, 26; *Серг.*, 74.

55. В тоꝗ днѣ стꝑрѣчѣ стꝑгоꝗ лꝗника никадра. — Никадрꝗхꝗ хꝗкꝗ мннꝗхꝗ вꝗкꝗ ко црꝗѣбо лꝗкантиане, 32 об.-33.

Прологъ, II, 30; *Макар.*, 25; *Серг.*, 74.

56. В тоꝗ днѣ словꝗ ѿ прозѣанкоꝗ сергѣиꝗ пꝗсгѣиꝗиꝗ. — Покꝗдаше мннꝗхꝗ сергѣиꝗ ꝗ многожꝗнꝗ мннꝗе григоріаꝗ, 33.

Прологъ, II, 30 об. з дещо відмінним початком; *Макар.*, 26

57. Мѣца тоꝗꝗ сꝗ деꝗ стꝑрѣчѣ стꝑ мꝗ іовꝗиана ꝗ кꝗ никилїи. — Оꝗꝗанꝗ хꝗкꝗ мннꝗхꝗ вꝗкꝗ ѿ назерета града, 33-33 об.

Макар., 27; *Серг.*, 76.

58. В тоꝗ деꝗ стꝑгоꝗ апꝗла арегтооꝗлꝗ еꝗдінаꝗѿ ѿ серꝗмидесаꝗтꝗ. — Їрнестооꝗвꝗ жꝗтꝗкениꝗиꝗ хꝗкꝗ апꝗлꝗ еꝗднꝗ ѿ оꝗннꝗ, 33 об.-34.

Прологъ, II, 31 об.; *Макар.*, 27; *Серг.*, 76; *Франко.* Апокр. III, ст. 219 і 220.

59. В тоꝗ днѣ стꝑрѣчѣ стꝑгоꝗ мꝗ романаꝗ наꝗникаꝗ ꝗ кꝗ парїиꝗ — і ще 3 імена, 34. *Макар.*, 27; *Серг.*, 76.

60. В тоꝗ деꝗ словꝗ стꝑгоꝗ еꝗфремаꝗ кꝗ вꝗгатиꝗ. — Ваншнꝗте вꝗгатиꝗ ꝗ кꝗноꝗшнꝗте, 34-34 об.

Прологъ, II, 31 об.; *Макар.*, 28.

61. Мѣца тоꝗꝗ зꝗ днѣ памꝗтꝗ стꝑгоꝗ алезеꝗа чꝗка вꝗїа. — Вꝗкꝗ чꝗкаꝗ кꝗ рїстꝗѣ гꝗдꝗкꝗ кꝗлꝗковꝗреꝗ, 34 об.-38 об.

Прологъ, II, 40 об.-41 з іншим початком; *Макар.*, 28; *Серг.*, 77.

62. В тоꝗ днѣ стꝑгоꝗ мꝗ марїнаꝗ. — Хꝗкꝗ мннꝗхꝗ марїꝗ хꝗрꝗїаꝗ сꝗиꝗ. ꝗ кꝗдꝗкꝗ идолослаꝗженики, 39.

Прологъ, II, 41; *Макар.*, 28; *Серг.*, 77.

63. В тоꝗ днѣ вꝗскрїєнне праведнаꝗ лазараꝗ дрꝗга хꝗкꝗ. Ї памꝗтꝗ по чꝗколюкїюꝗ наꝗнеꝗнаꝗ наꝗ Страшнаꝗ прещениꝗ ꝗ трꝗсаꝗ ꝗ кꝗꝗтꝗ при коꝗтꝗтинкꝗ црꝗї, 39.

Прологъ, II, 41; *Макар.*, 30; *Серг.*, 77 тільки про Лазаря; про трус ст. 75 під днем 15 марта.

64. В тоꝗ днѣ словꝗ ꝗ гешꝗгїиꝗ ігꝗдменꝗкꝗ гори Синаїскїаꝗ кꝗ аꝗгꝗлоꝗ вꝗзꝗхꝗцꝗꝗ вꝗꝗтꝗ і ѿвꝗрꝗтеꝗлꝗ ко ієрꝗлїмꝗкꝗ ꝗ кꝗ вꝗ своєиꝗ кеаїиꝗ посажеꝗ вꝗꝗтꝗ. — Вꝗкꝗ ігꝗдменьꝗ кꝗ горꝗкꝗ Сїнаїстꝗтꝗїиꝗ іменꝗꝗ гешꝗргїе, 39-40.

Прологъ, II, 41 об.-42.

65. Мѣца тоꝗꝗ вꝗ нꝗ днѣ памꝗтꝗ ꝗꝗ ко стꝑмꝗхꝗ ѿ нꝗїꝗ вꝗрїїла архїєпꝗпа ієрꝗлїєкꝗ. — Тꝗїиꝗ вꝗꝗтꝗ вїꝗородноꝗꝗ родителꝗ Снꝗї при коꝗтꝗтинкꝗ црꝗї, 40-40 об.

Прологъ, II, 42 об.-43 з зовсім иншим початком; *Макар.*, 30; *Серг.*, 78.

66. В то̃ днѣ ст҃рѣть ст҃ы̃хъ мнѣхъ же̃н се̃дмѣ. и̃ ко лип̃сонѣ. — вѣхъ цр҃кво̃ заоч-
т҃наго ма҃рїана гоненїѣ дв҃и̃ шовса, 40 об.-41.

Прологъ, II, 48 об.-49 з дещо иншим початком; *Макар.*, 30; *Серг.*, 79 під
днем 19 марта.

67. В то̃ днѣ сло̃вѣ и̃во̃а̃н златооу҃стагъ ѡ̃ мислѣхъ нечистѣхъ і ѡ̃ ра̃зжеженїѣ плотѣ-
ст҃кѣ. — вѣлма вкѣтъ дѣво̃ѣ іа̃ чернець пре҃жде вѣтѣхъ, 41-41 об.

68. Мѣца то҃го̃ дѣ днѣ пама̃т прп̃внагъ ш҃ца̃ нїго̃ Фомѣ патрїарха конста̃нтіна
г҃раля. — Фома ко ст҃ѣхъ ш҃цѣхъ нїѣ за премно҃гю̃ ѣ до҃бродѣтѣ̃, 41 об.

Прологъ, II, 49 під днем 21 марта; *Макар.*, 35; *Серг.*, 81 також під днем
21 марта.

69. В то̃ днѣ прп̃внѣхъ ѡ̃ нїѣхъ из҃бненїхъ ѡ̃ мовѣ вхъ монастири ст҃го̃ Сакѣ. —
вѣї ст҃їѣ ш҃цїѣ ѡ̃ ра̃зличнѣхъ мѣстѣхъ со҃вравнѣса, 41 об.-42.

Прологъ, II, 2 об.-45 під днем 20 марта; *Макар.*, 35; *Серг.*, 79 під днем
19 марта.

70. В то̃ днѣ ст҃рѣть ст҃ы̃хъ мнѣхъ хрїста̃фа — ще 2 імена, 42.

Прологъ, II, 44 об.-45 має й житїє; подїбно й *Макар.*, 36; *Серг.*, 78.

71. В то̃ днѣ сло҃во̃ ѡ̃ же̃нѣхъ за҃каа̃ши дво̃ѣ дѣтѣцѣхъ ско̃нѣ. — Пѣвѣдаше пала-
ди мнѣхъ гла̃, іако санша̃хъ ѡ̃ нѣко҃го кораблїника, 42-43.

Прологъ, II, 45 об.-46; *Макар.*, 36.

72. Мѣца то҃го̃ к̃ днѣ пама̃т прп̃внагъ ш҃ца̃ нїѣгъ нїкїтѣхъ еп̃па̃ полона̃скагъ. —
Нїкїтѣ ст҃їѣхъ вїто҃носнѣхъ ш҃цѣхъ нїѣ ісповѣднїѣ х̃кѣхъ, 43 об.

Макар., 37 з иншим початком; *Серг.*, 80.

73. В то̃ де̃н ст҃рѣть ст҃ы̃хъ мнѣхъ фетїанїѣ Самара̃нѣ. — вѣта̃л фетїанїа са-
маранїна с нею̃ гї̃ кескдо҃ва, 43 об.-44.

Прологъ, II, 47-48 об., має инший текст; *Макар.*, 37; *Серг.*, 79-80 (Фотїї).

74. В то̃ днѣ сло̃вѣ и̃ ст҃ѣ̃хъ герасїа҃нѣ како̃ ѣмо̃у̃ скѣр̃ поравота вкѣри е҃го̃ ра̃днѣ
— Попрїче є̃дино ѡ̃ ст҃го̃ е҃рдана. ла҃кра̃ ѣт̃, 44-45 об.

Макар., 36; инше оповїдання про се гл. А. И. *Яцимирскїѣ*. Из ист. слав. письм.
въ Молд. и Валах. 1906 (Памят. древн. письм. и искуc. СLXII), ст. 79-81.

75. Мѣца то҃го̃ вхъ ка̃ днѣ пама̃т прп̃внагъ ш҃ца̃ нїѣгъ іа҃кова̃ еп̃па̃. — Іако̃ прп̃в-
нїѣхъ ш҃цѣхъ нїѣ. ѡ̃ ю҃ногнѣ пѣ̃тноє̃ житїє̃ воспрїа̃т, 45 об.-46

Прологъ, II, 49; *Макар.*, 37; *Серг.*, 81.

76. В то̃ днѣ пама̃т прп̃внагъ ш҃ца̃ нїго̃ кѣ̃рїла̃ еп̃па̃. Катанзє҃каго̃. — Кїрї̃ вхъ
ст҃ы̃хъ ѡ̃ нїѣ вѣ̃ ѡ̃ а̃н҃тїѡхїа̃ Сїска̃, 46.

Прологъ, II, 49 з початком дещо иншим; *Макар.*, 37; *Серг.*, 81.

77. В то̃ де̃н прп̃внагъ ш҃ца̃ нїго̃ ге҃ш҃рїа̃ еп̃па̃ три̃скагъ і ч҃ло̃тко̃рца, 46-46 об.
Серг., 81.

78. В то̃ днѣ сло̃вѣ ст҃го̃ па҃хотїа̃ ѡ̃ спс̃азшї҃га̃ ра̃звѣднїцѣхъ. — Еп̃т̃ мо̃ѣ вхъ
пѣ҃стїны̃ живѣѣ вхъ ст҃рана̃хъ ра̃їа̃нѣ, 46 об.-47.

Макар., 38; А. И. *Яцимирскїѣ*. Мелкіє тексты и замѣтки по старинной славян-
ской и русской литературамъ — у: Извѣстїяхъ Отдѣл. рус. яз. и слов. Имп. Ак.
Наукъ. Спб. 1911, т. XVI, кн. 2, ст. 273.

79. Мѣца тогож кѣ дѣх прѣвѣнаѣ ѡца нѣго артемона епѣа селевкѣи скаго. — Нѣр-темо^н важениый селеоукии имѣше ѡтчетство, 47-47 об.

Прологъ, II, 55 об. під днем 24 марта; *Макар.*, 41; *Серг.*, 82.

80. В тож дѣх слово ѡ дѣоу кратоу имѣюци межи совоу крадѣ. — Нѣрага два кѣшоу гонениу мѣта вѣста, 47 об.-48.

Прологъ, II, 53-53 об.; *Макар.*, 39.

81. Мѣца тогож вѣ кѣ дѣх памѣт прѣвѣнаѣ ѡца нѣго нѣкона, і оучениѣ егѣ. — Тѣх вѣт вѣ крема деѡкантидѣна игемона. ѡ Стран нокѣ градѣ, 48.

Прологъ, II, 53 об. з иншим початком; подібно й *Макар.*, 48; *Серг.*, 83.

82. В тож дѣх слово ѡ кѣици пришедѣшемоу вѣ мнишеескѣи чинѣ и сѣсе кѣт. — Нѣже вѣ сѣмѣ ѡцѣх нѣих пахнотивѣ мѣшеса вѣ и сѣиша гла, 48-49.

Прологъ, II, 54 об.-55; *Макар.*, 40.

83. Мѣца тогож вѣ кѣ дѣх стѣтъ стѣго сѣиѣи мѣнка василѣа прѣвѣкѣтера а кѣркскѣа црѣвѣ. — Тѣх сѣиый вѣк при ѡсѣдѣнницѣ капѣторникѣ, 49-49 об.

Прологъ, II, 51 з иншим початком під 22 марта; подібно й *Макар.*, 39; так-же й у *Серг.*, 82.

84. В тож дѣх стѣтъ стѣго мѣника калѣнника и василѣа, 49 об.

Серг., 85.

85. В тож дѣх поовѣше прѣвѣ кѣвѣщеніѣ прѣмѣа клѣчца нѣшеа вѣца і прѣодѣи мѣ. — Да еѣге вѣдѣоче вратне. ѡ к сѣи дѣх еѣт прѣвѣпрѣвѣстко, 49 об.-50 об.

Макар., 41.

86. Мѣца тогож вѣ кѣ де^н вѣговѣщеніѣ прѣмѣа клѣчца нѣшеа кѣа а прѣо дѣи мѣрѣа. — Чѣлювѣецъ гѣ вѣ нѣи мѣтѣиый всегда пекѣиша, 50 об.-51.

Макар., 42; *Сергій*, 85.

87. В тож дѣх. поовѣченіѣ на вѣговѣщеніѣ прѣмѣа клѣчца нѣшеа вѣца. — Нѣкѣ поло вно еѣт вратне ко кѣа велегласно нѣреѣи, 51-52 об.

Прологъ, II, 59-60; *Макар.*, 42.

88. Мѣца тогож вѣ кѣ дѣх сѣбор сѣтворѣѣ стѣго и вѣтѣвѣнаго гаврѣила ахагѣ-їла ипѣрѣва сѣкѣше прѣданиый, 52 об.

Макар., 44 із оповіданням; *Сергій*, 86.

89. Вѣ тож дѣх стѣтъ стѣмѣ мѣни нѣж зѣ гѣтѣкѣ і т. д. — Тѣи сѣиый вѣхѣ оубо при іовѣзоуѣи мѣнимайѣи, 53-53 об.

Макар., 44 з иншим початком; *Сергій*, 86. (Домна).

90. В тож дѣх стѣтъ стѣго мѣника филимона і домѣа. Филимонѣ и домѣи хѣ мѣника вѣста ѡ римѣа, 53 об.-54.

Макар., 50 під днем 27 марта.

91. Вѣ тож дѣх слово прѣвѣнаѣ ѡца нѣго василѣа новаѣ. — Сѣиѣ важениый ѡцѣх нѣиѣ василѣи ѡкрѣте^н кѣт вѣ пѣстѣни, 54-55 об.

Сергій, 86; С. Г. Вилинскій. Житіе св. Василя Новаго въ русской литературѣ. Ч. II. Одесса 1911, ст 977-978. (Записки Имп. Новороссійскаго Универс. Истор.-Филог. Факульт. Вып. VII.).

92. Мѣца тогѣ вѣ дѣх стѣрѣ стѣхъ мѣнѣ Фанѣнта Сѣкантика ѣ глѣдѣи женѣ ѣ. ѣ чадѣ егѣ. македонѣа деѣ приѣ кромида. Колеѣтарѣа. ѣ аѣдиалогѣа. дѣхѣ. — При дѣдриѣанѣ црѣ тѣи бѣша мѣ вѣст бѣжѣнѣи дѣлиѣ, 54 об. - 55.

* *акар.*, 50; *Серг.*, 88, але тут вичислено тѣльки імена: Філіта ѣ Лидѣ.

93. ѣ то дѣх стѣрѣ стѣхъ мѣнѣ манѣила ѣ феѣхѣоѣнѣа. — Манѣѣ ѣ феѣхѣоѣи хѣѣ мѣника вѣше ѣ вѣсточнѣа Странѣа, 55-55 об.

Прологѣ, II, 62 об.; *Макар.*, 50; *Серг.*, 87.

94. ѣ то дѣх стѣрѣ стѣго ѣ прѣвнѣа ѣ сѣѣѣномѣника ѣ испѣкѣдника стѣфана ѣгѣмена тѣригѣскѣа. — Стѣфѣа вѣ стѣхъ ѣ на ѣ испѣкѣднѣи хѣѣ 55 об.-56.

Прологѣ, II, 67, але під днем 28 марта; під тим же днем ѣ *Макар.*, 52 без життѣа; подѣбно ѣ *Серг.*, 88.

95. ѣз тоѣ дѣх прѣвнѣа ѣ нѣшѣо гѣрѣка ѣ вѣ апрѣ, 56. Вичислено ще 8 імен. У *Серг.* не згадано такого імени.

96. ѣз то дѣ слѣд ѣ вѣврѣшеѣ мѣчнѣа. тѣмо вѣга. — Повѣдаше на ѣ нѣчкѣи. ѣ вѣгда потрѣби радѣи прѣйдоѣ вѣз костѣтѣи гѣа, 56-57.

Прологѣ, II, 65-65 об.; *Макар.*, 50.

97. Мѣца тогѣ кѣ дѣ стѣрѣ стѣѣю мѣнѣкѣ иѣнѣ ѣ вѣсѣхѣид. — ѣз црѣтко велѣкѣа ко-стѣтѣнна вѣсѣга стѣаа мнѣхѣа, 57.

Прологѣ, II, 67-67 об. з иншим початком; *Макар.*, 51; *Серг.*, 88 (Варасѣкѣа).

98. ѣ то дѣ стѣрѣ стѣмѣа мѣ матрѣнѣа. Та вѣ раба нѣчкѣѣа женѣа жѣдѣоѣнѣи, 57-57 об.

Прологѣ, II, 62-62 об. з дѣщо иншим початком; *Макар.*, 51; *Серг.*, 89.

99. ѣ то дѣх памѣа стѣго ѣпла радѣи ѣна еѣнѣа ѣ сѣамѣдѣа. — Радѣи хѣѣ мѣнѣа ѣлѣз. вѣ ѣ сѣамѣдѣа ѣнѣи, 57 об.-58.

Серг., 89 (Прѣліѣна); Франко. Апокр., III, ст. 235-6 з дѣщо иншим початком ѣ під днем 23 марта.

100. ѣ то дѣх, памѣа прѣвнѣа ѣѣа нѣше ѣвѣстафѣа еѣпа финѣйскѣа, 58. Вичислено ще 2 імена.

Макар., 52 (?); *Серг.*, 89.

101. ѣ то дѣ. слѣд ѣ вѣскрѣнѣи гѣа нѣше ѣ хѣа. — Гѣ нѣмѣа ѣ хѣа ѣспазнѣишѣ прѣчѣкоѣ слѣд, 58-58 об.

Макар., 52.

102. Мѣца тогѣ кѣ дѣх памѣа стѣго ѣѣа нѣше ѣспѣкѣднѣка ѣкакѣа еѣпа амѣлетѣскѣа. — ѣчкѣи вѣ стѣхъ ѣѣхъ нѣше ѣспѣкѣднѣи хѣѣ. вѣ при дѣкѣи, 58 об.

Макар., 52; *Серг.*, 90.

103. ѣ то дѣх памѣа стѣго ѣ нѣше макарѣа еѣпа реѣфѣйскѣа. — При костѣтѣнѣкѣ велѣнѣкѣа раѣпростѣрѣшѣга хрѣѣстѣѣѣ, 58 об.-59.

Макар., 52; у *Серг.*, 90 ѣ під сим днем памѣа: Марка, еп. арѣтусѣйскѣоѣо.

104. ѣз тѣн дѣх стѣго мѣника кѣрѣла ѣ ѣнѣхъ мѣникѣа. — Кѣрѣлѣа дѣакоѣ вѣ вѣ фѣнѣкѣи, 59-59 об.

Макар., 52; *Серг.*, 90. Тѣ два останнѣ Слова злучѣнѣ в Прѣл., II, 69-69 об. в одно, инше — замѣсть імени Макарѣа ѣ тут імя Марка, еп. арѣтусѣйскѣоѣо.

105. В тоѣ дѣх стрѣтъ стѣхъ мѣнѣ вѣ асколонѣ градѣ мѣнѣхъ и вѣ газѣ. — Йдоло-
сладжителѣи ѣмши мнѣство хрѣтиа, 59 об.

У Серг. під сим днем нема такої памяти, але є: мученики в Газі 15 лютого і 2 му-
чеників в Аскалоні 6 цвітня (Серг., II, Показчик, ст. 653-4).

106. Вх тоѣ дѣх слѣд ѡ стрѣті хрѣтъ и приаѣ за мирѣ. — Ёгда вѣ іѣ тридегате
лѣтѣ, 59 об.-60.

Прологъ, II, 70 об. 71; *Макар.*, 53.

107. Мѣца тогѣ лѣ дѣх и памѣл прѣвнѣ ѡ ншѣ і ѡа спнѣша лѣствнцѣ на синѣгѣ
горѣ. — Вх стѣхъ ѡ ншѣ і ѡа шестинадесѣтѣ лѣтѣ смѣ; 60-60 об.

Прологъ, II, 71 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 54; *Серг.*, 91.

108. В тоѣ дѣх стѣго прѣка. і ѡада. — Тѣи вѣстѣ ѡ кедриа и самарна послѣ вѣстѣ
ѡ бланчннѣ і робамѣ, 60 об. - 61.

Прологъ, II, 71-71 об. инше Слово; *Серг.*, 91.

109. В тоѣ дѣх стрѣтъ стѣго мѣнѣ іакакалѣ, 61.

Серг., 92.

110. В тоѣ дѣх. Слово іако и по смрѣті. мѣтнѣна приаѣна єстѣ вѣдѣ. — Члѣе аѣе
не достигаѣ єи. вѣ животѣхъ своеѣ, 61-61 об.

111. Мѣца тогѣ лѣ дѣх стрѣтъ стѣго смѣе молѣннѣка. и многострадаѣца ады і венѣмнѣна. —
Тѣи вѣстѣ фешѣо сна малагѣ вѣ црѣтво персидѣ, 61 об.

Прологъ, II, 75 об.; *Макар.*, 59; *Серг.*, 92.

112. В тоѣ дѣе слоѣ іа поло бає п(о)... тагатѣ сна сѣннѣи свѣта сѣе. и ѡвѣдаѣ мѣша
зає. — йнастагнѣи царѣ вѣтнѣвѣ єрѣ вѣпаѣ, 62.

Прологъ, II, 75-76 об.; *Макар.*, 59.

113. Мѣцѣ йпрѣи рѣкомѣи єєрѣзѣ імаѣє днѣи. — Вх дѣи чагѣ. гѣ. а в ноцѣи аѣ.
Мѣца тогѣ вѣ дѣх, Памѣл прѣвнѣна мѣтре нѣєл марѣи єгѣтаннѣи. — Прѣвнѣна мѣрѣа
вѣ ѡ єгѣпта. вѣ владѣ перѣвѣ живѣще, 62 об.-63.

Прологъ, II, 77-77 об.; *Макар.*, 63; *Серг.*, 94; у Франка (Апокр., V) сего житте-
пису немає.

114. Вх тоѣ дѣх памѣл прѣвнѣна ѡца ншѣо полѣкарѣпа чѣдотѣорѣца, 63.

Серг., 95.

115. В тоѣ дѣе слоѣ ѡ покаанѣи грѣшнѣхъ. — Гѣюѣ нѣкѣоторѣи іа сѣ єстѣ покаанѣе
грѣхѣа, 63-63 об.

116. Мѣца тогѣ вѣ дѣх стрѣтъ стѣхъ мѣ іаѣеана. і єднѣєл брата є. — Тѣи вѣхѣ
вѣ времена маѣнѣиана црѣа. ѡ єднѣна ѡца братнѣа стѣрани люѣскнѣа євѣще, 63 об.

Прологъ, II, 81 об.; *Макар.*, 64; *Серг.*, 95 (Амфіяна й Єдесѣя).

117. В тоѣ дѣе памѣл прѣвнѣнаго ѡца ншѣо євѣмнѣа чѣдотѣорѣца, 63 об.

Макар., 64 під 1 цвітня; *Серг.*, 95.

118. Вх тоѣже дѣх слѣд ѡ покаанѣи. грѣшнѣхъ. — Блѣжнѣннѣи ѡцѣ нѣхъ павѣ про-
єстѣи оѣченѣи стѣго ѡца єтѣннѣа. покѣдаше вѣцѣхъ сѣю. іа єгда іадоѣ вѣ манастирѣ, 64-65 об.
Оповідання з подібним початком видав: А. И. Яцимирскій. Изъ истор.
славян. письм. въ Малдавіи и Валахіи XV - XVII вв. 1906 (*Памятн. Древн.*
Письм. и Искус., СЛII), ст. 66-69.

Прологъ, II, 78-78 об. під днем 1 цвітня; подібно й *Макар.*, 63.

119. Мѣца тогѣ въз дѣнь стѣрѣть стѣхъ мѣницъ жѣ лѣвѣн і рѣннѣ і хѣннѣ. — Тѣи бѣхъ при мѣзѣмѣнѣ цѣнѣ ѿ Солоуѣскаго града. гоненїѣ раѣмѣ ѿстаѣише все, 65 об.

Прологъ, II, 82-82 об.; *Макар.*, 65; *Серг.*, 97 (Аганїї).

120. Въ тѣ дѣнь прѣвѣнагѣ ѿца нѣго никитѣ ігѣмена манастирѣ лѣдѣска. — Тѣи въз стѣхъ ѿцѣ нѣхъ бѣ вѣкта іконоборѣ. по стѣхъ іконахъ поѣвизаѣлѣ, 65 об.-66.

Прологъ, II, 82 инше Слово; подібно й *Макар.*, 66; *Серг.*, 96.

121. Въ той дѣнь стѣрѣть стѣхъ мѣници фѣвѣсїи двѣци. — Та въз стѣ ѿ граѣ тира сѣши. чѣ лѣтѣ възрастѣ еѣ мѣта вѣста, 66.

Макар., 65; *Серг.*, 96.

122. Въ тѣ дѣнь слѣдѣ ѿ патерника ѿ Соблазѣннѣсѣа братѣ ѿ стѣкѣ причащѣнї. — Покѣдаше ѿ данїи гѣлѣ. лѣ рѣ старецѣ нѣ арсенїѣ ѿ єдинѣ Скитанинѣ, 66-67.

Прологъ, II, 82 об.-83; *Макар.* 66.

123. Мѣца тогѣ. въз дѣнь памѣтѣ прѣвѣнѣ ѿ нѣго івѣсїфа теорѣца канонѣ. — Тѣи въз стѣ ѿ Сикийскїи епарѣха родѣ і възпитаннѣ сѣнѣ плаотина, 67 об.-68.

Прологъ, II, 83 об.-84 об.; *Макар.*, 66; *Серг.*, 97.

124. Въ тѣ дѣнь слѣдѣ ѿ патерїка ѿ страгѣ кѣи. — възпросї нѣкто ѿца памїна. ѿ вторѣ прїшегѣвїи хѣкѣ, 68.

Макар., 67.

125. Въ тѣ дѣнь слово стѣго і прѣвѣнѣ ѿ нѣсѣ ізосїмї. — Прѣвѣннѣ ѿ нѣсѣ ізосїмїа нѣ маада хотѣ бѣ работати, 68 об.-69.

Прологъ, II, 85.

126. Мѣца тогѣ въз є дѣнь стѣрѣть стѣхъ сѣнолїннѣ, фѣвѣдѣлѣ четѣца. і агафопода дѣакѣ. — въз тоѣ фѣвѣдѣлѣ ѿ вѣше. ігафопѣлѣ же старѣ, 69 об.

Прологъ, II, 86 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 67; *Серг.*, 98.

127. Въ той дѣнь прѣвѣнѣ ѿца нѣго. гевѣргїлѣ — і ще 5 імен, 69 об.

Макар., 67 має тільки імя Георгїя; *Серг.*, 99.

128. Въ тѣ дѣнь слѣдѣ стѣго ѣнастасїлѣ. ігѣмена сїнайскагѣ да не ѿклеветѣе іерѣлѣ ѿ стѣкѣ причастї. Не ѿсѣжѣайте братїѣ мѣю въз да прощенїѣ спѣлѣ вѣсѣлѣ, 69 об.-70 об.

Прологъ, II, 87-87 об. з дещо відмінним початком; *Макар.*, 68; гл. про се Слово: *Архангельскїи*. Твор. Отц. Церк. Обозрѣн. — у: *Журн. Мин. Нар. Просв. Спб. 1888*, серпень, ст. 244-5. Дещо подібне (але не таке саме) Слово згадується й у *Яковл.*, ст. 19.

129. Мѣца тогѣ. въз є дѣнь памѣтѣ і въз стѣхъ ѿца нѣго євѣтїхїлѣ арѣхїлѣ арѣхїїїїа коствїтина града. — Тѣи въз стѣ в лѣтѣ іювѣтїна белїкѣ ѿ фрѣгнѣ сѣлѣ фнасѣвїи, 70 об.-71.

Прологъ, II, 88-88 об. з дещо іншим початком; *Макар.*, 69; *Серг.*, 100.

130. Въ тѣ дѣнь стѣрѣ стѣго мѣ єрѣмїлѣ і въз сїрїмїи, 71.

Макар., 69; *Серг.*, 100 (Єремїя).

131. Въ тѣ дѣ слѣдѣ ѿ правдѣ і ѿ неправдѣ. — Прѣвѣ прѣвѣда стѣкорѣна въз стѣ бѣгѣ въз чѣцѣхъ, 71-72.

Макар., 69; *Яковл.*, 190.

132. Мѣца тогѣ въз є дѣнь памѣтѣ прѣвѣнѣ ѿ нѣго знаменонѣсѣа гевѣргїлѣ єпѣлѣ мѣтїнаїска. — въз ѿ маада хѣ възлюбї. і въз стѣ мнїхъ, 72 об.

Прологъ, II, 90 з дещо иншим початком; *Макар., 72; Серг., 101.*

133. И тѣ днѣ мѣнка стѣго ѿаѿлїиѿ. — Тѣи выстѣ вх врелѣ мѣзїмнѣнѣ, цѣрѣ. Сїѣх фекан, 72 об.-73

Прологъ, II, 90 з подібним початком, але про св. Калліюпа; подібно й *Макар., 72; Серг., 101* (Калліюпія).

134. Вѣх тої днѣ страстѣ стѣго мѣ рѣдїма — вичислено ще 3 імена, 73.

Згадка про Руфіна діякона в Прол., II, 90 об.; *Макар., 72; Серг., 100* (Руфіна) під 6 цвітня.

135. Вѣх тої днѣ слѣ прѣвнѣнѣ шїца нїго февдѣора ѿгвѣлена стѣдїиѣкѣ ѿ трѣждѣющїнѣга ѿа рѣдѣ. — Врѣгнїѣ и шїцї торжествѣ дѣют по вѣсѣ дїи и времѣнѣ, 73-74.

136. Мїца тогѣ и дѣ памѣтѣ стѣмѣ апѣлѣх рѣдїма и агѣфа рѣдѣфа. — Сѣ тѣх ѿвѣдѣ ѿрадїѣ ѣгѣ великїиѣ апѣлѣх помїнаѣтѣ, 74.

Прологъ, II, 92; *Макар., 72; Серг., 101-2* (Агава); *Франко. Апокр., III, ст. 234.*

137. И тѣ дѣ страстѣ стѣго мѣнка пѣвсїпѣ. — Вѣх стѣмѣ мѣнїи пѣвсїѣ. вѣ при ѣдрїанѣтѣ цѣрї, 74-74 об.

Прологъ, II, 92 об. з дещо иншим початком; *Макар., 72; Серг., 102* (Павсіліпа).

138. Вѣх тої днѣ прѣполовнѣгѣ шїца нїго кѣлестїна пѣпѣ рїскѣ. и вѣ при фѣвдѣѣ сїї новѣтѣм, 74 об.

В Прол., II, 92-92 об. є й житїє; *Макар., 72; Серг., 72* (Келестина).

139. Вѣх тої дѣ слѣ ѿ двѣцї, сѣтворшї мѣтѣ пѣлѣ чѣкѣ. хѣтѣшїѣга ѣвдѣвїтї. — Вѣх ѣлѣзѣдрїї при пѣпѣтѣ пѣлѣтѣ. двѣ мѣтѣкѣлѣ, 74 об.-76.

Прологъ, II, 92 об.-93 з дещо иншим початком; *Макар., 72.*

140. Мїца тогѣ, вѣх ѣ днѣ страстѣ стѣго мѣ євѣнїхїѣ и вѣх кѣларїї. — Стѣмїи мѣнїи євѣнїхїѣ, вѣ шї капѣлѣкїскїѣ Странї, 76.

Прологъ, II, 93; *Макар., 73; Серг., 102.*

141. И тѣ дѣ страстѣ стѣго мѣнїка вѣдїма. — Тѣи стѣмїи вѣдїмѣ вѣ шї пѣрѣзѣ шї градѣ вїфлѣпѣтѣ. 76-76 об.

Прологъ, II, 93 об.; *Макар., 73; Серг., 102-3.*

142. И тої днѣ стѣрѣтѣ стѣмѣ мѣнїи вѣши вѣх пѣненїи сѣдѣчѣшїнѣга при сѣборѣ цѣрї. — Вѣх пѣтѣдѣсѣтнѣѣ и тѣ лѣтѣ цѣрѣва сѣборнїѣ. тої сѣборнїи на рїскѣѣ стѣрѣдѣ, 76 об.-77.

Прологъ, II, 93 об.-94 з дещо иншим початком; *Макар., 73; Серг., 103.*

143. Вѣх тої днѣ страстѣ стѣго. мѣдїанѣ. и шї кѣсарїѣ. и вратѣ єгѣ ѣдѣсїѣ пѣстрадѣвшїи вѣх ѣлѣзѣдрїї, 77.

Макар., 73; Серг., 103 (Амфіяна й Єдесїя).

144. И тѣ днѣ слѣ ѿ пѣстѣтѣ и ѿ кѣвѣтѣ. — Ише пѣстїшїи пѣкажнїи шї дѣтѣ сѣвѣнїхїи котѣрїх рѣчѣ, 77-77 об.

Прологъ, II, 94 об.

145. Мїца тогѣ кѣ тѣ днѣ стѣрѣ стѣмѣ мѣнїи тѣрѣнтїѣ. ѣдрѣкана мѣкїма. пѣпнѣ. и иїнѣ мѣ. и ѿ вѣжѣкѣнїѣ снїонѣтѣ. — Тїи вѣхѣ при дѣкѣ цѣрї нѣчѣвѣтѣм, 77 об.-78.

Прологъ, II, 94 об.-95; *Макар., 74; Серг., 103* (Африкана).

146. И тѣ днѣ. стѣго мѣлѣ агѣва єдїанѣгѣ шї сѣлѣмїдѣсѣтѣ. — Тѣи стѣмїи апѣлѣх пѣмѣ великѣго пѣлѣѣ вѣзѣтѣм, 78.

Макар., 74; *Серг.*, 104; *Франко*. Апокр., III, ст. 213.

147. В то́ днѣ слѣдѣ патернѣ ка ў поглядшаній. — Рѣ старѣ. ѿ хода в поглядшаній
щѣ дѣовнаго, 78-78 об.

Прологъ, II, 95 об.; *Макар.*, 74.

148. Ми́ца тогѣ. дѣ днѣ страстѣ стѣо сѣнолїнка. дѣгипѣ епѣа града амастейска
миро непрегѣно точѣта. — Тѣи вѣстѣ в зремѣ домѣтнѣ цѣа съликовнї стѣмъ аплѣхъ, 78 об.-79.

Прологъ, II, 96-96 об.; *Макар.*, 75; *Серг.*, 104.

149. В тоѣ днѣ слѣдѣ евагрїѣ филозофѣ егѣо крѣти синесїѣ епѣи. ѿ дастѣ елѣсѣ рѣско-
пѣсѣ. — При дѣвднѣ папѣ александрийскѣо вѣстѣ в киринѣѣ епѣхъ, 79-80 об.

Прологъ, II, 96 об.-97 з иншим початком; *Макар.*, 75.

150. Ми́ца тогѣ. вх кѣ днѣ памѣтѣ прѣдѣвнаго щѣа нѣшѣ васнаїа. епѣа парнейска ѿ
вѣстѣ по пѣлѣтѣ аплѣтѣ. ѣ поношенїх ѣ скорѣхъ. — Тѣи стѣи васнаїѣ за премногѣо егѣо
добродѣтѣ, 80 об.-81.

Прологъ, II, 98 об.; *Макар.*, 76; *Серг.*, 105.

151. В то́ днѣ стѣрѣ стѣо мѣнка ѿ аплѣа іартеавна. — Тѣи вѣстѣ при дѣвклїн-
тианѣ цѣри. прѣскитѣрѣ іоуденскїи, 81.

У *Серг.*, 106 е під $\frac{1}{4}$ память свщмч. Артемона, пресвітера лядокикійського, † 303 р.

152. Вх лѣто ісѣу. паѣдеатноѣ принесе чѣнїи подѣ престѣа влѣца... 81.

Текст оповідання е в Прол., II, 98 об.-99; *Макар.*, 77; *Серг.*, 105.

153. Вх тоѣ днѣ стѣрѣ стѣо мѣнка димѣ ѿ протиѣна, 81-81 об.

Серг., 105.

154. В то́ дѣ слѣдѣ патерника ш старци нѣкоѣмъ пѣстїиїци. — Старца два ве-
лика ходаща по пѣстїни, 81 об.

Макар., 77.

155. Ми́ца тогѣ вх гѣ днѣ страстѣ стѣо мѣ трискѣта ѿ вх мѣрѣхъ лїкѣа. — Тѣи стѣи
трискѣтѣ вѣ ш мѣрскѣа града рода слѣна, 81 об.-82.

Прологъ, II, 101 об.; *Макар.*, 77; *Серг.*, 106 (Кріскента).

156. Вх тоѣ днѣ памѣтѣ прѣдѣвнаго ѿ нѣшѣо мѣрѣгїна — ѣ ще 5 імен, 82.

Житїе св. Мартина е в Прол., II, 102, але під днем 14 цвѣтнѣя; *Макар.*, 77; *Серг.*, 107.

157. Вх тоѣ днѣ слѣдѣ іѣа златѣстѣа ѿ мѣтнїи ѿ сѣдѣхъ. — Члѣе помислїн вѣатѣство
скоѣ вх ѿ вѣхъ, 82.

Прологъ, II, 101 об.-102; *Макар.*, 78.

158. Ми́ца тогѣ. дѣ днѣ стѣрѣ стѣо сѣнолї сѣмїѣвна архїепѣа іерлїска ѣ джжїнѣ
ѣ ѿ ананїѣ. ѣ адела прѣсвѣтера. говѣота. ѿ фаснка ѿ нѣхъ. рѣ ѿ ѿ. — Тѣи вѣстѣ вх цѣрѣво
сѣборнѣа прѣскаѣа погѣавѣ вѣстѣ донѣскаго града епѣхъ, 82 об.

Макар., 78; *Серг.*, 107 під 13 цвѣтнѣя (Сїмеона).

159. Вх тоѣ днѣ стѣо фаснка. кїрополѣта ѿ дѣчѣрї ѣ асїкїтрїѣ. — п сїпѣ егда
оуѣскаѣамн вѣвахѣ ѿ сѣтѣм сѣмїѣвнѣ, 83.

Прологъ, II, 101 об. але під днем 13 цвѣтнѣя; подїбно ѿ *Макар.*, 78 і *Серг.*, 107
(Фусика).

160. В то́ днѣ страстѣ стѣмъ мѣнѣ. тїсѣци ѿ азѣота скопѣа. — Спѣеномѣ прѣснїкѣ
прїспѣшѣ стѣо велїкѣо пѣтѣка, 83-83 об.

Прологъ, II, 102; *Макар.*, 78; *Серг.*, 108 (Азата).

161. В то дѣхъ страстѣ стго мѣника іакова прѣскитера і азѣ діаконѣ. — Та стѣ мѣника іаковѣ прѣскитер і аза діакѣ вѣша вх перѣтѣ, 83 об.

В Прол., II, 95 тільки згадка без житія під днем 10 цвітня; подібно й *Макар.*, 79; *Серг.*, 109.

162. В то дѣхъ слѣдѣ патерика ѡ видѣній сиаданѣ. — Оцѣхъ сиаданѣ. нѣкогда сѣдѣше сѣ вратнѣю. і вѣстѣ кз видѣній, 83 об.-84.

Прологъ, II, 102-102 об.; *Макар.*, 79.

163. Мѣца тогѣ. еі дѣхъ стртѣ стго мѣ савѣитїна. — Сава уѣхъ мѣнѣ вѣ в лѣта доулетїана цара ѡ готскїа страны, 84-84 об.

Прологъ, II, 103 об.; *Серг.*, 109 (Савви готського).

164. В то дѣхъ страстѣ стѣхъ. мѣнѣ василїа і анастасїа. — Василїа і анастасїа. хѣѣ мѣницѣ вѣста ѡ великаго града рїска, 84 об.

Прологъ, II, 103 об.; *Макар.*, 79-80; *Серг.*, 109.

165. В то дѣхъ стртѣ стѣхъ аплѣхъ ѡ дѣсѣхъ. арїстѣрѣхѣ пѣда і трофїма. — Стѣхъ трїе стѣ аплѣхъ хѣѣ арїстѣрѣхъ пѣ трофї. ѡ сѣдмїдѣсѣ аплѣхъ сѣще, 84 об.-85.

Прол., II, 103 з іншим початком; *Макар.*, 80; *Серг.*, 109; *Франко.* Апокр., III, ст. 219.

166. Вх тої дѣхъ поучѣніе івана златѣсѣгаго ѡ хѣк. — Свѣтїло хѣсїа на правѣное хѣс. ѡ оубо прїем малѣ наглажаѣга, 85-85 об.

167. В то дѣхъ слѣдѣ патерика ѡ мѣнѣхъ да і мѣ гѣѣнїї покаѣмѣ. — Дѣба мѣнѣхѣ вѣ в любовѣнїї ѡ діабѣла прїемше, 85 об.-86.

Прол., II, 103 об.-104; *Макар.*, 80.

168. Мѣца тогѣ. сї дѣхъ страстѣ стѣхъ мѣнѣ лѣвїнїа. харїзїнї нїнехїї. василїа. по вѣдї гаїнѣхъ калїнї і дѣшлѣ рї. — Тїї стѣхъ вѣша. ѡ страны і едї. лѣвїнїа оубо вх праздѣ, 86-86 об.

Прол., II, 104 об. з дещо іншим початком; *Макар.*, 80; *Серг.*, 110 (Леонїда, Харїесси, Нікі, Галїні, Нунехїї).

169. В то дѣхъ стѣхъ мѣницѣ ірїнїї. — Стѣаѣ мѣнїца ірїнїа. таковоѣхъ кремлѣ стѣхъ пѣхѣ вх тої странѣ, 86 об.

Прол., II, 104 об.; *Макар.*, 80; *Серг.*, 111 (Ірїні).

170. В то дѣхъ стртѣ стго мѣника ідрѣлѣ. — Ідрѣлѣ хѣхъ мѣнѣ едї ѡ тогѣа ітѣхъ і вх рѣзлїчнѣхъ темнїцї рѣзведенї, 86 об.-87.

Макар., 86; *Сергїї* не знає під сим днем такого імени.

171. В то дѣхъ прїчѣ стго вѣрѣлама. ѡ печалї жїтїейстѣ і ѡ сѣѣнїѣхъ бѣгѣствѣ. і ѡ мѣтїнї. — Чаїхъ нѣкто імѣѣа трї дрѣгї. і двѣѣ любѣше і чтѣше, 87-88 об.

Прол., II, 104 об.-106 з іншим початком; *Макар.*, 81; *Яковл.*, 178.

172. Мѣца тогѣ. вх зї дѣхъ палѣтѣ прѣѣнаго ѡ нїшѣ агапїта папѣ рїскаго. — Ігапїтѣ вх стѣхъ ѡ нїшѣ вѣ оубо вх цртѣво іоуѣстїана, 88 об.

Прол., II, 106 об.-107; *Макар.*, 81; *Серг.*, 112.

173. В то дѣхъ стртѣ стго мѣника ардалѣлѣ і ѡ кѣдеснїкѣ. — Тѣхї вѣ вх цртѣво маїмїана. гѣдеснїа творѣа, 88 об.-89.

Прол., II, 102 об. з дещо іншим початком; *Макар.*, 81; *Серг.*, 112 (Ардалїона)..

174. В то дѣхъ паматъ прѣвныхъ. ѿдигы дщери кавалина когѣтина црѣ. — Прѣвнаа ѿдига. быст оубо дщи. когѣтинѣ кавалина, 89-89 об.

Макар., 84; Серг., 112 (Антуси).

175. В то дѣхъ слѣ ш патерника. ѿ смиренїи. ѿ кю Силѣ діаволѣ повѣждаѣ. — Два мниха брата признаѣ. ѿ вхсхотѣ діавѣ разлччти ѣ, 89 об.-90.

Прол., II, 137; Макар., 81.

176. Мѣца тогѣ вх иѣ. дѣхъ паматъ прѣвнаго шѣа ншѣ козлы епѣа хѣкндѣскаго. ѿ исповѣдника. — Кѣзмѣ вх стѣхъ ѿ ншѣ. ѿ исповѣднїи хѣхъ. вѣ оубо ш когѣтина града, 90.

Прол., II, 109 об.; Макар., 87; Серг., 113

177. В то дѣ стѣ стѣхъ мнїи. виктора зотика зїнона і ѿкндѣа ѿ северїана. — Вх время егда злочѣнкы црѣ дѣвкантиѣ великое ѿно. ѿ страшное гоненїе, 90 об.

Прол., II, 109. об.; Макар., 87; Серг., 113 (Акиндина).

178. В то дѣхъ паматъ прѣвнаго шѣа ншѣ геѣргїа епѣа дѣтншхїа нсадїїскыѣ ѿ исповѣдника. — Прѣвныи геѣргїе. испокѣнїи хѣхъ вѣ в лѣта иконоворѣ, 90 об.-91.

Прол., II, пїд днем 19 цвїтня; подїбно ѿ Макар., 88; Серг., 113 і пїд 18 цвїтня

179. В то дѣхъ паматъ прѣвнаго шѣа ншѣ ѿ ѿученика стѣго грїгорѣа декаполїта. — Вх стѣхъ шѣхъ ншѣ ѿѣа. ш млада на довродѣте пѣкнза, 91.

Прол., II, 109 об. з иншим початком; подїбно ѿ Макар., 87; Серг., 113.

180. В то дѣхъ паматъ прѣвнаго шѣа ншѣ ѿ архїеїпа дѣтншхїскаго, 91-91 об. *Макар., 87; Серг., 113.*

181. В то дѣхъ слѣ ш патерника, ѿ не половеѣ довродѣтеи творити прѣд члїкн. — Быст нѣкто мнїхъ жнвыи кх пѣстїни ѿ за многое кх дрѣжанїе, 91 об.-92.

Макар., 87.

182. Мѣца тогѣ. дѣ дѣхъ стѣхъ стѣхъ мнїи хрїстофора і феѣншї. і дѣтонншї. — Вїи три вх то дѣхъ егда великыи мнїи хѣхъ геѣргїи мѣче быст, 92.

Прол., II, 111; Макар., 88; Серг., 114 (Антонїна).

183. В тож дѣхъ слѣ ш патерника ѿ кѣдокнїи. ѿ помлѣва кнѣ смиренїа радї сїна еѣа. — Старица оубѣа, ѿ маша дѣа чада. Мѣжескѣ пѣ ѿ жѣскѣ, 92-93.

Прол., II, 111 об.-112; Макар., 88.

184. Мѣца тогѣ вх иѣ дѣхъ паматъ прѣвнаго шѣа ншѣ геѣрѣора трихїна. — Вх стѣхъ шѣхъ ншѣ феѣдорѣ нареченншї трихїи вѣ с когѣтина града роженїе, 93-93 об.

Прол., II, 112 об.; Макар., 89; Серг., 115.

185. В тож дѣхъ паматъ прѣвнаго шѣа ншѣ аналѣа сїнайскыѣ горѣ. — ѿнастаїи бѣгносѣ ѿ ншѣ і вѣтакїи мнѣ н мѣфе (sic!) вх мнѣкѣ крѣтѣ своїи взем, 93 об.

Прол., II, 112 об.-113 мае инше житїе; Макар., 89; Серг., 115.

186. В тож дѣхъ паматъ прѣвнаго шѣа ншѣ маїма дѣтншхїа когѣтина града. — Мѣзїнѣ стѣхъ хѣхъ быст оубо ш вѣ хѣаго рїма. Сїхъ вѣатѣ роѣнѣ телю, 93 об.-94.

Прол., II, 115 пїд днем 21 цвїтня; подїбно Макар., 89 і Серг., 117 (Максимїяна).

187. В то дѣхъ слѣ стѣго аналѣа ѿ исповѣданїи грѣхѣ ко дѣономѣ шѣхъ. — Добро еѣ шнѣа ѿ полезно исповѣдати грѣхї не ко невѣжа, 94-94 об.

Прол., II, 113-113 об.; Макар., 89.

188. Мица тогож, кѡ днѣ стра стѣхъ лннѣ ісакіа апла і кѡдрата і аполога. — Стѣ стѣнѣ тріе лннці ісакіѣ аполо і кѡдра. Садги бахѣ црнци алеждри, 95.

Прол., II, 115 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 90; *Серг.*, 117.

189. В тож дѣ стра стѣхъ лннці алеждри црци. — Алеждриа црца і лнница хѣа быст. жена діакитиана, 95-95 об.

Прол., II, 115-115 об.; *Макар.*, 90; *Серг.*, 117; Я. И. Яцимирский. Изъ исторіи славянскои письменности въ Молдавіи и Валахіи XV-XVII вв. 1906 (*Памятн. древней письменности и искусства CLXII*, стор. 73-74).

190. В тож днѣ стѣо прѣка міхѣа. — Славный и великий прѣкхъ бѣнѣ михѣа бѣ оубо ѣднѣ шестинадесате прѣкхъ, 95 об.-96.

Прол., II, 346 під днем 14 серпня має инше житіє; *Макар.*, 90 також инше житіє; *Серг.*, 117.

191. В тож днѣ сад да ніктѣ прѣстнѣа. мечтаніѣ діакѡскннѣ. — Пѣкоемѣ лннхѣ іакѣ діакѡвъ вѣобразѣ свѣтаѣ вѣ аггѣлѣнѣ свѣтѣ, 96-96 об.

Прол., II, 115 об.-116; *Макар.*, 90.

192. Мица тогож вѣ кѣ днѣ паматѣ нж вѣ стѣхъ шѣа нѣго феѡлѡра Сикешта еппа. знастатѣа града. — Стѣнтѣ хѣа феѡлѡр великий чѣдотворецъ. бѣ оубо шѣ галатійскыа странѣ, 96 об.-97.

Прол., II, 116 з иншим початком; *Серг.*, 118.

193. Вѣз тож днѣ стѣо апостола нафанайа. — Нафанай хѣа дрѣг і апла вѣ оубо шѣ кана галнаѣскаго града, 97.

Макар., 91; *Серг.*, 118; *Франко*. Апокр., III, 198.

194. Вѣз тож днѣ паматѣ прѣпѣнаѣ шѣа нѣго тимофеа іспокѣдника, 97 об.

Серг., 118.

195. В тож днѣ сад стѣо іѡа заапоуѣстаго како догонѣ вѣ цркѣнѣ стоати на млѣтѣа. — Цркѣнѣ оубо. нѣнѣаго жилища мѣсто ѣ оученіѣ і млѣвоѡ, 97 об.-98.

Прол., II, 117-117 об.; *Яковл.*, 183 подібне Слово.

196. Мица тогож вѣ кѣ днѣ. Стрѣтѣ лннѣа і чѣдотворца хѣа геѡргіа нж шѣ каплаѡкѣнѣ. — Геѡргіа хѣа, Мчнѣнѣ быстѣ прѣ діакитианѣ оубо црнѣ шѣ капѡдокійскыа странѣ, 98-98 об.

Прол., II, 117 об.-118 з иншим початком; *Макар.*, 99; *Серг.*, 119.

197. В тож днѣ чѣдо днѣно стѣо, Мчнѣа. Геѡргіа. — Сѣдащѣ нѣ прѣїде жена шѣ рожденіа своєго ногашнѣ шѣтроча, 98 об.-99.

Макар., 99.

198. В тож днѣ сад стѣо шѣ інокѣ стѣо геѡргіа вѣ нюж оустрѣли срацінѣ і онаѡвѣнѣ і пакы покѡдѣа і снѣѣ. — Вѣз градѣ римеліи срацінѣстѣа. ѣ црѣо стѣо геѡргіа, 99-100.

Макар., 99.

199. В тож дѣ чѣдо стѣо лннѣа хѣа геѡргіа. — Даднѣ величнѣ бѣ величаѡщаго нѣ і даѡщемѣ садѣ, 100-104.

200. Мица тогож. кѡ днѣ стрѣтѣ стѣо лннѣа Саві Стратилатѣа. — Тѣхѣ стѣхъ Савѣа. бѣ вѣ лѣта доулириана црѣа вѣ римѣ, 104.

Прол., II, 119-119 об.; *Макар.*, 101; *Серг.*, 119.

201. В тож днѣ памѣт прѣвныѣ, елисаки чюдотворцѣ. — Та вѣт млада тѣло^м стѣхъ шцѣ оученію вхвалѣдѣющи, 104-104 об.

Прол., II, 119; *Макар.*, 101 з иншим початком; *Серг.*, 120 (Елисавети).

202. В тойж днѣ стрѣть стѣвѣ мннкѣ, папикрата і валѣтїна. — Хвѣ мннка папикрата і валѣтїна. вѣста ш града родостола македѣскаго, 104 об.-105.

Прологъ, II, 115 під днем 21 цвітня; *Макар.*, 103 з дещо иншим початком; *Серг.*, 120.

203. В тож днѣ стрѣть стѣхъ мннѣ евсебіѣ неѡна лѣвѣтїа і дрѣжинѣ нѣ. — По оумѣрткѣ стѣго і слѣднаго хвѣ мннка гевргїѣ, 105.

Прол., II, 119 об.; *Макар.*, 102; *Серг.*, 120.

204. Вх тойж днѣ стрѣть стѣхъ мннѣ агапїта — вичислено ще 5 імен, 105 об. *Макар.*, 102; *Серг.*, 120 (Агапія)

205. В тож днѣ слѣдѣ прѣвнѣ вїтїалїнѣ мѣ вѣстави келїю і йде кх алѣксѣдрїю і многи владѣнїца спїсе. — Прѣвнѣ шцѣ нѣ вїтїалїнѣ вѣ ш кипрѣскаго шгѣрѣва вх три-мѣлан градѣ рождѣса, 105-106.

Прол., II, 116 об. під днем 22 цвітня; *Макар.*, 99.

206. Мѣта тогож. вх кѣ днѣ стрѣ стѣго прѣхвѣанаго апѣла еѡангѣта марка. — Тоѣ ксеамѣ еѡвѣтѣ і лнїнѣ. і варкарскїи, і пейтаполїи вх лѣта тїкерїа, 106 об.

Прол., II, 121-121 об.; *Макар.*, 102; *Серг.*, 121.

207. В тож днѣ поовнїе стѣго апѣла і еѡангѣта мака. — Братїе прѣо шждаеѣт спїсенїа нѣого гѣ вѣ ншѣ, 106 об.-108 об.

Прол., II, 122 122 об.; *Макар.*, 102.

208. Мѣта тогож. вх кѣ днѣ стрѣ стѣго сїмѣонѣ касїлїѣ епѣла амасїйскаго. — Тої стѣи вх времѣ лѣкїана. вѣ епїх амасїйскїи глѣдїра же, 108 об.-109.

Прол., II, 122 об.-123 з дещо иншим початком: *Макар.*, 103; *Серг.*, 121.

209. В тож днѣ слѣдѣ пѣсѣтѣ дїевнїкѣ. — Подѡбаеѣт нѣ братїе вх краѣцѣ сѣмѣ житїи ш своѣм сїнїи пещїи, 109-110.

Макар., 105.

210. Мѣта тогож вх кѣ днѣ стрѣ стѣго сїмѣонѣ сѣмїи на архїеѣпѣ ерѣйскаго оѡжнїи (sic!) гнѣ по паоти. — Тоѣ стѣго сѣмїи на сѣмѣ хсѣ вѣ ншѣ мѣ ближнїкѣ прїеѣ в рѣта, 110-110 об.

Прол., II, 124 об.; *Макар.* 104; *Серг.*, 122; *Франко.* Апокр., III, ст. 315.

211. В тож днѣ слѣдѣ стѣго ішѣ залѣтѣстаго како подѡбаеѣт творнїти мнїю прѣжде домочѣцѣ своїи. — Аще оѡво наснїтїса еї помѣнї ачѣаго напої еї, 110 об.-111 об.

Прол., II, 125-126; *Макар.*, 105.

212. Мѣта тогож вх кї днѣ стрѣть стѣхъ апѣлѣ насѣона і сзепатра иж вѣста оѡчїнїкѣ стѣго апѣла пѣла. — Та оѡчїнїка вѣста апѣла павла. насѣо вѣ тарѣанї, 111 об.-112.

Прол., II, 126-126 об. инше житїе; *Макар.*, 105; *Серг.*, 123 (Ассона); *Франко.* Апокр., III, ст. 235.

213. В тож днѣ стрѣть стѣхъ мннѣ мазїма дада. і кїтїалїанѣ. — Тыї быша прїи мазїмїанѣ црї. і гавнїѣ, і таркѣнї і пѣтома, 112-112 об.

Прол., II, 126 об.-127 инше житїе; *Макар.*, 105; *Серг.*, 124.

214. Вх тонж днх̄ поовченіє стго анастасіа в каэнех̄ вѣтнх̄ и ѿ рай ѿ гла̄е. —
 Оубо чѣкоювѣць бѣ праведный сзѣдѣ многаѣи предѣ нм̄ протѣвнм̄, 112 об.-113.
 Прол., II, 128; *Макар.*, 105.
215. Мѣдѣ тогожъ кх̄ кѣ днх̄. памат̄ преподобнаго ѿца̄ ншго. Мемнона чюдотворца. —
 Сей стый мемнод̄. ѿ млада възраста вѣ себе прѣстави, 113-113 об.
 Прол., II, 128 об.; *Макар.*, 106; *Серг.*, 125.
216. Вх тонж днх̄ стрѣх̄ стых̄ мчнн̄ кѣнтїанѣ. еѿгни рѣфа. антипатра фѣѿстїда
 арте магна. фѣѿдота фалагїѣ. і фїанмонѣ. — Хвн̄ вжѣвнн̄ї лннцї ѿ разанчнх̄ стрѣ
 сжрашасѣ, 113 об.-114.
 Прол., II 128-123 об.; *Макар.*, 106; *Серг.*, 125 (Теогнїа або Теогнїда, Теостїха,
 Артеми, Тавмасїя)
217. Вх тої днх̄ стрѣх̄ стѣю днѿдора лннка і родополншна діакона. — Днѿдор,
 и роднополншнх̄, х҃ка лннка. кѣгга вх̄ црѣво безбожнаго, и безаконнаго деѿвантїанѣ,
 114-114 об.
 Прол., II, 128 об.; *Макар.*, 106; *Серг.*, 125 (Родопїяна).
218. Вх тонж днх̄ стрѣх̄ стых̄ мчнн̄кь декаѣи нжъ кх̄ кнзїцѣх̄ скѣчавшнх̄са. И
 прїдѣвнаго ѿца̄ ншго, доѿксекаѣ, 114 об. Їх̄ житїє гл. під ч. 216 нашого ркп.
Серг., 125 (Авксївія).
219. Вх тонж днх̄ прїдѣвнаго ѿца̄ ншго ннкнты. и҃гдмена вѣшаго кх̄ прѣк. —
 Тхї прїдѣвнн̄ї ѿцѣх̄ нш̄ ннкнты, бѣ ѿ града вїднсакаго, 114 об.-115 об.
 Прол., II, 82 під днем 3 цвѣтнѣ инше житїє; *Макар.*, 106; *Серг.*, 125.
220. В тоѣ днх̄ слово ѿ ѿкѣтѣх̄ и ѿ жертвах̄ и ѿ мѣтннх̄. — Яше что ѿвѣща-
 еши вѣ прїнесен и скоро и не оумедан дати, 115 об.
 Прологъ, II, 129; *Макар.*, 107.
221. Мѣдѣ тогожъ. кх̄ л̄ днх̄ стрѣх̄ стго слакнѣго. апѣла іакова снѣ зеведеѿка. брата
 стго іѿѿ, пѣслова. — Тхї кра̄ іѿѿ пѣслова. снх̄ зеведеѿ и҃же по андеѿкѣ (sic!) и пе-
 трѣвкѣ възванїи, 115 об.-116.
 Прологъ, II, 129 об.; *Макар.*, 107 з иншим початком; *Серг.*, 126; *Франко.*
 Апокр. III, ст. 195 подібне житїє.
222. В тоѣ днх̄ чѣдо вѣшеє ко африкн̄ї кх̄ граде картагаїстѣкѣ. — Вх̄ лѣта
 ераканѣ црѣ. и ннкнты патрїкнѣ. кх̄ афонкн̄ї чѣдо вѣ. 116-117.
223. Вх тої днх̄ слово стго патрїкнѣ епѣ. ѿ и҃хѣдациѣ ѿ земаѣ ѿгнѣ кх̄
 разанчнх̄ мѣстѣх̄ ѿ слоке стго пѣвнѣа. — Стый оубо сцїпо, мѣченнх̄ патрїкнѣ гатѣ.
 ѿко двѣ мѣстѣкѣ оуботока бѣ, 117-118.
 Прологъ, II, 10 об.-11 під днем 6 марта; так і *Макар.*, 8; *Серг.*, 126.
224. Вх тої днх̄ слово ѿ магнїстрїанѣ. и҃же своєю срачнцєю мертѣа лежаца
 покрѣ. — Нѣкто магнїстрїѣ пѣше вѣ ѿ црѣ и по пѣтї и҃днї, 118-119 об.
 Прологъ, II, 129 об.-130; *Макар.*, 107.
225. Вх тоїже днх̄ слово, стго ефрема. ѿ мнрѣтѣї сѣтѣкѣ. и ѿ възкрѣнїї
 мертѣх̄. — Оубже крема наводнѣх̄ на нѣ. діло крема. кѣчнаго живота, 119 об.-120.
 Прологъ, II, 130-130 об.; *Макар.*, 107; *Яковл.*, 183.
226. Вх тоїже днх̄ слово ѿ патернка ѿ старци. и оумираѣ нѣвѣсти братїї іѣ
 вх̄ покої и҃дѣ. — Гѣах̄ѣ ѿ етерѣ старци. ѿко оумираѣ кх̄ скнѣкѣ. и ѿстѣпнша братїѣ, 120 об.

Прологъ, II, 130 об.; *Макар*, 107-8.

227. **МЦѢ МЯЙ РѢКОМЫЙ ТРАВѢ** ѿмаѣть днѣи, аѡ, въ днѣ же часокъ ѿматъ. дѣ. я (въ ночи) десатъ. **МЦѢ МАА** въ а днѣ оуспеніѣ святого. пророка. Іеремеѣ. **БЛѢИ ШЧѢ**. — Брѣмѣ прѣк ѿсѣинный ѡ чрѣка мѣрна нѣвранный бѣлиз, 121-122.

Прологъ, II, 131 об.-132 инше житіе; *Макар*. 133; *Серг.*, 127.

228. **Въ то же дѣх стрѣх стѣо лѣ вагѣ**. — Стѣи лѣ вага ѡ Странѣ вѣ перекна. ѡ правдѣ хѣкѣ вѣркѣ наоучикѣа, 122-122 об.

Прологъ, II, 132; *Макар.*, 133; *Серг.*, 127.

229. **Въ то же днѣ сѣд ѡ патерика, ѡ люкѣи ѣѡ же, дѣла. ѡ бѣх сьгрѣшениа пра-**чаѣт. — Брата двѣ ѡдоста на торѣх продаѣти рѣкодѣане своѣ, 122 об.-123.

Прологъ, II, 132-132 об.; *Макар.*, 133.

230. **Въ тѣ днѣ слово іеремеѣ прѣка ѡ вѣооухоуѣнѣ пѣтѣ ѿмаже хоѣаши сѣсѣса** вси. — Бѣце гѣтѣ гѣ. сѣ дах прѣѣ ѡчима кашѣма пѣтѣ жнѣни, 123-123 об.

Прологъ, II, 132 об.; *Макар.*, 133.

231. **Мѣа тогоѡ**. во бѣ днѣ оуспение ѡже во стѣмъ ѡца наше ѿфанасна архѣпѣа **ѡлеѡдрѣскаѣ**. — ѿфанасѣи ѡцѣ нѣх вѣ ко црѣво когѣлѣина великаго, 123 об.-124.

Прологъ, II, 133 об.-134 об. инше житіе; *Макар.*, 137-8; *Серг.*, 128.

232. **Въ то же днѣ**. стрѣх стѣмъ лѣниѣкѣ. ѣспѣрѣа ѡ зонѣ. і чаѣа ѣѡ коуриѣа і феѡѡлаѣ. — ѣспѣрѣи. і ѡзма с чаѣома скоѣма. стѣи мѣниѣи хѣи, 124-124 об.

Прологъ, II, 134 об.-135 з иншим початком; *Макар.*, 138; *Серг.*, 128 (Еспера, Зоя, Кириѣа).

233. **Въ тѣ днѣ** перенесение моѣей стѣю мѣчениѣкѣ корѣа і гѣѣка. По оуѣнениѡ стѣоуѡ ѡниѣкѣ хѣѣ корѣа ѡ гѣѣѣа, 124 об.-125.

Прологъ, II, 135-135 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 138; *Серг.*, 128; *Николай Никольскѣи*. Матеріалы для повременнаго списка русскихъ писателей и ихъ сочиненѣи. Спб. 1906, ст. 284-285.

234. **Въ тѣ днѣ сѣд ѡ патерика. ѡ послѣшаніѣ воли ѣ пѣгнѣнаго жѣтѣа ѡ погнѣа**. — Дѣа братѣ прѣаа прѣѡдоша кѣ монастирѣ житѣ, 125 об.-126.

Прологъ, II, 135; *Макар*. 138.

235. **Мѣа тогоѡ**. во і днѣ стрѣх стѣю лѣниѣкѣ тѣмофѣа і анаѣри женѣ ѣ. — Тѣмофѣи хѣѣ лѣниѣкѣ вѣ оуѡ чѣѣ стѣма црѣѣ, 126-126 об.

Прологъ, II, 135 об.-136 з иншим початком; *Макар.*, 140; *Серг.*, 129.

236. **Въ тѣ днѣ оуспение прѣвѣнаѣ ѡца нѣго феѡѡсѣа ѡ ѡдменѣа печѣрскаго. ѡже кѣ кнѣѣѣ**. — Феѡѡсѣи прѣвѣный ѡ нѣѣ вѣ ѡ граѣа кашѣлѣѣа, 126 об.-128 об.

Прол., II, 136 об.-138; *Макар.*, 140; *Серг.*, 129; *Никольскѣи*. Матеріалы, ст. 412-415.

237. **Въ тѣ днѣ сѣд ѡ житѣа стѣо ѡца наше феѡѡсѣа**. — Стѣоу ѡцѣѣ нашемоу феѡѡсѣи. живѡуѣри со вратиѣѡ кѣѣпѣѣ, 128 об.- 130.

Макар., 140; *Никольскѣи*. Матеріалы, ст. 413-414.

238. **Мѣа тогоѡ** ко лѣ днѣ стрѣх стѣо сѣноѡлѣнѣка сѣлѣванѣа ѣпѣа кѣсѣйскаѣ. ѡ ѡ (і) с нѣ лѣ. мѣниѣкѣ. — Бѣлѣѣа хѣѣ лѣниѣ. вѣ оуѡ ѡ гѣзѣйскаѣ Странѣ, 130 об.

Прологъ, II, 138; *Макар.*, 145-6; *Серг.*, 130 (Силвана).

239. **Въ тѣ днѣ стрѣх стѣо сѣноѡлѣнѣка ѡкѣа ѣпѣа і ѡчѣнѣка ѣ**. — ѿлѣѣа бжѣѣвенны сѣноѡлѣнѣ. вѣ при мазиѣмѣ лѣѣ црѣи ѡблѣѣѡѣѣи ѡсѣѣѣ ѣлиѣноу ѡграпѣнѣѣ, 131.

Прологъ, II, 138; *Макар.*, 146; *Серг.*, 130.

240. В тоѣ днь ст҃ръ ст҃го мѣрама. — Брама вѣженый нѣ маада хѣ козлюбѣ,
131-132 об.

Прологъ, II 138 об; *Макар.*, 146; *Серг.*, 130.

241. В тоѣ днѣх прпдвнѣа матерѣ ншеа пелагийѣ бвдницы. — Ст҃ый патриархъ
вѣлѣкыа ѣтнѣхѣа, схѣзка скоа епѣи, 132 об.-133.

Прологъ, II, 138 з иншим початком; *Макар.*, 146; *Серг.*, 131.

242. В тож днѣ слѣ ш патерника. ѡ внартѣ епѣѣ. како нѣгѣше слово вѣса. —
Прійде е (!) иногда еднѣ кѣнѣдаса къ скиѣ, 133-133 об.

Прол., II, 138 об.-139; *Макар.*, 146.

243. Мѣа тогѣ во е днѣ. ст҃ыа мѣ ірѣны. — Ірѣна хѣа мѣница вѣ дѣи василиска
при лики, 133 об.-134.

Прологъ, II, 139-140; *Макар.*, 147; *Серг.*, 132; *Франко.* Апокр., V, ст. 22-24
инше житіе.

244. Вх тоѣ днѣх памат прпдвнѣа шѣа ншеа ларѣна чѣдо творца. — Ларѣнѣ прпдвнѣи
ѣ нше чѣдотворѣ. ш маада вѣрѣти мнѣх вѣ, 134-134 об.

Прологъ, II, 140; *Макар.*, 147; *Серг.*, 132 (Іларіона).

245. В тоѣ днѣх памат преподвнѣа шѣа ншеа никѣфора ігѣмена мндѣйска. —
Прпдвнѣи ѣ нше никѣфор вѣше ѡубо кх лѣто іконоборецѣ, 134 об.-135.

Прологъ, II, 111 об. під днем 19 цвѣтня з зовсім иншим початком; *Макар.*, 147
Серг., 132.

246. Вх тоѣ днѣх слѣ ѡ покѣаннѣи ѣ проценнѣи, грѣхѣвѣ. — Постницѣа нѣкаа дѣа.
затвори себе к тѣксѣе хураминѣ, 135-135 об.

Прологъ II, 140-140 об.; *Макар.*, 147.

247. Вх тоѣ днѣх слѣ ѡ стѣа Сѣгѣи кѣ. вѣскрѣн словома ѡубѣршагѣ. — Прійде
иногда прѣдлѣдѣи нше Сѣа скоѣ ко шѣѣу Сѣгѣѣ, 135 об.-136.

Прологъ, II, 136 об. під 3 мая; *Макар.*, 147.

248. Мѣа тогѣ. вх ш днѣх памат мнѣстѣртнѣа ѣ пракѣнаго іѣва авѣндѣискыа Страны
црѣ. — Іѣвѣз вѣжнѣи вѣ ѡубо ш авѣндѣискыа Страны ш іѣѣѣмѣскыѣ прѣдѣлѣ, 136-137.

Прологъ, II, 140 об. 141 об. з иншим початком; *Макар.*, 148; *Серг.*, 133.

249. В тоѣ днѣ памат прпдвнѣа шѣа ншеа пѣтра чѣдо творца епѣа грѣа грѣа. —
Пѣтрѣ ѣ вх ст҃ыѣх шѣѣ нше вѣ ш костѣѣтнѣа граа, 137-137 об.

Прологъ, II, 136-136 об. з дещо иншим початком і під днем 3 мая; *Макар.*, 148;
Серг., 134.

250. Вх тоѣ днѣ ст҃го мѣнѣка тѣмофѣа — і ще 3 імена, 137 об.
Серг., 134.

251. Вх тоѣ днѣ слѣ ш лимонѣа ѡ іѣванѣ ѡвѣстѣннѣцѣ. ѣѣ хотѣ вѣ прѣѣтити
колѣканиѣмѣх. — Вѣтѣ рѣ ѣ ѡвѣстѣны дѣнѣ врат нше іѣа, 138-138 об.

Макар., 148.

252. Вх тоѣ днѣх слово. ѡ епѣѣ касианѣ. — Вх градѣ наранѣ вѣ епѣѣ імене
касидѣ, 138 об.-139 об.

Прологъ, II, 143 об.-144 під 7 мая; *Макар.*, 148.

253. Мѣца тогѣ вх зѣ днѣх памат на нѣси ѡбальшагоа крѣа чтѣаго. — При ко-стѣлѣтнѣ црїи сѣа когѣлѣтѣна великѣа. і при кїрїлѣ а рхїенїтѣ ҃їрїенїтѣ, 139 об.

Прологъ, II, 143; *Макар.*, 149; *Серг.*, 134.

254. В то днѣ памат прпѣвнѣа ѡ нїѣ пахѣомнѣа мнїх. — Пахѣомнї прпѣвнїи ѡцѣнїшѣ на вѣ время гоненнѣа и затворѣ вѣ в тѣмнїцї, 140.

Прол., II, 164 під 15 мая инше житїе; *Макар.*, 149; *Серг.*, 135.

255. Вх то днѣ ст҃го мнїка, ваввара — і ще 2 імена, 140.

Прол., II, 141 під 6 мая; *Макар.*, 149; *Серг.*, 135.

256. В то днѣ слѣ ѡ антонїи чернорїзцї. вѣшѣа в рвгїи начѣаникѣ печерѣкѣа мѣнастїрѣа. — Кнїю ѡрогакѣ. сѣх колоам мевѣ. кнѣжачи кнѣвѣ, 140-141 об.

Макар., 149; *Серг.*, 135; *Никольскїй*. Матерїялы. ст. 366-367.

257. Вх то днѣ слѣ ѡ раѣвѣннїцѣ. іже исповѣда кѣа своа согрѣшенїа, предѣ ксеїѣ цр҃кѣвнїю. калѣа. — Ізѣ іѡѣ вѣдѣкѣа страшноѣѣу кѣшѣ пришеа вх алегѣадрїю, 141 об.-142 об.

Прологъ, II, 144-144 об; *Макар.*, 149.

258. Мѣца тогѣ. ко и днѣ памат ст҃го апѣла іѡѣ вѣгѣлова вѣлангѣа в то днѣ и҃сходнїт прѣа ѡ грѣѣ и творнїт ісцѣѣ. — Чѣколювѣцѣ и прѣвѣлїи вѣ нїшѣ. не точнїю зѣ трѣѣжѣа-ѣцнїсѣа о҃сѣпѣшно, 142 об.-143 об.

Прологъ, II, 144-5 инша статя; *Макар.*, 150; *Серг.*, 135; *Франко*. Апокр. III, ст. 68.

259. Вх то днѣ стрѣ ст҃го мѣ авакнѣа. — Ікакнїи хѣкѣ мнїи кѣк при мажнїанѣ црїи ѡ страны капоѣ кнїсѣкнѣа, 143 об.

Прологъ, II, 143 під днем 7 мая з дещо иншим початком; *Макар.*, 150; *Серг.*, 136.

260. В то днѣ памат прпѣвнѣа ѡца нїш҃го а реннѣа постнїи. — Ір҃сенїи прпѣвнїи ѡ нїшѣ. вѣ о҃убѣ ѡ старѣ рнѣа, 143 об.-144 об.

Прологъ, II, 145 з иншим початком; *Макар.*, 150; *Серг.*, 136; *Яцимирскїй* в Пам. др. пись. и искус. CLXII, 75-76

261. В то днѣ слѣ ѡ еракѣ вѣстїнїцѣ. — Мѣжи стѣи трнѣ свѣршени до кѣца, 144 об.-145.

Макар., 150; *Серг.*, 136 (Еракса).

262. Мѣца тогѣ кх д днѣх. ст҃го прѣкѣа і҃сїанѣа. — І҃сїан стѣи великнїи вїїи прѣкѣа вѣ о҃убѣ ѡ і҃врдїма, 145-145 об.

Прологъ, II, 146 об. з иншим початком; *Макар.*, 154; *Серг.*, 136; *Франко*. Апокр. I, ст. 304-5.

262а. Вх то днѣ ст҃го мѣ хрѣтофорѣа. — Сѣ то стѣа хрѣтофорѣа глѣт нѣкѣаа дїнаа прѣ-сладнѣаа іа песнїю глакѣ імѣашѣ, 145 об.-146.

Прол., II, 147-147 об.; *Макар.*, 154; *Серг.*, 136.

263. Вх то днѣ стрѣ ст҃гѣу мнїкѣа ҃їпїмаха і гордїанѣа. — ҃їпїмах и гордїан хѣа мнїка. вѣста ѡ великѣ и старѣ рнѣа, 146.

Макар., 154; *Серг.*, 137.

264. Вх то днѣ стрѣ ст҃го мѣ. кѣдрата и дрѣжїи ҃е. — Кондрат влѣннїи мнїи вѣ о҃убѣ ко цр҃кѣо декнѣа, 146 об.

Макар., 154; *Серг.*, 137 (Кодрата).

265. В то днѣ перенесенїе мошїи ст҃го нїколї члѣо творѣа. ѡ моуѣ ваввара. — Понѣ зѣ о҃множенїе грѣхѣо нїшнѣа попѣшаѣшѣ воу на хрѣгїанїи многїа казнїи, 146 об.-147 об.

Прологъ, II, 147 і д. инша статя; *Макар.*, 154; *Серг.*, 137.

266. Вх тѣ днь слѣдѣ ꙗко патерника ꙗко поѣза ѣ троужатиꙗ своѣа рѣкамѣ. — Браѣ копроси старца рци на глѣ. І рѣ старѣ поѣнѣа дѣлати не лѣнѣа, 147 об.-148.

267. Мѣца тогѣ. во т днь. стѣго ꙗплѣ Симона златоа. — Силѣ хѣбь великѣ ꙗплѣ на рѣнѣаеаеаи злато се оубо стѣ ꙗплѣ на горниці вѣ, 148-148 об.

Прол., II, 156 об. инше житіе; *Макар.*, 157; *Серг.*, 137; *Франко.* Апокр., III, ст. 197.

268. Вх тѣ днь стѣго мѣнѣника ѿвѣхѣа. — ѿвѣхѣи хѣбь мѣнѣкѣ вѣ оубо прѣ мажѣ-мианѣ црѣи первѣ ꙗко палати ѣго, 148 об.-149.

Прологъ, II, 156 об.-157; *Макар.*, 157; *Серг.*, 138 (Ісїхїя).

269. В тѣ днѣ стѣмухѣ мѣнѣкѣ. ꙗлѣа ѿ филиадеѣфа ѿ коурѣна ѿ с нимь. — ѿлѣи ѿ филиа. деѣлѣа ѿ вѣрѣи хѣбь мѣнѣкѣ вѣкша оубо ꙗко странѣ роѣны, 149-149 об.

Прол., II, 157; *Макар.*, 157; *Серг.*, 138 (Кипрїяна).

270. Вх тѣ днь слѣдѣ ꙗко чернорѣци ѿхѣо (!) ѿхѣоащѣи ѿ манастирѣа. — Вх землѣи рѣстѣи колодымерѣи кнебѣкѣ. ѣ мѣсто зовѣмоѣ беретѣокоѣ, 149 об.-150.

Прол., II, 157 инше оповѣданя; *Макар.*, 157.

271. Вх тѣ днѣ ꙗко поѣзѣкѣ дѣвѣнѣкѣ. — Члѣе вѣа вѣспрѣдѣ ѣсѣ ꙗко кѣ, 150-150 об.

Прол., II, 157-157 об.; *Макар.*, 157; *Яковл.*, 18, де се Слово е з іменем отца нашего Василя „о наказанїи“.

272. Мѣца тогѣ вх ѿ днѣ. стѣрѣтѣ стѣго мѣ мокиа прѣвѣнѣгѣра. — Мокиѣ хѣбь сѣиоѣмѣнѣкѣ. вѣ оубо ко градѣ оубѣнѣи, 150 об.-151.

Прол., II, 157 об. инше житіе; *Макар.*, 158; *Серг.*, 138.

273. Вх тѣ днѣ страстѣ стѣго мѣ днѣвѣкорѣда. — днѣвѣкорѣа хѣбь мѣнѣкѣ вѣ ꙗко ѿ моуѣскѣа града, 151-151 об.

Макар., 158; *Серг.*, 139 (Диоскора).

274. Вх тѣ днѣ прѣвѣнѣа ꙗко нѣго мѣфѣдїа епѣа морѣкѣаго. — Прѣвѣнѣи ѿ нѣ мѣфѣдїи. вѣ ꙗко градѣ селоуѣскѣа, 151 об.-152.

Прол., II, 158 об.; *Макар.*, 158; *Серг.*, 139.

275. Вх тѣ днѣ слѣдѣ ꙗко патерника ꙗко вѣроуѣнѣа с мнѣхѣи вѣсѣа. — Мнѣ моуѣсѣи ѿ вѣ на каменѣкѣ. вѣ мѣ то мѣ вѣ ꙗко вѣсѣа, 152 об.-153.

Макар., 158.

276. В тѣ днѣ слѣдѣ ѣ вѣа коѣрѣкѣи на жѣ согрѣшаѣ. — вѣа вѣрѣбѣи на женѣ рѣа ꙗко похѣтѣи ѣи, 153-154.

Макар., 158.

277. Мѣца тогѣ ѿ днѣ прѣвѣнѣа ꙗко нѣго епѣфанѣа епѣа кѣпрѣкѣа і германѣа патрїарѣха. — Епѣфанѣи вх стѣмѣ ꙗко нѣи вѣ оубо ꙗко странѣ фѣнѣскѣа, 154-154 об.

Прол., II, 159-159 об. з дешѣо иншим початком; *Макар.*, 159; *Серг.*, 139.

278. Вх тѣ днѣ слѣдѣ ꙗко жѣтѣи свѣаго ꙗко нѣго, епѣфанѣа. — Епѣфанѣи оубо се родѣа вѣ жѣдобѣи, 154 об.-157.

Макар., 159; *Франко.* Апокр., V, ст. 240-248.

279. Вх тѣ днѣ памѣа прѣвѣнѣа ꙗко нѣго германѣа патрїарѣха ꙗко града. — Германѣи ѿ вх стѣмѣ ꙗко нѣи, вѣ оубо во црѣтѣо. ѿраканѣо, 157-157 об.

Прол., II, 159 об.; *Макар.*, 159; *Серг.*, 139-140.

280. Вх то̅ днѣ памат̅ прп̅внѣ̅ шца̅ ншго Савина еп̅па кѡпрьскѣ. оуч̅ника ст̅го епиф̅а. — Бой (!) вѣ ш̅ земля фѡнискы̅, 157 об.-158.

Прол., II, 159 об; *Макар.*, 159; *Серг.*, 140.

281. Вх то̅ днѣ памат̅ шца̅ ншго полѡвна еп̅па ринокод̅рскѣ. — Полѡвнй прп̅внѣ̅ ш̅ нш̅ оуч̅никъ ваше тогѣ̅ епифаниа̅, 158-158 об.

Прол., II, 159 об.-160; *Макар.*, 159; *Серг.*, 140.

282. В тож̅ днѣ повченіе ш̅ Сомерти і ш̅ Свдѣ. — Полецѣ̅га братнѣ̅ прѣ̅ смертї̅ Скон̅х̅ покаатї̅ грѣ̅шнѣ̅, 158 об.

Прол., II, 160-160 об.; *Макар.*, 159.

283. Мца̅ тогож̅ кх̅ ш̅ днѣ ст̅ргѣ̅ ст̅го̅ мнцї̅ гадкерї̅. — Гадкернѣ̅ х̅ка̅ мнцнѣ̅. вѣ̅ в лѣто. а̅тонннѣ̅ цр̅а, 158 об.-159.

Прол., II, 160 об. з початком дещо відмінним; *Макар.*, 160; *Серг.*, 141.

284. Вх тож̅ днѣ ст̅ргѣ̅ ст̅го̅ мнцнѣ̅. александрѣ̅. — Александрѣ̅ х̅кѣ̅ мнцнѣ̅. вѣ̅ бо цр̅ѣ̅бо маґнїмане, 159-159 об.

У Прол., I, 145 об. під 10/11 є подібне житіє з дещо відмінним початком; *Макар.*, 160; *Серг.*, 141.

285. В то̅ днѣ памат̅ прп̅внѣ̅ шца̅ ншго геурґиѣ̅ іспокѣ̅ннѣ̅. — Геурґиѣ̅ х̅кѣ̅ іспокѣ̅ннѣ̅. вѣ̅ оу̅во багору̅нш̅ родїтелею, 159 об.-160.

Прол., II, 161 инше життя; *Макар.*, 160; *Серг.*, 141.

286. Вх тож̅ днѣ̅ слово ш̅ іракѣ̅х̅ доврѣ̅х̅. — Стрѣ̅х̅ в̅її̅ ш̅гоннѣ̅ зловы̅ а лѣ̅но̅ ш̅гоннѣ̅ стрѣ̅х̅ в̅її̅, 160-160 об.

Макар., 160.

287. Мца̅ тогож̅ вх̅ лї̅ днѣ ст̅ргѣ̅ ст̅го̅ мнцнѣ̅ Сидора. — Сїдор̅ х̅кѣ̅ мнцнѣ̅ вѣ̅ оу̅во бо цр̅ѣ̅бо декиа̅, 160 об.-161.

Прол., II, 162; *Макар.*, 161; *Серг.*, 142 (Сидора).

288. Вх тоже̅ днѣ̅ ст̅го̅ мчнцнѣ̅, маґнїма̅. — Маґнї̅ х̅кѣ̅ мнцнѣ̅ рекностї̅ю̅ в̅їю̅ бо ср̅цнѣ̅ ногѣ̅, 161-161 об.

Макар., 161; *Серг.*, 142.

289. В то̅ днѣ памат̅ прп̅внѣ̅ шца̅ ншго̅ паоу̅снїкаво̅ еп̅па. — Паоу̅снїкаво̅ ко ст̅ш̅х̅ шца̅̅ нш̅. вѣ̅ оу̅во ш̅ гра̅а̅ амаґнїскѣ̅, 161 об.-162

Макар., 161; *Серг.*, 143 (Павснїкаїя).

290. Вх то̅ днѣ̅ мнцнѣ̅ іраканѣ̅ паѡанѣ̅ ш̅ бенедїма̅. — Ст̅ннѣ̅ х̅кѣ̅ мнцнѣ̅ іраканѣ̅ паоу̅анѣ̅ і бенедї̅ ко афинскѣ̅ гра̅дѣ̅, 162.

Прол., II, 161 під 13/6; *Макар.*, 161; *Серг.*, 143 (Іраклїя, Павлина).

291. В то̅ днѣ̅ слѣ̅ ш̅ патернїка̅. ш̅ оу̅спеннї̅ келїкѣ̅ макариѣ̅. — Хотѣ̅ оу̅во келїкѣ̅ в̅її̅ келїкѣ̅ макариѣ̅, 162-163.

Макар., 162.

292. Мца̅ тогѣ̅ кх̅ єї̅ днѣ̅ памат̅ прп̅внѣ̅ шца̅ ншго̅ пау̅омнѣ̅ настакнїка̅ ш̅вшем̅с̅ житнѣ̅ маґнїскѣ̅. — Ра̅веннї̅ мѣ̅сто̅ є̅ бо квѣ̅фаїдѣ̅, 163-164.

Прол., II, 164 инше житіє; *Макар.*, 163 з дещо иншим початком; *Серг.*, 143.

293. Вх то̅ днѣ̅ памат̅ прп̅внѣ̅ шца̅ ншго̅ феѡдора. ш̅ Скаґнїенїцѣ̅ (?). — Феѡдо̅р̅ ко ст̅ш̅х̅ шца̅̅ нш̅ ст̅ннѣ̅ ра̅а̅н̅ ч̅тогї̅ на̅рече̅ в̅ш̅, 164-164 об.

Макар., 163; *Серг.*, 144.

294. Вх тѣ днь памат прѣвнѣ шца нѣго. архилѣ чоудѣ творца ѣпѣ вѣшѣ лѣрѣ. —
ѣхуний чѣло твореця сѣ вѣ во црѣво костѣтинѣ великѣ, 164 об.

Прол., II, 164; *Макар.*, 163; *Серг.*, 143 (Ахиллія).

295. В ..... і днѣнниѣ ѣ с нѣ. — Петръ хѣв ѣнѣ вѣ ш лемѣака градѣ,
164 об.- 165.

Макар., 163; *Серг.*, 144.

296. Вх тѣ днѣ стѣрѣ стѣх мѣникъ. ѣравилѣ — і ще 2 імена, 165.

Макар., 163; *Серг.*, 144.

297. В тѣ днѣ слѣ ш патерика ѡ кидѣнѣ стѣо пахомѣ како дѣа праведнѣх ко-
судѣ на нѣо ..... — Хотѣ вѣдѣти брашна великий пахомѣи воста помѣѣа, 165-166.

Макар., 169.

298. Мѣа тогѣ во сѣ днѣ памат прѣвнѣ шца нѣго. гешѣрилѣ. ѣпѣ. Мѣтѣ ..... —
Гешѣрѣи во стѣх шѣх ншѣ нѣ млада хѣ во злюбѣ, 166-166 об.

Макар., 170; *Серг.*, 145.

299. В тѣ днѣ стѣрѣ стѣх мѣ. аѣкидѣ. і оудѣсѣ ѣпѣ і сѣ попѣ. і ѣ днѣкѣ. і ѣ
дѣвѣцѣ. — Стѣи ѣвѣа ѣпѣ вѣ ко прысѣ, 166 об.-167.

Макар., 170; *Серг.*, 145 (Авди й Авдіисуса).

300. Вх тѣ днѣ стѣх мѣникъ. витѣ, і мелѣстѣ і хрѣтѣ ницѣ. — В землѣ авѣстѣкѣ,
і вѣ мѣж кѣмирогѣжитѣ іменѣ ѣласѣи, 167-168

Макар., 170; *Серг.*, 145 (Модеста. Кріскентія).

301. В тѣ днѣ слѣ ш лимонѣа. ѡ поногѣшѣ вѣлѣорѣцю кратѣ скоѣмѣ мнѣхѣ
поста рѣнѣ. — Дѣа врата вѣста в костѣтинѣ градѣ, 168-168 об.

Макар., 170.

302. Вх тѣ днѣ слово ко сѣднѣамѣ. — Рѣзѣмѣи прѣмо докѣно творѣ рѣзѣнѣа
нѣ тѣа, 168 об.-169.

Прол., II, 173 об. під днем 19/, з иншим початком; *Макар.*, 170.

303. Мѣа тогѣ вх зѣ днѣ. Памат стѣо ѣпѣа ѣнѣрѣнѣкѣ ѣднѣ ш сѣдѣмѣдѣстѣ. —
ѣнѣронѣкѣ хѣв мѣникѣ і аѣлѣ. всю землѣ прошеѣ, 169-169 об.

Прологъ II, 169-169 об.; *Макар.*, 171; *Серг.*, 146; *Фѣанко*. Апокр., III, ст. 218.

304. В тѣ днѣ стѣо мѣникѣ сохѣна і дрѣж — Хѣв мѣникѣ солохѣ вѣ во црѣво
мазѣмианѣ, 169 об.-170

Прол., II, 169 об. з дещо відмінним початком; *Макар.*, 171; *Серг.*, 146 (Солохона).

305. Вх тѣ днѣ памат стѣо стѣфѣана архѣпѣа црѣградѣ. — Тѣи вѣ сѣнѣ слѣна
вѣснѣа црѣа, 170.

Прол., II, 170 об.; *Макар.*, 171; *Серг.*, 147.

306. Вх тѣ днѣ стѣх мѣникѣ причѣнѣ вѣлѣ. нѣхѣ нечѣтѣкѣи оудѣтѣ, — і ще
3 імена, 170-170 об.

Макар., 171; *Серг.*, 147.

307. Вх тѣ днѣ слѣ ш патерика ѡ пѣдѣствѣ. і ѡ покаѣнѣи. — Мѣю же вѣсѣа.
чѣа хотѣшѣа покаѣнѣе ко вѣ хрѣнитѣ. 170 об.-171.

Прол., II, 170 об.; *Макар.*, 171.

308. Вх тѣ днѣ слѣ како догтонѣ въ цркѣи стоаѣти со страхѣмъ ѿ боаѣнїю. — Всакомѣ вѣрѣвашемѣ к ѿбъ аггѣль гнѣ приходитѣ, 171.

Прологъ, II, 170 об.; *Макар.*, 171-172.

309. Мѣца тогѣ во нѣ днѣ стрѣтъ стѣго лѣника феѣдота і с нѣ стѣмъ, ѿ дѣць. — Феѣдотъ хѣбъ лѣникъ сѣхъ ѿ стѣмъ двѣць ѿже са наріцѣахѣ сицѣ, 171-171 об.

Прол., II, 171 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 172; *Серг.*, 147.

310. Вх тѣ днѣ стѣго лѣпа пафродіта... (і ще 4 імена)... ѿ стрѣтъ стѣмъ лѣникъ сѣмїиѣна (і ще 2 імена). — Бѣмїѣ. і ѿгакѣи ѿ вахѣнї хѣбъ лѣницѣ вѣша страны прѣрѣкѣа, 172.

Прол., II, 171; *Макар.*, 172; *Серг.*, 148 (Епафродита).

311. В тѣ днѣ стѣна мѣ феѣло сѣн. — Сѣи вѣ ѿ костѣтина града, 172-173.

Прол., II, 171-171 об.; *Макар.*, 172; *Серг.*, 149.

312. В тѣ дѣ слѣ ѿ патеріка ѿ покалнїи. — Приидѣ ѿногда еѣтер ко ѿцѣю сїгоѣ тивѣннѣ. ѿ рѣ еѣмѣ хоѣмѣ вѣти мнѣхъ, 173.

Прол., II, 171 об.; *Макар.*, 172.

313. Вх тѣ днѣ слѣ стѣго еѣремѣ ѿ тѣ како догтонѣ со вѣкѣмъ прилежанїи чѣ стѣлѣ кнѣ. — Врѣе еѣгда найдеѣ на тѣ лѣкавѣи помнѣа, 173-174.

Прол., II, 171 об.-172; *Макар.*, 172; *Яковл.*, 11.

314. Мѣца тогѣ въ дѣ днѣ. стрѣтъ стѣго сѣїно лѣника. патеріка еѣпа ерѣлїска. ѿ с нѣ лѣкаїа менадра і ѿвазала. — Тѣхъ въ стѣмъ ѿцѣмъ нѣмъ патрѣїи вѣ к ѿ прѣсвѣтѣ еѣпѣ, 174-174 об.

Прол., II, 173 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 174; *Серг.*, 149.

315. В тѣ дѣ стрѣтъ стѣго лѣника колѣѣфа. — Мнѣкѣ хѣбъ колѣѣфъ въ црѣѣво мазімнѣне, 174 об.-175.

Прол., II, 173; *Макар.*, 174; *Серг.*, 149 (Калуфа).

316. В тѣ днѣ памѣтѣ прѣвнѣа ѿцѣ нѣго лѣафїа. — Прѣвнѣи ѿцѣмъ нѣмъ лѣафїи ѿ хрѣїанѣ роѣїтѣлю, 175-176.

Макар., 174; *Серг.*, 149 (Агапія).

317. Вх тѣ днѣ стрѣ стѣго ѿ Фїантерѣ. і ѿ с нѣ, 176.

Прол., II, 176: під днем 20 мая ѿ життя; *Макар.*, 174 (Фїларета); *Серг.*, 150 (Фїлетера).

318. В тѣ днѣ слѣ ѿ патеріка ѿ смѣренїи. — Приидѣ еѣнѣ вѣа ко ѿцѣю сїгоѣ к горѣ ѿцѣ лѣфоннѣ, 176.

Макар., 174.

319. Вх тѣ днѣ слѣ. ѿ званїи въ царствѣ невѣе — Їнѣдѣ же прїлагаа црѣїанѣ невѣе ко чѣкѣ вѣаѣѣ, 176-177.

Прол., II, 175 об.-176 з відмінним початком; *Макар.*, 174.

320. Мѣца тогѣ. въ кѣ днѣ стрѣтъ стѣго лѣника феѣлѣа ѿ с нѣ. — Феѣлѣа хѣбъ лѣникъ вѣкѣ при нѣмерѣанѣ црїи вѣа, 177-177 об.

Прол., II, 176; *Макар.*, 175; *Серг.*, 150 (Талалея).

321. Вх тѣ днѣ стрѣтъ стѣго мѣ асколѣ. — Тѣхъ вѣ ѿ страны еѣгѣпѣска, 177 об.

Прол., II, 176-176 об.; *Макар.*, 175; *Серг.*, 150 (Аскалона).

322. Вх тож днь стго мннка филітера нж с нї. — Филітер хвї мннкъ вѣ рода і воспитанна нікомідійскѣ градѣ, 178.

Прол., II, 176 об. з відмінним початком; *Макар.*, 175; *Серг.*, 151 (Філетера).

323. Вх тѣ днь слѣ іѡа зла҃чста ѡ матѣкѣ ѡ не предѣжити матѣвы, но покра҃цѣ ко (!) оумилентѣ мїтїти. — Подобаєт оубо мїащемвѣа ни до҃гнх про҃стерті словѣ, 178-179.

Прол., II, 172-172 об. під днем 18/6; *Макар.*, 175.

324. Мцѣ тогож. вх ѡ днь памѣт вѣвѣрѣнѣ црѣ ко҃стлїтина і мїре ѣ іленѣ. — Сїи вѣжѣнаѣ іленѣ вѣ ѡ градѣ нарицаемѣ серпа, 179-180.

Прол., II, 178 об.-179 інше життя; *Макар.*, 177; *Серг.*, 151.

325. В тѣ днь слѣ ѡ іавленїї чїнѣ врѣа. і ѡ повѣдѣ Силї вїжїа. — Ко҃стлїти великы црѣ первїи хрї҃тїскїи, 180-181.

Прол., II, 179-179 об.; *Макар.*, 177.

326. В тѣ днь слово ѡ патерика. ѡ ко҃стлїтинѣ црїи како сшеа со нсїї вєвѣдоваше с касїанѣ о҃вѣтївїннѣко сн же слїша іѡа коло ѣ писа слїшацїи пѣзи радї. — Рѣ нѣкто ѣ вх стїхѣ шѣць нїшѣ во кнїчѣ. ѡ сказа мї ав҃ка. іѡа коло, 181-182.

Макар., 177.

327. Мцѣ тогож вх кѣ днх стрѣх стѣа мї василїка. — Василїскы хвїз мннкъ вѣ во црѣво ма҃зїмїанѣ ѡ странїи армѣскыа, 182-182 об.

Прол., II, 181 об.-182 інше життя; *Макар.*, 178; *Серг.*, 152.

328. В тѣ днь памѣтх вх стїхѣ шѣцьа нїго. Мѣ҃хуседекѣ. — Подогно є̇ перкоє шѣь ство род вѣжѣнѣ мѣ҃хуседекѣ скѡзати, 182 об.-183 об.

Макар., 178. Перерїбка сего життя у Франка. Апокр., I, ст. 97 і д.

329. В тѣ днь. слѣ афанасїа. архїєпїа алаѣдрїйскаго. Ѹ мѣ҃хуседекѣ. — Мѣ҃хї црѣ вїже рекохѣ імѣа два сїа, 183 об.-186.

Макар., 178; *Франко.* Апокр., I, ст. 94-97.

329а. Мцѣ то҃го вх кѣ днь памѣт прѣвнѣ шѣцьа нїго мнхїайла іспокѣдника. іпїа свнѣскѣ. гї вѣвї. — Мнхїай во стїхѣ шѣць нїшѣ іспокѣднїи хвї. вѣ прѣ оу тарїя па-триарха, 186-186 об.

Прол., II, 184-184 об. інше життя; *Макар.*, 178; *Серг.*, 153.

330. В тѣ днь стрѣх стго ѡ нїго мнхїа мнїха. — Вхїи вѣ ѡ еде҃га градѣ вѣгокѣрнѣ родителѣ снѣ, 186-188.

Макар., 179; *Серг.*, 154.

331. Вх тѣ днь слѣ. ѡ внесїї стго тѣла ѡ нїго лєвї҃гнѣ. іпїа ро҃гѣскѣ (!) ѡ мїжи іцѣлїшѣ оу грѣ є̇. — В҃гда соадаша црѣко каменѣ к ро҃гѣкѣ, 188-190 об.

Прологъ, II, 186-186 об. інше життя; *Макар.*, 180; *Серг.*, 154. Гл. про се оповїдання у М. Сперанскаго. Описаніє рукописей бібліотеки Историко-Филологическаго Института князя Безбородко в Нїжнїх. Москва 1900, ст. 66.

332. Мцѣ то҃го вх кд днь памѣт прѣвнѣ шѣцьа нїшѣ о҃міїѡна стальпника. ѣ на дїнѣх горѣ гї вѣвї ѡ прочѣ. — С҃їмїѡ во стїхѣ шѣць нїшѣ вѣ ѡ а҃тїѡхнѣ свр҃гкыа, 190 об.

Прологъ, II, 188 інше життя; *Макар.*, 182; *Серг.*, 154.

333. В тѣ днѣ стрѣх стго мї мелетїна стратїлатѣ і с нї іа і сї і нї кої с жєнѣамї і с дѣамї. — Мчїнкы хвї мелетїнї вѣ оубо во црѣво антонїна, 190 об.-191.

Прологъ, II, 188; *Макар.*, 182; *Серг.*, 155 (Мелетія).

334. В тѣ днѣ стрѣть ст҃го м̄ Сарапиѡна, єгѹптанина. — Сарпиѡвѣ хѣвъ м̄никъ. вѣк оубо ш̄ єгѹпта родѣ, 191-191 об.

Прологъ, II, 188-188 об.; *Макар.*, 182; *Серг.*, 155 (Серапіона).

335. В тѣ днѣ слѣ ш̄ лимоніа. — Шхѡдѣше м̄никѣ в корумѣ. — Старець нѣкый сѣдѣше ко скытѣ. ѳзыиде єдинѡѡ ко злєзѣдрію, 191 об.-192.

Прологъ II, 188 об; *Макар.*, 182.

336. В тѣ днѣ слово ш̄ попѣ. — Дѣже є попз ш̄ людех жити, 192-193.

Макар., 182.

337. Вх тѣ днѣ слѣ ш̄ сѣднѣх. і ш̄ властелех маюцих мзѣ и неправѡ сѣдѣших. — Єице гѣть саншитѣ соуднѣ земннѣ, 193.

338. Мѣца тогѡ кѣ днѣ тѣ ш̄врѣтеніе чѣныѣ глѣ. ст҃го іѡѡ прѣка і прѣча. — Єице вѣ ш̄врѣтеніе третєе, 193-194.

Прол., II, 190; *Макар.*, 183; *Серг.*, 156.

339. В тѣ днѣ ст҃го сщноамника фарѡфѡга єпѣла кѣпрьга сѣстрова. — Фѣрапѡтъ сщноамник шкѣдѣ. и коѡ родителю, 194.

Прологъ II, 190-190 об.; *Макар.*, 183; *Серг.*, 157 (Терапонта).

340. Вх тѣ днѣ стрѣть ст҃го м̄ника фѣрепѡта. саргійскагѡ. — Фѣрапѡтъ хѣвъ стѣль вѣк сардійскыѣ црѣви, 194-194 об.

Макар., 183; *Серг.*, 156.

341. В тѣ днѣ стрѣть ст҃го м̄ пахаріа. вѣшѣ прѣж жѣрца. — Пахарій хѣвъ м̄никъ вѣк оубо ш̄ ветхѣ римѣ, 194 об.-195.

Прологъ II, 45-45 об. инше життя під днем 19/2; *Макар.*, 183; *Серг.*, 156.

342. В тѣ днѣ слѣ ш̄ лимоніа. ш̄ порѹчній стѣ вѣци. — Повѣдаше паладій мникъ пришеши на к немѣ. ѳже вѣ нѣкто мѣж хѡлюби ко злєзѣдрин. 195-195 об.

Прол., II, 190 об.; *Макар.* 183.

343. Мѣца тогѡ ко кѣ днѣ стрѣть ст҃го апѣла карпа єдинного ш̄ ѡ. — Єгѣш апѣл карпа вѣк оубо єди ш̄ ѡ, 195 об.-196.

Прол., II, 190 об.-191; *Макар.*, 184; *Серг.*, 156; *Франко.* Апокр., III, ст. 237.

344. В тѣ днѣ памѣт прѣвна ш̄ ншго іѡѡ і псѣхита. — Іѡѡ. ко стѣх ш̄ци нѣ и з млада хѣ ко злюбѣ, 196-196 об.

Прологъ II, 191; *Макар.*, 184; *Серг.*, 156 (Іоана Психаїта).

345. В тѣ днѣ слѣ како днѣвѣ и зводнѣ до ш̄пѣтиѣ чѣка и з црѣви. — Бѣше старець прозорлї дхѡ вк печарскѡ монастири, 196 об.-197.

Макар., 184.

346. В тѣ днѣ слѣ іѡѡ злѣугѣтагѡ м̄ подоваеѣ іерѣѡ оучити люди. зце не послѡшаюѣ. — Рѣ гѣ подоваеѣ сребро мое датї торжнікѡ, 197-197 об.

Макар., 184.

347. Мѣца тогѡ ко кѣ днѣ памѣт прѣвна ш̄ци ншго клімѣта ісповѣднї и творца канѡнѡ, 197 об.

Макар., 185; *Серг.*, 158.

348. Вх тѣ днѣ стѣрѣть стѣмъ мѣникѣ фешлорі и дидѣма. — Стѣмъ фешлора вѣ
к лѣтѣ дидѣкантианѣ цѣра, 197 об.-198.
Прол., II, 192 об.; *Макар.*, 185; *Серг.*, 158.
349. Вх тѣ днѣ стоѣю мѣникѣ сергиѣ и вѣха — і ще 6 імен, 198.
Макар., 185; *Серг.*, 159.
350. В тѣ днѣ слово ѿ прѣвнѣ петрѣ черноризци. і ѿвѣртнені (!) ѣ прѣ три
дні смѣрти ѣ. — Прозвѣтер нѣкто к пѣлопотамѣ ѿстрѣкъ, 198-199 об.
Макар., 185.
351. В тѣ днѣ слово ѿ ѿмѣла стѣмъ ѿ емлющи рѣзѣ на сиротахъ. — Доколе не
наситиши сѣ свирающе ѿгнь на своѣ глави, 199 об.-200.
Прологъ II, 192 об.-193; *Макар.*, 185.
352. Мѣца тогожѣ. Вх кн днѣ. стѣрѣть стѣмъ мѣникѣ Крискентѣ. и пѣвлѣ и дидѣ-
скориѣдѣ. — Хѣни стѣни мници крискентѣ и пакѣ. і диксориѣ к рѣстѣ градѣ, 200-200 об.
Макар., 186; *Серг.*, 159-160 (Крискента)
353. В тѣ днѣ стѣрѣть стѣмъ мѣниці ѣлконидѣ. — Влконидѣ хѣмъ мѣница вѣ при
градѣниѣ и филипѣ цѣрема, 200 об.-201.
Прол., II, 194 об.-195; *Макар.*, 186; *Серг.*, 159.
354. В тѣ днѣ слово ѿ сѣпѣжницѣ, ѣго же ѿвѣрте писецѣ цѣмъ мѣлѣмъ полѣнѣщи
ко цѣмъ стѣмъ вѣца ко хѣкѣспѣ. — Цѣмъ писецѣ нѣкто покѣдаше ко ѣдиноу патѣниці
вечерѣ, 201-202 об.
Прол., 195-195 об.; *Макар.*, 186.
355. В тѣ днѣ слово, Ко дидѣконѣ. — Дидѣко оубо подѣбае вѣ творити, 202
об.-203.
Прол., II, 195 об.; *Макар.*, 186.
356. Мѣца тогожѣ кѣ днѣ стѣрѣть стѣмъ мѣникѣ фешлоріи дѣци. — Фешлоріи хѣмъ
мѣница вѣ ѿ града тѣра, 203-203 об.
Прол., II, 196 із дещо відмінним початком; *Макар.*, 188; *Серг.*, 160.
357. Вх тѣ памѣ к нѣкеи собрѣши сѣ стѣмъ ѿцѣ. і і нѣ. На ѣриѣ зѣоцѣрнѣ. —
По петрѣ стѣмъ патрѣархѣ. ѣлѣжѣдрнѣстѣмъ постаблѣ вѣмъ ѣхѣла, 203 об.-204.
Прол., II, 196 об.; *Макар.*, 188; *Серг.*, 161.
358. В тѣ днѣ стѣрѣть стѣмъ мѣникѣ. ѣлѣвѣдѣма. — ѣлѣвѣдѣ хѣмъ мѣникѣ. вѣ ко цѣрѣво
мѣксѣманѣ, 204.
Прол., II, 138 під днем 1/3; *Макар.*, 188; *Серг.*, 161 (Алвіяна).
359. В тѣ днѣ. памѣ ко стѣмъ ѿцѣ нѣго ѣлѣжѣдра. патрѣарха ѣлѣжѣдрѣскаго...,
204-204 об.
Макар., 188; *Серг.*, 161.
360. В тѣ днѣ слово ѿ ѣлѣмонѣ ѿ мѣтѣни. — Пѣкѣдаше на ѣмъ ко ѿвѣмъ житѣ.
і манастири, 204 об.-205.
Прологъ II, 196 об.-197 інше Слово; *Макар.*, 188.
361. Мѣца тогожѣ кѣ днѣ памѣ прѣвнѣ ѿцѣ нѣго. ісакіѣ прѣвѣтера. — Ісакіѣ
вх стѣмъ ѣ нѣмъ. вѣ ѿ востѣ пришеѣ, 205-205 об.
Прол., II, 199-199 об. інше життя; *Макар.*, 189; *Серг.*, 162.

362. В тѣ днь слѣ. ѿ женк ѿвръченк вѣши ко ѿстрокк к мори со сѣомх
своймь. — Блаженый ѿцѣ нѣ мако черноризѣ повѣдаше ꙗко идоущѣ ми ѿ Старога
рима, 205 об.-208 об.

Прологъ, II, 199 об.-201; *Макар.*, 189; *Яцимирскій* в ПДПИ, ст. 87-90.

363. Мѣца тогѣ. лѣ днь стрѣти мѣка. ѿрмѣна. — ѿрмѣна хвѣт мѣникь. вѣ оубо ѿ
града команѣ, 208 об.

Прол., II, 201-201 об.; *Макар.*, 189; *Серг.*, 163 (Єрма).

364. В тѣ днь слово. Стго. ѿфрема. ѿ страстк вѣжїи ѿ ѿвѣтрашнїи. — Блаженъ
оубо братнѣ члѣк ѿже имаѣ. Стрѣх вѣжїи, 208 об.-209 об.

Прологъ, II, 201 об.-202; *Макар.*, 189.

365. В тѣ днь слѣ иѿвана златоуустаго ѿ смиренїи. — Молод оубо кѣ чада.
га дѣла смиренїе любите, 209 об.-210.

Прологъ, 202; *Макар.*, 190.

366. В тѣ днь слѣ Сираховѣ не на милостиивнѣ кнѣси, ѿ неправѣдъ соудѣ неправѣчно
сждѣ. — Слїшите кнѣси, разумѣйте кнѣшїте дерзашїи блѣ, 210-210 об.

Прол., II, 197-197 об. під днем 29/5.

367. Мѣцѣ Ію РѢКОМЫЙ ТРАВЕНЬ ЙМѣ ДѢБЫЙ л. вх днїи чѣ ст. а нѣ д.
Мѣца тогѣ, вх лѣ днь стрѣти стго мѣника. іоуегїна філософа. — Іоустїи хвѣт прѣмѣрїи
мѣникь. вѣ ѿ новаго града сѣкаго, 211.

Прол., 203; *Макар.*, 203; *Серг.*, 164.

368. В тѣ днь стрѣ стго мѣника іоустїна харїтѣна і ардженїи ѣ. — Тїи стѣи
в римѣ живѣхѣ, 211-211 об.

Прол., II, 203; *Макар.*, 203; *Серг.*, 164.

369. В тѣ днь стѣю мѣнкѣ зрѣмола — і ще 4 імена, 211 об.

Макар., 203; *Серг.*, 164 (Єрмила).

370. В тѣ днь стго іѿдѣ златѣстаго како поло баєт читити іерѣл. — Слїшїте
павла гаїца. покаратѣ стѣшїна, 211 об.-212.

Прол., II, 204; *Макар.*, 203.

371. Мѣца тогѣ ѣ днїя памѣт во стїхѣ ѿца нїшго. нїкифора ісповѣанїи. — Нїки-
фѣт блаженый ѿ вѣт ѿ костѣтїна града, 212-212 об.

Прологъ II, 204-204 об. инше життя; *Макар.*, 208; *Серг.*, 165.

372. В тѣ днь слѣ ѿ патерїика. ѿ ѣ согрѣшїше покаатїи. — Повѣдаше ѿцѣт
пахотнѣ. і помислїх ітїи в пѣстїню, 212 об.-214.

Макар., 208.

373. Мѣца тогѣ і днї стрѣти стго мѣ лѣкїана ѿ снї лѣ мѣнїцѣ гї блѣи. —
Лѣкїан хвѣт мѣнїи вѣт во црѣво іоанїриданѣ, 214-214 об.

Прол., II, 206 об.; *Макар.*, 209; *Серг.*, 166 (Лукилїяна).

374. В тѣ днь стїи мѣнїци зпауамѣ дѣм. — Хвѣт мѣнца пѣлїнїи пришедшїи на
стрѣти, 214 об.

Макар., 209; *Серг.*, 166 (Павли).

375. В тѣ днї поученїе ѿ женах мѣчлїивых. — Послѣшайте жени заповѣдїи
вѣдїи ѿ наущїтѣ мѣчлїи, 215-215 об.

Прол., II, 207-207 об.; *Макар.*, 209; *Яковл.*, 20.

376. Мѣца тогѣ дѣнь памѣтѣ въз стѣхъ шѣца нѣшо мѣтрофанѣ патрїарха коствѣтина града. — въз стѣхъ шѣцѣ нѣш мѣтрофанѣ въз в лѣтѣ великаго коствѣтина, 215 об.

Прологъ, II, 208-208 об.; *Макар.*, 210; *Серг.*, 167.

377. в то дѣнь прѣвнѣ шѣца в древа ахїеппа крѣскѣ. — вѣндрей ко стѣхъ шѣцѣ нѣш вѣ ш града дамака, 215 об.-216.

Прологъ, II, 264 об. з иншим початком і під днем 4/; *Макар.*, 210; *Серг.*, 199 під днем 4/7.

378. в то днѣ слѣ стѣго іѡанѣ злавгѣтѣ ѡ є не проповѣдати вѣтѣка невѣрнѣ і єретикѣ. — Пѣгано ко є не дадѣти стѣго шѣца, 216-216 об.

Прологъ, II, 208 об.-209; *Макар.*, 210.

379. Мѣца тогѣ є днѣ стѣтѣ стѣхъ мѣнѣ макїана і нѣкадра в с нѣ. — Нѣкадрѣ і макїанѣ со дрѣжїною своєю вѣгѣтѣ шѣ странї єгѣпѣскѣ, 216 об.-217.

Прол., II, 209 об.; *Макар.*, 210; *Серг.*, 168.

380. в то дѣнь памѣтѣ. — въз чѣкавнѣ нанѣнаго на страшнѣ вѣдѣ нашѣ кнѣ вѣдѣ поганихъ, 217.

Серг., 169.

381. в то дѣ поовнѣ стѣго іѡанѣ злавгѣтѣ. — вѣцѣ навѣкѣ имѣши ѡ грѣсѣхъ наложнѣ на страхъ вѣнѣ, 217-217 об.

Макар., 211.

382. Мѣца тогѣ є днѣ стѣтѣ є мѣнѣ кѣнѣ і макїанѣ в калѣнѣ. — вѣна в макїанѣ в калѣнѣ вѣша шѣ града кесарїа, 217 об.-218.

Макар., 214 без життя; *Серг.*, 170 під днем 1/6 (Кирїякїї, Калерїї, Марїї).

383. в то дѣ стѣтѣ сцимонїка дорофеѣ іппѣ тѣгѣ вѣ постраѣ. в лѣтѣ лѣкїнїа, і ще 6 імен, 218.

Макар., 214 з життям; *Серг.*, 168.

384. в то дѣнь слѣ стѣго вѣсїнѣ да не ѡвѣдѣ рѣ гдѣ сконхъ. — вѣлико вѣвлениѣ рабѣ кѣ вночѣтѣ възходаѣ, 218-218 об.

Прологъ, II, 215; *Макар.*, 214.

385. Мѣца тогѣ є днѣ стѣтѣ стѣго мѣ фешѣра прїнѣтѣ моцѣ. — фешѣрѣ хѣ мѣнѣ вѣ ш странї гѣскѣ, 218 об.-219.

Макар., 215 (Теодота з Галатської сторони); *Серг.*, 171 (Теодота Анкїрського).

386. в то дѣнь. Памѣтѣ прѣвнѣ шѣца іадїма — і ще 2 імена, 219.

Макар., 215; *Серг.*, 172 (Антима).

387. в то дѣнь слѣ ѡ лѣтѣнїї. — вѣкрѣтѣ єгѣтѣ гѣ шѣ мїра напасти і времѣна нѣпоадѣнїю, 219.

Макар., 216.

388. Мѣца тогѣ вѣ днѣ прїнѣтѣтѣ моцї стѣго мѣ дешѣра стратїлѣга в с нѣ. — фешѣрѣ хѣ мѣнѣ вѣ оубо въз цѣтѣсѣ лїкїннїскѣ, 219-219 об.

Прологъ, II, 219; *Макар.*, 216; *Серг.*, 173.

389. в то дѣнь стѣхъ мѣнѣ нѣкадрѣ — і ще 2 імена, 219 об.

Макар., 216; *Серг.*, 173.

390. В то днх слѣ ѿ некрѣщеннї дѣтища і ѿблѣти іерействѣ како ко агглѣ ѡзидѣ
слово ихъ. — Дѣдникѣ градѣ ѣ ма к горѣ лѣвѣтѣи, 219 об.-220.

Прол., II, 234 під днем ¹⁷/₆; *Макар.*, 316 з дещо иншим початком.

391. Мѣца тогѣ д днѣ стѣртѣ сѣ мѣ александра і атониннѣ. — Хѣа мѣница атонина
хрѣтиана свѣци, 220-220 об.

Прол., II, 222 об.-223 инший початок і під днем ¹⁰/₆; *Макар.*, 217; *Серг.*, 175.

392. В то днѣ памѣт прѣвнѣ шѣа кѣннилѣ ахѣнѣа александрейскѣ; — і ще 3 іме-
на, 220 об.

Макар., 217 з життям; *Серг.*, 174.

393. В то днѣ слѣ ѿ канонѣ стѣмъ аплѣ і ѿ рабѣхъ да не ѿбидѣ раб гдѣи свонѣ
гїи блѣи. — Рава к кнрѣдѣ поставитѣ вѣ гдѣмѣ колѣ не повебѣваѣ. 220 об.-221.

Макар., 217.

394. В то днѣ поубѣннѣ свѣци в напастѣхъ и к печалѣхъ. — Вжакѣ рѣдо стѣ имѣйте
враѣа моѣ егда впадете в различнѣа напастѣи, 221-221 об.

Макар., 217.

395. Мѣца тогѣ і днѣ стѣртѣ сѣнѣомѣ тимодѣа прѣскаго. — Тимодѣи сѣнѣомѣихъ
вѣи прѣ оулианѣкѣ, 221 об.

Прологъ, II, 222 об.; *Макар.*, 223; *Серг.*, 175.

396. В то дѣ памѣт бѣжѣна феѡфа. — Вх стѣмъ ѿ ншѣ феѡфа кѣ ѿ града
тиѡхѣйскѣ, 221 об.-222.

Прологъ, II, 223; *Макар.*, 223; *Серг.*, 176.

397. В то днѣ поубѣннѣ ефрема. — Вжкѣдоуи блѣи хѣа какохъ слѣдоуѣ в поко-
рении старѣ, 222-222 об.

Макар., 223.

398. Мѣца тогѣ аі днѣ стѣртѣ сѣ аплѣ бадоомѣа і вѣнавѣ. — Бадоомѣи хѣбъ
аплѣ вѣ оубѣ едѣ ѿ вѣ аплѣ, 222 об.-223.

Прол., II, 224; *Макар.*, 223; *Серг.* 173; *Франко.* Апокр., III, ст. 192.

399. В то днѣ оубѣннѣ стѣго аплѣ вѣнавѣ еднѣ ѿ сѣ. — Вѣнава хѣбѣ аплѣ вѣ
оубѣ ѿ келѣкѣ ѡстрока кѣпрѣскаго, 223-223 об.

Макар., 223; *Франко.* Апокр., III, ст. 221-222.

400. В то днѣ слѣ стѣго вагнѣа сѣ мнѣ имѣннѣ гїи блѣи. — Иже чоужѣаго
желѣѣ на малѣ днѣ скоѣ рѣдѣѣ, 223 об.- 224.

Прол., II, 207 під днем ²/₆; *Макар.*, 223.

401. Мѣца тогѣ кѣ днѣ памѣт прѣвнѣ шѣа ѡнофреѣ егѣптѣннѣ. — Вх стѣмъ ѿ
ншѣ ѡнофрѣи кѣ ѿ странѣ егѣпѣскѣа, 224.

Прол., II, 225-225 об. з иншим початком; *Макар.*, 224; *Серг.*, 177.

402. В то днѣ стѣмѣ мѣницѣ атониннѣ. И стѣго аѣ вѣдрѣтѣ. — І атонина хѣа
мѣница вѣ ѿ града николѣидѣйскаго, 224-224 об.

Прол., II, 227-227 об.; *Макар.*, 224; *Серг.*, 179.

403. В то днѣ стѣртѣ стѣго мѣника тимодѣа — і ще 4 імена, 224 об.

Серг., 179

404. В то дѣ памѣт слѣ стѣго вѣанѣа ѿ свѣтѣи. — Многа вѣздѣхѣннѣа оубѣ иныѣ житнѣа
мѣра сѣго поноѣ, 224 об.-225.

Прологъ, II, 226 об.-227; *Макар.*, 225.

405. Мѣца тогѣ гѣ дѣхъ стрѣть сѣтълѣ мѣнци авѣлини. — Ї авѣлини хѣка мѣнца вѣтъ кѣ црѣво троана, 225-225 об.

Прологъ, II, 227 инше життя; *Макар.*, 225; *Серг.*, 179.

406. вѣ тогѣ дѣхъ памѣ прѣвнѣ шѣца нѣго мѣлѣдара дѣчѣпѣла мѣлѣдареискѣ — і ще 2 імена, 225 об.

Макар., 225 (Алексія); *Серг.*, 180.

407. вѣ тогѣ дѣхъ слѣ шѣ патерика шѣ двоѣ Пѣстинныкѣ. — Повѣдаша авѣка макарий егѣптѣнѣ ижѣ во скѣтѣ шѣшоу емѣ кѣ гороу нитрѣискоуѣ, 225 об.-226 об.

Макар., 225.

408. вѣ тогѣ дѣхъ слѣ сѣго еремеѣ шѣ бѣдѣницахѣ. — Баншите люкодѣици лютѣ кѣ шѣставиете заповѣди гѣлѣ, 226 об.

Прологъ, II, 227 об.; *Макар.*, 225.

409. Мѣца тогѣжѣ дѣ дѣ памѣ сѣго прѣрка іеѣвѣ. — Іеѣсей славыи прѣркѣ вѣжѣи вѣ шѣ земѣтѣ вѣдѣискѣмѣ, 226 об.-227.

Прологъ, II, 228-228 об. з дѣшо иншим початком; *Макар.*, 226; *Серг.* 180; *Франко.* Апокр., I, ст. 303-304 з дѣшо иншим початком.

410. вѣ тогѣ дѣхъ памѣтѣ во сѣтѣхѣ шѣ нѣго мѣдѣлѣ дѣ рѣчѣнѣпѣла когѣтѣтѣина градѣ разѣорѣшѣ лѣтѣ иконоборѣ. — вѣхъ сѣтѣхѣ шѣ нѣшѣ мѣдѣлѣи вѣстѣ оубѣ шѣ сѣкѣлиѣ мѣнѣхѣ, 227-227 об.

Прологъ, II, 228 об.; *Макар.*, 226; *Серг.*, 180.

411. вѣ тогѣ дѣхъ стрѣть сѣѣнѣолѣ кѣрѣла дѣчѣнѣпѣла гѣтѣискѣ шѣстрова кѣрѣискѣ. — Кири вѣжѣтѣвѣныи епѣпѣ вѣтъ при мѣжѣимѣнѣтѣ цѣри, 227 об.-228.

Прологъ, II, 228 об. инше життя; *Макар.*, 226; *Серг.*, 181.

412. вѣ тогѣ дѣхъ, стрѣтъ сѣтѣхѣ лѣ ірѣлиѣ — і ще 2 імена, 228.

Макар., 226; *Серг.*, 180.

413. вѣ тогѣ дѣхъ слѣ дѣшѣполѣно шѣ лимѣни. — Брѣ іѣлѣмпѣне приѣде вѣ лѣро ко шѣцю герѣсѣнѣмоуѣ, 228.

Прологъ, II, 228 об.; *Макар.*, 226.

414. Мѣца тогѣжѣ етѣ дѣхъ памѣ сѣго прѣрка іѣмоѣ. — Іѣмѣ скѣѣуѣтѣмѣ по жѣдоѣсѣтѣ рѣчи тѣрѣпѣиѣи, 228 об.

Прол., II, 229 инше життя; *Макар.*, 227 *Серг.*, 181 (Амос).

415. вѣ тогѣ дѣхъ сѣго мѣнѣка дѣилѣи. — Тѣхѣ вѣтѣ епѣлѣхѣ кѣланѣискѣи, 228 об.-229.

Прологъ, II, 229 об.; *Макар.*, 224; *Серг.*, 181 (Дули).

416. вѣ тогѣ дѣхъ слѣ сѣго фѣшѣлѣорѣнта шѣ разѣмотрѣиѣ. — вѣтѣло мо боуѣмѣ смѣтѣрѣлющиѣ дѣтѣ чѣчкиѣ, 229-229 об.

Прол., II, 230; *Макар.*, 227; *Архангельскѣи.* Твор. Отц. Цер. Обзор. *Жур. М. Н. Пр.*, 1888 серпень, ст. 337.

417. Мѣца тогѣжѣ сѣ дѣхъ памѣ прѣвнѣ шѣца нѣго тѣхѣона епѣла шѣладѣонѣтѣ кипѣрѣскѣ шѣтѣрѣвѣ. — Тѣхѣ вѣстѣ вѣлѣочѣтѣвоуѣ роуѣнѣтѣлѣо, 229 об.-230.

Прологъ, II, 232; *Макар.*, 228; *Серг.*, 182.

418. вѣ тогѣ дѣхъ слѣ іѣвѣ заѣтѣ іѣстаго. — Како не боишѣи чѣтѣ рѣци мѣнѣгѣ да дѣрѣзѣешѣ гѣтѣи, 230-231.

Макар., 228.

419. Мѣца тогож зѣ дѣх стрѣть стѣх мнѣ мауїла и змаиалѣ и сѣвелѣ. — Тѣи стѣи вѣша ѿ прѣидѣн шѣца оубо старкѣишино вѣхѣво, 231-231 об.

Прологъ, II, 233-233 об.; *Макар., 229; Серг., 183.*

420. в тож дѣх памѣ прѣвнѣ шѣца ѣупатна чюло тѣбѣца иж в рѣфинах. — Прѣвнѣи шѣцѣ нѣш ѣупатиѣ вѣ к црѣво дѣкалѣ ѣво, 231 об.

Макар., 229; Серг., 184 (Іпатія).

421. в то дѣх слѣ нѣкоѣ стѣца ѿ почитанѣи книно ѣ пѣзоуѣ вѣх кни ѣдѣти почитати ест. — Рѣ старѣ вѣроу имѣте ми чада, 231 об.-232.

Прологъ, II, 234; *Макар., 229.*

422. Мѣца того нѣ дѣх стрѣть стѣго мѣника лѣвѣга і н с нѣ, мѣни іпатіѣ і фешло ла. — Лѣвѣ хѣ мѣни вѣст ѿ еладѣи, 232-232 об.

Прол., II, 234-234 об. инше життя; *Макар., 229; Серг., 184.*

423. в то дѣх памѣ. Прѣвнѣ шѣца лѣвѣтиѣ пастирѣ лежащаго ѿвѣдѣ града, 232 об.

Макар., 232 об.; Серг., 185.

424. в то дѣх слѣ ѿ нѣкоѣ прѣвѣтерѣи нѣ вѣдѣ вѣсѣи к келѣи к лѣвнѣваго мнѣха и поноудѣ ѣго в ноши мѣти і прона вѣ. — Прѣвѣте вѣлиѣи вѣ прозорлѣи сѣи и дѣи свѣршитѣи слоужѣи, 232 об.-232 об.

Прол., II, 234 об.-235; *Макар., 229-230.*

425. Мѣца того дѣ дѣх стрѣть стѣго ѣпа ѣ юдѣ. — Тѣх оубо ѿ лѣкѣи именовѣтѣса ѿ мѣа і ѿ марѣа, 233 об.

Прологъ, II, 235 об.-236; *Макар., 230 з иншим дещо початком; Серг., 185.*

426. в то дѣх стрѣть стѣго мѣ согнѣи. — вх. црѣво троѣна црѣа коѣи, вѣ хѣ мѣни согнѣа, 233 об.-234.

Прол., II, 236; *Макар., 230 з иншим початком; Серг., 185.*

427. в то дѣ вѣбор чѣнѣ мѣхаїла архѣстратиѣа вѣнѣ трѣгж, 234.

Серг., 186.

427^a. в то дѣх ѿ іѣвѣнѣ шѣелѣицѣ. — Прѣвнѣи ѿ нѣш іѣвѣ ѿстаѣвѣ мѣра, 234-234 об.

Прологъ II, 236-236 об.; *Макар., 230; Серг., 185.*

428. в то дѣх слѣ ѿ чѣи іерѣстѣ. — Хошетѣ оубѣдати коѣика чѣст іерѣйска и сѣла ест, 234 об.-235.

Прол., II, 236 об.; *Макар., 231.*

429. Мѣца того к дѣх стрѣт сѣнолѣника мѣфоѣлѣ ѣпа. Мѣраѣвнѣскаго (поправл. пізнѣи. письмом: патарскагѣ). — Хѣх мѣни мѣдоѣи и з мада сѣѣѣ вѣ прѣдѣ, 235.

Прол., II, 237; *Макар., 221; Серг., 186.*

430. в то дѣх памѣ прѣвнѣ шѣца іѣвѣфа ѿ шѣстѣвѣниѣа — і ще 7 імен, 235-235 об.

Макар., 231; Серг., 187.

431. в то дѣх слѣ ѿ патѣрѣна ѣ да не ѣшаѣ сѣѣѣ (!) зѣидѣши нѣ. — Брѣ прѣѣ ѿвѣдоуѣ ѿ іна мнѣха, 235 об.

Прол., II, 237 об.; *Макар., 232.*

432. Мѣца тогѣ ка дѣх стрѣтъ сѣ мѣника ѿѿаіана нж к тарскѣ кѣликѣстѣи ѣгѣ бо стѣх ѿцѣ на іѿаѣ злѣвст хвалами своими пѣте. — Тхѣ вѣк приамѣлитѣанѣ цѣри ѣ при макнѣанѣ ѣгементѣ, 235 об.-236.

Прол., II, 238 об.-239 об.; *Макар.*, 238; *Серг.*, 187.

433. Ѣ тоѣ дѣх слѣдѣ ѿ ѣтери старѣци дѣхокнѣ нж мнѣ на сѣпнѣ напнѣа. — Старѣ нѣкто сѣи ѣгоногецѣ выст на горѣ злѣвѣтѣ, 236-237.

Прол., II, 239 об.-240; *Макар.*, 238.

434. Мѣца тогѣ кѣ дѣх сѣенноамѣника ѣвсєкнѣ ѣпѣа самогѣскѣ. — Ѣвсєкѣ сѣнѣо-мѣнѣи пѣк при костѣтинѣ цѣри рѣннѣтѣ, 237-237 об.

Прол., II, 240 об.; *Макар.*, 239; *Серг.*, 188.

435. Ѣ тоѣ дѣх стѣх. пѣпѣа — і ще 11 імен, а при кінці: і стрѣтъ стѣх мѣ синона і зѣнѣ. — Сѣнѣ і сѣна хѣа мѣка вѣгѣта ѿ братѣлюбнѣа арѣскнѣа, 237 об.

Прол., II, 240 об.-241 інше життя; *Макар.*, 239; *Серг.*, 188 (Помпѣяна).

436. Ѣ тоѣ дѣ слѣдѣ стѣго кѣаконофѣа ѣа прѣтрапѣтѣтѣ вєакѣа брата вєзѣчно хѣадаша. — Брѣа копроснѣ ѿцѣа кѣаконодѣа вєакѣаго, 237 об.-238.

Прологъ, II, 241 об.; *Макар.*, 240.

437. Мѣца тогѣ кѣ дѣх стрѣтъ стѣх зрѣгѣстонога прѣзѣвѣтера ѣа дмѣтрѣа дѣаконѣа і аданѣа чѣгѣца. — Сѣа тѣкѣ стѣх оубѣ стѣи арѣстоклѣй сѣи пѣк родѣ кѣпрѣи града, 238-238 об.

Макар., 240; *Серг.*, 190 (Аристоклѣя).

438. Ѣ тоѣ дѣх стрѣтъ стѣа мѣницѣа згрѣпнѣнѣ. — Хѣа мѣницаа згрѣпнѣна выст рода слѣана ѿ вѣтѣаго рѣма, 238 об.-239.

Прол., II, 242 інше життя; *Макар.*, 240; *Серг.*, 189.

439. Ѣ тоѣ дѣх стрѣтъ стѣго мѣника ѣвѣтихѣа прѣзѣвѣтера і ѣ сѣ нѣ гаѣна прокѣи лѣкнѣи ѣ оубѣаіа і нж сѣ нѣ. — Ѣтѣи ѣвѣтихѣи вѣк гаѣнѣтѣи ѣго і нж сѣ нѣ в лѣта ма-зѣмиана, 239-239 об.

Прол., II, 242 об.-243; *Макар.*, 240; *Серг.*, 189 (Евѣстохѣя, Гаѣя, Прѣвѣя, Лоллѣя, Урвана).

440. Ѣ тоѣ дѣх слѣво стѣго ѣфрѣма ѣа подѣбаѣтѣ тѣорѣтѣ і оубѣчѣти. — Не жалаѣ владѣти дѣлами ѣ егда тако ѣзѣндеши на вєзѣтрѣнѣе, 239 об.-240.

Прол., II, 243-243 об.; *Макар.*, 240.

441. Мѣца тогѣ бѣ дѣх рѣтѣво стѣго прѣрка і прѣтѣчѣ ѿѿаѣ. — Тхѣ вѣк вѣ рожденѣх жєнами на вєкѣа поглѣушєстѣ вѣтѣ, 240-240 об.

Прол., II, 243 об.-245 об. інше оповѣданнѣя; *Макар.*, 245; *Серг.*, 190.

442. Ѣ тоѣ дѣх стѣх мѣникѣа зрѣста ѣа прѣхѣа кратѣлѣа. — Прѣстѣ ѣ ѣ брѣаѣ ѣго. ѣрѣ фѣмакнѣи. фрѣмѣи фѣмѣ кѣрѣа ѣа лѣгнѣи, 240 об.-241 об.

Прол., II, 245 інше життя; *Макар.*, 241; *Серг.*, 190 (Ерѣса).

443. Ѣ тоѣ дѣ поубѣнѣе на рѣтѣво стѣго іѿаѣ кѣ. — Брѣаѣе поѣо бѣѣтѣ со ѣспѣтанѣѣ вєакѣа прѣадоу тѣорѣаѣе, 241 об.-242 об.

Прол., II, 246-246 об.

444. Мѣца тогѣ кѣ дѣх стрѣтъ сѣ прѣвѣнѣа мѣнѣи дѣврѣдѣи мнѣстрѣлнѣа. — Ѣвѣрѣдѣа хѣа мѣницаа вѣк чрѣнѣорнѣицаа вѣ монастѣри зѣрѣѣи, 242 об.-243.

Прол., II, 247-247 об. інше життя; *Макар.*, 242; *Серг.*, 191.

445. Ѣ тоѣ дѣх памѣа ѿбѣстоупѣашихѣ по земѣнѣи ѣа по морѣу на цѣркнѣи градѣ вєзѣбжнѣи сѣрацѣи, 243.

Серг., 191.

446. В то̄ д̄нх слѡ ст҃го вѣрема ѿ непокарающи҃х҃а мнѣт҃х̄ и҃гоуменѢ и҃ бра҃ѣи. —
ѣще придет҃ бра҃ к манастир̄ котороѹ оубо вѣноѹ, 243-243 об.

Прол., II, 249 під днем 9/6; *Архангельській*. Твор. Отц. Цер. III, ст. 6 Слово 19-е
з дещо иншим початком.

447. Мѣца тогѡ кѡ дѣ памат̄ прп̄внаго ѡца нш҃го і чоудотворца дв҃а селѣнска̄. —
дв҃а селѣнскій ѡ боготока. и҃мѣл̄ роӯ йко̄ и҃ збѣзда, 243 об.-244.

Прол., II, 248; *Макар.*, 243; *Серг.*, 191.

448. В то̄ д̄нх прп̄внаго ѡца нш҃го і ѡ̄а іп̄ла тѣрска̄ і и҃ с нш҃. — Тх̄ вѣ при
ког҃тѣнтѣ і вѣ іоурѣ ѡставѣ рѣкснѣ страні, 244.

Прол., II, 248-248 об.; *Макар.*, 243; *Серг.*, 191.

449. В то̄ д̄нх памат̄ ст̄ іп̄ла рѡфа̄ — і ще 3 імена, 244.

Макар., 243; *Серг.*, 192.

450. В то̄ д̄нх слово ст҃го ка҃га да никтѡ ѡчае҃га сп̄іа̄. вх̄ множестѣ пре-
грѣшеніи но покаати ѡ нх̄. — Никтѡ в зловѣ са са да не ѡчае҃т, 244-245.

Прол., II, 249-249 об.: *Макар.*, 243.

451. Мѣца тогѡ кѡ д̄нх памат̄ прп̄внаго ѡца нш҃го чоудотворца саѡна презвитера
и҃ страннопріѣца. — Тх̄ вѣ ѡ рима вѣжника ког҃тѣнтина, 245-245 об.

Прол., II, 253-253 об.; *Макар.*, 243; *Серг.*, 192.

452. В то̄ д̄нх памат̄ ст҃го ѡца нш҃го кѣрмла ір҃хієп̄ла ієр҃лѣска̄. — Кѣр҃и дивный
выст̄ ѡ града ілезадрейскаго, 245 об.-246.

Прологъ, II, 220 об.-221 під днем 9/6; *Серг.*, 193.

453. В то̄ д̄нх слѡ пог҃кшати волаши҃х̄ і небѡны҃х̄. — Не лѣкснѣ пог҃шца га
ради, 246.

Прол., II, 254-254 об.; *Макар.*, 244.

454. Мѣца тогѡ кѡ д̄нх шверѣтениє моше̄ кѣра і ѡана. — Кѣ і ѡ̄а хѣа̄ лѣнска̄
вѣста при дѡклатѣнтѣ, 246-246 об.

Прологъ, II, 254 об.; *Макар.*, 245; *Серг.*, 194.

455. В то̄ д̄нх ст҃го прп̄внаго ѡца п̄ла бра̄ — і ще 3 імена, 246 об.
Серг., 194.

456. В то̄ д̄нх слѡ в страннолѣвнѣ. — Нѣдѣте бра҃е рекнителѣ доврѣ дв҃а,
246 об.-247.

Прол., II, 254 об.-255; *Макар.*, 245.

457. Мѣца тогѡ кѡ д̄нх стрѣтѣ ст҃ѡю врьховноѹ ап̄лѡ пет̄ра і п̄ла. — Сѡ тѣх̄
петрѣ о҃ко вѣ бра҃ ідревѣ града вѣгайска, 247-247 об.

Макар., 246 инше оповідання; *Серг.*, 195.

458. В то̄ д̄нх слѡ ѡ принѣннї петрѡвѣ со симонѡ вьховко̄м. — Прише҃ши о҃ко
ст҃лѡѹ ап̄лов петроѹ ѡ ітѡхѣа, 247 об.-248 об.

Прологъ, II, 257 об.-258; *Макар.*, 246; *Франко*. Апокр., III, ст. 12-13.

459. Мѣца тогѡ кѡ д̄нх совѡ вт̄ іп̄лѣ. — Іще кождо вх̄ ѡно время о҃гнѣшно
праз҃ноѹ, 248 об.-249.

Прол., II, 258 об.-259 инше оповідання; *Макар.*, 247 инше оповідання; *Серг.*, 195.

460. В тож днѣ Слѣ ко богатимъ не творацимъ милостина. — По что скрзвити члѣе таѣнныѣ не хотѣ подати ницимъ, 249-249 об.

Прологъ, II, 259-259 об.; *Макар.*, 247.

461. В тоже днѣ Слоко стго кѣрила. — Яще кто кеинкз стнѣтѣ или малыи ѿ реѣше попз, 249 об.-250 об.

462. Мѣнь іѡ рѣкомый липецъ мѣнь іѡаз. вѣ а днѣ стртѣ стѡѡ козми ѿ деміанѡ. — Та вѣста. при катаринѣ црїи. врача хитротнїю, 251.

Прологъ, II, 260 об.; *Макар.*, 293; *Серг.*, 196.

463. Вх тѡ днѣ. памѣ вх стѣмъ шѣдѡ ншго патрикиа. вѣшаго лежача вх іѡандрѣ. — Петрз вх стѣмъ шѣдѡ ншѣ. вѣ вх лѣта ірїрнїи, 251 об.

Прологъ, II, 260 об.-261; *Макар.*, 293; *Серг.*, 196.

464. В тож днѣ Слѣ ѡ дѣци манонїи како спее ю стѣмъ макариѡ. — Дѣца нѣкаѡ вх стѣмъ вх іѡандрїи. имене^а манонїа, 251 об.-253 об.

465. Мѣдѡ тогѡ. вх в памѣ сттворѣ стѡи рацѣ и положенїа чейша ризїи. прѣмѣлѡ бѣца блахѣне. — При лѣтѣ кельцѣмъ ірїнѣ женѣ егѡ патрикиа дѡа, 253 об.-254.

Прологъ, II, 261 об.; *Макар.*, 294; *Серг.*, 197.

466. В тѡ днѣ стго мнїка конїта. — Тзи роднѣ. и наказѡ вх стѣмъ багочестнїѡ вх фрїгїи, 254-254 об.

Прологъ, II, 270 під днем 1/7; *Макар.*, 294; *Серг.*, 197.

467. Вх тої. днѣ памѣ стго шѣдѡ ншго ахїеппѡ ірїанскѡ. оуѣкала. — Оуѣкалаїи вх стѣмъ шѣдѡ ншѣ. вѣ в лѣта феѡстѡа, 254 об.-255.

Прол., II, 262; *Макар.*, 294; *Серг.*, 197 (Іувеналїя).

468. Вх тѡ днѣ поѡнїе да никтож собою ѡнобаѣт но на бѡ. — Блажѣн вратнїе члѣкѣ и надѣстѣ прѣ вѣкми на бѡ, 255.

Прол., II, 262; *Макар.*, 295.

469. Мѣдѡ тогож вх в дѣ стртѣ стго мѣ акифѡ. — Тхїи вх стѣмъ шѣ кезарнѡ первѣи капа^{лѡ} кѣскиѡ епархїнѡ, 255-255 об.

Прол., II, 262 об.; *Макар.*, 296; *Серг.*, 198 (Іакїнта).

470. В тож днѣ памѣ прѣвнѡгѡ шѣ анатолїа ахїеппѡ костѡтїна града. — Тзи вх стѣмъ епїѡх алезѡдрїскїи цркѣе, 255-256.

Прологъ, II, 262 об.-263 з иншим початком; *Макар.*, 296 з иншим початком; *Серг.*, 198.

471. В тож денѣ стго мѣ марка і мокїѡ. — Тѣмъ перкѣе томленѣмъ вѣшѣмъ по семъ прѣтнїамъ, 256-256 об.

Прологъ, II, 262 об. инше життѣ; *Макар.*, 296 инше оповїданнѣ; *Серг.*, 198.

472. В тѡ днѣ стгѡ мнїкѡ феѡдѡта і феѡтїи. — Таѡ стѡѡ мнїка хѣѡ испѡвѣданїѡ раднѡ, 256 об.

Прологъ II, 265 під днем 1/7; *Макар.*, 297 під 1/7; *Серг.*, 199 (Теодотїї).

473. В тѡ днѣ стго днѡманда — і ще 4 імена, 256 об.-257.

Прологъ, II, 263; *Макар.*, 296; *Серг.*, 198.

474. В тож днѣ Слѣ ѡ покаянїи. — Не срамлѡ и спѡвѣдатї грѣхѡ своиѣ, 257-257 об.

Прол., II, 263; *Макар.*, 296.

475. Мѣца тогож. вх д̄ днх̄ преподобнаго ѡца нїго. Андреа̄ еп̄па крїскаго. — Тх̄и вѣ при дн̄оклїтїанѣ црїи, 257 об.

Прологъ, II, 264 об. инше життя; *Макар.*, 297 инше життя; *Серг.*, 199.

476. Вх той слово іѡана златѹстаго ꙗ̄ не подобае̄ зла за зло ѡдавати. — Наоучнса брате сам̄ себе влѹстї, 258.

Прологъ, II, 265 об.; *Макар.*, 297; *Архангельскій*. Твор. Отц. Цер., IV, ст. 93.

477. Мѣца тогож. вх є̄ дѣ памѣ̄ прп̄чнаго ѡца нїго... лампада... і с̄тъла.. марфѣ. ꙗ̄ мѣре ст̄го семншнѣ. ѡже на дневной горѣ. — Та вѣ всакоӯ добродѣтѣ̄. ꙗ̄ ѡвра̄ преухощащїи, 258-258 об.

Прологъ, II, 265-265 об. під днем 1/4; *Макар.*, 297 під днем 1/4; *Серг.*, 200-201.

478. Вх тойже днх̄. Стр̄тъ с̄тъла мнїца чїстїа. — Та ѡвра̄ ꙗ̄ма подобно̄ ѡмоушїи, 258 об.-259.

Макар., 298; у *Сергїя* під сим днем не має такої святої.

479. В тѣ дѣ ст̄ой мнїци кїпрїаши. — Кїпрїа мнїца х̄ка вѣ, при дн̄оклїтїанѣ црїи, 259-259 об.

Макар., 298; *Серг.*, 200 Кирилли).

480. Вх той днх̄ стр̄тх̄ ст̄го мнїка васїла — і ще 1 імя, 259 об.

Макар., 298; *Серг.*, 201.

481. Вх той днх̄ слѣ̄ іѡа̄ златѹста̄ ѡ еп̄п̄х̄ не пекоушнх̄ ѡ люде̄. — Ёп̄коӯ не твораще спїѣа. владѣемнїи, 259 об.-260.

Прол., II, 268.

482. Мѣца того̄ вх є̄ днх̄ памѣ̄ прп̄чнаго ѡца нїго ст̄го̄ велика̄ ч̄до̄ твора. — Ёїгой влѣншї б̄а вхзавѣи, 260.

Прологъ, II, 269 об.; *Макар.*, 301; *Серг.*, 202.

483. Вх тойже днх̄. Стр̄тъ с̄тъла лїкїа двѣ і ст̄го ірїза бнкарїа і ıны̄ множайшнх̄ м̄ є̄ капалїи. — Та ст̄ла̄ л̄кнїа̄ ꙗ̄на є̄т̄ к снкеїї; 260-260 об.

Прол., II, 269 об.-270; *Макар.*, 302; *Серг.*, 202.

484. Вх той днх̄ стр̄тъ ст̄го мнїка̄ асїа̄ еп̄па̄ д̄ухарїїскаго. — Ст̄тїӣ великїӣ моученїӣ. вѣ при традїцї црїи, 260 об.-261.

Макар., 302 (Анастасїя — без життя); *Серг.*, 203.

485. Вх тойж днх̄ ст̄го̄ фокї ч̄оудотвора̄. — Іспокѣд̄а̄ поїгнїа̄ ꙗ̄ сз снїак̄ы̄ (!) кр̄тїкнїӣ, 261.

Макар., 324 під днем 21/7; *Серг.*, 203.

486. Вх тойж днх̄ ст̄го̄ мчїнїка̄. ісайра. іже с нї̄ каснїа̄ филика. єрїанї, пергїнїа. — Ст̄тїӣ саоур. тайннї саоурга х̄в̄, 261-261 об.

Прол., II, 270-270 об. *Макар.*, 302; *Серг.*, 202 (Філікса, Перегрїна).

487. В той днх̄ слово іѡана златѹстаго ѡ емалїцнх̄ на сиротах̄. — Доколк̄ наситїтєл̄ сзбирающе̄ ѡгнї на свою̄ глау, 261 об.-262.

Прол., II, 192 об.-193 під днем 27/5; так і *Макар.*, 185.

488. Мѣца того̄. вх з̄ днх̄ преподобнаго ѡца нїго̄ домы̄ ч̄до̄ твора̄ ꙗ̄ вх м̄алєї. — Прп̄чнїӣ фом̄а̄ к̄ перк̄т̄а̄ оуб̄о̄ житїӣ к̄їт̄ славе̄, 262-262 об.

Прол., II, 270 об.-271; *Макар.*, 302; *Серг.*, 203.

489. В той днѣ стѣхъ мѣннѣ. перѣгрѣна. і ѿ с ннѣ. лоукианѣ. и сиуиѣ саторниа и германнѣ. — Тѣи вѣша ѿ италіа вх времена траіана, 262 об.-263.

Прол., II, 271 об.; *Макар.*, 302 з дещо иншим початком; *Серг.*, 204.

490. Вх той днѣ поубнѣ добро теши ко церкви і прогити ѿ ба пѣзѣ. — Поіши-тегѣ вратнѣ и сестры. зокочуѣ ко цркви, 263-263 об.

Прол., II, 271 об.

491. Мѣца тогоѣ. Вх и днѣ страѣ стѣго, мѣ прокопѣ. — Прокопѣ белнкѣи мѣннѣ. вѣ вх времена діѡкантианѣ, 263 об.-26 об.

Прологъ, II, 272 об.-273; *Макар.*, 303; *Серг.*, 205.

492. Вх той днѣ слѣ ѿ печѣ. — Не добро вх безвѣмноуѣ печѣ предѣшегѣ, 264 об.-265.

Прологъ, II, 273 об.; *Макар.*, 303.

493. Мѣца тогоѣ вх д днѣ памѣ прпѣвнагѣ ѿца нашегѣ пакратнѣ... И стѣго сѣноѣмника. Кѣрилѣ аѣупѣа гѣтоуѣскагѣ. — Кѣриѣ сѣноѣмнѣ вѣроу і вѣтѣвѣннѣи заповѣѣми вхспнтѣ, 265-265 об.

Прологъ, II, 228 об. инше життя під днем ¹⁴/₆; *Макар.*, 304; *Серг.*, 207.

494. Вх той днѣ стѣхъ мѣннѣ. патѣмоуфиѣ. и кѣприѣ і александра. — Тѣи вѣша к лѣта оуліана, 265 об. 266.

Прол., II, 276 об.; *Макар.*, 304; *Серг.*, 207 (Копрія).

495. В тѣ днѣ повчѣѣ ѿ двѣ свѣсѣдѣ ѿ доброу ходити к цркви. — Егѣста двѣ клирика, свѣца шѣца, 266-266 об.

Прологъ, II, 277-277 об.; *Макар.*, 304.

496. Мѣца тогоѣ. Вх т днѣ страѣ стѣхъ мѣннѣ. мѣ, к николиѣ арменстей мѣченѣхъ. — Тѣи стѣи мѣниці, мѣ, вѣша при ликинѣи црви, 266 об.-267.

Прологъ, II, 278; *Макар.*, 307; *Серг.*, 208.

497. Вх той днѣ стѣо мѣннѣи вѣронѣ і свѣліанѣ. — Стѣи вѣарѣ. вѣ псидѣискѣи епарѣиѣ, 267.

Прол., II, 278; *Макар.*, 307; *Серг.*, 208 (Віанора і Силуана).

498. Вх тѣ дѣ стѣго мѣ аполонѣа. — Иполонѣи хѣ мѣннѣ вѣ ѿ града сардѣиска гѣ 267-267 об.

Прол., II, 278-278 об.; *Макар.*, 307 з дещо иншим початком; *Серг.*, 208.

499. Вх той днѣ памѣ тмѣ стѣхъ ѿца к пещерѣ..., 267 об.

Прологъ, II, 280 об.; *Макар.*, 307; *Серг.*, 208-209.

500. Вх тойже днѣ слово ѿ белнѣакѣи и вхзносѣиѣиѣи члѣѣхъ. — Не вхзносѣиѣиѣи члѣ да не паднешѣгѣ вхзнезапѣ, 267 об.-268.

Прологъ, II, 281; *Макар.*, 307.

501. Мѣца тогоѣ. вх ат днѣ памѣ стѣхъ доброповѣднѣи мѣнца еѣфимѣа. И сѣбор заповѣднѣ, вѣрнѣхъ ѿца хлѣ. Вх халкедонѣ сѣшеѣшиѣгѣ. — Видѣти еѣ ѿ доброповѣднѣи мѣниці еѣфимѣа, 268-269.

Прол., II, 282; *Макар.*, 308; *Серг.*, 209.

502. Вх тойже днх кіндія. прозвигера. — Єтѣй мчникъ кіндіи. прозвигеръ вѣшъ веси нарицаемыхъ таліеніа, 209-209 об.

Прологъ II, 282 об.; *Макар.*, 08; *Серг.*, 209 (Киндея).

503. В то дѣ стѣо мнника маркіана. — Хвѣ мчнѣ маркіа, ѿ сый мчѣ вѣшъ кз ѣконійстѣ градѣ, 269 об.

Прол., II, 290 об. під днем 13/1; *Макар.*, 309 без життя; *Серг.*, 200.

504. В той днх поучеѣ сисоа. ѣ не лѣпо єт мшаті. приємше ѡвѣдѣ ш когò нò предати вѣи. і проценіє єзати і тако смиритиса. — Ерѣ приє ѡвѣдѣ ш ѣного врата, 269 об.-270.

505. Мѣа тогò. вх єт днх стѣрѣ стѣла мниці. Голѣдѣ(хи)... ре твореніи мрїи. — Єтѣо мнница голѣдѣхѣ. вѣ ш прхєь, 270-271 об.

Прол., II, 289-289 об.; *Макар.*, 309; *Серг.*, 210 (Голіндухи).

506. В то дѣ стѣо мнникѣ прокла і лавра. — Та вѣстѣа при троїанѣ црїи, 271 об.

Прологъ II, 288 об.-289; *Макар.*, 309; *Серг.* 210 (Іярія).

507. В то днх слѣ ш патерника ѡ перѣмъ мниєхъ і єи пѣкшннхъ і ѡ послѣдннхъ. — Покѣдаше іѡѣ сїрїи. акї ѡ ѣнѣ мниє, 271 об.-272.

Прологъ II, 290; *Макар.*, 309.

508. Мѣа тогò вх гї днѣ стѣрѣ стѣо ѣ слѣнарò сѣпѣомнника акѣли... ѣ стѣо мнника сѣрапїѡнї. — Єтѣи сѣрапїѡ мнникъ вѣ в лѣта сѣоуєрѣ црѣа, 272-272 об.

Прол., II, 290 об.; *Макар.*, 310; *Серг.*, 212.

509. Вх тойже днх стѣла мннца мѣропїа і стѣла вероникїа... і ще 6 імен, 272 об.

Макар., 310; *Серг.*, 212.

510. В той днх слѣ ш лимонїєа ш чернорѣци єгò сїєє женѣа. — Покѣдаше вѣктò ш ѡцѣ ѣко ѡроплѣ вѣт мннхъ ємнїєю, 272 об.-273.

Макар., 307 під днем 11/1.

511. Мѣа тогò. вх дт днх памѣ стѣо шѣа нїєѣ ахѣпѣпа ѣсповѣдникїа іѡсїфа келїкагò града сѣаднїкагò. — Іѡсїфъ вх стѣмъ шѣѣ нѣ. вѣ вх црѣѣо фѣѡфїлѣа, 273-273 об.

Макар., 301; *Серг.*, 213.

512. В той днѣ стѣо мнника іаоуєста. — Тѣи вѣ шт градѣ єїскагò вх ѣноумєрѣѣ вхїгѣѣѡѣа, 273 об.-274.

Прологъ II, 291 об.; *Макар.*, 311 инше життя; *Серг.*, 213 (Іуста).

513. В той днѣ прѣвѣнаго шѣа нїїго ѡннїсїаїа чюдотворца. — Тѣи вѣ ш кесарїа палестїнїскаїа, 274-274 об.

Прологъ II, 291 об.-292; *Макар.*, 311; *Серг.*, 213.

514. Вх той днѣ памѣ прѣвѣнаго шѣа нїїго. єннїфанїа ахѣпѣпа кѣпрьскѣо — і ще 3 імена, 274 об.

Серг., 213.

515. Вх той днѣ слѣ ш покаанїї.... — Покѣдаше шѣѣ глѣ ѣко в сѣаднїи вѣше манастирѣ, 274 об.-275.

Прологъ II, 292-292 об.; *Макар.*, 311.

516. Мѣа тогò єт дѣ стѣрѣ стѣо мчникѣ кѣрика. ѣ мѣрє єгò. оуантѣ. — Оуантѣ мчница. вѣ при днѣкантианѣ црїи. ш града ѣїронїа, 275-275 об.

Прол., II, 293; *Макар.*, 312; *Серг.*, 213 (Іулїтти).

517. В той днѣ стго мѣнка ѡвдѣмѣ. — Хвѣ мѣнѣ ѡвдѣмѣ. вѣ при деѡкантианѣ црїи вѣ ѡтроба тенеда, 275 об.-276.

Прол., II, 293; *Макар.*, 312; *Серг.*, 214.

518. Вх той днѣ новаго оу҃стинѣ вѣшаго вх апѣлѣх вѣгочестиваго, 276.

Серг., 214 (Іустинїяна).

519. Вх той днѣ слѡ ѡ хїтрогтї. і ѡ зловѣ. — Бра вхпрогї старца. ѡ книжной хїтрогтї, 276.

520. В той днѣ памѣ князѣ володимерѣ. крѣпшаго рвеквѡ землю. — Сей вѣт снѣ ст҃осла вѣ племенї баражскаго, 276-278.

Прол., II, 293 об.-294; *Серг.*, 214. Из Прольога 1400 р. надрукував се життя *Е. Голубинскій* Исторія русской Церкви. Т. I, Москва 1901, ст. 246-247.

521. Мѣца тогѡ ст днѣ памѣ творѣ стѣх ѡцї. хл, вѣжнѣх заповѣдї вх хѡкдонѣ. д. сѣборѣ. — При маркианѣ црїи, вѣгочестивѣ покаянїѣ егѡ, 278.

Прол., II, 296 з дешо иншим початком; *Серг.*, 215.

522. В то днѣ стго мѣнка перфирїѣ і стго ѡнигифора. — Та вѣгта ѡ града іконїѣ. ѡнигифор оуѡ вѣжнѣкѣ вѣ црїцѣ трѡфенѣ, 278-278 об.

Макар., 315; *Серг.*, 216 (Порфирїя).

523. Вх тойже днѣ стѣх мѣнѣ паоула. і оуалеѣтнѣ і феї. і дрѡжї иѣ. — Тїѣ вѣша егїптѣне родѡ. ѡти вѣше, 278 об.-279.

Прол., II, 294 об.; *Макар.*, 315; *Серг.*, 215 (Алевтїни, Хїонїї).

524. В то днѣ стго мѣнѣ аѣтїухѣ. — ѡнѣтїухѣ хвѣ мѣнѣкѣ. вѣ ѡ сабастиѣ вѣ, 279-279 об.

Прологъ, II, 294 об.; *Макар.*, 315; *Серг.*, 215.

525. Вх той днѣ слоко стго ѡфрема. ѡ дѣхготерпенїѣ. — Наже чѣлѣ ѡже дѣгѡ трѣпїѣ, 279 об.

Макар., 315 з иншим початком.

526. Мѣца тогѡ вх зї днѣ стго сїноѡнїкѣ аѣфиногена. ѡпа вѣша пїдохѡвѡ. — ѡнѣфиногѣ сїноѡнїѣ вѣ при деѡкантианѣ црїи, 280.

Прологъ, II, 295 об.-296; *Макар.*, 317; *Серг.*, 214 (Аѣфиногена).

527. В той днѣ стѣх мѣнѣца маринѣ. — Хѣ мѣнѣца маринѣ. вѣ ѡ града зѣтї-ѡхнѣ, 280-280 об.

Прол., II, 296-296 об.; *Макар.*, 317; *Серг.*, 216.

528. В той днѣ слѡ ѡ сѣгрѣшаѡщїх. і не хѡтащїх каѣтїсѣ. — Мнѡси ѡ сѣгрѣ-шаѡщїх прѣо гѣюѣ срама ѡпоѡнѣ емь, 280 об.-281 об.

Прол., II, 297 об.-298; *Макар.*, 317.

529. Мѣца тогѡ. вх иї днѣ стго мѣнѣкѣ ѡнѣфа. ѡ вх манастрїѣ. — Оуѣакїнѣ хвѣ мѣнѣкѣ. вѣ родїтеѣо вѣгѡ, 281 об.

Прол., II, 298; *Макар.*, 318; *Серг.*, 217 (Іакїнфа).

530. Вх тойже днѣ стго мѣнѣкѣ ѡмїлїанѣ. — Хвѣ мѣнѣкѣ ѡмїлїанѣ ѡ града вѣт дорогѡла, 282.

Прол., II, 298; *Макар.*, 298; *Серг.*, 217.

531. В тойже днѣ стѣи мѣницѣ, фѣѡдосіа. — Та вѣ к лѣ, фѣѡдосіа родителю влгчѣнѣ, 282-283.

Макар., 318; Серг., 218.

532. Вх тойже днѣ прпѣвнаго шца ншго Стефанѣ. митрополитѣ. амастіискаго — і ще 4 імена, 283.

Макар., 318; Серг., 217.

533. Вх той днѣ поученіе к покаанію и ѣ не штаблати матѣ. — Научиса члѣ не штаблати матѣ, 283.

Прол., II, 298; Макар., 318 з дещо иншим початком.

534. Мѣца тогѣ. дѣ днѣ памѣ прпѣвна шца ншго діл. — Тзи вѣ кз кремен' фѣѡдосіа великаго, 283-283 об.

Прол., II, 298 об.-299; Макар., 319; Серг., 218.

535. Вх той днѣ памѣ прпѣвныа макринныа сестрыа великѣ касіа. — Прпѣвнаа макринна. вѣ добротѣю телесноу, 283 об.-284.

Прол., II, 298 об.; Макар., 319 инше життя; Серг., 218.

536. В той днѣ слѣ стѣго макаріа радрѣшеніе гнѣю слово аще штаблате члѣко сзгрѣшеніа. і шцѣ невншн штаблат вѣ. — Шгда рече гѣ оучникѣ скоу аще штаблате члѣко сзгрѣшеніа и, 284-284 об.

Макар., 319.

537. Мѣца. тогѣ вх к дѣх шгноу вххоженіе стѣго слѣвнаго йліи вх прѣцѣ великаго. — Йліа слабншн прѣк вшст ш странн фезкитѣскыа, 284 об.-285.

Прол., II, 305 з иншим початком; Макар., 320; Серг., 218.

538. Вх той днѣ слово іша златѣстаго ш занѣ женаѣ. — Нічтоже ест на земли подобно злой женѣ азичной, 285-286.

Прологъ II, 305-305 об.; Макар., 320.

539. Мѣца тогѣ. ка днѣ памѣ стѣо и слѣвнаго прѣка іезеке. — Іезеке слабншн вѣ снѣ єдинѣго ш жрецѣ, 286-286 об.

Прол., II, 306 об. з иншим початком; Макар., 321; Серг., 220 (Иезекиля).

540. В то днѣ стѣго ш ншго семинѣна оурѣдинаго івана. — Та вѣста ш града єддєскаго кз црѣко оустіанѣ, 286 об.-287.

Прол., II, 306-306 об.; Макар., 321; Серг., 219.

541. Вх той днѣ стрѣ стѣх іуѣста — і ще 3 імена, 287.

Макар., 321; Серг., 220.

542. Вх той днѣ слѣ івана златѣстаго іа поѣо вѣе оучашемоу тако творіти. — Рече гѣ. всѣ книшн наоучившиса, 287-287 об.

543. Мѣца тогѣ. кѣ днѣ памѣ прпѣвныа мрїи маїданнѣ. — Марїа магданнѣ ш магалійскыа прѣдѣ вѣ сирскыа, 287 об.-288.

Прол., II, 307 об. і Макар., 324 з дещо иншим початком; Серг., 220.

544. Вх той днѣ стѣо сѣномчїнка фокы. — Сѣномчїникѣ фокѣ вѣ при троїанѣ црї, 288-288 об.

Прологъ II, 307 об.-308; Макар., 324; Серг., 220.

545. В тої днѣ сѣдѣ патерика ѡ черноризци. впашиѣ въ прелюбодѣланіѣ. — Старецъ етеръ вѣ въ скитѣ, 288 об.-289.

Прол., II, 308 об.; *Макар.*, 324.

546. Мѣца тогѣ въ кѣ днѣ стѣра стѣхъ мчѣи. трофимѣ и феофилѣ і ѣ с нѣ и нѣхъ. кѣ. — Тѣи вѣша, при диѡклитіанѣ црїи законопрестѣпнѣ, 289.

Прол., II, 308 об.; *Макар.*, 325; *Серг.*, 221.

547. Вх тої днѣ паматъ. в вѣгарехъ скончашинъ гѣ братїи нѣей. — При никіфорѣ црїи шци стаѡурокіевѣхъ, 289-289 об.

Макар., 325 без життя; *Серг.*, 221.

548. В то днѣ сѣдѣ ѡ женахъ добрихъ и ѡ мѣчаливухъ. и кроткихъ. — Рече въ ко еѣзѣ к мѡжеби твоемоу възвращеніе твоѣ, 290.

Прологъ, II, 309 об.; *Макар.*, 325. Подібні Слова у: *Архангельскаго*. Твор. Отц. Цер. IV, ст. 175.

549. Мѣца тогѣ. кѣ дѣ паматъ творїи новообѣною лъ бориса і глѣ. — Мчїи борисъ вѣше нѣ млада наоучѣ стѣраху вѣю, 290-292 об.

Прол., II, 310-310 об. і *Макар.*, 326 инші Слова; *Серг.*, 222.

550. Вх тої днѣ стѣи мнїци христиѣи. Та вѣ ш града тѣрѣка. оубранѣ нѣкогого дци, 292 об.-293.

Прол., II, 309 об.-310; *Макар.*, 326 з дещо иншим початком; *Серг.*, 222.

551. Вх тої днѣ, сѣдѣ стѣо апѣлѣ пѣлѣ поученіе ѡ любви. — Млѣю въ братїе вѣдите свѣршїтеїи заповѣди гнѣ, 293-293 об.

Прологъ, II, 311; *Макар.*, 326.

552. Мѣца тогѣ въ кѣ днѣ оуспеніе стѣла мнїи, мѣре стѣла вѣа. — Та вѣ ш племенї лебїїна, 293 об.

Прол., II, 311-311 об. з иншим початком; *Макар.*, 328; *Серг.*, 223.

553. Вх тої днѣ стѣла приѣвнѣа еоупракеїа. — Та дци вѣстї антїгона нѣкогого, 293 об.-294.

Прол., II, 311 об.; *Макар.*, 328; *Серг.*, 223.

554. В тої днѣ приѣвнѣа шлѣ пѣады. — Та вѣ въ црѣво феола сѣлѣ. і аркадіѣ і ѡнорїѣ, 294-294 об.

Прол., II, 311 об.; *Макар.*, 328; *Серг.*, 223.

555. Вх тої днѣ паматъ стѣхъ шци нѣиѣ. свѣашиѣ гѣ. хѣ. на ѣ свѣор. — Вх семѣо лѣто оуспїана црѣва вѣ патриархъ, 294 об.-295.

Макар., 328; *Серг.*, 223.

556. Вх тої днѣ сѣдѣ ѡ діаконѣ впашиѣ въ прелюбодѣланіѣ. и пакы въ скої сѣ оушевѣшѣ покааніѣ. — Дїакѣ егерхъ нарочи и вѣслабѣ вѣ к манаїїрїи въ егѣптѣ, 295-295 об.

Прол., II, 312; *Макар.*, 328.

557. Мѣца тогѣ въ кѣ днѣ стѣртѣ стѣхъ мнїи ермоїи. і ерміпїа і с нѣ і ермо врата. — Стѣи ерміїа. і с нѣ і мчїи ерміпѣ і ермокрѣт. ш причѣа никомаїекыа црѣве, 295 об.-296.

Прол., II, 313; *Макар.*, 329; *Серг.*, 224 (Ермолая).

558. В той днѣ стѣво мчѣникѣ. Сакто матоура ѿ с нимѣ. — Црѣво рѣскоє пра-
вѣщѣ маркоу. ѿтонинѣ і леѣкиѣ, 296-296 об.

Макар., 329; Серг., 225 (Санкта).

559. Вх тойже днѣ прѣвѣнаго шѣца нѣгѣо ѿгнатѣа — і ще 5 імен, 296 об.

Макар., 329; Серг., 225.

560. В то днѣ поуученіє ѿ наказаніѣ чѣ. ѿ притѣнѣ. — Ка^они сѣа своєго ѿ
іности егѣ, 296 об.-297.

Прол., II, 314 об.; Макар., 329-330.

561. Мѣца тогѣо вх вѣз днѣ страѣ стѣо і славѣнагѣо мчѣника хѣба паѣтеѣаімонѣа. —
Тѣи вѣ ѿ града колинѣйскагѣо шѣца ѡустроѣгима, 297-298.

Прол., II, 314 об.; Макар., 330; Серг., 225.

562. Вх той днѣ прѣвѣна. ѿнѣгѣи поставѣши мастіє манастир. — Та вѣ при
коістѣитинѣ гноѣ. тезѣоіменитнѣ, 298-298 об.

Прол., II, 315; Макар., 330; Серг., 226 (Анфіси).

563. Вх той днѣ. Слоко стѣо вѣснѣа. ѿ пѣнѣствѣ. — Бѣжѣи братнѣ пѣдѣгѣа.
ѿвѣщѣагѣо вѣдѣа, 298 об.-299 об.

Прол., II, 315 об.; Макар., 330.

564. Мѣца тогѣо. кѣ днѣ стѣтѣ стѣо мчѣника ѡустафѣа. ѿ вх ѡкире галитѣйстей. —
ѿѣстафѣи мѣни хрѣтѣа привѣдѣ вѣтѣ ко кзрѣѣки ѿгѣомоноѣ, 299 об.

Прол., II, 316 об.; Макар., 312 з иншим початком; Серг., 226.

565. Вх то днѣ стѣтѣ стѣо мѣника. ѡкакиѣ. — ѡкакиѣ хѣвѣ мѣни вѣ вх црѣтко
мѣкиѣа, 300-300 об.

Прологъ, II, 316 об.; Макар., 332; Серг., 226.

566. Вх той днѣ поуученіє стѣо феѣдора ѿгѣмена стѣдѣйскагѣо. ѿ послѣшаніѣ еже
с вѣроу вх вѣкѣ слѣвѣах. — Браѣ, вѣоѣа ѿсѣжденіѣ. скрѣшагѣо тѣлѣтѣ, 300 об.-301 об

Прологъ II, 318.

567. Мѣца тогѣо вх вѣ днѣ страѣ стѣо мѣ, каленіка ѿ вх ігарѣ. — Каленікѣ
хѣвѣ ѿ вѣтѣ ѿ страѣни калікиѣ, 301 об.-302.

Прологъ, II, 318 об.; Макар., 333; Серг., 228 (Каллініка).

568. Вх той днѣ слѣо мѣ подѣбаєтѣ, покарѣтнѣа властѣа. и чѣѣ вѣдати ѿ і прѣ
вѣкѣа погѣшати. — Братнѣ покарѣтѣ при вѣкѣа кнѣю, 302-302 об.

Прол., II, 318 об.; Макар., 333 з дещо иншим початком.

569. Мѣца тогѣо вх ѿ днѣ памѣа вѣтѣвѣнаго іѣана ноѣагѣо. ѿ стѣлѣ феѣдотѣи. —
Тѣи вѣ при ѡѣанѣкѣ прѣстоуѣпницѣ, 302-303.

*Прол., II, 320; Макар., 334; Серг., 230 (здається, се Іван воїн із Царгороду
за часів Юліяна).*

570. Вх той днѣ памѣа стѣо ѡпѣа сіли — і ще 7 імен, 303.

Макар., 334; Серг., 230.

571. В той днѣ слѣо стѣо іѣа злѣуѣгѣагѣо. ѿ матѣжи жизни. і ѿ покарѣніѣ. —
Раѣумѣѣте братнѣ свѣта сєго матѣжѣ, 303-304.

Прол., II, 320 об.-321; Макар., 335; Архангельскій. Твор. От., IV, ст. 89.

572. Мѣцѣ тогѣ. вѣ лѣ дѣ паматъ прпѣвнаго ѡца нѣго. еѣдокима новагѣ. — Тѣѣ
вѣжѣннѣи вѣ фѣѡфѣла хѣ ненавѣдашагѣ, 304-304 об.

Прол., II, 321; *Макар.*, 336; *Серг.*, 231.

573. В тоѣ днѣ стѣяѣ мѣници оулитѣ. — Оулитѣ хѣ мѣница вѣ ѡ градѣ кеса-
риѣ, 304 об.-305.

Прол., II, 321-321 об.; *Макар.*, 336; *Серг.*, 231 (Іулітти).

574. Вѣ тоѣ днѣ паматъ сѣщенію чѣтѣма, црѣкви вѣца. ѣже блахѣне..., 305.

Серг., 231.

575. Вѣ тоѣ днѣ. Пооученіе лѣннѣи. Не хотѣши. Дѣлати. рѣкама своѣма і по-
хвала дѣлателѣ стѣо. вѣсіана. — Ё не хотѣшѣж мѣ врагѣ кѣ вѣ си^х гѣти, 305-306.

Прологъ, II, 321 об.-322.

576. Мѣцѣ ѡвгѣстѣ рѣкомѣи зарѣ ѡмѣтѣ. днѣи лѣ. днѣ ѣмагѣ часѣ. ѡ. ѣ в нѣ. аѣ.
Мѣцѣ. ѡвгѣстѣ. Вѣ а днѣ. Стѣма^х Маковѣи зѣ ѡтрѣѣ (вѣчислено 7 імен ѣх і ма-
тери вѣзаомонѣи). Бѣлѣи ѡчѣ ѡ прочѣтѣи. — Снтѣи^хоу^х сноѣ іоѣковоѣ жѣдѣскоѣю
Страноѣ приѣшоѣ, 306 об.-307.

Прологъ, II, 322 об.-323 об. з відмінами; *Макар.*, 395 з иншим початком;
Серг., 232-233.

577. Вѣ тойже днѣ стѣма^х мѣнѣи лѣѡтѣиѣ. ѡ с нѣи ѣ вѣ писѣдѣи вѣ пѣфѣиѣстѣи
мѣнѣи^х. — Тѣи вѣша вѣ времена дѣѡкаїтѣиѣна црѣ, 307.

Прологъ, II, 323 об.; *Макар.*, 395; *Серг.*, 233.

578. Вѣ тойже днѣ слѣ стѣо вѣсіліѣ ѡ вѣспомавоѣнѣ чѣла ѣтѣгѣѣ. — Не вѣліка
мѣртѣвоѣиѣ врагѣ не житѣиѣ сѣгѣ превѣканѣи, 307-308.

Прологъ, II, 324-325; *Макар.*, 395.

579. Мѣцѣ тогѣ. вѣ б днѣ принѣсеніе моцѣи стѣгѣо пѣрѣвоцѣнѣка стѣфѣна ѡрѣхѣ-
дѣкоѣнѣ ѣрѣнѣскогѣо ѡ принѣсоша ѡт ѣрѣнѣма. кѣ когѣтѣи градѣ. — Вѣ цѣтѣво когѣтѣиѣна вѣ-
лѣкагѣ. ѡвѣшѣлѣ моцѣи, 308-308 об.

Прол., II, 325-325 об. инше оповѣданнѣ; *Макар.*, 398; *Серг.*, 233.

580. Вѣ тойже днѣ стѣо сѣноѣмѣнѣка стѣфѣна папы рѣскаѣ и^ж с нѣи^м. — Вѣзи
стѣиѣи сѣноѣмѣнѣкѣ стѣфѣѣ при тарѣлианѣ і гѣнанѣ, 308 об.-309.

Прологъ, II, 324 об.-326; *Макар.*, 398 з иншим початком; *Серг.*, 234.

581. Вѣ тойже днѣ ѡвѣрѣтеніе моцѣи стѣгѣо мажѣнѣма і дадѣ. ѡ коуѣтѣиѣліѣна. — Стѣи
стѣиѣи мѣници вѣша при мажѣнѣиѣнѣ црѣи вѣ дорѣстоѣтѣ градѣ, 309.

Прол., II, 126 об.-127 инше оповѣданнѣ під днѣм 28 квѣтнѣя; *Макар.*, 399; *Серг.*, 234.

582. Вѣ тойже днѣ стѣма^х зѣ ѡтрѣѣ..., 309.

Макар., 401 під днѣм 4 липнѣя з життѣям; *Серг.*, 234.

583. Вѣ тойже днѣ слѣ ѡ дѣзготѣрѣпенѣи ѡ ѡ любѣви. — Гѣлѣе іѡѣ матѣиѣиѣи мѣко
ѡще помѣнѣсанѣи вѣхоѣм разѣоумѣнѣ, 309 об.-310.

Прол., II, 326; *Макар.*, 399-400.

584. Мѣцѣ тогѣ. Вѣ г днѣ паматъ вѣ стѣма^х ѡиѣх нѣиѣх дѣлѣматѣ і фѣоѣгѣта ісакѣи. —
Дѣлѣматъ вѣжѣвѣннѣи. вѣзѣнѣтѣкобашѣ вѣ ѣторѣѣ чѣноѣ, 310 об.

Прологъ, II, 327; *Макар.*, 400; *Серг.*, 234.

585. Вх той днь прпавныхъ Феѡдори, нокиа ѿ ѿ Селѡні. ѿ стѣла мчница Феѡдотію. ѿ чадѡ еѡ к никей. Вх тойже днѣ слѡ Сирахоуко ѿ латини. — Чадѡ послушайтѣ моего наказаніа, 311-311 об.

Прол., II, 328; *Макар.*, 400; *Серг.*, 235.

586. Мѣца тогожъ кз д днѣ стѣть стѣго ѡлхферна кбвиаркѡла. — Тзи стѣн вѣ ѿ градѡ бѣзѣтиа ѡдѣ ѿ свѣнкѣскаго свѣѣта, 311 об.-312.

Прологъ, II, 330; *Макар.*, 401 з дещо иншим початком; *Серг.*, 236.

* 587. Вх тойже днѣ стѣла мчница т ѿ с неѡ. ѿ погтрада при Саворіи прогтѣ — і ще 5 імена, 312.

У *Sergia* під сим днем не має такої памяти.

588. Вх тойже днѣ слѡ ѡ коданіи коловѡ по дѣло ѿ. — ѿ сем нам подо-
баєтъ браѣ. ѡкитиса прѣа свдищеѣмъ вѣимъ, 312-312 об.

Макар., 402 з іменем св. Івана Золотоустого.

589. Мѣца тогожъ кз ѣ днѣ стѣть стѣго мнка ѡуѣгнѣа. — Тзи вѣ аштиѡхнѣ родомъ. вѣи вѣ црѣа константинѡ великаго, 312 об.- 313.

Прологъ, II, 330 об.-331; *Макар.* 402; *Серг.*, 237.

590. Вх той днѣ поученіе прѣа приѡбраженіемъ хѣимъ. — Дѡ естѣ вѣдоуше браѣ. ѿ в сій днѣ ѿ прѣапризненіеѣ, 313-313 об.

Прол., II, 331 об.-332; *Макар.*, 402.

591. Вх той днь поученіе ѡ страѣ вѣи ѿ вѣа мѣла страѣ вѣи і сѣсѣса всему ѡдолѣтѣ. — Оубойтегѡ браѣ ѿ кнѣа, 313 об.-314.

Макар., 402.

592. Мѣца тогожъ. кз ѣ днѣ. памѡа вѣтвеннаго ѿ вѡлѣннаго прѣѡврѣнѣа. гѡ нѡго іс хѡ. — Понеже ѡ вѣдаѣ ѿ ѿ некнѣ скорѣвнѣ хѣ глаѡ, 314-314 об.

Макар., 403; *Серг.*, 238.

593. Вх тойже днѣ поученіе стѣго канментѡ на прѣѡвраженіе гѡ нѡѣ іс хѡ. — Послушайтѣ вратіѣ да скажов ваѣ дѣз сѣи чтѣишѣ, 314 об.-316.

Прол., II, 335 об.-336 об.; *Макар.*, 405.

594. Мѣца тогожъ кз з днѣ стѣа стѣго мѣ дѣлѣтѣа. — Та вѣ в лѣта константинѡ великаго. перѣснѣи родомъ, 316-317 об.

Прологъ, II, 336 об.; *Макар.*, 404; *Серг.*, 238 (Дометія).

595. Вх тойже днѣ. слѡ ѡммонѡ какохпрѣишов егѡ ѡ сѣишѣ. — Браѣ взпроги ѡца ѡммонѡ рѣци мѣ слово како спѣвѣа, 317 об.

Макар., 405.

596. Мѣца тогожъ кз ѿ днѣ памѡа прпавнаго ѡца нѡго емилѣанѡ. ѿповѣднѣка. ѿпѣа вѣзника. — ѿмилѣа ѿповѣднѣка. бѣт кз црѣѡ лѣа ѿконовоѣца, 317 об.-318.

Прологъ, II, 328 об.; *Макар.*, 405; *Серг.*, 239.

597. Вх тоѣ днѣ стѣго чѡдотворца мѣрена епѣа кирѣска. — Тзи вѣ ѿ криѣскаго ѡстрока при дѣкѣи црѣи, 318-318 об.

Прол., II, 328 об. инше життя; *Макар.*, 406 з иншим початком; *Серг.*, 239 (Мірона).

598. В тожъ днѣ памѡа прпавнаго (!) ѡца нѡго феѡлоѣа ігѣменѡ ѡроконъ. — Феѡлоѣе прпавный (!) ѡцѣ нѣѣ. ѿ маѡа. ноготъ хѡ вззѡвѣи, 318 об.

Макар., 406; *Серг.*, 240 (Теодора або Теодосія оровського).

599. В то̄ де̄ ст҃го мч̄ника ма́рина Старца́. — Тзы вѣ при див̄клит̄ианѣ, цр̄и і доӯгій геомонѣ, 318 об.-319.

Макар., 406; *Серг.*, 240.

600. Вх то̄й днѣ слѣ ѿ тасӣ владни́цѣ. — Добро є̄т написати покѣ̄т жити́а. Сты́а таси́а, 319 об.-320 об.

Макар., 406; *Серг.*, 240 (Таисіі).

601. Ми́ца тогѣ. вх д̄ днѣ ст҃рѣть ст҃го а́пла ма̄деа̄ і еу́ліста̄ ѿ с̄ а́плз. — Ст̄ый ма̄де̄й ѿ с̄ іже вѣт̄ причетнӣ сын, 320 об.

Прол., II, 339 об.; *Макар.*, 406; *Серг.*, 241; *Франко.* Апокр., III, ст. 168.

602. В то̄ де̄ ст҃ых мч̄нӣх. пострада́ши по ст҃ых х̄вх̄ и́конах̄. — Іоу́ліа̄ і ма́ркиа̄ іако̄ елезі́й димитрій леу́тій. петро̄з, 320 об.-321.

Макар., 407; *Серг.*, 241.

603. В то̄ де̄ ст҃го̄ м̄ а́нтонина́. — Тзы вѣ а́лездра́нн̄ родѣ, 321-321 об.

Прол., II, 339 об.; *Макар.*, 407; *Серг.*, 241 (Антонія з Александріі).

604. В то̄й днѣ пооу́нне како поло̄ ває̄ дѣтѣ̄ чтити родите́а̄ своа̄. — Посла́шайте̄ брати́а моа̄ заповѣдӣ вѣіа̄ іже ре̄ ко зако́нникоӯ, 321 об.-322 об.

Прол., II, 340 об.-341; *Макар.*, 407.

605. Ми́ца тогѣ вх і днѣ ст҃ра̄т ст҃ых̄ ѿц̄х̄ мученӣх ла́вре̄тїа̄ декиа̄ зиста̄ еп̄а̄ р̄йскаго іполита. — Тӣ вѣша. вх времена̄ декиа̄ зистз̄ ѿ а́фї, 322 об.-323.

Прол., II, 341; *Макар.*, 407 з дещо иншим початком; *Серг.*, 242 (Лаврентія, Сикста, Агапта).

606. В то̄ днѣ пооу́ченіє ст҃го васи́ліа̄ ѿ завѣтӣ. — Бѣжим̄ брати́а забисті́а. вѣ̄декиа̄ сѣтӣ, 323-324.

Прологъ, II, 341 об.-342; *Макар.*, 408.

607. Ми́ца тогѣ. вх д̄ днѣ ст҃ра̄т ст҃го і сла́наго̄ м̄. іоу́плад̄м а̄ д̄іако̄на̄. — Іоу́плаз̄ вл̄жн̄ый. вѣ при див̄клит̄ианѣ законопресту́пне̄м, 324-324 об.

Прологъ, II, 342 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 408; *Серг.*, 242 (Евпла).

608. Вх то̄й днѣ ст҃рѣть ст҃ых̄ мч̄нӣх фотіа̄ — і ще 3 імена, 324 об.

У *Sergia* не має сеї памяти.

609. Вх то̄нж̄ днѣ слѣ ѿ мни́сѣ хота́цӣм̄ впасти вх прелюво́діаніє. — Нѣкмы̄ мнӣх̄ ѿ монасти́ра̄. ігжмена̄ северѣ́ана̄, 324 об.-325 об.

Макар., 408.

610. Ми́ца тогѣ. вх е̄і днѣ ст҃ю̄ м̄ни́сѣ фотіа̄ і а́никїта. — Та вѣста̄, при див̄клит̄ианѣ. вѣ же фоты̄й, 325 об.-326.

Прол., II, 343-343 об.; *Макар.*, 409; *Серг.*, 244.

611. В то̄й днѣ слѣ ѿ нѣкоє̄м̄ вл̄жницѣ̄ ӣ ма́тиню̄. твора́ще̄. і̄ вл̄да̄ не шета-вйше̄ і до см̄рти. — В ле́та леу́та цр̄а̄. ваше̄ моӯ в коста́тинѣ̄ градѣ, 326-327.

Прологъ, II, 343 об.-344; *Макар.*, 409.

612. Ми́ца тогѣ. вх г̄ днѣ. оу́спеніє̄ вл̄жѣ́наго̄ ма́зима̄ іспокѣ́дника̄ і многостра-да́ца̄. — Тзы ст҃ы̄ ма́зим̄ вѣ вх цр̄ѣко̄ коста́тїна̄ брата тогѣ, 327-327 об.

Прологъ, II, 344 з иншим початком; *Макар.*, 409; *Серг.*, 244.

613. Вх той днх стѣю мчѣнкоу пѣфлаа — і ще 4 імена, 327 об.
Макар., 409; Серг., 245.
614. Вх той днх слѣ ѿ оустакѣ мнѣскѣ жѣтіа і ѿ зпитемнаѣ. — Покѣдаше петрѣ, прозвѣтѣр. ѿ стѣм грегориѣ папѣ рѣстѣм, 327 об.-328 об.
Прол., II, 345-346; *Макар., 409-410.*
615. Мѣца тогож, вх дѣ днх. стѣго. маркелѣа ѣппѣ вѣшаго памѣе сирскѣм. ѿ і з оуѣченѣ егѣ. — Вѣщомчѣнѣ маркелѣа. вѣ при фешдоѣи цѣри, 328 об.-329.
Прологъ, II, 346 об.; *Макар., 410-411* з дещо иншим початком; *Серг., 245* (Маркелла, еп. апаламейського).
616. Вх той днх памѣ. стѣго ѿ слакнаго прѣрка мѣхѣл... и стѣго мчѣнѣа дѣкиѣ ѿ стѣтъ стѣго ѿ вѣрскѣа. — Тѣи вѣ при маѣимѣанѣ цѣри вѣдѣ, 329-329 об.
Макар., 410; Серг., 246 (Урскія).
617. Вх той днх пооуѣненѣ на прѣспразнествѣ оуспенію стѣм вѣ... — Да есте вѣдѣщѣе враѣѣ. прѣспразнествѣ оуспенію стѣм вѣца, 329 об.-330.
Прологъ, II, 348 об. з иншим початком; *Макар., 410.*
618. Вх той слѣ. ѣ не ѿвѣжати. — Прѣйде нѣкѣи мнѣ ко великомуу фешдоу, 330.
Макар., 410 (з Патерика).
619. Мѣца тогоѣ. вх еѣ днх. оуспеніе прѣмѣа вѣлѣца ншеа вѣца і продѣкѣа Мѣла. — Вѣга гѣ нѣш ѣ вѣ. прѣѣти нѣволи своѣ мѣрѣ, 330-331.
Прол., II, 351 об.-352 об.; *Макар., 411; Серг., 246*; подібне оповідання у *Франка, Апокр., II, ст. 387-389.*
620. Вх той днх поуѣненѣ на прѣставленіе стѣм вѣа. — Днѣ вратѣе мѣті бѣ нѣго прѣставѣшеа ѿ житѣа сѣго, 331-332.
Прол., II, 352 об.-353 об.; *Макар., 411.*
621. Мѣца тогоѣ вх сѣ дѣ. памѣа твѣорѣм вѣшаго ѿ нѣ. — Великаго і вѣмѣрнаго смѣренѣа ѣ ѿ нѣ показа, 332-335 об.
Тут очевидно титул попсований.
622. В той днх стѣртѣ стѣго... дѣшмѣа. сѣтѣорѣгѣа памѣа егѣ вѣ... мчѣнѣа сѣцѣж вѣоутрѣ. чѣнаго домѣ. ѿ прѣмѣа вѣлѣца нѣелѣ вѣца вѣнѣ златнѣ вѣрѣ. — Дѣшмѣа хѣж мчѣнѣа вѣ ѿ тѣрѣа кѣликѣйскаго, 335 об.-336.
Макар., 415; Серг., 247.
623. Вх тойже днх стѣго, Мѣнѣка мѣрена. — Хѣж мчѣнѣа мѣрѣ вѣ при дѣкѣи цѣри, 336-336 об.
Прологъ, II, 355-355 об. під днем 17/8; так і *Макар., 417; Серг., 248* (Мірона).
624. В... слѣ. ѿ старѣци како нѣгна слово... нѣ вѣрѣтѣа... вѣтарѣ еѣи ѿдѣи ко ѣрѣданѣу, 336 об.
Макар., 415.
625. Мѣца тогоѣ вх зѣ днх стѣраѣ стѣго мѣнѣа паоула. іоульѣанѣ сѣстрѣи егѣ. і стрѣтонѣка ѿ вѣдѣолѣ і маѣдѣ. — Тѣи вѣша прѣ оуланѣнѣ цѣри кѣ градѣ. ітолеймаѣтѣ, 336 об.-337.
Макар., 418; Серг., 249 (Іуліяніі, Стратона).
626. В той днх стѣм мчѣнѣа стрѣтонѣка фѣліппѣа і еѣтѣхѣшѣна. — Тѣи в нѣко мѣдѣи жѣвѣщѣе, 337-337 об.

Прол., II, 335; *Макар.*, 417; *Серг.*, 249 (Евтихіяна).

627. Вх той днь слѣ. Сказаніе григоріа дѣоблѣца. Ѡ прокоурѣ. ѿ за о҃гошнѣ дѣа. Вх сѣроковоугте слѣжаѣ. — Многѣ поможеѣ, дѣам пречѣаѣ поможеѣ слѣжаѣ, 337 об.-338 об. *Макар.*, 418.

628. Мѣа тогѣ. вх нѣ дѣь стѣоѣ мѣникѣ фрѣоѣ і лаврѣа. — Фрѣ. ѿ лавор. вѣста братѣ. близницѣа, 338 об.-339.

Прол., II, 356 об.; *Макар.*, 418 з иншим початком; *Серг.*, 250 (Флора).

629. Вх той днь стѣоѣ мѣникѣ. ѡрма і сѣрапиѣна. ѿ к рѣмѣ. — Тѣ вѣша ѡклебетани, ѡ неѣрнѣа ѡко оубо ѡа чтоуѣ, 339.

Прол., II, 357; *Макар.*, 418; *Серг.*, 250.

630. В той днѣ прѣвнагѣ ѡца нѣа ісповѣдника макаріа — і ще 4 імена, 339-339 об.

Макар., 418; *Серг.*, 250.

631. В той днѣ слѣ ѡ мѣрѣ і ѡ лѣвѣ. — Смирѣтега братѣ и лѣвитега, 339 об.-340.

Прол., II, 357 об.-358; *Макар.* 419.

632. Мѣа тогѣ вх дѣ днь стрѣѣ стѣго а҃дрѣа стратѣлаѣа ѿ с нѣ скѣчѣашнѣга. ѿ бѣ ф ѿ ѿ г. — Тѣ стѣѣѣ а҃дрѣѣ вѣ вх црѣѣо мазиміанѣ боевода, 340-340 об.

Прол., II, 358; *Макар.*, 419-420; *Серг.*, 251.

633. В тѣ днь стѣго мѣника тимоѣа ѿ с нѣм. ѡгапѣа ѿ фекаѣ. — Слабнѣѣ ѡкѣ мѣнѣ тимоѣѣ. вѣ ѡ палестинѣ ѡ града гаѣка, 340 об.-341.

Прологъ II, 359; *Макар.*, 420; *Серг.*, 251.

634. В тѣ днѣ слѣ ѡ матѣѣ а ѡ каком напѣсти нѣвѣдем. — Добро ѣѣ братѣ матѣоѣ вѣсѣдѣатѣ сѣ яѣѣ, 341-341 об.

Прологъ II, 359-359 об.; *Макар.*, 420.

635. Мѣа тогѣ. вх кѣ днь памаѣ слѣна прѣрка самѣла. — Тѣ славнѣѣ самѣ. вѣ ѡ армаѣема гѣфѣ, 341 об.-342.

Прологъ II, 360 об.; *Макар.*, 420; *Серг.*, 251.

636. В тѣ днѣ стрѣѣ стѣѣѣ мѣнѣ лѣ. ѡже вх фракѣѣ постраѣаѣшнѣ. і дрѣгнѣ ѿ вх филиполѣ мѣнѣ. — Бѣоур некѣ ѡ сѣм памѣфилѣѣскѣѣ гѣѣ бѣѣ петронѣа, 342.

Прол., II, 360 об.; *Макар.*, 420; *Серг.*, 252.

637. В той днь памаѣ стѣго ѿ слѣнагѣ а҃паѣа фѣаѣа — і ще 3 імена, 342-342 об. *Серг.*, 252.

638. В той днь слѣ ѡ нехранѣнѣѣ а҃знка. — ѡще ѡщете добрѣѣ пожитѣ. вх жизни сѣѣ, 342 об.-343.

Прол., II, 360 об.-361; *Макар.*, 430.

639. Мѣа тогѣ. вх кѣ днь стрѣѣ стѣѣѣ мѣници. вѣасѣлѣсѣ. ѿ чадѣ ѣа. феѣгнѣа. ѡгапѣа. ѿ вѣрнѣа. — Та вѣ при мазиміанѣ црѣ. вх ѣдѣстѣм граде, 343-343 об.

Прологъ II, 361 об.-362; *Макар.*, 430-431 *Серг.*, 253 (Вассѣ, Теогнѣя, Піста).

640. В той днь стѣго мѣника лѣвнѣа. — Тѣ вѣ ѡ рѣкнѣѣ ѿ вх лѣвѣѣ, 343 об.-344. *Макар.*, 431 з иншим початком; *Серг.*, 253.

641. В тоїже днь стго мчника Алезандра, 344.

Макар., 431; Серг., 253.

642. В то днь поуцнє ѿ траѣх і ѿ снїтї і цр҃квї нвїѣмх. — Не л҃кнїте҃сѣ браѣ, ѿ своѣ снїтї, 344-344 об.

Макар., 331.

643. Мїца тогѣ. кѣ кѣ днѣ стр҃ть стго мнїка Пгафонїка. И др҃жини єго зотикѣ Зїнонѣ. Болестѣ. И кїдина. И Сноур҃лана. — Пгафонї мчнїй. кы бѣ лѣт мазіанїанѣ и҃т же кѣ ѿ комїтѣ н҃когого, 344 об.-345.

Прол., II, 360 об.-361; Макар., 432; Серг., 254 (Боголіпа, Акиндина, Северїана).

644. В тої днї. ст҃ылѣ дѣпїсї. і дѣфанїанѣ..., и харїма. і неѿфїтѣ, равнїчїцѣ є҃л. — Та вѣ прї оуланѣ цр҃ї. ѿ града Седеоукиѣ, 345.

Прол., II, 361; Макар., 432; Серг., 254 (Антуси, Атанасїя, Харисима).

645. В тої днѣ стго мнїка Ірїнеѣ... — Пажїннїй Ірїнїкї і ле҃гїкѣ кѣ цр҃квнїй, 245 об.

Макар., 432; Серг., 254.

646. В тої дѣ ѿ затворнїцѣ клеоушнїса к кѣсѣ. И҃ст нѣкто к горѣ сица҃гтєй заткорнї старецѣ, 345 об.-346 об.

Макар., 432 з иншим дещо початком.

647. Мїца тогѣ кѣ кѣ днѣ. памѣт прп҃чбн҃гѣ ш҃ца и҃ше кал҃нїка єпїпа костѣтїнѣ гра҃а. — Калнїй хѣѣ оугоднїк. перѣѣе презвїтер, 346 об.-347.

Прол., II, 366; Макар., 432 з дещо иншим початком.

648. В то днь стго сщ҃енномчнїка Ірїнеѣ єпїпа рїска (поправлено пізнїйше: Сирмакаѿ). — Ірїнеї сщ҃енномнїй, бѣ кѣ цр҃кѣ днїшкантиѣне, і і҃ тої вѣст ѿ сїрмїѣ, 347.

Макар., 432; Серг., 255.

649. В тої днѣ стр҃ть стго Ірнїкѣ єпїпа л҃вїдѣ. — Тхї кѣ кѣ цр҃кѣ марка. Інтонїнѣ, 347-347 об.

Прол., II, 365 об.-366; Макар., 432; Серг., 255.

650. В тої днѣ памѣт. кѣ ст҃нѣ ѿ нїго. Ієстафїѣ єпїпа дїтїшїѣ великїа. — Тхї бѣ в лѣт костѣтїнѣ великагѣ. велиннїй єоу҃стафїй. на҃стѣннїй, 347 об.-348.

Макар., 432 з иншим початком; Серг., 256.

651. В тої днѣ памѣт кѣ ст҃нѣ ш҃ца нїгѣ мелетїѣ єпїпа антїшїїѣ. — Тхї бѣ в лѣт костѣтїнѣ. тої костѣтї кѣ антїшїїї живѣ, 348-348 об.

Серг., 256.

652. В то дѣ слѣ стго іакова. ѿ клеоушнїса. іменѣ рїнї кѣжѣ. — Вхепомїнѣє бѣ и гл҃ю прѣ всего браѣ моѣ. не клїнїте҃, 348 об.-349 об.

Макар., 433.

653. Мїца тогѣ. кѣ кѣ днѣ стр҃ть стго мнїкѣ єоу҃тїшїѣ оу҃чнїка вїша іѿдѣ кѣ лѣѣвѣнѣ хѣѣ оу҃гнїй, єр҃одїцѣ — Єр҃тїй єр҃тїшїй ш҃чєтѣко ілѣѣ оу҃во Сева҃стополїнї, 349 об.-350.

Прол., II, 366 об.; Макар., 433; Серг., 256.

654. В то днь стр҃ть стго мнїка. татїана. — Єр҃тїй мнїнї татїѣ, ілѣн татїнї іако нѣцїй гл҃ю, 350.

Прол., II, 366 об.-367 инше життя; *Макар.*, 433 з иншим початком; *Серг.*, 256 (Татіона).

655. В той днь прпавнаго мчника. геѡргіа езерника. — Блаженный геѡргій ѡ младі възрасти постноє превыканіе на снежны^х горах сяткоривый, 350-350 об.

Прол., II, 367; *Макар.*, 433 инше життя; *Серг.*, 256.

656. В той днѣ стѣх мчнй. аз. ѿ въз фракый. постакиши^х и дрѡгый. въз фили-пополі — вичислено 33 імена, 350 об.

Макар., 435 під днем 25 серпня з життям; *Серг.*, 257.

657. В той днѣ слѡ ѡ женитвѣ і ѡ преводітїа. — Прїйдѣте оумнї свершенїи слѡху рабѣзѣ, 350 об.-352.

Прол., II, 368-368 об.; *Макар.*, 433.

658. Мѡца тогѡ въз ке днѣ. памат стѡ апла тита. еппа вѣша града гортоуѣка криѣска ѡстрока оученїи свшаго апла павла. — Тит апла хѡвъ вьст оубо ѡ криѣскаго ѡстрока, 352.

Прол., II, 370-370 об. инше життя; *Макар.*, 435; *Серг.*, 257; *Франко.* Апокр. III, ст. 261-262.

659. В то днѣ памат во стѣх ѡ ншго минѣ ахнѣпа костаїна града. — въз стѣх ѡцѣ нш лінна. вѣ въз црѣко оуѣтіане прозвїтер, 352-352 об.

Прологъ II, 370 об.; *Макар.*, 435; *Серг.*, 257.

660. В тї днѣ пооученїе ѡ свклицкый ѡ смыренѣ мрѣти. — Рѣ блаженѡа свклицкыа. ѿ нево^оможно кораблю, 352 об.-353.

Макар., 435; *Серг.*, 258.

661. Мѡца тогѡ въз кз днѣ стѡю мчнкѡ адриана и наталїи. к никомидїи постравшїи. — Індриа хѡв мчнїи, и наталїа, подрѡже ѣ. вѣста оубо ѡ града никомидїекаго, 353.

Прологъ II, 371-371 об.; *Макар.*, 436; *Серг.*, 258.

662. въз той днѣ стрѣты стѡго м дрѡгаго адриана. — въз мчнїи адриа вѣ при црѣвѣ великнїа, 353 об.

Макар., 436; *Серг.*, 259 (Андрїана).

663. В то днѣ слѡ ѡ клеших мнїхѡ не раадчитїи іма до смрти. — въз лаврѣ стѡ феѡдогїа вѣста два мнїха сяткорїаа клавѡ, 353 об.-355.

Макар., 436.

664. В то днѣ стѡго вѣрема. — оубоитеса братїе времѣнныа вѣвдїи. и въз тишинѣ вѣде дїа твоа, 355-355 об.

Макар., 435.

665. Мѡа тогѡ. въз кз, дѣ. Памат Прпавнаго ѡцѣ ншегѡ пѡмина. ѡходника. — Тзї въз стѣх ѡцѣ нш пжлїи. вѣ ѡ страни егѡпетскыа, 355 об.-357.

Прологъ, II, 372 об.-373 з иншим початком; *Макар.*, 437; *Серг.*, 259 (Пімена)

666. В то днѣ памат въз стѣх ѡцѣ ншго крѡвнїа. — Прпавнїи ѡцѣ нш крѡвнїи ѡставїи мир и вьст мнїх, 357.

Макар., 437; у *Сергїя* не має під сим днем такої памяти.

667. В той днѣ паматъ прпавнаго шца нѣго. Дикриа еѣпа. Римскаго. — Дикрїи вѣжєный шца нѣ. вѣ при костаѣтинѣ црїи, 357 об.

Прол., II, 373; *Макар.*, 437; *Серг.*, 259 (Лівер'я).

668. В то днѣ прпавнаго шца нѣго савѣ, ѣ вѣ фалѣ. Вѣ той днѣ слѣ ѡ ҃ураненїи ѣзика ѣ лєтно глѡщїа. — ҃Ѣ косакаго глїанїа неправеднаго штоуѣпїи братїе потребиѣ во гѣ вѣлѣ оуѣстнѣ лєстївнаѣ, 357 об.-358.

Макар., 437; *Серг.*, 259 (Савви в Венефалїх).

669. В то днѣ поуѣченїе ѣ подобаєт хрїтїанїнѣ истїно житїе ѣлѣтїи. пѣ же вѣтѣ вѣ законѣ. — Ёще оубо стѣѣ ѣмїи законѣ вѣ вѣдѣщїи вѣл҃гости телєснѣ волашаа, 358 359 об.

670. Мѣца тогѣ. вѣ кї днѣ паматъ прпавнаѣ шца нѣго Моусеа Мурїна. — Тзи вѣжєный ѣ вѣ стнѣ шца нѣ моусеї вѣ родѣ моурїи, 359 об.-360 об.

Прологъ, II, 373 об.-374; *Макар.*, 438; *Серг.*, 260.

671. В то днѣ стнѣ мѣнїи ѣ і г. ѣ вѣ николидїи Скѣчаѣшиѣса. В то дѣ сло ѡ жидовнїкѣ, фєвдѣорѣ вѣгѣ всїна сѣца крїша на поуѣтї пѣскѣ і вѣст Зѣрѣ. — Вѣ кто жидовї ѣменѣ фєвдѣор ѣде сѣ хрїтїанїи на поуѣтѣ ѡ александрїїскѣмѣ вѣспрїи, 360 об.-361 об.

Прол., II, 374-374 об.; *Макар.*, 438; *Серг.*, 261.

672. В то днѣ слѣ ѡ горѣдѣсти. — Никтѣ да ѣщєт сєвѣ славы не чїи, 361 об.-362 об.

Макар., 438.

673. Мѣца тогѣ вѣ кѣ днѣ оуѣгѣкнокенїе чїнѣмѣ глѣвѣ стѣго Іѣванѣ. — Ёѡѣ прѣча волїи вѣтѣ прѣкѣ рождєнїа женѣмѣ, 362 об.-363.

Прологъ II, 378 об.-379; *Макар.*, 439; *Серг.*, 263.

674. В той днѣ ѡ клеветанѣ прѣвїкїєрїи. — Дєсѣтїю поприщѣ ѡ града зѣтика, 363-363 об.

Макар., 445 пїд днєм 30 сєрпнїа.

675. В то днѣ поуѣнїе стѣго грїгорїа ѡ гнѣвѣ. — Не дадїте братїаѣ во сєвѣ мѣста гнѣвоу, 363 об. (без кїнцѣ).

Тут пропало кїлька карток.

676. Без початку — про Христофора 364-364 об.

Прологъ, II, 383-383 об.

677. В той днѣ слѣ ѡ вѣдоваѣ и сїрѣтаѣ да не ѡвїдїтїи нѣ. — Вѣсѣкоа вѣдовѣ и сїротїи, не ѡзлобїте, 364 об.-365.

Макар., 440.

678. Мѣца тогѣ. вѣ лѣ днѣ положенїе чїнаго помѣа. прєстѣмѣ вѣца і прїѣ дѣа мїрїа ко рождѣшємоуѣса иѣ неа вѣ, 365-365 об.

Макар., 445; *Серг.*, 265.

679. В той днѣ слѣ ѡ Созонѣ ѣ даа мѣтнѣ нїщємѣ вѣ во заѣ даєт стѣорїцєѣ прїїмєт. — Вѣ нѣктѣ чѣкѣ жївѣи вѣ ієрѣмїѣ ѣменѣ сѣзсѣмѣ, 366 об.-366 об. (без кїнцѣ).

Прологъ, II, 385 об. 386; *Макар.*, 446.

Крім того на наліпленій на обгортці картці:

680... патрикна... — Петръ къ стѣмъ шѣа нѣ въ вѣ до... нѣи. вѣгочѣвиль агѣгѣ сѣк.

681. в тѣ дѣ... — Дваца нѣкаа выст къ александри. йменѣ ман... (без кінця).

Прольоги обговорені в праці *Архієпископа Сергія*. Полный мѣсяцесловъ Востока.

T. I. Восточная агиология. Владиміръ 1901, ст. 277 і д. Наш Прольог зближений своїм складом н. пр. до Прольогу XVI ст. з колекції А. Петрушевича у Львові (N. 27) — гл. *Д-р. Іларіон Свенціцький*. Опис рукописів Народного Дому з колекції Ант. Петрушевича. Частина друга. У Львові, 1911. (*Українсько-руський Архив*, т. VI) ст. 45-94. Одначе ріжниць між обома ркпп. є доволі.

N° 28. Службеник XVI ст. (без початку й кінця) 4° (18,5×14,5 см.), ст. 282 нenum. Півустав, середньо-болгарсько-українська редакція. Папір водного знаку кабана. Оправа нова. Графіка. Письмо просте, букви середньої величини (пересічно 3 mm. високі). Риси букв доволі грубі. Заголовки доброю кинноварю; і в середині тексту багато кинноварних букв. Декуди переходять заголовки в почини вязий Ініціяли невеликі, звичайно без окрас. ж. При в спідна частина тільки незначно більша. в. має зубчик невеликий і тому прогалина між дещо продовженою верхньою й спідньою частиною доволі широка. В г зубчик ледви зазначений. л — правий зубчик продовжений дещо й звернений на ліво. є, є. з або з малим зубчиком, вигнутою серединою й легко видовженою та гачковато вигнутою спідною частиною або з обома частинами заокругленими й продовженою на ліво зараз під рядком спідною частиною; с. ж з маленькою головкою, аде на 3 рухи. и звичайно з поперечкою на самій горі правого стовпчика, і, і, v. В к права частина відділена. м — середня частина сходиться острим кутом. н — поперечка дуже на горі, більше до лівого стовпчика. о, w; є й ширше ѳ та о з точкою. т — всі три частини рівні. оу, ѝ. В ч з лівого боку на горі гачок. х — лівий зубчик грубий і опущений до половини букви. м = н + і.

Нарядкові знаки: ' (при двох шелестівках), ~ (скорочення), " ^ (скорочення).

Над рядками є такі букви: т, х, н, ж, м, д, є (під титлою), ч, ди — їх не багато.

Наголоси не українські, н. пр. намібчнкъ 191, шстабамѣт 209, з часта на першім складі (а то не все зазначки) і ин.

Правопис. ж = ѝ; заміна ж і л; ѳ часто = л або є; ж і ь міняються; глухі стоять нераз у значінню чистих. Часто брак йотації поміж голосівками. рж, лж поміж шелестівками. Після шипячих і після ц стоять м'яккі або тверді голосівки; після гортанних звичайно ш. о після шипячих зрідка: запрѣчишюмоу 169.

1. Проскомидія (?), без початку, 1-4.

2. вжѣвннѣ слжвнѣ иж вѣ вѣнѣ шѣа нашѣго іванна златоустого, 4-44.

5. ВЖІТНАЯ СЛІЖ*БА ІЖ ВЪ СЪТЪ СѢца нашегѡ великаѡ великагѡ, 44-70.
4. ВЖІТНАЯ СЛІЖ*БА ПРЪЖ*В*СѢЩЕННАЯ, 70-97.
5. СНИЦЕ ГЛѢ ІСРВІ СѢЩЕСТЬ НА КЪЖ*В ДНЬ, 97-106.
6. ПОСАД*ЛО ВАНІВ СЪТЪ ПЯТИДЕСЯТНИЦА, 106-128.
7. ПОСАД*ЛО ВАНІВ ПРОВѢЩЕНІЯ СЪТЪ ВТОМАКІЕНІЯ, 128-141.
8. ПОСАД*ЛОКАНІЕ ѡ причащеніи СЪТЪ КОДЫ, 141-145.
- Пор. №. 18₇₇.
9. ПОСАД*ЛО ВАНІВ СѢЩЕНІА ВОДЪ, 145-156.
10. ЧѢ ПЪТОПРОВОЖ*ВЕНІЖ, 156-167.
11. ПОСАД*ЛО ВАНІВ БЫВАЕМЪ. ІЖЕ СЪТКОРИТИ ѡТРОЧАТИ. ѡГЛАШЕНО. І КРЪТО, 167-190.
12. ПОСАД*ЛОКАНІЕ КЪ ІЖЕ ѡМЪТИ КРЪТКЫНАГОСА ВЪ. І. ДНЬ, 190-193.
13. ВЪ. ІЖЕ ДНЬ НАКЪ ПРИКОДЪ БЫКАЕТ. ПОКОПРѢСЪЩЕНІЯ МАЛАДЕНЦЪ, 193-201.
14. СЪСТАВЪ ѡПРЪЧЕНІС, 201-223.
15. ВАНѠ ПОЛОКАНІЕ ТВОРИТИ ПЪМАТИ ПО ѠУГОПШІХЪ. ІЗЪОБРАЖЕНО. ІНІКІ-ФОРЪ, 223-240.
16. Молитви: 1) на СЛОУЖЕННЪ КІНѢ; 2) СЪТА ЧТО ВЪПАДЕТЪ НЕЧІСГО ВЪ ВАНѠ ІЛІ КЪ ІНѠ ЧТО; 3) на ВАКЕНІЕ ДОМОУ ПОКОМОУ; 4) ВЪ ПОЕТ ІЛДЪЦІИ; 5) НАЪ ІГНЬЦѢ НА СЪЖА ПЪЖ; 6) на ЗАКОЛЕНІЕ КОЛЖ І ѠВНЖ; 7) на ПЕТРОКЪ ДНЬ ДЪТЕМЪ; 8) на ІРТЖ*ГО; 9) на ПОТРЕВЛЕНІЕ. ІРТОУГА; 10) на СЪСЖАѠ ѠСКРЪЩІШІСА; 11) НАЪ МАЛАДЕНЦЕМЪ ѠУМОУШІМЪ; 12) на ВЪГЛЪКЪ ѠУМОУШІИ, 240-252.
17. ЧѢ КВАНІЖ, 252-265.
18. ПРАВИЛО. ВЪНІСГІЯ СЛЪЧИ*СА КОМОУ ІСКОУСИТИ ВЪ СІНѢ ДЪІСЪКЪ ДІАКОЛУ. Ѡ ѠСКРЪЩЕНІА, 265-274.
19. ДЪІСЪТВО СЪЛЪСКОЕ СЪГДІ СЪЛЪ КЪСЛАДАЕТЪ НА СЪ ѠМОФОРЪ, 274-279.
20. ЧѢ БЫВАЕМЪ НА ПОСТАВЛЕНІЕ ЧЕТЦА І ПЪКАЦА, 280-282 (без кінця).

№ 29. Ірмольогіон із нотами поч. XVIII ст. без початку й кінця. 4° (19 × 15 см.), ст. нум. 344 + 2 картки наліплені на оправі. Дрібний півустав із гарними заставками (копії з друків?) та дуже старанними великими ініціалами (геометричний рисунок, прикрашений широкими цвітами). Папір із водним знаком кабанчика (?). Оправа стара — дошка в шкірі з витисками.

Містить крім звичайних ірмольогіонових пісень також Службу Божу київського та болгарського напіву (обі дуже дефектовні).

Ст. 1 скорописом: Вина книга Монастиря волякинзкого (?).

Ст. 3: Sej Jarmoloy jest mykolaja Kaczorowskoho kupiony od Imc Xiędza Hermana Łoziańskoho za Żł. P. 9. (?) y za pf. (?) 15 (?).

Ст. 5: Xięga (!) Monastery Wolswenskiego.

№ 30. *ІРМОЛОГІОНЪ* Божію Благода́тію Со́бранъ ко о́удобнѣйше́мъ хитрости Ірмологі́аніа́ и́звчитиса хота́шимъ, о́употре́бленіа́ и́ Глу́жки Божон. — спісаль *Суміонъ Рибакъ* Обитатель Кладьсова (сей титул написаний новішими часами). К. нenum. 308, 4° (18·5 × 14 см.). — Вступ на 4 перших кк. доданий у новіших часах. Півустав поч. XVIII ст. Оправа новіша. Ркп. переховувався, здається, в Ключові. біля Кристинополя.

№ 31. До друкованої Метрики еп. Шумлянського з 1687 р. додано писані метрики охрещених 1708-1727 р.

№ 32. *МЕТРИКА* КРЕСТЪ СВЯТЫХ КРЕЩІВІМЫХ ОТРОЧАТЪ Парохіанз Юридичныхъ МОНАСТІРА КРАСНОЙЦУЩИ СПИСАНА въ Рождество Христова Рокъ Бѣіа 1491г. Мѣа Декебріа днѣ 11. Титул у гарнім обрамованню. 4° (20 × 16·5 см.), к. 90 нум. + 4 нenum. Оправа: біла шкіра з темними рогами й хребтом. На оправі пізнійший напис: *МЕТРИКЫ. Rodzących się. Szlubnych. I Umarłych Monasteru Krasnopustęńskiego od r. 1743-1786.* На обор. оправі: N. 22. На хребті карточка з написом: Метрика руска. Богато карток порожних. На передостанній картці: *Reyestr Spowiadaiących się Parochian Krasno Pustynskiego Ano 1774.*

№ 33. Збірник XV ст. — без початку й кінця, дуже наднищений, бо багато карток відлітає (кожда картка при оправі надрізана так, що легко відділяється); письмо від середини книжки звичайно вилиняло. 8° (21·3 × 14 см), по 27 рядків письма чіткого півустава. Ст. 420 нenum. Титули й деякі початкові букви майже без окрас доброю киноварю. Папір водного знаку: лук із стрілою, як у Ліхачова N. 393 (папір із 1413-1446 pp.). Оправа стара, дуже наднищена: дошка в шкірі з витисками (подвійні лінії). На об. оправі на доліпленій картці (всі дописки пізнійшим письмом): *Д о р о д ѣ ;* попх штровыкни; а х ц (?). На кінцевій оправі на наліпленій картці пізнійшим півуставом: *Бла книга дорофеи.*

Ст. 1: перечеркнено сигнатуру: N. 23.

Графіка. Письмо просте з нахилом до заокруглення, доволі дрібне (звичайно 2-3 mm. високе), але виразне, бо має риси середньо грубі, дуже тонких не має. Букви не мають кінцевих поперечок. а — має праву рису дещо похилу на право й продовжену простою лінією в гору й передовсім у діл, ліве заокруглення деколи дуже мале. в з малою заокругленою долішньою частиною; зубчик дещо вигнутий у ліво. в — з обома частями доволі симетричними, долішня риса творить острій кут. е вузше або круглїше. ж на три рухи; лінії перетинаються по середині, середній стовпчик видовжений. з — з заокругленим кутом і малою долішньою частиною, сильно поданою на право, з невеличким гачком або ще з поземою рисою по середині горішньої части з правого боку. и —

з поперечкою звичайно мало піднесеною понад середину букви; і, і, ы = ь + і. н = н. о — звичайно менше від усіх інших букв; — тому письмо видається нерівне, більше о; w; е й о з точкою в середині. п — з правою рисою дещо вигнутою. р з малою круглою головкою. т — з малими тупими зубчиками. оу. а, м з рисою по середині. ж. В х лівий бік творить глибокий гачок, права пряма риса доволі продовжена в долину.

Надрядкових знаків не багато: ' ' (замість глухих), — (або легко вигнута лінія для зазначення скорочення) ^ " "

Наголосів мало: ' (найчастійше на першому складі), але е й у середині слів: (ми)моіае 136, ' (зрідка). Наголоси не все українські.

Над рядками стрічаються зрідка букви: с, д, т, х.

П р а в о п и с середньо-болгарський, дещо зукраїнізований. Взаїмна заміна: а — ж, ь — з. і часто = а. Замість м є нероз н. Фонemi: чл, чу; кы, гы. Брак йотації поміж голосівками. рз, лх поміж голосівками. Зрідка такі прояви, як: взпрашажщомоу 72; вышша 45.

Г р а м а т и к а. Нестягнені форми побіч стягнених. Nom. sing. masc. імен на: іе. Часто: їсмь 46.

1. Конець другого слова авви Доротея, 1-14.

2. прп^аовнаго ѿца нашего а҃ква дорудеа. оученїа разанчна ка Скониѣз ѣмоу оученникомъ — ѿшлешоу ѣмоу ѿ овитѣли а҃ква Сер҃да. ѿ Скониѣз Сх б҃гомз Схстѣвнкошу монастїрѣ. по҃коічанї ѿца іѡанна глемаго пррѡка. ѿ конечнаго мазчанїа ѿца кр҃саноуфїа. о лубки Слѡ г҃. — Испрѣва ѣ҃га Схтвори бѣ чл҃ка. ѿ положи ѿ вз рѣн, 14-40.

3. о Слѣренѣ и мждрѣсти Слѡ л̄. — Рече нѣкымъ ѿ Старецѣ. прѣжде вѣсего трѣвоуемз Слѣреномждрїа, 40-57.

4. тогожѣ ѡ Свѣстїи. Слѡвѣ, ѣ. — Ъгда Схтвори бѣ чл҃ка, вѣста вѣ на нѣчто вжѣтѣно, 57-65.

5. тогожѣ. ѡ вожестакнѣмз Стр҃агѣ, Слѡкв ѣ. — Глѣтѣ ка Схворнѣх Сѣтн іѡ Свѣршенаа любв, 65-83. Тут пропала 1 картка.

6. о тѡ ѣже не С҃жнѣти ѿскрѣнемъ Слѡ н̄. — не (?) вышумз помннани братїе Слѡвѣа Сѣух Старецѣ. аще вышумъ повчалнса вѣ ннх̄, 83-100.

7. тогожѣ. ѡ ѣже оукрѣпѣти Сѣбе а не ближнѣго. Слѡкв л̄. — вѣзвѣнемз братїе. ѿкждоу когдаоубв оу҃гашнѣтѣ кто глѣх скрѣвнѣх, 100-133. Але тут є й 10-е Слово, бо конець 9-ого й початок 10-ого Слова загинув.

8. тогожѣ. ѡ л҃жи Слѡво іі. — Хошж ками Спомнѣжѣти братїе ѡ л҃жи мѡло, 133-145.

9. ѡ ѣже Сх разоумомз ѿ трѣзвенїемз шестковати кь пѣть вѣїн. Слѡко — ѣі. Попецѣмса ѡ Сѣвѣ братїе, трѣзвїїмса. кто дастѣ намз вѣїма Снє, 145-164.

10. о ѣже Слѣшнѣти Скорѣе ѿрѣзѡвати Стр҃агнї. прѣжде дѣже не ѿвыкнѣжѣти заїкь бѣ ннх̄ дѣшж. Слѡво, г҃і. — Постаѣмз ка оу҃мз нашъ братїе ѿкоже С҃жѣ вѣци ѿ вѣдѣтѣ да не ѿвѣдѣннѣтѣса, 164-183.

11. о страстѣ бжлжцѣжа мжкы. и ѡко поубаетъ хотащому сѣтиса, николи же безъ печѣли быти о скорѣи сѣнїе. Слово ѡ. — Визнегда колѣхъ ногама мойма... не мѡжахъ ш ннѣ. нїкциѣ ш братѣжъ възшѣше погѣтншж ма, 183-201.

12. о томъ како поубаетъ безъ сжмжшенїа и бл҃годарнѣ трхпѣти искоушенїа слобв ѣи. — Добрѣ рѣ аѣка пїминх. ѡко знаменїе ипѡкоу, вз искоушенїхъ познаваѣтса, 202-217.

13. о назданнїи поуболобкы дшевннѣхъ довршдѣтѣлен. Слово ст. — Писанїе глѣ о шнѣхъ бавахъ. жже жик...ѣахъ мжжыкы, 217-238.

14. о стѣхъ постѣхъ. Слово зї. — Вх законѣ повеаѣтѣ нѣ снѡмъ иѣлѣмъ да на кождо лѣто делатѣ створѣтх, 238-247.

15. тогождѣ тькованїе рѣчелѣ ст҃го григорїа, пѣваѣмомъ сж ѡбразомъ на сѣжл пѣсуж. Слѡвѡ иї. — Благодѣтнѣ глѣахъ вамі мѣла о ѡламѣхъ и҃же пѡемз, 247-256.

16. тькованїе глаголомъ ст҃го григорїа, пѣваѣмомъ стѣмъ мжченикы слобв дї. — Вего ради доврш естх братїе, еже пѣвати ш словесз стѣхъ вронѡсещз, 256-266.

17. тогождѣ. кх нѣкоторымъ сѣдѣшемъ кх келїахъ. кхпроснїшемъ его о поскїшени вратна. Шкѣтх. н. — Глѣ шїи. ѡко еже сѣдѣти кх кел... половїна естх, 266-274.

18. о и҃же кх монастири наставнїкшхъ и оученнїцѣхъ. како наставнїкѡ повнноватиса слѡдѣ нѣа. — Яще ѣи нагѡдѣтель братїамз, нецїса о ннѣхъ кх сѣлѣвнѣ ср҃ци, 274-280.

19. о и҃машинахъ келарїжл слѡужбж. Слово нѣк. — Яще кх ѡрѣстѣ и запомнимѣнїе кхпасти не хощеши, 280-285.

20. глаголи различнїи вкратцѣхъ велми полезнїи к҃г. — ѡ Глѣаше ѡбѣа дврѡден. невхзмѡжно естх и҃мащѡмоу свои разѡмъ, 285-289 — 18 вїречень.

21. тогождѣ. погланїа различна. кх братѡу кхпроснїшшѣ его о нечювѣстїи дшж. и о неакновени лѡбкѣ нѣд шкѣтх. — О нечювѣстїи дшж брате. частымъ прочитанїемъ вжтѣннѣхъ писанїи повѣждаѣтса, 289-291.

22. кх братѡу оутѣшнѣтѣ ѣмоу ш напасти; кѣ. — Прѣвѣтѣ оубв члдо, не кѣмїи сжмотренїа вжїа, 291-298.

На стор. 298 на закінченнїа статей Авви Доротея дописано киноварю: слѡва тевѣ вжѣ нашз слѡва тевѣ и пакы рекж. слѡва тевѣ: —

Се цитат из св. Ефрема Сирїна: *Архангельскій*. Творенїа Отцовъ, III, ст. 2.

Доздѣ скончаса кнїга ст҃го прѣподобнаго шца нашего доврѣда, кх слѡвж джшѡмоу зачѣло и конецъ хѡу воу нашѣмоу; ѣмоужѣ слѡва сж шцемъ и сж стѣмъ дхѡмъ амин.

Порядокъ слів — як у ркп. Москов. Синод. Бібліот. N 147. (Описанїе Московской Синодальной Бібліотеки, Отд. II, 2. Москва. 1859, ст. 219-225. Вже в 1628 р. надруковано Слова Авви Доротея в Київі: Прѣснагѡ оца ншѡго Іаковъ Дворѡда повѣнїа; де е всїхъ слів Доротея 27, але їх порядокъ иншїй, як у нашому ркп. (Примїрникъ того друку е в „Национальному Музеї“ у Львові.)

23. ш глабїзнз ст҃го марка скнїѣскаго. — Нїчто же помышлѣтїи ни творн безъ и҃же по нѣзѣ разуума, 298-299.

24. ст҃го ефрема сирїна. — Право житїе жєлаѣши, смѣренїе држн, 299-300.

25. василїи. — Начало шрнновенїа чїноу, еже шѣтжлїтн ш смѣренѡмъ джрїа, 300.

26. ноко нѣво. — Яще оуѣмотрїши и҃звѣтнѡ, оврацїени сѣтїи вражнж, 300-301.

27. яко труївїни. — Не взнїмай вратїе дѣтскы и глаоуменїемъ, 301-303.
28. о ѡже ш юности вѣзраста постигшага. и грѣхости ради шриновенїа. — Илѣше нѣкшї ш ѡцѣ брата мирїнина, 303-304.
29. бѣгого шѣе Словеса различнаа Сѣго ѣфре(ма Си)рина. похвала ѡвшежившїи врати. — Раи, испазнѣ ѣтъ павѣда везела и различнїи цвѣтѣвѣх, 305-306.
Се 55 Слово Паренесїса. *Архангельскїй*. Твор. Отцовъ, III, ст. 17.
30. наказанїе полезно, ш пѣлазѣх мнїшзскааго житїа Слово св (?). — Вззлѣм-бленшїи брѣте, аще швразїса житїа вѣдешї мнїшѣх, 306-309.
Се 4-е Слово Паренесїса. *Архангельскаго* Твор. Отцовъ III, ст. 2.
31. Слово Сѣго ѣфрема о Страшнѣмъ Сждѣ, шѣе благоговїи. — Придѣте вхзи вратїа, послушайте мѣне малааго ѣфрема, 309-314.
З подїбним, але не таким самим початком є се Слово у *Архангельскаго*. Твор. Отц. III, ст. 18.
32. иже вѣ стѣх ѡца нашего грїгорїа вѣголова. талкоканїе нагрѣбнаго Схпїсїанїа, бї тїх главѣх. на Сѣго и великааго и своѣго ѣмѣ друуга васїлїа. истажкованнї ш никїтѣ, иже и дѣдѣх. рава їу хрїстова и фїлосѡфа вѣглови шѣе. — Друуже хѣз и слауго и стїи, и оубѡднїче васїлїе, 315-320.
33. гѣрманѣ патрїарха константїнѣ града стїсїи доврѣиши кз винѣ сѣзнѣнї. хоташїмї непрѣстанно попалакнїса дѣанїи непрѣвнѣх. — Иже дрѣвѣе и҃сточнїкнї вѣдѣмѣ и҃стѡчнїкнї ш негѣкома, 320-322.
34. Стго и великааго макаріа, о жеже како поѣваѣт бїти и҃нокоу. — Помышлѣж оубѡ чада по моѣмѣу нрѣвоу, 332-333.
35. Сѣго макаріа. — Заповѣдѣ намѣ вхземїше, и ночьюолї же пецїса, 333-335.
36. карпадїевѣх. — Инога поѣвнїа и крѣмене потреѣва вѣ мѣтѣвѣх, 335-336.
37. Оца алашїа. — Ище не речеть члѣх вѣ срѣци своємѣ и҃ко а҃зѣ єднї и вѣх, 336.
38. мазімовѣх. — Наоучївшїса копати рхкеникы, 336.
39. Сѣго и великааго макаріа. — Горѣ дшїи ѡнои нерадашїи ѡ вшїщени земаа, 336-338.
40. Фїлаѡдѣа мнїхѣ. — Ище вхїстїнѣж оубѡ ѡдѣати кз стѣоу помышлѣнїа, 338-339.
41. Сѣго деѡдора стоудїта. — Трѣзвенїа многа потреѣва и вхнїманїа, 339.
42. антїонїѣво. — Мншїи шѣ шѣх вышѣж хрѣври на єдѣнїе, 339-340.
43. паладїѣво. — Дїѡканїѣ нѣкто вѣше постнїкѣ кз дїѣвѣдѣтѣ, 340-341.
44. оца ісаїа. — Члѣх аще не ѡставиѣт вхѣвѣко дѣнїетко мїра сего, 341-343.
45. тогожде. — Рѣче а҃вѣа ісаїа, вхспомѣнїемѣх неймѣшаго где главы поклонїтї, 343.
46. тогожде. — Подѡвна єсть дїа жѣлѣзоу. и зше ѡблѣнїтїса, 343-344.
47. тогожде. — Некхзможно зѣво єсть дшїи вхнїтї кз црѣѡ, 344-346.
48. тогожде. — Испытай оубѡ сѣбе вратѣ по вхса дшїи, 346.
49. тогожде. — Рѣѣ шѣцѣ ісаїа, ш патїху Стратегїи. вранѣ вѣжда, 346-347.
50. свѣтѣаго нїла. — Иже оубѡ вхнѣтрѣ мысли своѣа, 347-350.
51. тогожде шѣца нїла ѡ швнѣдѣнїи. — Начѣло плодоносїоу, цвѣтѣх, 350-353.
52. тогожде ѡ вѣждѣ. — Цѣломѣдрїе, раждаєтѣ вхздрѣжанїе, 353.
53. тогожде ѡ сребролюбїи. — Не оутѣлѣєт вогѣташїа сластїж чрѣва, 353-354.

54. тогожѣ ѓ гнѣвѣ. — Инѡк гнѣвливъ, сѣ ѓ грядивнѣ, 354.
55. тогожѣ ѡ печали. — Не кѣстѣ дѣвѣнѣ сладоствѣ, печалоужѣ мнѣхъ, 354-355.
56. о лѣнѡсти. — Лѣннѣвѣ йнѡкѣ, кѣ слоужени дрѣзѣ, 355-356.
57. ѡ ѡчѣвѣхѣхъ. — Глѣашѣ нѣкѣмѣ ѡ ѡѡхъ. Сѣвѣри ѡмѣ сѣбѣ ѡ помышленѣи не-
полезнѣхъ, 356-358.
58. ѡца ісаѣж. — Рѣче ѡвѣа ісаѣа вогаѣ сѣмѣ й доврѣ мѣсламѣ. крѣетѣ взнѡтрѣхъ
хрѣма, 358-360.
59. кѣ фѣлагрѣю григорѣа вѣгѡлѡва. кѣ фѣлагрѣю взпрашаѣшоу о зарѣвѣи вѣгѡлѡва
ѡвѣца. — Взпрашаѣши како сѣжѣ наша. сѣла горѣцѣ, 361.
- По ркп. XIV ст. е се Слово в Москов. Синод. бібліотецѣ, N 117. *Описаніе* Москов.
Синод. Библ. II, 2, ст. 66-70.
60. Сѣмѣвна нѡкаго вѣгѡлѡва главлѣзни. — Многое й безродное сѣкроушенѣе сѣрѣца
помрачѣетѣ й самѣжѣаѣтѣ сѣмысла, 361-387.
61. прѣвнаго ѡца нашего марѣа сѣвѣщанѣе ѡумно кѣ своѣи дѣи. — Блѣшин дѣе
словеснаа, ѡвѣщаницѣ моа сѣвѣщанѣа, 387-398.
62. прѣвнага марѣа, ѡ дѣвѣнѣ законѣ. — Понѣже мнѡгажѣи кѣсѣчѡтѣте ѡувѣдѣтѣи
како законѣ дѣвѣнѣз ѣстѣ по ѡплѡу, 398-408.
63. йже кѣ стѣхъ ѡца нашего іѡанна арѣхѣпѣпа константинѣ (!) грѣаа залатѡвѣстаго
слѡво, на нѡвое лѣто, ѡчѣ блѣ. — Чѣдна пракѡлабнѣхъ трѣхѣства. сѣкѣглѣйша же лѣнѣкѣма
пѣматѣи, 408-416.
64. стѣго макарѣа слѡво. о сѣвѣршенѣи й истинѣ лѣтѣкѣ. — Дѡврѡ ѣ поѣ. вѣдѣнѣе
страйничѣство. нѣж сѣа, йще житѣа сѣжѣтѣ блага, 416-420 (кѣнѣца нема).

N° 34. Збірник поч. XVII ст.

8°, (16 × 20 см.), стор. 312 нenum. Папір троякий, н. пр. в однім водний знак як у *Каманіна — Вітвицької* N 102-122 (кѡнецъ XVI ст.). Скоропис — 4 почерки, одначе два останні почерки походять від одной руки. Оправа: дошка в шкѣрі з рѣжними витисками (зображеннѣа Розпяттѣа (?), затерте уже, в обрамованнѣу). Рукопис захований добре, тѣльки 2 перші картѣи дѣщо ушкодженѣи.

На 1 стор. дописано на долѣ: Ex Bibliotheca Conventūs Dobromi-
liensis Ord. D. Basilij M. Doct; Eccl:

На стор. 9 е двѣ печатѣи Добромильського монастиря й олівцем на горѣ: XVI. в.

1. Статѣа моралѣзуючого змѣсту без заголовѣа, без початѣу й кѣнѣца, 1-8 — від слѣв: Не естѣ пристѣпнѣи люде^м для кѣкѣщенѣа зѣного кролевѣства...

2. ПЧЕДЫ книга перѣаа, 9-71. Містѣть 75 слѣв.

На кѣнѣці 75-ого Слова (ст. 71) читаемо: не догѣтѣ кѣнѣца сѣго слѡва сѣмѣхъ-
дегѣа патѡго, ѡ йже нехранѣщѣхъ сѣвои^х ѡгѣтѣ й ѡзыка. слѡво оѣ. того кѣсѣго нѣстѣ сѣцѣ
во і. во Грѣскѡ ѡврѣтѣтѣ зѡдѣтѣ, ѡ негоже сѣю кнѣигѡ прѣвѣдоуѡмѣ.

Три-тули слів: 1. о вѣрѣ и вѣрчестіи кх вѣоу. и ѿко ксѣакого вѣга преймѣютъ, егда пѣч дѣлы воемакаѣ. Слово, а; 2. ѿ прегтупашинх вѣрчестіе и вѣрѣ, и кх воу злочествѣющинх; 3. ѿ любвіи і Стрѣлѣ, еѣже кх воу; 4. ѿ иже не вомашнѣа бѣ. ниже любвацинх его; 9. ѿ безумнемх и неразумнемх и ненаказанѣ, и вѣемх. 10. ѿ совѣтѣ и ѿко подобае со совѣтомих и расмотреніемх вѣл творити; 11. ѿ вѣрчестіи и когно-говѣтін и ѿко нерасмотреніе пакост но ест; 12. ѿ мѣжесткѣ и крѣпости; 13. ѿ прѣдѣлѣ; 14. ѿ дѣлесткѣ, и вѣроткѣ, и цѣломѣртіи и ѿ вѣрѣцѣ честномх; 15. ѿ вѣдѣтѣ и преле-водѣтаніи; 16. ѿ неправдѣ и грѣсѣ и тѣх и з глѣаніи; 17. о покааніи, і иповѣданіи; 18. о скоро прелагающинхсѣа; 19. о иже кх покаанію не окращивинхсѣа; 20. о вѣдѣше сѣдѣ; 21. о истиннѣ, і свѣдѣтелствѣ кѣрне; 22. о жи і клеветѣ и жекѣлѣтелствѣ; 23. о вѣртіи і братоловіи. і братоненавѣсти; 24. о дрѣвѣхх, і дрѣволюбвіи; 26. о любвіи 27. о мѣтвѣи і докроткореніи кх нишѣ; 28. о скоупнх, і неподатливыхх и мѣтвѣи; не творѣщинх; 29. о вѣрѣдѣтаніи і вѣрѣтѣ; 30. о негрѣжаніи, і малотребованіи; 31. о во-гатѣсткѣ і богатых доврѣ і подобовіще живущинх; 32. о богатыхх недобрѣ живущинхх и о послѣдѣемыхх нмх змѣх; 33. о богатыхх, и нишѣх; 34. о сребролюбвіи; 47. о дѣаніи; 48. о оученіи і словесехх і вѣсѣдѣ; 66. о стрѣлѣ; 67. о законѣ; 68. о еѣже како по-добае почтати доврѣдѣтель і казнити зловѣ; 69. о еѣже ѿко ест оудобна зловѣ, і неоудобна доврѣдѣтель; 70. о вѣрѣполучеіи, і злополучеіи; 71. о житіа свѣ-дѣстнѣ; 72. о печѣли і скорѣви; 73. о мѣчаніи і недобрѣдѣомыхх; 74. о многословныхх і когнословныхх, і нѣосѣщнх тѣинх; 75. о иже своіи мѣзѣ и вѣтѣа хранѣщнх, и еѣже не жестоко и неѣростно вѣсѣдѣвати. — З того вичислення наголовкѣв видно, що деяких карток у рукописі не достае, бо е тільки Слова (деякі без кінця): 1-4, 9-24, 26-34, 47, 48, 66-75 — отже бракуе 35 слів (з деяких їх остали тільки закінчення).

Мова сеї „Пчели“ цер.-словян. з українським правописом. Як образець мови подаю коротке 47-е Слово (стор. 63а обор.):

Вѣгослов. Дѣаніе вѣтѣ, вѣоухѣденіе зрѣніа.

Подобнѣ неокершено естѣ вѣслѣкѣное дѣаніе, и Слово вѣдѣданое.

Вѣрѣсловесное дѣло, лѣчше вѣдѣданого Слова. Житиа вѣо никтоже ко їа во вѣкысѣа кромѣк, Слова же мнози доврѣ... Змѣщаго. Не во гѣюшнх, но доврѣ живущнхх вѣдѣтѣ: —

Злауѣстого, ѿ вѣкшнхх. Дѣаніе дѣлественѣшее естѣ словесн, мѣкоже слышаніа вѣдѣніе. Нежѣ вѣтѣ вѣченіа, свѣще искѣпленіе навѣченіе:

Зла дѣаніа вѣгое Слово не потемнеѣ, ниже дѣла вѣга хѣла смѣщѣаѣтѣ: —

Змѣх дѣаніи, змѣ дѣаніонх естѣ прѣводнѣтерѣ.

время змѣгѣаѣтѣ вѣа, и совѣрѣаѣтѣ.

Многѣи время вѣаѣтѣ вѣчнѣтель.

Мечн вѣо рѣкалн, дѣаніа же времени, дѣзжѣаѣтѣм

мѣжесткѣна вѣо вѣраѣ, мѣжа дѣаніе зкращѣаѣтѣ: —

лѣчше жѣ богатѣства и много златаго пнтаніа, мѣжѣ правѣднхх и вѣлгнхх вѣтѣе: —

до єдного сенатора, таковою взаблотно, в которо тѣ мѣкимо, впакожнѣного которѣ ро-
звѣдючи, и здаючи так в совѣтѣ, же свѣтѣхъ и вѣстѣлахъ, прѣдѣла совѣтѣ частъ маєности зо-
стакиахъ, роботою рѣкѣ своѣхъ на дрѣвѣхъ жикѣтиса не хотѣлахъ и ображенѣна зо вѣгѣдѣ,
и подданостю къ законѣ, правдикой и покинѣной совѣтѣ покѣршы навывати: И сукаѣтѣка
мокиѣ, то єст сенатора згѣвѣлѣ, и мнѣхъ не зчимѣлахъ.

К. 1: Ex Bibliotheca Conventus Dobromilien Or S B M.

1. 12 книг згаданого в титулі твору Івана Кассіяна, 1-175.

Титули книг: I) *W* одѣвѣній іноческомъ — 12 глав; II) *W* нѣщныхъ мѣтѣхъ,
и вѣдѣнокъ зсѣвѣленѣ спосѣвѣкъ — 18 гл.; III) *W* зкнѣвѣній постановѣно днѣвнѣхъ мѣтѣхъ
и вѣдѣнокъ — 11 гл.; IV) *W* вѣчѣнѣхъ вѣтѣвѣнѣхъ до законѣ... — 43 гл.; V) *W*
дѣхъ вѣвѣдѣній... — 41 гл.; VI) *W* дѣхъ нечѣстѣности... — 22 гл.; VII) *W*
дѣхъ вѣвѣрѣній... 31 гл.; VIII) *W* дѣхъ гнѣвѣхъ — 21 гл.; IX) *W* дѣхъ завѣдѣноу-
чѣній... — 13 гл.; X) *W* дѣхъ вѣвѣнѣкѣхъ... — 25 гл.; XI) *W* дѣхъ тѣ-
вѣвѣній — 18 гл.; XII) *W* горѣности... — 33 гл..

2. *W* вѣвѣнѣній; на дѣвѣтѣхъ вѣвѣвѣхъ вѣвѣхъ на вѣвѣхъ вѣвѣнѣхъ
мѣвѣвѣнѣхъ; до лѣвѣнѣхъ вѣвѣнѣхъ; і гѣвѣнѣхъ: Прѣдѣла. — Дѣвѣхъ вѣвѣвѣнѣхъ
вѣвѣнѣхъ, к прѣдѣлѣхъ вѣвѣнѣхъ книгѣхъ вѣвѣнѣхъ; которѣ вѣвѣнѣхъ и вѣвѣвѣхъ
законѣхъ
175 об.-176 об.

3. *W* вѣвѣдѣній вѣвѣнѣхъ мѣвѣнѣхъ: и Прѣдѣвѣвѣнѣхъ вѣвѣхъ вѣвѣнѣхъ
тѣвѣнѣхъ и замѣвѣнѣхъ вѣвѣнѣхъ вѣвѣнѣхъ — 23 розділи, 177-203 об.

4. *W* вѣвѣдѣній вѣвѣнѣхъ мѣвѣнѣхъ: *W* дѣвѣнѣхъ: вѣвѣхъ вѣвѣнѣхъ —
26 розд., 204-227.

5. *W* вѣвѣдѣній вѣвѣнѣхъ мѣвѣнѣхъ: *W* трѣвѣнѣхъ вѣвѣнѣхъ мѣвѣнѣхъ
7 розд., 227-236 об.

Твори Івана Касіяна у ркп. XVIII ст гл *Н. Петровъ*. Описаніє рукописныхъ
собраній находящихсѣ вѣвѣнѣхъ Кієвѣ. Вып. II Москва, 1897, ст. 75-77, N. 228-230.

N= 36. Устав XVI ст., без початку й кінця 4^о (19 × 14,5 см.), ст.
838 нenum. Півустав українського типу. Ініціяли: богата пле-
тінка, інші ініціяли простійші, заставки: прості вузкі шнурочки. Титули
й загалом часто букви киноварю. Оправа: дошка в шкірі з незначними
витисками. Папір водного знаку кабана.

Графіка. Письмо — 22 рядки на сторону — нерівне: то менше,
то більше, але, здається, вказує всюди на ту саму руку. Воно просте,
в меншій почерку з дещо грубшими рисами, в більшій з дещо тоншими
і з нахилом до легкого заокруглення (вигнуті лінії). Декуди ж. к — до-
волі пропорціональне, хоч долішня частина дещо більша. г — зубчик
острий, але малий. В д — зубчики тупі й дещо продовжені. е, е, е. з, з.
При з деколи починається долішня частина заокругленням зараз під
рядком із сильним поданням на право. ж — на пять рухів із перехрестям

майже на самій горі. н (поперечка дотикає звичайно кінця правого стовпчика й похилена на ліво), і, м = ь + і. При м — середня частина творить острій кут. В н поперечка або позема або похилена від верха лівого стовпчика до правого. о, ѡ, е й ширше о або ще з двома точками на горі й долі, деколи ѡ немов чотирикутне або ще й з двома точками в середині. т — три рівні стовпчики, горішня поперечка дещо виступає на ліво. оу, ѡ, v. В ю скісна поперечка дотикає вершка о. а, ѡ.

Надрядкових значків і букв доволі багато. Над рядками пишеться: с, ж, д, ди, х, т, м, — й ин.

Надрядкові значки: $\sim$ (знак скорочення) $\overset{\cdot}{\cdot}$ $\overset{\cdot}{\cdot}$ $\overset{\cdot}{\cdot}$ (над голосівками й камора) $\overset{\cdot}{\cdot}$.

Наголоси часто неукраїнські.

Ст. 1 сигнатури: N 5 і N XXX.

Ст. 839 скорописом: $\text{Бѣ } \text{Ѹгѣ} \text{ книга } \text{Ѹставага} \text{ по } \text{небожчичу} \text{ коринтани } \text{Ѹѿенно-}$
 $\text{Вромонагѣ } \text{ѿереи} \text{ а } \text{Ѹсть} \text{ придана} \text{ до } \text{Ѹтого} \text{ цркѣе } \text{Ѹнеѿкое} \text{ Ѹспении} \text{ прѣтима} \text{ ѿца} \text{ кѣчно} \text{ и}$
 $\text{нелорѿшно} \text{ ѿбы} \text{ ей} \text{ никто} \text{ ѡ } \text{Ѹтого} \text{ цркѣе} \text{ не} \text{ смѣ} \text{ шнестги} \text{ или} \text{ ѡ } \text{Ѹдаги} \text{ кому} \text{ по} \text{ клактою}$
 $\text{Ѹтѣх} \text{ айлаз} \text{ и} \text{ Ѹтѣх} \text{ кѣносних} \text{ ѿте} \text{ И} \text{ да} \text{ прѣмет} \text{ кѣчною} \text{ мѡкѡ} \text{ на} \text{ страѿнолх} \text{ Ѹданици}$
 $\text{Ѹрѣовѣ} \text{ такоу} \text{ дѣстаеннѣи} \text{ чѣкз} \text{ писано} \text{ в} \text{ монастыри} \text{ Ѹнеѡѣ } \text{Ѹ} \text{ Создании} \text{ мироу} \text{ з } \text{р } \text{г}$
 а по роженни Спѣсителя нашего гда $\text{ис} \text{х} \text{р} \text{ста} \text{ за } \text{ф} \text{ ч } \text{е}$.

Іншим скорописом: $\text{а } \text{х} \text{м } \text{з} \text{Мѣ} \text{а} \text{ѿ} \text{д} \text{на} \text{Ѹню} \text{Книгѡ} \text{переправити} \text{каза} \text{Фе-}$
 $\text{вдосѣ} \text{Ѹоноѡкѣи} \text{ЯрѸнимѡдриѣ} \text{Ѹнеѡѣкѣи} \text{и} \text{чѣ} \text{кѣр} \text{тѣ} \text{нѣкѣи}$.

Правопис. Часто не має йоти поміж голосівками. з і ь міняються. рх, лх поміж шелестівками. ѣ деколи = а. Глухі голосівки декуди в значінню чистих. М'яккі після шипячих (н. пр. чю). Часто ы після гортанних. Є тут цікаві грамаітичні форми, н. пр. й кѣ' селѣх нѣ не воудит йже жѣкєчъ 29. Загалом у цер. — слов. тексті є багато цікавих змін. Подаю тут н. пр. текст відомої пісні «Єдинородний Сине» (ст. 98-99):

Єдинорѡдний Сѣи слѡво вѣѣе. вѣслѣртєнь сѣи ѿзбѡліи. Сѣиѡѡ нашєго рѡди. вхплѣ-
 тикѣиѡга Ѹ сѣтѡлѣ вѣѡа. ѿ прѣпо дѣѡи мѣрѡа неприложна. кѣчѡчибыѡга. рѡспѡлѣ хѣ бѣ сѣмрѣтѣѡ
 ѿдѡ смѣртѣ настоуѡпѣи. Єдинь сѣи сѣтѡлѣ трѡца. прѡславлѣѣѣ ѿѡѡу ѿ сѣтѡму дѡѡу сѣи наѡ.

1. Полунощица (без початку), 1-20.

2. дѣдѣгаѡ полѡвнощѣнищѡ Пѣваѣма по вѣга сжѡ, 20-32.

3. нѡло ѣтрѣнищѣи, 32-49.

4. Трѡре. вѣсѣрѣни. ѿ ѿпѡкоѡи. ѡслѡмѡ глагокѡи, 49-54.

5. Трѡреѡе прѣсѡ, нѣлѡю. ѿ сѣвѣтиѡны, 54-59.

6. таж. стѣх ѡѡѡ (?) вѣ ѡлатѡи рѡдѡ, 59-62.

7. таж. глѣ. пѣкѡи дѡѡѡлѡмѡи. сѣице ѡ ѣ. пѡѡ, 62-65.

8. таж. прѣкѡи чѡѡ, 65-71.

9. Мѣжѡчѡсѣе. прѣкѡгѡ чѡга, 71-76.

10. Чд̃, г̃, 76-82.
11. таж̃ мѣжочасіє. г̃ чд̃, 82-86.
12. Чд̃, с, 86-91.
13. Мѣжочасіє с чд̃, 92-95.
14. Началò, ѡбѣдницѣ, 95-100.
15. йдоуши на трапезоу глѣм̃ ѡшм̃ рм̃, 100-104.
16. Чд̃, ф, 104-109.
17. Мѣжочасіє д̃го чд̃, 104-114
18. Нд̃ло вѣр̃нн̃, 114-123.
19. Нд̃ло п̃йвѣр̃ницѣ вѣл̃воу, 123-155.
20. Нд̃ло п̃йвѣр̃ницѣ м̃ял̃ой, 155-157.
21. Чй̃ ѡбѣдн̃я п̃авѣр̃ница, 157-158.
22. ПОСЛАХО ВАНІЄ ЦРКОВНІА ПЕНІЯ ИЖ СЪБРАНАТА ВЪ СЕЛЕНА, 159-617.
23. ГЛАВИЗНЪ СЪ СЪЩІИМЪ СВЯЗАНІЕМЪ ВЪ НАСТОЯЩЕЙ СЕ КНИСѢ — за-
значено 67 глав, 617-620.
24. ССѢЯ ЦРКОВНѢ СДЖЖЕ ИЖ ВЪ ІЕРУСАЛѢ СѢША ЛАКРЫ. ПРИДО ВНА ІІ ВГОНОСА
ѡца нашѣ савѣ, 621-719 (67 глав).
25. СДЖЖЕ ПÓ В'СА ВЪ СЕРПІЯ, 719-750.
26. СТЪРЫ ПÓ ВСА ДНІ, 751-756.
27. КАНѢ. пó вса днѣ, 756-768.
28. Чй̃ ЧТНОНЪ ПЯРЯКИСЪ ПРѢТІ ВЛАЧЦІ НАШЕИ БЦІ, 768-780.
29. КАНѢ — з табелею при кінці, 780-791.
30. Извѣно рѣзкоудихом̃ оуказаніє иже вх̃ ѡсмогланцѣ гласком̃. и̃ оутрѣним̃.
ѣвѣдѣм̃... 792-794.
31. ВЪСЛАХО ВАНІЄ СЪТГО Й БЖТВЪ'наго причащеніа, 795- 836.

Слова Климента Костецького

УМЕНЕ є рукописний збірник Слів священника Климента Костецького. Книжочка невеличка, $9\frac{1}{2}$ см широка $15\frac{1}{2}$ висока, палітурки деревляні, липові, сточені червом. Нема в ній ні початку ні кінця: з початку недостає одного листка, на кінці кількох. Усіх листків, що збереглися є 70; з тих один, нумерований, містить в собі закінчення передмови, інші записані Словами. Першому Слову недостає першого листка.

Що се є ті Слова і хто був Климент Костецький?

Словами називано в нас проповіді, та Слова Костецького не були мабуть проповідями, тільки розвідками. Їх характер полемічно-апольогетичний. Що се розвідки, а не проповіді, судити можна з того, що кожде Слово є доволі довге, переповнене догматичними міркованнями, не на сільських слухачів обчисленими і що у двох з них є уміщені на долині нотки. У проповідях такі нотки булиби немислимі.

Автор тих Слів підписався під передмовою: Климентъ Костецкий, парохъ митковецкій.

Митківці — се невеличке село на українськїм Поділлі, що лежить між Проскуровом і Летичевом¹. Климент Костецький був у сьому селі греко-католицьким (уніятським) парохом в половині XVIII століття. Вправді не вдалося мені досі зібрати багато відомостей про автора Слів, все таки могу бодай час написання їх з деякою докладністю покищо означити.

В Метриці ординованих львівськими єпископами в XVIII столітті священників знаходиться в третьому томі на листі 280 імя ординованого

¹ Митківці, казньонне село над безіменною рікою, летичівський повіт, громада і парохія Межибоже, при дорозі з Моломолинець (Мормолинець) до Золотаренки, 112 осад, 724 жильців, 1846 десятин землі (1 десятина = $1\frac{3}{4}$ нашого морга); церква. На-лежало до межибоського ключа кн. Адама Чарториського. (Słownik geograficzny kró- lewstwa polskiego і innych krajów słowiańskich. Варшава 1885, том VI, стор. 846).

На спеціальній карті ц. і к. географічного військового Інститута у Відні з 1916 р. лежать Митківці точно на 45° східної довжини і $49^\circ 30'$ північної ширини над рікою Бужком. (Пор. карту тогож Інститута $45^\circ 50'$ Starokonstantynów).

Льва Костецького, сина Климента, пароха Митковець. Свячення відбулося 5. мая по ст. ст. 1769 і сейчас посім молодий. 25-літний священик Лев став у Митківцях при своєму батькові-пароху сотрудником з правом наслідства¹.

Отже довідуємося тільки, що батьком молодого сотрудника Льва був саме Климент Костецький, парох в Митківцях, автор Слів. На жаль не можемо з Метрики ординованих дізнатися, коли сам Климент був висвячений, бо та Метрика, що зберіглася, обнимає лише літа 1730—1747 і 1752—1779. Між ординованими в рр. 1730—1747 імени Климента Костецького зовсім нема, значиться він міг бути висвяченим ще перед р. 1730, а уродитися десь між 1700—1705. В 1769 році, коли йому призначили сотрудника в особі нововисвяченого священика, його сина Льва, міг Климент числити вже певно понад шістдесятківка літ життя і саме тою обставиною, що він вже був у такому поважному віку, поясняється, що він дістав сотрудника з правом наслідства. Колиби Климент був тоді ще сам в силі віку, то для обслуги своєї, зовсім невеличкої парохії, Митковець, около 700 душ, не потребувавби сотрудника.

А коли він написав свої Слова? Як судити по темах Слів, то вони без сумніву були написані після замойського синоду, бо саме у тих Словах є порушені такі справи уніятської церкви, які були предметом нарад тогож синоду, а що Климент безпосередно після замойського синоду (1722 р.) їх написати не міг, бо був тоді ще за молодий, тож зложив їх мабуть щойно в часі повного розвою своєї духової сили, але на всякий спосіб тоді, коли справи замойського синоду були ще свіжі і живі, отже більше менше між 1740—1750 роком, коли авторови було 40—50 літ життя.

На основі практикованого давними авторами звичаю вільно нам здогадуватися, що дата написання могла бути поміщена або в передмові або ще радше на самому кінці Слів. Та якраз у згаданому рукописному збірнику нема ні початку передмови ні кінця послідного Слова.

¹ Leon Kosteci R. Clementis et Annae legit. Conjugum Filius de villa Mytkowce Dioecesis. Camenecensi oriundus ibidemque etc. annorum 25 ad quatuor Minores, Subdiaconatum et cum dispensatione ab intenti. Diaconatum ac demum die 9 Mensis Mai 1769 intra Missarum solemnias ad Presbyteratum promotus et ad Ecclesiam Tituli S. Joannis Theologi dictae villae Mytkowce Dioecesis Camenecensis Decanatus Baren(sis) Titulo Coadiutoris cum Successione Parochi ad Praesentationem Celss. Ducis Czartoryski Palatini Russiae dictae Ecclesiae legitimi Patroni institutus est. (Matricula Ordinatorum Dioecesanorum Leopoliensis Haliciensis et Camenecensis ab Anno 1752 ad Annum 1779. Tomus III, Charta 280. Рукопис у Націон. Музеї ім. Шептицького у Львові ч. 57).

А чи другий примірник тих Слів, повнійший, де знайдеться, можна сумніватися; мабуть сей, що я маю, є одинокий і то якраз автограф¹.

Усіх Слів у згаданому збірничку є 15: Слово о унѣи, о главѣ престолу римскаго, о трохъ персонахъ святой тройци, о исхожденіи святого духа, о прилогу или внятіи священнихъ писменъ, о покровеніи и примрацѣ священнихъ писаній, о соборахъ святыхъ отець, о четвертку по недѣли усѣхъ святыхъ, о ѡбхожденіи церквей зпроцесіями, о индуленціи сирѣчь о либилеуши, о предотецахъ анцихристовихъ и пророкахъ ложнихъ, о пострижії или голѣніи власовъ на вѣяхъ, о священномъ мученицѣ Асафатѣ архієпископѣ полоцкомъ, о неповинующихся власти римской, о прекословіи или противорѣчії священнихъ писаній (недостає кількох листків на кінці).

Вважаючи Слова Климента Костецького замітною проявою на ниві церковно-уніятського письменства XVIII століття на нашому українському Поділлі, подаємо їх тут напечатані полишаючи собі річеві й язикові замітки на кінець. Та все таки одно вже тут треба сказати: Автор ані разу не ужив букви ы. Скорочень (титлів) уживає дуже часто, та в печаті ми їх розв'язуємо. Рівнож перепинні знаки ставимо тільки там, де вони належать. Автор уживає їх часто зовсім хибно і тим способом утруднює зрозуміння думки.

Розуміється, що характеристичні для тодішньої правописи букви полишаємо, як ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ і латинську букву g. В уживанні знаків ѣ і ь панує у автора цілковитий хаос, передусім в окінченні дієслів 3 особи однини і множини, як естъ і естъ, повелѣвають і повелівають і т. д. Сам спосіб писання тих обох знаків є такий, що часто не можна ніяк одного від другого розрізнити. В приєменниках окінчених шелестівками дуже часто ѣ і ь пропускає, так само не ставить їх по словах, які пише скороченим способом, прим. словесеѣ, Іѣ, Хѣ і в дієсловах із зворотним заїмеником ся: речется, нарицаюшихся.

Два, а часом і три слова пише вкупі, як: внасъ, ащебо, апонежебо, виже, вримѣ, угоспода, анайпаче, зате деякі слова, особливо зложені, розриває: много мудріє, благо дареніє, константино полский і т. д.

¹ Коли з часом відносини покращають, то може вдасться знайти які записки про автора Слів в парохіяльних актах в Митківцях або в сусідних дуже близьких Мормолинцях, де коло половини XVIII стол. унія зовсім гарно процвітала. „В Мормолинцях є дерев'яний трьохбанний храм з дзвіницею в честь Рожд. Пресв. Богород, побудований прихожанами 1745 з благословення уніятського єпископа Атаназія Шептицького“. (Труди подоляського епарх. истор.-статист. Комітета Каменець под. 1901. Випуск IX, стор. 547.)

Передмова до Слів Климента Костецького не є нумерована, тож годі певно сказати, кільки з неї на початку недостає. Здається, що хибує тільки одного листка. Як з закінчення видно, була вона звернена до львівського єпископа, Шептицького.

Листок передмови, що зберігся, потерпів чимало від вогкості, тому й небогато з нього дається відчитати. Ліпше заховався сам конець і саме він своїм змістом є для нас найбільш інтересний.

Можна догадуватися, що на самому початку було поміщене імя владики, що допомоглоби нам було означити докладнійше й час написання. Те, що зберіглося, виглядає ось так:

... намѣренія своего аще и вѣкло не произведеннаго, глаголюще¹ к нему, [яко сотворилъ еси закланіе сина своего Ісаака], благословяяя благословящата. Но азъ¹, аще коєи ради вини сего намѣренія лишень буду, обаче все благий богъ и желаніе мое приємлетъ, егда увидитъ беззлоби¹ кое оскудѣніе вѣклѣ семъ.

Наше бо есть еже насаждати, а божіе есть еже возвращати, наше есть еже врачевати, а божіе есть исцѣляти, тожь бо есть врачъ душъ и тѣлесъ всяческихъ; и ѿтого можетъ бити хотящимъ исцѣленіе, ѿсвѣтаго евангеліа¹ и ѿсихъ зернъ писаніа.

Аще бѣ дасть богъ благодать, то и земля дасть плодъ свой, и аще будутъ плевели умноженни, то будутъ ѿдобраго насѣннѣ ѿвѣяни и огнемъ созженни, азерна будутъ внебесную скриню² собранни. Тако бо отомъ и свѣтій евангелистъ матѣей свѣдѣтельствуетъ:

· Е҃гоже лопата³

Аще же бо сіє мое малоумное² начертаніе мѣкло бити благоугодно церкви святой апостолской римской, правдивой каѣолической вѣри христіанской, осемъ смиренно молю превисочайшихъ велможнихъ владѣтелей сіа нашеѣ страни римскіа, аби велможности ихъ рачили шное своими руками потвердити.

Ачтоже би мѣкло противное вѣри Христовой здѣ обрѣстисѣ, то шное ѿтолѣ ѿринутіи и нивочто вмѣкнити.

Ащеже велможности ихъ сіє милостивно сотрудами своими рачатъ сотворити призрѣніе, вѣчной радости во шбителехъ святой тройци призрѣніа сподобитисѣ все усердно желаю

Велможнимъ ихъ Милостемъ е҃се
климентъ костецкій парохъ митковецкій.

¹ Букви, зглядно слова зреконструовані на місцях дуже знищених.

² Зреконструоване.

³ Дальші слова, вогкостю знищені, нечиткі.

З першого Слова „о унїи“ недостає першого листка. Всі дальші листки є означені кирильськими числами у правому горішньому куті від 2 до 70 [ќ—ѳ].

Початок Слова о унїї містив у собі, як здається, позитивні докази про єдиноспасительність римської церкви і першенство римського папи. Бо до сього легко даються навязати ті слова, якими зачинається листок другий [ќ].

... онїже отъ шаленаго ума своего и прокаженнымъ языкомъ тако глаголють; онибо сими хулними глаголи хотятъ церковь святую римскую во запусѣніе измѣнити, ноневозмога, бо на твердомъ камени основанна суть; ея бо самъ Господь нашъ Іисусъ Христосъ своими словеси тако мощными столпами утвердивий, егда до святаго апостола петра рече: Ти еси петръ, на семъ камени церковь мою созижду и врата ада не одолѣють ея (матѣ. 16, зач.... ст. 18).

Тѣмже реченіємъ далъ Христосъ святому апостолу петру благословеніе токмо досихъ странъ западныхъ римскаго престола, а не до-восточныхъ жадныхъ російскихъ инекому инному, но токмо апостолу петрови самому; и словеснии свои овци вручилъ во паству, некому инному, но єдиному петрови тако глаголюще: Паси агнца моя, Паси овца моя (Іоан 20, зач....).

Такожде и власть сію: еже вязати и рѣшати, не кому инному, но самому петрови токмо далъ єсть Христосъ тако глаголюще:

Петре, даю тобѣ ключа царствїа небеснаго, иже аще свяжеши наземли, связанно будетъ и на небеси, а иже раздрѣшиши наземли, раздрѣшенно будетъ инанебеси (Матѣ... зач... ст. 19).

Итого ради сія власть, ко спасенію належаша, не можетъ бити по инихъ странахъ, развѣ всагомъ єдиномъ римѣ, ѿ Господа Іисуса Христа поданна, ито не коємуждо зособна, но токмо святому апостолу петрови єдиному; святийже апостолъ петръ поскончанїи сего временнаго своего житїа, туюжь самую власть ѿ Христа єму данную и иннѣмъ тамо вримѣ по немъ застающимъ, и вѣроу Христовою добре радищимъ вручилъ, тако напоминающе: Возлюбленнїи! Предвидяще хранитесь, данелестїю беззаконныхъ сведеннїи бивше ѿпадете своего утвержденїа.

Сїа власть вримѣ идоскончанїи вѣка неоскудѣма имать бити. Понеже самъ Христосъ тако рекъ: Петре, вѣра твоя не оскудѣть во вѣки; и паки инде рече: Се азъ єсмь свама доскончанїа вѣка. Противници же ѿщепившіи єсть ѿ єдности церкви святой римской о семь велми труждахуся, какоби могли оную власть ѿ престола римскаго ѿторгнути и на свою страну еретическую привратити, церковь святую римскую

возапустѣніе измѣнити, яко о томъ Ѳаломникъ рече: Рогъ праведнаго вознесемъ вославѣ, грѣшнѣеже узрѣти и прогнѣвается, зуби своими поскрежешеть (Ѳал. 111).

Святыи апостолъ павелъ, остерѣгающе вѣрнихъ Христовихъ, тако рече: Еретика челоуѣка попервомъ иповторомъ наказаніи ѡрицайся (тим. 3, зач. 302, ст. 10).

Опасноже себѣ внемлѣте: окоихто еретикахъ оное речетса; не отѣхъ бо то, (лист. 3) что суть ѡ инной церкви ветхаго завѣта; тѣмбо невнашой церкви родишася и вѣру приша; ничтоже намъ есть отѣхъ попеченіе мѣти, но отѣхъ, иже внашой церкви святой римской родишася ипоримскому образу крестисхася, и на святомъ крещеніи христїанскую вѣру цѣлу и непорочну щире держати обѣдоша; аше бо тое крещеніе разорають, то и церковъ святую римскую матку свою породившую ихъ духомъ святимъ хулятъ, гонятъ, уничижаютъ и развращаютъ.

Древнихъ временъ еретикъ арїа своимъ* ложнимъ еретическимъ толкованіемъ веліе множество народа на свою еретическую ересь прелстилъ, Исусъ Христа сина Божїа равна отцу бити неповелѣюще.

Томуже ининѣшнїи противници, яко искренное племя послѣдуютъ, Духа святаго токмо ѡ единаго отца исходъ почитати научають, во двохъ персонахъ бога бити признають: ѡца и духа святаго, сишаже ѡтѣхъ обѣхъ ипостасїй ѡлучають, итѣмъ своимъ еретическимъ хуленіемъ велми много вѣрнихъ христїанъ прелщаютъ, сострѣляюще во мракѣ правїа сердцемъ.

Вопервихъ мракъ ухищренїа прелести благочестіемъ устраають, имиже священнаа писанїа православнїа вѣри христовой поборствующїа помрачаютъ, таже своихъ злочестивихъ догматовъ стрѣли со углми пустинними неправеднаго толкованїа свѣщеннихъ писанїй испущають и тако во вѣри христовой добре не утвержденныхъ зѣло упавляють, сами во ровъ погибелнїи впадоша и иннихъ сособою неопаснихъ по-тягають.

Сихъ же намъ православнимъ христїаномъ подобаетъ опасно блюстися, слушающе наказанїа святаго апостола павла, иже рече: Молю васъ братїе, блюдется ѡтворившихъ распри и раздори; уклонитеся ѡтѣхъ, таковїмбо Господу Исусъ Христу не работаютъ, иже благими благочестивими словеси увовляюще незловивихъ сердца прелщаютъ (римл. 16, 17).

* древнихъ временъ еретикъ арїа такожде нарицалса благочтивимъ вѣри Христовой и своимъ .. (напїлене на до тїнї).

Найпаче бо оні прелщаєміи бивають, иже благочестивими нарицающихся послушаютъ; ѡни бо словеса ѡ устѣ своихъ благіа зѣло испущаютъ, и ѡними много вѣрнихъ христовихъ прелщаютъ и вопагубу вѣчную купно сособою потягаютъ. Осихже еще исперва свягий Іваннъ Богословъ свѣдительствующе тако рече: Мнози лестци внидоша вомиръ не исповѣдающе Исусъ Христа воплоти пришедша: сей есть лестецъ анцихрестъ; (и паки индѣ глаголетъ) (Іоан. 2, зач. 75, ст. 6).

Непробиваяй воученіи Христовѣ бога неиматъ, пробиваяйже воученіи Христовѣ, сей и отца и сина иматъ¹.

(Лист. 4) Тѣмже священнимъ писаніємъ свягий іоаннъ тако благовѣствова, аще кто не исповѣдуетъ Господа Исусъ Христа сина божіа равна отцу и святому духу бити, таковъ святой тройци сполна не признаетъ вотрієхъ впостасехъ, но водвохъ токмо отца сосвятимъ духомъ; ктому же неповелѣнно суть иждному ѡ христіанъ присовокуплятися исонимъ жаднаго собесѣдства мѣти. Такобо отомъ свягий евангелистъ іванъ всоборномъ посланіи написалъ: Аще кто приходитъ къвамъ, асего ученія не приносить, неприемлите его вдоми своѣ ирадватися ему не глаголите, глаголай бо ему радоватися сопріѡбщается дѣломъ его злимъ (іванъ 1, 10).

Нинѣшніиже ѡщепенци сему благовѣстію виновни сугъ; они бо устѣхъ еретиковъ противнихъ вѣри Христовой солубовію велією во своѣ доми завше призываютъ исоними многое собесѣдство мѣють, и ѡтѣхъ навикше толкованія еретическаго велми вѣрнихъ христовихъ прелщаютъ и оное себѣ за мудрость почитаютъ, сіюже ихъ мудрость свягий апостолъ павелъ юродствомъ сирѣчь глупствомъ нарицаетъ тако рекуще: Глаголющеса бити мудри, обюродѣша и измѣниша славу нетлѣннаго бога воподобіе образа тлѣющаго чловѣка (рим. 1, 27), (идалѣи мовитъ) И премѣниша истинну божію волжу (25).¹

Сіеже нинѣ непремѣнно ѡщепенци содѣловають, всю бо истинну яже овѣри Христовой волжу премѣняютъ, аложное еретическое толкованіе заистинну собѣ почитаютъ и вѣрнимъ Христовимъ неискуснимъ восвященномъ писаніи злую ересь воушеса влагающе велми прелщаютъ.

Соединяєміиже святой церкви римской тѣхъ ложное толкованіе препирающе, тако имъ рекоша.

Кто васъ противници наставилъ тако хулними словеси вѣрнихъ христовихъ прелщати, анайпачеже неискуснимъ восвященномъ писаніи воушеса влагати ересь злую. Дадите убо осемъ ѡвѣтъ и явите кое

¹ Сими словами кінчється 3. листок. На самій долині сього листка є написанихъ скорописю 10 слів так невиразно, що їх ніяк відчитати не можна.

знаменіє намъ ꙗвашой вѣри овѣри Христовой, даими вашему ученію увѣримо.

Осемъ бо уже вѣми добре, яко еслижди богъ послалше своего слова проповѣдь на утвержденіє своего вѣри и на исправленіє заблуждающихъ, тогѣхъ насіє дѣло небесними дарами, благоугоднимъ (лист. 5) инепорочнимъ житіємъ, анайпачеже чудатвореніємъ обогащаль, и тогда видяще людіє непорочное и непреткновесное ихъ житіє и виrozumѣвшє неложное проповѣданіє имноегє изивляемое ꙗнихъ чудотвореніє, ꙗша вѣру оному ихъ охрїстѣ проповѣданію.

Виже противници неединаго истиннаго словесе оправдивой вѣри Христовой неприносите инеповелѣноже вашему ученію жадному вѣру ꙗти, осембо святой апостолъ павель тако научаетъ: Аще кто неприноситъ квамъ Христоваго ученіа, не имѣте вѣри.

Апостоли святїи проповѣдници Христови ꙗ многихъ языковъ церковь святую римскую правдивую вѣру хрїстіанскую устроиша, виже противници хочете єя взапустѣніє измѣнити.

Апостоли святїи ꙗкозличъ овци творяху, ꙗневѣрнихъ вовѣру приводяще, виже вопреки тѣхъ устроете, злочестивимъ еретическимъ толкованіємъ во ересь злую премѣняете.

Опоистиннѣ исполняема суть на васъ притча словесъ Христовихъ оплевосѣвателехъ, иже рече: Придетъ врагъ всѣяй плевели посредѣ пшениця (Мат. 3, 25). Сеже ви нинѣ противници исполняете: усѣяннимъ уже сущимъ зернамъ пшеничнымъ то єсть словесемъ Христовимъ на сердцахъ во Христа вѣрующихъ, душе полезное ученіє!

Виже нинѣ сѣете душепагубнїи ереси, аки плевели межи доброе насѣни развращающїа вѣру Хрїстову, хотяще єя подавити, аки пшеницу прозѣбшую, недопускающе вжитницу небесную, своимъ еретическимъ ложнимъ толкованіємъ, аки сѣтми запинающе уловляете пореченію ꙗсаломску: Утвердиша себѣ слово лукаво, повѣдаша сокрити сѣти и рѣша, кто узритъ ихъ (ꙗс... 63). Осембо не вси разумѣютъ анайпачеже неискуснїи восвященномъ писанїи.

Како подзлакомъ прекраснихъ цвѣтѣв таятся ядовитый змїи наугризеніє, икако наводѣ спокойнѣ сокривается камень нарѣзбїеніє плавающихъ кораблѣв, онїи бо тамо неѣяственно людем смерть приносятъ: такоже и ви противници неѣяственно ров копаєте и потаємнїи сѣти заставляете на уловленіє вѣрнихъ Христовихъ.

Вся догмати свои еретическая нашимъ священнимъ писаніємъ услаждаєте и тѣми, аки сѣтми, вѣрнихъ Христовихъ уловляюще прелщаете. Длятого то святой евангелистъ матѣй, остерѣгающе нас, написалъ тако:

Внемлѣте себѣ ѿ лживихъ пророкъ, иже приходятъ къ вамъ во одеждѣхъ овчихихъ, внутре же суть волци хищници неправеднии, ѿ плодовже ихъ познаете ихъ (матѣ. 6, 22).

(Лист. 6). Сіеже священное писаніе тако научаетъ:

Блюдѣтеся овци Христови сицевихъ волковъ, иже овчими кожами угаеніи суть; оніи бо токмо во время во овчихъ кожахъ изявляютъ, егда умишляють въкрнихъ Христовихъ ѿсоединеніа ѿринутіи ико своей еретической ереси присовокупити; во время вса своа догмати нашимъ православіемъ яко овчими кожами покриваютъ, исами внѣ аки вовчихъ кожахъ являютъ, а внутрѣ мѣють ярость волчюю, прелестъ еретическую, гордость бѣсовскую, ярость волчюю того ради, що яко волци лютіи пащеки своа разширають, хотяще церковь святую римскую поглотити и взапустѣніе измѣнити, прелестъ еретическую, которою много ѿвѣри Христовой прелщающе ѿворочаютъ, гордость бѣсовскую, еюже шатающе, аки бѣси церкви святой римской нехощутъ повиноватися.

Ещеже и во время еретици овчюю кожу насебѣ изивлають, егда рекутъ, яко единою въкрою Христовою спасетъ, тако отомъ священное писаніе наводяще; небоса токмо въкруй въра твоа спасетъ; такобо самъ Христосъ рекъ: Всякъ въкруай вми непогибнетъ, но иматъ животоу въчній. Такижъ исвятий апостолъ павелъ отомъ написалъ:

Вѣрова авраамъ богови ивмѣниса ему во правду (рим. 4. 3).

Сіеже вси тако толкующи: суть волци хищници, тѣмбо образомъ вмѣсто благочестій навсяко беззаконіе врата ѿверзають.

Сіе ихъ реченіе тому прилично суть: убий, укради, прелюбитвори, лжи свѣдѣтельствуй, що самъ хочешь, твори и самому бѣсу вдѣлехъ уподобиса и равенъ буди, небоиса, токмо въкруй во Христа, въкрати Христова спасетъ; итакое тѣи угаеніи овчами кожами волци научаютъ, ащо суть приличное священно писаніе конашой правдивой въри христіанской, то оное умолчеваютъ; сіе, иже святой апостолъ павелъ написалъ: Аще въкру имамъ, яко и гори преставляти, любвеже не имамъ, ничтоже есть (коринт. 2).

Тоежъ и святой апостолъ Іаковъ твердитъ:

Аще кто глаголетъ мѣти въкру, дѣлже неиматъ, егда въра можетъ его спасти (іаков 2, 14) и паки индѣй рече: Ти въкруеши, яко богъ единъ есть, добре твориши и бѣси въкрують и трепещутъ (іаков 2, 17).

Хто хошед отомъ добре вѣдати, же въра бездѣлъ мертва есть, Авраамъ праотець нашъ не ѿдѣлли оправдался, егда вознесъ исаака сина своего на жертвенникъ (іаков 2, зач. 18, ст. 21).

Видишли противнику, како въкрою спасетъ, (лист. 7) върабо поспѣшествуема суть дѣломъ его и ѿдѣлъ совершиса въра, а не ѿ закона.

Повсюду бо осемъ ясно вси видимъ, како можетъ едина вѣра Христова спасти кого бездѣлъ благихъ. Вѣра бо жива есть, иже благими дѣлами оживляется, а иже бездѣлъ вѣра мертва есть; тѣхъ бо суть много, иже токмо единою вѣрою надѣются спастися; тѣхъ же суть суетное житіе, тако бо святой апостолъ павелъ отомъ написалъ: Яко тѣло бездуха мертво есть, тако вѣра бездѣлъ есть мертва.

Виже злочестивіи ѿщепенци ѿскочисте ѿ всѣхъ дѣлъ, иже суть полезни ко исправленію пути истиннаго, ѿ едноти правдивой вѣри христовой и прилѣпистеса къ тѣмъ, иже заблудиша ѿ пути истиннаго напуть погибелный и восприали есте собѣ пописанному послѣднимъ горѣмъ первыхъ.

Тако отомъ святой апостолъ петръ рече: Аще бо ѿбѣгше скверна мира, вразумъ Господа спасителя нашего Іисуса Христа, симиже паки сплетшеса, побѣдаеми биваютъ, биша бо имъ послѣднимъ горѣмъ первыхъ; лучша бо би имъ било непознати пути истиннаго, нежели познавшимъ возвратитися воспять ѿ преданія имъ заповѣди; случиса же имъ истинная притча: песь возвращаши насвою блеватину исвиніа вкалъ тинный (2. петр 2, 20, 22).

Сіе же священное писаніе святаго апостола петра вамъ злочестивіи ѿщепенци суть прилично: нарицаетъ васъ ѱами и свиніа, сежебо тако и истинно суть, понеже бо ви подримскою гавою¹ всихъ странахъ рожденни и римскими церемоніями крещенни и яко римская церковь содержитъ, правдивой вѣри Христовой бисте наученни и вставили есте той путь душеполезный и яко ѱи на свою блеватину и свиніа вкалъ тинный возвратитеся напуть душепагубный, прилѣпистеса паки до еретической ереси исами себе нарицаете благочестивими; и почесомужь ви есте благочестивіи, повѣдajte намъ, ищосято значить благочестія; ви ѿщепенци не есте благочестивіи, но злочестивіи, понеже жадное дѣло благое вовасъ не шбѣтається.

Опамятайтеся нови², благочтивцѣ сирѣчь злочестивцѣ, возвратѣтеса паки ѿ того пути блудящаго на путь душеспасительный, ѿринѣте тую слѣпоту бочесъ вашихъ, еюже помраченни есте; позрѣтно свѣтло во восвященно³ писаніе и протолкуйте по истинному извѣщанію, то можете познати, що (лист. 8) то есть благочестія ищо есть унѣи: чтущебо смисленно и разумно разсмотрѣвающе познаете здѣ всю истинну ѿ благочестія и унѣи; вса бо суть истинна самъ Христосъ: тожь суть благочестія и унѣи; ижежебо во благочестія и во унѣи дѣло благое о вѣри Христовой — то есть благочестія, тоежь и унѣи суть. Яко благоче-

¹ Очевидна похибка, зам.: главою.

² Чит.: но ви, * двічі повтор. приім.: во.

стивцямъ, тако и унѣятомъ священное писаніе напминаеть вѣру Христову крѣпко хранити, а еретическаго ложного толкованія непослушати.

Такобо отомъ и святей Іванъ Богословъ написалъ:

Возлюбленніи, не всякому духу вѣруите, но искушайте духа, аще ѿ Бога суть. Яко мнози пророци изийдоша вомиръ: осемже познавайте духа божія и духа лестна: всакъ духъ, иже усповѣдуетъ Господа Исуса Христа, пришедшаго во плоти, ѿ бога суть, а всакъ духъ, иже не исповѣдуетъ Господа Исуса Христа, пришедшаго воплоти, той нѣсть ѿ бога, но анчихристовъ есть (Іоан 14, 1).

Сіе священно писаніе вамъ ѿщепенци прилично суть, ивибо не можете нарещися Христови, но анчихристови, понеже Господа Исуса Христа сина божія единосушна отцу и духу святому бити неповѣдите, токмо водвохъ персонахъ бога, отца со духомъ святымъ почитаете; чтуще символъ вѣри, сина божія ѿ отца и духа святаго ѿлучаете, тако чтуще: и вдуха святаго Господа животворящаго ѿ отца исходящаго. Тѣмже вашимъ реченіемъ трипостасное божество неизчисляется и не можетъ нарещися тройца, но суть двойца; тогоже ради и ви невозможете нарещися правдивіи христіане, но есте злочестивіи аріане и не благочестивцѣ, нозлочестивцѣ.

Тобо суть той благочестивий, иже благимъ сердцемъ и благими усти трипостасное божество во единствѣ нераздѣляюще¹ отца исина исвятаго духа почитаетъ.

Тактижъ и той есть благочестивий, который священное писаніе благое то есть доброе оправдивой вѣри Христовой пишетъ, читаетъ, толкуетъ и иннимъ проповѣдаетъ, ѿтой тожъ немилно благочестивий, понеже благочесті² исполняетъ. Ави ѿщепенци почесому нарицаются благочестивцями, понеже вами все злочестіе исполняется, ви нарицаете унѣятовъ геретиками, сеже вамъ суть самимъ прилично: ви непремѣнно суть геретици, понеже всю ересь еретическую исполняете, а правдивую вѣру Христову уничижаете; се ви тако творите, яко святей апостолъ павелъ написалъ: научая убо иннаго, себели не научиши, проповѣдая некрасти, крадеши, глаголай непрелюби творити, прелюби твориши, гнушайся идолъ, святая крадеши, имже взаконѣ хвалишися, преступленіемъ закона Бога безчествуеши, сіеже вами благочтивцѣ исполняется; ви бо благочестивцями нарицаетесь, а жадного дѣла благого нѣсть во васъ, но всяко беззаконіе, имже Бога безчествуете.

(Лист. 9). Яко той, что нарицается благочестивимъ, тако и унѣятъ; безвѣри правдивой христіанской и безъ учинковъ добрихъ, до спасенія

¹ У сьому слові кінцеве е-выглядає поправлене на и ² Тут нема на кінці букви е.

належащихъ, неможегъ ижаденъ спастися и ничтоже ему сіе суть на-ползу, иже нарицается благочестивимъ албо унѣятимъ; осембо святей апостолъ павель тако рече: Обрѣзаніе ничтоже есть, нинеобрѣзаніе ничтоже есть, нособлюденіе заповѣдей божіихъ (1. корин. 2, 19).

Аще ви противници неможете осемь разумѣти, что сіа значить унѣя, то послушайте здѣ, како речеса: то есть простимъ реченіемъ едноть, а по латинску унѣя; едноть или унѣя того ради нарицається, что три язики найвисочайшіи, правдивую Христову вѣру держашіи, подъ едину главу римскую совокупишася:

Латинскій, Рускій и Греческій.

Якоже бо вотройци святой три впостаси, отецъ исинъ и духъ святей едино суть божество, тако ивоунѣи сіа три язики: Латинскій, Рускій и Греческій, едину вѣру христіанскую почитаютъ и визнаютъ:

Латинскимъ реченіемъ: УНѢИ,
Рускимъ: ЕДНОСТЬ
А Греческимъ: СППА¹

Тѣмиже всѣми трома реченіи знаменуется:
едноть, едноть, едноть.

Ви безумнии ѿщепенци речете, что недавнихъ временъ проклятіи унѣяти римскіи унѣю змислили; сіеже ваше реченіе суть ложное, яко унѣя тако и благочестіа еще ветхаго завѣта обоє купною и ѿ еднихъ устъ совершися; егда тріе отроци вопещь огненную вовержени биша и тогда вопещи вси три, яко единѣми усти пояху: благословенъ богъ отецъ нашихъ, то еще вто время и унѣя и благочестіа обоє вразъ познанны суть: унѣя того ради, что вси три яко единѣми усти бога исповѣдающе едино гласно почтоша, благочестіаже того ради, что благии сирѣчь добрії, честніи словеса изустъ ихъ чтоміа били. И ѿтѣхъ временъ и донинѣ сіа обѣ вещи: унѣя и благочестіа повстѣхъ странахъ, яко восточнихъ тако изападнихъ ѿначала есть ибудетъ доконца втѣхъ, иже благими усти и благимъ сердцемъ, единѣмъ хотѣніемъ и единою мислію три впостасное божество воединомъ существѣ почитаютъ.

Ктоже святой тройци сполна во трохъ лицѣхъ: отца и сина и святаго духа не почитаетъ, не можетъ нарицатися анѣ унѣятимъ анѣ благочестивимъ, но ѿщепенець есть злочестивий.

(Лист. 10). У римскихъ странахъ ѿначала идонинѣ вездѣ купно унѣя иблагочестіа; благочестіа того ради, что все писаніе святое благо сирѣчь истинно; чтуть испѣвають, яко належитъ до спасенія вѣчнаго.

¹ Годі догадатися, яке то гречьке слово хотів отсими буквами автор відати.

Аунѣи того ради, что вси языки совокупно, которіи подримскою главою вѣру Христову держащіи единоголасно почитаютъ сполна нераздѣльно Тройческое божество отца и сина и святаго духа.

Латво отомъ можетъ кождий разумѣти, что повсюду и навосточнихъ иназападнихъ странахъ, аще кто по правдѣ единою мислію и единѣмъ хотѣніемъ, честнимъ согласіемъ, нераздѣляюще три вѣпостаснаго божества чесно славитъ и почитаетъ, то оный нарицается унѣитомъ иблагочестивимъ. То есть воедности святой правдивой вѣри христовой благочестимъ, сирѣчь добротчестимъ, доброхвалнимъ албо добротгласнимъ.

Бото словеснимъ изикомъ речеси благочестивіи, а зпроста добротчестній, добротгласній, доброхваніи¹.

Идлѣтого здѣ речеси унѣитомъ благочестивимъ, бото значить тако восоединеніи добротчестнимъ, добро хвалнимъ албо добротглаголнимъ.

Лечъ уже нинѣшнихъ временъ устрѣнахъ противнихъ, вкоторихъ святой церкви римской неповинуются ци можетъ и единъ обрѣстися, ижеби могъ нарещися повишреченному унѣитомъ благочестивимъ, то есть воедности святой вѣри Христовой добротчестнимъ или добротгласнимъ албо доброхвалнимъ или добро глаголнимъ.

Понеже бо тамо все племя еретическое стекшесѣ не усипно на церковь сѣятую римскую совѣтуютъ, умишляюще, какоби могли еѣ искоренити и нивчто вмѣнити.

Итого ради тамо не можетъ нарещися унѣи благочестиваѣ, то есть єднотъ добро честная, токмо ересь злочестиваѣ.

Оставѣтежъ ви заблужденіи ѿщепенци, строптивіи синове, прегорчающіи роди, свое ѳное безуміе и придѣте вочувство, а воспріимѣте, еже есть напозу нашеѣ правдивіи православніа кадоліческіа вѣри, церкви святой апостолской римской строеніе и притецѣте спокаи-(лист. 11) ніемъ неблагодарніи зловѣрци сосмиреніемъ молящесѣ, привратѣтесѣ ко своєи матери, церкви святой римской, еѣже ви нинѣ оставили есте и не измѣрною хулою утробу еѣ, еѣже васъ пороци огорчили есте, сежебо есть мати всѣхъ зѣло милосердаѣ.

Ожидаетъ вашего, яко заблудшихъ своихъ синовъ возвращеніа и готова есть завше солубовію васъ кающихсѣ прійняти и вся своя обиди ѿвасъ бившіа во безмѣрною бездну утопити, аще оставите оноє еретическое безуміе и возвратитесѣ воспять ѿтого пути блудшаго душе пагубнаго на путь правий душе полезній, которимъ можете немилно доспѣти до унѣи небесной вѣчной то есть до єдноты святой

¹ Очевидна похибка, зам.: доброхвалніи.

тройци и всѣхъ святыхъ тамо бывшихъ угодниковъ божіихъ, вгорнемъ пресвѣтломъ сіяніи радости вѣчной остающихся.

Аще же не оставите того вашего безумія, еретической ереси, и не примете церкви святой римской правдивой вѣри христіанской соединенія, вчистить навасъ лукъ свой и на пражеть стрѣли своя богъ всякіа неправди ѿмститель.

Ивозбудить сердца владѣтелемъ правдивой вѣри святой католической христіанской церкви апостолской римской и яко на злочинцовъ достойную месть расколовъ всенароднаго мятежей вашихъ кончиною примете¹.

Аще кто желаетъ неба достигнути,
треба едність вѣри крѣпко возлюбити.

(Лист. 12). Слово оглавѣ престолу римскаго.

Святей іванъ златоустый на посланіи святого апостола павла во послѣднемъ нравоученіи тако рече (златоустъ 30, 2): Римскій градъ благочестіемъ ѿвсюду сіяющий, анайпачеже сего ради ублажаемый есть, яко во немъ мощи святыхъ верховныхъ апостоловъ петра и павла почиваютъ, якоже свѣтило, рече, крѣпкое, очи иматъ сіяющіи. Два сіа свѣтила; не такобо есть свѣтло, егда солнце луча свои испустить, яко грядъ римскій сіа два свѣща по всей вселеннѣй испутивий².

Исего ради римскій престолъ нареченъ бистъ главою всей вѣри Христовой.

Противничиже безумніи ѿщепившіиса ѿедности правдивой вѣри христіанской тако глаголютъ: Не возможно римскому престолу главою бити Христіанской правдивой вѣри того ради, что послѣднѣй есть ѿ Іерусалимскаго.

Соединяеміиже святой церкви римской, слышаще гѣхъ оное хульное безумное реченіе, тако имъ ѿвѣщаа: Се ви противници ѿ своего безумія, а не ѿ священнаго писанія еретическимъ ложнымъ толкованіемъ блядословите; на церковь святую римскую хулу наводяще хочете ея возапустѣніе измѣнити. Іерусалимскій бо престолъ во ветхомъ завѣтѣ первенствующій бѣше, нинѣшнихъ же временъ вновой благодати во вѣри Христовой римскій уже престолъ есть первенствующій инадъ усѣ престолу превисочайший есть, понеже самъ Христосъ святого апостола петра, апромуючи до престолу римскаго на архипастерію, тако рекъ: Ти еси петръ, насемъ камени церковь мою сожизду иврата адова не одолѣють ей (мад. 16, 25).

¹ Се реченне, відписане вірно, не дає доброго змислу.

² Похибка, зам.: испутивий.

Идамти ключа царствїа небеснаго, еже аще свяжеши наземли, связанно будетъ и на небеси, а еже аще раздрѣшиши наземли. раздрѣшено будетъ и на небеси.

Еще же противници и то рекоша, како можетъ римский престолъ церкви святой вѣри Христовой главою бити или ѿ Иерусалимскаго височайшую власть мѣти, понеже Христосъ во Иерусалимѣ родился, во Иерусалимѣ крестился и ѿтол на небеса вознеслся и паки тамо прийти маеть ѿнебесъ наземлю судити живихъ и мертвихъ, сегоже ради можетъ нарещися и главою церкви святой вѣри Христовой Иерусалимский престолъ, а не римский.

Соединенїиже ивсемъ тако имъ ѿвѣщаша: Ужебо сіе ви противници истинно глаголете, яко вИерусалимѣ Христосъ народился и крестился и на небеса вознеслся, таможе ипаки ѿнебесъ прийти маеть наземлю судити живихъ имертвихъ, почтоже ви сего умолчиваете, иже во Иерусалимѣ мнози пророци, проповѣдници Христови убиенни биша итѣхъ кровми вса земля (лист. 13) тамо осквернися; таможе исамому Господу Иисусъ Христу многіе рани задаша и велми поругающесе на крестѣ распяша и того ради на себе клятву наведоша. Тѣмбо тако Христосъ рекъ: Змія порожденія ехиднина како убѣжа ѿсуда огню геенскаго, сего ради пошлю квамъ пророци, премудрїа книжники, ѿнихже ви убисте и распясте и ѿнихъ биете насонмищехъ вашихъ и ижденете ѿ гряда вогрядъ, яко да придетъ нави всякаа кровь праведнича, проливаемаа наземли, ѿкрове праведнаго авеля даже докрове захарїи, сина варахїина, егоже ви убисте между церквію и олтаремъ (мад. 13, 33).

Ипаки индѣ глаголетъ: Аминь, аминь, глаголю вамъ: яко придутъ вса сіа на родъ сей. Иерусалиме, Иерусалиме, избивий пророки икаменїемъ побивай посланнїа ктебѣ, колкрати восхотѣхъ собрати чада твоя, якоже собираетъ кокошь птенца свои подъ скридлѣ, и не восхотѣсте; сего ради оставляется вамъ домъ вашъ пустъ и неиматъ здѣ остати камень на камени, иже неразорится (мад. 8, 4).

И паки индѣ глаголетъ: Небо и земля мимо идетъ, словесаже моя невозмогутъ преити мимо.

Почтоже ви, противници, сіа вся словеса Христова умолчиваете, иже ими клятву на Иерусалимъ навелъ есть Христосъ, икако смѣете решити, яко Иерусалимъ есть главо¹ есть вѣри Христовой, понеже ему со клятвою запрѣтилъ Христосъ, глаголюще: аминь. аминь, глаголю вамъ, сего ради оставляется вамъ домъ вашъ пустъ. Можетъ сіе кождий зтого подобенства разсудити, аще кто коеа ради вини упадетъ во клятву, то уже тогда невозможетъ насебѣ мѣти жаднаго ураду или

¹ Зам. главою, очев. похибка.

чину властительнаго, дондеже ѿмется онаѣ клятва или запрѣщеніе ѿнего; Іерусалимже ѿ самаго Господа Іисуса Христа возапрѣщеніи естъ икако можетъ бити главою православной вѣри христіанской, дондеже ѿмется ѿнего оноѣ запрѣщеніе Христово, иже насебѣ имать за шное тамошнее неугодное житіе.

Христось егда маеть прийти ѿнебесъ наземлю судити живихъ и мертвихъ, тогда предпришествіемъ его первіе снидеть онгнь¹ ѿ небесъ наземлю и попатитъ вся мерзости оніа, имиже вся земля оскверняемъ² сугъ; такобо о томъ пророкъ давидъ свѣдѣтельствуеть: Огнь преднимъ возгорится, окрестъ его буря зѣлна, призоветъ небо совишше землю разсудити люди свои (Ѵсал. 109) и паки индѣ глаголетъ: Огнь преднимъ предидеть и попатитъ окрестъ враги свои (Ѵсал. 56).

И вто время вся земля, переполіо- (лист. 14) руется ибудеть чиста, яко шкло; не будетъ уже всебѣ мѣтити² ижадныхъ мерзостей тѣхъ, заихже Іерусалимъ бистъ возапрѣщеніи; вто время ѿдновится вся земля и небеса, тако бо отомъ святей апостолъ петръ свѣдѣтельствуеть: Нова небеса и нови земли по обѣтованію его чаемъ (петр, 68, 13). То южъ вто время наземлю чисту повашему реченію противници во страни Іерусалимскіа прійдетъ Христось ѿнебесе судити живихъ и мертвихъ.

А сіе ви, противници ложно глаголете, что невозможно престолу римскому главою бити вѣри Христовой, что естъ послѣднѣшій ѿ престолу Іерусалимскаго; и где ви можете обрѣсти священно писаніе отомъ, яко послѣднѣшное невозможно въ височайшаго ураду мѣти.

Аначнѣмъ отомъ ѿсозданія мира священно писаніе толковати и можемо уразумѣти, ци всякое первенствующее мѣеть даръ ѿ бога началствовати цили ни.

Сид, адамовъ синъ, неюнѣшили² билъ ѿ братій своихъ ѿкаина и авеля, а не сиди получилъ ѿбога благословеніе, ѿнегоже сугъ умноженни царіе, князи, пророци, патріарси и все посполитство народа людскаго.

Іаковъ такожде старо законній патріярха, неюнѣшій билъ ѿ савва, брата своего, ане Іаковъ ли ѿдержалъ благословеніе ѿотца своего на височашаишую² власть напатріаршество и ѿ негоже 12 патріарховъ бистъ совершеннихъ.

Пророкъ Давидъ такожде цинеюнѣшій билъ ѿвсѣхъ братій своихъ, якоже исамъ отомъ тако особъ² рече: Малъ бѣхъ во братіи моей и юнѣшій вдому отца моего; пасяхъ овци отца моего (Ѵсал. 108). А не давидъ ли прійялъ ѿбога височайшую власть надъ усѣхъ братій своихъ

¹ Похибка.

² Похибка.

надъ устѣхъ братіи своихъ и царемъ бистъ надними? Авидите ви, противници, что богъ незритъ напервенство, но творящимъ волю его ихра-ниющимъ заповѣди даруетъ власть свою ипромуетъ на урядъ или чинъ височайшій.

Осембо и пророкъ самуилъ тако рече:

Человѣкъ зритъ налицо, богъ же на сердце человѣку взираетъ (прор самуилъ). Тоежь исвятий апостолъ павелъ твердитъ:

Поистиннѣ разумѣю, яко не налице взираетъ богъ, но вовсякомъ язицѣ бойся его идѣлаяя правду, приятенъ ему есть. (дѣян. 10, 12).

Каина первенствующаго самъ богъ заклѣлъ за преступленіе заповѣдей за злое дѣланіе и за фалшивое его воздааніе богу неугодное; инетокмо, же утратилъ первенство свое, но и житіа временнаго воскорѣкъ позбилъ.

Тѣмже образомъ Иерусалимъ Христосъ заклѣлъ (лист. 16) за злое и незаконное тамошнее ихъ житіе и того ради не достоинъ есть главою бити церкви святой правдивой вѣри Христіанской.

Асеже усѣмъ есть яви видѣти, яко римскіи престолъ глава есть церкви, понеже самъ Христосъ, даючи власть святому петрови дориму на архіепископію, тако рекъ: Аже молихся отебѣ, петре, давѣра твоя не-вскудѣть во вѣки (лук. 23, 31) и того ради престолъ римскій ѿначала не бистъ вжадномъ претиканіи, такожде идо кончини неможеть бити.

Егда святаго апостола петра производяше на престолъ римскій, пастире началствовати, тогда наповѣтру ангеловъ поющихъ ожесть трижди, множество народа слышало.³

Сіеже идоселѣ суть написано у книгахъ асирийскихъ вамъ, противници, для лучшаго увѣренія. абисте вѣдали, почесому престолъ римскій церкви святой главою есть.

Любтижь ѿначала билъ послѣднѣйшій? нинѣже вовсякихъ добродѣтелехъ во вѣри Христовой ѿвсѣхъ вселеннихъ престоловъ превисочайшій и того ради церкви святой главою есть. Осембо самъ Христосъ тако рече:

Будутбо послѣдната первая, а первая послѣдната (мад. 8, 14).

/// Ви противници¹ ѿ безумія своего нарицаете престолъ римскій, послѣднѣйшимъ.

Ќокудуже вопервихъ начатся святое великое миро святити, ажъ не ѿриму.

Ќокуду царъ константинъ російскій, великий владѣтель, святое крещеніе пріялъ издравіе получилъ, ажъ не ѿ святѣйшаго силвестра, папи римскаго.

¹ В нотці на долині: /// Ви ѿщепенци.

Єщеже ви, противници и сіє не ѿсвященнихъ писаній, но ѿсвоего помраченнаго и безумнаго ума тако речете:

Западніи страни прокляти суть и невозмогутъ пріяти части содостойними.

Почесомужто ви, противници, сіє можете разумѣти, ꙗко западніи страни прокляти и невоспріймутъ части содостойними? повѣдьте намъ осемъ виразумно, ѿсвященнихъ писаній толкованіємъ доводяще, а не ѿсвоего скудоумія сирѣчь безумія глаголюще:

Цино тилко на восточнихъ странахъ богъ пребиваетъ, а назападнихъ нѣсть уже бога; слышитеже, како отомъ священное писаніє глаголетъ:

Возведи окрестъ очи твои сіѡне и виждь (лист. 16) себо придоша ктебѣ яко бого свѣтлая свѣтила, ѿзапада, сѣвера моря и востока, чада твоя втебѣ благословящии Христа вовѣки (канонъ воскреснѣй). Тоежь и святей царствующий пророкъ во ѿгалмѣхъ свѣдѣтельствуєтъ, тако глаголюще:

Ѿвостокъ солнца до западъ хвално имя Господне.

Ащеже бо тако мѣлоби бити, яко ви ѿщепенци ѿсвоего помраченнаго ума блядословите: западніи страни проклятіи, тобито вѣхъ страннахъ западныхъ имощи святыхъ угодниковъ божіихъ, которіи суть нетлѣннии не моглибъ нарицатися святіи, непроклятіи. Ипochtоби святитель великий николай, миръ ликийский чудотворецъ, оставивши праведніи страни восточніи ипо смерти повелѣ себе перенести ко западнымъ странамъ, ꙗко вами бистъ реченно, проклятимъ, иже бо ви речете западніи страни суть проклятіи.

Алботижь идомъ пресвятой дѣви богородици такожде оставивши праведніи страни восточніи и назападніи страни невидимо силами божіими пренесенъ єсть, токмо тридєсять миль ѡдриму поставися, гдеже ининѣ суть вѣклости вамъ, ѿщепенци назгоршеніє.

Тобо суть язики ваши проклятіи ибѣсомъ зараженніи, ꙗко не вѣдаютъ, что клеветуютъ. Осембо можетъ кождий разумѣти, что богъ на всякомъ мѣстѣ, яко на восточнихъ тако и назападнихъ странахъ нѣгди¹ неперестаєтъ бити ито можете разумѣти, что яко тако на восточнихъ странахъ тако и на западныхъ и повсюду єдни суть святіи, а друзіи проклятіи.

Єдни соединєміи правдивой вѣри Христовой, адрузіи ѿщепившіисѧ ѿєднѡсти святой церкви римской и прилѣпишасѧ до ереси еретической пилипонской, вкоторихъ вси ереси илєсти бѣсовскія завѣраютсѧ. Ияко на восточнихъ странахъ, тако и назападнихъ єдни мѣють попеченіє, ꙗкоби могли Господєви угаждати, законъ Христовъ хранити, адрузіи

¹ Лат. буква: g.

стараются оприязнь бѣсовскую, шукаючи помощи на всякое дѣло злое, богу неугодное, якби могли кого прелстити и ѿправдивой вѣри Христовой вторгнути, а до ереси еретической привратити. Анайпачеже ѿвосточнихъ странъ (лист. 17) что есть якихъ злостей, то есть бунтовъ, гайдамаковъ, характерниковъ* и инихъ безчисленныхъ злочинцовъ, то тамо сіе все знаидуется. Ави, противници, блядословите, яко западніи страни проклятіи, повѣдьте ви осемъ: что ся знаидуетъ тако противное вѣри Христовой ѿстранъ западныхъ, якоже ѿвосточнихъ всякому злу початокъ есть.

Сіеже вамъ, противници, нѣсть напозу, что тако наводите хулу на страни западніи, но навѣчную погибѣль. Ащеса не покаете и не вставите онаго своего безумнаго реченія, вопервихъ будете лишени сего временнаго житія, апотомъ и царствія небеснаго чужди будете; такобо отомъ самъ Христосъ рекъ: Сего ради глаголю вамъ: яко ѿмется ѿвасъ царствіе божое и дастся языку, творящому плоди его.

надъ ускъ престолы единъ престолъ римский
глава вѣри святой, не ерусалимский.

Слово отрохъ персонахъ святой тройци.

Царствующий пророкъ во Ѵалмѣхъ духомъ божіимъ тако провѣща: Прийдохъ во глубины морскія, ипотопила мя есть буря водная (Ѵал. 58).

Аще кая глубина можетъ вящшая бити, якоже сія тайна освятой единосущной инераздѣлимой тройци.

Онаа бо никогда можетъ бити человеческимъ умомъ измѣрима.

Приличествуеже святой апостолъ павелъ исвоя словеса здѣ тако рекуще:

Оглубина богатства и премудрости и разума божія, яко неиспитанни судове его; кто бо разумѣ умъ господень или кто совѣтникъ ему есть (римл. 11, 33).

Сияже глубина тако толкуется:

Аще кто кормилцемъ скудо умнимъ дерзаетъ преплести, то всячески погрязнетъ поподобию фараона, яко камень во водѣ зѣлнѣ.

Сіеже толкованіе суть отѣхъ, иже ѿщепишася ѿ единици церкви святой римской. Оніи бо суще ѿродное племя праотець своихъ, нинѣже изскочиша скорабля (лист. 18) вобезмѣрную пучину и бѣднѣ плавающе волнами бурными попрани суть и немогутъ уже приблизитися котихому пристанищу, погружаются, яко каменіе тяжкое во водахъ зѣлнихъ, вдскочивше, аки ѿкорабля, ѿсоединенія церкви святой кадолической правдивой вѣри христіанской, изанурившася воересь еретическую, аки

* богу негодныхъ сизматиковъ, ереси учителей, фалшивихъ проповѣдниковъ (иннихъ)

вочинѣ погрязоша и немогутъ копристанищу тихому приближися¹, сирѣчь копохваленію нераздѣлимой святой тройци воединомъ существѣ почитати и тако насоединяемихъ ѿшалаенаго ума своего блядословляху: безумній уніати двохъ духовъ во изхожденіи почитаютъ, единого ѿотца а другаго ѿсина; тѣмже ихъ реченіемъ не тройца но четверица почисляется.

Чтоже противници своего еретическаго реченія неразтолкують умно и немогутъ виразумѣте¹, яко втомъ ихъ реченіи, еже токмо ѿ единого отца духа святаго исходъ почитаютъ, то но токмо двѣ персонѣ, отца и духа глаголють, итѣмъ неможеть нарещися тройца, но суть двоица; тактижь и втомъ реченіи, иже соединяеміи глаголютъ: ѿ отца и сина исходящаго противници глаголють ѿшалаенаго ума своего, что тѣмъ реченіемъ соединяеміи четверицу, а не тройцу почитаютъ и сежебо имъ самимъ прилично суть. Онибо сами, своими помраченными уми помишляюще, не тройцу, но четверицу почитаютъ.

Соединяеміиже святой церкви римской тоцію единого нераздѣльнаго святаго духа мовою и мислію исповѣдуютъ, ѿотца и ѿсина исходящаго, осемъ бо и святѣшій аданасій патріарха александрийский тако рече:

Нераздѣлній отецъ нераздѣлній синъ, нераздѣлній и духъ святий.

Тактижь и блаженный мазимъ славній, толкователь священнихъ писаній, мудрствующе освятой тройци тако рече:

Единъ есть, едино хотѣніе, едина воля, едина премудрость, едина сила; не убо ѡвѣ предъ вѣки, ѡвже повѣцѣ, но купно отецъ и синъ и духъ святий: синъ во отци а отецъ восинѣ, и духъ святий во отци и во синѣ нераздѣлно, совокупно, едино божество и естество, раздѣляетсяже по ипостасехъ натрое, воединствѣже паки есть посущественному слову; сего ради и ѡтца глаголаше исина славяше и духа святаго исповѣдающе, именуемъ бога, имже божіе естество общее есть отцу исину и святому духу (лист. 19), аеже рещи отецъ и синъ исвятій духъ несуть общіи, но особно коиждо имена; отецъ бо не нарицается синъ, синъ ненарицается отецъ, духъ святий ни отецъ ни синъ нарицается; тройца святая есть присно богъ именуется три ѡпостаси глаголюще, сирѣчь три лица единъ образъ; не глаголемъ вотрохъ лицехъ три существа или три естества или три боги, якоже треклятаго аріи учителя, но единого бога и едино существо и едино естество во тріехъ ипостасѣхъ именуемъ и исповѣдуемъ; не глаголемъ едину ѡпостасъ, яко проклятіи савеліане, но три ѡпостаси и три лица во единомъ образѣ и воединомъ божествѣ исповѣдуемъ, молимъ и почитаемъ.

¹ Похибка.

Сіє священо писаніє нетако разсуждаєть освятой тройци толкующе, якоже противници глаголють, раздѣляюще единого духа святаго на два духи, ѿ безумія своего помишляюще единого ѿ отца, а другого ѿ сина исходящаго и того ради, чтуще символъ вѣри велми запрѣщаютъ, аби не було глаголанно сіє: духа святаго ѿ отца и сина исходящаго. Сеже єсть велми дивно, что сего реченія възбраняють противници глаголати, а понеже оноє не суть противно ученію Христову. Осембо и самъ Христосъ тако рече: Идежебо єсть два или три во имя мое собрании, ту єсмь азъ посредѣ ихъ (мад. 18, зач. 76, ст. 22).

Идеже¹ собравшіся¹ Христа хулять, то таково собраніє чевоймя² Христово, но во анцихристово, отомже исвятий Іоанъ богословъ тако рече:

Сей єсть анцихрестъ, иже ѿмѣтаєся ѿца исина, всякбо ѿмѣтаясья сина ни отца имаєть, а исповѣдуєть сина и ѿца имаєть.

И паки индѣ глаголетъ: Осемъ познавайте духа божія и духа лєсна: всякъ духъ, иже исповѣдуєть Іисуса Христа, пришедшаго во плоти, ѿбога суть, и всякъ духъ, иже не исповѣдуєть Іисуса Христа, пришедшаго во плоти, ѿбога нѣсть: сей суть анцихристовъ (1. іоан. 4, зач. 73, с. 2).

Противнициже³ духа Христоваго анцихристомъ нарицають, ѿсвоего безумія тако рекоша: кто чтетъ духа ѿ отца и ѿ сина исходящаго, то анцихристово пришествіє провѣщаєть.

Мижє тѣмъ тако ѿвѣщеваемъ:

Понеже ви противници духа Христоваго тако хуляще уничижаєте, тови духа Христоваго не мѣтєте всебѣ и не можете нарецисья Христовими по реченію святаго апостола павла: Аще бо кто не маєть всебѣ духа Христоваго, той нѣсть єговъ (рим. 6, зач. 56, ст. 9).

Видяще святий апостолъ павелъ прелщеннихъ галатовъ непокорство и хотяще ихъ копути истинному привратити, жестоко ихъ (лист. 20) укарююще тако имъ рече:

Онєсмисленіи галати, кто ви тако прелстилъ єсть, непокарятися истиннѣ, иже бо предочима вашима Христосъ предѣ написанъ бистъ (галат. 10, 1).

Тѣмжє словєси апостолскими мощно ивасъ поправдѣ непокоривихъ галатовъ нинѣшнихъ укарати, понеже бо и ви повсюду мѣтєте ясно писаніє о єдино сущной нераздѣлимой тройци и аки бѣснующєся хулу наводите, двохъ духовъ единого ѿ отца, а другаго ѿ сина исходящаго своимъ умомъ помраченнимъ бити помишляєте.

Повсюду бо священо писаніє ясно свѣдѣтельствуетъ онєраздѣлномъ тройчєскомъ божєствѣ, яко єдинъ єсть отецъ, єдинъ синъ, єдинъ и духъ

¹ Цікаві прояви фонетики!

² Так є в оригіналі. ³ На боці дописано скорочєне: ѿщєпенци

святый, едино нераздѣльное божество, едина сила, едино сочитаніе, едино поклоненіе святїи тройци, иникогдаже жаднакаи впостасѣ ѿжданой разлученна бити не можетъ, но всегда совокупно суть: синѣ во отци аотець восинѣ; и духъ святый во отци и во синѣ и тако всегда воединомъ существѣ пребиваютъ.

Виже противници сина божїа ѿотца и ѿ духа святаго раздѣляете: единосущнаго отцу и духу бити не признаете, чтуще символъ вѣри токмо ѿединаго отца духа святаго исходъ проповѣдуете итѣмъ вашимъ ложнимъ реченіемъ самый фундаментъ вѣри Христовои унижаете.

Опамятайтеся но ви, благочестивцѣ, ияко ѿсна очугѣтесе, ѿринѣтѣ тую помраченную слѣпоту ѿ очесѣ вашихъ, за которою невозможете зрѣти ясно восвященно писаніе и поистиннѣ разтолковать, что есть тричисленное и нераздѣльное божество.

Аще же священному писанію нехощете вѣрити о святой нераздѣлимой тройци, позрѣтъ на образъ сличний ивтомъ бо обрѣтается тройческое изображеніе, круглость, свѣтлость и горячость, зкоторихъ суть единѣ нераздѣлний образъ солнечний; тѣмже подобіемъ и тройца суть: отецъ и синѣ и духъ святый, едино нераздѣльное существо и яко ѿслонца иникогда неразлучается жадная состава, круглость, свѣтлость и горячость, то тако ивотройци (лист. 21) святой отецъ и синѣ и духъ святїи всегда совокупно, равно, нераздѣльно воединомъ существѣ пребиваютъ.

Солнечную горячость мощно священнимъ писаніемъ святому духу прилагати, ботижъ и духъ святїи мѣетъ завше горячость; аще кто согрѣшитъ противъ духа святаго, то нескоро приметъ ѿпущеніе, тако бо самъ Христосъ отомъ глаголетъ:

А хулявшу на духа святаго, не ѿпустится ему нивтомъ анѣвинномъ вѣку (Мад. 12, 31).

Солнечная горячость егда огнемъ запалаетъ порошокъ или инїи якіи вещи наземли через кришталъ, то не раздѣляющесе ѿкруглости и ѿсвѣтлости, но совокупно застающе нависокости и огнѣ ѿтолъ наземли запалаетъ.

Такожде и духъ святый, не разлучающесе ѿотца и ѿсина, но равно со ѿцемъ исосиномъ ѿ небесѣ яко сличними променами святїихъ своихъ учениковъ и апостоловъ просвѣтилъ и на всякую истинну наставлялъ ихъ есть.

И длытогого °////¹ тако речесе: и вдуха святаго Господа истиннаго и животворищаго, иже ѿ отца исина исходящаго, иже со ѿцемъ и со синомъ; сіе реченіе тако толкуется: которїи завше равно совокупно со

¹ °//// всимволъ.

ѡцемъ и со синомъ пребываетъ иникогда нигдеже не ѡлучается, нераздѣлно же ѡ отца и ѡ сина во ѡгненнихъ язицѣхъ ина святїа апостоли сленуль.

А виже, противници, втомъ реченїи своимъ умомъ помраченнимъ двохъ духовъ единого ѡ отца, адругаго ѡ сина исходъ бити помишляете; опамятайтесь и прийдѣте вочувство, а вставишь оноє свое безумїе, не ѡлучайте ѡтца ѡ сина, бо ащєся не покаете и неоставите того вашего еретическаго реченїа и одусѣ святомъ ложнаго толкованїа и хуленїа, то на адема будете.

Такобо самъ Христосъ отомъ рече:

Аминь, глаголю вамъ, яко всякъ грѣхъ ихула ѡпустится человекомъ, елико аще восхулитъ; а иже аще восхулять на святаго духа, не имають ѡпущенїя вовѣки, поповинни єсть вѣчному суду, зане глаголаху духа не чистаго имагъ (мар. 3, 21).

Богъ єсть нераздѣльный во пресвятой тройци,
Духъ святий единъ суть сосиномъ во отци.

(Лист. 22) Слово оисхожденїи святаго духа.

Святий іванъ богословъ словеса самаго Господа Исуса Христа, иже рекъ коапостоломъ, тако свѣдѣтельствующе написалъ:

Азъ вамъ истинну глаголю: уне вамъ єсть, да азъ иду ѡвасъ, аще бо азъ неиду, угѣшитель непридетъ квамъ, ащеже иду, пошлю его квамъ.

Ѣтѣхже словесъ Христовихъ мощно суть всякому разтолковати оисхожденїи духа святаго, яко равно ѡотца и сина на святыхъ апостолахъ бяше.

Осемже противници вопреки тако глаголють:

Аще кто ѡотца исина духа святаго исходъ почитаетъ, то нетройцу, но четверицу той проповѣдуетъ.

Сїе противници глаголюще, велми вѣрнихъ Христовихъ прелщаютъ, почтоже своего безумнаго реченїа умно неразтолкуютъ, что гѣмъ реченїемъ духа святаго токмо ѡ единого отца исходящаго, нетройцу, но двоицу исповѣдуютъ, подобящєся безумному арію; тако бо арія творя, нарицающєся благочестивцемъ и вся священная писанїа на еретическую страну ложнимъ толкованїемъ наводя, сина божїа единосущна отцу бити не повелѣ.

Тако священно писанїе наводяще, Христосъ глагола:

Отець мой болии мене єсть (іван 10, 30).

Чтоже злочестивый арія оного священного писанїа умолча, что Христосъ ко апостоломъ освоемъ единосущїи рекъ:

Азъ и отець едино єсва.

И паки индѣ рекъ Христосъ:

Невѣруеши ли, яко азъ во ѿци есмь, и отецъ во мнѣ есть (іоан 14, 30).

Сіеже арія того ради умолча, что нашему учнію¹ суть прилично.

Тоежь нинѣшніи еретици, его племя злое, ѿ него позосталое творятъ, Господа Іисуса Христа сына божіа нетокмо отцу, но и духу святому единосущна бити неповелѣютъ, неразумѣюще сего реченія, иже Христосъ глагола:

Иже нечететъ сына, нечететъ и отца, пославшаго его (іоан 5, 23).

(Лист. 23). Осемъ есть велми дивно, отакомъ еретическомъ умѣ помраченномъ, же тако не возмогутъ умно священного писанія разтолковати и отомъ добре уразумѣти, яко богъ на небеси вотріехъ впо-стасехъ нѣкогда непрестаеъ бити.

Такобо отомъ исвятий еванг. іоаннъ рече:

Тріе суть свѣдѣтельствующіи на небеси: отецъ, слово, и святой духъ: сіи вси три едино суть (іоан 8, 8).

Почтоже противници духа святаго ѿ обохъ ѿотца и ѿ сына исходъ чести възбраняютъ и оное чтущихъ геретиками нарицаютъ, понеже священно писаніе свѣдѣтельствуеъ, яко тріе суть на небеси: отецъ, синъ и духъ святой.

Соединенніиже церкви святой римской, видячи тѣхъ ѿщепенцовъ втомъ еретическомъ злочестивомъ зловѣрїи, тако ихъ укарающе глаголютъ: Опамятеся, благочестивцѣ, ѿкройте свои уми помраченніи и позрѣтъ умно восвященно писаніе оисходѣ духа святаго толкуемое; вибо поеретическому полкованію¹ двоухъ духовъ воисходѣ помишляете бити, еднаго ѿ отца, а другаго ѿ сына, сеже ваше веліе суть претиканіе; позрѣтно умно во молитву клячѣнную на святую пятидесятницу, иже изперва тѣмъ реченіемъ чтется:

ЦАРУ НЕБЕСНИЙ.

Тамо много духовъ взищете единому божеству приличнихъ повашему еретическому толкованію, якови толкуете исходъ духа святаго, еднаго ѿотца, а другаго ѿ сына.

Втой бо молитвѣ царю небесній, тако речеся:

Душе отцу и сину, Душе истинній, Душе правди, Душе владичній, Душе божий, ѿ бога, Душе ѿчий, ѿотца, Душе синовній, Душе Христовъ.

Егдажбито тако мѣло священное писаніе толковатися, яко ви толкуете, еднаго Духа ѿ отца, а другаго ѿ сына, тобито тилко Духовъ здѣ втой молитвѣ кокоемуждо виображенному реченію по вашему толкованію причиталося, яко ви безумніи ѿщепенци по своему еретическому

¹ Похибка.

толкованію умишляете: єдинаго духа святаго ѿотца (лист. 24), другаго ѿсина исходящаго бити своимъ умомъ помраченнымъ помишляете.

Аневѣсте ви осемъ, како Христось до своихъ учениковъ иапостоловъ рекъ:

Шедше убо научите вся язики крестяще ихъ воимя отца исина исвятаго духа.

Игоже Христось нерекъ повашему глаголанію: Воймя отца і святаго духа.

Вамъ бо противникомъ изнаменающесе подобаетъ тако рещи: воймя отца исвятаго духа, асина минати, понеже ви чуще символъ вѣтри токмо ѿ єдинаго отца святаго духа исходящаго исповѣдуете.

Тактижь сего реченія исполна вамъ неповелѣно рещи: иже со ѿцемъ и со синомъ сопокланяма¹ и сославима, (но тако: иже со ѿцемъ сопокланяема и сославима.

Симибо всѣми реченій єдино суть виражается похваленіе святой тройци, яко знаменующесе воймя отца исина исвятаго духа, тактижь святаго духа ѿ отца исина исходящаго и иже со ѿцемъ исо синомъ сопокланяема: вѣтѣхъ всѣхъ реченіяхъ єдино нераздѣльное божество вотріехъ ипостасѣхъ почитается.

Ипонежеви святаго духа ѿ отца и ѿ сина исходящаго не исповѣдуете, то ви и Господа Ісуса Христа сина божія воскресшаго измертвихъ ивознесшагося на небеса непризнаете, но во гробѣ плотію разтлѣннаго и душею во адѣ плѣннаго бити помишляете.

Лечь сія помишленія ваша ложна суть, осемъ бо усвятихъ апостолскихъ дѣянійхъ тако речеса:

Неоставися душа его во адѣ, ни плоть его видѣ истлѣніа: сего Ісуса воскреси богъ, емуже ми вси есми свѣдители (дѣян. 2, 31).

Иповся вѣки нѣсть сего, чтобы мѣлѣ синъ божій ѿ отца а ѿ сина и святий Духъ ѿ отца и ѿ сина гдѣ ѿлученъ бити.

Єгдабо Ісусъ Христось, синъ божій и вогробѣ плотію положенъ билъ і душею до ада вошедъ, тому² сущихъ плѣнныхъ слободити, то и тогда неразлучша ѿ отца и ѿ святаго духа пописанному реченію:

Во гробѣ плотскимъ, во адѣже содушею на престолѣ бѣше, со ѿцемъ и святимъ духомъ ився исполняя не описанній.

Виже, противници, сіе все писаніе священно по арианскому ложному ученію толкуете, все наводеще на страну еретическую премѣняете³, Арія бо Господа Ісуса Христа сина божія (лист. 25) равна отцу бити неповелѣ, тако священно, писаніе наводяще: Како посланный по-

¹ Похибка, ² Зам. тамо, ³ /// наводите

славшему равенъ можетъ бити, понеже самъ Христосъ особѣ тако рекъ: Нетворю волю мою, но волю пославшаго мя отца. Тогоже иви искрнее племя нинѣ тоежь творите, нетокмо ѿ отца но и ѿдуха святого Господа Исуса Христа сына божія ѿлучаете, неповелѣюще ѿ обохъ ѿотца и ѿ-сина духа святого исходить почитати.

Итого ради иви неможете нарецися христіане, ноестесте злочестивіи аріане.

Поистинну уже умъ вашъ есть помраченный и бѣсовскою лестію заражений; умомъ вездѣ помишляете лукавое овѣри Христовой, а язикомъ бѣснуемое глаголете, яко неповелѣнно духа святого ѿ отца исина исходящаго глаголати.

Чтоже непомните на словеса самага Господа Исуса Христа, иже ко апостоломъ глагола:

Уне бо есть вамъ, да азъ иду ѿ васъ, аще убо не иду азъ, утѣшитель не придетъ квамъ, ащеже иду, пошлю его квамъ (іоан. 16, 7).

Тоежь исвятій іваннъ дамакинъ свѣдѣтельствуеть, тако рекуще:

Азже, яко себе, параклита иннаго, духа моего и ѿча пошлю, онемже утвердитесь (гласъ 7, пѣснь 3), ипаки индѣ глаголетъ:

Духъ святій единъ славенъ отцу исину сослужебенъ бѣ, отомже и еван. іваннъ богословъ свѣдѣтельствующе тако написа:

Прійде Исусъ дверми затворенными ко ученикомъ своимъ, идунувъ конимъ сіе глаголюще: приимѣте духъ святъ (іван. 20, 22).

Такожде исвятій антиохъ во молитвѣ второй на сонъ грядимъ¹ отомъ свѣдѣтельствуетъ молящеся Господеви тако рече:

Царю святіи, Исусе Христе, спящамя сохрани немерцающимъ свѣтомъ и духомъ твоимъ святимъ, нмже освятилъ еси своя ученики (молитва 2. насонъ гряд.).

Чтоже нарече: царю, святій отче, духомъ твоимъ святимъ, лечъ: царю святій, Исусе Христе, албо что нарече: духомъ отца твоего, токмо духомъ твоимъ святимъ, имже освятилъ еси своя ученики.

Иегда зочтеши молитву восвятой лтургии Василія Великаго, ѿперва тѣмъ бистъ реченіемъ

СИЙ ВЛАДИКО ГОСПОДИ БОЖЕ,

то итамо обращеши отомже словеса тако глаголющія:

Отче Господа Исуса Христа великаго, спасителю надежди нашея, иже есть твояа благости и печать равно образная всебѣ показующая тебе отца, слово живое, богъ истинний, предвѣчная мудрость, животъ освященіе, сила повѣтъ истинний,

¹ Похибка.

ИМЖЕ ДУХЪ СВЯТЫЙ ЯВИСЯ.

(Лист. 26) Сутже гѣхъ много, иже тако рекутъ: посланіе мощно рещи ѿ обохъ ѿ отца и ѿ сина, а хто жби дерзнулъ рещи исходъ святаго духа ѿ обохъ ѿ отца и сина, той проклятъ есть, тако безумніи ѿщепенци глаголютъ

Соединяеміиже гѣмъ тако ѿвѣщають:

Сіе вше противници самое реченіе наводитъ на васъ клятву и влечетъ васъ волагубу вѣчну; оно ебо ви не ѿписанія священнаго, но ѿ своего безумія змишляюще речете

Позрѣтно умно во молитву святаго симона ментафраста, иже вопричастнихъ молитвахъ суть тако реченна изперва

Єдине честне нетлѣнне господи.

Итокможъ тую всю молитву умно разсмотрѣвающе зочтѣтъ, товней обращете доволний доводъ оисходѣ духа святаго: яко ѿ отца, тако ѿ сина.

Тамо бо пропонуєтъ орождествѣ Христовѣмъ, острасти, опогребеніи, овоскресеніи, овознесеніи, осошествіи святаго духа и тамо исходъ святаго духа гѣмъ реченіемъ суть доложено:

ИСХОЖДЕНІЕМЪ УТѢШИТЕЛЯ ТВОЕГО ДУХА

сосуди честній священній своя ученики¹ содѣлави, и прочая.

И ещеже ви, противници, лутшаго доводу хочете, яко здѣ суть, оисходѣ духа святаго речеся, и не токможе здѣ, но и повсюду восвященнихъ писаніяхъ множество суть объясненія, яко духъ святий нераздѣляющесея ѿ отца и сина насвятіи апѣстоли ѿнебесѣ зийшолъ.

Аще кто жаелаетъ видѣти досконале оисходѣ святаго духа, тонетмо² здѣ, но нехай зреть умно во моленіяхъ святаго антїѡха и симона ментафраста, святаго Василія Великаго, а дотого по тройчнахъ воскреснихъ и по антифонахъ воскреснихъ, по наславникахъ иповозгласахъ, иже суть самому Господу Исусу Христу вмоленіяхъ належащихъ кончаемія, вгѣхъ бо повсюду тако глаголется:

Сопресвятимъ благимъ и животворящимъ твоимъ Духом.

Албо пресвятому благому и животворящому твоему Духу.

Чтобо нерече: отца твоего духомъ, албо отцевскимъ духомъ или отцевскому духу, лечъ тако: твоимъ Духомъ, албо твоему Духу или твоего Духа.

Анайпачеже внапѣлахъ³ на вознесеніе, на сошествіе святаго духа, аще кто священно писаніе умно умишляюще четъ, (лист. 27) то тамо

¹ Похибка. ² Похибка, зам. токмо ³ Похибка.

обращетъ множество онаго реченія, яко духъ святой равно ѿ отца и ѿ сына исходъ творяй.

Токможе ви, противници, всю истинну своимъ еретическимъ толкованіемъ волжу премѣняете и вся писанія священная на свою страну еретическую наводяще толкуете, нашей правдивой католической вѣри Христіанской¹, церкви святой римской вся догмати приличнія нивочто вмѣняете.

Собистся же навасъ реченіе святаго пророка isaи, иже рече:

Слухомъ услышите и не имате разумѣти и очима зряще узрите и не имате видѣти (мад. 4).

Сіеже все нинѣ вами, противници, исполняемое суть.

Такъ бо ви творите: ушима слышаще, неразумѣете, очима зряще, не видите о таинству пресвѣтлаго царствія небеснаго.

Понеже (видите) повсюду писанія священнаго множество оединомъ существѣ сына божія со ѿцемъ исо святымъ духомъ видите, а Господа Іисуса Христа сына божія, едино сущна отцу и святому Духу бити неповелѣваете, тѣмъ подобіемъ яко арія еретикъ токмо водвохъ персонахъ три вѣстасное божество почитаете, сегоже ради ви лишшее осужденіе приѣмлете; такъ бо отомъ святой евангелистѣ іоаннѣ свѣдѣтельствуеъ:

Вѣруяй восина иматъ животъ вѣчній, а иже невѣруяй во сына, не узритъ живота, но гнѣвъ божій пребистъ нанемъ (іоаннѣ 3, 35).

И паки индѣ глаголетъ:

Иже вѣру иметъ и крестится, спасенъ будетъ, а иже не иметъ вѣри, осужденъ будетъ.

Духъ святой исходитъ ѿ отца и сына,

Сеже непремѣнно тройца суть едина.

(Лист. 28) Слово оприлогу или внятїи священнихъ писменъ.

Святой апостолъ павелъ написалъ отомъ такъ:

Имущи образъ благочестїа, силиже его ѿвершиися сихъ ѿвращайся (2, тим. 3, 5).

Сіе священно писаніе святой апостолъ павелъ онинѣшнихъ ѿщепенцевъ противнихъ вѣри Христовой возвѣщающе написалъ.

Онїи бо ѿщепившиися ѿ соединенїа правдивой вѣри Христовой, нарицаются благочестивцами и благими словеси прелщающе вѣрнихъ Христовыхъ, аки сѣтми уловяють идо еретической злочестивой ереси привращають.

Отѣхже намъ извѣстно есть слышано тако глаголющее:

¹ Похибка.

Проклятіи унѣяти неповелѣнное въри Христовой творять: Духа святаго еднѣго ѿотца, а другаго ѿсина исходящаго усимволѣ въри прилагають, а всембо тако речеся: аще кто прилагаеть или внѣмаетъ, проклять бисть, и тѣмъ реченіемъ велми върнихъ Христовихъ прелщаютъ противници.

Мижє соединяеміи церкви святой римской, препирающе тѣхъ злочестивое еретическое реченіе тако имъ ѿвѣщаемъ:

Се ваше, противници, претиканіе суть: тобо речеся о Іюдеахъ, ане въхристіанехъ и не осимволѣ въри; апонеже ви сіє наводите нахристіани и виже нарицаетеся христіане, почтоже ви закона мойсеискаго не соблюдоште и почто писаніе его ваѣмаете, обрѣзанія не храните, не шабасуете, телци, воли козли во жертву богу неприносите, инащо новимъ заповѣдемъ евангелскимъ освятой тройци, окрещеніи, оевхаристіи въру имете? (камень въри 4, часть 2).

Сіабо вся приложена суть болше оной заповѣди, онейже ви невидуще писанія нисили божія соблазняетеся, святыхъ апостолъ, пророкъ исамаго Господа Іисуса Христа обличаете; онибо уже болше ѿтвоей заповѣди приложиша.

Святѣйшии стефанъ, архієпископъ разанскій, митрополитъ великой росіи о прилогу писаніе тако толкуеть:

Святій Іваннъ богословъ оное написалъ, еже не прилагати анѣ внѣмати, не ѿ инномъ поученіи, непотивномъ въри Христовой, анѣ ѿсимволу въри, токмо ѿсвоемъ единомъ ѿтомъ благовѣстіи, иже онъ самъ упокалиѣсѣ написалъ, (лист. 29) аби небыло ѿтвоей его книги что ѿято анѣ приложено растлѣвающее ѿ его священнихъ писаніи словесъ, а не ѿиннихъ (камень въри 2, часть 2).

Аще бо би святій іваннъ богословъ овсякомъ священномъ писаніи тако запрѣщаль, то би вся книги тіи, что поего благовѣстію суть писанни, ворастлѣніе би пошли и ни вочто бися вмѣнили. Повелѣнно бо есть иписати ичитати итолковати священно писаніе, но аще би небыло кое противно въри Христовой.

Тако бо отомъ исвятій апостолъ павелъ рече:

Всяко бо писаніе богодухновенно иполезно есть коученію, ко обличенію, конаказанію, коисправленію, еже оправдѣ (тим. 3, 16).

А видите ли ви, противници, что се не есть запрѣщаемо, иже священнаго писанія прилагати анѣвнамати; аще кое не есть противое въри Христовой, тоє прилагати, акое тижъ суть противное церкви святой правдивой въри Христіанской, тоє внѣмати.

Икако же ви неустидитесь глаголати: проклять есть, кто прилагаеть или внѣмаетъ ѿ священнихъ писаній, анай пачеже како смѣете сію

зѣло оскудную силабу токмо ѿтрохъ лѣтеръ сихъ СНА зложеную всимволѣ вѣри поправу священнаго писанія придогомъ нарицати, вторую персону тройци святой, сина божія ѿ отца и ѿ духа святаго ѿсѣкати, безчогоже неможесть три впостасное божество исполняемое бити и тричисленною тройцею нарещися.

Сіе ви, противници, не ѿписанія священнаго, но ѿ безумія своего по еретическій толкуете, уже ви нинѣ преданія святыхъ отецъ непослушаете, но ѿ еретическихъ учителей ложнаго толкованія поучаетеся и вся творите пореченію святаго апостола павла: Будеть бо время, егда здраваго ученія непослушаютъ, нопо swoichъ похотехъ изберуть себѣ учителей, чешими слухомъ и ѿ истинни слухъ ѿвратять и кобаснемъ уклонятся (тим. 4, 3).

Сіаже вся словеса святаго апостола павла навасть нинѣ, противници, изявленни суть, понеже бо ви ѿ здраваго ученія вѣри Христовой церкви святой римской ѿсчисте яко безбожному зловѣрїю прилѣпистеся и злочестивимъ еретическимъ толкованіемъ вѣрнихъ Хвистовихъ¹ велми прелщаете.

Сіеже вамъ, противници, нѣсть напозду, что такъ церковь святую римскую уничтожаете, внейже ви неможете обрѣсти ижаднаго (лист. 30) претиканія соблазновъ, токмо ви ѿненависти вашей хулу нанея наводите итѣхъ, иже церемонїями радяшеся римскими, геретиками нарицаете; сіеже ви сами насебе свѣдѣтельствуете, понежебо святой тройци во тріехъ впостасехъ сполна непочитаете, Господа Іисуса Христа сина божія ѿ отца и ѿ духа святаго ѿлучаете, равнаго бити отцу и святому Духу невелѣте, чтуще символъ вѣри оной силаби сина, аби небила чтома, запрѣщаете.

Подобно не вѣсте осемъ освященомъ писаніи, иже святѣйший аданасій, патріарха александрийскій вонравоученіи вовторомъ словѣ рече: Яко синъ во отци и отецъ восинѣ; иже сіе предувидѣ, той бѣсть, яко видяй сина, и отца видитъ, восинѣбо божество отчее зрится.

Вибо, противници, не вѣсте осемъ, что засіе: духа святаго ѿ отца исина исходящаго по всѣхъ соборахъ святыхъ отецъ велія распра била; еще бо тогда, которіи правдивую вѣру Христову держали, то тиі святаго духа равно ѿ отца и ѿ сина исходъ почитали, а шнітижь, что били зареженни¹ ересію аріанскою, то велімъ воплемъ кричаще того речеція: сина глаголати неповелѣюще возбраняли; ито било презмнаго время, по всѣхъ соборахъ святыхъ отецъ, ажъ уже насоборѣ фліоренскомъ лѣта 451 примихаилѣ пелаолозѣ, цесарѣ грецкомъ, при еугеніи, папѣ

¹ Похибка,

римскомъ и пріисифѣ, патріарсѣ константино полскомъ прокляти суть Михаилъ келарий, Патріарха цариградский, Марко Єфескій и прочіи тамъ тѣмъ сопособствующи сего неглаголати: святаго духа Ѡотца и сина исходящаго.

Тѣхже и ви, противници, суть искрнее племя, нинѣ тожде поношае и туюжъ самую клятбу на себе затягае пореченію Ѡаломску:

Возлюби клятву и прииде ему и новосхотѣ благословеніа и удалися Ѡнего ишблечется воклятву яко воризу (Ѡал. 108).

Сия силаби усимволу вѣри СїА найпаче увеликой росіи невозможно суть глаголати, аще бо би мѣло сіе тамо глаголанно, Ѡ кого бити, тоби бил воскорѣ смертію караний, а еднакъ преосвященній архиепископъ разанскій стефанъ итамо пребивающе вкамени вѣри вчасти второй вомногихъ догматехъ толкуеть, яко не возбранно оное суть глаголати духа святаго Ѡотца исина исходящаго восимволѣ вѣри, токможе барзо сенсомъ сокритимъ, того ради, аби тамошніи противници отомъ его толкованіи невозможно разумѣти ведлугъ того реченія:

Неувидѣша, ниже разумѣша вотмѣ ходять.

Аще что суть вредно, небранить виѣмати,

Аблагоугодно, зволить прилагати.

(Лист. 31) Слово опокровеніи и примрацѣ священнихъ писаній.

Святей апостолъ павель опокровеніи ипримрацѣ священнаго писанія тако толкуеть:

Ащели естъ покровенно благовѣствованіе наше, вогибнущихъ естъ покровенно, вниже богъ вѣка сего ослѣпи разуми невѣрнихъ, воеже невосияти имъ свѣту благовѣстіа Христова (2 корин. 4, 3).

Оноеже священно писаніе святаго апостола павла свѣдѣтельствуеть отѣхъ, иже помрачистѣ своя уши грѣхопадениемъ изаслѣпистѣ оцѣ свои еретическою ересію и невозмогаша зрѣти восвященно писаніе и познати, что естъ благоугодно вѣри Христовой, осемже вписаніяхъ тако речеса: нечестивіи не узрять слави твоея, Господи! (гл. 4, п. 5).

Рѣша иногда фарисее ко Іисусу Христу: Єгда ими слѣпи есми. Іисусъ же рече: Аще бисте слѣпи били, грѣхабисте немѣли, нинѣ же глаголете, яко видимъ, грѣхъ вашъ пребиваетъ свами (Іван. 41). Нѣсть окаяннѣйшой слѣпоти, очи имѣти иневидѣти, что естъ воля божая, благая исовершенна, а не творити ю.

Двѣ слѣпотѣ суть: тѣлесная и душевная, но другая горшая естъ первой; тѣлеснаябо аще ивсѣмъ видится зла, яже равно сосвѣтомъ вся утѣхи Ѡемлетъ, по реченіи естъ тови: Како мнѣ радость будетъ, понеже вотмѣ сижу и нѣсмъ свѣта невижу (товіи глава 10). Обаче слѣ-

пота временна есть вкупѣ сожитіемъ человѣческимъ кончается, по кончаниже тоя начнетъ человѣкъ видѣти свѣтъ немерцающий, нѣстже изла, ползуетъ бо душу ипомагаетъ спасенію; ѿяту сущу очесному зрѣнію ѿемлется вина когрѣху, никогдабо сердце невожделѣетъ, аще око непокажетъ; егда что през око до сердца внидетъ, то не скоро ѿнего исходитъ: воистинну слѣпота очесная невреждена бистъ спасенію.

Душевная слѣпота велми зла и ко спасенію вредна, понеже намъ то ѿемлетъ, вчесомъ вся радость, все блаженное наслажденіе угодниковъ божіихъ залежитъ; отаковой слѣпотѣ душевной премудрость глаголетъ: ослѣпи бо я злоба ихъ, не видѣша таинъ божіихъ; всякъ бо грѣшникъ непокаянный покриваетъ умъ свой слѣпотою, еже не видѣти, что есть доброе или (лист. 32) злое, вовсякомъ бо человѣцѣ умъ или разумъ свѣща есть тму и невиденіе ѿгоняющая ивсегда напутъ свѣтелъ заповѣдей божіихъ наставляющая. Его аже человѣкъ непослушаетъ добраго, внутръ просвѣщающаго его разума, уклонится своей злой волѣ и пойдетъ по своихъ похотехъ, дѣяя неподобная, аще ивѣсть показующъ ему разумъ, яко зла вещь согрѣшити изато иматъ казненъ бити вѣчнѣ, а не брежетъ и не рядитъ огрѣсѣ своемъ.

Тогда изступаетъ ума, погубляетъ разумъ и аки безуменъ покривается темностію буйства, заблуждаетъ ѿпути истиннаго; отаковихто ѱаломникъ рече:

Неувидѣша ниже разумѣша вотѣ ходять (ѱал. 81), тоежь исвятий калисть твердитъ:

Неимутъ видѣти воистинну свѣтлости божественнаго разума, взлобѣ и вбезчестіи живуци, якоже бо луча солнечная закривается ѿтемнихъ облаковъ, тако противниковъ божіихъ умъ потемняется буйствомъ, а буйство кое болшое, якоже грѣхъ. Сице глаголетъ хризостомъ: Ничтоже есть злѣйшее паче грѣха; грѣхъ творитъ хоть наймудрѣйшихъ буими. Премудръ бистъ солomonъ, но колъ обезумися, грѣху работая; и инѣхъ немало премудрихъ грѣхомъ погибоша, дуфающе набистроту ума своего.

Тѣмже образомъ ининѣшніи противници содѣловають; мѣюще уфность насвою умную бистроту, показующеса вовеликой премудрости и ѿ високо умія своего вобуйство впадоша, не мѣюще жаднаго званія ко дѣлу благому, а дерзающе испитовати глубини мудрости священнихъ писаній.

Ижелвибо суще втинѣ безумія ползящии бистроту себѣ орлюю духомъ гордости свою надутость восписуютъ. Тѣмже убо образомъ ининѣшніи противници бяше умомъ помраченни тщашеса мудрствовати, но не возмогаша пописанію: Помрачистѣ оцѣ своя невидѣти истинни.

О лютости временъ, о развращеніе умовъ; видѣхъ бо и слысахъ сущихъ художниковъ и корчемниковъ, яко и жени ихъ невождѣютъ ѿцерковнихъ учителей поученія, но ѿсвоего безумія на еретическу страну вся писанія священная наводяще толкують.

(Лист. 33) Почтоже неразумѣютъ сего писанія, иже святей апостолъ павелъ рече: женѣ учити неповелѣнно ни владѣти мужемъ, но бити вбезмолвіи, адамъ бо прежде созданъ бисть, потомже съва; адамъ же не преступлется, но жена во преступленіи бисть (тим. 3, 12); и паки индѣ рече:

Жени ваши воцеркви да молчатъ, неповелѣнно бо имъ бисть глаголати, но повиноватися, якоже изаконъ глаголетъ, аще бо что хотятъ научитися, то усвоихъ домахъ своихъ мужей да вопрошаютъ (рим. 4, 31). Токмо уже нинѣшнихъ временъ, якови жени, таццижде ихъ имужіе, купно ѿбезумія своего мудрствующе втемность буйства заблудиша, мѣюще високоумную уфность велми спротивляются власти престолу церкви святой римской.

Тогоже ради исвященное писаніе не усѣмъ удобъ разсудительно баше, бо аще би усѣмъ ѿкровенно иразумно сквозѣ било, то би честь ицѣна преизячества и величества священнаго писанія барзо в мало¹ цѣнѣ пребила. Дятогого самъ Христосъ рекъ: Не дадите святиня ваша ѿомъ ни помѣтайте бисерий вашихъ предсвиніями, данепоперуть ихъ ногами своими и возвращешеся восторгнутви; такожде еще и того ради священно писаніе скрито и не всѣмъ бисть уразумѣнно: аще би било ѿкровенно и всѣмъ уразумѣнно, тоби уже нетокмо ѿневѣрныхъ но и ѿвѣрующихъ вохриста вовеликомъ поношеніи и униженіи пребило би и многимъ би билъ случай безумной гордости, видяще себе бити удобнаго ко разсужденію и разумѣнію вся о непостижимыхъ тайнахъ священнаго писанія и много бися возвеличило, уповающе насвою естественную умную бистроту и всю невидомыхъ таинъ пучину удобъ измѣрити умомъ своимъ мнящеся; но нинѣ нетако суть: видяще во священнихъ писаніяхъ толикъ облакъ и при мракъ, яко внемъ естественнаго ума человѣческаго любо испитанія зѣнници помрачаются и того ради нинѣ наставленія и предводительства требуютъ и ко богу прибѣжище восприемлютъ, яко да той оцѣ ихъ мисленіа просвѣтитъ и ѿкровенная таинъ ѿкріетъ по реченію ѿсоломску: ѿкрій очи мои иразумѣю чудеса твоя и ѿзакона твоего научуся (ѿсал. 118).

Нѣстбо инако мѣти разумъ священнаго писанія развѣ ѿтого ѿнегоже священно писаніе имать, сирѣчь ѿдуха святаго, глаголавшаго

¹ Похибка.

пророки; осемъ бо исвятий апостолъ павелъ свѣдѣтельствуеъ; всяко бо пророчество не посвоему тѣхъ сказанію биваетъ, нибо волею бистъ, когда человекомъ пророчество, но ѿсвятаго духа просвѣщаеми бяху святіи божиіи человекци и паки индѣ рече: овіи убо апостоли, овіи пророки, овіиже благовѣстники, а овіи пастиріе и учителіе ко совершенію святыхъ водѣло служенія, восозиданіе тѣла Христова сирѣчь церкви святой, якоже бо втѣлѣ человеческомъ мнози суть удове, но не вси едно дѣйствіе имуть, тако и воглѣ Христовомъ, внемже суть вѣрніи мнози, ноневси едину благодать и дѣйствіе ѿбога имуть. И яко во иной твари, тако и воцеркви своей святой благоизволилъ естъ богъ устроити чинъ, во еже инѣмъ учити, инѣмъ учитися, инѣмъ сказовати или толковати, инѣмже учитися или слушати. И сіа естъ вина, яко человекци мнози суть високо умніи и гордіи, иже, уповающе на свою погибающую мудрость, много осебѣ разумѣють, мѣюще велію уфность ѿсвоей безумной острости.

Велми еретическимъ толкованіемъ вся писанія священная овѣри Христовой развращаютъ; нехотяще покаратися власти, церковь святую римскую уничижаютъ.

Тогоже ради нинѣ многимъ мѣющимъ великую острость, помрачивъ богъ умную ихъ оную бистроту послѣпилъ свѣтлое ихъ зрѣніиць прозрѣніе, яко зраще восвященно писаніе невидятъ и чтущихъ или толкующихъ овѣри Христовой извѣстно неразумѣють. Аще бо би имъ било ясно увидѣнно и умно уразумѣнно священнописаніе, тоби вся тайни святія православніа церкви кадолическіа римскія правдивія вѣри христіанскія нивочто вмѣненни били; осемъ бо исамъ Христосъ рекъ:

Исповѣдаются боже отче, Господи небеси и земли, яко утаилъ еси сіа ѿпремудрихъ иразумнихъ и ѿкрылъ еси та мудрцемъ.

Геретикомъ завше скриптъ естъ велми скритий,
Вѣрнимъ Христіаномъ яви суть ѿкритий.

(Лист. 35) Слово особорахъ святыхъ отецъ.

Святий апостолъ Іуда всоборномъ посланіи своемъ тако написалъ: Возлюбленіи, зане глаголахъ вамъ, яко до послѣдняя времена будутъ ругатели, посвоихъ похотехъ инечестіахъ ходяще; сіи суть ѿдѣляюще себе ѿедности вѣри исуть тѣлесни, духа неимуще (4 Іуд. 1, 18).

Сіе священно писаніе вѣрнихъ христовихъ остерѣгаеъ, аби тѣхъ, иже ѿщепишася ѿедности церкви святой престолу римскаго, анарицающися благочестивцями, яко зміина жела¹ хранилися, оніибо велми

¹ Похибка, зам. жала.

благочестивими словеси глаголють, апрелестію бѣсовскою вѣрнихъ христовихъ сѣло уловляють, тако глаголюще: учителя римстїи прокляти суть найпаче того ради, иже святаго духа ѿотца исина исходъ почитати научають. Аще бо би сіе мѣло бити напозу вѣри Христовой, то би оное на соборахъ святыхъ отецъ не било оставленно, и тимъ реченіемъ сѣло много вѣрнихъ христовихъ ѿпути спасающаго ѿворочають.

Мижє ѿтѣхъ оное слишаще и тако ихъ осемь испитуемъ: Авѣстежє ви, противници, коєя то вини на соборахъ святыхъ отецъ оное оставися и како ви отомъ вѣсте, чи вси онїи, что на соборахъ були, святїи, чили ни; подобалоби намъ сіє ѿвасъ слишати, понеже ви тако речете: на соборахъ отци святїи. Аневѣсте ви отомъ, что инако суть святїи, аинако же священнїи; на соборахъ бо биша єдни святїи, а друзїи священнїи, купноже сними тамо биша ипроклятїи, авиже речете: что било потребно вѣри Христовой, то насоборахъ отци святїи оное все доложили, а духа святаго ѿотца исина исходящаго рещи неповелѣли. Сїє реченїє ваше, противници, ложное суть

Осемь бо уже єсть явѣ устѣмъ извѣстно вѣдомо, что апостоли уже биша святїи; ѿсамаго бо Господа Исуса Христа благодатъ духа святаго прїаша, аначенше символъ недоконченъ оставиша и такъ презмногo временъ недокончаемїй пребилъ ажъ до соборовъ отецъ святыхъ, и понеже апостоли святїи не возмогли за єдинѣмъ разомъ скончити, а (лист. 36) какоже би могли собори святыхъ отецъ скончити заєднимъ разомъ, что уже тамо болше било насоборахъ еретическихъ учителей, анежели правдивую вѣру Христїанскую держащихъ. Єгда прїспѣ лѣто тѣе, тогда отци святїи исвященнїи, собравшеся насоборъ первїи вникеи и тамо символъ вѣри уже болшимъ концептомъ од апостолскаго доложиша и єднакъ и вто время недокончили, нонасемъ реченїи: єгоже царствїю нѣсть конца, оставили, и такъ тожъ презмногo временъ чрезъ вси собори недоконченъ билъ.

Влѣто тїа билъ соборъ костантинополскїй.

Влѣто вѣд билъ соборъ ефескїй,

влѣто вїд билъ соборъ халкидонскїй,

влѣто фїг билъ соборъ повторне вкостантино полю,

влѣто хї билъ соборъ третїи вкостантино полю,

влѣто хїз билъ соборъ д вкостантинополю,

влѣто вѣд билъ соборъ вторїи вникеи и вто время тамо уже символъ докончиша вѣд того реченїя: и духа святаго, Господа животворящаго ажъ доконца, тоєяжъ силаби Сїа инатомъ соборѣ за много труднимъ толкованїемъ священнихъ писменъ изамногимъ еретическимъ

распотвореніємъ недоложиша и помилку содѣяша, итакъ то уже презмногозѣльное время недокончено пребило.

Егдаже приспѣ лѣто 448, вто время собранъ билъ соборъ уфліоренску, то уже тамо далеко болше было еретиковъ собранихъ, аріанскою ересію зараженнихъ, ярость волчюю мѣющихъ, анѣжли тѣхъ, что правдивую вѣру кадолическую держащихъ.

Инатомъ соборѣ фліоренскомъ примихаилу пелавлогу, кесарѣ гречкомъ святѣйший еугеній папа римскій и святѣйший Іусифъ патріарха константино полскій исо инѣми многими вѣру христову добрѣ держащими сію силябу СѣА восимволъ доложиша итамо предвѣми бившими оное чтоша, хотяще, аби било повсюду чтомо, (такъ глаголюще):

Сіе намъ православнимъ Христіаномъ усѣмъ бистъ коспасенію полезное, исповѣдати духа святаго Ѡотца и сына исходящаго, вособорѣ бо никейскомъ, такожде ипо инихъ соборахъ отци святіи за многотруднимъ толкованіемъ священнихъ писаній обмилишася исего ненаписаша, ми же нинѣ оное доложивше и предъ вами (лист. 37) всѣми здѣ бившими объясняюще напоминаемъ, аби уже Ѡселѣ повсюду било чтомо непремѣнно но тако, якоже здѣ доложено суть: И духа святаго Господа истиннаго иживотворящаго, иже Ѡ отца и СѣА исходящаго.

Тогда аріанское племя, еретическое наслѣдіе совеліимъ воплемъ возгласиша рекуще: Нѣсть се тако, якоже вами речеса, наникейскомбо соборѣ отци святіи сего неписахомъ того ради, что оно не потребно бистъ вѣри Христовой; втоже время Ѡтѣхъ злочестивихъ тамо бившихъ расколниковъ распра велія начатся и вто время токмо правдивую кадолическую вѣру держащій сію силябу СѣА при писаша, а злочестивое аріанское племя и Ѡтого собору совеліимъ сваромъ игнѣвомъ растекошася того ради, аби вная силяба уихъ писаніяхъ не била доложена; Ѡтѣхже аріанскихъ племенниковъ и нинѣшніи еретици позосталии тожде поношають, яко сіе суть вѣри Христовой:

Духа святаго Ѡ отца и СѣА исходящаго непотребно, симбо реченіемъ анцихристово пришествіе провѣщевається. Онѣже противници сіе тако глаголющій, Духа святаго уничижающій, сына Ѡ отца и Ѡ духа святаго Ѡлучающій, годни суть такой карѣ не вѣжати, якую аріа, учитель ихъ злочестивый одержа.

Аріа бо невосхотѣ сына божіа токмо единосущна отцу почитати, асіи его злочестивое племя уже Ѡ отца и Ѡ духа святаго сына божіа Ѡлучають, три впостасное божество во двоицу вмѣняютъ, апонеже единаго духа Ѡ отца, а другаго Ѡ сына исходъ бити своимъ помраченнимъ умомъ помишляють, то три впостасное божество во четверицу, ане вотройцу счисляютъ, и сего ради нѣсть достойни нарещися Христіане, но зло-

честивіи суть аріане; тѣхже бо повсѣхъ соборахъ далеко болше било, анѣжли истинную вѣру христову держащихъ; того ради и то тако рече ся на соборахъ: едни биша святіи, а друзіи проклятіи; оніи бо сію слябу сина утаиша, что уже идоскончанія вѣка невозмогутъ снами совокупленни бити и тричисленную тройцу сполна вотрохъ впостасѣхъ почитати. ѿ тако собори вѣру Христову узаконили, длятого бо исамъ Христосъ (лист. 38) соборнія ихъ преданія оуждающе тако рече:

Всуе мя чтуть, учаще ученія заповѣдемъ челоувѣческимъ разорать заповѣдь божію за преданіе ихъ (мад. 15, 9).

Послѣдуетже Петру исвятій петръ, такожде оуждающе тѣхъ преданія, рече:

Избавитесь ѿ суетнаго вашего житія ѡтци преданнаго (1 петръ 1, 18).

Тоежъ и святій апостолъ павелъ свѣдѣтельствуеть, остерѣгающе насъ, тако рече:

Блудѣтесе, да никтоже васъ прелститъ філіософією и тщетною лестію по преданію челоувѣческому, (ко колис: 2, 8) [и паки индѣ рече]:

Гонихъ церковь божію, и злиха сій ревнитель отеческихъ моихъ преданій.

Разсудитель и преодолѣтель всякихъ распръ, биваемихъ овѣри неложний и непреткновенній иматъ бити и вовсякомъ разсужденіи не прелщаемій, ктожъ таковъ есть: собори или священо писаніе.

Собори не могутъ бити, понеже бо собори собраніе челоувѣковъ суть, всякъ бо челоувѣкъ ложъ пописанному.

Тѣмже убо собори не могутъ бити разсудители ни преодолѣтели распръ биваемихъ о вѣри Христовой.

Ноедино священо писаніе или слово божіе неложное суть ѿбога истиннаго происходящее; тако бо отомъ святій апостолъ павелъ рече:

Дабудетже богъ истинний, всякже челоувѣкъ ложъ (3 рим. 30, 4).

Пророци любъ били ичелоувѣци, но духомъ божимъ вѣщали воветхомъ завѣтѣ.

Авновой благодати апостоли святіи тожде суть, имже бо самъ Христосъ Духа своего святаго подалъ, егда конимъ дунувъ ирекъ:

Пріймѣте духъ святъ, имже ѿпустите грѣхи, ѿпуститса имъ, аимже держите, держатса (Іоан. 20, 22).

Нинѣже неложна суть церковь святая апостолская римская, сѣдалище ипрестолъ правосудія присушиемъ инаставленіемъ Духа святаго наставляема иницили же заблудила есть ниже заблудити можетъ, основанна бо есть на твердомъ камени; самбо Христосъ досвятаго петра отомъ тако рекъ:

(Лист. 39) Ти еси петръ инасемъ камени церковь мою созижду и врата адова неодолютъ ея (мад. 16, 18) и паки индѣ рече:

Молихся отобѣ, петре, да въра твоя нешкудѣтъ вовѣки.

Тосжь исвятий павелъ твердить:

Нестъ, столпъ утверждениа истинни, такожде и святий пророкъ Ісаи отомъ рече:

И весь гласъ, иже ната востанетъ, на пру имъ одолѣши всѣмъ.

Слишитежь противници, како речеся о церкви святой римской, яко наставляема суть Духомъ божимъ иниколиже заблудила есть ниже заблудити можетъ.

А собори како могутъ бити истинни преодолѣтели, понеже бо исами недержатся истинни, осембо есть явѣ ветхаго иноваго завѣта.

Первіе усвятаго пророка ісаи глагола богъ.

Вси бо ослѣпишася неразумѣша смислити, вси ѱи нѣмія немоущія лаяти (ісаи 8, 16).

Второе усвятаго пророка гереміи глаголетъ богъ: Ѱпророка даже до священника вси творять лестъ (ерем. 6).

Третье усвятаго пророка ереміи глаголетъ богъ: Лживо пророци прорицають во имя мое, не послахъ бо ихъ азъ; низаповѣдахъ имъ, ни глаголахъ есмь книмъ. видѣніа лжива игаданіа лстива прелщеніемъ сердца своего прорицають вамъ (ерем. 11).

Четвертое: тогожь пророка еремію соборъ пророковъ и священниковъ заслво божое насмерть осуди.

Пятое, усвятаго пророка езекиіа глагола Богъ: старѣшина средѣ его, яко лви рикають, желающе восхищенія, души насиліемъ изыдающе, богатство и честь приемлюще и жерци его Ѱвергошася закона моего и оскверниша святая моя (езек. 22).

Шестое: Соборъ архіереевъ, книжниковъ, старцовъ Христа на смерть осуди.

Слишитежь, противници, како се глаголетъ: яко вовхомъ¹ завѣтѣ усоборахъ множае гѣхъ, иже возненавидѣша истинни, такоже и вновою благодати далеко больше гѣхъ зчисляется, что истинну волжу премѣняють.

Осембо святий апостолъ петръ тако рече:

Бишаже лживіи пророки, якоже ивнасъ будутъ лживіи учителіе, иже внесутъ ереси погибели (1, петр. 6, 22).

Самъ Христосъ собори велми оуждаеть,

Бо вгѣхъ суть не единъ, что ложно вѣщаетъ.

¹ Похибка.

(Лист. 40) Слово очетвертку по недѣли устѣхъ святыхъ.

Святій Іоаннъ богословъ онинѣшномъ времени свѣдѣтельствующе тако написа:

Дѣти, послѣдняя година есть, якоже слышасте, яко анцихристъ грядеть и нинѣ анцихристи мнози биша, посемъ разумѣмъ, яко послѣдній есть часъ (1, іоан, 2, 18).

Оноеже священо писаніе Іваково свѣдѣствуетъ онинѣшнихъ развращенникахъ, ѿнашой православной вѣри христіанской развращающихся, ихже сатана всакихъ расколовъ началникъ, хоботомъ своихъ вражихъ навѣтовъ, аки звѣзды небеснія ѿнебесъ, такоже онихъ сихъ временъ ѿ церкви святой римской ѿторже и вопуть заблужденій ѿнасъ изійдоша; сіеже святій іоаннъ толкующе, тако рече:

ѿнасъ изійдоша, небишабо ѿнасъ, аще би ѿнасъ били, пребилиби убо биша снами (1, іоан. 2, 19).

Сеже суть вещь зѣло сожалѣнная, слезъ и воздыханія есть достойная; человекци биша равнодушніи, едино утробніа братіа наша, единой матки церкви святой синове суть, вкупѣ здѣ снами рожденни и одинакою римскою церемоніею крещенни имлекомъ сладчайшимъ вѣрою святою воспитанни, тѣломъ и кровію Христовою подвидомъ Хлѣба и вина насыщенни; нинѣже на мать свою, нацерковь святую римскую правдивую вѣру Христіанскую разсверѣпѣшася икако утробу ея матернюю (порожденія ехиднина) челюсти своими пестѣми терзати неустидѣшася. Оле неблагодарствіа окаменнія душе пагубнаго.

Сія пренасвятѣшая тайна тѣла и крови Господа нашего Іисуса Христа зѣло веліа и ангелскимъ умомъ непостижима суть; и нѣсть убо уже височайшаго благословенія, якоже во пренайсвятѣшой тѣла и крови Христовой евхаристіи; еяже далъ есть намъ Христосъ для очищенія грѣховъ нашихъ и еюже души человеческіа вѣрующія внего оживляются исонимъ совокупляеми бивають пореченію: Ядїи мою плоть и пїи мою кровь, во мнѣ пребываетъ и азъ во немъ (іан. 6, 21).

Сіюже святѣишую тайну евхаристіи еще при остатной вечери своей Христосъ во великий четвертокъ постановилъ есть, дающе святымъ своимъ ученикомъ тѣло и кровь свою под особами хлѣба и вина, егда сѣде на трапезѣ (лист. 41) и вознесе руцѣ свои иицѣ крорѣ, и помолися богу отцу своему, взявше восвятіа своя руцѣ хлѣбъ благословивъ, благодаривъ, преломивъ и дающе ученикомъ своимъ, тако рекъ:

Примѣте, ядите, сіе есть тѣло мое за вы ломимое, вовставленіе грѣховъ (1, кор. 1, зач. 149, ст. 29).

Посемъ такожде чашу звиномъ взявше вруцѣ свои благословивъ, благодаривъ, по святивъ, и дающе учникомъ¹ своимъ, тако рекъ:

Пийте ѿ нея вси, сія есть кровь моя новаго завѣта, еже завасть и замногихъ изливаемая вооставленіе грѣховъ.

А посемъ тако рекъ:

Сіе творѣте вомое воспоминаніе; елижди аще ясте Хлѣбъ сей или пиете чашу сію, смерть Господню възвѣщаете, дондеже прійдетъ.

Тоже святіи апостоли ѿсамаго Господа Иисуса Христа слишаще и по всюду благовѣстиша, а потомъ уже ѿ апостолъ, архіерей и Іерей сего навикоша; и нинѣшнихъ временъ сіе поношающе по недѣли устѣхъ святыхъ четвертокъ о пренайсвятѣйшой тайнѣ тѣла Христового и крови его совершенно празновати утвердиша и вся священная и божественная писанія отайной Христовой вечери память творити и почитати благоволиша.

Ито нинѣшнихъ временъ, егда приспѣетъ четвертокъ по недѣли устѣхъ святыхъ каждого году, Іереи, соединяеміи церкви святой апостолской римской, сему память творяще, святѣшимъ таинамъ тѣлу и крови Христовой хвалу и честь воздающе, взявше пренайсвятѣшіа дари согробницами и около церковей своихъ спрощесіями по вбичаю снабоженствомъ обходяще и благодареніе Господу Иисусу Христу воздаяху.

Злочестевіиже еретици ѿщепенци¹, аріево племя, укорителіе вѣри Христовой, сіе видяще, велии поругающесе и тако рекоша:

Сего небистъ ѿначала вѣри Христовой, ужебо оное сихъ временъ шаленіи унѣяти сами змислиша и симъ чиномъ они анцихристу похвалу воздаютъ и его пришествіе провѣщевающе прославляютъ (лист. 42), намже соединяемимъ святой церкви римской прикро зѣло сіе ѿтѣхъ противниковъ слисати иневозмогахомъ имъ сего умолчати, нотако имъ наказующе глаголемъ:

Опребеззаконніи безумніи еретици ѿщепенци², бѣсовское племя, ѿ аріи позосталое, ктоже васъ нинѣ научи тако безумно глаголати, пре насвятѣшіи тайни Христови, тѣло и кровъ оними такими вашими мезкими³, худними словеси уничижати.

Слишите, противници, како осемъ священно писаніе свѣдѣтельствоетъ:

Предвѣчний богъ и безначалній, воспріемъ естество чловѣческое ивовремя свое прійде нагорницу уготованну, идеже соученики своими ветху пасху сконча ипаки инну новую таинственную содѣла, пріемше врубѣ своя хлѣбъ воплотъ свою премѣни ичашу вокровъ свою претвори и оное намъ воснѣдъ ипитіе подаде.

¹ Похибка. ² Се слово написано над словом: еретици. ³ Похибка.

Исего ради ми нинѣ сію тайну божественную солубовію почитающе, пресвятой плоти и крови Христовой со умиленіемъ поклоняемся и дерзостно сему вѣруемъ, яко во утаеніи тѣла и крови Господа Іисуса Христа под особами хлѣба и вина, есть и будетъ доскончаніа вѣка снами Господь нашъ Іисусъ Христосъ, якоже исамъ отомъ рече:

Се азъ есмь свами доскончаніа вѣка, аминь (Мад. 22, 20).

Сіеже намъ Господь Іисусъ Христосъ сотворилъ помилости своей ипомножеству щедротъ своихъ ради благо утробіа своего, во память чудесъ своихъ всѣмъ вѣрующимъ внего, воспасеніе и во напутіе живота вѣчнаго.

Виже, противници, не узрите живота вѣчнаго, но примете муку безконечную* завное ваше студное реченіе, имже на себе гнѣвъ божій воздвизаете.

Иктоже вамъ будетъ во помощь, понеже нехощете повиноватися имени Господа Іисуса Христа спасителя нашего.

Слишите, како святой апостолъ павелъ написалъ живишшающе имя Господа Іисуса Христа, спасителя своего.

(лист. 43) Да во имени Іисусовомъ всякое колѣно поклонится небесныхъ иземныхъ ипреисподнихъ и вся тварь исповѣсть, яко Господь нашъ Іисусъ Христосъ вославу бога отца.

Авидити², противници, како здѣ речеся, еже о имени Іисусовомъ поклонится всякое колѣно небесныхъ иземныхъ ипреисподнихъ, вся тварь повинуется ему.

Виже нетокмо ѿиннихъ якихъ тварей, но еще и ѿ бѣсовъ горшіи есте, понеже бо и бѣси повинуются Господу Іисусу Христу и послушаютъ его.

Егда бѣси ѿкого изгоними бивають тѣмъ реченіемъ: азъ ти реку Іменемъ Господа Іисуса Христа сина божіа: изийди ѿ человека сего, тогда бѣсъ сострахомъ итрепетомъ ѿбѣгаетъ ѿ бѣснумаго.

Сеже непремѣнно суть видно, яко ви, противници, еще горшее шатаніе ѿ бѣсовскаго мѣете, понеже бѣси сострахомъ итрепетомъ послушаютъ и творять повелѣніе тѣхъ, иже о имени Господа Іисуса Христа изгоняють ихъ.

Авиже, противници, слышаше вѣрнихъ Христовихъ во имени его поющихъ и предивной его тайнѣ тѣла и крови хваленіе воздающихъ, лѣто зѣло, аки бѣси стродзе бѣсовскимъ шатаніемъ шатаетеса, умишляюще, яко би вамъ возможно сіе поглотити и церковь святую римскую православной католической вѣри христіянской, правосудіа сѣдалище и престолъ, возапустѣніе измѣнити.

* за оное ваше недовѣжество изатокое студное реченіе.

² Похибка.

Токможе вотще сіа труди ваша, но ащесея непокаете ине оставите онаго своего безумія ине воспріймете соединенія святои церкви римской инеповинуете превисочайшой власти престолу его, то приимете лишшее осужденіе по глаголу святого апостола павла: Аще би бихомъ себе разсуждали, небихомъ би осуждени били; судимиге ꙗ Господа наказуемъ, дане смиримъ осудимъся (Корин. 1, зач. 149, ст. 31).

Се тайна веліа: тѣло кровь Христова,
Некающимъ суть погибѣль готова.

(Лист. 44) Слово о вбхожденіи церковей зпроцесіями.

Святій апостолъ Іуда тако написалъ онинѣшномъ неблагодарномъ еретическомъ злотворіи:

Занеглаголахъ вамъ, яко вопослѣдняя времена будутъ ругателіе, по своихъ похотехъ ходяще инечестияхъ, (іуда 1, 18).

Сеже уже нинѣ исполнено суть, ꙗначала бо небисть, якоже нинѣ внутрьъ церковей святои апостолской римской собистя.

Бяше убо братія наша единой матки суть чада, купно снами всихъ странахъ римскихъ рожденни и почину римскому крещенни и единѣхъ священнихъ писменъ изученни и ꙗтѣхъ, что ими¹, пастирей священства характеръ пріали и подтоеюжъ римскою властію врученніа имъ овци словесніа вопаству. Нинѣже оніихъ суть много между нами, иже исами ꙗпути истиннаго заблудиша и врученніа имъ овци купно сособою на путь погибелній наставиша.

Сего ради святій апостолъ павелъ тако рече:

Неразумѣюще божіа правди и свою правду поставити ищуще божей правдѣ неповинушася (римл. 10, 13); сіеже нинѣшніи противници содѣловають, нехотяще держатися истинни, ꙗвласти учиненной сами собѣ власть и истинну посвоихъ похотехъ содѣловають.

Уже бо нинѣ не сокритою, но всѣмъ очесемъ изявленною еретическою ересію церковей святую римскую хуляще, развращають, хотяще ея возапустѣніе измѣнити; всябо церемоніи древле бившія святои церкви римской оставиша исебѣ еретическія пилиповскія восприаша, ужебо насупротивъ солнца обходъ около церковей зпроцесіями творити навикоша.

Намже соединяемимъ иримскихъ церемоній держащихъ зѣло велми наругающесея досаждаютъ, тако рекуще: Где сихъ разуми, себѣ инни не поразсужденію писаній, но по своему римскому безумію содѣловають, посолнечному теченію зпроцесіями коло церковей ходяще, надѣющесея благодать себѣ ꙗ бога желаемую обрѣсти.

¹ Чит.: и ми

Онаяже ихъ церемонїя ѿримскихъ ложнихъ учителей змишляемая суть (лист. 45) и не возможесть бити благоугодна пред богомъ и напозу вѣри Христовой держащихся, сіеже и ѿпростихъ прикладовъ можемо разсудити и помѣрковати, лутше напред пана, а непозадѣ идуще желанное себѣ обращеть.

Мижє гѣхъ ононое¹ реченіє слишаще ивсемъ веліє зѣло жалѣніє имущє, тако имъ вопреки сего ѿвѣщаємъ глаголюще:

Опрєбеззаконніи злочестивіи еретици, сіа самія глаголи ваша васъ итѣхъ, иже послушають вашего безумнаго реченія наставляють напуть заблуждений ковѣчной погибели.

Осембо царствующій пророкъ тако рече:

Сей путь ихъ соблазнъ имъ: яко овца во адѣ положенни суть, смерть упасє ихъ и вбладають ими правіи заутра и помощь ихъ обветшаєть во адѣ, ѿ слави своєя изриновенни биша (ѿгал. 48).

Ктожебо таково писаніє гдє обрѣсти можетъ, жеби мѣло тако толкуемо бити, якоже вами, противници, суть реченно, во солнечномъ теченіи взискующе бога сія глаголи ваша суть хулная илжи подлежащая; ктожь бо се видѣ или кто слиша, что би во солнечномъ теченіи бога взисковати, спрочесиями на супротивъ солнца ходяще иего напомощь втомъ разѣ ощо потребно призывающе прохати.

Вѣхъбо нѣсть бога, но иже имъ богъ повелѣ, то шніи то творять.

Такобо и писаніє глаголетъ: Творящій волю его (ѿгал. 102).

Ипаки индѣ глаголетъ:

Повеленіє положи и немимо идеть (ѿгал. 142).

Солнце бо и луна, звѣзды и вся планеты, иже суть на небесехъ, повеленіє божіє творять, ане богами суть.

Авиже, противници, бога бити во солнечномъ теченіи бзикуете, тако ѿ безумія своєго умишляете, яко би равно со солнцемъ богъ округъ свѣта оборочаеться; сеже нѣсть тако повашому умишленію, всегдабо иповсюду богъ непрєстаетъ бити на небеснихъ и земнихъ устѣхъ околичностяхъ, по реченію ѿгаломску:

Богъ нашъ нанебеси иназемли вся, елико восхотѣ, сотвори (ѿгал. 113)².

(лист. 46) Ви, противници, ининѣшнихъ временъ такую мѣете вѣру, якоже ѿсозданія мира бистъ; вто бо время тако било:

Єдни мѣли за бога солнце, а другіиже мѣсяць, третіи звѣзды или иніи планеты ѿнебесъ, а нѣкіи ѿземнихъ вещей; хто себѣ що сподобалъ, то шное за бога мѣлъ итому кланяющєся молилєя и офѣри творилъ.

¹ Похибка. ² На долині сього листка дописано: * благословите Господа вся сили его, слуги его, творящій волю его.

Нинѣшнихже временъ нетако уже бисть се, вто бо время недивно се било, бо еще нѣсть мѣли таковаго, чтобы ихъ моглъ наставити напуть сей истинний, иже во ѱалмѣхъ речеса: наставимя Господи напуть твой ипойду воистиннѣ твоей, давозвеселится сердце мое боятися имени твоего (ѱал.).

Нинѣбо уже самъ Господь нашъ Исусъ Христосъ показалъ намъ путь истинний, имже слободилъ есть насъ ѿ ислѣкнѣя.

Онемже ѱаломникъ рече тако:

Избавляющаго ѿизлѣкнѣя животъ твой (ѱал. 100).

Сеже намъ бисть зѣло дивно о вашомъ, противници, такомъ умѣ помраченномъ, что такъ не поразсужденію священнаго писанія, нопосво-ему безумію еретическому творите, увидѣвши путь истинний святымъ крещеніемъ почину римскому крестящеса и яко церковь святая римская повелѣ законъ Христовъ творити обѣщастеса, нинѣже сего ѿскочисте и ко еретической ереси присовокупистеса ивси церемонїи церкви святой римской древле бившіа остависте; ивса вопреки власти римской содѣловасте, на супротивъ слонца обходъ зпроцесіями около церквей творяще, бога бити во слонци визскуете, сего же невозможно ижаднему ѿчеловѣккѣ разумѣти, ци предслонцемъ ци за слонцемъ игде накоторомъ мѣсцу богъ пребисть пореченію святаго евангелиста іванна:

Бога никто нигдеже видѣ (іван. 4, 12).

Єднактижъ можетъ отомъ кождий разумѣти иразсудити, яко ижадноє мѣстце неможетъ знаитися засвѣтомъ и подсвѣтомъ, по всѣхъ странахъ понаднебеснихъ и подземнихъ, накоторомъ би бога не било.

Осемъ бо ѱаломникъ тако рече: Аще возийду на на¹ небо, ти тамо еси, аще снийду воадъ, тамо еси, якобо свѣтъ велий есть, (лист. 47) тако и БОГЪ повсюду, на кождихъ странахъ и мѣстцахъ суть. Тако бо отомъ и ѱаломникъ рече:

Ѹвостокъ солнца дозападъ хвалю имя Господне (ѱал. 112).

Ви, противници, насупротивъ слонца зпроцесіями около церкви обходъ творяще, не бога визскуете, ностопамъ бѣсовскимъ послѣдуете; тако бо бѣси творять, крутяще вѣхромъ, то персть на супротивъ слонца кгорѣ подносятъ, вамъ супротивникомъ на шуюю страну пришествія Христова показываютъ путь, тѣмъ бо путемъ, иже ви спроцесіями около церквей обходъ содѣловаете, пристанище собѣ колѣвой странѣ пришествия Христоваго визначаєте, егда прийде судити живихъ и мертвихъ.

Амиже держащїися соединенія церкви святой римской правдивой вѣри христіанской, взирающе навніи планети небесніи, иже повелѣніе

¹ Двічі повторене.

божіе творять, тѣмъ послѣдуемъ и тѣхъ путей держащесе ипоихъ те-
ченію обходъ зпроцесіями около церквей творяще, надѣю мѣемъ тѣмъ
путемъ предстати надесной странѣ пришествія Христова и ѿнего гласъ
радосній, миліудийно глаголющій услышати.

Придѣте благословенію отца моего, наслѣдуйте уготованно вамъ
есть царство небесное ѿзаложенія миру (мад. 18, 34).

Атѣмже путемъ, иже ви противници зпроцесіями около церквей
своихъ обходъ творите, приведени будете на шуюю страну пришествія
Христова, равно собѣси шкарадними пре станете престолу божію иже-
стокой гласъ глаголющій услышите:

пйдѣте ѿмене проклятію вовгнь вѣчній зготованній есть діаволу
иапостоломъ его (мад. 25, 25).

Сіяже сугъ словеса зкло преужасни ошуюю стоящимъ, начнойбо
странѣ стануть козлища разлученни ѿ овецъ ибудутъ вовеликомъ воз-
ненавидѣнни ѿвсѣхъ праведнихъ тамо бившихъ надесной странѣ, ѿстра-
ни бо лѣвой невбѣгнутъ пре прещенія огненнаго муки вѣчной.

Аще кто жаелетъ стати на правицѣ,
нехай тѣмъ неградетъ путемъ, что клѣвицѣ.

(Лист. 48) Слово оиндуленціи сирѣчь олибилеуши.

Святѣшій архіерей папа римскій всегда мѣтетъ старунокъ овѣр-
нихъ христовихъ, яко пастирь добрый своихъ словеснихъ овецъ щире
пилнуетъ, аби ѿнихъ жадная небила ѿриновенна ѿдесной страни на-
второмъ страшномъ пришествіи христовомъ, того ради веліе милосердіе
свое яко отецъ чадомъ освѣдчаетъ всегда вто время, егда приспѣтетъ
лѣто милостивое всѣмъ пастиремъ, имѣющимъ врученную имъ паству
словеснихъ овецъ. индуленціи раздаеъ; написавши впроцесъ вся кун-
дици, належачія коползѣ душевной. всія страни посилаеъ и вто время
уѣмъ Іереемъ такую власть даеъ кораздрѣшенію усѣхъ грѣховъ, якую
самъ ѿгоспода Іисуса Христа поданную ему мѣтетъ, и вто время вси
Іереи мѣютъ власть и ѿнайболшихъ грѣхопаденій, что сугъ самому папѣ
римскому належачіи, раздрѣшати.

Сія же бо власть неможеъ жадному болше бити кромѣ самому
папѣ римскому и пренайдорогшимъ скарбомъ самъ ѿгоспода Іисуса
Христа врученнимъ, шафовати, токмо самъ папа римскій, мѣюще ключъ
ѳтоея дражайшея скарбницѣ ему поданій; самбо Христосъ святому апо-
столови Петрови дающе благословеніе до престолу римскаго, тако рекъ:

Идамти ключа царствія небеснаго, еже аще свяжеша на земли,
связанно будетъ и на небеси, а еже аще раздрѣшиши на земли, раз-
дрѣшенно будетъ ина небеси.

Первіеже ѿтѣхъ словесъ Христовихъ святей апостолъ петръ пріахъ есть оную власть ѿ самага Христа, еже вязати и рѣшити вся приключившаяся волюдехъ, егда билъ вримѣ началствующимъ архипастиремъ ирядящимъ престоломъ римскимъ, аниѣшнихъ уже временъ понемъ тамо застающимъ и вѣрою христовою добре рядящимъ таяже суть власть, что ипетрови ѿ господа Іисуса Христа врученная, такожде вязати ирѣшити и индуленціи раздавати.

(лист. 49) Єретициже невозмогаша осемъ разумѣти, тако ѿбезумія своего глаголютъ:

Сего ѿначала небысть; ужебо оное сихъ временъ сами папи римскіи змислиша того ради, аби якъ могли презто усѣхъ до унѣи привластити.

Мижє ѿтѣхъ безумнихъ еретиковъ оное ихъ злочестивое хуленіє слышаще, тако имъ ѿвѣщаемъ: Севи, противници, ложъ глаголете, ѿненависти вешєя хулу наводите, аки бѣси, ненавидяще добраго; нетокмо бо сіє суть ѿначала вѣри Христовой, но и ветхаго завѣта еще вождовскомъ законѣ преднарожденіємъ Христовимъ либилеуши бѣше; егда приспѣ годъ пять десятній, тогда жидове неволники мѣющіа усебя ѿпускали и едни другимъ долги даровали для ѿпущенія грѣховъ своихъ.

Ави, безумніи противници, неразумѣюще сего, что суть либилеушъ, и ѿ безумія своего речете: нѣсть ѿначала либилеушовъ гѣхъ, нинѣшніи папи римскіа змислиша.

Святѣишіи папи римскіи, мѣюще жалѣніє овѣрнихъ Христовихъ, либилеуши всіи страни посилають¹ для вчищенія грѣховъ смертелнихъ, бо либилеушъ вся грѣхи смертелніа ѿгоняють очищають², яко бѣглиникъ вся вещи нанъ возложенія убѣляють.

Аще бо кто вся кундиціи онія вд папи римскаго назначенія виконати рачить, апотомъ усѣхъ грѣховъ своихъ щирє сожалѣніємъ ипокаяніємъ висповѣдается, то уже вто время паче снѣга суть убѣленний.

Тако бо о томъ ипророкъ давидъ рече:

Окропимия вссопомъ очищуся, омієшимя ипаче снѣга убѣлюся (ѿал. 50).

Єгдаби кто оніи кундиціи назначенія ѿпапи римскаго выполнивши и висповѣдавшись усѣхъ грѣховъ своихъ, втомъ часѣ заразъ мѣлѣ ѿ сего временнаго житія разлучитися, тоби оній уже небилъ намитарствѣ дочистцовихъ мукъ затриманій, но просто би уже до неба пошолъ по реченію евангелиста іоанна: Ина судъ не приходитъ, но придетъ ѿ смерти воживотъ (іоан. 5, зач. 14, ст. 22).

¹ Похибка. ² Се слово написано над попередним.

Либилеушъ бо ничто инное, но вчищеніе душевное суть и всякаго мечтанія идѣйствія діаволскаго ѿгнаніе инапуть ко вѣчной жизни наставленіе.

(лист. 50) Виже, противни, еще вгоршое прегрѣшеніе впадаете пореченію ѿгаломску: беззаконіе кобеззаконію прилагаете, (ѿгал. 68) нехотяще повиноватися римской власти, велію соблазнь оримскихъ церемонѣяхъ творите; слышите, како осемъ святій апостолъ павелъ рече:

Всякая душа властемъ да повинуется, нѣсть бо власть, аще не суть ѿбога, сущія бо власти ѿбога учиненни суть, тѣмже противляйся власти, божію повелѣнію спротивляется, противляющіижеся повелѣнію божію грѣхъ себѣ приѣмлютъ (рим. 13, зач. 114, ст. 4).

Се уже яви видѣнно устѣмъ бистъ, что ви, противници, власти спротивляетея, понеже приспѣющему милостивому лѣту и священниковъ спрощеніями ходящихъ, благодареніе Господу Іисусу Христу воздающихъ, узрѣвше, поругающесе, тако блядословите:

Безумніи унѣяти, невидятъ, что творятъ, то бо они тѣмъ чиномъ анцихристово пришествіе прославляютъ.

О пребеззаконіи еретици, прокаженіи уми попрачаеміи тмою невидѣніа, иже неможете сего уразумѣти, что оное суть велія полза вѣрующимъ во Христа.

А ви, злочестивцѣ, ѿбезуміа своего глаголете, якоби сіа церемонѣя анцихристу суть приличная.

Ипонеже витакое неразумно вопреки власти римскому престолу церкви святой вѣри Христовой глаголете, то ви суть пророци и предтечи анцихристови игонителіе на церковь святую римскую, правдивую вѣру христіанскую.

Сіяже самія глаголи ваша васъ противниковъ и укорителій вѣри Христовой во вѣчную погибѣль потопляютъ.

Себо овашомъ нинѣшнемъ нераденіи тако святій апостолъ павелъ свѣдѣтельствуе:

Язици ходять посуетѣ, уши ихъ помраченни, смысломъ суще ѿтужденни ѿжизни божіа заневѣжество внихъ суще (ефес. 4, зач. 256, ст. 17).

Яко вода вещи зтину омиваетъ,
то такъ либилеушъ згрѣховъ очищаетъ.

(Лист. 51) Слово опредотечахъ анцихристовихъ ипророкахъ ложнихъ.

Святій апостолъ петръ всоборномъ своемъ посланіи тако написалъ Биша лживіи пророци влюдехъ, якоже и внасъ будутъ лживіи учителіе (1, петръ 2, зач. 66, ст. 1), ивнесуть ереси погибели, искуплшаго

ихъ владыки ѿмѣтающеся, приводяще себѣ скорую погибель. Мнози послѣдуютъ ихъ нечистотамъ, имиже путь истинный похулится и во умноженіи лживыхъ словесъ васъ уловятъ, ихже судъ искони некоснеть ипогибѣль ихъ недрѣмлетъ.

Онаже реченіе святаго апостола павла непремѣнно днесь исполняемое суть, уже бо мнози суть пророци и предтечи анцихростови, анаипаче же втѣхъ странахъ, иже нарицаются благочестивими, тамобо барзо мало тѣхъ, иже наставляють напуть истинный, но вси по писанному реченію своихи ищутъ, а не христа Іисуса (Фил. 2, 8).

Попеченіе мѣютъ осуетномъ собираніи или коему началу славы довременной и того бо ради много тѣхъ, иже здѣ подвластію церкви святой римской рожденни суть ипо сему обычаю священнихъ писаний наученни, оставивши сии страны, до странъ еретическихъ текоша и тамо разширающе пашеки своя на церковь святую римскую, яко стекліи ѿщекають, хотяще ея поглотити и нивочто вмѣнити.

Ониже подобни биша тѣмъ ѿомъ, иже первыхъ своихъ господарей оставивши ко ингѣмъ прилѣпляются и на первыхъ разширающе своя пашеки, щекають, хотяще ихъ угрызнути.

Тогоже ради святей апостолъ павелъ, остерѣгающе вѣрнихъ Христовихъ, тако рече:

Блюдетеса ѿ ѿга, блюдетеса ѿзлихъ распотворнихъ дѣлателей; ○ ○ 1

Акиже песіе оставивши двори господарей своихъ итекоша тамо, где суть падлина, такоже иони ѿщепившіися ѿсоединенія церкви святой римской и такоша² вострани противніа вѣри Христовой дла набитія суетіа миркакого³.

Сибо римскіе страны уподобишася волненію морскому: волны морскія, увидѣвше между собою что мерзкое, не возмогутъ удержати, но воскорѣ велією бурливостію разбуявшеся, вся оніа мерзости между собою бившіа изринуть. (лист. 52) ибистъ тако чисто, якоже прежде; тѣмже образомъ исии страны римскія, егда увидятъ между собою противниковъ вѣри Христовой, то не возмогу ихъ удержати, но изгонять змежду себе воинніа страны, подобніа неситому аду, иже всѣхъ заровно небракующе приймають до своихъ прибитковъ пекелнихъ; такожде ивнїи еретическіи страны всѣхъ заровно укорителей вѣри Христовой звеликою охотою приймають ипочестъ имъ велію зѣло воздають, мѣюще ихъ запророковъ иза анцихростовихъ предтечей, наипаче ихъ сладцѣ послушаютъ, что имъ пророкують, вримѣ анцихристу ѿсамага папи римскаго рожденну бити.

1 ○ ○ сіеже священно писаніе ѿтѣхъ ѿщепенцахъ свѣдѣлствуетъ, они бо аки песіе, ² Похибка.

Изгоня Христосъ иногда бѣси ѿ бѣснумаго, внемже ихъ бяше легеонъ и молиша бѣси Иисуса, да непошлетъ ихъ вто время вобездну, но восвиніа тамо при водахъ пасоміа иповелѣ имъ Иисусъ; и ониже изшедше внидоша вонніи свиніа, яко восвой власний домъ.

Сіе заходніи учителіе надвое расмотрѣвають, петръ хризологъ соавгустиномъ:

Первіе: почто бѣси, гордіи суще, не просятъ во якіи славніи звѣри внийти, волви¹, рискъ, еленъ ипрочая, та восвиніа безчестная.

Второе: почто имъ такъ воскорѣ повелѣлъ ихъ Христосъ прошеніе исполнити, понеже бо впервихъ ни единого ихъ прошенія непослушалъ, егда его просиша, да каменіе хлѣби будутъ и давержетъ себе зкрила церковнаго.

А во свиніаже повелѣлъ имъ внийти безжаднаго ѿреченія ипакиже тижь на то сами ѿвѣщаютъ. Всяка вещь подобніа себѣ вещи ищеть: бѣси суть нечисти, нечистиже исвиніа, вездѣ бо во блатѣ валяются, и того ради нечистиіи бѣси просиша вчистіа свиніа внийти, яко подобніи любятъ подобнихъ; тако рече хризологъ: бѣсѣ восхотѣ вонечистихъ имерзкихъ жити, бо и онъ нечистоту любитъ; а блаженніи августинъ тако рече: того ради повелѣлъ Христосъ бѣсомъ восвиніа внийти, ознаймующе, яко оніи втѣхъ живутъ, иже во мерзостехъ, яко свиніе во блатѣ, валяются и подобніи подобнихъ себѣ ищуть.

Сіеже прилично суть и тѣмъ, иже ѿримскихъ странъ исходятъ иградуть во еретическіи страни; подобніи доподобнихъ притѣкають идо подобнихъ себѣ прилѣпляются иравно сними, аки бѣси, шатающесе на церковь римскую хулу наводяще велми уничижаютъ.

(лист. 53) Иктоже бо сіе видѣ или слыша, чтобы антихристъ воинныхъ странахъ мѣлъ рожденъ бити, ажневтѣхъ, где его пророци застають, конемъ проповѣдуютъ; такобо отомъ исамъ Христосъ рече: идежебо трупъ, таможе и врли, егда бо Христосъ мѣлъ рожденъ бити, то вси пророци его тогда востранахъ Іерусалимскихъ застающе и ѿнемъ проковали; во Іерусалимѣже и рожденъ бистъ Христосъ; такоже исе мусить бити.

Идеже вси пророци и предотечи антихристови противніа церкви святой римской стекошася, тотаможе и антихриста рожденнаго нехай сподѣваются бити; римскіи бо престолъ ѿначала небистъ вжадномъ претиканіи и небудетъ докоца¹ вѣку, ботако Христосъ до святаго апостола петра рекъ: Молихся о тебѣ, петре да вѣра тво¹ неоскудѣтъ вовѣки, автѣхъ странахъ, иже нарицаются благочестивими, веліа ересь

¹ Похибка.

еретическая умножаема суть. Ужебо тамо ився философія бѣсовскою лестію прелщаема бисть, уже тамо что философъ, то пророкъ ипредтеча антихристовъ и гонитель навѣтру Христову; тогоже ради святей апостоль павель, остерѣгающе насъ, тако рече: Блюдѣтеся, да никтоже васъ прелститъ философією и тщетною лестію попреданію человѣческому (к колос. 2, 8).

Опоистеннѣ бо уже втамошнихъ странахъ философія, яко писаніе рече: Тщетною лестію помрачаема суть. Понеже бо уже нинѣ ѿгнѣхъ странъ ижадная истинна необрѣтесе овѣри Христовой воихъ писаніяхъ, но вся лесь, злоба, ересь, ложь, хула; се уже исполняемое суть свѣдѣтельство святого апостола павла, иже рече:

Сего ради пошлетъ имъ богъ дѣйство лести, во еже вѣтровати имъ лжи, да судъ примутъ невѣровавши истиннѣ, но благоволиша во-неправдѣ (солун. 8, зач. 275, ст. 11).

Сіе священно писаніе святей апостоль павель написалъ непремѣнно благовѣствующе отѣхъ нинѣшнихъ пророцѣхъ ипредоточехъ антихристовихъ, иже суть найдуеміи во странахъ противнихъ вѣри Христовой, проповѣдающихъ антихриста вримѣ ѿплоти самага папи римскаго рожденну бити; оніи бо уже отомъ икнижицу, рекомую анцихристъ ѿпомраченнаго ума своего еретическаго столковали ионуную¹ сѣмо внаши страни римскіи подали ивною вѣтрующихъ во Христа зѣло прелщаютъ и церкви святой римской ѿворочаютъ не токмо свѣтскихъ посполитихъ людей, но и духовнихъ розмаитихъ становъ много ея ради воересь еретическую впадаютъ.

(лист. 54) Оноеже ми, увидѣвше извѣстно, инемедлѣюще воскорѣ височайшимъ властемъ римскимъ объясняемъ, осемъ моляще, аби уже оная книжица анцихриста сирѣчь демоница надолжайшее время усихъ римскихъ странахъ небила нѣкимъ хранима, нозапвелѣніемъ ихъ височайшой власти римской мѣтетъ бити огнемъ сожженна, бо аще оная демоница мѣлаби пребити здѣ надолжайшее время, то уже ея ради церковь святая апостолская, римская вѣра правдивая кадолическая христианская барзо вмалой цѣнѣ пребудетъ. Оніи бо ереси учительіе своею еретическою тщетною философією и лестію бѣсовскою хотятъ ея возапустѣніе измѣнити; ужебо втамошнихъ еретическихъ типографіяхъ вся книги вредняя по тамошнему ихъ ложному толкованію на еретическую страну прелагаеміи суть.

Циможетбося уже идесятая силяба обрѣсти укнигахъ тамо друкованихъ, яко прѣжде ѿпреданія святыхъ отецъ биша постановленни

¹ Похибка.

и узаконени овѣри святой христіанской, но вся ложь, хула на еретическую страну наводящая, церковъ святую, римскую вѣру правдивую христіанскую уничижающая.

Симже тако творящимъ, священое писаніе на еретическую страну преводящимъ а овѣри святой христіанской благовѣстіе хулящимъ, церковъ святую римскую развращающимъ, готова суть погибель, мука вѣчная пореченію апостолскому.

Непослушающимъ благовѣствованія Господа нашего Ісуса Христа, сіи примуть муку погибѣль вѣчную ѿ лица Господня, егда придетъ прославитися во святыхъ своихъ идивенъ бити во всѣхъ вѣровавшихъ.

Гдеже бо пророци что проповѣдаютъ,
то того вѣхъ странахъ нехся сподѣвають.

(лист. 55) Слово опострижіи или голѣнни власовъ на вияхъ.

Святей апостолъ павель остерѣгающе вѣрнихъ Христовихъ ѿпреlestи еретическіа тако рече:

Имущіи образъ благочестія, силиже его ѿвергшіися исихъ ѿверщайся (2 тим. 2, 16).

Сихже увѣщаній павловихъ православніи синове церкви святой римской слушайте, собесѣдства и дружества зѣми, иже вовѣри Христовой разващеніе¹ творять, блюдетесь; тако бо отомъ ѷгаломникъ рече:

Соправеднимъ праведенъ будеши, состроптивимъ развратишися (ѷгал. 17).

Онаяже словеса, иже павель рече, имущіи образъ благочестія, силиже его ѿвергшіися сихъ ввращайся¹, истинно свѣдѣтельствуеміа суть.

Наипачебо подобаетъ вѣрнимъ Христовимъ тѣхъ хранитися, ижеся нарицають сами благочестивцями, ѿтѣхъбо вся злоба бѣсовская ипреlestь еретическая исполняемая суть. Оніи бо зѣло благими словеси, аки сѣтми вѣрнихъ Христовихъ уловляють икупно со собою на путь погибелній влекутъ.

Ѹтѣхъ бо намъ суть извѣстно слышано, иже ѿпомраченнаго ума своего тако рекоша:

Безумніи унѣяти, сами не видять, что творять: растушія власи на своихъ вияхъ голять или постригають, симже они велию мерзость инеугодіе богу творять, оніи бо власи, иже на вияхъ растушія, всякому во Христа вѣрующему напользу бяше; аще бо причащается тѣла и крови Христовой, тогда вездѣ помачаетъ оніи власи на своихъ вияхъ ичное омоченіе на власахъ всякому примующему причастіе до скончанія его житія пребываетъ.

¹ Похибка.

И егда приключится притадокъ¹ безпричастія умѣрати, тогда можеть, прикусивши усовъ своихъ, запричаститися испасеніе получитьи.

Оноеже ихъ еретическое реченіе ми, услышавше и немогуще имъ сего молчати, но тако ѿвѣщаемъ:

О пребезумніи еретици, аріанское племя, ѿкуду ви сего злочестиваго реченія навикосте, сіеже ви рекуще, нетокмо сами себе, но и иннихъ множество вѣрнихъ Христовихъ неискуснихъ во священномъ писаніи, послушающихъ вашего онога реченія во пагубу вѣчную упровожаете; се бо суть беззаконіе ваше и загное ви погибнете во грѣсѣхъ вашихъ пореченію ѿшломску: ищезоша и поги боша за беззаконіе свое.

(лист. 56) Кто бо се видѣ или кто слыша, чтобы Господь нашъ Иисусъ Христосъ мѣлъ натакой мерзости запустѣлой, на его шкарадномъ, брідкомъ усу такъ долгое время zostавати.

Лутшежби отомъ такую надѣю мѣти: егда пріиметь пренасвятѣиший сакраментъ тѣло и кровь Христову до внутрности и тамо застающе восердцу его презтакъ долгий часъ мѣлоби оное тривати ипріего кончинѣ вопомощь ему ко спасенію бити.

Токмож и се нетако бисть: еднибо учителіе церковніи глаголють, яко точію пулгодини святое причастіе тѣла и крови Христовой волюдехъ причащающихся нерастѣнно бисть, друзіи же толкують: токмо четверть години.

Авиже, злочестивіи еретици, ѿсвоего безумія тако умишляете, якоби ѿ онога умоченія, иже, пріимующе святое причастіе пречистихъ таинъ Христовихъ, на усахъ вашихъ оное застаеть презъ увесь той вѣкъъ вашъ ажъ докончина² сего временнаго житія и присмерти вашей, прикусивши уса своего итѣмъ запричастившися, мѣете надѣю спастися.

О пребезумніи, несмысленніи скоти, ави осемъ неразумѣете, что сіе того ради иповелѣнно суть, уса голити или постригати, что ими бисть веліе безчестіе пренасвятѣишимъ тайнамъ Христовимъ.

Сіебо уже утѣмъ есть явѣ видно, что пріимующе причастіе Христового тѣла и крови, вто время кождей сеоя уса вездѣ обмочитъ во кровѣ Христовой, апотомъ ведлугъ вашего звичаю нахлиставшися табаки ичмихающе велми ихъ табакою померзенитъ.

И такіи зась суть, которіи звикли упиватися, а упившися поживовскихъ домахъ по подлавичахъ валяющеса блеваніе творити, то тѣмъ уже вто время нетилко уса, но губи изуби и языкъ ѿи осмокчуть и оближутъ.

Игдеже вашъ, противници Христови, разумъ, иже ви тако безумно инесмысленно сіе глаголете; себо реченіе суть еретическихъ учителей

¹ Похибка, зам.: припадокъ ² Похиб:в.

а не Христовихъ, не по разсужденію священного писанія, но ѿ еретическаго безумія змишляемое суть.

Опоистиннѣ бо уже уми ваши лестію бѣсовскою помраченни и очеса (лист. 57) помраченіемъ вѣчнаго невидѣнія заслѣпленни, понеже невидите усвященного писанія, о вѣри Христовой истиннаго толкованія.

Сего же ради ви невозможете увидѣти и незаходимаго солнца, свѣтло сіающаго вовѣчномъ покою, но огорненни будете тмою кромѣшною во вѣчномъ мученіи, такобо отомъ усвятихъ апостолскихъ дѣланіяхъ речеса:

Онесмыслене всякіа лести і всякіа злоби сине дѣволь, враже и прелестниче всякоя правди, се рука Господня натя и будеши слѣпъ, невидя солнца (дѣян. 13, зач. 31).

Всякомуже вѣрующему во Христа тако глаголется:

Возлюбленне елижди аще услышиши ѿпротивнихъ ѿщепенцовъ кое писаніе, на свою ихъ страну наводимое, вопреки церкви святой римской толкуемое, не буди тростию скоро преклонною вѣтромъ, но аще еси неискусень добре во священномъ писаніи праваго толкованія, не абіе ѿвѣщай, но или котѣмъ, имже есть данно вѣдати вся тайни царствія небеснаго, нестиди вопросити искуснѣйшихъ ѿ тебе; осембо исвященное писаніе тако глаголетъ: вопросы отца твоего и возвѣститъ тебѣ, старца твоя и рекутъ тебѣ (закон 2, 37).

Исамбо Христосъ, не стидяся посредѣ учителей, и послушаше ихъ и вопрошаше ихъ, не якобо невѣжа сій божія премудрости, но яко намъ образъ смиренія и ѿ учителей наставленія являюще показа.

Симже убо путемъ смиренномудрія, любопытства и вопросительства вси любимници Христови шествуйте, анайпаче церкви святой римской слушайте, яже по глаголу апостолску есть столпъ утвержденія истинни (1, тим. 3, 15).

Аще бо кто церкви святой римской непослушаетъ, той есть по глаголу Господню, яко язичникъ имитарь.

Повѣждте ви намъ, противници, осемъ, можетли нарещися церковъ святая римская столпъ утвержденія или ни и можетли содержати (лист. 58) всебѣ противно вѣри Христовой или ни; аще же можетъ, то ложна суть словеса Христови, иже рече: Насемъ камени церковъ мою созижду и врата адава неодолюють ей.

Лутшежь вамъ самимъ протвникомъ лгати, нѣжели словесемъ Христовимъ ложь задавати и не вѣрити, иже Христосъ рекъ: Удобіе есть небу и земли мимо прейти нижли ѿсловесъ моихъ единой чертѣ погибнути.

Тактижь исіе ви, противници, не ѿписаній, но ѿ безумія вашего змишляете, яко не повелѣнно на одной трапезѣ сирѣчь олтару одного

дне двомъ или многимъ іереемъ литургіи ѡдправовати. Имногоже суть тѣхъ въ нашихъ деоцезіяхъ подримскою главою знайдется, что сіе исполняютъ.

Повѣждтежь ви, противници, что сіе въри Христовой вредить; аще же сіе суть вредно, иже наедномъ олтару двомъ или многимъ литургисати?

То мусить бити не повелѣнно ивоедной церкви единаго дне двомъ или многимъ литургіи мѣти, тактижь и единаго мшала ина еднихъ сосудехъ и ѡ единаго сосуда вина бившаго и ѡ еднихъ просфоръ и втѣхъ одеждахъ, что прежде того дне іереи литургисали, почтоже сего нехранитесь; понеже бо ви наедномъ престолу единаго дне двомъ забраняете литургисати, то исихъ усѣхъ вещей, иже речеса, неповелѣнно вамъ единаго дне коснутися.

Игдежебо вашъ разумъ, благочестивѣкъ сирѣчь злочестивѣкъ, вибо сіе не ѡписаніа, но ѡ своего безуміа змишляете, тако рекуще: Разъ богъ страсть пріалъ и на едномъ крестѣ распятъ бистъ, и понеже сіе тако бистъ, повелѣнно, яко вами, противници содѣловается, то повашому реченію неповелѣнно уже и крестовъ болше дѣлати повсемъ мирѣ кромѣ того единаго, что нанемъ Христосъ билъ распятий, тактижь ведлугъ страсти Христовой токмо одну литургію навесь свѣтъ ввсемъ вѣку аболшей неповелѣтъ ѡправляти.

Бо аще симъ согрѣшають, иже единаго дне два или три на едномъ престолу литургисають, то исе томужь прилично суть.

Слишитежь, противници, что святой пророкъ иліа сотворилъ, иже рекъ: удвоите; удвоиша; утроите; утроиша; итѣмъ причисленіемъ призва огонь ѡнебесъ ивси супости¹ свои побѣди; тѣмже образомъ и ви, противници, воспримете мзду позаслугахъ вашихъ.

Ежели хто хоцетъ едноть удержати,
Еретицкихъ басенъ нетреба слушати.

(Лист. 59) Слово освященномъ мученицѣ асафатѣ архіепископѣ полотскомъ.

Якоже ѡдревнихъ временъ злочестивіи еретици возненавидѣша препоясующися добродѣтелию и тѣхъ изгониша ѡгрядя вогрядъ и каменіемъ побиваху, мечи усѣкаху, аинѣхъ надревѣ распинающе умершляху, тожде и нинѣ ѡраспотворнихъ еретиковъ собистся. Егда бо узрятъ коего во добродѣтелехъ просіявашаго, тогда воскорѣ онемъ совѣтъ тво-

¹ Похибка.

ряху поучающися, какоби могли его убити, пореченію сему: Смотриай, грѣшнїи праведнаго и ищетъ, еже умертвити его (ѡгал. 32).

Нинѣшнїи противници, ѡщепившіися ѡсоединенїа церкви святой римской, сіе соедѣяша.

Зряще священномученика асафата архїепископа полотскаго православнои вѣри христіанскѡй зѣло поучительнаго проповѣдника, Духомъ святимъ осияющагося и яко аггела во иноческомъ житїи просїяващаго, чистоту глѣсную и душевную вездѣ хранящаго, любовь кобогу и ко всѣмъ вонищеть сущимъ велию мѣющаго, во молитвахъ, постахъ и всенощнихъ бдѣнїяхъ никогда незамедлѣющаго, всѣмже инокомъ бистъ образъ и зеркало всякой добродѣтели.

Сегоже ради злочестивїи распрлюбци возненавидѣша его и совѣтъ сотвориша, какоби могли убити его и рекоша:

Придѣте, потребимъ его ѡязыкъ, да не помянется имя его ктому (ѡгал. 82).

Непощадѣмъ преподобства его, ни усрамѣмся сѣдини старости его многолѣтної, будетбо онъ намъ крѣпокъ законъ; уловѣмъ его преподобство, яко неугоденъ онъ намъ есть, спротивляетбося дѣломъ нашимъ ипоноситъ намъ ѡпаденїе закона и бличаетъ намъ согрѣшенїя наша, сіеже глаголюще: ипрелстишася, ослѣпи бо я злоба ихъ; и велми разсверѣпѣшася, готовящися на убїенїе блаженна асафата.

Праведниже неблюдеся ѡтѣхъ неправеднаго убїенїя, но еще со- велїею охотою самъ готовяся ко страданїю, по вся дни лицемъ кземли креста образно лежаще, непрестаннїа молитви Господу богу приносяще и божественной литургїи никогда не оставилъ; при святой же литургїи онїи зло- (лист. 60) честивїи расколники, яко звѣри лютїи нападаша нанего и наченше его немилостивно, яко неситїи волци зѣло терзати, вопервихъ главу ему аждомозку разсѣкоша, апотомъ немилостивно бїюще повсему гряду полотску волочиша, послѣдеже тяжкое каменїе ко- главѣ и коногамъ привязавше, велми поругающися, вобистрину рѣчную вовергоша того ради, аби оное его страданїе височайшемъ властемъ неувидѣнно било; токможе невозмогаша сокрити сего праведника, тако бо и ѡгаломско речеса: Недасиже видѣти преподобному своему изтлѣнїя (ѡгал. 15).

Явїбося наднемъ заря ѡнебесъ, яко огонь свѣтящаяся, ознаймующе его незлобивоє и непорочноє житїе иплоти его тамо бившой не истлѣнной иничто невредимой втои рѣчнои бистринѣ.

Осемже и святой пророкъ езекиль тако рече:

Видѣхъ, яко видѣнїе огня на облацѣхъ водень дожда, сице стоянїе зари видѣнїе подобїемъ слави Господня (езек.).

Єретициже оную зару видяще надблаженнымъ асафатомъ ѿнебесъ исходящую, тако рекоша: Сіе суть видѣніе ѿнебесъ вопомсту ону ивопобѣду заего нечестивое и неблаго угодное житіе; тѣмже своимъ злочестивимъ реченіемъ оніи расколники много велми прелстиша, что и доселѣ тоежь поношають.

Носія же ихъ словеса ложна суть. Кто бо сіе видѣ или слыша, чтобы надгрѣшникомъ кое видѣніе ѿнебесъ било явленно, по реченію слѣпорожденнаго:

Вѣмже, яко богъ грѣшниковъ непослушаетъ, но аще кто боготець иволю его творить, того богъ послушаетъ (іоан 9, зач. 34, ст. 36).

Соединяеміи же святой церкви римской, правдивой вѣри христіанской, видяще оную зару ѿнебесъ надгрѣчную бистрину исходящую ивнеи нетлѣннии мощи священомученика асафата ознаймующую, начеше¹ прилѣжно тамо его искати, егдаже обрѣтоша его нетлѣннии мощи совелією радостію взявше ипринесоша во церковь и благодареніе ему воздаяху.

Онѣиже злочестивіи убийци, егда предсудилище предстаха за убіеніе его и испитани биша: коея вини ви сего праведника убисте, тогда оніи убийци излиха рекоша, оправдающеся тако вопіяху:

Нѣсть бо онъ праведникъ, но лестецъ; много бо онъ во Христа вѣрующихъ прелстилъ идо невѣрствіа приведе (лист. 61) адотого еше ижени наши косебѣ привлащилъ и того ради убиенъ бистъ.

Їтѣхже злочестивихъ убийцовъ вто время слышавшіи ихъ тако рекущихъ много прелстишася, что и до нинѣ оное вездѣ поношають, якоби асафатъ запрелюбодѣяніе убиенъ бистъ и оного прелюбодѣйцу безумніи унѣяти за святаго почитають.

Какоже онъ возможеть святымъ бити, понеже запрелюбодѣяніе убиенъ бистъ.

Алботижъ итого ради, что за его много смерть пріяша.

Изнаменіе же оное, наднимъ ѿнебесъ явленно, вопомсту ему суть ивопобѣду за внихъ, иже его ради смерть пріяша неповинную.

Исіа вся глаголи ихъ ложная доселѣ промченни биши и оное такожде ининѣшніи противници поношають.

Міже удгѣхъ распролюбцовъ сіе слышаше¹, тако имъ ѿвѣщеваемъ:

Опребеззаконное злочестивое племя еретическое:

Кто же се видѣ или слыша, что би мѣлъ богъ когда накого помсту зослати зазлхъ неправеднихъ человекѣубийцовъ.

Алботижъ ито кто видѣ или слыша, чтобы кое знаменіе ѿнебесъ мѣло бити явленно надякимъ погибшимъ запрелюбодѣяніе.

¹ Похибка.

Севи, противници, тако глаголюще гнѣвъ божий на себе воздвизаете пореченію святаго апостола павла:

Обкриваетбоя гнѣвъ божій сонебесе на всяку неправду челоѣкскую содержащихъ истинну во неправдѣ (римл. 1, зач. 80, ст. 18).

Сіеже священно писаніе святаго апостола павла о вашомъ, противници, ложномъ еретическомъ толкованіи свѣдѣтельствуемо суть, вибо вездѣ истину воложъ прелагаете.

Ненавидяще сего праведнаго и неповиннаго вашему реченію, ѿненависти хулу наводяще, осуждаете.

Сеже истинно суть вамъ вопомсту иво побѣду бисть.

Тако бо отомъ святий апостолъ павелъ рече:

Сего ради безѡвѣтенъ еси, челоѣкче, всякъ (лист. 62) судяй, имже бо судомъ судиши друга, себе осуждаеши, такожде твориши судяй, вѣмиже, яко судъ божій по истиннѣ есть на творящихъ таковая (рим. 2, 1).

Ви, противници, всегда ѡзападнихъ странъ всю истинну волжу прелагаете, а ѡ восточнихъ зась странъ всяку ложь воправду себѣ вездѣ вмѣняете.

Ипонеже ви нехощете¹ вѣрити жадной истиннѣ ѡсихъ странъ западныхъ бившой, а ѡ восточнихъ странъ вся бившая всегда себѣ за истинну мѣете, тосего ради вся видѣнія знаменій надмощами святыми всихъ странахъ западныхъ изявляемія, уже оставляется вамъ рещи здѣ.

Но уже ѡ восточнихъ странъ для увѣренія вашего вамъ, противници, ознаймется, что бисте разумѣли, како бисть кому вопомсту ѡнебесъ кое знаменіе являемое.

На восточнихъ странахъ: Обрѣченіемъ святыхъ мощей преподобнаго отца деодосія Кіевопечерскаго вполунощи надпещерою восія велія зара ѡмногихъ свѣщъ самихъ зажженныхъ.

Надгробомъ святаго петра митрополити втѣхже странахъ такожде сами многіе свѣщци зазженни¹ ѡмногихъ видѣни бяше.

Надгробомъ святаго велико мученика димитрія солунскаго видѣни биша два аггели со свѣщцами зазженними, сонимъ бесѣдующіи и проч.

Авопомстуже то тѣмъ усѣмъ оное суть видѣнно бившее, яко ви блядословите се знаменіе ѡнебесъ надсвященномученикомъ асафатомъ вопомсту ему суть.

Аще же тѣмъ на восточнихъ странахъ бисть сіе вопомсту, то издѣ сему по вашему безумному реченію такожде можетъ бити ѡнебесъ явленное знаменіе вопомсту.

(лист. 63) Таковагоже знаменія божія оугодникахъ христовихъ и безчисла укнигахъ священно писаніе свѣдѣтельствуеть:

¹ Похибка.

Виже, злочестивіи противници, аки бѣснующеся вопреки сего еретическимъ языкомъ блядословите на священного мученика асафата, яко би оная зара ѿнебесъ наднимъ вопомсту ему суть заего житіе не-угодное Господеви.

Прийдѣте ви, противници, вочувство и ѿкройте свои помраченніи уми, не заключайте видѣній вашихъ свѣтлаго зроку, первенствующою бо церквію вездѣ одзываетеся и глаголете свою сонмицу совобразну бити церкви первенствующой; оаще бо би тако мѣло бити, мѣли бисмо васъ нашей вѣри поборниковъ, анегонителей.

Вѣсте бо отомъ добре, сколикою ревностію первіи христіане святыхъ мучениковъ пострадавшихъ Христа ради мощи впочести мѣли.

Овіи бо тайнимъ образомъ восхищали, овѣже многою цѣною ѿкуповали ихъ кровію яко многоцѣннымъ миромъ самихъ себе помазовали и ихъ мощи усвятобливыхъ мѣстцахъ погрѣбали.

Аповсемъ уже гоненіи егда ста отишіе, нагѣхъ память церкви святій вистановляли, сіе же тмочисленно повсюду объясняемо суть свѣдѣтельство.

Вамже, противникомъ, аки аспидомъ глухимъ сладко глагольное се бисть пѣніе.

Аосемъ бо уже добре вѣсте, аще убо что есть предбогомъ честно, то неподобаеъ сему уже и предчеловѣки безчестну бити; тако бо отомъ и всвятихъ апостолскихъ дѣянїяхъ речеся: Яже богъ очисти, тиже нескверни (дѣян. 11, зач. 27, ст. 9).

Святихъ бо угодниковъ божїихъ мощи суть предбогомъ честни, неподобасяже имъ ипредѣ человѣки безчестнимъ бити.

Осембо ицарствующий пророкъ свѣдѣтельствова:

Честна предгосподемъ смерть святыхъ иправеднихъ его (ѡал.), якоже бо честна предгосподемъ смерть иприятна бога ради, такоже есть честна и кровъ предѣ Господемъ Христа ради изліяная, честний щлоникъ христа ради муку претерпѣвшїй, честни икости, честна и персть, честно имѣстце тое, где святыхъ мощи почивають, (лист. 64) а сія глаголи ваша, противници велми безумна ипроклята суть.

Тако ложно клеветующія на святаго священно мученика асафата иви купно суть сними проклятіи того ради, иже неповиннаго осуждаете.

Ащежь би оное реченіе ваше ѿнавожденїа бѣсовскаго исодѣянно ѿнего мѣло бити, божое же милосердіе болшое, нѣжли всего свѣта грѣхи собранїи, суть.

Можемъ сіе разсудити ѿдревнихъ явногрѣшницехъ велми законъ божїй престапающихъ.

Анепрїинялъ ли богъ митара, блуднаго, блудницу, ащесея покаяли

Ане прїинаять ли богъ Марїю египетскую зѣло многими грѣхами обременну¹, ащеса покаяла инапущи чотиридесять лѣтъ скитающеса покутовала.

Ане прїинаять ли богъ преподобнаго андрея критскаго и безчисла многимъ блудомъ обремененнаго, ащеса покаялъ и свелїимъ жалѣнїемъ зався злая дѣла своя со слезами молящеса покутовалъ.

Алботижъ и разбойника, много народу людскаго погубившаго, а егда со Христомъ распятъ бистъ и совелїимъ поканиемъ¹ рекъ до Христа: помяниа Господи, егда прїидеши во царствїи си.

Ане ѿпустилъ ли ему Христосъ грѣховъ его и не прїялъ ли его со собою дораю?

О которомъ тако речеса:

Разбойческое покаянїе рай ѿверже (впакои гл. 1).

Инетокможе сихъ временъ вовѣри Христовой, но и ветхаго завѣта любъ хто наиболшими грѣхами¹ обремененнїй, но ащеса щїре покаялъ, то прїялъ его богъ дочиновъ праведнихъ инаписалъ вокниги свои животнїя.

Васже, злихъ противниковъ, лжи глаголѣниковъ, святостїи божественныхъ хулниковъ потребилъ Господь ѿсея земли вопагубу вѣчную пореченїю џаломску:

Очи Господни на праведнїя и уши его во молитву ихъ, лицеже Господне на творящїя злая, еже потребити ихъ ѿземля память ихъ.

(лист. 65) Тоежъ исвятий пророкъ Ісаїя свѣдїтелствующе рече:

Кости ваша яко тра¹ прозябнуть ипознается рука Господня чтущихъ я и воспрятитъ непокарающимся (Ісаїя 66).

О колїкое различїе вопослѣднїй день одождитъ Господь нагрѣшники огнь, жупелъ и духъ буренъ,¹ а на праведныхъ одождитъ росу благодати своея.

Авидите же ви, противници, кака я то суть вина почтенїе святыхъ мощей, на нихбо самъ богъ мѣетъ одождити росу благодати своея и оживитїя¹ и тогда процвѣтутъ совершенно¹ кости ихъ ѿмѣста своего и во православной плоти своей просїяютъ, яко солнце во царствїи отца небеснаго.

Виже, противници, не разумѣющеса добре во священномъ писанїи, совершенно помрачивше своя уми тмою невиденїя истинни, а сего ради неповинныхъ осуждаете, сего ради ви невозможете царствїа небеснаго видѣти, носужденни будете домукъ пекелныхъ, бо такъ самъ Христосъ рекъ: неосуждайте, неусужденни будете.

¹ Похибка.

Тоежь исвятий апостолъ Іаковъ твердить:

Не оклеветайте другъ друга, братіе, оклеветай бо брата или осуждай брата своего, оклеветаетъ законъ, ащеже законъ оклеветаети, или осуждаеш, нѣси творецъ закона (Іак. 1, 11).

Тоежь исвятий апостолъ павелъ твердить:

Тѣмже убо кийждо насъ осебѣ воздасть слово богу: некому убо другъ друга осуждаемъ, носіе паче судити, еже неприлагати претиканія брату своему, вѣмбо и извѣщенъ есмь о Христѣ Іисусѣ нинѣ, яко ничто скверно само собою, точію помишляющему что, скверно иматъ бити.

Кто навикъ безвини благихъ осуждати,
той неможетъ нѣгди внебѣ zostавати.

(лист. 66) Слово онеповинующихся влати¹ римской.

Плакася древле Іеремія пророкъ надъ запусѣклимъ Іерусалимомъ тако глаголюще:

Потемнѣло злото, измѣнися доброе срѣбло, разсипашася камици стамни² (ерем. 2).

Симже образомъ и намнинѣ подобаетъ восплакаться надтѣми, иже ѿщепишася ѿсоединенія вѣри Христовой, видяще ихъ измѣну помраченную (такое рекуще):

Окако потемнѣло злото, прежде православіемъ блистающеея икакониѣ тмою ѿступленія помрачистѣся, ащеже ивсякому православному о сицевихъ одступникахъ печаль сердца уявляетъ, намже недостойнимъ пастиремъ найпаче печаль, купноже истрахъ, яко мечъ сердце идушу пронзаетъ.

Печаль в ихъ нечаянной ѿмѣнѣ, страхже неизбѣжнаго божіа суда, нанемже бо ми заихъ развращеніе имѣемъ, яко пастиріе заввци погибшіа ѿвѣтъ ѿдати.

Ужасно бо ислишати таковое божіе прещеніе, гримящее напастирей, сей гласъ адонай Господь: азъ взишу овецъ моихъ изруку пастуску.

Сегоже ради намъ пастиремъ, мѣющимъ врученную паству словеснихъ овецъ подобаетъ тѣхъ ѿвращати ѿпутей блудящихъ и ѿскѣтий дїавольскихъ, онихже пророкъ давидъ рече:

Сохранимя ѿскѣти, юже составишамы ѿсоблазнъ дѣлающихъ беззаконіе (Ѵсал. 140).

Всябо соблазни содѣловають грѣхъ, агрѣхъ всякаго человекка, аки волкъ овцу, восхищаетъ ипровадитъ напутъ погубелній, намже пастиремъ словеснихъ овецъ подобаетъ слушати словесъ великаго пастира Господа Іисуса Христа, иже рече:

¹ Похибка. ² Зам.: каменіе святыни (Ерем. 4, 1).

Азъ есмь пастирь добрій, пастирь добрій душу свою полагаеть за овца, анаемний бѣжитъ, яко наемний естъ нерадивъ о овцахъ (іван 10, зач. 36, ст. 11).

Нинѣшнихъ убо уже времяъ множае суть гѣхъ пастирей, иже горѣ ѿнаемнихъ содѣловають, нетокмо бо небрегоша о овцахъ, но исами напутъ погибелній заблуждають (лист. 67), яко лютимъ волкомъ, тако пекелнимъ звѣромъ, бѣсомъ, вруки ихъ наснѣденіе впадають по реченію ѱаломску: предасться воснѣк чуждимъ.

Нинѣ бо уже елико пастирей, толико ереси учителей, кождобо зособна посвоему разумѣнію ипосвоей ихъ волѣ, анепозаповѣдехъ Христовихъ радяшеся; тако отомъ святой апостолъ павелъ рече: своихси ищуть, а не Христа Исуса.

Єдни бо поаріянску, друзіи помакедонянску, третіи посавеліянску, четвертіи понесторіянску, пятіи попилиповску и прочіи, которіи суть ѿ которихъ еретиковъ племя позосталое, тотѣхъ оніи нравоученію пособствують.

Єдни суть, иже унѣю проклинають, унѣятовъ геретиками нарицають, друзіи, ижене хотятъ римской власти повиноватися, церковь святую римскую безмѣною¹ хулою уничивають, третіи святой тройци втрохъ впостасехъ ѿца исина исвятаго духа непочитають. Духа святаго ѿотца исина исходящаго надвое раздѣляють, разумѣюще четвертою персоною бити, онукомъ божіимъ или анцихристомъ нарицають, четвертіи спрощеніями церкви свои насупротивъ солнца обхожають, пятіи священномученика асафата, архієпископа полотскаго, не святымъ, ночужоложникомъ нарицають, шестіи четверопрестолнихъ патріарховъ повсѣхъ напѣдахъ² почитають.

Седміи прилитургіяхъ врата затворають ипрочіихъ суть много, иже всякимъ нерадѣніемъ властися римской спротивляють, нехотяще послушати священнаго писанія святаго апостола павла, иже рече:

Всякая власть ѿбога суть учиненна, тѣмже противляеся власти, божію повелѣнію спротивляеся, противляющіижеся божію повелѣнію грѣхъ себѣ приємлють, априємляй грѣхъ нетокмо бо нинѣшномъ, но ивбудушомъ вѣку грѣшникъ подлежитъ безчисленнымъ ранамъ, ѿначала бо грѣхъ не бисть безказни.

Єгда безплотніи чини внебеснихъ селеніяхъ невосхотѣша повиноватися власти предвѣчному богу, усмотрѣмъ, какову казну получиша: воскорѣ ѿнебесъ стручени до аду преисподняго.

Такъ бо отомъ святой апостолъ петръ рече:

¹ Похибка. ² Мабуть зам.: напѣвахъ

Непощадѣ богъ аггеловъ согрѣшившихъ, носвяза ихъ пленицами мрака и преда ихъ насудѣ, мучимихъ блюсти. И поне- (лист. 68) же не пощадѣ богъ аггеловъ престолу его завше предстоящихъ и налице его зращихъ, ачеловѣкъъ земень что бисть, яко тѣнь противъ свѣтящаго солнца; егда бо солнце свѣтитъ, тогда итѣнь видѣна бисть, егдаже солнце хмурою заслонится, тогда итѣнь зникнетъ и невидима бисть. Тѣмже образомъ ипротивници, иже неповинуются церкви святой римской вѣри Христовой, которую самъ Христосъ постановилъ исвятому апостолу петрови вручилъ, тако глаголюще: петре, дамти ключа царствіа небеснаго, иже аще свяжеши наземли, связанно будетъ ина небеси.

Якоже солнце хмурою заслонившися тѣнь погубляетъ, тако ибогъ, заслонившися гнѣвомъ, погубить тѣхъ противниковъ, иже нехотятъ повиноватися церкви святой римской, и того ради невбѣгнуть муки вѣчной пекелной пореченію Ѳаломску:

Снѣдутъ во адъ, инѣми да будутъ устни лствіа, глаголющія неправду (Ѳал.).

Обратѣтежся ви, ѿщепенци, прегорчевающіи синове, копокаянію! уцѣломудритесь, ѿтѣхъ неизбѣжныхъ казний. бо ащеся не покаете и не обратитесь и не воспримете соединенія церкви святой римской, блюдетѣ, да непостиже васъ прещеніе усаи пророка писанное.

Аще непослушаете мене, оружіе васъ поясть (Ісаіа 3, 1).

Уста бо господня глаголаша сіе, вамже учеліе¹ неправедніи, лживіи священници, нещадыщіи стадъ своихъ словеснихъ овецъ инеповинующихся власти престолу римскому, тако Христосъ рече:

Горе вамъ, книжници, фарисеи, лицемѣри, яко затвористе царствіе божіе предчеловѣки, сами вне невнийдосте и иннѣмъ, хотящимъ внийти, возбраняете внийти; тѣмже васъ христосъ нарицаетъ и Ѳи нѣми, да яти немогущи, биша бо пастире нерадыщіи, оstadѣ своемъ небрегущи.

Осемжебо святой апостолъ павелъ тако научаетъ:

Засвѣдителяствую же азъ предгосподомъ богомъ нашимъ Іисусъ Христомъ, хотящимъ судити живимъ имртвимъ¹, во явленіи его и царствіи его; проповѣдуй слово, настой, благовременнѣ и безвременнѣ обличи, запрѣти и умоли совсякимъ долготерпѣніемъ и ученіемъ (2, тим. 4, 1), да примеши вѣнецъ правди, егоже ти воздасть Господь во день онъ, егда придетъ сославою всѣхъ судити, аминь.

Нинѣшни пастире стада нещадѣютъ,
бо исами всебѣ ярость волчу мѣютъ.

¹ Похибка.

(лист. 69) **Слово опрекословіи или о противорѣчіи священнихъ писаній.**

Ихже веліе суть множество повсюду восвященныхъ писаніяхъ, не токмо но опророческихъ или воапостолскихъ, но исамаго Господа Исусъ Христа много суть реченія, иже разъ тако, а другий разъ инако речеса, якоже осемъ здѣ указаса.

Моисей рече: сини іаковлеви биша воегиптѣ лѣтъ чотириста, такоже исвятій стефанъ рече чотири ста (дѣян.).

Апостолъ же павелъ вопреки сіе написа: Бившіа тѣхъ во египтѣ лѣтъ ̄ и ̄ (гал. 3, 7).

Патріархъ іаковъ рекъ: видѣхъ бога лицемъ колицу и спасесями душа (бит. 36).

а Іваннъ богословъ вопреки оное рече:

Бога никто нигдеже видѣ (Іван. 1, 18).

Воисходѣ речеса: Азъ есмь Господь бог, твой богъ ревнитель, ѿдаяд грѣхи отецъ начада до третяго идо четвертаго рода (исх. 20);

а Пророкъ іезекіиль вопреки то рече:

Синъ невозметъ неправди отца своего (езек. 18).

Воисходѣ речеса: чти ѿца своего и матку твою, да благи бу- деть (исходъ 8).

А Христосъ вопреки то рече:

Аще кто возненавидить¹ отца своего иматку свою, не можетъ бити мой ученикъ (лук. 14, 22).

Втораго закона речеса: Господа бога Твоего убоишися и именемъ его кленешися (закон 2, 6).

А Христосъ вопреки то рече:

Азже глаголю вамъ: некленитесь всяко: ни небомъ ни землюю (мад. 5, 34).

Ѽ царствъ третихъ речеса: Глаголетъ Господь раскаяхся, яко помазахъ саула на царство (3, цар. 15).

Апостолъ же павелъ вопреки то рече:

Нераскаянна бо дарованія божія (рим. 11, 29).

Царствъ третихъ речеса: Не бѣ ничто во ківтѣ, токмо двѣ скрижалѣ завѣта (3, цар. 8).

Апостолже павелъ вопреки то рече:

Ковчегъ завѣта окованъ ѿвсюду златомъ, внемна злата, имущія манну, иже з аароновъ прозябший, и скрижали завѣта (евр. 9, 4).

Пророкъ давидъ написалъ: всякъ человекъкъ ложь (ѿгал. 115).

¹ Пропущено слівце: не

А Іваннѣ богословѣ вопреки то рече: Во устѣхъ ихъ необрѣтесе леть (апокал. 14).

Соломонѣ рече: не ѡвѣщай безумному побезумію его (притчи солом. 4).

Христосѣ первіе рекъ: туне приясте, туне и дадите (мад. 10, 8).

А потомѣ взонову самже Христосѣ рекъ: Достоинѣ есть дѣлатель мзди своя (лук. 7).

(лист. 70) Христосѣ первіе рекъ: Нестяжите напути нипира нижезла нидвою ризу нисапогѣ (мад. 20), апотомѣ самже Христосѣ рекъ:

Заповѣдахъ вамѣ, да ничтоже возмете напути, токмо единѣ жезлѣ (мар. 17).

Евангелистѣ мадей рече: поднехъ шестихъ поятѣ Іисусѣ петра, іакова, іванна (мад. 16, 1).

а Евангелистѣ лука вопреки то рече: бистѣ пословесехъ сихъ яко дній осмѣ и поемѣ Христосѣ петра, іакова, іванна (лука 9, 28).

Евангелистѣ мадей рече: аще согрѣшитѣ ктебѣ братѣ твой или обличи его между тобою итѣмѣ единѣмѣ (мад. 16, 18).

А апостолѣ павелѣ вопреки то рече:

Согрѣшающихъ предвѣми обличай, да прочіи страхъ имутѣ (1, тим. 5, 25).

Евангелистѣ марко рече: Никтоже благѣ, токмо единѣ богѣ (мар. 10, 18).

Евангелистѣ лука вопреки то рече:

Благий человекѣ ѡ благого сокровища сердца своего износить благое сокровище (лука 6, 45).

Христосѣ первіе рекъ: Аще азѣ свѣдѣтельствую осебѣ, свѣдѣтельство мое нѣст истинно (іван. 5, 35).

По томже самѣ Христосѣ вопреки то рече:

Аще азѣ свѣдѣтельствую осебѣ, истинно есть свѣдѣтельство мое (іван. 8, 11).

Евангелистѣ марко рече: Мироносици сѣло заутро прійдоша нагробѣ, восіавшу солнцу (мар. 16, 2).

Евангелистѣ іванѣ вопреки то рече:

Маріа Магдалина прійде заутра нагробѣ еще сущей тмѣ бившой (іоан. 20, 1).

Апостолѣ павелѣ рече: Богѣ живеть восвѣтѣ непреступномѣ (тим. 6, 12).

А пророкѣ давидѣ вопреки то рече:

Приступите кнему ипросвѣтитесе (ѡсал. 83).

Євангелистъ іваннъ рече: Аще речемъ, яко грѣха неимами, нѣсть истинни внасъ (іоан. 1, 2).

Потомъ самъже Іваннъ вопреки то рече:

Всякъ рожденъ ѿ бога грѣха нетворить (1, Іван. 3, 9).

Сихже прекословіи ібезчисла многое множество посвященнихъ писаніяхъ обрѣтається, ихже здѣ івомѣсти¹ невозможно, нотокомо барзо вократцѣ здѣ полагається, осемъ ознаймающе, что вся священная писанія мощно, якъ кому зезволити, толковати. Инаипаче бо противници ѿд тѣхъ преко,,,,,

На сих словах вривається рукопись. Се послідне Слово могло мати ще яких два три листки і було мабуть справді послідним, коли судити по сьому, що в ті деревляні окладинки, в яких рукопись перешовалася, більше листків таки годі булоби вшити.

Характеристика Климента Костецького.

Серед мало освіченого назагал нашого духовенства першої половини XVIII століття являється у невеличкому селі на українському Поділлі недалеко Староконстантинова смирний парох, що користуючися очевидно невеличкими науковими засобами, пише релігійні розвідки „Слова“, націховані глибокою вірою і щирою священничою ревністю.

Костецький — се переконаний, свідомий уніятський душпастир, який своє незвичайне привязанне до „церкви святої римської“, „до римського престола“, „до римської матки“ у кожному своєму Слові з притиском зазначає, сердечно жаліючи тих „отщепенців“, які правдиву „православну уніятську віру“ і церкву покидають, а до „ереси еретичеської“ пристають.

Стаючи в обороні своєї віри й церкви, веде полеміку з православними по силам свого знання і світогляду.

Розуміється те його знанне було невеличке, тож і добір і засіб богословських аргументів у нього доволі скупий, обмежений майже виключно на цитати зі святого письма, запозичені очевидно з другої руки. А що він згадані цитати випишував не прямо зі святого письма, а брав їх готові з другої руки, про се свідчать ті численні похибки у тексті і нумерованні цитатів, як се можна бачити у поміщеній тут копії його Слів.

Що образование у Костецького не могло бути велике — се для нас річ легко зрозуміла: адже тільки невеличка частина кандидатів духовного стану мала тоді можливість здобути собі деяке образование

¹ Похибка.

у василіянських школах, а прочі підготовлялись до душпастирського звання дома, у своїх батьків-парохів. Про нашого автора твердитиби можна, що він мабуть належав до тих вибранців, які училися в котрійсь з василіянських уніятських шкіл.

Рід Костецьких належав імовірно здавна до шляхотських і духовних родів на українських землях. Протягом XVIII століття видав він доволі священників у перемиській і львівсько-каменецькій дієцезії¹. Одного Костецького, василіянина, замучили підчас гайдамацького повстання в Умані 1768 р.

Наш Костецький міг найти легко приміщення у якійнебудь школі при василіянським монастирі, де був монахом будьто який Костецький, будьто який близький свояк того шляхотсько-священничого роду.

І певно тій обставині, що Климент саме походив з такого роду, у якому традиція витворила була вже деякі похвальні культурно-моральні цінности, приписати треба, що полемічне перо Костецького не є так разячо остре, як се було у наших полемістів XVII століття. У висловах і зворотах видко всюди у нього помірковану стриманість. Коли полемісти XVII століття на перегони придумували найпоганійші прізвища для своїх суперників, сказатиб з вуличної лайки, то наш автор в порівнанні з ними є немовби певного рода духовим аристократом, розуміється на ті часи. Він вправді грозить противникам і отщепенцям чи відступникам пекольними муками, але не прозиває їх ані не лаєся поганими словами. Тільки дуже рідко, з великого жалю до відступників, стрічаємо й у нього різкіше слово.

Йому, як ревному уніятському священникови, неказано жаль, що „нині скільки пастирів, стільки учителів ереси, бо кождий зосібна по своєму розумінні і по своїй волі, а не по Христових заповідях рядиться“. „Одні по аріянськи², другі по македонянськи³, треті по савелі-

¹ В згаданій на початку Метриці ординованих львівсько-каменецької дієцезії знаходимо отсі імена Костецьких: Григорій (ордин. 30. III. 1736), в Козлупах, деканату Чорний Острів на укр. Поділлі, Петро (ордин. 19. V. 1741), в Плискові, деканату котницького, каменецької дієцезії, Іван, син шляхтича з Ластівок перем. дієцезії (ордин. 1. V. 1763), в Зарваниці; Григорій (ордин. 25. I. 1768), в Горичинній, деканату і дієцезії каменецької; Лев, син нашого Климента (ордин. 9. V. 1769) в Митківцях, деканату барського, дієцезії каменецької; Дмитро (ордин. 5. XI. 1777 в 40 році життя), син шляхтича з Покутинця, дієцезії каменецької, в Золочеві. Всі, крім Івана і Дмитра, були синами священників.

² Пресвітер Арій з Александрії, образований в Антіохії, де була богословська школа (основана в IV стол. по Хр.), учив від 318 р., що Бог-отець сотворив Христа-сина в часі, що син не є єдиносущний батькови, а тільки вищий від усіх сотворинь, якесь посереднє ество між божеством і людством, отже не *ὁμοούσιος* (єдиносущний),

янськи⁴, четверті по несторіянськи⁵, п'яті по пилиповськи⁶ і прочі помагають науці кожного еретичного племені⁷.

А дальше вичисляє противників унії: одні є, що унію проклинають, уніятів еретиками називають, другі, що не хочуть повинуватися римській власті і римську церкву безмірною хулою нищать, треті не почитають святої трійци у трьох особах від вітця і сина і святого духа і розділюють на двоє святого духа, що походить від вітця і сина і тим роблять його четвертою особою, і божим внуком або антихристом називають, четверті обходять свої церкви з процесіями напроти сонця, п'яті називають священомученика Йосафата, полоцького архієпископа, не святим, але чужоложником, інші почитають по всіх напівах чотирипрестольних патріархів, семі замикають царські ворота при литургіях і прочих є богато, що ріжним нерозумом супротивляються римській власті.

а тільки *δμοούσιος* (подібний). Тою своєю наукою станув він проти науки єпископа Александра, який учив, що син уродився від Бога-отця перед віками, що він єдиносущний (*δμοούσιος*). На першому вселенському соборі в Нікеї (325 р.) осуджено ту науку, аріянізм, і прийнято в символ віри формулу про єдиносущність, *δμοούσιος*, а Арія прогнано. Аріяньський спір — се перший великий науковий спір в християнській Церкві (Hagnack, Lehrbuch der Dogmengeschichte, 3 Aufl. Freiburg, 1894).

³ Македоняни, названі так від Македонія (341-360), учили про підрядне становище святого духа до двох других осіб божих, за що їх осуджено на вселенським соборі в Константинополі (381 р.) (Kahnis, Die Lehre vom Heiligen Geist, Leipz. 1847; Stengel, Das Taubensymbol des Heiligen Geistes, Strassb. 1904).

⁴ Савелій, учений богослов, родом з Пентаполю в Африці або з Італії, жив в Римі від 199 до 222 р. і виступив з наукою про св. трійцю, у якій доказував, що отець, син і дух повинні уважатися тільки ріжними переходовими формами об'явлення Одного Бога. Савеліянізм мав численних прихильників аж до IV стол. (Zahn, Marcellus von Ansyra, Gotha 1866).

⁵ Несторіяни, прихильники патріарха Несторія з Константинополя, що помер по 439 р. по Хр. і всі ті християни східної церкви, які відмінно від правовірної науки про дві природи приймають трівку відрубність двох природ в Христі. Тим самим ті дві природи в Христі є дві особи в Христі. Отже Марія не є Богородицею, а тільки Христородицею (Loofs, Nestoriana, Halle 1905). Тою справою займався 4 вселенський собор 451 р. в Халькедоні в Бітинії, стараючись погодити з собою під ідеєю тайни віри дві прямо суперечні дефініції: з одного боку найтіснішу сполуку божої і людської природи в Христі в одній особі, з другого окреме, незмішане життє обох природ (Symbolum Chalcedonense).

⁶ Пилиповці (Пилипони) фанатична секта, що 1739 р. вийшла з Поморців і поручала самопаленне. Поморці знова або Данилівці — се російська секта безповодів, яка зібралась 1694 р. довкола монастирських оград Данила Микулича на Поморі, країні між Онегою і Білим морем. Нині має та секта мале значінне. Зате Пилиповці поширилися також поза межами Росії, прим. у Східній Пруссії. На Буковині звуться вони Липовани (Polek, Die Lippowaner in der Bukowina, Czernowitz, 1897-1900, 3 части).

⁷ Пор. його Слово о неповинующихся власти римской.

Нема ніякого сумніву, що Костецький має тут на думці всіх тих духовних, що з імени були уніятами, хрестилися в унії і були навіть ординовані уніятськими єпископами, а опісля будьто вчasti, будьто таки цілком не трималися обрядів ані не сповняли приказів уніятської церкви. І є між ними, як бачимо се наглядно з отсего нарікання, всілякі відтінки: одні вже цілком для унії страчені, а другі тільки у дечому йдуть за православними.

Мимо свого великого привязання до унії, не бачимо у Костецького надмірних проявів релігійної нетерпимости, у чому він також похвально відрізняється від загалу духовних письменників з попереднього століття. А все таки радби він бачити, щоби уніяти зовсім не стикалися з тими „лестцями“, які не визнають, що Ісус Христос, син божий, є рівний отцю і святому духови¹ і остерігає перед тими відступниками, „які всіх еретиків, противних Христовій вірі, з великою любовю до своїх домів завсіди запрошують, з ними довгі розмови провадять і від них навчившись еретичного толковання, Христових вірних в блуд впроваджують і те собі за мудрість почитають, а сю їх мудрість святий апостол Павло юродством або глупотою називає“¹. „Таким ліпше булоби не пізнати дороги істини, ніж пізнати, а опісля завернути назад“². Та не тільки мужі, але бо навіть і жінки стали мішатися в релігійні справи. Особливо жінки „художників і корчемників“ не бажають собі нині науки від цёрковних учителів, тільки по своєму нерозуму святе письмо толкують в еретичний бік. „В нинішних часах які жінки, такі й мужі: розумуючи вкупі своїм нерозумом заблудили в темноту зухвальства і у своїй високоумній зарозумілости дуже противляться власти престола церкви святої римської“³.

„Бо в тих сторонах, що називаються правовірними, помножилася велика ересь еретична; вже бо там і ціла філософія набралася бісовської неправди; вже там що філософ, то пророк і предтеча антихриста і гонитель Христової віри“⁴.

Та вже найбільше розсердило Костецького поширюванне між уніятами книжки, що антихрист має уродитися в Римі з тіла самого римського папи. Тота книжочка, названа „Антихрист“, шириться тут, „у наших римських сторонах“ і відвертає від нашої римської церкви не тільки „світських посполитих людей“, але й багато „духовних розмаїтих станів“ ізза неї впадає в ересь. „Що ми побачивши наглядно, безпроволочно

¹ Слово о унії лист. 4.

² Тамже лист. 7.

³ Слово о покров. и примр. свящ. писаній, лист. 32 і 33.

⁴ Слово о предотечахъ антихристовихъ и пророкахъ ложныхъ, лист. 53.

сейчас заявляємо найвищим римським властям, просячи, щоби вже тота книжка „Антихрист“ або „Демоница“ не переховувалася у нікого на дальше в сих римських сторонах, но щоби на їх приказ она була спалена, бо колиби та „демоница“ мала тут перебувати довший час, то вже через неї „церква свята апостольська, римська віра правдива католицька християнська буде в дуже малій ціні“¹.

Як вже вище було сказано, Костецький опирає свої докази майже виключно на цитатах зі святого письма, мало журячися тим, що ті докази є інколи доволі натягнені. І так на доказ, що римська унія не є зовсім ніякою новочасною вигадкою, а тільки справою вже дуже давною, не вагається він твердити, що ідея унії знайшла свій наглядний вираз вже в старому завіті: „Ви безумні відступники кажете, що прокляті римські унії щойно недавно видумали унію. Та се ваше твердження є неправдиве. Бо унія й правовірність настали вже в старім завіті, обоє разом і з одних уст. Коли три молодці були кинені в огнену піч і тоді в печі всі три, мов одними устами взивали: благословен бог наших вітців, то ще в той час були пізнані й унія і правовірність: унія тому, що всі три, немов одними устами ісповідуючи, богу одногосно честь віддали, а правовірність тому, що праві, себто добрі, чесні слова із їх уст були проголошені“².

Доволі цікавий доказ на нероздільність святої трійці знаходимо в його Слові про три особи святої трійці. „А якщо не хочете вірити святому письму про святу нероздільну трійцю, то погляньте на соняшний образ, бо в ньому знаходиться трояке зображення: круглість, світлість, горяч, з котрих складається оден нероздільний соняшний образ. Так само і трійця: отець і син і святий дух, є одно нероздільне ество; і як від сонця ніколи не відлучується ніякий складник³: круглість, світлість і горяч, то так і в святій трійці отець і син і святий дух все вкупі, рівно і нероздільно в одному естві перебувають. А соняшну горяч можна по святому письму святому духу приложити, бож і святий дух має все горяч“⁴.

У Слові про святого Йосафата згадує про ту ясність, яка показала ся на сьому місці над водою у ріці, де кинули тіло мученика. Православні казали тоді, що та ясність — се знак від Бога „на месть і побіду“ за грішне життє Йосафата. „А чи ви, противники, бачили або чули де і коли, щоби Бог зсилав над грішником ясність на месть і побіду?“

¹ Тамже лист 53 і 54.

² Слово о унѣи, лист. 9.

³ В оригіналі: состава.

⁴ Слово о трохъ персонахъ святой тройци, лист. 20 і 21.

— питає наш автор православних. Та як православні не хочуть вірити ніяким правдам ні знаменам із західних сторін, то нехай розважать, що й у східних сторонах зсилав Бог над мощами своїх праведників знаки, але ніколи „на месть і побіду“. І так над мощами праведного отця святого Теодозія київпечерського зяснило велике світло від многих свічок, що самі запалились. Над гробом святого митрополита Петра таке саме чудо сталося. Над гробом святого великомученика Дмитра солунського виділи двох ангелів з запаленими свічками, що з ним говорили і т. д.¹

Костецький пробує часами навести якийто примір або доказ з історії, розуміється передусім з історії нашої церкви. Але історія — се його найслабша сторона. І так князь, що охрестив Русь, зветься у нього Константин², а імена святих отців Церкви і сектярів повтарає по традиції, але без належної орієнтації.

Знаменито бувби вчинив автор, якби замість лишніх догматичних міркувань подав нам був більше побутових картин, в такому роді як в Слові про голенне вусів.

Неуніяти твердили, що вуси на губах кождому віруючому в Христа бувають на користь, бо як причащається тіла і крови Христової, тоді всюди помочить те волосе на своїх губах і те омоченне на волосю кождому, що приймає причасте, лишається до скінчення його життя. І якщо лучиться припадок, умирати без причастя, тоді може, прикусивши своїх вусів, запричаститися і отримати спасенне.

„А хтож се видів або чув, щоби Господь наш Ісус Христос мав на такій запустілій мерзості, на його „шкараднім, бридкім“ вусі так довгий час оставати?“

Бо се вже є всім відомо, що приймаючи причасте Христового тіла і крови, кождий свої вуси всюди омочить у Христовій крови, а опісля по вашому звичаю, нахлиставшись табаки і „чмихаючи“ вельми їх табакою „омерзєнить“.

А і такі є, що звикли впиватися, а впившись, по жидівських домах попід лавицями валяючися, блювати, то таким уже тоді не тільки вуси, але губи і зуби і язик пси осмокчують і облизують“³. Таке читаємо про духовних XVIII ст.

Поза тим маємо тільки згадку про якихто „художників і корчемників“, що їх жінки мішаються до релігійних справ, а на листку 17

¹ Слово о священномъ мученицѣ Асафатѣ ... лист. 62.

² Звідкиж цар Константин російський, великий володар, приняв святе хрещенне отримав здоровле, як не від святійшого Сильвестра, папи римського (лист. 15).

³ Слово о пострижїи или голѣнїи власовѣ на віяхѣ, лист. 55 і 56.

вказує Костецький на вищість західної культури і чеснот: від східних сторін всякому злу є початок. Адже зі східних сторін пішли всі злоти: бунти, гайдамаки, характерники і інші безчисленні злочинці і там те все знаходиться. „А ви, противники, клеветете, що західні сторони є прокляті, тож скажіть прецінь, що знаходиться такого противного Христовій вірі в західних сторонах?“

Мова Слів.

Відомо, що майже всі полемічні твори XVIII стол. є написані польською мовою. Тимчасом Костецький в половині XVIII стол. пише свої Слова рідною мовою. Вправді не є вона далеко ще чистою народною мовою, все таки на назву рідної заслугоє вона вповні.

Загальна характеристика тої мови булаби така: переважна частина слів і форм належить церковно-українській мові, менша частина — живій мові. Спорадичні відступлення від фонетики церковної мови вказувалиби на те, що у вимові її вже не придержуванося, а складня вже майже освободилася від неприродної нашої мові вимушеної будови довгих речень. І так, хотяй своєю закраскою мова Слів видається українсько-церковною мовою, то таки своїм духом є вона мовою живою. А як ще взяти під розвагу, що у вимові чито при читанні чи говоренні перевагу брали без сумніву фонетичні ціхи живої мови, то щойно тоді зрозуміємо, що та церковна закраска тратила багато із своєї первісности.

І так приміром можна з деякою певністю твердити, що окінченне 3 особи однини минувшини — лъ, давнійший дієприкметник, вимовляли тоді тільки, як посередний звук між у і в так, як його сьогодні вимовляємо; тож хотяй Костецький пише з правила: написалъ, сотворилъ, содѣлалъ і т. д., то таки вимовляли: написав, сотворив, содѣлав. І тільки там, де він „забувся“, поклав замість — лъ фонетичне окінченне — въ як се на свойому місці буде показане.

В заслугу Костецькому почислити треба, що він уживає небогато польонізмів. Сорокатими були наші писання XVII століття, так дуже пересипані польськими словами і зворотами, що мову деяких тодішних письменників можнаби назвати сміло польсько-українською мішаниною. Тимчасом наш автор увільнився майже цілком від того небажаного впливу. Крім деяких слів і форм, як лечъ, нѣгди, барзо, стродзе, албо, тактижъ, презто, кришталъ (21), завше (21), променями (21), доводъ (26) = доказ, прибитковъ пекелнихъ (52), мшала (57), ознаяующе (60), хмурую (68), матку (69), чистцовихъ мукъ (49), отщепенцѣ (51 і sparsim), шкарадними (47), розмаитихъ (53), щекають (51), зезволити (70), за-

вѣраются = zawierają się, а еднакъ (30), еднактижъ (46), латво, ведлугъ (30), естесте (25).... польонізмів взагалі нема багато.

Слова чужого походження виходять дуже часто перекручені: индуленція (48) = індульгенція, либилеушъ, фундаментъ (20), наадема (21) = анатема, симонъ ментафрастъ (26), костантинъ (15) або косянтинъ, сизматиковъ (17), при михаилѣ пелавлозѣ, цесарѣ грецкомъ (30), пелаологу (30), михаилъ келарий (30), легеонъ (52), кундици (48), оѣеуеъ (15) = ἄξιος.

Взагалі граматичного знання мови не здобув собі Костецький багато. Букви *ы* не уживає, як сказано, зовсім, а слово *уня*, церемонія, пише постійно через *ѣ*: унѣя, церемонѣя; слово *отець* пише то *штець* то *отець*. А вже в уживанні *ѣ* і *ь* є у нього, як я вже у вступі згадав, цілковита довільність. Та саме тому, що він не мав граматичного виховання, прийняв у свою мову слова, фонетичні ціхи, форми і склад живої мови, роблячи се інстинктивно, несвідомо. Таким чином Слова Костецького дають нам доволі багато матеріялу для дослідів нашої живої мови того часу.

Церковну мову називає на одному місці „словенскимъ языкомъ“ (10), а на другому „рускимъ“: „три язики найвисочайшии правдивую Христову вѣру держащи под едину главу римскую совокупишася: латинскій, рускій и греческій“ (9).

Очевидно Костецький намагався писати тим „словенскимъ языкомъ“, але як з одної сторони прийняв у нього дещо польонізмів, так з другої о много більше слів з живої рідної мови. І вже тут навести треба той засіб слів, які звідтам переняв. Тими словами булиби: молитва клячѣнная (23), горячость (20, 21), погибіль (17 і *sparsim*), на прю (38) = напру, на боротьбу, кари не вбѣжати (37), порошокъ (21), помилку (36), жалѣніє (45), предотечахъ (51), припадокъ (55), надѣю (56), поборниковъ (63) = заступників, потемнѣло злото (66), зара (62), свѣтлого зроку (63), зображеніє (20), на повѣтру (15), зѣнници (33), зрѣнницъ (34), четвертокъ (40), скарбницѣ (48), жертovníкъ (6), блеватина (7), подѣ особами хлѣба и вина (40), похвалу (41), прикладовъ (45), старунокъ (48), бѣлиликъ (49), падлина (51), бурливостію (51), царство (69), двори (51), охотою (52, 59), противнику (5 відм. 6), единствѣ (8), насѣня (1 відм. 5), злочинцовъ (11); бистроту орлюю (32), свѣтскихъ посполитихъ людей (53), лутшаго (26), запусѣломъ (66), виновни (4), тамошнее (13), тамошній (30), противнихъ (4), нинѣшнихъ (28) і нинѣшнѣхъ (41), приличное (6), отцевскимъ (26), нагалний (40), песѣми (40), остатной (40), скорую (51), в будущемъ вѣку (67), власнихъ (52); и що ся то значить (7), кождий (10), якихъ (43), нѣкимъ (50), жадному (4); зийшолъ (26), признаете (20), ви-

вишшающе (42), змишляемая (44), умѣрати (55), погрѣбани (63), про-
цвѣтуть (65), помазовати (63), прозябший (69), ѿсѣкати (26), змислили
(9), стекшеся (10) = (в)стікшися, даючи (15), напинающе (2), запи-
нающе (5), не допускающе (5), желаетъ (11), оставивши (16, 51), уви-
дѣвши (46), написавши (48), шукаючи (16), вленулъ (21), виражається (24),
зволить (30), сижу (31), не покажетъ (31), залежитъ (31), спротивляються
(32), дуфающе (32), слободилъ (46), угризнути (51), остерѣгающе (51)
приймають (52), нехай сподѣваються (53), упроважаєте (55), тривати (56),
прикусивши (56), нахлестившися (56), померзѣнитъ (56), не треба (58),
хто навикъ (65), проклинають (67), заслонившися (68); немилостивно
(60), зособна (2), обоє вразъ (9), зпроста (10), чесно (10), щире (3) =
широ, ясно (34), умно (34), далеко (36), а потомъ (41), разъ тако, а дру-
гий разъ инако (69), взонову (69) = знову; хочъ (32), длятогого (33, 37),
около (41), насупротивъ (44), -ци (46, 54), не тилко (56).

Письмо у Костецького — дрібний скоропис, тоді уживаний, букви
не більші над 1 mm. Крім букв, нині в нашій азбуці уживаних, є у нього
з церковної азбуки букви *с, ѡ, ѧ, ѱ, ѱ, ѱ, ѱ*, а з латинської азбуки *g*.
Буква *є* служить на означенне звука *е* і *є*. На відданне чужого (*i*)*e* уживає
деколи *іє*, як: ієреміи (39) побіч ереміи (39), ієрусалимській, але тільки
єретический (23) від *αἰρεσις*.

Розуміється, що числа є означені так само, як в церковних кни-
гах, увінчаними буквами: *ѧ* = 1, *і* = 10, *к* = 20, *ѧ* = 1000 і т. д.

На звук *я* вживає доволі часто букви *а*: христіанській, безуміа,
благочестіа.

Знаменною ціхою мови зазбручанських Подолян є заміна по плавнім
р м'яких *я* і *ю* звуками *а* і *у*. Примірів на се є у Костецького доволі:
укарати (20, 23), зам. укаряти, покаратися власти (34), непокараючимся
(65), горачость (20, 21 двічі), обращєши (25), распра (30, 37), разанській
(30), узрать (31), зраще (34), зращихъ (68), градетъ (47), градутъ (52),
разорають (3, 38), зара (62), митара (64), пастира (66), затворають (67),
радяшєся (67) зам. рядяшєся, ураду (13, 14) побіч урядъ (14), животво-
ращаго (8, 26) побіч животворящому (26), напражетъ (11), разширають
(6), цару небесний (24, 25), на пру (38) = на прю, до боротьби, на по-
вѣтру (15).

Зате маємо інколи по *р* букву *я* замість *а*: грядъ (12), побіч градъ
(12), ижденете ѿ гряда во грядъ (13), и не рядитъ о грѣсѣ своемъ (32),
а раз навіть: на соборяхъ (35) побіч соборахъ (35). Раз стоїть навіть
по *л* *а* зам. *я*: проклатъ (28) побіч проклятъ (28, 29, 35), та се імовірно
похибка.

Звук *i* віддає трьома буквами: *i*, *и* і *ѣ*. Знак *ї* був уживаний в церковно-українській мові майже виключно перед голосівками і так його уживає і наш автор, прим. тамошній (30), аданасій патрїарха (30), еремїї (39), зображеніє (20), правдивїя православія кадолическія вѣри (10) і т. д., але дуже часто в таких місцях ставить *и* замість *i*, прим. александрийский (18) і александрийській (30), михаилъ келарий (30), архиепископъ стефанъ (30), Іерусалимский (12), первенствующий (12 двічі); превисочайший (12), безумия (11, 26), спрочесіями (45, 46), побіч спрочесіями (41), зпроцесіями (44), зпроцесіями (47), християнская (54), и прочии (67), прозябший (69), асирийскихъ (15), превисочайший (15), святѣший аданасий (18), святѣший (28, 36, 41 двічі, 42, 48), немерцающий (31), юнѣший (14 тричі), послѣднѣйший (12), бисерий (2 відм. множ., 33), писаний (2 відм. множ., 51), братий (14), церквию (13), глаголющий (47).

Та тричі знаходимо букву *i* там, де правильно повинно стояти *и*: прийнялъ (64), прї его (56) зам. при его, напїсалъ (28).

Але вже зовсім фонетично є написані слова: іменемъ (43) *i*: гдеже собравшїся Христа хулять (19).

В словах чужого походження віддає Костецький звук *i* часто буквою *ѣ*: унѣя (2 і spars.), церемонѣями (7), -нѣй (46), ѡфѣра (46), за-вѣраются (=zawierają się), нѣгда (16, 65).

Впрочім уживає букви *ѣ* там, де она є і в церковній мові: грѣскъ (32), свѣтлаго (63), але деколи замість неї ставить *и* і навідворот: вѣри Христовой (3 відм. одн., 4, 6, 8, 31), о вѣри Христовой (4, 12, 25, 29, 34), видномо (43), осиняющагося (59), не видуще (28), не видяще, что творять (28) зам. вѣдяще, тривати (56) наше: тривати, за однимъ разомъ (36) зам. церк. форми: за единѣмъ (35), николи (38), яви (34) зам. церк. явѣ, з другої сторони: вѣхромъ (47), умѣрати (55), запрѣщаютъ (19, 30), процвѣтуть (65), во кровѣ (56), усѣ (17) побіч вси (36), внѣмаеть, внѣмаете і внѣмати (28) в значінні унимати, творѣте (41), анѣ (28), анѣжли (37), анѣ-анѣ (9), при цесарѣ грецкомъ (30) зам. церк. (ке-)цесари.

Буквою *ѣ* віддає те *i*, що витворилося з перезвуку ікання: погибѣль (17, 43, 50, 51, 54), дрѣмлетъ (51), погрѣбали (63).

Букву *ѣ* бачимо вкінці у дієслівних іменників, як голѣніє власовъ (55), очевидно згідно з вимовою, з аналогії до слів: жалѣніє (45, 49), видѣніє. А маємо її раз і в дієприкметнику: молитву клячѣнную (23).

Раз маємо *ѣ* на місці давнього звука *ы*: вѣхожаютъ (67), здається також згідно з вимовою. Про те *ѣ*, яке у тодішній живій мові увійшло в флексійні окінчення, буде мова щойно при обговорюванні впливів живої мови у відміні імен.

Букви *и* уживає Костецький на означенне церковного *ы* і *и*, як синъ зам. сынъ і истина. Раз кінчиться оден прислівник на *ий* зам. *и*: по еретический толкуете (37). Такі форми прислівникові є, як відомо, й у деяких наших наддніпрянських письменників 19 стол., особливо у І. Нечуя-Левицького.

Букву *и* бачимо теж там, де *і* повстало з *о* з перезвуку ікання: не тилко (56), ци но тилко (15, 23), зийшолъ (26) і анальогічні: изийди (43), возийду (46), та оден клясичний примір на 7 відмінок однини: во гробѣ плотскимъ (24), як найкращий доказ, що окінченне 7 відмінка звучало вже тоді *-им*, а не *-ом*.

Замість ненаголошеного *е* уживає нераз інстинктивно звука *и*: а видити (2 ос. множ., 43), не приносити (2 ос. мн., 28) і раз в слові чужого походження: миліодийно (47).

Підметним дієприслівникам теперішности і минувшини дає з правила окінчення *-ще*, *-ше*. Ті форми є, як звісно, староцерковні дієприкметникові форми. Та у нашого автора знаходимо доволі часто форми, окінчені на *-чи*, *-ши*: даючи (15), шукаючи (16), промуючи (12); оставивши (16, 51 тричі), увидѣвши (46), написавши (48), ꙗщепившися (28), выполнивши и исповѣдавшися (49), прикусивши (56), запричастившися (56), нахлестившися (56), заслонившися (68 двічі).

Звук *о* в протяговім дієслові перейшов на *а*: покаратися власти (34) зам. покорятися власти.

Костецький був в клопоті, як віддати звук *йо* по шелестівках, тож радить собі в сей спосіб: на соборѣ фліоренскомъ (30), у фліоренску (36), миліодийно (47), переполіорується (13), а раз навіть: землюю (69), хочачи тут знаком *ю* віддати звук *йо*, отже землюю вимовлялося хіба землею (= землею). Так робили у нас письменники від XII стол., пишучи Юсифъ (= Йосиф), утюкъ бы (з Інтерм. Гаваттовича) бо думали, що злукою знаків *і* і *о* (= *ю*) віддають звук *йо*.

Степенованне давнього *ь* і *ь* бачимо в слові: предотечахъ (51) і в слові: взонову (69) в значінні знову, разъ тако, а другий разъ инако (69), во трохъ лицехъ (19), во теченіи (45), а раз навіть перед голосівкою: во отци (18, 21) анальогічно до: во имя.

З фонетичних появ у ділянці шелестівок треба згадати про обмін звуку *д* і *т* особливо в приіменнику *от* (Ѡ) = від: wd риму (16) і wd того (36), wd папи (49), wd тѣхъ (61, 70), wdправовати (57), одступникахъ (66), а раз навіть хоцед (3 ос. одн., 6) зам. хоцеть.

Приіменники *изъ* (= лат. ex, de) і *съ* (= лат. cum) зливаються часто в оден вид і віддаються то через *з* то через *с*: скорабля (17) побіч изперва (23), спрочесіями (41) і зпроцесіями (44), сведенни (2), а зпроста

(10), змишляемая (44), змишляюще (26), змислили (9), зкрила́ (52), згрѣховъ (50), зтину (50) = з бруду, стѣми (55), звиномъ (41), а раз з випало: восияти (31).

Зі змін у визвуку згадати треба передусім про заміну звука *л* в дієслівних формах 3 особи однини минувшости в звук *в* (власливо посередній межі *в* і *у*): помрачивъ богъ (34), дунувъ (38); раз відпало те *л* цілком: хто навикъ (65) і нема його також в дієприслівнику: стекшеся (10) = встѣкшися. Очевидно в вимові те окінченне *лъ* звучало певно як *в* (= *ѣ*).

Окінченне *ть* відпало в слові: знаменуеся (19), а з окінчення те 2 особи множини приказника відпала голосівка *е*: ѿринѣтъ (20), позрѣтъ (20, 23, 26) під впливом вимог живої мови. З тоїж причини відпав звук *ы* у слівці *бы*: не моглибъ нарицатися (16).

Зі змін у назвуку наведу заміну *у* через *в*: карі не вбѣжати (37) не вбѣгнутъ (68); *і* через *й*: прийняти (11), приймають (52), ѿйдѣте. Замість дієслова: имѣти уживає з правила: мѣти, а двічі мати: не маєтъ (19), мають (21).

Интересний зразок усунення роззіву маємо на листку 19 і 24: не во ймя Христова (19 і 24 тричі) та: по тройчнахъ воскреснихъ (26), зате полишено роззів у слові: преити мимо (13), закона мойсеисаго (28).

З повноголосних форм маємо слово порохъ (21) і просто-народне злото: потемнѣло злото (66) зам. золото.

Двоєнне шелестівки *н* стрічаємо часто саме там, де воно не повинно бути. І так слово истина (61) пише переважно з двома *н*: истинну (4, 27), истинни (32), а раз навіть, (чи не під впливом вимови), по истеннѣ (33), священного (63), доложено (26), убиенни (12), основанна (2, 38), данную (2), сведенни (2), анѣ в инномъ вѣку (21); зате пише: мучениковъ (62, 63), а раз навіть (ошибочно) учникомъ (41).

Замість частиці *чи* є часто *ци*: ци но тилко (15, 23), ци (10), ци — ци ли ни (14), ци ..... ци (46, 54).

Чуже слово антихристъ пише то через *т* то через *ц*: анцихристовъ (8), анцихристъ (40), антихристъ (53).

На уподібненне звуків можнаби навести отсих кілька зразків: совишше землю (13), повиш реченному (10), вивишшающе (42), а на відподібненне: лутшаго (26), лутше (45).

На випад шелестівки *т* з групи шелестівок *стн*: чесно (10), добротчимъ (10), власнихъ (52); *т* з групи *тн*: вленулъ (21) зам. влетнулъ (влинув = влетів); *т* з *стц*: на мѣсцу (46) побіч: мѣстце (46); *д* з *дж*, що повстало з перейотованого *дј*: сижу (31) замість сиджу, упровожаєте:

(55); а на випаді злитте: геретицкихъ (58) побіч форм переважно ужитих: геретически або еретическомъ (23).

На вставку шелестівки *д* межі *з* і *р*: раздрѣшенно (2, 12), раздрѣшиши (2, 12), ко раздрѣшенію (48).

Доволі значний нахил до форм живої мови спостерігаємо в відміні імен і дієслова. Найбільше бачимо се на іменниках і прикметниках. Іменники середнього роду *іо*-відміни мають у першому і четвертому відмінкові інколи окінченне *я* зам. *є*, прим. *ѡпущенія* (4 відм. одн. 21), що то єсть благочестія (8 двічі, 9), межі доброе насѣня (5). В 2 відм. однини окінченне *у* зам. *а*: до престолу (48), доводу (26), году (41), анальогічно до: миру (48) і народу (64), що належали до *у*-відміни і мають в церковній мові правильне окінченне в 2 відм. одн. *у*. В 3 відм. одн. повтаряється нераз окінченне *ови*: анцихристови (50), апостолови петрови (2, 48, 68). Форма Петрови є питома і церковній мові, де взагалі чужі власні імена мають радше окінченне *ови*, ніж *у*¹. У 5 відм. одн. маємо раз окінченне *у*: противнику (6). У 7 відм. одн. *о*-відміни часто *-у* зам. *-ѣ*: в вѣку (67), *ш* символу (28), *у* символу (30), *о* таїнству (27), побіч: умѣ (23), единствѣ (8), а до таких форм анальогічна: во синѣ (30) зам. правильного сину з *у*-відміни.

Мужеські і середні іменники *іо*-відміни мають в 7 відм. одн. побіч окінчення *и*, прим. во отци (18, 21), во теченію (45), во слонци (46), окінченне *ю* і *у*, прим. в Костантино полю (36), на мѣсцу (46). На ті дві послідні форми бачимо безперечний вплив польської мови так само, як і в формі 2 відм. одн. слонца (46, 47) і в 6 відм. слонцемъ (46).

У 1 відм. *іо*-відміни мужеських іменників маємо окінченне *ѣ* зам. *и*: благочестивцѣ (7, 8, 20, 57), злочестивцѣ (7, 8, 50, 57), ристѣ (52), еленѣ (52), а раз *є* зам. *и*: фарисее (31), мабуть по анальогії до церковного: учителіє.

Зате в 2 відм. множини раз: злочинцовъ (11), а слово бисеръ має: бисирий (33), братъ: братий (14).

Слова, що мають у 1 відм. множ. *ѣ*, кінчаються в 6 відм. на *ями*: благочестивцями (8 двічі), а в 7 відм. на *ахъ*: ѡщепенцахъ (51), попри ѡщепенцахъ (28). І іменник апостолъ має раз у 7 відм. множини: апостолехъ (22), лице лицехъ (19), але сердце сердцахъ, писаніє писаніяхъ (26). Слово домъ має домахъ (33).

Іменник усъ має правильне двійне число уса (56), а скридли скридли (13).

З жіночої *іа*-відміни вказати треба на другий відмінок однини на *ѣ*: ѡ тоєя дражайшея скарбницѣ (48); 3 відм. на *ѣ*: уклонится своєю злою

¹ Leskien, Handbuch der altbulgar. Sprache, стр. 72.

волк (32), к дѣвицѣ (47); 6 відм. землею, що треба читати: землею; 7 відм. однини: на правицѣ (47) попри: во пресвятой тройци (21); 1 відм. множини на и: зѣници (33); 2 відм. зрѣнищ (34), а вкінці 4 відмінок однини мужеського іменника на у: прелюбодѣйцу (61).

Іменник луч є жіночого роду і кінчиться на а: луча солнечная за-
кривается (32), чи не по аналогії до слів: луна, заря.

З жіночої у-відміни стрічаємо 7 відм. одн. окінчений на ѝ: вокровѣ (56), а з і-відміни скрижалѣ (1 відм. множ.).

З шелестівкової відміни має око двійне число на ѝ: помрачистѣ
оцѣ свои не видѣти истинни (32), шцѣ кгорѣ (40). З н- відміни: през
много времѣ (2 відм. множ., 30) побіч временѣ (36).

У зложеній відміні прикметників треба вказати на окінченне
середних оє там, де в церковній мові стоялоби еє: божое (17), должай-
шее время (54), горшее (50), побіч тамошнее (13); в 2 відм. однини ого
побіч аго: святого (18, 19, 22, 25, 29, 43), оного священого (22, 23), свя-
щенного (56, 63), мирского (51), Христового (5, 19), Іерусалимского (12);
в 3 відм. однини ому зам. ему: творящому (17), вѣрующому (57), при-
мѣющому (55), помишляющому (65); в 7 відм. одн. омѣ: вѣ будущемъ
вѣку (67).

В жіночих прикметниках бачимо в 2 відм. однини окінченне з жи-
вої мови ои: церкви святой (15), святой церкви (23), вѣри Христовой
(20); в 4 відм. юю має прикметник орля: бистроту, орлюю (32). В мно-
жині маємо: страни римскіи (4 відм. множ., 53).

Мягку відміну виказують форми: песѣми (40) і нинѣшнѣхъ временѣ
(2 відм. множ.).

Замітний є наросток II степеня прикметників ѣший побіч ѣйший:
святѣший аданасий (18), святѣший (28, 36, 41 двічі, 42, 48), пренайсвятѣ-
тѣшая (40), послѣднѣший (14), юнѣший (4 тричі). Аналогічно до того
маємо: старѣшина (39) і приказник имѣте (5) зам. имѣйте.

Числівник три має в 2 відм. трохѣ (29), в 6: всѣми трома (9),
а в 7 во трохѣ лицехѣ (19).

На заіменниках унагляднюється значний вплив живої мови так
щодо словотвору як і відміни. Попри: кто, что маємо: хто (6, 65), що
(6, 8, 28), о що (45, 46), и що ся то значитѣ (7), що то есть (7); маємо
такі форми як сей (41), се (46), той (50), кождий (10), усѣ (17), якихъ
(43), нѣкимъ (55); в відміні особових заіменників: тобѣ (2), собѣ (4, 44,
47), ю (31); присвойних: вашого (11), по вашому умишленію (45, 58),
о вашомъ (46, 50, 61), нашої (27), в нашої (27); вказуючих: оного (61);
неозначених: жадному (4).

Зворотний заіменник *ся* стоїть іноді перед дієсловом: ащєся не покаєте (17, 21, 43, 68), ащєся покаєши (64), ни во что би *ся* вмѣнили (29), и много би *ся* возвеличило (33), иже *ся* нарицають благочестивцими (55), властися римской спротивляють (67), нехся сподѣвають (54).

З відміни дієслів навели ми інтересніші появи вище між примірами на звукові зміни. Тут лишається ще хіба навести такі форми, на яких зазначився також вплив народньої мови, як: глаголющее (28), разтлѣвающее (29), себто з окінченнем *оє*, а не *еє*; глаголющому (26).

Слова: бисмо ужив тільки раз (63). В 3 особі однини не відпало окінченне *ть* (*тъ*) по *є*, як: не покажетъ (31), жєлаєтъ (11), але раз: знаменуєся (9) побіч: виражаєтъ (24).

Побіч: есте (43 і *spars.*) бачимо польонізм *естесте* (7, 25), а форми: суть уживає дуже часто в значінні однини: естъ.

Раз читаємо дієприкметник: содѣлалвий (26) і оден раз також інтересний 6 відм. множини: держащихми (36).

Прислівники мають переважно не церковну, але народню форму. Є ще вправді: добрѣ (36), вѣчнѣ (32), бѣднѣ (18), але о много частійше: добре (4, 6), щире (3, 64), польонізми завше (4, 11), барзо (30), стродзе (43), латво (10), опісля ясно (34), умно (34), прикро (42), далеко (36), зособна (2), вразѣ (9), паки индѣ (2) і паки индѣй (6), апотомѣ (41), около (41), где (44) Раз маємо болшей (58) = більше.

Зі злучників наведу: понеже (2) зам. церков. занеже, якби (16), яко (7 і *spars.*) побіч како, длятогого (5, 33, 37), хочь в значінні навіть: грѣхѣ творить хочь наймудрѣйшихъ буйми (32), насупротивѣ солнца (44, 67). Тутже наведу й інтересний простонародній зворот: напредѣ пана, а не по задѣ идуще (45).

Про складню не багато заміток можна вчинити.

Дієслово навикнути лучить з 2 відмінком: навикше толкованія еретическаго (4); раз заступив у відносному реченні означену форму дієслова дієприкметником у тому ж відмінкові, у якому стоїть вказуючий заіменник попереджаючого речення: нѣжди тѣхъ, что правдивую вѣру католическую держащихъ (36); дієслова естъ ужив плеонастично: слѣпота бременна естъ вкупѣ сожитіємѣ чєловѣческомѣ скончаєтъ¹, так само дієприкметника суще: суще втинѣ (= бруді) безумія ползаящїи (32).

Будова речень у Костецького переважно простенька, природна, нагадує дуже євангельський стиль. Та буває часами, що й заплутається у складнішій періоді. Все таки не можна сказати, щоби він не нама-

¹ Порівн. у Шевченка: умреш еси на чужині. Добре, еси, мій кобзарю, добре батьку, ро би ш.

гався наслідувати „вищого“, книжного стилю. З таких місць, де се наглядно впадає в очі, наведу хочаби початок Слова про св. Йосафата, транскрибуючи його теперішню правописю:

„Якоже от древних времен злочестивїи еретици возненавидїша пре-
поясующися добродітелією і тіх ізгониша от гряда во гряд, каменієм по-
биваху, мечи усіаху, а ініх на древі распинающе умерщляху, тожде
і нині от распотворних еретиков собистя. Єгда бо узрят коего от добро-
дітелей просіявшого, тогда воскорі о нем совіт творяху, поучающеса,
какоби могли его убити, по реченію сему: „Смотряяй грїшний правед-
наго і іщет, еже умертвити его (Псал. 32)“.

Із сеї дуже короткої характеристики змісту і форми Слів Климента Костецького можна вчинити легко висновок, що його безпретенціональне діло є не тільки цінним причинком до історії нашого релігійного письменства XVIII століття, але також вельми пожаданим пам'ятником для дослідів нашої письменської мови тогож часу.

Д-р Остап Макарушка

Друкарські похибки

Стор.	рядок	замість:	має бути:
502	2	зостающихѣ	зостающихъ
504	28	Сие	Сиеѣ
505	1	надъ усѣхъ братїй своихъ	
505	7 з дол.	римский,	римский
513	14	сославима.	сославима).
514	13 з дол.	нмже	имже
514	1 з дол.	повѣтъ	исвѣтъ
519	10	глаголанно,	глаголанно
528	2 з дол.	врубѣ	вруцѣ
547	1 з дол.	Після слова: Похибка додати: зам. оживити я	
552	12	маѳей	матѳей
552	16	маѳей	матѳей
553	18	розвідки	розвідки.
554	22	лаєся	лається
559	8	XVIII	XVII

II. МАТЕРІЯЛИ

Два життєписи св. Йосафата

SUMMARYUSZ ŻYWOTA

у Мęczeństwa Przebłogosławionego JOZAPHATA Arcybiskupa Połockiego.

URODZIŁ się Błogosławiony Jozaphat, ynaChrzcie Janem nazwany iest 1584. we Włodzimierzu, z Rodziców wielce pobożnych, z ktoremi gdy do Cerkwi Święty Piatnicy malusieńkim będąc przyszedł, y Obrazom się przypatrował, Iskra ognista od obrazu Ukrzyżowanego Zbawiciela, na Dziecinne piersi lego spadła, y tak Rodziców zatrwożyła, że ognia w zanadrzu dziecięcia szukali a nie nalazszy nie omvlny sobie prognostyk, lak żarliwym ygorącym miał bydz napotym Sługą Bozym, wzieni. Rosł tedy wleciech, Rosł w cnocie ypobożności tak dalece, że po owym cudownym zapeleniu od Ukrzyzo.....¹ nigdziey Dziecięcia prędey nieznalazł, lako w Cerkwi ktorey kolwiek, albo umiataiącego, albo modlącego się, albo posługującego. Oddany potym doWilna lednemu bogatemu kupcowi gdzie miłością Bożą zapalony wstąpił do Zakonu Świętego Bazylego, w Monastyrze Świętey Troycy, ktory luz zostawał w Unij pod rządem y posłuszeństwem Metropolity Pocieja.

Zostawszy zakonnikiem wielkie ciała swego czynił umartwienia, między Inszemi przez lat pięć zadnego napoiu (ср. 40) oprócz wody niepił, y pewnie by był do śmierci przed się wzięcia nie odmienił, bymu Starsi tey byli niezabronili nad sobą surowosci. Pokłonow do ziemi przez dzien ynoc tysiąc wybijał. Oprócz modlitw swych Kapłanskich, yprywatnych zdrugiemi w Cerkwi pokilkku godzin wnoc, wkomorze swoiey luz klęcząc, luz krzyżem leżąc iuz się do krwi biczuąc modlił. Często tez wnocy na cmętarz, zawielki ołtarz wychodził, ytam boso, nasniegu, na mrozie, podrynną, na lednym kamieniu stojąc, alboteż gołemi kolany klęcząc srogie ykrwawe dyscypliny zagrzesznikow, y za nawrocenie do ledności świętey narodu Ruskiego czynił. Tych słow lęzykiem słowienskim: Panie Iezu Chryste Synu Boży zmiłuy się nademną grzesznym, nietylko czując ale y spiacz zost nigdy dzien y noc nie-

¹ Викрoпковані місця сточені червами.

wypuścił, zarliwość zbawienia dusz ludzkich wielka wnim była, kiedy niebędąc leszcze kapłanem, na rynek, luz zpotrzeby, luz zumysłu wyszedzszy prostaczkow zbierał, Wiary świętey Ich nauczał, od grzechu do pokuty gorącą mową swą ...owadził. Szli zanim ludzie skruszeni, do Cerkwi Świętey Troyce, gdzie do nog upadając Oycom, aby spowiedzi ludzi przyprowadzonych słuchali prosił. Coz kiedy Kapłanem, apotym Biskupem został, niewiem, lezeli który dzień minoł aby on kogo spowiedzi niesłuchał, bywało to często, że godzin cztery y pięć słuchając nietesknął, wdrodze nawet, y na noclegach, y popaskach, nim konie y celadka posileni wytchneli, on gospodarza z żoną y celadką dospowiedzi namowił, ytak rozgrzeszenie Im y naukę zbawien- (ct. 41) na dawszy odiezdzał, ztąd lednego razu gdy naschyłku zimy luz Arcybiskupem będąc, do Niemna Rzeki przyiechał, aten się łamał y nikomu przewozic się niedopuszczał obaczywszy wielką kupę Kmiotkow przewozu oczekiwających, zarliwy zbawienia ludzkiego Pasterz, zawołał do nich: Działki nieproznucie nim kry ominą Idzcie wszyscy do spowiedzi Ia kazdego zWas słuchac będę. y tak cały dzień strawił onego ubostwa ktore się było do przeprawy zebrało słuchając. Takie wnim cnoty, yzarliwość widząc Metropolita, pierwey go posłał do Żyrowic aby tam miejsce naZakon odebrał, y Monaster tam założywszy pierwszy wnim był Przełożonym. Prędko ztamąd na Archimandryą Wilenską, nakoniec na Archiepiskopstwo Połockie onego promowował, którą godność zwielką trudnością, yto az zposłuszeństwa zplaczem wielkim ledwo przyjął, gdzie surowości żywota y umartwienia Zakonnego nie tylko nie opuścił, ale sownie przyczynił, Włosiennicy, y sukienki siermiężney nigdy nieskładał, dyscypliny żadnego dnia nie opuścił lancuszkim żelaznym, nakształł ostrog splecionym przedkazał mszą świętą biodra swe sciskał, O zbożaceniu krewnych nigdy niemyslił, prowenta Archiepiskopskie na ubogie y sieroty, a część na restawracją Cerkwi obracał.

Gdy wdowa ledna o wspomóżenie onego prosiła, a Szafarz naroskanie Pana swego nic dac niechciał, ubostwem (ct. 42) się zasłaniając, zfukał go Błogosławiony Jozaphat, y kazawszy dać beczkę mąki do spiżarni zaprowadził, ytam wielki dostatek zywnosci niewiedziec zkąd pokazał, upominając aby uznał Iako PanBog Ialmuzny zwykł obficie nagradzać. Podczas Liturgij, albo Mszy Świętey wszystek wBogu zanurżony, często zachwycony bywał: niemało Ich pod przysięgą wyznawali, że Aniołów Iemu doMszy Śtey służących widzieli. Przed wroty Cerkwi Połockiey Zamkowej, nad ktoremi był Obraz Panny Nayswiętszey wnocy na modlitwie całe nocy trawił gdzie zdomowey młodzi Jego niektorzy cicho skradzszy się gdy przez szczeliny coby Ich Pan czynił patrzali, obaczyli Iz z Obrazu Panny Nayswiętszey promienia wyniknowszy, wielką swiatłością wszystkiego Jozaphata Świętego okryły, y od ziemie podniesiony zdał się Iako by był w słońce obleczony.

W nawracaniu doprawdziwey wiary y Jednosci Świętey tak był szczęśliwy że wPołocku żadnego Unita niezastawszy powiększey części pracą y nauką swoją nawrocił, ato nietylko od schyzmy, ale y od Herezyi tak Kalwinskiey, Jako y luterskiey szlachty, y Szlachcianek cudownie nawrocił niemało. Zbliżył się tedy czas drogiey śmierci Męczenskiey zarliwego Pasterza; Wyjeżdza z Połocka do Witepska, Grob sobie kazawszy w Cerkwi Połockiey na gotowac; przestrzegali go przyjaciele, o sprzysiężeniu się na (ср. 43) żywot Jego Witepszczan, rozradzali, aby na pewną śmierć nieiechał, a Jezeli konie znie ma Jechać aby z assistencyą znaczną Jechał, którą mu szlachta Połocka dac chciała. Nieadał się od Jazdy odmowic, nieprzyiął yassistencyi, ale swoim Dworem, nieustraszonym sercem do Witepska Jechał, yze wszystkimi się Jako napewną śmierc Jadąc żegnał. Przyiechawszy doWitepska dwie niedziele zmieszkał, alic w sobote, Unit Jeden pozno przyszedszy Pasterza przestrzega, że na Ratuszu staneła rada, aby na zajutrz w Niedziele zabili. Wesołą twarzą przyiął te nowinę, ale uchodzic, albo się bronie nieiechiał, a na Modlitwie gorącey noc one strawił, Gdy po Jutrzni z Cerkwi do Domu swego powracał, Juz Ludzi zajuszonych około Dworu było pełno: ale skoro Je przeżegnał ucichęly, y rostąpiwszy się Pasterza przepuscili. Ledwo wszedł napokoy, wnet powszystkich Cerkwiach schizmatyckich na gwałt we Dzwony ud.....ono, .. mąż Bozy Krzyżem naziemie padszy napewno się śmierc gotował. Wtym ogodzinie Jakoby osmey, starszyna pospolstwo gorzałką popoiwszy gwałtem wrota, y parkan Dworu Archiepiskopskiego wyłamali, Czeladz y Archydyakona mordowac y abiać poczeli. Ten Hałas y wołanie swoich usłyszawszy Jozaphat wstał z modlitwy, y zpokoju na podworze wyszedł, mowiąc do nich Oycowską: Dziaćki což wam czeladka moia winna, że Ich zabiiacie, lezeli mnie szukacie (ср. 44) Otom Jest, y przezegnał ie. Przestraszenj zrazu umilkli wszyscy, az dway swiezo przypadszy krzykneli, biy, zabiyy, Łacinnika, Papiznika, ato mowiąc, Jeden kijem w głowe uderzył, że się pochylił, Drugi Bardszem głowe świętą roscioł, atak Już leżącego naziemi czym kto mógł bili, kłoli, za włosy y Brode targali, włoczyli, y trudno opisać, Jako okrutnie ybezecnie nad niewinnym się pastwili, Wtym święty podniosszy rękę zawoła, O Boże moy, podobno chcąc mowic: niepoczytay zagrzech tego tym Zaboycom moim, bo niewiedzą co czynią. Tym głosem do nowego zajuszeni okrucienstwa, znowu czym kto mógł bili tłukli, włosy z głowy y Brody targali, Baby na zabitym juz usiadszy gorzałkę pili, y z zabicia się cieszyli, Insi nanogach zabitego postawiwszy błogosławienstwa prosili, a Inni głowe nahylaiąc z Jego pokłonow szyderstwo czynili. Zdarli potym y suknie, aobaczywszy na nim włosiennice grubą, wåtpic poczeli, Jezeli nieprostego Jakiego Zakonnika zabili. Uwiązawszy potym postronkiem za nogi ciało Oycy swego nowi Kajmowie po miescie znasmiewiskiem włoczyli, Wtym zacmiło się słońce, że się

Dzień wnoc obrocil. Przelękli się wszyscy, ypowiększey części od tego okrucienstwa odstąpili, Drudzy zaś obnazone ciało, zkrzykiem z gory do Dzwiny (ct. 45) z rzucili, ktore lecąc wpułgory przykrey zastanowiło się y tak napowietrzu czas niemały wisiało, zatopione potym w Dzwynie kamienmi wnog yszyi obciążone, tam gdzie wiedzili onaywiększey głębynie, nad którym mieyscem pokazał się napowietrzu słup bardzo Jasny, Ciało Męczenskie skazuiący. Wyięte ciało zwody Dnia szostego, naymnieyszey skazy niemało w sobie, yowszem zażywota nigdy tak pięknym ywdzięcznym niebył Jako zwody wyięty, że się y sami okrutni zaboycy napatrzyc niemogli. Ubrane ciało dziewięc dni w Cerkwi wystawione stało, slicznosci y wdzięczności swoiey niemieniać. Przyiechali potym Połócczanie y Dzwina Ciało męczenskie do Połocka przyprawdzili, ale yto nie bez cudu było, bo ciężkie mrozy nastąpiły Rzeka Jednak poty nie zamarżała, aż ciało święte w Połocku stanęło, na ktorego przyięcie co żywo wszyscy wszelkiego stanu ludzie wybiegli, nietylko Katolicy y Ruś ale Heretycy y Żydzi, starzy y mali na Rzekę się wysypali, a z płaczem ynarzekaniem załosnym okrucienstwo Oycoboycow potępiali. Pogrzeb ciała męczeńskiego aż wRok Metropolita Ruski z Drugiemi Episkopami, y całym Woiewodstwem, zwielkim tryumphem od prawował. Roku 1628. Stolica Apostolska słyszając (ct. 46) o cudach co dzien większych zsyła Komissarzow do Połocka gdzie naprzod ciało czerstwe, Jako żywe y naymniey nienaruszone naleziono z rany Jako świeżey krew yropa płynęła, wonia wdzięczno z ciała wszyscy ucżuli, y z oczu łzy płynące widziane były, w Trunie naspodney desce Obraz Błogosławionego Męczennika wyrażony naleziono. Przy otwarciu grobu wiele chorych uzdrowionemi zostali, ślepych niemało przyezrzało, Babka przez lat czternascie skurczono będąc, do grobu męczenskiego przyniesiona zdrową została, ktora Ingvizycyą lat kilka trutinował z Trybunałem Congregationis Sacrorum Rituum Ociec Święty Urban VIII. Pasterz powszechny ktory y sam cudu Błogosławionego Jozaphata nadsobą doznawszy Roku 1642. wliczbe Błogosławionych wpisac, y Uroczystosc Jego, Pacierze y Mszą onim naznacżywszy obchodziec rozkazał, na Czesć Bogu, Jedności Śtey Fundatorowi. Amen.

(ct. 49) **Żywot Błogosławionego Iozafata Kunczewicza.**

Błogosławiony Iozafat Kunczewicz, Arcybiskup Połocky y Męczennik, urodzony z pobożnych katolickich Rodzicow, z Oyca Gabryela y Maryny matki włodziemierzu na Wołyniu, Roku, 1584. Ten z młodosci Zaraz nasobie wszelkie cnoty Chrześcianańskie wyrażał, wedwudziestu lat marności tego swiata opuścił, audał się do Boskich, to jest, dozakonu świętego Bazylego, gdzie postępując z cnotyw cnote, iako mógł wgoroncey miłości Panu Bogu służył,

Będąc Dyakonem w swym Monasterze Troyce S: w Wilnie, gorząc miłością wielko dla zbawienia dusz ludzkich, wybiegał często na Rynek, a ubogie kmiotki namawiał dokosciola, kapłana im jedniając do spowiedzi y komuniey Świętey przez naukę ich przyprawiał, agdy kapłanem został każdy Dzień po kilku godzinach sam spowiedzi słuchał, w Drodze gościom, y wgościnnych domach toż czynił oderwawszy ich od kufła, z skrucną dodomu odsełał, przykładem Chrystusa Pana, przechodził po wsiach y miasteczkach opowiadając przez Ewangelią swięto krolewstwo Boże, a Jako Apostoł w Domach krzcił y oczyszczał wielu, Jak Błogosławiony Iozafat (сr. 50) przez pokutę swięto wgospodzie, wktorey stawał, Jednego czasu do Niemna Rzeki przyiechał, awten czas lod srogi ygruby łamał się, że Ludzie nie mogli do kosciola przebywać, on kazanie, do ludzi miał, y spowiedzi swiętey słuchał, do miłości Chrystusa y blizniego, także do Wiary swiętey-katholickiey onych namawiał, ukazując im w Schizmie zatracenie duszne, ustawicznie był namodlitwie wędnie y wnocy, także y wbogomysłności, dyscypliny srogie, y nieznośne umartwienia ciała zadawał, biobra swoje zelaznym skrępowawszy Łańcuchem, ostro ie przykrywał włośienico, na ubogie dziwnie był miłosierny, Czasu iednego, gdy iuż był starszym wZakonie, przydzie do niego Szafarz, powie, Oycze Duchowny, niemamy co iesc wklasztorze, od powie mąż swięty, mając duńność wPanu Bogu, Braćiszku, proście Pana Boga ozęby, będzie chleb, alic wktorkim czasie szczodro od iednego Dobrodzieia przy niešiono iałmużnę, Drugiego czasu iedna wdowa uboga strapiona, przysła prosząc dla Boga owspomożenie, przywił ią Oćiec swięty w osobie Chrystusa Pana, y Rzekł, zetrway corko, skoro mnie Pan Bog opatrzy iako iałmużną, zarazci ią oddam, przyniesiono mu iałmużny dziesięć czerwonych złotych, oddał ią zaraz wdowie ubogiey proszącey, ta obaczywszy, że iey tak wiele dał, wróciłasię do niego. wracając nazad one czerwone złote ztymi słowy; Oycze, pewniešięomylił, ktorey Rzekł, Idź adziękuy Panu Bogu, ktory y mnie y ciebie opatrzył iałmużną, aniewracaysię. Piśma Błogo- (сr. 51) sławiony czytaniem wielešię zabawiał, zkąd wielkiey nauki doszedł, że był straszny heretykom y Schizmatykom wdysputacyach, dla tego zwaligo odszczepięcy dušochwytem, ktore z czartowskich rońk wyrывał, Archimandrytą Wilenskim, apotym właduko Połockim zostawszy, y one wziewszy nastaranie swoje, iako czuyny Pasterz, znalazł wiele kapłanow niezgodnych, ktorych swym przykładem, wizytami częstemi y Synodami corocznymi naprawiał, kosciolow poprawiał, ochędażał, kapłanami dobrymi y przykładnymi osadzał, owo zgoła, iako dobry, y czuyny Pasterz, trzode Sobie od Pana Boga powierzono rządził, Atak wdzień Niedzielny Jurznia skonczywszy, wkomorcesię swey zamknowszy, poczoł się modlić, a oto zprętka przypadno oderwancy cerkiewscy, miodem y gorzałką sobie podpiewszy, naprzod nasługi iego, ktorych našmierć zranieli y postrze-

lali, potym na Archidyakona Dorotheusza, ktorego takze kiiami okrutnie, naziemi położywszy, aż nasmierć stłukli, toż y Manuelowi Kantakuzemu, ze krwi cesarzow konstantynopolskich idącemu, człowiekowi świętobliwemu uczynili, Potym nawołanie ykrzyk wynidzie Błogosławiony Iozafat, naprzod zboyce krzyżem świętym przezegna, potym Rzeczce, Czemu bicie sługi niewinne moie, macieli co przeciw mnie, oto ja iestem, zdumieliście Łotrowie, yzaraz czeladz bić poprzestawszy, nasamegoście Biskupa rzucili, ieden z nich zadał rane Biskupowi wczoło kiiem, aż naziemie padł, adругi siekierą głowe iego rościół, wszyscy potym co kto miał wRęku bili y tłukli głowę, ktorey twarzy od razow iuż znać niebyło, wywleczony naPodworze, podwakroć w głowe strzelono, awtym święty męczennik dokonał, aposmierci iego, chłopci, chłopięta, niewiasty, noga- (сr. 52) mi iego doptali y kopali, z brody y głowy włosy wyrwali. natwarz plwali, Pozabiciu iego, płomien iasny naćiało iego zstąpił, y znowu zlekka wniebo wstąpił; tym widzeniem złość ludzka nic się nieporuszyła leczsę wrocili do ciała, yprzywiązawszy powrozy do nog iego, po ulicach Witepskich święte ono ciało, samo tylko włościennico pokryte, włożyli, apotym wrzece Dzwiznie, kamienie unog zsyzie uwiązawszy, w głębokości utopili, To widząc urząd Zamkowy y ludzie nabożni, wielką płność przez dni pięć uczynili, aby ciało męczennika znaleść mogli, ktore, przezukazanie światłości z nieba dnia szostego poutopieniu, znaleźli, y do kościoła Zamkowego złożyli, Potym ztamtond do Połocka zwielko kapłanow y ludzi pobożnych gromado iest zawieziona. Cera twarzy iego była piękna y rumiana iako róża Przez dni dwadzieścia, aż do pogrzebu, Pogrzebiony iest wgrobie tym, ktory sobie dał zażywota przed tym niedawno zbudować, ucierpiał Roku 1623: Dnia 12 listopada, cudami zażywota, y posmierci sławny, oczym słyszane Naywyższy Pasterz Urban ośmy, onego między Błogosławionych policzył, Roku 1643: Dnia 16 maia (y Mszo święto pozwolił mawiać, de communi) tego dnia, y godziny, gdy był zamordowany, widzieli Połoczczanie nad witepskiem (odległoscio mieysca mił 24) iakoby Filar iasny, smierć iego ukazujący, tak że dziećie dwie lećie mające opowiadało smierć iego przed swymi Rodzicami, mówiąc; Boga Zabito co zbudował kościół, Fabianus Biercouius in Funebrali eiusdem.

Оба надруковані тут життєписи св. Йосафата знаходяться в рукописнім збірнику XVII-XVIII ст., захованім досі під N. 62 в Бібліотеці рукописів монастиря ОО. Василян у Львові. Наскільки судити по папері й оправі, так перший життєпис без сумніву становить складову частину збірника і написаний на переломі XVII-XVIII ст. Зате другий — увійшов до збірки мабуть пізніше Відмінний папір і сам факт доліплення до попереднього рукопису, вказують на відрубність сього останнього. Крім того оба життєписи рїзняються між собою і почерком. Письмо другого життєпису нагадує руку о. Гедєона Буйницького ЧСВВ., по якім маю перед собою оригінальні листи. Сей здогад тим основнійший, що й начеркнене в низу на стор. 48 збір-

ника імя Gedeon цілком покривається з підписом о. Буйницького на листі з р. 1738. В тім випадку час написання другого життєпису належалоб покласти на першу половину XVIII ст. Наконєць в обох життєписах бачимо ріжні особливости мови і правопису. Передусім мова і правопис другої біографії вражає своїм богатим змягчуванням шелестівок *c, s, z* там, де те змягченне зазначене вже правильно через вставку *i* (нпр. *śiebie, śię, życie*). Особливістю сеїж біографії є також писанне букви *у*. Скрізь перша її риска кропкована як *i*, а часто накропкована і друга риска, так що дотичне *у* виглядає як *ij* (нпр. *Gabrijela, Dijakonem, ktorej, grubij, święteij, opijch, wnosij*). Хоч рукопис каже здогадуватися інтелігентного автора, головно у супозиції колиб ним був о. Г. Буйницький, всеж таки як на XVIII ст. пробивається з него знаменна простота і зовнішна неохайність.

Тим моїм увагам стає однак усупереч одна трудність, що її хочу тут зазначити. А саме, мова обох життєписів, передусім другого, своїми змягчуваннями нагадує білоруську вимову і сей білоруський елемент слідний мабуць і у першій частині збірника. Якщо пощастилоби кому виказати не галицьке походженне збірника, тоді певно прийшов він до нас з Виленщини, — тоді й автора життєписів св. Йосафата треба там шукати.

Для історії життя св. Йосафата, як один так і другий життєпис не дають нічого нового, але для історії самого культу апостола унії вони оба ще раз засвідчують, що сей культ існував навіть у формі ніжного пієтизму.

Подав о. Й. Скрутьєнь ЧСВВ.

Акти трох монаших соборів

1. Собор мукачівський 9. VII. 1733 р.

Бѣ вѣрословен и прославлен Хрѣтос Бгъ ншх. Мы ниже пописана в Хрѣтѣ братѣм чинѣ стго Василѣа великаго професы зо кшѣ швителией мѣстичовскои, зарѣцкой, березницкой, красновроѣскои по прѣставленїи и погрѣбанїи мѣнеклѣкомѣного пѣна и прелата ншого еїпа Гевр҃гїа Ген҃адїа Бнза҃тїа в швители мѣкачовскои стго ера҃рхи Николаа вчинивши соборное заклѣданїе законное за пронзколенїе и надухненїе Дѣа стго доверованїк позкомлемо, авы мы и вѣдѣшии игдмени в прѣреченых швителих законное послѣдшанїе шдавали и во все послѣдшы кыли прѣлѣномѣ шцѣ игдменѣ стгой швители мѣкачовскои, сіе же, сего ради яко повинне вѣдет бѣлѣгз рѣгдлы стои прѣреченныи швители погрѣшати и в нихз полеченїе мати, а в дохѣ ках пиановати и во все застѣпникѣ быти, межн тѣ ежели бы прѣреченыѣ пр. шцѣ игдменѣ стгой швители мѣкачовскои тое и не хотѣлз чинити и кыконывати, то и к прѣреченых швителих игдмены еще вѣдѣтлз повиновати, што для лѣпшаго зѣрѣнїа снх всѣхз даемо сіе нше рѣкописное и печатїю законническою звичайною втвержденое писанїе. В швители Столечно мѣкачовскои рокѣ 1733 юліа 9 днѣ. Иером. Гедеш Пазинз ч. С. Василѣа в. професз швители березницкой игдменх. — Иеромонах Мѣдодій игдменх монагыра мѣстичевскаго. — Иеромонах Мѣдодій Зейбанз ч. С. в. в. игдменх на той часз красновроцкии. — Иеромонахъ Никодимъ Староста игдменх зарѣцкій.

2. Собор красnobродський 15. VI. 1755 р.

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа. Рокѣ 1755 мѣца юнїа днѣ еї. Начала соборъ во стгой швители Красновроѣскои, при прїтѣности прѣчтных шцѣх игдменѣх ниже шписаных, на которомз то соборѣ оутвержде҃на сѣт, чїномз ниже шписаномз, по оутѣтавах и чинѣ стго Василѣа великаго, якоже: 1^{мо} Изволнѣ Дѣх стгомѣ и намз избрати за протоигдмена прѣч҃наго иеромонаха Іванїкїа Скріпкѣ, стгой швители М. Покча҃вскои игдмена, который долженз вѣдетз прочїа швители ра^з в' рокѣ погрѣшити и ених полѣнаа оутверждати, а поползновенїа искореневати. Такожде ш касн кождої швители и прочїими игдмены долже҃н ест знати и нз игдменѣ рахѣвкы избрати. 2^{до} Братїа маю҃тлз з великымз разѣмотренїемз разѣднати, которы маю҃тлз высылати для испрошенїа мл҃тнїѣ, да бы на ползѣ шнх людѣмз, междѣ котрых высылаю҃тлз, быти могли, такожде и стгомѣ законѣ во

четьх. 3^{тє} Єдного рокѣ ѡбителѣх Краснобрѣска ѡ мало Березницка дла и^з прошенїа полотна маєтѣ высылати, втораго паки рокѣ ѡбителѣх Мстичовска ѡ М. Покча^нска. 4^{тє} Трактѣ ѡн предѣлѣх за зерномѣх ѡ цапками по крайнѣх ѡбителѣх Краснобрѣска даже до Пчели^нного, а мало Березницка до Сташина маєтѣ. 5^{тє} Пречѣтнѣѣ ѡцѣх Манасїї ѡгдмѣ^н Мараморыскѣ дабы фишкѣса и пленипоте^нцїара к дѣла^х манастырскѣх на вармедѣ Мараморыской постановилѣх. 6^{тє} Прогашїнѣа до законѣ Сѣго протонгдменѣ ма^нгѣа ѡсылати, а котораго бы ѡгдмѣ^н видѣлѣх не способнаго по маломѣх ѡсѣдшенїи, такобаго має^т самѣх ѡправити. [ст. 2] 7^{тє} Яще бы который братѣх противилѣа наказанїю Сѣога ѡгдмена, ѡн карѣ ѡ того не кохотѣлѣх прїати, такобыѣ да ѡпишетѣа про^нгдменѣ. Яще же бы ѡ протонгдмена прелѣдшлѣах ѡ карѣ его не кохотѣлѣх по^лещи такобыѣ до архїереѣа, ѡкожто прелѣта ѡшего да препошлѣтѣа, ѡн ѡпишетѣа. 8^{тє} Строны хорѣша дабы чн^нно ѡалмы читалїсѣа, Сирчѣх: поки єдна страна не докочнѣтѣх кѣршѣх, жебы потѣх дрѣга страна не начинала, дабы єднѣ дрѣгаго моглѣх раздѣлїти. 9^{тє} Размотрїше кождоѣ ѡбителѣа потребы ѡ недо^{ст}атѣкѣх некоторѣх ѡцѣх ѡ братїа прелїнїлїсѣа и^з єной ѡбителѣа до дрѣгой. 10^{тє} Строны но^бїцѣкѣшова протонгдмѣ^н повинѣ^н євдѣтѣх ра^смотрити ѡз прочїиѣх ѡгдмены Сѣѣтѣовати, ѡже Сѣтѣх к^ѣ потребѣ^нх новоначалнѣх, Сирчѣх: ѡ ѡдеждѣх ѡ трапезѣх ѡ в коей ѡбителѣа мо^гѣт^ѣ новоначалнѣх прѣвѣвати.

Іеромона^х Іѡанїкїї Єврїпка Ч. С. В. В. профѣсѣх, протонгдменѣ. Іеро: Прокѡпїй Кѡкейчакѣх, ЧСВВ профѣсѣ С. ѡбитѣ^л Маловерезнїцкой ѡгдменѣх. — Іеро-мона^х Ин^нѡкѣ^нтїї Кашперѣх Ч. С. В. В. профѣсѣх, єтой ѡбителѣа Мѣскачѣвской ѡгдменѣх. Іеромона^х Макарії Шѣгаїда Ч. С. В. В. профѣсѣх, Сѣой ѡбителѣа Краснобрѣской ѡгдменѣх. Іеромона^х Конїфати^н Грѣцѣла ЧСВВ. профѣсѣ Сѣой ѡбителѣа Мстичовской ѡгдменѣх. Іеромона^х Пѣвчакѣх Ч. С. В. В. профѣсѣх ѡгдменѣх Мараморыскѣх. Іеромона^х Гѣрѣасїї Камнїскїи Ч. С. В. В. профѣсѣх о^учитѣ^л новоначалнѣх Іеромона^х Дѣш^нтїи Єтарѡста Ч. С. В. В. профѣсѣх Іеромона^х Венедїктѣх Красѣчїнскїї ЧСВВ профѣсѣх ѡбителѣа Краснобрѣской намѣстнїкѣх. L. S.

Текст написанїи на 2 сторїнках аркуша паперу (34¹/₂ × 21 см), що має на записанїї сторїнцї знак воднїй когута, а на незаписанїї лїса. Печать латїнська, витїснена чорнїлом, з написом до^круги: Sigill. Monast. Krasznobrod. Ord. San. Basilii Magni (в серединї [†]ХС). Переховуєтѣа в архївї мукачѣвского монастиря. На оборотї пізнїйша дописка: Acta Congregationis Anni 1755.

3. Рїшення законного собору в Мукачєвї 1756 р.

Во Імѣлѣ ѡцѣа ѡ Єна ѡ Єтѣго Дѣа, Іамїнѣх. Рѡкѣх ѡнѣс мїѣа Сеп^т: днѣ ѡг^н кѣ^ладѣ^т Рѣгѣлы ѡд по шыро^т: Сѡбрѣашлѣа во Імѣлѣ Гѣа ѡшего Гѣа Хрѣтѣа во ѡбителѣа Мѣскачѣвской при прїтѡмно^стї Іїснѣ-вѣлѣможнаго Гѣна Манѣїла ѡлаша^вскїї Єнїкпа Мѣскачѣв: и про^д, и Прѣчѣстнѣх ѡцѣ^х ѡгдменѣх євѣлѣх ѡбителѣа, ѡсѣнїнїемѣх Сѣго Дѣа.

1^{тє} Ізбрѣлѣа за Прото-ѡгдмена П: ѡцѣх Гаврїїлѣх Дѣшко, кѣдннѣ ѡ за ѡгдмена ѡбителѣа Мѣска^ч: которїѣ дѡажнѣх євдѣ^т прочїа ѡбителѣа рѣзѣх єз рѡкѣх по^лѣтїтїи, ѡ єз нїхѣх полѣзнаѣа по Чїнѣ С: Прото-Патрїѣрѣхѣ ѡнѣшѣх Васїїла вѣлїкагѣх о^утѣвѣрждѣати, а попол-
ЗАПИСКИ ЧСВВ. I. (1925) 4

зновѣнїа ѿзкоренебати, такожде аще садчитса потребѣ быти, ѿ кромѣ Собора врата ѿ єдиної ѡбїтели до дрѡгой премѣнїти, к' сѣмѡ аще оузритз Прото-Игдменх ѡбїтели нѡждѡ, ѿз дрѡгой ѡбїтели спомоществовати повїненз вѡдетз ѿз разсѡждѣнїемз.

2do Вшданныи рѡнкта бедѡлгх рѣгѡлз С: *κατάστασις ῥόκου καὶ τῶν μὲν Ἰανθᾶ: ἀλλὰ αἱ δάβυ ἐκ καθένης ὡβίτελι Π: Π: ὡπτε Ἰγδмени χυρανїли, ѿ келѡл^т тѡух чїннх кѡл строїли* *Ἐϋζ* Прото-Игдменх дѡженз вѡдетз попечѣнїе имѣти.

3to Вѣдѡлгх 44, а рѡск: аз Братїа з' келїкымз разсѡтрѣнїемз ѿ напоминанїемз мѡютса высылати потребѣ сѡщей, возвратївшїнса ѿпытаны мѡютз быти ѡ прикаючїе-шнхса.

4to Такожде ѿ рѡнкта вшданныи на Соборѣ рѡкѡ кауїе χυранїтнса мѡютз.

5to Кѡждого тѡжна к' пѡтѡ по вечерни ко єдиной кѡждой ѡбїтели Π: *Ἐϋζ* Игдменз, ѿли Намѣсникз кз небытноти Игдмена правѡдчѣнїе кз Братїи повїненѡ вѡдѣ тѡорїти, ѿ поползновѣнїа направлѣати.

6to До хорѡша, ѿлї сѡхорѡша Братїа со молчанїем, ѿ кнїманїем да к' хѡдѡл, ѿ ѿ хѡдѡл к' келїи своѡл, помїнающе С: *Ἰωάννα Δαμασκίνα: μνηστικῶν πέντε καὶ ἑξῆς ὡβρετѡухса грѣххз ѿсполнѡл, ѿ проч:*

7mo Ч: Братїа на Блавогѡбїе Бжїе оутрепнее к' цїркѡ ѡ гїм' часѣ да вѡстѡютз, на вечернее пѡкз к' лѣтѣ ѡ дїи, а кз зїмѣ ѡ тїи да ѿдѡл, ѡ негѡ жадѣ да не ѡстѡнетз.

8vo Трапѣза ѡвѣда ѡ аї^т часѣ, а вечернаѡ ѡ ѡм' часѣ да кыкаѣ при трапѣзѣ же ѡкз ѡвѣдней, такз ѿ вечерней: Чтѣнїе; по скончанїи чтѣнїа при трапѣзѣ празногѡбїе ѡнѡдз да не выбѡетз по вѣдѡл кз Созиданїю, ѿ кнїманїе чтѣнїа.

9no По вѡстѡнїи ѡ трапѣзы а часѣ кѡлнїи Братїи на Советѡкѡнїе, ѡкз по ѡвѣдѣ, тѡкз ѿ по вечерїи, вечерзже на молчанїе ѡ ѿ часѣ знѡкз звѡнкомз дѡти, ѡ ѿгѡ пѡкз часѡ до дїгѡ млтва, ѿ бѡмѡсѡлїе, ѡ дїм' же часѣ лѣгѡти.

10mo Никтѡже ѿ Братїи своїми рѡкѡми кѡгѡ да дѣрзнетз оудѡрїти по^д тѡжкою [ст. 2] ѣпїтїмїею.

11mo По оутѡвохз рѡск: *ли*, а латїнск: *мѣ* ѡбшїрнѡй никтѡже да дѣрзнетз ѿз вратїи ѿ мїрекымн ѡгѡвами прихѡдѡщымн, ѿ домѡшнымн вѣдѡл творїти, ѿлї ѡвѣтз дѡкѡти: кромѣ на сїѣ ѿзвѣрнангѡ, ѿлї назначѣннангѡ врата.

12do На кѡл сїѡ ѡпѡсноѣ попечѣнїе дѡжни вѡдѡтз имѣти Π: Π: *Ἐϋζ* Игдменх, ѡ нїхже ѿ ѡвѣтз ѡкз дочѡснх, такз ѿ кѣчнх вѡдѡти имѡтз.

13to Квѣста за бїнхмз поглѣдѡвїщымз чїномз да Сѡдержїтса: *Μαραμорошскы коло Бїзѡдѡл, Сакмарз, Наѡвѡна, Пѡларз¹. Имѡтнѡ: коло Бѡлѡша, Тѡрѡца, Берѣгѡс. Березнїцкы: ѡ Оунгварѡ, Серѣпнѣ. Мѡнѡкѡх: Торѡн', Оунгѡлѡ, Барх Сѡлѡшкѡ. Краснобрѡлскы: Пѡнѡчка, Потѡкз, Олѡгз, Жадѡнз, ѿ рѡчѡл Гѣдѡлѡл к' Мїшкѡцѡл, ѿ рѡчѡл тѡмо. Бѡкѡвскы: Брѣкѡвз, Крїкѡшѡны Стѡре, бїннѣ ѿ проч: на тѡмз подзѡрѡ.*

14to Квѣста за зѣрнхм нехх тѡкх зѡстѡне, ѡкже ѿ рѣжде, на кѡтѡрой вратїа ѡ дѡхз мїцѣи да не дѣрзнѡтз бѡкїтнса.

¹ У другїй вїдпїси: Барѡлѡ.

15^{то} Автѣр҃гїа ѡ оу҃гопшыхъ ѡ Хр҃г҃ѣ ѡцѣхъ ѡ братїи нашьхъ ко ѣпархїи мѣкачѣвской, к' каждой ѡбїтєли кождогѡ мѣа ѣдна спѣваѣна, чїтаны же кожды Іеромїнахъ кождогѡ мѣа дѡлженъ вѣдетъ ѡправити ѣднѡ. Чїнъ же автѣр҃гїанїа ѣстѣ сїце: к' Бєрєзнымъ вѣ понєдѣлокъ, вѣ вѣторокъ к' Пѡвчи, вѣ срдѣдъ к' Мѣкачѡвѣ, к' четвѣ: к' Краснобрѡдѣ, вѣ пѣтокъ ко Імѣтїчѡвѣ, вѣ сѡвѡбѡдѣ вѣ Бѣжковцѣ. Сїѣ же на почѣткѣ мѣа да почнїаетѣ не ѡмѣннѡ, к' Бєдѣлкѣ вѣ понєдѣлокъ. Да^ѣ вѣ сѣтой ѡбїтєли Мѣкачѡвской, ѡзъ собѡрѡдъ Законнїчѣскогѡ гѡкѡдъ ѡ днѣхъ кышше ѡплїсѣнагѡ.

Мандїѣ вѣлака Мѣкач. вѣкар. Пѣтскїѣ.

Писано уставом на двох сторїнках аркуша паперу. Пїдпис єпископа власноручнїѣ. Печатка вїдлетїла, але пїзнати її слїди (була витиснена на оплатку). Двї копїї тотожнїє в архївї монастиря ОО. Василїян на Чернєчїѣ горї бїля Мукачєва.

Подѡв о. Г. Кїнах ЧСВВ.

„СВНОПСИСЪ“

пліснесько-підгорецького монастиря

(Продовженне)

3

Зде¹ бирече²ній сло- | вѣ, ш³ важе²наго Старца Зосима при Скочанію житія
его | исподниисѣ; Призрѣ во Гдѣ на мѣсто сіе Стоѣ, и вложи | к³ ср²це Пан²
Дѣдичном², же любо не за Паноканна его, | але еще за Дѣда его Скочиаз житіе
помене²ній Ста- | рецъ, енакз сторичею з поманутихъ вещей его; доста²- |
ши²сѣя Приставниковѣ Села Подгорецъ, не токо помене²ное | Прако великю добро-
дѣте², але теж и фобарк² своего вы- | лѣ, ѡбещъ, іако и готови² гроше²
пекную суму на вспомо- | женіе ѡбителѣ Сто². поманути² вѣгородни² Кома-
торъ да- | рока: и понеже праволавно кадолическаѣ Црковъ се²ма сто²- | памѣ,
сѣ е² се²ми Бакраме²тамѣ, или се²ми келе²скимѣ Со- | борамѣ, любо теж се²ми
дарамѣ Дха Стго утве²ржае²сѣя, (ст. 18) по рече²ному ш³ Соломона: Прем²роет²
созда се²бѣ хра², и | утве²рди сто²покъ се²миз. а сія Ста²тамѣ ѡбитѣ не токмо |
пре²рече²нимѣ се²ми сто²памѣ, но и инимѣ трома іако | то во пер²ви² прако² Дѣ-
дичнаго Пѣа, по вторе² Правосла- | вногѣ Впѣа и Пастирѣа вѣбѣненіе², по трете²
едногласни² | прои²воленіе² добри² Блже²ни²хъ и Чтѣни²хъ Ш²цъ Ски²ски²хъ утве²рже- |
на е², се² уво вѣбже²ни² Іаіа, не токмо іако вѣгій дѣ- | латѣ, достои² сетъ
мзди своем ш³ Гда, но и ш³ на² хвали | пачеже вѣчно² памяти, Собраво к³
се²бѣ до сего вино- | града Хѣа братію² воле² двадесати и тцаніе² свои² |
а вѣгочестиви² и Хртолюбиви² Хртіа², посовіе² и Ми- | лостини Стгой, пода-
ніе²; Стую ѡбитѣ сію вѣгора²- | личними вещми Сирѣчъ аппаратами и кни-
гамѣ вѣго- | по²ревными украсі, тоже трѣдолюбни² винограда Хѣа дѣлатѣ Тра-
пезъ и при не² Црковъ вѣгочѣщеніа | Прѣ² Бці и многи келіа созда, и шло-
то² и ш³ро- | го² ѡбитѣ² шграді; вѣше во вѣми пусто, и ничи²- | же не-

¹ Перша буква в обох ркп. — червонилом.

² В ркп. Б. — Братіи

³ Ркп. Б. — штрѣжом

вгражѣ¹но ви мѣсто сіє, якоже и пражѣ в нѣ | речеся: Подобни² же чинз³
 хоженіа к ТрапезѸ и сѣда- | ніа и ихоженіа, правило и уставо⁴ Єтїа Єкв-
 ских | Ѡвители управи, яко во шеванко⁵ ПатерикѸ в⁶ | вѣжє⁷ни⁸ Ѡцх СтарцѸвх
 и Начѣнниковх ЄкитѸ Іѡвѣ и Фє- | вдоіа ѡписано. Єтїа и к сѣ⁹ ЄтѸ Ѡви-
 телї настон¹⁰ | держати, ибо по¹¹ неблѣвентѣ¹² Чтїни¹³ и Єтїи Ѡци Єки- | скїи и по¹⁴
 вѣкамї запрѣтиша да не протнєно во | вє¹⁵, но єдиноимє¹⁶но вє¹⁷ Согла¹⁸но
 з н¹⁹ начало²⁰ будє. | И іадєніѸ єднѣ за блѣвентѣ²¹ вш помїанутого Прєв- | сцїєного
 Єппа, и изколенїѣ Чтїни²² Ѡцх и блїи²³ СовѣтѸ²⁴ | вѣжє²⁵ни²⁶ Ѡцх Єтїа ѡвители
 Єкитскїа к раз²⁷рѣше- | ніа днї Ѡ кракх и ѡвєцх сирѣчх масло и мєко да |
 поставлєсїа на трапезѸ. Хотїацїи же по²⁸визати²⁹ (ст. 19) во постѣ, да на-
 слѣдую³⁰ Ѹставовх Єтїа ѡвители Єки- | скїа, блѣвон³¹воливше со масло³² дрека-
 ни³³ іасти. Приблї- | жєсїа по сн³⁴ ѡше³⁵кїє ко БѣѸ блѣвє³⁶наго сєго Старца и Ѡца |
 Ілїи ІгѸмена Єтїа ѡвители сєіа, и Совра братїѸ | любє³⁷но н³⁸ повчєкх яко Ѡцх
 наказа и наставїи, и | во мѣсто сєбє Соглаєни³⁹ вє⁴⁰ братїи⁴¹ и зколенїє⁴², по- |
 стави и⁴³ блѣвє⁴⁴наго Старца во вє⁴⁵ и сѣвєна ІєромѸ- | наха Іѡвѣ вх ІгѸмена,
 дави не вїли | братїа, яко ѡвци немѸцїа Пастїрїа, вє⁴⁶ ми⁴⁷ | давх кз ГдѸ
 ѡидє. Мѣца Дєка⁴⁸ вртїа д єі, РокѸ | сѣх⁴⁹зс.⁴ и полже⁵⁰о вї тѣло єго прє⁵¹
 Цркїю Прє- | сѣвращєніа Гдїа поєрдѣ Пѣпєртїи. Чтїни⁵² же Старє⁵³ Іѡвх нача
 прилѣжно пєцїсїа ѡ ЄтѸ ѡви- | тєлї и до СтарѸ Цркїи Прєвращєніа Гдїа
 при- | вѣдока⁵⁴ притєорз, у которо⁵⁵ вѣжє⁵⁶ни⁵⁷ Ілїа поло- | жє⁵⁸ вѣ, и пожєкє
 Старє⁵⁹ Іѡвх нѣколіко лѣтх тру- | жѣмїа со братїєю ко строєніи Єтїа ѡви-
 телї при- | лєжно, іако можашє, со тєзонменити⁶⁰ сєбѣ Прє⁶¹ни⁶² Іѡ- | ко⁶³ глати:
 Нєпрє⁶⁴но ни єди⁶⁵о к рукѸ моєѸ и мѣтєка моѸ | чєстѣ моєѸ з ѸдїмїєтѸ рєцїи:
 ходи⁶⁶ ко незлобїи Срдца | моєго поєрєди домѸ моєго. И тїи вєрємена, насту- |
 пикшѸ⁶⁷ ко⁶⁸ нѣ Дорощє⁶⁹ково⁷⁰, з Козакѣми и з вѣдоѸ. Прє- | сѣвращєніа ѡ Гдѣ
 помїанути⁷¹ Старє⁷² Іѡвх ІгѸмє. По | прєставлєніи же єго избєраша братїа во
 ІгѸмена сє- | сѣ вѣ Чтїнаго Ѡца Іѡнїа Бачїєскоєго, иже нємоци ради | сєоєіа

¹ Тут кінчиться ст. 18 в ркп. Б. Текст його такий: Подобніжи чинз хождєніа...

² По боках: Чинз сѣдїніа | и іадїніа в Трапєзѣ;

³ З боків: Постїннїи.

⁴ Почавши. відн: Мѣца все в ркп. Б. червонилѸм.

⁵ По боках: Першїи ІгѸмє | поєрїєнх ємєт.

⁶ По боках: ЄтѸрїи ІгѸмє | Іѡвх.

⁷ На полях: Іѡвх, Глѣб: єі.

⁸ З боків: Дорощє⁶⁹щїннїа, | РѸку сѣх⁴⁹зс.

⁹ З боків: ЄтѸрїи ІгѸмє | прєстѣвєнєцїа,

¹⁰ З боків: Трїтїи ІгѸмє | Іѡнїах.

іспроси прощенія 8 братій, даби єго ѡста- | кий тако житї. Посѣ^а братїя¹
 єдиногласно изъ ме- | ^а ж⁸ себе избраша Бардоломея Вишетравку ко Ігумена, |
 ѡбаче аще и мала сѣ^а лѣти вѣше, но развмо^а Старх (ст. 20) и иквдѣ^а Інокз,
 Не по мнозѣ же времени и сѣ^а престаки^а | ѡ Гдѣ Бгѣ тако изколийшѣ. По-
 сѣ^а избраша братїа | Чтснаго ѡца и Старца иквдѣна Гедѣвна Гошовского, то^а - | ^а
 же пожвкз время мало, избра^а вист^а ко Монасти^р По- | чевски^а кз Ігумена,
 а ко мѣсто єго избраша братїа | Чтснаго ѡца Іданасїа Перезѣ, того време-
 при^а - | доша днїе к маже видѣх^а злаїа, нечестивї^а во Црх | Турецки^а зъ вели-
 кими в^аскама своими и Татарскими, | ^а снї^а же и Дороше^ако зъ в^аскама Ко-
 за^акими, прише^аше к зѣ^а - | лю нїшу Росї^аскѣю многи^а Хрїта^а во паѣн взмша, | ^а
 Цркѣи Бжїи разориша, Подолїа спвѣстошїкши, и Ка- | манѣ^а Подолскїи ѡпановакши,
 келїе сматенїе Хрїтї- | ано^а соткориша. Братїа же Бгїа ѡбителї сїа, ѡ- | вїи
 к зѣ^акѣ По^агорецко^а, и нїи^а ко ѡбителї и ко вѣртепа^а | крїющесїа Бжїи^а см^ао^аре-
 нїе^а вси цѣло сохране^ани быша; зло- | чествїи же к Монасти^рї кїка келїи
 ѡгне^а сожегше и | прочїа^а вѣшї. По ѡше^акїи нечестивї^а Собрашася бра- | тїа
 кз ѡвїтѣ Бгїю, и влгодариша Бгїа живуше к ней. | Чтїно же престакишїсїа ѡци
 и братїа истїно глїю, | іако аще и престакишася, но не умроша; наводи^авоїа |
 сїа зъ Писанїа Бгїи^а: Гди по^ача^а ѡбцаго потопа кѣцесїа | люде затрвожнѣши,
 же и^а вода на долѣ почала топити | на високїе гори и дѣреба втѣкали, єднакз
 нїгдѣсїа | ^а не могли сїтї, але кѣ^а марне поумиралї, са^а тїко Ное | зъ снїами
 сконмїи к ковчезѣ и що з нїм^а вїало ѡ то^а смѣ^арти | потопа вѣдними зостаїи.
 Що^а єго к то^а ковчезѣ ѡ по- | топа заховало, не що и^ашеє тїко чїст^асть,
 такоже Че- | стнїи и Чїстїи ѡци, будѣчи зако^аниками, не умираю^а, | но ѡ
 Гдѣ уїпаю^а, токмо рѣ^алученїа и^а дшї ѡ тѣла, не (ст. 21) смѣ^артію по пре-
 ставленїе^а нарицатїсїа должно. Не по мно- | зѣ времени вторїцею вѣна Ту-
 рецкаїа по^а Журавно^а на- | ^а ступїла. Того^а року и часу Мїца Септеврїа днїа
 5 | Бгїю ѡвїтѣ Скїт^аскую Туркїи разорїли и ѡгне^а сожеган. | ^а В то время І-
 гуме^аствующѣ ко Бгїо^а ѡбителї Скїт^аско^а | Чтїному ѡцу Дородїю, и пакї келїе

¹ Кінець ст. 19 в ркп. Б.

² На боках: Четвѣртый | Ігумен Бардоломеї

³ По боках: Пятый Ігумен | Гедѣвнх,

⁴ На полях: Трѣтчизна. | іахов.

⁵ На обох полях: Камїнецъ | взїан Туркїи,

⁶ З боків; Бгїїа | Глава, 5.

⁷ З боків: Ж^аравнїщина | іахов.

⁸ На полях: Скїтх | сплїно

к зє"ли сє" въст смя- |¹ теніє. Тогожє кремені к сє" сто" ѡбители Ігумен-
 но" | въст виш рече"ни" ѡцъ Іданаси" Береза, иже страха ра- | ди ѡстави сію
 стую ѡбитє, братіа же не ймуцаа |² Пастирѣ вси разїдошася, и не шета ни
 еди" вх ѡби- | тей, но Бгъ марднїй не восхотѣкз мѣсто сіє стое к ра- | зо-
 ренїє попустити,³ вторицею братію стїа ѡбите- | ли Ски"скїа ѡстакаши"єа по
 разоренїй ея и уложикъ к | мїсл̄ прежє помнаноу Старцѣ Іеромонахѣ Созо"ті- |
 ю [послушанїа бо ради ѡше" вїше бо стую ѡбитєа | Ски"скую] да йде" на
 мѣсто сіє стое пакї, иже йспросї | багкенїа ѡ Настоятелѣа на то" часъ ѡца
 Ігумена До- | родєа, и вси ѡ Хрї"ѣ братїй к сію ѡбитє. Ігумен" же | со чтїними
 ѡцї радостїю написакше грамоту, яко ест | шбича" придаша єму втораго брата
 Монаха Фому |⁴ и ѡбѣстиша и" со миро". | Припѣкше же сїй Старци до |
 ѡбитєа сєа стїа Ноембрїа днѣ 5. маѡз | року.⁵ Не вєрѣтоша ни єдино҃го
 брата ко ѡбитєа, и ко- | сплакашася зѣло ѡ такоко" нераденїй бывшаго Ігу-
 ме- | на и братїй, ѡста бо ѡбитєа стїа ко запѣстѣнїй, ижз | жа"наа хвала
 Бжїа в не" не ѡглашалася, рекностїю по- | мене"нїй Старцї по"бизаемї, начаша
 к не" по дрекноу свое- | му ѡбикновенїю трѣжатїєа. Посє" удаю"єа до вишз
 | помене"наго Прєвщє"наго Гелєвна стѡпома Бпа | Авцко҃го, и про҃га" багке-
 нїа, йзкѣцающе ѡ невреженїй (ст. 22) вишшаго Ігумена, стїтел̄ же со радостїю
 багбєкз и" и | ѡбдарєкз Старца Созо"та за Ігумена побабєнїк. Поси" до- |
 стигше ст" Четирїдєсѣ"нїци и Праз"ника Багѡкѣщенїа Пр. | Бца, юноша йме-
 не" Павѣ Домѣковскїй ѡ багѡро"нїх Родїте- | ле" и ѡчєства, йз дребле праро-
 дїтєнаго, єму кєсї Чѣ- | шокз, з по" Града ѡлєска ѡблєчє" въст вх Іночєскїй
 стї" | ѡбра" ѡ Ігумена Старца Созо"та, и нарече" въст к Мона- | шєско" Чину
 Парденїй, ймѣа йспоручє"наго сєбѣ к Дху | стѡ" ѡца Чтїно҃го Фому Ски"ска҃го
 Інока днѣ кє Мца Марта | року маѡз.⁷ Мїнухшу же малу кременї е҃гда
 послї- | шакше братїа бо"вращахѡсїа ѡ разѣванїа, итѣко҃й ра- | ди монастируко"
 нуж"и ѡйха" вї до Д'во҃ба помене"нї" І- | гуме" Созо"тх со братѡ" Парде-

¹ В ркп. Б. тут кінчиться ст. 20, а текст його такий: „и пакї е҃лєє в нїшѣй Землїи въст сматенїє.“

² З боків: Страха радн. | Ігуменї и Братїа | розїйдошася,

³ По тїм словї ркп. Б. має додано: подвїгнѣ

⁴ На полях: Покѣре Созоїтх | з' Скїту. сз єлєнїєм

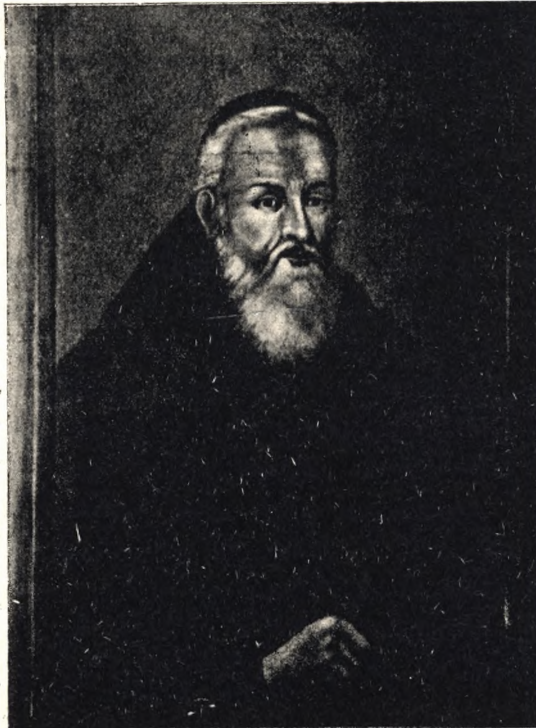
⁵ маѡз Рокз: в ркп. Б. — червонилѡм.

⁶ З боків: Єлємїй Ігуменї | Созоїтх,

⁷ В ркп. Б. те мїсце написанє червонилѡм.

⁸ В ркп. Б. кїнець ст. 21.

ніє^м, влхуже єдинокровни | Севѣ, ипорядивше вещи к котори^х и^зди^а сам^м воз-
 кратиса | до шбитеай, а брата Парденія шдам Чтн^{ому} и Йску- | сному Старцу
 Геромонах^у Душн^услю Іг^умену Тре^мво- | к^ескому к послушаніе, котори^и на то^и
 часх zostак^а при | Чудотворно^м шбразѣ Пр^ѣ Б^оца к Тре^мвок^еско^м; к Манастирѣ¹
 с^ѣ. | Велико^мь Ха Георгіа к Кат^ери Д^евок^оско^м. идеже поста- | вл^ен^е в^ыст^а Діа-

Світль: О. Лужницький.

о. Партеній Ломиковський, ЧСВВ.

(Образ на полотні, 95 см. довгий, 63 см. широкий,
тепер у василіянськiм монастирi у Львові).

коно^м поманути^и Парденія Априла д^е є^ст^ь | Року ш^т б^олюбиваго Івсифа
 Шумаг^аского, ш^тпа Д^евок^оско- | го. Возвративши^и Чтн^и Созо^тт^а Ігуменз, не
 ища слави чак^ен^иа, но паче ш^т сп^ин^и ско^ем^ь имѣ^ніа попеченіе, ш^ттаки | довро-
 хо^нѣ начало Ігуме^нетка, и м^ни братію, да иного ко- | мѣсто себе и^зверу^т Ігу-
 мена, и тако и^збраща братіа Стар- | ца Ісайю Пу^скаго во Наставника Севѣ, за

¹ Ркп. Б. мае: ...Образѣ Пр^ѣт^он^а Б^оца Тр^ем^вокаск^им^ь а^и Манастирѣ^т,...

єгоже нача^тства | Тимоде^т Дишнуковичъ бѣгочестни^х родителе^т Сѣх ѿ вєси | Ви-
соцка постриже^т во Сѣти^т Монаше^тски^т Чинъ, и нарече^т єст^т | Терє^тти^т, Мица
Дека^т: д кѣ ѿѿп. Також^т є и Васи- | ли^т Венеди^ттовичъ бѣгочестни^х Родителе^т
Сѣх зпо^т Града | Бузка ѿвлече^т вы^тст^т во Сѣти^т Англікїй ѿвбра^т, и нарече^тно І- |
(ст. 23) Іма^т єму Ва^тсонофїй Року ѿѿп. Мица Август^т д ѿ. І- | ¹ живаху вєи
бѣгоуго^тнїѣ хвалу и славу Гдѣки и Прѣ^т вго | Мѣри^т воздавающе. Року Бжїѣ
ѿѿпг. На^т гаснѣ^тши^т Ко- | рѣ вго М^т Іоан^т Третї^т з^т во^т скамї ходї^т по^т вѣ-
денї | ² Турковъ повѣдї, выехшу в^тто^т повѣдѣ з^т Короле^т Прев- | цїє^тному вѣпну
Л^твокскому Іоанфу Шуман^тскому. | Року ѿѿпд ѿстави пастку своѣ то є^т
вѣпну Лу- | цкую Превѣцїє^тни^т вѣцз Гедєв^т Сѣпо^тдкз Четверте^тски^т. | и ѿи^тхѣ на
Кїевскую Митрополїю, а вѣпну Корол^т | вго М^т є^т вѣститѣстєко прє^трече^тному вѣпну
Л^твокскому | врдчи, дабы належитое є не^т ѿвѣрталосѣ бѣгочинїє, | єже вѣгора-
рѣмни^т Превѣцїє^тнаго вѣпна Л^твокскаго стро- | єнїє^т, на вєгда вѣ^т мєстєв^тно.
Поси^т Старцу Ісай^т Сѣ- | ³ дн^тной ради немощї своєї Ігумє^тстєко ѿставїшу
вбра- | тїа вєи ѿвще пакї и збраща во Ігумє^тна Старца | ⁴ Созо^тта. в^тто время
ѿвлече^т вѣ^т Васи^тлї^т Перєто^тки^т, | во Сѣти^т Іночєскїѣ ѿвбра^т з^т ѿлєска родо^т бѣго-
чєстни^х Ро- | дителе^т. Сѣх, и нарече^тно вѣ^т іма єму Ва^тсонофї^т, Мица Іюла |
ѿѿпє Року. і нни^т немало молодн^т и старн^т Сѣти^т ѿвбра^т | ⁵ Іночєскїѣ прї^тмахѣ,
да не будє^т же сїє єсумнѣнїѣ, іако поманути^т сн^т токмо четирє^т ѿвѣтели Сѣма
уєноблє^т- | нн^т Інокєвз Імена здѣ воспоманушасѣ, аще во и вє^т | кннзѣ ннн^т
Імена ради продѣженїѣ написашасѣ⁶, ѿвѣ- | че вєи трѣднєшнїѣ доселѣ, також^т
и посє^т в^тто^т Сѣо^т | ѿвѣтели трѣж^тяющнїѣ, є кннга^т жикота вѣчнаго тро- |
єтїю Прѣго и живо^творащяго Дѣа по вѣрѣ наѣ^т кромѣ^т | вєлѣкаго прєкослѣвіѣ су^т
написє^тни. Но и вє^т кннжнцї | прї^т ко^тци єїѣ вѣс^т то^тжѣу ѿвѣтели Сѣма трудо-
люб- | цєвз Імена воспоману^тсѣ, тн^тже вн^т рече^тни^т чтирє^т | Інокєвз, іако меж^тѣ
Сїмї перѣѣ и множає потруднє- | шн^тсѣ, перѣѣ и імена єписѣшасѣ. Поси^т
Старцу Со- (ст. 24) зо^тту состарѣвшуїѣ, и ради немощї своєї Начѣствєвати
| прєставшѣу, ѿдаю^тсѣ братїѣ до Превѣцїє^тнаго- вѣпна | Л^твокскаго, на то^т часѣ
Админїстратора вѣпнї Луцкой, | при не^т же вы^тст^т в^тто^т время прєж^тє поманути^т.

¹ З боків: Осмый Ігѣ- | мнѣ, Ісїѣа

² На полях: Бѣйна вѣдєскаѣ | ѿѿпг.

³ На боках: Луцкїй вѣпнѣ | рєтупнѣл,

⁴ По боках: Созо^ттѣ повѣтєрї | Ігумєнонѣ.

⁵ Кннчїтєся ст. 22 ркп. Б.

⁶ Ркп. Б. має: написѣшасѣ,

Парденій | Ломѣковски" Архідиаконом, иже ревностію Бжією вѣлѣ | выекъ, испроси
тогожѣ Пресв. Єпіпа Скоего, дави ему тако | усїовле"ну к"то" Єт"о" вбителїи
и їмуцему келїю ко | мѣсту ѡному, ѡнелѣже кчи" Іночєрки" вблечеса; любовкъ,
їзколі тоєжѣ Єтїа вбителїи врдчити строєніє и На- | чѣство. Єже Пресв.
Єпіпъ доброхотнѣ на желанїє єго и на | прошенїє братїи Со"вори и врдчи СокеР-
ше"но вбитѣ и вра- | тїю Со вєт"м начѣстком Скоєму Архідиакону, и влѣбенїє
Скоє Пастирєкое на пи"мѣ даде Мїца Октовїа д. д. хлїпз¹ Року. Прїє"же влѣ-
словенїє поменє"ни" Парденї", по- | силает" єст" к" МонастиР ко братїам, ѡниже
любє"нѣ лобизаю" | ще писанїє зѣло ко"радовашаса, іако исподїи Гдѣ ко влїгнѣ |
желанїє Єр"ца и"; Я сам Архідиакон немогучїи к" Мона- | стирии вєгда" присуцно
послушанїа ради ПастиРєкаго | жити, Дх"о" вєгда сними іако дѣвѣ Со Івнада-
ном жи- | ваше, єго убо Совѣтом їзвраща братїа Чтїнаго Іє- | ромонаха Те-
ре"тїа Намѣстника Сєвѣ, и Бг"ом укрѣ- | паємїи ковє"м по"визашаса, іаще и нуж"но;
но влѣочєстно | житїє проков"ающе, и непрєст"но Бг"у и Прє"в Єго Мїтри | славу
ков"силающе. Влѣто хлїпз. поставлє" вь"т Єпіпом | Луцким" Яданасїи Шумлянскїи
єдино єтѣвє"ни" бра" Єпіпа | Лвовєкого, к" мѣстѣ Жидачєкѣ днїа ѡсмого Мїца
Мая | ѡ Прєвѣсїє". Досодєй Ми"рополити Сочавєкаго и Єпіпа Ісїифа Шумлян-
єкого, и Інокє"тїа Ви"ницєкого Єпіпа Пре- | мнє"єкаго, в"то время єще ко влѣочєстїи
будучаго, | присуцє"вующу т"же Хиротонїи Прп"вѣвшєму Гдѣну | Єцу влѣола-
аму Шепти"кому, Архимадритѣ Знеєскому. (ст. 25) и ѡцѣ Николаю Архи-
ма"дритѣ Сочавєскому. и сє" Прєсв. | Єпіпъ Луцкии Яданасїи Шумлянскїи Па-
стиРєкое Скоє прє" | рєчє"ному Ігумену, и вє" братїи на пи"мѣ подаде влѣбе-
нїє. Тогож Року хлїпз днїа кд. Мїца Сєптєвїа На" | менѣ"шии Монарха
Івд" Трєтїи Корѣ Пѣски пове"рну- | вши з" в"они з"по" Жєв"ца прєвѣдѣ к" Є-
лє"ку и к" По"гоРца" | к" Має"ностїа" Скои", тамо прєвѣваючи, Слїша ѡ людє" |
ѡ давностїи Црккє вїш поменє"ниа и прїїхѣ сам ѡсобою⁴ Скоєю королевєскою до
сє" ст"о" вбителїи Со трома снѣми Скоїми Намєнѣ"шии Королевичами Пѣскимїи,
Імаком, | Маєз"аром и Ко"єст"атином, и їз" многими вѣ"можамїи Єє- | наторамїи
и Панамїи,⁵ гдє ѡбачивши мѣсцє Црковѣ и | Пи"мо ѡвєє к" Црккє на" Црккєми
врати кну"рз ѡ- | тарїа на стѣнѣ виритєє хлїп. Року. Гони Батїи | влєну

¹ На полях: Девѣтїи | Ігдменъ,

² Тут закінчується стор. 23 в ркп. Б.

³ З боків: Яданасїи | Єпіпъ Луцкїи

⁴ На полях: Крої з' Євїамїи | свонїи, в' вєв" | телї сѣ: влѣз.

⁵ Відміни ркп. Б.: ...їз" многими вѣл"можи Євїаторїи и Памїи,

книжну, сїи слова з личбою проче^тше и удиві- | шеста по^квалиша всї Б҃га
и Пр^чтую Д^ку Б^цѹ. Іако уви- | дѣли Скоимї ѡчима ѡ такз дакного временї
Цр^кокз | Ст^юю ни ке^тхостїѡ вѣка, ниже ра^зличнимї бо^намї на- | р^дше^ннуѡ. Н^что
кремена помене^ни^н Ігуме^н з братїєю | презе^нтокали Б҃го Королевско^у М^л. Конс^ес^з
або право | ки^ш менова^нное ѡ Іасне вѣ. Б҃го М^л П. Стан^бслава Ко- | нец-
пѣскаго Сему монастирови да^ное и, прогнали ѡ по- | тве^рженїе або ко^нф^рмаціѡ
ѡного, нащо Б҃го Кор^двскага | М^л іако П^нз повожни^н и м^лтвен^н позволи^н,
и нетѡкз тоє | право бо кс^ем по^твердї, але и бѡше Скоим^н пис^мом^н або право^м |
тому^ж Монастиреки надѣ, Цр^кокз ст. Івана Нр^тителя | Чт^нїа его глави угѣбно-
кениа и Монастир^н бо кс^ем іако на- | лежи^т на ново^м ф^ддаме^нтѣ при криницѣ
з лѣсокз Скои^х Басов- | ски^х и ѡлѣски^х кудобати и реставрокати позволи^н. До
| того еше и к селѣ Голубица назва^ном^н цр^кокз з Гр^дтами^н | до не^н прина-
лежитими, тому^ж Монастиреки П^лтеничком^н (ст. 26) П^всти^нному Прев^раже^н-
ском^н вѣчнимї часї прида^н, ѡ то- | го убо часу к Голубици при Цр^ккви
Ро^ждества Пр^ч. Б^ци | Старо^у и ке^лми спустошало^у, Братїя з послушанїа стго
жи- | вах^н, и много к строенїи труж^нахуся [понеже ѡ ки^ка || де^сят лѣтх пусто
стопала, ѡгороды повалише не- | змѣрними ворымаи и поля дикою гуцавиною
были | позаростили] и со усе^рдїем^н всако имѣючи Б҃га П^мощника, | и дѣ^в
Б^цу ко ро^зширенїю стїа ѡвителї и прїви^ткокз еї | паче устремїшася, ѡдер-
жакши ѡ его Королевско^у М^л. | Пана Своего и б^лгодѣтелеа Право, р^дкої власною
по^пи- | са^ное, и печатїю завѣсноїѡ ст^тверже^нно, тоє право на | Пер^гаминѣ
по^пскимї лѣтерами и диалектом^н писа^ное, зає | е^{ст} ко памїа^т вѣчнуѡ слово
к слово преписа^ное, которое | почато^н такїи к севѣ має^т.

Jan III z Bozey Łaski | Krol Polski, Wielki Xiążę | Litewski,
Ruski, Pruski Ma- | zowiecki Zmudzki Inflaⁿ- | ski Kijowski Wo-
łyński | Podolski Podlaski Smo- | lenski y Czer- | niechowski.³

Oznajmujemy niniejszym | listem naszym wszem wo- | bec
y ko^zdemu zosobna ko- | mu to wiedzieć będzie należało. (ст. 27)
Iz producowane⁴ przed nami było | prawo, przez nabożnego Uro-

¹ Кінчиться ст. 24 ркп. Б.

² Ркп. Б. має: ...Пр^чт^с дѣс...

³ Весь надпис і послідуєче Оз в обох ркп. написані червоно. — Тут зазначаємо, що текст грамоти в обох ркп. під оглядом стилістичним часто не сходиться. Тих відмін не узглядуємо.

⁴ Кінець ст. 25 в ркп. Б.

dzone¹ | Partheniego Łomikowskiego Zakon- | nika y Professa
 Reguły Świętego Bazylego Wielkiego, Archidiako- | na na ten czas
 Przewielebnego Io- | sepha Szumlanskiego Episkopa | Lwowskiego
 nadane Monastero- | wi Podhoreckiemu, albo Plesnickie- | mu²,
 zdawna nazwanemu, pod Ty- | tułem Przemienienia Panskiego
 bę- | dącemu, y Zakonnikom w nim zosta- | iącym od Urodzonego
 niegdy Sta- | nisława Koniecpolskiego Woiewo- | dzica Sandomir-
 skiego Starosty Dolinskiego, Dziedzica na ten czas Pod- | horzec,
 ręką iegoz własną podpisa- | ne, y zadney w sobie wątpliwosci. |
 niemającej, y suplikował nam ten | że nabożny Łomikowski abyśmy |
 powagą naszą Krolewską też Pra- | wo mianowanemu Monasterowi
 co³- | firmowac, y aprobowac raczyli, kto- | rego to Prawa takowy
 Tenor. Sta- | nisław na Koniecpolu Koniecpolski | Woiewodzie
 Sandomirski starosta | Dolinski. Wszem wobec y kozde- | mu zo-
 sobna komu to wiedzieć nale- | ży tym ninieyszym Listem moim
 | oznaymuie. Iz zycząc pomnożenia | Chwały Bożey w Dobrach
 moich, (сr. 28) snadnom się do wniesioney Ich mciow | Domowych
 moich Przyacioł, na ten | czas przy mnie będących skłonił | in-
 stantiey, y prosby, aby na Gruntach maiątnosci moiey Podho-
 rec- | kiej Monastyr Starozytny Plesnic- | ki nazwany, pod Ty-
 tułem Przemie- | nienia Panskiego Budinkiem był | resuscitowany,
 na tym gdzie z daw- | na stał mieyscu, y o tey [co widze- | niem
 Starinnych Ludziey ma bydz | deducowano] Gruntu circumferen-
 | tney. Ktory to Monaster iako Na- | bożny Ociec Ilia Hostyłowski
 Re- | guły świętego Bazylego Graeckiey | Religiey Zakonnik wy-
 stawi, sta- | ranie pobożne y pracą iego³ Zakon- | ną w tym kon-
 tentuiąc Starszeństwo | nad Bracią Ihumenskie za potwier- | dzeniem
 Imci Xiędza Episkopa | tey Diaecesyiey przy nim dozywot- | nie,
 y po nim następującym Prze- | łożonym zostawuię. Dworzysko |
 w Podhorcach Buhaiowskie nazwa- | ne, z iego wszystkimi przy-
 nalezy- | tosciami, do tegoz Monastera przy- | łączam, sianożęć

¹ Те слово в ркп. Б. пропушено.

² Ркп. Б. має: Plesnicki

³ Кінець ст. 26 в ркп. Б. Тут текст його такий: ...у pracę iego w tym konten-
 tuiąc Starszenstwo nad Bracią iego Zakonną Ihumenskie,...

wielką ku Hucie | Podhoreckiey antiquitus należąca | temuz także
 Monastyrowi przy- | daię. Praznikow dwa, ieden na świę- | to Prze-
 mienienia Panskiego, a dru- (ст. 29) gi na Zwiastowanie Nay-
 święt- | szey Panny, na ktore Lud zecha- | dzac się z rozných mieysc
 dla Chwa- | ły Bozey zwykł, te obadwa ma- | iosię odprawować
 bez żadnego | najmieyszego tak od Namiesni- | kow moich, iako-
 y od Arendarzow | uciążenia, najmieyszego¹ grosza | z tych przy-
 chodzących Ludziey To- | warow, y wszystkich Handlow na ten
 | czas, y na tych Praznikach obud- | woch odprawuiących się
 nieusur- | puiąc, ani przywłaszczaiąc. Browar | y Winnice wolno
 będzie temuz Mona- | styrowi dla pożytku swego mieć; | Wrąbu
 w Lesie podhoreckim na opał | y na Celle, y na budinki wszelkie,
 więc | y na samy browar, Monasterowi | tylko samemu należące
 a nie na | żadną sprzedaż pozwalam. Na kry- | nicy Młynek sta-
 wić także pozwa- | lam do mliwa, na samą tylko po- | trzebę
 Monasterską, a Poddany | moy iezeli by tam ktory mlec chciał
 | zboze, to mu chiba za wiadomością | mego Arendarza y odda-
 niem mia- | ry zwyczajney wolno będzie ze- | mlec. Mieyscem
 tedy nalezytym | tylko zdawna y ukazanym sobie | z deductiey
 ma się ten Monaster (ст. 30) kontentować² y przynalezytoscia- | mi
 wszelkiemi wyzey opisanemi | y specificowanemi obiecuiąc ca- | le,
 że ten Monaster przy Gruncie | y wszystkich przynalezytosciach
 | przez mnie y Successorow moich | wieczyście zachowany będzie.
 Na co dla lepszey wiary y wagi, | ręką się własną moię z przy-
 cisnie- | nim pieczęci podpisuię. W Miku- | lincach Dnia szesnastego
 Mie- | siąca Octobra, Roku Panskiego | Tysiąc, Szescsetnego Sześć-
 dzie- | siątego Trzecie°. Stanisław Koniec- | polski. mieysce pie-
 czeći. My te- | dy Ian Trzeci Krol. do pomienio- | ney suppliki,
 ile do tak pobożney | rzeczy, łatwosię skłoniwszy po- | mienone
 Prawo przerzeczonemu | Monasterowi, y Zakonuikom, we | wszyst-
 kich Punktach y Clausulach, | confirmować y aprobować umy- |
 slilismi, iakoz ninieyszym Liste^m | naszym one we wszystkich

¹ Ркп. Б. по тім слові має ще: sobie

² Кінець ст. 27 в ркп. Б.

Pun- | ktach, Artykułach, y wolnościach | nie tylko confirmuiemy
y appro- | buiemy, ale tez nad to z osobliwey | Łaski naszej
tenże Monaster re- | stawrować¹, na tymże Gruncie przy | Kry-
nicy y Cerkiew Trzecią. pod Ty- | tułem Świętego Iana Krsciciela
tam- (ср. 31) że pobudować z Lasow naszych | Oleskich, y Zło-
czowskich, z Prazni- | kiem Trzecim, y wolnością dru- | gim dwom²
podobną pozwalamy, | a dla większego zgromadzenia | do tego
Monasteru Zakonnikow, | y obfitszego pomnozenia³ Chwały | Bożey,
tudziesz snadniejszey suf- | ficientiey do wyzywieniasię onych |
Cerkiew od kilku dziesiąt lat pusto | bez nabożeństwa y Duchow-
nego | we Wsi naszej Dziedzicney Hołu- | bica nazwaney, od
nieprzyaciela Krzyża świętego zruynowaney, do Włości Żłoczow-
skiey należącej zo- | stającą z Dworzyszczem⁴, Parochią | gdzie
przed tym Duchowny miesz- | kał ze wszystką do niego należy-
tość- | cią, zosobna sianozęci na Dwadzieś- | cia Kosarzow, y Pola
do siewby Ła- | nek ktory się nazywa Ostry, Sad | Kalenikowski
pusty w koło okopany, do tegoż Monastera Podhorec- | kiego przy-
łączamy. Ktore to przyłączenie nasze Urodzony Stanisław | Deti-
nicki Dzierzawca na ten | czas wsi Hołubicy, albo inny kto | po
nim następujący niodwłocznie | pokazać, y wydzielic powinien
będzie, | za pokazaniem tego Prawa y Łaski (ср. 32) naszej. Na⁵
Pasiekę mieysce tak we Wsi Naszey Podhorcach, iako w Hołubice,
gdzie sobie upatrzą | wolne im ma bydz. | Co wszystko Urodzonym
tych | włości naszych Oekonomom y Pod- | staroscim pro tempore
będącym do | wiadomości podawszy miec chcemi | y rozkazuiemy
aby się żadnym spo- | sobem nie wazyli pomienionego Mo- | nas-
tera Zakonnikow tak w circu^m. | ferentiey ich nadaniu naszym
te- | razniejszym, iako y wolnościach | pod czas pomienionych
Trzech Pra- | znikow turbowac⁶ nieważyli. Obie- | cuiemy oraz

¹ В ркп. Б. по тім слові йде зараз: y Cerkiew Trzecią...

² В ркп. Б. додано ще: Praznikom,

³ Тамже додано ще: w nim

⁴ На Dworzy-(szczem) кінчиться ст. 28 ркп. Б.

⁵ В ркп. А. те ціле речення первісно пропущено, описляж дописано його на всю ширину на бічнім поли.

⁶ В ркп. Б. по тім слові додано: y uciązac

naszym y niasniey- | szych Successorow naszych Imie- | niem iz
pomieniony ten Monaster | przy wszelkich wolnościach y pra- |
wach wyżey wyrazonych¹, y nada- | nych, cale y nienaruszenie
zosta- | wac in perpetuum będzie. To iednak | miec chcemy aby
pomieniony Monaster | do Dioecezyey y Iurisdycyi Wielebnego
Epi- | skopa Lwowskiego należał, y posłuszeństwo onemu odda-
wał. | Co dla lepszey² wiary y wagi wła- | ną ręką naszą pod-
pisawszy Pieczę- | cią Pokoiową stwierdzic rozkazalis- | my: Dan
w Złoczowie Dnia Piétnas- | tego miesiąca Oktobra Roku Pan-
skie- | go, Tysiąc szescsett osmdziesiąte- | go siódmego Panowania
naszego | Roku czternastego. Ian Krol. Pie- | częć w blaszanej
puszce na stążce (ст. 33) zawieszona. Ta Confirmacya y Pra- | wo
IKmci iest w Grodzie Lwowski^m | per oblatam podane Anno Do-
mi- | ni 1688. Feria 6tâ pridié Festi | Circumcisionis Christi Do-
mini³.

(Продовженне буде)

---

¹ В ркп. Б. слідує ще: так dawniey, iako y swiezo od Nas Confirmowanych y nadanych...

² Кінець ст. 29 ркп. Б.

³ Ркп. А. на боці має: Сиѣ Право в' Грѣ- | дѣ Львівскомъ | шепитовано;

III. MISCELLANEA

Історичний документ

NUNTIATURA APOSTOLICA
POLONIAE.

Varsavia, 28. maggio 1927

No. 17.251.

Eccellenza Reverendissima!

Mi è grato rimetterLe, qui acclusa, copia della ven. Lettera, che l'E.mo Signor Card. Luigi Sincero Segretario della S. C. pro Ecclesia Orientali, mi ha scritto circa le molteplici accuse che furono presentate contro l'E. V. presso la su nominata Sacra Congregazione.

Mi rallegro di cuore dell'attestato di lode e di fiducia che la S. Sede Le dà colla ven. Lettera del sullodato E.mo Signor Cardinale, alla quale darà quella pubblicazione, che Ella crederà più opportuna, e intanto con sensi di profondo ossequio mi onoro rafferarmarmi

di Vostra Eccellenza Rev.ma dev.mo per servirla

L. Card. Lauri
Pro-Nunzio Apostolico.

A Sua Eccellenza Rev.ma
Mons. Giosafat Kocyłowskyj
Vescovo di Premisłia Rutena.

АПОСТОЛЬСЬКА НУНЦІАТУРА
ПОЛЬЩІ.

Варшава, 28. мая 1927.

Ч. 17.251.

Ваше Преосвященство!

Мило мені переслати Вам залучений тут відпис достойного Листа, який я одержав від Його Еміненції Кардинала Люїджі Сінчero, Секретаря св. Конгрегації для Східної Церкви, в справі многократних жалоб, які вплинули до висше згаданої св. Конгрегації проти Вашого Преосвященства.

Радію сердешно з признання похвали і довіря, яке Апостольська Столиця уділяє Вам достойним Листом висше згаданого Еміненції Кардинала, котрий оголосите в спосіб, який уважати будете найбільше вказаним. Міжтим я з висловами глибокої пошани маю честь остати

Вашого Преосвященства низьким слугою

Л. Кард. Ляурі
Апостольський Про-Нунцій.

До Його Ексцеленції Преосвященого
Йосафата Коциловського
гр. кат. Єпископа в Перемишли.

II

S. CONGREGAZIONE
»PRO ECCLESIA ORIENTALI«.

Roma, 9. maggio 1927.

Protocollo N. 1174/27.

E.mo e Rev.mo Signor Mio Osser.mo,

È pervenuto alla S. Sede un libello di accusa contro Mons. Giosafat Kocylowskyj, Vescovo di Premislia, libello firmato da vari laici della stessa diocesi, e contenente ventotto capi di accusa.

Gli autori o sottoscrittori del libello chiedono che sia fatta investigazione o processo canonico, che siano uditi in conferma dei fatti esposti tutti i membri, maggiori di età, del Capitolo, Canonici e Prelati, e domandano, che il loro Vescovo in conseguenza sia rimosso dalla sede vescovile.

Questa S. C. pro Ecclesia Orientali, in virtù della propria competenza, e per espresso incarico della Sua Santità Pio PP. XI. felicemente regnante, ha esaminato con ogni attenzione e diligenza tutte e singole le accuse contenute nel libello.

E.mo e Rev.mo Signor Mio Osserv.mo
il Sig. Card. Lorenzo Lauri
Pro-Nunzio Apostolico di Varsavia.

II

Св. Конгреґація
»для Східної Церкви«.

Рим, 9. мая 1927.

Протокол Ч. 1174/27.

Ваша Еміненціє!

Проти Преосв. Йосафата Коциловського, перемиського єпископа, вплинула до Апостольського Престола скарга, підписана через різних світських людей тоїж дієцезії, яка містить в собі двацять вісім закидів проти нього. Авторі, згл. підписані на скарзі, бажають собі зарядження слідства або канонічного процесу, а для ствердження представлених фактів переслухання всіх старших членів Капітули, каноніків і прелатів, і просять, щоби в наслідок сего усунено їх єпископа з єпископського престола.

Отся св. Конгреґація для Східної Церкви, у власному крузі ділання і на виразне припорученне Його Святости, тепер щасливо пануючого папи Пія XI, розслідила з усею увагою і пильністю всі поодинокі закиди, які містяться у скарзі.

До Його Еміненції Високопреосвященого
Лявrentія Кардинала Ляурі
Апостольського Про-Нунція у Варшаві.

Come era dovere, secondo giustizia, ha notificato a Mons. Kocylowskyj le accuse fatte contro di lui. Poi ha assunto in proposito informazioni da fonti attendibili, e da persone autorevoli e superiori ad ogni eccezione. Ha inoltre confrontato le accuse presenti con numerosi atti e documenti esistenti presso la S. C., che riguardano precisamente la materia e l'argomento delle accuse stesse, e che già avevano formato oggetto di giudizio della S. C.

Ciò premesso, questa S. C., tutto bene e maturamente considerato ed esaminato, deve per la pura verità e giustizia dichiarare, che è risultato e risulta, che di tutte e quante le accuse, alcune non hanno qualsiasi fondamento nella realtà e sono invece insussistenti; in altre si tratta di atti giusti e corretti del Vescovo male interpretati ed anche travisati; in alcune si attribuiscono al Vescovo colpe, che invece sono imputabili ad altri, ed infine in altre accuse si ascrive a sua colpa quello che, al contrario, non fu che l'adempimento del proprio dovere pastorale e l'esplorazione di uno zelo illuminato.

Ma quello che reca più profonda pena alla S. C. si è una specie di mal celata intesa o cospirazione, che traspare dallo stesso libello, di alcuni sacerdoti e laici tra di loro, per far allontanare il proprio Ordinario dalla sua sede.

Tuttavia la S. C. ama credere, che espressioni oscure ed intollerabili e riprovevoli, come la seguente: »*Si propriam independentem civitatem vel saltem administrationem haberemus, huiusmodi Episcopi ne momentum quidem suam sedem episcopalem*

Так, як се по справедливості належало зробити, вона подала до відома єпископови Коциловському всі закиди зроблені проти нього; відтак постаралася про пояснення в тих справах з достовірних жерел, і від осіб поважних та вищих понад всякий заміт. Крім сего порівняла теперішні закиди з численними актами і документами, які знаходяться вже в св. Конгрегації і які відносяться точно до того самого предмету і справи, що й ті закиди, а які були вже предметом осуду тоїж св. Конгрегації.

Осьтак наперед згадавши про те, св. Конгрегація є змушена тепер — по належній і зрілій розвазі і розсліді, задля чистої правди і справедливості, заявити се, що з того слідувало і слідує, а іменно, що зі всіх тих закидів, деякі не мають в дійсності ніякої основи і є тим самим безпідставні; в других ходить про вчинки єпископа слушні і поправні, які зле толкується, або навіть перекручується; в інших знова приписується єпископови вина, котру належалоби приписати другим, — а вкінці в інших закидах вміняється йому в вину те, що противно не було нічим іншим, як тільки сповненнем його пастирського обов'язку і вислідом його світлої ревності.

Але що спричиняє св. Конгрегації незвичайно глибоку прикрість, се якийсь рід зле укриваного порозуміння чи конспірації між декотрими священниками і світськими, в цілі спричинення усунення власного єпископа Ординарія від його престолу, — що ясно пробивається з самої скарги.

Та мимо сего св. Конгрегація хоче вірити, що навіть підписані на скаргі, котрі подають себе в совісті за християн католиків, не розуміли або не звернули уваги на темні, нестерпимі і негідні вискази, як отсей: »Якщо ми малиби свою власну

tenere possent«, non siano state comprese od avvertite dai firmatari stessi, che si professano in coscienza cristiani cattolici.

Per limitarsi in particolare all'esame di alcune accuse, si ascrive a colpa del Vescovo l'essersi ingerito indebitamente nelle cose interne dell' Istituto Ucraino delle ragazze, e si attribuisce al suo modo distruttivo di procedere il fatto, che ora non si trova più nell'Istituto alcun sacerdote. Invece è da deplorare, che da alcuni sia stato in passato reso difficile al Vescovo l'esercizio dei suoi doveri episcopali, che gli impongono di vigilare alla formazione morale e spirituale della gioventù, e ultimamente siano stati cambiati gli Statuti in modo da abolire il patronato del Vescovo sull'Istituto, e da escludere il Vescovo dallo speciale diritto di invigilare sulla educazione delle ragazze, che gli compete in forza dei primitivi statuti. Lo dice lo stesso libello: »Conventus annuus Instituti statuta sua eo mutavit, quod sibi ius ascivit patronatum Episcopi super Institutum abolere, patronatum reipsa sustulit, ita ut hodie nec Episcopus nec Capitulum delegatos ad Consilium Instituti habent; Episcopus postea sacerdotes, qui in Consilio Instituti erant, huius decisionis rationem reddere jussit.« Questo cambiamento degli Statuti, e non il preteso modo distruttivo di procedere del Vescovo, è la vera ragione e causa, per cui ora nel Consiglio dell' Istituto non si trova alcun sacerdote. E se il Vescovo ha chiamato i sacerdoti che erano nel Consiglio dell'Istituto, quando questo mutò gli

державу або хочби її заряд, то сего рода єпископи ні хвилинки не моглиб удержатися на своїому єпископському престолі.«

У подрібній провірці обмежуємося до декотрих закидів: Вміняється в вину єпископови, що він неслухно вмішувався у внутрішні справи Українського Інституту для дівчат, і приписується його руїницькому способови поступовання факт, що тепер нема в Інституті жадного священика. Тимчасом тут треба жаліти над тим, що в минувшині дехто утруднював єпископови виконуванне його єпископських повинностей, які накладають на нього обовязок чувати над вихованнем моральним і духовним молодіжи, і в послідних часах змінено там Статути в сей спосіб, що усунено з них покровительство єпископа над Інститутом, і відібрано єпископови те спеціальне право до нагляду над вихованнем дівчат, яке йому належалося силою перших статутів. Про се читаємо в самій скарзі: »Загальні збори Інституту змінили свої статути в сей спосіб, що признали собі право знести покровительство єпископа над Інститутом, се покровительство опісля в дійсности усунули, так що нині ані єпископ ані Капітула не мають своїх делегатів у Виділі Інституту; єпископ відтак казав собі здати звіт з сього рішення тим священикам, котрі засідали у Виділі Інституту.« Отже ся зміна Статутів, а не руїницький спосіб поступовання єпископа, є правдивою рацією і причиною, чому тепер у Виділі нема жадного священика. А якщо єпископ по ухваленню зміни Статутів, завізвав

Statuti, a rendere ragione di questa decisione, non fece che il proprio dovere.

Infatti l'educazione religiosa della gioventù di qualsiasi scuola, è soggetta all'autorità ed alla ispezione della Chiesa, e quindi dei Vescovi, per diritto stesso connaturale divino, indipendentemente da concessione o riconoscimento di qualsiasi autorità o Statuti. E ciò a maggior ragione nell'Istituto Ucraino delle ragazze, che gli stessi autori del libello dichiarano »cura def. Episcopi Stupnickyj et canonicorum creatum,« ed i cui statuti primari o originari riconoscevano appunto in coerenza alla fondazione ed in omaggio al diritto della Chiesa, il potere di vigilanza del Vescovo.

Pertanto il mutamento degli Statuti primari su quel punto è per più titoli nullo, irritato ed ingiurioso alla Chiesa, ed è stretto dovere di coscienza dei componenti il Consiglio, di restituire in intero gli Statuti stessi su quel punto nello stato, in cui erano prima.

Le stesse considerazioni sostanzialmente si devono fare circa l'Asilo degli Orfani, passato ora, come si asserisce dai ricorrenti, nelle mani dei socialisti, o meglio di persone ostilissime alla Religione ed alla Chiesa. Ciò gli autori del libello attribuiscono a colpa del Vescovo, mentre al contrario la sua vera colpa risale nel fatto, che il Vescovo fin dai primi tempi del suo ministero pastorale non aveva effettivamente diritti di ingerirsi in esso. Si studino invece i cattolici, sacerdoti e laici, che i diritti della Chiesa e del Vescovo su questa, come su tutte le opere di religione e di carità, sia spi-

---

до себе тих священиків, що засідали в Виділі Інституту, щоби вони заподали йому рацію сього рішення, він сповнив тільки свій обовязок.

Бо в дійсности, релігійне вихованне молодіжи кожної школи, яка вона й не булаб, є підчинене власти і наглядови Церкви, отже єпископів, а се силою природного Божого закону, независимо від згоди чи узнання якої небудь власти чи статутів. Се відноситься ще в більшій мірі до Українського Інституту дівчат, бо його, як се заподують самі автори скарги, »здвигнено старанням єпископа Ступницького і каноніків,« і його перші або оригінальні статuti, якраз з огляду на сю фундацію і в доказ пошани прав Церкви, uznawali сю власть нагляду єпископа.

Томуто ухвалена зміна давніших Статутів що до сеї точки, є з ріжних титулів ніяка, неважна і кривдяча Церкву, а члени Виділу мають стислий обовязок совісти привести ті Статuti що до сеї точки назад до того стану, в якім вони передше находилися.

Ті самі завваги суттєво треба зробити також в справі Сирітського Захисту, котрий, як кажуть обжалівники, перейшов тепер в руки соціалістів, або радше в руки осіб дуже ворожих релігії і Церкві. Автори скарги приписують сей стан вині єпископа, а тимчасом противно правдиву його вину віднести належить до факту, що єпископ від перших часів свого пастирського уряду, не мав рішаючого права інгеренції в сім товаристві. Нехай однак католики, священики і світські, стараються усильно за се, щоби в сім товаристві, як і в других заведеннях церковних і христі-

rituale che temporale, siano pienamente ed effettivamente ristabiliti, ed in breve tanto l'asilo quanto le altre opere rifioriranno.

Quanto poi riguarda all'accusa circa il Seminario, o meglio circa il celibato dei chierici che intendono salire al sacerdozio nello stato celibe, questa S. C. deve riconoscere che tale accusa per i firmatari, o meglio per gli ispiratori del ricorso, è la più importante, e che la questione, che in essa si agita, è la causa principale di tutto questo ricorso.

Non è certo la prima volta che alla S. C. ed alla S. Sede pervengono domande, ricorsi o proteste in questo senso. Da molto tempo i nemici del celibato hanno provocato e mantengono una funesta ed incomposta agitazione di animi dentro la diocesi di Premislia, fuori di essa ed anche molto più lontano.

Questa S. C. pertanto riconosce e dichiara, che Mons. Vescovo di Premislia, colle disposizioni prese per il suo Seminario, non ha mancato a nessuna legge generale della Chiesa Orientale, nè a quello stato di cose finora rispettato dalla S. Sede. Ma se il Vescovo di Premislia, prendendosi cura dei suoi chierici nei modi leciti, si è mostrato propenso e favorevole ad un ambiente, nel quale i giovani, che senza alcuna coazione, ma liberamente e spontaneamente intendono, rimanendo celibi, prepararsi al sacerdozio, e ricevere nello stato celibe la Sacra Ordinazione, possano ricevere una educazione conveniente a questa loro aspirazione e più perfetta secondo i loro stessi desideri, se il Vescovo di Premislia ha preso e prende a cuore questa

---

янської любови для помочи духовної чи матеріальної, привернено вповні і подійсно права Церкві і єпископови, а в короткім часі процвітатимуть як захисти так і інші установи.

Що до закиду в справі духовної Семинарії, або красше сказатиб у справі цілібату питомців, що наміряють бути священиками у безженному стані, то св. Конгреґація мусить ствердити, що сей закид є для підписаних на скарзі, або радше для інспіраторів рекурсу найголовнішим, та що справа, котру в ньому порушується є головною причиною цілого сего рекурсу.

Се не перший раз шлеться в сій справі до св. Конгреґації і до Апостольського Престола прошення, рекурси чи протести. Від давна вже вороги цілібату спричинили і піддержують сю злощасну і недорічну агітацію умів в перемиській дієцезії, поза нею, та й дуже далеко від неї.

Томуто отся св. Конгреґація узнає і засвідчає, що Преосв. перемиський єпископ, своїми розпорядками, виданими для своєї духовної Семинарії, не нарушив в нічім ніякого загального права Східної Церкви, ані стану річий, що його дотепер признавала Апостольська Столиця. А якщо перемиський єпископ, дозволеними способами, у своїому старанню про своїх питомців, оказався прихильним радше за таким осередком, у котрому ті питомці, що хочуть без жадного примусу, свобідно і з власної волі лишаючися в цілібаті, пригтовитися до священства і отримати св. Тайну Священства в безженному стані, моглиби одержати вихованне відповідне їхній аспірації

loro più perfetta educazione spirituale, i primi ad esserne lieti ed orgogliosi dovrebbero essere precisamente i laici firmatari del ricorso e tutti i laici buoni cattolici della diocesi di Premisla, e fuori, i quali sono precisamente destinati a risentire per i primi i benefici di un clero, che, se corrisponderà alle cure ed alla educazione ecclesiastica che il Vescovo procurerà dargli secondo le saggie norme della Chiesa, sarà intemerato e zelante, tutto intieramente dedito al ministero delle anime, e disposto a dare tutto se stesso e tutte le sue energie alla gloria di Dio ed alla salute del prossimo.

Pertanto la S. Sede e questa S. C., che già conosceva e conosce bene quanto Mons. Kocylowskyj ha fatto ed ordinato nella sua diocesi, circa il popolo cristiano, circa le Società o Istituti di istruzione, di beneficenza, di religione, circa le Confraternite, gli Istituti ecclesiastici e il clero, circa il Capitolo e specialmente circa il Seminario, deve dichiarare e dichiara, che in tutto questo egli nulla ha fatto di contrario alle leggi della Chiesa ed alle disposizioni della S. Sede.

Questa S. C. ama credere, che queste ed altre precedenti simili accuse siano in gran parte conseguenza di malintesi tra una piccola parte del popolo e del clero ed il Vescovo. Questi malintesi hanno dissociato ed allontanato i loro animi dal Vescovo; e tale allontanamento, a sua volta, è causa di altri e più profondi malintesi.

Poichè i firmatari del libello si professano in coscienza cattolici, animati da sincera intenzione di fare il bene alla Chiesa ed alla diocesi, poichè tra

і совершенніше по їхнім власним бажанням, якщо отже перемиський єпископ взяв і бере собі до серця се їх совершенніше духовне вихованне, — першими, що повинні б тішитись і бути гордими з сього, є саме ті світські вірні підписані на скаргі і всі світські добрі католики перемиської єпархії і з поза неї, бож вони якраз є тими, що перші мають зазнати добродійств від сього клиру, котрий, якщо вповні відповість старанням і церковному вихованню, яке єпископ подбає дати йому по мудрим приписам Церкви, стане непохитним і ревним, стане вповні відданим душстаранництву, та готовим на повну жертву з себе і всіх своїх сил, на славу Бога і на спасенне душ ближних.

Томуто Апостольський Престол і отся св. Конгрегація, котра вже перше знала і добре знає все, що єпископ Коциловський зробив і запорядив у своїй єпархії, що до своїх вірних, що до Товариств і Інститутів виховавчих, добродійних і релігійних, що до Брацтв, що до Інститутів церковних і клиру, що до Капітули, а особливо що до духовної семінарії, мусить засвідчити і засвідчає отсим, що він у всім тим не зробив нічого, щоби противилося законам Церкви і розпорядкам Апостольського Престола.

Отся св. Конгрегація є пересвідчена, що так ся, як і попередні подібні скарги, є у значній часті вислідом непорозумінь межі малою частю вірних і клиру а єпископом. Ті непорозуміння відлучили і віддалили їх уми від єпископа; а таке віддаленне зі своєї сторони є причиною інших і глибших непорозумінь.

Тому, що ті, котрі підписали скаргу заявляють в совісти, що вони є католиками і є оживлені щирим бажанням робити добре для Церкви і для єпархії, — тому,

gli stessi firmatari figurano persone affezionate al Vescovo e sinceramente riamate da lui, questa S. C. nutre fiducia che dissipati finalmente gli equivoci, tutto il clero e tutto il popolo, senza distinzione di aspirazioni e di interessi, si stringano cordialmente e fedelmente attorno al proprio Vescovo, e lo coadiuvino nell'opera che egli, unicamente animato dallo zelo della gloria di Dio e del bene delle anime, svolge e continuerà a svolgere, con l'aiuto di Dio e la fiducia della S. Sede, nella sua diletta diocesi.

Mi è in fine particolarmente grato, Eminentissimo e Reverendissimo Signor Cardinale Pro-Nunzio, di incaricare V. E. Rev.ma, di volere degnarsi di notificare e rendere manifesto quanto sopra.

E intanto, baciandoLe umilissimamente le mani, con profondo ossequio mi rafferma

della E. V. Rev.ma
dev.mo, umilmo, obtimo servitor vero
(firmato) *LUIGI CARDINALE SINCERO, Segretario.*
† Isaia Papadopulos
Assessore.

NUNZIATURA APOSTOLICA
DI POLONIA

Varsavia, 25 maggio 1927.

Concorda con l'originale.

In fede ecc.

Sac. Carlo Chiarlo

Uditore della Nunziatura Ap.

L. S.

що між тими, котрі підписали скаргу находяться особи прихильні єпископови і щиро люблені через нього, св. Конгрегація має надію, що вкінці, по усуненню двозначностей, увесь клир і увесь нарід, без різниці стремлінь і занять, згуртуються сердешно і вірно довкола свого єпископа, і помагатимуть йому в праці, яку він, оживлений виключно ревністю за славу Богу і спасення людських душ, з помічю Бога і довірем Апостольського Престола веде і вестиме у своїй возлюбленій дієцезії.

Вкінці мило мені є в особливий спосіб поручити Вам, Емінінціє, щоби Ви зволили подати до відома і оголосити се, що висше сказано.

І так, цілуючи в покорі Ваші руки, остаю з глибокою пошаною, Вашої Емінінції покірним і послухним правдивим слугою

ЛЮЇДЖІ КАРДИНАЛ СІНЧЕРО (в. р.)
Секретар.

† Ісаїя Пападопульос
Ассесор.

Призабута українська жалібна маніфестація у Львові 1880 р.

ДНЯ 16 н. ст. квітня 1880 р. появилася на мурах города кн. Льва великих розмірів (68·5 цм. ширини й 52·5 цм. висоти) жалібна оповістка того змісту:¹

ПЕРЕНЕСЕНІЄ МОЩЕЙ

бл. п. Митрополитовъ Галицкихъ и Архиепископовъ Львовскихъ:
ГРИГОРІЯ БАРОНА ЯХИМОВИЧА
 и
СПИРИДІОНА ЛИТВИНОВИЧА

бл. п. **ІОАННА БОХЕНЬСКОГО** Епископа Суфрагана и Архідіакона
 Митроп. гр. кат. Капитулы, также бл. п. Крылошанъ гр. к. Митропо-
 личей Капитулы:

МАРТИНА БАРВИНСКОГО,   **НИКИТЫ ИЖАКА**
ІОАННА ЛОТОЦКОГО,   **АНДРЕЯ ДУТКЕВИЧА**

изъ Городецкого на кладбище Личаковское совершится въ Четвергъ
 дня 10. (22.) Априля с. г. о 4. часѣ пополудни.

**Тогоже дня о 8. часѣ передъ полуднемъ отправится въ Архи-
 катедральной церкви св. Великомученика Георгія**

ЗАУПОКОЙНОЕ БОГОСЛУЖЕНІЕ

Гр. к. Митрополича Капитула и управляющій Совѣтъ русско-
 народного Института »Народный Домъ« завѣдомляютъ и запрашають
 почитателей покойниковъ къ принятію участія.

Львовъ, дня 4. (16.) Априля 1880.

Изъ типографіи Ставропигійского Института.

Була се величава не лише церковна, але в тих часах і національна маніфестація. На жаль, призабудо її до тої міри, що навіть у новішій історичній літературі подається про неї зовсім хибні дати. І так крилошанин Петрушевич подає, що тлінні останки згаданих церковних достойників »були въ 1875 г. перенесены на Лычаковское кладбище«²

¹ На основі оригіналу в Архиві родини Барвінських у Львові.

² Петрушевичъ: Дополненія ко Сводной Галицко-русской Лѣтописи съ 1700 по 1772 годъ. Часть I. Львів 1896, ст. 268.

коли міжтим 1 вересня 1875 р. що йно закрито Городецький цвинтар. Також відомий польський історик Львова, Ф. Яворский, хоча й покликується на одного із дневникарських кореспондентів, подає яко рік події 1881 р.¹ Одначе з оригінальної оповістки, поданої висше й із дневникарських кореспонденцій знаємо, що подія мала місце 22 н. ст. квітня 1880 р.

Переношено з давнього на нове місце вічного супочинку трьох владик і чотирьох крилошан. Та не довелось тоді супровожати учасникам тлінних останків першого галицького митрополита на відновленій Галицькій митрополії, Антона Ангеловича; його тлінних останків не вдалось відшукати ні передтим, ні тодіж, ні потім². Спочив він на віки-вічні на Городецькім цвинтарі.

Ось кілька голосів про жалібну маніфестацію з 22 квітня 1880 р., винятих із сучасних наших і польських дневникарських кореспонденцій.

Львівське «Слово», після короткої а ядерної характеристики покійників, так пише про саму маніфестацію: «рѣдкая, можно сказати, небывалая еще въ столицѣ нашей похоронная манифестация. А принимали въ той манифестации участие молоды и стары, всѣ Общества,... всѣ слои жительство города Львова въ многотисячномъ походѣ изъ Городецкого кладбища на Лычаковское».³

Тодішне «Дѣло» в першій році свого життя, описує, що переложення тлінних останків до нових домовин dokonано в четвер (22 квітня) рано на Городецькім цвинтарі в прияві делегованого лікаря, що тлінні останки Яхимовича переложено до домовини, справленої «Народним Домом». Домовину Литвиновича вложено до деревяної; його домовину, як також домовини Бохенського й крилошан справила Капітула власним коштом. Далі читаємо таке: «Давно вже Львовъ не бачивъ такого поважного, величавого а при томъ глубоко трогоючого походу, якъ въ сей день». Домовину Яхимовича несли на раменах, на каравані уміщено вінці; домовини прочих достойників зложено на каравани. Похід вели митрополит Йосиф Сембратович і єпископ-суфраган Сильвестер Сембратович в окруженні крилошан і духовенства, далі йшли делегати всіх наших товариств і сенат університету, а «цѣла польска праса,... мусѣла признати торжество четвергове въ загалѣ дуже величавымъ актомъ, котрый зробивъ на жителяхъ Львова велике впечатлѣнье».⁴

¹ Jaworski: Cmentarz Gródecki we Lwowie (Biblioteka Lwowska. II Львів 1908, ст. 33).

² И. Ем. Левицкій: Прикарпатска Русь, т. I, вип. 1. Львів 1898, ст. 46 (примітка 6 до ст. 45).

³ Слово 1880, ч. 42.

⁴ Дѣло 1880, ч. 29.

І справді урядова »Gazeta Lwowska« пише, що перенесення відбулося серед торжественних церемоній при дуже численній участі львівської людности, що похід минав улиці Львова, переповнені людністю, а »przedstawiał widok wspaniały swoją smętną powagą i okazałą uroczystością obrzędów«.¹ Далеко більше місця присвятив тій події »Dziennik Polski«, котрий пише, що перенесення відбулося »z niezwykłą okazałością«, згадує про »niezliczone tłumy publiczności«, про церковні братства з хоругвами »w malowniczym porządku«, підносить, що хор співаків »pięknie wykonał kilka kantat żałobnych«, а перечисливши всіх учасників походу, кінчить тими словами: »Cały ten pochód... wywarł na licznie zgromadzonej publiczności głębokie wrażenie«.²

Не достроїлася до поваги хвилі одна одинока »Gazeta Narodowa«, котра подала доволі цинічну допись, що стає у відповіднім світлі, коли порівняти її з повисшими дописями двох інших польських дневників.

»Nie obyło się przy tej sposobności bez pewnej demonstracji. Jachimowicz znany ze swych moskalofilskich (sic!) tendencji miał najpiękniejszy karawan, zasypany kwiatami i wieńcami. Trumnę z jego zwłokami nieśli księża na barkach. Drugi z rzędu karawan, na którym były zwłoki Litwinowicza, odbijał rażąco od pierwszego wozu pogrzebowego, a trumna była ozdobiona jednym tylko wianuszkiem, następane zaś karawany były już całkiem ubożuchne. Piękna pogoda sprawiła, że wszystkie ulice, któremi kondukt przechodził, pełne były ciekawych, za to za trumnami postępowała tylko nieliczna garstka publiczności. Na cmentarzu nikt nie przemawiał«.³

Д-р Богдан Барвінський

Агенор граф Голуховский

в ролі „непризнаного попа“

АГЕНОР граф Голуховский, що трьома наворотами (1849-1859, 1866-1868 і 1871-1875) був намісником Галичини, бажав на передодні »весни народів« побудувати собі у Львові палату. На ту ціль припала йому найбільше до вподоби частина огороду гр.-кат. Капітули із садом з північної сторони від Городецької улиці, а то із сеї причини що ґрунт лежав при головнім тракті. При якійсь нагоді згадав він про

¹ Gazeta Lwowska 1880, ч. 93.

² Dziennik Polski 1880, ч. 94.

³ Gazeta Narodowa 1880, ч. 94.

се у розмові тодішньому архипресвитерови й б. довголітньому генеральному вікарієви, емер. професорови й ректорови львівського університету та депутатови до галицьких Станів, Д-р Мартинови лицарєви Барвінському, а опісля, покликуючись на згадану розмову, просив гр. Голуховский листовно архипресвитера, щоби зволив поперти його поданне, внесене до Капітули в справі продажі ґрунту.

Лист гр. Голуховского (котрого оригінал зберігається в архіві родини Барвінських у Львові) має дату 9 січня 1847 р. Писаний дуже сорокато: дата й титулятура латинська, текст польський, а закінчення в лихій московщині, не говорячи вже про правопись; підпис словянською азбукою. Все те мабуть зроблене в тій цілі, щоби приподобатися впливовому в Капітулі архипресвитерови. Додав гр. Голуховский, попри ріжного рода »коліноприклоненія«, ще дещо з гумористики: будучи під »крилами«, то є під опікою Капітули, буде міг сказати про себе, що є »на віки вічні попом«.

Ціла історія скінчилася менше гумористично для гр. Голуховского. О. Мартин Барвінський відписав, правда Голуховському (відповідь повинна бути десь у родиннім архіві гр. Голуховских), як свідчить власноручна дописка на листі: »odpis. 10. Stycz. 847«, але друга власноручна дописка о. Барвінського звучить: »zwrócono podanie«. Отже навіть зовсім не предложив подання Капітулі, як сього бажав собі гр. Голуховский.

Так отже закінчилася та справа для гр. Голуховского ролею »непризаного попа«. Палату побудував він собі деінде (нині знаходиться вона при ул. Міцкевича), можливо, на однім із тих ґрунтів, котрі у ріжних частях йому предкладано до купна, про що згадує в листі.

Подаю сей характеристичний лист дослівно.

Leopoli, 9 Januarii 847.

Reverendissime Pater et doctissime Domine!

Odwołując się do naszej onegdajszej rozmowy, pozwalam sobie X^{dza} Prałata Dobrodzieja mojem podaniem do kapituły trudzić, ażebyś raczył takowe do protokołu odesłać — i całej sprawie dobry kierunek dać — prosiłbym także o przyspieszenie ile być może tej sprawy, albowiem w tych dniach offiarowano mi kilka w różnych częściach miasta położonych ґруntów, które korzystnie mógłbym nabyć — ale ja zawsze wolałbym mieć dom i ogród na [перечеркнено: »trak«] trakcie głównym, sub umbra alarum vestrarum [підчеркнення в листі самого Голуховского], bo będąc pod waszą opieką, będę mógł swobodnie powiedzieć, »и я нинѣ попомъ на вики викомъ« (sic!) — но [перечеркнено: »толь«] только меня надобно радо-

ваться вашимъ дружествомъ, о котороѣ я [перечеркнено: »вась«, »ваю«] ваше Превосходительство покорниѣ спрашаю —

Вашъ обязанийшы слуга

Голуховскій.

Д-р Богдан Барвінський

Рукописний збірник о. П. Шиманського про св. Йосафата

(Докінченне)

СЛІД НАМ тепер обговорити том другий збірника о. Павла Шиманського. Зовнішній його вигляд такий сам як тому першого. Всіх означених сторін має він 1-462+8 незаписаних і нумерованих. На початку і при кінці приложена та сама печать, що й в першій томі. Папір сього тому — неодностайний, письмо — читке й одної руки.

Своїм змістом значно різниться від попередньої збірки і тим способом представляє собою більшу вартість та дорожший пам'ятник до життя й діяльності св. Йосафата. Ось які матеріали виповняють сей другий том.

Зараз від сторони 1 починається ціла низка листів, а саме:

Ст. 1-2. List Lwa Sapiehy do Pawła Sapiehy Podkanclerzego.

»Jasnie Wielmożny Mliwy Panie Podkanclerzy X^o X^a Litt. Panie Bracie moy Mliwy. Po zaleceniu sluzb moych pilno do laski W^o M^o Mli^o Pana... На кінці дописав о. Шиманський: Przepisałem z oryginału znajduiącego się w archiwum Katedralnem Chełmskim. Komplement po dacie, podpis i dopisek jest własnoręczny Leona Sapiehy.

Ст. 2-4. List Rutskiego Metropolity do Pawła Sapiehy Podk. W. X. L.

»Jasnie Wielmożny moy wielce Mliwy Panie Podkanclerzy W. X. Litt. Jedzie do WM mego Mcywe^o Pana sługa nieboszczyka Oycy Władyki Połockie^o wielkie^o Sługi y Bogomodlcy WM. ktory był przy okrutnym niesłychanym y poganskim zabiciu Pana swego... При кінці: Przepisałem z Oryginału znajduiącego się w Archiwum Katedralnem Chełmskim. Dopisek po dacie i podpis jest własnoręczny Metropolity.

Ст. 4-5. List Zygmunta III do Je^o M. P. |;Jana Zawiszy;| Woiewody Witebskiego

Початок: Zygmunt III etc Wielmożny wiernie nam miły. Doszła nas tu wiadomość od Wielebnego w Bodze Oycy Josepha Welamina Ruckiego Metropolity. Iż niedawnemi (ст. 5) czasy Rada mieszczanie y pospolstwo miasta nasze^o Witepska mimo przysięgę nam y miastu uczynioną... Кінець: Dan w Warszawie de 7 Mensis Decembris. A^o Dni 1623.

Ст. 6-8. List Zygmunta III do |;tegoż;| P. Woie Witepskiego spodpisem Wiel. Kan. JM drugi taki.

Zygmunt III. z Bozey łaski... Wprzod nizli nas doszło pisanie od Uprz. W. wzięliśmy wiadomość, od Wielebnego w Bodze Welamina Ruckiego Metropolity Kiiowskiego: o srogim zamordowaniu Wielebnego Oycu Władyki Połockiego... Pisan w Warszawie dnia (st. 8) 8 miesiąca Grudnia Roku Panskiego MDCXXIII. — На кінци додано: Rękopism tego listu znajdujący się w Archiwum Katedralnym Chełmskiem, ma wiele dodatków przekresleń i poprawek rąk dwoch, iedna w niektórych mieyscach taż sama o ktorey niżey będzie mowa. Taż sama ręka dopisała imię Zawiszy opuszczone, dzień Miesiąca grudnia, notatkę do kogo ten list. Zdaie się przeto bydz oryginalnym listu konceptem wygotowanym w Kancellaryi do przepisania.

Ст. 8-10. Termina do PP Kommissarzow

»Zygmunt III etc. Wielmożnym y Urodzonym Leonowi Sapiehi (Sapiezie)... Wzięliśmy pewną wiadomość ze rada (Rada) Mieszczanie y pospolstwo Miasta naszego Witepska niedawnymi (niedawnemi) czasy uczyniwszy znaczny bunt seditią przeciw Wielebnemu niegdy Oycu Josephowi (Jozaphatowi) Kuncewiczowi... (Dan) w Warszawie 9 Grud. (de Mca Grudnia Roku 1623). — Під листом, на ст. 10, дописано: Przepisałem z dwoch exemplarzy znajdujących się w Archiwum Katedralnem Chełmskiem, z ktorych ieden pisany taż ręką, którą poprzedzaię list do P. Woie. Witepskiego,... Drugi ktorego odmiany w nawiasie ( ) umieściłem ma na czele arkusza napisek inney ręki i atramentu **Correx**. Zdaie się, więc bydz rzeczą oczywistą że ten jest oryginalną pierwszego korekturą. Ten list Krolewski znajduje się także w Dekrecie Kommissarskim przeciwko Witebszczanom wydanym. X. P. S.

Ст. 11-12. List Krolewski do Mieszczan Witebskich.

»Zygmunt III etc... Oznaymuiemy wam, iż za wzięciem wiadomości o zamordowaniu okrutnym przez was w miescie Witepskim w Bodze Wielebnego Oycu Josaphata Kuncewicza... — Під ним: Przepisałem z Exemplarza Katedralnego Chełmskiego oznaczonego na początku napiskiem inney ręki **Correx**.

Ст. 12-13. »Do JEŃ P. Woiewody Wilenskiego (Lwa Sapiehy)

Zygmunt III etc. O takowym zaobystwie y okrucienstwie krwi niewinney kapłanskiej Wielebnego Jozaphata Kuncewicza... — Під сподом: Dostłownie z Exemplarza Katedralnego Chełmskiego przepisałem. Tenże list umieszczony w Życiu Lwa Sapiehy T. I, str. 365-368 (тільки має инше закінченне, як його наводить о. Шиманський). Zresztą zupełnie się zgadza z Chełmskim wyiwszy pisownię.

Ст. 13-15. SS. D. N. Urbano VIII.

Josephus Velamin Rutski Archiep. Metropol. Russiae. Primus annus... Під сподом: Descripsi ex **Appendice ad Specimen Eccl. Ruth. Kulczynscii**. Edit. Rom.

Ст. 15-16. Fragmentum Literarum Michaelis Ginkiewicz S. J. ad Mathiam Sarbiewski S. J. datarum Vilnae 7 Januarii AŃ 1624.

»Illud quod Vitepsci in Russia accidit luctuosum licet non omittam. Archieppus Polocensis Josaphat pro recuperandis bonis Ecclesiae a Schismaticis Vitepscum se se contulerat... — Після листу: Descripsi ex Manuscripto, cura Samuelis Nowicki O. S. B. M. exarato. Bonus Pater Jesuita veris plura miscuit falsa.

Ст. 16-22. Cardinali Octavio Bandino Protectori Russiae Josephus Archiepiscopus Metropolita.

Лист поданий після двох списків, двома колюмнами.

»In Regno Christiano sub Rege Ca-	»In Regno Christiano sub Rege Ca-
tholicissimo...	tholico...

Подана дата при обох копіях: Novogrodeci Januarii 22. 1624. При другій однак замість: Januarii 22. стоїть: 27 Januarii... — Під листом першої колоюни (ст. 21) додано: Descripsi ab Exemplari Sam. Nowicki Manuscripto, non paucis mendis calami resperso quae correxi. Тамже під листом другої колоюни занотовано: Descripsi ex Kulczyn. Appen. Dies 27 Januarii ad errores typi referenda esse videtur. I се останнє своє твердження о. Шиманський доказує коротко. За те з боку (ст. 21) дописано пізнійше таку замітку: Etiam in MS. Zidiczynensi posita est dies 27 Januarii. Ergo non est mendum in Kulczynscio: Et Metropolita die 23 Januarii latum decretum Vitepscii facile ignorare potuit Novogrodeci die 27. Наконєць після підпису (P. S.), ст. 22, автор додав іще: Caeterum Sam. Nowicki consonat passim cum MS. Zidiczynensi.

Стор. 22: »Sacrae Congregationi de Propaganda Fide Episcopi Ruth. Uniti.

Початок: Occasio tam funesta...

Кінець (ст. 23): Ex Kulczynscii Append. ad Specim. Ruth. Ecc. Edit Rom.

Ст. 23: Sigismundo III Regi Poloniae Urbanus PP. VIII.

Quis dabit oculis nostris..

Кінець (ст. 24): Ex Kulczynsc. Appen. Convenit verbotenus cum MS. Nowicki.

Vide aliud exemplar infra pag. 365.

Ст. 25: Cardinali Bandino Protectori Josephus Metropolita Russiae.

»Post occisum...

Кінець: Ex Kulczynsc. Appendice ad Spec. Ruth. Eccle.

Ст. 26: Serenissimo Regi Poloniae Urbanus VIII.

»Nollemus equidem rationibus quam vulneribus..

На кінци (ст. 27): Ex Manuscripto Samuelis Nowicki. Habetur apud Kulczynscium in Appendice ad Specim. Ruth. Eccl.

Ст. 27: Jo. Bapt. Lancelloto Ep. Nolano Nuntio Poloniae Oct. Card. Bandinus S. Congr. de Propag. Fide Praefectus.

Il risentimento non men giusto che rigoroso... Текст поданий одним стовпцем, другий чистий.

Кінець (ст. 28): Ex Kulczynscii Append.

Ст. 28: Josepho Metropolitae Russiae Octav. Card. Bandinus.

»Vitam sanctissimam...

При кінци (ст. 29): Ex Kulczynsc. Appendice.

Ст. 29: Josepho Metropolitae Russiae Oct. Card. Bandinus Praefectus S. Congr. de Propa. Fide.

»Literas Amplitudinis Tuae...

Кінець (ст. 30): Ex Kulczynsc. Append.

Перше місце по листах, ст. 30, займає: Wstawienie się za Witebszczanami do Pawła Sapiehy Podkomorzego W. X. L.

Початок: »Jaśnie Wielmożny A Miłościwy Panie Podkanclerzy A nam wielce Miściwy Panie. Na Seymiku naszym Witebskim...

На кінци (ст. 31): Przepisałem z Oryginału znajduiącego się w Archivum Katedralnem Chełmskiem,

Опісля, ст. 31-41, поміщена знана: Oratio De B. M. Josaphato Kuncsevicio... a Thoma Xenicepulo Collegii Graecorum Alumno Anno 1624 die 12 Septembris. Magna profecto...

Під сподом: *Ex Kulczynscii Appendice ad Spec. Ruth. Eccl. verbotenus.*

Від ст. 41-88, двома стовпцями, переписана: *Relacya o zamordowaniu okrutnym...*, згл. *Brevis et vera Narratio de crudeli caede...*

Оба тексти подали ми в дослівнім відписі в «Записках ЧСБВ.» I. 314 сл.

Тепер, ст. 89, йдуть: *Articuli Quos Abbas Victorius Si* (прізвище не-докінчене, залишаючи при нім трохи вільного місця, а на маргінесі додаючи: *quae legere non potui exmisi*) *Maronita Procurator in causa beatificationis et Canonisationis Servi Dei Josaphat Archieppi Polocensis ad docendum de illius fide, sanctitate vitae, martyrio et miraculis fecit et exhibuit Numero 64, instante Sa Congregatione de Propaganda Fide Anno 1625 Indict. 8 die vero 25 Mensis 7bris.*

На жаль, зпоміж заповіджених артикулів числом 64 є лиш ось які: 9, 11, 12, 13, 17, 18, 20, 43. При кінці (ст. 90) дописка: *Przepisałem z własnoręcznych wyimków X. S. Nowickiego znajdujących się między jego papierami in Folio.*

Ст. 90: *»De Canonizationibus Sanctorum.*

Початок тексту: *»Magna animorum iucunditate...* — Є се постанова провінціо-нального синоду дієцезії Гнезно, що відбувся *Petricoviae 1628 22. V*, як читається на ст. 91. В тій постанові є згадка про св. Йосафата і тому о. Шиманський втягнув її до свого збірника. Рішення поновлено опісля на Синоді гнезненським Ао 1634 сар. 19 *de Canonizatione*, як свідчить тойже рукопис, ст. 91. Відки инде знаємо, що ту саму постанову окремим декретом повторено ще на Синоді дієц. гнезненським, відбутім у Варшаві 8. XI. 1643 (див. *Tygodnik katol. Grodzisk. IV [1863]*, ст. 307, де латинською мовою надруковано текст декрету. Тут однак мильно твердиться, що декрет з р. 1643 був першим у справі св. Йосафата, коли ркп. о. Шиманського знає два ранші).

Ст. 91-92: *Ex Literis P. Nicolai Nowak ad Episcopum Haliciensem Raphaelem Korsak datis 27 8bris 1628.*

»Confirmatio Synodi (Gnesnensis memorati supra) Epporum Latinorum vix fiet hoc anno et sequenti propter resistentiam Monachorum et Monialium mendicantium in Polonia, contra quos multa posita sunt inconvenientia in illa Synodo: et cur etiam haec, ut habeant Judicem saecularem, ut solvant decimam (ст. 92) partem tributorum, ut Parochis quartam partem dent Judicialium, ut non audiant confessiones nisi certi, ut Moniales nunquam exeant ex Monasteriis ad praedia, ut non assistant ipsis etc.»

Ніс podobnego nie znajduje się w Aktach drukowanych rzeczono Synodu. *Musiała więc Stolica Apostolska to wszystko wykreślić. Lecz co się tyce Kanonizacyi B. Jozafata raczyła się do niey przychylić, iak to widać z następującego pisma.*

Francisci Ingoli Secret. Congreg. de Propag. Fide literae ad Antonium Sielawa datae 28a 8bris 1628.

»Merita p. m. Archieppi Josaphat omne studium et diligentiam a me exigunt, ut ejus negotium ad vota Ruthenae Ecclesiae transigatur. Et propterea literae T. Ampl. quibus ea de re sedulo me admones, non erant ullo modo unicae (*)¹, et tanto minus, quanto quod idem negotium a Sa Congregat. de Propag. Fide caeptum ab eadem strenue promovebitur.»

¹ На боці: (*) nimiae?

Powyższe dwa wyimki własnoręczne X. S. Nowickiego znajdują się między jego papierami.

Ст. 92-93: Ex literis P. Nicolai Nowak ad Raphaelem (Korsak) Halicienssem (Episcopum) ex Urbe 29 9bris 1628.

»Inquisitio de vita et morte S. Martyris nostri cum libello **Fratris Josaphat**¹ oblata est per Cardinalem Bandinum Pontifici in Congregatione de Propag. Fide... Congregatio de Propag. Fide offert sumptum pro quibusvis libris Ruthenicis imprimendis typo ejusdem Congregationis... Nuntio qui impedivit fabricam Schismaticorum Vilnae (ст. 93) et restitutionem Ecclesiarum Mohiloviae et Mstislaviae solemnes egit gratias Pontifex et Congregatio etc..

Tegoż tamże.

Ст. 93-107: »De Martyrio Servi Dei Josaphat Concevitii Archieppi Poloc. ad SS^{mum} D. N. Urbanum VIII P. O. M. Relatio Auditorum Rotae, ex Processibus super Canonizatione formatis extracta.

»Beatissime Pater! Non se Regem duxit, quovis Regno dignissimus Vladislaus... Є тут (ст. 96): Pars 1ma. De processuum validitate et probationibus. Ся часть тягнеться до кінця ст. 107, де сказано: Explicit pars 1ma. I зараз: W dalszym ciągu tąż samą ręką pisano co następuje

Ст. 108-117: De Martyrio Servi Dei Josaphat Concevitii Archi Eppi Poloc. ad Urbanum VIII PP. Auditorum Rotae Relatio compendiatim transcripta.

Отся реляція має 4 часті, однак дві перші не переписав о. Шиманський, тому що первісно пропустив їх автор рукопису, з якого переписував їх наш компілятор. Тим способом ще на тійже стор. 108 є вже часть 3. Але й частина 3 та 4 реляції не повна, бо зазначає про них копист: Ex postremis duabus necessaria decerpo. Так отже маємо на ст. 108-112: Ex 3tia parte, а від ст. 112 до кінця: Ex 4ta Parte.

Під сподом (ст. 117): Przepisałem z rękopismu in 4to znajduiącego się między papierami X. S. Nowickiego.

Ст. 117-119: Decretum S. Congregationis Rituum in causa Polocensi Beatificationis et Canonisationis, Beati Martyris Josaphat, Archiepiscopi Polocensis Ordinis S. Basillii Magni.

»Commissa dudum a Sanctissimo Domino Nostro...

Przepisałem ex Colloquio Lublinski fol. 52-53. Ten sam Dekret znajduje się w dziełku **Bullae et Brevia** etc. Edyc. Poczaiow. Part. 1. p. 52-54.

Ст. 119-120: Inhibitio ex S^a Nuntiatura ne distrahantur B. Josaphat Reliquiae.

»Joannes de Torres... (Див. »Записки ЧСБВ.« I. 78₂).

Ст. 120-121: Literae Passus Romani.

Rvrndo Jacobo Susza Eppo Chelmen. et Bełzen.

»Joannes Casimirus Dei Gratia Rex Poloniae...

Кінець: Transsumpsi ex Originali asservato in Archivo Eppali Chelmen. Fasc. E. continentis scripta B. Josaphatum respicientia.

¹ З боку дописано: P. J. Sakowicz

Ст. 122-139: »Vita B. Josaphatti Kuncewicz Archi Episcopi Polocensis Ritus Graeci, ex Ordine Divi Basilii Magni Martyris Gloriosi, ab erraticis ovibus seu schismaticis pro Unione Sancta cum Ecclesia Romana truculenter caesi A^o 1623 Cujus Festivitas ab utraque Ecclesia tam Graeca quam Latina recolitur Die 26 Septembris.

Ea est clementiae propensionisque Divinae in genus humanum magnitudo, ut si praesentia juncta praeteritis, praeterita praesentibus uno intuitu inspicere velis,...

Кінець: Biographia isthaec verbotenus desumpta ex apographo inter scripta S. Nowicki reperto. Що до життєпису сього, подані ще й інші уваги.

Ст. 140-161. На горі напис олівцем: Rosa autumnalis. Під ним: »Brevis Relatio Reditus Beati Martyris Josaphat ad sedem suam Archiepiscopatus Polocensis per Urbem Magni Ducatus Lithuaniae Vilnam.

»Currentis anni dies vigesima quinta Septembris erat, quo... Між тим на ст. 160: Rosa autumnalis | Caelo manibus Schismaticorum inserta, Dunae aquis | irrigata, in terris gratum spargens odorem, sive | Beatus Josaphat Kuncевичius | Archiepiscopus Polocensis, Episcopus Vitebscensis et Mscislaviensis Ord's D. B. M. redux Polociam ad sedem suam triumpho celebri Vilnae in urbe M. Ducatus Lith. honoratus per Benedictum Michniewicz Ord's ejusdem Presbyterum repraesentatus A^o Dni 1667. Ex tyrographia Ignatii de Lazaris Superiorum permissu. Опісля (ст. 161) йде віршована присвята для Card. Marcello Sanctacrucio.

На кінці: Verbotenus desumptum e Manuscripto in collectione S. Nowicki reperto. — Що В. Michniewicz є автором усюї реляції »Rosa autumnalis«, про се свідчать іще й інші приписки збірника (див. II. 163, 164, 201).

Ст. 161-163: Relacya o temże przeprowadzeniu ciała B. Jozafata.

»Szeremetow do miasta i zamku Połockiego wiechawszy,...

Кінець: Z Stebelskiego T. 2. Chronol. str. 287-291. Z powyższych słów widać, że pomieniony Autor nie czytał **Rosam Autumnalem** czyli opisu Uroczystości Wileńskiej Mi- (ст. 164) chniewiczza. Polegając na nim iako naocznyim świadku, wątpić nie można że ciało B. Jozafata wywiezione z Połocka spoczywało nie tylko w Zyrowicach i Zamościu, ale i Supraslu, skąd przybyło do Wilna dnia 22 Września: że tam bawiło nie miesiąc 14. ale do 13 czy 12¹. Pazdziernika to jest do połutrza Pokrowy: że w Połocku stanęło nie następującego, lecz tegoż samego roku 1667². Ponieważ zaś Szeremetow opanował Połock roku 1654; zwłoki zatem B. Męczennika lat blisko 14 z miejsca na miejsce przewożono, które Stebelski za miesiąc poczytał. Dzień 8 Września i następne wymienione w Aktach Kapituły Wileńskiej, oznaczone podług starego Kalendarza nie przeciwia się rachubie Michniewiczza nowy Kalendarz mającego przed oczyma.

Ст. 164-166: Relacya Cypryana Zochowskiego Metropolity o przeniesieniu Święta B. Jozafata z dnia 12 Listopada na 26 Września n. s.

»Zasłużwszy sobie, ten Święty Antecessor moy,... — В реляції (ст. 165) поданий і рескрипт S. Rit. Congr. з 2 IX. 1679, яким апробується отсе перенесенне. На кінці: Dosłownie przepisano ex Colloquio Lublinski fol. 53-54. Wyrok Kongregacyi znajduje się także w dziełku **Bullae et Brevia** części 1 str. 94. Рішення се прийняли також

¹ czy 12 — пізнійше перечеркнено.

² З боку дописано: Vide infra p. 330.

деякі єпископи лат. обряду, як пр. єп. краківський І. Малаховський, котрого дотична грамота з 31. I 1686 подана тут на ст. 166-167.

Ст. 167: Kosztowna Kazimierza Leona Sapiehy dla B. Jozafata przysługa.

»Dla Błogosławionego Jozafata sporządził.. (Див. „Записки ЧСВВ.“ I. 83.).

Ст. 168: »Fundacya Błogosławionego Jozafata Patrona Korony Polskiej у W. X. Lit.

Chcąc **libertatem**¹ Rpltey wesprześ, **egestatem** Cerkwie Połockiej...

Кінець (ст. 168): Wypisano z Konstytucyi Seymowej za Michała I. R. 1673. Vol. Leg. T. 5. fol. 153 N-o 34.

Ст. 168: »Approbacya Fundacyi Naszey na Zakonnikow przy ciele S. Jozafata w Połocku będących.

»Konstytucyą Anni 1673..

На кінци (ст. 169): Wypisano z Konstytucyi Seymowej za Jana III. roku 1677 Vol. Leg. V. fol. 538 N_o 52.

Ст. 169: »B. Jozafat Nikona nawraca.

»Od ludzi zrażony Nikon...

Кінець (ст. 170): Wiara Prawosławna Kuleszy S. J. str. 314. N_o 2643.

Ст. 170-172: »Wiadomość o Świętym Jozafacie Arcybiskupie Połockim Zakonu Naszego, iakim sposobem dostał się do Białey y dlaczego z Zamku przeniesiony.

»**1_o** Święty Jozafat Arcybiskup Połocki po zamęczeniu od schyzmatykow pogrzebiony był w Połocku, tam wiele cudow czyniąc, umarłych wskrzeszając, w różnych..

Кінець (ст. 172): Tę wiadomość bez daty i podpisu dosłownie przepisałem z Fasc. 9. dokumentow Klasztoru Bialskiego lit. a). Zostawił ją potomności iakiś Zakonnik Bazylian między rokiem 1763 i 1764, może za Teofila Serafinowicza miejscowego Superiora. Wspomina bowiem o **ostatniey nieszczęśliwey rewolucyi** podczas ktorey Woiewoda Wileński, to jest Xiążę Karol Radziwił inaczey zwany **Panie Kochanku**, Bazylianow Bialskich **osieroconych** zostawił. To zaś nastąpiło roku 1764 ktorego rzeczony Xiążę po burzliwym Seymie Konwokacyinym wyjechał z kraiu. Nadmieniam o przeniesieniu z Pałacu Xiążęcего do Cerkwi ciała B. Jozafata za **s. p. Andrzeja Ładziewskiego** zmarłego koło roku 1776. Wyrażnie mowi o **wymurowanym** ołtarzu, dla B. Męczennika, co nastąpiło za Serafinowicza², Troskliwy jest wprawdzie o Cerkiew i Klasztor: nie jest atoli sam Superior. Serafinowicza bowiem charakter wcale różny od piszącego rzeczoną wiadomość. Wreszcie trumnę ową ko- (ст. 173) sztowną robić kazał i zrobił nie **terazniejszy Kanclerz** lecz Podkanclerzy Kazimierz Leon Sapieha zmarły, iak się wyżej powiedziało, roku 1656. Patrz niżej str. 332.

Ст. 173: »Obiaśnienie przyczyny wyjęcia ciała S. Jozafata z pałacu a przeniesienia do Cerkwi Jego właśnie wymurowaney.

1_o Ponieważ te S. ciało po wyїsciu Panskim z Białey ..

Кінець (ст. 174): Ninieysze objaśnienie znajdujące się między dokumentami Bialskimi, zdaie się było pisane ręką własną X. Andrzeja Ładziewskiego Superiora koło roku 1766 lub cokolwiek pozniej..

¹ На маргінесі: *liberalitate?

² Далі написано ще: по котрым року 1784 nastąpił Tymoteusz Szczurowski. Але ті слова опісля перечеркнено.

Ст. 174-176: Assekuracya przez Prowincyała Litewskiego i Andrzeia Ładzieiowskiego dana Rządcom dobr Radziwiłowskich.

»Ja Nikodem Karpiński Zakonu Świętego Bazylego Prowincyał Litewski imieniem moim, imieniem Klasztoru Bialskiego, oraz imieniem...

Кінеу: Oryginał, z ktorego niniejszy zrobilem przepis, nayduie się między dokumentami Klasztoru Bialskiego. Widać z niego że Ciało B. Jozafata przeniesione z Zamku do Cerkwi albo przy koncu roku 1764, albo na początku 1765.

Ст. 176: »Wiadomość o Jozafacie Stym.

»Ię Czasu przesładowania Moskiewskiego, gdy naszych pomęczono...

Кінець (Ст. 177): Dosłownie wyjęto z fascykułu Bialskiego pod. lit. b). **Wladomosc** ta pisana przez Bialskiego Zakonnika po roku 1776...

Ст. 178-182: Powieść o przeprowadzeniu ciała Błog. Jozafata z Zamku Xiążęcego do Cerkwi Bazyliańskiej.

Chodząc do szkół Bialskich, gdy od roku 1793 do 1800 mieszkałem niedaleko Bazyljanow w domu Michała Janowskiego, nieraz go słyszałem mówiącego o nich i B. Męczenniku. Między innymi o przeprowadzeniu ciała rzezonego Arcybiskupa z Zamku do Cerkwi to powiadał: »Za Superyorstwa X. Ładzieiowskiego gdy Xiąże. Karol wyjechał z Białej, i, iak niosła wieść powszechna, miał się udać za granicę, aby nie wpaść w ręce Moskiewskie; B. Jozafat, ktory ciągle spoczywał w kaplicy murowaney w zamku obok pałacu Xiążęcego, dokąd i teraz często biegacie, jedni modlić się, drudzy w ogrodzie swywolić, nie wiedzieć gdzie się podział. Wielu zapewniało że go Xiąże uwiózł z sobą, inni twierdzili że go gdzieś kazał potajemnie zachować. Byli i tacy, co o skradzeniu, a nawet zabranii przez Moskali, prawili. Temu jednak ostatniemu nikt z rozsądniejszych nie wierzył: bo pierwey nim przyszli do nas, iuż Świętego w kaplicy niebyło: gdy zaś przybyli, bardzo się wypytywali, gdzieby się **necestywy duszochwat i łzemuczenyk wasz Uniacki** naydował. To tylko każdy widział, że znikł Błogostawiony Patron miasta. Nie jeden, dumając o wynikłem stąd sieroctwie przy ucisku od sądatow, rzewnie zapłakał. Nie raz i mnie lzy zakręciły się w oczach. Gdy tak pokątnie narzekamy na nasze nieszczęście, zaczyna się rozchodzić pogłoska od ucha do ucha, że Święty niepoiechał za Xiążęciem, ani wywieziony z miasta, lecz tylko ukryty: że nawet Kommissarz Xiążęcy chce go wyszukać, i, aby nigdzie nie był wyprowadzony, postarać się: że Kommandant Moskiewski tyle jest dobry, iż ani sam nie myśli, ani komukolwiek (Ст. 179) ze swoich pozwoli, woiować z nieżywym. Wtem iednego wieczora iuż dobrze po zachodzie słońca, przybiegł do mnie posłaniec od x. Starszego z wezwaniem abym bez zwłoki do niego przyszedł. Udałem się więc do klasztoru bez omieszkania, gdzie w Stancyi Starszeńskiej zastałem iuż iednego Zakonnika, klasztornego Kucharza Jerzego, i ieszcze iednego mieszczanina (tu mi rzezony powiedział iego imie i przezwisko: znałem go, rownie iak owego Jerzego kucharza, z osoby, ale zapomniałem iak się nazywał). Tu dopiero dowiedziałem się, że S. Jozafat iest w Pałacu Xiążęcym zamurowany; że o miesycu nikt niewie, tylko Xiąże, Mularz i Starszy; że wszyscy trzy pod przysięgą zobowiązali się nikomu nie wydawać sekretu; że gdy go dłużej leżenie w murze świeżym; po to iesteśmy wezwani, aby one w nocy wydobyć i przewieść do Cerkwi, pierwey atoli mamy święcie przyrzec, że o tem wszystkim co się stanie ściśle zachowamy milczenie. Po danem uroczystem zaręczeniu że nic z ust naszych nie wyidzie na iaw, rzekł x. Starszy że z socyuszem natychmiast uda się do Burgrabiego Pałacowego aby potrzebne otworzył pokoie, nam zaś trzem świeckim polecił, abyśmy na woz prosty o iedney

drabince a drugiej gnoiance włożywszy grochowin i kilka prostych worow od zboża, jednym koniem chudym, udali się ku grobli przy ktorej są młyny, dojeżdżając zaś do niej, gdy ieden z nas idący dobrze przodem, obaczy że nikogo nie widać, udali się przez wodę poza wałem zamkowym w tył Pałacu, i tam w cichości czekali aż poki do nas kto nie przyjdzie. Noc była zupełnie ciemna, i dla tego od nikogo niepostrzeżenia z kucharzem przyiechaliśmy na miejsce wskazane za przewodnictwem owego mieszczanina. Nie zadługo przybył Zakonnik i mnie z Kucharzem kazał iść do pałacu, mieszczaninowi zaś zostać przy wozie. O ciemney latarce przeszedłszy przez kilka pokoiów weszliśmy do sali poboczney bez wszelkich ozdób, mającey iedną szafę (cr. 180) przy scianie napełnioną różnym gradobiciem. Tę usunęliśmy na bok, a mularz przytomny wiedzący dobrze gdzie umieścić skarb święty zaczął z największą cichością mur rozierać. Wkrotce otworzył framugę z ktorej tak wielki uderzył zaduch, iż ledwiem nie zemdłał. Upadliśmy wszyscy na kolana: niczyie oczy suche nie były: ia nigdy gorętszey w życiu moim nie odprawiłem modlitwy. Takie mię przeięto uszanowanie i boiazn iż nie śmiałem spojrzeć na otwor. Gdy wreszcie oczy podniosł, nic wewnątrz nie widział, nie tak dla ciemności, iak raczej dla sapli zielonych, podobnie do lodowych zimo wiszących u dachow, zakrywających otwor. Dobytą trumnę obaczyliśmy mchem zielonym obrosłą. Takimże mchem okryte było wnętrze framugi, a saple u całego wisiały sklepienia. Uprzątnąwszy gruzy, i szafę przysunąwszy do ściany, wynieśliśmy trumnę do wozu, i położoną na grochowinach nogami do przodu, okryliśmy worami na wzdłuż. Z rozkazu Superyora mimo naszej chęci musieliśmy usiąść na trumnie, ia iako furman na przedzie, kucharz wpoprzek na szrodku i ruszyliśmy tą samą drogą którąśmy do Zamku przybyli. Zakonnicy z Burgrabią i mularzem udali się ku bramie zamkowej na ktorej mieszkał Burgrabia. Gdy przewodnik mieszczanin dał znak umowiony kaszląc że nikogo od grobli i przy fossie Zamkowej nie widać, z wału wyiechałem na drogę wiodącą do miasta. Dojeżdżając do ulicy Akademickiey potkaliśmy kilku Moskali. Strach nas ogarnął, iednakże iechaliśmy prosto, i na zapytania: **Kto idłot?** Odpowiedzieliśmy śmiało: **miszczane tuteyszy. Ot kudu jidesz? — Ot młyna: Czto wezesz? Muku. Kuda? w Monastyr.** Taką samą przeprawę przebyliśmy na rynku, tém niebezpieczniejszą, że nas otoczyła większa zgraja i zatrzymanych chciała przepatrzeć. Nie przy- (cr. 181) szło iednak do tego nad spodziewanie nasze. Oddalili się napastnicy, a my szczęśliwie stanęliśmy przy tylnych drzwiach Cerkwi od Klasztoru. Tam już czekał na nas Superyor z swoim Socyuszem i mieszczaninem. Za ich pomocą zanieśliśmy trumnę do skarbcu nad zakrystyą i udaliśmy (się) do klasztoru na spoczynek. Nazaiutrz otworzyliśmy trumnę i z żalem obaczyliśmy zepsute od wilgoci szaty, ciało zaś święte ieszcze wprawdzie nieskażone, lecz całkiem zielonawym mchem porosłe. Trzeba więc było one ocierać i długo przesuszać. W kilka dni po przewiezieniu S. Jozafata, lubo wszyscy dotrzyмалиśmy sekretu, gruchnęło iednak po mieście, że się iuż w Cerkwi znajduie. Ściślejsze śledzenie wykazało, że bliska sąsiadka klasztoru wyszedłszy w nocy na podworze postrzegła że coś przywieziono pod Cerkiew, potem wniesiono do niej przy swietle, i tam kilka czasów zabawiono. To postrzeżenie natychmiast dnia następującego opowiedziała przyjaciółce, ta zwierzyła się innym. Domyślano się łatwo, że gdy składu mąki nie było w Cerkwi, musiano tam zanieść Świętego, tem pewniey, że owego ciężaru nie dzwigano na plecach, lecz we czterech niesiono rękami. Tań Superior prawdę iak mógł: musiał wreszcie ią wydać: iednakże Świętego ciała nie wystawiał na widok publiczny, lecz chował w skarbcu zamknięte. Gdy się zbliżyła uroczystość S. Jozafata, obchodziliśmy ią z większą niż zwykle wystawnością. Moskale nie tylko nie przeszkadzali, lecz nawet iedni dopomagali strzelać z możdżerzy,

inni całowali rękę świętą (zniesiono bowiem ciało na Cerkiew i otworzono trumnę na cały odpust, po którym znowu zaniecono do skarbcu) z uszanowaniem. W czasie obiadu jeden z przytomnych Officerow gdy podchmieliwszy sobie zaczął bluźnić (str. 182) przeciwko B. Męczennikowi, durakiem i pianicą od Kommendanta nazwany musiał oddać szpadę i maszerować do kozy. Proźba X. Starszego i znaczniejszych Panow tego dokazała, że mu się nic gorszego nie przytrafiło. Tym sposobem odzyskaliśmy Świętego którego długo mieliśmy za straconego».

To mi i innym powiadał moy gospodarz, świadek czynu niepodeyrzany: ia zaś w niczem nie zmieniłem iego powieści. X. Paweł Szymański mp.

Ponieważ w powyższej Wiadomości (себро тій, що на стор. 176) iest wzmianka o wielkim ołtarzu **nakształt Loretu wymurowanym**, terazniejszy zaś wcale iest różny od tamtego; sądzę, że nie będzie od rzeczy opisać go, iakim był, a tak zostawić potomności wyobrażenie starań X. Serafinowicza zniszczone przez Szczurowskiego.

Ст. 182-184: Opisanie dawnego wielkiego ołtarza w Cerkwi Bialskiej.

Murowany był na dwa piętra. Dolny główny ołtarz usunięty znacznie od ściany ku Cerkwi wznosił się na trzech murowanych gradusach. Na nim stało cyboryum drewniane wyłazcane z baldachinkiem...

Кінець (стор. 184): X. P. S. mp. значить, сей опис походить від самого о. Шиманського.

Ст. 184-186: »Reiestr rzeczy znaydujących się przy S. Jozafacie Męczenniku spisany roku 1707 dnia 21 Januarii oddanych w depozyt JJOO Xiążętom Radziwiłom.

1° Obraz Najswiętszey Panny Uszackiey sam przez się i z sukienką...

Кінець: Przepisano z kopii znaydującej się między papierami klasztoru Bialskiego.

Ст. 186: Kwit Na wziętą relikwię i inne rzeczy B. Jozafata.

»Zeznawam tą kartą moją kwitacyną, iż bendąc u Jasnie Oswięconego. .

Кінець: Dosłownie przepisano z oryginału znaydującego się między dokumentami Bialskimi.

Ст. 186-190: Relikwia B. Jozafata znaydująca się w Warszawie przy kościele S. Ducha dawniey Pawlińskim, teraz Jeneralnego Seminarium Duchownego.

Przy rzeczonym kościele znayduie się w relikwiarzu... — В тексті читаємо (ст. 187): Przy niey następujące znayduią się pisma 1° »Josephus Boncza Miaskowski Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Varsaviensis, Ordinis Aquilae Rubrae Eques. Universis et singulis... Далі (ст. 188): 2° »Copia »Testimonii de authenticitate Reliquiae Beati Josaphati Martyris Archiepiscopi Polocensis scripti in superficie Lipsanothecae. Josephus Andreas in Załuskie Załuski Dei et Apostolicae Sedis gratia...

Кінець (ст. 189): że ta relikwia po spustoszeniu przed kilka laty Kościoła po-Jezuickiego przeniesiona razem z Bractwem Niemieckiem do kościoła Pawlińskiego, rzecz pewna. Lecz przez kogo i kiedy dostała się Jezuitom? Niewia- (ст. 1°). domo. Bydź może że ją sprowadzili z Rzymu zostawiwszy tam palec wielki, ieżeli tylko tam kiedy była przesłaną w rzeczy samey. Lecz także bydź może, że ją wywieźli z Białey przed rokiem 1748. wszak **osobliwie Jezuiti wiele części** (ciała S. Jozafata) **pobrali**. Patrz Str. 176. W Rzymie przeto albo tylko jeden palec, albo nic wcale. Relikwię Częstochowską z całej głowy złożoną, o ktorey słyzałem od **naoczego świadka**, a żadney pisemney wiadomości powziąć nie mogłem, lubo starałem się usilnie, i przez Zakrysty

ana Kościoła S. Ducha, Pawlina, i przez Oyca **Beniamina** terazniejszego Gwardyana Kapucyńskiego do Częstochowy pielgrzymującego, poczytuię za baieczną. Ow świadek sam iey zbliżka niewidiał, lecz tylko **coś** postrzeżał, co tameczny Zakonnik **głową** nazwał. Lecz choćby nawet miał ią w rękach, Jozafata naszego bydź nie może. Ten bowiem jest w Białey z głową, szyją i ramionami, naturalnie z sobą połączonemi. Chyba że był **dwugłowy!** Risum teneatis amici! X. P. S. rw.

Ст. 190-193: »Umowa JO Xiężny Radziwiłłowej Kanclerzyny W. X. Litt. Imieniem swoim y JOO. Synow uczyniona z Generalną Kapitułą Dubieńską Z. S. B. W^o. względem S^o Jozafata w Cerkwi Białskiej od JOO. Xiążąt fundowany utrzymana R^o 1743.

»Wypis z Xiąg Grodzkich Starostwa Brzeskiego Roku 1764. miesiąca...

Кінець: Przepisano dosłownie z dokumentow Białskich...

Ст. 193: Autentyk udzieloney relikwii S. Jozafata JO Krystynie z Sanguszkow Sapieżynie Woiewodz. Brzeskiej Litt.

»Teofil na Godziembie Godebski z Bożey i Stolicy Świętey...

Кінець (ст. 194): Oryginalny ten autentyk z wyciśniętą na papierze pieczęcią biskupią i własnoręcznym podpisem, z którego niniejszy zrobiłem wypis, jest między dokumentami Ei. lskiem.

Ст. 194-197: »Memoryał y Supplica Całego Zakonu Xięzy Bazylianow do Jasnje OO. Xiążąt Ich M Radziwiłow Fundatorow y Dobrodzieiow nayosobliwszych podana Roku 1778.

»Roku 1743 dnia 26 Maia podczas Kapituły Dubieńskiej...

Кінець: Dosłownie z kopii znajdującey się między papierami Białskimi. Ręka piszącego zupełnie też sama, iaka jest w **Wiadomości** str. 170. Superyorem Białskim był wtedy Teofil Serafinowicz.

Ст. 198-205: o Przeprowadzeniu Ciała B. Jozafata przez Wilno do Połocka R^o 1667.

»Excerptum ex Actis Pietkiewiczianis Tomo 2° Conscriptis **Folio 15 haec leguntur.** Prętko potym złożył Roku 1676 (*) ...

(В тексті (ст. 201) читаємо: Tu miał kazanie R. P. Martyszkiewicz Superior Bytenski (*) na te słowa: (ст. 202) **Palpate et videte**: na niesporze zaś kazał Joannes Małachowski terazniejszy Episcop Przemyski (*) ... Що до R. P. Martyszkiewicz'a dodana долом (ст. 201) така нотка: (*) Podług Michniewicza **in Rosa Autumnali** miał kazanie R. P. Businski OSB.M. Ten Oycieć nie jest różny od Stefana Martyszkiewicza. Czytałem w jego zyciu między papierami X. Sam. Nowickiego in fol. że uczył się w Rzymie, sływał kazaniem, był Superiorem w Brzesciu, Prowincyałem i Starszym Beresteckim, złożył dwóch (ст. 2/2 долом) Opatow, sprawę miał z Metropolitą Zochowskim i ią w Rzymie wygrał zyskawszy wyrok obierania Prowincyała z pomiędzy prostych Zakonników, nie zaś Prałatów. Po Hegumenii Hlebo-Borysowskiej pod Połockiem, rządził w Byteniu, i tam umarł. Gdy więc kazał w Wilnie, nie był jeszcze Superiorem Bytenskim. N. B. Stebelski T. 3. Str. 288 twierdzi że od r. 1679 był Generałem zakonu i Starszym Wilenskim po Prowincyalstwie. X. P. S.).

Кінець: Dosłownie z rękopismu in fol. pozostałego po X. Sam. Nowickim. Piętkiewicz Jozef, z którego Akt wyięte dwa powyższe ułamki, skończywszy nauki w Rzymie, kazał w Żyrowicach, posłany powtornie do Rzymu na Prokuratora lat więcej 10 tam przemieszkał, za powrotem rządził w Zyrowicach i Byteniu, potem lat kilkanascie

piastował urząd Sekretarza Prowincyi, a następnie lat cztery spędził na Prowincyal-
stwie. Umarł w starości. Tak o nim czytam w jego zyciu rękopisem in fol. między
papierami X. Sam. Nowickiego. O uroczystości Wileńskiej pisał, iak sam mowi, w lat
po niey blisko 10, a zatem koło roku 1676 lub 1677. Z porownania jego relacyi z Mi-
chniewiczową in **Rosa Autumnali**, wnoszę, że ią miał przed oczyma Sam bowiem nie
był naocznym świadkiem. Wzmianka zas fol 82 o Witebskich zdarzeniach, ieszcze do
lat późniejszych należy. Nadmieniam bowiem Pietkiewicz o wprowadzeniu Bazylianów
do Witebska, fundowanych tam przez Adama Franciszka Kisiela Podkomorzego Wi-
tebskiego: to zaś nastąpiło roku 1680. Stebelski T. 3. Str. 336.

Ст. 205-206: Rewizya Ciała S. Jozafata przez Kommissarzow Apo-
stolskich.

(Див. »Записки ЧСВВ.« I, 74).

Ст. 206-237: »Cuda y dobrodzieystwa Boskie po odprawionym Pro-
cessie.

»Wiele znacznych cudow było BM. w Połocku, y gdzie indziey notowanych, kto-
rych że na ten czas Autor Łaciński Zywota tego Świętego, nie miał, kiedy go do druku
podawał, opuścił ie, a co przednieysze y znacznieysze, ktore mógł wiedzieć, wspomniął.
Jednak gdy inne, który po roku 1660 zostały się, do druku będą poddane, przytych y te
się wspomnią«.

В тексті тих »Cuda« (ст. 230) під ч. 153 читаємо: Daniel Korytyński Bazylian
kaznodzieia przy Katedrze Połockiey roku 1669 z przestrachu nocnego ruszony paraliżem
w lewey nodze, ofiarowawszy się do BM, zaraz uczuł folgę, a we trzy dni ozdrowiał.
Wdzięcen tego dobrodzieystwa złożył godzinki o B. Jozafacie, ktore do druku ma podać.

Godzinki te pozniej wydrukowane zostały.

Під кінець (ст. 236): ...od bolu wolnym zostałem, skorom się ofiarował do grobu
B. M. y przy nim officium o tymże B. M z Łacińskiego na polskie odemnie przełożone
zpowiłem«. Так говорить про себе о. Домінік Яцек Маліновскі. Він отже був ав-
тором перекладеного officium, як рівнож і книжки, про яку мова в послідующих сло-
вах: Wszystkom, co dotąd pisałem. (Див. »Записки ЧСВВ.« I. 74).

Ст. 238-251: NABOZNE RYTHMY.

Akrotrie z łacińskiego ięzyka na polski przełożone |
o | Zywocie y Męczeństwie B. Męczennika Josaphata. |
I. Błog. Męczennika zemsta nad ciałem dla myśli uwięzioney.

Częstokroć rzęsystemi zalawszy się łzami
Święty Męczennik wołał silnemi głosami:
O któż mię z żywey śmierci uwolni niewoli,
Ktoż mi na tor wieczności wybić się pozwoli;
Twardym iednak żelazem biodra obwarował,...

Таких розділів є XX. Кінець: Те wiersze drukowane są in 4to, literami gockiemі,
na kartach dziewięciu, z ktorych zadna ani iest liczbowana, ani literami alfabetycznymi
oznaczona. Gdzie? i przez kogo przepolszczone, lub wydane na swiat? Niewiem. Dla-
czego nazwane **Akroterie**? Także zgadnąć nie mogę, tém bardziey, że sam wyraz
Akroterie iest niezwyčajnym. Може оригінал латинскі iest **akrostychami** уłożony.

Tak domyslałem się nie czytając oryginału. Później dostałem go, i niżej str. 317-
327 umieściłem. Z niego oczewiście się pokazuje, że owo **akrotrie**, iest omyłką druku,
zamiast, a **krotkie**.

Ст. 252-253: Relacja o cudownem R^u 1741 w Wilnie ozdrowieniu Konstancy Jelenskiej Z. S. B. W.

»Wielebna w Bogu Panna Konstancya Jeleńska Z. S. Bazylego W. klasztoru Wiłeńskiego Profeska prawie przez lat trzy..

Кінець: Przepisałem dosłownie z Relacji znajdujący się między papierami X. S. Nowickiego № 27. włożony przezemnie do teki papierów Białskich o S. Jozafacie X. P. S.

Ст. 254-257: Wiadomości o S. Jozafacie ciąg dalszy

»2. Chromy przyszedłszy na kulach do kaplicy zamkowej,..

Кінець: Dosłownie z przepisu między papierami in Folio X. Sam. Nowickiego umieszczonego...

Ст. 257-258: »Votum ofiarowane od Xiężney JMCi Magdaleny z Czabskich Radziwiłłowej Chorążynny W. X. Litt. tablicy srebrnej... Pod niem pismo takowe wyryto na blasie srebrnej.

Mgdalena(!) X. Radziwiłłowa zawdzięczając za doznane cuda...

Кінець: Dosłownie z wyżej wzmiankowanego przepisu.

Ст. 258-260: Zeznanie własne X. Serafinowicza o jego uzdrowieniu.

»Teofil Serafinowicz Z. S. B. W. wyznaię pod sumieniem y przysięgą, iż od lat circiter 24. ciężki bol w nogach nazwany suchy cierpiałem, a tak nieznosny, że cierpieć przychodziło się z płaczem, gdym przybył za dyspozycją Przełożonych do Białey, a widząc że wszyscy sławią w różnych defektach łaski S^{go} Jozafata, tedy y ia przez poł roku, z natarczywością pod czas Mszy, y różnego Nabożeństwa uciekałem się, prosząc o pomoc S^{go} Jozafata W^{go} Cudotwórcy. W Roku 1776 mediis Julij po odprawio- (cr. 259) ney spowiedzi, zdobywszy się na wiarę, wyszedłem ze Mszą do S^{go}, po odprawionym Caru Nebesny gdy wstępowałem na gradus, tak mi łusnęło w kolanie, że wszyscy usłyszeli łoskot, ia niezmiernie zląkłem się, rozumiejąc że nogę złamałem, porwałem się za ołtarz, y długo z boiaźnią doświadczając, ważyłem się na obie nogi, a tak doświadczwszy że szwanku żadnego nie otrzymałem, dopiero przyszło mi na pamięć, że S. Cudotwórca y na mnie grzesznika weyrzał, y wysłuchał rzewliwych proźb moich, zacząłem w Imie Pańskie Mszą Świętą z wielką wesołością y płaczem, dziękując mu za łaski okazane, y od tych czas tego bolu natarczywego nie mam, lubo innych wiele mam defektów, ktore może tak nie-

»Anno 1776 Roku. Niżey wyrażony zeznaię pod przysięgą, iż będąc ciężko chorym na suche bole w nogach od Roku 1753 i nieznośne bole cierpiąc przez lat 23. Gdy przybyłem w niniejszym roku do Białey na przełożenią funkcją, dnia 3 Januarij 1776 Roku cały udałem się i wiarą do Świętego Jozafata przyczyny, przez poł roku nieustannie upraszałem miłosierdzia nademną Ulitował się Bog miłosierny, a za przyczyną S^{go} Jozafata takową łaskę cudowną mi wy- (cr. 259) świadczył. Roku wyż pomienionego po odprawionej spowiedzi, gdy z ufnością wyszedłem ze Mszą do kaplicy, gdzie S^o relikwie spoczywały, po Caru Nebesny, zwykłym wezwaniu Ducha S^o wstępowałem na gradus z wielką wiarą y bezpieczeństwem, tak gwałtownie trzasło w kolanie, iż zdawało się z początku, iakoby noga złamaną została. Porwałem się za ołtarz przestraszony, y niemały czas trwałem w tym mniemaniu. Lecz gdy począłem doświadczać nogi waży (*)¹ się na obie strony, znalazłem iż z łaski Boskiej nie tylko szwanku żadnego nie było, ale do- (*)² tychczas zupełnie zdrowy iestem nogi aż do dziś dnia, z czego niech Bogu

¹ (*) może ważyć się albo ważąc się

² (*) może od

znośne, iak pierwszy był. Co(*)' wiary lepszy pod sumieniem y przysięgą własną ręką stwierdzam. Datt Roku 1777 die 29 Xbra w Białey. X. Teofil Serafinowicz Z. S. B. W. Sup. Kl. Biał. mpp.« Dosłownie z przepisu powyższego.

y Świętemu będzie wieczna chwala. Dalszej protekcji Świętego poruczając się dla wiary własną ręką podpisuję się. Xiądz Teofil Serafinowicz Bazylian mp.«

Dosłownie z księgi Cudow B. Jozafata Białskiey, zpod Nru 2. Xięga: ta nie jest oryginałem (ten bowiem zaginął) lecz tyl-

(ct. 260) ko zbiorem niektórych zeznań szczegółowych. Różnica zeznania Serafinowiczowego ztąd zdaie się wynika, że iedno roku 1776 wciągnął do akt Białskich, z których przeszło do pomienionej księgi, drugie zaś roku 1777. własnoręcznie opisane przesłał X Samuelowi Nowickiemu.

CT. 260: Relacya X. Serafinowicza o relikwiach i trunach B. Jozafata.

»Względem całości Świętych Relikwii doskonale nie wiem, tylko ex narratis wiem to, że lewey ręki nie masz. Jest świadectwo X. Polatyły, że wziął część oney podobno od łokcia aż do ręki, ale dla krótkości czasu nie czytałem, lepiej iak się upewnię, deferam. Ta Relikwia wzięta do Witebska. Palec od prawey ręki JX Brzostowski Biskup Wileński ut referent odkąsił i jest w Wilnie w Katedrze co noszą za pokutę do Bazylianów. Twierdził tuteyszy Proboszcz JX. Kanonik Moykowski, że całą Palmę bez palców miał w Warszawie (Obacz str. 186). Takoz powiadał X. Ladzieiowski, że do Rzymu wzięto znaczną Relikwię, która miała dostać się do Hiszpanii do Bazylianow, którzy tam z osobliwszą obchodzą uroczystością Święto. Palcow u nóg wszystkich niema, iak mi X Ladzieiowski czynił relacyą, a podobno iuz y ex spina dorżi wiele nie dostaje, bo widziałem że u nas w Relikwiarzu cała sztuka znajduje się, z ktorey i ia kawałek w Torokaniach mieszkając ukradłem. Jakoz podobno u JX. Generała Dobro*¹ ma się kawał znajdować. Na Xiędza Piotrowicza okolicznie powiadaia, że y ten Paterek nie mało porzadawał.

X. Knieżyński pisze do mnie z Rzymu (ktoren) wyprawił dla mnie altare portatile y Bractwo Sę Jozafata y ołtarzowi S. Jozafata przywilej. wybawienia duszy z czysca, y nie małym jest obrońcą obrządku naszego (ten prosi o cząstkę Relikwii dla pewnego Prałata w Rzymie mieszkającego (ct. 261). Na dowod posyłam y list iego, ale proszę mi go odesłać, gdyż mu ieszcze nie odpisałem ad contenta Będę pisał y do JX. Generała Dobro. na przyszłą pocztę, prosząc o tę łaskę, aby mu do Rzymu raczył udzielić kawał Relikwii.

O trunach doskonale nie wiem. Wiem to, iż iedna jest w Połocku, druga lakierowana w Zamku w ktorey leżał y Xiądz, trzecia u nas jest w ktorey był zamurowany, czwarta w ktorey teraz leży. Spodziewam się ^{**} szklanney. Jedna w Żyrowicach jest, o ktorey dobrze wiadomo Panu memu. Należało dopomnieć się y pozyskać dla Świętego, wszak ona iedynie dla Świętego jest sporządzona idque cudownie, bo Sapiehowie kazali cynową robić, a Święty iedney nocy pokazał się y Sapiezie y złotnikowi, aby nieżałowano srebra na trunę.

Dosłownie z przepisu wyżej Str. 257 wzmiankowanego. Przepis ten na iednym arkuszu nieoberzniętym, in folio, mieści 1° list Xiężny Anny Radziwiłowey do Kapituły Dubienieckiey: 2° Urzędowe śledztwo o przywroceniu wzroku Koszulce: 3° Opis voti Magdaleny z Czapskich Radziwiłowey: 4° Zeznanie X. Serafinowicza o sobie, relikwiach

¹ Ha боји: (*) opuszczono w rękopismie dla

^{**} od r. 1772 do 1780 był nim Wazynski Porfirysz.

^{**} wyraz nie czytelny, może nowel

i trumnach. Pierwsze dwa przepisy są iedney ręki nawykłey do charakteru okrągławego: inne, jeżeli się w porownaniu nie mylę, są doniesieniem własnoręcznem X. Serafinowicza Białskiego Superyora dla X. Samuela Nowickiego przeznaczonem, ktoremu iedynie, iako mającemu pisać Historię Kościoła Ruskiego, okoliczności klasztoru Białskiego i B. Jozafata dotyczące, potrzebnemi, ale niewiadomemi bydź mogły. Utwierdza mnie w tem mniemaniu widoczne arkusza takie złożenie, iakie w listach zachowywać się zwykło gdy się przesyłaia w kopercie, tudzież brak podpisu i daty, przy zupełnem arkusza zapisaniu. Skąd wnoszę, że ten arkusz był annexem do listu, azatem że i dopisek na iego (cr. 262) brzegu umieszczony: »Za tego Arendarza uczynionego niepotrzebnie trafunkiem na tym papierze wielce przepraszam, czas był barzo krótki do przepisania«: ktorego iednak arendarza czyli po szkolnemu żyda, to iest, plamy atramentowey na całym arkuszu nie widać, o splamieniu błotem dotąd widocznem i niestartem rozumianym bydź powinien.¹ Lecz niech będzie i przepisem inney ręki: zaprzęczyć atoli nie można że go z Serafinowiczowego oryginału zrobiono.

Cr. 262: Dopisek X. Felicjana Szumborskiego Sekretarza JW. Biskupa Chełmskiego Ferdynanda Ciechanowskiego.

Przy końcu powyższej relacji o trumnach iest odsyłacz NB, na karcie zaś następujący przy takimże znaku NB dopisek: »O Trumnie srebrney S. Jozafata będącye w Zyrowicach, to słyzałem z ust JW. Ferdynanda Ciechanowskiego Biskupa Chełm, który dawniey iak Zakonnik w Zyrowicach mieszkał lat kilka -- »W samey istocie znaydowała się Trumna srebrna S. Jozafata w Żyrowicach, wotow srebrnych było także bardzo wiele.« Stanisław August Krol Polski w niedostatku ubożego skarbu publicznego chciał aby te srebra z pewnym wynagrodzeniem były do mennicy oddane. Dowiedziawszy się o tem mieyscowy Superior Serafinowicz, pokryiomu zrobił facyendę z iakimś Żydem mądrym gdanskim, i umowioną ilość pieniężną odebrawszy od tegoż, wydał mu trumnę i inne srebra. Żyd podobno był złapany na granicy, i ukarany za wywożenie srebra z kraju — a S. Jozafat stracił trumnę srebrną dla siebie zrobioną — F. Szumborski«.

X. Teofil Serafinowicz był Superyorem Białskim od roku 1776 do końca 1780, jeżeli nie dłużej. Przeniesio- (cr. 263) nym został do Białey, iak się zdaie, z Torokań, a przez to wcale zle wynagrodzonym za szczerze prace i zasługi, tem bardziey że dał dowody swoiey czynności, a żadnemu mieyscu najmniejszego nie uczynił pokrzywdzenia. Obacz niżej str. W owym czasie trumna srebrna nie tylko przez X. Serafinowicza, ale nikogo przefacyendowaną nie była. Leżała bowiem w Żyrowicach i życzo sprowadzić ją do Białey. Obacz str. 261. Lecz i pozniey aż do Roku 1797 nie dostał iey Żyd gdański. Porfiryusz albowiem Ważyński Biskup Chełmski, przedtem Generał Zakonu², w roku pomienionym wyraźnie twierdził: »asservatur circa thesaurum Ecclesiae Zyrovicensis Monasterii Patrum Basilianorum, quam (trumnę srebrną) »idem Monasterium... restituendam Białensi Ecclesiae... hactenus retinuit, ac retinere praesumitur... Etsi difficile repeti ac Białam transferri valeat, non desperandum tamen, quin... vindicari et transferri valeat«. Obacz niżej str. 301. Po roku 1797 nie żył X. Serafinowicz mieyscowy **Superyor**, nie był August Krol Polski, który chciałby zabierać srebro po Cerkwiach. Azatem przeschachrowanie trumny srebrney X. Serafinowiczowi przypisane bydź nie może. Łatwo pozwalam, że przyciśniony niedostatkiem dochodów, a wydatków koniecznością,

¹ * Obacz niżej str. 269.

² * Obacz wyżej str. 260. Powtorne Generalastwo od roku 1788 rezygnował roku 1790. Obacz niżej str.

zbył niektóre srebra Cerkiewne: lecz te zawsze były Białskie, nie zaś Żyrowickie: lecz i tych, albo sprzedał niewiele, albo bardzo znaczna znajdowała się liczba, gdy w Inwentarzu podanym X. Tymoteuszowi Szczurowskiemu czytam samych sygnetów 28; obrączek, szpinek i innych ozdóbek 34¹, tabliczek srebrnych 39, między kteremi **iedna duż z łancuszkim**; serduszek, nożek oczek 21, oprócz innych sreber Cerkiewnych.

Oto szczegółowy wykaz: (Ct. 264) »Kleynoty S. Jozafata

»Sygnet złoty z brylantem taxowany czerwonych Zł 18.	No 1
Dwa sygneciki złote w kterych na krzyż znajduią się po pięć dukstynow	No 2
Sygnecik złoty z Zabincem(*) ²	1
Sygnecik złoty w ktorym dukstynow 11	1
Sygnety złote w ktorym większych żółtawych dukstynów 3, mniejszych Raucinkow 4	1
Sygnety złote w ktorym kam posrodku 1, a mniejszych 8	1
Sygnety bez obrączki w ktorym Rauc. 15	1
Sygnety złote w ktorym Raucik 5.	1
Sygnety złote z okiem szafirowym dużym a około Raucikow 15	1
Sygnety złote z topazem białym	1
Sygnety złote z 3 brylancikami staroswieckimi	1
Sygneciki złote z Smaragdem	1
Sygnecikow z Turkusami trzema	3
Sygnecik złoty z starym brylancikiem	1
Sygnecik z krwawnikiem i z 20 Rancikami	1
Sygnety złote z 1. dukstynem i z 6 granacikami	1
Sygnety z 5 większemi granacikami a z 7 mnieysz.	1
Sygnety z 5. krwawniczkami	1
Sygnety z krwawnikiem	1
Sygnetow z Uspisami rznietemi	3
Sygneciki z 2 perełkami i granacik	1
Sygneciki z żółtym kamyczkiem nakształt bursztynu	1
Sygnety złote z ktorego szafir wyięto do obrazu Matki Bos.	1
Obrączek szczerozłotych	15
Spineczka złota	1
Spineczka z 6 dukstynami	1
Kolczykow maciupcich	2
Kanaczek z 4 perełkami i 41 dukstynami	1
Sztuczka złota kilkogramowa z 3 krwawniczkami	1
Łubka(*) ³ złota	1
(Ct. 265) »Serduszko	1
Sygnetow srebrnych	2
Obrączek srebrnych i żab takiż	6
Złota faynowanego na wagę czerwonego złotego iednego «	
»Argenteria S Jozafata.	
»Lampa wisząca o trzech łancuszkach	1
Tablica duża z łancuszkim	1

¹ На боці: do S. Jozafata należących

² З боку: (*) tu ręka poznieysza w gorze dopisała: **wzięty dla JW. Bisk. Chełm.**

³ Долом: (*) **Łubka**, kołko, na ktore uwiano wieńce z kwiatów.

Tablica nieco mniejsza	1
Tabliczek z różnemi wyrażeniami	36
Serduszko nowe duże	1
Serduszkow mniejszych i większych	9
Serduszek podwoynych	4
Serduszko małe połącane	1
Nózek mniejszych i większych	4
Oczek z promieniami	2
Obrączek srebrnych	3
Metalik kamien w srebro oprawny	1
Krzyżyk kamien połącany srebrny	1
Krzyżyk drewniany w srebro oprawny	1

Dosłownie z Inwentarza znajdujacego się na końcu księgi o Cudach.

W dwóch tylko przypadkach wierzyłoby można powieści o zatraconey trumnie: a) gdyby Serafinowicz Biański był wcale różny od Zyrowickiego, i b) gdyby Ważyński pisał na pamięć nie wiedząc o iey smutnym losie. Lecz onych rostrząsanie osobom wiadomszym rzeczy zostawuję.

Ст. 265: Doniesienie o relikwii B. Jozafata znajdujacey się w Wilnie

»Nayłaskawszy Tatutenku Dobrodzieiu, przez wielkość dobroci swoiey, i przez osobliwszą miłość, którą masz ku mnie niegodnemu, raczysz łaskawie wybaczyć, jeżeli na czas naznaczony wiadomości o B. naszym Męczenniku Jozafacie nie przystawię, a tak już zapewna będzie (ст. 266) We wszystkich okolicznościach idzie mi iak z kamienia, naprzod w szukaniu ksiązki pod Tytułem Rosa Autumnalis...

Кінець (ст. 267): Dosłownie z listu pod Lit A załączonego do Wiadomości o Jozafacie S. Lit. b. oznaczonych między papierami Biańskimi. Pisał go 29 Xbris z Wilna nieiakis Ignatius Basilianus. Ktorego roku i do kogo? Nigdzie nie oznaczono. Mniemam że roku 1777 lub 1778 do Serafinowicza Superyora Biańskiego. Тут кінчиться ся сторона, хоч навіть до половини не записана, — решта чиста.

Ст. 268: Chłopiec w czasie solenney processyi Wileńskiej upadł z dzwonnicą na bruk bez obrazenia się.

»Donoszę że X. Zawadzki pisze, iako w roku 1718 gdy... Є тут три листи (стор. 268-271), в яких мова про ласки випрошувані св. Йосафатом. Третий лист говорить про децо инше, однак у злуці зі св. Йосафатом. Під кінець сего третого листу читаємо (ст. 271): .. Pisał go (сей лист) Serafinowicz do osoby znaczenie maiacey w Zakonie, wpływajacey do iego rządów, różney od owocnesnego Generała Ważyńskiego i Prowincyała Teodozego Rostockiego, zatrudnioney przedsięwzięciem i dla siebie i dla Zakonu zaszczytnem, i w tym celu zbierajacey wiadomości historyczne. Takim był X. Samuel Nowicki, naprzod Kaznodzieia, potem Professor Retoryki, Filozofii, Teologii, wreszcie dozorca biblioteki Wileńskiej i Protokonsultor Prowincyi. Cztery pisma iemu z tym listem od Superyora Biańskiego nadesłane są te same, ktore wyżej przepisałem str. 256-261...

Ст. 272: Doniesienie o niektorych Cudach i okolicznościach S^o Jozafata i Białey dotyczących.

»Rndzme Dne Benefactor Sięglime. Gościniec przysłany barzo mile y wdzięcznie iest przyjęty. Cud okazany przez S^o Jozafata...

Кінець (ст. 274): Dosłownie z Oryginału Lit. E. przyłączonego do Wiadom. o S. Jozaf. b. Rok tego listu bez wątpienia był 1778. Pisał go Serafinowicz rownie iak inne do X. Sam. Nowickiego.

Ст. 274: Altare Conceptionis B. V. Mariae in Ec̄ca B. Josaphat Bialensi privilegiatum ad decennium pro defunctis Confratribus.

»Clemens PP. XIII. Ad perpetuam rei memoriam. Omnium salutis paterna charitate intenti,... die 9 Januarii 1768... Опісля йде лист еп. Адама Ант. Млодовського з д. 14. V. V. S. 1769 сповіщаючий про сей привілей Климента XIII.

Кінець (ст. 275): Desumptum(!) ex Originali ad Archiv. Bial. PP. Basilianor. reposito.

Ст. 276: Indulgentiae pro defunctis concessae Confraternitati B. Josaphat ad decennium valiturae.

Pius PP. VI. Ad futuram rei memoriam. Omnium salutis paterna charitate intenti, sacra interdum loca... die 6. Augusti 1777.. Опісля йде єпископська промульгація: »Stephanus Simeon in Młock Młocki Dei et Sae Sedis... die 30 7bris v. s. 1779...

Кінець (ст. 277): Transsumptum ex Originali reposito in Arch. Białens.

Ст. 277: Indulgentiae perpetuae Ecclesiae Bialensi B. Josaphat pro Septembri et Novembri concessae.

»Ex Audientia SSmi habita per me inferiorem Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Secretarium die 25 Martii 1778... Опісля йде admissio sequens сеї ласки: »Leo in Szeptyce Szeptycki... die 18^a 8bris V. S. 1778...

Кінець (ст. 278): Transsumptum ex Originali Białae in Archivo Monasterii reperibili.

Ст. 278: Indulgentiae Ecclesiis Monachorum et Monialium OSBM perpetuo concessae.

»Clemens PP. XIV. Universis Christi fidelibus... die 17. Febr. 1770., і зараз слідує промульгація еп. Рудницького die 30 Maii V. S. 1771...

Кінець (ст. 279): **Indulgentiae, Brevia Decreta** etc. Poczajoviae 1788 Part. 1. p. 1-2.

Ст. 280: Dobrodziejstwa Boże wyświadczone różnym osobom za przyczyną B. Jozafata wzięte dosłownie z Księgi Białskiej maiącej na czele oświadczenie następujące: »Dla zatraconey Książki o Cudach Jozafata Świętego, tu niektóre dla pamięci zapisać zdało się«.

Під ч. 3. записане Zeznanie Panny Katarzyny Pelagii Bryłowny, з котрої іменем звязані Йосафатки. В тім зізнанню є дещо, що ставить нам ближше перед очі се нове згромадження законне. І так (ст. 281) вона говорить м. и.: .. zamieniłam ubior czarny na fiolet, a regułę ich (CC. Милосердя, в яких досі перебувала) na regułę S. B. W. obrządek łaciński na obrządek Jozafata Świętego(*). До сеї звідки подає від себе о. П. Шиманський таку довгу нотку, долон на стор 281, 282 і 283: (*) **Reguła S. B. W.**, o ktorej Panna Bryłowna nadmienia, nie była regułą **Bazylianek**, ani nawet **Terciarek** zwyczajnych, ale tak zwanych **Jozafatek**. Było to nowe zgromadzenie Panien utworzone przez X. Tymoteusza Szczurowskiego Białskiego Superyora. Oprócz szlubbów czystości і posłuszeństwa, tudzież **ubostwa w duchu nie kieszeni** (są słowa rzeczownego Patriarchy), uroczystą przy- (ст. 232) sięgą zobowiązywały się do samego nabiążowego pokarmu, і nie їедzenia mięsa, do edukacyi także Panienek. Ubiorem ich był habit zupełnie Bazyliancki, długi, kolcru fioletowego, pas morowy, iasno szafirowy, na końcach ozdobiony cyfrą S. Jozafata і fręzlami białymi szychowemi, czy też srebrnemi, na którym z lewego boku wisiały wielkie czarne paciorki з медалем бiałym, і płaszcz (mantya po zakonnemu) szafirowy od karku spływający aż на ziemię. Głowę miały nakrytą fioletowym kapturkiem з pod ktorego wyglądał rąbek biały. Twarz zasłaniały czarną gażą, tkaną в різне desenie, przezrocystą, spadającą aż до pół ciała (Одя

ix майже так само описує Księga Aktow Klasztoru Bialskiego pod dniem 21 Lipca 1793 str. 176-178 де м. и. кажется: . confecit sibi (Bryłowna) vestimentum de panno fioletino longum cum caputio et cingulo et pallium caerulei coloris et velum albonigrum in honorem S Josaphat,.. див. ркп. II. 353). Mieszkały w officynie od bramy klasztorney ku żydowskiemu mogiłkom nad gościńcem wymurowaney(!), tam gdzie pozniej zrobiono kuchnię, woz wnią i staynią X. Szczurowski, wymurowawszy klasztor dla Zakonników, i dla nich (Zakonnice) z drugiej strony Cerkwi założył był i do znaczney podniósł wysokości pomieszkanię zupełnie odpowiadające pierwszemu dla Zakonników. Następcy rozebraną cegłę na inny obrocili użytek. One zakrystyę, bieliznę cerkiewną, ozdoby ołtarzow w naylepszym utrzymywały stanie. Pozniej osiadły razem ze Szczurowskim w Par- (стр. 283) cewie. Ten albowiem prawdziwie mąż Boży, lubo po oddaleniu siebie od Superyorstwa, a to z powodu niechęci¹ powziętych ku niemu za przyjęcie znacznych ofiar od Pani Buchowieckiey na rzecz klasztoru i Panien Jozafatek, a wreszcie i iey samey do ich Zgromadzenia, osiadł przy Konfessyonale Zyrowickim; powodowany atoli proźbami duchownych swych Corek, przez delegatki, Bryłównę i Węglińską, zaniesionemi do siebie w Zyrowicach, wyjechał ztamtąd do Chełma, one i siebie polecając opiecie s. p. Ważyńskiego miejscowego Biskupa. Niebawiać kupił w Parcewie grunt, pobudował domki, ulepił kapliczkę i klasztor: a tak przygotował gniazdo dla biednych i od wszystkich opuszczonych Zakonnice, tam one przy sobie umieścił i utrzymywał. Tam pochował Bryłównę, tam i swoje życie zakończył. Była to Panna wzrostu nadmiernego, twarzy nader przyjemney, lecz serca ieszcze lepszego. Kto ją widział, kto z nią mowił, musiał ją koniecznie i z serca kochać, i naywiększe dla niey mieć uszanowanie. Zwano ją powszechnie **Aniołem**, teraz wspominają z błogosławieństwem X. P. S

Далі продовжуються Добродziejstwa Boże (всіх є 17) з книжки о Cudach sw. Jozafata... Кінець (стр. 291) такий: Dopoty o Cudach w książce rzeczoney str. 280. Opisy pod liczbami 14-17 są własnoręczne X. Jejuniusza Hrehorowicza Superyora miejscowego po X. Tymoteusza Szczurowskim. Mniemam, że podobnych opisów wiecéy się znajduie w Aktach klasztornych. Lecz te mi pozwolone dotąd nie były do przejrzenia, pod zapewnieniem pozorném, że tam o B. Jozafacie nic nie masz. Dwa następujące zdarzenia, iako żadnem, ile mi wiadomo, nie obięte pismem, a iednakże godne pamięci, tu zanotować postanowiłem.

Ст. 291: Swiatło nadzwyczajne w Cerkwi.

Gdy w roku 17:9 chodząc do szkół Bialskich byłem dyrektorem dzieci u JP. Keplera, Podkoniuszego dawniej przy Dworze..

Друге zdarzenie на стр. 292: Przywrócone zdrowie Rafałowi Janowskiemu. Synek Michała Janowskiego, o kтором wzmiankowałem str. 178, i Apolonii z Alexandrowiczow, на imie Rafał, mając ..

Кінець (стр. 293 : Powyższe dwa zdarzenia iako rzetelnie podług czynioney mi relacyi opisałem, zapewniam pod sumieniem kapłańskim. X. P. S. mp.

Ст. 293: Rescriptum Sacrae Sedis quo custodia Lypsanorum B. Josaphat M. Rmo Protoarchimandritae committitur.

Див. «Записки ЧСВВ.» I. 75.

Ст. 294: Forma Juramenti per A. R. P. Theophilum Serafinowicz Anno 1780 emittendi..

¹ Про се описує сам Щуровський в ркп. Księga Aktow klasztoru Bialskiego str. 178 сл.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 76.

Ст. 295: Testimonium exmissi Juramenti.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 76

Ст. 295: Revisio Anatomica Corporis B. Josaphat per A. R. P. Theophilum Serafinowicz...

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 76

Ст. 296: Actus revisionis Corporis B. Josaphat expeditus A^o 1785. Die 9. Februarii.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 77.

Ст. 298: Revisio Ejusdem corporis peracta A^o 1797 per loci Ordinarium Chelmensem Porphyrium Wazyński.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 81.

Ст. 298: Actus revisionis praecedentis peractae Anno 1797 per Eppum Ważyński.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 81.

Ст. 303: Opis Ciała i ubioru B. Jozafata przez X. T. Szczurowskiego.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 79.

Ст. 303: Revisio Corporis B. Josaphat per Eppum Ważyński facta 1800.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 85.

Ст. 305: Opisanie uroczystego odwiedzenia Zwłok Błogosławionego Jozafata i odmienienia Sakosu z Albą na nich przez JW. Ferdynanda Dąbrowę Ciechanowskiego Biskupa Chelmskiego Senatora Królestwa Polskiego.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 86.

Ст. 315: Breve Urbani VIII indulgens celebrationem Missae et recitationem Officii de Beato Martyre Josaphato Archiepiscopo Polocensi, Monacho Ordinis S. Basilii.

»Urbanus Papa VIII. Ad perpetuam rei memoriam. In Sede Principis.. — Romae 16. Maji 1643..

Кінець (ст. 317): Verbotenus descriptum ex Bullar. Tom. 6. Part. 2. Edit. Rom. Anni 1760. fol 381-382. N^o DCCL. Cum subscriptione: **M. A. Maraldus**, legitur etiam in Libello Jacobi Susza Ep. Chelm. **Cursus Vitae et Certamen Martyrii B. Josaphat Kuncевичii** etc. Ed. Rom. 1665.

Ст. 317-327: »Sacra et perbrevis

poësis

de Vita et Martyrio

Beati Josaphat.

I. »B. Martyris vindicta de corpore, ob..

Кінець: Verbotenus ex **Cursu Vitae et Certamine Martyrii** etc. ad calcem pag 139-151. Confer supra pag 238 251. eandem Poësim lingua patria redditam.

Ст. 327-329: »Elogium

In Beatum Martyrem.

Beatus Josaphat

De Rosa purpurea,...

Кінець: Ex eodem **Cursu Vitae et Certamine** pag. 137-139.

Ст. 330: Gabriel Kolenda ad S. Congregationem de Prop. Fide die 2 Mart. 1668.

»Nos anno una cum..

Далі на тій самій стор.: Idem ad Eandem die 29 Novembr. 1672. »Facillimam valde sed gloriosissimam...

Кінець: Verbotenus ex MS in 4to inter Scripta Sam. Nowicki reperto.

Ст. 331: »Approbacya »Fundacyi Nieświeskiej y Bialskiej.

»Zelum pii operis...

Кінець: Wyjęto dosłownie z konstycyi(!) seymowych WXL. za Jana III roku 1690 uchwalonych w Warszawie Vol. Leg. 5. N. 25. fol. 824.

Ст. 331: »Approbacya Fundacyi W. W. OO. Bazylianów Witebskich, in unione zostających«.

»Ku pomnożeniu chwały Bożey, y...

Кінець (ст. 332): Wyjęto dosłownie z powyż. Konst. № 26. fol. 825.

Ст. 332-336: »Wiadomość o S. Jozafacie Kuncewiczu Zakonu naszego Arcybiskupie Połockim, iakim sposobem przeniesiony jest do Białey, a potom do naszey Cerkwi.

1° S. Jozafat po zamęczeniu za wiarę S. katolicką..

Кінець: Dosłownie z Exempla rą własną ręką X. Serafinowicza Superyora Bialskiego pisanego znajduiącego się w Archivum Bialskiego Klasztoru. Patrz wyżey str. 170.

Ст. 336-338: »Excerptum ex Actis Capituli Provincialis in tractu Capituli Generalis Ordinis S. Basilii M. Congnis Ruth. (ст. 337) die 21 7^{bris} et sequentibus Torocaniis habiti 1780 Anno.

»Sess. 3. = Propositum fuit negotium augendi cultus...

Кінець: Przepisano z oryginalnego ekstraktu znajduiącego się w Archivum Bialskiem Litera C. Fasc. 3. N° 5to opatrzonego pieczęcią małą czarną.

Ст. 338: »Fur Sacrilegus illatum damnum Sacris Lypsanis B. Jozafat per Cappucinum Confessorem in Lubartow restituit.

»In tractu hujus Missionis...

Кінець (ст. 339): Wyjęto dosłownie z Księgi Aktow Klasztoru Bialskiego utrzymaney za Starszeństwa X. Tymoteusza Szczurowskiego pod rokiem 1787 Miesiącem Czerwcem Str. 53.

Ст. 339: »Illustrmus Ma imilianus Ryłło Eppus Premysle. adornat urnam Lypsanorum Beati Josaphat.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 79.

Ст. 339: Porphyrius Ważyński Lypsana B. Martyris visitare optabat.

Див. »Записки ЧСВВ.« I 8°.

Ст. 340: Provisiones pecuniariae in honorem B. Martyris factae vel promissae.

»Intentio Patris Timothei Szczurowski Superioris Bialensis...

Між тим (ст. 341) e: Monitum de aedificando Monasterio Bialensi.

»Ibidem (Brestae) per somnium...

Кінець (ст. 341): Z teyże księgi pod dniem 23 Grudnia 1788. Str. 96.

Ст. 342: Listy Hieronima Ardeckiego do Timot. Szczurowskiego względem obiecanych 10,000 Zł. Pol.

»20 Maji A^o 1789 z Wilna. — Obietnice moje...

Кінець (ст. 343): Z teyże księgi pod rokiem 1789 str. 103-104...

Ст. 343: Visitatio Lipsanorum.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 80.

Ст. 344: Lucas Turski sanatus.

»Nac die (28 Julii) P. M. D. Lucas Turski Venator...

Кінець (ст. 346): Z teyże księgi pod dniem 1 i 2 Listopada 1790 roku str. 122 i 123.

Ст. 346: »Cud B. Jozafata w znalezieniu prętkim pieniędzy zgubionych

»Nac die (27 Maji) P. M. D. Antonius Szczurowski Burgrabia...

Кінець (ст. 347): Z teyże księgi pod rokiem 1791. Str. 132-133.

I дані йдуть чуда: ст. 347 сл.; ст. 348 сл.; 350.

Ст. 350: Adnotatio de susceptione ad vota monastica Anachoretica Reli- (ст. 351) giosae Virginis Catharinae Pelagiae Brillowna...

Кінець (ст. 354): Z teyże księgi pod dniem 21 Lipca 1793 Str. 176-178. Daley opisuje Szczurowski wynikłe stąd kłótnie, i co na zarzuty odpowiadał.

Ст. 354: Incendium remotum.

»Ad mediam noctem Diei 22 hujus mensis (Julii) prope septa...

Дальше йдуть чуда й ласки; стор. 355-357.

Ст. 357: »Anagraphe Superiorum Missionis Albae Ducalis O. S. Basilii M. ab ipsa fundatione Anno 1690 die 18 Janua.

1. R. P. Joachimus Kuszelic, Sae Th. Dtr. post Provincialis

2. R. P. Procopius Mor Philosophiae Licentiatuus... (всix є 30).

Кінець (ст. 359): Z teyże księgi samego początku.

Ст. 359: B. Martyr a Ważyński Eppo visitatur.

Див. »Записки ЧСВВ « I 81₁.

Ст. 359: »Decretum S. D. N. Urbani VIII in Congregatione (de Propaganda Fide) eodem die (7 Februarii 1624) habita de scribendis Literis ad Regem Poloniae super morte Archiepiscopi Polocensis Rutheni occisi a Schismaticis.

»Ex Literis Nuncij Poloniae innotuit...

Кінець (ст. 360): Desumptum ex MS. Zidiczynensi nunc in Bibliotheca Capituli Cathedr. Chelme. asservato.

Ст. 360: Decretum Congregationis de Propaganda Fide 30 Aprilis 1624. de processu faciendo super morte Archieppi Polocensis Rutheni a Schismaticis occisi.

»Cum vitam Sanctissimam et mortem...

Кінець: Ex eodem MS. Zidiczyn. continente Decrett. Congr. de Prop. Fide.

Ст. 360: »Decretum S. D. N. Urbani VIII... 31. Maji 1624.

»Post Congregationem antequam Sanctissimus...

Кінець (ст. 361): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 361: Illrmo Cardinali Barberino Nuncius Poloniae Lancelloti nunciat de martyrio Archieppi Rutheni Polocensis Josaphat

»Illmo et Rmo Sig. Colmo. Il Metropolita Chioviense mi avvisa con una sua delli...

Di Varsavia Li 7. di X 1623...

Кінець (ст. 363): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 363: »Regi Poloniae Urbanus VIII.

»Inimici nostri non dormiunt... Dat. X. Februarij 1624...

Кінець (ст. 365): Ex eodem MS. Zidiczynensi...

Ст. 365: »Sigismundo III. Regi Poloniae Urbanus PP. VIII.

»Quis dabit oculis nostris..

Кінець (ст. 366): Ex eodem MS. Zidiczynensi. Vide supra aliud exemplar pag. 23.

Ст. 366: Nuntio Aplico in Polonia Lancelloti.

...Essendo Nro Sigre per gravissima... Roma 10 di Febraio 1624...

Кінець (ст. 369): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 369: »Archiepiscopo Chiovien. et Metropolitae totius Russiae

...Quot pro tuenda conservandaque... Romae die 13 Februarii 1624... L. Card. Ludovisius«.

Кінець (ст. 370): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 370: »Episcopo Vilnensi

»Urbanus PP. VIII. Multa F. F. beneficia se debere... X. Febr. 1624«.

Ст. 371: »Episcopo Premislien.

»Urbanus PP. VIII. Cosacorum viribus...

Ст. 371: »Episcopo Chelmens.

»Urbanus PP. VIII. Evaginaverunt gladium in Russia...

Ст. 372: »Episcopo Camenecens.

»Urbanus VIII. Saevire accepimus legiones inferni..

Ст. 373: »Episcopo Chiovien.

»Urbanus VIII. Russiae calamitates, et...

Ст. 373: »Duci Georgio Zabaraschi Castellano Cracovien.

»Arces quas armatus hostis...

Ст. 375: »Duci Christophoro Zbaraschi Regii Stabuli Praefectorum

Principi.

»Religio Regnorum custos...

Кінець (ст. 375): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 376: Excerptum ex literis Gabriellis Kolenda Metropolitae die 2. Martij 1668 Vilna expeditis ad Emtsmos Cardinales S. Congregationis de Propaganda Fide.

»Нос anno una cum Sacris!..

Кінець: Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 376: Excerptum ex aliis ejusdem ad eosdem literis datis Supraslij 29 Novembris 1672.

»Facillimam valde, sed gloriosissimam...

Кінець (ст. 377): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

† На боці: Vide supra pag. 148.

Ст. 377: Literae de Canonizatione B. Josaphat Martyris Roma directae ad, ut videtur, Nuncium Apostolicum in Polonia.

»Per la Canonizzazione del B. Martire Giosafat, il... Roma 12. Agosto 1669.

Кінець (ст. 378): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 378: »Decretum Congregationis de Propaganda Fide habitae die 22. Januarii Anno 1624.

»Referente Illmo Card. Bandino, impedimenta, quae Unioni Ruthenorum, et unitorum Russiae..

Кінець: Ex eodem MS. Zidiczynensi verbotenus.

Ст. 379-458: »De Vita Martyrio et Miraculis B. Martyris Josaphat Kuncevicij Archiepiscopi etc.

»Originem ille traxit..

Кінець (ст. 458): Verbotenus ex **Cursu Vitae et Certamine Martyrii** etc. opusculo Jacobi Susza Epri Chelmensis Editionis Romanae Anno 1665... і слідуєть дрібніші записки аж до стор. 460 включно.

Ст. 461: Okradzenie S. Jozafata.

»Nac die perturbati fuerunt omnes nostri..

Кінець (ст. 462): Dosłownie z Xięgi Aktow klasztoru Bialskiego zaczętych przez dawniejszych Superyorow, a kontynuowanych przez X Szczurowskiego Fol. 301 i 302 pod dniem 15 Stycz. 1737. Na brzegu str. 302 zapisał Szczurowski: »Attestatum... Див. »Записки ЧСВВ.« I. 79.

Ст. 462: Zwrot ukradzionych rzeczy.

»Die 18 Junii (1787) redii domum...

Кінець: Z teyże Xięgi Aktow Str. 308. Na boku zanotowano: »Damnium Sacrilego furto illatum... Див. »Записки ЧСВВ.« I. 79.

Тут кінчиться сей цікавий другий том збірника о. Шиманського і — як бачити можна зі змісту — його повне опублікованне принеслоби справі св. Йосафата велику користь.

Познань (робітня бібліотеки Т-ва Приятелів Наук), 12. V. 1924 р.

о. Й. Скрутень ЧСВВ.

IV. БІБЛІОГРАФІЯ

The Ascetic Works of Saint Basil. Translated into English with Introduction and Notes by W. K. L. *Glarke*, D. D. (Translations of Christian Literature, Series I. Greek texts). London, Society for Promoting Christian Knowledge, 1925. 8° P. 362.

Автор ранішої (1913) монографії про св. Василя В. о. Кларк, видав отсе в англійським перекладі аскетичні твори св. Василя, чи радше всі приписувані сьому Отцю Церкви аскетичні твори. Бо щодо деяких, що знані під іменем його, автор має поважні сумніви, чи вони дійсно автентичні твори св. Василя В.

Переложені тут: 1) Вступна аскетична установа (*ῬΑσκητικὴ Προδιατύπωσις*), 2) Слово про відречення світа (*Λόγος ἀσκητικός*), 3) Слово про аскезу (*Λόγος περὶ ἀσκησέως*), 4) Про суд Божий (*Προοίμιον περὶ κρίματος Θεοῦ*), 5) Про віру (*Περὶ πίστεως*), 6) Етика (*Τὰ ἠθικά*), 7—8) два аскетичні Слова (*Λόγοι ἀσκητικοί*), 9) Довший Устав (*Ῥοροι κατὰ πλάτος*), 10) Коротший Устав (*Προοίμιον τῶν κατ' ἐπιτομὴν ὄρων*). Як неавтентичні твори трактує перекладник: Аскетичні проповіді під 2, 3, 7, 8, що одначе походять із дуже давних віків і стоять у якімсь посереднім звязку з св. Василієм В.

Науковий критерій в означуваню автентичности творів приписуваних св. Василію В. обіймає: 1) зверхні свідоцтва (згадки сучасників), 2) внутрішні докази, як: цитати з св. Письма, словар твору, зміст і стиль. В сих напрямх перекладник аналізує дуже докладно твори і характеризує кожний з них. Дальше рисує історичне тло, на якому повстали автентичні твори, обговорює найстарші латинські переклади, а з окрема провадить докладне порівняня Василянського Уставу з найстаршим Бенедиктинським. Вкінці низка спеціальних питань обговорює: початок двояких монастирів (мужеських і жіночих), устрій їх, духовне зване, сповідь і духовна цінність творів.

Самі переклади зроблені і видані незвичайно старанно та знаряджені дуже докладними текстовими, жерельними і річевими поясненнями.

С. Т.

Jan C. Hannah, F. S. A. **Christian Monasticism.** A great Force in History. London, Allen & Unwin. 8° P. 270.

Автор вказує на вступі величезну історичну роль, що її відіграло в середніх віках християнське монашество: »Середньовічна цивілізація має дві головні основи: римську традицію і монашество.« Як вступ до зрозуміння діяльності і заслуг цього останнього подає автор сімнадцять коротких нарисів, знятих жерельними і літературними вказівками, на отсі теми: 1) єгипетські пустинники, 2) діло св. Василя В. і його наслідників, 3) перші монахи на Заході, 4) св. Бенедикт, 5) віднова світа бенедиктинськими монахами, 6) кельтійське (ірландське) монашество, 7) ереміти і паломники, 8) ключійська конгрегація, 9) св. Бернард і Цистерси, 10) розвиток Францисканів, 11) монахи як місіонарі, 12) монахи як політики (вплив Францискан і Домінікан на політичну еволюцію західної Європи), 13) монах-воєк (лицарські ордени), 14) монастирська література, 15) монастирське мистецтво, 16) занепад великих середньовічних законів (в Англії головно), 17) Єзуїти й новіші ордени.

Референт отсеї книжки мало зустрівач таких гарно написаних історичних нарисів як отсі. Добре було-б, як би хоч деякі з них могли бути переложені і зроблені приступними для українського читача. С. Т.

N. de Baumgarten. Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides russes du Xe au XIIIe siècle. »Orientalia Christiana« Vol. IX.—1. Num. 35. Maio, 1927. Pont. Institutum Orientalium Studiorum, Roma. 16 tables, pag. 96, 8°.

Праця Н. де Баумгартена є вельми поважною і досить вдатною спробою заповнити значну прогалину в сх.-словянській історіографії, яка відчувалася вже віддавна через брак повних і стисло наукових генеалогічних таблиць старо-східнословянської князівської династії т. зв. »Рюриковичів«, котра, як відомо, в давних (передтатарських) часах панувала в більшості сх.-словянських земель.¹

¹ Говорячи про старо-східнословянську князівську династію »Рюриковичів«, мусимо пам'ятати, що вона була в перед-татарських часах пануючою в великій більшості, але не в усіх східнословянських землях. Не кажучи вже про X-ий вік, коли безперечно в багатьох іще сх.-словянських містах сиділи свої князівські династії, осібні від »Рюриковичів« (чи то місцеві — з тубільців, чи чужоземні, прим. варязькі), — і пізніше в XI—XII вв. не вся Сх. Словянщина знаходилася під владою »Рюриковичів«. Досить згадати землю вятчів, яка довго відстоювала свою окремішність і незалежність од »Рюриковичів« під приводом своїх місцевих князів, землю Болохівську, що мала одмінний устрій і жила до певної міри відокремленим від инш. сх.-словян. земель життям, ітд. Кодифікатори старо-східнословянських літописів, як то виявили у своїх працях літописознавці Шахматов, Пархоменко та ин., під впливом ідеї єдиної руської державности і єдиної руської князівської династії, до певної міри, здається, затушковували факти, що протирічили сій ідеї. Згадані учені-літописознавці висловлюють думку, що під впливом сєї

Генеальгічні таблиці, укладені де-Баумгартеном, охоплюють період від кінця X^{го} віку (від Володимира Вел.) до XIII в. Окрему увагу звертає де-Баумгартен на галицьку вітку «рюриковичівської» династії, найменше досліджену в працях, присвячених сх.-словянській князівській генеальгії; галицьку вітку де-Баумгартен стежить до кінця існування галицької державности. В додатках де-Баумгартен подає також деякі мало знані й вельми цікаві відомости відносно северянської галузі «Рюриковичів» з XIV. віку. Натомісьць він оминає рязанську й муромську галузи, по-перше тому, що не мав при складанню цієї праці відповідних матеріалів, по-друге ж тому, що ці галузи досить добре досліджені вже в працях Іловайського та Екземплярського.

Крім генеальгічних таблиць, де-Баумгартен подає також особливо цікаву таблицю шлюбів, заключених «Рюриковичами» в тім періоді (від кінця X до XIII віку).

Таблиці свої де-Баумгартен уложив дуже старанно й сумлінно. Повсюди подав він стисло джерела кожної зі своїх звісток. Розуміється, його праця не є вільна від деяких помилок, пропусків, хибних або сумнівних припущень; в деяких місцях може б слід було біля поданих відомостей поставити знак запитання то що. Але це вже справа історичної критики вказати помилкове й сумнівне в сій вельми цінній праці, аби вона при другім виданню могла бути ще більш удосконалена.

Не маючи зараз можливости докладно переглянути й оцінити всі відомости, подані в таблицях де-Баумгартена, зробимо тут лише кілька уваг відносно родини Володимира Вел. Серед поганських жінок Володимира Баумгартен вичислює Адлагу (в инш. джерелах Альдагу) та Мальфрідь. Але в історіографії висловлювалися досить узаasadнені сумніви, чи були такі жінки у Володимира. Літописна звістка про Мальфрідь толкується деким (нпр. Є. Голубінским) як відомість про дружинника Володимирового; про Адлагу літопис не згадує — її ім'я знаходимо лише в скандинавській сазі, джерелі дуже непевнім. Що до синів Володимирових, як ми вже згадували, в історіографії теж є чимало сумнівів і неясностей. В різних джерелах до синів Володимира Вел. залічаються крім безсумнівних (Ізяслава, Вишеслава, Ярослава та ин.) також Мстислав (тмутараканський, потім чернігівський), Позвізд-Кривокир, Судислав (псковський), Станислав. Усіх їх без застереження перелічує й Баумгартен. Але відомости що до Позвізда-Кривокира та Станислава взагалі дуже неясні й непевні; щож

тенденції єдиної сх.-словян. династії, кодифікатори літописів деяких князів не-«Рюриковичів» зазначали в літописних зводах «Рюриковичами»; так нпр. існує дуже ймовірне припущення, що тмутараканський і потім северянський князь Мстислав, якого літопис називає сином Володимира Вел. в дійсності не був навіть «Рюриковичем».

до Мстислава та Судислава, існує (як ми вже згадували) припущення, що їх «усиновлює» Володимирові літописець з огляду на свою єдинодержавницьку тенденцію. Святополк Баумгартен вважає племінником (братанком) Володимира, сином Ярополка, лише усиновленим Володимиром Вел.; але здається, що нема підстав відкидати ту літописну звістку, яка каже, що властиво невідомо було, чий був син Святополк — Володимирів чи Ярополків; звідти очевидно випливало й подвійне відношення Володимира Вел. до Святополка. Якщо сина Володимира Вел. від Рогніди, Баумгартен згадує лише Ізяслава (полоцького); але, здається, від Рогніди ж були й інші діти у Володимира, в тій лічбі — й Ярослав (Мудрий).

Та це все переважно вже деталі. Подібні ж, головню деталічного характеру, вказівки можна зробити й відносно дальших частин складених Баумгартеном таблиць. Але загалом треба признати, що таблиці опрацьовані ним дуже старанно й добре.

Мусимо тільки ще звернути увагу на непостійність транскрипції сх.-словянських імен у праці де-Баумгартена; напр. сх.-словянське «ч» у Баумгартена передається на три способи: «tch», «cz», «tcz»; «ж» передається: «ž» (?) і «j»; «ш» — «ch» і «sz», ітд. Як і можна було очікувати сх.-словянські звуки «ѣ» і «г» де-Баумгартен передає в сучасній російській літературній вимові («є», «г»), напр.: «Gleb»; хоч здається вже в передтатарські часи й на українських і навіть на деяких російських землях (в тім числі в землі Новгородській) «ѣ» вимовлялося як «і», а «г» — як сучасне українське «г» (а не як «ґ»).

На особливу увагу в праці де-Баумгартена заслуговує таблиця шлюбів «Рюриковичів» (і «Рюриковен»). В сій таблиці окремо перелічені: 1) шлюби «Рюриковичів» з русинками тої-ж «рюрикової» династії та зі сх.-словянками не-князівського походження, і 2) шлюби «Рюриковичів» (згл. «Рюриковен») з особами з інших чужоземних династій — німецької, англійської, скандинавських, чеських, болгарських (дунайсько-болгарських), византійської, половецької, кавказькими, угорськими, литовським, французькою, польською, поморянською (померанською), сілезькою, та з особами не-князівського чужоземного походження.

Як цілком слушно зазначає в передмові до своєї праці де-Баумгартен, студії над сими князівськими шлюбами «кидають зовсім нове світло на взаємини Руси з закордонним світом, цілком висвітлюючи багато темних точок в зовнішній історії краю».

В історичній науці вже нераз зверталосся спеціальну увагу на численні шлюбні зв'язки руських князів з ріжними зах.-європейськими династіями. В сих династичних зв'язках Руси з Зах.-Європою історики добачали одно з найбільш

яскравих свідоцтв того, що сх.-словянські (й зокрема українські) землі в давній добі належали до «спільної родини європейських культурних народів» і не були відгороджені від Західної Європи та зах.-європейських впливів. Знаючи-ж, яку видатну роль відігравала в усіх сферах громадського, державного й культурного життя в тій добі релігія й Церква, мусимо визнати, що і в релігійнім та церковнім життю в ті часи між християнським Заходом і Руссю існували ближчі стосунки й звязки. Значінне династичних звязків Руси з Зах. Європою для зясування релігійних та церковних взаємин між Руссю й Заходом в Х—XIII вв. так само підкреслювалося вже не раз в історичній науці (нпр. В. Абрагамом у його цінній розвідці *»Powstanie organizacji Kościoła łacińskiego na Rusi«* і особливо Leib'ом у його новій праці *„Rome, Kiev et Byzance à la fin du XI. s. Rapports religieux des Latins et des Gréco-Russes sous le pontificat d'Urbain II«*). Особливо в праці д-ра Лбає яскраво передставлена була схема династичних звязків Сх. Словянщини з західними державами, і разом з тим почасті зясований вплив сих династичних звязків на релігійно-церковні відносини.

В праці де-Баумгартена для освітлення сього питання знаходимо матеріал ще яскравіший і повніший. На підставі літописних та інших джерельних даних, Баумгартен зміг занотувати в складеній ним таблиці 200 шлюбів «Рюриковичів». З того числа 73 шлюби було поміж князями та князівнами тої самої династії «Рюриковичів», та п'ять шлюбів між членами династії «Рюриковичів» і особами не-князівського походження — сх.-слов'янами. Вісімдесять три шлюбних звязків існувало поміж особами династії «Рюриковичів» і зах.-європейцями: а саме — 78 між «Рюриковичами» і членами зах.-європейських королівських, князівських та інших династій; і 5 шлюбів між «Рюриковичами» і особами зах.-європейського не-князівського походження. (З Німеччиною династія «Рюриковичів» була звязана 13 шлюбами, з Англією та Скандинавією теж 13, з Угорщиною та Хорватією — 15, з Францією двома, з Чехами та Моравією — шістьма, з Польщею, Мазурщиною та Куявами — 27, з Поморем — 5, зі Шлеском — двома)¹. З іншими династіями — східно-європейськими та кавказькими — династія «Рюриковичів» звязана була лише 39 шлюбами, з Візантією — 12 шлюбами, з Грузією та Осетією — 7, з дунайською Болгарією — трьома, з Половеччиною — 13, з Литвою — 4.

Вже при самім порівнанню сих чисел впрост вражає велике число «західних» шлюбів «Рюриковичів».

Сі постійно закрючувані шлюбні звязки «Рюриковичів» із членами ріжних західно-європейських династій, постійне спорідненне сх.-слов'янських

¹ До зах.-європейських залічуємо тут ті краї й народи, що в XI.—XIII. вв. належали постійно до зах.-християнського світу.

князів із західно-європейськими монархами безперечно свідчать про відсутність замкнутості та відчуженості східного словянства, так і про цілковиту відсутність ворожнечі з боку сх.-слов'ян супроти зах.-європейських народів і західного християнства.

З другого боку, ці шлюбні зв'язки сх.-слов'янської й західних династій вказують на існування постійних і глибших зв'язків політичних, економічних (а також звичайно й ідеологічних) між сх.-слов'янським і зах.-європейським (західно-християнським) світом. Очевидна річ, ці шлюбні зв'язки між панувалими тоді династіями мусили зміцнювати ті близькі взаємини, що існували між сх.-слов'янськими та зах.-європейськими країнами (саме з сією метою дуже часто очевидно і влаштовувалися ці шлюби). Впливали безперечно ці шлюбні зв'язки між родинами сх.-слов'янських і західних монархів також і на церковні справи та релігійні взаємини сх. словянства і Заходу. Разом з цілою низкою інших чинників — політичного, економічного, культурного характеру, ці династичні зв'язки перешкаджали розвиткові серед сх. слов'ян в давній добі конфесійного антагонізму (котрий пізніше так сильно розвинувся на деякий час в Московській державі) і сприяли утворенню поглядів серед сх. словянства на одність християнської релігії (яскравий вислід цих поглядів про одність східного й західного християнства, поширених серед сх. слов'ян у давній, тзв. »передтатарській« добі знаходимо в різних тогочасних пам'ятках, нпр. в описах перенесення мощей св. Миколая, в описах подорожей до св. Землі ігумена Данила, св. князівни Євфросинії та инш.)¹

Загалом, треба сказати, що нова праця де-Баумгартена має нетільки велике допомогове значіння для загальної старо-східно-слов'янської історії, але також подає вельми цінний матеріал до історії Церкви на східнослов'янських

¹ Відсутність замкнутості й ворожнечі до чужоземців (особливо зах.-Європейців) з боку сх.-слов'ян у давній добі та існування ближчих зв'язків між Заходом і сх. Словянством у X—XIII вв., чого доказом є, між инш., згадувані чисельні шлюби між членами руської й західних династій, так само як і відсутність конфесійної зневаги в сх.-слов'ян супроти зах. християнства в давній добі, (як ми вже зазначали) не раз підкреслювалася й докладно з'ясовувалася в історичній науці (згадаймо нпр. хочби висновки Є. Голубінського, В. Абрагама, Б. Леба). Але не що давно польський учений д-р Т. Є. Модельський виступив з як раз протилежними твердженнями у своїх працях »Z dziejów rebaptызacji w Polsce« («Kwart. Teol. Wileń.» R. III) і »Lechia Pseudo-Focjusza« («Przew. Nauk. i Liter.» R. XLII), в яких він висловлює гадку, що сх.-слов'яне пройняли були якось особливо й дивовижною віроісповідною зневагою до зах.-християнства. Маючи намір пізніше спеціально розглянути ці твердження й докази д-ра Модельського, так суперечні з висновками інших учених західних і сх.-слов'янських, зазначимо тут, що праця де-Баумгартена, в якій так повно і яскраво переглянуті династичні зв'язки сх.-слов'янських держав із західними, дає дуже цінний матеріал також для спростовання тверджень д-ра Модельського.

землях, а саме до висвітлення важливого питання про релігійні та церковні взаємини між східнословянським світом і християнським Заходом у X-XIII віках.

Вяч. Зайкин

Dr A. Michel. Humbert und Kerullarios. Studien. Erster Teil. (Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte. In Verbindung mit ihrem historischen Institut zu Rom, hrg. von der Görres-Gesellschaft XXI. Bd.) F. Schöningh. Paderborn 1925. 8° VIII + 139. RM. 9.

Студії д-ра Міхеля займаються особою Гумберта, кардинала і секретара папи Льва IX., провідника папського посольства до Візантії в 1054 р. для переговорювання з Керулярієм. Докладніше кажучи збирає автор всі письма Гумберта, зв'язані з даремними забігами вдержати при єдності східну Церкву. Всі вони під диктатом обставин мають характер полемічний від першої відповіді на провокаційний лист болгарського єпископа Льва з Ахриди аж до екскомунікаційної буллі, зложеної на престолі св. Софії включно. Належать сюди:

1. Тзв. 1 лист Льва IX. до Керулярія, в дійсности письмо Гумберта, відповідь на лист Льва з Ахриди, найправдоподібніше не вислана сейчас на схід. Д-р Міхель подає цілий ряд доказів, які виключають Льва IX. як автора сеї відповіді, а прирівнюючи її до Гумбертових письм заключає, що автором її був понад всякий сумнів сей послідний.

2. Діяльог римлянина з царгородцем.

3. Витяг з св. Отців, зладжений на основі подібної патристичної збірки Енея з Парижа († 870), що писав проти Фотія.

4—5. Тзв. легацийні листи, один переданий посольством патріярхови, а другий цісареві Константинови IX, Мономахови.

6. Письмо Гумберта, яке мало на цілі переконати цісаря про походження св. Духа також і від Сина. Се письмо в цілости видає автор по раз перший після бруксельського рукопису, який походить з монастиря св. Лаврентія коло Леодіум (розділ IV, стор. 95—119), заосмотрюючи в замітки.

7. Опрокинення монаха Никити, з яким Гумберт мав диспуту в Студійськiм монастири.

8. Булля викляття.

9—10. Два звіти (коротший і обширнійший) про вислід посольства.

Автор змальовує в II. розділі своїх студій історичне тло, на яким довершувалося чимраз більше церковне відчуження сходу від латинського западу і дозрівав остаточний розрив обох Церков. Політичні відносини, а іменно західно-римське цісарство Каролінгів і Оттонів, викликали на сході нехїть до заходу, яка набрала характеру не так політичного ані етнічного як чисто релігійного. При сїй тісній звязи, що заходила між византійською державою і східною Церквою, де Церква стояла цілковито на услугах

держави, стає ясным се, що Церква переняла на себе ролю спопуляризувати і перевести в діло реванш за мнине віддалення заходу від одиноко законного східного цісаря і на се політичне відпадення заходу відповіла церковним відпаденням сходу. »Schismatische Neigungen in Neurom sind geradezu ein Barometer für den deutschen Einfluss in Altrom« (стор. 10).

Отся перша часть дальших заповіджених студій д-ра Міхеля се радше збірка кількох осібних для себе розвідок, які дотичать особи Гумберта і його рслі в східній справі. В сій формі, як вона видана, не має одноцільности і проглядности, та справляє читачеві трудність, який мусить силуватися, щоби реконструувати собі розвій подій з фактів обговорюваних в різних розділах книжки. Цінна вона передовсім тим, що подає широку літературу, основно наводить жерела. Також написана об'єктивно. Якнебудь автор з признанням ставиться до літературного талану і обильної творчости Гумберта, його ревности і діяльности для добра Церкви, то кількома наворотами признає, що він був особою нещасливо дібраною для наладнання грецької справи. Як чоловік безоглядний, пристрасний полеміст, він не надавався на провідника посольства, яке мало вигладити ріжниці між сходом і заходом в часі, у якім політичні обставини, а саме розгром папських військ Норманами і загроження Византії Турками, наказували обом сторонам говорити зі собою дружно. Длятого на Гумберті тяжить спора часть вини за посліуючий роздор.

о. Лаба Василь

Студії з історії України Науково-Дослідчої Катедри Історії Україн в Київі. Том I. Київ 1926, 8^о XVII+176 стор.

»Науково-дослідча Катедра історії України« се своєрідна наукова уста нова на Радянщині, — рід історичного інститута, що веде науково-дослідчу працю над минулим України і приготовляє наукових дослідників і лекторів для вищих шкіл. Керівничим сеї катедри в Київі є від 1924 р. академик Михайло Грушевський, який з великою енергією веде свою працю і вже може виказатися гарними результатами. Катедра поділяється на три секції: 1) методології і соціологічного обґрунтування історії — керівничий Осип Гермайзе; 2) історії економічної, соціальної і політичної — Олександр Грушевський; 3) історії культури — Мих. Грушевський. При першій секції організується підсекція жерелознавства і помічних історичних наук — керівничий Пилип Клименко; третя секція ділиться на підсекцію матеріальної культури — керівничий проф. Василь Данилевич, і підсекцію інтелектуальної культури, при якій є »Кабінет примітивної культури та її пережитків в побуті й фольклорі України,« — керівничою є Катерина Грушевська. Крім керівничих секцій при Катедрі працює ще як дійсний член Володимир Щербина, що керує заняттями над історією Київя; є тут також:

ще двох наукових співробітників і 16 аспірантів. Програма праці Катедри на найближчі часи обіймає дослідження соціально-економічної, культурної і політичної історії України за останні три століття (1625 — 1925). Колективна праця ведеться над такими питаннями: соціальні і політичні відносини України у першому столітті після сполучення з Московщиною; відносини Лівобережжя в другій половині XVIII в. (на основі Румянцівського опису); економіка Правобережжя в другій половині XVIII в. і першій XIX в.; аграрні відносини перед реформою 1861 р. і після неї. Для підготовки цих праць зібрано архівний матеріал, складається статистика, а акад. М. Грушевський приготував огляд історіографії XIX в. Для аспірантів є систематичні лекції і семінарійні заняття; так читали: М. Грушевський — дослід примітивного мислення, соціальні і культурні течії на Україні; О. Грушевський — джерелознавство; О. Гермайзе — соціологічне обґрунтування історії; акад. П. Тутковський — теологічний вступ до археології України; В. Данилевич — археологія України; П. Клименко — методологія історії, архівознавство; В. Щербина — історія Києва. Катедра почала видавати свій орган «Студії з історії України»; зміст першого випуска такий: Акад. М. Грушевський — Науково-дослідча катедра історії України (з сеї статті даємо інформації про катедру); О. Баранович, — Нариси магнатського господарства на півдні Волині у XVIII в.; І. Мандзюк, — Гоголівська сотня київського полку 1766 р.; В. Камінський, — До історії реформи 1861 р. на Поділлі. *І. Кр-ч*

Граматика української церковно-слов'янської мови сучасної доби у зв'язку із старо-церковно-слов'янською мовою. Фоно-морфологія. Написав *о. др. Спирідон Кархут*. У Львові, 1927 р. (Праці Богословського Наукового Товариства Т. III.) 8°, стор. XX + 284 (титул також по латинськи).

У «Передмові» заявляє автор, що хоче дати систематичну, на наукових основах оперту граматику церковно-слов'янської мови теперішніх наших богослужбових книг у зв'язку з граматикую старо-церковно-слов'янської мови. Опісля вияснено терміни: старо-церковно-слов'янська і церковно-слов'янська мова та обговорено коротко праслов'янську мову й її відношення до мов слов'янських та інших індо-європейських. Вичисливши важніші церковно-слов'янські пам'ятки (старі й новіші) та наукові жерела, переходить автор до азбуки кирилиці та обговорює знаки наголосу в сучасних книгах, енклітики й атона, скорочення й букви як числа. Після такого вступу починається I часть граматики: «Звучня-фонологія» відділом про голосівки (самозвуки). Подано «Засіб і якість самозвуків», а далі на стор. 2—19 викладається обширно «Гене́за поодиноких самозвуків» (д, о, є, ѣ, и, ѝ, ѡ, ѣ, ѡ, ѣ, р та л голосівкового) методом порівняним з ріжними індо-європейськими мовами. Тим методом пояснено й виміну голосівок, чергу-

вання, альтернацію, апофонію, відзвук та інші звукові переміни (уподібнення й інш.) та роззів. Відділ шелестівок (співзвуків) починає цікава таблиця, що дає »Засіб співзвуків у праїндоевропейській мові«. Короткий уступ говорить про »Відношення старо-церковно-словянських і церковно-словянських співзвуків до праїндоевропейських та їх засіб« з таблицею тих шелестівок. Ст. 29—42 присвячені генезі шелестівок та їх перемінам. II частина обіймає морфольогію. Після коротких загальних заміток переходить автор до деклінації. Замітна річ, що автор знає тільки три деклінації імен: 1) пні о, ю; 2) а, ја; 3) всі інші. Всюди подано багато деклінаційних взірців — все зразу: церковно-словянських, опісля паралельно й староцерковно-словянських. До кожної громади взірців додано докладну генезу форм з порівняння з іншими індо-європейськими мовами. Подібно переведена іменникова деклінація прикметників, дієприкметників та числівників, а далі й заіменників; зложеною деклінацією кінчиться відміна імен. Головну частину книжки, бо від ст. 168 аж до 268, займає конюгація. Поділивши словянські дієслова на дві групи (наросткову й безнаросткову), ділить автор наросткові дієслова на три конюгації відповідно до окінчення praes.: I конюг.: -о, -е з трьома громадами й кількома відділами; II конюг.: -и з трьома відділами; III: без наростка. І тут подано паралельно цер.-слов. і старо-цер.-слов. форми з їх генезою. Короткою партією про невідмінні часті мови кінчиться та граматики, а як додаток маємо ще: глаголицьку азбуку та поправки й доповнення.

Так виглядає у короткому перегляді граматики о. д-ра С. Кархута. Автор вложив у свою працю багато солідного знання й сумлінної праці. Його грамика подає велику силу матеріялу, потрібного не тільки для наших богословів, але і для кожного, що схоче вчитися церковно-словянської мови (старшої чи новішої). Тому є вона поважним і цінним вкладом у нашу грамичну літературу. Важне те, що автор не йде тільки за відомими підручниками церковно-словянської мови, але намагається всюди подати власну гадку. Вже вказано на самостійні погляди в поділі іменникової деклінації й ін. Таких гадок розсіяних багато по усій книжці. Цікаві також пропозиції автора в справі введення правописно-грамичних змін у наших церковних книгах — вони мають значіння на будуче. Шкода тільки, що автор не подав іще складні — але це певне вчинить він у другій частині своєї граматики.

Д-р Ярослав Гординський

Dr. J. Piotrowski. Katedra Ormiańska we Lwowie w świetle restauracyj i odkryć z 65 ilustracjami. Lwów 1925. Ст. 45; 80 + 20 обосторонно ілюстрованих таблиць.

Літом 1925 року, відкрито в правій наві найстаршої частини вірменського собору у Львові, замувану в свій час віконну нішу, покриту

зразковою фігурно-орнаментальною поліхромією, якої суто-византійський стиль і техніка не полишили місця на сумніви, що до сучасности поліхромії з будовою храму. Як звичайно так і тут властивим відкривцем був щасливий випадок, але чоловіком, який в пору зорієнтувався що до вартости відкриття і вслід за тим перевів печаливе відслонення поліхромії, та помістив вичерпуючий про неї комунікат в пресі, був один з двох урядуючих у Львові державних консерваторів п. Богдан Януш.

Дякуючи ввічливости п. консерватора, міг підписаний, безпосередно по відкриттю поліхромії познайомитися з нею і поділитися щасливою вісткою з українським громадянством («Діло» 14 червня 1925), а відтак по її пильнішому перестудіюванню написати про неї обширнішу статтю для журналу «Стара Україна» (ч. VII.—X. 1925, ст. 119—126, і окремо). В обох випадках користав підписаний з неперебраної скарбниці відомостей про вірменський закуток у Львові та його культуру, збираних п. Янушем від ряду літ для уже оголошених та приготованих до публікації праць. На тих то відомостях, яким подібними, в області «арменіка», не розпоряджає ні один з відомих підписаному леополістів, був опертий обширний комунікат п. Януша, поміщений в львівському «Слові Польському» (чч. 161—162, з 15 і 16. червня 1925) та коротше звідомлення п. Г. Збержховського, поміщене в краківському «Курієрі цодзенному» (з 24 липня 1925).

В першому з них оповідає п. Януш, як то з нагоди уміщування марморних вістарів у первісній частині вірменського собору усунуто барокову обстанову храму, а між іншими боковий вістар з правої нави, за якого плечима крилася славна уже нині віконна ніша.

Перші удари делота одного з робітників виявили, що в заплечу усунутого як раз бокового вістара, поза цегляною стінкою, потинкованого і примітивно розмальованого в 1862 р., криється великих розмірів вікно, про якого існування ніхто досі не знав. Тонку стінку розібрано тим лекше, що вслід за виняттям перших цегол посипалося вниз по сильно наклоненій долівці ніші румовище, яким вповнено колись простір між стінами: В декотрих місцях заглиблення показалися сліди якогось мальовила, покритого тонкою верствою вапняно-гіпсової побіли. Консерватор Януш, обзнайомлений зі способами усунування пізніщих заправ і побіли з ґрунту поліхромії, мусів у деякому випадку зрезигнувати зі способу накидування на побілу верств гіпсу, з якого по висохненню відтовкається тупим долотом побіла, бо декотрі з партій первісних заправ видулися, а крім цього позваляли на це давніше уже ушкоджені місця первісної заправи. Все це грозило зірванням самого мальовила зі свіжим накидом гіпсу. Для цього вжив конс. Я. способу зішкробування плоским ножиком на сухо, без вжиття води, яка могла зішліфувати й зматувати поверхню мальовила. Спосіб виявився правильним;

відлущені платки побіли відлітали з під ножики без слідів якого небудь закрашення, знак, що мальовило остало ненарушене.

Упоравшись з відслоненням тої частини поліхромії, приступив конс. Я. до її опису. Покрита мальовилами ніша, творить остролуке вікно, якого внутрішня висота (від сторони церкви) виносить 3·30 м. а ширина 2 м. тоді, коли його зовнішній отвір виносить 1·90 м. висоти і ледви 0·75 м. ширини. Глибина ніші на лінії спаду виносить 1·75 м. Грани ніші вилочені цеглою, впущеного »на зуб« в стіну з ломаного каміння. Властивий віконний отвір найшов п. Я. замуруваний обнятим зовні в камені рами зі слідами крат. Замурування його оправдане тим, що вікно це з давен давніх заслонене склепінням і кришею а радше підсінням, яке притикає до стіни храму від полудня (вірменської вулиці).

Мальовило покриває усі стіни заглиблення, що разом взяте, дає 8 квадр. метрів поліхромованої поверхні.

»З першого погляду видно — пише конс. Я. в своєму звідомленню, що маємо тут до діла з найклясичнішими фресками то є мальовилом, кладеним на сирій заправі мінеральними красками, розпущеними в воді в той спосіб, щоб вязалися з заправою. Лице і руки здаються мальованими темперою то є сухими красками, вязаними клиєм і білком«. В кольориті переважає шафір тла і темно-червона краска. Не бракує одначе й других, переходових тонів. Що до змісту маємо фігурну й орнаментальну композицію.

На переломі віконного луку — Христос Пантократор з книжкою в одній (правій) руці, благословить лівою. По боках стрункі постаті святих.

На лівій стіні якийсь святий мандрівник в чорному капелюсі на голові, обнятий німбом з булавою з округлою галкою в лівій руці — постать означена дещо пізніше тимже конс. Я. як апостол Яков старший (»Курієр Цодзенни«), на висоті колін якого з боку поміщена мініатурна постать фундаментора мальовил, одягнений в поволочну мантию і червоний колпак на голові. Є це мабуть Яков з Каффи, згаданий в одному з документів 1363 р.

Проти апостола Якова, на лівій стіні ніші — постать св. Івана Богослова, понизче нього з ліва сидить св. Прохор, який пише в книзі опертій на колінах. Першу букву початого ним речення творить червоний ініціал вірменської букви І, дальші букви чорні. Після транскрипції п. Януша, почата св. Прохором напись, що по вірменськи читається »Ісгисі ан«, малаб означати речення »Я зачав...« (писати) тоді, коли крилошанин вірменсько капітули у Львові о. Каєтанович, як знавець-арменіст рішив, що згадана напись є хибно малярем зрозумілий зворот: »Ісгиспане«, що означає: »на

початку». Того рода транскрипція відповідає впрочім початковій фразі Євангелія св. Івана: »В началі бі слово...« ітд.¹

Над ореолею святого є теж вірменська напись »С (у) (р) (п) Прохрон«, імя це належало до одного з семи діяконів, що приймав участь в апостольських виправах св. Івана Богослова і був першим єпископом в Нікодимії. Тому то Прохорови, що згинув мученичою смертю в Антіохії, приписують апокрифічне »Життя апостола Івана«. Сліди написів, але дуже знищені, можна завважати, крім наведених, на переломі віконного луку по боках погруддя Христа - Пантократора, якого голова виступає на тлі двобарвного Христа, вписаного в круг жовтої ореолі; ледви видна напись є теж полівім боці голови св. Якова.

Найкраще з усіх збереглася постать св. Прохора і на ньому можна ствердити усю красу і стилеву шляхотність відкритої поліхромії. На жаль в наслідок завогчення заправи, частина лица обсипалася ще перед побіленням поліхромії; позад святого Прохора бачимо типово-византійську, конвенціональну »архітектуру«. Трапезоїдна основа віконної ніші, покрита в цілості композицією квітязного орнаменту, скомпонованого в дуже живих і добре законсервованих красках.

Висота стоячих постатей святих wraz з німбами виносить 2'50 м., сидязчий Прохор займає ледви 85 см. Кілька днів по відслоненню описаної повище ніші, відкрито ще кілька фрагментів старої поліхромії, на жаль непомірно більше знищеної і майже до безвартости фрагментаричної.

І так над боковим входом до пресбітеріальної частини собору (від вірменської вулиці) і на право від нього, найдено фрагменти драперії якихсь неочеркнених блище постатий. В тій одначе частині, можна було з усею точністю прослідити техніку накидів під поліхромією. Тут власне стверджено, що стіни храму утворені не з тесаного, якби здавалося, але дикого каміння, якого дуже нерівну поверхню покрито чисто вапняною заправою, змішаною з січкою, березовим ликом і лняним клоччам. Останнє додавано тільки в місцях, де розмірна гладкість стін не давала безпеки тривкого удержання вапняної заправи. Заправа мальовил в віконній ніші має під собою цегляний ґрунт.

Так техніка поліхромії, як і її стилевий та іконографічний характер переконали конс. Януша, що маємо тут до діла з мистецьким пам'ятником XIV. або початку XV. віку, що з легкістю дається доказати історичними датами з »біографії« вірменського собору у Львові.

¹ В статті підписаного в »Старій Україні«, ст. 126, звернено увагу на можливу неправильність в ортографії повищої написі, що свідчилоб про невірменських виконавців поліхромії. Застереження виявилось, супроти транскрипції о. Кастановича, слухним.

Собор почали по відомостям львівського хроніста XVII в. Зіморовича, будувати в 1363 р. а закінчили 1390 р. В 1473 році, після тогож Зіморовича, „підбудовано“ до собору аркадне підсіння, з півдня і мабуть заходу, якого склепіння і криша закрили і тим самим зробили безпредметовим вікно, в якого заглибленню відкрито оце описану вище партію мальовил. Всеж таки, по припущенням конс. Януша, могло воно існувати разом з прикриваючою його поліхромією аж до цілковитої реконструкції собору під бароковий смак, в половині XVIII віку. Тоді то знищений кількома пожежами собор вибілено в нутрі гіпсом і цідженим вапном, під яким збереглися відкриті оце мальовила. Замуровано вікно щойно около 1775 р., коли то за єпископа Августиновича усталено барокову обстанову собору та покрито стіни поліхромією в томуж стилію.

Провірення наверхстованих один на другому тинків виявляє три головні їх полоси, з яких першу творила середньовічна справа, другу барокова, а третю і останню справа під поліхромію усіх стін собору з 1862 р.

Кінчаючи свій комунікат, впевняє консерв. Януш, що відкриті припадком, а ним відслонені й описані фрески ставлять вірменський собор не тільки на чолі львівських пам'яток, але цілої Польщі, в якій маємо аналогії в Люблині, Сандомирі і Кракові, при чому найстаршою є всеж таки львівська поліхромія.

Вийшовши і так поза конечні межі принагідного комунікату, який сміло можна назвати архивально-інвентаризаційною студією з історії вірменського собору у Львові, конс. Януш не застановляється bliще над творцями відкритої оце поліхромії та культурно-мистецьким тлом, на якому вона находить своє оправдання.

Спробою у тому напрямі була згадана уже кількакратно стаття підписаного в „Старій Україні“.

Давши характеристику вірменського світа, його мистецьких пам'яток у Львові, застановившись над вірменською еміграцією на українські землі, пройшовши історію будови і розбудови вірменського собору аж до найновішої »реставрації« включно, дав підписаний опис відслоненої конс. Янушем поліхромії та процесу її відкриття, по чім дорогою аналогії та використання архивних даних старався розяснити проблему її повстання і походження.

Стиль відслоненої поліхромії суто византійський з певними відхиленнями в бік специфічно-вірменської галіографії. Рисунок, кольорит і композиція вказують на майстра чи майстрів з великою мистецькою культурою, беззакидним опануванням техніки. Виконавцем мальовила міг бути тільки чоловік, вихований в атмосфері східної Церкви і то виобразований на краших зразках її мистецького вихіснування. Часу повстання поліхромії не можна відсувати за далеко від дати 1390 р., яку подано як момент

закінчення будови собору. Мальовила повстали на довго перед 1437 р., коли то добудування з півдня, а може й заходу, підсіння, потягло за собою частинну чи повну ліквідацію вікна з відкритими оце мальовилами. Так чи інакше вірменські фрески у Львові повстали протягом часу від останніх десятиліть XIV до перших XV віку.

Малярство корінної Арменії в протилежності до архітектури, простудіоване розмірно слабо. Вірменська церковна стінопись, якої зразки збереглися в халькедонських пам'ятниках XIII віку, тісно звязана з византійським мистецтвом, тоді коли раніша поліхромія стін королівської палати в Ані (XI в.), з ловецько-баталистичними сценами, виявляє чимало специфічно-вірменської самобутности. Дуже близько византійських зразків стоять мініятури вірменських ілюмінованих рукописів, з яких славне євангеліє царя Льва (XIII в.), попри картини византійського покрою, має ініціали та заставки суто-східного, індо-перського характеру. Те саме відноситься до двох ілюмінованих євангелій (одно старше з 1198 р.) оберіганих в скарбниці вірменського собору у Львові. Природним припущенням булоб те, що середньовічну стінопись вірменського собору у Львові виконали, перебуваючі постійно у Львові або умисне спроваджені для цього з корінної Арменії, арменські малярі.

Архивальні жерела не дають нам в цьому напрямі ніяких вказівок. Натомісь архітектоніка первісної частини вірменськопо собору, в якій пляні і елевації, поруч наглядних слідів вірменської традиції, слідні впливи місцевої україно-византійської архітектури, говорить недвозначно про співпрацю культурних сил львівської Русі з «львівською Арменією», яка аж до XVII в. єднала спільність східної віри.

Українські малярі, що протягом XIV-XV віку були упривілейованими малярами польських костелів королівських фундацій, могли і правдоподібно були виконавцями византійської поліхромії вірменського собору у Львові.

Так більш-менш звучав тенор статті підписаного в «Старій Україні», в якій ремарці найшлася допись архит. В. Пещанського й маляра проф. П. Холодного про техніку вірменських мальовил.

З дописі цієї довідуємося, що всі дані техніки й хемічного складу, так заправи як і красок поліхромії, свідчать про те, що маємо тут до діла з середньовічним мальовилом, виконаним *al fresco*.

Коли до повищого додамо ще згаданий уже комунікат Г. Збержховського, написаний на основі річевих інформацій конс. Януша, то матимем усе, що до недавна творило цілість «літератури,» поліхромії вірменського собору у Львові.

Нещодавно одначе, обогатилася ця скромна до тепер «література» новою, в тім випадку, книжковою й ілюстрованою публікацією. Другий з урядуючих у Львові державних консерваторів, д-р Й. Пйотровскі, видав книжку, яка згідно з заголовком повинна б дати доповнену новими рисами картину вірменського собору у Львові «в світлі реставрації і нових відкриттів», але на жаль є тільки звичайною публіцистикою в книжковій формі. Властиво говориться в тій книжці про все і про ніщо. Хаотичний, нервовий уклад, в парі зі стилістичною безпорадністю автора, ставить перед читачем ліс труднощів, що накопичені на 42 сторінках друку, творять непроходиме «mare tenebrarum» там, де спокійне опанування предмету і його об'єктивне, наукове освітлення здаються єдиним самозрозумілим імперативом.

Починається книжка з млистих виводів про первопочини вірменського собору у Львові, з яких ніхто не в силі набрати певности, котру з поданих хроністами дат повстання пам'ятника вважає п. П. вірною. Безпосередно по тім слідує примітивний опис збережених у вірменській капітулі ілюмінованих кодексів, від яких перескакує автор до реставрації собору, початої в 1908 р. З подивугідним спокоєм оповідає той консерватор (!) про усі вандальські експерименти, яких тереном від ряду літ є цей безцінний пам'ятник львівської старовини, і з дивним захопленням говорить про «украшення» храму «знаменитими» мозаїками помислу проф. Мегофера та про можливу хиба десь на глухій провінції «арменізацію» старинного пам'ятника. Заскочений останнім, справді епохальним відкриттям фрескової поліхромії, старається п. П. якомога ослабити вражіння цієї події кажучи, що вже в 1908-9 роках відслонено на камянім піднебінню вівтарної арки «слабі сліди темперової поліхромії в формі погрудь святих». Пишучи це з помітним самовдоволенням п. П. навіть не припускає, що сам себе, як державного консерватора, обжаловує в каригідному недогляді, який потягнув за собою цілковите й безповоротне знищення середньовічної стінописі, що під наслідками пізніших заправ покривала всі стіни пресбітеріяльної частини вірменського собору від долівки по баню!

Застановляючись над типовими для вірменського культу вотивними хрестами, вкочуваними в стіни храму, та над його збезобразеною камяною орнаментикою, автор зовсім непотрібно накопичує ряд бібліографічних позицій, що з такимже сумнівним успіхом повторює і в уступі про архітектуру вірменського собору у Львові. Цитуючи ряд імен європейських знаменитостей для кращого вражіння, автор не старається вийти поза осягнення таких дослідників як Лозінські чи Жила, при чому виключає можливість яких небудь «руських» впливів на середньовічне мистецтво львівських Вірмен. «В специфічному вірменському мистецтві пізнього серед-

ньовіча (XIV-XV в.) на європейській території найдемо більше впливів гори Атос і старої Сербії, аніж південної Росії (!) і Київа. Відноситься це так до архітектури як і мальовил«. На потвердження своєї негації наводить той дослідник таке »жерело« як брошурка о. Каєтановича: »Na historycznym szlaku«, якої скромний автор мігби тільки здвинути раменами від такої чести... Вслід по таких історико-філософічних виводах п. П. знову перескакує до реставрації храму 1909 р. та до її принагідних відкрить, при чому старається усталити хронологію і характеристику чергових прибудовок та обстанови, раз у раз наводячи дивні, вдаряючі своєю поверховністю, аналогії.

Крізь хаос найрізномірніших інвентаризаційно-історично-консерваторських нотаток, які раз у раз вибивають читача в колії, доходимо кінець кінців до того, що стало заложенням »книжки«, то є до відкритих конс. Янушем фрагментів середньовічної поліхромії. Хочачи яко мога зрозуміло передати хід думок автора, требаб написати його книжку наново і щойно на основі в той спосіб упорядкованого матеріалу, подати його приблизний реферат. Не вважаючи такої муравлиної праці ані потрібною ані доцільною, я на цьому місці зверну тільки увагу на основний тенор уступів, в яких говориться про поліхромію.

Перш за все так опис поліхромії як і її іконографічно-стилева характеристика взяті живцем з комунікату конс. Януша з тим, що тут і там автор старається поправляти й іронізувати очеркнення свого попередника. Від себе не додає автор ні одного істотного слова, хиба що затемнює ясний і зрівноважений виклад конс. Януша.

Вслід за тим старається автор пересунути дату повстання поліхромії аж в XVI століття, для чого при недостатчі кращих аргументів покликається на опінію д-ра І. Свенціцкого. Ведений якоюсь дивною анімозією, свідомо фальшує і насилує історію для доказів, які в своїй основі засуджені на повне неповодження.

Вкінці слідує те, що найважливіше, а саме цілий ряд закидів в бік відкривця поліхромії, який, будучи »непокликаним«, доконав відслонення невміло і зі шкодою для його цілоти. Довкола тих трьох основних »тез« п. Пйотровського, процвітають такі квітки »ерудиції« як те, що відкрита поліхромія не є ніякою фрескою, але »найзвичайнішою темперою«, або нерозумна критика виконання самих фресків, чи того рода іконографічний причинок як »польсько-готицька корона« на голові одного зі святих ітп. Неменче ярке світло на »ерудицію« п. П. кидає очеркнення одної з епітафій вірменського собору, посвяченої патріярхови Стефанови. Читач, який на щастя має тутже репродукцію цього зразка ремісничо-цехової камінярщини з пол.

XVI віку, довідається з острахом, що це „одинок (в соборі) фігуральна різьба з пізньої византійської епохи» (ст. 27).

Книжка п. Пйотровського вийшла в формі чітко видрукованого й багато ілюстрованого альбому-монографії, що так своїм заголовком як і зовнішнім виглядом викликає враження дійсно наукової ревелляції. Однак викликана в так підступний спосіб ілюзія розвівається з першим поглядом на її зміст.

З кожної її сторінки, з кожної стрічки так і бе в очі, що вона не зродилася з любови до безцінного пам'ятника мистецтва, але з упередження до чоловіка, який тому пам'ятникови не дав пропасти. *Микола Голубець*

Jean Bremond. Les Pères du Désert (Introduction par Henri Bremond). I. LIX+236; II. 589. Librairie Lecoffre J. Gabalda, éditeur. Paris 1927, 12°.

Славно знаним стало видавництво *Les moralistes chrétiens* (Textes et commentaires) під рукою професора шtrasбурського університету М. Vaudin'a. Його ціллю, як звісно, є створити живу історію християнської моралі, вивести перед очи найвизначніших її представників, зясувати в границях можливости моральну систему кожного з них — таки їх власними словами і так дати світови доказ *ex traditione* на апостольскість і католицькість християнської моралі, улегшити і спопуляризувати орудники та жерела для розслідів її розвитку і історії, а для широкого загалу отворити ті скарби етичних принципів і їх примінень, які віки християнської науки та досвіду нам полишили. Тій самій меті служить новий випуск видавництва: *Les Pères du désert*, зі всіх може найцінніший або принайменше найцікавіший. Його завданням є представити етично-аскетичний кодекс «Отців пустині» і то в такій формі, в якій нам його передали ті, що перші старалися чорнилом затревалити спадщину «пустині».

Головними свідками, що своїм словом відновляють перед нами життя «Отців», се «*Apophtegmata Patrum*» чи «*Verba seniorum*», збірка висказів, подій та черт з життя приписуваних єгипетським монахам Скитії. «Бе в них житте, спонтанічність, природність, яких не знаходимо в рівній мірі в редакціях більш опрацьованих Атаназія або Палладія або Касіяна. Також вірнійше представлений тут характер старих монахів. Се прості коптійські феляги, необразовані, недовірчиви для письма, говорять мало, речення їх повні релієфности, — то слова повні св. Духа, а їх бесіди, як каже один із їх учеників, гострі як двосічний меч; вони любуються в притчах, анегдотах; нема там догматичних розправ, промов, мало чудес, мало обявлень, але зате спонтанічний вислів глибокого життя душі... Їх історична вартість дуже велика, принайменше, якщо не шукаємо індивідуальних портретів, але образу цілости, в яким відзеркалюється ціле монаше житте Скитії» (XVII, XVIII).

А даліше Атаназій, »перший святий, що списав життя святого«, — се безіменний автор життєпису св. Пахомія, — се Паллядій, спорудник »Historiae Lausiacaе«, — даліше Руфін, Теодорет, Касіян, »батько духовної літератури«, Доротей, Ліствичник і инш. Словом — усі ті перші з християнських письменників, які старалися зібрати і пером передати нам теорію і практику внутрішнього життя в первіснім християнстві.

Якщо питаємо про відношення до себе сих авторів, розділених часом, місцем і середовищем, в яким жили, то всю »літературу пустині можемо представити собі як ряд геологічних покладів. На поверхні управлена ріля зі своїм буйним жнивом; се утвори чисто доктринальні такого Касіяна, або Ліствичника. На них пізнійше піднесуться не нові верстви землі, а велит святині, як *Secunda Secundae* св. Томи. У споді під нею — прості стилізовані вже оповідання такого Руфіна чи Паллядія; ще глибше — збірки висказів, апофтегми, збережені переданням, які однак переходячи з уст до уст більш або менше затратили свій первісний, собі питомий вид; вкінці на самім дні ніжненька смужка чи радше платинки чистого золота, властиві слова старих Отців. З одної формації до другої тягнуться невидні жили, якими розходиться скрізь промінюванне найглибшого покладу« (XIX, XX).

Але не про сю літературу нам ходить, хоч її критична й історична вартість велика, але про тих і про те, кого і що вона нам представляє.

»Характер учителів пустині більш чим надзвичайний, се одинока в своїм роді оригінальність... Ось юрба монахів без властивої стислої науки, без історії, більшість неписьменна, а яких тотожність тяжко нераз означити. Їх вискази замикаються в описах з подорожий, у споминах на розмови, в відірваних реченнях, в будуючих чертах, а все те зібране безкритично, без огляду на повторення і монотонність... А однак така, яка вона була, ся література уривочна, безіменна, так мало догматична, — мала вплив преширокий, преглибокий і претревалий на обичаї християнського народу і на саму цивілізацію« (XXI-XXIII).

Люди, яких слова тут чуємо, то зорі першої величини, які преясно світили на овиді свого часу і витиснули глибоку печать на його дусі. В хвили, коли по кривавих переслідуваннях погани великою юрбою входили в брами Церкви, загрожуючи своїми обичаями християнській моралі і чесноті, вони то. — Вітці пустині — »могутньо підтримали чисту Христову науку моральну, засаду самовідречення, забуття на себе, правдивої любови, сталой боротьби з тілом і зі світом« (XXIII).

Крім сего, наші самітники тішаться привілеєм, до якого не може мати претенсій ніяка катедра моральної, ніяка висока школа, хотьби як популярна. Вони — популярні в повнім сього слова значінню, — розділяють

як найвищі поучення між простих серцем, так між любимців долі тайну наук найбільш суворих. Ніщо не обмежує кружка їх слухачів, ані суспільні ріжниці ані степень культури. Тут зрештою примір і наука не є розділені; ціла наука є в тих життях, але звідтіля вона ще невидобута. Се без сумніву розумна наука, але ті, що її навчають, ще її не вирозумували, якщо годитись так сказати...

Docetur ambulando. Вони випрацьовують філософію моральну переживаючи її, — ту філософію, якої систему колись схолястики будуть мусіли постріти. З як найменшим засобом формул, з великою легкістю і з великою гнучкістю вони викладають або радше роблять дотикальними засади, що є основою їх діл, сю практичну і високу мудрість, яка криється в їхній святости. Скорше чи пізнійше треба буде дійти до відірваних і загальних формул, до наукової синтези, але нинішні моралісти і учителі духовного життя мусять признати, що в тих примітивних людей знаходимо майже всьо, що вистарчає до морального поступу... Модерні вони аж до тої міри, що нас чуває, або принайменше чудувалоби, коли ми не зналиб, що сі майже безіменні феяги, так мало вчені як і галілейські рибаки, давали напрям з черги і уробляли світ душ (XXIV-XXV).

В творі отже, що лежить перед нами, ми не знайдемо туго споєної і всесторонно викінченої системи морально-аскетичної. Ті, що до нас говоритимуть, «дають тільки ради і приписи від серця до серця... Їм незнаний дидактичний апарат. Вони не дбають, щоби згієрархізувати свої засади і представити їх у логічнім порядку» (1). Длятого перед нашими очима як у калейдоскопі будуть пересуватися то ядерні речення-афоризми, то змістові притчі, поучення чи принагідні поради, то уривки простенької розмови між учеником і духовним учителем, то цікаві подробиці і budouчі риси з життя пустині і її жителів, то прямо виїмки з аскетичних розправ, — усе те получене золотою ниткою глибоко освіченого, послідовного, внутрішнього життя, з якого воно вийшло і до формовання якого зміряє. Подробиці є більше або менше цікаві, глибокі, далекосяглі. Але дійшовши до кінця праці, обнявши зором душі її цілість, ми стаємо здивовані. Ми бачимо перед собою справдішне, повне »знання святих«, цілу католицьку аскезу, зі всіми її принципами і їх живлами. Ми примушені признати слушність словам п. Rousselot'a: »Хто обізнаний з католицькою аскезою, як її ще й нині навчають і хто її порівнує з аскезою пустині, стає счудований над совершенною, часто буквальною згідністю обох навчань. Без сумніву, тут не є лиш проста схожість, але й прямиий вплив: новітні учителі духовного життя уроблялися в школі старих монахів. Однак не можна заперечити, що ріжниця і зміна повиннаб бути далеко більша, колиб у перших учителів не було багато тонкості і ширини духа, колиби на

другі Зелені Свята сі необразовані не були отримали як свою пайку дар духовного проводу« (XLVI).

Ось длячого ся праця так цінна і цікава.

В укладі твору дві провідні гадки стояли перед очима автора: зберегти якийсь лад і плян у мандрівці по сій »розлогій і не раз гушавинній літературі«, при тім однак не знівечити первісного чару, питомого наукам »Отців пустині«. Тому плян праці дає сам автор і хоче, щоби він був як змога простий і природний. Власністю автора є також ті критичні і річеві уваги, які зачинають і супроводять поодинокі розділи. Зрештою тягом говорять оригінальної тексти »пустинної літератури«.

Весь матеріал двох грубих томів є вичерпаний у вісьмох розділах. Два перші обговорюють основи і загальний характер внутрішнього життя пустинних аскетів.

Яка ціль аскетичного життя? Ось питання, на яке відповідає I-ий розділ. Як у цілім творі, так передусім у сій главі вдаряє нас ніжність помічування і ясність та влучність осуду, з якими перші Отці пустині определяють підставні поняття надприродного життя, чи то прим. дають зязки а повний начерк психологічного розвитку духовного життя (ст. 5), чи означають його ціль, що лежить »у чистоті серця, яка не є нічим иным як любовю (19), чи то вказують на перворядну вагу доброго намірення (11 і д.).

Загальний характер християнина-аскета — се характер атлета-борця, який веде безпереривний, духовний тренінг, а в потребі бій. Та боротьба не є ціллю про себе, є підчинена висшим принципам, що определяють її мету, спосіб, небезпеки, орудники (р. II).

Шість слідуєчих розділів представляє подрібно головні живла духовного життя. Тримається в них автор, як сам каже, »історичного порядку в наверненню і поступі« (LIV).

Уєдиненне і відреченне (р. III), суворість тілесних покут (р. IV), аскеза душі (р. V), второпність (р. VI), любов (р. VII), богомільність (VI) — ось орієнтаційні написи над поодинокими відділами тої великої, прекрасної галерії, в якій зі захопленням оком переходимо попри величні картини чи мініатюрні образки пустинного, аскетичного життя, повні простоти, сили і своєрідного чару, — подивляємо все нові його царини, або затримуємося перед могутніми постатями пустинних аскетів, в яких рука Божого Мистця з Божим полетом вирізьбила в подробицях викінчений ідеал надприродного життя. Станувши при кінци, маємо погляд на його цілість.

Працю попереджає вступ, написаний рукою Генриха Bremond'a. Він дає нам огляд історично-критичних студій над літературою пустині, переводить її характеристику, представляє вплив і боронить перед закидами

критики. З черги слідує оцінка жерел, загальний нарис праці і бібліографічний список. Доповнює і закінчує це діло точний алфавітичний і річевий показник.

Прочитавши обі книжки і зіткнувшись в них з глибокою мудрістю «Отців пустини», мимовільно годимося зі словами автора вступу: «Пустиня, заселена аскетами й учителями аскетизму, є надзвичайною подією в історії моральної» (XXIII).

о. П. Теодорович ЧСВВ.

A. Czołowski i B. Janusz. Przeszłość i zabytki województwa tarnopolskiego. (Z 160 ilustracjami na 78 tablicach i kartą zabytków). Tarnopol 1926. Nakładem Powiatowej Organizacji Narodowej. Z drukarni św. Wojciecha w Poznaniu. 4° VIII + 198 + 2 нп. + 78 ротографурних таблиць.

Перед нами обемиста книга-альбом, що хоч обнята відражаючою окладинкою, доброю для кухарського підручника з 365 обідами на кождий день в році, та сигнована також далекою від історичної об'єктивності та археології інституцією, як «Організація Народова», всеж таки заслугує на особливу увагу. Ідеєю, яка присвічувала публікації цієї книги було: освітлення польської культури на схід, яка... остаточно вирішила про приналежність... того суто-українського шматка землі... до «мацежи пястовскей». Ідея, як бачимо — оклепана й переклепана польською бруковою пресою, а коли книжка все таки інтересна, то тільки дякуючи обставині, що згадана «Організація Народова» не дуже то впливала на уклад і зміст її істотної частини, обмежуючись до скромної своїми розмірами патріотичної фанфаронади ендецького сенатора Г. Орлінського (ст. VI).

Після передмови обох авторів, в якій освітлено генезу й перипетії публікації, слідує звязкий і вичерпуючий трактат Б. Януша про «Праісторичну минувшину» тернопільського воєвідства (ст. 1-15), відтак цінний нарис А. Чоловського про «Історичну минувшину» (ст. 15-45), за ним тогож автора «Замки» (ст. 47-134) та Б. Януша: «Доми божі, двори, пам'ятники» (ст. 135-193). Текст замикає «Спис місцевостей» (ст. 195-198).

Як бачимо, уклад ясний і прозорий, згідний з заложенням книжки, посвяченої виключно історії і археології даної області з поминенням усіх інших ділянок, між якими етнографія і статистика напевне не пошкодилиб — противно, причинилибся до більшої виразистості і повноти картини. А може якраз влучення тих двох ділянок до книги не йшло по лінії замислу ініціаторів публікації, бо вони ствердилиби наглядно, що уся та «польська культура», яка «вирішила приналежність» великого шматка українського Поділля до «пястівської мацежи» в дійсності, оскільки й була культурою, не буда ані культурою краю ні заселюючого його народу, що жив своїм життям, здіймався до висот власної, споконвічної культури, непомірно

вищої й благороднішої ніж та, якої розсадниками були замки й двори «кресових лицарів». І тому то так дуже односторонною і аподиктичною являється нам «історія Тернопільщини» в освітленні д-ра А. Чоловського, про яку не може рішитися — чи творили її власне ті незв'язані з ґрунтом кресові авантюристи, чи може сам автор, сидючи за зеленим столиком своєї затишної робітні. Студія Б. Януша про праісторію тернопільського воевідства, якого адміністраційні межі покриваються щасливо з географічними межами галицького Поділя, є «направду звязким і вичерпуючим зіставленням не тільки готового вже й публікованого матеріялу, але й власних дослідів автора, що як державний консерватор для пам'ятників праісторії, за останні роки в великій мірі поширив й усистемізував область археологічних відкриттів на території Галичини. В обильному праісторичному матеріялі обертається автор з свободою фаховця, точно і вірно означуючи чергові культурні наверствування, які з часів палеоліту, крізь мезоліт, неоліт й добу виринаючих на території Поділя металів, вводять нас у пів-історичну добу словянських, а подекуди вже очеркнено українських городищ. При усій своїй прозорості популярного викладу, обчисленого на ширший круг нефахових читачів, студія Януша не тратить ні трохи із характеру суто наукової ревеляції. Те саме, хоч може з певними застереженнями, можна сказати про другу із студій тогож автора, поміщених в обговорюваній книзі. Тракує вона про пам'ятники архітектури тернопільського воевідства. Починається нарис дуже ясно й прозоро: «Похід польського елемента (елемент — це очевидно ще не культурал прим. М. Г.) на український схід значать з одного боку оборонні замки, а з другого костели... Одні й другі були форпочтами і охороною для польської колонізації і польонізації краю.» Докази на це дає сам автор в скрупулятно зібраних статистичних даних. Статистику примінює автор теж з великим успіхом до самих пам'ятників польського напору на схід, після чого спинюється на їх характеристики та хронологічній і стилевій класифікації. Робить це з замилюванням і скрупулятністю фахового праісторика і це тільки підносить вартість його студії. Цінним особливо для нас є повен нових даних і бистої обсервації відділ статті про муровані та деревляні церкви й монастирі. Тут одначе мусимо поставити своє застереження: не погоджується з дійсністю твердження автора, що в українському мурованому будівництві не можна доглянутися виразу саомбутности, бо воно не мало безпосередних традицій і було тільки цвітом засадженим на українському ґрунті чужими руками... (ст. 163). Передвчасним є теж повне узаляжнювання деревлянно-церковного будівництва від мурованої архітектури (ст. 169). Одно й друге твердження автора має вартість скороспілої гіпотези, незгідної ані з характером пам'ятникового матеріялу, яким розпоряжаємо, ані з психологією мистецької творчости, якої автор мабуть не розуміє..

А що автор в тім випадку не є осамітнений і його виводи сходяться з висновками одного з визначних дослідників укр. будівництва, проф. В. Залозецького, то я обіцяю собі на іншому місці протиставитися їхнім гіпотезам вичерпуючою студією з поля взаємних відносин української й впливаючої на неї чужинецької архітектури. Поза тим студія Б. Януша це теж один з цінних наукових причинків; якого не зможе поминути ніхто з дослідників української, мистецької культури. В противенстві до двох скромних розмірами нарисів Б. Януша, два обемисті реферати д-ра А. Чоловського про історичну минувшину й замки тернопільського воевідства (129 ст. супроти 78 ст.), приносять дуже багато такого, що відповідалоби вповні ненауковій програмі тернопільської «Організації Народової». До тогож метод і уклад праці, з яких одна властиво є історією, а друга лексіконом замків, примушує нас разом з автором витрачувати час на повторювання стереотипних нападів, наскоків, оборон і саможертв з боку кресових лицарів, тоді як вся та «історія» повинна була найти місце в першій частині, а друга, прозорости ради, мусілаб бути історично-археологічним конспектом твердинного будівництва на галицькому Поділю. Ерудит і знавець тої міри, що д-р А. Чоловські мігби заімпонувати й без цього «патріотичного» полету своєї праці.

Микола Голудець

Ks. D-r Józef Umiński. Henryk, Arcybiskup Gnieźnieński, zwany Kietliczem (1199-1219). Lublin 1926. 8° XII + 288.

Гнезненський архієпископ Генрих Кетліч мав в історії польської Церкви велике значінне як перший архієпископ, що навязав тісні зносини з Римом. Походженне його незвісне: мабуть був чужинцем в Польщі, може належав до ордену Цистерсів. Від початку своєї управи старався добути для Церкви в Польщі незалежність від світської влади, — тому майже цілий час був у боротьбі з князем Володиславом Лісконогим, що намагався удержати супрематію держави над Церквою. Генрих брав участь у IV лятранським соборі 1215 р., і виконуючи рішення собору переводив енергічно реформу серед свого духовенства; — так нпр. старався перевести цілібат, бо тоді ще значна частина польського духовенства не признавала безженства. — До справ грецької і руської Церкви не знаходимо в сій інтересній праці ніяких причинків.

К.

Ks. Alexander Bastrykowski. Monografia Historyczna Parafji Jan-kowice Kościelne Sandomierskie. Nakładem Autora. Warszawa 1927. 8° 296. + 40 + таблиці і додатки.

В наших руках — обемиста, чепурна, з великим накладом труду і коштів видана книга. Завданням її було — «описати, можливо вичерпуючо, історію.

костела, що є пам'яткою по давно вже вигаслій родині Боболів, жерельно представити діяльність парохів, якою небудь вона була, подати дані про двори і села парохії, виказати сучасним поколінням тієї околиці заслуги попередніх». Як бачимо, завдання доволі скромне й обмежене територіальними й хронологічними рамцями. Колиж мова про сам предмет монографії — один з нічим незамітних, поза своїм віком і рідкістю на польській території — деревляний костелик в Янковицях, про яких існування ми вперше в життю довідуємося, то мусимо признати певну рацію тим усім скептикам, які з того заложення виходячи, старалися охолодити запал і труд автора монографії. Важко не признати, що монографія янковецького костела не була пекучим дезідератом польської науки. Але з другого боку — *melius abundare, quam deficere...* Коли вже книга появилася, коли при усій застінковій скромности свого заложення, сама тема найшла собі працівника і видавця, то чомуж не привитати її, як одну з цеголок великої будівлі, якою буде колись інвентаризація історичних пам'ятників польської землі? Тому ми на цьому місці витаємо набожний труд духовника, що вмів глянути на свою парохію не тільки з боку її інтратности; витаємо тим щирійше, що на закиди, які ми моглиб поставити, автор був з гори приготований. Любов і пієтизм, з яким о. Бастшиковскі віднісся до свого завдання, дозволили йому здобутися на дійсно евангельську скромність, з якою він признає, що до слабих сторін його книжки належить — архітектоніка.

В самій річі, з першого погляду видно, що автор не має за собою наукового методичного досвіду, — збираючи матеріал, він не вміє ще його опанувати, не здобувається на об'єктивність і міру в відношенні до нього. І власне ця зла архітектоніка відбирає книзі право зватися монографією. Це в найкращому випадку — сирий, з грубша оброблений і в тимчасовому порядку уложений матеріал. Брак якого небудь іменного та річевого показника, який в книзі того рода являється конечним, в великій мірі утруднює орієнтацію в матеріалі, на свій спосіб цікавому і обильному.

Автор починає з ерекції янковицької парохії (1216 р.), вслід за чим описує розібраний в 1626 р. янковицький костел, на якого місці в 1627 р., якраз 300 років тому, станув нинішний. Присвятивши можливо вичерпуючу згадку фундаторови нинішнього костела, Яковови з Пясків Боболі, дає повну генеальогію роду Боболів, щоби відтак приступити до опису архітектури й обстанови костела, та його приналежностей. Історія янковицької парохії в формі біографії її парохів від 1603 р. до нині, це дальший зміст праці, переплітаний виписками з інвентарів візитацій, та хроніки важніших, під історичним оглядом, подій. Обговоривши вінування парохії разом з її правами і тягарями, дав автор історію місцевого брацтва св. Йосифа, заложеного в 1688 р., брацького шпиталю і захисту для вбогих, костель-

ної бібліотеки й архиву та парохіяльного шкільництва. Описом доріг парохії, придорожних фігур, хрестів, капличок, давних і сучасних одягів околиці, викопалин і руху населення, за яким додає ще звітку про степову рости-ність Сандомирщини, закінчується перша частина книги. Від другої частини відділює її ряд графічних таблиць з помірами і перекроями янковицького костела. Друга частина книги, обіймаюча описи й історію дворів і сіл янковицької парохії, при всьому багатстві зібраного матеріалу, разить подібною хаотичністю і безпляновістю що й перша. Поневолі приходиться на думку: »Сводная літопись« Петрушевича, така до неможливості розірвана, нерівна й хаотична, а всеж таки до необхідності цінна і потрібна.

Історія янковицької парохії, так само як архітектура й обстановка янковицького костела, це справи й питання для нас занадто далекі й байдужні, щоб ми на сьому місці переповідали висліди праці о. Бастшиковського. Десь, колись, при якійсь особливій нагоді може й український історик гляне в його книгу. Частійше робитимуть це польські історики й археологи, але теж, думаємо, не скорше ніж інвентаризаційно-історичний матеріал, хочби тільки Сандомирщини, поповниться новими працями. Для нас одначе має праця о. Бастшиковського свою цікаву сторону.

Ось скромний польський духовник, пробувши 25 літ на парохії, рішив віддати для неї не тільки свій тяжкий муравлиний труд, але й спорий шмат своїх ошадностей, щоб увіковічнити труд своїх попередників у книзі, яка так чи інакше перетриває не одно покоління, а до загальної будови служитиме заєдно одною з складових цеголок. Чи багато таких духовників знайдеться в нашій суспільності? Хайби хоч невеличкий процент пішов слідами о. Бастшиковського, навіть ненаслідуючи його в порівнянні для розмірів і виставності публікації, а скількиб на цьому зискала історія нашої Церкви й культури?!

Микола Голубець

P. Georg Hofmann S. J. Der hl. Josaphat, Erzbischof von Polozk und Blutzeuge. Quellenschriften in Auswahl. I. Zu Josaphats Blutzeugnis (Orientalia Christiana. Num. 6. 14 Novembre 1923.) Pontificio Istituto Orientale. 8° 24.

Georg Hofmann S. J. Ruthenica. I. Die Wiedervereinigung der Ruthenen. II. Der hl. Josaphat: II. Selig- u. Heiligsprechung. III. Reliquien u. Bildnisse. Appendices: Documenta et Notitiae. Recensiones librorum (Orientalia Christiana. Vol. III.-2. N. 12, Decembri 1924-Februario 1925). Pontificio Istituto Orientale. Roma. 8° 148.

Ювілейний рік св. Йосафата піддав авторови думку — дати для науки збірку вибраних жерельних матеріалів, що відносяться до св. Апостола Унії. Свою працю автор задумав розложити біля 3 фактів: 1) мученицької смерті, 2) беатифікації і канонізації та 3) мощів і образів Святого. Наслідком сього вийшли 3 часті, на які звертає вже нашу увагу коротеньке

передне слово. Та звичайно, від замислу до його зреалізованя — далека дорога. Мабуть тут належить шукати пояснення, чому саме друга і третя частина, що так просилися помістити їх після першої, ще в 1923 р., увійшли, що правда, на друге й третє місце, але після іншої речі, аж на позорі 1925 р. Сей факт дозволює й мені розділити очевидячки одну працю і окремо забрати слово про частину першу, а окремо про другу і третю часть.

До всіх 3 частин належать хіба перші $7\frac{1}{4}$ сторони, розпочинаючі працю. Тут автор подав: Передне слово, показчик скорочень, огляд жерел, виказ літератури і введенне. Значить — на кількох сторінках, задуманό розмістити широкий матеріал. Але саме тому, що сей матеріал, об'єктивно беручи, за широкий, тут і там не заокруглено його, і цілість являється мініатурною. При огляді жерел найшлися пропуски, недокладности, неточні дані, наслідком чого відноситься вражіння, що автор не опанував матеріалу. На ті браки звернув я увагу деінде (див. »Записки ЧСВВ.« I. 146; 358,). При виказі літератури теж не дотягнуто лінії. Зазначено Estreicher'a, Finkel'a, Theiner'a, популярне виданне о. Урбана, зате пропущено цілий ряд російських авторів і польських та українських не мало. Введенне не подає нічого нового; навпаки, на нашу думку, вістки з обсягу іконографії Святого рішуче за скупі. Що до образу Simler'a, то він з днем 26. V. 1927 знова прикрашує по-василіянську церкву в Білій. Шкода, що автор не згадав також про образочки, медалі і гравюри, котрі у значній мірі свідчать про давно поширений і буйний культ св. Йосафата.

Вся перша часть праці, на яку складаються 7 жерельних документів про мученицьку смерть, видана старанно і знадоблена двома читкими світлинами автографів (лист м. Рутського до папи Урбана VIII »Primus Annus« і письмо руських єпископів до римської Конгрегації). Між документами пять з них були вже печатані; автор лиш провірив їх після рукописів і справив деякі річеві неточности, бо зовнішний, матеріальний бік тексту автор не брав у рахубу. З дальших двох документів особлившу вартість представляє, поміщений на третім місці: Rutski's Bericht an die Propaganda про житте і смерть Йосафата. Се частьна з недрукованого ще першого життепису св. Йосафата, про котрий підписаний висловив свій погляд у »Записках ЧСВВ.« I. 355. Там також подана розвязка, невіршеної о. Гофманном, квестії: чи і наскільки знаний під іменем еп. Мороховського життепис св. Йосафата залежний від оповідання митр. Рутського. Доказуючи в нотці, що митр. Рутський зладив отсей життепис, автор недоглянув, що недокладно покликався на свідоцтво тогож митрополита при процесі 1637 р. До речі, підчас процесу 1637 р. митр. Рутський уже не жив, а лиш його зізнання з 1628 р. влучено до актів другого, чергового процесу. Цікаві подробиці подає опис похорону святого 28. I. 1625, що його взяв

автор з довшого Корсакового звідомлення і напечатав під ч. 7. Тим кінчиться перша частина авторової праці, виданої 1923 р. Ще зазначу, що й коректа могла бути совіснійша.

Друга й третя часть вміщені в окремій книжці, котра появилася при кінці 1924 р., згл з початком 1925 р., під наголовком: *Ruthenica*. Тут від стор. 49-93 вміщено розділ: *Zu Josaphats Selig- und Heiligsprechung*, а від стор. 94-112: *Josaphats Reliquien und Bildnisse*. На загал треба признати, що ці партії оброблені автором стараннійше, виказують більше зорієнтованости і принагідно вносять деякі доповнення та поправки для першої части з 1923 р. знак, що працю свою писав автор у ріжних часах і з ріжним підготованнем.

Ще одним введенням вводить нас автор у зміст і духа 28 документів, котрі представляють собою: а) просьби і заходи біля беатифікації та канонізації витебського мученика, і б) всю передісторію і хід тихже процесів. Текстів самих процесів тут нема. Введенне написане ясно, а чисельні нотки вказують на муравлинну начитаність автора й його архивальний хист. Лиш у змісті одної нотки (5, на стор. 56) завважали ми недокладність (пор. »Записки ЧСВВ.« I. 358₁), котру можна було оминати, якщо автор бувби обзнакомлений з натякненою працею Жуковича, що вийшла 1908 р.

Що до виданих у тій части документів, то лиш вдячні можемо бути авторови, що вперше зібрав їх і видав старанно, придаючи скрізь, нераз і дуже цінні, свої пояснення. Як не-Словянин автор мав труднощі у відчитуванню та передаванню словянських названь, через що тут і там вкралися ошибки, котрі легко справити. Так пр.: *Hostilonski* зам. *Hostylowski*, (і взагалі хибно або з російська віддані всі назви, в котрих приходиться словянське змягченне, тверде л, чи г, ы, ъ), *Janus* зам. *Janusz*, *Schumin* зам. *Skumin*, *Dritwa* (*Drissa*) зам. *Dryssa*, *Kwasninckj* зам. *Kwasniński* і и. Коректа і тут недописала.

Третя часть, на нашу думку, випала найслабше, — слаба опрацьованнем. слаба зібраним матеріялом. Уміщені на початку уваги, своєю ціллю мають доповнити введенне, заподане ще при першій части. Доповняють його хйба коротенькою згадкою про мощі святого і одною-другою яснійшою увагою про образи. Та на жаль, ті згадки-уваги неповні. З урядових оглядин св. мощів автор не знає тексту з 1785 р. і незвичайно цікавого протоколу з 1826 р., хоч оба ті акти подає Шиманський (див. »Записки ЧСВВ.« I. 77, 86); з неурядових же оглядин не згадує двох: з р. 1788 і 1789, про які теж є дані в Шиманського (див. »Записки ЧСВВ.« I. 80). З образів авторови невідомі навіть ті, що їх репродукувала »Богословія« I. 195-203, не згадуючи про кільканийцять інших, котрі ждуть своєї появи.

Між 9 поміщеними в тій частині документами, котрих доцільність

для підбраної теми очевидна, поміщено на 6 місці оглядини мощів святого в Білій 1800 р., словами звідомлення Шиманського. Перш за все те звідомлення знаходиться в II-ім томі відомого рукопису і авторове відчитання тексту тут і там дечим різниться від читання мого (пор. »Записки ЧСВВ.« I. 85). Крім сего не розумію, чому автор надає більшу вартість свідоцтву будь-що-будь приватного звідомлення як урядовому актови, котрий прецінь сам о. Шиманський помістив перед своїми замітками. Вкінці, неясне ще й те, чому, подаючи дрібне свідоцтво Шиманського, автор зовсім пропустив важні і цікаві тексти з оглядин 1785 і 1826 р. Деінде (документ під ч. 4) автор бачить трудність у назві »Nosticum« і у даті торжественного перенесення св. мощів до Вильна. Ошибка з роком (замість: 1677, має бути: 1667) легко дається завважити. Але що до названня місяця і числа дня, ріжного в тексті митр. Коляди і в письмі Домініканина, нема жадних труднощів прийняти пояснення о. Шиманського (II. 164; або див. »Записки ЧСВВ.« I. 609). Залучені знімки випали гарно, зате коректа сеї частини найбільше полишає побажання. Належить справити: »Bohoslovia«, Orsaczek, Kojałowicz, imieniem B. Męczennika, титул »Rosa autumnalis« нещасливо урваний і загалом словянські змягчені названня. Що до початків жиро-вицького монастиря то властиво Іван Мелешко, каштелян смоленський, в р. 1613 перебудував давну (з р. 1470 згл. 1560) церкву, спорядив при ній монастир і спровадив Василяян, котрих настоятелем був св. Йосафат.

Такою в цілости представляється праця о. Гофманна. Як на ювілейне видання — вона за слабо підготовлена і на борзі написана. Цінімо однак добру волю автора і дякуємо за щирий труд і нові матеріали, принесені неначе в дарі нашому дорогому св. Йосафатови.

Наприкінці ще кількома словами згадаю про чоловіу розвідку збірки *Ruthenica: Die Wiedervereinigung der Ruthenen*. Симпатичний наголовок розуміє Берестейську унію 1595 р. Для сеї теми автор, при допомозі інших осіб, призбирав низку матеріалів, здебільша досі невиданих, в дечім і незнаних, обробив на їх основі окреме введенне-нарис, надав 7 добірних знімок і видав у сій збірці. Природна річ, що ми шукаємо тут чогось нового. При Берестейській унії шукаємо за становищем Риму до поданих руським єпископатом »артикулів« унії. Се становище досі незнане! Се квестія досі невияснена! Але з жалем заявляє автор, що всі його в тій справі досліди не дали жадного висліду. Шукаємо далі за творцями унії. Та всі вони нам знані. Хиба деяке нове світло кине ся збірка на діяльність Петра Аркудія і на нунція Malaspina. Питаємо за ролею »невидимої руки«, — нічого нового. І так до кінця. Та добре, що західні вчені приходять до переконання, що навіть для списання церковної історії »Русинів« треба безпосередно зустрінутись із жерелами і їх... використати. *Й. Скрутень ЧСВВ.*

Russische (Ostslavische) Volkskunde. Von *Dmitrij Zelenin* (Grundriß der slavischen Philologie und Kulturgeschichte Herausgegeben von Reinhold Trautmann und Max Vasmer). Berlin und Leipzig 1927. Verlag von Walter de Gruyter & Co. вел. 8°, ст. V-XXVI + 1-424 + I-V коліркових таблиць + мапа. Опр. в пол. RM. 30.—, брош. 28.—

Книжка Зеленіна — є одною з найвизначніших появ у словянській фіольології. Велика сила сумлінно зібраного вірного матеріялу, глибока наукова стійність помічань, широке читання в літературі предмету, дають тому творові цю велику наукову ціну, яка припадає тільки небагатьом працям. Додаймо до того старанне видання на гарному папері з 252 добримми (на жаль майже самими неколіровими) ілюстраціями, а дістанемо й твір замітний також з друкарського боку.

Russische Volkskunde — це перша спроба одноцільної східно-словянської етнографії, цеб-то огляду матеріяльної культури: північних Великоросів, південних Великоросів, Українців та Білорусинів, бо такі 4 східно-словянські народности відріжняє Зеленін (їх територія визначена на долученій Karte der russischen Stämme und Mundarten in Europa) і розділяє на них всі етнографічні помічання, зазначаючи виразно, до якої народности вони належать і навіть, у яких місцевостях вони виступають, чим автор дає просто неоцінений і певний науковий матеріял.

На книжку Зеленіна складаються: передне слово, історія східно-слов. етнографії, вступ: про східно-слов. народности і 12 розділів, що обговорюють: рільництво, скотарство з риболовлею та бжільництвом, поживу, тягло з упряжжю та середниками комунікації, роботу одягу з обувком, роди одягу та обувку, плекання тіла, помешкання, семейне життя, товариське життя, обряди пір року, народні вірування — усе те розділене на 170 параграфів. Далі додано: спис слів, ілюстрацій, скорочень та друкарських помилок (їх небагато). Як бачимо, праця Зеленіна обіймає усе життя східно-слов. селянина, те життя, що на наших очах змінюється зовсім під свіжими культурними впливами, траплячи безслідно старші пережитки. І можна сказати, що книжка Зеленіна являється вже за пізно — стара матеріяльна культура в багато проявах вже зникла, Зеленінові вдалось зібрати тільки її останки.

Автор обговорює зразу те, що зроблено досі на полі східно-слов. етнографії та підносить передовсім досліди над українським народом (Die ukrainische Volkskunde). Зеленін показує широке читання у відповідній науковій літературі (до кожного уступу додані також докладні бібліографічні показники). Розділюючи східних Словян на 4 народности, згадує Зеленін ширше про поділ Великоросів на південних і північних (Süd- u. Nordgroßrussen).

Обговоривши різні системи сучасного рільництва у східних Слов'ян (трипільля, корчовання, степове господарство), дає автор докладні описи: рала, плугів, сохи, борон, управи землі з різними звичаями: зажинок, сіно-коси, жнива, сушення збіжжя, дожинки, закрутки, молочення (3 роди ціпів) і под. Усюди подано цілий ряд назв різних господарських приладів в усіх 4-ох східно-слов. мовах з наголосами. Цікаве є констатовання, що скотарство є головним жерелом існування тільки у Гуцулів та Бойків. У зв'язку з тим подано різні погляди східних Слов'ян на пастуше звання (воно ціниться не високо). Вигін худоби, пастуші знаряди, обряди, зв'язані з скотарством, купно й продажа, пошести — ось головні основи цієї частини праці. Далі згадано про рибальство, способи риболовлі, рибацькі знаряди, рибацькі обряди. Невеликий відступ присвячено також бжільництву, передовсім бортництву. При обговоренні народньої поживи згадано передовсім різні прилади для приготування страви й питків: мездірі, млини, олійні; опісля говорить ширше про добування огня та останки давнього огневого культу; вкінці подано вістки про гончарство та різне начиння. При схід. слов. поживі згадано: печення хліба, приготування й переховання поживи, приправи, заборонені страви, національну їду, поживні рослини, їдження, напитки (аж до чаю включно), омасту. Далі переходить Зеленін до тягла, упряжі, задержуючись на ярмі, санях, мажах ітд.; до того додано згадки про водні судна, водні роботи й загалом про переносення тягарів. Обширно обговорюється приладження одягу з льну та конопель, прядення, ткацтво, приладження вовни й килими; згадано про різні роди обувку, про плетення солом'яних капелюхів, про вишивки та гарбарство. Окремий уступ присвячено частинам одягу та обувку (нпр. маємо тут різні роди українських шапок). З тим в'яжуться: зачіски, косметика, чистота, миття, керниці та людова медицина. Докладно описані східно-слов. доми та їх частини, домашнє уладження, освітлення і зв'язані з домом вірування й забобони. Дальший відступ обговорює семейне життя від коліски аж до гробової дошки. Обговорено спільні праці (толока) й сходини (досвітки й под.), танці, музичні інструменти, забави й прилюдне угощення. Дальші уваги присвячено: обрядам, зв'язаним з різними порами року (весна, Великдень, Зелені свята, святойванська ніч, осінь, Різдво, ворожба). Кінчить усе погляд на народні вірування (домовик, лісовик, водяник, крутіж, метеори, русалки, упирі, чарівниці й чарівники, вовкулаки, чорт, народня космологія).

Так представляється пребагатий зміст книжки Д. Зеленіна. Немає сумніву, що її можна би не в одному доповнити, бо ще не усе з поля слов'янської етнографії доведено до відома науки. От нпр. згадаю тут хочби й деякі невідомі. Зеленіну прояви народнього українського господарства в підкарпатських околицях Галичини: сухарні, ями-печі по полях для су-

шення льну, конопель та овочів у Долинщині; різні роди остріжків для сушення збіжжя й сіна також у Долинщині; плетінки для переховання кукурудзи в Коломийщині й багато іншого; Зеленін полишив зовсім на боці східно-словянське польовання, хоч нпр. в українських пам'ятках XVIII ст. маємо виразні згадки про ловлю звіря тенетами, а й нині ще ловлять лісових звірят та домашніх шкідників залізами, сільцями й инш. — гадка про повне змодернізованя сучасного східно-словянського ловецтва не здається мені вловні вірна. Та все таки Зеленін зібрав не тільки усе з того поля, що дала наука й його власні досліди, але провірив це критично і дав такий докладний образ життя східно-словянського селянина, як це не вдалось досі нікому зробити. Для Українців має праця Зеленина спеціальне значіння: автор оглянув з великою об'єктивністю та любов'ю український матеріал і подав вірно (з виїмком кількох випадкових помилок) багату українську етнографічну термінологію. Я певний, що ця знаменита праця стане починком і заохотою до дальших студій у тому напрямі — а нового матеріалу для таких дослідів знайдеться ще безліч.

д-р Ярослав Гординський

Dr. Berthold Altaner. Die Dominikanermission des 13. Jahrhunderts. Forschungen zur Geschichte der kirchlichen Unionen und der Mohammedaner-und Heidenmission des Mittelalters. (Breslauer Studien zur historischen Theologie, herausgegeben von J. Wittig und F. X. Seppelt, B. III). Habelschwerdt, 1924. Ст. XXIII + 248.

Недавні ювілеї св. Франциска і св. Домініка дуже сильно причинилися до розвитку історичних студій про діяльність орденів, що вяжуть свій початок зі згаданими святими. Богато з сих студій, на всіх культурних мовах світа, стоять на дуже високім науковім рівні. До них належить книжка, що її титул поданий у горі. Ніхто з дослідників церковної історії, все одно — на Заході чи Сході, не може обійтися без праці Альтанера тименше, що в ній знайде дуже багаті жерельні і бібліографічні вказівки. З одинацяти розділів самої студії, для українського дослідника важні, крім загальних на початку і при кінці, отсі розділи: II, про домініканську акцію в справі унії між Римом і Візантією; VI, місії у Татар; VII, місії на Балкані і серед Половців; VIII, місійна діяльність в прибалтійських землях і IX, місійна діяльність на Русі. В сій останній главі автор користується тільки західною і польською літературою питання, і використав її дуже совісно (з польських праць не знає Умінського з 1922). В російській й українській історіографії нема, що правда, нічого нового, та для повноти, часом для куріозности, добре було-б притягнути і їх. Поза вказівками у III т. Грушевського сюди належить розвідка Чубатого про Рим і Україну (1917).

1. *Й. Скрутень ЧСВВ. Апостол Унії* (Альманах українських богословів. Львів 1923. Ст. 1-19). — 2. *Ст. Семчук. Св. Йосафат на тлі Унії.* (Тамже ст. 20-30).

1. Так назвав о. Скрутень свій гарний артикул, посвячений особі св. Йосафата, єпископа і мученика. Й тезу свою він провів знаменито, як під оглядом змісту, так і форми. Читаючи ту працю невтомного Василянина, відноситься не раз вражінне, що перед нами Joly, Hello... Предмет замислений глибоко, субтельно... Там, де мова про Церкву, використані нові еkleзіологічні праці о. d'Herbigny. До теми своєї автор підходить після схемату: Церква католицька — Церква гр.-католицька — св. Йосафат... За Тондіні'ем о. Скрутень слушно називає життя Церкви української »драмою — одною з найсумніших, котра продовжується ще досі«. Як що для Унії потрібні були її Макавей — Потій, її Атаназій — Рутський, то не менше як мужества першого і вмілости оборони другого, вона потребувала людини, котра одночасно мала би віру апостолів, чудесну силу переконувати інших і ревність за спасенне душ у степені на правду геройським. Ті всі прикмети, предивно злучені зі собою, посідав якраз Апостол — мученик Унії — св. Йосафат Кунцевич. Поділ життя святого єпископа на три періоди повинен бути, на нашу думку, загально прийнятий, як дуже влучний і проглядний. О. Скрутень повзяв завдання не так заімпонувати читачеві кількістю або новістю черг біографії святого, як радше виказати, що дана йому назва Апостола Унії, то не пустий epitheton ornans, але найбільше суцшний для нього титул, яко *comes muneris* (в роді: *angelus*). — Св. Йосафат без сумніву був вірним сином України, хоча булоби блудом його приналежність народну надто модернізувати, котрого то »каменя преткновення« о. Скрутень зумів щасливо оминати. Не знаючи латинської мови вже силою річи св. Кунцевич через ціле життя тісно обертався в світі української мови. Дальше, в висше названій розвідці знаходимо неначе перекрій душі св. єпископа, котрий вказує в ній на пребогаті поклади дарів природних або набутих, як широкий ум, желізну волю... Понад усе однак верх брала в його душі святість, котра виявлялася назовні в евангельській лагідности і безприкладній любові. Бог вляв до серця св. Йосафата силу мужества, призначуючи його зводити через ціле життя безкровні боротьби в обороні Унії, для якої вкінці і кров свою проляв.

В найтяжшій отже, в найкритичнішій для Унії хвилі жив і ділав св. Йосафат. Тому не було праці, котрої він не піднявся би для полюбленої справи. Полишена всіми, за виїмком папи і вільного від шовінізму Жигмонта III, zagrożена тенденцією польського кліру златинізувати Унію, а спольщити її визнаців, гр.-католицька Церква остала при життю тільки завдяки жертві з крови, так радо пролятий св. Йосафатом. Та свята кров

вляла нове життя у вапнючі тоді жили Унії, привернула їй моральне здоров'я, розбудила живчик для жертвенної праці... Ще нині Унія живе кровавою цілопальною жертвою св. Йосафата, котрого імя завсіди з пошестю вимовляти буде кождий віруючий уніят або уніятка.

2. Нехай не гнівається щ. автор обговорюваної статті, коли на вступі, не відкладаючи на потім, виткну йому не досить влучне й ясне, на мою думку, названне руху в українській Церкві під кінець XVI ст. конвульсійним. Поза тією дрібною увагою, почуваюся до обов'язку піднести у Ст. Семчука глибоке знання історії Церкви на Україні, котре дало змогу авторови повисшого начерку відтворити вірно і займаючо тло, на яким з'явився св. Йосафат. Отсе старий лис, князь Острожський, з палкого промотора уніоністичної ідеї стається завзятим ворогом Унії, єпископи оружними наїздами в отяжілій Польщі обіймають катедри і свої палати, патріярхи східні в овечих скірах приїжджають на землі литовсько-руські... Щож може протиставити тому всьому Унія?! Унія слаба і знеможена, вегетуюча і анемічна, зненавиджена православною Москвою, а погорджувана немудро Польщею?... Нічого загалом хосенного протиставити не могла, чи не вміла. В такій отсе порі Бог післав їй на поміч такого мужа, як св. Йосафат, у котрого святих руках всяка праця горіла, котрий працював за десятьох! І тут знова, як у о. Скрутеня, не знаходиш нагромаджених дат і фактів, але лише на історичнім, дієвим тлі Семчук нарисовує вікову статть св. Душехвата. Його смерть незабаром словие блеском мученицьку Унію і поплине з Риму просьба Урбана VIII до Жигмонта Вази, пригадуюча, не так самому монархови, як радше правлячій в Польщі шляхті, елементарний обов'язок зрівнати обряд грецько-католицький з латинським, допустити уніятських єпископів до сойму ітд. Дуже добрий артикул кінчить о. Семчук горячою апострофою до народу українського, щоби цінив великі жертви і з них черпав силу розгонову для сповнення своєї місії на близькім Сході, місії сформуваної у знанім вислові Урбана VIII: «Ми не можемо забути ні Вильна, ні Витебська, ні Володимира Вол., ні Полоцька». О, нехайби Унія всюди і скоро туди вернула!

о. Вл. Толочко

F. M. Cappello, S. J. Jus Ecclesiae latinae cum iure Ecclesiae orientalis comparatum. («Gregorianum» VII [Romae 1926], 489-510).

Ми завсіди залюбки слідим за такими науковими розвідками в чужинецькій літературі, котрі темою беруть наші східні справи. З немалим зацікавленнем ми перечитали й статтю, написану професором Капелльо, про право латинської Церкви, порівнане з правом Церкви східної. Однак наші сподівання — минулися. Після прочитання, не можна визбутися вражіння, будьтоб автор нарочно своїм порівнаннем хотів понизити право

східної Церкви. Бо в того рода працях не належалоби держати перед очима *minimum* існуючого, але *maximum*. А автор пішов наперекір. Скрізь чоловіє місце зайняли в него Мароніти, Сирийці, Копти тощо, себто ті, що в дійсности мають *minimum* права, а Українців, тих, що в дійсности мають *maximum*, згадується неначе з конечности. І тих Українців знає автор або з другої руки (як Греків знає з російських жерел) або зі старосвітської літератури, а про праці Пелеша, Масцюха, Лакоти, навіть про текст львівського синоду, на наш погляд, автор не знає. Щож дивного, що розвідка випала в деяких місцях не правдиво інформуючою, неповною, загалом — поверховною.

Й. Скр.

Walerjan Charkiewicz. U grobu Unji Kościelnej. (Z podróży do Żywic). Kraków 1926. 12° 36.

Жировичі — гробом унії церковної! Отсе, видиться, парадоксальне твердження, розвинув автор тих стрічок — глибоко, історично і з полетом. Грабарями, що в Жировичах викопали гріб для унії й її там поклали, — свої люди: уняти, католицькі священники, католицькі єпископи. Страшна правда! Й автор споминами, картинами, висновками... начеркує тло, висуває причини відки пішло відступство, відтворює душу тих, що відступили самі і відступство завчасу і доцільно підготовили, називає поіменно щілини, котрі *non vi, sed saepe cadendo* створили гріб, у якій лягла унія. Тим способом, не своїми короткими розділами, але своєю цілістю і провідною думкою, та мала брошура є поважною пересторогою для нас усіх. Вона є пересторогою, *memento*'м для поклонників Сходу, бо »жировицька родина« упившись Сходом — зійшла до ролі грабарів; *memento*'м для »латинізуючих« Василян, бо видержка і опірність орієнталістам їх колишніх братів жировицьких, вратували добре імя унії і дали пізнійших мучеників Підляша, Поліся, Холмщини, Волині; *memento*'м для загалу українських унятів, бо боротьба двох світів ще безнастанно ведеться. »Хтось на бездорожа пустив душі людські... Хтось блукати дозволив слабим і шукаючим помочі... Хтось найбільший і найсвятійший скарб бувальщини нашої — змарнував ганебно...«

Отже хтось — живий чи вмерлий — за те все відповісти мусить!...«

Й. Скр.

ОГЛЯД надісланих книг

В тім відділі даємо місце в сім книжкам, надсиланим на адресу редакції „Записок ЧСВВ.“ (Львів, Жовківська 36), без огляду на їх зміст і світогляд. При деяких подаємо короткі, оціночні замітки, а що до інших залишаємо за собою право висловитись про них у нашм органі в міру потреби та достосовання до натої програми. — Виказуємо тільки книжки та збірні видання, пропускаючи письма періодичні й їм подібні. Їх виказ містимо на кінци випуску, яким закінчується поодинокий том.

Abraham Wład. Dr. **Zagadnienie kodyfikacji prawa małżeńskiego.** Lwów 1927. 8° 31.

Bastrzykowski Al. ks. **Monografia historyczna parafji Jankowice Kościelne Sandomierskie.** Warszawa 1927. 8° 296.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 651.

Baumgarten de N. **Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides russes du Xe au XIIIe siècle** (Orientalia Christiana IX. — 1). Roma 1927. 8° 95.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 629.

Bömlinghaus Ernst S. J. **Die Aszese der Ignatianischen Exerzitien.** Ihr Sinn und Wert im Lichte heutiger Fragen und Bedürfnisse. (Exerzitien-Bibliothek. Erläuterungen der Exerzitien und Aszese des hl. Ignatius von Loyola. Herausgegeben von deutschen Jesuiten. Fünfter Band.) Herder. Freiburg i. Br. 1927. 12° XVIII + 176. Брош. RM. 3:50; опр. RM. 4:30.

Тема, що її передає автор — глибоко замислена. Слідячи сторінка за сторінкою її обробленне, бачиш, як усе важніше в області життя і науки нарешті освоюється і висвітлюється котроюсь із правд реколекційних. Тим чином аскеза Ігнатієвих духовних вправ служить правдивим критерієм як для духовної так і для світської людини у всіх питаннях. Тон викладу не войовничий, хоч рішучий; метода — наукова, але достосована для ширших кругів. Автор — знаменитий обсерватор, мистець слова, тонкий знавець сучасних течій.

Bremond J. **Les Pères du désert.** Introduction par Henri Bremond (Les Moralistes Chrétiens). Libr. V. Lecoffre. J. Gabalda, Éditeur. Paris 1927. 8° I./II. LIX + 582. 30 fr.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 645.

Brensztejn M. **Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie do roku 1832.** Wyd. II. uzupełnione z przedmową dyr. St. Rygla (Wydawnictwa Biblioteki Publ. i Uniw. w Wilnie Nr. 2). Wilno 1925. 8° VI + 160.

Cristiani L. **Saint Irénée, Evêque de Lyon, Martyr.** Bonne Presse. Paris 1927. 12° 86. 1:50 fr.

Дуже симпатично і зразково написаний отсей життєпис справедливо голосить славу рухливого видавництва Bonne Presse. Св. Мученик, один з перших апостолів

Всі непідписані оцінки подав Й. Скр.

Франції, виринає перед нами як стать незвичайна, особливша, що виразно несе на собі свідцтво часів Христових. Його голос-наука, се свіжий відгомін останніх апостолів і їм сучасних, а його смерть — невміруща сила й окраса французької Церкви. Авторове цєро вмїло писати для розуму, але й для серця.

Daurignac J. Histoire de St. Louis de Gonzague prince du St. Empire, religieux de la Compagnie de Jésus. Sixième édition. P. Téqui. Paris 1927. 12° VIII + 361. 10 fr.

Один з красших життєписців святого, питомим собі способом, представляє нам патрона молоді в трох періодах життя: підчас перебування на світі, в єзуїтськїм ордені, в небесній славі. Життєпис зладжений популярно і призначений у першій мїрі для молодих.

d'Espiney P. Dr. La psychothérapie du Dr. Vittoz. Une philosophie pratique de la vie. P. Téqui. Paris 1927. 12° 40. 2 fr.

Навіть людині здоровій важко пристосовувати теоретичні засади, філософічні чи релігійні, в практичне життє. Наскільки тяжше приходить се чинити людині хорій, нервовій, скрупулятній, заклопотаній, мрійливій, прибитій горем і злиднями життєвими. Для сих останніх написана отся книжочка, щоб їм бути помічною в практичнїм життю.

Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique. (Letouzey et Ané. Paris). III, стор. 545-704.

Мало що не всі ті сторони виповняє артикул К. Королевського про Антіохію. Праця, радше студія, написана дуже основно, і без сумніву належить до ряду чільніших писань тогож автора. Видно в ній і руку вправного письменника і наукову методу і передусім глибоке та всебічне опанованне предмету. Не тут місце розглядати критично весь матеріал обнятий XXI розділами, ми лиш загально підчеркнути хотїли солідність і науковість сеї праці Королевського, що стала прикрасою відомої енциклопедії.

Екзорти на недїлі і свята шкільного року. I. частина. Написав о. Др. Іван *Фітоль*. Львів 1928. 8° 152.

Feron-Vrau P. Petit traité pratique des indulgences. Bonne Presse. Paris 1927. 8° 146. 5 fr.

Справжня збірка практичних відомостей про відпусти! За чим требаб нераз довго шукати по обширних підручниках, тут зібране все потрібне і уложене з переглядом. Між и є тут вичерпуючі відомости про парамани, вервиці, брацтва, та адреси до централі і провідників тихже.

Fröbes J. SJ. Psychologia speculativa. In usum scholarum. Tomus I: Psychologia sensitiva. Herder. Freiburg i. Br. 1927. 8° VIII + 254. RM. 4 — і 5'50.

Знаний *Cursus philosophicus* видосконалюється. Після підручників Frank'a, Hontheim'a прийшов на чергу підручник Fröbes'a. Вносить він у весь *Cursus* здобутки досвідної психології, яких бракувало у Voedder'a. Основні тези психології схолястичної остають неторкнені, хоч тут і там одержують більше світла, а деякі подробиці спростовує автор по мисли нових дослідів або формує їх виразнійше по науці Suarez'a. Спірні, теоретичні квестії оминає, зате залюбки задержується

при темах практичних, що їх любить надто широко обговорювати позитивна філософія.

Grivec Fr. Dr. **Slovanšti Apoštolé sv. Cyril a Metoděj.** Přeložil Fr. Jemelka. V Olomouci 1927. 8° 173.

Hausherr Ir. SJ. **La Méthode d'Oraison Hésychaste** (Orientalia Christiana IX.-2) Roma 1927. 8° 114.

Hofmann G. SJ. **Sinai und Rom** (Orientalia Christiana IX.-3) Roma 1927. 8° 87.

Граматика української церковнословянської мови сучасної доби у звязку із староцерковнословянською мовою. Фоно-морфологія. Написав о. Др. С. *Кархут* (Праці Бог. Наукового Товариства. Т. III). Львів 1927. 8° XIX + 284.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 636.

Humbert und Kerullarios. Studien. I Teil. Von Dr. A. *Michel*. (Quellen u. Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte. XXI B.) Paderborn 1924. F. Schönigh. 8° VI + 139. Брош. RM. 9° —

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 634.

Jahrbuch der Ludwig - Maximilians - Universität München für das Jahr 1913/14. München 1927. 8° 68.

Jahresbericht des Verlages Herder in Freiburg im Br. 1927. 8° 66.

Яворскій Ю. А. **Ветхозавѣтныя библейскія сказанія въ карпаторусской церковно-учительной обработкѣ конца XVII-го вѣка.** Ужгородъ-Прага 1927. 8° 80.

Jésus-Christ dans l'Eucharistie. Par l'auteur des Avis Spirituels. P. Téqui. Paris 1927. 16° 346. 5° fr.

Підчас коли чудесного Ісуса не знають наука, література, родини, народи, так принаймні нехай знають Його праведні душі, для яких Евхаристія стає всім. Через них Христос дістанеться в ті області і запанує там всевладно. До сеї мети веде автор, оповідаючи про Ісуса Евхаристійного, Агнця непорочного, Вязня наших кивотів, Жертву всегашну і Поживу душ людських. Книжочка може служити зразком в тім роді.

Календаръ Св. Кирилъ и Методи 1928. Софія. 8° 148 + XXXII.

La Confession Orthodoxe de Pierre Moghila métropolitaine de Kiev (1633-1646) approuvée par les patriarches grecs du XVIIe siècle. Texte latin inédit publié avec introduction et notes critiques par A. *Malvy* et M. *Viller* de la Compagnie de Jésus (Orientalia Christiana X). Roma-Paris 1927. 8° CXXXI + 223.

Le bolchevisme russe et la jeunesse intellectuelle chinoise. Rapport présenté par Dom Ed. *Neut*, OSB. Louvain 1927. 8° 15.

Le Guide Spirituel ou le Miroir des ames religieuses par le B^{eux} L. de *Blois*, traduit par M. l'Abbé F. de Lamennais. Précédé d'une Préface du

traducteur. Nouvelle Édition suivie des Maximes Spirituelles de St. Jean de la Croix. P. Téquie. Paris 1927. 16° XVI + 164. 3·50 fr.

»Провідник духовний« надається для осіб, котрі вже поступили в життю внутрішнім, бажаючи кожної хвили і скрізь мати біля себе поради і вчителя. Максими св. Івана від Хреста зрозумілі для більше освічених і добре зазнайомих із засадами життя духовного.

Leonard Słonczewski. Próba charakterystyki, skreślił Wład. Abraham (Z »Reformacji w Polsce« — R. IV). 8° 7.

Libri recentiores (Orientalia Christiana IX. — 4). Roma 1927. 8° 61.

Lippert P. S.J. Von Seele zu Seele. Briefe an gute Menschen. 20-22 Auflage. Herder. Freiburg i. Br. 1927. VI + 272. 3·40 RM.

Ті листи (числом 31) вповні заслугоують на те поведження, що його досі зазнали. Найбільш актуальні і сучасні теми, котрі нуртують у душі модерних людей, схоплені оригінально і фахово, розв'язані зі знанням, представлені формою клясицистичною. Автор щасливо злучив свій письменницький хист із своїм психологічним досвідом і списав листи — інтересні, повчаючі та практичні.

Longhaye G. P. La Prédication. Grands maitres et grandes lois. Troisième édition. P. Téquie. Paris 1927. 8° 489. 20· fr.

Автор застерігається, що се не підручник вимови церковної, але на самій річці криє він у собі цінні засади і вказівки для кожного проповідника. Для тогож проповідника оброблена вся часть теоретична приступно і всесторонно, приводячи в першій части приклади великих проповідників (пророки, І. Христос, апостоли, св. Павло, св. Йоан Золотоустий, Bossuet, Бурдалю), а в другій з'ясовуючи правила реторичні з огляду на предмет проповіді і на слухачів. Скрізь видно авторову любов предмету, а ще більше доцільний його виклад, тому з приємністю поручаємо книжку нашим читачам.

Мельник В.-Гладилевич І. Наші пресові завдання. Львів 1928. 12° 38.

Mercati Giovanni. Scritti d'Isidoro il Cardinale Ruteno e Codici a lui appartenuti che si conservano nella Biblioteca Apostolica Vaticana (Studi e Testi, 46). Roma 1926. 8° XII + 176 + Tav. VI.

Див. »Записки ЧСВВ.« II. 444.

Méric Élie. L'Imagination et les prodiges. Tome premier et second. Nouvelle édition. P. Téquie. Paris 1927. 12° XXXI + 316; 329. 40 fr.

Весь обильний матеріал, зложений в обох томах, входить засадничо в обсяг довідної психології. Заслуга автора в тім, що зумів систематично і ясно представити читачеві інтересні явища, залишаючи на боці весь теоретичний і науковий апарат. Розв'язки поодиноких питань ідуть здебільша по лінії ранших здобутків експериментальних наук, наслідком чого тратьють трохи на актуальности. Зате вся основа викладу і її філософічні передпосилки спочивають на засадах здорових та випробованих схоластики.

Науковий Збірник Товариства »Просвѣта« в Ужгородѣ за 1927 р. Выдає літературно-науковий оддѣл під редакцією: А. Волошина, д-ра В. Гаджеги, д-ра І. Панькевича и д-ра В. Бирчака. Рѣчник V. Ужгород 1927. 8° 260.

- Николаевъ К. Н.* **Правовое положение святой автокефальной православной Церкви въ Польшѣ.** Варшава 1927. 8° 38.
- Pamiętnik IV powszechnego zjazdu historyków polskich w Poznaniu 6—8 grudnia 1925. II. Protokoły.** Wydał Dr Kaz. Tyszkowski. Lwów 1927 8° X + 253.
- Personenstand der Ludwig-Maximilians-Universität München.** Sommer-Halbjahr 1927. München 1927. 8° 178.
- Початки слави** укр. народньої пісні в Галичині. Написав Д-р *В. Шурап* (Видання Т-ва «Просвіта» ч. 728). Львів 1927. 8° 16.
- Путь спасенія.** Св. Миссія въ образахъ. Написалъ: Старый Миссіонарь. Изъ словенского переложилъ: о. Эдвардъ Владиміръ. Пряшевъ 1927. 8° 103.
- Regulamin Biblioteki Publicznej i Uniwersyteckiej w Wilnie** (Wydawnictwa Biblioteki Publ. i Uniw. w Wilnie Nr. 1). Wilno 1925. 8° 23.
- Rimbault L.* **Outre-Tombe!...** P. Téqui. Paris 1927. 16° 170. 3.50 fr.
- Житте позаробове і те, що робить його розкішним або нещасним оспіване в тій брошуриці. Річевого змісту мало, зате повно квіток і поетичного лету.
- Roczniki Historyczne.** Organ Tow. Miłośników Historji w Poznaniu pod redakcją Kaz. Tymienieckiego i Kaz. Kaczmarczyka. Rocznik III. Poznań 1927. 8° 333.
- Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu.** Rocznik XXXIII. Toruń 1926. 8° 499.
- Salaville Sév. P.* **Éloge funèbre de Mgr Louis Petit...** prononcé dans l'église de l'Assomption à Cadi-Keuy, Constantinople le 18 Nov. 1927. Constantinople 1927. 8° 15.
- Січінський Євтим.** **Нариси з історії Поділля.** Частина I. У Вінниці 1927. 8° 72.
- Січінський Вол.** **Бойківський тип** дерев'яних церков на Карпатах. Реферат читаний в істор. секції НТ-ва ім. Шевченка у Львові. Рисунки і обміри автора. Окладинка і кінцівка арт.-граф. М. Бутовича. Львів 1927. 8° 16 + XVI.
- Specimina supplicationum ex registris Vaticanis** collegit P. Bruno *Katterbach* OFM. Pars I. Prolegomena et tabulae. — Pars II. Transcriptiones et annotationes (Subsidiorum tabularii Vaticani Vol. II. extra). Romae 1927. 4° XVII + V + Tab. L; 40.
- Ssereda A.* **Georg Narbut als Buchkünstler.** (Sonderabzug aus dem Gutenberg-Jahrbuch). Mainz 1927. 4° 21.
- Студії з історії України** науково-дослідчої катедри історії України в Києві. Том I, за головною редакцією акад. М. Грушевського, при ближчій участі О. Ю. Гермайзе, О. С. Грушевського і П. В. Клименка. У Києві 1926. 8° XVII + 176.
- Див. «Записки ЧСВВ.» I. 635.

Світла Сходу. Життєписи св. Отців Сходу. За К. Кірхом Т. І. переповів А. Лотоцький (Бібліотека УХО-ії, ч. 2) Львів 1927. 8° 168.

Terrien Eug. Mgr Freppel, apologiste et défenseur des droits de l'Église. Bonne Presse. Paris 1927. 12° 132. 2° — fr.

Описане тут життя вельми активного і чільного єпископа Фраппеля (1827 — 1891), котрого нація французька зовсім справедливо називати може оборонцем прав Церкви. На жаль, життєписець, як палкий націоналіст, не вмів зберегти спокійного тону і тому про своїх противників висловився не раз негідним і докірливим способом.

Thévenot. La Jeune Fille Chretienne à l'École de Sainte Marguerite Marie. P. Téqui. Paris 1927. 12° VII + 158. 4 fr.

На тлі життя св. Маргарети автор обговорює преріжні теми, котрі мають таку чи иншу лучність із буттем та переживаннями молодої дівчини. Видиться, що сей спосіб викладу виставлений на небезпеку натягання деяких фактів під один, з гори назначений, шаблон.

Umiński Józef ks. Dr. Henryk Arcybiskup Gnieźnieński zwany Kietliczem (1199-1219) (Bibl. Uniw. Lubelskiego). Lublin 1926. 8° XII + 288.

Див. «Записки ЧСВВ.» I. 651.

Vallet A. Dr. Guérisons de Lourdes en 1926. Préface du Chan. E. Duplessy. P. Téqui. Paris 1927. 12° XVI + 158. 5 fr.

Книжка подає нове прилюдне засвідчення про правдивість люрдських чудес. Лікар по званню оповідає те, що він бачив і що провірив у Люрд в р. 1926. Короткий огляд попереджують фахові замітки про всі ті явища з точки бачення найновіших здобутків медицини.

Verzeichnis der Vorlesungen Winter-Halbjahr 1927/28 der Ludwig-Maxim. Universität München. München 1927. 8° 40.

Veuillot Fr. Sainte Germaine Cousin, Vierge de Pibrac. Bonne Presse. Paris 1927. 12° 84. 1·50 fr.

Життєпис надається для масового поширення, бо й сама стаття Святої, котра вийшла з низів, симпатична, а крім сього незвичайно ясно зазначений тут вплив і діланє ласки при звичайних людських заняттях.

Weingartner J. Dr. Marienverehrung und religiöse Kultur. Neun kurze Marienpredigten. Freiburg i. Br. 1927. Herder. 12° X + 68. RM. 1·80.

Темою тих 9 коротких проповідей є виява Марійського культу в релігійнім і культурнім життю Церкви, в прилюдних і приватних формах набоженства, в мистецтві, поезії і музиці. Скрізь пробивається спокій і ясність вислову, короткість і практичність будови, а що до змісту і новости теми, правду кажучи, не находимо нічого оригінального. Зовнішній бік книжки — чепурний, навіть розкішний.

Wiadomości Towarzystwa Uniwersytetu Lubelskiego. R. III. Z. 1 (4). Lublin 1927. 8° 78.

Виставка. Книга і преса України. Харків 1927. 12° 32.

Zelenin D. Russische (ostslavische) Volkskunde. (Grundriss der slav. Philologie u. Kulturgeschichte. Hgb. von Dr. R. Trautmann u. Dr. M. Va-

smer. III B.) Mit 5 farbigen Tafeln u. 1 Karte. Verlag von Walter de Gruyter & Co., Berlin u. Leipzig 1927. 8° XXVI + 424. RM. 28.—; опр. 30.—

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 657.

Життя св. Кирила і Методія. Написав д-р Д. *Няраді*, еп. крижевацький. (Бібліотека УХО-її, ч. 4) Львів 1927. 12° 57.

НАДІСЛАНІ періодичні видання

- АМАТОРСЬКИЙ ТЕАТР. Виходить що місяця. Львів.
- БІБЛІОЛОГІЧНІ ВІСТІ. Київ.
- БЛАГОВѢСТНИКЪ. Виходить кожного місяця. Ужгород.
- БОГОСЛОВІЯ. Науковий тримісячник. Львів.
- БРАТСЬКИЙ ВІСТНИК. Вінніпег.
- ВІСТНИК МАРІЙСЬКИХ ТОВАРИСТВ. Виходить неперіодично. Львів.
- ДУШПАСТЫР. Місячник. Ужгород.
- ЖИТТЯ І ЗНАННЯ. Місячник. Львів.
- ЗАПИСКИ Наук. Т-ва ім. Шевченка. Львів.
- КАТОЛИЦЬКИЙ ПРОВІД. Тижневик. Філадельфія-Шікаго.
- ЛІТЕРАТУРНО НАУКОВИЙ ВІСТНИК. Місячник. Львів.
- ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОГО ДРУКУ. Щотижневе видання УКП. Харків.
- МІСІОНАР. Місячник. Жовква.
- НАРІД. Виходить що неділі. Варшава.
- НАРОДНЯ ПРОСВІТА. Виходить раз у місяць. Львів.
- НАША БЕСІДА. Варшава.
- НАША ЗЕМЛЯ. Виходить що місяця. Ужгород.
- НАШ ПРИЯТЕЛЬ. Місячник. Жовква.
- НИВА. Виходить раз у місяць. Львів.
- ПОДКАРПАТСКА РУСЬ. Місячник. Ужгород.
- ПОЛІТИКА. Двотижневий огляд. Львів.
- ПОСГУП. Місячник. Львів.
- ПРОСВѢТА. Місячник. Ужгород.
- ПЧОЛКА. Місячник. Ужгород.
- СВОБОДА. Виходить раз на тиждень. Ужгород.
- СІЛЬСЬКИЙ СВІТ. Двотижневик. Львів.
- СОКІЛЬСЬКІ ВІСТІ. Виходить раз в місяць. Львів.
- СТАРА УКРАЇНА. Місячник. Львів.
- ТРИЗУБ. Тижневик. Париж.
- УКРАЇНА. Науковий двохмісячник. Київ.
- УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО. Місячник. Львів.
- УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ. Тижнева газета. Париж.
- ЦЕРКВА Й ЖИТТЯ. Орган УАПЦ. Харків.

Видає: ВИДАВНИЦТВО ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ В. в Жовкві ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
 ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ *Redatye i відповідає за редакцію:* о. Йосафат СКРУТЕНЬ ЧСВВ.
Editor: WYDAWNICTWO CZYNA ŚW. WASYŁIJA W. in Żółkiew. ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
 ♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦ *Redactionis moderator et sponsor:* P. Josaphat SKRUTEN OSBM.

ЗМІСТ тому

I. СТАТТІ

	Сторона
Передмова (о. Й. Скрутень, ЧСВВ.)	5
Ювілейне посланне (о. А. Калиш, ЧСВВ.)	162*
о. Теодорович Павло, ЧСВВ. Св. о. Василій Вел.	11
Гординський Ярослав, д-р. Кілька духовних пісень із рукописного співаника поч. ХІХ ст.	38
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. Бібліотека львівських Василиян . .	161
Возняк Михайло. З поля української духовної вірші	177
Гординський Ярослав, д-р. Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ. у Львові	233, 417
Макарушка Остап, д-р. Слова Климента Костецького	489

II. МАТЕРІЯЛИ

о. Кинах Гліб, ЧСВВ. Вел. Рутського: Правила для монахів ЧСВВ.	56
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. Причинки до актів розпізнання мощів св. Йосафата	73
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. „Супнопись“ пліснесько-підгорецького монастиря	92, 306, 580
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. Життєписи Василиян	105, 284
Франко Іван, д-р — Скр. Й. Василияни в Туриську	279
Скр. Й. Перший життєпис св. Йосафата	314
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. Два життєписи св. Йосафата . . .	569
о. Кинах Гліб, ЧСВВ. Акти трох монаших Соборів	576
Посмертні згадки:	
о. Вишошевич Іван, ЧСВВ. о. М. Галуцинський, ЧСВВ	292
Р. С. о. Є. Малицький, ЧСВВ.	298
Скр. Й. о. М. Гура, ЧСВВ.	301
Товариші ЧСВВ. Евз. Рипан, ЧСВВ.	304

III. MISCELLANEA

	Сторона
Письмо з Ватикану до Протоігумена ОО. Василян	131
Довкола намогильного каменя Ів. Федорова (д-р В. Щурат)	132
Рідка памятка по св. Йосафаті (Й. Скр.)	140
Точки до розважання на день св. Йосафата (Й. Скр.)	143
Рукописний збірник о. П. Шиманського про св. Йосафата (о. Й. Скру- тень, ЧСВВ.)	145, 604
Василіяни на Жмуді (о. Вл. Толочко)	150
Український елемент у діяльності св. Йосафата Кунцевича (д-р Я. Гординський)	364
Участь Карпаторуської Провінції ЧСВВ. в місійнім русі на Підкар- патській Русі (о. Ст. Решетило, ЧСВВ.)	368
Причинки до історії СС. Василян на Литві й Білорусі (о. Вл. Толочко)	377
Монастирські записки про надгробний камінь Ів. Федорова (Й. Скр.)	379
Два світи. З приводу книжок П. Карманського про Бразилійську Україну (д-р Іл. Свенціцький)	381
Історичний документ	592
Призабута українська жалібна маніфестація у Львові 1880 р. (д-р Б. Барвінський)	600
Агенор гр. Голуховський в ролі „непризаного попа“ (д-р Б. Бар- вінський)	602

БІБЛІОГРАФІЯ

	Стор.		Стор.
Allard P. St. Basile (P. Teodorowycz)	151	Capello F. Jus Ecclesiae latinae cum iure Ecclesiae orientalis comparatum (J. Skr.)	661
Altaner B. Die Dominikanermission des 13 Jahrhunderts (S. T.)	659	Charkiewicz W. U grobu Unji kościelnej (J. Skr.)	662
Bach J. Des hl. Basilius Mahnworte an die Jugend. I/II (P. Teodorowycz)	393	Clarke W. The Ascetic Works of Saint Basil (S. T.)	628
Bastrzykowski A. Monografia Hi- storyczna Parafji Jankowice Kościel- ne Sandomierskie (N. Hołubeć)	651	Czołowski A. i Janusz B. Przesz- łość i zabytki województwa tarno- polskiego (N. Hołubeć)	649
de Baumgarten N. Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides russe du Xe au XIII ^e siècle (W. Za- jickyn)	629	Галушинський Т. Значіння св. Письма в проповідництві (N. Cie- szyński)	152
Боцян О. Віднайдення і розпізнання мощів св. Йосафата Кунцевича (J. Skr.)	157	Hannah J. Christian Monasticism (S. T.)	628
Bremond J. Les Pères du Désert. I/II (P. Teodorowycz)	645	Hofmann G. Der hl. Josaphat (J. Skrućeń)	653

	Стор.		Стор.
Hofmann G. Ruthenica (J. Skru- teń)	653	Марисюк М. Великопосні пропо- віди (I. S.)	159
Грушевський Ол. Господарство Київської мітрополії та монастирів в XVI в. (J. Skr.)	401	Michel A. Humbert und Kerullarios (W. Łaba)	634
Janusz B. i Czołowski A. Przeszłość i zabytki wojew. tarnopolskiego (N. Hołubeć)	649	Piotrowski J. Katedra Ormiańska we Lwowie w świetle restauracy i odkryć (N. Hołubeć)	637
Кархут С. Граматика української церковно-слов. мови (J. Hordyn- skyj)	636	Rivière J. Saint Basile (P. Teodo- rowycz)	390
Kisil P. Die Areopagrede des hl. Paulus — eine apologetische Rede (T. H.)	156	Schryvers J. Vie intérieure et rôle de St. Josaphat (P. Teodorowycz) .	155
Кишакевич Й. Владико, Отче! (М. Łonczyzna)	160	Семчук С. Св. Йосафат на тлі У- нії (V. Tołoczko)	660
Кишакевич Й. Пісню слави, за- співаймо! (М. Łonczyzna)	160	Скрутенъ Й. Проповіди (I. S.) . .	159
Legrand Ph. St. Jean Chrysostome (A. Truch)	395	Скрутенъ Й. Апостол Унії (V. То- łoczko)	660
Левицький Я. Життя Апостола Унії св. свмч. Йосафата (V. То- łoczko)	396	Студії з історії України. I (I. Kr-cz)	635
Лучинський Й. Проповіди (I. S.)	159	Свенціцкий І. Початки Книгопе- чатаня на Землях України (N. Ho- łubeć)	397
Маркевич Й. Християнська орга- нізація шкільної молоді (М. Mary- siuk)	153	Umiński J. Henryk, Arcyb. Gnieź- nieński, zwany Kietliczem (K.) . . .	651
		Višošević J. De disciplina mona- stica apud catholicos ritus graeco- slavici (J. Skr.)	402
		Zelenin D. Russische (Ostslavische) * Volkskunde (J. Hordynskyj)	657
ОГЛЯД надісланих книг			404, 663
НАДІСЛАНІ періодичні видання			669
ЗМІСТ тому			670